

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**BENDERLİ CESÂRÎ'NİN (Ölüm: 1829)
DÎVÂNI ve DÎVÂNÇESİ
(İnceleme-Tenkitli Metin)**

DOKTORA TEZİ

YASEMİN AKKUŞ

İSTANBUL 2010

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**BENDERLİ CESÂRÎ'NİN (Ölüm: 1829)
DÎVÂNİ ve DÎVÂNÇESİ
(İnceleme-Tenkitli Metin)**

DOKTORA TEZİ

YASEMİN AKKUŞ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SEBAHAT DENİZ

İSTANBUL 2010

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Doktora öğrencisi Yasemin Akkuş'un "Benderli Cesâri'nin (Ölüm: 1829) Divanı ve Divançesi (İnceleme-Tenkitli Metin)]" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sebahat Deniz
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Necdet Öztürk
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Nihat Öztoprak
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Orhan Bilgin
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Kemal Yavuz
Üniversitesi İstanbul

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 21.107 / 2010 tarih ve 16-3 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CESÂRÎ'NİN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI	7
1.1. Adı	7
1.2. Mahlası	7
1.3. Doğum Yeri, Tarihi ve Ailesi	8
1.4. Tahsili ve Görevleri	10
1.5. Âşıklığı ve Şâirlik Sergüzeşti	17
1.6. Gurbet Hayatı	23
1.7. Ölümü	27
2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	29
2.1. Dil Ve Üslup	29
2.1.1. Dil	29
2.1.1.1. Kelime Hazinesi	30
2.1.1.2. Şiirinde Cümle Yapısı	41
2.1.1.3. Atasözleri ve Deyimler	43
2.1.2. Üslup	49
2.1.2.1. Doğrudan ve Sanatlı Anlatımlar	55
2.2. Şiirlerinde Edebî Sanatlar	58
2.2.1. Teşbih	58
2.2.2. İstiâre	61
2.2.3. Mecâz-ı Mürsel	62
2.2.4. Tenâsüp	63
2.2.5. Tezat	63
2.2.6. Teşhis ve İntak	64
2.2.7. Mübalağa	65

2.2.8. Hüsn-i Ta'lil	66
2.2.9. Cinas	67
2.2.10. Tecâhül-i Ârif	68
2.2.11. İstifham	68
2.2.12. Kinâye	69
2.2.13. İham	70
2.2.14. Leff ü Neşr	71
2.2.15. Telmih	71
2.2.16. İrsâl-i Mesel	72
2.2.17. İktibas	72
2.2.18. Aliterasyon, Asonans ve Tekrir	73
2.3. Şiir Hakkındaki Düşünceleri	74
2.3.1. Şiir ve Şâir Hakkındaki Düşünceleri	74
2.3.2. Şâirliği ve Kendi Şiirleri Hakkındaki Düşünceleri	84
2.4. Meydan Şâirliği	98
2.4.1. Nazîreciliği	112
2.5. Etkilediği ve Etkilendiği Şâirler	118
2.6. Şiirlerinin Tarz Özellikleri	125
2.6.1. Âşıkâne Şiirler	125
2.6.2. Hikemî ve Tasavvufî Şiirler	127
2.6.3. Didaktik Şiirler	130
2.7. Türk Edebiyatındaki Yeri Ve Önemi	132

İKİNCİ BÖLÜM

CESÂRÎ DİVÂNI'NIN İNCELENMESİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	135
1.1. Tertip şekli	135
1.2. Vezin	139
1.3. Kafiye ve redif	145
2. CESÂRÎ'NİN ŞİİRLERİ	152
2.1. Mesnevi	153
2.2. Kaside	153
2.3. Musammatlar	155

2.4. Târih.....	160
2.5. Müstezâd.....	161
2.6. Gazel.....	162
2.7. Semâî.....	164
2.8. Dîvân.....	165
2.9. Kalenderî.....	166
2.10. Şarkı.....	166
2.11. Lugaz ve Muammâ.....	167
2.12. Tecnis.....	168
2.13. Müfred.....	169
3. DÎVÂNIN MUHTEVASI.....	169
3.1. Din Ve Tasavvuf.....	170
3.1.1. Din.....	170
3.1.1.1. Allah.....	170
3.1.1.2. Kur'ân.....	175
3.1.1.3. Hz. Muhammed.....	177
3.1.1.4. Ayetler ve Hadisler.....	181
3.1.1.5. Diğer Peygamberler.....	184
3.1.1.6. Dört Halife.....	188
3.1.2. Tasavvuf.....	191
3.2. İnsan.....	196
3.2.1. Tarihi ve Efsânevî Şahsiyetler.....	196
3.2.2. Dînî Şahsiyetler.....	204
3.2.3. Milletler ve Topluluklar.....	209
3.2.4. Tipler.....	212
3.2.4.1. Âşık.....	212
3.2.4.2. Sevgili.....	219
3.2.4.3. Ağyâr (Rakîb).....	224
3.2.4.4. Rind-Ârif.....	226
3.2.4.5. Zâhid.....	228
3.3. Sosyal Hayat.....	230
3.3.1. Gelenek Görenekler.....	237
3.3.2. İnançlar.....	241
3.3.3. Maddî Kültür.....	245

3.4. Aşk.....	250
3.5. Tabiat.....	254
3.6. Kozmik Âlem.....	262
3.7. Coğrafya	267
3.8. Mûsikî	277

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜSHALARIN TANITIMI, DEĞERLENDİRİLMESİ VE TENKİTLİ METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN USÜLLER

1. NÜSHALARIN TANITIMI.....	283
1.1. Nüsha Tavsifleri.....	283
1.2. Nüshaların Değerlendirilmesi.....	288
2. TENKİTLİ METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN USÜLLER	295
2.1. Türkçe Bazı Ekler ve Kelimelerin İmlâsı	295
2.2. Arapça ve Farsça Bazı Terkip, Ek ve Kelimelerin İmlâsı	301
2.3. Teknik Özellikler	307
SONUÇ	311
BİBLİYOGRAFYA	315

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CESÂRÎ DÎVÂNİ'NİN TENKİTLİ METNİ

1. DÎVÂN	319
2. DÎVÂNÇE.....	1145
3. DÎVÂNIN EKİ.....	1431

ÖNSÖZ

Cesârî, 18. yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılın başında yaşamış, Klâsik Türk şiirinin târihî seyrinde yer almış bir edebî şahsiyet olarak “kalem şâiri-meydan şâiri” ayrımının kesişme noktasında bulunan; fakat bugüne kadar üzerinde geniş bir şekilde durulmamış bir şâirdir. Bu çalışma ile Cesârî’nin gün ışığına çıkarılması ve Türk Edebiyatı tarihine bir katkıda bulunulması amaçlanmaktadır. Ayrıca yapılan incelemeyle, klâsik şiir ve âşık tarzı şiir geleneğinin şekil, muhteva ve dil-üslup açılarından birbirine te’sîri ortaya konulmuş olacaktır.

Bu çalışma iki ayrı eser görünümünde olan fakat birbirini her yönden tamamlayan Cesârî’nin Dîvânı ve Dîvânçesi’nin kütüphanelerde bulunan ve ulaşılabilen 4 yazma nüshasına dayanılarak hazırlanmıştır. Tenkitli metin Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphânesi Türkçe Yazmaları bölümünde yer alan 80 no’lu (S) nüsha, Ankara Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda bulunan 303 no’lu (M) ve 444 no’lu (C) nüshaları ile Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi’nde yer alan 2175 no’lu (E) nüshası karşılaştırılarak kurulmuştur. Bu nüshaların dışında Ankara Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonundaki cönklerde de şâirin şiirleri tespit edilmiş ve bu şiirler de tenkitli metne dâhil edilmiştir.

Ayrıca Bosna Şarkiyat Enstitüsü’nde Cesârî Dîvânı’na ait bir nüsha olduğu tespit edilmiş olup bu nüshanın bir yangın esnasında tahrip olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Takdim edilen bu çalışma dört bölümden meydana gelmiştir.

Birinci bölümde hakkında yok denecek kadar az bilgiye sahip olduğumuz Cesârî’nin hayatı birkaç kaynaktan ve umûmiyetle şiirlerinden yola çıkılarak tespit edilmiştir. Şâirin edebî şahsiyetini ortaya koymak için Dîvânı ve Dîvânçesi; kelime hazinesi, cümle yapısı, kullandığı atasözleri ve deyimler, doğrudan ve sanatlı anlatımlar, şiirlerinde geçen edebî sanatlar, şiir hakkındaki düşünceleri, şiirlerinin tarz özellikleri, meydan şâirliği, etkilediği ve etkilendiği şâirler, Türk edebiyatındaki yeri ve önemi gibi başlıklar altında incelenmiştir.

İkinci bölümde Cesârî Dîvânı ve Dîvânçesi'nde yer alan manzûmeler şekil özellikleri, tertip şekli, vezin, kafiye-redif ve türler açısından ele alınmıştır. Şâirin Dîvân ve Dîvânçesi'ni klâsik dîvân tertibine göre değil kafiye-yi esas alarak tertip ettiği tespit edilmiştir. Yine bu bölümde Dîvân ve Dîvânçe muhtevâ bakımından incelenerek din ve tasavvuf, insan, sosyal hayat, aşk, tabiat, coğrafya, kozmik âlem gibi husûsiyetler çerçevesinde Cesârî'nin şiirlerinin arka planı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise tenkitli metnin kurulmasında takip edilen usûller anlatılmış ve eserin yazma nüshaları tavsif edilerek değerlendirilmiştir. Ayrıca bu bölümde metnin imlâsı ve manzûmelerin sıralanışıyla ilgili aksaklıklar belirtilerek tercih edilen sistem ele alınmıştır. Meselâ; eklerde ve bazı kelime köklerinde bulunan imla ve ses farklılıklarında klâsik şekilleri esas alınarak bir standartlaşmaya gidilmiş; bütün metin boyunca bu kararlılık korunmuştur.

Dördüncü bölüm Dîvân, Dîvânçe ve Dîvân'ın Eki kısmının tenkitli metninden oluşmaktadır.

Kendisini “meydan şâiri” olarak gören, ancak pek çok şiirinde “kalem şâiri” özelliği de gösteren ve aruzla şiir yazmada oldukça başarılı olan Cesârî'nin Türk Edebiyatı Tarihi'ndeki yerinin bu çalışma ile belirlenmesi amaçlanmıştır. Şüphesiz, bu tür çalışmalarda, öngörülme-yen eksiklikler olması muhtemeldir. Temennîmiz, takdim edilen bu çalışmada bulunan eksikliklerin konunun uzmanlarınca giderilmesidir.

Tahran'a dönüşlerimde yetiştiremediğim işlerimi bitirmemde yardımcı olan arkadaşım Nursel Ömeroğlu'ya minnettarım. Bu çalışmayı yaparken, bilgilerine başvurduğumuz Sayın Prof. Dr. Orhan Bilgin Hocam'a; yine bizlerden yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Nihat Öztoprak Hocam'a teşekkür ederim. Büyük fedâkârlıklarla çalışmamı destekleyen ve karşılaştığım bütün zorlukları, birikimiyle aşmama katkıda bulunan danışmanım Prof. Dr. Sebahat Deniz Hocam'a sonsuz teşekkürler ederim.

Yasemin AKKUŞ

Tahran, Mayıs 2010

ÖZET

Bu çalışma Benderli Cesârî adıyla ve meydan şâiri olarak şöhret bulmuş şâirin daha çok gazellerden oluşan Dîvân'ı ile hece vezniyle ya da bendlerle yazılmış şiirlerden oluşan Dîvânçesi'nin tenkitli metnini ve şâirin hayatını, edebî şahsiyetini; eserde yer alan şiirlerin şekil, muhtevâ ve üslup özellikleri bakımından incelenmesini esas almaktadır.

Cesârî, 18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında yaşamış bir saz şâiridir. Doğum tarihi belli olmamakla beraber 1245 h. / 1829 m. yılında öldüğü bilinmektedir. Şâirin hayatı ve edebî kişiliği ile ilgili kaynaklarda yer alan bilgiler oldukça sınırlıdır. Şiirlerinden hareketle Cesârî'nin Bektaşî olduğunu, yeniçeri ocağında cephâne kâtipliği yaptığını ve hayatının bir bölümünün gurbette geçtiğini söylemek mümkündür.

Cesârî, Bektaşî bir şâir olduğu için, şiirlerine tasavvufî anlayışını yansıtmış olmakla beraber umûmiyetle şiirlerinde âşıkâne-rindâne söyleyişler sergilemiştir. İrticâlen şiir söyleyen ve şiirlerinde aruzu başarıyla kullanan Cesârî, kafiyelerinde ise çoğunlukla Türkçe fiil ve kelimeleri tercih etmiş ve kafiyeli şiir söylemeye özen göstermiştir. Ayrıca şâirin nazîrecilik geleneğinde iddialı olduğu tespit edilmiştir.

İki ayrı eser görünümünde olan fakat nazım şekilleri bakımından birbirini tamamlayan Dîvân ve Dîvânçe, Cesârî'nin elde bulunan tek eseridir. Her biri kendi içinde elifbâ kafiye düzenine göre tertip edilen bu eserin ikisi nâ-tamam olmak üzere toplam 4 nüshası tespit edilmiştir. Dîvân ve Dîvânçe'de 1121 adet şiir bulunmaktadır.

Bu çalışmanın gerek şâirin yaşadığı dönemde gerekse daha önceki yüzyıllarda gündemde olan kalem şâiri ve meydan şâiri kavramlarına açıklık getirmek ve klâsik şiir geleneği ile saz şiiri geleneğinin ayrıldıkları ve birleştikleri husûsları sarîh bir şekilde tespit etmek konusunda yardımcı olacağı kanaati hasıl olmuştur.

Ayrıca klâsik şiir geleneği ile saz şiiri geleneğinin çeşitli unsurlarını şiirlerinde bir araya getirip müşterek bir tavır sergileyen Cesârî'nin başarılı bir şâir olduğu tespit edilmiştir.

SUMMARY

This study is based on the the critical edition of the Divan that is primarily composed of the gazels (odes) and Divânçe (Small Divan) that is composed of the poems written in form of syllabic meter and passages of Cesârî of Benderli as well as his biography, his literal features and the characteristics of forms, contents and style of his poems.

Cesârî, a poet-singer- lived at the end of the 18. century and at the beginning of 19.century. While the date of his born is not known he died in 1245 (Islamic Calendar) / 1829 (Gregoriam Calendar). The information being in the sources related to his life and literal personality is rather restricted. As we now know that he was Bektashi and worked with the guild of Janissaries as an ammunition clerk. He spent a part of his life abroad.

As he was a poet in Bektashi denomination he reflected sufistic sense to his poems as well as amative sensations. Cesârî, who was reciting poems impromptu in the aruz meter, preferred Turkish words and verbs in his rhymes and tried to recite rhymed poems. On the other hand, his competence in parallels was well developed.

Dîvân and Dîvânçe, which appear two seperate works but in fact they completes each other in terms of poetry forms, is the sole extanct work of Cesârî. It has been found 4 copies. They were arranged in the form of alifba rhyme. Dîvân and Dîvânçe includes 1121 poems.

It is believed that this study would be helpful to determine the points by which classical poetry and singing poetry are seperated and United as well as to clarify the concepts of singing and writing poets which were vital at the time when the poet lived.

It may be said that Cesârî is a successful poet with the competence of uniting various aspects of the classical poetry and the singing poetry.

KISALTMALAR

Ae.	: aynı eser
as.	: aleyhi's-selâm
Bl.	: bölüm
C.	: cild
D	: Dîvân
DE	: Dîvânın Eki
Doç.	: doçent
Ds.	: destan
G	: gazel
GK	: gazel Kaside
GS	: gazel Semâi
GM	: gazel Müseddes
Gü.	: güfte
h.	: hicri
Hz.	: Hazreti
Haz.	: hazırlayanlar
Iyd.	: iydiyye
K	: kasîde
Kl	: kalenderî
Ktp.	: kütüphanesi
L	: Lugaz
m.	: mîlâdi
Mdh.	: medhiye
Msn.	: mesnevî
Mu.	: muammâ
Mş.	: muaşşer
Mş. S	: muaşşer semâi
Mh.	: Muhammes
Mc.	: münâcat
Mü.	: müseddes
MS	: müseddes semâi

Mz.	: müstezad
Nz.	: nazîre
Nt.	: na't
nr.	: numara
Prof.	: profesör
R	: rubâi
Sm.	: semâi
s.	: sayfa
S.	: sayı
Ş	: şarkı
T	: tarih
TB	: terci'-bend
Tc.	: tecnis
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vr.	: varak
Yay.	: yayınları
yk.	: yaprak
yy.	: yüzyıl

GİRİŞ

Cesârî ile ilgili inceleme ve değerlendirmeye geçmeden önce, onun edebî şahsiyetinin sosyal zeminini belirlemek üzere, yaşadığı dönemin genel hatlarını belirlemek gerekir.

18. Asrın sonu ile 19. asrın başı Benderli Cesârî'nin doğduğu, yaşadığı ve eserini meydana getirdiği yıllar olarak bilinmektedir. Doğum tarihi belli olmayan şâirin ölüm tarihinden (1829h. / 1245m.) ve şiirlerinde verdiği târihî bilgilerden yola çıkarak yaşadığı dönemi takriben tahmin etmek mümkündür. Muhtemelen 1759-69 yılları arasında doğan şâir, Osmanlı padişahlarından I. Abdülhamid, III. Selim ve II. Mahmud'un hükümdarlıkları dönemine şahit olmuştur.

Cesârî'nin şiirlerinde I. Abdülhamid'in adı hiç geçmemekle beraber o dönemde yaşanan olayların etkisi hissedilmektedir. I. Abdülhamid'in padişah olduğu yıllarda (1787) başlayan Türk-Rus savaşının ardından 1788'de yedi ay süren karadan kuşatmanın ardından Özi kalesi Rusların eline düşmüştür.¹ “Ruslar Özi'yi aldıktan sonra Dinyester üzerinden mühim kalelerde[n] olan Bender'i muhasara etmişlerdi. (1789)”² Cesârî'nin memleketi Bender'den ayrılış sebeplerinden biri olarak gösterdiği Rusların işgali o dönemin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cesârî'nin yaşadığı dönem, dünya ve Osmanlı için büyük değişimlerin olduğu bir dönemdir. Tarihçi Yılmaz Öztuna, bu dönemi şöyle değerlendirir: “Osmanlı'nın 28. padişahı III. Selim'in tahta geçtiği 1789 yılı, dünya tarihinde de önemli olayların vukû bulunduğu bir yıldır.. Çünkü Fransız İhtilâli bu yıl meydana gelmiş ve az zamanda Avrupa'nın siyasî ve hukukî durumunu temelinden değiştirmiştir.”³ Cesârî tarafından “talihsiz hükümdar” olarak nitelendirilen ve aynı zamanda sanatkâr kişiliğiyle ön plana çıkan III. Selim devrinde Türk-Rus ve Türk-Alman savaşları devam etti. Daha sonra

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. 4, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956, s. 543.

² *Ae.*, s. 547.

³ T.Yılmaz Öztuna, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi*, C. 11, İstanbul, Hayat Yayınları, 1967, s. 103.

1791’de Almanlarla 1792’de Ruslarla barış antlaşması (Yaş) yapıldı. Yaş antlaşmasına göre Özi kalesi Ruslara terk ediliyor ve Bender Osmanlılara iâde olunuyordu.⁴

Enver Ziya Karal’ın “yeniçerileri kaldırmak, ulemanın nüfuzunu kırmak, Osmanlı devletini Avrupa’nın ilim, sanat, zıraat, ticaret ve medeniyette yaptığı ilerlemelere ortak yapmak için giriştiği yenilik hareketlerinin bütünü”⁵ olarak tanımladığı Nizam-ı Cedit, bu dönemde (1793) III. Selim’in en önemli ıstılahatlarından. Genel olarak askerî yapı değiştirilirken “III. Selim, deniz kuvvetlerini de ihmâl etmedi. Tersaneleri genişletti, modernleştirdi. Büyük gemiler inşâ ettirdi.”⁶

1806 yılında yeni bir Türk-Rus savaşının başlamasıyla Ruslar Bender’i istilâ etti.⁷ Çıkan isyanlar ve yapılan muhalefetler dolayısıyla III. Selim 1807’de tahtı amca oğlu IV. Mustafa’ya bıraktı.

1807’de tahta oturan ve III. Selim’in şehâdetine sebep olan IV. Mustafa’nın saltanatı çok kısa sürdü ve 1808’de taht’a II. Mahmud geçti. Bu dönemde Türk-Rus savaşı (1809-1812) tekrar başladı. Bu savaş Şumnu, Rusçuk, Silistre, Dobruca gibi şehirler(Bulgaristan) üzerinden yapıldı ve 1812 Bükreş antlaşmasıyla sona erdi. Fakat bu antlaşma ile Osmanlı’nın Balkan topraklarında yer alan Besarabya bölgesinin tamamı Ruslara bırakıldı.⁸ Bükreş antlaşması ile Cesârî’nin vatanı Bender, artık Osmanlı topraklarına ait değildi. Bunların yanı sıra 1821’de başlayan Yunan ihtilâli ve “son Türkiye-İran savaşı”⁹ şâirin yaşadığı dönemde gerçekleşen diğer siyâsî ve târihî olaylardır.

Cesârî’nin vefat ettiği 1829 yılına kadar gerçekleşen târihî vak’alardan en önemlisi şüphesiz II. Mahmud’un ıstılahatlarından olan ve “Vak’a-i Hayriye” (1826) olarak bilinen Yeniçeri ocaklarının kaldırılmasıdır. Aynı zamanda yeniçeri kâtibi olan Cesârî’nin ölümünden 3 yıl önce gerçekleşen ve yüzyılı etkileyen bu mühim olayla ilgili olarak şiiirlerinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca 1828 ve 1829 yıllarında gerçekleşen

⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. 4, s. 592.

⁵ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. 5, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1970, s. 61.

⁶ T.Yılmaz Öztuna, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi*, C. 11, s.115

⁷ *Ae.*, s. 127

⁸ *Ae.*, s. 141-150

⁹ *Ae.*, s. 157.

Türk-Rus savaşı ve ardından 1829'da imzalanan Edirne antlaşması bu dönemde yaşanan târihî olaylardandır.¹⁰

18. ve 19. Yüzyıllar bir yanda ıstılahat ve inkılab çabaları içinde geçerken diğerk yanda isyanlar, şehir ayaklanmaları, vezir ve padişah öldürmeler, ıslah edilemeyen yeniçeriler gibi baş gösteren sorunlarla geçmekteydi. III. Selim ile başlayan ilk değışmeler orduda da görülür. Ahmet Kabaklı'ya göre, 18. yüzyılın başında Lâle Devri ve sonunda III. Selim devri Batı'ya özeniş ve benzeme çabalarıyla doludur.¹¹ Bir yandan bu gelişmeler olurken Nihat Sâmi Banarlı'ya göre ise diğerk taraftan “kültür seviyesi düşmekte idi. Medreseler, artık eskisi gibi üstün bir medeniyetin en yüksek mektepleri değildi. Kültür ve sanat hayatı, bilhassa edebiyat yeni ihtiyaçlar karşısında bulunan bir memleketin bu ihtiyaçlarını hissederek bunlara âid problemleri görmek, işlemek ve çözmek yolunu bulamıyorlardı.”¹²

1760'lardan (şâirin muhtemel doğum tarihi) 1829 (şâirin ölüm tarihi) yılına kadar olan dönemde Klâsik Türk edebiyatı Osmanlı imparatorluğu gibi son dönemlerini yaşamakta ve gerilemekteydi. Nihat Sâmi Banarlı'ya göre, bu yıllarda klâsik şiir mazmunlar, ıstılahlar ve bir takım alışkanlıklarla devam ettirilmiş, “eski sözler tekrarlanmış, arada bir parlayışlar, hatta orijinal ışıldayışlar olmakla beraber”¹³ bundan öteye gidilememiştir. Bu asırda klâsik şiirin İran tesirinden ziyâdesiyle kurtulmuş olması önemli bir husustur. “Çünkü İran şiiri, artık eski büyük ustalarını yetiştiremez olmuştur. Ayrıca İran ile Osmanlı arasında sürüp giden savaşlar, kültürde de gerginlik yaratmış, şâirler ‘İran-zemin’i hor görür olmuşlardır.”¹⁴ 19. Asrın ilk yarısında da hâkimiyetini devam ettiren Dîvân edebiyatı sonrasında Batı'nın etkisiyle iyice zayıflamıştır.

18. Yüzyılda Klâsik Türk şiirine damgasını vuran şâirlerin başında şüphesiz Nedim ve Şeyh Galib gelmektedir. Ayrıca İzzet Molla, Koca Ragıp Paşa, Sünbül-zâde Vehbî gibi şâirler dönemin başarılı örnekler veren diğerk klâsik şâirlerinden bazılarıdır. Nihat Sâmi

¹⁰ *Ae.*, s. 159-167.

¹¹ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C.2, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 1997, s. 719-720

¹² Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 2, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı, 1997, s. 742

¹³ *Ae.*, s. 829.

¹⁴ Ahmed Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C. 2, s. 721.

Banarlı, 18. Asır sonu ve 19. asır başı şâirlerinden Enderunlu Fâzıl, Vâsıf gibi şâirlerin “halk söyleyişine ve halk hayatına nüfuz etmiş, âdeta popüler Dîvân şâirleri”¹⁵ olduğunu söyler.

18. Yüzyılın sonlarında başlayan mahallileşme akımı 19. yüzyılda da devam etmiştir. Nihad Sami Banarlı’nın tespitlerine göre, bu dönem, edebiyatta mahallileşmenin yoğun olduğu ve halk şiiri ile divan şiirinin birbirine yaklaştığı bir dönemdi. Banarlı bu görüşlerini şöyle ifade eder: “bir taraftan, geçen asırlardaki halk edebiyatı faaliyetlerinin saraylara kadar ulaşan, zengin ve te’sirli başarıları; bir taraftan yine geçen asırlarda bazı dîvân şâirlerinin halk zevkine daha yakın eserler vermek yolunda göze çarpar sadelikleri, Türk edebiyatında esâsen bir yerlileşme idi.”¹⁶ Mahallileşme cereyânı “âşık tarzı söyleyişle, şehirlerde gelişen halk dili’nin ve Dîvân tarzı söyleyişin birleşmesinden doğan bir harekettir.”¹⁷ Halk şâirleri, divan şiirine yönelirken, diğer yandan divan şâirleri de mahallileşmeye ve Âşık edebiyatı tarzını denemeye başlamışlardır.¹⁸ Nihat Sâmi Banarlı da bu konuda şu tespitlerde bulunur: “Saz şâirleri arasında halk şiirinin klâsik vezinlerini, şekillerini, nevilerini yaşatanlar olduğu gibi; dîvân tarzı söyleyişe daha çok yaklaşanlar da olmuştur. Bunlar, aruzla gazeller, dîvanlar, müseddesler söylemişlerdir. Asrın heceye bağlı kalan şâirleri arasında da, lisan bakımından, Dîvân şiirinin klâsik terkiplerini, kelime ve mazmunlarını hattâ edebî sanatlarını ... kullananlar çoğalmıştır.”¹⁹ Sözü edilen bu iki yüzyılda (18. ve 19. yy.) mahallileşme akımının ve âşıkların “kalem şâirleri” olarak adlandırdıkları dîvân şâirlerine hayranlık duymalarının te’siriyle klâsik şiir ile saz şiiri birbirinden fazlasıyla etkilenmiş ve yakınlaşmıştır.

16. Yüzyılda pek görülmeyen Dîvân şiiri te’siri 18. yüzyıldan itibaren kendisini iyice hissettirmeye başlamıştır. Divan şiiri ile Âşık şiiri geleneklerinin birbirine yaklaşmasının, Âşıklık geleneğinin zayıflamasına yol açtığı görüşünde olan Saim Sakaoglu, bu te’sirin 18. yüzyılda şekil ve dil açısından olduğu kadar ilgi sahasında da hissedilmeye başladığını; böylece saz şâirlerinin kendilerini besleyecek ilgi ve çevreden uzak

¹⁵ Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 2, s. 830

¹⁶ *Ae.*, s. 745.

¹⁷ *Ae.*, s. 830

¹⁸ “Âşık Edebiyatı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul, Dergah Yayınları, 1977, s. 190

¹⁹ Nihat Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.2, s. 844.

kaldıklarını, neticede de güçleri fazla olmayan bir âşıklar zincirinin yüzyılı temsil etmek zorunda kaldığını belirtir.²⁰

Âşıklık geleneğine bakıldığında bu yüzyılda bir önceki yüzyılın (17. yy.) güçlü âşıkları görülmemektedir. Genelde destan türü şiirleriyle tanınan âşıklar yüzyıla damgasını vurmuştur.²¹ Sâim Sakaoglu, saz şiiri vadisinin bu yüzyılda (18. yy.) çoraklaşmasına sebep olarak ordu içindeki âşık sayısının azlığı ihtimâlini ileri sürmektedir.²² Bu tespite ek olarak 18. yy. özelliklerini şiirlerinde barındıran ve yeniçeri kâtipliği yapan Cesârî'nin bu yüzyılın belki de son asker şâiri olma ihtimâlini göz önünde bulundurmak gerekmektedir. 18. Asırda yaşamış ve kaynaklarda adı geçen saz şâirleri şunlardır: Ravzî, Ali, Hocaoglu, Kabasakal Mehmed, Kara Hamza, Levnî, Nuri, Abdî.vb.

Ahmet Kabaklı 19. yüzyılın, halk şâirleri açısından önemli olduğu görüşünü şöyle dile getirir: “19. yüzyıl ise “saz şâirlerinin sınımsız teşkilatlandıkları ve İstanbul ile birlikte bütün yurttan varlıklarını en fazla hissettirdikleri asırdır. Sayıları artmış olan bu şâirlerin büyük şehirlerde loncaları, kahveleri ve bilhassa İstanbul Tavukpazarı'nda büyük merkezleri vardır. Toplanıp ‘saz ve söz’ fasılları yaparlar.”²³ Fuad Köprülü ise 19. yüzyılın ikinci yarısında âşık kahvesi-semâi kahvesi farklılaşması yaşandığını ve semâi kahvelerinin de bozulmasıyla Âşık tarzı şiirin güç kaybedip gündemden düştüğünü, “19. yüzyılın ikinci yarısında sözü edilen âşık kahvelerinin yerini tutmaya çalışan semâi kahveleri, bozulmuş ve eski müşterek mâhiyetini kaybederek, dar bir zümre edebiyatı karakterini almaya yüz tutmuş olan Âşık tarzı'nın mukadder âkıbetine mâni olamadı ve kendi nev'inde klâsikleşmiş olan bu edebiyat ihtişamlı Osmanlı imparatorluğu'nun sâir müesseseleriyle geçmişe karıştı.”²⁴ cümleleriyle ifâde eder.

Kabaklı, 19. yüzyılda Âşık tarzı şiire, saray desteği olduğunu söyler: “Diğer taraftan âşıkların halk arasında çok rağbet gördüğünü bilen hükümet bunların sazlarından propaganda aracı olarak yararlanmak da istemiştir. Nitekim II. Mahmud, Sultan

²⁰ Sâim Sakaoglu, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri*, C.7, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2004, s.321.

²¹ Ali Berat Alptekin, Sâim Sakaoglu, *Türk Saz Şiiri Antolojisi (14-21. Yüzyıllar)*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2006, s. 75.

²² Sâim Sakaoglu, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klâsikleri*, C. 7, s.321.

²³ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C.2, s. 867.

²⁴ M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri; Türk Edebiyatında Âşık Tarzının Menşei ve Tekâmülü*, XVI. ve XVII. Asır Saz Şâirleri, C I, Ankara, Milli Kültür Yayınları, Güven Basımevi, 1962, s. 45.

Abdülmecid ve Abdülaziz zamanlarında saraydan denek alan 20-30 âşık bulunduğu bilinmektedir. Bunlar devletçe yapılan yenilikleri ve siyâsi olayları millete güzel dille anlatmak işini yükleniyorlardı. Saray ve konaklarda saz faslı yapan, sohbet için aranan şâirler de bunlar arasındadır.”²⁵ Saray desteğine rağmen, Âşık tarzı şiir, önceki yüzyıllarda olduğu kadar yaygınlaşmamış; ancak, günümüze kadar gelen bazı güçlü saz şâirleri, bu yüzyılda yaşamıştır. 19. Asırda n kazanan saz şâirleri şunlardır: Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihnî, Dertli, Seyrânî, Ruhsâtî..vb.

Cesârî’nin yaşadığı 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başındaki edebi durumu genel olarak bu şekilde tespit ettikten sonra, sözü edilen yıllarda yaşanan târihî ve edebî olayların şâirin şiirlerine yansıdığını da ifâde etmek lâzımdır. Ruslarla yapılan savaşlardan, dönemin padişah, sadrâzam, paşa ve yeniçeri ağalarına kadar bahsedilen çeşitli târihî, siyâsî olaylar ve kişiler ile klâsik şiir geleneği ve âşıklık geleneğinin karşılıklı etkileşimleri gibi birçok husslar Cesârî tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca bahsi geçen, saz şâirlerinin devlet tarafından himâye edilmesi konusuna ek olarak Cesârî’nin II. Mahmut’un mâiyetinde bulunan bir şâir olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

18. ve 19. Yüzyıllarda gerek Şekil gerekse konu bakımından birbirine yakınlaşan klâsik şiir ve saz şiiri geleneğiyle beslenen Cesârî, şiirlerinde her iki geleneğin yakınlaşmasını ve izlerini yansıtmıştır. Bununla birlikte saz şiirinin kopuk bir halkası olarak görülen 18. yüzyılın, meydan şâiri Benderli Cesârî ile daha sarıh bir görünüm arz edeceğini söylemek mümkündür.

²⁵ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C.2, s. 867.

BİRİNCİ BÖLÜM

CESÂRÎ'NİN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI

Kaynaklarda Cesârî'nin hayatı hakkında bilgi yok denecek kadar azdır. Bu sebeple şâirin hayatıyla ilgili her türlü bilgi genellikle Dîvânı'ndan tespit etmek suretiyle elde edilmiştir.

1.1. Adı

18. yüzyıl şairlerinden olan Cesârî'nin “asıl adı Hasan'dır.”²⁶ Şâir, adının Hasan olduğunu aşağıdaki beyitlerde söylemektedir:

Ey Cesârî maḥlasum dillerde oldı rāygān
Bilmeyen bilsün Ḥasandur dehr içinde adumuz G 352 / 6

Cesârî maḥlaşum ammā Ḥasan oldı benüm adum
Cihān dilberlerinüñ böyle her bār 'aşığıyam ben G 664 / 5

1.2. Mahlası

Âşıklık serüvenini anlattığı Mesnevî'sinde şâir, “Cesârî” mahlasını rüyâsında ona bâde içiren sevgilinin verdiği ifade etmektedir:

Baḥna meyden tolu cāmı içürdi
İdüp mestâne kendümden geçürdi Msn. 1 / 13

Didi var maḥlaşuñ yād it Cesârî

²⁶ İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi (İnançları, Yaşamı, Felsefesi, Kültürü ve Edebiyatı)*, 19. yüzyıl, C. IV, Ankara, Saypa Yayınları, 1995, s. 293

Benüm vaşfumda söyle hep eşârî

Msn. 1 / 18

Ayrıca mahlasının “Cesârî” olduğunu “Cesârîdür bana mahlas” redifli şiirinde haber vermekte ve birçok şiirinde de bunu peyderpey dile getirmektedir:

Peder mâder komışlardur Hasan adum benüm ammâ

Mu^çayyen cümle dillerde Cesârîdür bana mahlaş

G 438 / 2

Hatta şâir, “Cesârî” mahlasıyla o kadar ünlenmiş ve tanınmış olduğunu düşünmektedir ki başka bir isme ihtiyaç duymadığını bir beytinde ifâde etmektedir:

Yâd eylediler nāmumı çün dilde Cesârî

Bu mahlaşa pes ğayrı baña ad neme lâzım

G 600 / 5

Şâirin mahlasının “Cesârî” olması aynı zamanda kişiliğiyle de örtüşmektedir. Hem meydan şâiri olması hem de şâirliğine güvenmesinden dolayı devamlı surette diğer şâirleri meydana, şiir söylemeye ya da atışmaya davet eden Cesârî, kendine güvenen ve cesur bir tavır sergilemektedir.

1.3. Doğum Yeri, Târihi ve Ailesi

Dîvânı’ndan hareketle Cesârî’nin doğum yeri ve vatani olan Bender, Osmanlı topraklarına ait bir kasaba iken 1812’de Rusya’ya bırakılmıştır. Besarabya kıtasında bir kasaba²⁷ olan Bender, günümüzde ise Moldova topraklarına dâhil bir şehirdir.

Hayatının bir kısmını gurbette geçiren şâir, Bender’e olan hasretini ve Bender’in özelliklerini şiirlerinde dile getirmektedir:

Cesârî aşl-ı mevlüdüm benüm *Bender* diyârıdur

Yanumda ańsalar anı ider dil ol vaţandan ħazz

G 456 / 6

²⁷ Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu’l-âlâm*, C.2, İstanbul, Mehran Matbaası, 1316, s. 1358.

Cesârî maḥlaşıyla yâd olunur zât-ı *Benderli*

Ḥasan ismiyle şol ehl-i hüner dünyâyâ bir geldi

G 821 / 8

18. yüzyıl sonları ile 19. yüzyıl başlarında yaşamış olan Cesârî'nin ölüm tarihi 1829 (h. 1245) olmakla birlikte doğum tarihi belli değildir. Vatanı olan Bender'den ayrılış sebeplerinden biri olarak savaşı gösteren şâir, doğum tarihini belirleme konusunda ipucu vermektedir:

Dönüp devrân yine 'aksine gitdi

Gelüp düşmân bizi tâlân itdi

Msn. 1 / 60

Vaṭandan dūr olduḡ çâr-nâ-çâr

Araya düşdi firḡat gitdi ol yâr

Msn. 1 / 61

1770 ve 1789 yıllarında Bender şehri, Rusların işgaline uğramıştı.²⁸ Cesârî'nin 1789'daki savaşta Bender'den ayrıldığı düşünülürse ve gurbete çıkma yaşı olarak da en az 20 yaşında olduğu varsayılırsa şâirin doğum târihi 1769 olmaktadır. Böylece 60 yıl yaşadığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra şiirlerinde sık sık ihtiyarlığından, saçının sakalının beyazlamasından bahseden Cesârî'nin 60 yaşında değil de 70 yaşında öldüğü düşünülebilir ki bu hesaba göre Bender'den ayrıldığında 30 yaşında olması gerekmektedir. Bu durumda ise Cesârî'nin doğum tarihi 1759 olmaktadır. Netice olarak, şâirin 1759-1769 yılları arasında doğduğu tespiti imkân dâhilindedir:

Cesârî müddet-i 'ömrüñ geçürdüñ ihtiyâr olduñ

Cüvânlar ya ne ḥavf eyler elüñden ḥayr [u] şer gelmez

G 389 / 5

Cesârî derd [ü] ḡahr ile ağardı şaḡalum şaçum

Beni gör pîr-perver ihtiyâr itdi bu şâ'irlik

G 502 / 5

²⁸ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 2, s. 798-799

Cesârî'nin ailesiyle ilgili kaynaklarda bilgi bulunmamakla birlikte şiirlerinde de bu konuyla ilgili fazla bilgi mevcut değildir. Sadece anne ve babasının öldüğü hakkında bilgi vermektedir:

Ezelden var idi cānā peder bir sende bir bende
Vefāt itdi peder māder keder bir sende bir bende G 752 / 1

Ayrıca bir beytinde de evlenmek istediğini dile getiren şâirin ömrünün büyük bir bölümünü gurbette geçirdiği için evlenmemiş olması muhtemeldir:

Göñül bir nāzenīn ister te'ehhül eylemek kaçdum
Baña yā Rāb naşīb eyle 'ıyāl enşāb Urusçuklı G 806 / 4

1.4. Tahsili Ve Görevleri

Cesârî'nin tahsili ve görevleri ile ilgili kaynaklarda geçen bilgi genç yaşında Kur'ân'ı ezberlediği, bir ara müezzinlik yaptığı, daha sonra Yeniçeri kâtipliğinde bulunduğu²⁹dur.

Kur'ânı ezberlediğini ve hâfız olduğunu şâirin kendisi de dile getirmektedir:

Oğurdum mekteb içre hıfz-ı Kur'ân
Kılurdum bülbül-āsā nāle efgān Msn. 1 / 6

Cesârî'nin tahsil hayatıyla ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılmamakla birlikte şiirlerinden ve şiirlerindeki kendi söylemlerinden hareketle şâirin eğitim aldığı anlaşılmaktadır. Şâirin kaleme aldığı bir şiiri gördüğü eğitimi dile getirmek amacıyla yazılmış gibidir. Bu şiire göre İran edebiyatından Sâdî'yi (meşhur eserleri Bostan ve Gülistan) okuduğu anlaşılmaktadır:

²⁹ İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. IV, s. 293

Dil mekteb-i  aşk i re G list n o umuşdur

Çok d rl  hik y t   Bost n o umuşdur

G 248 / 1

Ayrıca Şairin aşağıdaki beytinden Firdevsî'nin Şeh-n me adlı eseri ile Mercimek Ahmed'in K bus-n me adlı eserini okuduğu anlaşılmaktadır:

Dilber n a l sını bir hoŐa idr k eyler m

Ç n sebaŐ-h n olmuşum Şeh-n me v  K b sdan

G 630 / 7

Ces rî Farsça, Arapça l gatları ezberlediğini ve Kur' n'ın tefsirini okuduğunu dile getirmektedir:

Farsî   Arabî  ilm-i l gat ezber id p hep

Tefs r-i keb r  yet-i Kur' n o umuşdur

G 248 / 4

Aruz veznine h kim olduğunu çeşitli kas deler ve D v nlar okuduğunu anlatan Ces rî'nin, meydan Şairi olarak Şiirlerinin çoğunu irtic len ve aruzla s ylediği tespit edilmiş olup kendisinin de if de ettiği gibi aruz vezninde m hir olduğu anlaŐılmıŐtır:

Evz n bil p  ilm-i  ar z fennine m hir

Env -ı kaŐ 'idler [ ] d v n o umuşdur

G 248 / 5

Şair, tahsil hayatını kısaca  zetledikten sonra Őairlere meydan okumasının sebebini almış olduğu eğitime bağlamakta ve bununla  v nmektedir:

TaŐŐil-i h ner itmek ile imdi Ces r 

Çok Ő 'ire bu  arşada meyd n o umuşdur

G 248 / 7

Şâirin tahsil hayatı ile ilgili olarak Dîvânı'nda geçen diğer şiirlerinden hareketle mektep terbiyesi aldığı şiir bilgisine, dînî ve tasavvufî bilgiye, mûsikî bilgisine vâkıf olduğu görülmektedir. İlim yolunda âlimlere hizmet eden, “kemâlât [u] hüner” tahsilini hedef edinen ve irfan zümresinde adı geçen bir şâirdir. Cesârî'nin almış olduğu bu eğitim tekke eğitimi çerçevesinde olmalıdır. Hem hafızlığı hem de dînî konulardaki bilgisi bu tespiti doğrular niteliktedir:

Evşâfin ider olsa sezâdur bu Cesârî	
Olmışdur ezelden çün o terbîye-i mekteb	G 68 / 7
Biz kemâlât [u] hüner taḥşîlin idenlerdenüz	
Zümre-i ʿirfânda nâdirdür bizüm mânendümüz	G 363 / 4
ʿÂlim [ü] fâzıllaruñ itdük âdâb-ı hizmetin	
ʿİlm taḥşîlinde biz bir ḥaylice mollâlaruz	G 344 / 3
Ey Cesârî tekye-i ʿirfânda tutdum qarâr	
Dilde fikr [ü] vird [ü] zıkrüm şimdi yâ Hûdur baña	G 15 / 5

Cesârî, tarîkat ehli olup pîre bağlanmıştır. “Önce Mevlevîliğe intisap etmiş, daha sonra da Bektâşî olmuştur.”³⁰ Şiirlerinden hareketle Bektâşîlik yönünün ağır bastığını söylemek mümkündür:

Tarîkat ehliyem ben bir ulu sultâna bağlandum	
Înâbet eyleyüp andan reh-i erkâna bağlandum	G 591 / 1
Biz reh-i erkâna ḥizmet eyleyen Bektâşiyüz	
Şâh-ı merdân pîre minnet eyleyen Bektâşiyüz	G 361 / 1

³⁰ “Cesârî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.2, s.55.

Fesâhat ve belâgat ilmine de hâkim olan Cesârî, fıkıh ve bir çok dînî bilgiye vâkîf bir molladır. Cesârî, şâirliğinden ve bu yoldaki tavrından o kadar emindir ki kendisini meşhur Arap şâiri Hassan’la bir tutar. Diğer yandan da ilmin ve tahsilin sonu olmadığını ve bu yolda her zaman çok çalışması gerektiğini devamlı surette kendisine hatırlatır(G 284/ 6):

Ehl-i hâlem baña Benderli Cesârî dirler
Şu^carâyam fuşahâyam fuçahâ hem monlâ G 4 / 11

Nâm [u] şânum söylenür ‘Āşık Cesârî işbu dem
Virdi bir hayli kemâl Hazret-i Allâh baña G 21 / 6

Ġazel tavriyla üstâd olduğın işbât idüp bu dem
Cesârî şâ^cirânun pîri ol Hassâna dönsün mi G 817 / 5

On bir yaşından itibaren şiire ilgi duyan Cesârî, irfan zümresi tarafından adının bilindiğini, tarikat pirleriyle hem-dem olduğunu, âleme “hoşça gazeller” öğrettiğini, daha çocuk yaşta aşka düşüp bu yola girdiğini, üstâdının Lezîzî olduğunu ifade etmektedir.(G 592 / 5, G 598 / 10, G 599 / 2, G 623 / 2)

Lezîzî olmuş idi çün benüm ol pîrüm üstâdum
Ben ol mürşîdden irşâda hoş kâbil olup geldüm G 572 / 2

Şâirlik yolunda şiir ezberlediğini ve daha sonra şâirlik makâmına ulaştığını söylemektedir:

Bir zamân eş^câr[1] şu gibi baña ezberledüp
Bir zamân şâ^cir diyüp şâhib-makâm itdün beni G 849 / 4

Şâirliğinin yanı sıra inşâ yazma husûsunda da kendine güvenen Cesârî, söz meydanında kendi gibi hoş sözler söyleyen kimsenin bulunmadığını iddia etmektedir:

Cesârî münşe'ât tab^cuma hîç olmaz mı istihsân
Bu meydân-ı suhanda yok senüñ-veş bir şîrîn-elfâz G 455 / 5

Bi'llâhi anuñ münşî-i tab^cına söz olmaz
Her ders[i] ^cayân belleyüp âsân oğumışdur G 248 / 3

Cesârî'nin bulunduğu görev ya da mesleklerden ilki Bender'de yaşadığı zamanlarda yaptığı tahmin edilen müezzinliktir. Ayrıca câmide imamlık yaptığına ve beş vakit namaz kıldığına dâir ipucu da vermektedir:

Cesârî şehr-i Benderde ben ol Bayraklı cāmi^cde
Bilālūñ ^caşkına her dem ezān vaḡti ^calem çekdüm G 587 / 5

Bir zamān yüzler sürüp ol kaşlaruñ mihrābına
Bir zamān cāmi^cde cānā sen imām itdūñ beni G 849 / 6

Cesārî vaḡt-i hāmide kamu aḡbāb [u] yārāna
Du^cā-yı bî-^caded ḡayr-ı ḡisānum artdı gitdükçe G 733 / 6

Bir beytinde ise hakkâklere hizmet ettiğini söyleyen şâirin hakkâk yanında çırak olarak çalıştığı anlaşılmaktadır:

Hakkâklere ḡizmetüm olmuşdı Cesārî
Resm eyleyü bu maḡlaş[ı] ben taşā çıkardum G 612 / 10

Kaynaklarda yeniçeri kâtipliği yaptığı söylenmekle beraber kâtiplik görevine Bender'de ve bir çay-hânede başladığı anlaşılmaktadır:

Bir zamān çay-hāne-i Benderde kātib eyleyüp

Bir zamān ‘Aşık Cesārī nīk-nām itdūñ beni

G 849 / 7

Muhtemelen Rusların Bender’i işgali ile başlayan savaşlar esnasında cephâne kâtipliği görevine getirilen Cesârî, bir beytinde bu işin geleceği olmadığını dile getirmektedir:

Bu nazmum hâtır istifsârına yâdı olur cānā

Cebe-hâne ocağında Cesārī özge kâtibdür

G 329 / 11

Kâtib-i ceb-hâne iqbālinde hâşıl nesne yok

Şimdi ol Şâlih Efendi pek tevâtür söylenür

Nz. 330 / 14

Yeniçeri ocağında 25 bölük olduklarını söyleyen şâir, buldukları orta’nın bayrağında³¹ “kara balık” sembolü olduğunu ifâde etmektedir:

Biz yigirmi beş bölük yoldaşuz ey ‘ālī-şān

Çara balık ortamuz içre konulmuşdur nişān

G 677 / 1

Şâir, cephaneye katibi olduğu için şiirlerinde cephaneye ilgili bilgilere rastlanılmaktadır. Mesela; “çarka topları” redifli şiirinde hem bir savaş anını hem de bu topların işlevini en ince ayrıntısıyla dile getirmektedir. (Dvç. 222) Şüphesiz Cesârî, kâtipliği süresince birçok savaşa tanık olmuştur. Galibiyetin yanı sıra yenilgiyi de anlatan şâirin kâtiplik ve dolayısıyla askerlik yılları önemli bir yere sahip olduğu gibi bu dönemdeki Paşalar, Beyler ve Padişah da onun şiirlerine konu olmuştur: Melek Paşa, Mahmut Bey, Tahir Aga, Sadrazam Hurşit Paşa ve o dönemin padişahlarından III. Selim, Sultan II. Mahmud..vb.

Yine bir beytinden yola çıkarak şâirin Enderun ağalığı yaptığı da söylenilebilir:

³¹ “Yeniçeri teşkilatında tabur yerine kullanılan orta’lara mahsus bayrağın adıdır. Her ortanın kendine mahsus bayrağı ve bayrakta da ortanın işareti vardı.” Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 2, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1983, s. 731.

Cihān paşasına tābī^c ağa-yı enderūnam ben
Mübāşirlikde kāmīl bā-ḥuşūşen zü-fünūnam ben G 635 / 1

Şâirin cesurluğu sadece nazım konusunda değildir; aynı zamanda “güreşçi tekyesi”³² mensubu olan Cesârî, güreşçiliğiyle de meydan okumaktadır:

Taḥşīl-i hüner itmek ile imdi Cesārî
Çok şâ^cire bu ‘arşada meydān okumışdur G 248 / 7

Cesārīyem cesâretlik kamu hep bende tekmîldür
Murād-ı mā hüve’l-maḫşūduma vāşıl olup geldüm G 572 / 5

Ben güreşçi tekyesi şuhbānıyam karşıundayam
Pehlivān-ı ‘aşkuñ özge cānıyam karşıundayam G 582 / 1

Şol güreşçi tekyesinde pīr [ü] perver olmuşum
Nām[ı] meşhūr pehlivān insān ararsañ işte ben G 624 / 3

Fakat tüm bunların yanı sıra Cesârî’nin tek geçim kaynağı şâirlik olmuştur. Ona itibar sağlayan, adını duyuran ve hatta ihtiyarlığına sebep olan şâirliğidir:

Baňa rağbet idüp çok i‘tibār itdi bu şâ^cirlik
Yoğ iken ad u şānum dilde var itdi bu şâ^cirlik G 502 / 1

Elde vārum ḫalmadı ben ya ne ḫarc eyler idüm
İşbu şâ^cirlik baňa sermāye irād olmasa G 696 / 7

³² “İlk olarak Orhan Bey zamanında Bursa’da açılan güreşçiler tekkesinden başka Edirne’de, Manisa’da, İstanbul’da, Amasya’da ve Bulgaristan’da da açıldığı bilinmektedir. İstanbul’daki tekkelerin pehlivanları belli günlerde saraya çağrılarak padişahın huzurunda Enderun pehlivanlarıyla güreştirilirdi. Güreşçi tekkelerinin başına güreşte başarı kazanmış, öğretmeyi bilen, otoriter ve okuryazar kişiler getirilirdi.” Muhittin Serin, “Güreşçi Tekkesi”, *İslâm Ansiklopedisi*, C.14, İstanbul, Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s. 319.

1.5. Âşıklığı ve Şâirlik Sergüzeşti

Cesârî Divânı'nın başında bulunan, bir nevi önsöz ve sebep-i te'lif niteliğindeki mesnevi ile Dîvân'ında yer alan diğer şiirlerde şâirin yaşamına ve şairliğine dair önemli ipuçları mevcuttur. Cesârî, yaşadıklarını kaleme alarak sergüzeştini anlatmaya çalışmıştır:

Derdümi şerh itmege destüme aldum çün kalem

Sergüzeştüm ideyüm cümle 'ayân inbisât

G 447 / 4

Mesnevide anlattığı serüvene göre; on bir yaşında aşka düşen şâir, âşıklık geleneğinde var olan rüyâ görme ve rüyâda sevgilinin elinden bâde içerek “âşık” olma yoluna girer ve şiir yazmaya başlar:

Yaşum on birde idi 'aşka düşdüm

Yazup mevzûn bu şi'ri meşke düşdüm

Msn. 1 / 5

Yatardum h'âb-gâhum içre nâgâh

Görüp rü'yâyı oldum sırra âgâh

Msn. 1 / 7

Görindi dîdeme bir meclis-ârâ

Oturmuş anda bir şüh-ı dil-ârâ

Msn. 1 / 8

Beni gördüğü dem tutdı elümden

Maḥabbet gösterüp şordı ḥâlümden

Msn. 1 / 11

Didi 'aşk ehl[i] olmağa sezâsuñ

Benümle tâ muḳaddem âşinâsuñ

Msn. 1 / 12

Baña meyden tolu cāmı içürdi

İdüp mestâne kendümden geçürdi

Msn. 1 / 13

Cesârî, rüyasında gördüğü sevgiliye aşık olur ve uyandıktan sonra kendini ayrılık ateşiyle yanar bulur. Bir süre ne yapacağını bilemeyen şâir, daha sonra onu tekrar görme umuduyla şiirler söylemeye başlar:

Uyandım ḥāb-gehden nāzır oldum Fırāk el virdi maḥzūn-hātır oldum	Msn. 1 / 19
Ṭaḳıldı boynuma zencîr-i sevdâ Cünûn-ı ʿaşkı kıldum dilde peydâ	Msn. 1 / 24
Ġazeller okuyup ḥâle münāsib Olurdum görmege ol yâri ṭâlib	Msn. 1 / 25
Velî bilmez idüm ḳandadır yâr ʿAceb olmuş idüm bir ḥâle düşvâr	Msn. 1 / 44

Bir yanda ayrılmak istemediği vatani vardır diğer yanda rüyâsında görüp de âşık olduğu, arayıp da bulmak istediği sevgili vardır. Cesârî, Allah'a yalvarır ve ondan ne yapması gerektiğini öğrenmeye çalışır. Bu şekilde iki üç yıl geçiren şâir, düşmanın vatan topraklarına girmesiyle memleketinden ayrılmak zorunda kalır:

Hudâyâ n'eyleşem n'itsem dir idüm ʿAceb ṭursam mı ya gitsem dir idüm	Msn. 1 / 51
Baḥna bu demde sen keşf-i rāz it Beyân-ı ser-güzeşte hem āġâz it	Msn. 1 / 52
Felek ferḥunde-fâlı böyle açdı İki üç sâl bu minvâl üzre geçdi	Msn. 1 / 59

Dönüp devrân yine ʿaksine gitdi
Gelüp düşmân bizi tâlân itdi Msn. 1 / 60

Vaţandan dūr olduĝ çâr-nâ-çâr
Araya düşdi firĝat gitdi ol yâr Msn. 1 / 61

Sazını alıp yola çıkan Âşık Cesârî'nin ilk duraĝı Edirne şehridir. Orada şiiirler söyleyen Cesârî, onu imtihan etmek isteyen şairlerle tanışır. Bu şairlerden biri de Dehrî'dir. Dehrî ile dört ay boyunca şiiir ve nazire söyleyip genç, yaşlı bir çok kişi tarafından izlenir ve dinlenirler:

Ele sâzum alup kıldum seyâhat
Edirne şehrini kıldum ziyâret Msn. 1 / 64

O yirde söyler iken nazm u eşʿâr
Baña şâʿirler itdi kendin izhâr Msn. 1 / 65

Beni çekmek dilerler imtiĝâna
Şiʿarum söyledüm ben de yegâne Msn. 1 / 67

Kemâl-i pür-hünerdi anda Dehrî
Tözardı çoĝ gibi meydânda Dehrî Msn. 1 / 68

Tamâm dört ay diyüp nazm-ı maĝâli
Anuñla eyledük hoş ħasb-i ħâli Msn. 1 / 71

Olup seyrân cüvânân ile pîre
Virürdük birbirimize nazîre Msn. 1 / 72

Bu arada Cesârî, şiir meclisine devamlı gidip gelen bir güzele âşık olur. Şiir bilgisine vâkîf ve Cesârî'nin şiirlerine mâil olan bu güzel, Cesârî'nin daha iyi yerlere lâayık olduğunu ve İstanbul'a gitmesi gerektiğini; aynı zamanda kendisinin de Edirne'de misafir olduğunu, İstanbul'a döneceğini gözyaşlarıyla dile getirir:

Dadandı meclise bir tâze meh-rû
Melek-sîret güzeldi çeşm-i âhû Msn. 1 / 73

Benüm eş'âruma olmışdı mâ'il
Ne söz kim söylesem olurdu kâ'il Msn. 1 / 77

Bilürdi hep cinâsât-ı kelâmı
O şâhuñ olmuş idi dil gulâmı Msn. 1 / 78

Didi bir gün baña ey yâr-ı şâdıķ
Seni ben görmedüm bu yire lâayık Msn. 1 / 81

Sitanbul şehrine gel çok güzel var
Kim anda hûsn-i Yûsufdan bedel var Msn. 1 / 82

Didi ben bunda olmuşum müsâfir
Beni bezm içre sen görmez süñ âhir Msn. 1 / 85

Bu sözleri işiten Cesârî ne yapacağını bilemez, çaresiz kalır, gözyaşı döker, dünya zindana döner ve artık Edirne ona dar gelmeye başlar. (Msn. 1 / 89-92-94) Sonunda İstanbul'a gitmeye karar verir. Tekirdağı'nda gemiye biner ve Yenikapı'da iner. Sıra kahvelerini ziyaret eder:

Sefîneye Tekirdağında bindüm
Selâmetle Yeñi Kapuya indüm Msn. 1 / 96

Şıra kâhveleri itdüm ziyâret

Şuya karşı zemîn bulmuş leţâfet

Msn. 1 / 97

Şıra kahveleri hakkında bilgi verir. Muhabbet ehlinin uğrak yeri olan sıra kahvelerinde, genç yaşlı herkesin gelip seyrettiği cünbüşler vardır. Sazlar çalınır, Bektâşîler gazeller okur, meddahlar vardır. Def, ney, tanbur, keman sesleri duyulur, bu kahvelerden. (Msn. 1/ 98-102)

Özellikle mûsiki makamlarını icrâ edenleri pek beğendiğini söyleyen Cesârî, şiir söyleyen şâirlere iltifat etmez ve meydan şâirinin az olmasından yakınarak kendi gibi bir iki tane meydan şâiri bulur ve onlarla “hasbihâl” ederek lâubâli şiirler söylerler. (Msn. 1/ 104-108) Ve onları izlemeye maarif ehlini anlayan ve bilen tarikat erleri gelir, “kalem şâirleri” ziyaret eder. Herkes tarafından tanınan ve medh edilen Cesârî ve arkadaşları, muamma ve lugaz asarlar, atışırklar ve birbirinden güzel nazireler söylerler. (Msn. 1 / 109-113) Hatta bir arkadaşı vardır ki onunla her türlü nazmı meydana çıkarırlar, kendilerine denk şâir bulamazlar, kimse onların fendine akıl sır erdiremez. Kendileri gibi kemâle ermiş meydan şâiri yoktur, çünkü Cesârî ve arkadaşı hazır cevaptır ve meydana çıkmış, ödül almışlardır. (Msn. 1 / 115-122)

Var idi anda yahşı arkadaşum

Ben atardum o tutar idi taşum

Msn. 1 / 114

Yoğ idi şâir-i meydân-ı kâmil

Muâdil olamaz câhil ne kâbil

Msn. 1 / 117

Cesârî sergüzeştini anlatırken geçmişi hatırlar; çocukken gördüğü rüyâyı asla unutamadığını söyler, sâkînin ona içirdiği badeyi ve gönlüne giren muhabbeti yâd eder. (Msn. 1 / 123-124) Bir gün Yenikapı’da bir mecliste düşüncelere dalmış dururken bir “şüh-ı dil-ârâ” görür. Bu güzel Cesârî’nin yanına gelir, etek öper ve uzun zamandır onu aradığını söyler. Cesârî ise tüm bu olanlar karşısında şaşırır, ne yapacağını bilemez, aklı başından gider. (Msn. 1 / 125-129) Cesârî’nin bu halini gören Güzel; “Sen beni daha önce

tanımıyordun, güzelliğimi görünce serseme döndün.” der. Bunun üzerine Cesârî; “Günahım varsa öldür ama bana kim olduğunu söyle, ben güzellerden çok çektim ve hep keder içindeyim.” der. Ve Güzel cevap verir: “Eğer “sırr-ı pinhân”a ulaşmak istiyorsan canan ararken canından geçmelisin. Ben seni gece rüyada bulmuştum, o mecliste sâkîydim. Sen benim elimden bade içip mest olmuşsun. Sen benim aşkımla kemale erdin, o halini unuttun mu? Cesârî mahlasını sana ben verdim, bütün sözlerine tatlılığı ben verdim. Benim adım Edhem bunu bil! Ben yaralı gönüllere merhemim.” (Msn. 1 / 132-139)

Cesârî maḥlaşın virdüm özüñe

Ḥalâvet bahş kıldum her sözüñe

Msn. 1 / 140

Benüm adum bu dem bil Edhemem ben

Göñüller zaḥmına hoş merhemem ben

Msn. 1 / 141

Bu sözleri duyan Cesârî, her şeyin farkına varır. Aşkın sırrını ve benliğine sirayet etmiş olan aşkı idrak eder ve der ki: “Ey Ruhum! Hoş geldin ! Ben senin için ağlayıp inliyordum, senin aşkınla figan ediyordum. Allah’a şükür ki senin güzel cemalini gördüm, sana kavuşmayı Allah bana nasip etti.” (Msn. 1 / 142-146) Güzel, gülümseyerek şöyle der: “Ey Âşık! ‘Suḥan-dân’ meclisine layıksan, kemal ehli senden eser vermeni, şiir söylemeni bekler. Hani, dîvân tertip ettin mi, aşk hallerini duyurdun mu? Bu dünyaya gelenlerin hepsi bir çok gazel söylediler ama sonunda gittiler. Sen öyle eserler meydana getir ki her zaman yad olunasın, bu dünyada hayr ile anılmak bir itibardır. Yürü! Hak âşığı ol, gâfil olma; muhabbet ehli sana âkil desin! (Msn. 1 / 147-152)

Yüri Ḥaḫ ‘âşığı ol ṭurma gâfil

Saña ehl-i maḥabbet disün ‘âkil

Msn. 1 / 153

Bu nasihatları dinleyen Cesârî, kendinden geçer ve der: “Ey Sevgili! Çeşit çeşit gazeller var, hangi amaçla yeni bir şiir söyleyeyim?” Güzel: “ İlk önce Rasul’un na’tını yaz ki mahşerde şefaata nâil olasın! Ondan sonra dört halifeyi anlat, şiirin mevzun olsun!

Şeriat, tarikat, hakikat ve marifeti şiirinin içinde icra et ki görenler bu ne güzel şiirdir desinler.” der. (Msn. 1 / 154-160)

Cesârî, mesnevinin sonunda şöyle der: “O sevgilinin tarifi üzere inşa ettim, seyret ki bu Dîvân müretteptir.”

Anuñ taʿrîfi üzre itdüm inşâ

Mürettebdür bu Dîvân kıl temâşâ

Msn. 1 / 161

Dîvân’ına sebep-i te’lif amacıyla bir mesnevi’yle başlayan Cesârî, hayatıyla ilgili olarak da çok önemli bilgiler sunmaktadır. Âşıklık ve bâde içme geleneğinin bir örneğine şahit olduğumuz Cesârî’nin hayatında, bizzat şâirliğe nasıl başladığına ve bu yolda neler yaşadığına, neler hissettiğine dair ipuçları şâirin kendisi tarafından verilmektedir.

1.6. Gurbet Hayatı

Cesârî, hayatının bir bölümünü gurbette geçirmiştir. Bir şiirinde yedi yıl gurbette gezdiğini ifâde etse de bu sürenin çok daha fazla olduğunu düşünmek mümkündür. Çünkü Cesârî’nin hayatta olduğu yıllar savaş yıllarıdır:

Ey Cesârî esb-i tabʿum menzil-i kâma irer

Heft yıl ğurbet gezen şahşuñ şalâsı oldı farz

G 441 / 5

1770 ve 1789 yıllarında şâirin memleketi olan Bender, Ruslar tarafından işgal edilmiş ve bunun üzerine şâir vatanından ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu vâkıanın akabinde gurbete çıkan ve uzun süre gurbet hayatı yaşayan, devam eden Osmanlı-Rus savaşlarında yeniçeri ocağında cephâne kâtibi olan Cesârî’nin 1812’de Bender’in Ruslara bırakılmasından sonra vatanına geri dönmediği ya da dönemediği tahmin edilmektedir. Şâirin 1829 yılında öldüğü bilgisinden hareketle en az 30-40 yıl gurbette yaşadığını söylemek mümkündür.

Cesârî'nin gurbette bulunduğu şehirler, oldukça geniş bir coğrafyayı kapsamaktadır. Şiirlerinde adı geçen şehirlerden yola çıkarak bir tespitte bulunulursa; daha çok Osmanlı topraklarında gezdiği anlaşılmaktadır. Rusya, Makedonya (Üsküp), Bulgaristan'ın kuzeyi ve güneyindeki bazı şehirler, Edirne, İstanbul, Sinop şiirlerinde bahsettiği ve anlattığı mekanlardır:

Hoşdur ey dil yek nazar seyrânı Üsküp şehrinüñ

Hep maḥabbet ehlidür insânı Üsküp şehrinüñ

Dvç. Gü. 110 / 1a,b

Âşık Cesârî, Dîvânı'nında devamlı sûrette gurbetten, gurbette yaşamının zorluğundan bahsetmiştir. Gurbette yalnız ve garip kalan şâir, vatan hasretiyle doludur, sevdiklerinden, arkadaşlarından ayrılık ve memleket hasreti ona zor gelmektedir. Ayrıca vatani olan Bender'den ayrı düşmesini de teessüflerle dile getirmektedir:

Ġurbet ilde āh kim ben yalıñuz ḳaldum ġarīb

Dīde yaşum ki aḳar emvāc-ı ḥikmetdür baña

G 13 / 2

Diyār-ı ġurbetüñ ḳahrı beni zār [u] zebün itdi

Anuñçün iştiġāl-i keşretüm ḥubbü'l-vaṭandur hep

G 70 / 2

Bender gibi serḥadd vaṭanum idi muḳaddem

Şad-ḥayf [u] te'essüf ki cüdāyam o yerümden

G 644 / 8

Şâir, gurbeti ihtiyarlığında yaşadığını söylemekte, yaşlılığında gurbette kimsesiz kaldığından şikayet etmektedir. Fakat başka bir şiirinde ise kırk üç yaşında saçının sakalının ağardığını ifâde etmektedir. Bu durumda yaşlılıkla saçının sakalının ağarmasını kastetmiş olabilir. Cesârî'nin kırklı yaşlarda gurbeti yaşadığını söylemek mümkündür.

Ġurbet ilde pīrlıkde āh kim ḳaldum ġarīb

Ḥasret ile gözlerüm yaşı revān olmaḳdadur

G 165 / 3

Ağardı şaḳalum şaçum ʿaceb pîr ihtiyâr oldum

Yaşum kırk üçdür ammâ seyr idüñ ahvâl-i düşvârı G 853 / 28

Ömrünü gurbette geçiren şâir, öksüz kaldığını söylemekte, (evlenmediği için) çoluk çocuk sahibi olamamaktan şikâyet etmekte ve kendini evsiz barksız olduğu için baykuşa benzetmektedir:

Ḳalup öksüz şu ilde gâyetü'l-gâye garîb oldum

Elin dörder beşer tıfl-ı cihânı var benüm yoḳdur G 285 / 2

Felek bayguş gibi bu ben gedâyı bî-mekân itdi

Anuñ vîrâne olsun bir mekânı var benüm yoḳdur G 285 / 3

Cesârî, gurbette yalnızlık ve kimsesizliğin dışında fakirlik ve parasızlık da çekmiştir. Sadece şâirlikle geçimini sağlamaya çalışmış, bazı zamanlarda ise “zügürd” kalmıştır. Hatta elinde kalan herşeyi varını yoḳunu satarak geçinmeye çalışmıştır :

Kime ʿarz ideyüm hâlüm zügürdlik câna kâr itdi

Cesârî gurbet ilde işbu dem bir parasız ḳaldum G 590 / 5

Elde varum ḳalmadı ben ya ne harc eyler idüm

İşbu şâirlik baña sermâye îrâd olmasa G 696 / 7

Faḳîrü'l-hâl olup ḳaldum yedümde gayrı nesnem yoḳ

Fürûht itdüm bu gurbetde begüm cübbe vü destârı K 853 / 26

Hatta gurbette geçirdiği bayramlarda hüzünlenen ve gözyaşı döken şâir, bir de parasızlık ve fakirlik dolayısıyla bayramın mutluluğunu yaşayamamaktadır:

Ġam ile ġurbetde aldum hey nice Őādān olam
Halk bayram eyledi lāyık mı ben giryān olam G 563 / 1

Bu ne  td olur baña yā Rab faķrū'l-hāl iken
İktizā-yı sīm [ü] zerle Şöyle ser-gerdān olam G 563 / 3

Gurbet konusunu Şiirlerinde çokça işleyen Cesārī, beş tane de gurbet redifli Şiir kaleme almıştır. (G 729,730, 772; Dv. 102, 214) Özellikle “ġurbete çıkma” redifli Şiirinde yaşadığı zorlukları anlatarak etrafındakilere gurbete çıkmamaları husûsunda nasihatta bulunmaktadır:

Gel ekme Cesārī gibi sen derd [ü] meŐaķķat
Yazık acırum ben saña gel ġurbete ıkma G 729 / 6

Nice zār itmeyem ben bī-mekānam ġurbet illerde
Hümā-veş ġā'ib itdüm āŐiyānum ġurbet illerde G 730 / 1

Cesārī, daha önce bahsedildiği üzere vatanına ve oradaki dostlarına olan hasretinin yanı sıra bazı vakitlerde aksi söylemlerde bulunmuştur. Şöyle ki Şâir Bender ehlinin, kadrini kıymetini bilmediğinden Şikayet eder. Cesārī'nin gurbete çıkmasındaki etkenlerden biri de bu olabilir. Diğerk bir husus ise, bazı Şiirlerinde gurbetten Şikayet yerine aksine zevkten ve eğlenceden bahsetmesi, gurbete çıktığı ilk yıllarda maddi ve manevi durumunun daha iyi olduğu ihtimalini gözler önüne sermektedir. Fakat Şâir, elindeki parayı geleceği düşünmeden yemiŐ ve sonrasında fakirlik çekerek hor görölmüŐtür:

Cesārī ehl-i Bender adrüni bilmezse ġam ekme
Senüñ adrüñ bilür dünyā Cesārīsüñ Cesārīsüñ G 521 / 7

Gice gündüz ġurbet ilde sāz ile bu söz ile
Mā'il-i zevķ [u] Őafā olsam gerekdür  aķıbet G 95 / 4

Ġarībem bī-kesem hālā vaṭandan ben cūdā düşdüm

Ķatı gözlerde ħor oldum yidüm fi'l-cümle dīnārı

K 853 / 25

Sonuç itibariyle; Cesârî'nin hayatında ve dolayısıyla en mühim geçim kaynağı olan şiirlerinde gurbet önemli bir yere sahiptir. Şâirin vatan özlemi, vatan hasreti bitmek tükenmek bilmemiş ve muhtemelen son nefesini verene kadar vatanını sayıklamıştır:

Gitmiyor laḫza derūnuñdan o ħülyā-yı vaṭan

Añdurur ḫasret ile cümle eḫibbā-yı vaṭan

Kişinüñ cennetidür ḫaşılı süknā-yı vaṭan

Saña kısmet ola bir gün görine cāy-ı vaṭan

Dime bu esb-i dilüm menzil-i kāma ire mi

Kendüzüñ ġaflete ḳoymaḳ saña ya elvere mi

Dvç. GM. 216 / 2

1.7. Ölümü

Cesârî'nin ölüm tarihi, eserinin yazma nüshalarında ve diğer kaynaklarda 1245 h. / 1829 m. olarak geçmektedir. Şâirin ölümü ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılmamakla beraber şiirlerinin arasında kendi ölümüne tarih yazdığı tespit edilmiştir:

Baḳ mezārum taşına ihvān-ı cān

Gelmiş idüm bu cihāna nev-civān

Dvç T 173 / 1

Uçdum elden ḳuş mişāli ber-hevā

Cennet-i a'läyü ḳıldum āşiyān

Dvç T 173 / 2

Yukarıdaki beyitte mezar taşına bakanlara seslenen Cesârî, bir zamanlar bu dünyaya geldiğini, genç olduğunu fakat sonrasında kuş gibi uçtuğunu (öldüğünü) ve cenneti kendine mekân kıldığını ifâde etmektedir.

Şiirin devamında ise şâir, ölümü ile anne ve babasının hasret ateşiyle yandıklarını, ağladıklarını hayâl etmekte, cennet bahçelerinde yüksek bir makama erişmeyi istemektedir:

Vâlideynüm yakdı hasret âteşi

Âh eb ile didiler  opdı fig an

Dvç T 173 / 3

Ces ar  bu şiirinde  l m tarihini 1227h. / 1811 m. olarak vermektedir. Yani bu tarih ş irin  l m nden 18 yıl  ncesine tek b l etmektedir. Gurbette ge irdiği yıllarda iyice yaşılanan ş irin,  leceğini tahmin ederek bu şiiri kaleme aldığı d ş n lebilir:

S yle t r h m Ces ar  cevher 

Bulayum   l -ma  m b ğ-ı cin n

Dvç T 173 / 5

Gurbette  lme hus sunu zaman zaman şiirlerinde dile getiren Ces ar , aşığıdaki beytinde de sevgilinin hasretiyle gurbette  lurse g zellerin, kefenini pamuktan hazırlamasını istemektedir:

Hasret-i y r ile ger  l r isem ğurbetde

Penbeden eyles n ol h blar ih z r kefen m

Dvç. GK. 147 / 21

Ces ar , hayatının  oğunu gurbette ge irmiş bir insan olarak  l me her an hazırlıklıdır, aşığıdaki beyitlerden d nyanın f n  olduğunun bilinciyle yaşıdığı ve  mr n n son demlerini  l m n  bekleyerek ge irdiği anlaşılmaktadır:

Ey Ces ar  m ddet-i  mr m irince c n ile

Ha  a tesl m-i rız  olsam gerekd r   k bet

G 84 / 7

B ki  almaz kimseye d ny  neden

 tme  mm d [ ] vef  efs neden

T 680 / 1

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

18. Yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında yaşamış olduğu bilinen Cesârî, âşıklık geleneğinde yetişmiş bir meydan şâiri olarak karşımıza çıkmaktadır. “Gerçek kimliği üzerine çok az bilgi olan Cesârî, hem Mevlevî hem de Bektâşî olarak tanınır”³³ Fakat şiirlerine bakıldığında Bektâşilik yönünün ağır bastığı görülmektedir. Cesârî’nin edebî şahsiyeti ile ilgili kaynaklarda çok fazla bilgi olmamakla birlikte onun edebî kişiliğini ortaya çıkarmanın en iyi yolu bizzat eserine başvurmaktır.

2.1. Dil ve Üslup

Meydan şâirliğiyle ön plana çıkan Cesârî’nin şiirlerinde tespit edilen dil ve üslup husûsiyetleri bu özelliğiyle örtüşmektedir. Bilhassa, şâirin birçok şiirini irticâlen söylemiş olması dil ve üslûbunu belirleyen unsurlardan bir tanesi olup diğeri bir unsurun ise Cesârî’nin Klâsik şiir geleneğine dâhil olma amacıyla eserini meydana getirmesi olarak gösterilebilir.

2.1.1. Dil

Cesârî’nin şiirlerinde kullandığı dil 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl özelliklerini yansıtmaktadır. Konuşur gibi şiir söyleyen şâir, ister istemez günlük konuşma dilinin özelliklerini şiirine sokmaktadır. Fakat bu dil özelliğinin aksine zaman zaman çoğu yabancı kelimelerden müteşekkil bir Türkçe kullandığını da söylemek mümkündür.

³³ İsmail Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. IV, s. 293

2.1.1.1. Kelime Hazinesi

Cesârî'nin Dîvân ve Dîvânçe'sinde kullandığı dil ve buna bağlı olarak kelime hazinesi Arapça, Farsça, Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi kelimelerden müteşekkildir. Şâirin bulunduğu coğrafya dolayısıyla zaman zaman Arnavutça ve Boşnakça kelimelere rastlanılmakla birlikte şiir dilinde mahalli ağız özellikleri de tespit edilmiş; ayrıca Cesârî'nin bazı kelimeleri uydurduğu gözlemlenmiştir.

Şâirin dilinde yer alan Eski Türkçe kelimeler konusunda söylenmesi gereken hususlardan biri bazı kelimelerin hem eski hem de yeni şeklini kullanmasıdır. Meselâ; bir beyitte “karañu” (G 15 / 4) kelimesini kullanırken başka bir beyitte “karanlık” (G 27 / 2) kelimesini tercih etmiştir. “Yoḥsa” (G 78 / 1) kelimesinin de “yoḫsa” (G 326 / 7) şekline rastlanmıştır. Hatta bazen aynı mısırada farklı iki kullanımı görmek mümkündür:

Yoḥsa yoḫ mıdur ʿināyet devlet-i ʿaşkuñ baña G 11 / 1b

Cesârî'nin dilinde tespit edilen Eski Türkçe kelimelere örnek verilecek olursa en dikkat çeken kelimeler şunlardır: “aldamak: Aldatmak” (G 200 / 7), “birle” (G 544 / 1), “caba: Bahşış” (G 23 / 6), “çakmak: İyice anlatmak, tanıtmak, ifşa etmek” (G 365 / 8), “Çalab” (G 408 / 4), “çın seher” (G 201 / 5), “çiskin: Çiseleyen yağmur; sisli ve yağmurlu hava” (G 642 / 3), “dardağan: Dağınık, düzensiz bir şekilde saçmak” (G 107 / 7), “dayı: Gösterişli, güzel, iyi, hoş, cesur” (Dvç. Gü. 206 / 1d), “degme” (G 221 / 4), “dek: Hile, oyun” (G 666 / 4), “devşürmek: Toplamak” (Dvç 223 / 7), “döymek: dayanmak” (G 153 / 4), “dürişmek: Gayret etmek, çalışmak” (Dvç. Gü. 169 / 4c), (G 102 / 3), “egser: Büyük çivi” (G 797 / 1), “eslemek: Dinlemek, baş eğmek” (Dvç. Ş. 66 / 4a), “eytdürmek” (G 515 / 2), “ğayḡu” (G 188 / 5), “gögez: Koyu kırmızı” (G 738 / 3), “irgalatmak” (G 75 / 1), “irmazdum: Ayırmak” (G 697 / 3), “irgürdi” (G 45 / 7), “işbu” (Dvç. 224 / 6), “ivermek: Koşturmak, acele ettirmek” (Dvç. Ş 95 / 1), “kağan arslan: Kızmış arslan” (G 582 / 2), “kanda” (G 68 / 3), “kanḡı” (G 58 / 2), “kendüzüñe” (G 65 / 1), “kıya bakmak: Yan bakmak” (Dvç. Ş 149 / 3), “otaḡ” (G 533 / 1), ödmek: Heyecanlanmak, nasihat etmek, anlamak, geçip gitmek” (Dvç. Ms. 117 / 1), “ögdül” (G 93 / 5), “ömek: Ömmek,

beklemek, gözlemek” (G 650 / 4), “pus: Tasa, kaygı” (Dvç. Mh. 114 / 4b), “şağalmak” (G 833 / 6), “sente baş: Baş sersem” (G 109 / 2), “sencileyin” (G 149 / 2), “şormak: Emmek” (G 532 / 1), “söyünmek: sönmek” (G 833 / 10), “Tañrı” (G 509 / 5), “tuşmak: rastlamak, yakalanmak, kavuşmak” (G 757 / 7)“tülek: Şüpheci” (G 809 / 4), “urgan” (G 527 / 1), “uş” (G 706 / 4), “yapınmak: Hazırlanmak” (G 332 / 7), “yaşdanmak” (G 41 / 6), “yaşmak: Yayın kirişini gevşetmek, düz hale getirmek.” (G 424 / 10), “yumak: Yıkamak” (G 288 / 6), “yügrük: Hızlı giden” (G 812 / 3), “zağlamak: Keskinleştirmek” (G 558 / 5)

Cesârî'nin şiirlerinde geçen Eski Anadolu Türkçesi kelimelerden bazılarının beyitlerde kullanımı şu şekildedir:

Sente baş ol bir yaña gel çek çevür *kendüzüñi*
‘Älemi seyr eyle pes *yağsı* nedür yamanı seç G 109 / 2

Çeşm-i tâtârum sînem şaştın gözedürken hele
Ğamzelerden atdı oğın *yaşdı* yayın göz [ü] kaç G 424 / 10

Ğäyetle *tülekdür* bağışumdan alınur yār
Hiç şayd [u] şikār büse kenār olmadı gitdi G 809 / 4

18. Yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başında eserini meydana getiren Cesârî'nin şiir dilinde, Eski Anadolu Türkçesi kelimelerin yanı sıra Eski Anadolu Türkçesi'nin ekleri de bulunmaktadır. Bu ekler şunlardır: “-ısar, -iser”, “durur, turur”, “-uban, -üben”, “-aldan, -elden”, “-ımaz”, “-ğıl, -gil”:

Vücūduñ *olısar* ifnā özüñe virme gel şiklet G 41 / 5a

Ol *durur* insān kāmīl-meşreb [ü] nāzīk-mizāc G 106 / 1b

Yār cemālin gösterüben hüsni-i hattı bürhān açar G 185 / 3b

Ey Cesârî añlayaldan bu haķıķat remzini

G 351 / 5a

Dôstum gel olġıl āġāhı bu sırr-ı mübhemüñ

Dvç. Gü. 209 / 3a

Cesârî, Eski Anadolu Türkçesi kelime ve eklerinin yanı sıra Türkçe birleşik fiilleri şiir dilinde sık sık kullanmıştır. Bu birleşik fiillerin bazıları şunlardır: “açabilmek” (Dvç Ş. 67 / 3), “aķın itmek” (G 615 / 3), “fiş eylemek” (G 586 / 3), “gülebaķmak” (G 272 / 3), “idedüşmek” (G 602 / 7), “ķırıvirmek” (Dvç. R. 22 / 2), “olagörmek” (G 461 / 3), “uyanagelmek” (Dvç. Mş. 217 / 4), “yanagelmek” (G 513 / 1), “yüzeçikmak” (G 781 / 3),

Cesârî'nin kullandığı dilde dikkat çeken diġer bir husus, Türkçe fiilleri ve Türkçe ya da Arapça-Farsça isimlerden türetilmiş fiilleri kullanımındaki zenginliktir: “ahmerlemek” (G 796 / 1), “arılmak” (G 315 / 5), “ayaķlanmak” (G 810 / 1), “bedirlenmek” (G 315 / 5), “belleşmek” (G 687 / 3), “beneklenmek” (G 421 / 2), “beslemek” (G 577 / 1), “boyandırmak” (Dvç. Ms. 189 / 1), “bozılmak” (G 641 / 3), “çanaķlanmak” (G 810 / 1), “çatmak” (G 807 / 1), daġlamak” (G 558 / 2), “dilleşmek” (G 687 / 2), “dögmek” (G 443 / 2), “elleşmek” (G 687 / 4), “güzellenmek” (G 315 / 5), “ħalleşmek” (G 687 / 1), “ħürmetlenmek” (G 391 / 1), “ķarılmak” (G 315 / 3), “küşmek” (G 443 / 2), “meleklenmek” (G 421 / 1), “muķaşşerlemek” (G 796 / 1), “peydālamak” (G 804 / 1), “peylemek” (Dvç. G 185 / 1), “raġbetlenmek” (G 391 / 1), “saġlamak” (G 558 / 1), “şallaşmak” (G 687 / 1), “şavuşmak” (Dvç. Ş. 83 / 1), “serpilmek” (Dvç. Gü. 46 / 1), “silleşmek” (G 687 / 5), “sögmek” (G 443 / 2), “şā^cirlenmek” (G 518 / 5), “taramak” (G 667 / 2), “toķuşdurmak” (G 530 / 4), “toyulmak” (G 367 / 1), “tuyurmak” (G 371 / 1), “tüleklenmek” (G 421 / 3), “unudılmak” (G 372 / 1), “yalandırmak” (Dvç. Ms. 189 / 1), “yatmak” (G 807 / 1), “yeltenmek” (G 166 / 5), “yoķlamak” (Dvç. Gü. 11 / 4), “yunmak” (G 315 / 5)

Şâir, üslûbunun gereġi olarak günlük hayatta kullanılan birçok Türkçe kelime ve ifâdeyi şiir diline yerleştirecek kullanmayı başarmıştır. Bu kelime ve ifadelerden bazıları

şunlardır: “armağan” (G 765 / 4), “bayram” (G 563 / 1), “besbellü” (G 407 / 3), “bucag” (G 73 / 3), budala”(Dvç. Ş. 171 / 3), “çöpçe gelmek” (G 244 / 5), “dilek” (G 274 / 5), “dükenmez” (G 355 / 7), “eglence” (G 354 / 4), “gaygu” (G 188 / 5), “gül yüzlü” (G 669 / 1), “kahvaltı” (G 707 / 5), “kara çalu” (G 38 / 4), “kara yazılı” (G 212 / 9), “kaymak” (G 707 / 5), “kır” (Dvç. Ş. 223 / 7), “kibrit” (G 769 / 5), “öksüzce: Çiçek adı” (G 382 / 1), “şaçma kara” (G 814 / 6), “şalkım şaçak” (G 426 / 4), “sevgili” (Sm. 431 / 5), “şoşak” (G 815 / 5), “süd kızusu” (G 425 / 3), “tel kafes” (G 749 / 3), “yanık” (G 357 / 4), “yayan”(G 243 / 5), “yoldaş” (G 132 / 4), “yürek” (G 590 / 1), “zügürd” (G 384 / 3).

Cesârî, şiirlerinde geçen bazı Arapça ve Farsça kelimeleri halk ağzında kullanılan şekliyle imlâ etmiştir. Şâir, günlük konuşma dilini kullanıyor oluşunun bir neticesi olarak meselâ; “h̄āce” kelimesini ya “hoca” şeklinde ya da “hāce” şeklinde vav-ı ma‘dulesiz olarak kullanmıştır. “Mūzī‘ā” kelimesini ise vezne uydurmak için halk ağzındaki şekli olan “muziyyā” olarak imlâ etmiştir. Diğer bir örnek ise “rast gelmek” ibâresini “rās gelmek” şeklinde kullanmasıdır. Bir diğer özellik ise yabancı bir kelimeyi Türkçeleştirmesidir; “mahfî” kelimesini Türkçe “gizli” kelimesiyle eşdeğer tutup “-ce” ekini ekleyerek “mahfice” yani “gizlice” manası vermeye çalışmıştır:

Hoca-i ‘aşkam metā‘-ı nazm[1] zabt itsem gerek

Bu cihāzāt-ı dolāb gösterdi kârı top top G 61 / 3

Olmuş bu cemālūñle senūñ dehr *muziyyā*

Maşnū‘-ı Hudā sende mezāhir görünür hep G 68 / 2

Çande bir meh-rūya *rās gelsem* hemān göñlüm açar

Rūzigāruñ şiddeti bir açar ābı döndürür G 186 / 4

Hasūd agyār-ı bed-kāruñ kör olsun gözleri çıksun

Gelüpdür hāne-i ‘uşşāka yār *mahfice* şaklandı G 810 / 3

Cesârî, Arapça ve Farsça cümleleri zaman zaman şiir dilinde kullanmaktadır. Örnek kelime ve cümlelerin geçtiği beyitler şunlardır: “âfiyet bâşed” (G 663 / 6), “çend” (G 504 / 5), “hâ-hünâ” (G 847 / 5), her-çi-bâd-âbâd” (Dvç. Ş. 24 / 4), “key” (G 261 / 5), “keyfe-[y]eş” (G 26 / 1), “ne-mî-dānem” (G 489 / 5), “nist-hest” (G 597 / 6), “tayyib melîh” (G 26 / 1):

Maḥabbet meclisinde bir ṭolu peymāne nūş itdük

Cesārî *âfiyet bâşed* içersüñ bāde ^çaşq olsun G 663 / 6

Bir ^çArab maḥbūbı gördüm ḥoş-lisān söyler faşṭh

Keyfe-[y]eş ḥālūñ didüm didi baña *tayyib melîh* G 26 / 1

Şâirin şiirlerine günlük konuşma dilini yansıtmalarının yanı sıra çok fazla kullanımı olmayan Arapça ve Farsça kelimeleri, kâfiye bulma amacıyla, kullanması onun dil ve kelime hazinesi bakımından zengin bir birikime sahip olduğunu göstermektedir. Bu kelimelerden bazıları ve örnek beyitler şunlardır: “âmirziş: Tanrı bağışı” (Dvç. Mü. 222 / 5), “bukā: Ağlamak, gözyaşı dökmek” (G 831 / 4), “cāris: Hırçın kadın” (G 621 / 11), “cuḫcuḫa: Düdük” (G 654 / 5), “eftīmūn” (G 635 / 5), “fazḫ: Devenin midesinden gelen su” (Dvç. 221 / 3), “gerez: şirin, dilber, yosma” (G 233 / 3), “hemec: Küçük bir böcek, şaşkın”(G 724 / 4), “ḥulf: Sözünde durmama” (G 808 / 1), “iftihās: Gerçeği dikkatle araştırma (G 435 / 1)”, “ḫinā^ç: Yaşmak, örtü, peçe” (G 459 / 1), “ḫinā^ç: Kanaat etmek” (G 458 / 6), “ḫitt: Erkek kedi” (G 844 / 8), “ma^çās: Asi” (G 435 / 3), “maḡlaṭa: Saçma sapan söz” (G 460 / 3), “melāḥid: Dinsiz, imansız”(G 734 / 2), “meşvā: hâne, ev” (G 754 / 3), “müncerr: Kayıp giden” (G 563 / 4), “nāḫır: Nişana isabet eden ok, delen, oyan” (Dvç. MS. 198 / 3), “nesībe: Suyun akdığı yer” (Tc. 758 / 6), “raşāş: Kurşun, kalay” (G 435 / 1), “sebū^ç: Yırtıcı hayvan, canavar” (G 460 / 3), “ṭula: Sepilenmemiş deri” (G 622 / 5), “udāf: Hiçbir şey yemeyen” (Dvç. Ş. 133 / 3), “zēyl: İffetsiz, eteği kirli” (G 524 / 1):

Oldı cānā çün cemālūñ pertevi rüşen şu^çā^ç

Baḫmaḫ ile ḥüsnūñe bir vech ile gelmez *ḫinā^ç* G 459 / 1

Şâ'irân-ı <i>mağla</i> ta hîç gūşuma itmez eşer	
Şîr ile itse şavaşı başa çıkmaz bir <i>sebū</i> ^ç	G 460 / 3
Ey Cesârî ^ç Āşıkam tutdı bu gün <i>cārisligüm</i>	
Ḳandedür ^ç aşk erleri rüsvāyı gelsün diñlesün	G 621 / 1
Evşāf-ı kemālūñi ne mümkün ide idrāk	
Ol deñlü liyāḳat ola mı ṭab ^ç -ı <i>hemecde</i>	G 724 / 4
Çekdi ordusın girüye kaçdı kâfir <i>ḳıtt</i> -mişāl	
Havfa düşdi mü'mininden kendin ib ^ç ād eyledi	G 844 / 8

Cesârî'nin kelime hazinesinde tabiatten yansıma ya da ses taklidi sözcükler de bulunmaktadır. Meselâ; “av^ç av^ç”(G 582 / 2), “dānıḳladınḳa” (G 759 / 7), “fir fir”, “fiş eylemek” (G 586 / 3), “laḳlaḳa” (G 785 / 3), “ṭaḳ ṭaḳ”, “tū” (G 15 / 3) gibi.

İtmezem hergiz kilābuñ <i>av</i> ^ç <i>avına</i> iltifāt	
Mīşe-zāruñ bir ḳağan arslāniyam ḳarşuñdayam	G 582 / 2
Ṭoḡru çıḳmış ḍarb-ı şaşt ile kemāndan oḳ gibi	
Menzil-i maḳşūda ger yetmez isem <i>tūdur</i> baña	G 15 / 3

Cesârî'nin şiir diline mahalli ağız özelliklerinin yansıdığı ve şâirin bu tür kelimeleri kullandığı tespit edilmiştir. Meselâ; şâir “memdūh” kelimesini “mendūh” (G 45 / 9) şeklinde yani halk ağzındaki haliyle imlâ etmektedir. Diğer bir örnekte ise “eḡlemek” fiilini halk dilindeki şekli olan “eylemek” (G 494 / 3) olarak kullanmaktadır. Şâir, bir şiirinde “kār-hāne” anlamını kastederek “kerhāne” kelimesini kullanmıştır. Bazen de mahalli ağız özellikleriyle nüsha farkı şeklinde karşılaşılmaktadır. M ve S nüshasında “fincān” olarak

geçen kelime C ve E nüshalarında ise “filcān” şeklinde geçmektedir. Bu durumun müstensihden kaynaklandığı anlaşılmaktadır:

Ġurbet ilde yalıñuz maħzūn melīl koyduñ beni
Kimler *eyler* gönlümi dil-dārum alduñ ey felek G 494 / 3

Şabāħ keyfi iki *fincān* kahve hoş virür neşve
Çubuğı yāsemen kullan velī ıslāħ duħāndan iç G 116 / 4

‘İrfān [u] suħan-dāna metā[‘]um bulunur çok
Pür-ma[‘]rifetem hāşılı *kerhāne*-i ‘aşqam G 573 / 5

Mahalli ağız özelliklerini şiiirlerinde kullanmasının yanı sıra şâir, yaşadığı coğrafyanın bir neticesi olarak Arnavutça ve Boşnakça olduğu tahmin edilen kelimeleri de kullanmaktadır. Bu kelimelerden biri “aħpar” (Dvç. Ş. 5 / 3) kelimesidir ki “abi” manasına gelmektedir. Diğer örnekler şunlardır: “veladınka” (G 759 / 1), “cınka” (G 759 / 1), “tırınka” (G 759 / 5):

Tahrīr-i fenā olduğı için *veladınka*
Şehvet ile bakmaz yanına gelse de *cınka* G 759 / 1

Şâirin Dîvân ve Dîvânçe’inde sık sık kullandığı “‘aşkiyā” kelimesinin sözlüklerde bulunmaması dolayısıyla uydurma olabileceği düşünülmektedir. Cesârî’nin dil ve üslup tarzını göz önüne alarak tespitte bulunmak gerekirse bu kelime muhtemelen şâir tarafından uydurulmuştur. “Eşkiya” kelimesi ile “aşk” kelimesini birleştirerek “‘aşkiyā” şekline getirmiş ve kelimeye “aşkın eşkiyası, aşk yolunda eşkiyalık yapan” gibi bir anlam yüklemiştir. Uydurma olduğu tahmin edilen bir diğer kelime ise “‘aşkula” kelimesidir. Sadece bir beyitte geçen bu kelime ulaşıp bakabildiğimiz sözlüklerde bulunmamaktadır ve beyitteki anlamına bakıldığında ise “aşk ile ilgili olan bir şeyi” kastettiği anlaşılmaktadır:

Dilberā cā-yı şafāya merḥabā hoş geldüñüz Cem ^c -i bezm-i ‘aşkiyāya merḥabā hoş geldüñüz	G 358 / 1
Derd-i ‘aşkıdan ey ṭabīb itmek degül kâbil rücū ^c ‘Aşkiyā olmağla ‘āşık ‘āleme bulur şüyū ^c	G 460 / 1
Rāh-ı tenge uğramaz vāsi ^c zemīn arar gezer Kendüye meydān açar hep ‘aşkiyāsı ‘āşıkūñ	G 496 / 2
Baṅa hışm [u] gāzab ile göricek böyle didi Ḥaberūñ var mı Cesārī senūñ ol ‘aşkuladan	G 622 / 6

Cesârî’nin şiirlerinde kullandığı tamlamalara bakıldığında ise üslûbu gereği ortaya çıkan birçok farklı özellik tespit edilmiştir. Bu özelliklerden ilki Farsça atıf terkiibini Türkçe kelimelerle ya da bir Türkçe bir Arapça-Farsça kelimeyle yapmasıdır. Meselâ; “ak [u] kara”, “bıkdum u bezdüm” (Msn. 1 / 22), “eş‘ār [u] değış” (G 414 / 6), “ırmağ u enhār” (G 463 / 4), “yer ü gök” (G 195 / 14), “yoğ u var” (G 464 / 1):

Cihānda ak [u] karadan geçerdüm ben gönül geçmez Hemīşe zīr [ü] bālādan geçerdüm ben gönül geçmez	G 343 / 1
Yüri hicr [ü] firāk ile beni kan ağladup dā’im Dü çeşmüm yaşını ırmağ [u] enhār eyleyen ṭālī ^c	G 463 / 4

Farsça sıfat tamlamalarında ve vasıf terkiplerinde de Türkçe kelimelerin kullanımına rastlanmaktadır. Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerle terkip yapıldığı görülmektedir: “duzağ-ı perçem” (G 447 / 3), “elma-yı lezīz” (G 161 / 5), “girye-i nem” (G 437 / 1), “ḥançer-i kanlu”(G 263 / 4), “karşu-be-karşu” (G 687 / 1), “remz-i güzel”(G 232 / 2), “rüy-ı al”(G 507 / 1), “şapan-ı nuṭk” (Dvç. GM. 218 / 4), “senūñ-veş”(G 388 / 5), “vaḳt-i kiraz”(G 259 / 4), “var-ı ma‘rifet” (G 79 / 1), “yem-i ‘aşk” (G 296 / 5)

Vākıf olamaz kimse anuñ sırrına aşıla	
<i>Remz-i güzeli</i> añlamağa çok hüner ister	G 232 / 2
Gün gibi dehre zuhūr itdi cemāli Aḥmedüñ	
Kıldı āfākı münevver <i>rüy-ı alı</i> Aḥmedüñ	G 507 / 1
Cānā n'ola bir ḥalleşelüm <i>karşu-be-karşu</i>	
Eş'ār okuyup şallaşalum <i>karşu-be-karşu</i>	G 687 / 1

Cesârî, Farsça ve Arapça tamlamaların yanı sıra Türkçe isim ve sıfat tamlamalarını şiir dilinde fazlasıyla kullanmıştır. Hatta Türkçe isim ve sıfat tamlamalarını yaparken zaman zaman Arapça ve Farsça kelimeleri ya da tamlamaları kullanmıştır. Konuyla ilgili örnekler ve beyitleri şöyledir: “açar āb” (G 186 / 4), “açar şü” (G 456 / 2), “ağ incü” (G 253 / 5), “ālem-i eşyā vü zātuñ ‘aynıyuz” (Dvç. Gü. 78 / 3), “al yeşil bayrağ” (Dvç. Ş. 70 / 6), “cihānuñ guşşa [vü] ālāmı” (G 599 / 3), “dīde yaşum” (G 13 / 2), “dīdemüñ ābı” (G 590 / 4), “dilberüñ yoşması” (Dvç. Gü. 207 / 1), “genc irisi” (G 760 / 6), “gögsüñ ağı” (G 711 / 3), “gözüm yaşı” (G 312 / 5), “güleç yüzlü” (Dvç. Gü. 41 / 1), “ḥüsni bāzārı” (G 246 / 1), “iki gözüm” (G 295 / 5), “kara sevda” (G 31 / 3), “kalbümüñ āyīnesi” (Dvç. Gü. 135 / 1), “kışır yıl” (Dvç. Ş. 154 / 1), “kuş südi” (Dvç. Gü. 182 / 1), “melāmet hırkası” (G 563 / 2), “nāzik-revişüñ mā'ili” (G 611 / 4), “ölüm acısı” (Dvç. Mü. 52 / 4), “şabā yili” (G 710 / 1), “şavm-ı kırık” (G 362 / 5), “şırmalı uçkur” (Dvç. Gü. 123 / 2), “sīm bileklü” (G 241 / 2), “şularuñ buzi” (Dvç. Ş. 80 / 5), “yeşil tonlı melek” (G 274 / 3):

İl giyüp zerrīn kabalar fahr ile refṭār ide	
Ben <i>melāmet hırkasıyla</i> dillere destān olam	G 563 / 2
İki mışra ^c dü çeşmümden aḥup yaşum revān oldı	
Dükendi <i>dīdemüñ ābı</i> dilā fevvāresiz kaldum	G 590 / 4

Yeryüzi behişt olduğına var müteşâhid
Etrâf[1] bu dem tıtdı yeşil tonlu melekler

G 274 / 3

Cesârî'nin dil ve üslûbunda öne çıkan özelliklerden biri de Türkçe söyleyişine rağmen kimi zaman Arapça-Farsça tamlamaların birlikte yer aldığı uzun terkipleri kullanmasıdır:

Benüm bir âfitâb-ı nev-civānum nāzenīnum var
Çekilmiş hadde-gâh-ı şive neyyir-i cebīnum var
‘Adīmü’l-miśl kerrübī-meniş bir hurde-bīnum var
Muhaşşal ehl-i ‘aşka fitne-i rüy-ı zemīnum var
Cihân-ı dilde ‘aşk nāmında bir şâh-ı güzīnum var
Zebūn-ı pençe-i fermānyam âh [u] enīnum var

Dvç. Mü. 51 / 1

Tamlamalarla ilgili olarak belirtilmesi gereken diğer bir husus ise Cesârî'nin vezin için bazı tamlamaları ters kurması ya da terkip olması gereken kelimelerde terkip yapmamasıdır. Yani vezin için anlamdan ve terkip kurallarından feragat etmektedir. Meselâ; “‘aşk-ı âsâr” tamlamasını kullanan şâirin kastı muhtemelen “âsâr-ı ‘aşk”tır; fakat vezin için tamlamayı ters kurmaktadır. “şâhib-şi‘âr” örneğinde ise farklı bir özellik söz konusudur. Terkibin anlam gereği “şâhib-eş‘âr olması gerekirken “şâhib-şi‘âr” şeklinde imlâ edilmesi şüphesiz yine vezin içindir. Bu konuyla ilgili diğer örnekler şu şekildedir: “bâde hamrâ” (G 343 / 6), “derūn-ı rāz” (G 312 / 6), “esrâr-ı fâtiḥ” (G 313 / 2), “firāk-ı şavm” (G 346 / 4), “kūteh nazār” (G 630 / 6), “tezvīr-dām” (G 411 / 10):

Ḥâl-i ‘aşık görünür nādāna bir sırr-ı ‘acīb

Olımaz her bir denī bu ‘aşk-ı âsāra qarīb

G 54 / 1

Kemāl ehli ile aḳdem aşup ögdül resen kesdüm

Yine ol demde bir şâhib-şi‘âr itdi bu şâ‘irlik

G 502 / 3

Gehī bāb-ı vefā muğlak görünür dīdeme gāhī
Dehānuñ müşkilātum ḥall ider *esrār-ı fātiḥdir* G 313 / 2

Çün bir ay çekdük o şūḥuñ biz *firāk-ı şavmını*
‘İd geldi buse-i la‘lin mücerred isterüz G 346 / 4

Cesârî şiirlerinde beden dilini ve işaret dilini kullanmaktadır. Genellikle “şöyle eyledi, şöyle itdi” ibareleriyle beden dilini ifade eden şâir, bazen de kastettiği işareti açıkça söylemiştir. Meselâ; “gözin kıpmak” (G 784 / 1), “iner kaşlaruñ” (Dvç. Ş. 116 / 1) gibi ifadeleri kullanarak beden dilini kelimelerle göstermektedir. Diğer örnekler şöyledir:

Didüm ağıyār geliyor tuymasun esrārumuzı
Ey Cesârî didi hiç tıñma amān *şöyl’itdi* G 784 / 7

Maḥabbet baḥrine dalmışum derin
Didüm ki kãdadur mekānuñ yerüñ
Ġazablandı o dem çekdi ḥançerin
Şecā‘atle *şöyle eyledi* baña Dvç. Ş. 6 / 3

Cesârî’nin kelime hazinesinde zikredilmesi gereken diğer bir özellik ise rahatlıkla kullandığı argo ve küfürlü sözler ile cinsellik içeren sözlerdir. Kimi zaman söylemek istediğini kelimelerin altına gizlemeye çalışan ya da kelimelerle oyun yapan şâir kimi zaman ise gayet açık ifâdelerle cesurca sözlerini sıralamaktadır. Aşağıdaki örneklere bakıldığında Cesârî’nin günlük konuşma dilini her yönüyle rahatça ve cesur bir şekilde kullandığı görülebilir:

İnce sãzlar ile ülfet idiyor ba‘zıları
Arada kaḥpe kemāne bir oroşpu sesidür G 231 / 4

Gerdānın emüp sīnesinüñ bendini çözdüm

Bir yir kıomayup hāşılı her yanını öpdüm G 603 / 4

Rā gibi gitmez miyānından o şūhuñ tīg-i nāz
N'eyleyem dilberlerūñ işte o rāsı olmasa G 697 / 5

2.1.1.2. Şiirinde Cümle Yapısı

Cesârî'nin şiirlerinde cümle yapısı, Türkçe söyleyişinin neticesi olarak zaman zaman günlük konuşma diline ait cümleler ve Halk şiiri ile Klâsik şiir dilinde kullanılan cümle tarzlarıyla çeşitlilik göstermektedir. Farklı özellikleri hâiz olan bu iki geleneği, şiir dilinde barındıran şâirin cümle yapısında ve cümlelerinin kuruluşunda rahat bir söyleyiş hâkimdir. Fakat kimi zaman vezin için yapısı ve anlamı bozuk cümleler kurduğu da görülmektedir. Şâir, aruz veznine sâdik kalmak için cümlelerin anlamından ya da kuruluşundan taviz vermektedir:

Bulup mahfıce dil-keş cā o sākīden kıl istircā
Mey-i gül-fām hadrā cām-ı memlū dest-res gelsün G 658 / 3

Yukarıda verilen örnek beytin her iki mısraının cümle yapısında ve kelimelerinin dizilişinde problem olduğu görülmektedir. Şâirin diğer şiirlerinde zaman zaman bu tür zorlama ifâdelere rastlanmaktadır. Vezin için cümleyi ve dolayısıyla anlamı göz ardı eden şâirin kimi mısralarında ise akıcı bir ifâde tarzı ve Türkçe söyleyişine rağmen sorunsuz bir vezin görülmektedir:

Dil söyle baña 'aşıkā cānān ne gerekdür
Baş olmasa cānāneye ol cān ne gerekdür G 268 / 1

Cesârî'nin şiir dilinde her ne kadar Arapça-Farsça kelime ve terkipler kullanılmaktaysa da tüm bu ibârelerin genellikle Türkçe cümle yapısına uydurulduğu anlaşılmaktadır. Şiir dilinde tercih edilen devrik cümlelerin yanında şâir, kimi zaman da yüklemi sonda olan kurallı cümlelerle mısralarını oluşturmaktadır:

Müjde-i ʿid ile meh-rûlar kamu dil-şâd olur
Zîver-i hüsn ile mûr-âsâ ki nûr-âbâd olur
Lemʿa-i behcetle her kûşe behişt îrâd olur
Sû-be-sû seyrân ile zîbende-i dil-dâd olur
Gün-be-gün devrân ile inzâr-ı çeşm üftâd olur Dvç. Iyd. 30 / 3a,b,c,d,e

Cesârî'nin şiir dilinde kullandığı cümle yapısına günlük konuşma dilinde var olan samimi bir söyleyişin yansıdığı görülmektedir. Meselâ; “kusura bakmasun” cümlesini bir beytinde kullanan şâir, samimi bir itirafta bulunan kişi gibi cümlesini şiirine yerleştirmektedir. Sabah rüzgârına seslenen şâirin “Mevlây[1] severseñ” şeklinde hitâbı da yine halk söyleyişinin bir yansıması olarak görülebilir:

Kuşûra bakmasun yârân kelâmum derme çatmadur
Cesârî kem-terûñ dilde haţâsı artar eksilmez G 385 / 5

Mevlây[1] severseñ ey bād-ı şabâ
Bir selâm al götür yâra teberrük
Güş eyle feryâdum her şubh [u] mesâ
Aĥvâlüm bil götür yâra teberrük Dvç. Ş. 105 / 1

Cesârî, aynı zamanda bir meydan şâiridir ve bunun gereği olarak hazır cevaplık ile şiirlerini söylerken şüphesiz cümlelerini günlük konuşma dilinden faydalanarak kurmaktadır. Dolayısıyla bu alışkanlık ister istemez Klasik şiir tarzında yazdığı şiirlerinin cümle yapısını da etkilemektedir.

2.1.1.3. Atasözleri ve Deyimler

Cesârî, şiirlerinde Türkçe deyim, atasözü, vecize olarak ele alabileceğimiz özlü sözler ile Arap atasözlerini kullanmaktadır. Cesârî'nin Dîvân ve Dîvânçe'sinde, deyim ve

atasözlerini kullanma sıklığı karşılaştırıldığında deyimleri daha çok tercih ettiği görülmektedir.

Şâirin şiirlerinde geçen deyimleri iki gruba ayırmak mümkündür. İlk grup deyimler, Türkçe’de yer ettiği şekliyle kullanılıp yapısında herhangi bir değişikliğe uğramamış olan deyimlerdir. İkinci grup ise Arapça-Farsça kelimeleri de kullanarak söylenen ve anlamında olmasa bile yapısında değişiklik yapılan deyimlerdir. İlk gruba misâl olarak; “iş tut-”, “kulak tut-”, “başına dar ol-” (M 1 / 89), “baş eg-”, “kara gün” deyimleri verilebilir:

İdermiş ba ^c z-ı aḥbāb ḥāl-i teşvīş Mecāziyyāta dā’ir <i>tutmaduk</i> iş	Msn. 1 / 58
Ey dil-i dānā <i>kulak tut</i> fehmi kıl mermūzını Güft [ü] gūlar hep senūñ[ç]ün saña dā’ir söylenür	Nz. 330 / 4
Benüm hep <i>kara gün</i> gördüklerüm bu çarḥ-ı gerdūndan Nuḥūset tāli ^c ümdür daḥı baḥt-ı bī-ziyādur hep	Sm. 74 / 2
Dehre <i>baş egmesi</i> āyā n’ola dirsūñ çarḥuñ Ġaraż-ı vuşlat imiş dest-i temennāya sebeb	G 62 / 5

Türkçe’de kullanıldığı şekliyle ve herhangi bir değişiklik yapılmayan diğer deyimler şunlardır: “ağız dadı” (G 3 / 5), “ağız dadını vir-” (G 164 / 8), “ağızdan çık-” (G 636 / 5), “ağızdan dökil-” (G 636 / 3), “āh al-” (G 688 / 5), “aklı dağıl-” (G 655 / 2), “aklı yağma it-” (G 240 / 1), “aqlımı dağıt-” (G 311 / 3), “Allāha emānet iş düz-” (Dvç. 223 / 4), “āşık geçin-” (G 645 / 5), “aşka düş-” (G 304 / 2), “ayağ çek-” (G 529 / 4), “ayağını düz baş-” (G 433 / 3), “bağrı taş” (G 424 / 6), “bağrı yak-” (Dvç. Gü. 214 / 2), “başa çık-” (G 460 / 3), “başa çıkar-” (G 602 / 3), “başa püsküllü belā ol-” (G 148 / 2), “başdan çık-” (G 700 / 2), “baş döndür-” (G 834 / 3), “baş egme-” (G 379 / 5), “başına al-” (G 529 / 1), “başında sevdā yeli es-” (Nt. 835 / 16), “başında taşı-” (G 765 / 5), “başında yel es-” (G 535

/ 3), “baş kaldur-” (Dvç. 115 / 1), “boyun egme-” (Dvç. Gü.199 / 3), “boynuna al-” (Dvç. Gü. 187 / 1), “cān at-” (G 236 / 2), “cān çık-” (G 711 / 4), “cānı çek-” (G 350 / 5), “cānına la^cnet eyle-” (G 361 / 7), “cān vir-” (G 665 / 1), “cān yağın erit-” (Dvç. Mü. 191 / 2), “çehre eg-” (G 474 / 4), “çille çek-” (G 608 / 10), “dem sür-” (G 825 / 3), “dilinden bal ak-” (Dvç. Gü. 214 / 2), “dillere destān ol-” (G 266 / 3), “dillere düş-” (Dvç. Ş. 154 / 3), “dillere sığma-” (G 377 / 3), “diş bile-” (GM. 774 / 6), “dīvān tur-” (G 367 / 5), “doğduğuna pişmān ol-” (G 563 / 4), “dosta düşmāna tıyur-” (G 371 / 5), “dünyā deger” (G 494 / 2), “düşmen kır-” (G 802 / 5), “efkāra düş-” (G 311 / 1), “el ayağ çek-” (G 482 / 5), “el bağla-” (G 409 / 3), “el çek-” (G 470 / 4), “elden çık-” (G 605 / 5), “elden çıkar-” (G 596 / 3), “ele gir-” (G 366 / 1), “elekden geç-” (G 638 / 3), “eli degme-” (G 778 / 2), “el şun-” (G 782 / 2), “el vir-” (Dv. Gü. 62 / 1), “eşref saatini gözle-” (G 470 / 1), “gam çek-” (G 510 / 5), “ğavğāya düş-” (G 596 / 1), “göñle korhu gir-” (G 655 / 1), “göñlü açıl-” (G 698 / 6), “göñlü ak-” (G 186 / 4), “göñlü düş-” (G 596 / 1), “göñül al-” (G 457 / 4), “göñül bağla-” (G 378 / 5), “göñül pasını sil-” (G 351 / 4), “göñül vir-” (G 706 / 1), “göz aç-” (G 414 / 6), “göz dik-” (G 734 / 4), “gözi açık” (G 655 / 5), “gözlerine kara su in-” (G 683 / 5), “göz kamaş-” (G 3232 / 3), “göz ucuyla işāret eyle-” (Gü. 555 / 3), “göz ucuyla gör-” (G 21 / 3), “gözü kal-” (G 295 / 5), “hāk ile yeksān ol-” (G 563 / 5), “hākımı ara-” (G 593 / 4), “hātır gözet-” (Dvç. Ş. 188 / 3), “hayāl ol-” (G 462 / 4), “hayretde kal-” (G 778 / 2), “hīle düz-” (G 821 / 4), “iflāh olma-” (G 21 / 4), “iki eli yakasında ol-” (Dvç. Ş. 66 / 1), “imtiḥāna çek-” (Msn. 1 / 67), “işī altun it-” (G 708 / 2), “işī Mevlāya kal-” (G 318 / 1), “itdügin bul-” (G 576 / 3), “kan ağlat-” (G 463 / 4), “kanı rüzgār atdı seni” (G 358 / 2), “kanına gir-” (G 132 / 3), “kan tere bat-” (G 147 / 3), “kapağ at-” (G 180 / 4), “karalar bağla-” (Dvç. Gü. 42 / 4), “kaş çat-” (Dvç. Ş. 63 / 1), “kaşları in-” (Dvç. Ş. 116 / 4), “kıyamet kop-” (G 120 / 5), “kol kanad şal-” (G 344 / 6), “koz paylaş-” (Dvç. Ş. 84 / 2), “kulağına deg-” (G 403 / 3), “kuru ğavğā” (G 529 / 1), “maḥşere kal-” (G 605 / 6), “meydān oku-” (G 626 / 6), “nāmusu elden git-” (G 465 / 4), “na^cra ur-” (G 468 / 1), “naşib gözle-” (G 461 / 4), “sert kafa” (G 698 / 4), “sevdā çek-” (G 395 / 1), “sevdāya düş-” (G 375 / 4), “sözi geçme-” (Dvç. MS. 198 / 1), “söz tut-” (G 189 / 2), “şu gibi ak-” (G 748 / 3), “şu gibi ezber it-” (G 626 / 2), “şu gibi şarf it-” (G 490 / 3), “tafra şat-” (G 807 / 4), “tākati kesil-” (G 658 / 6), “taş at-” (G 489 / 3), “toğru yoldan

çıkma-” (G 614 / 4), “toz kopar-” (G 181 / 3), “yüz sür-” (G 208 / 2), “yād ellere düş-” (G 597 / 5), “yan çek-” (G 608 / 3), “yanına kalma-” (G 262 / 2), “yoldan çıkar-” (G 263 / 2), “yol görün-” (G 775 / 1), “yuları elinde ol-” (Dvç. Ş. 90 / 2), “yük tut-” (G 608 / 1), “yüregın yağı eri-” (G 467 / 4), “yüz sür-” (G 2 / 5), “yüzine bakmağa toyama-” (G 575 / 5), “yüz tut-” (G 709 / 5).

İkinci grup olarak nitelendirilen Türkçe deyimler, Arapça-Farsça kelimelerle kullanılmaktadır. Cesârî deyimleri şekil olarak değiştirmektedir fakat onların anlamlarında herhangi bir farklılık söz konusu olmamaktadır. Meselâ; “etek öp-” deyimini “būs itdi dāmen” şeklinde kullanan şâir, deyim yapı bakımından değiştirirse de mânâyı korumaktadır. Diğer bir örnekte; “gözüne gelme-” deyimini “aynuma gelmez” şeklinde ifâde etmektedir. Cesârî, kullandığı bu tür deyimlerde fiilleri genellikle Türkçe kullanmaktadır:

Tevāzu¹la gelüp *būs itdi dāmen*

Didi çokdan arar idüm seni ben

Msn. 1 / 127

ʿAynuma gelmez kamu eşcār-ı dehrüñ mīvesi

¹Ayn-ı bādām-ı muşaşşerden cüdā düştüm cüdā

G 27 / 4

Dîvân ve Dîvânçe’de bu gruba dâhil olabilecek deyimler şunlardır: “aklı serden gider-” (G 570 / 4), “aql u fikri serden ihrâc ol-” (G 562 / 1), “araya firkat düş-” (Sm. 431 / 1), “ayna çöpçe görünme-” (G 526 / 4), “başā āzâdelik” (G 610 / 2), “cân kulağıyla güş eyle-” (613 / 4), “dāma düşür-” (G 610 / 1), “dāmānına degme-” (G 577 / 3), “dāmeni elden bırakma-” (G 139 / 4), “dāmen tut-” (G 487 / 3), “dāmen ü destine yapış-” (G 89 / 3), “dehān açma-” (G 393 / 1), “dehenden dehene” (G 710 / 2), “dest irişme-” (G 771 / 2), “dest irme-” (S 410 / 2), “deste girme-” (G 467 / 1), “destümden irāde git-” (Msn. 1 / 154), “dīdenin ābı düken-” (G 590 / 4), “fit vir-” (G 60 / 1), “göz uciyla işmār it-” (G 59 / 5), “gūşa çalın-” (G 477 / 4), “gūşa eser itme-” (G 460 / 3), “gūşa girme-” (G 483 / 2), “gūşa toqın-” (G 127 / 1), “gūşına mengüş eyle-” (G 613 / 6), “havfa düşür-” (G 240 / 3), “kadem baş-” (G 122 / 2), “lākayı kes-” (G 658 / 5), “mānend-i çerāğ yan-” (G 467 / 3), “meydānı

hālî şan-” (G 814/4), “nazardan düş-” (G 644 / 1), “sere düş-” (G 376 / 1), “sere getir-” (G 450 / 5), “yedinden nesne gelme-” (G 306 / 10).

Yukarıda sözü edilen deyim gruplarının dışında kalan diğer bir örnek ise, Türkçesi mevcut iken şâirin, Farsça bir deyimini tercih etmesidir. “Göz dikmek” deyimini Farsça’da dahi çok az kullanımı olan “dīde-dūz”³⁴ şekliyle ifâde etmektedir:

‘Ālem oldı şevk-i teşrīf ile *dīde-dūz* ‘īd

‘Āşık-ı sâle delīl-i kām imiş firūz ‘īd

Dvç. Iyd. 30 / 1a,b

Cesârî, şiirlerinde Türkçe ve Arapça atasözlerine yer vermekte fakat deyimlerine nazaran atasözü sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Ayrıca atasözlerinin çoğu şiir dilinde vezin gereği, kurallı değil devrik şekilde kullanılmıştır. “Kişi korktuğuna uğrar.” atasözü, aşağıdaki beyitte görüldüğü üzere şiir diline ve vezne uygun hâle getirilmiştir:

Kor̄kduğına uğrar kişi meşhūr meseldür

Sen girseñ aña ğam yemem ey vā‘iz [ü] nāşih

G 122 / 3

Bazı Türkçe atasözleri ise deyimlerde olduğu gibi Arapça-Farsça kelimelerle kurulmuştur. Meselâ; aşağıdaki beyitte geçen “Hüner, kalp yıkmak değil yapmaktır.” atasözü Cesârî’nin şiir dilinde Farsça tamlamalarla ifâde edilmektedir ve aynı zamanda sözü edilen atasözü beytin konusu hâline gelmektedir:

Hāne-i kalbi degül yıkmak dilā şan‘at [u] hüner

Hātırım yapmağdur ancak dülger olmağdan murād

G 141 / 2

Şâirin şiirlerinde geçen diğer atasözleri şunlardır: “Atarlar mīve-dār olan dirahtuñ üstine çok seng” (G 500 / 1), “Bıyıklısuñ sözüñ geçmez şakaluñ var ise söyle.” (G 727 / 5),

³⁴ Cesârî’nin kullandığı “dīde-dūz” deyiminin Farsça’da yaygın olan kullanımı “çeşm-dūz” ya da “çeşm duhten” şeklindedir. (Ali Ekber Dehhoda, “diden”, *Lugat-ı Dehhoda*, C. 8, Tahran, Müessese-i İntişârât u Çâp-ı Dânişgâh-ı Tehran, 1377, s. 11371”

“Bu gün baña ise yarın sañadur.” (G 576 / 2), “Cihân bâkî degül bir kimseye hiç pâyidâr olmaz.” (G 500 / 4), “Kimi yir karpuz u kavun baña da düşdi kelek” (G 501 / 3), “Şu uyur o düşmân uyumaz.” (G 655 / 6), “Yanar âteş yanında kırı yaş” (G 424 / 5), “Yanmadı pervâne yanmayınca şem^ca” (Sm. 547 / 4), “Zencîrler ile bağlasañ durmaz.” (G 734 / 1).

Cesârî, bazı meşhur Arap atasözlerini şiirlerinde irsâl-i mesel örneği olarak kullanmaktadır. Dîvân ve Dîvânçe’de geçen Arapça atasözleri şunlardır: “El-ğalbü mine’l-ğalbi ile’l-ğalbi sebîlen: Bir kalpten diğere bir kalbe yol vardır.” (G 374 / 4), “E’ş-şabru miftâhü’l-ferec: Sabır zaferin anahtarıdır.” (G 109 / 1), “Kad mâte şehîdâ: Şehitler ölmez.” (Mz. 37 / 1), “Küllü sırrın câveze’l-işneyni şâ^c: İkinci kişiye geçen her sır yayılır.” (G 458 / 4), “Yecûzun lâ yecûz: Câizdir ya da câiz değildir.” (G 489 / 5):

Ben Cesârîyem *ne-mî-dânem yecûzun lâ yecûz*
Sâkî-i bezm-i ezelden içeli şahbâ-yı ^caşk G 489 / 5

Keş-i râz itmam derûn-ı sırrımı bir kimseye
Bilürüm kim *küllü sırrın câveze’l-işneyni şâ^c* G 458 / 4

Cesârî, şiirlerinde vecizelere de yer vermektedir. Kullanılan vecizeler şunlardır:

Şem^c-i hüsni vire mi her merdüm-i çeşme ziyâ
Söylenür meşhûr söz bu *zâhide a ^cmâ ğarîb* G 54 / 2

Bir kâra ki düşvâr olasñ Hâkka niyâz it
Ziştî görinen olayuñ encâmı güzeldür G 275 / 5

Nür-ı dîdem hâneye teşrîf iderseñ gice gel
Şu ğe virmez dirler anı gündüzün yanan çerâğ G 466 / 5

Şâir, bilinen vecizeleri kullanmanın dışında bazı mısralarını ya da beyitlerini vecize gibi söylemiştir. Gerek anlam açısından gerek şekil açısından vecize gibi söylediği mısraları ve beyitleri şöyledir:

Çalan yârsız çalaysız çaba beñzer	Msn. 1 / 92b
Liki şabr ile olur tatlu şonı bal-ı gömec	G 109 / 4b
Elüñ fâhîr libâsından baña köhne ʿabâ yegdür	G 308 / 5b
Ey Cesârî nâz her dem şekker olsa yenmeye	G 347 / 5a
Kişinüñ bahtı müsâʿid kutlu hem tâliʿ gerek Baht müsâʿid olmaz ise itme tâliʿle şavaş	G 424 / 9
Bellüdüür şemʿüñ ziyâsı rüşenâ fânüsdan	G 630 / 6b
Ey Cesârî geç gelen maşşüda nâʿil olamaz	G 672 / 6a
Çul mı dirler aña âyâ emre münkâd olmasa	G 696 / 4b
Bir nefes ʿârif olan dehrde ğamsız olmaz Bu ne hikmet ki meserret ola nâdân [u] denî	G 787 / 2
Çusl eylemege niyyet-i ihlâş gerekdür Çammâma giren şuya düşen tâhir olur mı	G 839 / 6
Reng ile çay taşu mercân olmaz	Dvç. Ş. 177 / 2
Çara dağ gibi çahruñ var ne mümkündür çeke âdem	Dvç. MS. 190 / 4c

Sonuç itibâriyle; Cesârî'nin şiirlerinde kullandığı kelime hazinesi, mahalli özellikler, cümle yapısı, atasözü, deyim ve vecizelerden oluşan dil özelliklerinde tespit edilen en önemli husus şâirin kendine has bir dil ve üslûp geliştirmesidir. 18.yy. sonu ile 19. yy. başında yaşayan Cesârî, şiirlerinin büyük bir kısmını Klâsik şiir tarzında yazmakla beraber Dîvânçe'sinde Halk şiirinden örnekler mevcuttur. Şâirin gerek yaşadığı yüzyıl gerekse her iki şiir türünde şiirler yazması şüphesiz onun şiir dilinin şekillenmesinde etkindir. Hayatının önemli bir kısmını gurbette geçirerek farklı coğrafyalarda bulunmuş olması, farklı kişilerle tanışması ve meydan şâiri oluşu da yine Cesârî'nin şiir dilini etkileyen diğer unsurlardır. Tüm bu farklı özellikleri hâiz olan şâir, Türkçe söyleyişten vazgeçmeden şiirlerini kaleme almaktadır. Türkçe kelimeleri fazlasıyla şiir dilinde kullanan şâir, diğer dillere(Arapça-Farsça) de hâkim olduğunu bazı şiirlerinde göstermektedir. Ayrıca Türkçe söyleyişin şiir diline yansımaları olan deyimler ve atasözleri de Cesârî'nin günlük konuşma dilini kullandığının göstergesi olarak kabul edilebilir.

2.1.2. Üslup

Cesârî'nin şiirleri üslup bakımından değerlendirildiğinde şüphesiz en belirgin özelliği olarak Türkçe söyleyişini zikretmek gerekir. Dîvân ve Dîvânçe'sinde bulunan şiirlerin büyük bir bölümünü aruz vezniyle yazmıştır. Bu durum şâirin üslûbunda dikkat çeken Türkçe söyleyiş özelliğini olumsuz etkilememiştir. Cesârî'nin üslûbuna hâkim olan Türkçe söyleyişin yanı sıra daha önemli bir husus vardır ki o da söyleyişindeki rahatlıktır. Konuşur gibi şiir yazan Cesârî, aynı zamanda şiirindeki âhenkten, kafiye ve rediften, vezinden taviz vermeyerek bunu yapmıştır.

Klâsik Türk şiirinde yüzyıllardır kullanılagelen mazmunlar ve Farsça tamlamalar Cesârî'nin üslûbunda Türkçeleşmiştir. Meselâ; şâir aşağıdaki beyitte sevgilinin yanağını, gönlünü ve saçını güle, bülbüle ve sünbüle teşbih ederken Türkçe'nin ifade tarzını kullanmıştır. Yani; sevgilinin saçı sünbül, dili bülbül, ruhları gül; didesi nergis-âsâ şehla'dır. Diğer beyte bakıldığında aynı söyleyiş ve üslûbun hâkim olduğu görülebilir. “Çemen zevki”, “nev-bahâr eyyâmı” gibi Dîvân'ında sık sık görülebilecek Türkçeleşmiş

ifadeler, Cesârî'nin hem bir Klasik Türk şâiri hem de meydan şâiri olmasından kaynaklanmaktadır. Bu iki geleneğin tavrı şâirin üslûbuna yansımıştır:

Ruĥları güldür dili bülbül saç ı sünbül anuñ
Nergis-āsā dīdesi şehlāya oldum mübtelā G 25 / 3

Çemen zevķin iderdüm gāh kurup meclis o yār ile
İrişse nev-bahār eyyāmı bu destüme cām alsam G 589 / 3

Cesârî'nin diğeri bir beytinde yine aynı üslubu görmek mümkündür. Bu beyit günümüz Türkçesine aktarıldığında ifadede fazla bir değişiklik olmayacağı görülebilir. Şöyle ki; havalar ılık, aşk rüzgarı hoş eser başta; her sabah akşam sular çoşup akmaktadır. Şâirin bu beyti Türkçe söyleyiş ve ifade tarzına örnek olmakla birlikte aynı zamanda üslûbundaki hikaye etme tekniğine de işaret etmektedir. Bir nevi tasvir olarak nitelendirebileceğimiz bu söyleyiş, Cesârî'nin pek çok şiirinde karşılaşılabilecek bir özelliktir:

Hevālar mu^ctedil ^caşķ rūzigārı hoş eser serde
Şular tuğyān idüp olmaķda cārī her şabāh aḥşam G 554 / 3

Tahkiyevî üslûp, şâirin şiirlerinde görülen önemli bir husustur ve daha önce bahsedilen Türkçe söyleyişle de alakalıdır. Çünkü konuşur gibi hatta hikâye eder gibi şiir yazan Cesârî'nin, ister istemez günlük konuşma dili de üslûbunda yer etmiştir:

Bi-ḥamdi'llāh o tıfl-ı nev-resi gördüm pedersizce
Sa^cādet-ḥāneye tenhā kadem başdı ḥabersizce
Yüzün göstermemiş a^cdālara ol meh-liķā dilber
Karañu gicede teşrīf kılmışdur fenersizce G 720 / 1-2

Yukarıda verilen iki beyit ve devamında şâir, yaşadığı ya da hayal ettiği bir olayı gazel formunda fakat hikâyeye anlatır gibi yazmıştır. Sevgilinin herkesten ve özellikle babasından habersiz, tek başına gecenin karanlığında, düşmanlar görmesin diye eline fener almadan âşğın evine gitmesinin anlatıldığı bu şiir, içinde tahkiyevî üslûbu barındırmaktadır. Dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki; Cesârî, bu hikâyeyi anlatırken aruz vezninden, şiirin âhenginden, kafiye-redifinden ödün vermemiş, kelimelerini Türkçe söyleyişe lâyük bir şekilde ve konuşur gibi dizmiştir.

Cesârî'nin şiirlerinde yer yer günlük konuşma dilini kullanması üslûbunun sadeliğine sebep olmaktadır. İki ayrı şiirden alınmış aşağıdaki örnek beyitlere bakıldığında; şâirin söylemek istediğini gayet sade bir üslupla, günlük hayatında bir arkadaşına serzenişte bulunuyormuş gibi Türkçe bir söyleyişle ifade ettiği görülmektedir:

Cānum gibi sevmişdüm anı rûz-ı ezelden

Şimdi aña ne oldu baña ya neye küsmüş

G 420 / 2

Ne cürm itdüm ʿaceb bilmem yañıldum āh itdüm ben

Ne noşşān itmişüm āyā efendüm nemden incinmiş

G 429 / 4

Konuşma üslûbu, mükâleme ya da soru-cevap üslûbu olarak adlandırabileceğimiz diğere bir özellik de, Cesârî'nin şiirlerinde kullandığı bir üslup çeşidi olarak karşımıza çıkar. “Dedim-dedi” şeklinde karşılıklı konuşma, söyleneni aktarma ya da soru-cevap şeklinde ifade edilen bu üslup, şâirin şiirlerinde kullandığı günlük konuşma dilinin bir yansıması olarak kabul edilebilir:

Ben didüm şanma şağın bu dil gedā sende geçe

Ol didi çok söyleme zīrā sözüñ geldi güce

Ben didüm ki sīne-şāf olsam senüñle bir gice

Ol didi ki yok mıdur sende ʿaceb nāmūs [u] ʿār

Dvç Gü 37 / 2

Dün bir ehl-i dile şordum didi al bu haberi

Sîm [ü] zersiz olamaz hâşılı dünyâda neşât

G 448 / 4

Cesârî'nin üslûbunda öne çıkan Türkçe söyleyişin ve günlük konuşma dilinin yanı sıra zaman zaman uzun terkipler ve bazı beyitlerde de bundan kaynaklanan zorlama ifadeler dikkat çekmektedir. Meselâ; aşağıdaki beyit Cesârî'nin üslûbuyla ilgili söylenenleri özetler niteliktedir:

Ey 'aşık-ı mihnet-zede vü şâhib-i 'allâm

Çekdüm bilürüm sen baña sevdâ gâmin añma

G 714 / 4

Görüldüğü gibi, beytin ikinci mısraı sade bir üslup ve Türkçe söyleyişle yazılmıştır; fakat birinci mısraya bakıldığında aksi bir üslup ve yanlış ifadeden kaynaklanan anlam bozukluğu göze çarpmaktadır. Buna sebep şâirin terkip hususundaki bilgisizliği değil vezne önem veriyor oluşudur. Cesârî'nin, Dîvân ve Dîvânçe'sinin bir çok yerinde vezin için anlamdan ya da üsluptan feragat ettiği görülmektedir. Aşağıdaki güfte örneğine bakıldığında ise şâirin bol terkipli ve Türkçe söyleyiş özelliğinin tersine bir üslup tavrı takındığı görülmektedir:

Bâ-berât-ı pâdişâh ile odur şâhib-tımâr

Râtib-i a'le's-şiyem zât sipâh-ı kâm-kâr

Küy-ı 'aşkuñ zabtı için naqd-i cân idüp nişâr

Bu sene aldum ben ol manşüb-ı mülk-i iltizâm

Dvç. Gü 136 / 3

Dîvân ve Dîvânçe'de yer alan nazım şekilleri, Cesârî'nin üslûbunun şekillenmesinde ve bu üslûbu tespit etmede belirleyici bir role sahiptir. Meselâ; Dîvânçe'de bulunan Halk şiiri formundaki hece vezniyle ve Şarkı nazım şekliyle yazılmış şiirlerde kullanılan dil ve üslup diğer şiirlerine göre daha sadedir:

Benüm yârum hâırcıgum gözetmiş

Dürlü eşvâb ile egnin bezetmiş

Şâne alup siyâh zülfîn düzetmiş

Cesāri'nin, bu tür şiirlerinde sade bir üslup kullanmasının sebebinin, okuyucuların ortalama dil ve imge zevkine hitap etmek arzusu olduğu söylenebilir.

Gazellerinin üslubu ise konusuna göre değişiklik arz etmektedir. Gazellerinde genellikle sade ve anlaşılır bir üslup kullansa da tasavvufi ve hikemî gazellerinde bu tavrın değiştiği ve üslubunun sadelikten uzak bir hal aldığı görölmektedir. Aynı şekilde musammat şekillerinden Müseddes, Muhammes, Muaşşer gibi nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerinde anlatımın giriftleştiği ve Türkçe söyleyişten uzaklaştığı tespit edilmiştir. Aruz vezniyle ve dörtlükler şeklinde yazdığı Güftelerinde kullandığı üslup ise gazellerindeki üsluba göre daha girift, uzun tamlamaların, Arapça ve Farsça kelimelerin sıkça kullanıldığı bir tarza dönüşür:

Ehl-i dil ol kimsedür kim sözlerin güllāc ide

Mişl-i hāk olup felek altun anı bir tāc ide

Bahr-i şun^fından dür-i şeh-vār istihrāc ide

Zi-kıyem bir cevher-i lem^fān olan gelsün berü

Dvç Gü. 179 / 3

Cesāri'nin şiirlerinde tespit edilen tahkiyevî üslubun, nazım şekillerine göre farklılık gösteren üslubun üzerinde etkili olduğu söylenebilir. řāir, eğer herhangi bir olayı ya da kişiyi anlatıyorsa çoğunlukla hikāye etme tekniğine başvurmakta ve buna bağlı olarak da kullandığı dil ve üslup günlük konuşma diline yakın, Türkçe'nin hākim olduğu bir üsluba dönüşmektedir. Çünkü aktarmak istediği olaylar zincirini ancak bu şekilde daha rahat ifade edebilmektedir. Meselā; řāirin Dīvān'ının başında yer alan Mesnevi buna verilebilecek en güzel örnektir. Cesāri bu Mesnevi'de kendini, řāirlięe nasıl başladığını ve başından geçen olaylar zincirini hikāye eder ve ister istemez Mesnevi'de kullandığı üslup oldukça sade ve anlaşılır bir üsluba dönüşür. řāirin bu tavrı zaman zaman gazellerinde de görölmektedir. Halbuki güfte ve musammat türlerine bakıldığında dil ve üslubun farklılaştığı, sadelikten uzaklaşıldığı fark edilmektedir:

Ben o meh-rū güzelūñ ‘āşık-ı efgendesiyem
Cürm-i bî-ḥadd kılan cism-i zebūn bendesiyem
Peşşe vü mūr-şıfat zār ile nālendesiyem
Bāb-ı luḫfından ırak ‘āciz [ü] şermendesiyem
Gezerüm ḥôr [u] ḥaḫîr şöyle dil-āzār oldum
İşbu ḥālet ile cāndan bile bî-zār oldum

Dvç. Mü. 137 / 3

Baḫa meyden ṭolu cāmı içürdi
İdüp mestāne kendümden geçürdi

Msn. 1 / 13

Cesârî'nin şiirlerinde devamlı sûrette kullandığı bazı tamlamalar bulunmaktadır. Bu tamlamalar şâirin dil ve üslûbu ile aynı zamanda edebî kişiliğini ve hayata bakışını yansıtmaktadır. “Va^cde-i kemmūn”, “meknūnet-i zāt”, “pāk ü bî-pervā” ifâdelerini şiirlerinde sık sık tekrarlayan Cesârî, kendine has bir üslup ile sözü edilen ifâdelere anlamlar yüklemiştir. Bu da şâirin kendi şiir dilini ve üslûbunu oluşturduğunu ya da oluşturmaya çalıştığını göstermektedir:

Meknūnet-i Zāt nev-bahār eyyāmını bekler
Açılrsa gerek her küşede dürlü çiçekler

G 274 / 1

Bu Cesârî ‘arşada ser-keş-edā olsa ne ṭañ
Şā‘irān-ı ‘ālemūñ çün pāk [ü] bî-pervāsıdur

G 240 / 7

Şâir, “meknūnet-i zāt” terkihiyle Allah’ı yani yaratıcıyı kastederken, “pāk ü bî-pervā” ifâdesiyle ise bir şâirin ya da insanın temiz (asil) ve korkusuz olmasını ya da olması gerektiğini dile getirmektedir. Yukarıdaki beyte bakıldığında “temiz ve korkusuz” olanın aynı zamanda şâirin kendisi olduğu ve bundan dolayı ifade ettiği özelliklerle övüldüğü görülmektedir.

Ṭıfl-ı nev-reste olsa fi zamāne dil-rübāsı hep

“Va^cde-i kemmūn” terkibi ise sevgili için söylenen bir ifadedir. Sevgilinin âşığa vuslat için devamlı olarak söz vermesi fakat bu sözün hiçbir zaman gerçekleşmemesiyle alakalıdır. Âşık Cesârî, verilen bu vaadleri “va^cde-i kemmūn” olarak nitelendirmektedir. Şâirin “va^cde-i kemmūn” ifadesine bu anlamı yüklemesinin sebebi muhtemelen şöyle olmalıdır: “Kimyon” manasına gelen “kemmūn” Karaman’da bulunmaktadır ve akla Karamanlı Nizamî’nin başından geçen bir olayın “Karaman bahşişi” diye ünlenmesini getirmektedir ki yaşanan bu olayda verilen söz tutulmamıştır; bundan dolayı ne zaman “Karaman bahşişi” denilse verilen sözün ya da vaad edilen şeyin gerçekleşmeyeceği düşünülmektedir. İşte Cesârî de ”Karaman bahşişi” ifâdesine atıfta bulunarak ve dolaylı bir şekilde dile getirerek “va^cde-i kemmūn” ifâdesini kullanmış olabilir.

2.1.2.1. Doğrudan ve Sanatlı Anlatımlar

Cesârî’nin şiirlerinde kullandığı üslupta doğrudan anlatım ve sanatlı anlatım iç içedir. Fakat genel olarak bir değerlendirme yapılırsa; sanatlı anlatımın şâirin üslûbunda hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle konuşma ya da aktarma üslûbunu kullandığı zamanlarda doğrudan anlatıma başvuran Cesârî, bu tarz şiirlerinde sözü dolandırmadan, sanata başvurmadan, kelimeleri gerçek anlamlarıyla kullanarak söylemek istediğini net ve açık bir şekilde ifade eder:

Cesârîden ne istersün anuñ ^caybı ne lâzımdur

Ara bul kendi ^caybın gel sen elden geç behey zâhid

G 138 / 8

Örnek beyitte şâir gayet sarîh bir ifadeyle; “Benden ne istiyorsun, benim ayıbım sana lazım değil, başkalarının ayıbını bulacağına kendi ayıbını bul!” diyerek zâhîde seslenmekte ve derdini doğrudan dile getirmektedir. Beyitte yer alan kelimeler, hakiki manalarında ve doğrudan muhatabına ulaşacak şekilde kullanılmıştır.

Ṭurmayup sen kıl yūri ṭā^cat mübārek cum^ca gün

Ḥaḳ Te^cālādan dile ḥācet mübārek cum^ca gün

G 665 / 1

Cesârî, yukarıdaki beyitte doğrudan anlatıma örnek oluşturan bir ifade kullanarak şöyle demiştir: “Mübarek Cuma günü durma, yürü ibadet et! Mübarek Cuma günü Allah’tan isteğini söyle!” Dikkat edilirse; beyitte geçen her iki cümlede de sanata başvurulmamış ve söylenmek istenen doğrudan ifade edilmiştir. Cesari, bazı beyitlerinde, sadece hareket ve durum belirlemesi yapmaktadır ve bu beyitlerde bilgilendirme amaçlı bir üslup kullanmaktadır. Bazı beyitlerinde ise sanatlı anlatımı kullanarak duygulandırma amaçlı bir üslup tercih etmektedir.³⁵

Cesârî’nin şiirlerinde öne çıkan anlatım şekli, üslûbundaki sadeliğe rağmen sanatlı anlatımdır. Cesârî; atasözü ve deyimleri, kinayeli ifadeleri ve mecazlı söyleyişleri şiirlerinde sık sık kullanmakla yetinmeyip sanatlı şiirler de kaleme almıştır. Muvaşşah, çâr-ender-çâr, musanna’, maktûb, zincir, satranç sanatlarını şiirlerinde kullanmaya meraklı olan şâir, sanatlı anlatımı sadece kelimelerde değil şiirin tamamında da göstermeyi hedeflemiştir. Lugaz ve muammâ türündeki şiirleri aynı üslûbun bir göstergesi olara karşımıza çıkar. Şâirin, sözünü doğrudan söylemektense dolaylı söylemeyi, saklamayı ya da buldurmaya tercih ettiği sanatlı anlatım şeklini sıklıkla kullandığını söylemek mümkündür.

Āsumāna dūd-ı āhum ḥalka ḥalka çıkduğı

Var ise ey dil hemān ol tāc-ı izzetdür baña

G 13 / 3

Şâir yukarıdaki beyitte; âh dumanının gökyüzüne halka şeklinde çıktığını ve bu halkanın ona onur, yücelik tâcı olduğunu söylemektedir. Âşığın derdinden dolayı çektiği âhlar, gökyüzüne yükselir ve bu yükseliş halka halkadır; tıpkı bir şeref tâcı gibi âşığı onurlandıran bu âh halkaları, onun aşk acısından peyda olmuştur. Baştan sona sanatlı bir anlatımla ifade edilen bu beyti doğrudan anlatımla söylemek gerekseydi; “aşk için yaşanan

³⁵ "bilgilendirme" ve "duygulandırma" için bkz.: Namık Açıkgöz, Anlatma Problemi Açısından Fuzuli'nin Leyli vü Mecnun'undaki Gazel ve Murabalar, *Tunca Kortantamer İçin*, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., 2007, s.189

ıztıraplar bana onurdur” şeklinde olabilirdi. Fakat Cesârî, mazmunları ve edebî sanatları kullanarak sözünü dolaylı bir şekilde dile getirmektedir.

Şu beyitlerde, Cesârî’nin seven ile sevilen arasındaki ilişkiyi anlatırken sanatlı bir anlatımı tercih ettiği anlaşılmaktadır:

Giceler tâ şubha dek bîdâr olup encüm gibi
Beklemek çün kûy-ı yârı hîç uyar olmaz baña G 16 / 7

Giceler tâ şubha dek hîç uyhu girmez gözüme
H’âb-gâhumdan uyanık itdüren sensüñ beni G 762 / 2

Yukarıdaki iki beyitte söylenmek istenen; âşğın sabaha kadar uyuyamamasıdır ve buna sebep sevgilidir. Birinci beyitte âşık, sadece geceleri görülebilen yıldızla teşbih edilmiş ve sevgilinin yaşadığı yeri beklediği için uyuyamaması anlatılmıştır. İkinci beyitte âşık yine sabaha kadar uykusuzdur ve bu uyanıklığa sebep olan yine sevgilidir. Bu beyitteki anlatım şekli ile birinci beyitteki anlatım şekli arasında fark vardır. Mesela; birinci beyitte âşık, sevgilinin kendisini değil yaşadığı yeri beklemektedir. Ancak onun sevgiliyi beklediği kastedilmektedir. Halbuki ikinci beyitte uykusuzluğa sebep olan sevgili “sensin” ibaresiyle doğrudan söylenmiştir.

Yıkıldı kaçır-ı ümmîdüm yetiş mi‘mâr-ı ‘âlem gel
Yeñiden dil sarâyın eyle ta‘mîr anda yap nev-kâh G 136 / 4

Sanatlı anlatıma örnek olabilecek yukarıdaki beyitte ise Cesârî, ümitsizliğini ve Allah’tan yardım istemesini dolaylı olarak dile getirmektedir. Ümidini saraya benzeten şâir, o sarayın yıkıldığını söylemekte ve onu yeniden inşâ edecek olan “mi‘mâr-ı ‘âlem”e yani Allah’a seslenmektedir. Ümidi içinde barındıran gönül sarayını tamir edecek ve yeniden inşâ edecek olan Allah’tan yardım isteyen şâir, kullandığı teşbihlerle bu beyitte sanatlı anlatım yolunu tercih etmektedir.

Sonuç itibariyle; Cesârî'nin üslûbunda hem Klâsik şiir geleneğinin hem de meydan şâirliği geleneğinin izlerini görmek mümkündür. 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında yaşamış olan Cesârî, şiirlerinde kullandığı üslupla içinde bulunduğu dönemin tavrını yansıtmaktadır. Her iki geleneğe de hâkim olan şâirin üslûbunda Klâsik şiir, şekil özelliklerinden ödün vermeden Türkçeleşmiştir. Aynı zamanda Cesârî'nin meydan şâiri oluşu, üslûbunun şekillenmesinde etkili olan bir diğer husustur. Çünkü meydan şâirliğinde hazır cevaplık, atışma ve dolayısıyla dili iyi ve hızlı kullanabilme gibi özellikler önem arz eder. Bu unsurları hâiz olan Cesârî'nin üslûbu da böylece rahat ve konuşur gibi bir söyleyişle kendini göstermektedir.

2.2 Şiirlerinde Edebî Sanatlar

Cesârî'nin şiirlerinde söz sanatlarının hemen her çeşidine rastlanmakla beraber bu sanatların kullanımında şâir, zaman zaman bilindik söylemlerin dışına çıkmakta ve orjinallik göstermektedir.

2.2.1. Teşbih

Birçok şâir gibi Cesârî'nin de en çok tercih ettiği edebî sanatlardan biri teşbih'tir. Bazıları daha önce kullanılmış teşbihler olmakla beraber şâir kimi beyitlerinde, orijinal teşbihler yapmıştır. Mesela, aşağıdaki beytinde, kirpiği süpürgeye benzetmesi yaygın olmayan bir teşbihtir:

Cesârî hâne-i dilden ğubârı ben süpürdüm hep

Olupdur hizmete bu dîde-i müjganlarum çârûb

G 72 / 5

Cesârî, yukarıdaki beyitte, gönül (dil)'ü ev (hane)'e, keder'i de toz (gubâr)'a benzetmiş ve bu toz'u süpürmek için de kirpik (müjgân)'i şekil itibâriyle süpürge (cârûb)'ye benzetmiştir. Bu beyitte, kirpiğin süpürgeye benzetilmesi, yaygın olmayan bir teşbihtir. Bu kurgulama ile beyit "Ey Cesârî! Ben gönül evindeki toza benzeyen bütün

kederi, sıkıntıyı süpürdüm, (bu süpürme işinde) gözümdeki süpürgeye benzeyen kirpikler, süpürge görevi gördüler.” şeklinde anlaşılmaktadır.

Başka bir beyitte ise;

Ey şabā vaqt-i seher bir dil-rübā gördüñ mi hîç
Zülf[i] ve'l-leyl ol yüzi şemsü'd-đuhā gördüñ mi hîç G 105 / 1

diyen Cesârî, sevgilinin saçını, siyah rengi itibâriyle karanlık olan gece (leyl)'ye ve buradan da Kur'an-ı Kerim'deki “ve'l-leyl”suresine; yüzünü ise, beyaz rengi itibâriyle kuşluk vakti güneşine ve dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'deki “ve'd-duhā” suresine benzeterek Teşbih-i Belîğ yapmaktadır.

Şâirin bu beyitteki kelimeler arası benzerlik ilişkisi, yaygın olarak yapılan teşbihlerden biridir.

Cesârî, sevgilinin yüzünü Kur'an-ı Kerim'e benzettiği şu beytindeki teşbih de, gene yaygın olarak kullanılan bir teşbihtir:

Muşhaf-ı hüsnuñ temāşā itmege karşı saña
İki dest açup mu'allim-veş du'ā eyler kitāb G 53 / 3

Tam teşbih örneği olan yukarıdaki beyitte ise şâir, “Kitap, senin Mushaf'a benzeyen güzelliğini seyretmek için sana karşı (durmuş), muallim gibi iki elini açmış duâ eder.” demektedir. Bu beyitte kitap, iki elini açıp dua etmesi yönüyle muallime benzetilmiştir. Açık hâlde duran kitabın biri sağda biri solda duran sayfaları elini açmış dua eden bir kişi gibi tahayyül edilmiştir. Ve o kitabı okuyan sevgili kitabın karşısında kitap da onun karşısındadır. Kitap muallim gibi düşünülmemekte ve sevgili de muallim karşısında Kur'an tâlim eyleyen bir öğrenci olarak düşünülmemektedir.

Livā-i āh çekdüm ben cihān paşası-veş ammā

Baňa mansûb-ı aşkuñ hîç muqarrer olmadı gitdi

G 802 / 4

Âşık, âh bayrağını cihan paşası gibi çekmesine rağmen bir türlü (sevgilinin) aşkının memuriyeti ona verilmemektedir, bu yönde bir karar çıkmamaktadır. Cesârî bu beyitte yaygın olmayan bir teşbih kullanarak âh'ı bayrağa, âh çekmeyi ise bir paşa'nın bayrak çekmesine benzetmektedir.

Urmağa dem nefesi meyden alur çün neyler

Sebeb ol Mevlevî-veş girür o devrâna kadeh

G 125 / 2

Yukarıdaki beyitte Cesârî, orijinal olabilecek bir teşbih kullanmaktadır. Mevlevîlerin ney eşliğinde Allah'ı zikretmek üzere dönerek yaptıkları semâ', mey ile dolu olan ve elden ele dolaşarak dönen kadehin bulunduğu meclise benzetilmektedir. Mey kadehe nefes vermesi yönüyle ney'e teşbih edilirken mecliste dönen kadeh ise zikreden bir Mevlevî'ye benzetilmiştir.

Cesârî, başka bir beytinde ise âşığı keten helvasına benzetmektedir. Keten helvasının çekile çekile yapılmasına teşbihle âşık da tıpkı keten helvası gibi cefâ çekmekte, tel tel olmakta ve kıvama gelmektedir:

O şâh-ı hüsne sevdâ-yı gönül ben bî-bedel virdüm

Keten helvâsı-veş çekdüm cefâsın tâ ki tel virdüm

G 609 / 1

2.2.2. İstiâre

İstiâre sanatıyla ilgili olarak şiiirlerde geçen örneklerden bazıları ve açıklamaları şu şekildedir:

Aşağıdaki beyitte şâir, sevgilinin kırmızı dudağına seslenmekte ve sevgilinin derdinden dolayı gözyaşlarının Kızılırmak'a döndüğünü yani kanlı aktığını anlatmaktadır.

Cesârî, mercan taşı gibi kırmızı renkli olan sevgilinin dudağını istiâre yoluyla “la’l-i mercân” şeklinde ifâde etmekte ve açık istiâre yapmaktadır.

Yine ey la’l-i mercânım olup dilde gamuñ mevcūd

Ƙızıl ırmāğa döndi eşk-bârum çeşm-i hūn-âlūd

G 155 / 1

Cesârî,

Fi’l-ḥaḳīḳat sūd beyâz incüye beñzer dişlerüñ

Rengine ammā anuñ la’l ile gevher imrenür

G 215 / 4

beytinde kapalı istiâre örneği görülmektedir. Sevgilinin dişlerini süt beyaz renkteki inciye teşbih eden şâir, bu beyaz rengi la’l ile gevher taşlarının kıskanacağını söylemektedir. La’l ile kastettiği kırmızı renkli olmasından ötürü sevgilinin dudağıdır.

Kapalı istiâre ise “la’l” ve “gevher” kelimelerindedir. İnsana ‘imrenme’ yönüyle benzetilen bu iki kavram (benzeyen) söylenirken kendisine benzetilen yani “insan” söylenmemiştir.

Hoş dimem vardur maḥabbet meclisinde her zamān

Bâde ile pür piyâle gün gibi eyler tülū^c

G 460 / 4

Yukarıdaki beyitte Cesârî, şiir söylemesinin hoşluğundan bahsetmektedir. Ve ona göre; şarapla dolu bir kadeh nasıl güneş gibi doğar ve etrafına ışık saçarsa, iyi şiir söyleyen şâir de muhabbet meclisinde öyle dikkat çeker. Kadeh, şâirdir; şarap ise şiirdir. “Bâde” ile “piyâle” kelimelerinde açık istiâre yapılmıştır.

2.2.3. Mecâz-ı Mürsel

Cesârî, aşağıdaki beyitte şöyle söylemektedir: “İki gözüm yıldızlar gibi sevgiliye kavuşma gecesinin arzusundadır. Bu, ömrü hebâ eden (işler) beni şaşkına çevirse de hiç

üzülmem.” “Dü çeşmüm” ifâdesinde mecâz-ı mürsel sanatı vardır. “İki gözüm” derken şâirin kastettiği kendisidir. Cüziyyet-külliyet yönüyle yapılan ad aktarmasında parça verilmiş bütün kastedilmiştir:

Dü çeşmüm encüm-âsâ şeb-i vişâlûñ ârzüsında
Beni vâlih iderse ğam degül  ömr-i tebehlikler

G 321 / 5

Diğer bir beytinde ise şâir, şöyle demektedir: “Ey gönül, korkarım bir gün felek, ömür tanesini mahveder (bu yüzden) dünya değirmenine dayanma çünkü biz un gibiyiz.” “Dil” kelimesinde mecâz-ı mürsel vardır. Şâir, “gönül” kelimesiyle kendini ve bütün insanları kastetmekte, değirmen gibi olan dünyanın ömür tanesini öğütüp un hâline getirdiğini ve dünyaya güvenilmemesi gerektiğini anlatmaktadır:

Felek maĥv ider  ömrüm dânesin ĥavfum budur bir gün
Dayanma âsiyâb-ı dehre ey dil mişl-i unuz biz

G 383 / 4

Cesârî, Dîvânçe’inde bulunan bir Şarkı’ında “çifte yedek” ifâdesiyle tabanca ya da silahı kastetmekte ve mecâz-ı mürsel sanatı yapmaktadır:

Hizmete sa y eyle yollu yolınca
Ol yârı bir tenhâ yirde bulınca
Düldül  ab uña süvâr olınca
Yanınca isterüm çifte yedek çek

Dvç. Ş. 103 / 2

2.2.4. Tenâsüb

 āk-ı kesrî gibi kaçın kemeri egri  urur
Câmi -i ĥusne güzel uymuş o çenber minber

G 228 / 3

Yukarıdaki beyitte “tāk-ı kesrî, kemer, câmi’, çenber ve minber” kelimeleri anlamca birbirleriyle alakalıdır. Câminin unsurları olan bu kelimeler arasında tenâsüb sanatı vardır.

Şâir,

Āyāt-ı ruḥuñ ezber ider ‘āşık olan hep
Āsān oqınur qaşlarınıñ ḥatt[ı] celīdür

G 293 / 2

beytinde sevgilinin yüzünde bulunan uzuvları âyetlere benzetmektedir. Bu âyetler, âşıklar tarafından ezberlenmekte, sevgilinin kaşları ise celf hattına benzetilmekte ve bundan dolayı kolay okunmaktadır. Bu beyitte “âyât, ezber, oqınur, ḥatt ve celī” kelimeleri arasında tenâsüp yapılmıştır.

Nişānın gözleyüp hoş zarb-ı şaşt ile kemān ebrū
Senüñ müjgān-ı tīrūñ atilup bu tende qalmışdur

G 295 / 3

Yukarıdaki beyitte ise keman kaşlı (sevgili) yay gibi olan kaşlarıyla hedefini gözleyip (oku atmak için, parmağına takılı olan) okçu yüzüğünün ufak bir darbesiyle ok gibi kirpiklerini âşığın vücuduna atmakta ve atılan oklar orda kalmaktadır. “Nişān, gözleyüp, zarb-ı şaşt, kemān, tīr, atilup” kelimeleri arasında tenâsüp yapılmıştır.

2.2.5. Tezat

Cesârî’nin tezat sanatını kullandığı beyitlerden bazıları şunlardır:

Zehrden de evvelā acı gelürmiş ayrılık
Liki şabr ile olur tatlı şonı bal-ı gömec

G 109 / 4

“Ayrılık, (âşığa) zehirden de acı gelir fakat sabırla (ayrılığın) sonu gömec balı gibi tatlı olur.” Bu beyitte “acı-tatlı” ve “zehir-bal” kelimeleri arasında tezat vardır.

Cihānda aq [u] qaradan geçerdüm ben gönül geçmez
Hemīşe zīr [ü] bālādan geçerdüm ben gönül geçmez

G 343 / 1

Yukarıdaki beyitte “ak ve kara” ile “zîr ve bālā” kelimeleri arasında anlamca karşıtlık söz konusu olduğu için tezat sanatı vardır.

Cesârî,

Evc-i dilden inmez aşlā ol hümā vü şāh-bāz
Bizler ise eylerüz hāk-i kudümünde niyāz G 347 / 1

beytinde sevgilinin hümâ ve doğan kuşu gibi gönlün en yükseklerinden asla inmediğini âşıkların ise (sevgilinin) ayağının toprağında yalvardığını anlatmaktadır. “Evc-i dil” ile “hāk-i kudüm” ifâdeleri arasında tezat vardır.

2.2.6. Teşhis ve İntak

Tūṭî [vü] kumrularuñ gūş idelüm āvāzını
Kılsun anlar kākāhalar nev-bahār eyyāmıdur G 207 / 6

Teşhis ve İntak sanatına örnek olarak yukarıdaki beyitte geçen bülbül ve kumruların kahkaha atması verilebilir.

Nice şabr ola cev-r-i rūzigāra
Dağ [u] taş rūzigār ağlar benümçün G 633 / 4

Başka bir beyitte ise şâir, zaman’ın eziyetinden şikâyet etmekte ve dağ, taş ve rüzgarın onun için ağladığını söylemektedir ve teşhis sanatı yapmaktadır.

Şükūfâta bahār eyyāmı diḳḳatle nazār kılsañ
Duyarsuñ ‘aşḳ āsārın çemen ezhāruñ ağzından G 636 / 2

Şâir şöyle söylemektedir: “Bahar günleri çiçeklere dikkatle bakarsan çimen ve çiçeklerin ağzından aşk eserlerini duyarsın.” Bu beyitte çimen ve çiçeklerin bir insan gibi konuşmasından dolayı teşhis ve intak sanatları vardır.

2.2.7. Mübalağa

Mübalağa sanatına örnek olarak aşağıdaki beyitte Cesârî, dünya kalesine toprak sürmek yani dünyayı yerle bir etmek için (çektığı) âh’ın cihânda rüzgâr çıkacak kadar kuvvetli olmasını istemektedir. Şâirin çektiği âh’ın o denli kuvvetli olması ya da bunu istemesi mübalağadır:

Çaldurur olsa eger âhum cihānuñ üzre bād
Çal^ça-i gerdūna toprak sürmedür andan murād G 139 / 1

Cesârî,

Bir nefes şād olmak istersem cihān içre eger
Hāne-i gönülüne mihmān günde yüz biñ ğam iner G 201 / 2

beytinde şöyle söylemektedir: “Bu dünyada bir anlık mutluluk istesem (hemen) gönül evime yüz bin tane dert misafir olarak gelir.” Mutluluk ve yüz bin tane derdi bir arada zikreden şâir, tezat sanatını kullanarak mübalağanın etkisini arttırmıştır.

Ey Cesārî yandı kibrit gibi bu cismüm benüm
Kendin izhār eyledi gūyā kıyāmet āteşi G 769 / 5

Yukarıdaki beyitte ise şâir, cisminin kibrit gibi yandığını ve bu yanmanın da kıyamet ateşi gibi olduğunu söylemektedir. Bedenindeki yangının ne denli kuvvetli ve yakıcı olduğunu anlatmak üzere mübalağa yapmakta ve bu ateşi kıyamet ateşine benzetmektedir.

2.2.8. Hüsn-i Ta'lil

Cesârî, aşağıdaki beyitte âşığın gözyaşı dökmesini güzel bir sebebe bağlamakta ve hüsn-i ta'lil sanatını yapmaktadır. Her zaman sevgili için gözyaşı döken âşık bu sefer sevgilinin eteğine toz bulaşmasın diye ağlamakta ve gözlerinin sakası her yeri sulayarak toz kalkmasını önlemektedir ki böylece sevgilinin etekleri tozlanmayacaktır. Şüphesiz tozlanmakla kastedilen mâşuğun hiçbir şeye üzülmemesi, kederlenmemesidir ve bunun için âşığın bütün dertleri çekmeye gönüllü olmasıdır:

Dâmenine toz bulaşmasun diyü ol dilberüñ
Gözlerüm sakqâları dökmeddür her bâra şü G 683 / 3

Bahârın gelmesiyle tabiatın canlanmasını tasvir eden şâir, çimenlerin çıkmasını güzel bir sebebe bağlamaktadır. Allah, bir ve tek olduğunu göstermek üzere şehâdet parmağını kaldırmış ve (topraktan) yukarıya doğru çimenler boy göstermiştir:

Hudânuñ birliğin izhâr için âşâr gösterdi
Şehâdet parmağın kaldırdı bâlâya çemen çıktı G 811 / 8

Aşağıdaki beyitte ise âşığın sevgiliye dikkatle bakmasının sebebi olarak Allah'ın sanatını seyretmek gösterilmektedir. Sevgilinin yüzüne uzun süre bakmanın ayıp kabul edildiği bir ortamda âşık, yaptığını güzel bir sebebe bağlamaktadır:

Vechüñe diqqatle kıldumsa nazar ʿayb olmasun
Şun^c-ı Haḫdur itdügüm seyr ü temâşâdan ğarâz G 443 / 3

2.2.9. Cinâs

Cesârî, cinâsa örnek olarak aşağıdaki beyitte “çekdüm” rediflerini kullanmaktadır. Birinci mısradaki sâkînin elinden erguvan renkli şarap çeken yani içen şâir, ikinci mısradaki ise yük “çekmek” fiilini yük taşımak manasında kullanarak cinâs yapmıştır:

Dilā ol dest-i sākīden şarāb-ı erguvān çekdüm
Yüküm tıtdum bir iki üç rıtl-bār-ı girān çekdüm G 608 / 1

Aşağıdaki beyitte “cānā nelerüz” ile “cānānelerüz” kelimeleri arasında cinas vardır:

Fehm eyle bu dem gel bizi cānā nelerüz biz
Üftāde gedā ‘aşık-ı cānānelerüz biz G 378 / 1
Şâir,

Her kaçan bezm içre hoşça şöhet-i cānān açar
‘Āşık-ı üftāde aña çeşm [ü] gūş-ı cān açar G 185 / 1

beytinde ise “açar” kelimelerini cinaslı kullanmaktadır. Birinci mısradaki sevgilinin mecliste sohbet açması, ikinci mısradaki ise âşığın onu dinlemek üzere can kulağını ve gözünü açması şeklinde mana verilmektedir.

Cesârî, Dîvân’ında bulunan “Tecnis” başlıklı şiirinde bütün redifleri cinaslı kullanmaktadır. “Nesîbe” redifli şiirine örnek olarak verilen aşağıdaki beyitlerde cinaslı kullanılan kelimeler şunlardır: “nesi be”, “Nesîbe”, “ne sîbe”

Ol ağıyar ‘adū yāruñ nesi be
Nigāra çağırur her dem Nesîbe Tc. 758 / 1

‘Acā’ib çāşnī var ruhlarında
Ne[ye] beñzer dad-ı limon ne sîbe Tc. 758 / 5

2.2.10. Tecâhül-i Ârif

Bu sanata örnek olarak aşağıdaki beyitte âşık, sevgilinin yanağına teşbih edilen buhurdanın ateşinin üstünde duranın siyah ben olduğunu bilmekte fakat anber mi ud mu diye sorarak bilmezlikten gelmektedir:

Nedür ol âteşin-i micmer-i ruhsâruñ üstinde
Durur hâl-i siyeh dâne ol ‘anber mi ve yâhūd ‘ūd G 155 / 3

Cesârî,

‘Aceb kağı gül-istânda açıldıñ ey gül-i ahmer
Ne zîbâ renk gösterdi hadüñ bir verd-i terlenmiş G 428 / 3

beytinde kırmızı güle benzettiği sevgiliye hangi gül bahçesinde açıldın, diye sormakta ve tecâhül-i ârif sanatı yapmaktadır.

Elde kalemüm seyf-i ‘Acem olmuş iken sen
Havf eylemeyüp cânuñı kurbâna mı geldüñ G 513 / 5

Şâir, yukarıdaki beyitte ise meydana imtihana gelen bir şâire seslenmektedir. Elindeki kalemî Acem kılıcı gibi keskin olan Cesârî, “Korkmadan canını kurban etmeye mi geldin?” diye sorarken aslında cevabı bilmektedir.

2.2.11. İstifham

Sevgilinin kaşlarının, Hz. Ali’nin kılıcına benzetildiğini duyan şâir onun huyunu Hz. Ali’nin atına yani Düldül’e benzetsem mi diye sormakta ve beyitteki manayı kuvvetlendirmeye çalışmaktadır:

Zü’l-fekâr-ı ‘Alidür kaşları yâruñ didiler
Ey Cesârî ben anuñ tab‘ına düldül mi disem G 570 / 5

Bu beyitte şâir kendisine seslenmekte, şan ve şöhretinin dünyaya yayıldığını etkileyici bir şekilde anlatabilmek için bunu soru şekline getirerek kendine sormaktadır:

Cesârî şöhret [ü] şānuñ ‘aceb var mı kemāl eyle
Niçün söyler gezer dilde seni dünyā bilür bilmez G 393 / 5

Cesârî, sevgilinin semtini âşğın kâbesi olarak görmekte ve onu tavaf edenin hacı olup olamayacağını sormaktadır:

Vākıf-ı esrār-ı ‘aşkuz ol bizüm āgāhumuz
Kıbleye karşı teveccüh itmişüz hep rāhumuz
Hacerü’l-esved beñlerüñ oldı ziyâret-gāhumuz
Ka‘be-i kūyuñ tavâf iden ‘aceb olmaz mı hâc Dvç. R. 22 / 4

2.2.12. Kinâye

Kinâye sanatına örnek olarak şâir aşağıdaki beyitte “baş eğmek” deyimini kullanmaktadır. Beyitteki anlam şöyledir: “Kadeh, içki sürahisinin ve testi’sinin kendisine baş eğdiği takdirde gönle ve cana hükmünü icrâ edecektir.” “Baş eğmek” ifâdesi ile hem mecâzî anlamı olan “teslim olmak” hem de gerçek anlamı olan sürahi ve testinin kadehi doldurmak üzere başlarını eğmeleri kastedilmektedir. Beyitte ağırlıklı olarak verilmek istenen ise mecâzî anlamıdır:

Baş eger ise sezā aña şurāhî vü sebū
İtdürür hükmini icrā bu dil [ü] cāna kadeh G 125 / 5

Cesârî, başka bir beytinde ise “göz açmak” deyimini kullanarak kinâye yapmaktadır. Kendine seslenen şâir, gaflet içinde yatıp uyduğunu, göz açmadığını söylemekte ve bu deyimini yine gerçek ve hakiki manalarında kullanmaktadır. Uyuyan kimsenin gözlerini kapatması ile gaflette olan kimsenin etrafında olan hiçbir şeyden haberdâr olmaması anlatılmaktadır:

Cesârî gâflet içre yatup uyur hîç göz açmazsuñ

Gice gün encüm-âsâ dīdesin bīdār ider nergis

G 406 / 5

Aşağıdaki beyitte şâir, saçları salkım saçak olup dağılan sevgilinin âşıkların aklını başından nasıl aldığını söylemektedir. “Aklın serinden tārümār itmek” deyimini ile sevgilinin saçlarının dağınlığı ve âşıkların aklının dağılması kastedilmektedir:

Yine şalkım saçak olmuş dağılmış turre-i perçem

Görüñ ‘âşıklarauñ ‘aqlın serinden tārümār itmış

G 426 / 4

2.2.13. İham

Cesârî, aşağıdaki beyitte îham sanatını “koyundan” kelimesi üzerinde yapmaktadır. Birinci mana kuzunun koyundan yeni çıkması yani doğması kastedilirken ikinci mana olarak ise âşığın koynundan (kucağından) çıkan sevgili kastedilmektedir:

Görince didüm ki bu koyundan yeñi çıkmış

Bir körpe kızıdur ki ağızda lebeni var

G 253 / 4

“Hiç sözüm yok” ifâdesiyle aşağıdaki beyitte îhâm sanatı yapılmıştır. Şâir sevgilinin tûtî(nin sözleri) gibi olan sözlerine meylettiğini ve o sevgilinin şekerli kırmızı dudaklarına sözünün olmadığını söylemektedir. “Hiç sözüm yok” ifâdesiyle vehme düşüren şâirin, sevgilinin dudağının güzelliğinden dolayı mı söylenecek sözü yoktur yoksa şâir, sözleri tûtî gibi olan sevgilinin yanında söyleyecek söz bulamamakta mıdır?:

Mâ’il oldum tûtî -veş güftāruña cānum ‘Ömer

Hiç sözüm yok la¹-i şekker-bāruña cānum ‘Ömer

G 323 / 1

2.2.14. Leff ü Neşr

Firāk-ı nār-ı Һasret ile sīnem üzre dağum var
Yürekde āteş-efrüz derd-i dil miҺnet ocağum var Sm 316 / 1

“Firāk-ı nār-ı Һasret” ile “āteş-efrüz” ve “sīnem üzre dağ” ile “miҺnet ocağı” ifādeleri arasında anlam bağı olması dolayısıyla leff ü neşr sanatı vardır.

2.2.15. *Telmih*

Cesârî, telmih sanatını şiirlerinde sıklıkla kullanmaktadır. Meselâ; aşağıdaki beyitte Hz. Meryem’in oğlu Hz. İsâ’nın göğе yükselmesine telmihte bulunmaktadır:

Pes  ur c itdi semāya İbn-i Meryem ş bhesiz
Zikr [ ] tesb h itmeded r anda her ān uyqusuz G 356 / 3

En b y k toplantı yeri olan mahşerde b t n ruhların bir g n toplanacağını s yleyen Cesârî, oraya Keyh srev’in ne zaman geleceğini “key” kelimesini tevriyeli kullanarak sormakta ve İnan’ın bu meşhur efsanevî şahsiyetine telmih yoluyla işaret etmektedir:

Cem iyet-i k brā olur elbetde Cesārī
Mahşer yirine H srev-i Cem key gelecekd r G 261 / 5

Bekt şî olan ş ir, muhabbet soyundan geldiğini ve Yezid’e lânet okuduklarını ifāde etmektedir. Bu beyitte Hz. Ali’ye d şman olan ve şeytana tapan kimselerin d hil olduğu grubun başı olarak bilinen Yezid’e telmih yapılmaktadır:

Ey Cesārī biz maħabbet h ned nilerden z
Ol Yezīd c nına la net eyleyen Bekt şiy z G 361 / 7

2.2.16. *İrs l-i Mesel*

Cesârî, İrsâl-i Mesel sanatını kullanırken sadece Türkçe atasözü ve vecizelerden faydalanmamakta aynı zamanda Arapça atasözlerine de yer vermektedir. Meselâ; aşağıdaki beyitte “Bir kalpten diğer bir kalbe yol vardır” anlamını ihtivâ eden Arapça atasözünü şâir, sevgili için söylemektedir:

El-ğalbü mine 'l-ğalbi ile 'l-ğalbi sebîlen

Bu nuğk[1] hoş a^l bilür ammâ niye gelmez

G 374 / 4

“Kişi, korktuğuna uğrar” atasözünü bir beyitte kullanan Cesârî, vâiz ve nâsîh’a seslenmekte ve atasözünde kastedilen, kişinin korktuğu şeyin başına gelmesini bu iki şahsiyet için istemektedir:

Ğorğduğına uğrar kişi meşhür meşeldür

Sen girseñ aña ğam yemem ey vâⁱz [ü] nâşîh

G 122 / 3

Cesârî,

Keşf-i râz itmeme derûn-ı sırrımı bir kimseye

Bilürüm kim küllü sırrın câveze 'l-işneyni şâ^c

G 458 / 4

beytinde kullandığı meşhur Arapça atasözünün anlamı şöyledir: “İkinci kişiye geçen her sır yayılır.” Gönlünde bulunan sırları kimseye açmayacağını söyleyen şâir, bu atasözünü beytin anlamını kuvvetlendirmekte ve İrsâl-i Mesel sanatı yapmaktadır.

2.2.17. İktibas

Cesârî, iktibas sanatında genellikle yaygın olarak kullanılan ayet ve hadisleri tercih etmektedir. Aşağıdaki beyitte ise yaygın kullanımı olmayan bir ayet iktibas etmiştir. İnsan sûresinin 76. ayeti olan “Seğāhum Rabbūhum” yani “Rableri onlara tertemiz içecekler içirir.” ifâdesini sevgili için söylemekte ve aşk’ın sebebi olarak sevgilinin bu şarabı içmesi gösterilmektedir:

سقيهم ربهـم hamrın içen cānāna  aşk olsun

Suħan-dān ehl-i rindāna  olu peymāne dōnsūn mi

G 817 / 2

Hız. Muhammed'i anlattığı na't konulu Őiirinde ise Őâir, Hicr sūresinin 72. ayetini iktibas etmekte ve "Le- amruk: لعمرک" âyetiyle "Senin ömrüne and olsun" demektedir.

 adem baŐduñ sa adet ile mi rāca hemīn

Kemāl üzre felek seyrānın itdüñ āferīn

لعمرک tācı baŐında olup Őāh-ı gūzīn

MuħaŐsal her murāda irdüñ ey baħt-gūŐā

Dv. Gū. 1 / 6

2.2.18. Aliterasyon, Asonans ve Tekrir

Būstān-ı hūneri seyr ü temāŐā itdüm

Geçmedi yāra ricā buse dil itmişdi dilek

G 501 / 2

Yukarıdaki beytin ikinci mısraında Cesārī, "di" seslerini dōrt kez tekrarlayarak aliterasyon ve asonansı bir arada yapmaktadır.

Aliterasyonun "m, r, z, s" sesleriyle, asonansın ise "ü, e" sesleriyle yapıldığı aşağıdaki beyitte "gelmez" kelimelerinin tekrarlanmasıyla da tekrar sanatı kullanılmıştır:

Niçün terkim virür gelmez girü gitmez  urur gelmez

Uçup gelmez yürür gelmez Őabā sen bāri es gelsün

G 658 / 4

Cesārī, aşağıdaki beyitte "cān" ve "azīz" kelimeleriyle tekrar yaparken "z, c,d, n" sesleriyle aliterasyonu ve "a ve i" sesleriyle de asonansı kullanarak beyitteki āhengi arttırmaktadır:

Ey ʿazīzüm gerçi yok nesne saña cāndan ʿazīz

Baňa da bu cān olmaz hīç cānāndan ʿazīz

G 365 / 1

Başka bir örnekte ise “kim” kelimesi ile tekrar, “m, k, b” harfleriyle aliterasyon ve “i, e” harfleriyle de asonans yapılmakta, böylece beyit ses ve kelime tekrarlarıyla ritmi ve âhengi yakalamaktadır:

Kim oldı şeh-güzīnüm ben kimüñ emrine münkâdam

Kimüñ ya bendesiyem intişābum kimseler bilmez

G 387 / 2

Örnekleri verilen bütün bu edebî sanatların dışında tevriye, îcâz, îade, istihdam, iştikak, müşâkele, rücû, nidâ..vb. gibi diğer edebî sanatları da şiirlerinde kullanan Cesârî, bu sanatlarda genellikle yaygın ve geleneksel kullanımların dışına çıkmamaktadır.

Cesârî, ayrıca meydan şâiri olması hasebiyle muamma, lugaz gibi türlerde hüner göstermekte ya da muvaşşah ve musanna’ gazel, elif-nâme, çâr-ender-çâr gibi sanatlı şiirler yazmaktadır. Bu sanatlı şiirlerle ilgili gerekli bilgiler “Cesârî’nin Şiirleri” başlığı altında mevcuttur.

2.3. Şiir Hakkındaki Düşünceleri

Cesârî, bir edebî şahsiyet olarak gerek kendi şiirini ve gerekse genel olarak şiir ve şâirlik hakkındaki düşüncelerini, şiirlerinde dile getirmektedir. Öncelikle genel manada şiir ve şâirlik konusundaki tespitlerini ele alalım.

2.3.1. Şiir ve Şâir Hakkındaki Düşünceleri

Cesari Dîvân ve Dîvânçe’sinde şiiri muhteva, şekil ve teknik açılardan ele almakla birlikte şâirliğin önemi, hikmeti, kudreti gibi husûsiyetlere de dikkat çekmektedir.

Cesârî, şiir ve şâir hakkındaki düşüncelerini ve bir şiirde ya da bir şâirde bulunması gereken hususları Dîvân ve Dîvânçe'sinde çeşitli beyitlerde dile getirmekte; kendi bakış açısı ile şiirlerinde dikkat ettiği unsurlara göre bir şâirin ve şiirinin nasıl ve hangi özellikleri hâiz olması gerektiğini belirtmektedir.

Cesârî'nin Dîvân'ında münâcat, na't ve medhiye gibi şiirlerin oluşturduğu ilk bölümden sonra Dîvân'ın başladığı kısımda ilk şiirin şâirlik ve şiir hakkında olması onun bu konudaki görüşlerini başta ifade etmesi bakımından önemlidir. “Şu'arâ” redifli bu şiirinde büyük şâirlerin, mucize söyleyen kişiler olması gerektiğini belirten Cesârî, şâirlerin sözlerinin genellikle cinaslı olduğunu ve şâirlerle birlikte olmanın kişiye mutluluk bahşettiğini söylemektedir:

N'ola ger mu^ccize-gū olsa ^cizām-ı şu^carā
Dağı menzil gibidür nazm-ı nizām-ı şu^carā G 1 / 1

Şu^carā zümresi ile olunur kesb-i şafā
Hep cināsāt olur ekşer o kelām-ı şu^carā G 1 / 3

Cesârî, şâirliğin kurallarından ezelden beri haberdâr olduğunu dile getirirken şâir geçinenleri eleştirmektedir ve şâirleri Allah'ın hazinelerini bekleyen bir bekçiye benzeterek sözlerinin sanki Allah'tan gelen bir habermişçesine “hikmet-âmiz” olduğunu söylemektedir:

Bilür idük ezeli biz şu^carā kâ^cidesin
Gayrı tarz itmiş anı şimdi ^cavām-ı şu^carā G 1 / 5

Şu^carā hâzin-i Hâk olduğın a^clâ bilürüz
Hikmet-âmiz suhandur o peyām-ı şu^carā G 1 / 7

Cesârî'ye göre eğer şâirlerin dizgini olmasaydı herkes şiir meydanına dolu dizgin girerek şâirlik iddiasıyla ortaya çıkamazdı. Şâirlerin “şiir okları”, yayın çekilmesiyle her

zaman hedefini bulur. Şâirlerin verdiği zevk ve mutluluk, gönül kuşunu tuzağa düşürür. Cesârî'ye göre şâir, söylediği şiirlerle insanlara mutluluk verip gönüllerini ele geçirebilmeli ve hedefi neyse ona ulaşabilmelidir:

Ṭolu dizgin sürüp at çıkmaz idi meydāna
Zabṭ [u] rabṭ eylemese anı licām-ı şu^çarā G 1 / 8

Ẓarb-ı şaşṭ ile kemāndan çıkıcaḳ toḡru varur
Bulur āmācını elbetde sihām-ı şu^çarā G 1 / 9

Ey veliyyü'n-ni^çamum murḡ-ı dilüm dāne ile
Havfum oldur düşürür tilleye kām-ı şu^çarā G 1 / 13

Cesârî bir başka beytinde ise şâirlikle anılmanın bu dünyada itibar kazandırdığını söylemekte ve şiirin Allah'ın adalet kelâmı olduğunu bilen üstad şâirlerin neden şiir ile iftihar etmediğini anlayamamaktadır. Cesârî, zâhidi şiir ve şâir konusunda şöyle uymaktadır: “Ey zâhid! şâirin vezinli ve ölçülü sözüne laf edilmez; çünkü marifetle şöhret bulmuş bütün şiirler, Allah'ın bir lutfudur”.

Şâ^çiriyetlikle añdur kendüni bu ^çarşada
İsterüm senden anı kim i^çtibār olsun saña G 24 / 3

Kelām-ı dād-ı Hâḳ olduğunu a^çlā bilür iken
Niçün nazm ile itmez iftiḥārı şâ^çir-i üstād G 157 / 3

Şâ^çirüñ mevzün kelāmına söz olmaz zâhidā
Feyz-i kudretdür kamu şöhret-şi^çār-ı ma^çrifet G 79 / 2

Cesârî'nin nitelendirmesine göre bir şâir; dürüst ve yiğit olmalı, aruz ilmine hâkim, vezinli sözü düzgün olmalı, hazır cevap ve ödül almış olmalı ve bir aşk hikâyesi olmalıdır. (G 637 / 3, G 657 / 3)

Dürüst olmak gerekdür şâ'irānuñ tab^c-ı mevzūnı

‘Arüz ‘ilminde māhir ‘ārifān-ı ‘aşk olan gelsün

G 657 / 2

Şâir, gördüğü her nazmı en iyi şekilde tanzir edebilmeli, ancak o zaman bir Dîvân sahibi olur ve şâirliği icrâ edebilir. (G 9 / 6) Aynı zamanda şâir, imlâ hususunda bilgili olmalıdır:

Odur şâ'ir nazîre söyler a^clā

Odur māhir bile elķāb-ı imlā

Msn. 1 / 113

Tanzîr-i maķāl eylemeyen dilde bu nazmum

Şâ'irliği icrā idemez āhir ider pes

G 403 / 5

Şâirliğin diğer önemli şartları; kişi aşk yoluna girmeli, bir pîre intisâb edip tavırlarını düzeltmeli, bol bol şiir ta'limi yapmalıdır. (Dvç. Gü. 183 / 3) Eğer gazel yazmayı öğrenmek ve bu konuda üstad olmak istiyorsa şâir olana sormalı, kemal ehlini her gördüğünde hizmette kusur etmemeli ve saygı göstermelidir. (G 634 / 3; Dvç. Gü. 208 /4) Cesârî'ye göre dervişâne bir hâlde gazel söyleyen kişi ya aşk ehlidir ya da “şirin-edâ”lı bir şâirdir:

Abdāl-şifat nazm-ı gazel söyleyen ādem

‘Aşk ehl[i] veyā şâ'ir-i şîrîn-edādur

G 238 / 2

Cesârî, zaman zaman hazır cevap şâir bulamamaktan ve bilemedikleri noktaları “ârif”lere sormaya gerek dahi olmadığından şikâyet etmektedir. Hatta her şâirin iyi şiir yazmadığını, sözü lâyıkıyla söyleyemediğini belirterek bu konuda hüner ehli olanın kendini göstermesini, ortaya çıkmasını istemektedir:

Yok durur h azır-cev b olan kimesne  arşada
Buni  arifler bil r dimege h cet  almadı G 770 / 4

Kendin izh r eyles n var ise bir ehl-i h ner
Şimdi her Ő cirden  n nu ka liy kat  almadı G 770 / 6

Ces r 'ye g re iyi bir Ş ir olmanın yolu gereksiz, sa ma sapan s zler s ylemekten değil na't yazabilmekten, vezinli s z s ylemekten ve her t rl  lafız sanatını yapabilmekten ge mektedir. Ayrıca Ő irlik iddiasında bulunanlara karşı Ces r ; "Senin Ő irini vezin sigasına  ekerler." diyerek s z n  esirgemeyen bir tavır takınmaktadır:

J j-h y ne kel mı istemem bu  arşada
MuŐtafa na'tine ger Ő y n ise  ge  karŐuma G 723 / 6

Mevz n kel m besler olan Ş ir-i garr 
G stermek i n  aleme d rl  h ner elf z G 454 / 2

Ben ehl-i kem lem diy  da v da bulunma
Nazmu nı sen n Ő ga-i evz na  ekerler G 277 / 2

Ş ir, Ş irin ed li ve tatlı s zl  olmalıdır; s z n  tatlı s ylemeyen Ş ir t biri c izse bir kenara atılmalıdır. "Ő irinde "t l, kasr ve med" yapan Ş ir, aŐıęın " h"ını bir g n inceltir bir g n kalınlaŐtırır." diyen Ces r , alaylı bir if deyle aruz veznini Ő irde kullanmaktan  ciz Ő irlere seslenmektedir:

Ő cire l zım olan Ő ir n-ed  tatlı kel m
S zi Ő ir n dimeyen Ő ciri sen bir ya a Şav G 685 / 3

Nāzımuñ kavline bakşam ʔül [u] ʔaşr [u] medd ile
Āhumı vereş veyā ʔalun ider günden güne G 708 / 5

Cesârî, şâirlerin söylediği şiirlerle gittiği yeri şenlendirdiğini, şâirlerin mutluluk bahşeden kimseler olarak görüldüğü için talep edildiğini; ayrıca maharetli bir şâirin gönüldeki kederi, sıkıntıyı, kaygıyı silip attığını söylemektedir:

Erbâb-ı maḥabbet bizi seyrân ide ʔursun
Maḥlûb olınan baḥş-ı şafâ-yı şuʕarâdur G 238 / 4

Ey Cesârî şâʕir-i mâhir olan nuḥk idicek
Herkesüñ dilde keder ğayğuların silker döker G 276 / 5

Cesârî’ye göre câhil olan bir kimse şâirlerin usûlünü, çalışma tarzını ve olgunlaşmış sözlerini anlayamaz. Çünkü ârif ve bilgi sahibi olan şâirlere ibret gözüyle bakmak gerekir:

Şuʕarâ deʕbini câhil ne bilür
Kâmilâne söze ʔâdir olamaz G 342 / 6

ʕAyn-ı ʕibretle nigâh-ı iltifât ister bize
Bizler ol nükte-şinâs [u] ʕârif [ü] dâñalaruz G 344 / 9

Kendisine “harf-endazlık” ederek eleştirenleri; “Bâkî ve Nâbî gibi şâirleniyor musun?”, diyerek suçlayan Cesârî, bir taraftan bu iki şâirin büyüklüğünü kabul etmekte diğer taraftan “şâirlenmek” ifâdesiyle kendini iyi ve büyük şâir görenleri eleştirmektedir:

Ḥarf-endâzlık idersüñ bu Cesârî bendeñe
Bâkî [vü] Nâbî gibi şâʕirlenenlerden misüñ G 518 / 6

Cesârî, şâir ve şâirlikle ilgili görüşlerini belirtirken bir şiirin nasıl olması gerektiği hususunda da bilgi vermektedir. Şiirin “mevzun” olması gerektiğini birçok beytinde tekrarlayan Cesârî, mevzun olmayan şiire rağbet edilmemesini ve fırsat verilmemesini söylemektedir:

Söylenen eş^çârları hep dilde mevzûn olmalı
Şâ^çirânuñ nazmına diğ^çkatlenür ^çirfânumuz G 391 / 2

Kâmilân ile dilâ bu ^çarşada kııl hoş kelâm
Virme fırsat şî^çr-i nâ-mevzûn[a] şâ^çir yâd baş G 434 / 6

Cesârî’ye göre nazım ilmini ve manasının ne olduğunu herkes anlayamaz, ancak “âlem-i eşrâf” ve “ârif ü keşşâf” anlar. Şiirde geçen çeşit çeşit ifâde şekillerini ve mazmunları düşünen ve anlamaya çalışan kişiler, zariflerdir:

Nazm ^çilmini bir ^çâlem-i eşrâf olan añlar
Ma^çnâsı nedür ^çârif [ü] keşşâf olan añlar G 237 / 1

Rengîn edâlar bulunur nazm-ı şî^çârda
Mazmûnı tefekkür kıılan elbet zûrafâdur G 247 / 4

Bütün şâirler adına söz söyleyen Cesârî şöyle demektedir: “Bizim ilmimizi çalışmış ve ancak o ilme sahip olan kişi anlar, şiirimizi her yönüyle anlamlandıran bizi anlayabilir; söylenen her sözde gizli olan manayı keşfeden, açıklayan, inceden inceye araştıran ancak bizi anlayabilir.” Bu beyitlerde şüphesiz bir şâiri ve şiirini idrâk edebilmenin yolları anlatılmaktadır:

Fennümüz sa^çy ile taşşîl eyleyen añlar bizi
Nazmumuz tefhîm [ü] tafşîl eyleyen añlar bizi G 842 / 1

Gözleyüp mermüz her ma^çnâ vü elfâz^ç ayân
Hoşça bir tefsîr [ü] te'vîl eyleyen añlar bizi G 842 / 2

Cesârî, şiir ve nazmı basite alıp veznine dikkat etmeyerek okuyanları eleştirmektedir. Şiir ve inşa yazmanın amacı ârif olanlara, söz ehline ve şâirlere bir hüner göstermektir. (G 442 / 5) “Kemâl ehli”ni cehâlet uykusundan uyandıran Allah’ın ikazıdır ve bu ikaz, herkese nasib olmayan bir gazel meydana getirmek şeklinde tezâhür eder:

Görüp manzûm [u] eş^çârı şanur anı kolay şan^çat
Tefekkür itmeyüp veznin oğur monlâ bilür bilmez G 393 / 4

Ġazel icâd kılmak biñde bir zâta naşîb olmaz
Kemâlât ehlini h^çâb-ı cehilden Hağ ider îkâz G 455 / 3

Ayrıca Cesârî, şiir hattıyla ilgili bilgi vermektedir. Şiir yazılırken çoğunlukla talik ve rik’a hattı tercih edilmektedir; çünkü halk bu hatlara itibâr etmektedir:

Ey Cesârî halk-ı âlem itdüğüçün i^çtibâr
Ekşerî ta^çlîk [u] rik^ça yazılır eş^çâra hatt G 451 / 5

“Sözün ne olduğunu ancak Mantıku’t-Tayr okuyan anlar.” diyen Cesârî, şâirlik yoluna girenleri, “kelâm”ı anlayabilmek için İnan şâiri Feridüddin-i Attar’ın bu meşhur eserini okumaya davet etmektedir. (G 619 / 4) Bir şâir, şiir yazabilmek için kinâye, istiâre gibi edebî sanatları, güzel ve eşî benzeri olmayan manayı, terkipleri, ibâreleri okuyup öğrenmelidir. Ayrıca yazılan gazel, kısa fakat özlü bir mana ihtivâ etmeli ve şiirde yeni şeyler söylenmeli, eski terk edilmelidir:

Kinâye isti^çâre-dâr me^çânînüñ bedî^çinde
O terkîb [ü] îbârâtı oğusun yazsun öğrensün G 671 / 5

Ġazel  arġ eyle  aŐıġ muġtaŐar ma n  m fid olsun

Gerekmez eski ġat d v n e-i nazmu  ced d olsun

G 637 / 1

Ő air, Ş ir meydanında Hz. Ali gibi mert ve yiġit olmalıdır ve h nerini g sterebilmelidir. Ő airin Ő irinin Z 'l-fek r'ını g renler canlarından  mit kesmeliler. Yani Ő air sanatını cesur bir Ő ilde sergilemeli ve Ő airin Ş ir kılıcı meydana  ıktıġında herkesi etkisi altına alabilmeli ve kendinden ge irebilmelidir. Ő üphesiz, Ces r  bu beyitte kendi Ő airlik tavrından hareketle bir Ő airden beklentisini ve onun nasıl olması gerektiġini dile getirmektedir:

 Al -veş gel bu meyd n i re merd ne h ner g ster

G renler Z 'l-fek r-ı nazm[1] c ndan n - m d olsun

G 637 / 2

Ş ir, sadece sanat ve h ner g stermek amacıyla yazılmamakta; kazanılan bir savaşın ardından zafer coŐkusunu dile getirmek i in de yazılmaktadır. Ces r , aŐaġıdaki beyitlerde Allah'a Ő ukrederek d Őmanın ka tıġını s yledikten sonra Ő airlere Ş ir yazmak i in yeni bir konu  ıktıġını ve bu zaferi, Ő airlerin bir gazelle anlatmalarını istemektedir:

Ő uk r Mevl ya bir kerre  ad nu  ka duġın g rd k

Re ay  v  ber y  ġuŐŐadan  men em n oldu

G 845 / 4

Ces r  Ő a ir n a l  ġazel  arġ eyles n bu dem

Kem l t ehline nu ġ itmege t ze zem n oldu

G 845 / 5

Ces r , “Ő airi” redifli gazelinde Ő airleri hus siyetlerine g re sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırma Ő u Ő ekildedir: “meydan Ő airi, d v n Ő airi, n d n Ő air, evz n Ő airi,  d l alan Ő air”. Bunlara ek olarak Mesnevi'sinde bahsettiġi “kalem Ő airi”nin bu sınıflandırmanın i inde d v n Ő airine tek b l ettiġini belirtmek gerekir. Ces r  ve arkadaşları, meydan Ő airi olarak meydanda ġazel s ylerken kalem Ő airleri onları izlemeye gelir ve medh ederler:

Ḳalem şâ'irleri çoḡdur be-ḡāyet

Bizi eylerdi anlar ḡāh ziyāret

Msn. 1 / 110

Niçesi olmuş idi āşināmuz

Ḳılurlar idi hep medḡ ü şenāmuz

Msn. 1 / 111

Cesârî'nin aynı zamanda meydan şâiri olması sebebiyle Dîvân ve Dîvânçe'de bu konu hakkında bilgi çöktür. Fakat sözü edilen gazelden yola çıkılarak söylenirse şâir, meydan şâirliğiyle ilgili şunları söylemektedir: “Birçok kişi ve dost meclise şâirleri dinlemek için geldi; artık meydan şâiri şiir söylemeye başlasın!”

Geldi bezme diñlemekçün bunca yārān şâ'iri

Nazma āḡāz eylesün bu demde meydān şâ'iri

G 785 / 1

Meclis kurulmuştur, “erbāb-ı safā” eğlenmek üzere bu meclise gelmiştir; sözün ve sazın vaktidir; Cesârî “divan şâiri”nin nerede olduğunu sorarak onları da bu meclisin bir parçası hâlinde, resmettiği tablonun içine yerleştirmiştir:

Zevḡ kesb itsün hemîşe bunda erbāb-ı şafā

Söz ü sāzuñ vaktidür ya ḡanı dīvān şâ'iri

G 785 / 2

Sınıflandırmada yer alan diğeri bir grup ise “nādān şâiri”dir. Nādān şâirinin özelliği ise “laklaka” yapmasıdır. Kâmil olanlar gibi sözü ilhamla değil ağızına ne gelirse söyleyen cinstendir:

Vāridāt[1] hep İlāhīdür maḡālī kāmīlūñ

Laklaḡa söyler gezermiş dilde nādān şâ'iri

G 785 / 3

“Ezvān şâiri” ise sözünü vezinli yani mevzun söyleyen ve buna dikkat eden şâirdir. Cesârî'ye göre vezinsiz şiiri kimse dinlemez ve ona itibar etmez:

Bî-vezin olan kelâmı kimseler gūş eylemez

Diñlenür olur ise ger vezn evzân şâ'iri

G 785 / 4

İnsanların ödül alan şâire rağbet ettiğinin altını çizen Cesârî, böyle bir şâiri herkes görmeyi diler ve dinlemek ister. Şüphesiz “ödül alan şâir”le kastettiği meydan şâiridir. Çünkü ödül, meydân şâirliği geleneğinin bir husûsiyetidir:

Āşikâr olmuş hedâyâ armağanı her kesün

Nicedür görmek dilerler ögdül alan şâ'iri

G 785 / 5

Bu gazelin son beytinde ise Cesârî, genel olarak şâirlikle ilgili şunları söyler: “Ey Cesârî, şâir olanın tavrı, edâsı belli olur; söz erbâbı, şâir olanı ya da olmayanı anlar ve bilir.”

Ey Cesârî şâ'irün tavrı edâsı bellüdür

Añlar elbet hoş bilür ehl-i suhan-dân şâ'iri

G 785 / 6

Sonuç itibâriyle; Cesârî şiir ve şâir hakkında düşünen ve bu konuda fikri olan bir şâirdir. Cesârî, şiirle ya da şâirle ilgili olarak yaşadığı dönemin edebî özelliklerini yansıtmakta, şiirin ve şâirin nasıl olması gerektiğini dile getirmekte, özellikle vezin konusuna dikkat çekmekte; şiirle ilgili teorik ve yapısal bilgilendirmede bulunmakta ve tüm bu meseleleri kendine dert edinmektedir. 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başında yaşamış olan Cesârî, Dîvân ve Dîvânçe'sinde yer alan şiirleri vasıtasıyla genel olarak şiir ve şâirler hakkında bilgi veren, eleştiren, takdir eden ya da durum tesbitinde bulunan yani şiir ve şâirle ilgili söyleyecek sözü olan bir şâirdir.

2.3.2. Şâirliği ve Kendi Şiirleri Hakkındaki Düşünceleri

Cesârî, Dîvân'ının başında bulunan sebab-i te'lif karakterindeki Mesnevi'sinde ve diğer şiirlerinde şâirliğe nasıl başladığını, yazdığı şiirlerde neye dikkat ettiğini, kendi

şiiirlerine olan bakış açısını ve bu konuda kendine verdiği öğütleri, meydan şâirliğini ve nazireciliğini dile getirmektedir ve bütün bu husûsiyetlerle ilgili bilgi vermektedir.

Gel ey hāme figān [u] zāra başla

Gel ey [uş] nazm-ı vaşf-ı yāra başla

Msn. 1 / 1

Dîvân'ına yukarıdaki beyitle başlayan Cesârî, kaleme seslenerek şiiir konusundaki tavrını gayet açık bir şekilde sergilemekte ve “Ey kalem, gel feryâd edip inlemeye başla ve gel şimdi yârin vasıflarını yazmaya başla!” demektedir. Bu beyitten hareketle yazdığı şiiirlerin amacı sevgiliyi vasf etmek ve âşığın derdini dile getirmektir. Cesârî'nin yazdığı şiiirlerin geneline bakıldığında bu düşüncenin hâkim olduğu görülebilir. Aşağıdaki beyitte şâir, aşkın alametlerinin kendisine verildiğini ve bundan ötürü birçok şiiir ve beyit söylediğini anlatmaktadır. Cesârî'ye göre şiiir demek aşk demektir ve aşkın izlerini üzerinde taşıyan ancak şiiir yazabilir:

Baňa tevcîh olındı ʿaşk-ı āsār

Anuñcün çok didüm ebyāt [u] eşʿār

Msn. 1 / 4

Cesârî, on bir yaşında aşka düşmüş ve şiiir yazmaya başladığını “Yaşum on birde idi ʿaşka düşdüm” (Msn. 1 / 5a) beytiyle dile getirmiştir. Âşık Cesârî, olarak tanınan şâir, âşıklık geleneğinde var olan rüyâda bâde içme ritüelini on bir yaşında yaşamış ve sonrasında âşıklığa ve şâirliğe adını atmıştır. Rüyâsında şuh bir sâkînin elinden bâde içen şâire “aşk ehli” olmaya lâayık olduğu söylenir ve “Cesârî” mahlası verilir. Şâir, rüyâda gördüğü güzeli aramak üzere yollara düşer; çünkü sâkî ona kendisini aramasını ve onu bulmadan hiçbir yerde durmamasını söylemiştir. Bu olaydan sonra iki üç yıl boyunca Bender'de ikâmet eden Cesârî, her zaman âşıklık halindedir, gördüğü güzellere âşık olmaktadır; fakat tam anlamıyla ne yapacağını bilememektedir. Memleketine düşmanların girmesi ve savaşın başlamasıyla sazını eline alan Cesârî, önce Edirne'ye gider. Edirne'de 4-5 ay kalır, orada şâir Dehrî ve diğer meydan şâirleriyle tanışır ve Dehrî ile birlikte şiiirler söyleyip atışır, meclislere katılıp nazireler söylerler. Şâirin dört ayı böyle geçer. Bir gün bu meclislerin birinde bir güzele âşık olur, güzel de ona. Şiiirden anlayan güzel Cesârî'ye

oraya lâayık olmadığını ve İstanbul'a gitmesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine şâir İstanbul'a gider. Sıra kahvelerini ziyaret eder ve oralardaki meddahları, saz çalanları, bestekârları, şâirleri görür. Meydan şâirinin az olduğunu dile getirir. Atışmaların yapıldığı, nazirelerin söylendiği, bir çok şâirin gerek şiir söylemek gerekse dinlemek için geldiği bu ortamlarda bulunan Cesârî bir gün, rüyâsında ona bâde içiren sâkîyi görür. Konuşurlar, adının Edhem olduğunu öğrenir. Cesârî'ye; "Sana verilen aşk halini göstermen gerekir; hani Dîvân tertip ettin mi?" diye sorar; muhabbet ehli ve Hak âşığı olmasını, gafil olmamasını nasihat ederek Dîvân'ına bir na't ile başlamasını, daha sonra dört halifeyi medh etmesini, şiirini mevzun yazmasını, şeriat-tarikat-hakikat ve marifet içre şiir yazmasını tavsiye eder. Bunun üzerine Cesârî, tüm bu öğütler etrafında, Dîvân'ını tertib eder. (Msn. 1 / 7-161)

Cesârî, Dîvân'ının başında kendi ağzından şâirlik serüvenini dile getirmektedir ve Dîvân'ında yer alan diğer şiirlerinde de sık sık şâirliği ve şiirleriyle ilgili bilgi vermektedir. Cesârî, şiirini Allah'ın nurunun doğduğu yer olarak görmekte ve bu yüzden dünyanın bütün âşıklarına şiirlerinin göz alıcılığını, parlaklığını, süsünü göstermektedir:

Maṭla^c-ı nûrû'l-Hudâdur şî'r-i âsârüm benüm

Gösterür ^cuşşâk-ı dehre revnaḳ [u] zîb-i liḳâ

G 2 / 23

Cesârî, şâirlik yeteneğinin Allah vergisi olduğunun farkındadır. Ve bundan ötürü şiirlerini birer hikmet incisi gibi görmektedir ve Allah'ın sırrının incisinin kendi şiirlerinden çıktığını söylemektedir. Şâir, marifet ve kemalinin feyzini Allah'ın bahşettiği bir lütuf olarak görmekte ve bu lütufla şiirlerini yazdığını dile getirmektedir:

Bendedür şeh-vâr-ı hikmet ḳandadur gevher-fürüş

Gevher-i sırr-ı Hudâ nazm-ı şî'ârümdan çıkar

G 203 / 4

Bahş-ı Hâḳdur feyz-i âsâr-ı kemâl ü ma^crifet

Nazm ile pür olmadadur defter ü dîvânımız

G 364 / 7

Cesârî'nin şiiirlerine genel olarak bakıldığında klasik şiir geleneği etkisinde şiiirlerini kaleme aldığı söylenebilir. Fakat şâirin özellikle tavır, edâ ve üslup açısından meydan şâirliği yönü önemlidir. Cesârî'nin meydan şâirliği ve bu konu hakkında verdiği mâlumat ayrı bir başlık altında incelenecek olup burada sadece meydan şâirliğinin bir sonucu olarak bütün şâirleri meydana dâvet etmesi ve cesâreti ele alınacaktır.

Cesârî, şâirliğini ve şiiirlerini övmek için sık sık meşhur Arap şâiri Hassan'la kendini kıyaslamakta hatta ondan daha iyi şâir olduğunu iddia etmektedir. Meselâ; bir beytinde şöyle demektedir: “Eğer, Hassan benim şiiirlerimi görseydi, bu olgunluk ile bana pîr derdi.”:

Görse eş^çârum benüm Hassân taḥsîn eyleyüp

Bu kemâlât ile dirdi pîr hem perver baña

G 18 / 5

Başka bir beytinde ise şâir kendine seslenerek na't yazdığı için Hassan'dan daha üstün olduğunu söylemektedir: “Ey Cesârî! Senin sözün na'ta dâirdir, senin yoluna Hassan gibi bir çok şâir fedâ olsun.”

Ey Cesârî na^çta dâ'irdür kelâmuñ çün senüñ

Râhına Hassân-veş çok şâ^çirân olsun fedâ

G 6 / 5

Cesârî, şiir yazma ve şiir söyleme söz konusu olduğunda kendine fazlasıyla güvenmektedir. Meşhur Arap şâiri Hassan'dan haberdâr olması ve kendini onunla karşılaştırması dikkate değer bir özelliktir. Şâirliğini karşılaştırdığı diğer bir şâir ise Âşık Ömer'dir. Genellikle Âşık Ömer'i öven ve onun ne kadar büyük bir şâir olduğunu söyleyen Cesârî, bazı beyitlerinde en az onun kadar meşhur bir şâir olduğunu dile getirmektedir. Hatta bir başka beytinde kendini Rum'un şirin edâlı tek şâiri görmekte ve kendine; “İran'a doğru ilerle, orada da hükmünü geçerli kıl.” diyerek telkinde bulunmaktadır:

Bil anı ki Benderli Cesârî baña dirler

Mânend-i 'Ömer şâ^çir-i meşhûram efendüm

G 556 / 5

Cesârî semt-i Rûmuñ şâ^cir-i şîrîn-edâsı sensüñ

Biraz hükümñ yürüt dağı sen ol Īrāna mīrāna

G 732 / 6

İran ve Turan şâirlerinden sakınmadığını söyleyen Cesârî, bütün dostları meclise çağırmaktadır; hatta Arap, Kürt ve Acem şâirlerinin onun tavrını bilmediklerini söyleyerek yine bütün söz erbâbını meydana davet etmektedir:

Ben ol Īrān [u] Tūrān şâ^cirinden ihtirāz itmem

Bu demde cem^c-i yārāna şalādur hep gelen gelsün

G 659 / 2

‘Arab Kürd ü ‘Acem şâ^cirleri bilmez benüm tavrum

Bu meydān-ı suhan-dāna şalādur hep gelen gelsün

G 659 / 3

Şâirler arasında eşi benzeri olmadığını dile getiren Cesârî kendisini muhabbet ehli ve “âşık” şeklinde tanımlamakta; sevdâ ve aşktan ötürü şâirliğe meyilli olduğunu söylemektedir. Başka bir beytinde; “aşk” mayasını ta ezelden aldığını ve kıyamete kadar şiir okusa yine de gönülde tükenmeyeceğini dile getirmektedir:

Üftāde Cesārîyi meger şâ^cir içinde

Yokdur aña beñzer didiler öyle mi cānā

G 43 / 5

Tab^c-ı meyyālem maḥabbet ehliyem ‘aşık benem

Böyle şâ^cir olmaya ‘aşk ile sevdādur sebab

G 55 / 4

Tā ḥaşre degin nazm okusam dilde dükenez

Aldum hele ben māye-i ‘aşkı ezeldēn

G 653 / 5

“Şâirler zümresinin başı benim, halk her zaman benden şiir ve söz ister.” diyen şâir, aynı zamanda mana ilminin güzelliklerini beyân edip halka istiâre öğretmektedir. Diğer bir

beytinde Cesârî, gönlüne seslenmektedir: “Ey gönül! Durdini, halini bu halka anlat; senin nazmını gören meddah, ona meyleder.”:

Şu‘arâ zümresinüñ server [ü] sālârı benem Halk hep benden ider nazm ile güftâr taleb	G 63 / 8
Gösterür ‘ilm-i me‘ânîñün bedî‘inden beyân Bu Cesârî isti‘âre halka her an öğredür	G 177 / 7
Dil dardini gâh hâlini şerh eyle bu halka Mâ’il ola gördükde senüñ nazmuñı meddâh	G 121 / 4

Yaşadığı dönemde şâirler ona “Benderli Cesârî” demektir ve bunu dünyadaki bütün şâirlere duyurmaktadır. Cesârî, şâirliği ve yazdığı şiirler husûsunda kendine fazlasıyla güvenmekte, devamlı surette kendini övmekte ve oldukça cesur davranmaktadır. Gönül bir deniz ve umman gibi olan Cesârî’nin gözyaşı bir damladır ve bu yüzden şiirleri inci ve mercan kadar değerlidir. Şâirin akıttığı her gözyaşı denizde oluşan inci misâli nazma dönüşmektedir:

Benderli Cesârî şu‘arâ çün baña dirler Dehr içre olan şâ‘ire fi’l-cümle şalâdur	G 238 / 6
Sirişküm kaçredür gerçi gönül deryâ vü ‘ummândur Anuñçün nazm [u] eş‘arum benüm lü’lü’ [ü] mercândur	G 299 / 1

Cesârî, şiir tertip etme ve inşa konusunda kudret sahibi olduğunu söyleyerek her türlü ilme âşinâ olduğunu dile getirmektedir. Kendini gönül ehli ve irfan sâhibi olarak tanımlayan şâir, vezinli şiir yazma ve meydan şâirliği husûsunda kendini tavsiye etmektedir. Nerede kendini şâir zannedenler varsa Cesârî’nin onlara bir çift sözü vardır: “O şâirler, eteğimi öpmek için eteğimin köşesine gelsinler!”:

Nice biñ tertīb-i nazm inşāya vardur kudretüm	
Her ʿilimden āşinā insān ararsañ işte ben	G 623 / 7
ʿArşa içre ehl-i dil ʿirfān ararsañ işte ben	
Şiʿr-i mevzūn şāʿir-i meydān ararsañ işte ben	G 624 / 1
Her kanda ki var şāʿir-i ğarrā geçinenler	
Būs eylemege kūşe-i dāmānuma gelsün	G 648 / 6

Cesârî, yazdığı şiirlerden aldığı olumlu tepkileri gündeme getirerek şöyle demektedir: “Dîvançe’ye sevgilinin hakkında bir gazel yazdım, bunu gören sevgili ‘Bu Cesârî gazelidir.’ dedi.” Şâir, kendi üslûbundan ve diğer şâirlerden farkının olduğundan öyle emindir ki, şiirini görenin hemen tanıdığını söyleyerek bununla övünmektedir. Başka bir beytinde ise; Cesârî’nin çok iyi gazeller yazdığını gören mâşuk şöyle der: “Âşık Cesârî, âlemde eşi benzeri olmayan bir şâirdir.” Diğer bir beyitte; sevgili Cesârî’nin şiirlerini görür ve böyle bir “nutk”u Hafız-ı Şiraz beğenmez mi, diye sorarak ne kadar iyi bir şâir olduğunu Hafız’a tasdik ettirmeye çalışır:

Dîvānçeye hakkında ğazel eyledüm inşā	
Görinte dimiş yār bu Cesārî ğazelîdür	G 293 / 7
Çalem evşāfına aʿlā ğazel tarḥ itdüğün görmiş	
Dimiş ʿÂşık Cesārî mişli yok ʿâlemde şāʿirdür	Sm. 317 / 5
Eşʿâr-ı Cesārîyi görüp yār dimiş kim	
Bu nutka pesend itmeye mi Hāfız-ı Şirāz	G 375 / 5

Aşağıdaki beyitte; “Cesârî’nin cünbüşlerini gören sevgili, bu tavır bu edâ benim meydan şâirime özeldir, demiş.” Kendi üslûbunu kendi tarzını oluşturan şâir, bunu her

fırsatta dile getirmekte ve bir beytinde şiir konusundaki tavrı ile ilgili şunları söylemektedir: “Birçok şâirin eserinin altın değerindeki ‘nutk’unu görmüşüz; onların tab’ını mihenke vurup ölçüsünü almışız, değerini ortaya çıkarmışız; herkesin haddini bildirmişiz; bir çok şâirin şiirini dinleyen sevgili, herkes bir yana sadece Cesârî şiir söylesin, demiş.”:

Cünbüşlerümi ‘arşada görince dimiş yār
Bu güne edā şā‘ir-i meydānuma maḥşūş G 436 / 6

Görmüşüz çok nāzımuñ nuḥk-ı zer-i āşārını
Urmışuz ṭab‘-ı mihenke almışuz mi‘yārını
Herkesüñ bildürmüşüz biz ḥaddini miḥdārını
Yār dimiş çok diñledüm şā‘irlerüñ eş‘arını
Ġayrılar bir yana ṭursun da Cesārî söylesün Dvç. Mh. 161 / 5

Cesârî, mahlasıyla müsemmâ bir şâirdir ve bunun farkında olup nazım konusundaki cesâretini sık sık dile getirmektedir. Meselâ şâir bir beytinde şöyle demektedir: “Bu şiirlerin her birini görenler acaba Âşık Cesârî’nin cesâretine kâfidir, demezler mi?” Yazdığı şiirleri cesâretinin bir göstergesi olarak kabul eden şâir, mahlasının kendisine güzel bir lakab olarak gökten indiğini söylemektedir:

‘Aceb ya hîç dimezler mi gören bu nazm [u] eş‘arı
Cesārî ‘Âşıkuñ her bir cesârâtına besdür bes G 407 / 5

Cesārî maḥlaş olup ḥoş laḳab gökden saña inmiş
Hele bu ‘arşada ḥālā Cesārîsüñ Cesārîsüñ G 521 / 3

Şâir, bir güftesinde şiiriyle ilgili tavrını ve cesâretini şöyle ifade eder: “Mahlasım, Âşık Cesârî’dir, cesâret bende var; âşıklar içinde âşıklık hâleti bende var; çeşit çeşit söz söyleme konusunda hünerli olan benim; şâirlerin âsî tavrılı zorbası benim.” Başka bir

şiiirinde ise marifetle söz söyleme husûsunda kudretli olduğunu söyleyerek bütün şâirlerin başına püsküllü belâ olduğunu dile getirmektedir:

Mahlaşum ʿĀşık Cesâridür cesâret bende var
Şol gürûh-ı ʿâşıkân içinde hâlet bende var
Gün-e-gün nuṭk itmege dilde liyâkat bende var
Ehl-i nazmuñ şöyle bir ser-keş-edâ zorbasıyam Dvç. Gü. 140 / 5

Suḥan-dân-ı maʿârifde dilâ ḳadr-i ʿalâyam ben
Ḳamu şâʿirlerüñ başına püsküllü belâyam ben Dvç. Mü. 144 / 5a-b

Cesârî, şiiirlerinde çeşit çeşit hüner göstermeyi, istiâreleri ve ibâreleri sık sık kullanmayı seven bir şâirdir ve bu konuda kendini “üstâd” olarak görmektedir. (Dvç. Gü. 39 / 4) Meselâ; “Maʿrifet-i Şantrac” başlıklı şiiirinde hem marifetini göstermekte hem de meydan okumaktadır:

Gün-e-gün eşʿâr inşâ eyler isem ğam degül
Ḥaḳ beni bu fenn-i nazma kâmil üstâd eyledi G 844 / 13
Eş-şalâdur ehl-i ʿaşḳa işte meydân işte er
Ehl-i ʿaşḳa itme lâfi var ise göster hüner
İşte meydân var ise elden gelen itme ḳazer
İşte er göster hüner itme ḳazer gel ey püser Dvç. Gü. 75 / 1

Cesârî, şiiirlerinin yazılma zamanını bazı beyitlerinde belirtmekte; bir gazelini sabahın erken saatlerinde sabah rüzgârının onu uyandırmasıyla kaleme aldığını söylemektedir. Başka bir gazelinin ise neşeli bir zamanında dile geldiğini ifâde etmektedir:

H̃âb-gâhumdan uyandurdı beni bād-ı şabâ
Bu gazel bende de vaḳt-i seḫer oldu peydâ G 3 / 9

Bu ğazel vaqt-i neşâtumda lisâna geldi

İdeyüm yâra teberrük gele dil-dâra neşât

G 449 / 2

Güzelleri vâsf etmek için sabah akşam gazel yazan Cesârî, bazı zamanlarda ilhâmın gelmesiyle sanki içinde baharı hissetmekte ve her sabah içine dolan feyizle şiirlerini yazmaktadır:

Cihân içinde oldı çün güzeller vaşfına meşgûl

Ğazel tahtır ider ‘Āşık Cesârî her şabâh aḥşam

G 554 / 5

Ey Cesârî şan derûnumda bahâr eyyâm[ı] var

Tâze tâze her seherde açılır gülzâr-ı feyz

G 446 / 6

Cesârî, şiir yazma ve şâirliği husûsunda zaman zaman kendine nasihat etmekte hatta bazen yazdığı şiirlerini eleştirmektedir. Meselâ; bir beytinde kendine şöyle seslenmektedir: “Ey Cesârî! Olgunluğa ermiş şâirin düzgün şiirini iyi dinle ve sen de en az onun kadar şirin edâlî bir şâir ol!” Başka bir beytinde yine kendine seslenen şâirin nasihati şöyledir: “Ey Cesârî! Nazmını ve şiirlerini görüp de bununla iftihar etme; ‘kemâl ehli’nin yanında sözüne dikkat et, susmasını bil!” Cesârî her ne kadar şiirleriyle övünse ve cesur davransa da yeri geldiğinde mütevâzi olmasını bilip nerede, nasıl davranacağıının ve hangi sözü söyleyeceğinin farkında olan bir şâirdir.

Ey Cesârî gûş idüp nazm-ı nizâm-ı kâmilî

Sen daḥı aña bedel ol şâir-i şîrîn-edâ

G 2 / 18

Cesârî nazm [u] eş‘aruñ görünce iftihâr itme

Kemâlât ehl[i] yanında kelâmuñ kıl biraz mâkiş

G 103 / 5

Şâirin kendine öğütlediği diğer bir nokta ise; sözünü gönlündeki tefekkürle âkillere yaraşır bir şekilde söylemesi gerektiği, basitçe söylenmiş adi sözlerin kendine yakışmayacağını dile getirmesidir. Cesârî, şiiri nasıl söylemesi gerektiğini ve nelere dikkat etmesi gerektiğini kendine tembih etmektedir:

Kelâmuñ ‘âkilâne söyle gel dilde tefekkürle
Cesârî saña yakışmaz o güftâr-ı süfehlikler G 321 / 6

Cesârî, yeri geldiğinde kendini eleştirmesini bilen bir şâirdir. Sözlerinin “derme-çatma” olduğunu söyleyen şâir, bu eleştirisini sadece özeleştirisi şeklinde kendine itiraf etmeyip dostlarıyla paylaşmakta ve özrünü beyân etmektedir:

Çuşûra bakmasun yârân kelâmum derme çatmadur
Cesârî kem-terüñ dilde hañâsı artar eksilmez G 385/ 5

Sevgiliyi anlattığı bir gazelinin son beytinde şâir, özeleştirisi yapmakta, yazdığını beğenmemekte ve ‘sevgiliyi böyle mi vâsf ederdim’ diyerek kendini suçlamaktadır:

Cesârî böyle mi vaşf eyler idi ‘arşada yârı
Şaşurmuş kendi kendin hem biraz ‘aklı ziyân olmuş G 423 / 5

Şâir, kimi zaman kendini acımasız bir şekilde eleştirmekte ve gazel yazmaya çok hevesli olduğunu ancak söylediği sözlerin doğru dürüst anlamlarının olmadığını şöyle söylemektedir:

Ġazel icâdına mâ’il ‘acâ’ib bü’l-hevessüñ sen
Düzersüñ çok kelâm ammâ ki ma’ nâ vü me’âlüñ yok G 490 / 4

Cesârî,

Oğuyup  ilm-i Ői r n fennini tekm l itmiŐs n 

Ces r  h le b bında sen n h  bir miŐ l n  yok

G 490 / 7

beytinde, Şiir ilmini okuyup tamamladığını fakat hile konusunda benzerinin olmadığını s yler.

İki beyti yukarıya  rnek olarak alınan gazelin tamamında Ş ir, kendine seslenmekte ve her y nden kendini eleştirmektedir.

Ces r 'nin bazı Şiirlerinde kendini  v p y celtirken bazılarında acımasızca eleŐtirmesi onun en  nemli  zelliğini ortaya koymaktadır ki bu da insan  y n d r. Tabiatında bulunan her t rl  zıtlığı, sevinci-neŐeyi, aşkı-nefreti,  vg y -yergiyi...vb. Şiirlerine yansıtan Ş ir, D v n ve D v ne'sinde her y n yle okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Mesel ; aynı gazelin diğ r bir beytinde, kendini cinsel tercih sebebiyle eleştirmektedir:

Bize bezm içre da v -yı m z kkerden dem ururs n 

Peder m r Őıdur sen zen-perests n  g yır  h l n  yok

G 490 / 2

Ces r , Şiirlerini neden yazdığını, amacının ne olduğunu, neden bir D v n tertip ettiğini Şiirlerinde dile getirmektedir. Ş irin Şiir yazmadaki ve D v n tertip etmekteki amacı bu d nyada bir iz bırakabilmek, rahmet ile anılmaktır:

MağŐ d eşer almadur   lemd  Ces r 

Yohsa sa na bu defter-i d v n ne gerekd r

G 268 / 7

Ey Ces r  rahmet ile g h y d olunmağa

Çara yazılı m retteb  zge d v num m  var

G 212 / 9

Şâirin gazel okuyup söylemekteki amacı, kaleme alıp anlattığı hikâyesinin bu cihanda kalmasını istediği içindir. Cesârî, bu konuyla alakalı olarak bir beytinde samimi bir ifâdeyle gönlündeki duyguları şöyle anlatmaktadır: “Yazdığım beyitler ve şiirler geriye kalır, şu müptela bir varmış bir yokmuş derler.”

Nuṭṭ idüp böyle ğazel-hʿān olmadan maḫşūdumuz
Dilerüz ḫalsun cihānda ḫıṣṣa-i icādumuz G 352 / 5

Yazduĝum ebyāt [u] eṣʿārum ḫalur cümle girü
Denile ṣol mübtelā bir var imiş bir yoĝ imiş G 412 / 5

Cesârî, şiirlerinde bir “üstâd”ı olduğunu söylemektedir. Onu yetiştiren ve şiir söylemede yol gösteren “üstâdım” diye bahsettiği kişi şâir Lezîzî’dir*. Meselâ şâir bir şiirinde; kendini Lezîzî’nin yerine geçen, onun makâmına oturan iyi bir şâir olarak görmektedir:

Ben Lezîzînün meĝer ḫā’im-makāmı olmuşum
Halk benüm-veṣ ṣā’ir-i ĝarrāyı gelsün diñlesün G 621 / 8

Cesârî’nin şiirlerinin yanı sıra inşâ yazdığını da söylemek mümkündür. Şâirin yeniçeri kâtipliği yaptığı kaynaklarda ve şiirlerinde yer almakta olup yazdığı inşâların görevi gereği olduğu düşünülebilir. Çünkü Dîvân ve Dîvânçe’sinden başka elde Cesârî’ye ait herhangi bir eser bulunmamaktadır. Şâir, inşâ yazma konusunda da kendine oldukça güvenmektedir. Münşeât yazmada yeteneğinin anlamlı ve üstün olduğunu söyleyen Cesârî, can kâtibine şöyle seslenmektedir; “Gelsin, yazdığım inşâyı dinlesin.” :

Maḫnî-dârdur münşe’āt-ı ṭabʿum aḫlâdur bu dem
Kâtib-i cān ṣuret-i inşâyı gelsün diñlesün G 621 / 6

* Lezîzî ile ilgili ayrıntılı bilgi “Etkilediği ve Etkilendiği Şâirler” başlığı altında verilecektir.

Cesârî'nin aşağıdaki beyitlerden yola çıkarak mesnevi yazdığı söylenilebilir. Kaynaklarda mesnevi sahibi olduğu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır ve yapılan araştırmalarda böyle bir esere ulaşılamamıştır. Şâirin şiirlerinde bahsettiği kadarıyla en azından mesnevi yazmaya başladığını tespit etmek mümkündür. Şâir, bir beytinde “muhabbet-nâme” yazmak istediğini söylemekte, başka bir beytinde ise bazen gazel bazen de mesnevi yazdığını dile getirmektedir. Şâirin bahsettiği bu mesnevi'nin Dîvân'ın başında yer alan 164 beyitten oluşan mesnevi olma ihtimâlini şüphesiz göz önünde bulundurmak gerekir:

Ey Cesârî bir maḥabbet-nâme yazmaḡ istedüm
Ḥâmeden mişl-i mürekkeb ḥâṭıra ḡam damladı G 820 / 7

Ḥâlet-i ʿaşḡa giriftâr olduğum tahrîr idüp
Gâh ḡazel tarḡ eylerüm gâhî kelâm-ı meşnevî G 779 / 2

Cesârî, şiirlerini bir araya getirdiği Dîvân'ı hakkında bilgi vermektedir. Dîvân'da yer alan şiirlerin yazılma aşamasında şöyle demektedir: “Ey Cesârî, Dîvân'ım yeni şiirlerle dolmaktadır, gör bak, (bu Dîvân'da) neler ortaya çıktı .”

Tâze eşʿâr ile pür olmadadır dîvânım
Ey Cesârî hele baḡ gör neler oldu peydâ G 3 / 13

Dîvân'ını harf sırasına göre baştan sona tertip ettiğini söyleyen şâir, mürettep bir Dîvân sahibi olduğunu ifâde etmektedir. Ayrıca ne kadar iyi bir şâir olduğundan ve vezne dikkat ederek yazdığından bahsederken bir çok kere dîvân tertip ettiğini de dile getirmektedir:

Ḥarf-i heycâyı müretteb eyledüm başdan başa
Ehl-i nazmuñ şâhib-i dîvânıyam karşıñdayam G 582 / 6

Ey Cesârî nice kez tertîb-i dîvân eyledûñ

Tab^c-ı mevzûn [u] dürüst ol şâ^cir-i garrâlaruz

G 344 / 10

Cesârî Dîvânı'nın başında yer alan Mesnevî'nin son üç beyti Dîvân ve Dîvânçe'nin sonunda "Müfredât" başlığıyla tekrar edilmiştir. Bu beyitlerde şâir, eseriyle ilgili olarak düşüncelerini söylemekte ve okuyuculara tavsiyede bulunmaktadır: "Ben bu şiiri becerdim, eğer beğenmiyorsan buyur sen de söyle; fazilet ve hünerle meydana gelmiş, muhabbetten izler taşıyan bu şiirleri başka şiirlerle kıyaslama; ben bu Dîvân'ı yazıp tamamladım, güzel oku ve sözlerimi değiştirme!":

Becerdüm işbu nazmı ben de böyle

Begenmezseñ yürü var sen de söyle

Msn. 1 / 162

Kıyâs itme bu bir fazl [u] hünerdür

Maḥabbetden hemân ancak eşerdür

Msn. 1 / 163

Yazup kıldum bu hoş Dîvân[ı] tekmîl

Güzel oku kelâmum itme tebdîl

Msn. 1 / 164

2.4. Meydan Şâirliği

'Cesârî' mahlasının yanı sıra 'Âşık Cesârî' mahlasını da kullanan şâir, elinde sazı meydanlarda şiir söyleyen bir âşıktır. Söylediği şiirlerin büyük bir kısmını aruz vezniyle yazmakta ve Klâsik Türk şiirine ait nazım şekillerinin yanında saz şiirine ait nazım şekillerinden bazılarını da kullanmaktadır. Kendini meydan şâiri olarak nitelendiren Cesârî, 18. ve 19. yüzyıllarda devam eden saz şâirliği geleneğinde yetişmiş ve dâhil olduğu dönemi ihtivâ eden husûsiyetleri şiirlerine yansıtmıştır. Bu husûsiyetler meydan şâirliği geleneğini ihtivâ etmektedir.

Meydan şairleri ve şâirliği konusunda, hâlâ geçerliliği olan görüş ve tespitler Mehmet Fuat Köprülü tarafından yapılmıştır. Bu tespitlerden ilki, âşıkların yapmış olduğu şâir tasnifidir:

“Âşıklar arasında son zamanlara kadar devam eden bir telâkkîye göre, umûmiyetle şâirler ikiye ayrılır: a-Kalem şâirleri; yani yüksek sınıfa mahsus şiirler yazan klâsik şâirler, b- Meydan şâirleri; yani halk toplantılarında irticâlen de şiirler tertip eden ve onları sazları ile çalıp söyleyen saz şâirleri.”³⁶

M. Fuat Köprülü'ye göre, Cesârî'nin yaşadığı yüzyıl (18. yy. sonu- 19. yy. başı) itibariyle “Âşık ünvanını taşıyan ve çaldığı sazla kendisinin veya başkalarının şiirlerini terennüm eden şâir-çalgıcı'lara, yani saz şâirlerine”³⁷ ve meydan şâirliğine “mühim bir meslekî zümre”³⁸ olarak bakılmaktadır. Geleneğin sürekliliği ve yaygınlığı hususuna temas eden Köprülü, “Âşıklar, Osmanlı İmparatorluğu memleketlerinde, hatta Tanzimat'tan sonra bile, XX. asır başlarına kadar, mühim bir meslekî zümre halinde devam etmekte ve İmparatorluk'un her tarafında bunlara tesâdüf olunmakta idi.”³⁹ tespitinde bulunur. Osman Cemal Kaygılı, ‘İstanbul’da Semâî Kahveleri ve Meydan Şâirleri’ adlı kitabında, meydan şâirliği geleneğinin sona ermesiyle ilgili olarak şöyle söylemektedir: “Tanzimatla beraber Divan Edebiyatı nasıl hararetini kaybetmiş ve daha sonra nasıl durmuşsa, âşık tarzı denilen saz şiiri de yine Tanzimat’la birlikte hayli gevşemiş”⁴⁰ ve “aslını muhafaza etmekle beraber şeklini az çok değiştirmek suretile 1919-1920 yıllarına kadar devam edebilmek imkânlarını bulmuştur.”⁴¹

Köprülü, meydan şâirlerinin sanatlarını icra eyledikleri mekânlar ile ilgili olarak şu tespitlerde bulunur: “Şehir ve kasabalarda, muhtelif içtimâî tabakalara mahsus ayrı ayrı kahvehâneler, bozahâneler, meyhâneler gibi umûmî yerler vardı. İşte, bu kahvehânelerden

³⁶ M. Fuat Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, s. 18

³⁷ *Ae.*, s. 9

³⁸ *Ae.*, s. 9

³⁹ *Ae.*, s. 9

⁴⁰ Osman Cemal Kaygılı, *İstanbul’da Semâî Kahveleri ve Meydan Şâirleri*, İstanbul, İstanbul-Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı, Bürhaneddin Basımevi, 1937, s. 5

⁴¹ *Ae.*, s. 5

bazıları, bilhassa Âşıklar'ın toplantı yerleri idi.”⁴² “Hükûmetin kontrolü altında muntazam bir teşkilâta mâlik olan bu Âşıklar, panayırlar gibi geçici toplantı yerlerinde kurulan kahvehâne’lerde bulunurlar, memleketi dolaşırlar, tekke’lerde - ve bilhassa her köşeye dağılmış olan Bektâşî tekke’lerinde - büyüklerin ve zenginlerin konaklarında misafir olurlardı.”⁴³

Köprülü’nün baştaki tasnifi ve diğer tespitleri çerçevesinde Cesârî, iki şâir grubundan şüphesiz meydan şâirleri grubuna dâhil edilmesi gereken bir âşıktır. Şâir, eserinde -şiiirlerinde- meydan şâiri olduğunu fazlasıyla hissettirmekte ve bu konuyla ilgili mâlumat vermektedir.

Cesârî, “âşık” ünvanıyla şiiirlerini yazmakta ve söylemektedir. Daha önce bahsedildiği üzere Mesnevi’sinde âşıklık serüvenini dile getiren şâir; rüyâsında bir güzel tarafından ikram edilen bâdeyi içmiş, mahlasını almış ve âşıklığı kendisine bildirilmiştir. Bunun üzerine Cesârî, rüyâsında gördüğü güzeli bulmak üzere elinde sazı yollara düşmüştür.

Cesârî, bir “âşık” olarak elinde sazıyla Osmanlı İmparatorluğunun Balkan toprakları üzerinde bulunan Bender şehrinde yola çıkarak önce Edirne’ye oradan da İstanbul’a gelmiş ve meydanlarda, meclislerde, kahvehânelerde (Msn. 1 / 97) şiiirler söylemiş, imtihana çekilmiş (Msn. 1 / 67), nazireler söylemiştir.

Cesârî’nin “zamanının en iyi Meydan şâirlerinden olduğu ve birçok şâirleri taşıdığı divanından anlaşılmaktadır.”⁴⁴ Şiiirlerinde meydan şâirliğiyle ilgili olarak; şiiir tanzir etme, şâirleri meydana davet etme hatta zaman zaman meydan okuma ve meydan şâirliğinin husûsiyetlerini dile getirmektedir.

“Şâirliği ve Kendi Şiiirleri Hakkındaki Düşünceleri” başlığı altında belirtildiği üzere Cesârî, şâirliğine ve yazdığı-söylediği şiiirlerine fazlasıyla güvenmekte ve bu konuda

⁴² M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şiiirleri*, C I, s. 25-26

⁴³ *Ae.*, s. 26

⁴⁴ S. Nüzhet Ergun, *Bektâşî Şiiirleri*, İstanbul Devlet Matbaası, 1930, s. 42

kendini mâhir görmektedir. Meydan şâirleri içinde en üstün olmayı isteyen şâir, bir beytinde bunun için gerekli olgunluğa sahip olduğunu söylemektedir:

N'ola meydân şu^carāsına ser-efrâz olsam

Baňa bir hayli kemâlât virüpdür Mevlâ

G 4 / 7

Meydan şâiri olan Cesârî'nin şiirlerinde ve dolayısıyla edebî şahsiyetinde meydan okuma ve şâirleri meydana dâvet etme özelliği görülmektedir; fakat bu özellik bütün meydan şâirlerine has bir üslup mudur yoksa Cesârî'nin kişiliğiyle özdeşleşmiş mahlasını da ihtivâ eden cesur ve gözü pek olmasıyla mı alakalıdır? Şüphesiz meydan şâirleri birbirlerini atışmaya ya da herhangi bir şiiri tanzir etmeye meydana davet etmektedir; fakat kendine ve şâirliğine güven mevzuunda Cesârî'nin, bir çok şâire nazaran pervâsız ve daha cesur olduğu söylenebilir:

Bu şeb bu ^carşa-gehde tururum bir kahramân-âsâ

^cAmüd-ı nazmuma hâ'il olan gelsün bu meydâna

G 735 / 2

Yukarıdaki beyitte şâir; “Bu gece bu meydanda bir kahraman gibi duruyorum, benim direk gibi dimdik olan nazmıma korku verecek olan varsa meydana gelsin!” diyerek şiir söyleme konusunda kendine ne kadar güvendiğini anlatmaktadır. Bir başka beytinde Cesârî; kadın tabiatlı olanlarla irfan bahsine girmeyeceğini ve kendisiyle imtihan olmak isteyenlerin yiğit olması gerektiğini dile getirerek bu konudaki tavrını açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

Dilâ tab^c-ı mü'ennesle qarışmam bahş-i ^cirfâna

Benümle imtihân olan bu bezm içre yigid olsun

G 637 / 3

Cesârî'nin Dîvân ve Dîvânçe'sinde meydan şâirliği hakkında verdiği bilgileri bir düzen dâhilinde söylemek gerekirse evvelâ, meydan şâirlerinin kahvehânelerde, meclislerde, meydanlarda ve zengin konaklarında sanatlarını icra ettiğini zikretmek lâzımdır.

Cesârî, İstanbul'a geldiğinde ziyaret ettiği sıra kahvelerini Mesnevi'sinde tasvir eder. Bu kahveler, muhabbet ehlinin uğradığı bir nevi dinlenme ve eğlence mekanlarıdır; yaşlı ve genç herkesin safa ve cümbüşü seyretmek için akın ettiği kahvelerde, Bektaşiler gazeller okur, musikînin ve sazın her çeşidi icrâ edilir, şâirler şiir söyler: (M 1 / 98-104)

Şıra kâhveleri itdüm ziyâret

Şuya karşı zemîn bulmuş leţâfet

Msn. 1 / 97

Gelür Bektâşiler okur gazeller

İder seyr ü temâşâ hep güzeller

Msn. 1 / 101

Şâir, ziyaret ettiği kahvede meydan şâirinin az olduğunu⁴⁵ ve söylenen şiirleri beğenmediğini fakat “makâmât ehli”ni beğendiğini dile getirmektedir:

Bulnur şâ'ir-i meydân velî az

Dürûğ-âmîz-i güftâr gûşa şıgmaz

Msn. 1 / 105

Maķâmât ehline vardur pesendüm

O sâz-kârları a'îlâ pek begendüm

Msn. 1 / 106

Sonunda iki üç tane meydan şâiri bulduğunu ifâde eden Cesârî, “Kelâm-ı mücid olan cânı buldum” (Msn. 1 / 107b) diyerek meydan şâirinin söz mücidi ve söz söylemede usta olduğunu öngörmektedir. Cesârî'ye göre meydan şâiri hazır cevap olmalı, “ilm-i hikmet”ten haberdâr olmalı, “aruz ilminde mâhir” ve şiiri mevzun olmalıdır:

⁴⁵ Ölüm tarihi 1829 olan Cesârî'nin tahmini olarak 1780-1790 yılları civârında İstanbul'a geldiği düşünülürse şâirin şiirinde verdiği bilginin önemi ve doğruluğu kesinleşebilir. Çünkü bu tarihler 18. yy. Saz şiiri özelliği göstermektedir ve bu dönemle ilgili olarak Sâim Sakaoğlu şu tespitte bulunmaktadır: “Bu yüzyılda yetişen saz şâirleri arasında, yüzyıla mührünü vurabilecek biri yetişmemiştir. Haklarında çok kısa bilgiler elde edebildiğimiz bu yüzyılın saz şâirleri arasında şiirleri sayıca çok, edebî değerce üstün olanların sayısı oldukça azdır.” (Sâim Sakaoğlu, *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, C. 7, s. 321)

Bu meydān-ı belāgatdūr aña her ‘āşıkān girmez
Cevāba muntazır bir ‘āşıkān-ı ‘aşk olan gelsün G 656 / 2

Cesārī ‘ilm-i hikmetden haber-dār olmayan bilmez
Bu bezme cümle fenne ‘ārifān-ı ‘aşk olan gelsün G 656 / 5

Dürüst olmak gerekdür şā‘irānuñ tab‘-ı mevzūnı
‘Arüz ‘ilminde māhir ‘ārifān-ı ‘aşk olan gelsün G 657 / 2

Kaynaklarda Bektaşî ve Mevlevî şâiri olduğu söylenen şâirin şiirlerine bakıldığında Bektâşîlik tarafının ağır bastığı görülmektedir. Nitekim “Âşıkların tasavvuf tarikatleri’yle - ve bilhassa Bektâşîlik’le - sıkı alâkaları”⁴⁶ nı Cesârî’nin şiirlerinde de görmek mümkündür. Meydan şâirlerini dinlemeye gelen ‘tarikat erleri’, marifet sahibini anlayan, tanıyan kimseler olarak tasvir edilmektedir:

Tarikat erleri bir bir gelürdi
Ma‘arif ehlini anlar bilürdi Msn. 1 / 109

Âşıkların “kalem şâirleri” olarak adlandırdığı Klâsik Edebiyat şâirleri de meydan şâirlerini dinlemeye gelen farklı bir zümre olarak Cesârî tarafından dile getirilmektedir:

Kalem şā‘irleri çokdur be-gāyet
Bizi eylerdi anlar gāh ziyāret Msn. 1 / 110

“Saz şâirleri, kendilerini, türlü bakımlardan, klâsik şâirlerden üstün sayarlar.”⁴⁷
Fakat bu üstün saymanın altında içten içe gizli bir hayranlık, klâsik şâirler tarafından kabul görme ve şiirlerinin dinlenmesini arzu etme görülmektedir ki “esasen yabancıları

⁴⁶ M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, C I, s. 14

⁴⁷ *Ae.*, s. 18

ve tabiâtiyle yapmacıkla karışık bir hayranlık besledikleri klâsik şiir'in bunlar üzerinde çok büyük bir câzibesi olmuştur.”⁴⁸

Cesârî her ne kadar; “Biz kalem sahibinin şiirlerine baş eğmeyiz, biz meydanda gezen efsane şâirleriz.” dese de kalem şâirlerinin kendilerini medh etmesinden hoşlanmakta ve bununla övünmektedir:

Baş egmezüz eş^cârına şâhib-ķalemüñ biz
Meydânda gezer şâ^cir-i efsânelerüz biz G 379 / 5

Niçesi olmuş idi âşinâmuz
Kılurlar idi hep medh ü şenâmuz Msn. 1 / 111

Meydân şâirlerinin kendilerini kalem şâirlerden üstün görmelerinin sebeplerinden en önemlisi; “herhangibir mevzû üzerine, herhangi bir kâfiye ile derhâl bir manzume söyleyivermek kudreti”⁴⁹ dir. İrticâlen söyleme yeteneğine sâhip olan âşıklar, şiirlerini mevzun ve kâfiyeli söylemekte ve yaptıkları işin her şâir tarafından kolaylıkla yapılamayacağını dile getirmektedirler.

Cesârî, âşığın ‘iddiâ’ ile meydanda şiir söylemesinin dışardan bakıldığında kolay gibi görünse de aslında zor olduğunu ve âşıkların sözü mevzun söyleyip inşâ etmelerini düşmana yiğitlik göstermekle bir tutarak ne kadar güç ve kahramanca bir iş olduğunu tekrarlamaktadır:

Ey Cesârî taşradan baķan anı âsân şanur
Güçdür güç iddi^câ-yı müdde^câsı ^câşıkun G 496 / 6

Kelâm nazmını mevzûn idüben dilde kılur inşâ
Şecâ^cat ^carz iderler bir nice hâşmâna ^câşıklar G 322 / 2

⁴⁸ Ae., s. 27

⁴⁹ Ae., s. 18

Şâir, başka bir beytinde meydan şâirliğini herkesin yapamayacağını ve irticâlen söz söylemenin ne kadar zor olduğunu şöyle dile getirmektedir: “Kâmiller arasından bir kâmil isterim ki her sözü ârifler arasında anlaşılsın; eğer bir sözü üç günde bulmaya kalsaydı bu meydana herkes girerdi.”

Bir kâmil isterüm kâmilân içre
Her sözi fehm ola ʿārifân içre
Her kes de girerdi bu meydân içre
Bir sözi üç günde bulmaya kalsa

Dvç. Ş 194 / 2

Meydan şâiri, dostlar meclisinde sazını eline alır, hikmete dâir kelâmıyla şiir söylemeye başlar ve meydana hâkim olur:

Eyleyüp mestin temâşâ sâzın alduğda ele
Hikmete dâʿir kelâmı şâʿir-i meydân açar

G 185 / 2

Şâʿirüz cemʿiyyet-i yârân bizümdür şimdilik
Nazma âğâz itmege meydân bizümdür şimdilik

G 495 / 1

Âşık, açılış konuşması niteliğindeki sözlerini söylerken “meydan açmak” tâbirini kullanmaktadır:

Gel berü diñle bu nazm[1] ey ʿāşık
Muhtaşar idelüm icmâl-i beyân
Çünkü bu ʿarşaya olmuşuz lâyıķ
Açalum bu yirde bir güzel meydân

Dvç. Ds. 177 / 1

“Dostlar, şâiri dinlemek için meclise geldi; meydan şâiri artık şiir söylemeye başlasın!” hitâbı girizgâh niteliğinde olup dinleyicileri hazırlamakta ve şiir söylemeye başladığının haberini vermektedir:

Geldi bezme diñlemekçün bunca yārān şā^ciri

Nazma āgāz eylesün bu demde meydān şā^ciri

G 785 / 1

Cesārî'nin şiiirlerine bakıldığında görölmektedir ki meydan şâiri, marifetini ve hünelerini göstermek üzere meydana çıkar ve diğeri şâirleri meydana dâvet eder. Bundan kasıt şüphesiz şâirliğinin gücünü ispat etmektir. "İmtihan" olarak adlandırılan bu dâvet kimi zaman şiir tanzir etme ya da atışma kimi zaman da lugaz ve muamma söyleme şeklinde vukû bulmaktadır. Netice itibâriyle kazanan şâir ödülü almakta ve böylece şâirliğini te'yid ederek şöhretini ve adını dört bir yana duyurmaktadır.

Âşıkların diğeri şâirleri meydana davet etme şekli Cesārî'de oldukça iddali ve cesurca bir üslupla ifâde edilmektedir: "Ey dostum! Eğer meydan şâiri ve dîvân sâhibi isen karşıma geç! Aşk ehli olan bugün meydanıma gelsin; imtihan için uygun ve gerekli yeteneğe sahipsen karşıma geç!":

Dôstum bir şā^cir-i meydān iseñ geç karşıma

Nazm ile ger şāhib-i dîvān iseñ geç karşıma

G 723 / 1

Da^cvetümdür ehl-i ^caşk meydānuma gelsün bu gün

İmtihāna kâbil-i imkân iseñ geç karşıma

G 723 / 5

Cesārî, meydana şâir dâvet ederken kendi gibi Kur'ân'ı hıfz etmiş şâirleri çağırmakta ve hafızlığını hatırlatarak ezberin şâirler açısından önemini vurgulamaktadır:

Şā^cirānuñ dilde nuṭḡ[1] cümle hep ezber ola

Ey Cesārî hāfız-ı Kur'ân olan gelsün berü

G 693 / 5

Âşıklık bahsinde -daha önce de belirtildiği üzere- tasavvuf önemli bir yere sahiptir. Cesārî, karşısına gelecek olan şâirin tasavvuf ilmine mazhar, sırlara vâkıf, "Aref" dersini okumuş ve aşkın tercümanı olmasını istemektedir:

عرف dersin okur ʿilm-i taşavvufdan rumûz añlar
Şehen-şāha nedīm [ü] tercemān-ı ʿaşk olan gelsün G 657 / 5

İmtihan olmak için âlemdeki bütün şâirlere seslenen Cesârî, mert olan âşıkların o anda zevk ve şevk ile meydana girdiğini dile getirmektedir. İmtihanın amacını idrâk edemeyen bazı şâirler için de şöyle söylemektedir: “O kişiye tembih edin, benim meydanıma geç gelip erken ayrılmasın!”:

Ey Cesārî imtiḥān baḥş[i] için dehr içre
Şāʿir-i ʿāleme fi’l-cümle şalā eylemişüz G 360 / 5

Şalā-yı ʿaşk olunduḡda gelür merdāne ʿāşıklar
O demde zevk [u] şevk ile girer meydāna ʿāşıklar G 322 / 1

İmtihān kaşdı nedendür bir aña tenbīh idüñ
Şol filān meydānuma geç geç gelüp tez gitmesün G 672 / 5

Cesârî, bir meydan şâiri olarak dâvetine icâbet eden âşıḡa: “Şâirliğini tasdīk etmeye, mârifetini icrâ etmeye hoş safâ geldin!” diyerek rakibini bir misafir gibi ağırlamaktadır:

Çalındı bu dem gūşuma hoş sâz [u] maḡabbet
Şāʿirliği ikrāra şafâ geldüñ ey ʿāşık G 477 / 4

Maʿrifet icrâ idüp ʿarz-ı kemālāt itmege
Bu Cesārî nām-dāra hoş şafâ geldüñ şafâ G 46 / 6

Bir ya da birden fazla meydan şâirinin meydana çıkmasıyla beraber bu şâirler, buldukları mecliste şâirliklerini sergilemekte, atışmakta, nazire söylemekte, lugaz ya da

muammâ tertip etmektedirler. Bütün bunların sonunda şâirliğini ispat eden ve imtihanı kazanan şâir ödülü almaktadır.

Ortaya konan ödülün iddiasının her seferinde farklı bir mevzuda olabileceği aşağıdaki beyitte ifâde edilmektedir: “Şâirler, gönülden şiir söylemeye başlasın! Bakalım hangi sebepten ödül için iddia edilecek.”

Dilden āgāz eylesün eş‘ār şā‘irler bu dem
Baçalum ne yüzden olur iddi‘ası ögdülün

G 498 / 2

Şiir söylemenin irticâlen gerçekleştiği âşık kahvelerinde, bir çeşit bilmece olan Muammâ ve Lugaz söylemek hüner gösterme husûsunda âşıklar için mühim bir mesele olarak görülmekteydi. “Özellikle bâde içmiş ve irticâlen şiir söyleyen, karşılaştığı saz şâiriyle atışma yapmak gibi üstün bir kişiliğe sahip bir âşık için muammâ asmak, muammâ indirmek, sadece bir hüner değil, başarıyla sonuçlanması gereken bir görev bir ustalık olmalıydı.”⁵⁰

Cesârî için de bâde içmiş, atışan ve irticâlen şiir söyleyen bir âşık olarak muammâ asmak ya da indirmek meydan şâirliği açısından önemli bir husûsiyettir.

Elinde sazı şehir şehir gezen Cesârî gibi âşıklar, gittiği yerlerde şâirliğini ve hünerini göstermek için işe muammâ asmakla başlıyorlardı. Şehre gelen âşık, atışma yapılan bir kahveye uğrar, muammâsının çözümünü kapalı bir zarf içinde kahveciye teslim eder ve kahveci bu zarfı saklardı. Muammâ büyük bir kâğıda yazılarak kahvenin kapısına veya duvarında bir tahtaya yapıştırılıp tahtanın etrafına da balmumu sürülürdü. Muammânın indirileceği zamanlarda herkes sessizce ve heyecan içinde beklerdi.⁵¹ Bu heyecana Cesârî’nin dediği gibi bazen korku da eklenirdi:

⁵⁰ Haz. Feyzi Halıcı, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri Güldeste*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1992, s. 14

⁵¹ *Ae.*, s. 14-15.

Cesârî ʔaḩdı bir müşkil muʕammâ ʕarşa-gâh içre

Anuñçün havf u haşyet var hazer bir sende bir bende

G 752 / 5

Cesârî, ‘muammâ asmak’ yerine ‘muammâ takmak’ ibâresini kullanmaktadır ve bu ibârenin bir kâğıda ya da tahtaya⁵² yazılarak kahvenin tavanına ip’le takıldığını anlatmak üzere kullanıldığı tahmin edilmektedir:

Muammâyı takmak için kullanılan “ip” Cesârî’nin şiirlerinde genellikle “urgan” kelimesiyle ifâde edilmektedir. Urgana bağlanan muammâ, kazanana verilmek üzere hazırlanan ya da toplanan çeşitli hediyeleri kazanmaya bir sebep ve bu hediyeleri elde etmeye açılan bir kapıdır. Hatta Cesârî, zâyi’ olmasın diye şâirlerin sözünün, medhiyelerin⁵³ de urgana bağlanmasını arzu etmektedir ki bunun sadece bir arzu değil imtihanın kâidelerinden olduğu da söylenebilir:

Ėazel tarḩ idelüm ögdül-güşâ urgana bağlansun

Hedâyâ gün-e-gün tuḩfe-nümâ urgana bağlansun

G 654 / 1

Kelâm-ı şâʕirâni istemem ben olduğın zâyiʕ

Bizüm itdügümüz medḩ [ü] şenâ urgana bağlansun

G 654 / 2

Urgana tüm bunların dışında “cukcuka” yani düdük de bağlanmaktadır. Aşağıdaki beyitten yola çıkılarak urgana düdük bağlanmasının sebebi, imtihanda ilk sözün söylenmeye başlamasını işaret etme amacıyla düdüğün çalınması gösterilebilir:

Cesârî daʕvi-i ʕaşkı idüp meydâna girmiştir

Kelâm-ı imtiḩâna cuḩcuḩa urgana bağlansun

G 654 / 5

⁵² Bu konuyla ilgili olarak Osman Cemal Kaygılı şu bilgileri vermektedir: Muamma, “üç, yahut dört köşe süslü bir tahtanın üzerine yazılıp kurdeleler, çiçeklerle süslenildikten sonra kahvenin tavanına asılır; bunu halledenlere bin lira, beş lira, sırasına göre on lira mükâfatlar verilir ve bunu kim hallederse hem mükâfatı alır, hem de onun adı bütün çalgılı kahvelerde aylarca çalkanırdı.” (Osman Cemal Kaygılı, *İstanbul’da Semâi Kahveleri ve Meydan Şâirleri*, s. 29)

⁵³ “Âşıklar kahveye girenlere işlerine, durumlarına göre şiirli ağırlamalar söyler, o kimse de zenginliğine ve cömertliğine göre, muammanın asıldığı balmumu sürülmüş tahtaya para yapıştırırdı.” (Haz. Feyzi Halıcı, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri Güldeste*, s. 15.)

Cesârî, ödül kesme konusunda tecrübeli bir şâir olup kimseye fırsat vermemektedir ve bu konuda şöyle söylemektedir: “ Ey Cesârî! Bu söz meydanı içinde çok ödül aldım. Ey dost! Önceki şâirler gibi cesaretle davrandım (ve ödüllerin sahibi oldum)”

Gayrulara gel fırsatımı virme Cesârî

Bu ‘arşa-geh-i ‘aşkda ögdüller senüñ kes G 403 / 6

Cesârî ögdül aldum çok bu meydân-ı suhan içre

Muqaddem şâ‘irânâne cesâret eyledüm ey dost G 93 / 5

Muammayı önce asan şâir, sonra da ödül ipini kesmekte ve böylece şâirliğini kanıtlamaktadır. Muhtemelen astığı muamma hiçbir şâir tarafından bilinmemiş ve ödüllerin sahibi Cesârî olmuştur:

Kemâl ehli ile aqdem aşup ögdül resen kesdüm

Yine ol demde bir şâhib-şî‘âr itdi bu şâ‘irlik G 502 / 3

Cesârî, söylediği şiirlerle defalarca ödül almıştır, bundan ötürü kendini şâirlerin sultanı olarak görmekte ve şiir sahibi şâirlere gâlip olduğunu dile getirmektedir:

Nicelerden ögdül aldum söyleyüp nazm-ı şî‘âr

Bildi ‘âlem şâ‘irüñ sultâniyam karşıñdayam G 582 / 3

Cesârî söyledüp adum nice kez ögdül aldum ben

Muqaddem ‘arşa içre gâlib oldum şâhib-eş‘âra G 745 / 5

Meydan şâirlerinin imtihan bahsinde, muammaların ya da şiirlerin urgana bağlanıyor olması şâirlerle organ arasında hissî bir rabita meydana getirmektedir. Şöyle ki; imtihana dâhil olan şâirler şiirlerini söylerken, şâirlik hünelerini sergilerken bir nevi organı muhatap almakta ve ona hitâb etmektedir:

Ey Cesârî şu'arâ tab'umuz işbât kı lup

Gün-e-gün dilde hüner söyleyelüm urğana

G 739 / 5

Ögdül gelecek olduğımı çün haber aldun

İkbâlünü sen söyle bu urğana bu gün gel

Kl. 527 / 3

Bu arada sözü edilen imtihanın tarafsız izleyicisi konumundaki kahvecinin rolü⁵⁴ unutulmamalıdır. Cesârî'nin ifâdesine göre, kazanan şâire kahveciden ödül gelmektedir yani ödülü, âşıka kahveci sunmaktadır:

Şübhe yok kahveciden bize bir ögdül gelecek

Evvelâ nazmı birer söyleyelüm urğana

G 739 / 3

Muammâyı çözen ve ödülü alan şâir, âşıklar ve dinleyiciler arasında şöhrete kavuşmakta, eğer kendi şehrinde yetişen bir âşıksa ona efsâne gözüyle bakılmaktaydı. Şüphesiz Cesârî de Bender'de yetişmiş, defalarca muammâ asan ve indiren, ödüllü bir âşık olarak İstanbul'da da meydan şâirleri arasında şöhrete ermiş, adını duyurmuş bir şâirdir.

Meydan şâirliğinde -daha önce sözü edilen- “tanzir etme” geleneği önemli bir yere sahiptir. Meydana çıkan âşıklar, kimi zaman şiir tanzir ederek birbirleriyle yarışmışlardır. İrticâlen gerçekleşen şiir tanziri, her şâirin hakkıyla yapabileceği bir meziyet değildir. Cesârî'ye göre iyi nazîre söyleyen, ancak şâir olabilir:

Odur şâ'ir nazîre söyler a'lâ

Msn. 1 / 113a

⁵⁴ Muammânın asıldıktan sonra şâirler tarafından indirilmesi ve ödülü kahveciden almasıyla ilgili olarak Feyzi Halıcı şunları anlatmaktadır: “Muammanın indirileceği zaman, âşık bir gazelden sonra, muammayı çözecek bir saz şâirinin çıkıp çıkmayacağını bir şiirle sorar, cevap veren çıkmazsa, kendisi yine bir şiirle muammasını açıkladı. Eğer halledenler olursa, kahvecinin çekmesinde saklı muammanın aslıyla karşılaştırılır, toplanan bahşiş ... eşit olarak âşıklara paylaşılırdı.” (Haz. Feyzi Halıcı, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri Güldeste*, s. 15)

2.4.1. Nazîreciliği

Cesârî, nazîreciliğiyle de ön plana çıkan bir şâirdir. Nazîre yazdığını ve bu konuda çok iyi olduğunu devamlı surette dile getiren şâir, meydan şâirliğinin neticesi olarak; bir şiire hemen nazîre yazabildiğini ve bununla ünlendiğini söylemektedir. Yaşadığı yüzyılda sözü tanzir etme husûsunda kendisi gibi üstad olmadığını dile getiren şâir, nazire yazma konusunda oldukça iddialıdır, en iyi şiirleri yazan şâirlerin dahi şiirlerini tanzir etmekten korkmadığını ifâde etmektedir:

Nazmı meydân içre ben ânîde tanzîr eylerüm	
Ey Cesârî böyle şâ'ir olduğum 'âlem bilür	G 196 / 9
Tanzîr-i maķâl eylemege şimdi 'aşırda	
Yoķdur bu Cesârî gibi bir şâ'ir-i üstâd	G 154 / 5
Bańa maķşûşdur her nazm[1] tanzîr-i maķâl itmek	
Ki itmeme havf aşlâ şâhib-i eş'âr-ı ğarrâdan	G 666 / 3

Cesârî, bahse girmek ve imtihan için meydana şâir dâvet ederken nazîre söyleyebilme husûsunda hazır cevap, mâhir, ârif ve kâbiliyetli olanları tercih etmektedir; bu da onun tanzir etme konusunda kendine ne kadar güvendiğinin bir göstergesidir:

Nazm tanzîre bu dem ķâdir olanlar gelsün	
Şâ'ir-i şîrîn-edâlar kıılır eş'âr taleb	G 63 / 10
Nazm tanzîr itmege hâzır-cevâbı isterüm	
'Aķl[1] tām ol ehl-i dil 'irfân iseñ geç ķarşuma	G 723 / 7

Cesârî'nin her türlü şiiri tanzir edebilmesi ona mahsus bir özelliktir ve bunun neticesi olarak şâir, gazel yazma konusunda ifâde gücünün her geçen gün arttığını

söylemektedir. Şâirin bu konudaki verdiği bilgilerden yola çıkıldığında görülmektedir ki nazireciliği ön planda olduğundan yazdığı yeni şiirlere nazire gözüyle bakılmaktadır. Nitekim Cesârî, bir beytinde şöyle demektedir: “ Söz ehline yine bir şiir icat ettim ama bu şiiri nazire kaydına düşenler boşuna uğraşmış olacaklar.”

Baňa maşşûş olur her nazm[1] tanzîr-i maķâl itmek
Gazel tahrîrine baş [u] beyânım artdı gitdükçe G 733 / 4

Suĥan-dâna yine bir nazm icâd eyledüm ammâ
Nazîre kaydına düşenlere şuġl-i ĥalel virdüm G 609 / 4

Muhtemelen şâir, başlarda taşradan gelen biri olarak, ismini duyurmak ve gazel yazma konusunda daha iyi olabilmek için bol bol şiir tanzir etmiştir⁵⁵ ki bu meydan şâiri olmasının da bir neticesidir. Fakat sonraları kendi yazdığı şiirlere de şüpheyile bakılır olmuştur. Cesârî, tüm bunlardan ötürü aşağıdaki beyitte kendini savunuyor ve duruma açıklık getiriyor gibidir: “Eğer Cesârî, şiir ile olgunlaşmış üstad olmasaydı şiir tanzir eyler miydi?” Hatta bir sonraki beyitte söylediği şiire ne derlerse ne desinler umursamadığını ve şiir tanzir etmeye devam edeceğini söylemektedir:

‘Arşa-gehde nazm tanzîr eylemek olur mıdı
Bu Cesârî şîr ile bir kâmil üstâd olmasa G 696 / 8

Tanzîr-i maķâl itmedeyüm nazm[1] Cesârî
Nuķ itdügüm eş‘âra ne dirlerse disünler G 251 / 5

Şâir, yazdığı nazirelerle gündeme gelmekte, yeni şiir yazmama konusunda eleştirilmektedir ki bu eleştirilere cevap niteliğinde şöyle söylemektedir: “Cesârî’nin

⁵⁵ “Genellikle, tanzir edilen şâir veya şiiri, hemen herkesçe bilinen tanınan, sanat değeri anlaşılmiş ve tartışmasız kabul edilmiş demektir. Tanzir eden ise, burada, yazmış olduğu nazîre ile kendini geliştirme, değerini tanıtabilme düşüncesi ve amacı içindedir.” (Cemal Kurnaz, *Osmanlı Şâir Okulu*, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2007, s. 36)

meydanda şiirini söylemediğini sanmayın, o yeni şiirini eğer dinlerse meydan şâirine söyler.”:

Söylemez nazımın Cesârî ‘arşa içre şanmañuz

Nev-eş‘ârı şâ‘ir-i meydâna söyler diñlese

G 694 / 7

Cesârî, elinde sazı şiir söyleyen bir âşıktır, meydanda şiirini icrâ etmekte ve şâirlerle atışmaktadır, tek geçim kaynağı söylediği ve yazdığı şiirlerdir. Ve bir âşık ya da meydan şâiri olarak âriflerden, kemâl ehlinden olmak ve onların içine girmek, çevresini genişletmek istemektedir. Dîvân ve Dîvânçe’sinde bulunan bütün şiirlere bakıldığında görülür ki şiirlerinin yüzde doksanı aruz vezniyle yazılmış olup Klâsik şiir formunda kaleme alınmışlardır. Cesârî, aşağıdaki beytinde, kendisinin şiir tanzirinde kusursuz olduğunu söyleyerek âşıkların şöhretinin şâire ya da yabancıya ulaştığını şöyle söylemektedir:

Bu Cesârî nazm tanzîrinde hîç itmez kuşûr

Nâzım [u] bîgâneye ‘ünvânı var ‘âşıkларуñ

G 522 / 5

Cesârî her ne kadar şiir tanziri konusunda ünlenmiş olsa da her şâir gibi şiirine nazire yazılmasını arzu etmektedir. Fakat bu konuda kendi şiirlerine güvenmiyor gibidir. Hatta nazire söz konusu olduğunda şiirlerini alaylı bir dille eleştirmekte ve şöyle demektedir: “ Ey Cesârî! Şiirini tanzir etmek isteyenler için kapıyı açık bırak ki kaçmaları kolay olsun.” Başka bir beytinde ise şiirlerinin hüznü olduğunu îmâ ederek mahzun kalplerin şiirini tanzir etmeye hevesli olmamasını istemektedir:

Ey Cesârî nazmuñı tanzîre kimler var ise

Çaçmağa olsun kolay sen aña bâbı ırğalat

G 75 / 7

Nazmumu tanzîre hîç kimse heves-kâr olmasun

Ey Cesârî kalb-i mahzûnı bu eş‘âr incidür

G 194 / 8

Ayrıca şâir, şiiirlerinin tanzir edilmesi hâlinde, bunun dedikodulara konu olup olmamasını da umursamamaktadır:

Ey Cesârî ma^cni-dâr-ı nazmumuz tanzîr ola
Bağmam ol elfâz kı̇l [ü] kı̇le kı̇nmiş kı̇nmamış G 408 / 5

Cesârî'nin kendi ifâdelerinden yola çıkarak söylemek gerekirse; şâir, nazîre söyleme ve yazma husûsunda başarılı ve aranan bir şâirdir. Dolayısıyla Dîvân ve Dîvânçesinde yer alan şiiirlere de nazîre gözüyle bakmak ve incelemek gerekmektedir. Başlı başına bir tetkik ve tahkik gerektiren bu konu hakkında ayrı bir çalışma yapılması gerekmektedir.

İsmâil Özmen, Cesârî'nin Benderli Halil Vehbi'ye hizmet ettiğini ve onun şiiirlerine nazîreler yazdığını⁵⁶ söylese de bu konuda kaynaklarda ve şâirin eserinde herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Cesârî gerek çağdaşı olan şâirlere gerekse daha önceki yüzyıllarda yaşamış olan şâirlere nazîre yazmıştır. Meselâ; 15. yy. şâirlerinden Zâtî'nin bir gazelini tanzir etmiştir. Cesârî Dîvânı'nın 'Gazeller' bölümünde yer alan 97 no'lu gazelin ilk beyti;

Mihr [ü] mehle dilberâ itseñ n'olur sen ibtiḥās
Saña bu ḥüsn-i cemâl kı̇almış o Yūsufdan mîrās G 97 / 1

ve Zâtî'nin şiiirinin ilk beyti şöyledir:

Eyâ ^câşık olursan gel Ḥaqquñ vaşfinda ol bahḥās
Saña luṭf [u] kemâlinde cemâlin eylesün îrās

⁵⁶ İsmâil Özmen, *Alevi-Bektaşî Şiiirleri Antolojisi*, C. IV, s. 293.

Nazîre olan bir diğerk Şiir de yine Dîvân'da yer alan 120 no'lu “-ûĥ” kâfiyeli gazeldir. Cesârî bu Şiiri Nazmî'nin “-ûĥ” kâfiyeli Şiirine nazîre olarak yazmıştır. Cesârî'nin nazîresi ile Nazmî'nin Şiiri sırasıyla Şöyledir:

Sâķiyâ Şun  aŐķ Őarâbın tâzelensün tende rûĥ
Ĝam degüldür mest iderse ger beni cām-ı Őabûĥ G 120 / 1

Getür ey sâķî getür ruĥ ki odur râĥat-ı rûĥ
Seĥerî cûŐa gelüp nûŐ idelüm cām-ı Őabûĥ

Cesârî'nin yazdıĝı nazîrenin ilk beyti ve Sâbit'in tanzîr edilen Şiirinin ilk beyti aŐaĝıdaki gibidir:

Sâķî yûri Şun bezmde rindâna müşelles
ĤoŐ neşve vire ehl-i dil  irfâna müşelles G 100 / 1

Tenhâca gider görmege cânâne müşelles
Sermâye imiş  aŐıķa  uryâne müşelles

Dîvân ve Dîvânçe'de tespit edilen nazîreler ile tanzîr edilen Şiirlerden bazıları Şunlardır:

Egerçi çâr- unŐurdan müretteb bir binâyuz biz
Tılısm-ı ism-i a zam vefķ-i kübrâ-yı nümâyuz biz G 392 / 1

Feyzî'nin tanzîr edilen Şiiri:

Ezelden bende-i pâ-mâl sulţân-ı beķâyuz biz
Şeh-i devrâna baş egmez deminden bir gedâyuz biz

Cesârî'nin Âşık Ömer'in şiirine nazîresi:

Şafâ-bahş eyler  uşşâka def [ü]  anb r ney nâk s
Neden da l eylemek anı be-hey ş fi-i şad-s l s

G 405 / 1

Âşık Ömer'in şiirinin ilk beyti:

El  ey  aşıq-ı mehc r ey  gam d de dil efs s
Ne emr itdi seni me'm r ne  a'n iy ş fi-i s l s

Cesârî'nin Zarifi'nin şiirine nazîresi:

Meyl eyledi g nl m sa a ey dilber-i nev-res
 Aşku la en s m deg lem dehrde b -kes

G 403 / 1

Zarifi'nin şiirinin ilk beyti:

 Aşık ge in rse n'ola ol y ruma herkes
Hi  murg-ı h m ya ire mi z ğ ile kerkes

Cesârî'nin İrş d 'nin şiirine nazîresi:

C na  aşd itmege gelmiş o deli  anlı g zel
Kimseye virmez am nı eli ferm nlı g zel

G 542 / 1

İrş d 'nin şiirinin ilk beyti:

 Ahd [ ] peym nına  urmaz o  aramanlı g zel
O levend ne revişli geliş  Osm nlı g zel

Netice itibâriyle; gerek âşıklık geleneğinde gerekse Klâsik Türk şiir geleneğinde nazîrecilik önemli bir yere sahiptir. Cemal Kurnaz'ın "Osmanlı Şâir Okulu" adlı kitabında da bahsettiği üzere nazîrecilik; "gelişi güzel bir taklitten ibâret olmayıp, hem ciddi bir şiir kültürü ve eğitim faaliyeti hem çağınca benimsenen bir edebî kişilik ispatı yolu ve hem de devrin şiir sanatında daha güzeli elde etme çabası ve yarışı"⁵⁷ dir. Cesârî, bir meydan şâiri olmakla beraber aynı zamanda Klâsik Türk Edebiyatı'nın son demlerinde yaşamış ve bu şiir geleneğine dâhil olmaya çalışan bir Klâsik edebiyat şâiri olarak da kabul edilmelidir. Nazire yazma husûsundaki eğilimi ve hevesi de şüphesiz daha iyi şiir söyleyebilmek ve yazabilmek içindir. "Bunun taklit ile bir ilgisi yoktur; sadece şiirine nazîre söyleyen şâire gösterilmiş bir 'cemîle'dir."⁵⁸

Sözü edilen her iki şiir geleneğinde de şiir tanzîr etme, şâirliği ve şiir yazmayı öğrenmek, sözü sanatlı olarak ve vezinli-kafiyeli kullanabilmek için atılan adımlardan biridir. Nazîre geleneği için yapılan bir tespitte şöyle söylenmektedir:

"Ancak nazîrenin amacında yerine göre ilk adım gelişme eğitimi, yarışma veya üstünlük iddiâsı da vardır. Şâirliğe yeni heveslenenler işe nazîre söylemekle başlarlar. Ustalaştıkları çağda kendilerini isbat için nazîreye başvururlar."⁵⁹

Cesârî'nin nazîreciliği de önceleri, daha iyi şiir yazabilmek ve gerekli kâideleri üstâdların şiirleri üzerinde tâlim yaparak öğrenmek iken sonraları bu durum şâirliğini ispat etmek ve adını duyurmak istemesi şeklinde kendini göstermiştir.

2.5. Etkilediği ve Etkilendiği Şâirler

Cesârî, Dîvân ve Dîvançesi'nde bulunan şiirlerinde etkilendiği şâirlerin ismini peyderpey zikretmektedir ve aynı zamanda şiirlerine nazîre yazdığı şâirlerden de etkilendiğini söylemek mümkündür. Fakat Cesârî'nin etkilediği şâirlerle ilgili gerek

⁵⁷ Cemal Kurnaz, *Osmanlı Şâir Okulu*, s. 43

⁵⁸ "Nazire", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 6, s. 544

⁵⁹ *Ae.*, s. 544

kaynaklarda gerekse şâirin eserinde çok fazla bilgi bulunmamakla beraber bir beytinde bu konuya az da olsa açıklık getirmektedir:

Şu⁶arā zümresinüñ server [ü] sālārı benem

Baña tab⁶ıyyet ider çok nefer oldı peydā

G 3 / 3

Yukarıdaki beyitte Cesârî, şâirler zümresinin başı olduğunu ve kendisine bir çok kişinin tâbî olduğunu söylemektedir. Bu beyitten yola çıkarak yaşadığı dönemde, şiiirlerini sergilediği kahvehâne ve meydanlarda, birlikte saz çalıp şiiir söylediği, atıştığı diğier saz şâirlerinin ondan etkilenmesi ihtimâl dâhilindedir. Çünkü Cesârî, aruzu kullanmada başarılı, hazır cevap, belli bir eğitimden geçmiş, âşıklık geleneğinde yetişmiş ve yaşadığı dönemde tanınmış bir şâirdir.

Cesârî'nin etkilediği muhtemel şâirlerin kim ya da kimler olduğu konusunda elde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Şiiirlerinde Lezîzî'den 'üstâdım' diye söz eden Cesârî'nin etkilendiği şâirlerden ilki üstâdıdır. Âşıklık geleneğinin kâidelerinden olan üstad-çırak⁶⁰ ilişkisi etrafında Lezîzî'ye hizmet eden Cesârî, ondan aldığı eğitimle nazım ilmine vâkıf olup bu konuda kemâle erip meydanlara çıkmıştır:

Ben Lezîzî'ye aşık itdüm edā-yı hizmeti

Fenn-i nazma işbu dem kâmil olup meydādayam

G 566 / 2

Lezîzî, hakkında kaynaklarda bulunan bilgi oldukça azdır. Şâirin 18. yüzyılda yaşadığı ve yazma cönklerde şiiirleri bulunduğu⁶¹ elde edilen bilgiler arasındadır.

⁶⁰ “Âşıklar teşkilâtında çırak'lıktan başlayarak Âşık oluncaya kadar geçirilmesi icab eden birçok dereceler vardı. Bilhassa, büyük, şöhretli Âşıklar'ın etrafında, saz şâirliğine meraklı, istidatlı birçok gençler çırak olarak toplanırlar, üstadın mahlâs, - yani şiiirlerinde kullanacakları bir ad - alırlar, Âşık olmak için zarûrî olan edebî ve meslekî terbiye'yi gördükten sonra fasıl'lara girmeye başlarlar, memleket içinde uzun seyahatlere çıkarlar, nihâyet Âşık olurlardı.” (M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, C. 1, s. 26)

⁶¹ Vasfî Mâhir Kocatürk, *Saz Şiiri Antolojisi*, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1963, s. 252

Cesârî, Lezîzî'yi pîri, üstâdı ve mürşîdi olarak görmekte ve onun irşâdıyla tanındığını, kabul gördüğünü söylemektedir:

Lezîzî olmuş idi çün benüm ol pîrüm üstâdum
Ben ol mürşîdden irşâda hoş kâbil olup geldüm G 572 / 2

Ben *Lezîzî*nüñ meger kâ'im-makâmı olmuşum
Halk benüm-veş şâ'ir-i ğarrâyı gelsün diñlesün G 621 / 9

Yukarıdaki beyitte ise şâir, Lezîzî'nin yerine geçtiğini, onun makamına oturduğunu dile getirmekte ve ne kadar iyi bir şâir olduğunu halka duyurmaktadır.

Cesârî'nin etkilendiği şâirlerin başında -üstâdından sonra- hiç şüphesiz Âşık Ömer gelmektedir. Âşık Ömer, 17. yüzyıl saz şâirlerinden olup aynı zamanda ordu şâiridir. Hece ile yazılan şiirleri azdır, çoğunlukla aruzla şiir yazmıştır. Şiirlerinin büyük bir çoğunluğunu saz meclislerinde ve doğaçlama olarak okumuştur.⁶²

Dikkat edilirse; Âşık Ömer'e ait olan şâirlik husûsiyetlerinden aruzla yazıyor olması, şiirlerini saz meclislerinde ve doğaçlama okuması Cesârî'nin edebî kişiliğinde de mevcut olan husûsiyetlerdir. Bu durumda Cesârî'nin Âşık Ömer'den büyük ölçüde etkilendiğini söylemek mümkündür.

Âşık Ömeri ben nice medh itmeyeyüm kim
Meydânda gezen hep şu'arânuñ temelidür G 293 / 5

Cesârî, yukarıdaki beytinde Âşık Ömer'in "bütün meydan şâirlerinin temeli" olduğunu söylerken aslında saz şâirleriyle ilgili tespitte bulunmakta ve önemli bir bilgi vermektedir. Bu konuyla ilgili olarak M. Fuad Köprülü de Cesârî ile hem-fikirdir:

⁶² Ali Berat Alptekin, Sâim Sakaoğlu, *Türk Saz Şiiri Antolojisi*, s. 43-44

“Âşık Ömer, yalnız kendi asrındaki saz şâirlerinin değil, kendinden evvel ve sonra gelip geçen bütün saz şâirlerinin en meşhûrudur. Daha muasırlarından başlayarak, XVIII. - XX. asırlarda yetişen saz şâirlerinin hepsi onu kendilerinin üstâdı, hattâ pîri addetmişler, ona nazîreler yazmışlar, takdir ve hürmetlerini her vesîle ile göstermişlerdir.”⁶³

Cesârî, Âşık Ömer’le ilgili olarak aşağıdaki beytinde, “Hoş sözlerle şâirlere gazel tertip eden ve düzgün bir üslûba sahip olan Âşık Ömer, dünyaya bir (tane) geldi.” demektedir:

Gazeller şâ^cir olana düzerdi hoş-kelâm ile
O tab^c-ı müstaķîm ‘Âşık Ömer dünyâya bir geldi G 821 / 8

Başka bir beyitte ise şâir, kendisiyle Âşık Ömer’i aynı değerde görmekte, dünyanın hilesine ikisinin yeteceğini îmâ etmektedir. Hatta Ömer gibi meşhur bir şâir olduğunu dile getiren Cesârî meydan okumakta ve şöhretini herkese duyurmaktadır: “Bana Benderli Cesârî derler, bunu bil!”:

Birliĝ-i Haķķa şehâ şâhid-i aķvâ ikidür
Mekr-i dünyâya dilâ ‘Âşık Ömerle Cesârî ikidür G 219 / 6

Bil anı ki Benderli Cesârî baña dirler
Mânend-i ‘Ömer şâ^cir-i meşhûram efendüm G 556 / 5

Cesârî’nin 16. yüzyıl şâiri Bâkî ile 17. yüzyıl şâiri Nâbî’den etkilendiĝi ve onların şiirlerine de nazîre yazdıĝı görölmektedir. Gerek yaşadıkları yüzyıllarda gerekse sonraki yüzyıllarda bir çok şâiri etkileyen Bâkî ve Nâbî, Cesârî’nin şiirlerinde dâima bir arada zikredilmektedir. Meselâ; Cesârî, kendisine “harf-endazlık” eden sevgiliye “Bâkî ve Nâbî gibi şâirlenenlerden misin” diyerek, söz atmanın ya da söz oyunları yapmanın ancak bu iki büyük şâire yaraşacağını anlatmaya çalışmaktadır:

⁶³ M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, C. 1, s. 260

Harf-endâzlık idersüñ bu Cesârî bendeñe
Bâkî [vü] Nâbî gibi şâc irlenenlerden misüñ

G 518 / 6

Şâir aşâğıdaki beyitte;

İstemem nādān kāmīl isterüm bu  arşada
Bâkî vü Nâbî ile akrān iseñ geç karşıma

G 723 / 2

derken, meydanda karşısına geçecek şâirin Bâkî ve Nâbî'ye denk olacak kadar başarılı olmasını ve onlar gibi şâirlik husûsunda kemâle ermiş olmasını istemektedir. Cesârî'nin bu arzusunda, kendini en az Bâkî ve Nâbî kadar iyi bir şâir olarak görmesi gizlidir.

Şâirin tasavvuf konulu bir şiirinde 15. yy. mutasavvıf şâiri Rûşenî (Ömer Dede) ile 16. yy. mutasavvıf şâiri Gülşenî (İbrahim)nin adı geçmekte ve bu şâirleri okuduğu anlaşılmaktadır:

Eyyām-ı bahār irdi yeşillendi çemen-zār
Üşkûftelerüñ rāyiḥa-i tayyibesi var
 İrfān-ı cihān itmede ezkārını tekrār
Gülşende oğur güllere bülbül bunı her bār
Yā Rūşenî yā Gülşenî yā Aḥmed-i Muḥtār

Dvç. Mh. 45 / 1

Cesârî'nin etkilendiği bir diğ er şâir ise Kâimî'dir. 17. yüzyıl şâirlerinden Bosnalı Kâimî olduğu tahmin edilen bu şâirin Divân'ı olup Sofya'da Halvetî şeyhi Muslihiddin Efendi tarafından yetiştirildiği ve buradaki Silahdar Paşa zaviyesine şeyh olduğu kaynaklarda geçen bilgiler arasındadır.⁶⁴ Bulgaristan'ın şehirlerine uğramış, oralarda bulunmuş ve o muhiti tanıyan Cesârî'nin Kâimî'den etkilenmesi ve şiirlerinde ondan bahsetmesi mümkündür. Aşâğıdaki beyitte;

⁶⁴ Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

Müstefîd ol *Kā'imî*nün şol kelâmından bu dem

Sırma mahrem vâkıf-ı der-kâr olan Muhtârdur

G 325 / 8

Kâimî'nin söylediği bir sözden faydalanmayı tavsiye eden Cesârî, bu sözü iktibas etmektedir: “Sırma mahrem olan ve içte gizli olan şeylere vâkıf olan Muhtar’dır.”

Cesârî'nin Bulgaristan'ın şehirlerinden olan Cuma'yı anlattığı bir şiirinde şâir Sun'î'nin adı geçmektedir. Kâimî gibi Sun'î de şeyhtir. Onun nazik sözlü bir şâir olduğunu söyleyen Cesârî, gezdiği yerlerde onun gibi birini görmediğini, ehl-i hâl olduğunu, Cuma adlı şehrin Sun'î ile şeref bulduğunu dile getirmektedir:

Şâ'ir-i nâzik-suhandur anda *Sun'î* pür-kemâl

Görmedüm ben gezdügüm yirlerde hiç aña mişâl

Kendisi bir tekye şeyhidür dağı hem ehl-i hâl

Bulmuş anuñla şeref fi'l-cümle cânı Cum'anuñ

Dvç. Gü. 111 / 4

Sadece Dîvân'ın başındaki Mesnevî'de adı geçen Dehrî⁶⁵ adlı şâir, Cesârî tarafından takdir edilmektedir. Meydan şâirlerinden olduğu anlaşılan Dehrî, hünerli ve kemâle ermiş bir şâirdir ve meydanda koç gibi tozmaktadır:

Kemâl-i pür-hünerdi anda *Dehrî*

Tozardı koç gibi meydânda *Dehrî*

Msn. 1 / 68

Cesârî, meşhur Arap şâiri Hassan'dan haberdardır, şiirlerinde ondan sık sık söz etmekte ve onun büyük bir şâir olduğunu kabul etmektedir. “Şâ'irānuñ pîridür Ḥassān şābit bil anı” (G 498 / 3a) diyen Cesârî, Arap şâiri Hassan'ı şâirlerin pîri olarak kabul etmektedir.

⁶⁵ “S. Nüzhet Ergun kendisinde bulunan bir mecmuada şâirin bir gazeline rastladığını, hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulunmadığını aynı asırda (19. yy.) aruz veznine rağbet eden bir âşık olması ihtimâlini kaydetmiştir.” (“Dehrî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.2, s. 223)

Şairliğini övmek isteyen Cesârî, Na'tında şöyle demektedir: “Ey Cesârî! Kelâmın na'ta dâir olduğu için yoluna Hassan gibi bir çok şâir fedâ olsun!”:

Ey Cesârî na'ta dâ'irdür kelâmuñ çün senüñ
Râhına *Hassân*-veş çok şâ'irân olsun fedâ G 6 / 5

Görse eş'arum benüm *Hassân* taşsîn eyleyüp
Bu kemâlât ile dirdi pîr hem perver baña G 18 / 5

Yukarıdaki beyitte ise Hassan'ın, yazdığı şiirleri görmüş olsaydı kendisine “pîr” ve “perver” ünvanını vereceğini iddiâ etmektedir.

İran'ın meşhur şâirlerinden Hâfız ve Sa'dî'nin isimleri de Cesârî'nin şiirlerinde yer almaktadır. Sa'dî'nin *Gülistan* ve *Bostan* adlı eserlerini çok okuduğunu dile getiren şâir, Şirazlı Hâfız'ın büyük bir şâir olduğunu tasdik etmekte, kendini övmekte ve şöyle demektedir:“Cesârî'nin şiirlerini gören sevgili, bu ‘nutku’ Şirazlı Hâfız beğenmez mi, demiş.”:

Dil mekteb-i aşk içre *Gülistân* okumışdur
Çok dürlü hikâyât ü *Bostân* okumışdur G 248 / 1

Eş'âr-ı Cesârîyi görüp yâr dimiş kim
Bu nuţka pesend itmeye mi *Hâfız-ı Şîrâz* G 375 / 5

Şiirlerinde Şâh-nâme'yi (G 405 / 3) ve *Mantıku't-Tayr*'ı okuduğunu ifâde eden şâir, *Firdevsî* ve *Attar* okumuş ve bu şâirlerden de etkilenmiştir denilebilir:

Mantıku't-tayr okuyan añlar kelâmuñ n'olduğın
Şâh-ı aşka müsteħak hoş-tercemândur bu gelen G 619 / 4

Cesârî'nin şiirlerinde adı geçen etkilendiği şâirlere ilâveten şiirlerine nazîre yazdığı şâirleri de etkilendiği şâirler arasında zikretmek lâzımdır. Bu şâirlerden tespit edilebilenler şunlardır: Zâtî, Necâtî, Sâbit, Rûhî, Nazmî, Nâzım, Feyzî, Zarîfî, İrşâdî.

Cesârî'nin, şiirine nazîre yazdığı her şâirden etkilenmiş olabileceğini düşünmek mümkündür fakat meydan şâirleri açısından nazîrecilik geleneğinin önemi göz önünde bulundurulursa sözü edilen tesirin ne derecede mühim olduğu tartışma konusudur.

Sonuç itibâriyle; Cesârî bir meydan şâiri olarak hem Klâsik Türk edebiyatı şâirlerinden hem de saz şâirlerinden etkilenmiştir. Hatta Arap ve Fars edebiyatının en önemli şâirlerinin de tesirinde kalmıştır. Bu da Cesârî'nin iyi bir şâir olma yolunda ilerlerken gerek kendinden önceki asırlarda yaşamış şâirleri gerekse çağdaşı olan şâirleri tâkip ettiğini, okuduğunu, içine kapanık bir edebî şahsiyet sergilemediğini ve edebî muhitlerden haberdâr olduğunu göstermektedir.

2.6. Şiirlerinin Tarz Özellikleri

Cesârî'nin Dîvân'ı oldukça hacimli olup Dîvân ve Dîvânçesi'nde bulunan şiirlerinin toplam adedi 1121 civârındadır. Meydan şâirliğinin bir neticesi olarak konuşur gibi şiir söyleyen ve yazan Cesârî, şiirlerinde hemen her konuyu işlemiş ve çok sayıda şiir yazdığı için zaman zaman hayal tekrarlarına düşmüştür. Şiirlerinde tespit edilen belli başlı tarz özellikleri âşıkâne-rindâne, hikemî, tasavvufî ve didaktik konuludur.

2.6.1. Âşıkâne Şiirler

Cesârî'nin şiirlerinde görülen tarz çeşitlerinden en belirgini şâirin edebî şahsiyetiyle de bağlantılı olan âşıkâne şiir tarzıdır. Hayatında ve dolayısıyla şâirlik yaşantısında rindâne bir tavır sergileyen Cesârî, şiirlerinin büyük bir kısmını da bu tavırla icrâ etmektedir.

Eglenür gönülüm dem-â-dem sâz ile hûş söz ile

Ya ne lâzım eylemek andan baña tevbe naşûh

G 120 / 2

Yukarıdaki beyitte şâir; “Gönlüm zaman zaman saz ve söz ile eğlenir. Buna bozulmaz tövbe ile tövbe etmek bana ne lazımdır?” diyerek ân’ı yaşamının, gönlünü eğlendirmekten bozulmayan tövbe ile bile tövbe etmeyeceğini söylemektedir. Başka bir beytinde ise şâir, “pîr-i mugan”dan bir mey geleceğini ve bu gün yine rindâne keyif icrâ edeceklerinin haberini vermektedir:

Keyfi yine rindâne bu gün eylerüz icrâ

Bir pîr-i muğandan bize bir mey gelecekdür

G 261 / 3

Cesârî âşıklık geleneğinde yetişmiş, elinde sazı şehir şehir gezen ve meydanlarda şiirlerini irticâlen okuyan bir âşıktır. Dâhil olduğu âşıklık geleneği, aslında Klâsik Türk şiirini gerek mazmunlarıyla gerek vezniyle gerekse işlenen konuları itibariyle hâizdir. Bundan dolayı Klâsik şiirde görülen âşıkâne şiir tarzının tüm özelliklerini Cesârî’nin şiirlerinde de görmek mümkündür. Meselâ aşağıdaki beyitte şâir, zâhîde seslenmektedir: “Ey zâhid! Sen yürü mescide (git) meyhane bizimdir; mey içtiğimiz için kadeh de içindeki mey de bizimdir.” :

Zâhid yüri sen mescide mey-ḥâne bizümdür

Mey nüş iderüz cur^ca-i peymâne bizümdür

G 269 / 1

Âşıkâne-rindâne şiir tarzını özetleyen Müseddes Semâî’inde görüldüğü üzere Cesârî, dünyayı umursamayan, sadece ân’ı yaşamayı gayret eden bir şahsiyettir ve şiirlerinin çoğunu rindâne bakış açısıyla kaleme almıştır:

Çeker hem ^câşık-ı şâdık olanlar ^caşk [u] sevdâyı

Baḥa sâ^cat bu sâ^cat gün-be-gün añmam o ferdâyı

Hîç aşlâ güş kılmam dehrde bîhûde da^cvâyı

Devâ-yı derd için bulmaḡ ne lâzım dürlü eczâyı

Ḥudâyâ kıl kerem bu cismümi ḥaste-mizâc itme

İderseñ bâri bir gayrı tabîbe ihtiyâc itme

Dvç. MS 199 / 4

Şiirlerinin birçoğunda âşıkâne ve rindâne bir tavır görülebilecek olan Cesârî, genellikle bu tarza meyletmiş, eserindeki şiirlerin büyük bir kısmını da âşıkâne bir söyleyişle ve tarzla dile getirmiştir.

2.6.2. Hikemî ve Tasavvufî Şiirler

Cesârî her ne kadar şiirlerinde çoğunlukla âşıkâne tarzı benimsemiş olsa da hikemî ve tasavvufî konulu şiirleri de eserinde epey mevcuttur. Önce Mevlevîliğe intisap eden daha sonra da Bektâşî⁶⁶ olan Cesârî, içinde bulunduğu tarikat dolayısıyla ve almış olduğu âşıklık eğitimiyle de alâkalı olarak hîkemî ve tasavvufî şiirler kaleme almıştır, demek mümkündür. Aynı zamanda Hâfız olan Cesârî, dînî ve tasavvufî eğitimden geçmiştir. Bunların yanı sıra Klâsik şiirin tâkipçisi olan saz şâirlerinin belli bir eğitim almamış olsalar bile basmakalıp ve kulaktan dolma ifâdelerle gerek hikemî gerekse tasavvufî şiirler yazdığı söylenilebilir. Fakat Cesârî, hikemî ve tasavvufî şiirlerini kulaktan dolma bilgilerle değil eğitilmiş* ve okumuş bir âşık olarak yazmakta ve söylemektedir.

Nuķūş-ı zâhir ü bâtın görüp dürlü ʿalāmâtı

Tahayyürde kalup hāmūş [u] lâl [ü] ebsem oldum ben G 660 / 2

Yukarıdaki beyitte Cesârî, Allah'ın yarattıklarından âşık ve saklı olan bütün resimlerdeki çeşit çeşit işaretleri gördüğünü ve hayretten susup kaldığını, konuşmadığını söylemektedir. Şâir, bu beyitle yaradılan her şeyde gizli olan hikmetin insanoğlu için ne kadar hayret verici ve muhteşem olduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

Bakılsa ʿayn-ı ʿibretle vücūdum tılsımâtına

Hakîkat nüsha-i şuğrâ vü kübrâ ʿâlem oldum ben G 661 / 4

⁶⁶ “Cesârî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 2, s. 55

* Bu konuyla ilgili olarak ‘Hayatı’ başlıklı bölümde ayrıntılı bilgi mevcuttur.

Cesârî, yukarıdaki beyitte şöyle söylemektedir: “ Eğer vücudumda gizli olan sırlara ibret gözüyle bakılırsa (görülür ki) ben aslında hem büyük âlemim hem de küçük âlemim.” Âlemdeki hikmetlerin farkına varmış, etrafına ve kendine bu gözle bakmaya çalışan şâir, tasavvufî unsurları da şiirlerinde kullanarak bu konudaki bilgisini göstermekte ve hayata bakış açısını ifâde etmektedir.

Şâir, ‘Bektâşidür’ redifli gazelinde:

Hep taşavvuf söyler anlar anı nâdân añlamaz

‘Ârifâne nuḡ her ân eyleyen Bektâşidür

G 192 / 6

mısralarıyla Bektâşî’nin sözünün her zaman ârifâne olduğunu, devamlı tasavvuf söyleyenlerin ancak Bektâşî’yi anlayabileceğini ‘nâdân’ olan bir kimsenin ise anlayacağını dile getirmektedir. Bu gazelinde ve daha bir çok şiirinde Cesârî, Bektâşilik çerçevesinde hikemî ve tasavvufî şiirlerini kaleme almıştır.

Cesârî, bazen var olan hikmetleri daha iyi anlayabilmek için sorgulamakta ve altını çizmektedir.

Bir nefes ‘ârif olan dehrde ğamsız olmaz

Bu ne hikmet ki meserret ola nâdân [u] denî

G 787 / 2

beytinde şâir, “Bu dünyada ârif olan kişi bir an dahi gamdan kurtulamaz, devamlı sıkıntı içinde olur. Bu ne hikmet ki alçak ve câhil olan kimseler ise dâima sevinçli ve mutludur.” diyerek toplumsal bir çelişkiye dikkat çekmektedir.

“Sabah vakti Allah’ın yarattıklarındaki(sanatındaki) kudrete ibretle bak ki o zaman Allah’ın sırrına vâkıf olursun ve onu keşf edersin.” diyen Cesârî, özellikle sabah vakti sırların ortaya çıktığını anlatmaya çalışmaktadır:

Ḳudret-i şun^cına ^cibretle nazār ḳıl ki saña
Ola esrār-ı Hudā keşf-i ^cāyān vaḳt-i şabāh

G 123 / 2

Cesârî, aşığıdaki Güfte'sinde insanın yaradılış serüvenini tasavvufî unsurlar etrafında anlatmaktadır. Allah'ın ruhundan üflediğı Hz. Âdem'in soyundan gelen insanoğlu, hakikat menba'ının biricik hazinesidir. Allah insanı dört unsur olan hava, ateş, toprak ve sudan müteşekkil yaratmıştır.

Ben ḫaḳīḳat kânınuñ bir cevher-i yektâsiyam
Baḫr-i ^caşk aşdâfınuñ hem lü'lü'-i lâlâsiyam
Çār-^cunşurdan müretteb eyledi Mevlâ beni
Şol *nefahtü fih min rūluñ* dem-i ihyâsiyam

Dvç. Gü. 140 / 1

“İcmâl-i Şu'arâ-yı Cesârî” başlıklı 68 dörtlükten oluşan destanında şâir, meydana bütün âşıkları toplamış, önce Allah'ın kudreti ile hikmetinden söz etmiş ve Hz. Âdem'in yaradılışından başlayarak sonrasında gelen bütün peygamberler ile onların hayatlarındaki belirgin olayları zikrederek kıyamet gününe ve o gün yaşanması muhtemel olaylara işâret ederek destanı tamamlamıştır:

Eyledüñ bu yire çünki seferi
Görindi bizde bu ^caşkuñ eşeri
Virelüm o şun^c-ı Ḥaḳdan ḫaberi
Diñlesün bizleri aḫbâb [u] yārān

Dvç. Ds. 177 / 2

Cānib-i mağribden toğar güneş hem
Bāb-ı tevbe ḳapanur ey yār maḫrem
Şūrını İsrāfil çalısar ol dem
Ḳalmaya bir cān hep ola yeksān

Dvç. Ds. 177 / 60

Ayrıca, gittiği şehirlerde bulunan tekke ve dergâhların şeyhleri ile tarikat şeyhlerine şiirler(mehdiye) yazmış ya da bu kişilerin isimlerini şiirlerinde zikretmiştir. “Medh-i Sa’deddin” başlıklı şiiri buna örnek teşkil etmektedir:

Olur sâliklerüñ mürşîd [ü] pîr [ü] cānı Sa’de’d-dîn

Ṭarîkat reh-beri sırr-ı ḥaḳîkat-kānı Sa’de’d-dîn

Dvç. Mdh.159 / 1

Netice itibariyle; hikemî ve tasavvufî tarzdaki şiirlerinde Cesârî Allah, Hz. Muhammed, Peygamberler, Dört Halife, On İki İmam, Bektâşilik, Mevlevîlik, tasavvufî ve hikemî şiirlerde kullanılan belli başlı ayet ve hadisler ile vahdet, tecellî, tefekkür, ilâhî aşk, eşyanın sırrı.. vb.gibi belli başlı tasavvufî terimleri ihtivâ eden konuları işlemektedir.

2.6.3. Didaktik Şiirler

Cesârî, didaktik konulu şiirlerinde nasihat-âmiz bir üslup kullanmakla beraber edebî kişiliğinde öne çıkan cesâreti de bu üslup üzerinde etkili olmaktadır. Sözüünü kimseden sakınmayan şâir, rahatlıkla herkese öğüt vermekte hatta zaman zaman sözleri azarlayan bir ifâde şekline dönüşmektedir. Fakat bu öğretici tutum sadece etrafındaki kişiler ya da dinleyicileri için değil kendi için de söz konusu olmaktadır.

Meselâ; aşağıdaki beyitte Cesârî, kimseyle inatlaşmaması gerektiğini ve inatla yapılan konuşmada yanlışlık yapma ihtimalinin bulunduğunu söyleyerek kendisine de nasihatte bulunur:

Bir kimse ile kılma şaşın lecc Cesârî

Şâyed ki ḥaṭâ şâdır olur şöḫbet-i leccde

G 724 / 5

Kendi hayatında karşılaştığı zorlukları, başkalarının yaşamasını istemeyen şâir, tecrübelerinden yola çıkarak eşine dostuna nasihatta bulunmaktadır. Bu tecrübelerden en önemlisi şüphesiz Cesârî’nin gurbet hayatıdır. Gurbete çıkmak, şâire göre sonu olmayan bir arzudur ve bu arzunun neticesinde pişmanlık vardır:

Ṭut pendümi var bunda nedâmet saña bi'llâh

Alma başuña ṭül-i emel ğurbete çıkma

G 729 / 3

“Kendi rızıkına kanâat et, başkasının malına göz dikme; çünkü (şimdiye kadar) kıskanç kimselerin rahat bir uyku uyuduğunu hiç görmedim.” diyen Cesârî, yine nasihat etmekte ve bir hayat tecrübesini paylaşmaktadır:

Olup rızıkına kâni^c ğayrınıñ mālına göz dikme

Ki zîrâ görmedüm hîç h̄'âb-ı rāhat çeşm-i hâsidde

G 734 / 4

Aşağıdaki dörtlükte şâir, sırların herkese söylenmeyeceğini ve yeri geldiğinde susulması gerektiğini, öğretici bir edâyla tembih etmektedir.

Mukadder ne ise yazılan olur

Şems [ü] kamer toğar gâh nihân olur

Bu şun^c-ı Hağ saña hep 'ayân olur

Keşf-i rāz eyleme her insāna şuş

Dvç. Ş. 91 / 3

Cesârî;

Bu bezm-i 'arşada lu^cb-ı hüner öğren gözüm nûrı

'Adū şimşirine hâ'il siper öğren gözüm nûrı

G 855 / 1

mısralarında ‘gözümün nûru’ dediği kişinin şunları öğrenmesini istemektedir: “Bu mecliste sanat oyunlarını ve düşman kılıcına karşı korku verici bir şekilde siper olmayı öğren!”

Her gördüğün insân ile yâr olma şaşkın sen

Luṭf eyle amân meclis-i a^cdāya dolaşma

G 713 / 2

Yukarıdaki beyitte; “Her gördüğün insanla dost olma! Sakın düşmanların meclisine girme!” diyerek muhtemelen sevgiliye ya da bir dosta nasihatta bulunmaktadır. Bu beytin yer aldığı gazelin tamamında şâir, öğüt vermektedir:

Mektebde oķu sâz ile söz saña ne lâzım
Sen böyle gelüp seyr ü temâşâyâ dolaşma G 713 / 4

Țut pend-i Cesârîyi otur hânede tenhâ
Keşretden ırağ ol ulu ğavğâyâ dolaşma G 713 / 5

Sonuç olarak; didaktik tarzda yazdığı şiirlerin çokluğundan anlaşılmaktadır ki Cesârî, öğretmekten ve nasihat etmekten hoşlanmaktadır. Meydan şâirliğinin de neticesi olarak, irticâlen atıştığı ve şiirler söylediği meydanlarda gerek dinleyicilerle gerekse karşısında bulunan şâirlerle doğrudan iletişim kurabilen şâirin bu tarzı tercih etmesi muhtemeldir. Fakat başta zikr edildiği üzere Cesârî, bu didaktik ve nasihat-âmiz tavrı kendine de göstermekte ve öğüt verirken sadece karşısındakini muhatap almamaktadır.

2.7. Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi

Cesârî'nin doğum tarihi belli olmamakla beraber şiirlerinde verdiği ipuçlarından hareketle en geç 1760-70 tarihleri arasında doğduğu tahmin edilmektedir. Şâirin ölüm tarihi 1829'dur. 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında yaşayan Benderli Cesârî, şiirleriyle bu dönem saz şâirliği geleneği hakkında mâlumat vermektedir. Osmanlı İmparatorluğu şehirlerinde -özellikle Balkanlar'da- savaşların devam ettiği, Klâsik edebiyatın yavaş yavaş sonlandığı ve etkisinin azaldığı bir dönemde meydan şâirleri vasıtasıyla Klâsik şiir farklı bir hâlete bürünmüş, mahallileşme akımlarının da etkisiyle, âşıklar tarafından halka indirgenmiş, basitleştirilmiştir.

Özellikle 18. yüzyıl, kaynaklarda saz şiiri geleneği açısından zayıf ve verimsiz bir dönem olarak tespit edilmekte, 17. ve 19. yüzyıllarda ise çağa damgasını vuran âşıkların

yetiştirdiği söylenmektedir. Buna rağmen Cesârî'nin şiirleri incelendiğinde onun gayet başarılı şiirler kaleme aldığı görülmektedir.

Cesârî'nin âidiyet bakımından, 18. veya 19.yüzyıl şairi olup olmadığı hususu, tartışmaya açıktır. Şâirin şiirleri dönem özelliklerine göre incelenerek gerek dil açısından gerekse gelenek açısından incelenmeli ve kesin bir tespite varılmalıdır. Fakat sözü edilen bu yüzyıllar dil bakımından ve meydan şâirliği geleneği bakımından ihmâl edilmiş, her yönüyle ele alınmamış bir dönemdir. Bu sebeple Cesârî'nin Türk Edebiyatı'ndaki yeri ve önemini tespit etmede en mühim ve tek kaynak şiirleridir. Dîvân'ın Sermet Çifter Kütüphanesi'nde bulunan el yazma nüshasında "Târih-i Cesârî 1227 h.(1811 m.)" tarihi şâirin hangi yüzyıl şâiri olduğunu tespit etme açısından önemli bir ayrıntıdır. Bu durumda şâir eserini 1811 yılında - sonradan eklemiş olabileceği şiirleri dâhil edilmezse-tamamlamıştı. Bu tespitten ve şiirlerinde verdiği gerek tarihi gerekse toplumsal bilgilerden hareketle Cesârî'nin 18. yy. şâiri olduğunu söylemek mümkündür.

Türk edebiyatında, özellikle 17.-18. ve 19. yüzyıllarda hayat bulmuş, kendi kimliğini oluşturmaya çalışmış olan meydan şâirliği ya da saz şâirliği geleneğinin noksan halkalarını tamamlama bakımından Cesârî ve şiirleri önemlik arz etmektedir. Savaş yıllarında orduda cephâne kâtipliği yapan Cesârî'yi, asker şâirler olarak nitelendirilen gruba dâhil etmek mümkündür. Fakat askerlikle, savaşa ilgili şiirlerinin fazla sayıda olmamasından dolayı bu görevi uzun süre yapmadığı düşünülmektedir.

Cesârî, 18. ve 19. Yüzyılın sosyal hayatına dâir bir çok ayrıntıyı şiirlerinde barındırmakla beraber dönemindeki padişah, sadrazam, devlet büyükleri, tarikat şeyhleri, ağalar..vb. gibi târihî şahsiyetler hakkında da mâlumat vermektedir. Ayrıca gezip dolaştığı yerleri anlatan o dönem coğrafyası ve şehir özellikleri hakkındaki şiirleri hem Türk edebiyatı hem târihî ve coğrâfî hem de sosyal açıdan değerli bilgileri hâizdir. Ayrıca yaşadığı dönemdeki giyim-kuşam, esnaflar, maddî kültürü oluşturan savaş aletlerinden gündelik hayatta kullanılan birçok eşyayla ilgili mâlumat vermekte ve içinde bulunduğu yüzyılı şiirlerinde tüm canlılığıyla sergilemektedir.

Meydan şâiri, saz şâiri ya da âşık olarak nitelendirilen şâirler grubuna dâhil edilen Cesârî'yi Klâsik edebiyat şâiri olarak adlandırmak ne derecede doğrudur, şüphesiz bu da tartışmalı bir konudur. Şiirlerinin büyük bir kısmını aruz vezniyle kaleme alan - ya da söyleyen - şâirin en çok kullandığı nazım şekli gazel'dir. Gazelin yanı sıra Dîvân'ın başında bulunan Mesnevî'si ile yazdığı kasîde ve na'tların sayısı da az değildir. Ayrıca şiirleri arasında diğer Klâsik şiir nazım şekillerine tesadüf olunmaktadır. Klâsik şiir geleneğinin özelliklerini ve mazmunlarını sıklıkla görebileceğimiz Cesârî'nin şiirleri arasında sadece hece vezniyle yazdığı şiirleri bu gruba dâhil edilemez ki bunların da sayısı 87'dir. Tüm bunlara rağmen gerek 17. yüzyılda gerekse 18. ve 19. yüzyılda örnekleri olan bu tür şâirler, neden saz şâiri ya da meydân şâiri olarak adlandırılmaktadır?

Klâsik şâirlerle meydân şâirlerinin arasında önemli farklılıklardan ilki kullandıkları dil, ikincisi ise şiirlerini icrâ etme şeklidir. Daha önce de değinilen dil konusu araştırmaya açık bir saha olmakla beraber görünen odur ki meydân şâirleri daha sâde ve anlaşılır bir dil kullanmakta Klâsik şâirler ise Arapça ve Farsça kelimelerden müteşekkil bir Türkçe'den istifâde etmektedirler. Her ne kadar bunun aksi örneklerine rastlanılmaktaysa da genel kâide budur. Cesârî'nin şiirlerinde kullandığı dile bakıldığında çoğunlukla günlük konuşma diline yakın bir dil özelliği göstermekte ya da şiirlerini söyleyişindeki rahatlık dikkat çekmektedir.

İkinci farklılık olarak tespit edilen şiirleri icrâ etme şekli ise aslında dil konusuyla bağlantılıdır. Meydân şâirleri şiirlerini irticâlen söylemekte ve daha sonra yazmaktayken Klâsik şâirler düşünerek ve tasarlayarak yazmaktadır. Bu farklılık şüphesiz meydân şâirleri açısından bir hüner göstergesi, kıvrak zekâ, dili iyi kullanabilme yetisi, aruz veznini ve kâfiye ile redifî irticâlen kullanabilme üstünlüğü olarak zuhûr eder. Bu özelliklerin tümü Cesârî'nin edebî şahsiyetinde mevcut olmakla birlikte tespit edilen bazı kusurları da belirtmek gerekmektedir.

Cesârî'nin şiirlerinde kullandığı aruz vezninde imâle, zihaf gibi kusurlara sıkça rastlanılmaktadır. Buna sebep olarak şâirin şiirlerini Türkçe bir söyleyişle ve irticâlen meydana getirmesi gösterilebilir. Ayrıca şâirin elde bulunan Dîvân nüshalarındaki dil

problemleri de oldukça fazladır. 18. ve 19. yy. dönem özelliği olarak bilinen dildeki ikili kullanımlar, imlâ hataları, eklerin ve kelimelerin yazımındaki farklılıklar gibi problemler Cesârî'nin kullandığı yazı dilinde de mevcuttur. Tabi bu hataların hepsi şâire ait olmayıp müstensihthen kaynaklanıyor olma ihtimâli de söz konusudur.

Netîce itibâriyle Cesârî, şiiirleriyle yaşadığı döneme ait olan meydan şâirliği geleneği ve kültürünü yansıtmaktadır. Bu geleneğin edebî muhiti olarak bilinen ve sosyal hayatın da bir yansıması olarak kabul edebileceğimiz semâî kahveleri ya da âşık kahvelerinde oluşmuş şiiir kültürü ve edebî kültür Türk edebiyatı ve tarihi açısından mühim bir husustur.

İKİNCİ BÖLÜM

CESÂRÎ DÎVÂNÎ'NİN İNCELENMESİ

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Cesârî, eserini kâfiye esasına göre tertip etmiş olup Dîvân'ında daha çok gazel nazım şekliyle yazılmış şiiirlere ve Dîvânçe'sinde ise daha çok şarkı ve güftelere yer vermiştir. Şiiirlerinin büyük bir kısmını aruz vezniyle, sadece şarkılarını hece vezniyle yazmıştır. Kâfiye ve redif husûsunda şâirin şiiirleri zengin ve çeşitli olmakla beraber gerek vezinde gerekse kâfiye-redif kullanımında bazı kusurlar tespit edilmiştir.

1.1. Tertip Şekli

Klâsik edebiyatta bir şâir, dîvân meydana getirebilmek için belli kâideler dâhilinde hareket etmeli, oluşturulan eser, gerekli ve geleneksel husûsiyetleri bünyesinde barındırmalıdır. Bu husûsiyetlerden ilki şüpheşiz dîvân tertibidir. Klâsik şiiir geleneğinde tertipli yani mürettep bir dîvân meydana getirebilmek aynı zamanda şâirin kudretini göstermektedir.

Mürettep bir dîvânda şairlerin sıralanmasıyla ilgili olarak herkesçe kabul görmüş ve kâide hâline gelmiş özelliklerden ilki dîbâce kısmıdır. Dîbâce kısmı şâirin tercihine göre yazılan ve dîvânın başında bulunan bölümdür. Bu bölümden sonra dîvânda sırasıyla; kasideler, terci'-bend ve terkiib-bend, küçük mesnevi, tarih manzumeleri, musammatlar, şarkılar, gazeller, kıtalar, müfredât yer almaktadır. Şâirler, zaman zaman bazı bölümlerin yerini değiştirerek bu düzeni bozabilmekte ve genel tertibin dışına çıkabilmekteyse de bu şekilde düzenlenen dîvânlara "mürettep", sözü geçen şair sıralamalarına dikkat etmeden düzenlenen dîvânlara ise "gayr-ı mürettep" dîvân denmektedir.⁶⁷

Cesârî Dîvânı yukarıda sözü edilen özellikleri hâiz olmamakla beraber eserin kendi içinde bir tertibi olduğunu söylemek mümkündür. Klâsik şiir geleneğinin dîvân tertip etme husûsundaki genel kâideleri göz önüne alındığında Cesârî Dîvânı için gayr-ı mürettep bir dîvândır, denilebilir fakat şâirin kâfiye konusundaki tavrı bu tespitin aksi yönünde karar vermeyi gerektirmektedir.

Cesârî Dîvânı ve Dîvançesi her ne kadar iki ayrı eser görünümü sergilemekteyse de aslında tek eser olarak kabul edilmelidir. Çünkü şâir, Dîvanı'nı - birkaç istisna şiir hariç - gazel nazım şekliyle yazdığı şiirlerden; Dîvançesi'ni ise - istisna olan birkaç şiir hariç- dörtlüklerden ve bentlerden oluşan nazım şekilleriyle yazdığı şiirlerden oluşturmaktadır. Her iki bölüm de kendi içinde kâfiye düzeni esas alınarak meydana getirilmiştir. Eser, klâsik dîvân tertibine uygun değildir. Fakat Cesârî'nin kâfiye düzeni husûsunda titiz davranmasından anlaşılmaktadır ki şâir, Dîvân ve Dîvançe'sini kâfiye esasına göre düzenlemiştir ve aşağıdaki beyitte eserinin tertipli olduğunu dile getirmektedir:

Anuñ ta^crîfî üzre itdüm inşâ

Mürettebdür bu Dîvân kııl temâşâ

Msn. 1 / 161

Dîvân-ı müretteb kullanup sâz [u] söz ile

Sultânuma ben bendeleri sevķ olacaķdur

G 257 / 4

⁶⁷ Sebahat Deniz, *Tecellî ve Dîvânî*, İstanbul, Veli Yayınları, 2005, s. 29.

Hatta Cesârî, bir şiirinde Dîvânı'nın tertibiyle ilgili olarak; eserini harf düzenine göre tertip ettiğini söylemektedir:

Harf-i heycâyı müretteb eyledüm başdan başa
Ehl-i nazmuñ şâhib-i dîvânyam karşıdayam G 582 / 6

Tüm bu tespitlerden hareketle Cesârî Dîvânı ve Dîvânçesi'nin - her ne kadar klâsik dîvân tertibine uymuyor olsa da - şâir tarafından bilinçli bir şekilde kâfiye düzeni esas alınarak tertip edildiği kabul edilmiş ve birkaç husûs dışında eserin tertibine müdâhale edilmemiştir.

Dîvân ve Dîvânçe'nin tertibine müdâhale edilen kısımlarda ise şöyle bir yol izlenmiştir: Sadece S nüshasında ve derkenarda olup kafiye düzenine uymayan ve şâirinin Cesârî olup olmadığı belirsiz şiirler - çoğu muammâ ve lugazdan müteşekkil - ile nâ-tamam şiirler "Dîvân'ın Eki" başlığı altında toplanmıştır. Ayrıca şâirin sadece 179 no'lu cönkte bulunan "Münâcât"ı Mesnevî'den sonra ikinci şiir olarak başa alınmıştır. M ve S nüshalarında bulunan ve mesnevi nazım şekliyle yazılmış Lugaz ise herhangi bir kâfiyeye uymadığı için Dîvân'ın sonuna eklenmiştir. Ayrıca Dîvân ve Dîvânçe'de "Kef" ve "Nun" kâfiyesinde yer alan bazı şiirlerin redif ya da kâfiyesindeki anlamı bozan yanlış imlâlar düzeltilmiş ve bu şiirler ilgili kâfiyeye alınmak sûretiyle yerleri değiştirilmiştir. Bu husûslar hâricinde Dîvân ve Dîvânçe'nin tertibine müdâhalede bulunulmamıştır.

Cesârî'nin kâfiye esâsına göre tertip ettiği Dîvân'ı 164 beyitlik bir mesnevîyle başlamaktadır. Mesnevî'den sonra sırasıyla Münâcât, Na't, dört halifeye yapılmış 4 ayrı medhiye yer almakta olup bu bölümde toplam 7 şiir bulunmaktadır ve bu şiirler arasında herhangi bir kâfiye düzeni yoktur. Bundan dolayı sözü edilen bölümdeki şiirler kendi içinde numaralandırılmıştır.

Giriş olarak kabul edilebilecek olan bu bölümden sonra Dîvân, kafiye düzenine uygun şekilde 'elif'ten başlamakta ve 'ye' harfinde son bulmaktadır. İkinci bölüm olarak adlandırılabilir olan bu kısımda, şiirlerin numaralandırılması 1'den başlamaktadır ve

toplam 857 şiir mevcuttur. Çoğu gazellerden oluşan Dîvân'da kasîde, na't, müstezat, semâî, kalenderî, dîvân, târîh, Tahmis..vb. gibi nazım şekilleriyle yazılmış şiirler vardır. Semâî, kalenderî, dîvân olarak adlandırılan halk şiiri nazım şekillerinin tamamı gazel formunda yazılmış olup konu itibâriyle de aralarında farklılık yoktur. Cesârî'nin bu bölümü (Dîvân'ı) gazeller kısmı şeklinde tertip etmek istediği ve Dîvânçe'yi ise gazel formu dışındaki şiirlerden tertip etmek istediği anlaşılmaktadır. Fakat -muhtemelen sonradan eklemiş olabileceği- farklı nazım şeklindeki şiirlerin başlığında “Gazel Târih, Gazel Semâî, Gazel-i Medh-i Gül, Gazel Müseddes..vs” gibi adlandırmalar kullanmasının gazel bütünlüğünü bozmamak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Şâir, târih (83 no'lu şiir) ya da münâcaat özelliği gösteren şiirlerde de “Gazel” başlığını kullanmaktadır. Hatta bu bölümde bulunan ve dördlüklerden (519 no'lu şiir) ya da altılıklardan (629 no'lu şiir) oluşmuş şiirlerinde de “Gazel” başlığı yer almaktadır.

Tüm bu tertip dışı özelliklerin müstensihthen kaynaklanma ihtimâlini göz önünde bulundurmak gerekir. Eserin elde bulunan dört nüshasından (M, S, C, E) sadece E ve S nüshalarında başlık bulunmaktadır ve E nüshası noksan bir nüsha olduğu için Dîvân ve Dîvânçe'de başlık bakımından çoğunlukla S nüshası esas alınmıştır.

Dîvân'ın ardından S nüshasında “Dîvân-ı Dîgerî Güfte vü Rubâî Ğazeliyât”, M nüshasında “Dîvânçe-i Cesâriyyü'l-Merhûm” başlıklarıyla eserin Dîvânçe kısmı başlamaktadır. Dîvânçe kendi içinde ayrıca kâfiyelendirilmiş ve “elif” harfinden başlamak sûretiyle “ye” harfinde son bulmuştur.

Dîvânçe'nin de tıpkı Dîvân gibi -şâir tarafından- kâfiye esaslı tertip edilmesi dolayısıyla herhangi bir müdâhalede bulunulmamıştır. Eserde şiir numaraları 1'den başlamak sûretiyle kendi içinde numaralandırılmıştır ve burada toplam 233 şiir mevcuttur. Dîvânçe'de bulunan şiirlerin büyük bir kısmı dördlüklerden ya da bentlerden oluşmaktadır. Hece vezniyle yazılmış “Şarkı” başlıklı toplam 86 şiir ve 1 adet destan mevcuttur.

Dîvânçe'ye na't konulu bir Elif-nâme ile başlayan Cesârî'nin bu bölümde 84 adet Güfte'si mevcuttur. Dîvânçe'de çeşitli nazım şekilleriyle (muhammes, müseddes,

müsemmen, muaşşer, terci'-bend) yazılmış şiirler bulunmakla beraber bu şiirlerin büyük bir kısmını Şarkı'lar ve Güfte'ler oluşturmaktadır.

Dîvânçe'de bulunan şiirler, nazım şekli ve türü bakımından Dîvân'a kıyasla çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca nazım şekillerinin dağılımından Cesârî'nin Dîvânçe'yi Şarkı ve Güfte ağırlıklı oluşturmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Cesârî'nin mûsikî ile olan ilgisinden hareketle Dîvânçe'nin bestelenmek üzere yazılmış şiirleri bir araya toplama amacıyla tertip edildiği düşünülebilir. Fakat Dîvân'da da olduğu gibi farklı nazım şekilli şiirlerin sonradan eklenmiş olabileceği ihtimâl dâhilindedir.

Yukarıda bahsedildiği üzere Dîvân ve Dîvânçe'de kafiyeyi bozan ve Cesârî'ye ait olup olmadığı bilinmeyen şiirler ile nâ-tamam şiirler "Dîvân'ın Eki" başlığı altında ayrı bir bölümde toplanmıştır. Bu bölümde toplam 24 şiir bulunmaktadır. Bu şiirler, 10 adet Muammâ, 3 adet Lugaz, 2 adet güfte, 2 adet kalenderî, 1 adet dîvân, 1 adet gazel, 2 adet kasîde, 1 adet Satranç, 1 adet Târih'ten (tek beyitlik), 1 adet musanna' beyitten müteşekkildir.

1.2. Vezin

Aruz vezni, Klâsik Türk şiir geleneğinde şâirler tarafından titizlikle uygulanmakta ve şiir yazmanın önemli bir husûsu olarak kabul edilmekteydi. VIII. Yüzyılda Arap edebiyatında doğan aruz vezni, ünlü Arap gramercisi ve mûsikî bilgini İmam Halil tarafından sistemleştirilerek bazı kâidelere bağlanmıştır.⁶⁸

Cesârî, meydan şâiri olarak tanınsa da şiirlerinin büyük bir kısmını aruz vezniyle yazmıştır. Hatta kaynaklarda onunla ilgili verilen kısıtlı bilgiler arasında aruzla şiir yazdığı ve bu konuda başarılı olduğu altı çizilen hususlardandır. Cesârî, bu yönüyle meydan şâirliğinin yanı sıra Klâsik edebiyat şâiri olarak da kabul edilmelidir.

⁶⁸ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2001, s. 131-132

Aruzla şiir yazmanın önemini bir çok şiirinde dile getiren şâir, vezinli şiir yazma mevzuunda ne kadar titiz olduğunu devamlı sûrette belirtmektedir.* Cesârî sadece aruz vezniyle değil bir Âşık olarak hece vezniyle de şiir yazmaktadır. Fakat şiirlerinin çoğu aruz vezniyle yazılmış ve söylenmiş olup hece vezniyle yazdığı ve söylediği şiirlerinin sayısı toplam 87 adettir. Şarkı'larını hece vezniyle yazan şâir, bu şiirlerde sadece 11'li hece veznini kullanmaktadır.

Meydan şâirlerinin aruz vezniyle irticâlen şiir söylemeleri, bir çok kusurun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Fakat vezindeki bu kusurlar saz şâirleri tarafından önemsenmemiş aksine tabî görülmüştür.⁶⁹ Cesârî, bir meydan şâiri olarak her ne kadar aruzu kullanmada başarılıysa da aruzla yazdığı şiirlerinde bir takım kusurlar mevcuttur.

Vezin için anlamdan ferâgat eden ya da Arapça-Farsça kelimeleri konuşma dilinde olduğu gibi kullanan Cesârî, konuşur gibi söylediği şiirlerinde ve üstelik Türkçe söyleyişin hâkim olduğu bir dil'le aruz veznini uygulamaktadır. Her ne kadar aruz veznini uygulayışında kusurlar olsa da şâir, bu konuda başarılı kabul edilmelidir.

Vezin için zaman zaman Farsça tamlamaları ters kullanan şâir, anlamı geri plana atmakta ve aruz veznini önemsemektedir. Meselâ, aşağıdaki beytin ikinci mısraında “nigeh-i nîm” tamlaması “nîm-nigeh” olması gerekirken vezin için yanlış kullanılmakta ve anlam bozulmaktadır:

Ġam [u] cevrũn ile maḥzũn idi dil yine anı

Nigeh-i nîm ile kılduñ heme rāzî ḥoşnũd

G 148 / 5

Bu hususla ilgili örnek çok olup bunlardan biri de aşağıdaki beyitte geçen “gül-ter” ifâdesidir.

Āteş-i ʿaşq-ı Hudā bülbüldedür *gül-terde* yok

* Bu konuyla ilgili “Şiir ve Şâir Hakkındaki Düşünceleri” başlıklı bölümde bilgi mevcuttur.

⁶⁹ M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, C. 1, s. 18.

Müşg-i şeb-büy-ı şafâ kâküldeür ʿanberde yok G 484 / 1

Şâir, eserinin birçok yerinde vezin gereği “şîʿâr” kelimesini “eşʿâr” kelimesi yerine kullanmaktadır ve anlamdan ferâgat etmektedir:

İşbu mevzûn-ı şîʿarum dâd-ı Hâkdur dâd-ı Hâk
Tabʿ-ı istiʿdâd-ı feyz esrâr-ı Yezdândur baña G 19 / 2

Vezin kusuru olarak söylenebilecek diğer bir husus ise şâir, Türkçe kelimeleri uzun ünlüyle yazmakta ve Türkçe kelimelerde med yapmaktadır. Aşağıdaki örnek beyitte “avuç avuç” ifâdesinde yer alan “a” sesi kapalı hece sayılmak üzere med’li yazılmış, “toprağ” kelimesinin ikinci hecesinde ise r’den sonra “elif” konulmak sûretiyle kapalı hece kabul edilmiştir:

Ey Cesârî fevt olunca üstüne yârân gelüp
Avuç avuç kabrinüñ toprağını silker döker G 175 / 5

Diğer bir örnekte ise şâir, Türkçe bir kelime olan “güç” kelimesini med’li okumaktadır:

Ey Cesârî taşradan bağan anı âsân şanur
Güçdür güç iddiʿâ-yı müddeʿâsı ʿâşîkuñ G 496 / 6

Cesârî’nin vezin konusundaki kusurlarından biri de kelimelerin vezin gereği halk ağzındaki şekliyle kullanılmasıdır. Buna örnek olarak; “mużîʿâ” kelimesinin “mużiyyâ” şeklinde, “ne-şinâs” kelimesinin ise “neşnâs” şeklinde kullanımı gösterilebilir:

Cemâl-i bâ-kemâlin âşîkâr idüp seher vaḳti
Mużiyyâ itmege bu dehr ol meh-rû olur bâʿiş G 102 / 2

Neşnās-ı dil ehl-i suhan-dān begenür mi

Güç tab^çını gūş itse gāzel-h^çān begenür mi

G 854 / 1

Ayrıca Arapça ve Farsça kelimelerin yine vezin gereği ünlü harf ya da uzun ünlü eklenerek yazılışı ve okunuşu vezin kusurları arasında yer almaktadır. Meselâ; “dehr” kelimesinin “dehri” şeklinde, “ārāşte” kelimesinin “araşte” şeklinde, “bezm” kelimesinin “bezim, bezmi” şeklinde, “mekş” kelimesinin “mekiş” şeklinde, “şems” kelimesinin “şemis” şeklinde yazılması ve okunması buna örnektir:

Āb-ı la^çlūñ göricek peymāneler itsün mekiş

İçmege nevbet bizüm mestāneler itsün *mekiş*

G 96 / 1

Olmağ dileyen *dehr*ide yār vaşlına nā`il

Bir yār için elbet ider ağıyāra müdārā

G 20 / 4

Şâir, “şirîn” kelimesini vezin gereği “şirîn” ya da “şirin” şeklinde yazmakta ve bu kelime en çok zihaf yapılan kelimeler arasında yer almaktadır. Ayrıca Farsça atıf terkiplerinde med yapması vezin konusundaki diğer bir kusurudur:

Lâyık mı begüm mey-kedede bāde içüp çok

Her şām [u] seher *mest ü* sekrān olasuñ sen

G 627 / 2

Cesârî aşağıdaki beyitte “nūr” kelimesinde med yapmakta yani heceyi 1.5 okumaktadır fakat oraya vezin îcâbı açık hece değil kapalı hece lâzımdır. Yani şâir önce med yapmakta ardından buçuk hecede imâle yapmaktadır:

Nazra-i im^çān ile kıl semt-i eflāke nazar

Perde-i *nūr*[ı] siyāh-reng bağlar aḥşam üstine

G 722 / 2

Aşağıdaki beyitte şâir, “Āh” kelimesinde med yapmaktadır:

Çarh-ı devrân-ı felek itdi baña gaddârlık

Âh kim hep külli varum gitdi elden hey dirîg G 465 / 3

Bir mısradaki 3 defa med yaptığı görülmektedir. Med yaptığı heceler, aşağıda gösterilmiştir:

Dilüm mahfûz kıldum hūblar ev.şâf[1] zıkrinden

Cesârî anuñ için her belâlardan maşūnam ben G 635 / 6

Cesârî, aruz vezninde başarılı bir şâir olarak görülmekle birlikte, şiirlerinde kullandığı vezinler çeşitlilik göstermez. Şâirin eserinde toplam 10 çeşit vezin kullanmasının sebeplerinden biri olarak şiirlerini irticâlen söylemesinin yanı sıra saz şâirlerinin kullandıkları bazı hece vezni ile yazılan nazım şekillerini (dîvân, kalenderî, semâî..vb.) sonraları mısradaki hece sayısına (15'li, 16'lı..vb.) aruz veznine uydurmaları ve bu nazım şekillerinden her birinin ayırt edici özelliği olarak dâhil oldukları vezin ile anılmalarıdır.⁷⁰

Halk edebiyatında “Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün” vezni ile yazılan şiirlere “Dîvân”, “Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün” vezni ile yazılanlara “Selîs”, “Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fa ‘û lün” vezni ile yazılan şiirlere “Kalenderî”, “Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün” vezni ile yazılanlara “Semâî” adı verilmekle birlikte bu şiirlerin şekil olarak gazelden hiçbir farkı yoktur. Cesârî'nin yazdığı bazı şiirlerin başlığında bir nüshada “Gazel” ifâdesi yer alırken diğer nüshada aynı şiir için “dîvân, semâî ya da kalenderî” ifâdesi kullanılmakta ve bu da sözü edilen şiirler ile gazel arasında çok keskin bir ayırımın olmadığını anlatmaktadır.

Böylece saz şâirleri, dîvân şâirlerine kendilerini kabul ettirme yolunda ve hüner gösterme amacıyla aruz veznine meyl etmişler hatta dîvân şâirlerini geride bırakmak için aruzlu şiirlerini irticâlen söyleme cesaretini göstermişlerdir.

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ahmet Talat Onay, *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara, Akçağ Yayınları, 1996.

Şâirin şiirlerinde kullandığı sözü edilen vezinler ve bahirleri şunlardır:

Remel: Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün
Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün
Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün
Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

Hezec: Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fa ‘û lün
Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fa ‘û lün
Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün
Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fa ‘ûl

Münserih: Müf te ‘i lün / Fâ ‘i lün / Müft e ‘i lün / Fâ ‘i lün

Recez: Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün

Eserde remel bahrinin vezinlerinden olan “Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün” vezninde 444 şiir, “Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün” vezninde 91 şiir, “Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün” vezninde 6 şiir, “Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün” vezninde ise 4 şiir mevcuttur.

Hezec bahrinde yer alan “Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fa ‘û lün” vezninde 11 şiir, “Mef ‘û lü / Me fâ ‘î lü / Me fâ ‘î lü / Fa ‘û lün” vezninde 207 şiir, “Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün” vezninde 265 şiir, “Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fa ‘ûl” vezninde 1 şiir bulunmaktadır.

Münserih bahrinden “Müf te ‘i lün / Fâ ‘i lün / Müft e ‘i lün / Fâ ‘i lün” vezninde 1 şiir, rezec bahrine ait olan “Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün / Müs tef ‘i lün” vezninde yine 1 şiir yer almaktadır.

1.3. Kâfiye ve Redif

Cesârî, şiirlerinde kullandığı kâfiye ve rediflerde özellikle redif husûsunda zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Şiirlerinde en çok rağbet ettiği kâfiye çeşidi, revî’den önce gelen ve ridf adı verilen, “elif”, “vav” ve “ye” harflerinden birinin kâfiyeli kelimedede bulunması ile yapılan *müreddef kâfiye*dir.⁷¹ Meselâ; “- ān” (G. 372) , “- āş” (G. 418), “- ār” (G. 426), “- āş” (G. 433), “- āl” (G. 416), “- ĩn” (G. 388), “- ūn” (G. 708) bunlardan bazılarıdır:

Ey bülbül-i dil bāğ-ı *gül-istān* unutulmaz
Gül-rûlar ile hem-dem-i *devrān* unutulmaz G 372 / 1

Ser-i mûlar yine dil-dârdan gitmiş *telāş* olmuş
Güzellenmiş ^çaceb ol yâr-ı mümtāzum *tırāş* olmuş G 418 / 1

Mukayyed (zengin) kâfiye de şâirin kullandığı kâfiye çeşitlerinden olup buna fazla rağbet etmediği görülmektedir. Aşağıdaki beyit, hem mukayyed kâfiyeye hem de zü’l-kâfiyeteyn’e örnek teşkil etmektedir:

Şerāfetlü benüm ol ^çizz-mendüm nemden incinmiş
Leṭāfetlü o ṭab^ç-ı müstemendüm nemden incinmiş G 429 / 1

Sadece revî ile yapılan mücerred kâfiyeye misâl olarak aşağıdaki beyitler verilebilir:

Ey kaç[ı] hilāl-i meh-i nev beñleri *kevkeb*
Eflāk gibi ḥüsnüñ ^çaceb zeyn-i müretteb G 68 / 1

Dilde eş^çār-ı kelām söyle velī mu^çteber it
Ṭūṭi-i ṭab^çuñna her sözleri şehd [ü] şeker it G 82 / 1

⁷¹ Songül Aydın, *Gazellerde Kâfiye*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Danışman: Nâmık Açıkgöz, 2004, s. 17.

Cesârî, müesses kâfiyeye de şiirlerinde yer vermektedir. Meselâ; aşağıdaki beyitlerde şâir, kâfiyenin “iftiâl” veznine göre düzenlendiğini ve uzun zamandır tam kâfiye ile yazılmış bir şiir duymayı arzu ettiğini de dile getirmektedir:

İ^çtirâf-ı ^çac ile itme bu nazma *i^çi^çzâr*

Şâ^çir itmez şâ^çire kec-nazra ile *i^çti^çkâr*

D 327 / 1

Gördüm anda ifti^çâl bâbıyla pür-şan^çat ki var

Nev-gazel tahrîrûñ olmuş ^çâlem içre *i^çtihâr*

D 327 / 4

Böyle bir tam kâfiye güş itmege çokdan berü

Eyler idüm ârzü ben olmuş idüm *inti^çzâr*

D 327 / 8

Müesses kâfiyeye başka bir örnek ise aşağıdaki beyitte geçen “kâtib” ile “tâlib” kelimeleri arasındaki kâfiyedir:

Yaz nüktelerüm yâra benüm remz ile kâtib

Ma^çnâ-yı la^çîfide şafâ kesb ide t̄alib

G 64 / 1

Cesârî, şiirlerinde zü'l-kâfiyeteyn ya da zü'l-kavâfi denilen kâfiye çeşidine oldukça rağbet göstermektedir. Zü'l-kâfiyeteynin bir çeşidi olan ve kâfiyenin ard arda gelmesiyle oluşan mütekarrin kâfiyeye misâl, aşağıdaki beyitte mevcuttur. Kâfiyeyi oluşturan birinci kelimenin son hecesinin tekrarlanmasıyla oluşmaktadır:

Dil-i dîvâneyi şeyh [ü] meded-kâr özge *â^çkıl kıl*

Görürsün sâlik-i ^çaşk olduğın irşâda *kâbil bil*

G 530 / 1

Zü'l-kâfiyeteyne örnek olan diğer bir beyitte ise, kâfiyeyi oluşturan ilk kelime ve arkasından gelen ikinci kelimenin kendi aralarında kâfiye oluşturmalarıyla meydana gelmiştir:

Naẓm u eş'ârı görünce ider *ezber berber*

Hâtır-ı 'âşıkı itmez hele *muğber dilber*

G 228 / 1

Cesârî,

Cefâsını yâruñ 'âşık-ı şâdık

Cihân içre gâhî bir *geçer çeker*

Murâdı olmağdur vuşlata lâyıķ

Ꞑuşanur miyâna zer *kemer meger*

Dvç. Ş. 59 / 1

yukarıdaki örnekte kâfiyeyi oluşturan birinci kelimenin ilk harfi ile ikinci harfinin yerini değiştirmek sûretiyle kâfiyeyi oluşturan ikinci kelimeyi ortaya çıkarmaktadır. Mütেকarrin kâfiye ile ilgili diğerk örnekler şöyledir:

Âteş-i 'aşk-ı Hudâ *bülbüdedür gül-terde yok*

Müşg-i şeb-büy-ı şafâ *kâküldedür 'anberde yok*

G 484 / 1

Bî-tekellüm ol gönül bu fâm-ı gönca *alı yum*

Çünkü yandun bezm-i 'aşk içre olup *boyalı mum*

G 568 / 1

Zü'l-kâfiyeynin diğerk bir çeşidi olan mahcûb kâfiye, yani kâfiyelerin fâsılalı bir şekilde beyte yerleştirilmesiyle oluşan bu kâfiye çeşidine örnek olarak aşağıdaki beyit verilebilir:

La lüñ mi şehâ meclis-i germiyyete bā'is

Nuṭkuñ mu veyā şevķ ile bu şoḥbete bā'is

G 98 / 1

Cesârî, mısra içi kâfiyeyi de şiirlerinde sık sık kullanmaktadır. Örnek beyitlerden bazıları şunlardır:

Biz devā-cū-yı tabīb olsaḵ bize ʿayb itmeñüz
Ḳalbümüz *tīmār* iken *bīmār* oldu āh āh G 700 / 4

Gün-be-gün oldu ziyāde ḳalb-i maḥzūniyyetüm
Sīne ʿüryān dīde giryān eyledi ḡurbet beni G 772 / 3

Hūbdur merḡūbdur maḫlūbdur ince miyān
Bir nihāl-āsā görünür ḳadd-i ser-efrāz hūb G 57 / 3

Cesârî, şiirlerinde mısra içi kâfiyenin yanı sıra mısra içi redife de yer vermektedir. Aşağıdaki şiirde görüldüğü üzere mısra içlerinde “benüm” mısra sonlarında ise “senüñ” kelimesi tekrar etmektedir:

Ey kân-ı şafā rüy-ı mücellā senüñ olsun
Seyrān *benüm* şüh-ı dil-ārā *senüñ* olsun G 647 / 1

Ḳıl bezm[i] müheyyā idelüm ʿişret [ü] demler
Peymāne *benüm* bāde-i ḥamrā *senüñ* olsun G 647 / 2

Aşağıdaki beyit, tam kâfiyeye örnek olmakla beraber ilk beyitte “ben” ve “sen” kelimeleri kâfiyeyi oluşturmakta ve sonraki beyitlerde ise sırasıyla bu iki kelime tekrarlanmaktadır:

Her rumūza āşinā hem maʿrifet serdār *ben*
Nükte-sencān [u] belāḡat server [ü] sālār *sen* G 168 / 1

Dilde nuḫḳuñ vāridāt[ı] hep İlāhīdür meger
Añladum dehrüñ güzīde şāḫib-i eşʿār *sen* G 168 / 3

Feyz-i āşār-ı maḥabbet böyle ger kalur ise

Münfek olmam maḥrem-i esrārdan her bār *ben*

G 168 / 4

Cesârî'nin şiirlerinde kâfiye çeşitliliğinin yanı sıra redif bakımından da zenginlik görülmektedir. Kelime hâlindeki rediflerin çoğunluğu Türkçe kelimelerden oluşmakta ve çok kelimeli rediflere tesâdüf olunmaktadır. Meselâ, aşağıdaki beyitte mısraın tamamı kâfiye ve rediften müteşekkil olup redif kelimeleri Türkçedir:

E^fālūñi *sen söyle bu urğana bu gün gel*

A^cmālūñi *sen söyle bu urğana bu gün gel*

Kl. 527 / 1

Aşağıdaki beyitlerde kelime hâlindeki rediflerin birer cümleden oluştuğu ve çekimli fiillerin sıklıkla kullanıldığı görülmekle beraber şâirin şiirlerinde geçen ek hâlindeki rediflerin herhangi bir ayırt edici özelliği bulunmamaktadır:

Söyleyün cānānuma *geç geç gelüp tez gitmesün*

Her zamān bu yanuma *geç geç gelüp tez gitmesün*

G. 672 / 1

İrelden ^caşq-ı cānāna *göñül bir āh çeker bir hū*

^cAceb ḥāl oldı bu cāna *göñül bir āh çeker bir hū*

G 691 / 1

Baḥa ey pür-cefā-cū yār *küsüp incinme darılma*

Şuçum ^cafv it niyāzum var *küsüp incinme darılma*

G 741 / 1

Benüm bir tāze meh-rū *eski derdüm tazelendürdi*

Ne rāḥatdum o server *eski derdüm tazelendürdi*

G 805 / 1

İşitdüm yār o meh-rūya *göñül virmiş nişānlanmış*

Ḥaṭ-āver çār-ebrūya *göñül virmiş nişānlanmış*

Uçurmuş murğ-veş şabr u *karārın elden aldurmış*

Aşağıdaki beyitte Cesârî, hem mısra başında hem de mısra sonunda redif kullanmaktadır:

Bir zamān ey dostum şāhib-ma^çāş itdüñ beni

Bir zamān zulmüñ ile çok cān-hırāş itdüñ beni

G 792 / 1

Cesârî'nin bazı şiirlerinde kusurlu rediflere ve kâfiyelere rastlanmaktadır. Bunun sebebi olarak da şiirlerini irticâlen söylemesi gösterilebilir. İrticâlen şiir söyleyen bir çok âşık'ta görülen bu kâfiye ve redif kusurları Cesârî'de de mevcuttur.

Kâfiye ya da redif için anlamdan ferâgat eden şâir aynı zamanda kelimelerin yazılışını değiştirmektedir. Meselâ, aşağıdaki beyitte “enva^ç” kelimesi “āh” kâfiyesine uydurulmak için “envāh” şeklinde imlâ edilmektedir:

Bāğda tūtī vü kumruları gūş eyleyelüm

Gül [ü] bülbüldür olan dilde kelām-ı *envāh*

G 754 / 4

Cesârî, başka bir beyitte yine kâfiyeye uydurmak için “mahrüz” kelimesini “mahrüz” şeklinde yazmıştır:

Merhabā rüz-ı mübârek dilde hoş *mahrüz-ı* ^çid

Merhabā ey baht-ı firüz ey mübârek rüz-ı ^çid

Dvç. Iyd. 30 / 1 g-h

Cesârî,

İder zîr-i hasenden hâle zülfüñ rā-yı meh-veşdür

Bu hüsn-i nāz ile şūhum ^çazîz-i Mısrā bir eşdür

Ser-i kūyuñda şad-üftāde vü nālāna *der-peşdür*

Firāk-ı nār-ı ḥasretle derūnum cümle âteşdür
Cihān-ı dilde ʿaşq nāmında bir şāh-ı güzīnüm var
Zebūn-ı pençe-i fermānıyam āh [u] enīnüm var Dvç. Mü. 51 / 2

müseddes’inde “- eş” kâfiyesine uygunluk bakımından “der-püş” kelimesini “der-peş” şeklinde imlâ etmiştir.

Kâfiye ve redif için kelimelerin imlâsını değiştiren şâir, aynı zamanda ekleri de hatalı kullanmaktadır. Meselâ, aşağıdaki Şarkı’nın birinci, ikinci ve üçüncü mısraında “- in” eki redifir. İkinci mısra da geçen “haberin” kelimesi anlam gereği ikinci tekil şahıs iyelik eki alarak “haberūñ” şeklinde yazılmalıydı fakat şâir, kâfiyeyi bozmamak adına eki “ñ” ile değil “n” ile göstermiştir:

Cesārī ḳalmışdur ʿaşq eşerinde
İltifāt itmedüñ var ḥaberin de
Senüñle elbetde maḥşer yerinde
Faşl ider da ʿvāmuz o Rabbü’l-Mecīd Dvç. Ş. 31 / 4

Eklerin -özellikle iyelik eki- kâfiye gereği hatalı kullanımıyla ilgili örnek çok olup bunlardan bazıları şunlardır:

Ḥaḫā çoḳdur şehā ednā ḳuluñda
N’ola cān virsem ol cānān yolında Msn. 1 / 135

İltifāt eyle Cesārī ḳuluña sultānum
Ḥayli demdür ki firāḳuñ ile miḥnet-zedenüm Dvç. GK 147 / 22

Bir nigāh itseñ n’ola biñ cān ile müştāḳuña
Mest [ü] ḥayrān ḳaldı diller şöhre-i āfāḳuña
Bir vecihle irmez el ol ebruvānuñ ḫāḳına

Cesârî, ayrıca Farsça ve Türkçe kelimeler arasında kâfiye yapmaktadır. Aşağıdaki beyitte geçen “güne” ve “dügüne” kelimesi buna örnek oluşturmaktadır:

Ġazeller oğur idük güne *güne*

O meclis dönmiş idi bir *dügüne*

Msn. 1 / 69

Netîce itibâriyle; Cesârî'nin şiirlerinde kullandığı kâfiye ve redifler zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Özellikle redif kullanımında Türkçe kelimelerin daha çok tercih edilmesi şâirin dil ve üslup husûsundaki tavrıyla alâkalıdır. Aynı zamanda meydan şâiri olmasının ve şiirlerinin çoğunu irticâlen söylemesinin sonucu olarak şâirin kâfiye ve redif kullanımında hataları tespit edilmiştir. Buna rağmen Cesârî, kendine has üslûbunu ve edebî şahsiyetini şiirlerinde kullandığı kâfiye ve rediflerle de hissettirmektedir.

2. CESÂRÎ'NİN ŞİİRLERİ

Cesârî Dîvânı ve Dîvânçesi'nde mesnevî, kasîde, gazel, müstezad, semâî, dîvân, kalenderî, şarkı, güfte gibi nazım şekillerinin yanı sıra tür olarak ise münâcat, na't, fahriye, medhiye, târih, lugaz, muammâ gibi manzûmeler mevcuttur. Cesârî'nin şiirleri nazım şekilleri ve türleri olarak tasnif edildiğinde gazel formundaki şiirlerin âşık edebiyatına ait nazım şekilleri (dîvân, semâî, kalenderî..vb.) ile karıştığı ve nüshalardaki başlıklardan yola çıkıldığında bu konuda net bir ayrımın yapılamadığı görülmektedir. Dîvân, semâî, kalenderî gibi saz şiiri nazım şekillerinin gazelle şekil yönünden benzerlik gösterdiği fakat icrâ edildiği takdirde söz konusu şiirlerin kendilerine has âhenkleri ve vezinleri itibariyle farklılaştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca nüshalardaki başlıkların tutarlılık göstermemesinden ve bazı şiirlerin bir nüshada gazel diğer nüshada kalenderî, dîvân ya da semâî şeklinde adlandırılmasından dolayı başlık husûsunda en tutarlı nüsha esas alınarak şiirlerin nazım şekilleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu mevzuyla ilgili olarak söz konusu nazım şekillerinde gerekli açıklamalar yapılmıştır.

2.1. Mesnevî

Klâsik şiir geleneğindeki genel Dîvân tertîbinden farklı olarak Cesârî, Dîvânı'na bir mesnevîyle başlamaktadır. 164 beyitten müteşekkil olan bu mesnevîde şâir, rüyâsında âşıklık bâdesini içerek şâirliğe nasıl başladığını, şâirlik (âşıklık) yoluna girip rüyâsında gördüğü güzeli aramak üzere yola çıkmasını, önce Edirne'ye sonra İstanbul'a gidişini ve oralarda meydan şâiri olarak neler yaşadığını kısacası şâirlik sergüzeştini anlatmaktadır.*

2.2. Kasîde

Cesârî'nin şiirleri arasında konu itibariyle kasidenin çeşitlerinden olan münâcat, na't, medhiye, hicviye, fahriye gibi şiirler bulunmakla beraber bu şiirlerin bir kısmı şekil itibariyle kasideyle uygunluk göstermemektedir. Bu sebeple "Kasîde, 9 beyitten 100 beyte kadar, aynı aruz kalıbıyla yazılmış ve gazel gibi aa ba ca da... şeklinde kafiyelenen bir nazım şeklidir."⁷² tanımına binâen beyit sayısı 9 ve daha fazla olan şiirler kaside, beyit sayısı 9'dan az olan şiirler gazel olarak kabul edilmiştir.

Cesârî'nin Dîvân ve Dîvânçesi'nde toplam 18 kasîde bulunmaktadır. Bu kasîdelerin 4'ü na't, 10'u medhiye, 1'i hicviye, 3'ü fahriye türünde kaleme alınmıştır. Kasîde özelliği gösteren bu şiirlerin bazılarında (medhiyelerde, fahriyelerde) "gazel" başlığı kullanılmıştır ve dolayısıyla bu tür şiirlerde kâsîdenin bölümlerinin (nesib veya teşbib, girizgâh, mehdiye, tegazzül, fahriye ve duâ) tamamı mevcut değildir.

Dîvân'da 1 adet na't bulunmaktadır. 835 no'lu bu şiir "Na't-ı Rasûl" başlığıyla 17 beyitten müteşekkilidir. Dîvânçe'de yer alan na'tlardan ilki 129 no'lu "Medh-i Rasûl" başlıklı ve 9 beyit; ikincisi 158 no'lu başlıksız ve 15 beyit, üçüncüsü ise 196 no'lu "Na't-ı Şerif" başlıklı ve 28 beyitten müteşekkilidir.

* Mesnevî'de anlatılanlarla ilgili ayrıntılı bilgi "Hayatı" ile "Şâirliği ve Kendi Şiirleri Hakkındaki Düşünceleri" başlıklı bölümlerde mevcuttur.

⁷² Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 38.

Sözü edilen na'tlardan Dîvânçe'de yer alan 158 no'lu şiir yaprak şekline benzer bir şekilde yazılmıştır. Son beyit yukarıdan aşağıya yazılmak suretiyle ortada bulunmakta diğer mısralar yatay olarak son beyitle birleşmekte ve yatay gelen mısralar kelime kelime azalarak yukarıya çıkmaktadır. Son beytin ilk mısrası diğer mısralara başlangıç oluşturmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Özer Şenödeyici "Osmanlının Görsel Şiirleri" başlıklı makalesinde şöyle söylemektedir:

Klâsik Türk edebiyatında görsel şiir, kimi şâirlerin yeni ve farklı bir biçimde istif ettikleri mısralardan oluşmaktadır. Bu şiirlerin gelenekten ayrılan ya da ona başkaldıran bir yönü bulunmamaktadır. Osmanlılarda görsel şiirler, somut bir nesneyi resmeden şiirler ve soyut geometrik şekillerden oluşanlar olarak tasnif edilebilir.”⁷³

Bu tasnife göre Cesârî'nin Dîvânçe'sinde yer alan görsel şiir somut bir nesneyi net bir şekilde andırmamaktadır. Somut bir nesneye benzetmek gerekirse baklava diliminin yarım şeklini anımsatmakta ya da yarım bir yaprağa benzemektedir.

Cesârî'nin medhiye konulu kasidelerinden 6'sı Dîvân'da yer almaktadır. Hz. Ali'nin övgüsünün yapıldığı 836 no'lu şiir "Gazel" başlıklıdır ve 12 beyitten oluşmaktadır. 30 beyitten müteşekkil ve "Kasîde-i Cesârî" başlıklı 853 no'lu medhiyeyi Cesârî dönemin padişahı III. Selim'e yazmıştır. Ayrıca Hacı Muhammed Paşa -muhtemelen şâirin orduda bulunduğu yıllarda orada bulunan bir paşa- adlı kişiye yazılan 49 no'lu övgü şiiri 10 beyittir. Diğer bir medhiye yine askerlikle ilgili olup yeniçeri ocağı ve orada görev yapan Hamurcı-zâde adlı kişinin övgüsü yapılmakta ve 331 no'lu bu şiir 21 beyitten oluşmaktadır. Beşinci medhiye Recep ayını medh eden "Kasîde-i Recebiyye" başlıklı şiirdir; 329 no'lu şiir 11 beyitten müteşekkildir. Ve Dîvân'da yer alan 543 no'lu altıncı medhiye ise "Gazel-i Medh-i Gül" başlığıyla gül'ün övüldüğü şiirdir ve toplam 13 beyittir.

Dîvânçe'de yer alan medhiyelerden ilki "Güfte" başlığıyla yazılmış olup 73 no'lu ve 12 beyitten oluşan, Rufâî Seyyid Ahmed Pir'i medh eden bir manzûmedir. Diğeri ise

⁷³ Özer Şenödeyici, *Osmanlının Görsel Şiirleri I: Resim Yazmak Sanatı ve Sâdiki'ye Ait Bir Müşeccerin Tetkik*", Tübar-XXVI, s. 217-227.

159 no'lu “Medh-i Saadeddin” başlığıyla 17 beyitlik bir medhiyedir. Padişahın hizmetinde olan bir şahsı övdüğü -kişinin ismi belirtilmemiştir- “Kasîde-i Cesârî” başlıklı şiiri ise 165 no'lu ve toplam 10 beyittir. Ayrıca Dîvân'ın Eki bölümünde yer alan 20 no'lu şiir “Kasîde” başlıklı ve 10 beyitten müteşekkildir. Cesârî bu şiirinde Bender'de bulunduğu sıralarda kendisine mürşid seçtiği ve askerlikle de ilgisi bulunan bir kişiyi medh etmektedir.

Dîvân'da bulunan 41 no'lu şiir 14 beyit olup yergi konuludur. Şâir bu hicviyyede âşığı, zâhidi, mâşuku hatta muhabbet meclisini eleştirmektedir.

Şâire ait olan fahriyelerden ilki 11 beyitten oluşmaktadır (K 118). İkincisi “Gazel Kasîde” başlıklı ve 23 beyit (Dvç. 147) olup sonuncusu ise “Gazel” başlıklı ve 19 beyitten (G 195) müteşekkildir. Cesârî, kendini övmeyi seven bir şâir olarak üç adet fahriye kaleme almıştır. Fakat şâir, sadece fahriyelerinde değil diğer şiirlerinde de devamlı sûrette kendini övmektedir:

Vezn-i mevzûn ile eş'âr[1] didüm yârâna
İtmedüm sürç-i lisân nuḡkuma lâ olmadı hîç

K 118 / 4

Ey Cesârî şâ'ir-i 'azbû'l-lisânam şimdi ben
Ol ecilden cümle ḡalkuñ i'tibârı bendedür

G 195 / 18

2.3. Musammatlar

2.3.1. Murabba

Güfte: Şâirin rağbet ettiği nazım şekilleri arasında yer alan güftelerin çoğu Cesârî'nin Dîvânçe'sinde bulunmaktadır. Güfte adlı şiirler dörtlüklerden oluşup “aaba, ccca, ddda...vb.” şeklinde kâfiyelenmekte ve çoğunlukla aruzun “Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün” kalıbıyla yazılmaktadır. Dörtlük sayısı 4 ilâ 7 arasında değişmektedir. Cesârî'nin şiirleri arasında toplam 84 tane güfte mevcuttur. Şâir, güftelerinde aşk, tabiat, sevgili, hasret konularının yanı sıra dînî-tasavvufî ve hikemî konuları da işlemiştir.

Şâirin mûsikiyle olan alâkası göz önüne alındığında güfteleri ve bazı gazelleri bestelenmek üzere kaleme aldığını söylemek mümkündür. Dîvân'da bulunan bazı gazellerin her beytine iki mısra eklemek sûretiyle ya da gazelin iki beytinin dörtlük haline getirilmesi sûretiyle bu şiirlerin “Güfte” başlığıyla Dîvânçe'ye alındığı tespit edilmiştir:

Bezm-i ʿaşka şâʿir-i meydân olan gelsün berü

Nazm ile bir şâhib-i dîvân olan gelsün berü G 693 / 1

İstemem nâdân kâmil isterüm bu ʿarşada

Bâkî vü Nâbîyle hem-akrân olan gelsün berü G 693 / 2

Bezm-i ʿaşka şâʿir-i meydân olan gelsün berü

Nazm ile bir şâhib-i dîvân olan gelsün berü

İstemem nâdân kâmil isterüm bu ʿarşada

Bâkî ile Nâbîye akrân olan gelsün berü Dvç. Gü. 179 / 1

Cesârî, Güfte başlıklı şiirlerini Dîvânçe'de toplamakla beraber Dîvân'da 2 adet güftesi bulunmaktadır. Biri “Güfte-i Cesârî” başlıklı ve diğeri de “Gazel Güfte-i Cesârî” başlığıyla Dîvân'da yer almaktadır. Dîvânçe'de ise “Güfte-i Cesârî” başlığıyla 77 şiir mevcuttur. Ayrıca Dîvânçe'nin ilk şiiri olan aruz vezni ile yazılmış ve 7 dörtlükten oluşan na't konulu elif-nâme de güfteler arasına alınmıştır. Dîvânçe'de “Gazel” ve “Semâî” başlıklı dörtlüklerden oluşan ve aruz vezniyle yazılmış iki şiir güftelere dâhil edilmiştir. Dîvân'ın Eki bölümünde de iki adet nâ-tamam güfte bulunmaktadır.

Ayrıca Dîvânçe'deki “Ma'rifet-i Şanrâc” başlıklı şiir ile Dîvân'ın Eki bölümünde yer alan “Şatranc” başlıklı şiir dörtlüklerden oluştuğu için burada zikredilmektedir. Ma'rifet-i Şanrâc” adlı şiir 5 dörtlükten oluşmuş ve “Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lâ tün / Fâ i lün” vezniyle yazılmıştır. Şiirin özelliği her dörtlüğün aynı zamanda yukarıdan aşağıya doğru okunmasıdır.

Bu şiir Ahmet Talat Onay'ın “Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i” adlı kitabında yapmış olduğu şatranç tarifine⁷⁴ pek uymamaktadır. Ayrıca yazar ilgili bölümün dipnotunda dîvân vezniyle yazılmış vezn-i âhâr olan bir satranc örneği vererek şöyle demektedir: “İki bendini nakletmediğim bu nazımda şâir muvaffak olamamıştır. Bütün parçalar ve mısralar manasızdır. Başlığına nazaran satranç şeklinin aruz âlimlerine de mâlum olduğu anlaşılıyorsa da, örneğin manasız bir nazım alınması dîvân şâirlerinin eserleri arasında satranç ve vezn-i âhâr bulunmadığını îmâ eylemektedir.”⁷⁵

Cesârî'nin dîvân vezni ile yazılmış satrancından alınmış aşağıdaki örnekte de görüldüğü üzere gayet anlamlı ve başarılıdır:

Eş-şalâdur ehl-i ʿaşka işte meydân işte er
Ehl-i ʿaşka itme lâfi var ise göster hüner
İşte meydân var ise elden gelen itme hâzer
İşte er göster hüner itme hâzer gel ey püser

Dvç. 75 / 1

“Şatranç” başlıklı diğer şiir ise 4 dörtlükten oluşmuş ve “müstefilün / müstefilün / müstefilün / müstefilün” vezni ile yazılmıştır. Satrancın bahr-i müselsel adı verilen “bir şekli daha vardır ki her mısraı dört *müstefilün* vezninde ve her beyti sekiz kafiyeli parçadan ibaret bir musammat olur.”⁷⁶ Cesârî'nin şiiri bu tarife vezin olarak uysa da her beyti sekiz kafiyeli parçadan oluşmamaktadır:

Hoş hoş gelür şâʿirlere âvâze-i sâz [u] gâzel
Şâʿirlere dâd-ı Hudâ her vech ile oldı ezel
Âvâzeyi her vech ile güş eylesün raʿnâ güzel
Sâz [u] gâzel oldı ezel raʿnâ güzel yâda eşer

DE. 21 / 4

⁷⁴ “Satrançlar ekseriya on altı musammat beyitli yahut her bentten bir beyit vücuda gelmiş şekildir. Bir musammat parçasının hecesi sekizdir. Aruzun *müfteilün müfteilün* cüz'üne tevafuk eder gibi görünür. ...Dikkatli bir nazar bunun hece ile yazıldığını hususi ahenkle kunduğu zaman aruza az çok uyduğunu meydana çıkartır.” (Ahmet Talat Onay, *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, s.157.)

⁷⁵ *Ae.*, s.157.

⁷⁶ *Ae.*, s. 159.

Rubâî: Cesârî'nin Dîvânçe'sinde iki adet rubâî bulunmaktadır. Fakat bu "rubâî" başlıklı şiirlerin "dört mısralık bir nazım şekli"⁷⁷ olan ve Klâsik şiirde kullanılmış rubâî nazım şekliyle tek benzerliği ilk dörtlükleridir. Çünkü Dîvânçe'de yer alan ilki Hz. Muhammed'in övgüsünün yapıldığı 5 dörtlükten oluşan "Rubâî Na't-ı Rasûl", ikincisi "Rubâî" başlığını taşıyan bu şiirlerin kafiye şeması "aaba / ccca / ddda..vb." şeklinde, 5 dörtlükten oluşmuş ve "Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün" vezniyle kaleme alınmıştır. Bu sebeple sözü edilen şiirler her ne kadar "rubâî" başlığını taşıyor olsalar da bu şiirlerin yukarıda ele alınan güfteler arasında zikredilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

2.3.2. *Muhammes*

Musammat çeşitlerinden her bendi beş mısradan oluşan muhammes nazım şekilli şiirler, Cesârî'nin Dîvânçesi'nde toplam 5 adettir. Muhammeslerden bir tanesi mütekerrir (Dvç. 45) olup kafiye şeması "aaaaa, bbbba, cccca..vb.", diğerlerinin kafiye şeması ise "aaaaa, bbbba, cccca..vb." şeklindedir. Hepsi beşer bendden oluşan muhammeslerde savaş, şiir, aşk, tabiat..vb." gibi konular işlenmiştir. Ayrıca Dîvân'da Cesârî'nin Zarîfî adlı şâirin şiirine yapmış olduğu bir adet tahmis mevcuttur. (Tahmis 432)

2.3.3. *Müseddes*

Altı mısralık bendlerden müteşekkil müseddes nazım şeklinde yazılmış 26 adet şiir mevcuttur. Bu şiirlerden iki tanesi Dîvân'da yer almakta olup biri "Gazel Müseddes" (GM 774) diğeri "Gazel" (G 629) başlığı altındadır. Dîvânçe'de bulunan müseddeslerin 9 tanesi "Müseddes", 4 tanesi "Müseddes Semâî", 6 tanesi "Gazel Müseddes", iki tanesi başlıksız, 1 tanesi "Müseddes Güfte", 1 tanesi "Gazel Semâî", 1 tanesi ise "Güfte" başlığı altında yer almaktadır. "aaaaaa, bbbba, cccca..vb." kafiye şemalı 21 adet mütekerrir müseddes mevcut olup diğer müseddeslerin kafiye şeması ise "aaaaa, bbbba, cccca..vb." şeklindedir. Bend sayısı 4 ila 6 arasında değişmektedir. Müseddeslerde "aşk, gurbet, hasret, ayrılık, felekten şikayet..vb." gibi konular işlenmektedir.

⁷⁷ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, s. 75

2.3.4. Müsemmen

Dîvânçe’de bir adet mütekerrir müsemmen nazım şekilli şiir mevcuttur. “İydiyye” (Dvç. İyd. 30) başlıklı şiir, 5 benden müteşekkil olup kafiye şeması “aaaaaaa, bbbbbbaa, ccccccaa..vb.” şeklindedir. Cesârî bu şiirinde bayramın gelişini müjdelemekte, “hoş geldin” diyerek bayramı karşılamakta ve bayramla birlikte rahmetin ve bereketin arttığını, gönüllere hoşluk geldiğini anlatmaktadır.

2.3.5. Muaşşer

Cesârî’nin şiirleri arasında 10 mısralık bendlerden meydana gelen muaşşer nazım şekilli 2 adet şiir mevcuttur. Dîvânçe’de yer alan bu şiirlerin her ikisi de mütekerrir muaşşer olup biri “Muaşşer” (Dvç. Mş. 197) başlığı altında 4 benden diğeri “Muaşşer Semâî” (Dvç. Mş.S. 217) başlığı altında 6 benden oluşmuş ve “aaaaaaaaa, bbbbbbbbaa, ccccccccaa..vb.” şeklinde kafiyelenmiştir. Cesârî bu şiirlerinde din ve tasavvuf konuları çerçevesinde Allah’tan başka kimsesi olmadığını ve O’ndan hiçbir zaman ümit kesmeyeceğini söylemektedir. Ayrıca gurbette çektiği sıkıntıları da dile getirmektedir.

2.3.6. Terci‘-bend

Dîvânçe’de 5 benden müteşekkil 1 adet Terci‘-bend (Dvç. TB. 210) bulunmakta olup her benddeki beyit sayısı 6’dır. Bendlerin kafiye şeması “aa / aa / aa / aa / aa / aa; bb / bb / bb / bb / aa..vb.” şeklindedir. Bu şiirde Cesârî dünyânın ve insanların çeşitli hâllerinden bahsetmektedir. Vasıta beytinde de tekrarladığı üzere şâire göre, dünyâ içinde herkes bir şeylerle meşgul olmaktadır ve bu meşguliyetlerin kimi gizli kimi ise âşikârdır:

Kimi sıryâne kiminüñ âşikâr eglencesi

Dehr içinde herkesüñ bir güne var eglencesi

Dvç. TB. 210

2.4. Târih

Cesârî şiiirlerinde, yaşadığı devirle ilgili târihî bilgi sunmakla beraber o yıllarda yaşayan padişah, asker, sadrâzam, ağa, paşa gibi önemli kişiler hakkında da mâlumat vermektedir. Şâir, her ne kadar 13 adet Târîh kaleme aldıysa da diğier şiiirlerinde yaşadığı dönemin târihiyle ilgili bilgi vermeye devam etmiştir.

Dîvânı'nda toplam 7 adet târih bulunmaktadır. Bu şiiirlerin başlıkları, beyit sayıları, kim ya da ne için yazıldığı ve târihleri şöyledir:

- * “Gazel”, 5 beyit, sâat için, târih 1197h.-1781m. (83 no’lu şiiir).
- * “Cülûs-ı Sultan Mahmud Târîh”, 12 beyit, II. Mahmud’un tahta çıkışı ve cülûs dağıtımını için, târih 1223h.-1807m. (151 no’lu şiiir).
- * Târîh Gazel”, 7 beyit, İslimye’de ser-ebvâbin olan Tâhir Ağa için, 1227h.-1811m. (176 no’lu şiiir).
- * Târîh-i Çeşme”, 18 beyit, çeşmeyi yaptıran Hacı Mustafa için.(548 no’lu şiiir).
- * Başlıksız, 5 beyit, kendisi için (?), 1217h.-1801m. (680 no’lu şiiir).
- * “Târîh”, 5 beyit, Miralay Muhammed’in oğlu Mahmut Bey’in doğumu için, 1213h.-1797m. (751 no’lu şiiir)
- * “Kalenderî Târîh”, 10 beyit, bir önceki kıtlık yılının bitmesi, halkın Allah’ın ni’metlerine kavuşması ve yeni yılın gelmesi, 1210h.-1794m. (756 no’lu şiiir)

Dîvânçe’de 6 adet târih yer almaktadır. Bu şiiirlerin başlıkları, beyit sayıları, kim ya da ne için yazıldığı ve târihleri şöyledir:

- * “Târîh”, 8 beyit, Âdil Mahmud Han için, 1230h.-1814m. (68 no’lu şiiir).
- * “Diğier Târîh”, 4 beyit, Hacı Muhammed için, 1230h.-1814m. (69 no’lu şiiir).
- * Başlıksız, 5 beyit, Monla Giray için, 1219h.-1803m. (72 no’lu şiiir).
- * “Târîh-i Sadr-ı A’zâm Hurşid Paşa”, 7 beyit, Sadrâzam Hurşit Paşa için, 1227h. 1811m. (166 no’lu şiiir).

* “Târîh”, 5 beyit, Bender’de yapılan bir çeşme için, 1211h.-1795m. (170 no’lu şiir).

* “Târîh”, 5 beyit, kendi ölümü için, 1227h.-1811m. (174 no’lu şiir).

Dîvân’ın Eki adlı kısımda ise şâir Ârif’in ölümüne düşülmüş bir beyitten müteşekkil târih mevcuttur. 1240h.- 1824m.

Dîvânçe’de yer alan son târih’i Cesârî kendi için yazmıştır. Ölmeden önce kaleme aldığı bu şiir, (1227h.) 1811m. târihlidir. Yani şâir ölümünden 18 yıl önce kendi mezar taşı için bir târih yazmıştır. Bu şiirde, mezarına gelenlere seslenen Cesârî, zamanında kendisinin de dünyaya geldiğini, genç olduğunu dile getirmekte ve ibret almaları için mezar taşına bakmalarını istemektedir:

Bak mezârum taşına ihvân-ı cân

Gelmiş idüm bu cihâna nev-civân

Dvç. T. 174 / 1

Söyle târihüm Cesârî cevherî

Bulayum ‘âlî-mağâm bâğ-ı cinân

Dvç. T. 174 / 1

2.5. Müstezâd

“Nazım şekli olarak müstezâd gazelden türetilmiş bir şekildir. Aruzun “ Mef’ûlü / mefâ’îlü / mefâ’îlü / fa’ûlün” kalıbıyla yazılır ve her mısram altına “Mef’ûlü / Fa’ûlün” cüzleriyle yazılmış kısa bir mısra eklenir. Müstezâdın asıl vezni budur.”⁷⁸

Cesârî’nin Dîvânı’nda biri “Müstezâd” başlığıyla diğeri “Gazel-i Kalenderî-Müstezâd” başlığıyla toplam 2 adet müstezâd bulunmaktadır. Her iki şiir de 5 beyitten müteşekkildir, müstezâd vezniyle yazılmıştır ve “Aa Ab, Cc Ab, Dd Ab..vb.” şeklinde kafiyelenmiştir. Şâir müstezâd nazım şekilli şiirlerinde aşk, sevgili, nasihat ve hikmet gibi konuları ele almaktadır.

⁷⁸ Ae., s.33

2.6. Gazel

Cesârî'nin Dîvânı'nı oluşturan şiirlerin büyük bir kısmı gazellerden oluşmaktadır. Fakat şâir, zaman zaman gazel başlığıyla kasîde, güfte, târih..vb. gibi şiirler de yazmaktadır. Bu tür şiirler şekil özellikleri dikkate alınarak ve içerdikleri konu itibariyle dâhil olmaları gereken şiir türlerine ilâve edilmiştir.

Meydan şâiri olan Cesârî'nin Dîvân ve Dîvânçesi'nde bulunan "Gazel" başlıklı şiirlerinin şekil (vezin, kafiye, kafiye şeması..vb.) ve konu bakımından gazelden farkı yoktur. Bunun yanı sıra saz şâirlerinin aruzun bazı kalıplarını esas alarak kullandığı semâî, dîvân, kalenderî gibi şiir türlerinin de şekil ve konu itibariyle gazelden hiçbir farkı yoktur. Cesârî'nin gazel formundaki şiirlerinden bazıları bir nüshada "Gazel" başlığıyla diğer bir nüshada - vezne göre- semâî, dîvân ya da kalenderî başlığıyla yer alabilmektedir. Bazen semâî vezninde yazılmış bir şiir bütün nüshalarda gazel başlığına yer almakta ya da bazı şiirlerde "gazel semâî, gazel kalenderî" başlıkları bulunmaktadır. Eserde göze çarpan - nüshalar arası- bu ikiliği ortadan kaldırmak, klâsik dîvân tertibine uygun hareket etmek için ve diğer nüshalara göre şiir ve başlıkları yönünden eksiksiz olan S nüshası esas alınarak bu tür şiirlere "Gazel" başlığı konulmuştur. S nüshasında olmayan ya da başlıksız olan şiirler için ilgili nüshada bulunan şiir başlığı tercih edilmiş, tüm nüshalarda başlık bulunmayan şiirler şekil ve konu özellikleri dikkate alınarak gazel kabul edilmiştir.

Yukarıda sözü edilen başlık tertibine göre Cesârî Dîvân ve Dîvânçesi'nde toplam 826 adet gazel, 19 adet semâî, 9 adet kalenderî, 13 adet dîvân bulunmaktadır. Diğer nüshalardaki başlıklar göz önüne alındığında ise 629 adet gazel, 95 adet semâî, 68 adet kalenderî ve 66 adet dîvân bulunmaktadır. Saz şâirlerinin tercih ettiği semâî, kalenderî ve dîvân türlerinin belirleyici özelliği olan vezinleri dikkate alınarak Cesârî'nin gazelleri incelendiğinde yoğunluğun bu üç şiir türüne ait olan vezinlerde olduğu görülmektedir. (Semâî 4 *mefâîlün*, kalenderî *mefûlü mefâîlü mefâîlü faûlün*, dîvân ise *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* vezninde yazılan şiirlerdir.) Diğer taraftan meydan şâiri olan Cesârî'nin

şairlerini irticâlen söylüyor olmasından kaynaklanan bir vezin seçiminin de söz konusu olması muhtemeldir.

Sonuç itibariyle şâirin şiirlerine bakıldığında gazel formundaki şiirlerin fazlalığı göze çarpmaktadır. Cesârî'nin gazellerinin büyük bir kısmı Dîvân'da bulunmaktadır. Dîvânçe'de 11 adet gazel, Dîvân'ın Eki bölümünde ise 1 adet gazel bulunmaktadır. Gazellerin beyit sayıları 5-25 arasında değişmekte ve "aa, ba, ca, da..vb." şeklinde kafiyelenmektedir. Şâir, gazellerinde münâcat, na't, medhiye konularının yanı sıra aşk, sevgili, tabiat, din, tasavvuf..vb. gibi mevzûları da ele almaktadır.

Cesârî'nin gazelleri arasında 1 adet münâcat, 4 adet na't, 7 adet medhiye mevcuttur. Bu şiirlerden ilki "Münâcat" başlığıyla Dîvân'ın birinci bölümünde ve 8 beyitten oluşmaktadır. Bu şiir sadece Ankara Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda bulunan 179 no'lu cönkte yer almakta olup klâsik dîvân tertibince tenkitli metnin başına (Mesnevîden sonra) eklenmiştir. Na't konulu gazellerin ilki Dîvân'ın birinci bölümünde "Na't-ı Şerîf" başlığıyla ve 6 beyitten oluşmaktadır. İkinci ve üçüncü na'tlar ise Dîvân'ın ikinci bölümünde "Gazel Na't" başlıklarıyla ve 5'er beyitten ibârettir(G 5, G 6). Ayrıca Dîvânçe'de "Medh-i Rasûl" başlığıyla 7 beyitlik na't konulu bir gazel mevcuttur. (Dvç. Mdh. 128)

Dört halifeye yazılan medhiye konulu gazeller ve beyit sayıları şöyledir: Hz. Ebû Bekir 7 beyit, Hz. Ömer 7 beyit, Hz. Osman 5 beyit ve Hz. Ali 6 beyit. (Mdh. 4, Mdh. 5, Mdh. 6, Mdh. 7)

Cesârî yaşadığı yıllarda (1808) tahta yeni çıkan padişah II. Mahmud'un cülus dağıtımı (cülûsiye) üzerine bir medhiye yazmıştır ve bu şiir "Gazel" başlığıyla Dîvân'da yer almakta olup 9 beyittir. (G 528) Evliyâ'ullâhtan olan Seyyid Bilâl hazretlerine de 7 beyitlik bir medhiye (G 545) yazan şâir ayrıca Bulgaristan'ın şehirlerinden olan Zagra'da "İlıca" adlı yeri öven bir gazel kaleme almıştır. Bu şiir "Medh-i İlıca" başlığıyla 5 beyitten müteşekkildir. (Dvç. Mdh. 203)

Eserde bulunan gazeller arasında musanna', muvaşşah, mühmel, bî-nukat, elif-nâme pepegî, çâr-ender-çâr, gazel-i dâire..vb. gibi sanatlı şiirlerin yanı sıra musammat gazeller de yer almaktadır. Dîvân'da 77 no'lu "Gazel-i Muvaşşah" başlıklı gazelde "Ahmed, Muhammed" isimleri gizlidir. 795 no'lu muvaşşah gazelde ise "Ahmed, Câfer, Mehmed, Selim, Halil, Yusuf, Hüseyin, Salih, Yunus, Emin" isimleri gizlenmiştir. 531 no'lu gazel bî-nukat, 787 no'lu şiir gazel-i mühmel, 35 no'lu şiir çâr-ender-çâr, 230 no'lu gazel elif-nâme pepegî şeklindedir.

Gören rûyuñ didi dilber ne dilber dilber-i zîbâ

Ne zîbâ pertev-i enver ne enver enver-i Mevlâ

G 35 / 1

E e evvel be be bende te te tekml-i şî'âr

Şa şa şânî ca ca cānā ħa ħa ħāşıl-ı esrār

G 230 / 1

Cesârî 851 no'lu "Gazel-i Dâire" başlıklı 12 beyitlik şiirinde her beytin son kelimesini oluşturan harfleri tersten kullanarak sonraki beytin ilk kelimesini, oluşturmaktadır:

Ya himem ola bu dem luţf [u]  atā bî- aded

Tuĥfe hedāyā ġazel baña gele pay pay

G 851 / 11

Yap h neri ĥoş ħılup sen de Cesārî gibi

Yoĭla kemāl semtini t  diyeler saña r y

G 851 / 12

2.7. Sem i

Arurun "mef ' l n / mef ' l n / mef ' l n / mef ' l n" kalıbındaki şiirlere sem i adı verilmektedir. Ayrı bir ezgiyle okunan bu nazım şekli  c b l m oluşturmaktadır.

Bunlardan birinci bölüm gazel, murabba, muhammes ve müseddes biçiminde olanlardır, ikincisi musammat semâilerdir, üçüncüsü ise ayaklı semâilerdir.⁷⁹

Cesârî'nin şiirleri arasında “Gazel Semâî” ya da “Semâî” başlığıyla ve gazel formunda toplam 19 tane semâî mevcuttur. Fakat Edirne nüshasındaki şiir başlıkları esas alındığında semâî sayısı 95'e çıkmaktadır. Bu şiirlerin beyit sayısı 4 ilâ 6 arasında değişmektedir. Kâfiyelenişi gazel gibi olup vezni yukarıda belirtildiği gibi semâî veznidir. Cesârî semâî vezniyle toplam 265 adet şiir kaleme almıştır. Semâilerin musammat şekilli olanları musammatlar bölümünde zikr olunmuştur. Bu şiirlerde şu konular işlenmiştir: Aşk, sevgili, ayrılık, felekten şikâyet, hikmet, Allah'a yakarış....vb.

2.8. Dîvân

“Aruzun “fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün” cüz'üne tevâfuk eden gazel şeklindeki şiirlere halk şâirleri dîvân derlerse de, hakîkatte dîvân, on beş heceli, imâle ve zihaf sayesinde aruza tetâbuk eden şiirlerdir. Saz şâirlerince husûsî bir âhenkle okunur.”⁸⁰ Cesârî'nin Dîvânı'nda sadece 12 adet “dîvân” başlıklı şiir bulunmaktadır. Fakat Edirne nüshasındaki şiir başlıkları esas alındığında dîvân sayısı 65'e çıkmaktadır. Şâir dîvân vezniyle 444 adet şiir kaleme almıştır. Halk şiirinin bir türü olan dîvân ile gazel arasındaki fark Ahmet Talat Onay'a göre şöyledir: “Gazel şevk ü garâmı, hissiyât ve hicranı; dîvân ise lakaydi ve lâubaliliği ifâde eder.”⁸¹ Halbuki Cesârî'nin dîvânlarına konu itibariyle bakıldığında herhangi bir lâubâliliğe rastlanmamaktadır. Şâirin lâubâlî şiirleri mevcut olup mahsûsen dîvân türünde değil diğer nazım şekillerinde de görülmektedir.

Tespit edilen dîvânların hepsi yukarıda bahsi geçen aruz vezniyle yazılmıştır, beyit sayıları 5 ilâ 12 beyit arasında değişmektedir. Kâfiye şeması gazelinki gibidir. Bu şiirlerde işlenen konular; aşk, sevgili, hasret, özlem, mûsikî ...vb. Cesârî “diyâr-ı Bender” (852 no'lu şiir) redifli dîvânında memleketi olan Bender'i anlatmaktadır.

⁷⁹ Haz. Feyzi Halıcı, Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri *Güldeste*, s. 13.

⁸⁰ Ahmet Talat Onay, *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, Hazırlayan: Cemal Kurnaz, s.181.

⁸¹ *Ae.*, s. 181.

2.9. Kalenderî

“Halk şâirlerince ismi kalendârîdir; aruzun “mefûlü / mefâîlü / mefâîlü / faûlün” veznine tevâfuk eden şiiirlerdir. Âşıklar husûsi bir âhenkle okurlar.”⁸² Cesârî’nin Dîvân’ında 9 adet “kalenderî” başlıklı şiiir bulunmaktadır. Fakat Edirne nüshasındaki şiiir başlıkları esas alındığında kalenderî şekilli şiiirlerin sayısı 68’e çıkmaktadır. Şâir, kalenderî vezniyle 207 adet şiiir kaleme almıştır. “Kalenderî gazel tarzında yazılır.”⁸³ Şekil hatta konu bakımından gazelden belirgin bir farkı olmayan kalenderî tarzı şiiirlerin Dîvân’da “Kalenderî Müstezad, Kalenderî Tarih..vb.” gibi çeşitleri olup bu tür şiiirler şekil bakımından dâhil oldukları bölümlerde zikredilmiştir.

Eserde bulunan kalenderîlerin beyit sayısı 4 ilâ 9 arasında değişmekte olup bu şiiirler kalenderî vezniyle yazılmışlardır. Cesârî, kalenderî başlıklı şiiirlerinde “aşk, sevgili, hasret, tabiat..vb.” gibi gazelde ele alınan konuları işlemiştir.

2.10. Şarkı

Halk şiiirinde koşmaların şarkı denilen bir tarzı vardır ki “birinci bendin ikinci mısraı her bend nihayetinde tekerrür eder.”⁸⁴ Cesârî’nin şarkılarında tekrar eden mısralar bulunmadığı için sözü edilen şiiirler bu tanıma uymamakta fakat koşma nazım şekliyle gerek şekil bakımından gerekse konu bakımından örtüşmektedir. Şâirin hece vezniyle ve dörtlüklerle yazdığı bu şiiirler her ne kadar “Şarkı” başlığı taşıyalar da “koşma” olarak adlandırılmaları mümkündür.

Şarkı başlıklı şiiirler, sadece Dîvânçe’de yer almakta olup, dörtlüklerle ve 11’li hece vezniyle yazılmış manzûmelerden oluşmaktadır. Eserde toplam 85 adet Şarkı yer almaktadır ve dörtlük sayıları 4 ilâ 6 arasında değişmektedir. Kâfiye şeması “abab / cccb / dddb...vb” şeklindedir. Şâir şarkılarında genellikle aşk, tabiat, sevgili gibi konuları işlemektedir.

⁸² *Ae.*, s. 194.

⁸³ *Ae.*, s. 194.

⁸⁴ *Ae.*, s.106.

Koşma nazım şekliyle yazılmış olup Dîvânçe’de bulunan bir başka şiir de “Tekellümât-ı Kahveci” başlıklı şiirdir. 11’li hece vezniyle yazılan şiir “abab, cccb, dddb..vb.” kafiye şemasıyla 7 dörtlükten oluşmaktadır. Cesârî, yergi ve övgüyle karışık bu şiirinde kahveciye seslenmektedir.

Destan: Dîvânçe’de hece vezniyle yazılmış olan bir şiir daha mevcuttur. Bu şiir gerek şekil gerekse konu itibâriyle “Destan” özelliği göstermektedir. Halk edebiyatının nazım şekli olan destanlar 11’li hece vezniyle ve dörtlüklerle yazılmakta olup bazı destanlarda dörtlük sayısının 100’ü geçtiği görülmektedir.⁸⁵

“İcmâl-i Şu’arâ-yı Cesârî” başlıklı şiir, 68 dörtlükten ibâret olup 11’li hece vezniyle yazılmıştır. Kâfiye şeması ise “abab, cccb, dddb...vb.” şeklindedir. Cesârî, bu şiirinde Allah’ın varlıkları ve insanı yaratışı, Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın sergüzeşti, Hâbil ile Kâbil’in hikâyesi, sonrasında gelen peygamberler ve özellikleri, Hz. Muhammed’in doğumu, peygamberliği, mîrâcı ve ölümü, akabinde dört halifenin tek tek ele alınışı, Osmanlı sülâlesinin gelişi ile onların düzeninin kurulması, kıyâmet alâmetlerinin tek tek ele alınışı (Deccal, Mehdi ev Hz. İsa’nın gelmesi, Dabbetü’l-arz..vb.), kıyametin kopmasıyla insanların mîzâna çekilişi, Hz. Muhammet’ten şefâat isteyişi ve günahkârların cehenneme, sırat köprüsünü geçenlerin ise cennete gidişini anlatmaktadır.

2.11. Lugaz ve Muammâ

Cesârî, meydan şâiri olarak lugaz ve muammâ konusunda tecrübeli bir şâirdir. Âşık kahvelerinde muammâ asmak, lugaz söylemek ve hediyelere, ödüllere sahip olmak şüphesiz bir âşık için aynı zamanda şöhretin kapılarının aralanmasına sebep olan unsurlardan biriydi. Cesârî de şiirlerinde devamlı sûrette muammâ astığından, lugaz söylediğinden ve ödül aldığından söz etmektedir. Fakat buna rağmen şâirin şiirleri arasında bulunan lugaz ve muammâların sayısı oldukça azdır. Elde bulunan toplam lugaz sayısı 6 adet, muammâ sayısı 10 adettir.

⁸⁵ Haz. Feyzi Halıcı, *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri Güldeste*, s. 10.

“Lugaz; bir nevi muammâdır. Muammâdan farkı halli kolaylaştıracak gizli izahı hâmil olmasıdır.”⁸⁶ Cesârî’nin Dîvân’nda 2 adet lugazı bulunmaktadır. Lugazlardan birincisi gazel nazım şekliyle yazılmış ve 5 beyitten müteşekkildir. İkincisi ise mesnevi nazım şekliyle yazılmış ve 6 beyitten oluşmaktadır. Dîvânçe’de 5 beyitlik bir lugaz daha mevcuttur. Şâire ait olup olmadığı belli olmayan ve kâfiye düzenine uygun olmayan şiirlerin yer aldığı “Dîvân’ın Eki” bölümünde 3 adet lugaz bulunmaktadır. Bu şiirlerde Cesârî mahlası bulunmamaktadır. Bu bölümdeki lugazların ilki gazel nazım şekliyle yazılmış olup 4 beyittir; ikincisi mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır ve 5 beyittir. Üçüncüsü ise 4 beyit olup ilk iki beyti gazel gibi son iki beyti ise mesnevî gibi kâfiyelenmiştir.

Dîvân ve Dîvânçe’nin der-kenarlarında yer alan ve kâfiyeye uygun olmayan muammâların tamamı “Dîvân’ın Eki” bölümünde bulunmaktadır. Her biri tek beyitten müteşekkil bu şiirlerin üçü, “Muammâ” başlığıyla eserde yer alırken diğerlerinin başlıkları şöyledir: “Muammâ Be-nâm-ı İsm-i Celâl”, “Muammâ Be-nâm-ı Muhammed”, “Muammâ Be-nâm-ı Ahmed”, “Muammâ Be-nâm-ı Emin”, “Muammâ Be-nâm-ı Ali”, “Muammâ-yı Halil”, “Muammâ Be-nâm-ı Râmiz”.

Bir yoluñ üstinde cānā zāhir olur ise āb

Ayağında deñiz olur diyü virdiler cevāb

DE Mu.12

Sadece S nüshasının der-kenarında bulunan, şâire ait olup olmadığı belli olmayan “Musanna’ Beyit” başlıklı şiir de “Dîvân’ın Eki” bölümünde yer almaktadır. Sözü edilen bu beytin muammâ olabileceği ihtimâli göz önüne alınarak burada zikr edilmiştir.

2.12. Tecnis

Şâirin Dîvân’nda bir adet Tecnis bulunmaktadır. Halk şiiri nev’inden olan tecnisin târifi “her bendin ilk üç mısrai ile dördüncü mısraları arasında cinas bulunan koşmalardır”⁸⁷

⁸⁶ Ahmet Talat Onay, *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev’i*, s. 382.

⁸⁷ *Ae.*, s.127.

şeklinde yapılmaktadır. Cesârî'nin kaleme aldığı tecnis ise 6 beyitten oluşmuştur ve aruzun “mefâîlün / mefâîlün / faûlün” kalıbıyla yazılmıştır. Bu vezin 11 heceye tekâbül etmektedir.⁸⁸ Bu şiirde şâir, “Nesibe” kelimesini 6 beyitte cinaslı şekilde kullanmaktadır:

Ol ağıyâr ʿadū yāruñ nesi be
Nigāra çağırur her dem Nesībe Tc. 758 / 1

ʿAcā'ib çāšnī var ruhlarında
Ne[ye] beñzer dad-ı limon ne sībe Tc. 758 / 5

2.13. Müfred

Cesârî'nin şiirleri arasında sadece 3 adet müfred bulunmaktadır. Dîvânçe'nin sonunda yer alan bu üç beyit, her ne kadar “Müfred” başlığıyla verilmiş olsa da aslında Dîvân'ın başında bulunan 164 beyitlik mesnevînin son üç beytinden ibârettir.

3. DÎVÂNIN MUHTEVÂSİ

Cesârî Dîvânı klâsik şiirin kaynaklarını oluşturan din-tasavvuf, sosyal hayat, aşk, tabiat, coğrafya, târihî ve efsânevî şahsiyetler, kozmik âlem gibi husûslar bakımından zengin bir malzemeye sahip olup şâirin yaşadığı dönemi ayrıntılı bir şekilde yansıtmaktadır. Rumeli'den İstanbul'a uzanan gurbet hayatında Cesârî, gezdiği ve gördüğü yerleri, tanıştığı kişileri, mezarını ziyaret ettiği evliyaları, yeniçeri ocağında bulunduğu yıllarda şâhitlik ettiği savaşları, kahraman paşaları, ağaları, âşık olduğu güzelleri ve daha fazlasını şiirlerine konu etmiştir.

⁸⁸ Ahmet Talat Onay, tuyuğların cinaslı söylendiklerinden yola çıkarak tecnis bahsinde şöyle demektedir: “Tuyuğların vezni ister aruz ister hece itibâr edilsin; her mısram vezni 11 hecedir. Manilerde ise 7 hecedir. Tecnisleri tuyuğlardan ayıran husûsiyet, koşma ile mâni şekli arasındaki farktan ibâret gibidir.” *Ae.*, s. 127.

3.1. Din ve Tasavvuf

Klâsik şiir ve halk şiiri geleneğinde özellikle İslâm inancı çerçevesinde pek çok konu işlenmiştir. Din ve tasavvuf mevzuu, içerisinde barındırdığı İslâm inancı ve bu inancın husûsiyetleri (Allah, peygamberler, tasavvuf felsefesi..vb.) ile hristiyanlık gibi farklı dinlerin belirgin özellikleriyle klâsik şiirin en önemli kaynaklarından kabul edilmektedir. Cesârî Bektâşî tarîkatının bir neferi olarak dinî ve tasavvufî unsurları şiirlerinde sık sık kullanmaktadır.

3.1.1. Din

Din konusu klâsik şâirler için her zaman önemli bir husûs olarak farklı yönleriyle ele alınmıştır. Allah, Kur'ân, Hz. Muhammed, dört halife, diğer peygamberler, âyetler, hadisler, on iki imam..vb. gibi unsurlar Cesârî'nin şiirlerinde önemli bir yere sahiptir. Dînî konuda eğitim aldığı anlaşılan şâir, bunu şiirlerinde hissettirmektedir.

3.1.1.1. Allah

Âlemlerin ve tüm varlıkların sâhibi Allah, insanoğlunun ve dolayısıyla şâirlerin dilinde bir zikir, hamd ve şükür sebebi, istek makâmı hatta gönüllerde bir sevgili olarak her zaman yer etmiş ve kulları tarafından zikredilmiştir. Klâsik şiir geleneğinde ise şâirler tarafından dinî ya da lâ-dinî konulu şiirlerde Allah, her zaman dillerde zikredilmiş, bir vesileyle anılmış ve O'na duâlar edilmiştir. Cesârî de Allah'ı şiirlerinde devamlı sûrette dile getiren, O'nun yarattıklarına bakıp tefekkür eden ve gazabından korkan, esmâ-i hüsnâyı dilinden düşürmeyen, duâlarla istekte bulunan bir şâirdir.

Allah'ın çeşitli isimlerini mânâlarını esas alarak şiirlerinde kullanan Cesârî'nin bu konuda bilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bir şiirinde, kendisini şâirlerden eylediği için Allah'a çok çeşitli gazeller yazdığını ifâde etmekte ve Allah'a “Ganî”, “Fettâh” isimleriyle hitap etmektedir. Şüphesiz bu isimleri tercih etmesinin sebebi mânâları dolayısıyladır.

Çünkü Cesârî'ye göre Allah, ona şâirlik yolunu açmış ve bu konuda zenginlik ihsân eylemiştir:

Çok dürlü gazel Hâkkuña söyler bu Cesârî

İtmiş şuarâdan anı çün ol *Ganî Fettâh*

G 121 / 5

Cesârî, Esmâü'l-hüsnâyı bazen Allah'tan merhamet ya da afv istemek için bazen sevgiliyi etkileyebilmek adına sihir yapmak için ya da nazardan korunmak için bazen ise Allah'ın kudretini, gücünü dile getirmek için şiirlerinde sık sık kullanmaktadır.

Meselâ; aşağıdaki beyitte “Vedûd” isminin birini etkilemek ya da sihir için kullanıldığı görülmektedir:

Seni teşhîr için cezb kırup eylemege

Ey Cesârî yetişür vird hemân ism-i *Vedûd*

G 148 / 7

Yâ Vedûd esmâsıdur bu dilde *ezkârum* benüm

Râm olur elbet bize bir gün o hûb-ı tündümüz

G 363 / 3

Cesârî, Allah'ın isimlerini sevgiliyi etkileyebilmek için zikrettiğini ve sevgilinin ise nazardan korunmak için yanında ism-i a'zam taşıdığını ifâde etmektedir:

Ğarâz esmâ' -i hüsñadan seni teşhîr kıılmağdur

Cesârînüñ anuñ çün oldı dilde *zıkr[i] yâ Ma' bûd*

G 155 / 6

Vefk-i mersûm eylemiş güyâ müneccimler aña

Kim nazar def'ine cânân *ism-i a'zam* gezdürür

G 168 / 3

Şâirin şiirlerinde geçen Allah'ın isimleri şunlardır: Bâkî (Dvç. Gü. 211 / 2), Cebbâr (G 229 / 6), Fettâh (G 127 / 5), Ganî (G 121 / 5), Gufrân (G 544 / 2), Hâlik (G 478 / 6), Hallâk (Dvç. GM. 25 / 4), Hannân (G 732 / 5), Hayy (Dvç. Ş. 16 / 1), Kakhâr (G 229 / 6),

Lâ-yemût (Dvç. Ş. 16 / 1), Lem-yezel (G 324 / 5), Ma'bûd (G 155 / 6), Mennân (G 732 / 5), Münîr (Dvç. GM. 214 / 5), Müste'ân (G 365 / 4), Müstegâs (Dvç. Gü. 21 / 5), Rabbü'l-Mecîd (Dvç. Ş. 31 / 4), Rahmân (G 591 / 6), Rezzâk (Dvç. GM. 25 / 4), Sabûr (G 481 / 5), Samed (Dvç. Mü. 221 / 1), Sâni' (G 464 / 1), Settâr (G 464 / 1), Vedûd (G 148 / 7), Vâhid (G 229 / 6), Yezdân (G 356 / 1), Zü'l-celâl (G 526 / 1), Zü'l-minen (G 668 / 6).

Cesârî, esmâü'l-hüsna dışında Allah'a şu isimlerle de seslenmektedir: Bâri (G 229 / 1), Hak (G 732 / 5), Hû (G 571 / 10), Hüdâ (G 811 / 8), Kâdiyü'l-Hâcât (Dvç. Gü. 163 / 4), Kird-gâr (Dvç. T. 68 / 8), Mi'mâr-ı Âlem (G 304 / 4), Perverdigâr (Dvç. Ş. 71 / 5).

Cesârî'nin şiirlerine bakıldığında hatasıyla sevabıyla bir kul olarak her hâlini yansıttığı görülmektedir. Bir yanda Allah'ın hışmından korktuğu için günahlarından tövbe etmeyi kendine salık veren şâir, diğer yandan sayısız günâh işlemiş olsa da Allah'tan ümit kesmeyeceğini ve O'nun lutfunun çok olduğunu dile getirmektedir:

Kıl hâzer olma dilâ müstağrak-ı cürm [ü] günâh
Hışm-ı Hağ dünyâ vü mâ-fihâyı dir dir titredür G 329 / 2

Cürm-i bî-had kılduk ammâ kesmeyüz Hağdan ümîd
Kullarına lutf[1] çok şâh-ı keremden gelmişüz G 348 / 4

Allah aşkı, âşığı inleyen bir bülbüle döndürür; güllerin ise bin arzu ile gülmesine (açmasına) sebep olur, diyen şâir Allah aşkını şiirlerinde işlemekte ve O'nu dâimâ zikr ederek gönül pasını silmektedir:

Âşığı bir bülbül-i nâlân ider 'aşk-ı Hudâ
Gülleri biñ şevk ile handân ider 'aşk-ı Hudâ G 9 / 1

Zikr-i Hağ ile bu dem sildük gönüller pasını
Şöyle bir şâf dil mir'ât-ı envâr olmuşuz G 351 / 4

Amacının Allah'a yakınlaşmak olduğunu dile getiren şâir, Hüsrev'in tahtına, tâcına bir pul dahi vermeyeceğini söylemekte, yani dünya malında gözü olmadığını vurgulamaktadır:

Ḳurb-ı Ḥaḳdur maḳşadum dārāt-ı şāhı istemem
Virseler bir pula almam tâc [u] taht-ı Hüsrevi G 779 / 10

“Şehâdet'i dilinden düşürme ve O'nun yoluna başını ve canını teslim ederek (şehâdeti) söyle!” diyen şâir, İslâmın ilk şartı olan şehâdet getirmenin önemi üzerinde durmakta ve şehâdet kelimelerini sadece dille değil canını din yolunda verir gibi söylemek gerektiğini ifâde etmektedir:

Terk itme dilüñden o şehâdet kelimâtın
Cân u serüñi rāhına teslîm ile söyle G 719 / 4

Cesârî, şiirlerinde sık sık Allah'a duâ etmektedir. Meselâ; Allah'la kavuşacağı cennete gitmeyi istemekte ve cehennemde yanmaktan Allah'a sığınmaktadır. Ayrıca zâhîde seslenen şâir, kendisini cehennemle korkutmamasını istemekte ve cennete gideceğine dâir işâret vermekte, cennetin baba mirası olduğunu söylemektedir:

Cesârî Āşîḳa sen rûz kıl ol cennet-i vaşluñ
Amân yâ Rab bu cismüm benüm yandurmasun düzâḥ G 136 / 5

Cehennem ile zâhid gel düşürme gönülümü ḥavfa
Peder mîrâşidur cennet o meskende necâtum var G 306 / 8

Zorlukların Allah'ın yardımıyla aşılabacağına inanan şâir, âlemlerin Mimârî'na seslenmekte ve yıkılan gönül evini tâmir etmesini istemektedir:

Cesârî müşkilātuñ hall olur lâ-şek ü lâ-şübhe
Ḥudâ-yı Lem-yezel kân-ı ma^rrifet dādumuz vardur G 324 / 5

Yetiş imdāduma bu dem āyā *Mi'mār-ı ʿālem* gel

Anı ta'c mīr kıl dil hānesi vīrāne olmuşdur

G 304 / 4

Cesārī, dileklerini kabûl eden Allah'a hamd etmeyi ihmâl etmemektedir. Aşağıdaki beyitte şükre sebep sevgiliye kavuşmaktır:

Bir nice kişi vuşlata irişdi Cesārī

Hamd eyleyelüm Hāḫḫa kabûl oldu dilekler

G 274 / 5

Aşağıdaki müseddeste şâir, dünyadaki kötü şöhretinin sebebi olarak Allah'ı görmekte, günlerinin felaketle geçtiğini, 5-6 yıldır gece ile gündüzü birbirinden ayıramadığını söylemekte ve isyân etmektedir. Muhtemelen şâirin gurbette yaşadığı ve fakirlik, zorluk çektiği yıllarda yazılmış olan bu mısralarda Allah'a isyan ettiği görülmektedir:

Hudāyā sen beni itdūñ cihān rüsvā vü bed-nāmı

Ne cürme müsteḫaḫ idüm baña aldurmaduñ kāmı

Tamām beş altı yıldur bilmezem ben şubḫ ile şāmı

Felāketle günüm geçdi dilā ḫayr ola encāmı

Bu demde serserī gezmekdeyüm ne toḫ olup ne aç

Eger böyle ḫalursam serde hep 'aḫlum olur tārāc

Dvç. GM. 25 / 3

Fakat bir sonraki bendde şâir, gizli bir pişmanlık ile kendini affettirmeye çalışarak Rabb'ine seslenmekte, O'nu yüceltmekte ve yine O'ndan istemektedir:

Kime ḫālüm beyān idem sen ol *Hallāḫ* iken yā Rab

Ḫamu dillerde nāmuñ 'ālem-i ıtlāḫ iken yā Rab

Ḫuzūruñda cihānuñ ḫaḫḫı hep ihḫāḫ iken yā Rab

Benüm bu ḫısmetüm kesdūñ mi sen *Rezzāḫ* iken yā Rab

Bu demde serserî gezmekdeyüm ne çok olup ne aç

Eger böyle kalursam serde hep 'aqlum olur tārâc

Dvç. GM. 25 / 4

Cesârî, bir beytinde gönlüne seslenmekte, Allah yolunda olmadığı için, hakikatle değil mecâzî işlerle uğraştığı için kendini eleştirmektedir. Ayrıca günahları bağışlayan Allah'a tövbe ve istiğfar etmeyi, gaflete düşmeden O'nun affına lâyık olmak gerektiğini dile getirmektedir:

Gel ey dil bu ne sırdur rāh-ı Hâkka intikālün yok

Yürürsün hep mecâzide hâkikat hoş hisâlün yok

G 490 / 1

Günâha tâ'ib [ü] müstağfir olmak saña lâzımdur

Çoma gafletde kendün müsteħakk-ı 'afv-ı Ğufrân ol

G 544 / 1

Netice itibâriyle şâir, işlediği günâhların farkında olan ve tövbe etme konusunda kendisine devamlı nasihatte bulunan bir insandır. Ayrıca, Allah'ın isimlerinin tılsımına inanmakta, O'nun yarattığı dünyâyı, insânı ve her şeyi ibretle seyretmekte, mahşer gününün bilinci içinde hareket etmeye özen göstermektedir. Allah'ın lütfunu da hışmını da iyi bilen şâir, zaman zaman isyan etmekte fakat akabinde tövbe ederek Allah'tan af dilemektedir.

3.1.1.2. Kur'ân

Cesârî, Kur'ân-ı Kerim'i ezberlemiş, hâfiz bir şâirdir. Şiirlerinde ayetleri iktibas etmesi ve sûre adlarının geçmesi de bunu doğrular niteliktedir. Hatta İsmâil Özmen, şâirin genç yaşında Kur'ân'ı ezberlediğini ve bir ara müezzinlik yaptığını dile getirmektedir.⁸⁹

“Aşk mushafı olan Kur'ân'ı bu kadar şevkle okurken hangi güzel kitap ondan daha aziz daha yüce olur” diyen Cesârî'nin hayatında Kur'ân'ın önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır:

⁸⁹ İsmâil Özmen, *Alevî-Bektâşî Şiirleri Antolojisi*, s.293.

Muşhaf-ı ‘aşkuñ kırā’at itdügüm bu şevk ile

Bir kitāb-ı müstetāb olur mı *Kur’āndan* ‘aziz

G 365 / 7

Şâirin hâfızlık eğitimi aldığına işâret eden aşağıdaki beyit, muhtemelen kişinin hâfızlık yolunda ne yapması gerektiğini öğütlemekte ve sabah akşam hiç durmadan ayetleri okuyarak Kur’ân’ı su gibi ezberlemesini söylemektedir:

Şu gibi okuduğın dilde hep ezber idüp

Turmasun şubh [u] mesā *āyet-i Kur’ān* okusun

G 626 / 2

Aşağıdaki beyitte şâir, güzel sesle okunan ezanın ve îzâh edilen Kur’ân-ı Kerim’in elbette dinleneceğini söylemektedir:

Hoş-şavt ile okınsa ezān diñlenür elbet

Kur’ān-ı Kerim vaşf-ı beyān diñlenür elbet

G 94 / 1

Başka bir beytinde ise, mescitte Allah kelâmını tecvitli okuyan ve bundan dolayı sevaba nâil olan hâfız kim senin dinlemediğinden şikâyet etmektedir:

Kelāmu’llāh tecvīd üzre okınsa mesācidde

Sevāba nā’il olur hâfız-ı *Kur’ān*ı kim diñler

G 289 / 3

“Yedi âyete (Fâtiha sûresine) bakıp mushaftan ders alırlar.” diyen Cesârî, bu mısradaki Fâtiha sûresinin Kur’ân’ın özü ve özeti olduğunu ifade etmektedir:

Ehl-i hâli görmezem gayrı hayāle müsteħak

Heft āyāta bakıp muşhafdan alırlar sebaħ

Aħsen-i takvīm halk itmiş seni Mevlāya baħ

Fehm ider çeşm [ü] başar nürü ‘ayān añlar bizi

Dvç. Gü. 204 / 3

Şâirin şiirlerinde ayrıca Kur'ân-ı Kerim'de yer alan sûre adları da geçmektedir. Bu sûrelerden bazıları şunlardır: Ahkaf sûresi, Fâtiha sûresi-Seb'a'l-mesânî (G 305 / 4), İhlas sûresi, Nûr sûresi (G 411 / 9), Ve'd-duhâ sûresi (G 105 / 1), Ve'l-leyl sûresi (G 105 / 1).

Ey Cesârî *sûre-i İhlâşa* kıldum hoş-nazar

Kendüme buldum Hudâ birdür diyü ikrâr ben

Dvç. G 168 / 12

Aşağıdaki beyitte şâir, nazardan korunmak ve belayı def' etmek için Ahkaf sûresini devamlı okuduğunu ifâde etmektedir:

Ey Cesârî kim nazar def'i belâdan hıfz için

Dilde virdüm aña dâ'im *sûre-i ahkâf* olur

G 205 / 6

Cesârî, bir hâfiz olarak Kur'ân-ı Kerim'i şiirlerine konu etmiş olmakla beraber zaman zaman sözü edilen sûreleri sevgiliye teşbih unsuru olarak kullanmaktadır. Ayrıca şâir, şiirlerinde Kur'ân'da geçen bir çok âyeti iktibas etmiş olup bu konu ayrıca "Ayetler ve Hadisler" başlığı altında ele alınacaktır.

3.1.1.3. Hz. Muhammed (as.)

Cesârî Dîvânı'nın başında yer alan Mesnevî'de şâir, âşıklık geleneğince gördüğü rüyâsını anlatmakta ve bu rüyâda sakî'nin elinden mey içtiğini söylemektedir. Rüyâsında gördüğü sâkî'yi uzun süre arayan Cesârî sonunda bulur ve ondan şiirle ilgili birtakım nasihatlar alır. Bunlardan biri, mahşerde şefâate nâil olması için ilk önce Rasûl'un na'tını yazmasını istemesidir:

Didi yaz evvelâ *na'ın Rasûlüh*

Ola mahşerde şefâ^cat (tâ) kabûlüh

Msn. 1 / 156

Şâirin peygambere olan sevgisini ve elinden mey içtiği sâkî'nin öğüdünü şiirlerinde hissetmek mümkündür. Cesârî'nin şiirleri arasında 10 adet na't mevcut olup diğer

şairlerinde de Peygamber sevgisine fazlasıyla yer verdiği görülmektedir. Hatta şairliğin ispatı ve iyi şâir olabilmenin en önemli vasfı Cesârî'ye göre na't yazabilmektir.

Peygamber'in na'tını yazmak şâire göre elzemdir ve O'nu vasf etmek bir gönül eğlencesidir. Hatta Fahr-i âlem'i medh etme husûsunda iyi bir şâir olduğunu düşünmekte ve bu konuda kendisine güvenmektedir:

Senüñ na^ctuñ baña gâyetle elzem yâ *Rasûla 'llâh*

Ki gönülüm eglenür vaşfuñla her dem yâ *Rasûla 'llâh* Nt. 3 / 1

Ey Cesârî ol *Habîb-i fahr-i âlem* vaşfını

Dilde bir hoş-nazm iden şol şâ^cir-i garrâ bizüz G 339 / 5

Cesârî, başka bir şiirinde ise Peygamber'in na'tini yazmayı dilediğini fakat onu medh etmeye kâdir olmadığını söylemektedir:

Diler gönülüm senüñ ol na^ct-ı pāküñ eylemek ammâ

Dilüm meddâhuñ olmağ ya ne kâdir yâ *Rasûla 'llâh* Nt. 195 / 4

Hz. M. Mustafa'nın (as.) sevgisinden dolayı delilik, kendinden geçme ve cezbelenme hâlleri yaşayan şâir, şevke ve vecde gelip O'nun medhini yazmaktadır:

Cesârî kem-tere bir cezbe-i hâl ^carz olmuşdur

Aña böyle cünûniyyet muhibb-i *Muştafâ*dur hep Sm. 71 / 5

Gâh bir nuḡ eylemüm biñ şevk ile vecde gelüp

Na^ct-i pāk-i *Muştafâ* medḡ-i şî^cârı bendedür G 195 / 7

Allah'ın sevgilisine seslenen Cesârî, cânının Peygamber'e fedâ olduğunu ve rûhunu O'nun yoluna saçtığını söylemektedir. Ayrıca bütün âlemlerin Peygamber'in zâtı için

yaratıldığını ve insanlar, melekler, cinler, iki cihânda olan her şeyin Hz. Muhammed’e fedâ olması gerektiğini ifâde etmektedir:

Ey *Ḥabīb-i Ḥaḳ* saña bu tende cān olsun fedā
Rāhına bezl itmişüm rûḥ-ı revān olsun fedā Nt. 5 / 1

Çün senüñ zātuñ için ḥalḳ oldu bu ‘ālem ḳamu
Saña ins [ü] cin melā’ik dü cihān olsun fedā Nt. 5 / 2

Cesârî, peygamber sevgisini dile getirdiği bir başka beytinde Hz. Muhammed’in göğe yükselişine telmihte bulunmakta ve şöyle demektedir: “ O mîrâc gecesi bana kavuşma gecesi gibidir; sevgilinin ayağının tozu (benim) başıma tâc olur.”:

Vuşlat gicesidür baña ol leyletü’l-mi‘râc
Dilber ayağüñ tozı olur başuma bir tâc G 110 / 1

Hz. Muhammed’in mîrâca çıkmasını, orada Allah’la buluşmasını ve beş vakit namazı hem kendine hem de ümmetine hediye olarak kabul etmesini, şâir şöyle dile getirmektedir:

Ḳılup Mi‘râc seyrânın buluşduñ Ḥazret-i Ḥaḳḳa
Tecellî zâta nûruñ iltikâdur yâ *Rasûla’llāh* Nt. 195 / 11

Ḳabûl itdüñ emānet beş vaḳit farziyyeti anda
Saña hem ümmete tuḥfe ‘aḫâdur yâ *Rasûla’llāh* Nt. 195 / 12

Cesârî, “Medh-i Rasûl” başlıklı şiirinde Hz. Muhammed’in her bir âzâsını (dudağı, boyu, kaşları, yüzü, gözü, dişleri ve saçı) ele alarak medh etmektedir. Meselâ; Peygamber’in kaşlarının Allah’ın mihrabı olan Kâbe kavseyn arası olduğunu ve âşıkların o mihrâba uyduğunu ifâde etmektedir:

Kaşlaruñdur Kȧbe kavseyñ arası mihrāb-ı Haḡ
Kim ki ol mihrāba uydı oldu ʿuṣṣāka delil Dvç. Nt. 128 / 3

Şol hurūf-ı si vü dü dendān-ı dürrüñdür senüñ
Kim zebānuñ nuṭḡ-ı Haḡ söyler beyān idüp naḡil Dvç. Nt. 129 / 8

Allah'ın sevgilisinin terinden hâsıl olan gül (kokusu), dünyâdaki âşıklara Ahmed'i (as) hatırlatmaktadır, diyen şâir çokça bilinen ve dile getirilen bir husûsu tekrarlamaktadır:

Hâsıl oldu çün *Habību'llāh* terinden ol sebeb
Añdurur ʿuṣṣāk-ı dehre Aḡmed-i muḡtārı gül G 543 / 8

Cesârî, bir beytinde de Veysel Karani'nin, Habīb'in ayağının toprağına yüz sürmek maksadıyla yollara düşmesini hatırlatmaktadır:

Habībüñ ḡāk-i pāyine yüzün sürmekdi maḡşüdi
Diyārından ʿazīmet eyleyüp *Veysel Karen* çıḡdı G 811 / 9

Hız. Muhammed'e (as) olan sevgisini, hasretini her fırsatta dile getiren Cesârî, O'nu devamlı medh etmekte ve O'nun mahşer gününde âsî ve günahkâr ümmetine şefâat etmesini istemektedir:

Yārın ol rüz-ı cezāda ʿāşî mücrim ümmete
Sen şefiʿ ol yā *Muḡammed Muṣṡafā* mahşer günü Mc 2 / 4

Ey şüh-ı cihān maḡbüb-ı Haḡ ʿālem-nümā
Be-küllü zāta sensüñ şāfiʿ-ı rüz-ı cezā
Taḡiyyāt-ı selām olsun muṡahhar rūḡuñā
Şenā vü naʿt-ı pāküñ eylerüm her dā'imā Dvç. Gü. 1 / 1

3.1.1.4. Âyetler ve Hadisler

Klâsik şâirler ve saz şâirleri, şiirlerinde her zaman âyet ve hadislere yer vermişler, özellikle dînî tasavvufî şiirlerde -hatta bazen din dışı şiirlerde de- belli başlı âyet ve hadisleri iktibas etmişlerdir. Cesârî'nin şiirlerine bakıldığında mahsûsen bazı âyetleri sıklıkla kullandığı görülmektedir. Şâirin en çok iktibâs ettiği âyet “nahnü kasemnâ”dır. Zuhruf sûresinin 32. ayeti olan “nahnü kasemnâ” ifâdesiyle Allah; “Biz taksim ettik.” demektedir. Cesârî'nin bu âyeti şiirlerinde çok kullanması ise Allah'ın verdiklerine ve vermediklerine rızâ göstermesine delildir:

Faķîrem gerçi ki el-faķr faķr ü iftiĥârumdur
Ben ol نحن قسمنا dan gelen iĥsâna baĥlandum G 591 / 3

Cesârî'nin şiirlerinde en çok kullandığı diĥer âyet-i kerîme ise “lâ-teknâtû min rahmeti'llâh”tır. Şâir, bu âyeti olduĥu gibi iktibas etmekle kalmayıp özellikle Türkçe ifâdesini sık sık kullanmaktadır. Muhtemelen hayatında karşılaştığı zorluklar karşısında bu âyetle teselli bulan şâir, Allah'a güvenmekte ve ona yönelmektedir:

Tesellî bulmuşum لا تقنطوا من رحمة الله dan
Benüm bu ĥavl-i Ĥaķķa i'timâdum iltifâtum var G 306 / 9

Cesârî rahmet-i Ĥaķdan ümîdi itmeyüz maķtû^c
Günâh [u] cürm [ü] ^cişyân ile biz ol şâha maķbûlüz G 390 / 7

Şâirin şiirlerinde iktibas ettiği âyetler şunlardır:

- 1) كُنْ :Bakara 2 / 117, meâl: “Ol!” (G 661 / 5)
- 2) كُنْ فَيَكُونُ :En'âm 6 / 73, me'âl: “O gün O, ‘Ol’ der, oluverir.”(Nt. 5 / 3),
- 3) قَالُوا بَلَى : A'raf 7 / 172, me'âl: “Dedi: Evet.” (G 86 / 3)
- 4) نفخت (فيه) من روح : Hicr 15 / 29, Sad 38 / 72, me'âl: “Onu düzeltip ruhumdan üflediğim zaman hemen ona secdeye kapanın.” (G 195 / 3), (Dvç. Gü. 140 / 1)

- 5) لا تَقْطُوعُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ: Zümer 39 / 53, me'âl: "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin."
(G 306 / 9)
- 6) نحن قسمنا: Zuhuruf 43 / 32, me'âl: "Biz taksim ettik." (G 353 / 6)
- 7) توكلت على الله: Hūd 11 / 56; me'âl: "Allah'a dayandım." (G 604 / 6)
- 8) أرجعي: Fecr 89/ 28, me'âl: "Rabbine dön"; (T 680 / 2)
- 9) ما أوحى: Necm 53 / 10, me'âl: "(Allah'ın) kuluna vahy ettiğini vahy etti." (G 804 / 5)
- 10) سقاهم ربهم: İnsan 76 / 21, me'âl: "Rab'leri onlara tertemiz içecekler içirir." (G 817 / 2)
- 11) فاغفر لنا: Mü'minun 23 / 109, me'âl: "Bizi bağışla." (Mc. 2 / 1)
- 12) لعمرك: Hicr 15 / 72, me'âl: "Senin ömrüne and olsun." (Dvç. Gü. 1 / 6)
- 13) انا هديناه السبيل: İnsan 76 / 3, me'âl: "Biz ona yolu gösterdik." (Dvç. MR 128 / 1)
- 14) أو أدنى: Necm 53 / 9, me'âl: "Daha yakın oldu." (Dvç. Mdh. 129 / 3)
- 15) انا اليه راجعون: Bakara 2 / 157, me'âl: "Doğru yolu bulanlar da onlardır." (Dvç. G 171 / 1)
- 16) انا لنحن الصافون: Şaffât 37 / 165, me'âl: "Biziz, o saf saf dizilenler, biz." (Dvç. G 171 / 2)
- 17) على ما يفعلون: Yūnus 10 / 46, me'âl: "Sonra Allah onların yaptıklarına da şahittir." (Dvç. G 171 / 4)
- 18) كل من فان: Rahman 55 / 26, me'âl: "Yer üzerinde bulunan herşey yok olacaktır."
(Dvç. TB 209 / III-3)
- 19) اعملو: Yūnus 10 / 41, me'âl: "Benim amelim bana, sizin ameliniz size." (Dvç. Mş.S 216 / 5)

Yukarıda verilen âyetlerden başka Cesârî'nin şiirlerinde duâ ifâdeleri de kullanılmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'de bulunmayan fakat duâlarda geçen bazı ifâdeleri iktibas etmektedir. Bu ifâdeler şunlardır:

- 1) Āmentü bi'llāh: "Allah'a inandım."Arapça kalıplaşmış duâ ifâdesi (Dvç. Gü. 48 / 5)
- 2) İnnahu şey'un ḳalîl: "Bu az bir şeydir."Arapça ifâde. (T 548 / 4)

Cesârî, şiirlerinde hadîsleri de sıklıkla kullanmaktadır. Fakat bu hadîslerin sayısı çok değildir. Şâirin şiirlerinde en çok karşılaşılan hadis, “Men aref: من عرف”tir. Aşağıdaki beyitte “men aref” sırrını anlamayanların Allah’ın yarattıklarını göremeyeceği, anlayamayacağı ifâde edilmektedir:

من عرف سırrını fehm eylemeyen

Şâni’ün şun’ına nâzır olamaz

G 342 / 5

Cesârî’nin şiirlerinde geçen hadîsler şunlardır:

- 1) من عرف: “Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.” Aclūnī, Keşfü’l-Hafâ Muzilü’l-ilbas, Mısır 1351, I / 266 (G 146 / 4)
- 2) لولاك لولاك لما: “Sen olmasaydın, sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım.”; Aclūnī, Keşfü’l-Hafâ, Beyrut 1351 (1932), II / 164 (Nt. 835 / 5)
- 3) كنت كنز: Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı, varlık âlemlerini ve insanı yarattım.”Aclūnī, Keşfü’l-Hafâ, Beyrut 1351 (1932), II / 2016. (G 836 / 2)

Aşağıdaki beyitte Cesârî, Hz. Peygamber’e şöyle seslenmektedir: “Ey mutluluk kaynağı! Senin şânına ‘levlâk’ okundu.(Allah, sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım, diyerek senin şânını arttırdı ve yüceltti) Ay’ı ve güneşi senin için kandil ve meş’ale gibi yaktı.”

Ey sa’âdet menba’ı لولاك okındı şânuña

Ay [u] gün yaktı saña iki çerâğ [u] meş’ali

Nt. 835 / 5

Allah’ın sırrını açıkladığı “küntü kenz” hadîs-i şerîfini şâir, birçok beytinde kullanmaktadır. Aşağıdaki beyitte ise “küntü kenz” sırrını cahilin ya da fâkihin anlayamayacağını, o hakikat sırrının ancak âriflerin gönlü ve canında olduğunu yani âriflerin o sırra vâkîf olduğunu ifâde etmektedir:

کنز üñ remzini nādān ne bilsün yā faḳīh

Ol ḥaḳīḳat sırr[1] ‘ārifler dil [ü] cānındadır

G 193 / 2

Yukarıda zikredilen hadislerden başka “E’s-sabru miftāhü’l-ferec” ifâdesinin şâir tarafından hadis olduğu söylenmektedir. Fakat bu ifâde hadis değildir, Arapça bir vecize ya da atasözü olarak kabul edilmektedir. Cesârî, aşağıdaki beytinde gönlüne seslenmekte ve kimseyle inatlaşma diyerek Allah’ın Rasûlü’nün sözünü nakl etmektedir: “Sabır, zaferin anahtarıdır.”:

Ey gönül bir kimse ile eyleme zinhâr lecc

Çün dimişdür Ḥaḳ Rasûl e’s-şabru miftāhü’l-ferec

G 109 / 1

Sonuç itibâriyle; Cesârî klâsik şiir geleneğinde kullanılagelen belli başlı âyet ve hadisleri iktibas etmektedir. Şiirlerinde geçen âyetlerin sayısı ve çeşitliliği daha fazladır. Hadislerin kullanımında ise toplam üç hadîsi sıklıkla iktibas ettiği tespit edilmiştir.

3.1.1.5. Diğer Peygamberler

Son peygamber Hz. Muhammed’den önce gelen peygamberlerin çoğu klâsik şiir geleneğinde ve bu geleneğin tâkipçisi olan âşıklık geleneğinde şâirler tarafından telmih yoluyla anılmış ve bu peygamberlerin hayatlarına atıfta bulunulmuştur. Cesârî’nin şiirlerine bakıldığında da klâsik şiir geleneğinde yer etmiş belli başlı peygamberlerin ve öne çıkan özelliklerinin birer telmih unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir.

Hz. İsa ve Hz. Yûsuf, şâirin şiirlerinde en fazla adı geçen peygamberlerdir. Hz. İsa ve Hz. Meryem şiirlerde, genellikle birlikte anılmaktadır. Hz. İsa’nın nefesiyle ölümlere can vermesi ve göğe yükselişi ile Hz. Meryem’in buhur ya da buhur-dan’ı en çok atıfta bulunulan telmih unsurlarıdır. Meselâ; aşağıdaki beyitte şâir bir hristiyan güzeline seslenmekte ve bu güzel için âh etmeye korktuğunu söylemektedir. Çünkü âşığın çekeceği

âh öyle derinden ve kuvvetli bir âh olarak göklere yükselecektir ki belki gökte bulunan Meryem oğlu İsa bundan dolayı incinecektir:

Ey büt-i tersâ senüñçün kırkarum âh itmege
Gökde şâyed incinür 'İsây bin Meryem baña G 7 / 3

Dîvân'da bulunan 45. şiir "İsâ" redifli olup şâir, konu itibâriyle de Hz. İsa'yı ve hristiyanlığı ele almıştır. Cesârî bu şiirinde Allah'ın izniyle eriştikleri yeni yılı Hz. İsa'nın hürmetine tebrik etmekte ve Allah'tan Hz. İsa'nın himmetine nâil olmayı istemektedir:

İrgürdi Hudâ bizleri şol sâl-i cedîde
Tebrik ola devrân-ı şafâ hürmet-i 'İsâ G 45 / 7

Bir şâ'ir-i mendühdur üftâde Cesârî
Yâ Rabb naşîb ola aña himmet-i 'İsâ G 45 / 9

Cesârî'nin Dîvânçe'sinde yer alan şiirlerden biri Hz İsa ilgili olup bu şiirde hristiyanlıkla ilgili bilgi mevcuttur. Nazım şekli müseddes semâi olan şiirin mütekerrir beytinde şâir, kiliseye eğri bakan sevgiliyi mahşerde Hz. İsa'ya şikâyet edeceğini söylemektedir:

O kâfir bağlanup zünnâr turur çanlu kılîsâda
Dem-â-dem 'aql [u] fikri şol çelîpâ-yı Mesîhâda
Bülend-âvâz ile İncil okur bir özge arada
Olup hüsline mağrûr neydüğünü bilmez üftâde
Şikâyet ideyüm andan ben ol mahşerde 'İsâya
Niçün kej nazra eyler ol şanem şekl-i kilîsâya Dvç. MS. 198 / 4

Cesârî'nin en çok atıfta bulunduğu diğer bir peygamber olan Hz. Yûsuf ise Mısır, Ken'an, güzellik, kuyuda haps olma, Zeliha, babası Hz. Yakup'un ağlayıp inlemesi gibi unsurlar etrafında anılmaktadır.

Aşağıdaki beyitte Cesârî, etrafına ışık saçan güzelliğiyle Hz. Yûsuf ve Zeliha için bir varmış bir yokmuş demekte, onların bu dünyadan geçip gittiklerini dile getirmektedir:

Yûsuf-ı hüsn-i ziyâ bir var imiş bir yoğ imiş
Hem *Zelîhâ* rüşenâ bir var imiş bir yoğ imiş G 412 / 1

Yûsufâ hasret olup *Ya kûb* Nebînüñ çok zamân
Gözlerinden yaş yirine kan ile nem damladı G 820 / 6

Yukarıdaki beyitte ise Hz. Yakup'un oğlu Hz. Yûsuf'tan ayrılması, ömür boyu hasret çekmesi ve ağlamaktan gözlerinin kör olmasına telmih vardır.

Cesârî'nin şiirlerine konu ettiği diğer peygamberler şunlardır: Hz. Süleyman, Hz. Mûsâ, Hz. İdris, Hz. Eyyûb, Hz. İsmâil, Hz. İbrâhim, Hz. Nûh.

Bu peygamberlerden Hz. Süleymân mührü ile, karıncayla olan sergüzeşti ile ve her şeye hükm edişi ile anılmakta; Hz. Mûsâ Tûr dağı ve Allah'ın tecellisi ile; Hz. Eyyûb sabrı ile; Hz. İbrâhim oğlu Hz. İsmâil'in kurban edilmesi ile, Hz. İsmâil zezem suyu ile; Hz. Nûh ömrü ile anılmaktadır:

Ķâfdan Ķâfa hükm eylemeden mişl-i *Süleymân*
Yegdür baña bir mürca Ķalmağ ayağında G 711 / 5

Geçdüm ey dil hep Ķuyüdât [u] 'alâ'ıĶden bu gün
Dîdeme çöpçe görünmez dâğ-ı Tûr-ı *Müsevî* G 779 / 9

İntizār-ı ʿīd-i vaşl olduğumuñ vechi budur
Mişl-i *İsmâ ʿil*-veş qurbānıyam *İbrâhim*üñ G 508 / 4

Mâ'il-i maħbūblaruz ʿaşq ile sevdâ çekerüz
Şabr ile *Eyyū*blaruz derd-i dil-ārâ çekerüz G 395 / 1

Seyr-i ħüsn eyleyüp bāga girilür
Vişâl meyvesi bir hoş dirilür
Şabr ile gerçi murâda irilür
Ve lîkin gerekdür aña ʿömr-i *Nūh* Dvç. Ş. 28 / 3

Dîvânçe'de bulunan “İcmâl-i Şuarâ-yı Cesârî” adlı şiirde (destanda) Cesârî, Hz. Adem ile Hz. Havvâ'dan başlayarak Hz. Muhammed'e kadar gelen peygamberleri kısaca ele almaktadır. Bu destanda adı geçen peygamberler sırasıyla şöyledir: Hz. Âdem (Hz. Havvâ), Hz. Şit, Hz. İdris, Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Sâlih, Hz. İbrâhim, Hz. İsmâil, Hz. İshak, Hz. Yakup, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb, Hz. Şuayb, Hz. Hârûn, Hz. Mûsâ, Hz. Yûşâ, Hz. İlyas, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. Lokman, Hz. İskender, Hz. Zekeriyâ, Hz. Yahyâ, Hz. İsâ, Hz. Yûnus, Hz. Eş'ayâ, Hz. İrmiyâ. (Dvç. 177 / 11-31-32-33-34-35-36-37)

Düşdi ol *Eyyüb* bir nice derde
Şu ʿayb ile *Hârûn* zıkr[i] dillerde
O *Mûsî*-i Kelîmu'llâh her yerde
Añarlar bilürler nebî bir insân Dvç. Ds. 177 / 36

Netîce itibâriyle Cesârî, şiirlerinde -telmiḥ unsuru olanlara daha fazla yer vermekle birlikte- hemen hemen bütün peygamberleri zikretmekte ve böylece şiirindeki zenginlik dikkat çekmektedir.

3.1.1.6. Dört Halife

Klâsik şiirde, mürettep bir dîvânın kasîdeler bölümünde münâcat ve na'ttan sonra genellikle dört halîfenin methi yapılmaktadır. Cesârî de Dîvânı'nın birinci bölümünde münâcat ve na'tın ardından dört halîfeyi sırasıyla -Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali- medh etmektedir. Ayrıca diğer şiirlerinde de dört halîfeyi dilinden düşürmeyen şâir, onların öne çıkan hasletlerini yaygın kullanımıyla şiirlerinde ele almakta ve hepsini bir arada zikr etmektedir:

Şadâkatde *Ebû Bekre* bedel bir yâr-ı ğâr olduñ
Haķıķatde 'Ömer-mânendi nâm [u] iştihâr olduñ
Hayâ vü hilm ile 'Osmân-ı Zî'n-nüreyne yâr olduñ
Şecâ'atde 'Alîyyü Haydar-ı kerrâra beñzersüñ Dvç. Gü. 118 / 2

Hz. Ebûbekir'e "mü'minlerin emiri" şeklinde hitâb eden şâir, onu Allah'ın sevgilisinin mağaradaki arkadaşı, sâdik dostu olarak görmektedir:

Ġârda yâr-ı refîķ oldu Ġabîbu'llâh ile
Şâdik-ı yârdur *Ebû Bekr-i emîrû'l-mü'minîn* Mdh. 4 / 4

Adâletinin ve Peygamber'in hükümlerini en güzel şekliyle icrâ etmesinin yanı sıra Hz. Ömer, Cesârî'ye göre cömertlik kaynağıdır ve Allah onu altın kadar değerli kılmıştır:

Öyle bir kân-ı kerem ehl-i şehâdandur ol
Kıldı Haķ zer gibi mi'yâr 'Ömerü'l-fârûķa Mdh. 5 / 6

İki nur sâhibi Hz. Osman ise hayâsı ve Kur'ân-ı Kerîm'i edeb ile tilâvet eylemesi yönüyle ön plana çıkmaktadır:

Kelâmu'llâh başdan başa edeb eyleyüp her bir dem
Tilâvet eyler idi dâ'imâ 'Osmân-ı zi'n-nüreyn Mdh. 6 / 2

Dördüncü halife Hz. Ali, Cesârî'nin hayatında ve dolayısıyla şiirlerinde ayrı bir öneme sahiptir. “Âşıklar üzerindeki Bektâşi tesîri”⁹⁰ meydan şâiri olan Cesârî'de de mevcut olup şâirin Bektâşi tarîkatine mensup olduğu bilinmektedir. Bu sebeple Hz. Ali ve on iki imam sevgisini şiirlerine yansıtmaktadır.

Cesârî, Hz. Ali'yi halîfeliğinin ve imamlığının yanı sıra klâsik şiirde yaygın kullanımı olan yiğitliği, kılıcı zü'l-fekâr (G 29 / 5), atı düldül (G 78 / 5)..vb. gibi unsurlarla ele almakta ve bu unsurları sevgiliye, kaleme..vb. teşbih etmektedir. Hz. Ali şâirin şiirlerinde “Gazanfer, Haydar (G 702 / 1), Ali Haydar, Haydar-ı kerrâr (G 29 / 5), Aliyyü'l-Murtazâ (G 325 / 2)” gibi isimlerle anılmakla beraber kölesi “Kanber”in de adı geçmektedir:

‘Adl itse Cesârî kula ol şâh-ı *Gazanfer*

Destine ‘atâ eyler anuñ haṭṭ-ı hümâyûn

G 646 / 5

Şordum anı didiler nâm[1] ‘*Alî Haydar*

Pişe-gâhında n’ola olsam anuñ ben *Kanber*

Ledün esrâr[1] rumûzâtın ‘ayânen söyler

Ey Cesârî beni ol özge bir ‘abdâl eyler

Kaş siyâh çeşm siyâh-puş siyâh-çerde nigâr

Yağdı yandurdu beni yağmaladı her ne ki var

Dvç. Mü. 35 / 5

Diğer halîfelere birer medhiye yazan şâir, Hz. Ali için iki medhiye kaleme almakla beraber şiirlerinin bir çoğunda onu yâd etmekte ve bir vesîleyle dile getirmektedir.

Şâire göre feleğin güneşi Hz. Muhammed, ay’ı ise Hz. Ali’dir ve bütün yollar Hz. Ali’den geçmektedir:

⁹⁰ M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, s. 29.

Ey sâlik-i Hâk her tûruk âgâh-ı 'Alîdür

Şems oldı Muhammed felegüñ mâh[ı] 'Alîdür

Mdh. 7 / 1

Hz. Ali evliyânın en fazîletlisi, insanların en hayırlısı, takvâ ve kemâlet sâhibi, görüşü ve düşüncesi kuvvetli bir kişi olarak vâf edilmektedir:

Evliyânuñ efdâli hayre'l-beşersüñ yâ 'Alî

Aşfiyânuñ ekmeli şâhib-nazarsüñ yâ 'Alî

G 836 / 1

Hz. Ali'nin oğulları, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile on iki imama dâhil olan diğerk isimler ve özellikleri de Cesârî'nin şiirlerinde zikr edilmektedir:

Şulb-i pâküñden *Hasan* ile *Hüseyn* itdi zuhûr

Ol iki şehzâde-gâna sen pedersüñ yâ 'Alî

G 836 / 3

Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den sonra gelen imamlar şâirin şiirlerinde geçtiği şekliyle şöyledir: Zeyne'l-Abidin, Muhammed Bâkırî, Câfer-i Sâdık, Mûsi-i Kâzım, Rızâ, Takî, Nakî, Askerî, Mehdî:

Seyyidü's-sâdât-ı Ekrem şâh-ı *Zeyne'l-Abidîn*

Sen aña mürşid-i vâlâ râh-bersüñ yâ 'Alî

G 836 / 4

Günden âşkâr âl u evlâddur *Muhammed Bâkırî*

Sen felekler üzre zîbâ nûr [u] fersüñ yâ 'Alî

G 836 / 5

Cesârî, diğerk bir şiirinde Hz. Muhammed'i kible-gâhı, Hz. Ali'yi ise secde-gâhı olarak gördüğünü dile getirmektedir:

Şâh *Hasan* şâh-ı *Hüseynüñ* yâveriyem yâveri

Şâh *Zeyne'l-Abidînüñ* olmuşum ben kem-teri

Ol imām-ı Bākırîdür din erinüñ reh-beri
Gevher-i baħr-i ħakīkatdür İmām-ı Ca⁶ferī
Āl [ü] evlād uğrına kıldum fedā cān [u] seri
Ķible-gāhumdur Muħammed secde-gāhumdur ‘Alī Dvç. GM. 219 / 3

Aşağıdaki beyitte Cesârî Hz. Ali’ye seslenmekte ve şöyle demektedir: “Ey Ali! Bu Cesârî’ye mahşer günü şefâat etmeye, başkaları bir kenara dursun, sadece sen yetersin.”:

Bu Cesârîye şefâ⁶at itmege mahşer günü
Ķayrı tursun yalıñuzca sen yetersün yā ‘Alī G 836 / 12

Bektâşî şâiri Cesârî, Hz. Ali ve on iki imama verdiği değerin yanı sıra Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman’a gereken ihtirâmı göstermektedir. Ve dört halîfeyi şiirlerinde klâsik şiir geleneğinin dinî unsurları çerçevesinde ve yaygın kullanımıyla zikretmektedir.

3.1.2. Tasavvuf

İslâmiyet sonrası Türk edebiyatında tasavvuf, şiirin en önemli kaynaklarından biri hâline gelmiş ve şâirler tarafından dinî ya da lâ-dinî şiirlerde tasavvûfî unsurlara ve sembollere sık sık başvurulmuştur. Nihat Sâmi Banarlı, tasavvufu şöyle tanımlamaktadır: “Tasavvuf, İslâm dünyâsı’nda, sosyal hayatla geniş ölçüde birleşerek inanmış halk kütleleri arasında büyük alâka ve heyecan uyandıran bir îman, bir fikir ve irfân cereyânı ve bir aşk hâdisesi’dir.”⁹¹

Tasavvufun klâsik şiir ve halk şiiri geleneği üzerinde mühim bir nüfuzu olduğu bilinmekle beraber gerek şekil gerekse konu açısından klâsik şiirin tâkipçisi olan saz şâirliği (âşıklık) geleneği üzerinde de tasavvufun ve tarîkatlerin önemli bir te’siri vardır. “Âşıkların tasavvuf tarîkatleri’yle - ve bilhassa Bektâşîlik’le - sıkı alâkaları”⁹² meydan şâiri

⁹¹ Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*, C. 1, s. 115.

⁹² M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, s.14.

olan Cesârî'nin edebî şahsiyetinde ve dolayısıyla şiirlerinde de tesâdüf olunan husûsiyetlerden bir tanesidir.

İsmâil Özmen, Cesârî'nin hem Mevlevî hem de Bektâşî olarak tanındığını⁹³ söylese de şâirin şiirlerine bakıldığında Bektâşîlik tarafının ağır bastığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Cesârî, şiirlerinde tasavvuf kültürünün yaygın olarak kullanılan sembollerine, mazmunlarına, mecazlarına..vb. yer vermekte; tarîkat pîrlerine, şeyhlerine medhiyeler yazmakta; din dışı şiirlerinde de tasavvûfî unsurlardan fazlasıyla faydalanmaktadır.

Tasavvûfî şiir söyleme husûsunda Cesârî, kendine seslenerek (tasavvuf yolundaki) hâllerini anlatmasını ve gerçeği gözetip tasavvuf söylemesini istemektedir:

Vaşf eyle gehî hâlûñi nazm ile Cesârî
Gâhîce hakîkat gözedüp söyle taşavvuf G 471 / 5

Başka bir beytinde ise vâkıf olduğu sırrı cahiller duymasın diye kendini uyarmakta ve her mecliste tasavvufî şiir söylememeyi öğütlemektedir:

Cesârî keşf-i râz itme bu sırrı duymasun nâdân
Gelüp her bezm içinde sen taşavvuf dime eş'ârî G 828 / 6

Cesârî, halka tasavvuf diye boş sözler söyleyen şâirleri eleştirmekte ve tasavvufî şiir yazmayı üstâdından öğrenmelerini tavsiye etmektedir:

Bîhûde kelâm yazma taşavvuf diyü halka
Üstâd ara bul sen anı ta'lim ile söyle G 719 / 5

Allah yolunda bir tarîkat yolcusu olan şâir, muhtemelen bir süre kendine rehber (mürşid) aramış ve sonunda tarîkat ehlerinden olup “bir ulu sultâna” bağlanmıştır:

⁹³ İsmâil Özmen, *Alevi-Bektâşî Şiirleri Antolojisi*, s. 293.

Ben rāh-ı Hakkā sālik olup reh-ber arardum
Mürşīde ulaşıdurmağa irşāda mı geldüñ G 515 / 4

Tarīkat ehliyem ben bir ulu sultāna bağlandum
İnābet eyleyüp andan reh-i erkāna bağlandum G 591 / 1

Tarīkat pîrleriyle aşk dostu olan (G 598 / 10) Cesârî, “Bektâşîdir” redifli gazelinde Bektâşîlerin özelliklerini anlatmaktadır. Bütün varlıklarda Allah’ın sanatını idrāk eden ve Allah’ın birliğine bu şekilde îmân eden, basîret ehli, gözü açık, âlemin gözcüsü, daima tasavvufî şiir söyleyen, nutk’u ârifâne olan kişiler, Bektâşîlerdir.

Şun^c-ı Hakk her şeyde mevcūd olduğın fehm eyleyüp
Birligine böyle îmân eyleyen Bektâşîdür G 192 / 2

Cümlesi ehl-i başîret göz açıklardan olup
‘Āleme kendin nigh-bān eyleyen Bektâşîdür G 192 / 5

Hep taşavvuf söyler anlar anı nādān añlamaz
‘Ārifâne nuḫ her ān eyleyen Bektâşîdür G 192 / 6

Aşağıdaki beyitte şâir, “bâ” harfinin noktasındaki sırrın “haydar-ı kerrâr”dan yani Hz. Ali’den sorulması gerektiğini söylemekte ve Bektâşîlik etrafındaki tasavvufu dile getirmektedir:

Rumûz-ı nokṭa-yı bāyı yüri benden su’âl itme
O sırrı bilmege var Haydar-ı kerrâr olandan şor G 249 / 2

Cesârî’nin şiirlerinde az da olsa Mevlevîlikle ilgili bilgiler mevcuttur. Bu bilgiler, muhtemelen şâirin Mevlevîlik tarīkatine mensup olduğu zamanlara ait gözlemlerdir. Meselâ; aşağıdaki beyitte Mevlevîlerin dönerek zikr etmeleri, her dönüşte başka bir hâle girmeleri vasf edilmektedir:

Görmedüñ mi sen o sa^cd-ı Mevlevî devrânını

Hâlet alur anları her gâh döner bir çevrilür

G 200 / 2

Dervişlik yolunun dört kapısı olarak bilinen şerîat, tarîkat, hakîkat ve ma'rifet⁹⁴ şâirin şiirlerinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle şerîat ehlinin tarîkatin sırrını ve hâlini anlayamayacağı (G 280 / 2), mürşidin eteğine yüz sürmeden ârif ve rindân olunamayacağı (G 627 / 4), tarîkat ehlini bulup onların eteğini bırakmamak ve hakîkatin hoş sözlü mürşidden sorulması gerektiği gibi husûslara değinmektedir:

Tarîkat ehlini bul dâmenin terk eyleme elden

Hakîkat neydügin mürşid-i hoş-güftâr olandan sor

G 249 / 3

Hakîkate ulaşma yolunda mürşidin öneminin yanı sıra Cesârî, sadece pîr himmeti'yle mâhir olunamayacağını ifâde etmektedir:

Kişi zâtındaki tâhir olamaz

Himmet-i pîr ile mâhir olamaz

G 342 / 1

Tasavvuf felsefesinin özünü oluşturan ve tasavvufî şiir geleneğinde kullanılan belli başlı kavramlar ve konular Cesârî'nin şiirlerinde yaygın kullanımıyla yer almaktadır. Şâirin şiirlerinde geçen bu tasavvufî kavram ve konular şunlardır: mürşid, pîr, sâlik, seyr-i sülûk, kurbiyyet, aşk-ı Hudâ, şerî'at, tarîkat, hakîkat, ma'rifet, ilm-i Ledün, kuyûdâtdan el çekme, irfân, ârif, hayâ, edeb, erkân, fakîr, tecellî, tevekkül, esmâ'-i İlâhiye, gûşe-i vahdet, kesret, çâr-unsûr, şeş-cihât, rûz-ı ezel, rumûz-ı nokta-i bâ, kâf-ı kanâ'at..vb.

Cesârî, tasavvufî kavram ve konulardan bazılarını şiirlerinde şöyle dile getirmektedir:

⁹⁴ Kaplan Üstüner, *Divân Şiirinde Tasavvuf*, Ankara, Birleşik Dağıtım Kitabevi, 2007, s.123.

Rızkuma k̄ānî^ç olup bāb-ı *tevekkül* beklerüm
Güyyā olmağdayum ben perde-dār-ı ^çankebüt G 81 / 4

Ma ʿarîf semtini arar bulursañ böyle kalmazsuñ
Haķkat ^çilmine āgāh olursañ böyle kalmazsuñ
Ledün esrārını añlar bilürseñ böyle kalmazsuñ
Kemālāt-ı hünerle kām olursañ böyle kalmazsuñ
Muhaşşal rāh-ı erkāna gelürseñ böyle kalmazsuñ
*İnābet pīr*den alup kendüñi irşād idersüñ sen G 629 / 2

^çAnāşır hükmini giydüm aşıl-da noķtadur sırrum
Hüruf-ı müfredāt terkīb-i ^çālem *şeş-cihātum* var G 306 / 5

Aşağıdaki beyitte şâir, Mevlâ ile doğrulukta olma ve böylece halkın dostu olmanın sonuncunda sırlar hazînesine ulaşılabileceğini anlatmakta, bu beyitle tasavvufun özünü ifâde etmektedir:

Hak ile hak olagör kim halk yâr olsun saña
Kenz-i esrār-ı rumüzāt āşikâr olsun saña G 24 / 1

Allah'ın (varlıklar üzerindeki) tecellisiyle hayran olup kendinden geçen şâir, baktığı her şeyde Allah aşkını yaşamakta ve mest olmaktadır:

Bir *tecellî*dür beni hayrân [u] ser-gerdân iden
Her neye kıldum nazār lem^çān ider ^çaşķ-ı Hudā G 9 / 3

Cesârî, tasavvufî düşüncede kullanılan bazı âyet ve hadisleri şiirlerinde sık sık kullanmaktadır. Bunlardan “Men Aref: من عرف”, “Küntü Kenz: كنت كنز” ve “Nahnü Kasemnâ: نحن قسمنا” şâirin tasavvufî mânada en çok tercih ettiği âyet ve hadislerdir.

Tarîkat mensûbu olan şâir, bazı pîr ve mürşidlere medhiye yazmış ya da onların isimlerini şiirlerinde zikr etmiştir. “Saâdeddin” adlı mürşide ve “Rufâî Seyyid Ahmed Pîr”e medhiye yazan Cesârînin bir şiirinde de ayrıca Sinop’ta türbesi bulunan Seyyid Bilâl’in (Dvç. Gü. 230 / 3) adı geçmektedir.

Tarîkat ehli bir zâtdur *Rufâî Seyyid Ahmed Pîr*

Hakîkat-bîne mir’âtdur *Rufâî Seyyid Ahmed Pîr* Dvç. Gü. 73 / 1

Olur sâliklerüñ mürşîd [ü] pîr [ü] cānı *Sa’de’d-dîn*

Tarîkat reh-beri sırr-ı hakîkat-kānı *Sa’de’d-dîn* Dvç. Mdh. 159 / 1

Sonuç itibâriyle Bektâşî olan Cesârî’nin şiirlerinde tasavvuf önemli bir yere sahip olup tasavufî konulu şiirler yazdığı gibi tasavvufî kavramları da yaygın şekliyle şiirlerinde sık sık kullandığı görülmektedir. Cesârî, özellikle tarîkat kültürüyle ilgili husûsiyetleri şiirlerinde yansıtmaktadır.

3.2. İnsan

“İnsan” başlığı altında ele alınan târihî ve efsânevî şahsiyetler, dînî şahsiyetler, milletler ve topluluklar ile klâsik şiir geleneğinin âşık, mâşuk, ağıâr, zâhid, rind gibi belirgin özellikleriyle ön plana çıkan tipler klâsik edebiyat geleneğinde ihtivâ ettikleri husûsiyetleriyle Cesârî’nin şiirlerinde yer almaktadır. Ayrıca şâirin yaşadığı dönemin (18. yy. sonu-19. yy. başı) tarihsel özellikleri ve dâhil olduğu âşıklık geleneği incelenen bu konular çerçevesinde farklılıkları ve şâire has husûsiyetleri gözler önüne sermektedir.

3.2.1. Târihî ve Efsânevî Şahsiyetler

Klâsik Türk şiirinin beslendiği kaynaklar arasında zikredilen ve önemli bir yere sahip olan târihî ve efsânevî şahsiyetler, özellikle İslâm medeniyeti çerçevesinde oluşan efsâne ve târihin yanı sıra İslâmiyet öncesi dönemi de geniş bir coğrafya ile içine almaktadır. Şâirler telmih, istiâre, teşbih gibi söz sanatlarıyla târihî ve efsânevî şahsiyetleri

şairlerine konu etmişlerdir. Cesârî'nin şairlerine bakıldığında târihî ve efsânevî şahsiyetleri sık sık kullandığı görülmekte ve bu şahsiyetlerdeki çeşitlilik dikkat çekmektedir.

Klâsik şiir geleneğinde birçok şâirin telmih unsuru olarak şiirlerinde isimlerini kullandığı aşk kahramanlarından Leylâ ile Mecnûn, Ferhad ile Şirin, Vâmık ile Azrâ, Arzu ile Kanber Cesârî'nin şiirlerinde de yer almaktadır.

Meşhur aşk hikâyesinin kahramanları Leylâ ile Mecnûn şâirin aşağıdaki beytinde şöyle söz konusu edilmektedir: “Mecnûn’un dağlarda ve çöllerde gezmesinin sebebi Leylâ’nın sesini duymasıydı.”:

Dâğ [u] şahrâlarda cünbân itdüginüñ vech[i] bu

Güşına degmiş idi *Mecnûnuñ* ol *Leylâ* sesi

G 832 / 3

“Ferhad u Şirin” ve “Vâmık u Azrâ” hikâyeleri İran edebiyatından şiirimize geçmiştir. Cesârî'nin bu aşk kahramanlarını konu ettiği beyitlerden bazıları şunlardır:

Güş-ı cân eyleyelüm bezmde *şîrîn*-suhanı

Dağdağa kaydı nedür ‘aşk ile *Ferhād* olalum

G 571 / 4

İşitdüm dehr içinde *Vāmık* adlu var imiş ‘aşık

‘Aceb sen aña ma‘şūka olan *Azrā* mısuñ kimsüñ

G 516 / 3

Şâir, aşağıdaki beyitte Arzu ile Kanber’in aşk hikâyesine atıfta bulunmakta, âşığı Kanber’e mâşuğu Arzu’ya benzetmektedir:

İsterüm bir melek-manzar disünler

Zelîhâ mişâli dilber disünler

Cesârî aduma *Kanber* disünler

Nigârum sevdüğüm *Ārzūya* beñzer

Dvç. Ş. 64 / 5

Cesârî, İranlı şâir Firdevsî'nin Şâh-nâme adlı eserini okuduğunu bir beytinde (G 405 / 3) zikretmekte ve şiirlerinde Şâh-nâme'de geçen efsânevî İran hükümdarlarından Rüstem'i sık sık kullanmaktadır. Aşağıdaki beyitte görüldüğü üzere Rüstem daha çok yiğitliği ile sevgiliye, yay'ı ile sevgilinin kaşına teşbih edilmektedir.

Kemân-ebürü şecâ'atde bugün *Rüstem*ligüñ vardır

Müjeñ tîriyle deldüñ sînemi hürremligüñ vardır G 301 / 1

İran hükümdarlarından olan Dahhak şân'ı ile (G 230 / 3), Keyhüsrev kadehi (câm-ı cem- G 122 / 1) ile, Şeh-nâme'de Turan hükümdarı olarak adı geçen Efrasiyab (G 492 / 1) diğer bir efsânevî şahsiyet olarak şâirin şiirlerinde geçmektedir. Yine İran mitolojisinde adı geçen Pişdâdiyân sülâlesinden Tahmurs'un oğlu⁹⁵ Kahramân (G 168 / 6), sevgiliye teşbih edilmektedir.

İskender-i zü'l-karneyn olarak da bilinen İskender, Cesârî'nin şiirlerinde “âyînesi”, Ye'cüc ve Me'cüc kavmine yaptırdığı “sedd”i ile anılmaktadır:

Ey Cesârî hâne-i kalbüm nice jeng olmasun

Şâh-ı *mir'ât-ı Sikender*den cüdâ düştüm cüdâ G 27 / 6

Şâirin şiirlerinde geçen efsânevî şahsiyetlerden diğeri “Kaydâfe ya da Kaydefâ”dır. İskender zamanında yaşamış Azerbaycan'da Berda ülkesinin kraliçesi olduğu rivâyet edilen⁹⁶ Kaydefâ, aşağıdaki beyitte İskender'in onun tahtını suya vermesiyle telmih edilmektedir:

Garğa virdi tahtını *İskender* anuñ şu ile

Pâdişâh-ı *Kaydefâ* bir var imiş bir yoğ imiş G 412 / 3

⁹⁵ İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1989, s. 277.

⁹⁶ *Ae.*, s. 287.

Genellikle bir arada zikredilen meşhur Türk minyatür sanatçısı Behzad ile Çin’li ressam Mani, Cesârî’nin şiirlerinde nakış, resim, minyatür, nakkaş..vb. gibi unsurlarla anılmaktadır:

Devrânda bu çarh-ı felek nakşını almak
Behzād ile Mānīnūñ o seyrânına maḥşūs G 439 / 2

Yunan filozoflarından Calinus (Kalinus) hekimliği ile (Dvç. Gü. 17 / 1) telmih edilmekte, Eflatun ya da Felâtun adlarıyla bilinen Platon ise “akıl” çerçevesinde sevgiliye teşbih edilmektedir:

Bir nazra-i im‘ân nigeḥ itdüğü demde
‘Āşıkların idrāk ider ol ‘aql-ı *Felâṭūn* G 646 / 4

Cesârî’nin, şiirinde “kimyâya mâlik er” olarak vasıflandırdığı Hümâyî’nin yaşadığı dönemde meşhur olduğu anlaşılmaktadır:

Çanı var mı cihânda kimyâya mâlik olmuş er
Hümâyî nām-ı meşhūrı bilen dir mi diyen bilmez G 359 / 4

Ashâb-ı Kehf ya da ‘Yedi uyuyanlar’ bir mağarada yıllarca uyuduktan sonra tekrar uyandıkları Kur’ân-ı Kerim’de haber verilen yedi kişidir. Bu hikâyede İmparator Dakyanus Efes’e gelerek putlara tapınmayı ve hristiyanların onlara kurban kesmelerini emreder.⁹⁷ Şiirde Dakyanus, Kârûn ile birlikte anılmaktadır. Kârûn, Hz. Mûsâ zamanında yaşamış olup zenginliği ve cimriliği ile bilinmektedir. Şâir, bu dünyada bir dostun iltifatını Dakyanus ve Kârûn’un mallarına tercih etmektedir:

Cesârî devlet-i dünyâ deger bir iltifât-ı dost
Çanı ol daḥme-i *Ķārūn* çanı ol māl-ı *Daḳyānūs* G 405 / 7

⁹⁷ İsmet Ersöz, “Ashab-ı Kehf” , *İslam Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, s. 465

Başka bir beyitte ise Kârûn ile birlikte Hâmân'a telmih edilmektedir. Hâmân, Hz. Mûsâ zamanındaki Mısır firavununun veziridir ve Kârûn gibi çok zengindir:

İksîr bulup işlerüm altun ider idüm

Şol dahme-i *Kârûn ile Hâmân* ele girmez

G 366 / 3

Yemen'de Ad kavminin hükümdarı olan Şeddâd, büyük binalarla ve bu arada cennete benzetmek arzusuyla yaptırdığı İrem bağı ile ün salmıştır. Bu bağdaki köşke girmek nasib olmadan Allah'ın gazabına uğrayarak hepsi yerle bir olmuştur. Cesârî'nin aşağıdaki beytinde Şeddâd'a ve tanrılık iddiâsıyla yaptırdığı Bâğ-ı İrem'e telmih yapılmakta ve şâir, vatani Bender'i tercih etmektedir:

Bender ezeli cāy [u] mekân hoş vatanumdur

Şol *bâğ-ı İrem* bânî-i *Şeddâd* neme lâzım

G 600 / 2

Masallarda ve hikâyelerde yol kesen, eşkiyâlık ve hırsızlık yapan kimselere hitâben söylenen "harâmîler", Cesârî'nin aşağıdaki beytinde geçmekte ve felek, malını mülkünü elinden alması, soyması yönüyle harâmîlere benzetilmektedir:

Şoyduñ âhir bu Cesârîyi *harâmî*ler gibi

Mâl [u] şevbi elde küllî varum alduñ ey felek

G 494 / 5

Moğol hükümdarı Timurleng, târihî şahsiyet olarak şâirin şiirlerinde geçmektedir. (G 500 / 4) Ayrıca Köroğlu şöhretiyle ve onun en yakın arkadaşı Ayvaz da yiğitliğiyle aşağıdaki beyitte yer almaktadır:

Köroğlu gibi nāmum söylenürdi 'âlem [ü] dehre

Yanumca bir lewendâne-edâ *Ayvāzum* olsaydı

G 812 / 6

Emevîler devrinde Anadolu'da Bizansa karşı yapılan savaşlarda ün kazanmış, Müslümanlar ve bilhassa Türkler arasında büyük bir gazi-veli hüviyetiyle yüceltilip destan

kahramanı yapılmış Müslüman bir emir⁹⁸ olarak tarihte yer alan Battal Gazi, Cesârî'nin şiirlerinde mertliği ile anılmaktadır:

Olinmaz mı o medh[i] *Seyyid Baṭṭāl Ğāzīnūn*

Anuñ-veş merd-i kâmil didiler dünyāya bir geldi G 821 / 7

Geleneksel Türk tiyatrosunda yer alan hayal oyunu ya da gölge oyunu, Karagöz ile Hacivat'ın gerçek yaşamlarından yola çıkılarak oluşturulmuş meşhur bir oyundur. Cesârî aşağıdaki beytinde Karagöz ile Hacivad'ın bir gece vakti gelmesini hayal etmektedir. Onların gelmesiyle ziller çalınacak ve gölge oyunu başlayacaktır:

Ķaragözle Ĥacī vād gelse irse ol şeb-i hengām

Küçük oğlanı parmağına taḫdursa ḫayāzil zil G 530 / 5

18. Yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın başlarında yaşamış olan Cesârî, şiirlerinde verdiği bilgiye göre yeniçeri kâtipliği yapmış ve cephânedede görev almıştır. Dolayısıyla şâirin, yaşadığı dönemlerde gerçekleşen Osmanlı-Rus-Avusturya savaşlarına şâhitlik ettiğini hatta bilfiil katıldığını söylemek mümkündür. Bu dönemdeki padişâh, sadrâzam ve paşalar hakkında şiirlerinde bilgi vermiş, kasîde yazmış ya da yaşanan savaşları ve bu savaşlarda kahramanlık gösteren paşaları, beyleri anlatmıştır.

Osmanlı imparatorluğunun pâdişahlarından III. Selim hakkında bir kasîde (K 853) yazan şâir, bu kasîdesinde sadece III. Selim'i değil sadrâzama Koca Yusuf Paşa'yı da övmektedir. Yusuf Paşa'nın III. Selim'in padişahlığı zamanında sadece 1 sene sadrâzamlık⁹⁹ yaptığı düşünülürse Cesârî'nin bu şiiri, 1791-1792 yıllarında yazdığı anlaşılmaktadır. Bu şiirde şâir Ruslar'ın (Moskov kâfiri) Karadeniz'e, Tuna'ya sahip olmak üzere gemilerini yanaştırdığı anlatmakta, Yusuf Paşa'yı övmekte, III. Selim'in bahtsız bir pâdişah olduğunu ifâde etmekte ve İstanbul'da medfun olan sahabe Eyyüb El-Ensârî'nin hürmetine pâdişah ve devletin, milletin selâmeti için Allah'tan yardım dilemektedir:

⁹⁸ Ahmet Yaşar Ocak, "Battal Gazi", *İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, s. 204

⁹⁹ Nâzım Tektaş, *Sadrâzamlar (Osmanlı'da İkinci Adam Saltanatı)*, Çatı Kitapları, 2002, s. 449-450.

Vezîr ol şâhib-i devlet-himem nâm şân[1] *Yūsuf*dur
Şeh-i Sultân Selim Hānuñ odur hem şādık yarı G 853 / 2

Cülüs-ı taht idelden gülmemişdür hîç yüzi aşlā
Münācāt eyleyüp Hākka seher itmekdedür zārı G 853 / 18

Cihānuñ pādişāhidur aña lāzımdur istimdād
Şefā^catle meded kıl yā ebî *Eyyūb Enşārî* G 853 / 20

Cesârî ayrıca savaş tasviri yaptığı bir şiirinde (G 844), düşmanın nasıl yenildiği anlatmakta ve savaşan paşaların da isimlerini kayda geçirmektedir:

Şadr-ı a ^czam Hāzret-i *Yūsuf Paşa* gamda iken
Feth-i küffārı işitdi göñlini şād eyledi G 844 / 6

Gerçi zahmet çekdi *İbrāhim Paşa* cengde
İrdi tez *Muhtār Paşa* aña imdād eyledi G 844 / 4

Şâirin birden fazla beyitte tekrar ettiği isimlerden biri olan Muhtar Paşa'nın kahramanlıkları ve düşmanı bozguna uğratmasının yanı sıra gazi olduğu anlaşılmaktadır:

Ġuzāt ehlinden ol *Muhtār Paşa* merd-i güzîn oldı
^cAdūyı tārūmār itdi aña şād-āferîn oldı G 845 / 1

Cesârî, Eski Zagra'nın ağalarından Hacı Muhammed'in ölümüne düştüğü Tarih'te (1811) onun Niğbolu kalesinin (Dvç. T. 68) ve çıkan isyanlarda yakıp yıkılan Melek Paşa Câmii'nin yapımı ve yenilenmesi amacıyla devlet hizmetinde bulunduğunu anlatmaktadır. (Dvç. T. 69)

Bağ Ağa-yı eski Zağra kām-bīn [ü] kām-kār

Nām[1] *el-hāc Muḥammed* okınur leyl ü nehār

Dvç. T 69 / 1

III. Selim'in öldürülmesi ile 1808'de tahtan geçen Osmanlı padişahı II. Mahmud¹⁰⁰a kasîde (cülusiyye) yazan şâir, onun devlete ve millete tâlih, mutluluk ve uğur getirdiğini düşünmektedir:

Mīm-i s̄ānīyle cülūs-ı taht idüp *Maḥmūd* hıṣāl

Yümn [ü] iḳbāl [ü] sa'ādet burc[1] 'arz itdi cemāl

G 528 / 1

Aşağıdaki beyitten doğumuyla birlikte kendisine Adlî mahlası verilen ve şiirlerinde bu mahlası kullanan II. Mahmud'un¹⁰¹ huzuruna davet ettiği şâirler arasında Cesârî'nin de olduğu anlaşılmaktadır:

Geldi mektûbuñ baña ey *Adli*-yi şāhib-şi'ār

Hâṭırum ḳılmıṣsuñ istifsār olasuñ berhudār

D 326 / 1

Cesârî, II. Mahmud'un sadrâzamlarından Hurşid Ahmed Paşa'nın ölümüne tarih (1227 h.-1811 m.) yazmış ve onun şâirler tarafından çok sevildiğini ifâde etmiştir:

Nām[1] *Aḥmed* budur ol 'ilm-i cifirde mezkūr

Bunı ister idi şadra gele hep pîr [ü] civān

Dvç. T. 166 / 3

Şu'arā zümresi ḥazz eyleyüp andan gāyet

Oḳudı ḥaḳḳına çok nazm-ı gazel medḥ 'ayān

Dvç. T. 166 / 3

Osmanlı devletinin 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında özellikle Rusya, Avusturya, İngiltere, Fransa ile girdiği ya da girmek zorunda kaldığı savaşlar ve

¹⁰⁰ Kemal Beydilli, "Mahmud II", *İslam Ansiklopedisi*, C. 27, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, s. 352.

¹⁰¹ Ae., s. 352.

Anadolu’da meydana gelen isyanlar¹⁰² Cesârî’nin yaşadığı dönemdeki târihî gelişmelerdir. Yeniçeri ocağında (cephânede) kâtiplik yapan şâir, şahit olduğu olayları, savaşları ve bu savaşlarda kahramanlık gösteren sadrâzamları, paşaları, ağaları şiirlerinde dile getirmektedir. Yukarıda sözü edilen târihî şahsiyetlerden başka Cesârî’nin şiirlerinde şu isimler geçmektedir: Tâhir Ağa (T 176 / 7), Monla Giray (Dvç. T 72 / 1), Hacı Mustafa (T 548 / 2), Miralay Muhammed ve oğlu Mahmud Bey (T 751 / 2-5), Hasan Paşa (Dvç. Ş. 227 / 1), Hacı Muhammed Paşa (K 49 / 3), Hamurcı-zâde (K 331 / 15).

Cesârî, “Zîver Ağa” redifli şiirinde Zîver Ağa adlı birinden bahsetmekte, bu kişiyi hezl etmekte ve eleştirmektedir:

Hele hâzıf eyledi va‘dine degüldür şâdık
Yoħsa bilmem bizi şatdı mı ‘aceb Zîver Ağa G 50 / 4

“Masraf Efendi” isimli bir kâtime yazdığı nazîrede şâir, Masraf Efendi’yi eleştirmekte ve ince bir şekilde alay etmektedir:

Hâl-i ‘aşkından şikâyet eylemişdür var ise
Gördüm ol *Maşraf Efendi* dâr-ı dârâdan gelür Nz. 328 / 2

Didiler böyle şitâbından anuñ bir iş var
Bir oyundur gerçi bu ammâ dü-bârâdan gelür Nz. 328 / 3

3.2.2. Dînî Şahsiyetler

Cesârî, şiirlerinde dînî şahsiyetlerden en çok Hallac-ı Mansur’a telmihte bulunmaktadır. Mansur, meşhur hayat hikâyesinde söylediği “Ene’l-Hak” ifâdesi ve bunun üzerine dar ağacına asılması ile beyitlere konu olmaktadır:

Var mıdur *Manşûr*-mânendi ene’l-İḥâk söyleyen

¹⁰² Kemal Beydilli, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. 1, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul, Zaman, 1999, s. 69-84

Peygamber oldukları ve âb-ı hayatı içip ölümsüzlüğe kavuştukları rivâyet edilen Hızır ile İlyas, sözü edilen rivâyetlerle şiirlere konu olmuşlardır. Aşağıdaki beytin, farklı olarak “Hızır gibi yetişmek” deyiminin de ortaya çıkmasına sebep olan ve halk arasında Hızır’ın zor durumda olan insanlara kara’da yardım ettiği rivâyetine örnek oluşturduğu görülmektedir:

İki ordu muḳābil bir biriyle ceng ider iken

Hızır-āsā gelüp irdi o dem hışan metīn oldı

G 845 / 2

Büyü ve sihirde meşhur iki melek olan Hârut ile Mârut’un hikâyesi aşağıdaki şiirde anlatılmaktadır. Önceleri melek iken ceza olarak insan şekline döndürülen Hârut ile Mârut, dünyâ üzerindeyken sözlerini unuturlar, suç işlerler, bir kadına inanırlar ve kadın onları kandırarak duâlarını öğrenir göğe çıkar, Allah bu kadını Zühre yıldızına çevirir. Bunun üzerine Hârut ile Mârut dünyada bir kuyuda asılı kalarak “âh u zâr” çekerler:

Rû-melek idi taleble şeklin insân itdiler

Cünbüş-i Zühreyle aḥkāmı kemā-kān itdiler

Bozdılar peymān [u] ʿahdi cürm [ü] ʿişyān itdiler

Şimdi ol *Hârūt u Mârūt* āh u zâr üstindedür

Dvç. Gü. 47 / 3

Kur’ân-ı Kerim’de adına bir süre olan, peygamber olduğu rivâyet edilen ve hekimliğiyle şöhret bulan Lokman Hekim, Cesârî’nin şiirlerinde geçen dînî şahsiyetlerden bir diğeridir. Sevgili, yaraya merhem sarması yönüyle Lokman Hekim’e teşbih edilmektedir:

Baʿzı maḥbûb mişl-i cerrāḥ yāreye merhem şarar

Didiler *Loḳmān* olan derde tımār üstindedür

G 197 / 3

Bektâşi şâiri Cesârî, Yezid'in halifeliği döneminde yaşanan Kerbelâ olayını anımsatarak Yezid'in canına lânet etmektedir:

Ey Cesârî biz maḥabbet ḥānedānīlerdenüz
Ol *Yezīd* cānına la^ᶜnet eyleyen Bektâşiyüz G 361 / 7

Emevîler'in dördüncü halifesi I. Mervan bin Hakam, şâirin şiirlerinde ismi geçen diğer bir dînî şahsiyettir. Mervan'ın öldürülmek istenmesi sonucu ensesinden birçok darbe alması ve kurtulmak için ölü taklidi yapması fakat iyileştikten sonra boynunun devamlı olarak eğri kalmasına Cesârî, aşağıdaki beytinde telmihte bulunmakta ve bir Bektâşi olarak Mervan'a olan nefretini sergilemektedir:

Bugün meydān-ı ^ᶜaşḫ içre ben ol ^ᶜĀşık Cesārīyem
N'ola mīḥlar çakar isem ser-i *Mervāna* merdāne G 744 / 5

İbrahim Edhem olarak bilinen târihî şahsiyet, dervişliği sultanlığa tercih etmesi yönüyle şiirlerde geçmekte olup aşağıdaki beyitte de bu anlamı muhafaza etmektedir:

Bir cur^ᶜaya şatsam n'ola şol tâc [u] ḳabāyı
Ey pīr-i muḡan meşreb ile *Edhem*-i ^ᶜaşḳam G 598 / 8

Peygamber Efendimizin müezzini olan Bilâl-i Habeşi de Cesârî'nin şiirlerinde geçmektedir. Kendisi de kısa bir süre müezzinlik yapan şâir, Bender şehrinde Bayraklı Câmiiinde Bilâl'in aşkına ezan okuduğunu ifâde etmektedir:

Cesārî şehr-i Benderde ben ol Bayraklı Cāmī^ᶜde
Bilālūn ^ᶜaşḳına her dem ezān vaḳti ^ᶜalem çekdüm G 587 / 5

Allah'ın sevgilisinin ayağının tozuna yüzünü sürmek için vatanından çıkan Veysel Karânî de telmih edilen diğer bir dînî şahsiyettir:

Ḥabībūñ ḥāk-i pāyine yüzün sürmekdi maḳşūdı
Diyārından ʿazīmet eyleyüp *Veysel Karen* çıķdı G 811 / 9

Cesârî, aşığıdaki beytinde kendini çile çekme, eziyetten iki büklüm olma yönüyle ashâb-ı kirâmdan cennetle müjdelenen on sahabeden biri olan Sa'd Vakkas'a benzetmektedir:

Ḳāmetüm dü-tā idüp çekdüm bu ʿaşḳuñ çillesin
Sa'd Vakkāş emşel[i] bir cān ararsañ işte ben G 624 / 2

15. Yüzyılın mutasavvıf şâirlerinden ve Halvetiye'nin kolu olan Rûşenîye tarikatının kurucusu Rûşenî Ömer Dede¹⁰³ ile 16. yüzyılın mutasavvıf şâirlerinden, Halvetiye'nin Gülşenî kolunu kuran daha sonra Rûşenî Ömer Dede'ye intisab ederek Rûşenîliği yaymaya çalışan Gülşenî İbrahim'in¹⁰⁴ adları Cesârî'nin şiirlerde geçmektedir:

Eyyām-ı bahār irdi yeşillendi çemen-zār
Üşküftelerüñ rāyiḥa-i tayyibesi var
ʿİrfān-ı cihān itmede ezḳārını tekrār
Gülşende oḳur güllere bülbül bunu her bār
Yā *Rūşenī* yā *Gülşenī* yā Aḥmed-i Muhtār Dvç. Mh. 45 / 1

Şâir, “Evliyâullâhtan bir şâh” olarak nitelendirdiği ve türbesi Sinop'ta bulunan Seyyid Bilâl hakkında bir gazel kaleme almıştır:

Merḳadüñ görmek dilerseñ var Sinab şehrinde bul
Anda ḥālā bir ziyāret-gāhdur *Seyyid Bilāl* G 545 / 2

“Rufâî Seyyid Ahmed Pir” redifli şiirde tarikat ehli ve mürşid olan bu zat övülmektedir:

¹⁰³ “Rûşenî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 7, s. 361.

¹⁰⁴ “Gülşenî”, *Ae.*, C. 3, s. 398

Olam dirseñ eger irşā[d] tarīk emrine ol münkād

Seni tā eylesün dil-şād *Rufā ĩ Seyyid Aħmed pīr* Dvç. Gü. 73 / 5

Tarīkat rehberi, hakikat kaynağının sırrı, mürşid ve pīr olarak vasıflandırılan “Sa’deddin”, Cesârî’nin şiirlerinde ismi geçen dînî şahsiyetlerdendir. Sözü edilen Sa’âdeddin adlı kişinin 1157h. / 1744 m.’de vefat eden Bursa’da Zeyniler Tekkesi şeyhi olduğu tahmin edilmektedir¹⁰⁵:

Olur sâliklerüñ mürşid [ü] pīr [ü] cānı Sa^çde’d-dīn

Tarīkat reh-beri sırr-ı haķīkat-kānı *Sa^çde’d-dīn* Dvç. Mdh.159 / 1

Şâzeliye tarikatının kurucusu Ebû Hasan Şâzeli’nin adı şâirin bir beytinde geçmektedir. “Arabistan’da Şeyh Şâzeli koruyucu velî olarak kabul edilmiş ve kahvenin onun tarafından icâd edildiğine inanılmıştır. Kahvecilerin pīri olması da bu yüzdendir. Mevcut bilgiler gözden geçirildiği zaman bu Şeyh Şâzeli’nin Ebu’l-Hasan Şâzeli değil de daha sonraki devirlerde yaşamış Şâzeli şeyhlerinden biri olduğu görülür.”¹⁰⁶

Eski İstanbul’da bir çok kahvede “Her sabah besmeleyle açılır dükkanımız / Hazret-i Şâzelidir pīrimiz üstâdımız” levhası asılı bulunurdu.¹⁰⁷

Bağ ocağın pīr ü erkân-ı tarīkat Şâzeli

Nice meydāna çıkardı zāhir olup ol velī G 837 / 1

Cesârî’nin kahveci ve kahve konusundan müteşekkil şiirinde geçen Şâzeli, şüphesiz kahveyi icâd eden ve kahvecilerin pīri olarak kabul edilen kişidir:

Ķahve icâdına rağbet eyledi hep hāşş u ‘āmm

Añlayan keyfiyyet esrârına didiler belī G 837 / 2

¹⁰⁵ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, C. 5, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, 1996, s.1414.

¹⁰⁶ “Şâzeli”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C.8, s. 110.

¹⁰⁷ Ahmet Murat Özel, “Şâzeli”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, s. 385

Dînî şahsiyetler arasında zikredilmesi gereken peygamberler, dört halife ve on iki imam “Dîn” başlığı altında işlenmiş olup burada tekrar edilmemiştir.

3.2.3. Milletler ve Topluluklar

Cesârî'nin vatanı Balkanlar'da Moldova'ya bağlı Bender şehridir. Şiirlerinde anlattığı kadarıyla şâir, ömrünün tamamını Bender'de geçirmemiştir. Gerek savaş yılları olması gerekse âşıklık geleneğince elinde sazı gezmesi sebebiyle -Cesârî'nin şiirlerinden yola çıkarak- Osmanlı'nın geniş coğrafyasını bildiği ve büyük bir kısmını da gezdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla farklı milletleri ve bu milletlerin özelliklerini şiirlerine yansıtmaktadır.

Şâirin şiirlerinde toplam 16 adet millet ismi geçmektedir. Bir iki tanesi dışında tespit edilen diğer millet adlarının Osmanlı coğrafyasında yaşayan milletler olduğu göze çarpmaktadır. Adı geçen milletler şöyledir: Acem (G 659 / 3), Anadolu (Dvç. Ş. 70 / 4), Arap (G 659 / 3), Arnavut (G 759 / 4), Boşnak (G 759 / 4), Çerkez (Dvç. Gü. 214 / 2), Çepni (Dvç. Ş. 7 / 6), Çingân (Dvç. Ş. 224 / 5), Gürcü (Dvç. Gü. 214 / 2), Hindû (G 188 / 4), Kürt (G 659 / 3), Laz (Dvç. Ş. 7 / 6), Moskof (K 853 / 9), Osmanlı (G 542 / 5), Rum (Dvç. 70 / 4), Türk (Dvç. Ş. 70 / 5), Urusçuklu (G 806 / 2).

Cesârî Osmanlı'nın içinde barınan Arnavut, Anadolu, Boşnak, Çerkez, Laz, Gürcü, Kürt, Türk gibi millet isimlerini ayrı ayrı zikrederken aslında bu milletlerin bazı özelliklerini ön plana çıkarmakta ve var olan çeşitliliği gözler önüne sermektedir.

Aşağıdaki dörtlüklerde Rum, Anadolu, Türk, Arnavut ve Boşnak milletleri Osmanlı'nın birer parçası olarak görülmekte, “biz” kelimesiyle herhangi bir ayrımcılığın olmadığı, din ve vatan uğruna birlik ve beraberliğin vurgulandığı anlaşılmaktadır:

Yigit kıyâfeti besebellüdür
Çifte hamâ'ili sağlı şolludur

Kimi *Urum* kimi *Anatolludur*

Ser-ḥadlerüñ ḳurdı yamağumuz var

Dvç. Ş. 70 / 4

Cins cins olmuş bir nice ʿasker

Din için ḳoydılar cān ile serler

Bizde dürlü dürlü bulunur erler

Türk Arnabuṭ ğāzī Boşnağumuz var

Dvç. Ş. 70 / 5

Cesârî, dilinden bal damlayan taze bir güzel görmüştür ve bu güzelin hangi milletten olduğunu tahmin etmeye çalışmaktadır. Şâire göre bu güzel ya Gürcü ya da Çerkez olmalıdır:

Böyle bir maḥbüb-ı tâze ḳangı milletden çıkar

Firḳat ile ben ğarīb üftādenüñ bağrın yaḳar

Bir ʿacāyib ḥoş-lisān söyler dilinden bal aḳar

Ben didüm maḥbūblaruñ *Gürcisi* bu yār *Çerkezi*

Dvç. Gü. 214 / 2

Meydan şâiri olan Cesârî, söz meydanına şâir dâvet ederken Arap, Kürt ve Acem şâirlerinin, tavrını bilmeyeceğini söyleyerek kendini onlardan üstün görmektedir:

ʿArab Kürd ü ʿAcem şâirleri bilmez benüm ṭavrum

Bu meydān-ı suḥan-dāna şalādur hep gelen gelsün

G 659 / 3

Arap, Rus milletlerini daha çok güzelleri ile şiirlerinde işleyen şâir, aşağıdaki şiirin tamamında Rusçuklu güzelleri tasvir etmektedir:

Dem-i ʿişretde taḥşîl-i neşâṭ olsun diyü her dem

Ḳılur iʿzāz [u] ḥoş-ikrām bilür ādāb *Urusçuklı*

G 806 / 2

Rusya ile uzun yıllar savaşan Osmanlı ordusunun bir neferi olan Cesârî, mevzu savaş olunca “Moskof” ya da “kâfir Moskof” ifâdelerini kullanmaktadır:

Ṭuna nehri ile baħr-i siyâha olmada mâlik
Gemiler düzdi *Moskov kâfiri* yüzdürdi âşkâri K 853 / 9

Dîvân ve Dîvânçe’de geöen topluluk isimleri olarak Bektâşî (G 361 / 1), İsevî (G 660 / 3), İslâm (G 675 / 4), Mevlevî (G 621 / 9), Nakşibendî (Nz. 330 / 9), Mu’tezile, Yahudi (G 622 / 2), Kızılbaş (K 331 / 14) gibi tarîkat ve din merkezli topluluklar görölmektedir.

Bektâşî şâiri Cesârî, eserinin bir çok yerinde Bektâşilikle ilgili bilgi vermekte ve bu tarîkatın özelliklerini ifâde etmektedir:

Biz ki Rûm abdâlyuz her yirde var dergâhumuz
Hân-kâh-ı ‘aşk olur her dem ziyâret-gâhumuz
Hâcı Bektâş-ı Velînuñ erleri dirler bize
Bende-i muķbillerüz sırr-ı ‘Alîdür şâhumuz Dvç. Gü. 78 / 1

Aşağıdaki beyitte şâir, Mu’tezile mezhebinin kader inancını eleştirmekte ve Mu’tezile sözüne meyl eden bir kişiyi sorgulamaktadır:

Hâķķuñ bize ya yok mıdur ol va‘d-i kerîmi
Ol *Mu’tezile* ķavline rağbet niçün itdüñ G 517 / 6

“Sürh-serân” yani “Kızılbaşlar” ifâdesi sadece bir beyitte geömekte olup yeniçeri ocağında bulunan bir taburun gösterdiği başarıyı anlatmak üzere şâir, Acemlerin kellesini kestiklerini söylemektedir:

Budur *sürh-serânuñ* kellesi gör
Kesildüğine böyle al ķandur K 331 / 14

Sonuç itibâriyle Cesârî, şiiirlerinde çeşitli milletleri zikretmekte ve yaşadığı dönemi yansıtan bu milletlerin bazı özelliklerini ortaya koyarak zengin bir profil sergilemektedir. Şâirin şiiirlerinde ismi geçen topluluklar ise bilindik ve yaygın anlamlarıyla kullanılmaktadır.

3.2.4. Tipler

İnsan konusu etrafında teşekkül eden tipler, içinde belli husûsiyetleri barındırmakta, klâsik şâirler tarafından genellikle bu husûsiyetler çerçevesinde işlenmekte ve şiiirlere konu olmaktadır. Sözü edilen bu tipler âşık, mâşuk, ağyar (rakîb), rind-ârif, zâhid gibi kalıplaşmış davranış özelliklerine sahip karakterlerden oluşmaktadır. Cesârî'nin şiiirleri bu insan tipleri bakımından incelediğinde klâsik ifâdelerin yaygın kullanımlarıyla tekrarlandığı fakat âşık ile mâşuk arasındaki ilişkinin önceki yüzyıllara göre daha samimi bir hâl aldığı görülmektedir.

3.2.4.1. Âşık

Klâsik şiiir geleneğinin hayâl dünyâsında âşık, en önemli tip olmakla beraber şâirlerin şiiirlerinde devamlı olarak konu edildiği birtakım özellikleri de içinde barındırmaktadır. Âşık, sözü edilen hayâl dünyâsında genellikle sevgiliye(mâşuk) olan aşkı ve ona bir türlü kavuşamaması, hasret çekmesi, aşk ateşiyle yanması, sevgiliden gelen cefâyâ, sıkıntıya katlanması ve bu cefâyı bir lütuf olarak görmesi, âh çekmesi, her dâim vuslatı gözlemesi..vb. gibi özelliklerle yer almaktadır. Nitekim bülbül, Mecnun, Ferhad klâsik şiiir geleneğindeki en meşhur âşıklar olup gül'e, Leyla'ya, Şirin'e olan aşklarını daima terennüm etmişlerdir.

Cesârî'nin şiiirlerinde âşık tipi, yukarıda sözü edilen âşıklık hâletlerini yaygın kullanımıyla hâiz olmakla birlikte bu âşık tipinde bazı farklı ya da orijinal ifâdelere rastlanmaktadır. Meselâ; bülbülün gül'e olan aşkıdan dolayı seher vakti ağlayıp

inlemesine hitâben şâir; “Beni kendin gibi gül-zâr âşıkı zannetme!” demekte ve farklı bir âşık tipi sergilemektedir:

Gel ey bülbül figân [u] nâle zâr itme seher vaḫti

Beni zann itme kendüñ gibi gül-zâr ʿâşıkıyam ben

G 664 / 4

Şâirin yaşadığı yüzyıl itibâriyle (18. yy. sonu-19. yy. başı) klâsik şiir halk edebiyatıyla yakınlaşmakta ve bu şiirin hayâl dünyasında birtakım değişiklikler olmaktadır. Bu değişikliklerden biri de âşığın mâşukla olan ilişkisidir. Klâsik şiir geleneğinde bu iki tip arasında her zaman mesâfeli bir ilişki varken son dönemlerde âşık ve mâşuk tipinin yakınlaştığı, daha samimi bir görüntü sergiledikleri gözlemlenmektedir. Nitekim Cesârî'nin şiirlerinde de âşık-mâşuk arasındaki bu samimiyet hissedilmektedir.

Şâirin şiirlerinde âşık'la ilgili tespit edilen husûsiyetler ve âşıklık hâletleri klâsik şiir geleneğinde olduğu gibi âşık-mâşuk-ağyar üçlüsü etrafında teşekkül etmektedir. Ayrıca Cesârî'nin kelime hazinesinde yer alan “aşkiyâ” kelimesi şâirin vasf ettiği âşık tipini anlamak açısından önemlidir. “Aşkın eşkiyâsı” gibi bir anlam ihtivâ eden bu kelimenin hem “âşık” olarak anılan saz şâirlerini hem de klâsik şiir geleneğinde var olan âşık tipini işaret ediyor olması muhtemeldir. Tabi en mühimi “aşkiyâ” kelimesi Cesârî'nin şahsiyetini yansıtmakta ve onun vasf ettiği âşık tipini ortaya koymaktadır:

Dilberâ câ-yı şafâya merḫabâ hoş geldüñüz

Cem^c-i bezm-i ʿaşkiyâyâ merḫabâ hoş geldüñüz

G 358 / 1

“Aşk eri” olarak nitelendirilen âşık, bu dünyada bir sultan gibidir ve onun Allah'tan başka hiç kimseye ihtiyacı yoktur.” diyen şâir bir nevi âşığın tanımını yapmaktadır:

Ey Cesârî ʿaşk eri sultân olur bu ʿarşada

Hâḫdan ayru kimseye hiç itmez ʿarz-ı ihtiyâc

G 106 / 5

Âşık olanın yok yere aşk davasında bulunmamasını ve âlem içinde aşk kavgası yapmaması gerektiğini dile getiren şâir, sevgiliyi aşk ile gönülde yakıp kalbini aşkın kimyası ile altın etmeye çalışan âşığı vasf etmektedir:

Ey gönül gel yok yire sen eyleme da^çvâ-yı ^çaşk
^çÂşık olan ^çâlem içre eylemez gavgâ-yı ^çaşk G 488 / 1

Ġayr-ı ma^çşûkı yakup maḥv eyle dilden ^çaşk ile
Tâ ki senüñ kalbüñi zer eylesün kimyâ-yı ^çaşk G 488 / 2

Cesârî'nin şiirlerinde âşık, yoklukta olan var'ı bulmakta, sevgilinin bûsesiyle sıhhat bulan bir hasta (G 241 / 3) olarak sevgiliden şefkat ve ilgi beklemekte (G 295 / 4) ezelden aşka düşmüş, mecnun tabiatli, arı ve namusu göz ardı eden bir kişidir. (G 405 / 2):

Yanında anuñ hep bir olur var ile yokluk
Yoklukda olan var bulur ^çâşık olanlar G 234 / 2

Sevgilinin yanında mum gibi asılıp onun evinde kandil gibi misafir olmayı yeğleyen âşık, varlığıyla sevgilinin evini aydınlatmayı istemektedir.

Aşılıp mum gibi yanında o şûḥ-ı nev-resüñ
Hânesinde olagör mihmân mânend-i çerâğ G 467 / 2

Nazik vücutlu sevgiliye dünyada ve ahirette güneş yüzü göstermeyeceğini ifâde eden âşık, sevgiliyi gölgelerle beslediğini söylemekte ve orijinal bir bakış açısı ile sevgiliye iltifatta bulunmaktadır. Yaygın kullanımıyla genellikle güneşe benzetilen sevgili, bu beyitte aksine güneşten etkilenecek kadar nazik bedenlidir ve âşık onu gölgede tutarak korumaktadır:

Ol vücūd-ı nâziği dehr ü mâ fihâda ben
Gün yüzün göstermeyüp hep gölgelerle besledüm G 577 / 2

Cesârî, aşağıdaki beyitte sevgilinin deve'sine seslenmekte ve boynunda asılı olan çingırağın sesini göndermesini istemektedir ki bu ses âşıkın rûhuna gıdadır. Böylece âşık sevgilinin devesinin boynunda asılı çingırağının sesini duyduğunda sevgilinin kervanının yaklaşmakta olduğunu anlayacak ve cân bulacaktır:

Amān ey üştür-i cānān bize şavt-ı ceres gönder
Gıdā-yı rûh bulsun cān hoş-āvāz ile ses gönder G 290 / 1

Vuslat, her zaman âşıkların ulaşmak istediği bir hayâldir. Vuslat uğruna nice zorluklara göğüs geren, sabreden, bağı yanık âşık için sevgiliye kavuşma (vuslat) yedi iklim'in fethinden daha lezzetli daha değerlidir:

Sözüm yok sen gibi kavlı-i şādıkā
İdersüñ merhāmet bağı yanıkā
Cesārî şecī'-i merd-i 'āşıkā
Vaşluñ feth-i heft-kışverden lezz Dvç. Ş. 34 / 4

Âşıkla ilgili sözü edilen yaygın kullanımların dışında şâirin şiirlerinde geçen âşık tipi, klâsik şiirin hayal dünyasından uzaklaşmakta ve daha gerçekçi bir tavır takınmaktadır.

Âşık kimi zaman sevgilinin paraya, pula düşkünlüğünden şikâyet etmektedir. Cesârî de birçok beytinde sevgilinin yolunda harcayacak parasının, malının olmadığından yakınmakta ve parasız pulsuz âşığa meyl etmeyen güzelleri eleştirmektedir:

Te'essüf çekme rām olmaz saña 'ālemde bir dilber
Yolında şu gibi şarf itmek için elde mālūñ yok G 490 / 3

Her zaman acı çeken ve sevgiliden vefâ yerine cefâ gören âşık, bazen vuslata kavuşmakta ve mutluluğun tadını çıkarmaktadır:

Bi-ḥamdi'llāh benüm gönüm bu gün pek şād [u] ḥürremdür

Gören dirler vişāl-i yār ile ʿālemde bī-ḡamdur

G 294 / 1

Sözüne sâdık olmayan, yalan söyleyen sevgilinin zülfünün tuzağına tutulmayacağını söyleyen âşık, vefâsız dilberlerin derdini çekmeyeceğini (G 337 / 1) söylemektedir:

Şādıku'l-ḡavl olmayan va^cd-i dürüg-āmīzdür

Dām-ı zülfine anuñ kayd [u] giriftār olmayuz

G 337 / 2

Âşığın öğüdünü tutmayan sevgiliye haddini bildirmek (G 363 / 1), vahşi bir ceylan gibi olan sevgiliyi ehlileştirmek (G 362 / 1) gibi özellikleri hâiz olan âşık, tenezzül edip kendi gelen, âşığın kıymetini bilen hatta gözyaşını mendille silen (G 457 / 5) ve güler yüz gösteren (G 457 / 6) sevgiliden haz almaktadır:

Dilā ʿāşıklarunñ ḡadrin bilen dilberden olur ḡazz

Tenezzül eyleyüp kendi gelen dilberden olur ḡazz

G 457 / 1

Aşağıdaki beyitte âşık, tıraş olmak için bütün çarşığı dolaştığını fakat kendine uygun bir berber (sevgili) bulamadığından şikâyet etmektedir:

Çār-sūyı büsbütün gezdüm tıraş olmaḡ için

Tab^cuma lâyıḡ benüm bir tazece berber de yoḡ

G 485 / 2

İbrahim adlı sevgilinin şa'bânı olan âşık, bunu kimseden gizlememekte ve sadık bir âşık olduğunu söylemektedir. Günümüzde de kullanılan "şa'bân" ifâdesi bu beyitte âşığın sıfatıdır ve sevgilinin şaşkın'ı gibi bir mana içermektedir:

Dehr içinde ʿāşık-ı şādık benem bir kimseden

İtmem inkār Ḥaḡ bilür şa^cbāmyam İbrāhimün

G 508 / 5

Cesârî, bir dilbere âşık olduğu için kendine Allah'ın “Sabûr” ismini zikr etmesini tavsiye etmektedir. (G 481 / 5) Ayrıca birçok beyitte âşığın sevgiliyi tuzağa düşürmek için esmâü'l-hüsna çekerek etkilemeye çalıştığı görülmekte hatta cefâdan vazgeçmesi için esmâ çektiğini söyleyerek tehdit etmektedir:

Yaçalum özge buhûrı girelüm  aşka velî
O şehûñ şaydına dil bâri bir *esmâ* çekelüm G 575 / 3

Seni teshîre şayd itmek için esmâ çeker bu dil
Perî-şüret cefâdan geç dime şöñra baña şu bu G 688 / 4

Âşığın sevgiliden bûse talep etmesi ya da ömür boyu vuslatı beklemesi klâsik şiir geleneğinde yaygın olarak kullanılmaktaysa da Cesârî'nin şiirlerindeki âşık tipi bûse ve vuslat için daha istekli ve gerçekçi bir görüntü sergilemektedir. Aşağıdaki beyitte âşık, yanağından ve dudağından öpücük vermezse sevgiliye hakkını helâl etmeyeceğini söylemektedir:

Dudağıñdan yañağıñdan baña bir bûse virmezseñ
Helâl itmem saña  aşıklıgum haqqın bu dem yâ hû G 688 / 3

Ey Cesârî yüzine bakmağa âdem toyamaz
O şehi bezmümüze bir gice tenhâ çekelüm G 575 / 5

Devamlı olarak sevgiliyle vuslatı isteyen ve hayaller kuran, derdinden âh çeken, aşk ateşiyle yanıp kavrulmuş âşık, Cesârî'nin bazı şiirlerinde hayâl dünyasından çıkmakta ve sevgiliye kızmakta, sinirlenmekte hatta hakaret etmektedir.

“Yâr”dan ve “ağyâr”dan usanan ve elini çeken (G 606 / 2) âşık, gül (sevgili) koklamaya tövbe etmekte ve “bed-hâr” (ağyar) ile “gül-zâr”dan usandığını, bıktığını dile getirmektedir:

Minnet ile gül omaa tevbe dimişum ben
Bed-hār ile gül-zārdan elum ekdum uşandum G 606 / 4

Cesārī, aşaıdaki şiirinde kadir-kıymet bilmeyen, cāhil, bozuk aızlı, kōtū ahlaklı, terbiyesiz..vb. gibi sıfatları hāiz olan sevgiliyi eleştirmekte ve bōyle bir sevgiliyle muhatap olmak zorunda kaldıı iin Allah'a isyan etmektedir:

Ben řanurdum ey Hudā cānāna dūř itdūñ beni
adr [ū] kıymet bilmeyen bir cāna dūř itdūñ beni
İster idum sevdūgum bir arif [ū] rindān ola
Bed-zebān ol cāhil [ū] nādāna dūř itdūñ beni Dv. Gū. 213 / 1

Hāne-i gōñlüm yıkar tekrār tamīr eylemez
ōyle bed-alādur tabını tayīr eylemez
Terbiye ābil degul pend āna te'şīr eylemez
Miřl-i har aklı gabī hayvāna dūř itdūñ beni Dv. Gū. 213 / 2

Şāir, zaman zaman da sevgiliye kōtū sōz sōyleyen ve onu azarlayan āřıı eleştirmekte ve bu davranışların āřıa yakışmayacaını dile getirmektedir:

Be-hey āřık saña aksi cevāb itmek yaraşur mı
Şīrīn[e] telh kelām ile itāb itmek yaraşur mı G 856 / 1

Hatta āřık sevgilinin yūzūne dikkatle baktıı iin ōzūr dilemekte, amacının Allah'ın sanatını seyr etmek olduunu sōylemekte ve nezāketini en ince řekliyle gōstermektedir:

Vechūne dikkatle ıldumsa nazār ayb olmasun
Şun-ı Hadur itdūgum seyr ō temāřādan arāz G 443 / 3

Netice itibâriyle Cesârî'nin şiirlerinde âşık tipi klâsik şiir geleneğinden gelen belli başlı özelliklerini muhafaza etmekte ve bu şekliyle yer almaktadır. Fakat şâirin yaşadığı yüzyıl ve içinde bulunduğu gelenek (âşıklık) sebebiyle âşık tipinde bir takım değişiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Sözü edilen değişikliklerin en mühimi ise hayal âleminde yaşayan âşık tipinin gerçek hayatın içinden yansıtılması, menfi ve müspet özellikleriyle var olmasıdır.

3.2.4.2. Sevgili

Klâsik şiir geleneğinde âşığa eziyet eden, cefâ çektiren, ettiği nazlarla âh çektiren, ağyarla bir olup âşığı kışkırtan, bir bakışıyla âşığın gönlünü yaralayan ve aynı zamanda âşığın derdinin devâsı, tabibi olan mâşuk tipi, genellikle bu özellikler etrafında şiirlere konu olmaktadır. Cesârî'nin şiirlerinde de klâsik sevgili tipi sözü edilen özellikleriyle yer almaktadır.

Sevgilinin kaşu, gözü, ben'i, saç'ı, boy'u, dudağı, sînesi..vb. gibi beden husûsiyetleri ve huy'u, ahlakı, vefâsı, eğitimi, lutfu...vb. gibi şahsiyet özellikleri ile ilgili şâirin şiirlerinde tespit edilen vasıflardan en önemlisi şüphesiz vefâsızlığıdır. Âşıkların bir pula satan sevgili için altın ve gümüşten daha değerli bir şey yoktur:

Bir pula şatma kerem kıl kendüñe mâ' illeri

Nesne olmaz saña gerçi sîm ile zerden lezîz

G 160 / 1

Ceylan gözlü sevgili, âşıktan ayrı yattığı için vahşi (G 178 / 5), hazır cevap (G 172 / 7), âşıklarının canına kıyıp tafra satan (G 246 / 10), kölesini (âşığı) dövme, sövme hakkına sahip olan sultan (G 443 / 2), ağyarla dolaşp âşığı kızdıran, havalı (G 220 / 4) bir kişi olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca aşağıdaki beyitte sevgili "oyun-baz"lığıyla felek'e benzetilmekte ve âşığa felek gibi oyunlar yaptığı, onu kandırdığı anlatılmaktadır:

Meydân yirine çıkşa felek oyunu oynar

Ol muğ-beçe devrân gibi olmuşdur oyun-bâz

G 375 / 2

Güfte örneğinde ise sevgilinin başa çıkılmaz alaycı bir dilber olduğu, satranç oynar gibi âşıklarla oynadığı, bakışlarıyla âşkın eşkiyâlarına (âşıklara) tebessüm semtini öğrettiği söylenmektedir:

Fenn bilür başa çıkılmaz dilber-i tannâz ile

Miğl-i leclâc santrânc oynar saña açmaz ile

Cümle-i aḥbâb içinde nîm-nigeh ağmaz ile

‘Aşkiyâ şādıklarına semt-i tebessüm öğredür

Dvç. Gü. 61 / 3

Cesârî’nin şiirlerinde âşığın sevgiliye hitâben kullandığı ve sevgilinin özelliklerini belirten belli başlı ve yaygın ifâdelerin dışındaki kullanımlar şunlardır: “hüb-ı tünd: haşin güzel” (G 363 / 3), “rakkās güzel” (G 375 / 1), “dilber-i mümtâz” (G 376 / 1), “azîz” (G 365 / 1), “bağrı taş” (G 424 / 6), “kasap” (G 290 / 4), “nev-civân” (G 427 / 2), “hâfizu’l-huffâz” (G 455 / 1), “gül-i ra’nâ” (G 512 / 3), “nâzik edâlî âfet” (G 509 / 3), “delikanlı güzel” (G 542 / 1), “eli fermanlı güzel” (G 542 / 1), “yosma” (G 542 / 4), “kebg-i hoş-reftâr” (G 538 / 3), “Osmanlı güzel” (G 542 / 5), “dilber-i tannâz” (Dvç. Gü. 61 / 3), “dilber-i küstah”, (G 136 / 1), “bildircin kebabı” (Dvç. Sm.141 / 1)..vb.

Mâşuk tipi her zaman cefâsıyla anılmamaktadır. Cömert ve edepli tavırlarıyla âşıkların hâlini anlayan (G 297 / 2), bazen âşıklarla konuşan, eli göğsünde “merhaba” diyen, rakip ya da düşmanlar fitne çıkarmasın diye intikam almaya niyetli olan, irfan zümresi ile dostluk kurup keyfe dâir sohbet eden, hokka gibi dudaklarından hâl ehline bazen sırlarını bazen de onları mest edecek macunu gösteren vefâlî bir sevgilidir:

Dilde ‘uşşâka o şūhuñ hoş kelâmı var imiş

El göğüsde merḥabâ-yı iltimâmı var imiş

G 409 / 1

Fitne ihdâs itmesün aşlâ rakîb a‘dâ diyü

İntikâm aḥz itmege kaçd u merâmı var imiş

G 409 / 5

Zümre-i 'irfân ile ülfet-nişîn olup hemîn
Keyfe dâ'ir şoḥbeti itmekde dâ'im şeh-güzîn
Hoḳḳa-i la'linden istiḥrâc idüp ol nâzenîn
Ehl-i ḥâle gâh esrâr gâhi ma'cûn gösterür

Dvç. Gü. 39 / 3

Bir ân'ı diğēr ân'ına uymayan sevgili tipi âşığı korkutmaktadır. Çünkü birden huyu değışen ve haşin bir tavır sergileyen sevgilinin âşığı gönlünden çıkarması ve unutması muhtemeldir:

Budur ḥavfım Cesârî zâr ider ḥâtırdan istiḥrâc
Ki gördüm başka meşreb bağlamış yâr ḥūyı tünd olmuş Sm. 410 / 5

Cesârî şiiirlerinde sevgilinin giyim-kuşamı ve süslenmesi ile ilgili bilgi vermektedir. Güzel görünmek ve yiğit bir edâ sergilemek için başına şal saran sevgili (Dvç. Ş. 146 / 4), şâhlara yaraşır kokular sürünmekte, zümrüt tarakla saçlarını taramakta (Dvç. Gü. 38 / 4), gerdanına ak inciler takmakta (Dvç. Ş. 188 / 3), pembe teni üzerine bürümcük gömlek ve ipek elbise giymekte (Dvç. Gü. 207 / 4), parmağında elmas yüzük, koynunda mücevher saat (Dvç. Gü. 207 / 5) bulunmaktadır. Ayrıca ata binen, mızrak atan Osmanlı güzel (G 542 / 5) ile çifte tabanca kullanıp hoş elbiseler (G 542 / 4) ya da cebe, cevşen giyinen dayı¹⁰⁸ kıyafetli (G 542 / 2) sevgili tipi vasf edilmektedir.

Sevgilinin beden özellikleri ile ilgili olarak şâirin şiiirlerinde genellikle yaygın kullanım tercih edilmekte fakat orijinal olabilecek ifâdelere de rastlanmaktadır. Meselâ aşağıdaki beyitte yaygın kullanıma örnek olarak sevgilinin bedeni Bağdat Kalesi'ne benzetilmekte, çene çukuru âşığı haps eden bir zindana, sevgilinin ben'leri kalenin burcuna çıkmış gözcülük yapan Habeş askerine benzetilmektedir:

¹⁰⁸ "Osmanlı Devleti idaresi altına giren Tunus, Trablusgarp ve Cezayir eyaletlerinde yönetimi ele geçiren kimselere verilen ünvan." (Mehmed Maksudoğlu, "Dayı", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, s. 59.)

Kal^ʿa-i Bağdaddur cism [ü] bedenüñ
Gönlümi ħabs itdi çāh-ı zekānuñ
Ĥabeş ʿaskeridür beñlerüñ senüñ
Çıkmış tırur burc-ı ħiṣāruñ üzre

Dvç. Ş. 195 / 2

Dilrübânın perçemi ise siyahlığı ve sevgilinin yüzünü örtmesiyle Kâbe'nin örtüsüne benzetilmektedir:

Ĥāce-i ʿuşşāk şanma ʿaşk ile āvāredür
Beyt-i ħüsninüñ tavāfinda anuñ yek-pāredür
Yakışur a^ʿlā güzel ħaṭṭı egerçi qaradur
Perde-i ka^ʿbe a^ʿlādur dil-rubānuñ perçemi

Dvç. Gü. 205 / 2

Cesârî, sevgilinin kaşlarını anlatmak için üç ayrı şiir kaleme almıştır. Klâsik şiir geleneğinde genellikle keman, “rı” harfi..vb. gibi unsurlara teşbih edilen sevgilinin kaşları, şâirin şiirlerinde bu teşbihlerin yanı sıra Kudret elinin sevgilinin güzelliğinin berâtına çektiği çizgiye ve resimlenmiş tuğra şekline benzetilmektedir.

Dôstum bil ʿālem-ārādur *iki kaşuñ senüñ*
Vechüñ üzre mäh-ı ġarrādur *iki kaşuñ senüñ*
Dest-i kudret ħaṭ çeküpdür ol berāt-ı ānuña
Mürtesem hoş şekl-i tuğrādur *iki kaşuñ senüñ*

Dvç. Gü. 107 / 1

Ayrıca sevgilinin boyalı kaşları âşika göre dünyanın malına değecek kadar değerlidir(Dvç. Ş. 116 / 2). Cesârî sevgilinin kaşlarını, sadece güzellik unsuru olarak değil beden dilini yansıtmaları bakımından da ele almaktadır. Sevgilinin kaşlarının inmesi darılmasına bir işarettir:

Güzel vaşluñ dilā figār eyleme
Gökdeki hümâyı şikār eyleme

Civānuñ ismin āşkār eyleme
Darılır bil ki yār iñer kaşlaruñ

Dvç. Ş. 116 / 4

Savaş tasviri içinde sevgiliyi târif eden Cesârî'ye göre mâşuk keskin bir kılıç gibi olan bakışlarıyla İran ve Turan'ı ele geçirmekte, ben'leri Rum'a akın etmekte ve kaşları ise Habeş'ten asker çıkarmaktadır:

Yed kabza sende şimşir-i bürrân
Zabı [u] rabı olup Īrân [u] Tūrân
Rūma aqın itdi Hindūlar el'ân
Habeşden  askeri çeker kaşlaruñ

Dvç. Ş. 116 / 5

Bunların yanı sıra sevgilinin sînesi, güzelliğinin bahçesi (G 427 / 2) olarak vâsf edilmekte, dişleri süt beyaz inciye (G 215 / 4), dudağı ve sözleri helvaya (G 258 / 5) benzetilmektedir.

Cesârî,

Beni şeydâ kıldı rüy-ı gül- izâr
Rūha şafâ virür feryâd[1] hezâr
Yemen iqliminden gelmiş ber-güzâr
Kafesde beslenen kumruya beñzer

Dvç. Ş. 64 / 4

bu dörtlükte sevgiliyi Yemen'den gelmiş bir hediyeye ve kafesteki bir kumru'ya teşbih etmektedir. Aşağıdaki beyitte ise bahçıvanın mârifet suyu ile büyüttüğü (sevgilinin) fidan boyu meyve vermiş, yanağı elma satmaktadır. Sevgilinin boyunu fidana, yanağını elmaya benzeten şâir, bu yaygın teşbihi orijinal bir ifâdeyle dile getirmektedir:

Ma rifet âbı ile bāğ-bân anı itmiş tumâr
Nahl-kadd[i] mîve-dâr olmuş ru ı elma şatar

G 246 / 6

Cesârî, vasf ettiği sevgililerin ismini bazen şiirin redifinde bazen harflerini söyleyerek bazen de ebced hesabıyla bildirmektedir. Erkek isimlerinden müteşekkil mâşuk isimleri şunlardır: Salih (G 790 / 5, Dvç. Ş. 27), Ahmed (G 152), Muhammed (G 153), Ali Haydar (G 291 / 3), Ali (G 293 / 1), Süleyman (G 309), Ömer (G 323), İbrahim (G 508), Abdiş (Dvç. Ş. 90), Halil (Dvç. Gü. 41 / 4), Emin (Dvç. Mü. 43), Şerif (Dvç. Ş. 98)..vb.

Söylet yüri gel şöret ile şānuñı *Aḥmed*

Dilber diyeler vechüñi pīşānuñı *Aḥmed* G 152 / 1

Ey Cesārî *‘ayn evvel āḥirin yā* didiler

Ḥarf-i evsatda kalan bir *lāmı* aḥdum aḡladum G 580 / 7

Ey Cesārî ism-i cānānı beyān itsem gerek

Evveli çil āḥiri çār[1] *‘ayān* itsem gerek

Çār ḥarfi çār heşt ile nihān itsem gerek

Böyle tekmīl oldı dilde cümle-i esmāsı āḥ Dvç. Gü. 187 / 4

Sonuç olarak, Cesârî'nin şiirlerinde sevgili tipi genellikle yaygın kullanımıyla vasf edilmekle birlikte yukarıda değinilen bazı orijinal ifâdelere de rastlanmaktadır. Ayrıca âşık tipinde olduğu gibi sevgili de -şâirin yaşadığı dönem ve dâhil olduğu âşıklık geleneğinin etkisiyle- gerçek hayatın içinde olup âşığa bir adım daha yaklaşmakta ve samimiyeti arttırmaktadır.

3.2.4.3. Ağyâr (Rakîb)

Âşık ile mâşuğun arasını bozmaya çalışan, fitne ve fesatlığıyla dedikodu yapan, âşığın ezeli rakîbi ve düşmanı ağyâr, klâsik şiir geleneğinde belli başlı özellikleriyle yer almaktadır. Cesârî, şiirlerinde ağyârı, sözü edilen husûsiyetleriyle anmakta ve bu tipin yaygın kullanımını muhafaza etmektedir.

Şâir, ağyârdan bahsederken devamlı bedduâ ve hakaret etmektedir. Meselâ, “rakîb” redifli şiirinin her beytinde bedduâ ve hakaret eden Cesârî, kötü huylu rakîbin sevgiliyi kıskırttığı için cüzzam hastalığına yakalanmasını ve her zaman câhillerle dost olmasını istemektedir:

Ol ki bed-hû fit virür yâra cüzâm olsun rakîb
Ülfet-i nâdân ile dâ'im müdâm olsun rakîb G 60 / 1

Rakîbin gözünün kör olmasını ve her zaman yüzünün karasıyla yaşamasını dilemektedir:

Ey Cesârî isterüm ki dâ'im ağ olsun gözi
Yüzünüñ karası ile müstedâm olsun rakîb G 60 / 5

Aşağıdaki beyitte ise rakîbin fitne çıkarması tasvir edilmektedir. Meclis içinde dedikodu yapan rakîb -âşğın gözüyle- konuşurken ağzını çanak gibi yaymakta ve fitneyi başlatmaktadır:

Rakîb-i nâ-sezâ baş kaldurup fitne ayaklandı
Görüñ anı bu bezm içre yayup ağzın çanağlandı G 810 / 1

Âşğın bedduâlarından bir diğeri, ağyârın varlığının yok olması, melâmet ve firkat çekmesidir:

Hakk olunmak lâzım ol ağyâr fenn-i lu^b ile
Yok olsun varlığı çeksün melâmet firqati G 795 / 3

Cesârî, ağyâr tipini târif ederken ona bazı sıfatlarla seslenmektedir: “bed-likâ ağyâr” (G. 108 / 4), “rakîb-i rû-siyeh” (G 204 / 4), “ağyâr-ı bed-nâm” (G 204 / 4), “eski münâfik” (G 138 / 4), “ağyâr-ı bed-hâh” (G 418 / 4), “serkeş kâfir” (G 424 / 8), rakîb-i bed-fa'âl” (G

568 / 5), “rakîb-i nâ-sezâ” (G 810 / 1), “ağyâr-ı bed-kâr” (G 810 / 3), “bed-hû” (G 60 / 1)..vb.

Âşık ağyâr ile arasının iyi olmamasının sebebi olarak ateş ile suyun bir arada olamayacağını söylemektedir. Âşık ateş, ağyâr ise su’dur. Âşığın âteşini söndürmeye çalışan, fitne çıkararak ağyâr, âşığa göre şeytanın askerlerine karışmış ve baş olmuştur:

Bed-likâ ağyâr ile mâ-beynümüz hoş geçmesün
Çünkü âteş âb ile bir yerde itmez imtizâc G 108 / 4

Yine bir fitneye bâ’isdür ol ağyâr-ı bed-h’âhân
Karışmışdur şeyâtîn askerine güyâ baş olmuş G 418 / 4

Şâir, âşıklara kan ağlatıp ağyârı güldüren felekten şikâyet etmekte (G 130 / 2), âşığın mekânının cennet rakîbin ise cehennem olduğunu söylemekte (Dvç. Ş. 58 / 5) ve âşığa ağyârı gördüğü yerde fırsatı kaçırmamasını ve ona dayak atmasını nasihat etmektedir:

Güş it niyâzumı ey dil-i dâñâ
Fevt itme fırsatı dünyâda aşıla
Görince ağyârı bir yirde tenhâ
Tuyunca sen aña durma kötek çek Dvç. Ş. 103 / 3

Cesârî’nin şiirlerinde ağyâr (rakîb) tipi âşık ile mâşuğun arasını bozan fitne çıkararak yani klâsik şiir geleneğindeki bilinen özellikleriyle yer almaktadır.

3.2.4.4. Rind-Ârif

Rind ve ârif dünyânın geçici zevklerine aldanmayan, yaradılan her şeyde Allah’ın sırrını keşfetmeye çalışan, hâl ehli olarak bilinen tiplerdir. Klâsik şiir geleneğinde bu özellikleriyle yer alan rind ve ârif tipi Cesârî’nin şiirlerinde de sözü edilen yaygın kullanımıyla yer almaktadır.

Şâirin şiiirlerinde ârif ve rind bu dünyayı ve bu dünyanın dışında kalan her şeyi terk eden, kendini riyâdan arındıran (G 430 / 1), bir an dahi sıkıntı ve dertten ayrı olmayan (G 787 / 2), anlayış ve idrak sâhibi (G 364 / 8), ezel aşkının bir damlasıyla mest olan (G 348 / 3), kemâl sırrına vâkıf (G 419 / 2), Allah'ın yarattıklarına “aref” sırrıyla bakan (G 247 / 6) kişilerdir.

Cesârî, aşağıdaki beytinde âşıklara seslenmekte, ârif ve rindleri dinlemelerini tavsiye etmektedir:

Ey Cesârî kanda kim vardur gürüh-ı ‘âşıkân
Bî-tekellüf ‘ârif [ü] rindânı gelsün diñlesün G 620 / 7

Ârifin ayağının altındaki toprak olan ve onu öpmekten geri durmayan şâir, sevgili için âr ve nâmustan geçtiğini söylemektedir:

Hâk-pây-i ‘ârifem dūr olmazam pā-pūsdan
Yâr için geçdüm cihânda ‘ârdan nāmūsdan G 630 / 1

Sâkiye seslenen Cesârî, mecliste bulunan âriflere, rindlere ve gönül ehline neşe ve keyif verecek (içkiyle dolu) kadeh sunmasını istemektedir:

Sākî yürî şun bezmde rindâna müşelles
Hoş neşve vire ehl-i dil ‘irfâna müşelles G 100 / 1

Aşağıdaki beyitte rind tipinin felsefesi ve davranış özelliği özetlenmiştir. Elest meclisinde ruhların Allah'ı tasdikiyle aşk'ın bir damlasını tadan ve bu damlayla kendinde geçen rindler, şarabın mücidi Cem'den (Keyhüsrev) geldiğini ifade etmektedir:

Cur‘a-i ‘aşk-ı ezel mest [ü] harâb itdi bizi
Bir bölük rindâne yüz şol cām-ı Cemden gelmişüz G 348 / 3

Cesârî,

Māye-i ‘aşkı teraqqî hem füzûn olsun diyü

Meclis-i meyde gelür şerbetlenür rindānumuz

G 391 / 3

beytinde rindlerin aşk maya’larını çoğaltmak için mey meclisine geldiğini ve orada şerbetlendiğini (şarap içtiğini) ifâde etmektedir. Çünkü rindin özü aşktır ve özünde bulunan aşk mayasını çoğaltması demek Allah’ın sırlarına erişme yolunda ilerlemesi demektir.

Rind ve ârif tipi Cesârî’nin şiirlerinde yukarıda belirtilen özellikleriyle yer almaktadır.

3.2.4.5. Zâhid

Zâhid tipi klâsik şiir geleneğinde riyâkâr, ham sofu, devamlı nasihat eden (nâsıh), vaâz veren (vâiz), cehennemle korkutan, âşığı ve rind’i eleştiren, kâl ehli olarak bilinmektedir. Cesârî’nin şiirlerinde de bu husûsiyetlerle anılan zâhid, belirgin özelliklerini korumaktadır.

Rind tipinin aksi yönünde davranış özelliği gösteren zâhidin yaptığı her şey âşık tarafından riyâkârlık olarak görülmektedir:

Ol itdügüñ a‘mâl eger baña şorar iseñ

Va’llâhi vü bi’llâhi işüñ halka riyâdur

G 247 / 12

Zâhide seslenen âşık, Allah’ı ezelde (bezm-i elest) tasdik ettiğini söylemekte ve herkesi kendi gibi münkir sanan zâhidi eleştirmektedir:

Zâhidâ kendüñ gibi münkir mi şanduñ sen bizi

Tâ ezelden ol Hudāya var durur ikrārumuz

G 345 / 4

Halka âşık olmanın günah olduğunu söyleyen zâhid, cehennem ateşi ile korkutmakta, hâl ehlini kınamaktadır(G 120 / 4):

Dir imiş halka maḥbûb sevmegi gâyet günâh vâ'iz
Ma'âzall'âh bu söz kemde ḥaḫâsı yoḫ midur vardur G 282 / 4

Sen nâr-ı cehennem ile ḫorḫutma bizi kim
Mü'min aña başmaz ḫadem ey vâ'iz [ü] nâşih G 122 / 2

Zâhidin cehennem ateşiyle korkutmasına cevaben âşık, meşhur “Kişi korktuğuna uğrar.” atasözünü söylemekte ve cehenneme girmesine üzülmeyeceğini dile getirmektedir:

ḫorḫduğına uğrar kişi meşhûr meşeldür
Sen girseñ aña gam yemem ey vâ'iz [ü] nâşih G 122 / 3

Âşık, kimi zaman yaptıklarından vazgeçmesi için zâhide nasihat etmekte ve ona yol göstermektedir. Meselâ aşağıdaki beyitte yeme, içme, cennet gibi şeyleri bırakıp bal ve reçel gibi dünyevî lezzetlerden geçmesini ve bu tatların daha fazlasını sevgilinin dudağını öperek bulacağını söylemektedir:

Behişt [ü] ekl [ü] şürbden zâhidâ gel fâriğ ol bu dem
Lebin bûs eyle dil-dâruñ gömec balı reçelden geç G 117 / 3

Eğer zâhidin aşk yoluna girmeye gönlü varsa âşıkların yanına doğru gitmesini fakat ayağını düz basmasını istemektedir:

Var ise bu râh-ı 'aşḫa girmege ger maḫşûduñ
Gel berü bu yaña sen ammâ ayağuß düzce baş G 433 / 3

Zâhidi meclise çağırın âşık, inat etmemesini, şarap içmesini ve içtiği takdirde ona herhangi bir söz söylemeyeceğine dâir yemin etmektedir. Fakat âşık kendi mekânının meyhâne, zâhidin mekânının ise mescid olduğunu bilmektedir:

Gel bezme ʿinād eyleme nüş eyle şarâbı

VʼAllâh saña bir söz dimem ey vâʿiz [ü] nâşih G 122 / 5

Zâhid yüri sen mescide mey-hâne bizümdür

Mey nüş iderüz curʿa-i peymâne bizümdür G 269 / 1

Sonuç itibâriyle Cesârî'nin şiirlerinde zâhid tipinin belli başlı özellikleri yer almakla birlikte herhangi bir orijinal kullanıma rastlanmamıştır.

3.3. Sosyal Hayat

Cesârî'nin şiirlerinde verdiği bilgilerden yola çıkıldığında onun bir meydan şâiri olarak sıra (âşık) kahvelerinde şiir söylediği, bundan dolayı çevresindeki insanları ve dâhil olduğu sosyal hayatı birebir gözlemleyerek şiirlerine yansıttığı görülmektedir. 18. ve 19. yüzyılın sosyal hayatında yer alan giyim-kuşam şeklinden maddi kültürüne, gelenek-göreneklerinden inançlarına kadar o dönem toplum hayatını her yönüyle ve canlı bir şekilde tasvir eden Cesârî, şiirleriyle yaşadığı dönemdeki Osmanlı toplum hayatını, savaş ortamlarını ve eğlence hayatını aksettirmektedir.

Osmanlı dönemi klâsik şâirlerinin hayal dünyasını oluşturan kelimeler, din, tasavvuf, savaş, tabiat, siyaset, günlük hayat gibi çeşitli alanlardan alınmış olup bunlardan günlük hayatın içinde mütâlaa edilebilecek bir kısım kelime de çarşı-pazar ve esnaflıkla ilgilidir.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Nâmık Açıkgöz, *Edebî Metinlere Göre 15. ve 16. Asırda Bazı Osmanlı Esnaf Tipleri*, C.6, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1994, sayı 1-2, s. 1.

Cesârî 18. ve 19. yüzyıl Osmanlı günlük hayatını yansıtırken her yönüyle ele almakta esnafıyla, müşterisiyle, zabıtasıyla canlı bir profil oluşturmaktadır. Klâsik şâirlerin birçoğunda çarşı-pazarı ve burda yapılan alışverişi birtakım teşbihlerle anlatma mevcuttur. Cesârî de pazar ve alışveriş çerçevesinde “dükkân, bâzâr, çâr-sû, bedestân, metâ’, bâzîrgân, bâzârlık, müşterî, revâc, harâc, ticâret, kesb, alış veriş, nakd, bahâ, kâlâ, bezistân, sîm, zer, dirhem, dînâr, kîse, mezâd..vb.” gibi kelimeleri kullanmaktadır.

“Dükkân, bâzâr, çâr-sû(çarşu)” gibi kelimeler daha çok “aşk, âlem, sevgili, dünyâ” gibi kelimelerin benzetileni olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra âşık ile mâşuk arasındaki münâsebeti îzâh ederken “metâ, müşteri, nakd, altın, dirhem, dinar” gibi alışveriş terimleri ve “kâlâ, la’l, gevher, eş’âr, hüner” gibi metâ adları kullanılmaktadır. Bu müşahhas kelimeler ve “aşk, vasl, can” gibi mücerred ifâdeler ile “kavuşma kumaşı, aşk dükkânı, can nakdi” şeklinde tamlama oluşturulmaktadır.

Âlemi büyük ve kapalı bir çarşıya benzeten şâir, bu çarşının içinde bulunan aşk dükkânına kendine bir sevgili aramak (almak) üzere gitmektedir:

Açılmış ‘aşk dükkânı bedestân oldu bu ‘âlem

Metâ^c’ı almağa çarşuda şu budan neler gördüñ

G 503 / 4

Metâ^c-ı vaşlına takdîr-i cân nakd-i bahâ eyle

Hayırlaşduğ çün ol bâzâra kâ’il oldum el virdüm

G 609 / 2

Yukarıdaki beyitte ise sevgiliyle pazarlık yapan bir âşık tasvir edilmektedir. Kavuşma metâ’ına karşılık cân’ını nakit olarak veren âşık, aşk pazarında sevgilinin isteğine boyun eğdiğini, el sıkarak ve “hayırlı olsun” diyerek anlaştıklarını söylemektedir. Şâir bu beytinde, pazar ve çarşı kültürünün bir parçası olarak yapılan alışverişten sonra el sıkmak ve hayırlaşmak geleneğini yansıtmaktadır. Hatta başka bir beyitte sevgiliyle bir türlü pazarlık yapamayan âşığı anlatmakta (G 482 / 4) ve alışverişte pazarlık yapma geleneğini anımsatmaktadır.

Ayrıca Cesârî'nin şiirlerinde “meslek ismi olarak esnaf adlarının da çeşitli benzetmelere konu edildiği”¹¹⁰ görülmektedir. Bunlar “remmâl, tellâl, berber, na'l-bend, neccâr, attâr, hakkâk, sarrâf, tüccâr, serrâc, kasap, nakkâş, aşçı, zer-kâr, haffâf, terzi, bâzîrgân, zâbîta” meslekleridir.

Cesârî'nin şiirlerinde adı en çok geçen meslek berber olup “âyine, ustura, kayış, sabun, tıraş etmek” gibi ifâdelerle kullanılmaktadır. Sevgili aşk dükkanında tıraş yapan bir berberdir. Şâirin ifâdesine göre sevgili, berberliği âşığın başında öğrenmiştir:

Bir zamân berberliği başumda ta^çlîm eyleyüp
Bir zamân dükkân-ı ^çaşğ içre tırâş itdüh beni G 792 / 2

Âşık, berberin (sevgilinin) karşısında kavuşma arzusuyla sabun gibi ezilmektedir. Sevgili ise elindeki usturayı keskinliği gitmesin diye belindeki kayışa sürmektedir:

Mışl-i şâbun ezilür ^çaşğ aña
Ârzü-yı dem-i vaşlın eyler G 332 / 6

Gitmesün diyü kılâsı hergiz
Kıyış belde tıutup gâh çeker G 332 / 5

Âşık kimi zaman tıraş olmak için bütün çarşığı dolaşır fakat kendine uygun taze bir berber bulamaz:

Çâr-süyı büsbütün gezdüm tırâş olmağ için
Tıab^çuma lâyığ benüm bir tâzece *berber* de yok G 485 / 2

Şâirin sözünü ettiği berberlerin diğer bir özelliği ise şiir ezberlemeleridir. Böylece âşığın gönlündeki gamı ve kederi de gidermiş olurlar:

¹¹⁰ *Ae.*, s. 2.

Nazm u eş^çârı görünce ider ezber *berber*

Hâtır-ı ^çâşıkı itmez hele muğber dilber

G 228 / 1

Talihinden şikâyetçi olan âşık, bahtının açılıp açılmayacağını öğrenmek için remmâle gitmekte ve reml falında esas olan sayıların ve şekillerin açılmasını istemektedir:

Eyâ *remmâl* benüm bu t̄âlî^çümden fâl açılmaz mı

Rağamla baht [u] devlet şüret [ü] eşkâl açılmaz mı

G 843 / 1

Sarraf, kimi zaman sevgilinin kıymetini söylemek üzere kimi zaman da şâirin ve sözünün değerini belirtmek üzere kullanılmaktadır. Cesârî aşağıdaki beyitte söz'ünü tabiat (şahsiyet) mihenkine vurarak iyi bir ayara getirmesini ve ancak o zaman sarrafların, mantığının altınını beğeneceklerini dile getirmektedir: s

Mihenk-i tab^ça ur kâlün anı bir hoş ^çayar eyle

Cesârî tâ pesend ide zer-i mantûkuña *şarrâf*

G 472 / 5

Âşık, sevgilinin saçının bir teline bin altın değer biçen sarrafların bu sözünü kıymetsiz bulmakta ve sevgilinin perçeminin daha pahalı olduğunu söylemektedir:

Cihân *şarrâf*ları bir tār biñ altun deger virse

Degül kıymet bu söz gâyet bahâlı perçemün vardur

G 303 / 4

Na'l-bend ise "gül-mîh, perçin, kayar etmek, pây" gibi meslekî terimleriyle kullanılmakla beraber aşağıdaki beyitte şâir, bir çok kalem'in ayağının nalbant tarafından kayar edilmesini yani nalları yenilenmiş bir at gibi süratli ve hızlı bir şekilde ilerlemesini ve şiirler yazmasını; mazmun çivisinin başının ise yine nalbant tarafından sağlamaştırılmasını istemektedir:

Kemiyyet hāme pāyın *na l-bend* olsa kayar itse

Ser-i gülmîh-ı mazmūnum getirse özge perçine

G 737 / 6

Cesârî, hakkâk mesleğini mahlasını taşa kazıması şeklinde kullanmakta, kasaplık mesleğini sevgiliye atfederek onu kasab'a benzetmekte, nutk'unun altın'ının kaç kırat olduğunu anlamak için zer-kâr'a sormakta, savaşta at üzerinde yiğitlik gösteren bir güzeli serrâc'a benzetmekte (G 759 / 6), paşmak(ayakkabı) almak isteyen âşık ayağının ölçüsünü haffâf'ın (sevgili) anlayacağını söylemektedir:

Hakkâklere hizmetüm olmuşdı Cesârî

Resm eyleyü bu mahlaş[1] ben taşa çıkardım

G 632 / 10

Āyā *kaşabluk* kârı olan ehl-i dilüñ yârı

Kebâb büryân idem bārî bize bir kuzı kes gönder

G 290 / 4

Zer-i nutkum ne kırat olduğın fehm itmek isterseñ

Mihenke ur anuñ mi'yârını *zer-kâr* olandan şor

G 249 / 6

Ārâste seyrin itdüm paşmak almak hoş murād ile

Ayağum ölçüsin maḥbûb şol *haffâf* olan añlar

G 250 / 5

Aşk binasını sağlam kurmak isteyen âşık, binanın direğini kâfiyeden temelini ise kelam taşından yapması için neccâra verdiğini söylemektedir:

Binā-yı aşkı muhkem kurmağa üstâd *neccâra*

Mukaffâyı kiriş çatdum kelâm taşı temel virdüm

G 609 / 3

Pazar ve çarşılarda bir şeyi yüksek sesle, çağırarak satan kimselere dellâl ya da tellâl denmektedir. Eskiden özellikle köleler dellallar vasıtasıyla satılmaktaydı. Aşağıdaki beyitte

de âşık, sevgilinin aşkının esîri olarak kalmak istemekte, dellal'ın eline vermemesi ve başkalarına haraç mezat satılmaması için sevgiliye yalvarmaktadır:

‘Aşkınun cānā esīriyem kabūl it ulluġa
Virme *dellāl* destine ġayrılara olmam mezād G 139 / 3

Diġer bir meslek erbabı olan zabıtarlar, arşıda, pazarda, sokakta asayışı ve dūzeni saġlamak üzere dolaşırlardı ve halk bu kişilerin emirlerine uymak zorundaydı. Cesârî içinde bulunduġu dōnemin arşı-pazar ve sokak kūltūrүнü yansıtmakta ve zabıtanın emrine uymayan halkı eleştirmektedir:

Gerekdür *zābı.tānuñ* emrine hoş iniyād itmek
Ne sırdur halk-ı ‘ālemde itā‘at almadı gitdi G 826 / 3

“Ases” yani gece bekisi, âşıġın evine giden ay yüzlü sevgiliyi alenen (gündüzümüş gibi) görmekte fakat sesini ıkarmamaktadır:

Gice hānemüze gelsün meh-i tābān o güzel
Gün gibi görse dimez nesne aña hī ‘ases G 400 / 4

Kapucu başı (Nz. 330 / 17), mübāşir, tellāk, nātır (beki), cephāne kātibi (Nz. 330 / 14) meslekleri de şāirin şiirlerinde geçmektedir. Cesârî kaleme aldığı bir naziresinde etrafında geçen olayları alaylı bir dille anlatmakta ve sözü edilen meslekler bu şiirde geçmektedir:

Biz o şūhuñ vāıfuz esrārına incinme gel
Paşa apusında zīrā kim *mübāşir* söylenür Nz. 330 / 10

Geri şabun-ı maabbet ok sürer *tellālar*
Likin ikrām itmede hāmmāmda *nātır* söylenür Nz. 330 / 18

Cesârî'nin yaşadığı dönemde sosyal hayatın renkli ve eğlenceli kişilikleri olarak adları geçen canbazlar da hünerlerini göstermek maksadıyla meydana çıkmakta ve ip üzerinde oynayarak marifetlerini sergilemektedir:

Resende ma^crifet göstermek ister oynayup *cānbāz*

Anuñçün dikdi meydān-ı hünerde yine kāmīl mīl

G 530 / 3

Sosyal hayatın içinde zikredilmesi gereken diğer bir husus Cesârî'nin de dâhil olduğu güreşçi tekkeleridir. İlk olarak Orhan Bey zamanında Bursa'da açılan güreşçiler tekkesinden başka Edirne'de, Manisa'da, İstanbul'da, Amasya'da ve Bulgaristan'da da açıldığı bilinmektedir. İstanbul'daki tekkelerin pehlivanları belli günlerde saraya çağrılarak padişahın huzurunda Enderun pehlivanlarıyla güreştirilirdi. Güreşçi tekkelerinin başına güreşte başarı kazanmış, öğretmeyi bilen, otoriter ve okuryazar kişiler getirilirdi. “Şeyh” denilen bu kimselerin, buralarda barınan ve kendilerine “derviş” adı verilen güreşçilerin tasavvuf ve tarikatla alakası yoktu.¹¹¹

Cesârî de güreşçi tekkesi suhban'ı olduğunu dile getirmekte ve “zür, kuvvet, pehlivan, elleşmek..vb” gibi güreşle ilgili terimleri aşk etrafında ya da güç gösterme adına kullanmakta ve aşk pehlivanlarını karşısına davet etmektedir:

Ben *güreşçi tekyesi* şuhbānıyam karşındayam

Pehlivān-ı aşkuñ özge cānıyam karşındayam

G 582 / 1

Lu^cabda zür [u] kuvvetde mu^cādil ola şuhbāna

Güreşçi tekyesinde pehlivān-ı aşk olan gelsün

G 657 / 4

Meydānlara baş başa koyup *pehlivān-āsā*

Zür *pençe* ile *elleşelüm* karşı-be-karşı

G 687 / 4

¹¹¹ Muhittin Serin, “Güreşçi Tekkesi”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 14, s. 319.

Osmanlı Devleti'nin en önemli askerî teşkilatlarından biri olan Yeniçeri Ocakları şâirin de dâhil olduğu bir kurum hatta meslek olarak şiirlerde geçmektedir. Cesârî, yeniçeri ocaklarından bahsederken yeniçeri ordusunun 196 orta'dan meydana geldiğini, yeniçeri ocağıyla iftihar ettiklerini ve buradaki erlerin yiğit, kahraman, dillere destan ve padişahın kölesi olduklarını dile getirmektedir:

Olup yüz <i>toğsan altı orta</i> tertîb	
Didiler âl-i 'Osmâna bu şândur	K 331 / 6
<i>Ocağıyla</i> iderler iftihârı	
Anuñ her biri dilde dâsitândur	K 331 / 7
Çamusı pâdişahuñ bende-gânı	
Hemîşe cümlesi cengâverândur	K 331 / 11

Başka bir beytinde ise yeniçeri ocağı mensûbu olan şâir, 25 bölük olduklarını ve dâhil oldukları orta'nın bayrağında¹¹² “kara balık” resmi olduğunu ifâde etmektedir:

Biz yigirmi beş bölük yoldaşuz ey 'âlî-şân	
<i>Çara balık ortamuz</i> içre konulmuşdur nişân	D 677 / 1

3.3.1. Gelenek Görenekler

Toplumların kültürlerini ihtivâ eden en önemli unsurlardan biri olan gelenek ve göreneklerin, her toplumun dâhil olduğu din, dil, târih ve coğrafya çerçevesinde gelişen, geçen zaman ve yaşanan târihî ya da sosyal olaylarla farklılaşan yahut olduğu gibi kalan kültür birimleri şeklinde tarif edilmesi mümkündür.

¹¹² “Yeniçeri teşkilatında tabur yerine kullanılan ortalara mahsus bayrağın adıdır. Her ortanın kendine mahsus bayrağı ve bayrakta da ortanın işareti vardı.” (Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 2, s. 731.)

Cesârî yaşadığı dönemde, vatanı Bender ile gezdiği diğer coğrafyalarda (Osmanlı toprakları) benimsediği, duyduğu, gördüğü gelenek ve görenekleri şiirlerinde kullanmıştır.

Müslüman Türk toplumlarında selâm vermek her ne kadar inanç gereği olsa da aynı zamanda geleneğin bir parçası olarak kabul görmüştür. Şâir, şiir dinlemek ve eğlenmek için âşıkların meclisine gelenlere “merhaba hoş geldiniz” demekte ve hatta ev sahibinin evine gelen misafire söylediği gibi “Hangi rüzgar attı seni?” şeklinde samimi bir cümleyle ağırlamasına devam etmektedir:

Dilberâ cā-yı şafāya merhabā hoş geldüñüz
Cem^c-i bezm-i ^caşkiyāya merhabā hoş geldüñüz G 358 / 1

Çangı yeller esdi çangı rüzigār atdı seni
İşbu semt-i mübtelāya merhabā hoş geldüñüz G 358 / 2

Ayrıca selâm veren bir kimsenin elini göğsüne koyması ve “merhaba” demesi (G 409 / 1), gelen misafiri karşılamak üzere meydanda at sürülüp cirit oynanması (G 514 / 4) geleneğin bir parçası olarak şâirin şiirlerinde görülmektedir.

Cesârî bir “âşik” olarak ziyaret ettiği sıra kahveleri ve bu kahvelerdeki âşıklık geleneği ile ilgili bilgi vermektedir.¹¹³ Gerek âşıklık etrafındaki kahve kültürü gerekse toplum hayatında yer edinmiş sosyalleşmenin ve iletişimin (şâirin yaşadığı yıllarda) önemli bir mekânı addedilen kahve kültürü geleneğin bir parçası olarak kendine yer edinmiştir. Bununla birlikte kahveci ve içilmesinde fayda olduğunu hekimlerin de kabul ettiği (G 837 / 3), kalpteki kederi giderip mutluluk veren kahve bu geleneğin etrafında teşekkül eden diğer husûsiyetlerdir:

Nef'i vardur giderür dilden çamu her guşşayı
Çoymaz aslâ çalbümüz içre keder çahve duhān G 167 / 2

¹¹³ Âşıklık geleneği ve meydan şâirliği ile ilgili bilgi “Meydan Şâirliği” başlığı altında verilmiştir.

Fasılların yapıldığı, şiirlerin söylendiği kahveler, huzur veren ve muhabbet ehlinin uğradığı yerlerdir:

O ahve-haneler aram yiridur

Maabbet ehline akam yiridur

Msn. 1 / 98

Kahveci bazen aıın gnlunu alan, naz eden bir sevgilidir ve fasl'ın bitiminde aıa bahi olarak kahve ikram etmektedir:

ahveci ger eyler ise Şive vu naz u eda

La-cerem meftun hem mecnun ider her aıili

G 837 / 7

Soyle lutf it falun itmamında her dem ahveci

ahveyi virsun caba senden bana benden sana

G 23 / 6

Kahve gmu tabakta, yaldızlı fincanda sunulmakta ve aıa safa bah etmektedir:

Yaıur yaldızlı fincana gmu arflar hele

Olmayalum mı Őafanun biz o demde ma'ili

G 837 / 5

Őair, kahve ile afyonun bir arada iildii takdirde neeyi arttıracakını (G 167 / 3), taze ekilmi kahveyi tavsiye ederek yavaa iilmesi gerektiini ve sarho eden Şarabın yanında kahve ile tutunun daha itibarlı olduunu (G 167 / 7) soylemektedir:

Yenice bama alursan taze taze var da al

İ yavaa olduu dem ma-hazar ahve duan

G 167 / 5

Cesari, Osmanlı doneminde gelenek haline gelen ve kendince bir kulturun olutuu kadınların hamama gitmesini Şiirlerinde konu edinmektedir. Sevgili etrafında teekkul eden hamam kulturu “tas, kurna, nalın, su” gibi terimlerle anlatılmaktadır. aık, ay yuzlu

sevgilinin sabah vakti hamama gittiğini, kurna başında yıkandığını, temizlendiğini ve güzelleştiğini söylemektedir. Sevgilinin yüzündeki ter tanesini gören âşık, onun hamamdan çıktığını anlamaktadır:

Seher hammāma varmışdur güzellenmiş bedirlenmiş
O māhum kurna başında ‘aceb yunmuş arılmışdur G 315 / 5

Cesārī mā’ildür sāza sevdüğüm
Başladı şīve vü nāza sevdüğüm
Hammāmdan mı çıkmış tāze sevdüğüm
Bağın şol yüzinde ter dānesine Dvç. Ş. 188 / 4

Şâirin şiirlerinde geleneğin ve günlük hayatın bir parçası olarak kabul edilebilecek yiyecek ve içecek çeşitleri ile bunun etrafında teşekkül eden yemek kültürü işlenen konulardan bir tanesidir. Adı geçen yiyecek ve içecekler şunlardır: güllac (G 110 / 2), şekerli şerbet (G 116 / 3), helva (G 395 / 5), kuzu biryan (G 391 / 4), gömec balı (G 815 / 8), akide şeker (G 807 / 3), meze (G 239 / 6), arak (G 239 / 6), kaymak (G 707 / 5), zerde (G 685 / 5), pilav (G 685 / 5), pâlûze (G 159 / 5), bıldırcın kebabı (Sm. 141 / 1).

Ayrıca yeme ve içme kültürüyle ilgili olarak şâirin tercihleri söz konusudur. Meselâ, kuzu kebabının yanında şarap içmeyi, akide şekerine gül suyu katmayı ve rakı içerken yanında meze ve tatlının olması gerektiğini tavsiye etmektedir:

Ekl iden biryān kuzı nüş itmesün mi bādeyi
Pehlivān-āsā hemān kuvvetlenür merdānumuz G 391 / 4

Tena^{cc}um eyler idüm şofra vü h^çān-ı vişālūñden
‘Aķīde şekkerin müşg-i gül-āba kātmaķ olmaz mı G 807 / 3

Olmasun ‘Āşık Cesārīnūñ dimāğı telh-kām

Gelenek ve görenekle ilgili diğerk husûslar şunlardır: sünnet düğünü (Dvç. Gü. 164 / 4), nevruz (G 319 / 2), güvercinle haber (mektup) yollama (G 149 / 6), sarhoşların na'râ atması (G 209 / 2), nişanlanmak (Dvç. Gü. 87 / 1), kına gecesi (G 256 / 2), sakala gülsuyu sürme (G 260 / 5), Karagöz ve Hacivat oynatma (G 530 / 5)..vb.

3.3.2. İnançlar

Cesârî'nin şiirlerinde geçen inançla ilgili husûsiyetlerin bir kısmı İslâm dini etrafında bir kısmı ise halkın inançları ya da batıl inançlar etrafında teşekkül etmektedir.

İslâm inancı çeçevesinde zikredilen husûslardan ilki Ramazan ayından oruç tutma ve ardından bayramın gelmesi, bayramlaşma ve bayramda hayır dua etmektir.

Ramazan'da bir ay tutulan oruç genellikle âşığın sevgiliden ayrı geçen günlerine işaret etmekte ve bu oruca "ayrılık orucu" denmekte, yapılan son iftar "kavuşma iftarı" (G 362 / 5) olarak adlandırılmakta ve bayramın gelmesiyle âşık, sevgiliden yeni bir öpücük beklemektedir ki bayramda yeni giyme, her şeyi yenileme inancını da yansıtmaktadır. Hatta bayramla birlikte vuslata eren âşık, sevgiliye şiir söylemektedir:

Çün bir ay çekdik o şūhuñ biz firāk-ı şavmını

ʿİd geldi buse-i laʿlin mücerred isterüz

G 346 / 4

ʿİd irdügi dem vuşlatuña irişen ʿâşık

Söyler saña bu maṭlaʿ-ı ğarrā-yı mülezzez

G 164 / 7

Bayramda insanların birbiriyle bayramlaşması ve bayram günü duâların kabul olunacağı inancıyla hayır duaların yapılması da yine âşık ile sevgili etrafında dile getirilmektedir. Aşağıdaki beyitte âşık sevgiliye şöyle demektedir: "Merhaba ay yüzlü sevgilim! Bayramın mübarek olsun! Allah bahtını açık, ömrünü uzun etsin!":

Güşāde ʔālī^c [ü] bahtuñ ziyāde ʕömrüñ itsün Hāḫ
Münevver meh-cebīnüm merḫabā ʕīdūñ saʕīd olsun G 617 / 4

Ayrıca şâir, “māh-ı sıyām” redifli gazelinde son peygamber Hz. Muhammed’in (as.) Ramazan ayı için “ümmeḫ ay’ı” dediğini, mescitlerin kandillerle donatıldığını, Ramazan ayının mü’minler için mağfiret ayı olduğunu söylemektedir:

N’ola tezyīn ideler şem^c-i ḫanādīl ile kim
Şehr-i ümmeḫ didi maḫbūb-ı Hūdā māh-ı şıyām G 584 / 5

Mağfiret ümmīdin iden eylesün Hāḫḫa niyāz
Mü’minüñ şāfi^c i rüz-ı cezā māh-ı şıyām G 584 / 3

Cesārī’nin şiirlerinde inanç etrafında teşekkül eden diğerk bir husus Kurban Bayramı’dır. Kurban kesme ile alakalı olarak şâir, yiğitlik göstermek isteyenleri meydana davet etmektedir. Düşmanın mağlub edildiği haberini alan Sadrazam Yusuf Paşa, inancı gereği Allah’a şükretmek için kurban kesmekte ya da köleleri âzâd etmektedir.

Yüri cānā bu dem meydāna gel ʕīd-i duḫādur bu
Şecā^cat ʕarz ḫıl merdāne gel ʕīd-i duḫādur bu G 690 / 1

Şükr-i Yezdān eyleyüp ḫurbān kesdi bī-^caded
Çoḫ ʕaḫiyye virdi anda ḫullar āzād eyledi G 844 / 7

Âşığın sevgilinin yolunda canını kurban etmesi de bu konu çerçevesinde en çok ele alınan husûslardan bir tanesidir:

Cānuñ reh-i dil-dārda ḫurbān ola bir gün
ḫaşşāb-ı ecel eyleye bu ʕālemi mezḫabḫ Kl. 134 / 6

İslâm inancında mübârek bir gün olarak kabul edilen “Cuma günü”, Allah’ın dilekleri kabul etmesi, câmide ibadet edenlerin üzerine rahmet saçması gibi (G 651 / 3) gibi özellikleriyle konu edilmektedir. Şâire göre kişi, bu günde ibadet etmeli, arzusunu Allah’a söylemelidir. Cuma günü Müslümanlar için “büyük gün” olarak kabul edilmekte ve bu günden insanlar birbirlerine ikramda bulunmaktadır:

Ṭurmayup sen kıl yürî ṭâ‘at mübârek cum‘a gün
Ḥaḫ Te‘âlâdan dile ḥâcet mübârek cum‘a gün G 651 / 1

Ey Cesârî yevm-i cum‘a ‘îd-i ekberdür bize
Eylerüz aḥbâba hoş ‘izzet mübârek cum‘a gün G 651 / 5

İslâmın beşinci şartı olan Hacc ibadeti ile ilgili olarak hacca gidenin niyet etmesi, herkesten helallik alması ve uğurlama esnasında ağlanması konu edilmektedir:

Ḥacı dede Ka‘be yolına eyledi niyyet
Ağlayu ḥelâlleşe ḥelâlleşe çıkardım G 602 / 8

Cesârî, esmâü’l-hüsna’nın sırrına inanmış bir kişi olarak Allah’ın isimlerini sık sık kullanmaktadır. Âşık, sevgiliyi etkilemek ve onu elde etmek için özellikle sevgi ve muhabbet manasını içeren Allah’ın “Vedûd” ismini kullanmakta ve bu isimle sihir yapmaktadır:

Seni teşhîr için cezb kılup eylemege
Ey Cesârî yetişür vird hemân ism-i Vedûd G 148 / 7

Yaḫalum özge buḫûrı girelüm ‘aşka velî
O şehûñ şaydına dil bâri bir esmâ çekelüm G 575 / 3

Ayrıca nazardan korunmak ve belâyı def etmek için Ahkaf sûresi okuduğunu dile getiren şâir, yine nazar için duanın za'feran (safran) ile nüshaya (muska) yazıldığını söylemektedir:

Ey Cesârî kim nazar def'i belâdan hıfz için
Dilde virdüm aña dâ'im süre-i ahkâf olur G 205 / 6

Nazardan nüsha yazmak lâzım oldu bizlere cânâ
Yazalum za'ferân ile du'â urgana bağlansun G 654 / 3

Bedduâ etmek, şâirin şiirlerinde geçen inançla ilgili diğer bir husûstur. Genellikle âşığın rakîbe bedduâ etmesi şeklinde vukû bulmaktadır. Bu bedduâlarda âşık rakîbin cüzam, yanmaca gibi hastalıklara tutulmasını, cahillerle muhatap olmasını, boynuna yılan dolanmasını, zehirli yılan gibi panzehire muhtaç olmasını, mekanının cehennem cennetin ise haram olmasını, gözünün kör olmasını, her zaman yüz karasıyla dolaşmasını..vb. istemektedir. (G 60 / 1-5)

Şâir, zâhidi bedduâ ile tehdit etmekte ve zâhidin başında Nuh tufanı gibi bir kıyamet kopmasını istemektedir:

Ben Cesârîyem ider isem saña ger bed-du'â
Başuña kıpar kıyâmet bir belâ tûfân-ı Nüh G 120 / 5

Cesârî'nin şiirlerinde inançla ilgili işlenen diğer konular şunlardır: Balık yemenin akli noksan etmesi (K 41 / 10), müşkilleri halletmek için fal kitabı açmak (Kl. 113 / 5), kötülerin cehenneme gitmesi (Dvç. Gü. 47 / 1), güzel görünce maşallâh denmesi (Dvç. Gü. 182 / 5), ölümü yaklaşan kişinin ağzına su verilmesi (G 683 / 4), fakire sadaka verilmesi (G 625 / 4), çok fazla eziyet ve sıkıntı çeken kimsenin verem olması (G 92 / 1)...vb.

3.3.3. Maddî Kültür

Sosyal hayatın ve dolayısıyla gelenek ve göreneklerin, inançların, coğrafyanın, yaşanan savaşların bir yansıması olarak kabul edilebilecek olan maddî kültür, Cesârî'nin şiirlerinde oldukça zengin bir çeşitlilik göstermektedir.

Şâirin yeniçeri ocağı ve cephânedeki görev yapması sebebiyle savaşla ilgili aletler, silahlar, yaşadığı dönemin giyim-kuşam kültürü ve günlük hayatta kullanılan çeşitli eşyalar şiirlerinde geçmektedir.

Savaş tasvirlerinde kullanılan silahlar ve aletler şunlardır: tîg, çevgân, top, tüfenk, kılıç, balyemez topları, gazilerin başlarına taktıkları gümüş altın çelenk, al yeşil bayrak, çarka topları, şimşir, gülle, kûs, tabl, sancak, hançer, çifte piştov, zırh, kolçak..vb. Şâir savaş tasviri için sözü edilen alet ve silahları gerçek manasında kullanmaktadır. Meselâ “çarka topları” redifli şiirinde çarka toplarını kişileştirmekte ve onların yiğitliklerini, nasıl döğüşüklerini, dört yana ateş açıp düşmanı nasıl vurduklarını anlatmaktadır:

Pāk [ü] bî-pervā çıkar meydāna çarka topları

Çok şecâ^cat ^carz ider merdāne çarka topları

Dögüşürler şöyle yana yana çarka topları

Güllesin hoş düşürür her yana çarka topları

Tırmayup âteş saçar dört yana çarka topları

Urduğı dem zaħm açar düşmāna çarka topları

Dvç. Mü. 223 / 1

Bal yemez, Osmanlı ordusunda kullanılan bir cins top olup Balyemezzi isminde bir İtalyan tarafından icad olunduğu için bu adı almıştır.¹¹⁴ Cesârî, cephanede görevli bir asker olarak top çeşitlerini şiirlerine yansıtmaktadır. Bunlardan bir tanesi de balyemez toplarıdır:

¹¹⁴ M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri Antolojisi*, C. 3, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1940, s. 923.

Atilmış *balyemez toplar* nice şîd ü şadâ itmiş
‘Adûya *toplar* ol dem pus çehre bed-edâ itmiş
Ġuzât ehli bu rāh-ı dīne cān [u] ser fedâ itmiş
O cengi anda hāzır bulunan bāy [u] gedâ itmiş
Şecâ‘at ‘arz olunmuş düşmene hem-vāre şenlendük

Dvç. Mh. 114 / 4

Aşağıdaki beyitte şâir yine bir savaş ortamını tasvir etmekte ve çeşitli silahlarla gösterdikleri yığıtlıkları anlatmaktadır:

İsterüz meydānda olsun bu dem merdāne ceng
Ġāziler başına taḡsunlar *gümüş altun çelenk*
Düşmānuñ baġrına atılsun hemān *top [u] tüfenk*
Elde *tīġ* ‘üryān ola cevlān bizümdür şimdilik

Dvç. Gü. 115 / 2

Sevgili söz konusu olduğunda sözü edilen silah ya da aletler genellikle teşbih unsuru olarak kullanılmaktadır. Meselâ aşağıdaki dörtlükte âşık sevgiliyi belinde altın işlemeli hançer, elinde gümüşlü çifte piştov ve zırhını giymiş, kolçaġını takmış halka korku ve dehşet veren biri olarak hayal etmektedir:

Çeşm-i mestüm *hançer-i zer-kārını* taḡsa bele
Hem *gümüşli çifte piştovlarını* alsa ele
Ġahramānī gözleri virürdi halka velvele
Hışm-nāk olup yürise *zırh* ile *kolçaġ* ile

Dvç. Gü. 182 / 3

“Ok, yay, çille, āmāc” terimlerini “ok atma” etrafında sık sık kullanan Cesārî, bu terimleri savaş tasviri olarak deġil daha çok meydanda şiir söyleme, bahis koyma, âşık ve sevgili ile ilgili olarak kullanmaktadır. Hedefe ok gibi dosdoġru varmayı isteyen âşık, aşkın çilesini(yay kirişi) çekip boy’unu yay gibi eğdiġi için hedefe varmak zorlaşmıştır:

Ṭoĝru oĝlar gibi varurdum niṣān-ı menzîle

Çille-i aşkı çeküp kıddüm kemān itmek de güç

G 107 / 6

Zâhîde seslenen şâir, kendisiyle bahse girmesini istemektedir; bunun için zâhidin yapması gereken önce meydana ok'unu atmalı yay'ını asma işini sonraya bırakmalıdır. Yani zâhidin bu meydanda söz sahibi olmak için hüner göstermesi gerekmektedir:

Bî-habersün zâhidâ luṭf it bizümle baḥş koy

At oĝuñ evvel bu meydāna yayuñ var soñra aş

G 433 / 2

Cesârî'nin şiirlerinde giyim-kuşamla ilgili çeşitlilik göze çarpmaktadır. Günlük hayatın maddi kültüre yansımaları olarak kabul edilen giyim-kuşam özellikle sevgili etrafında zenginlik göstermektedir. Sevgilinin giydiği elbiseler, kullandığı aksesuarlar ve zinetler şunlardır: libās-ı sürh-renk (G 416 / 5), yeşil hâre (G 421 / 1), destâr (G 36 / 5), dülbend (G 36 / 5), destmâl (G 457 / 5), altın saat, gümüş zencir, bürüncek pirehen (G 738 / 3), gögez keşmir şal (G 738 / 3), na'lın (G 204 / 3), cebe cevşen (G 542 / 2), dalfes yosma kıyafet (Dvç. Gü. 41 / 3), yeşil kaftan (Dvç. Gü. 123 / 1), yeşil hançer (Dvç. Gü. 123 / 1), kadife taş oturtma incili yeşil cüzdan (Dvç. Gü. 123 / 1), Hind işi sırmalı şal (Dvç. Gü. 123 / 2), zümürrüd kavuk (Dvç. Gü. 123 / 2), hünkârî sarık (Dvç. Gü. 123 / 2), sırmalı uçkur (Dvç. Gü. 123 / 2), mähün çuka, al çakşır (Dvç. Gü. 123 / 2), yeşil hâtem (Dvç. Gü. 123 / 2), aynalı kaput (Dvç. Gü. 182 / 4), samur kalpak (Dvç. Gü. 182 / 4), çift işi çarpraz saat (Dvç. Gü. 182 / 4)..vb.

Aşağıdaki dörtlükte sevgili ince beline Hint işi sırmalı şal sarmış, başına eşsiz bir hünkârî sarık ile zümrüt kavuk takmış, sırmalı uçkuru ve çuha'dan pantolonu al renkli, parmağına ise yeşil bir yüzük takmış ve âşığının gözlerini kamaştırmaktadır:

Mü-miyânına kuşanmış Hind işi sırmalı şâl

Hem zümürrüd hoş kavuk hünkârî sarık bî-mişâl

Şırmalı uçkur ile mähün çuka çakşır al

Parmağında gördüm anuñ hâtemi el'ân yeşil

Dvç. Gü. 123 / 2

Kenarı ipek işlemeli bürüncük gömlek giyen sevgili, sarı renkli entarisinden iç kuşağını göstermektedir. Kırmızı kaput'un (bir çeşit üst giysisi) kolunun şeklini gören kendinden geçmektedir ve sevgili eline de kokulu yeşil reyhan almış salınmaktadır:

Hem *bürüncek pîrehe*n giymiş kenârı hep *hârîr*

*Sarı reng enâr*iden ol iç *kuşağ*ın gösterir

Kırmızı kapud kolıyla şeklini gören erir

Şalınur destine almış *koç*ulu reyhân yeşil

Dvç. Gü. 123 / 3

Dervişlik yoluna giren âşğın giyim kuşamı ise şöyledir: belinde kanberkiye tîg (G 591 / 2), bendîde kuşak (G 591 / 2), hırka (G 595 / 1), peşmîne (sofuların giydiği elbise, G 591 / 1), cübbe (G 501 / 1), destâr (G 501 / 1), yelek (G 501 / 1), tâc (G 500 / 6), belinde pâleng (dervişlerin teslimiyet timsâli olarak kullandıkları halka, G 500 / 6), köhne aba (G 308 / 5), arak-çîn (kavuk altına giyilen takke, G 226 / 3)..vb. Ayrıca güreşçilerin kullandıkları “kuşak” (G 288 / 10) da giyim-kuşamın bir parçası olarak şâirin şiirlerinde geçmektedir.

Bektâşi şâiri Cesârî, erenler meclisine bağlandığını söyleyerek belinde bağlı bir kuşak ile Hz. Ali'nin kılıcına telmihle kanberiyeye kılıç olduğunu dile getirmektedir:

Belümde *kanberiyeye tîg* [u] *bendîde kuşağ*um var

Erenler meclisinde özge bir seyrâna bağlandum

G 591 / 2

“Kâğıt” redifli iki şiir kaleme alan şâir bu şiirlerinde kâğıt çeşitleri, kâğıdın nerelerde ve ne için kullanıldığına dâir bilgiler vermektedir. Kâğıdın mührlenmesiyle parlaklığının arttığını ve ona nurlu, aydınlık yüz denmesi gerektiğini, beyaz renkli kâğıdın sevgili kadar güzel olamayacağını (G 149 / 2), fıstıkî ve şekerî renkli kâğıt çeşitlerine rağmen şâir, kara bahtının açılması için beyaz renkli kâğıttan vazgeçemeyeceğini söylemektedir:

Mührelendükçe olur taze vü ter her <i>kâğıd</i>	
Diseler lâyıķ aña rüy-ı münevver <i>kâğıd</i>	G 149 / 1
Ḳanı maḵşūdumuzuñ ḥāşılı ḥoş-ter <i>kâğıd</i>	
Ḳanı ol fıstıķī reng rüy-ı muṭahhar <i>kâğıd</i>	G 150 / 1
Şekerī rengi de ḥoş liki beyāzdan geçmem	
Ḳara baḥtum açılır olsa münevver <i>kâğıd</i>	G 150 / 2

Dîvânı'nı yeni şiiirlerle tamamlamaya çalışan şâir, çok kâğıt gerektiğini, ayrıca sevgiliye aşk mektubu gönderdiğini fakat güvercinin kâğıdı (cevabı) getirmediğini ifâde etmektedir:

Tāze eş'ār ile pür olmadadır dîvānum	
Baña bu demde be-ğāyet çok ister <i>kâğıd</i>	G 149 / 5
Gönderdüm saña ey yār maḥabbet-nāme	
Ger tevāzu'la getirseydi kebüter <i>kâğıd</i>	G 149 / 6

Bunların dışında şâirin şiiirlerinde geçen maddi kültüre dâhil edilebilecek eşyalar şunlardır: penbe yatak (G 815 / 2), kefen (Dvç. GK.147 / 21), gül-ābdān (G 260 / 5), tas (G 276 / 3), kurna (G 276 / 3), paşmak (G 250 / 5), kalem (G 447 / 4), altun kalem (G 305 / 3), kağıt (G 149 / 1), firāř (G 585 / 1), lihāf (G 585 / 1), kitāb (Kl. 113 / 5), āsiyāb (G 357 / 5), atlas, (G 395 / 4) dībā (G 395 / 4), tavla (G 666 / 5), boyalı ev (G 681 / 3), yaldızlı fincan (G 837 / 5), gümüş zarf (G 837 / 5), parlak altun (Dvç. Gü. 38 / 3), dolab (Kl. 113 / 2), kandīl (G 184 / 3), sīm (G 145 / 4), zer (G 145 / 4), kīse (G 174 / 2), dirhem (G 174 / 2), dīnār (G 174 / 2), zümürüd řāne (G 191 / 3), otag (G 533 / 1), mum (G 467 / 2), çerağ (G 467 / 2), püskül (G 484 / 5), miftāh (G 499 / 5), kufl (G 499 / 5), bāb (G 499 / 5), piyāde (G 530 / 2), ferz (G 530 / 2), paydak (G 530 / 2), gehvāre (G 590 / 2), ferrāř (G 602 / 1), kemend (G 429 / 5), kabak-kapak, (G 288 / 5), hasır (Sm. 316 / 3), fener (G 227 / 3), çirişçi çanağı (G 288 / 6), anberiye şişesi (Dvç. Gü. 182 / 2)..vb.

Netice itibâriyle, Cesârî maddî kültür olarak yaşadığı asrın savaş, giyim ve günlük hayat etrafında kullanılan eşyalarını şiirlerinde dile getirmekte ve 18. ila 19. yüzyıl Osmanlısında yaşanan hayatın ipuçlarını fazlasıyla hissettirmektedir.

3.4. Aşk

Klâsik Türk edebiyatında bütün şâirler tarafından en çok işlenmiş olan mevzû şüphesiz aşk'tır. Beşerî ve ilahî olmak üzere iki farklı cihette teşekkül eden aşk, şâirlerin tercihinine göre insanî ve ilahî boyutuyla ele alınmıştır. Beşerî aşk diğer bir insana duyulan aşk iken ilâhî aşk tasavvuf öğretilerinin de özünü oluşturan “rûhu Allah'a vardırın büyük kudret”¹¹⁵ yani Allah aşkı'dır. “Bu aşk yeryüzündeki güzel insanları sevmek şeklindeki mecâzî aşk değildir; bu aşk mutlak varlığı, yani Allah'ı sevmek manasındaki hakîkî aşktır.”¹¹⁶

Bazı şâirler beşerî aşkı bazıları ise ilâhî aşkı benimserken bir kısım şâirler de her iki aşkı şiirlerinde konu etmişlerdir. Cesârî'nin şiirlerine bakıldığında çoğunlukla beşerî aşkı işlediği, tasavvufî konulu şiirlerinde ise ilâhî aşkı terennüm ettiği görülmektedir. Hatta mecâziyâta meyl edilmemesi ve hakikat yolununun gözlenilmesi husûsunda tavsiyede bulunmaktadır:

Mecâziyyâta meyl itme haqîkat rāhını gözle

Kemāl-i ma'rifet taḥṣīlin it ṭūl-i emelden geç

G 117 / 2

Cesârî âşığın Allah aşkı ile baktığı her şeyde O'nun tecellîsini görüp hayran olduğunu, Allah aşkının küçük ve değersiz bir damla gibi olan âşıkı denize döndürdüğünü; âşıkların “yâ Hû” sesini dinlemek istediğini ve gönül evlerinin Allah aşkının nûru ile ma'mûr olduğunu, Allah aşkının bâdesiyle mest olan âşık için dağ başının dahi mesken olabileceğini ifâde etmektedir:

¹¹⁵ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 1, s. 122.

¹¹⁶ *Ae.*, s.122.

Bir tecellîdür beni hayrân [u] ser-gerdân iden
Her neye kıldum nazar lem‘ân ider ‘aşk-ı Hudâ G 9 / 3

‘Aşk vâsi‘dür dilâ bir kâmil-i bahre iriş
Kaatre-i nâçîz iken ‘ummân ider ‘aşk-ı Hudâ G 9 / 4

Na‘ra-i yâ Hû şadâsın gûş kılmak isterüz
Nür-ı ‘aşku’llâh ile ma‘mûr ola dil hânemüz G 353 / 2

Bâde-i ‘aşk-ı İlâhî ile sekrânam bu dem
Gam degüldür meskenüm olur ise dağ üstü bāğ G 468 / 2

Allah aşkının kendini bildiğinden beri ve temelli olduğunu söyleyen şâir, çalıp çağırmasına (saz çalıp şiir söylemesi) sebep olarak Allah’ın lutfu ve tecellîsini göstermektedir:

Ĥazîn âvâz gûş itmek dile bir hoş tesellîdür
Çalup çağırduğum dâd-ı İlâhîdür tecellîdür
Hele ben bildüğüm bu ‘aşk-ı Ĥağ bende temellidür
Anuñçün ‘aql [u] fikrüm böyle tedbîr rây kılmışdur Dvç. Gü. 50 / 2

Ayrıca Mecnûn’un ilâhî aşka ulaşip Leylâ’yı tanımamasına telmihte bulunarak aşk ile deliler gibi mest olduğunu, Leyla’nın kim olduğunu bilmediğini söylemekte ve Leylâ için “yoksa Hazret-i Feyyaz mı” diye sormaktadır. Bir âşığın beşerî aşktan ilâhî aşka geçişini meşhur aşk hikâyesi ile anlatan şâir, Allah’ın “feyz veren” anlamındaki “Feyyaz” ismini kullanmakta ve feyz verenin Leylâ değil Mevlâ olduğunun altını çizmektedir:

‘Acebdür ‘aşk ile oldum bu dem sersem cünûn-âsâ
Velî Leylâyı bilmem kim ola yâ Ĥazret-i Feyyâz G 445 / 3

Cesârî ilâhî aşk konulu oldukça fazla şiir kaleme almakla beraber yine de beşerî aşk konulu şiirlerin çokluğu dikkat çekmektedir. Daha önce sözü edilen, âşıklık geleneği etrafında rüyâsında bir güzelin elinden bâde içmesi ve bu güzeli aramak üzere yollara düşmesinden ve aşağıdaki beyitten de anlaşılmaktadır ki şâirin dilindeki sözlere (şiirlerine) sebep “aşk”tır:

‘Aşk oldu benüm dildeki güftâruma bâ‘is
Her bâr zühûr itmededür nazm-ı havâdis G 99 / 1

Aşk ilminin eğitimini ezel’de (dünyaya gelmeden önce) alan Cesârî dünyadaki âşıklara yol gösterdiğini, onlara rehber olduğunu söylemektedir:

Ey Cesârî ma‘rifet taḥşîl itmişdüm ezel
Şimdi oldum dehr içinde ehl-i ‘aşka reh-nümâ G 26 / 5

Şâire göre aşk helâk eden bir hastalıktır (G 12 / 4), âşığa yol gösterendir (G 496 / 1), aşk verdiği keyifle âşığa hayaller kurduurmaktadır.(G 10 / 4) Aşkın dostluğu âşığa mutluluk bahş etmekte ve aşk sohbeti yapmak âşığı şevklendirmektedir:

Dôstum bahş-ı şafâdur ülfeti ‘aşkuñ baña
Çok teşevvuk ḥâşıl eyler şöḥbeti ‘aşkuñ baña G 10 / 1

Cesârî, Kur’ân-ı Kerim’i hıfz etmiş hâfız bir şâir olarak aşk mushafını ezberlemenin kolay bir iş olmadığını ve tamamının ezberlenemeyeceğini ifade etmektedir:

Hıfz itmesi âsân mı degül muşhaf-ı ‘aşkı
Bir vech ile itmâmı anuñ ezbere şıgmaz G 377 / 4

Gönlüne seslenen şâir; “Öz ve hâlis (gerçek) aşk kimde varsa (onların) dünyada gamdan ve kederden kurtulduklarını gördüm.” derken başka bir beytinde ise sabırsız bir âşık olduğunu, aşk ve sevdadan hiçbir kâr’ının olmadığını ifade etmektedir:

Ey gönül her kimde kim zâhir olursa ʿaşk-ı hâş
Dehr içinde guşsa [vü] gamdan bulur oldum hâlâş G 433 / 1

ʿĀşıkam hîçbir nefes şabr [u] karar olmaz baña
ʿAşk [u] sevdâdan cihânda kesb[ü] kâr olmaz baña G 16 / 1

Savaş meydanına atıfta bulunarak, yeryüzünde âşıkların âh topu’ndan çıkan aşk sesi ile meclisin tir tir titrediğini söylemektedir:

ʿArşa-gehde görüldükçe tûp-ı âh-ı ʿâşıkân
Bir şadâ-yı ʿaşk bezm-ârâyı dir dir titredür G 229 / 5

Cesârî beşerî aşk konulu şiirlerinde hicran, ayrılık, vuslat..vb. gibi mevzûları işlemekle beraber âşığın beşerî istek ve arzularını da dile getirmektedir.

Ey Cesârî çâr-ebrû tâze ter bir dil-rübâ
Yanuma yaklaşduğı dem gönülüne şu bu gelür G 259 / 5

Gâh öperduk gâhî bir ohşarduk anı her zamân
Kâşki hep tıfl-ı nev-res toğuraydı analar G 209 / 10

Muhtemelen aşk ile ilgili yaşadığı olumsuzluklardan sonra şâir, mecâzî aşktan nefret etmekte ve hakîkî aşka dönmektedir:

Ben anı sevmişüm hasbeten li’llâh
Sü’-i kaçd eylemem v’Allâh b’illâh

‘Aşk-ı mecāzîden itmişüm ikrâh

Hakîkat kılurum ricâ küsmesün

Dvç. Ş. 175 / 2

Netice itibariyle Cesârî, diğer şâirler gibi şiirlerinde en çok “aşk” konusunu ele almaktadır. Şiirlerinden hareketle şâirin hem yaşadığı ve tercih ettiği yaşam tarzı sebebiyle hem de klâsik şiirin en önemli mevzuu olması sebebiyle “aşk”tan bir an dahi uzak kalmak istemediği, aşk uğruna canını ve başını seve seve feda edeceği anlaşılmaktadır:

‘Aşktan dil dūr olmak bir nefes hîç istemez

N’ola bu cān u serüm ‘aşk uğruna olsun fedâ

G 8 / 4

3.5. Tabîat

Klâsik şâirler, tabiatın içinde var olan her türlü unsurdan faydalanmış ve klâsik şiirin hayâl dünyasını daha çok tabiat merkezli kurmuşlardır. Tabiatın en önemli unsuru şüphesiz “insan”dır. İnsan etrafında teşekkül eden husûslar ise tabiatın diğer parçaları (sabah rüzgarı, güneş, ay, bulut, yağmur, yıldızlar, çiçekler, deniz, mevsimler, hayvanlar..vb.) olarak ele alınmış ve insanla ilişkilendirilmiştir.

Cesârî’nin şiirlerine bakıldığında ise bütün klâsik şâirler gibi o da tabiat etrafında oluşan belli başlı mazmunları yaygın şekliyle kullanmakla beraber bazı beyitlerinde orijinal ifâdelere rastlanmaktadır.

Tabiat unsurlarından olan “bâd-ı sabâ” şâirin şiirlerinde çok geçmektedir. Genellikle sevgiliden haber getiren ya da âşığın isteğini sevgiliye ileten sabah rüzgârı, kişileştirilmekte ve âşığın dert ortağı olmaktadır. Fakat sabah rüzgarı sevgili söz konusu olduğunda ketumdur, âşık sevgilinin kavuşma haberini almak için onun ağzını aramaktadır:

Şol *bâd-ı şabānuñ* dehen-i tengin arayup

Vuşlat deminüñ vaktine şâfi haber ister

G 233 / 3

Cesârî, sabah rüzgârına hitâben yazdığı bir şiirinde sevgiliye selam götürmesi, feryadını duyması ve lutf edip onu da beraberinde götürmesi için bād-ı sabâ'ya yalvarmaktadır:

Mevlây[1] severseñ ey *bād-ı şabâ*

Bir selâm al götür yâra teberrük

Güş eyle feryādum her şubḥ [u] mesâ

Aḥvâlüm bil götür yâra teberrük

Dvç. Ş. 105 / 1

Allâh[1] severseñ ey *bād-ı seḥer*

Luḫf eyle al götür beni berâber

Maḥlaş-ı Cesârî şâ'ir-i Bender

Mübtelâ ḳul götür yâra teberrük

Dvç. Ş. 105 / 5

“Bād-ı hazân” ise “bād-ı sabâ”nın aksine şâiri mutsuz etmekte ve hayatın gerçeklerini göstermektedir. Sonbahar rüzgârı şâirin ömür ağacında meyveler olsa dahi onun yapraklarını dökmektedir:

Çâre yokdur mîve-dâr olursa da *bād-ı hazân*

‘Āḳıbetde ‘ömrümün eşcârını silker döker

G 174 / 5

Tabiatın en önemli unsurlarından biri her dâim âşık olan “bülbul” diğeri ise sevgiliyi temsil eden gül'dür. Bu iki unsur teşhis, intak, teşbih, istiâre gibi sanatlarla kullanılmaktadır. Cesârî'nin şiirlerinde bülbulün gül'e aşkı, gül'ün âşığa yüz vermemesi ve dikeniyi eziyet etmesi..vb. gibi yaygın kullanımlarıyla yer almaktadır. Ayrıca Hz. Muhammed'i (as.) temsil eden ve kokusunu O'nun terinden alan “gül”, bütün çiçeklerin sultanı olarak kabul edilmektedir.

“Medh-i Gül” başlığıyla gül'e medhiye yazan şâir, bu şiirinde baharın erişmesiyle Allah'ın sanatının gül'de tezâhür ettiğini, kırmızı, beyaz çeşit çeşit güllerin bahçelerde

açıldığını fakat hepsinden önce sarı gül'ün açıldığını, âşıklara Ahmed-i Muhtar'ı hatırlattığını, bütün çiçeklerin gül'ü zikrettiğini..vb. dile getirmektedir:

Verd-i ahmer verd-i ebyaz gösterür dürlü şıfat Bağçelerde açılır anlardan evvel <i>şarı gül</i>	G 543 / 7
Hâşıl oldu çün Habîbu'llâh terinden ol sebeb Añdurur ^ç uşşâk-ı dehre Ahmed-i muhtârı <i>gül</i>	G 543 / 8
Şüsen sünbül [ü] karanfil hem şakâyık lâle-zâr Cümle üşküfte kamu itmekdedür <i>ezkâr-ı gül</i>	G 543 / 10

Cesârî, “ider bülbül” redifli şiirinde bülbülün gonca için feryad etmediğini, seher vakti Allah'ı zikrettiğini (G 537 / 1) söylemektedir. Bülbül ne felekten ne de kış mevsiminden şikâyet etmektedir, sadece bu dünyanın geçici olduğunu duyurmaya çalışmaktadır:

Şitâdan ya felekden anı şekvâlar ider şanma Saña bu dehr-i fânîdür diyü irâd ider <i>bülbül</i>	G 537 / 3
--	-----------

Genellikle sevgilinin boyuna teşbihle kullanılan “serv” ağacı şâirin şiirlerinde yaygın manasıyla kullanılmaktadır. Fakat aşağıdaki beyitte farklı olarak “serv” ve “sanavber” in görevi gül bahçesindeki sevgiliye kavuşma amacıyla bağ'a gelen âşıklara rehberlik yapmak, yol göstermektir:

Yâri gülşende kavuşdurmak için ^ç uşşâka Bağda olsa n'ola <i>serv ü sanavber</i> reh-ber	G 228 / 2
---	-----------

Cesârî'nin şiirlerinde çemen, lâle, sünbül, nesteren, karanfil, katmer, nergis, şakayık, yasemen, benefşe, sûsen, nârven, mîşe-zâr, feslegen, erguvan, çiğdem, öksüzce, reyhan..vb. gibi çiçek ve ağaç isimleri bahârın müjdecisi olarak zikredilmekle beraber

sevgiliyi vasf etmek için de kullanılmaktadır. Aşağıdaki beyitte kış mevsiminin gitmesi ve yaz mevsiminin gelmesi yani ilkbahar günleri anlatılmakta, ilkbaharın gelmesiyle keder gitmekte ve mutluluk gelmektedir:

Geldi yaz gitdi şitâlar *nev-bahâr eyyâmidur*

Gitdi ğam geldi şafâlar *nev-bahâr eyyâmidur*

G 206 / 1

Bahar mevsiminin gelmesiyle âşık, tabiatta olan bütün çiçeklerden, çimenden zevk almaktadır:

Gönül eyler bahâr eyyâmı ezhâr [u] *çemenden hazz*

Olmaz mı *gül [ü] sünbül karanfil nesterenden hazz*

G 456 / 1

Kış günlerinde ise çiğdem ya da öksüzce gibi çiçeklerin açılmamasına teşbihle âşığın gönlü de kapanır, gamlanır:

Eyyâm-ı şitâ oldı begüm *çigdem* açılmaz

Öksüzce gibi hâtır-ı pür-müdgam açılmaz

G 382 / 1

Aşağıdaki beyitte sevgilinin aşkı âşığın gönlünde yara açmaktadır. Karanfil, lâle ve katmer çiçekleri şekil ve renk itibariyle âşığın sînesinde açılan yaraya teşbih edilmektedir. Âşıkta göre sevgilinin gül gibi olan yanağının rengi tüm bu çiçeklerden daha lezîzdir:

Sineye ‘aşkuñ ne ğamdur ger yaķarsa tâze dâĝ

Gül-ruhuñ rengi *karanfil lâle katmerden lezîz*

G 160 / 1

Cesârî, aşağıdaki şiirinde gezinti yerini meclise teşbih etmekte, tabiat unsurlarını kişileştirerek meclise gelmelerini tasvir etmektedir. Önce servi ağacı, onun arkasından gül, lâle, şakayık, yasemen geldi; cihanın bütün çiçekleri askerî bölük gibi dizildi ve menekşe, sünbül, nergis, karanfil, nesteren geldi:

Teferrüc-gāha ʿazm idüp kaçan serv-i semen çıktı

Anuñ ardınca gül lāle şakāyık yāsemen çıktı

G 811 / 1

Şükūfāt-ı cihān alayını hep bağladı bir bir

Benefşe sünbül [ü] nergis kıranfil nesteren çıktı

G 811 / 2

Padişahlık tuğ'u alem gibi çekildi, çimen askerlerinin eşliğinde o güzel yüzlü padişah geldi ve her yer yeşil seccade gibi olan çimenlerle döşendi; muhabbet ehli sohbet etmek için sağlık ve âfiyetle geldi:

ʿAlem-āsā çekildi tuğ-ı şāhī pīşe-gāhından

Çemen ʿaskerleriyle seyre ol vechü'l-ḥasen çıktı

G 811 / 3

Yeşil seccādeler ile döşendi cümle şahrālar

Eḥibbā zevk-i şohbet itmege sağ [u] esen çıktı

G 811 / 4

Tabiata ait dağ, sahra, çöl, bel, taş, göl, ırmak, zelzele, rüzgâr, mevc, deryâ, nehir, sahil, su, akar su, bulut, çisgin, kara bulut, kar, boran, bârân, berf, sehâb, ummân, şimşek, sâika, raʿd, yıldırım, ..vb. gibi unsurlar da şâirin şiirlerinde geçmektedir.

Kara bulutların gökyüzünden yere inmesi sonucu yağmur, kar yağmakta, fırtına çıkmaktadır ve yağmur önce damlamakta sonra ise dönerek serpmeye, hızlanmaya başlamaktadır:

Vaḳti ile *ḳara bulut* olıcaḳ gökden yire

Nice *yağmur ḳar boran* damlar döner bir serpilür

G 260 / 3

Allah, kullarını tenbih için zelzele ile dağı, taşı, sahrayı tir tir titretmektedir. Bu beyitte teşhis sanatıyla dağ, taş ve sahra kişileştirilmiş ve tıpkı tenbih edilen insan gibi korkudan titremektedirler:

Ḳulların gāh tenebbüh ile hoş irşād ider

Zelzeleyle dağ [u] taş şahrāyı dir dir titredür

G 229 / 3

Aşağıdaki beyitte bir tabiat olayı savaş meydanı ile özdeşleştirilerek tasvir edilmektedir. Şiddetli rüzgârla dalgalar coşmakta ve denizin sesi top gibi gürleyerek sâhile ulaşmaktadır:

Rūzigāruñ şiddetinden mevc urup cūşa gelür

Top gibi gürlür doğınur *sāhile deryā* sesi

G 832 / 5

Klâsik şiirde yaygın olarak kullanılan âşığın âhının feleklere, gökyüzüne çıkması aşağıdaki beyitte aksine bir söyleyişle ifâde edilmektedir. Âşığın canı ciğeri olan sevgili âşığa merhamet göstermemekte, âşığın âh dumanı dağa ve sahraya çökmektedir:

Rahm kılmaz [hīç] benüm hālūme ol cān-ı ciğeri

Dūd-ı āhumdan duman *şahrā vü dağ* üzre çöker

G 242 / 1

Müseddes Semâî'nin üçüncü mısraında anlatılan âşıkın sevgiliye isyanı “kara dağ” unsuru etrafında orijinal bir ifâde olarak kullanılmaktadır. Gözyaşı döktüren acımasız sevgiliye âşık şöyle söylemektedir: “Kara dağ gibi kahrın var, (bu kahrı) insanoğlunun çekmesi mümkün değildir.”

Cesārī ‘Âşıkam sen olmaduñ gitdüñ niçün mahrem

Gözüm yaşın ađıdursuñ terahhüm itmeyüp her dem

Ḳara dağ gibi kahruñ var ne mümkindür çeke ādem

Niyāzum gūşuña girmez bu ğamdan olmazam hürrem

Fetīl-i dāğ-ı ‘aşkı bu derūnumda uyandırma

Beni pervāne-veş şem^c-i cemālūñ ile yandırma

Dvç. MS. 190 / 4

Cesârî, klâsik şiirde devamlı kullanılagelen ve tabiatın önemli bir parçası olan hayvan isimlerini şiirlerinde sık sık zikretmektedir. Yukarıda sözü edilen “bûlbûl”den başka şiirlerinde geçen hayvan isimleri şunlardır: tuyûr (Dvç. Gü. 169 / 3), mûş (Dvç. Gü. 169 / 3), mâr (Dvç. Gü. 169 / 3), zâg (G 381 / 5), hemec (at sineği, G 724 / 4), kanarya (G 749 / 1), balaban (ayı, G 786 / 4), zagan (çaylak, G 811 / 7), ördek (G 812 / 1), kaz (G 812 / 1), tavşan (G 812 / 3), küheylan at (G 812 / 3), yügrük kınalı tazi (G 812 / 3), turna (G 428 / 5), kitt (erkek kedi, G 844 / 8), ankebut (Dvç. Gü. 17 / 1), gazâl (G 610 / 8), meges (G 400 / 1), kerkes (G 381 / 5), âhû (G 231 / 2), kuzu (G 253 / 4), kebg (G 538 / 3), bum (G 568 / 4), semender (G 599 / 6), câmûs (G 630 / 5), murg (G 287 / 4), üstür (G 290 / 1), bayguş (G 285 / 3), şîr (G 460 / 3), sebû (G 460 / 3), kartal (G 523 / 5), zünbûr (G 156 / 4), andelîb (G 202 / 1), tûtî (G 207 / 6), kumru (G 207 / 6)..vb.

Bâg-ı dehr içre hırâm-ı nâz izhâr eyleye

Ḳadd-i serv [ü] kebg-i hoş refâra mâ'ildür gönül

G 538 / 3

Yukarıdaki beyte göre âşıkın gönlü, servi boylu sevgilinin keklik gibi nazlı nazlı yürüyüşüne ve hoş gidişine meyl etmektedir.

Cesârî, hikemî konulu şiirinde ise bütün canlıların bir zikri olduğunu; kuş, fare ve karıncanın isteklerini Alah'tan talep ettiğini; korku veren yılanın dahi Cuma günleri (zikir maksadıyla) yüzünü toprağa sürdüğünü ifâde etmektedir:

Cümle zî-rûḫuñ dilinde zîkr[i] var esmâsı var

Ḥâcetin Ḥaḳdan taleb eyler tuyûr [u] mûş [u] mâr

Ḥavf u ḥaşyet gösterür ḥâlince gördüm âşikâr

Yüzini ḥâke sürer her mûr mübârek cum'a gün

Dvç. Gü. 169 / 3

Savaş tasvirinin yapıldığı aşağıdaki beyitte mü'minlerden korkan ve geriye çekilen kâfirlerin erkek kedi gibi kaçtığı vasf edilmektedir.

Çekdi ordusın girüye kaçdı kâfir *ḳıtt*-mişâl

Havfa düşdi mü'mininden kendin ib'ād eyledi

G 844 / 8

Sevgilinin devasız bir dert gibi olan aşkına düşen âşık için ayrılık acısına ve hasrete sabr etmek öyle zordur ki âşık gam köşesinde kalan bir örümcek gibi yalnızdır ve derdine çâre olacak kimse yoktur. Örümcek genellikle bulunduğu yerin köşesine ilişmekte ve ağını orada örmektedir, âşığın da örümcek gibi gam köşesine çekilmesi ve orada sabr etmesi orijinal bir ifâde olarak görülebilir:

İftirāk-ı hasrete itmek ne güç şabr [u] sükūt

Künc-i dâr-ı gâmda ben kıaldum mişâl-i ^ʿankebūt

Bir devāsız derd imiş sevdā vü ^ʿaşkuñ dilberā

İdemez em olsa Loqmān ger hākīm Cālinūt

Dvç. Gü. 17 / 1

Cesârî,

^ʿÄlemde olup ^ʿâşık [u] üftāde *kanarya*

Başladı bu dem nāle [vü] feryāda *kanarya*

G 749 / 1

Bülbül yirine biz anı şimdi bedel itdük

Meyl itse n'ola goncaya dünyāda *kanarya*

G 749 / 2

klâsik şiir dünyasında her zaman âşık rolü üstlenen ve goncaya olan aşkından ötürü feryâd eden “bülbül” yerine “kanarya”nın âşık olup goncaya meyl etmesini ve ağlayıp inlemesini istemektedir. Şâir, “bülbül”ün rolünü “kanarya”ya vererek orijinal bir hayal sergilemektedir.

Sevgilinin Habeş askerine (koyu renk itibariyle) benzeyen ben'leri, düzenli bir asker bölüğü olarak turna katarına benzetilmektedir. Turnaların bölük halinde ilerlemesinin uzaktan görünüşünü hayâl eden şâir, onları sevgilinin Habeş askerine benzeyen ben'lerine teşbih etmekte ve yine orijinal bir ifâde kullanmaktadır:

Habeşden ʿasker alup beñlerüñ Rūma aķın itmiş

Alayın hoş düzüp *turna* mişālinde ķatarlanmış

G 428 / 5

Cesârî'nin şiiirlerinde tabiat konusu, klâsik şiiirin tabiat dünyası etrafında teşekkül etmekte ve bunun dışında birkaç orijinal ifâdeye rastlanmakla beraber özellikle iek ve hayvan isimlerindeki çeşitlilik ve zenginlik dikkat çekmektedir. Şâirin şiiirlerinde kullandığı “dağ, kara dağ, kara bulut” gibi ifâdeler ihtiva ettikleri anlam dâhilinde, tabiatın insanoğlunun hayatında ne kadar etkili bir unsur olduğunu hatırlatmaktadır. Bu da şâirin dâhil olduğu âşıklık geleneğinin klâsik şiiirle olduğu kadar halk edebiyatıyla da olan ilgisinin bir sonucu olarak görülebilir.

3.6. Kozmik Âlem

Klâsik şiiir dünyasında tabiatın sık sık dile getirilen diğeri bir unsuru felektir. Âşık, devamlı sûrette felekten şikayet etmekte ve âh'ını feleğe çıkarmaktadır. Güneş, ay, yıldızlar, gezegenler, gökkuşaağı, samanyolu..vb. unsurlar genellikle âşık ve mâşuk etrafında felekle birlikte zikredilmektedir. Cesârî'nin şiiirlerinde de felekle ilgili sözü edilen yaygın kullanımlar tespit edilmiştir.

Hayatının büyük bir kısmını gurbette ve parasızlık içinde geçiren şâir, felekten devamlı şikâyet etmektedir. Genellikle “felek, çarh, çarh-ı gerdûn, çarh-ı kec-rev, yalan dünya, sipihr-i kec-rev, kahbe felek” ifâdelerini kullanan şâir, aşığıdaki beyitlerde vatanına(Bender) düşmanın girmesiyle oradan ayrılmak zorunda kalmasını, malını mülkünü kaybetmesini ve yalan dünyanın sözünde durmadığını, güler yüz gösterip aldattığını söylemektedir:

Ey Cesârî bir güler yüz gösterür aldar seni

ʿAhdine urmaz *yalan dünyâyı* n'eylersüñ gönül

G 529 / 5

Felek ʿaksine devr itdi ne māl [u] ne menāl aldı

Ayırdı zulm ile aʿdâ beni âhir diyârumdan

G 669 / 3

Felek kelimesi etrafında teşekkül eden anlamlarla ilgili Sebahat Güler (Deniz) yüksek lisans tezinde şunları söylemektedir:

“Gökler dönerken, yıldızları ve burçları da beraberinde döndürmektedir. Bunların her biri hususi tabiatlar, hakim oldukları iklimler ve tesir ettikleri saatler itibariyle insanların hayatlarında önemli rol oynarlar. Bu sebepten gökyüzü, meydana gelen hadiselerin müsebbibi olarak görülmüştür ve devamlı insan şikâyet edilmektedir. Çerh vefasızdır; işi cefâ yağdırmaktır, sitem etmektir. Dönmesine istinâden de döner, kahpedir, hilekârdır, oyunbazdır. Ayrıca zalim olduğuna ve insanlara zulm ettiğine inanılır.”¹¹⁷

Sevgiliden ayrılan âşık feleği suçlamaktadır. Âşığın kolunda beslediği şahini (sevgiliyi) hile ile tuzağa düşürüp avlayan felek, onu âşığın kolundan uçurmuştur:

Duzağ u hîle kırduñ âl ile şayd [u] şikâr itdüñ

Çolumdan uçurup ol şâhin [ü] şeh-bâzum alduñ sen G 649 / 4

Feleğe ve dünyaya temelsiz, direksiz dememek gerektiğini söyleyen âşık, âh'ının dumanının arş'ı (ayakta tutan) bir direk gibi olduğunu ifâde etmektedir. Felek ve dünya devamlı döndüğü için temelsiz ve direksiz addedilmiştir fakat âşığın çektiği âhların dumanı dünyayı ve feleği ayakta tutan bir direk gibidir:

Dimeñ bu çarh [u] eflâke temelsizdür direksizdür

Benüm bu dūd-ı āhum ʿarş-ı aʿlāya direklenmiş G 421 / 4

Şâire göre felek, zâlim ve adaletsizdir, onun gayretini, nâmusunu ve elinde olan her şeyi almış, haramîler gibi onu soymuştur:

¹¹⁷ Sebahat Güler, *Fuzûlî Dîvânı'nda Kozmik Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı, 1986, s. 2.

Zālim [ü] bī-dād imişsün zārum alduñ *ey felek*

Gitdi ğayret gitdi nāmūs ‘ārum alduñ *ey felek*

G 494 / 1

Şoyduñ āhır bu Cesārīyi ħarāmīler gibi

Māl [u] şevbi elde küllī varum alduñ *ey felek*

G 494 / 5

Aşağıdaki dörtlükte ise âşık feleğe seslenmekte ve sevgilinin hasretiyle bir gün ölürse felekten mezar taşı için bir tarihçe yazmasını istemektedir, çünkü âşığın çektiği sıkıntıları ve yaşadıklarını en iyi bilen felektir:

Kime ne n’olmuşum dahı n’olursam

Arayup derdüme çāre bulursam

Hasret-i yār ile bir gün ölürsem

Tārihçem yazasun taşuma *felek*

Dvç. Ş. 104 / 3

“Feleğin devamlı gam, dert, cefâ..vs. verdiği telâkkisi yanında murâd vereceğine de inanılır.”¹¹⁸ Cesârî, bazen feleğin bahtını açıp talihini döndürdüğünden ve onu mutlu ettiğinden bahsetmektedir:

Açıldı tāli^c [ü] bahtum felek sa^cdına devr itdi

Hoş-āheng-i şafā kıldıuğ o meclisde kedersizce

G 720 / 4

Vaqt-i eyyām ile bir hoş döne devrān-ı felek

Açıla tāli^c-i dil baht-güşā begler ile

G 750 / 5

Başka bir beytinde ise şâir, bu dönen dünyanın ne verdiği mutluluğa ne de mutsuzluğa güvenmemek gerektiği ve cihandaki hiçbir meclisin sonsuza kadar devam etmeyeceğini dile getirmektedir:

¹¹⁸ *Ae.*, s. 4.

Ne sa'dına ne naḥsına güvenme çarḥ-ı devrānuñ

Cesārî kimseye olmaz cihānda hîç beḳā meclis

G 404 / 5

Cesârî, “felek” ifâdesini yukarıda belirtilen manaların dışında farklı mazmunlarla da kullanmaktadır. Meselâ aşağıdaki beyitte felek, kişileştirilmekte ve kumaş satıcısına benzetilmektedir. Yılda bir baharın gelmesiyle felek, dağa ve sahraya övgü elbisesi giysinler diye yeşil ipekli kumaş satmaktadır. Şüphesiz bu beyitte söylenmek istenen baharla birlikte dağların, ovaların yeşillere bürünmesidir, şâir hüsn-i ta'lil sanatıyla her yıl gerçekleşen bir tabiat olayını güzel bir sebebe bağlamaktadır:

Dağ [u] şahrāya libās-ı fâhiri giysün diyü

Yılda bir kez bu felek ey dil yeşil kemḥā şatar

G 246 / 5

Cesârî'nin şiirlerinde feleğin dışında kozmik âlemle ilgili olarak “âsumân, mihr, mâh, necm, kevkeb, seb'a-i seyyâre, encüm kıran, âfitâb, kehkeşân, kamer, su'bân, yıldız, kavs-i kuzah, burc, burc-ı esed..vb.” ifâdeler ve “Ülker, Süreyyâ, Zühre, Müşterî” gibi yıldız isimleri geçmektedir. Fakat şâirin şiirlerinde kullandığı kozmik âlemle ilgili ifâdelere bakıldığında birkaç örneğin dışında herhangi bir hayal zenginliği ya da orijinal bir kullanıma rastlanmamaktadır. Şâir genellikle sözü edilen bu ifâdeleri klâsik şiirdeki yaygın şekliyle kullanmaktadır.

Mihr, şems, kamer, âsumân ve mâh parlaklığı itibariyle sevgilinin yüzüne, hilâl kaşına, yıldızlar(kevkeb), kehkeşân ben'lerine benzetilmektedir:

Senüñ ol *âsumân*-ı ḥüsnüñ üzre ḥâl-i raḥşānuñ

Şer-[â]-pā *kevkeb* [ü] *encüm-ḳirān* olmışdur ey Şâlih

G 128 / 2

Ülker mi nedür necm-i *Süreyyâ* gibi ḥâller

Tezyîn [ü] dıraḥşanda *felek*lerde efendüm

G 551 / 4

Rûy üzre beñlerin gördüm didüm *encüm* mi bu
Āsumānda kehkeşāndur didi hep yek-pāre *ḥatt*

G 451 / 2

“Āfitāb” ifādesi aşığıdaki beyitte orijinal sayılabilecek bir kullanıma örnektir. Cesârî, feleğe mavi bir elbise giydirmekte ve güneşi ise cihandaki pirlerin takkesine benzetmektedir:

Ey Cesârî bu *felek* giydi kebūdî cāme
Āfitāb pîr-i cihān erlerinüñ takkesidür

G 226 / 5

Cesârî,

Bu zemîn ü *āsumānuñ* āsiyābıdır *felek*
Ol Hudānuñ şāni^c-i kudret dolābıdır *felek*
Devr-i dā'im *on iki burc yedi yıldız kamer*
Anda mevcūd oldı cümle fetḥ bābıdır *felek*

DE

hîkemî şiirinde feleğin yeryüzü ve gökyüzünün değirmeni ve Allah'ın kudret dolabı olduğunu, on iki burç, yedi yıldız ve kamer'in devamlı döndüğünü ve her şeyin felekte vücûda geldiğini anlatmaktadır.

Ezelîden ideli bende de bu ^caşq mekîn
İderüm şubḥ u mesā nāle vü figān āh u enîn
Derdüm olmağda ziyāde gezerüm zār [u] ḥazîn
İtmedüñ bezm-i vişālüñe dil [ü] cānı qarîn
Yalñuz ben mi ḥarîdāruñam ey *Zühre*-cebîn
Gün dahı *Müşterî*dür saña *kamerden* gayrı

GM 774 / 3

Yukarıdaki müseddeste ise sabah akşam ağlayan ve inleyen âşık, ezelden düştüğü aşkla hüznü dolaşmakta ve kavuşma meclisine âşığın gönlü ve canını yaklaştırmayan

sevgiliye sitem etmektedir. Zühre yıldızı gibi parlak alın'lı sevgiliye seslenmekte ve alıcı olanın sadece kendisi değil kamer ve güneşin de müşteri (alıcı) olduğunu söylemektedir. Müşteri yıldızını kinâyeli kullanan şâir, yıldız ismi ve alıcı manalarını kast etmekte, güneş ve ay'ın Zühre için Müşteri olduğunu yani birer yıldıza döndüklerini ve aynı zamanda sevgiliyi isteyen birer âşık konumunda olduklarını dile getirmektedir.

Sonuç itibariyle Cesârî'nin şiirlerinde kozmik âlemle ilgili klâsik şiirin yaygın mazmunları ve ifâdeleri kullanılmaktadır.

3.7. Coğrafya

Şâirler buldukları ve gezip gördükleri coğrafyalar ile bu coğrafyaların edebî, tarihî, coğrafi ve sosyal husûsiyetlerini şiirlerine yansıtmakta ve dolayısıyla yaşadıkları asır hakkında gelecek yüzyıllara önemli bilgiler taşımaktadırlar. Ayrıca klâsik şiirde mazmunlaşmış bazı coğrafyalar (Hint, İran, Çin, Hıta..vb.) vardır ki şâirler buralara gitmese de haklarında bilgi sahibi olup bu bilgileri şiirlerinde kullanmaktadırlar. Bu durumda klâsik şiirin coğrafyasını gidilen ve gidilmeyen olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Cesârî hayatını geniş bir coğrafya üzerinde idâme ettirmiş ve bundan dolayı şiirlerinde gittiği ve gördüğü yerleri anlatmış, tasvir etmiştir. Fakat Cesârî için şüphesiz en önemli coğrafya doğduğu yer olan suyu ve havası mutluluk veren, can katan; “vatanım” dediği ve ayrı düştüğü Bender'dir:

Cesârî aşl-ı mevlüdüm benüm *Bender* diyâridur

Yanumda aînsalar anı ider dil ol vaţandan hâzz G 456 / 6

Vardur ol âb [u] hevâsında anuñ kesb-i şafâ

Rûh-bahş [u] cân-fezâ gördüm diyâr-ı *Benderi* G 852 / 2

Şemseddin Sâmî “Kâmûsu'l-âlâm” adlı eserinde Bender'le ilgili şunları söylemektedir:

“Rusya’nın Besarabya kıtasında Dinyester nehrinin sâhil-i garbîsinde ve Kişnef’in 58 kilometre cenûb-i şarkîsinde vâkı’ bir kasaba olup 12.000 ahâlisi, câmi’-i şerîfi, ermeni kilisesi ve .. demir ve kağıd fabrikalarıyla debbağ-hâneleri vardır. Bu kasaba hayli vakt devlet-i Osmâniyye’nin elinde bulunup Demirbaş dinmekle meşhûr olan on ikinci Şarl dahi ... bu kasabada ikâmet etmiş idi. Defâ’atle Rusyalıların eline geçmişdiyse de istirdâd olunarak nihayet 1812 târih-i milâdisinde Bükreş mu’âhedeşi üzerine Besarabya kıt’asıyla beraber Rusya’ya terk olunmuştur.”¹¹⁹

Yukarıdaki bilgilerden ve şiirlerinden hareketle Cesârî, Bender’e düşmanın (Rusların) girmesiyle ve rüyasında gördüğü güzel’i bulmak maksadıyla gurbete çıkmış ve Bender’in Ruslara bırakılmasıyla belki de ömrünün sonuna kadar vatanına geri dönememiştir. Çünkü şâirin şiirlerinde Bender’e olan özlemi ve gurbette yaşamının zorluğu devamlı sûrette dile getirilmiştir:

Bender gibi serhadd vatanum idi muğaddem

Şad-ı hayf [u] te’essüf ki cüdâyam o yerümden

G 644 / 8

Bender’in düşmana karşı sonsuz bir sınır gibi dik duruşunu ve Benderlilerin savaş ehli olduğunu anlatan şâir, Ş. Sâmi’nin sözünü ettiği câmiden, Bayraklı Câmiinden (G 587 / 5) ve Bender kalesinden (G 754 / 16) bahsetmektedir:

Münderic olmuş derûnında nice ceng-âverân

Hâliyâ ehl-i gâzâ gördüm diyâr-ı *Benderi*

D 852 / 3

Sedd olup a^cdâ[ya] karşı sînesin germiş tırur

Serhadde intihâ gördüm diyâr-ı *Benderi*

D 852 / 10

Bender’in çevre köylerinden olan Ferlidan ve bahçeleri şâirin şiirlerine konu olmuştur. Cennet bahçesinden bir parça olan Ferlidan’ın bahçeleri meyveliktir ve şâir kiraz,

¹¹⁹ Şemseddin Sâmî, *Kâmûsu’l-âlâm*, C.2, İstanbul, Mehran Matbaası, 1316, s. 1358.

kayısı, şeftalinin böylesini Hicazlılar'ın görmediğini söylemektedir. Dertten ve sıkıntıdan kurtulmak için yaşlı, genç, ağa, paşa herkes Ferlidan'ın bahçesine gelmektedir:

Mīve-gānuñ kânıdur anda pek miyāh olur kiraz
Kays[1] şeftālülerin görmüş degül ehl-i Hicāz
Zevk [u] 'işret anda mevcüddur hemīşe söz [ü] sâz
'Ārifāna hoş-mekāndur *Ferlidanuñ bahçesi* Dvç. Gü. 229 / 2

Eline sazını alıp Bender'den yola çıkan Cesârî, önce Edirne'ye gitmiştir. Bir süre Edirne'de kaldıktan sonra meclisteki bir güzelin İstanbul'a gitmesi ve onu da davet etmesiyle (Msn. 1 / 82) Tekirdağı'ndan gemiyle Yeni Kapı'ya geçmiştir:

Ele sâzum alup kıldum seyâhat
Edirne şehrini kıldum ziyâret Msn. 1 / 64

Sefîneye *Tekirdağ*ında bindüm
Selâmetle *Yeñi Kapuya* indüm Msn. 1 / 96

Şâirin Edirne'de kaldığı günlerde yazdığı tahmin edilen “Edirne şehrini” ve “Edirne dilberi” redifli şiirleri hem şehir hakkında hem de Edirne'nin güzelleri hakkında bilgi vermektedir.

Edirne'nin gönül açan bir yer, kara bahtlı âşığın kalp aynasının nûru (Dvç. Gü. 206/ 1), Sultan Selim Câmîi'nin her türlü medhe lâyük olduğunu (Dvç. Gü. 206 / 2) söylemekle birlikte, orada medfun olan Sezâî Gülşenî'den (Dvç. Gü. 206 / 4) ve Ali Paşa çarşısından bahsetmektedir:

Var 'Alî Paşaya gör çarşusu nûr gibi 'ayân
Her metâ' mevcüd bulunur istedüğüñ al hemân
Ey Cesârî biñde bir vaşfi anuñ olmaz beyân
Bildügüm ben bî-bahâ gördüm *Edirne* şehrini Dvç. Gü. 206 / 5

Edirne dilberleri beyaz ve ablak yüzlü, âşıklara meyilli, devrin şöhreti duyulmuş âfetleri ve vuslat gecesinde uyanık olmayı tercih eden güzeller olarak vasf edilmektedir:

Nür-veş berrâk olur cānā *Edirne dilberi*

Sāde-rū ablak olur cānā *Edirne dilberi*

G 776 / 1

İstanbul'da uzun bir süre yaşadığı tahmin edilen Cesârî, şiirlerinde çeşitli semtleriyle İstanbul'u zikretmektedir. Şâir, İstanbul'a geldiğinde ilk durağı Yeni Kapı olmuştur. Dîvân'ın başında yer alan Mesnevî'de Yeni Kapı'daki sıra kahvelerinden ve bu kahvelerdeki cünbüşlerden, meddahlardan, meydan şâirlerinden, kalem şâirlerinden..vb. bahsetmekte ve en önemlisi rüyasında ona bâde içiren güzel'i orada (Yeni Kapı'da) bulmaktadır.

Tefekkür ʿālemin bir hoş görürken

Yeñi Kapuda meclisde tûrurken

Msn. 1 / 125

Tevāzuʿla gelüp būs itdi dāmen

Didi çokdan arar idüm seni ben

Msn. 1 / 127

İstanbul daha çok güzelleriyle anılmakta ve Cesârî bu şehre “güzellik padişahının ülkesi” demektedir:

İklîm-i şeh-i hüsn ola çok bellü ol âfet

Kim şeh-i *Sitānbül* gibi anuñ vaṭanı var

G 253 / 6

Ayrıca İstanbul'un şirin edâlı şâirinin çok olduğunu ve kendisinin de bu şehirde şöhretlendiğini dile getirmektedir:

Şehr-i *İslāmbolda* çokdur şâʿir-i şîrîn-edā

Ey Cesārî şān ile şöhretlenür meydānumuz

G 391 / 5

Cesârî'nin şiirlerinde zikrettiği İstanbul'un semtleri Beşiktaş, Kızkulesi, Boğaziçi ve Kızıl adalar'dır.

Sevdâ-zede kıldı beni gör hûb-ı *Sitānbül*

Seyrândaki hûlyâmı *Beşikdaşa* çıkardum G 602 / 6

Uydurup maşraf [u] irādumuzu biz de tamām

Boğaz içine şafāya çıkabilsek her gāh G 754 / 7

Yanı koşusun idüp *Kızkulesin* tolaşsak

Kızıl atalara toğru görünür idi rāh G 754 / 8

Yeniçeri ocağında kâtiplik yapan şâirin Osmanlı-Rus savaşlarında görev aldığı ve Karadeniz'e kıyısı olan Sinop'ta görev icabı bulunduğu tahmin edilmektedir. "Sinābın Kalesi" redifli şiirinde Sinop'ta padişahın tersanesinde gemi ve kalyonların yapıldığını, dört yanı burç ve hisar olan kalenin ihtişamını anlatmaktadır. Ayrıca şiirde Sinop'ta bulunan Sultan Alaaddin Câmii, Seyyid Bilâl Hazretlerinin türbesi vasf edilmekte, zeytin, incir ve servi ağaçlarının güzelliği dile getirilmektedir:

İskeledür pādişāhuñ anda ters-hānesi var

Rūz u şeb тұrmaz marańozlar gemi kalyon yapar

Divler kırmış bināsın dört yanı burc [u] hişār

Şöyle şarp edāya düşmişdür *Sinābuñ kal'ası* Dvç. Gü. 230 / 1

Günümüzde Güney Bulgaristan'ın şehirlerinden olan Eski Zagra'nın ileri gelenlerinden Hacı Muhammed adlı kişiye yazılan Tarih'te bu kişinin Niğebolu* kalesini yeniden inşâ etmek üzere görevlendirildiği söylenmektedir:

* Özü eyaletinin sancak merkezidir.

Eski Zağranuñ ki a'yanı ser-ebvābīndür

Nām[1] el-hāc Muḥammed hoş ağa şöhret-şi'ār

Dvç. T. 68 / 4

Nigebolı kal'asın tecdīd-i bünyād itmege

Dergeh-i 'ālīyyeden me'mūr olındı āşikār

Dvç. T. 68 / 5

Zagra şehrine ait bir yer olduğu şâir tarafından belirtilen Ilıca, bütün dertlere devâ olan suyu ile Allah'ın kudretini ve feyzini gösterdiği bir yer olarak tanımlanmaktadır:

Zağranuñ ādemi anuñla tefāhūr itsün

Ḳudretu'llāh eṣer-i feyz-nümādur *Ilıca*

Dvç. Mdh. 203 / 4

Şâirin muhtemelen Osmanlı-Rus savaşlarında görevi (yeniçeri kâtibi) dolayısıyla bulunduğu yerlerden biri de Rusçuk'tur. Burası “Niğbolu sancağında kaza merkezidir. Subaşıdır. Kalesi Tuna üzerindedir.”¹²⁰ Aşağıdaki beyitte bir süreliğine de olsa Rusçuk'a yerleştiğini söylemekte, “Urusçuklu” redifli şiirinde ise buranın güzellerinden söz etmektedir:

Bir semte dahı ḳalma mısuñ söyle Cesārī

Bu belde-i *Rusçuk*da sen iskāna mı ḳonduñ

G 523 / 6

O *Rusçuk* dilberi serv-i semen hep ḳadd-i bālādur

Zamānı ile sevdüm ben de bir meh-tāb *Urusçuklu*

G 806 / 3

Cesārī'nin “İslimye” redifli şiirinden hareketle bu beldeye de gittiği anlaşılmaktadır. Gümüzde Bulgaristan toprakları içinde bulunan İslimye hakkında Ali Cevad şu bilgileri vermektedir:

¹²⁰ T. Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi, Türk Siyasi Tarihi ve Türk Medeniyeti Tarihi*, C. 12, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 1979, s. 308.

“Şarkî Rumeli vilâyetinde Koca Balkan ile Küçük Balkan’ın nokta-i iltisâki kurbında ve Tunca tevâbi’inden beri üzerinde vâkı’ olan bir beldedir ki ... gül suyu ihracâtı ile meşhur idi. Haziranda kurulan panayırda pek çok ahz u atâ olunur.”¹²¹

Rumeli’nin doğusunda bulunan İslimye şâire göre az bulunan dilberleriyle, yaz gününde ılık havasıyla, bağı bahçesiyle, can ve şifâ veren suyu ile, ticaret ve sanat ehli ile medh edilmeye lâayık bir yerdir:

Yaz güninde gâyet ile mu^ctedil anda hevâ
Çevre yanı bâğ [u] bakçe kesb iderler çok şafâ
Dertlüler nüş eyleyince lâ-cerem bulur şifâ
Ben hayât-ı cân didüm ol âbına *İslimyenüñ* Dvç. Gü. 113 / 2

Bulgaristan’ın kuzey doğusunda yer alan ve günümüzde Eski Cum’a adıyla anılan Cum’a şehri Cesârî’nin vasf ettiği diğerk bir şehirdir. Eski Cum’a, “Şumnı ile Razgrad” şehirleri arasında nüfusunun çokluğuyla meşhur olmakla beraber Müslümanların göçleriyle bugün çok az sâkini kalmıştır, çevresinde bulunan araziler verimli ve sulaktır.¹²²

Ali Cevad’ın verdiği bilgiyi doğrular nitelikte şâir de Eski Cum’a’nın etrafının bağı ve bostanla çevrili olduğunu söylemekte, durmadan akan ve derde devâ olan suyunu, havasını övmektedir. Ayrıca bu şehrin tekke şeyhi ve aynı zamanda şâir olan Sun’î ile şeref bulduğunu ifâde etmekte ve Muhammed Beg adlı kişinin Peygamber Efendimizin soyundan geldiğini söyleyerek bu kişiye dua etmektedir:

Bâ-huşûş iki binâsı var şuyu derde devâ
Var şoyun anda dilerseñ itmege zevķ [u] şafâ
Dilkeş-ârâ her maķâmı mu^ctedil âb [u] hevâ
Zeķ kesb eyler ķamu pîr [ü] civânı *Cum Ćanuñ* Dvç. Gü. 111 / 3

¹²¹ Ali Cevad, *Tarih ve Coğrafya Lugatı*, Dersaadet, Mahmud Bey Matbaası, 1313, s. 104.

¹²² *Ae.*, s. 102.

Cesârî Şumlu'yu öven bir şiir yazmıştır. Günümüzde “Şumen” Osmanlı zamanında ise “Şumnu, Şumlu” adlarıyla bilinen şehir, Bulgaristan'ın kuzey doğusunda Sofya-Varna demiryolu üzerindedir. 1878 yılında Rusların eline geçen Şumnu, 1898 Berlin antlaşmasıyla kurulan Bulgaristan Prensiği sınırları içinde kaldı. Şumnu'nun uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin Tuna boyunda en önemli müstahkem mevkiilerinden biri olması sebebiyle asker ve devlet memuru sınıfı kasabanın en münevver topluluğunu oluşturmaktaydı. Şumnu Türklerinde düğün kısa bir süre için de olsa halkı etkileyen ve birleştiren bir olaydır.¹²³

Bu şiirinde şâir şehrin târihî ya da kültürel özelliklerine değinmemekte sadece bağlarından bahçelerinden, mesire yerlerinden, muhabbet ehlinden, eğlence meclislerinden ve güzellerinden bahsetmektedir:

Çekmez erbâb-ı maḥabbet guşşa [vü] ğam cevr ü cefâ

Birbiriyle kıılır anlar dâ'imâ 'ahd-i vefâ

‘İş [u] nüş için tutarlar elde cām-ı pür-şafâ

Böyle zevk eyler ricâl[i] hep kibârı Şumlunuñ

Dvç. Gü. 112 / 6

Cesârî'nin medh ettiği diğeri bir şehir günümüzde Makedonya sınırları içinde yer alan Üsküp'tür. Osmanlı şehirlerinden Üsküp, Arnavutluk ve Trakya ile Makedonya yolu üzerinde ve Selanik'ten gelen hat ile Avrupa demiryolunun birleştiği yerde bulunmaktadır.¹²⁴ Cesârî, Evliyâ Çelebi'yi¹²⁵ destekler mâhiyette, Üsküp şehrinin meşhur Vardar nehrini, bağını, bahçesini, dağlarını, insanının muhabbet ehli ve şehrin her yanının evliyalarla dolu olduğunu dile getiren şâir ayrıca sayısız esnafıyla dükkanlarında aranılan her şeyin bulunacağını ifâde etmektedir:

¹²³ Pars Tuğlacı, *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1985, s. 396.

¹²⁴ Ali Cevad, *Tarih ve Coğrafya Lugatı*, s. 100.

¹²⁵ Evliya Çelebi eserinde Üsküp için şöyle demektedir: “Şehir çok sayıda nehirle süslü... Tekke, medrese, han ve hamam ile yeteri kadar dükkan ve değirmenleri vardır. Suyu ve havası güzel ve hoştur. Bağ ve bahçeleri çoktur.” (Mehmed Zıllıoğlu Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Sadeleştirilenler: Tevfik Temelkuran, Necati Aktaş, C. 5-6, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1978, s. 1821-1822.)

Āb-ı Vardar nām[1] meşhūr çağlayan ırmağ[1] var

Cennet-āsā bakçe ile bostanı hem bāğ[1] var

Her taraf seyr ü mesāre yüce yüce dağ[1] var

Bir teferrüc-gāhdur mekānı *Üsküp* şehrinüñ

Dvç. Gü. 110 / 2

Osmanlı şehirlerinden Selanik ve güzelleri ile ilgili bir şiirinde bilgi veren şâir Akdeniz semti olan Selanik'in ticaret ve alışveriş yeri olduğunu, Selanikli güzellerin her söze uyan, derviş tabiatlı olduğunu ve başıbozuk olmadıklarını söylemektedir:

Hele maṭlûb olınan *Akdeñiz* semtidür

Bulamaz şehir-i *Selānik* idügin ol āgāh

G 754 / 9

Ṭab^c-ı dervişmiş anda güzelüñ çoğ[u] dilā

Her ne dirseñ söze uyar saña dir eyva'llāh

G 754 / 12

“Karlıova ya da Karl'ova” adıyla bilinen Osmanlı şehri günümüzde Bulgaristan sınırlarına dâhil olup Cesârî'nin övgüyle bahsettiği başka bir şehirdir. Güzelleriyle, çeşit çeşit çiçekleriyle, cennet gibi olan bağı ve bahçesiyle, çağlayıp her taraftan akan suyu ile âşıkların eğlence mekânı olarak tasvir edilmektedir:

Çağlayup her bir taraftan şuları akmakdadur

Ehl-i aşk eğlenmege hoşça mekândur *Karl'ova*

G 14 / 4

Cesârî yukarıda sözü edilen Osmanlı şehirlerine gitmiş ve bu şehirlerle ilgili şiirler kaleme almıştır. Bunların dışında klâsik şiir dünyasına ait coğrafyada belirli özellikler etrafında zikredilen şehir ya da ülke isimlerini de yaygın manalarıyla şiirlerinde kullanmaktadır.

Belirli husûsiyetler çerçevesinde ele alınan nehir, şehir ve ülke isimleri şunlardır: Kızılırmak, Seyhun, Ceyhun, Nil, Şatt, Aden; Buhara, Şiraz, Isfahan, Şam, Halep, Ken'an, Cidde, Bağdad, Belergad, Sasan, Semankan, Semerkand, Kandehar, Şemak, Şirvan, Habeş,

Turan, Moğol, Fas, Hoten, Maçın, Rum, İran, Hicaz, Arabistan, Yemen, Horasan, Hicaz, Çin, Hıta, Mısır..vb.

Meselâ güzelleriyle meşhur Buhara, Mısır, Şam, Halep, Şiraz; sevgilinin âşığı mest eden kokusu ile Çin ve Hıta; inci ile Aden; sevgilinin semtini tavaf etmek ile Hicaz, âşığın gözyaşı ile Kızılırmak, Nil, Şatt, Seyhun, Ceyhun; sevgilinin âhûya benzeyen gözleri ile Moğol ve Çin..vb. şâirin şiirlerine konu olmaktadır:

Hasretle her eşk-i hününüm iki ırmağ olur
Biri *Seyhûna* döker âb biri *Ceyhûna* döker G 242 / 2

Göñül İskender-âsâ 'aşık ol bânü-yı gül-çîne
Mükemmel dîdesi beñzer ol âhû-yı *Moğol Çîne* G 737 / 1

Ne hâşıl gezmeden ey yâr *Sāsân* [u] *Semenkām*
Yüri 'azm idelüm bir hûb için iklîm-i *Şîrâza* G 743 / 3

'Acem ülkeleri bî-hadd [ü] şumâr
Taht-ı taşarrufi *Şîrâz*-ı der-kâr
Çîn Mâçîn Hicâz semt-i *ĶandeĶâr*
Îrân u *Tûrana* gider kaçlarıñ Dvç. Ş. 116 / 6

Cesârî bir beytinde sevgilinin bedenini Bağdat Kalesi'ne benzetmekte ve bu kalede bulunan (sevgilinin) çene çukuru âşığın gönlünü haps etmektedir:

Ķal 'a-i Bağdaddur cism [ü] bedenüñ
Göñlümi Ķabs itdi çâh-ı zekānuñ
Ķabeş 'askeridür beñlerüñ senüñ
Çıkmış turur burc-ı Ķişāruñ üzre Dvç. Ş. 195 / 2

Hayber Kalesi, Hz. Ali'nin kölesi Kanber'in kendine vatan kabul ettiği yer olarak zikr edilmektedir:

Ey Cesârî özine mesken idi dirler anı

Özge cāy-ı vatanı *kal'a-i Hayber* Kanber

G 228 / 5

Netice itibâriyle kendini Bender şâiri olarak nitelendiren ve “Benderli Cesârî” adıyla da tanınan şâir, vatanından yola çıkmış ve Osmanlı coğrafyası üzerinde gerek aşıklığı sebebiyle gerekse Osmanlı ordusundaki kâtiplik görevi sebebiyle Rumeli'nin (Balkanlar) büyük bir kısmını ve Edirne, İstanbul ve Karadeniz kıyılarını (Sinop) görmüş, buralarda bulunmuş; yaşadıklarını, gördüklerini, duyduklarını şiirlerine aksettirmiş ve coğrafi bir vesîka değeri taşıyan şiirlerini günümüze ulaştırmıştır.

3.8. Mûsikî

Klâsik Türk şiiri, sadece Dîvân metinlerinde yazılı olarak yer almaz, bu şiirler aynı zamanda eğlence meclislerinde makamlı ve ezgili olarak okunurdu. Nitekim mûsikîdeki gazel okuma geleneği, bunun devamıdır. Aynı şekilde, Âşık tarzı şiir de eğlence meclislerinin vaz geçilmez zenginliklerindendi. Bu yüzden, gerek Dîvân şâirleri ve gerekse Âşıklar, eğlence meclislerinde bulunurlardı. Bu tür meclislerin ayrılmaz bir unsuru olan şâirlerin, mûsikî ilmine de yakın oldukları, hayal dünyalarını ifâde ederken, mûsikî ile ilgili terimleri kullandıkları görülür.

Saz ve söz meclislerinde şiir ve mûsikî birbirinden ayrılmayan ve âdetâ birbirini tamamlayan iki husûs olarak görülmüştür. Bu durum hem klâsik şiir için hem de saz şiiri için böyledir. Bir tertip ve düzen dâhilinde icrâ edilen fasıllar, cünbüşler her dönemde edebî muhitlerin vazgeçilmez sohbet ve eğlence mekanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Âşıklık geleneğinde yer edinen ve halk tarafından rağbet gören âşık fasılları saz ve diğer mûsikî aletleri(ney, tanbur, bozuk, tabl, zurna..vb.) eşliğinde yerine göre icrâ edilen mûsikî makamları ve şiir türleriyle belirli bir düzen dâhilinde yapılmaktaydı. “Bu fasıllara

başlanırken geleneğe uygun olarak saza düzen (akort) verilir; önce Hz. Peygamber sonra mezhep ve tarikat büyükleri, imamlar ve pirlar hayırla anılır; âşıklar çeşitli örneklerle edebî kudretlerini gösterdikten sonra üstadlarına duâ ederek faslı bitirirlerdi. Tam bir âşık faslı taksim, peşrev, dîvân, semâî (heceye dayalı), mâni ve destan olarak on iki burca karşılık on iki ana şekilden meydana gelirdi. Büyük önem verilen bu fasıllarda her âşık sanatını ortaya koyarak şöhret sahibi olmaya çalışırdı.¹²⁶

Cesârî, elinde saz'ı olan ve şiirlerini bu saz eşliğinde söyleyen bir meydan şâiri olarak te'siri altında kaldığı klâsik şiir ve dâhil olduğu saz şiiri geleneğinin mûsikî ile alâkasının yanında kendi şahsiyetinde de mûsikîye rağbet ettiği görülmektedir. Şâirin şiirlerinden hareketle bu alâkanın ileri derecede olduğunu ve mûsikî bilgisini hâiz olduğunu söylemek mümkündür. Hatta bir mısraında mûsikî ilmine ve nağmelere meyl ettiğini ifâde etmiş ve iki beytinde, “Mûzik ruhun gıdasıdır.” anlamını ihtivâ eden mısralar kaleme almıştır:

Göñül ol mûsikî 'ilminde nağmeyyâta mâ'ildür	
Tekellümler terennümler derûnum nây kılmışdur	Dvç. Gü. 50 / 1c,d
Bize sâzende maḥbûb olsa kılsa besteye âğâz	
Dil [ü] câna gıdâ-yı rûḥ bir muḥriḳ şadâ yegdür	G 308 / 3
Teferrüc-gâh iden zâta gerekdür bir iki muḥrib	
Şafâ-yı mey şadâ-yı ney nedür rûḥuñ gıdâsıdur	G 319 / 3

Cesârî'nin şiirlerinde geçen mûsikî aletleri şunlardır: *saz, rebâb, ney, keman, def, kânûn, tanbur, tabl (davul), zurna, kudüm, erganûn, mey, nefir, kûs (kös), böri, bozuk, turâ, şah mansur, çeng, nâkûs..vb.* Bu mûsikî aletleri çoğunlukla meclis ve fasıllarla birlikte anılmaktadır. Meselâ; söz meclisinde “nâ-dîde” bir gazelin tanbur eşliğinde söylenmesi, el'de bulunan rebab'ın ses vermeye başlaması ile şâirin karşısındaki şâire cevaben gönülden nazîre söylemesinin teşbihle ifâdesi bunlardan bazılarıdır:

¹²⁶ Nurettin Albayrak, “Aşık”, *İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, 1991, s. 548.

Ṭanbūr çalup bezm-i suhan içre Cesārī
Nā-dīde ğazel dimek olur ʿizzete bāʿiṣ G 98 / 5

Başlasun feryāda destūñde *rebābī* ırġalat
Dilden izhār itmege nazm-ı cevābı ırġalat G 75 / 1

Şâir, saz'ı ile ilgili bir şiir kaleme alarak saz'ının hâlini beyân ettiğini ve sırları keşfettiğini dile getirmektedir:

Hasb-i hâlüm yāra hoş-āġāz ider *sāzum* benüm
Şevk ile esrārı keşf-i rāz ider *sāzum* benüm G 592 / 1

Def, ney, çeng ve nākūs gibi saz'lardan haz aldığıı ifâde eden Cesârî, ney ve tanbur sesinin rûha gıda verdiğini tabl ve zurna sesinin ise âlemi kaplayan bir velvele gibi olduğunu söylemektedir:

Ehl-i ʿaşkam zevk-i mey maḥbūblardan geçmezem
Ḥazz ider gönülüm *def* [ü] *çeng* [ü] *ney* [ü] *nāķūs*dan G 630 / 4

Nāy [u] ṭanbūruñ şadāsı hep ğidā-yı rūḥdur
ʿĀlem-ārā velveledür *tabl* ile *zūrnā* sesi G 832 / 2

“Zurna, nefir, tabl, kūs, böri” gibi saz'ların sesi Mahur makamından gelen feryada, ağlama ve inlemeye benzetilmektedir:

Gelür *zūrnā nefir* [ü] *tabl* [u] *kūs* [u] *borudan* feryād
Dilā ğuş it fiġān [u] zār ile *Māhūrdan* feryād G 156 / 1

Cesârî, şiirlerinde çeşitli mûsikî makamlarının adlarını zikr etmektedir. Bunlardan adı geçen makamlar şunlardır: Arazbar, Hüzzam, Rehâvî, Hüseyinî, Pûselik, Şehnâz, Muhayyer, Dil-keş-ârâ, Nevâ, Uşşâk, İsfahan, Hicaz, Mâhur, Rast, Nigârî, Irak, Beyâtî, Evc, Nâhid, Muvâfık, Dil-güşâ, Mâye..vb.

Şâir, aşağıdaki güftesinde çeşitli mûsikî makamlarını bir arada ifâde etmekte ve bu makamları, ihtivâ ettikleri husûsiyetleri göz önünde bulundurmak sûretiyle kullanarak mûsikî bilgisini yansıtmaktadır:

Āyā Nāhīd[i] nağme nâlelerden şu^çbeler göster
Īrāk [u] İsfahān vādilerinde ^çaşka yer göster
Uşūl-i cūnbūşin elden kōma dilden hūner göster
Kārār-gāh-ı Beyātīde bize ^çarz eyle Şehnāzı Dvç. Gü. 208 / 2

Yabancılar gece gündüz gül'ü vafederken bülbül, Hicaz makamını anmamakta ve hep Nevâ makamında söylemektedir. Şüphesiz bülbül'ün Nevâ'yı tercih etmesiyle bu iki makam arasındaki hissiyât farkı verilmek istenmiştir. Nevâ bülbülün şen şakrak sesi iken Hicaz hüznün sesidir:

Dilde ezkārı elüñ gül vaşfidur şām [u] seher
Hep Nevā söyler maķām añmaz Hicāzı ^çandelīb G 56 / 2

Aşağıda örnek beyitleri verilen gazelinde Cesârî, mûsikîyle ilgili olarak makam, terim ve saz'ları dile getirmektedir. Mûsikî terimleri her iki manayı ihtivâ edecek şekilde tevriyeli kullanılmıştır. Uşşâk makamı ile âşıklar, Şehnâz makamı ile sevgili kastedilmiştir:

Beste-h^çān Uşşāk yüzinden tuhfe şarkılar diye
Yār gūş itsün hemīşe nağme-i Şehnāz hūb G 57 / 6

Ey Cesârî *İşfahân* vādilerinde kıl karar

Pūselik zevkiyle kesb eyle niyâz [u] nâz hūb G 57 / 7

Cesârî'nin mûsikîye olan ilgisini ve bu konudaki bilgisini destekleyen diğer bir unsur, daha çok bestelenmek üzere kaleme aldığı şiirlerden oluşan *Dîvânçesi*'dir. Burada yer alan "Güfte" başlıklı şiirler ile şarkılarının bestelenmek için yazıldığı tahmin edilmektedir. Ayrıca *Dîvân*'da bulunan bazı gazellerin her beytinin dörtlük haline getirilmek sûretiyle *Dîvânçe*'deki güftelerin arasına yerleştirildiği ve bu gazellerin bestelenmek amacıyla güfte şekline getirildiği tespit edilmiştir.

Aşağıdaki şiir Sinop'un kalesini konu alan bir güftedir. Şâir, Sinop'u gökyüzüne uzanan servileri, zeytin ve incir ağaçlarıyla tasvir ederken *Dil-güşâ* ve *Maya*¹²⁷ makamlarından söz etmektedir:

Ey Cesârî anda mevcūddur makâm-ı *Dil-güşâ*

Serviler eflâke ser çekmiş dūrūr kıddi ʿulā

Zeytūn incir ağacınıñ seyrin eyle bî-nihā

Hoş-zemîn [ü] *Māye* düşmişdür Sinābuñ kalʿası Dvç Gü. 230 / 4

Cesârî'nin şiirlerinde çeşitli makam ve saz adlarından başka mûsikîyle ilgili terim ve tabirler de geçmektedir. Bu terim ve tabirlerin bazıları şunlardır: usûl, dümték, mutrib, mızrab, beste-hân, makam, perde, sâzende, karar, şu'be, nağme, dem urmak, iki telli, bam teli, peşrev, beste, sâz-kâr, âvâze, pey-rev..vb.

Mûsikî ilminde mâhir olmaya heveslenen bir kişinin (şâirin kendisi olabilir), yelli yelleli bestesinden makam ezberlediğini ifâde eden Cesârî, diğer beyitte ise mansur ney'in Mahur perdede hüzünlü bir ses vermesini vâf etmektedir:

¹²⁷ Maya; Köprülü'nün tarifine göre "Orta ve Şarkî Anadolu halk mûsikisinde kullanılan bir makamın adıdır." (M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şâirleri*, C.3, s.911) Māye; İran mûsikisinde ise mûsikîdeki altı sestten biridir ve nota düzeni gerekli değildir. (Nusretullah Haddâdi, *Ferheng-nâme-i Mûsikî-yi İran*, Tahran, Neşr-i Tutiyâ, 1376.)

Mûsikî 'ilminde mâhir olmağa itmiş heves

Beste-i yelli yelelliden maķām ezberlemiş

G 411 / 2

Nağmelensün perde-i Māhūra baş parmağını

Güş-ı cāna nāle-i muħriķ şadā *manşūrı* vir

G 210 / 4

Netice itibariyle; Cesârî eğlence meclislerinin sadece bir müdâvimi olarak kalmamış, meclislerde kullanılan mûsikî terimlerini şiirlerinde bir imajinasyon alanı olarak kullanmış ve mûsikî konusunda bilgi sahibi olduğunu şiirlerine yansıtmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜSHALARIN TANITIMI, DEĞERLENDİRİLMESİ VE TENKİTLİ METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN USÜLLER

1. NÜSHALARIN TANITIMI

Cesârî Dîvânı ve Dîvânçesi'nin toplam 5 nüshası tespit edilmiş olup bunlardan dördüne ulaşılmıştır. Bu nüshaların dışında şâirin çeşitli şiirlerinin değişik mecmua ve cönklerde yer aldığı bilinmektedir.

Nüsha Tavsifleri

1.Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bl.,nr.80.(S)

Üzerinde şemse yerine basma 11 adet küçük yıldızlar, çerçevenin köşelerinde iki, uzun kenarın ortasında üç ve kısa kenarın ortasında birer adet aynı basma yıldızlarla süslü kahverengi meşin ciltin içinde 126 yaprak mevcuttur. 1a ve 1b'de "Mecmu'a-i Letâyif Fihrist" başlıklı bir metin vardır. 121-124 yaprakları arasında Ârif adlı şâirin şiirleri ile Râsim ve Hevâyî adlı şâirlerin birer şiiri bulunmaktadır. 124b ve 125a sayfaları boş olup 125b ve 126a'da Cesârî'nin Dîvânı'nın başında yer alan na't, dört halifeye medhiye ve "şu'arâ" redifli gazelin tekrarı yer almaktadır. Nüshanın derkenarlarında Cesârî'nin şiirlerinin yanı sıra Feyzî, Sâbit, Rûhî, Nazmî, Nâzım, Mîhrî, İrşâdî, Ömer, Zâtî, Zarîfî, Yahyâ, Necâtî, Hayâlî, Remzî, Rûşenî, Abdî, Hayretî, Râsim, Muhlis gibi şâirlerin gazel, semâî, kalenderî türlerinde şiirleri mevcuttur.

Dîvân 2-87 yaprakları arasında olup 85 yapraktan oluşmaktadır. Dîvânçe 87-121 yaprakları arasında yer almakta olup 34 yapraktan müteşekkildir. 234×158-188×104 mm. ebadında, âhârlı mine beyaz kağıt üzerine şiir ve kafiye başlıkları ile mahlaslar kırmızı renkli mürekkeple, çift sütuna muhtelif satırlı tâlik hatla yazılmıştır.

Dîvânçe'nin sonunda te'lif tarihi olarak "Tārîḥ-i Cesârî 1227" (1811m.) kaydı mevcuttur. Altında ise müstensih Muhammed Ârif'in 1242h. / 1826m. tarihli istinsah kaydı bulunmaktadır: "Kâtibü'l-hurûf ḥâfız Muḥammed 'Ârif ḥāşşa-i nev-şehrî sâkin-i âsitâne-i 'aliye bunı yazdum yâdigâr olmak okuyan yazana bir duâ kılmak için sene 1242 ... yevm-i penç-şenbe"

Baş: Beyân-ı Sebeb-i Te'lif-i Dîvân

Gel ey ḥâme figân [u] zâra başla

Gel ey [uş] nazm-ı vaşf-ı yâra başla

Sonu: Becermişüm bu nazmı ben de böyle

Begenmezseñ yüri var sen de söyle

2. Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 06 Mil. Yz. F.B. 303. (M)

Sırtı kahverengi meşin, satırları ebru kağıt kaplı mukavva bir cilt içerisinde 206 yapraktan müteşekkildir. 1a, 206b ve 207a'da birtakım hastalıklar için macun tarifleri ile gece yatarken okunacak duâ mevcuttur. 1b derkenarda muradın gerçekleşmesi için yapılacak birtakım işlemler tarif edilmekte, 2a derkenarda istihâre namazı ile ilgili bilgi verilmektedir. 108b'de bitki ve baharat isimleri ve bunlarla ilgili bir tarif mevcuttur. 206a'da ise Dîvân'dan ayrı Cesârî'nin üç tane şiiri bulunmaktadır. Bu nüshanın 1 ila 147 yaprakları arasında yer alan Dîvân 147 yapraktan oluşmaktadır. 147 ila 205 yaprakları arasında yer alan Dîvânçe ise 58 yapraktan müteşekkildir. 233×155-160×90mm. ebadında harf filigranlı kağıt üzerine çift sütuna 19 satırlı tâlik hatla yazılmıştır. Her manzumenin son beyti iki sütunun ortasında verilmiştir. Konu başları ve mahlaslar kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

205b'deki istinsah kaydına göre bu nüsha 1238h. / 1822m. tarihinde Hasan Ziyâeddin Mevlevî bin Abdülbâki Mevlevî tarafından istinsah edilmiştir.

Başı: Gel ey hāme figān [u] zāra başla
Gel ey [uş] nazm-ı vaşf-ı yāra başla

Sonu: Becermişüm bu nazmı ben de böyle
Begenmezseñ yüri var sen de söyle

3. Ankara Cebeci İl Halk Kütüphanesi (Milli Kütüphane), nr. 06 Ceb 444. (C)

Gömme yıldız salbek şemse ve yıldız zencirekli, miklebli koyu vişne çürüğü meşin cildin içinde 65 yapraktan müteşekkil bu nüsha Cesârî'nin Dîvân ve Dîvânçesinde yer alan ve harf sırasına göre düzenlenmiş bazı gazel ve şarkıların derlemesinden oluşmaktadır. 1b-65a yaprakları arasında Cesârî'nin şiirleri mevcut olup 65b'de kime ait olduğu belli olmayan "gül" redifli bir şiir ile 65a'da "dirler" redifli ve Mar'âşi mahlaslı bir şiir yer almaktadır. 1a'da Cesârî'ye atfen "Vaḳf-ı Dergāh-ı Ḥazret-i Pîr Sâkin-i Meydān" ifâdesi yer almaktadır. 142×90-198×140mm. ebadında taç arma filigranlı kağıt üzerine kırmızı cetvel içerisinde, çift sütuna 17 satırlı rik'a ile yazılmıştır. Kafiye başlıkları ve 1b'deki serlevha kırmızı mürekkepledir. Her manzumenin son beyti iki sütunun ortasında verilmiştir.

65a'daki istinsah kaydı nüshada kullanılan mürekkep ve yazı çeşidinden farklıdır. Bu istinsah kaydına göre nüsha 1242h. / 1826m. tarihinde istinsah edilmiş olup müstensihin ismi mevcut değildir.

Başı: Dîvân-ı Sulṭānu'ş-şu'arā 'Āşık Cesārî Raḥmeten Vāsî'aten

N'ola ger mu'cize-gū olsa 'izām-ı şu'arā
Daḥı menzil gibidür nazm-ı nizām-ı şu'arā

Sonu: Cesārî 'Āşıkuñ yokdur ziyānı
Getürme göñlüne şekk [ü] gümānı
Kırlarda gelince yazuñ zamānı

Devşürürüz senüñle çilek kahveci

4. Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi, nr. 22 Sel 2175. (E)

Nüsha 36 yapraktan müteşekkildir. 1b ile 36a arasında Cesârî'nin bazı şiirleri harf sırasına göre tertip edilmiş olup bazıları ise karışık bir şekilde yer almaktadır. Bu nüshanın aslında tam bir Dîvân olduğu fakat sayfalarının kopmuş ve bu şekliyle yeniden numaralandırılmış olduğu tahmin edilmektedir. Âhârlı krem rengi kağıt üzerine çift sütuna 26 satır nestâlik hatla yazılmıştır. Başlıklar kırmızıdır.

1a'da mavi renkli ve üzerindeki yazıları silik bir mühür mevcut olup bu mühürde “Osmânlı Edirne Vilâyeti Dîvân-ı Benderî Cesârî (?)...” yazılıdır.

36a'daki istinsah kaydına göre bu nüsha 13 Rabiülevvel 1220h / 1804m. tarihlidir fakat müstensihin ismi yoktur. İstinsah kaydının altında lacivert renkli üç adet 1335h. / 1919m. tarihli mühür mevcuttur. Bu mühürler birbirinin aynı olup üzerindeki yazılar okunamamaktadır.

Başı: Dîvân-ı Cesârî Benderî

Nazm-ı dîvânuma bak hûş-eşer oldı peydâ

Nev-îcâd-ı suhan-ı mâ-hazar oldı peydâ

Sonu: Ey Cesârî bu ümîd ile benüm

Havfüm oldur emegüm boşa gelür

5. Bosna Hersek Şarkiyat Enstitüsü, nr. 4337.

“Katolog Rukopisa Orijentalnog Institua” adlı katalogda tespit edilen bu nüshanın bir yangın sonucu tahrip olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla sözü edilen nüsha

incelenmemiş olup bu nüsha hakkında katalog bilgilerinden faydalanmak sûretiyle mâlumat verilmiştir.

1-40 yaprakları arasında yer alan Dîvân 19 satır, 16,5×10-14,5×8.5 cm. ebâdındadır. Bu nüshanın noksan olduğu tahmin edilmektedir. Katalogda verilen bilgiye göre bu nüshada şâirin gazel, rubai, muhammes, müseddes, lugaz türünde şiirleri yer almaktadır.

Başı: Hübân ile meşhûr ise de Belh [ü] Buḥārā
Sen gibi güzel anda yok ey şūh-ı dil-ārā

Sonu: Dîvân'ın son beyti katalogda yer almamaktadır.

6. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Cönkler, nr. 06 Mil. Yz. Cönk 88, 92, 96, 97, 119, 132, 141, 179, 222. (Cönk)

Cönk 88'de 1 adet gazel, 1 adet kalenderî; Cönk 92'de 11 adet gazel, 2 adet Dîvân; Cönk 96'da 3 adet kalenderî, 1 adet semâî; Cönk 97'de sadece son iki dörtlüğü bulunan bir koşma; Cönk 119'da 1 adet gazel; Cönk 179'da eksik bir güfte ile 1 münâcaat; Cönk 222'de 3 adet gazel, 2 adet şarkı mevcuttur. Cönk 132 ve Cönk 141 yırtık olduğundan mikrofilmine ulaşılammıştır.

Ankara Milli Kütüphane Yazmalar koleksiyonunda bulunan cönklerde Cesârî'ye ait 28 şiir tespit edilmiştir. Bu şiirlerden 3 tanesi diğer nüshalarda bulunmamaktadır.

Yapılan araştırmalar neticesinde Cesârî Dîvânı'nın Türkiye ve yurtdışı kütüphanelerinde 5 adet yazma nüshası tespit edilebilmiştir. Fakat Bosna Şarkiyat Enstitüsü'nde bulunan nüsha bir yangında tahrip olduğu için toplam 4 adet yazma nüsha mevcuttur. Bu nüshalardan 2'sinin istinsah tarihi ve müstensihi belli olup diğer 2'sinin sadece istinsah tarihleri bellidir.

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü 80 numarada kayıtlı nüshanın “Dîvân-ı Cârî” adıyla yer aldığı ve Cesârî isminin yanlış okunduğu görülmüştür.

Cesârî'nin kendi el yazısıyla kaleme aldığı nüshaya ulaşılamamıştır. Fakar Sermet Çifter Kütüphanesinde bulunan yazma nüshada istinsah kaydının üstünde yer alan “Tarih-i Cesârî 1227h. / 1811m.” ifadesinden yola çıkarak bu nüshanın müellif hattından istinsah edildiği söylenebilir.

Bu nüshaların dışında Ankara Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda bulunan cönklerde şâirin muhtelif şiirlerine ulaşılmıştır. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Koleksiyonu 10 numaralı Şiir Mecmuası'nın 4a yaprağında Cesârî'ye ait bir şiir bulunmaktadır. Bunların dışında şâirin gerek Türkiye gerekse yurtdışında¹²⁸ bulunan cönklerde ve şiir mecmualarında Dîvânî'ndan alınmış şiirlerinin olduğu tahmin edilmektedir.

Nüshaların Değerlendirilmesi

Cesârî Dîvânî'nin tespit edilip inceleme imkanı bulunabilen 4 nüshasının tamamı ile cönklerde yer alan şiirler tenkitli metnin en iyi şekilde ortaya konulabilmesi için değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Tenkitli metnin meydana getirilmesinde şu hususlara dikkat edilmiştir:

1. Öncelikle 4 nüshadan sadece 2 tanesinin Dîvân-Dîvânçe bölümlerine sahip, harf sırasına göre ve mürettep olduğu tespit edilmiştir. Bu 2 nüshadan biri Milli Kütüphane Yazmalar koleksiyonundaki 303 numaralı ve “M” kısaltması ile gösterilen nüsha ile Sermet Çifter Ktp. yer alan 80 numaralı ve “S” kısaltması ile gösterilen nüshadır. 1242h. / 1826m. istinsah tarihli S nüshasında Cesârî'nin tarihi ibaresiyle 1227h. / 1811m. tarihinin mevcut olması bu nüshanın müellif hattından istinsah edildiğini düşündürmektedir. Diğer taraftan 1238h. / 1822m. istinsah tarihli M nüshası, S nüshasından 4 sene önce istinsah edilmiş

¹²⁸ Yaşar Aydemir, Abdülkadir Hayber, *Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Katalogu*, Ankara, TİKA Yayınları, 2007, s. 291.

olmasına rağmen bu iki nüshada şiirlerin sıralanışı, dil özellikleri birbirine çok benzediğinden ve Dîvân-Dîvânçe bölümlerinin aynı şekilde yer alması sebebiyle M nüshası için de müellif hattından istinsah edilmiş demek mümkündür. S nüshasında M'ye nazaran daha çok şiir olması ve bu nüshanın derkenarlarının da şiirlerle dolu olması bazı şiirlerin sonradan eklenmiş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

2. Ankara Milli Ktp. Cebeci Bl. 444 numarada kayıtlı bulunan 1242h. / 1826m. istinsah tarihli ve “C” kısaltması ile gösterilen nüsha her ne kadar harf sırasına göre mürettep olsa da eksik bir nüsha olup sadece Cesârî'nin bazı gazel ve şarkılarından münderiçtir. Edirne Selimiye Yazma Eserler Ktp. 2175 numarada kayıtlı bulunan 1220h. / 1804m. istinsah tarihli ve “E” kısaltması ile gösterilen nüsha da eksik ve gayr-ı mürettep bir nüshadır. C ve E nüshalarında Dîvân ve Dîvânçe'deki şiirler karışık olarak yer almaktadır.

3. Sözü edilen bu 4 nüsha incelendikten ve özellikleri belirlendikten sonra bütün nüshaların dikkatli bir müstensihin elinden çıkmadığı görülmüştür. Ayrıca 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başında istinsah edilen bu nüshalarda o dönemin ikili dil özelliklerinin mevcut olduğu belirlenmiştir. Meselâ; bazen akuzatif ekinin (ع) yazılmadığı ve yerine “” (hemze) işaretinin kullanıldığı tespit edilmiş olup tenkitli metinde herhangi bir işaret konulmaksızın ihtivâ ettiği anlama binâen akuzatif eki şeklinde imlâ edilmiştir: “bendeyi” Dvç. Ş. 157 / 3.

İncelenen nüshalarda genitif ekinin farklı şekillerine rastlanmıştır. Günümüz Türkçesinde olduğu gibi dar vokalli “-ım, -im, -ın, -in” şekilleri görülmekle beraber bu ekin zaman zaman “ñ” ile değil “n” ile imlâ edildiği de tespit edilmiş ve nüsha farkı olarak dipnotta belirtilmiştir. Meselâ; “şükûfātuñ safâsı” (G 554 / 2) ifâdesinde yer alan “şükûfātuñ” kelimesinde genitif eki “-uñ”dur. Bu ek M nüshasında doğru şekliyle imlâ edilmişken S nüshasında “şükûfâtın” şeklinde yani “-ın” ekiyle imlâ edilmiştir. Genitif ekinin tüm nüshalarda yanlış imlâ edildiği durumlarda ise müdahale edilerek doğru imlâsı yazılmıştır.

Hatta bazı şiirlerin redifinin anlam gereği genitif ekli kelimelerden oluşması gerekirken bu ekin yanlış imlâsı sebebiyle söz konusu şiirin “Kef” kafiyesi yerine “Nun” kafiyesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Kelimenin (redifin) doğru imlâsı yazılarak ilgili kafiyeye alınmak sûretiyle şiirin yeri değiştirilmiştir. Meselâ; M ve S nüshalarında 552 numaralı gazelin redifi “-ı var ‘âşıkların” şeklinde imlâ edilmiş olmakla beraber anlam gereği “-ı var ‘âşıklarun” şeklinde düzeltilmiş, “nun” kafiyesinden “kef” kafiyesine alınmış ve bu değişiklik dipnotta açıklanmıştır.

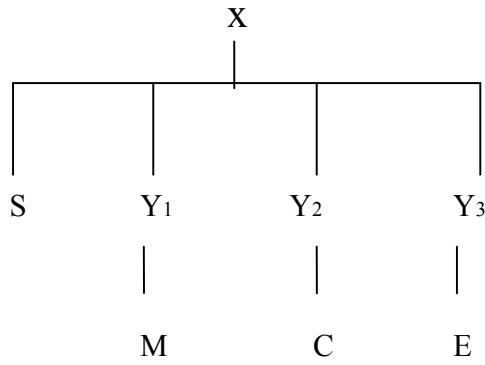
Genitif ekinde ifâde edilen problem iyelik ekinde de mevcuttur. Nüshalar arası farklılık olarak tespit edilen ya da bir nüsha içinde hatta bir şiir içinde farklı kullanımlarına rastlanılan iyelik ekinin kimi zaman “-ın, -in, -mız, -miz, -nız, -niz ” şekillerine tesadüf edilmiştir. Meselâ; anlam gereği (senün) “cemâlün” (G 665 / 4) olması gereken kelime E ve S nüshalarında “cemâlin” şeklinde yazılmış olmakla beraber doğru şekliyle imlâ edilmiş olan M nüshası esas alınmıştır.

Birinci çoğul şahıs iyelik eki “-muz, -muz”ün kimi zaman dar vokalli şekillerine (-mız, -miz) rastlanılmakla beraber imlâda birlik sağlamak amacıyla yuvarlak şekli esas alınmıştır. Meselâ; Mesnevi’nin 80. beytinde geçen “seyrümüze” kelimesi M ve S nüshalarında “seyrimize” şeklinde imlâ edilmiştir. Kimi zaman üçüncü tekil şahıs iyelik ekinin (-ı, -i) yerine “” (hemze) kullanıldığı tespit edilmiş olup ihtivâ ettiği anlama binâen söz konusu kelimeye iyelik eki ilâve edilmiştir: “fitnesi” (G 655 / 3)

Fiillerde zaman ekinin üzerine gelen ikinci tekil şahıs eki ile isimlere gelen ikinci tekil şahıs ekinin kimi zaman “ñ” yerine “n” ile yazıldığı ve bu ekin yanlış imlâsı sebebiyle “kef” kafiyesi yerine “nun” kafiyesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Meselâ, M ve S nüshalarında yer alan 520. şiirin redifi “iden sensin” şeklinde imlâ edilmiş olmakla beraber gramer gereği “iden sensün” şeklinde değiştirilmiş ve bu şiir “nun” kafiyesinden “kef” kafiyesine alınmıştır. Buldukları kafiyeden alınarak yerleri değiştirilen bu şiirler ilgili kafiyenin sonuna yerleştirilmiştir. Ayrıca nüshalar arası redif farklılıkları dipnotta açıklamalı bir şekilde ifâde edilmiştir.

Farsça atıf terkiplerinin bütün nüshalarda kimi zaman “vav” yerine “ye” ile gösterildiği tespit edilmiş olmakla beraber tenkitli metinde “u, ü, vu, vü” şeklinde imlâ edilmiştir. Meselâ; nüshalarda “seyri temâşâ” şeklinde yazılan tamlama, metinde “seyr ü temâşâ” (G 501 / 2) şeklinde imlâ edilmiştir. adı şan, ad u şan (G 502 / 1)

4. Bütün nüshaların karşılaştırılması sonucunda sözü edilen nüshaların tek bir nüshadan çıkmadığı; şiir sayısındaki ve sıralanışlarındaki farklılıklar, kelime değişiklikleri, başlıklardaki farklı ifadeler..vs. gibi husûsiyetler dolayısıyla her birinin ayrı bir nüshadan istinsah edildiği kanaatine varılmıştır. Buna göre 4 nüshanın yer aldığı kolların şeması şöyledir:

5. Yukarıdaki şemada X müellif hattını göstermektedir. Daha önce belirtildiği üzere S nüshasında istinsah tarihinden başka yer alan müellif hattı tarihi (1227h. / 1811m.) ve diğer nüshalara göre daha çok şiir ihtivâ etmesi sebebiyle bu nüshanın müellif hattından istinsah edildiğini düşündürmektedir. S'den 4 sene önce istinsah edilen M nüshası şiirlerin sıralanışı ve Dîvân-Dîvânçe bölümlerinin S nüshası ile paralellik göstermesine rağmen başlıklardaki farklılıklar ve bazı şiirlerin müşterek olmayışı sebebiyle bu iki nüshanın farklı kollardan geldiği tahmin edilmektedir.

C nüshası mürettep olmasına rağmen şâirin sadece şiirlerinden (gazel, şarkı) seçmeler şeklinde hazırlanmış bir nüsha olduğu ve M ile S nüshalarında yer almayan şiirleri

de ihtiva ettiği için ayrı bir koldan geldiği düşünülmektedir. E nüshası diğer üç nüshaya göre en erken istinsah tarihine sahip 1220h. / 1804m. olmasına rağmen eksik bir nüshadır. Fakat bu nüshada yer alan bazı şiirlerin M ve S nüshalarında olmayışı ve şiir başlıklarında olan farklılıklar E nüshasının da farklı bir koldan geldiğini göstermektedir.

6. Sonuç itibarıyla müellif hattından istinsah edildiği sabit olan S nüshası okunup transkribe edilerek Cesârî'nin şiirleri tespit edilmiştir. S nüshası ile büyük oranda aynılık gösteren M nüshası tenkitli metinde değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur. M nüshasında olup S nüshasında olmayan şiirler de tenkitli metne dâhil edilmiştir.

7. Diğer nüshalara göre en erken istinsah tarihli (1220h. / 1804m.) olan E nüshası çok eksik bir nüsha olmasına rağmen tenkitli metin için değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Çünkü M, S ve C nüshalarında bulunmayan takriben 50 adet şiir E nüshasında tespit edilmiş olup tenkitli metne ilave edilmiş ve bu nüshada bulunan diğer şiirlerin de edisyon kritiği yapılmıştır. C nüshası ise şâirin seçme şiirlerinden oluşan kafiye bakımından mürettep fakat noksan bir nüsha olmasına rağmen diğer nüshalarda bulunmayan yaklaşık 30 adet şiir tespit edilmiş ve tenkitli metne dâhil edilmiştir. Ayrıca bu nüshada bulunan diğer şiirlerin de edisyon kritiği yapılmıştır.

8. Ankara Milli Kütüphane Yazmalar koleksiyonunda bulunan ve “Cönk nr.” kısaltması ile gösterilen cönklerde Cesârî'nin toplam 28 adet şiiri tespit edilmiştir. Elde bulunan hiçbir nüshanın tam ve eksiksiz olmaması hasebiyle cönklerde yer alan şiirler de tenkitli metne dâhil edilmiştir. Bu şiirlerin 3 tanesi sözü edilen diğer nüshalarda bulunmayan şiirler olup metne ilave edilmiştir. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Koleksiyonunda yer alan ve “N” kısaltması ile gösterilen 10 numaralı Şiir Mecmuası'nda şâirin diğer nüshalarda da olan bir şiiri tespit edilmiştir. N'deki bu şiir diğer nüshalardan bir dördük fazla olduğu için tenkitli metne dâhil edilmiştir.

Cönkler ve N mecmuası, metindeki şiirlerin hangi nüshada olduğunu ya da olmadığını karşılaştıran ve yaprak numarasını gösteren dipnot kritiğine sadece ihtivâ ettikleri şiirlerde dâhil edilmiştir.

9. Diğer nüshalara göre daha eksiksiz olarak değerlendirilen M ve S nüshalarının Klâsik dîvân tertibine uygun bir şekilde tertip edilmediği görülmüştür. Her iki nüsha Mesnevî ile başlamakta ve akabinde kafiye bakımından birbirinden bağımsız ve gazel nazım şekliyle yazılmış bir na't ile dört halifeye hitâben 4 medhiye yer almaktadır. Bu kısımdan sonra Dîvân “elif” kafiyesinden başlamak sûretiyle “ye” kafiyesine kadar devam etmektedir. Dîvân’dan sonra ise Dîvânçe kısmı da kendi içinde harf sırasına göre kafiyelenmiştir. Dîvân’da çoğunlukla gazel nazım şekliyle yazılmış şiirler Dîvânçe’de daha çok dörtlüklerle yazılmış şarkı ve güfteler ile musammatlar yer almaktadır. Fakat Dîvân’da birkaç tane musammat şeklinde yazılmış şiire rastlanmakla beraber Dîvânçe’de de gazel nazım şekliyle yazılmış şiirlere rastlanmaktadır.

Sonuç itibariyle incelenen ve tenkitli metni oluşturulan Dîvân ve Dîvânçe’nin klasik dîvân tertibindeki muhteva sıralamasına uymadığı görülmüş ve Cesârî’nin eserini tertip ederken büyük oranda nazım şekillerini ve kafiyei esas aldığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı Dîvân ve Dîvânçe’nin tenkitli metni oluşturulurken birkaç husus dışında herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır.

10. Tenkitli metne tâbi tutulan 4 nüshada ve cönklerde yer alan şiirlerden bir nüshada olup diğer nüshalarda olmayan şiirler, (bu konuda herhangi bir tertip olmadığı için) ilgili kafiyenin sonuna ilâve edilmek sûretiyle metne dâhil edilmiştir. Ve bu tür şiirler birden fazla olduğunda nüshaların ismi esas alınarak alfabetik olarak C, E, M ve S nüshaları şeklinde arka arkaya yazılmıştır.

Ayrıca sadece Cönk 179’da bulunan Münâcat başlıklı şiir -klâsik dîvân tertibince- Dîvân’ın başında bulunan mesneviden sonra 2. şiir olarak ilâve edilmiştir. M ve S nüshalarında tespit edilen mesnevi nazım şekliyle yazılmış lugaz ise herhangi bir kafiyeye dâhil edilemeyeceği için Dîvân’ın son şiiri olarak değerlendirilmiştir.

M, S ve E nüshalarında yer alan ve Cesârî’ye ait olup olmadığı belli olmayan bazı mahlassız şiirler; sadece S nüshasının derkenarında bulunan ve ilgili kafiyeden bağımsız

olan muammâlar, lugazlar ve bir adet musanna' beyit ile Cönklerde ve bütün nüshalarda bulunan nâ-tamam şiirler "Dîvân'ın Eki" başlığı altında ayrı bir bölüm halinde değerlendirilmiştir.

Tenkitli metinde yer alan şiirler, yukarıda sözü edilen her bölümün kendi içinde numaralandırılması şeklinde sıralanmıştır. Dîvânın başında yer alan mesnevi ile münâcat, na't ve dört medhiye kafiye yönünden bağımsız olduğu için kendi içinde numaralandırılmış olup bu kısımdan sonra başlayan Dîvân da kendi içinde bir sıralamaya tâbi tutulmuştur. Dîvânçe ve Dîvân'ın Eki bölümlerinde yer alan şiirler de aynı şekilde kendi içinde numaralandırılmıştır.

11. S nüshasındaki şiirlerin başlıkları Klâsik dîvân tertibine uygun ve diğer nüshalara göre eksiksiz olduğundan tenkitli metinde yer alan şiirlerin başlıklarında bu nüsha esas alınmış ve dipnotta diğer nüshalarla karşılaştırması yapılmıştır. S nüshasında olmayan şiirlerin başlıklarında diğer nüshalara başvurulmuştur. Metne eklenen kafiye başlıklarında da S nüshası esas alınmış ve dipnotta diğer nüshalarla kritiği yapılmıştır. Dîvânçe'nin kafiye başlıkları için yapılan nüsha karşılaştırmasına C ve E nüshaları -Dîvân ve Dîvânçe şeklinde iki ayrı bölüm ihtivâ etmedikleri için- dâhil edilmemiştir.

12. Cesârî Dîvânı'nın tenkitli metni için seçilen nüshalar ve metin içinde kullanılan kısaltmaları şunlardır:

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphânesi Türkçe Yazmalar Bl.,nr.80	(S)
Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nr. 303	(M)
Ankara Cebeci İl Halk Kütüphanesi (Milli Kütüphane), nr. 444	(C)
Edirne Selimiye Yazma Eserler Kütüphanesi, nr. 2175	(E)
Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu Cönkler, nr. Cönk 88, 92, 96, 97, 119, 132, 141, 179, 222.	(Cönk)
Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Koleksiyonu, nr. 10	(N)

2. TENKİTLİ METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN USÜLLER

Cesârî Dîvânı'nın tenkitli metninin kurulmasında Türkçe, Arapça ve Farsça kelime ve eklerin imlâsında belli başlı gramer kuralları esas alınmış olup ayrıca şâire ait bazı husûsiyetler muhafaza edilmiştir. Tenkitli metin belirtilen teknik özellikler etrafında kurulmuştur.

2.1. Türkçe Bazı Ekler ve Kelimelerin İmlâsı

18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başı arasında yaşamış bir şâir olan Cesârî'nin eserini -istinsah tarihlerinden yola çıkarak- 18. yy.'da oluşturduğu tahmin edilmektedir. Fakat dil ve imlâ husûsiyetleri bakımından her iki yüzyılda (18.-19.yy.) eski ile yeninin bir arada kullanıldığı bilinmektedir ki Cesârî Dîvânı'nın incelenen nüshalarında da dil ve imlâ ile ilgili ikili kullanımlara rastlanmaktadır. Bir şiirin içinde dahi bir kelimenin iki ayrı imlâsı görülmekte ve bu durumun hem yüzyılın dil özelliği hem de müstensihlerin dikkatsizliğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Şâirin yaşadığı yüzyıllar dil ve imlâ açısından geçiş devresi olarak bilindiğinden eserde yer alan Türkçe kelime ve eklerin imlâ husûsiyetlerinde birlik yoktur. Bundan dolayı oluşturulan tenkitli metinde ikiliği ortadan kaldırmak amacıyla Türkçe kelime ve eklerin klâsik (eski) şekilleri esas alınmıştır.

2.1.1. Ekler

Cesârî Dîvânı'nda şâirin yaşadığı yüzyılın özelliği olarak eklerin imlâsında farklı yazım şekilleri tespit edilmiş olmakla beraber imlâda birlik sağlamak amacıyla eklerin klâsik şekilleri tercih edilmiştir.

2.1.1.1. İsim Çekim Ekleri

a) Akuzatif (yükleme) ve Datif (yönelme) Ekleri:

Eklendiği isme belirtme anlamı katan “-ı, -i” akuzatif eki ile yönelme anlamı katan “-a, -e” datif eki sesli harfle biten kelimeye geldiğinde “-y-“ kaynaştırma ile birlikte kullanılmıştır. Ayrıca üçüncü tekil şahıs zahirine “o, a” eklenen akuzatif eki “-n-“ kaynaştırma harfi ile kullanılmıştır. Ayrıca akuzatif ekinin “-n” şekline de rastlanmış ve bu şekliyle imlâ edilmiştir:

safâyı	Msn. 1 / 46	ümmîdin	G 584 / 3	anı	G 153 / 7
ehlini	G 156 / 3	gün yüzün	G 577 / 2	cânânımı	G 204 / 4
goncaya	G 208 / 2	sâlike	G 226 / 1	ırmaklara	G 259 / 4

b) Lokatif (bulunma) ve Ablatif (uzaklaşma) Ekleri:

Eklendiği isme bulunma anlamı katan “-da, -de” lokatif eki ile ayrılma ve uzaklaşma anlamı katan “-dan, -den” ablatif eklerinin imlâsında ünsüz benzeşmesiyle meydana gelen t’li şekilleri kullanılmamıştır:

Hakdan	G 12 / 5	dilde	G 28 / 2	elinden	G 36 / 7	şekkerde	G 550 / 5
--------	----------	-------	----------	---------	----------	----------	-----------

c) Genitif Eki

Genitif eki yuvarlak vokalli olarak “-um, -üm, -uñ, -üñ” şeklinde yazılmış ve sesli harfle biten kelimelerde ise “-n-” kaynaştırma harfi ile birlikte kullanılmıştır.

Nâzik-revişüñ	(G 611 / 4)	hâlüñ	(G 655 / 3)	anuñ	(G 646 / 2)
---------------	-------------	-------	-------------	------	-------------

ç) İyelik Eki

İmlâda birlik sağlamak amacıyla iyelik eklerinin birinci ve ikinci şahısların tekil ve çoğul halleri yuvarlak vokalli olarak (-um, -üm, -uñ, -üñ, -muz, -müz, -ñuz, -ñüz) imlâ

edilmiştir. Üçüncü tekil şahıs iyelik eki ise “-ı, -i” şeklinde ve gerektiğinde “-s-” kaynaştırma harfi ile birlikte kullanılmıştır:

ricāsı G 697 / 4 göñlüm G 698 / 6 keyfümüz G 699 / 4 kāmili G 703 / 5

d) Soru Eki

Soru ekinin vokali “-ı, -i” şeklinde düz-dar olarak yazılmıştır:

yoğ mı G 64 / 5 ‘aceb mi G 69 / 2 la‘lũñ mi G 98 / 1

e) Şahıs Ekleri

İsme gelen birinci tekil şahıs ekinin vokali düz-geniş olarak “-a, -e” şeklinde, birinci çoğul şahıs ekinin vokali ise dar yuvarlak “-u, -ü” şeklinde yazılmıştır:

‘aşkam G 104 / 1 esīriyem G 139 / 3 bizüz G 339 / 1 bektāşiyüz G 361 / 1

Fiile gelen birinci ve ikinci tekil şahıs ekinin vokali de dar yuvarlak alınmış olup ayrıca geniş zamanın olumsuzunda birinci tekil şahıs düz geniş vokalle yazılmıştır:

isterüm G 657 / 3 idersũñ G 814 / 3 bilmezem G 130 / 2 itmeyem G 130 / 4

f) Bildirme Eki

Bildirme eki yuvarlak vokalli ve d’li “-dur, -dür” şekliyle kullanılmıştır:

giymişdür G 132 / 1 vağtidür G 132 / 5 kıaddũñdür G 159 / 3

Ekin “-durur” şeklinde olanları ise ayrı yazılmıştır:

yok durur G 468 / 3

2.1.1.2. Yapım Ekleri

Metinde bulunan yapım eklerinin yardımcı sesleri düzlük yuvarlaklık uyumuna göre yazılmıştır.

a) Fiilden Fiil Yapan “-l” Eki

doyulmaz G 14 / 3 virilmez G 373 / 1 irilmez G 373 / 2

b) Fiilden fiil yapan “-t” eki metindeki imlâsına sadık kalınarak “-d” şeklinde yazılmıştır:

gözedürken G 424 / 10 bağladur 10 / 1

c) Ettirgenlik eki olan “-dır, -dir, -dur, -dür” yuvarlak vokalli olarak yazılmıştır:

çekdürür G 12 / 1 yandurmağ G 459 / 2

ç) Dönüştürme eki olan “-n”nin önüne gelen yardımcı ses düz-dar olarak alınmıştır:

görünür G 486 / 4 bulnsam G 508 / 6

2.1.1.3. Fiil Zaman Ekleri

a) Fiil zaman eklerinden geniş zaman eki olan “-r”nin almış olduğu yardımcı vokal yuvarlak “-ur, -ür” şekliyle ve düz-geniş “-ar, -er” şekliyle kullanılmıştır:

artar G 509 / 2 ider G 708 / 1 eyler G 695 / 2 yatur G 684 / 1 virür G 688 / 2

b) Geçmiş zamanın birleşik zaman şekilleri olan hikaye ve rivayet düz-dar vokalli olarak yazılmıştır. Diğer zamanları gösteren eklerin imlâsında düzlük yuvarlaklık uyumu esas alınmıştır:

düşdi G 745 / 4 kaldı G 742 / 1 almış G 263 / 3 görmüş G 317 / 5

2.1.1.4. Emir Eki

Üçüncü şahıs emir eki yuvarlak vokalli olarak “-sun, -sün” şeklinde yazılmıştır:

dimesünler G 109 / 5 alsun G 613 / 1 bilsün G 699 / 6

2.1.1.5. Partisip Ekleri

“-dik, dik, -duk, -dük” partisip ekinin sadece yuvarlak vokalli “-duk, -dük” şekli kullanılmıştır:

gördüğün G 713 / 2 olduğına G 749 / 4

2.1.1.6. Gerundium Ekleri

Zarf-fiil eklerinden “-ıp, -ip, -up, -üp” yuvarlak vokalli olarak ve p’li şekliyle yazılmıştır:

eyleyüp G 761 / 3 düzüp G 766 / 3

“-inca, -ince” zarf-fiilleri düz vokalli şekliyle yazılmıştır:

irince G 94 / 2 görince G 103 / 5

Zarf-fiil eklerinden bir diğeri olan “-dıkça, -dikçe”nin yuvarlak vokalli olan şekli kullanılmış ve ekin ç’li şekli tercih edilmiştir:

alduķça G 708 / 2 gitdükçe G 728 / 1

2.1.2. *Kelimeler*

Cesârî Dîvânı’nda bazı kelimelerin klâsik dönem özelliğini aksettirecek şekilde imlâ edildiği görülmüş ve bu imlâlara sadık kalınarak aşağıdaki şekliyle yazılmıştır:

vermek	:	vir	: G 729 / 2
demek	:	dime	: G 739 / 4
etmek	:	itdüm	: G 741 / 2
gece	:	gice	: G 748 / 1
vurmak	:	ururdum:	G 812 / 4
için	:	içün	: G 4 / 4
gizli	:	gizlü	: G 766 / 5
yalnız	:	yalıñuz:	G 836 / 12
dışarı	:	taşra	: G 496 / 6
karşı	:	karşu	: G 567 / 3
hangi	:	ķangı	: G 358 / 2

Sesli harfle biten bir kelimedden sonra sesli harfle başlayan diğeri bir kelime geldiğinde vezin gereği vokallerden biri düşürülünce iki kelime birleşik yazılarak vokalin düştüğü yer kesme işaretiyle belirtilmiştir:

n’ola G 570 / 3 n’eylerüz G 673 / 5 n’olur G 320 / 6
n’işlesem Dvç. Ş. 181 / 1

“İçün” edatının önüne gelen sesli harf vezin gereği düşürüldüğünde edat önceki kelimeyle bitişirilerek yazılmıştır:

senünçün Msn. 1 / 144 benümçün G 633 / 1

Türkçe kelimelerin imlâsında vezin gereği de olsa uzatma kullanılmamıştır:

toprağını G 175 / 5 başında G 187 / 5

“beri, geri” gibi kelimeler yuvarlak vokalli olarak “gürü, berü” şeklinde yazılmıştır:

şimden gürü G 273 / 5 çokdan berü G 595 / 4

“Yer” kelimesi metinde “yir şeklinde imlâ edilmiş olmakla beraber bazı durumlarda kafiye gereği “yer” şeklinde yazılmıştır. Ayrıca “dimek” fiili de kafîyeye gereği “demek” şeklinde okunmuştur:

yerde G 550 / 8 yer yer G 332 / 2 yir G 558 / 4

“Doğru” kelimesinin nüshalarda “toğru, toğrı, doğru, doğrı” şekilleri tespit edilmiş olup “toğru” ve “doğru” şekilleri tercih edilmiştir:

toğru : G 780 / 4 doğru G 575 / 2

2.2. Arapça ve Farsça Bazı Terkip Ek ve Kelimelerin İmlâsı

Arapça ve Farsça terkiplerin, eklerin ve kelimelerin imlâsında büyük ölçüde İLESAM’ın 17-18 Ocak 1992 tarihinde düzenlemiş olduğu “I. Eski Türk Edebiyatı Kolokiyumu”nda Prof. Dr. İsmail Ünver’in sunduğu bildirinin Türkoloji Dergisi’nde

yayımlanan genişletilmiş halindeki bilgilerden faydalanılmıştır.¹²⁹ Oluşturulan tenkitli metinde Arapça ve Farsça bazı terkip, kelime ve eklerin imlâsındaki uygulamalar aşağıdaki şekilde esas alınmıştır:

2.2.1. Terkipler

a) Arapça terkipler ve Lafza-i Celâl kelimesiyle birleşen isimler şu şekilde yazılmıştır:

‘azbū’l-lisān	G 666 / 8	beytü’l-ḥazen	G 668 / 1
bū’l-‘acā’ib	G 757 / 2	el-amān	G 706 / 2
Rasūlu’llāh	Mdh. 4 / 3	Bāreka’llāh	G 59 / 4
Bi’llāh	G 67 / 4	Hüve’llāh	G 192 / 3

b) Farsça atıf terkipleri şu şekilde yazılmıştır:

ḳavl ü ḳarār	G 195 / 17	Dağ u şahrā	G 206 / 2
Sidre vü tūbā	G 213 / 4	nāle vü efgān	Msn. 1 / 23

c) Farsça vasıf terkiplerinin imlâsında iki kelime arasına “-“ işareti konulmuştur:

gül-zār	G 499 / 1	gül-sitān	G 503 / 2	bāğ-bān	G 246 / 6
nev-bahār	G 246 / 3	gül-gün	G 254 / 3	ḥoḳḳa-dehen	G 265 / 3
şeb-bū	G 271 / 1	ser-keş	G 302 / 4	dil-dār	G 262 / 3
meh-rū	G 298 / 1	meh-liḳā	G 30 / 1	suḥan-ārā	G 569 / 1

Bazı Farsça vasıf terkipleri günümüz Türkçesinde sıklıkla kullanıldığı için tiresiz imlâ edilmiştir:

gülşen	G 596 / 2
--------	-----------

¹²⁹ İsmail Ünver, “Çeviride Yazım Birliği Üzerine Notlar”, AÜDTCF Türkoloji Dergisi, C. XI, S. I, s. 51-89.

ç) Sayılarla yapılan ve anlamca kalıplaşmış Farsça sıfat tamlamaları tire “-“ işaretiyle yazılmış, bunların dışındaki terkipler tiresiz yazılmıştır:

nüh-felek Mdh. 128 / 4 şeş-cihāt G 306 / 5 şad-nāle G 636 / 1
çār-sū Dvç. Ş. 10 / 3 heft-kişver G 82 / 4 heft yıl D 441 / 5

2.2.2. Eklerin İmlâsı

a) İsim ile ön edatın birleşmesiyle oluşan kelimelerde tire kullanılmıştır:

pür-hüner G 55 / 5 bī-çāre G 135 / 3 nā-sezā G 140 / 3

Bu kelimelerden bazıları günümüz Türkçesinde çok kullanıldığı için tiresiz şekliyle alınmıştır:

nādān G 785 / 3 berbād G 771 / 3

b) Aynı iki kelimenin arasına edat getirildiğinde ya da farklı kelimelerin edatla birleştirilmesi gerektiğinde tire kullanılmıştır:

karşu-be-karşu G 687 / 1 leb-ber-leb G 378 / 2 dem-ā-dem G 384 / 2

sāgar-be-kef(-i dilbere) G 377 / 1 Ser-tā-be-ka-dem G 782 / 4

Türkçe’de çok kullanılanlarda ise tire kullanılmamıştır:

berāber G 171 / 1

c) Fiilden ve isimden isim yapan eklerle meydana getirilen kelimeler tireli yazılmıştır:

hüner-mend G 133 / 2 suhan-ver G 47 / 5

ç) Benzetme edatları (-veş, -āsā, -vār, -sa, -mānend..vb.) kelimelere tire ile eklenmiştir:

mār-āsā G 168 / 2 penbe-veş G 175 / 3 nīk-vār G 204 / 6

d) Benzetme anlamı katan “misāl” kelimesi arkasına geldiği kelimedenden sonra ve tiresiz yazılmıştır:

turna mişāl G 428 / 5 şu mişāli T 548 / 17

e) “-āne” edatı ile bir araya gelen kelimeler kalıplaşmış bir şekilde günümüz Türkçesinde de çok kullanıldığı için bu edat eklendiği kelimeye tiresiz şekilde bitişik yazılmıştır:

merdāne G 637 / 2 şā^cirāne G 409 / 6

2.2.3. Kelimelerin İmlâsı

a) Arapça ve Farsça kelimeler orijinal okunuşları ile yazılmıştır fakat Türkçe’de çok kullanılıp değişikliğe uğramış bazı kelimeler bu şekliyle alınmıştır:

maḥabbet G 189 / 3 tercemān G 128 / 5 ricā G 281 / 5

b) Āsmān, āftāb, dāstān, gibi Farsça kelimeler, Türkçeleşmiş şekilleriyle imlâ edilmiştir:

āsumān G 416 / 2 dāsītān G 427 / 5 āfitāb G 492 / 4
mihribān G 565 / 1

“Rūzgār” kelimesi ise vezin gereği “rūzigār” ya da “rūzgār” şeklinde yazılmıştır:

rūzgār G 284 / 7 rūzigār G 200 / 4

c) “Mā’il, hā’il, dā’im..vb.” gibi kelimeler hemzeli yazılmıştır:

tā’ib G 584 / 4 nā’il G 603 / 5 mesā’il G 621 / 5

ç) “Aşk, ‘ayān” gibi kelimeler geniş vokalli, “ayş, ‘ıyd” kelimesi ise dar vokalli imlâ edilmiştir:

‘ış G 798 / 3 ‘ıd G 147 / 8

d) “Hakk, hatt, dürr..vb.” sonu ikiz konsonantla biten kelimelerin sonundaki harfler vezne göre çift veya tek olarak yazılmıştır:

hatt G 33 / 3 hat G 94 / 4
Ḥaḵḵ G 109 / 5 ḥaḵ G 123 / 1
dürr G 195 / 5 dür G 191 / 4

e) “Hıç, zihī..vb.” gibi kelimeler vezne bakılmaksızın kendi imlâlarında yazılmıştır:

hıç G 16 / 3 zihī K 331 / 5

f) Özel isimler, yer adları, mûsikî makamları, gezegen adları..vs. gibi kelimelerin ilk harfleri büyük yazılmıştır:

Mevlā G 361 / 5 Felātūn G 364 / 9
Bender G 438 / 5 ‘Uşşāk G 57 / 6
Zühre GM 774 / 3 Üsküp Dvç. Gü. 110 / 1

g) Farsça kelimelerin farklı şekillerde imlâ edilmesiyle oluşan farklılıklar korunmuş ve Farsça “kârvân” kelimesinin “kervân” ve “kârbân” şekillerine rastlanmıştır:

pāymāl	Dvç. MS. 190 / 2	pā-māl	G 194 / 2
kervân	G 799 / 2	kârbân	G 478 / 9

h) “Her” kelimesi ile birleşik isim yapan kelimeler tiresiz yazılmıştır:

her ān	G 489 / 2	her dem	G 493 / 1	her bār	G 520 / 1
--------	-----------	---------	-----------	---------	-----------

ı) Farsça “dem” kelimesi ‘her’ kelimesinden sonra geldiğinde ayrı ve tiresiz yazılmıştır fakat birleşik kelime oluşturduğu durumlarda tireli yazılmıştır:

her dem	G 493 / 1	hem-dem	G 477 / 5	hemān-dem	G 457 / 5
---------	-----------	---------	-----------	-----------	-----------

i) “Dost” ve “hoş” kelimelerinde bulunan vokaller vezin icabı kısa veya uzun yazılmıştır:

dost	Msn. 1 / 131	dôst	G 10 / 1
hoş	G 295 / 3	hôt	G 294 / 2

j) “Ḥayf, dehr, tıfl, şems..vb.” gibi sonu iki konsonantla biten Arapça ve Farsça kelimeler bazen vezin gereği iki konsonant arasına vokal eklenmek sûretiyle -şâirin tercihinine binâen- okunduğu gibi yazılmıştır:

ḥayf	G 777 / 2	ḥayıf	G 389 / 4
dehr	G 390 / 3	dehrıde	G 20 / 4
tıfl	G 177 / 1	tıfıl	G 233 / 1
şems	G 298 / 1	şemis	G 665 / 3

k) Farsça “Ḥāce” kelimesi halk ağzındaki şekliyle imlâ edildiği durumlarda müdahalede bulunulmamış ve kelimenin “Ḥoca” şekli de kullanılmıştır:

“Ḥāce G 221 / 4 Ḥoca G 61 / 3

l) Arapça “Leylā” ve “Leylī” kelimelerinin her iki şekli de metinde muhafaza edilmiştir:

Leylī G 354 / 1 Leylā G 367 / 4

m) Arapça ve Farsça kelimelerde geçen uzun ünlüler harfin üzerine konulan uzatma işaretiyle gösterilmiştir:

dīvān G 9 / 6 nāmūs G 494 / 1

n) Türkçe kelimelerde vezin gereği imâle yapılarak uzun okunan sesli harflere uzatma işareti eklenmemiştir:

söz Dvç. Gü. 62 / 2 yana yana D 694 / 2

2.3. Teknik Özellikler

a) Cesârî Dîvânı ve Dîvânçesi'nin tenkitli metni kurulurken müellif hattıyla yazılmış nüshaya yakın bir metin oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun için nüshalar arasında karşılaştırma yapılırken Cesârî'nin şiirlerindeki üslûbuna dikkat edilerek kelimelerin vezin ve anlam bakımından en uygun olanı metne alınmış ve diğerleri dipnotta nüsha farkı olarak gösterilmiştir.

b) Dipnotta nüsha farkları gösterilirken önce metinde tercih edilen kelime yazılmış, “:” işareti konulduktan sonra diğer nüshadaki ya da nüshalardaki kelime yazılarak yanına da nüshanın esas alınan işareti eklenmiştir.

c) Bir nüshada olup diğer nüshada olmayan kelime, mısra, beyit, ve şiirler dipnotta gösterilirken eksi “-“ konularak yanına ilgili nüshanın işareti yazılmıştır. Manzûmedeki beytin ya da beyitlerin yeri diğer nüshalarla farklılık gösterdiği zamanlarda metne alınan beytin numarası dipnotta yazılarak “:” işareti konulmuş, karşısına diğer nüshada kaçınıcı beyit olduğu ve nüshanın işareti yazılmıştır.

ç) Dipnotta gösterilen nüsha farkları bir mısradan birden çok ise aralarına “;” konulmuş, mısraları ayırmak için de “/” işareti kullanılmıştır.

d) Dîvân ve Dîvânçe içinde yer alan her şiire dâhil olduğu bölüme göre numara sırası verilmiş; sıra numarasının altına şiirin başlığı yazılmış ve başlığın altına da şiirin vezni yazılmıştır. Kafiye başlıkları ise ilgili şiirin sıra numarasından önce yazılmıştır.

e) Şiirlerin sıra numaraları dipnotta gösterilerek söz konusu şiirin olmadığı nüshalar “-“ ile ve yanına nüshanın işareti konulmak sûretiyle belirtilmiştir. Şiirin yer aldığı nüsha ya da nüshalar ise varak numarası ve nüshanın işaretiyle yazılmıştır. Derkenarda bulunan şiirler için nüsha işaretinin yanına “(Derkenar)” ifâdesi ilâve edilmiştir.

f) Metinde yer alan şiir başlıkları nüshalar arasında karşılaştırılmak sûretiyle dipnotta “*” ile kafiye başlıkları ise “**” ile gösterilerek edisyon kritiği yapılmıştır. Nüsha farkları belirtilirken önce başlığın(şiir, kafiye) metin içindeki şekli yazılmış ve “:” işareti konmuştur. Daha sonra nüshalardaki farklılık belirtilmiş ve yanına nüshanın işareti yazılmıştır. Bir nüshada olup diğer nüshada olmayan başlıklar dipnotta gösterilirken “-“ konularak yanına ilgili nüshanın işareti yazılmıştır. Kafiye ya da şiir başlıklarının bütün nüshalarda yahut bir nüshada aynı olması neticesinde ya da hiçbir nüshada başlık olmaması hâlinde karşılaştırma yapılmamış ve dipnotta belirtilmemiştir.

g) Metnin kuruluşunda sık sık karşılaşılan vezin ve anlam problemlerini gidermek için eklenen ses, hece ve kelimeler [] köşeli parantez ile metinden çıkarılması mecburi olan ses, hece ve kelimeler ise () parantez içinde gösterilmiştir.

ğ) Oluşturulan tenkitli metinde bendlerden oluşan musammat nazım şekliyle yazılmış şiirlerdeki farklılıklar, mısralar arası karışıklığı önlemek için, bendin numarasıyla birlikte ilgili mısralara sırasıyla bir harf (a, b, c..vb.) verilerek dipnotta gösterilmiştir. Gazel, kaside gibi beyit nazım birimli şiirlerde nüshalar arasındaki mısra farklılıklarını dipnotta belirtirken de beyit numarasının yanı sıra birinci mısra için “a” ikinci mısra için “b” harfi kullanılmıştır.

h) Metinde yer alan şiirlerin vezin, gramer, ayet, hadis..vb. gibi açıklama yapılması gereken husûsları, dipnotta bulunan ilgili beytin numarası altında îzâh edilmiştir. Ayrıca iktibas edilen Arapça ayet ve hadisler transkripsiyon alfabesiyle yazılmamış, orijinal şekliyle metinde kullanılmıştır.

ı) Arapça kalıplaşmış ifâdeler transkripsiyon alfabesi ile italik olarak gösterilmiş ve anlamları dipnotta belirtilmiştir.

i) Tarih manzûmelerinde şiirin alt kısmına şâirin düştüğü tarih notu eklenerek “◆” işaretiyle dipnotta gösterilmiş ve bu tarihin nüshalar arası karşılaştırılması yapılmıştır.

j) Metinde çeşitli sebeplerle (cönkün yırtık olması, müstehcen kelime..vb.) okunamayan kelimeler “...” işaretiyle, okunan fakat emin olunamayan kelimeler (?) işaretiyle gösterilmiştir.

k) Tenkitli metnin kuruluşunda ilmî eserlerde kullanılan transkripsiyon sisteminden istifade edilmiştir:

‘	: ’
ث	: <u>S</u> s
ح	: <u>H</u> h
خ	: <u>H</u> h
ذ	: <u>Z</u> z

ص	: Ş ş
ض	: Ž ž đ
ط	: Ṭ ṭ
ظ	: Ṣ ṣ
ع	: ʿ
غ	: Ğ ğ
ق	: Ķ ķ
ك	: Ñ ñ

Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlü harfler şu şekilde gösterilmiştir:

آ : Ā, ā; و : Ū, ū ى : Ī, ī

Vāv-ı ma'dûleler “˘” işaretiyle gösterilmiştir: ħ˘āb gibi.

SONUÇ

Cesârî, 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış bir meydan şâiridir. Kaynaklarda hayatı ve eseriyle ilgili bilgi birkaç cümleden ibârettir. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte şiirlerinden elde edilen ipuçlarından hareketle 1759-69 yılları arasında doğduğu tahmin edilmektedir; ölüm tarihi ise 1245h. / 1829m.yılıdır. O yıllarda Osmanlının Balkan topraklarına (günümüzde Moldova'ya) dâhil olan Besarabya'nın Bender şehrinde dünyaya gelmiş ve ömrünün bir kısmını Bender'de geçirmiştir. Bundan dolayı şâir, "Benderli Cesârî" olarak da anılmaktadır. Müezzin, imam, yeniçeri kâtipliği(cephâne) gibi görevlerde bulunan şâir aynı zamanda güreşçi tekyesi mensûbu ve hâfızdır. Önce Mevlevîliğe intisab etmiş daha sonra Bektâşî olmuştur. Şiirlerinden Rusların 1789'da Bender'e girmesiyle gurbete çıktığı anlaşılmaktadır. Hem cephâne kâtibi hem de meydan şâiri olarak Osmanlı coğrafyasında İstanbul, Edirne gibi şehirlerde bulunan Cesârî hayatının bir bölümünü gurbette geçirmiştir.

Cesârî'nin elde bulunan tek eseri Dîvânı ve Dîvânçesi'dir. İki ayrı eser gibi görünen Dîvân ve Dîvânçe nazım şekilleri bakımından birbirini tamamlamaktadır. Dîvân'ında çoğunlukla gazel formundaki şiirler, Dîvânçesi'nde ise bendlerden oluşan nazım şekilleri ile hece vezni ile yazılmış şiirler yer almaktadır. Her iki eserde toplam şiir sayısı 1121 adettir. Şâir, eserini klâsik dîvân tertibine göre tertip etmemiştir. Dîvân ve Dîvânçe'de kafiye esaslı bir tertip söz konusudur. Şiirlerinin çoğunu aruz vezniyle yazan ve aruzla şiir yazma husûsunda başarılı olan şâir, 87 tane hece vezni ile şiir kaleme almıştır. Eserde mesnevî, kasîde, gazel, rubâî, güfte, muhammes, müseddes, müsemmen, muaşşer, terci'-bend nazım şekilleri ile na't, fahriye, medhiye ve tarih türleri kullanılmıştır. Ayrıca halk şiiri nazım şekillerinden aruzla yazılan dîvân, semâî, kalenderî, satranç, lugaz, muammâ ile hece vezni ile yazılan şarkı ve destan gibi nazım şekilleri mevcuttur.

Şâirin yaşadığı dönem dil özellikleri bakımından geçiş devresi olarak kabul edildiğinden kelime ve eklerin imlâsında ikilikler (klâsik ve modern) mevcuttur. Cesârî'nin şiirlerinde genellikle Türkçe söyleyişin hâkim olduğu sâde ve anlaşılır bir dil mevcuttur.

Fakat işlenen mevzû'a göre Arapça, Farsça kelimelerin ve zincirleme tamlamaların kullanımında artış gözlemlenmektedir.

Kaynaklar Cesârî'nin aruz vezni ile şiir yazma husûsunda başarılı olduğunu söylemektedir. Aruzla yazdığı şiirlerde her ne kadar imâle, zihaf, med gibi kusurlar mevcutsa da şâirin Türkçe söyleyişi ve konuşur gibi şiir yazıyor oluşundan aruzu rahat kullandığı anlaşılmaktadır. Kafiye ve redif konusunda titiz davranan şâir kafiye için kelimelerin imlâsını değiştirebilmektedir. Özellikle kelime halinde rediflerde çeşitlilik, Türkçe fiil ve kelimelerin kullanımı dikkat çekmektedir.

Cesârî Dîvânı, klâsik şiir geleneğinde ele alınan konular ve işlenen mazmunlar itibariyle uygunluk göstermekte ve bu konular bazen farklı söyleyişlerle ifâde edilmektedir. Şâir, yaşadığı dönemin sosyal hayatını bütün canlılığıyla şiirlerine aksettirmektedir. Ayrıca Bender, Üsküp, Zagra (Bulgaristan), İstanbul, Sinop gibi şehirleri içinde barındıran geniş bir coğrafyaya tarihî sahneler ve tabiat eşliğinde ayna tutmaktadır. Şiirlerinde tabiatla ilgili husûsiyetler zaman zaman klasik şiir geleneğinden ayrılmakta ve orijinal ifâdelere rastlanmaktadır.

Mutasavvıf bir şâir olmayan Cesârî, bir mürşide intisap ettiğini dile getirmekte, bu konuda tavsiyelerde bulunmakta ve herkesin bir mürşide ihtiyacı olduğunu ifâde etmektedir. Şiirlerinde tasavvufa ait unsurları sık sık kullanmakta ve tasavvufî şiirler kaleme almaktadır. Bektâşilik ve Mevlevîlikle ilgili husûsiyetleri şiirlerine yansıtan şâir, şiirlerinde tasavvufla ilgili görüşlerini söylemiştir. Ayrıca Bektâşiliğini hissettirdiği Hz. Ali'yi ve on iki imamı öven şiirlerinin yanı sıra Rufâî Seyyid Ahmed Pir, Seyyid Bilâl gibi evliyâlara medhiyeler yazmıştır.

Cesârî'ye göre iyi şâir olabilmenin yolu na't yazarak kendini ispatlamaktan geçmektedir. Bu sebeple eserinde çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış 10 adet na't bulunmaktadır. Şâir, yaşadığı dönemlerde padişah olan III. Selim ile II. Mahmud'a medhiye yazmakla beraber cephâne kâtipliği görevi dolayısıyla bulunduğu savaşları, o

savaşlarda kahramanlık gösteren sadrazamları, paşaları, ağaları..vb. şiirlerinde konu edinmiş ve onları övmüştür.

Tasavvufî, hikemî ve didaktik konulu şiirlere sık sık yer vermesine rağmen Cesârî'nin şiir tarzı umûmiyetle âşıkâne-rindâne konuludur. Çoğunlukla gazel nazım şekilli şiirleri âşıkâne konulu iken bendlerden oluşan nazım şekilli şiirlerinde ise âşıkâne-rindâne mevzû'unun yanı sıra hikemî, didaktik ve tasavvufî konularını işlemektedir.

Şâirin edebî şahsiyeti hakkında her türlü bilgi şiirlerinden faydalanmak sûretiyle tespit edilmiştir. Cesârî, Klâsik Türk şiiri ile âşıklık geleneğinin husûsiyetlerini şiirlerine yansıtmiş ve her iki edebiyata da dâhil olabilecek şiirler kaleme almıştır. Rüyâsında bâde içen ve kendisine mahlas verilen şâir, âşıklık geleneğinin bu ritüelini yaşamış ve eline sazını alarak diyar diyar gezmiştir. Cesârî, meydan şâirliğinin de etkisiyle ismiyle müsemmâ bir şâirdir. Şâirliğini ispat etmek için şâirleri meydana dâvet eden, onlara meydan okuyan cesur bir tavır sergilemekte ve irticâlen şiir söyleme konusunda kendine güvenmektedir.

Cesârî sanatlı şiir yazma husûsunda da iddialıdır. Şiirlerinin çoğu gazellerden oluşan şâir, musammat, muvaşşah, çâr-ender-çâr, elif-nâme, pepegî, gazel-i dâire..vb. sanatlı gazeller kaleme almıştır. Ayrıca meydan şâirleri için önem arz eden muamma ve lugaz asma konusunda da oldukça iddialıdır. Şâir, âşık kahvelerinde defalarca muamma astığını, ödül aldığını ve şöret bulduğunu ifâde etmektedir. Yine meydan şâirliğinde mühim bir yere sahip olan nazîre söyleme konusunda Cesârî'nin başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Nazîre söylemede kendine fazlasıyla güvenen şâirin şiirlerinin bir bölümünün nazîre olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç itibariyle Cesârî, 18. ve 19. yüzyıllarda yakınlaşan klasik şiir ile halk şiirini birleştiren ve her iki şiir geleneğini de eserine yansıtan bir tavır sergilemektedir. Şâirin şiirlerine ve edebî şahsiyetine bakıldığında diğer saz şâirlerinden farklı bir yol izlediği ve klasik şiire daha yakın durduğu gözlemlenmektedir. Özellikle Türkçe söyleyişinin hâkim olduğu ve irticâlen söylediği şiirlerinde aruz vezni rahatlıkla kullanması şâire bir

ayrıcalık katmaktadır. “Kalem şâiri” ve “meydan şâiri” şeklinde iki ayrı yol gibi görünen bu geleneklerin ayrıldığı ve birleştiği noktaların tespitinde ve kaynaklarda belirtilen 18. yüzyılda çağa damgasını vuran âşık yetişmediği, bu yüzyılın âşıklık geleneği açısından eksik ve belirsiz bir halka olarak görüldüğü gibi konularda Cesârî ve şiiirlerinin yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- AÇIKGÖZ, Nâmık; “Anlatma Problemi Açısından Fuzuli'nin Leyli vü Mecnun'undaki Gazel ve Murabbalar”, *Tunca Kortantamer İçin*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İzmir 2007, s.187-200.
- AÇIKGÖZ, Nâmık; “Edebî Metinlere Göre 15. ve 16. Asırda Bazı Osmanlı Esnaf Tipleri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ, 1994, C 6, S. 1-2.
- ALİ CEVAD; *Tarih ve Coğrafya Lugatı*, Dersaadet, Mahmud Bey Matbaası, 1313.
- ALPTEKİN, Ali Berat; SAKAOĞLU, Sâim; *Türk Saz Şiiri Antolojisi (14. ve 21. Yüzyıllar)*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2006.
- AYDEMİR, Yaşar; HAYBER, Abdülkadir; *Makedonya Kütüphaneleri Türkçe Yazma Eserler Katalogu*, Ankara, TİKA Yayınları, 2007.
- AYDIN, Songül; *Gazellerde Kâfiye*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. Nâmık Açıkğöz, 2004.
- BANARLI, Nihat Sami; *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2004, C.1-2.
- BEYDİLLİ, Kemal; *Osmanlı Devleti Tarihi*, Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul, Zaman, 1999, C. 1.
- BİLGEGİL, Kaya; *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, AÜEF Yay., Ankara, 1980.
- BURSALI MEHMED TAHİR; *Osmanlı Müellifleri(Tıpkıbasım)*., Ankara, 2000.
- CUNBUR, Müjgan..vd; *Milli Kütüphane Yazmalar Katoloğu I-II-III*, Ankara, Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Başkanlığı, Gümüş Matbaası, 1992.
- DAĞLI, Yücel..vd.; *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Katoloğu*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2001.
- DEHHODA, Ali Ekber; “dîden” *Lugat-ı Dehhoda*, Tahran, Müessese-i İntişârât u Çâp-ı Dânişgâh-ı Tehran,1377, C. 8.
- DENİZ, Sebahat; *Tecellî ve Dîvânı*, İstanbul, Veli Yayınları, 2005.
- ERGUN, Saadettin Nüzhet; *Türk Şâirleri*, İstanbul, 1936, C. 4.
- ERGUN, Saadettin Nüzhet; *Bektâşî Şâirleri*, İstanbul, Devlet Matbaası, 1930.
- EVLİYA ÇELEBİ, Mehmed Zillioğlu; *Evlîya Çelebi Seyahatnamesi*, Sadeleştirenler: Tefik Temelkuran, Necati Aktaş, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1978, C. 5-6.

- GÜLER, Sebahat; *“Fuzûlî Dîvânı’nda Kozmik Unsurlar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı, 1986.
- HADDÂDÎ, Nusretullah; *Ferheng-nâme-i Mûsikî-yi İnan*, Tahran, Neşr-i Tutiyâ, 1376
- HALICI, Feyzi; *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şâirleri Güldeste*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1992.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul, Dergah Yayınları, 1988.
- İPEKTEN, Haluk; *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2001.
- İPEKTEN, Haluk; İSEN, Mustafa..vs.; *Şâir Tezkireleri*, Ankara, Grafiker Yayınları, 2002.
- KABAKLI, Ahmet; *Türk Edebiyatı*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı, 1997, C. 2, s. 719-867.
- KARAL, Enver Ziya; *Osmanlı Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1970, C. 5.
- KAYGILI, Osman Cemal; *İstanbul’da Semâî Kahveleri ve Meydan Şâirleri*, İstanbul, İstanbul-Eminönü Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı, Bürhaneddin Basımevi, 1937.
- KOCATÜRK, Vasfi Mâhir; *Saz Şiiri Antolojisi*, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1963.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad; *Türk Saz Şâirleri; Türk Edebiyatında Âşık Tarzının Menşe ve Tekâmülü, XVI. ve XVII. Asır Saz Şâirleri*, Ankara, Milli Kültür Yayınları, Güven Basımevi, 1962, C.1.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad; *Türk Saz Şâirleri Antolojisi*, İstanbul, Kanaat Kitabevi, 1940, C. 3.
- KURNAZ, Cemal; *Osmanlı Şâir Okulu*, Ankara, Birleşik Yayınevi, 2007.
- Mecmua*, Süleymaniye Ktp., Nuri Arlasez Koleksiyonu, nr. 10.
- MEHMED SÜREYYA; *Sicill-i Osmâni*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları: 30,1890-1899, C. 4-5.
- MUALLİM NÂCİ; *Osmanlı Şâirleri*, Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Cemal Kurnaz, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 684, 1986.
- ONAY, Ahmet Talat; *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev’i*, Hazırlayan: Prof. Dr. Cemal Kurnaz, Ankara, Akçağ Yayınları, 1996.
- PAKALIN, Mehmet Zeki; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1983, C.2.

- PALA, İskender; *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Ankara, Akçağ Yayınları, 1989.
- SAKAOĞLU, Sâim; *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul, Ötüken Neşriyat, Söğüt Yayıncılık, 2004, C.7.
- ŞEMSEDDİN SÂMÎ; *Kâmûsu'l-âlâm*, İstanbul, Mehran Matbaası, 1316, C.2.
- ŞENÖDEYİCİ, Özer; “Osmanlının Görsel Şiirleri I: Resim Yazmak Sanatı ve Sâdikî’ye Ait Bir Müşeccerin Tetkik”, *Tübar-XXVI*, s. 217-227.
- ÖZMEN, İsmail; *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi (İnançları, Yaşamı, Felsefesi, Kültürü ve Edebiyatı)*, 19. yüzyıl, Ankara, Saypa Yayınları, 1995, C. 4.
- ÖZTUNA, T. Yılmaz; *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi*, İstanbul, Hayat Yayınları, 1967, C. 11.
- TEKTAŞ, Nâzım; *Sadrâzamlar (Osmanlı’da İkinci Adam Saltanatı)*, Çatı Kitapları, 2002.
- TRAKO, Salih..vd; *Katolog Rukopisa Orijentalnog Institua*, Sarajevo, Orijentalni Institut u Sarajevu Pasebna Izdenja XX, 1977.
- TUĞLACI, Pars; *Osmanlı Şehirleri*, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1985.
- TUMAN, Mehmed Nâil; *Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri I-II*, Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Ankara, Bizim Büro Yayınları, 2001.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956, C. 4.
- ÜNVER, İsmail; “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Notlar”, *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, Ankara, 1993, C. XI, S.I, s. 51-89.
- ÜSTÜNER, Kaplan; *Dîvân Şiirinde Tasavvuf*, Ankara, Birleşik Dağıtım Kitabevi, 2007.
- YENİTERZİ, Emine; *Dîvân Şiirinde Na’t*, Ankara, TDV Yay., 1993.

Ansiklopedi Maddeleri

- ALBAYRAK, Nurettin; “Âşık”, *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, C.3, s. 548.
- BEYDİLLİ, Kemal; “Mahmud II” , *İslâm Ansiklopedisi*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, C. 27, s. 352-357.

- ERSÖZ, İsmet; “Ashab-ı Kehf”, *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, C. 3, s. 465.
- MAKSUDOĞLU, Mehmed; “Dayı”, *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, C.9, s. 59.
- OCAK, Ahmet Yaşar; “Battal Gazi”, *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, C. 5, s. 204.
- ÖZEL, Ahmet Murat; “Şâzelî”, *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, C. 38, s. 385-386
- SERİN, Muhittin; “Güreşçi Tekkesi”, *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, C.14, s. 319.
- “Âşık Edebiyatı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), İstanbul, Dergah Yayınları, 1977, C. 1, s. 190
- “Cesârî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), İstanbul, Dergah Yayınları, 1977, C. 2, s.55.
- “Dehrî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), İstanbul, Dergah Yayınları, 1998, C. 2, s. 223.
- “Gülşenî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), İstanbul, Dergah Yayınları, 1998, C. 3, s. 398.
- “Nazîre”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), İstanbul, Dergah Yayınları, 1977, C. 6, s.544.
- “Rûşenî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), İstanbul, Dergah Yayınları, 1977, C. 7, s. 361.
- “Şâzelî”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (Devirler / İsimler / Eserler / Terimler), İstanbul, Dergah Yayınları, 1998, C. 8, s. 110.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CESÂRÎ DÎVÂNÎ'NİN TENKİTLİ METNİ

1. DÎVÂN

1

Beyân-ı Sebeb-i Te'lif-i Dîvân *

Me fâ'î lün Me fâ'î lün Fa'û lün

- 1 Gel ey hâme figân [u] zâra başla
Gel ey [uş] nazm-ı vaşf-ı yâra başla
- 2 Yüzüñ sür levha-i ruhsâr-ı yâra
Cihânda derd-i aşka ara çâre
- 3 Benüm ahvâlümü şerh [ü] beyân it
Maḥabbetden eşer halka ayân it
- 4 Baña tevcîh olındı aşk-ı âşâr
Anuñçün çok didüm ebyât [u] eşâr
- 5 Yaşum on birde idi aşka düşdüm
Yazup mehzûn bu şî'ri meşke düşdüm
- 6 Oğurdum mekteb içre hıfz-ı Kur'ân
Kılurdum bülbül-âsâ nâle efgân

1 - C; - E, 1b, 2a, 2b, 3a, 3b, 4a, 4b, 5a, 5b M; 2a, 2b, 3a S

* Beyân-ı Sebeb-i Te'lif-i Dîvân: - M

5 Beytin redifî olan “-a düşdüm” M ve S nüshalarında “-a düştüm” şeklinde imla edilmiş olmakla beraber imlada birlik sağlamak amacıyla düzeltilmiştir.

- 7 Yatardum ḥ'āb-gāhum içre nāgāh
Görüp rü'yāyı oldum sırra āgāh
- 8 Görindi dīdeme bir meclis-ārā
Oturmuş anda bir şūḥ-ı dil-ārā
- 9 Cemāl[i] maṭla'ı' l-envāra beñzer
Leb[i] şīrīn-şeker güftāra beñzer
- 10 Yanında ḥūb-rūlardan daḥı var
Arada sākī olmuşdı o dil-dār
- 11 Beni gördüğü dem tutdı elümden
Maḥabbet gösterüp şordı ḥālümden
- 12 Didi 'aşq ehl[i] olmağa sezāsuñ
Benümle tā muḳaddem āşināsuñ
- 13 Baña meyden ṭolu cāmı içürdi
İdüp mestāne kendümden geçürdi
- 14 O ḥāl ile ben itdüm āh u zārı
Getürdüm şevḳe ol lāle-'izārı
- 15 Tekellümler idüp didi ey 'āşık
Seni ben ṭab'uma gördüm muvāfık
- 16 Baña 'āşık geçin şimden girü señ
Beni tā bulmayınca itme mesken

- 17 K̇arār itsün derūna ʿaşk-ı āşār
K̇abūl itdüm o nuṭkı çār-nā-çār
- 18 Didi var maḥlaşuñ yād it Cesārī
Benüm vaşfumda söyle hep eşʿarı
- 19 Uyandum ḥʿāb-gehden nāzır oldum
Fırāk el virdi maḥzūn-ḥāṭır oldum
- 20 Didüm yā Rabb ne ola bu ḥālet
ʿAceb rü'yā mı yāḥūd bir ḥāyālet
- 21 O yāri bir dahı ben ḳanda bulam
Ḥuzūr-ı şāhda bir bende olam
- 22 Bu efkār ile ben bir ḥayli gezdüm
Cānumdan uşanup bıḳdum u bezdüm
- 23 İderdüm dün [ü] gün ben nāle (vü) efgān
Yaḳardı sīnemi ol nār-ı hicrān
- 24 Taḳıldı boynuma zencīr-i sevdā
Cünūn-ı ʿaşkı ḳıldum dilde peydā
- 25 Ğazeller okuyup ḥāle münāsib
Olurdum görmege ol yāri ṭālib

18 Beytin ikinci mısra'ında vezin bozuktur.
25 görmege ol yāri: ol yāri görmege S

- 26 Gezerdüm seyr-i şahırada yürürdüm
Hezâr elvân şükûfâtı görürdüm
- 27 Revân olmış aqardı âb-ı cârî
Açardı gönlümi deryâ kenârı
- 28 Çemen ʿaskerlerin seyrân iderdüm
Çamuya nazra-i imʿân iderdüm
- 29 Benefşe boynın egmiş hâk üzere
Tururdu şöyle vehim-nâk üzere
- 30 Yine sünbüllerüñ hâli perîşân
Derûn-ı lâle dâğ-ı âteş-efşân
- 31 Çaranfil şerm ile rûy-ı hacâlet
Baña ʿarz eyler idi dürlü hâlet
- 32 Çâvuş gibi gümüş çevgânla zanbağ
Gezüp virmişdi bağçe bâğa revnağ
- 33 Bele hançer şokınmış idi süsen
Çıyâm üzre olup tururdu şen şen
- 34 Şakâyık yâsemende başka etvâr
Bahâr açup virürdi bâr eşcâr
- 35 Gice gice şafâdan hazz iderdüm

27 âb: mâ' S
35a: 36b M

- Yanına misk-i Rümīnūñ giderdüm
- 36 Kadeh-zerrīnleri arar bulurdum
Tolu şeb-būlara mā'il olurdum
- 37 Virürdi tāze tāze būyı reyhān
Meşām-ı cānı ʿıtr eylerdi gülşān
- 38 Gülūñ evşāfını bülbül iderdi
Velī ben añlamaz idüm ne derdi
- 39 Habību'llāh terin hoş şemm idermiş
Olup giryān dü çeşmin nem idermiş
- 40 Maḥabbetden eşerler gūne-gūndur
Bu bir seyrān ḥaḳīkatde dügündür
- 41 Tutupdur ʿālemi kuşlar şadāsı
Bu zevk olmuş idi rūḥuñ gīdāsı
- 42 Çün ʿāşık olmuş idüm bir civāna
Baḳardum kāmēt-i serv-i revāna
- 43 Hırāmānı şalındurduḳça rūzgār
Şanurdum yār ider bāğ içre reftār
- 44 Şarāb-ı ʿaşk ile rindāne nergis

36b: 35a M

37 cānı: cān S

38 derdi: der idi S

43 şalındurduḳça: şalınduruḳça M

- Bakardı mest olup dört yana nergis
- 45 Tururdu top top olmuş feslegenler
Görindi şöyle reng-âmîz o katmer
- 46 Şabâ rûzgârı bahş idüp şafâyı
Getürürdi baña bûy-ı vefâyı
- 47 Velî bilmez idüm kandadur [ol] yâr
‘Aceb olmuş idüm bir hâle düşvâr
- 48 İderdüm kûşe-i tenhâyı mesken
Kılurdum gûne gûne câyı mesken
- 49 Gönül bir yirde hîç itmezdi ârâm
Kimûñle ideyüm bilmezdüm aḥkâm
- 50 Benümle hem-dem olur âşinâ yok
Murādum Ka‘besine reh-nümâ yok
- 51 Hudâyâ n’eyleşem n’itsem dir idüm
‘Aceb tursam mı ya gitsem dir idüm
- 52 Baña bu demde [gel] sen keşf-i râz it
Beyân-ı ser-güzeşte hem âgâz it
- 53 Severseñ ger bu ben rûḥ-ı revânı
Didi idem fedâ rāhında cānı

49 bilmezdüm: bilmez idüm S

- 54 Anuñla ʿahd [ü] peymāna el urdum
Şadākat-kārlık itdüm şöyle ʿurdum
- 55 Biraz eyyām anuñla itdüm ülfet
Derūndan olmadı zāʿil maḥabbet
- 56 Göñül itmezdi ārzū-yı vişālin
Velī seyrān iderdüm hūb cemālin
- 57 Anuñla cā-be-cā aḥkām iderdük
Hemīşe şubḥumuz biz şām iderdük
- 58 İdermiş baʿzı aḥbāb ḥālī teşvīş
Mecāziyyāta dāʿir ʿıtmaduḡ iş
- 59 Felek ferḥunde-fālī böyle açdı
İki üç sāl bu minvāl üzre geçdi
- 60 Dönüp devrān yine ʿaksine gitdi
Gelüp düşmān bizi tālān itdi
- 61 Vaṭandan dūr olduḡ çār-nā-çār
Araya düşdi firḡat gitdi ol yār
- 62 Yine hicrān odıyla yandı cānum
Yine eflāke çıḡdı bu fiḡānum
- 63 Zebūn itdi beni firḡat ü hicrān

54 itdüm: idüp S

60 devrān: devr M

62 hicrān odıyla: hicr odı ile M

Aradum bulmağa bu derde dermān

- 64 Ele sāzum alup kıldum seyāhat
Edirne şehrini kıldum ziyāret
- 65 O yirde söyler iken nazm u eşār
Baña şāc'irler itdi kendin izhār
- 66 Gelüp oturdılar meydān yüzine
Kulak tutdum o şāc'irler sözine
- 67 Beni çekmek dilerler imtiḥāna
Şi'ārum söyledüm ben de yegāne
- 68 Kemāl-i pür-hünerdi anda Dehrī
Tozardı қоç gibi meydānda Dehrī
- 69 Ğazeller oқur idük gūne gūne
O meclis dönmiş idi bir düğüne
- 70 Dirilüp bir nice aḥbāb [u] yārān
İderlerdi bizi ol yerde seyrān
- 71 Tamām dört ay diyüp nazm-ı maḳāli
Anuñla eyledük hoş ḥasb-i ḥāli
- 72 Olup seyrān civānān ile pīre
Virürdük birbirümüze nazīre

67 dilerler: didiler M

69 dönmiş: beñzer S

- 73 Dadandı meclise bir t ze meh-r 
Melek-siret g zeldi çeşm-i  h 
- 74 O meh-r   ırk-ı t hir z tdan idi
Yine bir seyyid 's-s d tdan idi
- 75 Otururdu yanumda ol y zi g l
Ben olurdum anu  Şevkiyle b lb l
- 76 Fig n [u] z rumı g ş eyler idi
Şorup hatırcuğum hoş eyler idi
- 77 Ben m eş aruma olmişdi m 'il
Ne s z kim s ylesem olurdu k 'il
- 78 Bil rdi hep cin s t-ı kel mı
O şahu  olmiş idi dil gul mı
- 79 G n l olmiş idi emrine maĥk m
Dir idi ehl-i  aşku  h li ma l m
- 80 Arada itmiş z nice şakalar
Baĥardı seyr m ze meh-liĥ lar
- 81 Didi bir g n ba a ey y r-ı řadıĥ
Seni ben g rmed m bu yire l yık
- 82 Sitanbul şehrine gel çok g zel var
Kim anda ĥ sn-i Y sufdan bedel var

76 eyler idi: eylerdi S

- 83 Baķınca yüzine gözler kamaşur
Ne giye egnine anlar yaraşur
- 84 O hūblar başka bir ıavr [u] edādur
Sözi şekker gibi rūha ğıdādur
- 85 Didi ben bunda olmuşum misāfir
Beni bezm içre sen görmezsüñ āhir
- 86 Peder koymaz beni kim bunda duram
Ne tedbīr eylesem ne hīle kıram
- 87 Diyüp akıtdı gözden nehr-i cārī
Olup maħzūn o demde kıldı zārī
- 88 Vedā^c idüp yanumdan kākıdı ğıtdı
Beni dīvāne vü mecnūn itdi
- 89 Edirne şehri oldı başuma dar
Yine firķat yöneldi çār-nā-çār
- 90 Didüm yā Rab nice olur bu hālüm
Beni terk itdi ğıtdı rüy-ı ālüm
- 91 Kimüñle eyleyem ben şimdi ülfet
Çün ansız kalmışum bir yāra ğasret

85 görmezsüñ: göresin M

86 duram: ıuram S

88 dīvāne: dīvān S

89 oldı: olup S; dar: ıar S // yöneldi: bulındı M

90 olur: ola M

- 92 Dü çeşmüm yaşı bir seyl-āba beñzer
Qalan yārsız qalaysız qaba beñzer
- 93 Helāk eyler beni āhir bu sevdā
İşüm oldı benüm çün āh u belā
- 94 Cihān başuma gūyā oldı zindān
Biraz gezdüm o yirde zār [u] giryān
- 95 Çalup çağırmağı itdüm ferāgat
Sitanbul şehrine kıldum seyāhat
- 96 Sefñeye Tekirdağında bindüm
Selāmetle Yeñi Qapuya indüm
- 97 Şıra qahveleri itdüm ziyāret
Şuya karşı zemīn bulmuş leţāfet
- 98 O qahve-ḥāneler ārām yiridür
Maḥabbet ehline aḥkām yiridür
- 99 Şafā vü cünbüş eyler anda yārān
Gelür seyr itmege pīr [ü] civānān
- 100 İderler kesb-i zevki tāze tāze
Kimi meddāha mā'il kimi sāza

93 çün: içün S

96 Tekir: Tekfur M; dağında: tağında S

97 qahveleri: qahvelerüñ M

99 şafā vü cünbüş: şafā-yı cünbüş S

- 101 Gelür Bektāşiler oğur g zeller
İder seyr ü temāşā hep g zeller
- 102 Def [ ] ney ol kem n  anb r şad sı
Olur  v z ile r hu n g d sı
- 103 Us li kullanur hoş beste-h  nlar
Ma  m icr  iderler n kte-d nlar
- 104 Kimisi ş  ir olmiş s yler e   r
İder kavv flıgını halka izh r
- 105 Bulınur ş  ir-i meyd n vel  az
D r g- m z-i g ft r g şa  ıgmaz
- 106 Ma  m t ehline vardur pesend m
O s z-k rları a l  pek begend m
- 107 İki    ş  ir-i meyd nı buldum
Kel m-ı m cid olan c nı buldum
- 108 Ben anlar ile itd m hasb-i h li
 zeller s yled k  ok l  b li
- 109 T r kat erleri bir bir gel rdi
Ma  rif ehlini anlar bil rdi

101 oğur: oğurlar S

102 : 103 S

103 hoş beste-h  nlar: beste-h  nlar S

106 pek: - M

107 meyd nı: meyd n S // c nı: c n S

- 110 Kalem ŧā'irleri çoğdur be-gāyet
Bizi eylerdi anlar gāh ziyāret
- 111 Niçesi olmiŧ idi āŧināmuz
Kılurlar idi hep medḥ ü ŧenāmuz
- 112 Mu'ammā vü luğaz gāhī aŧarduđ
Kim eyler iddi'ā anı baŧarduđ
- 113 Odur ŧā'ir nazīre söyler a'lä
Odur māhir bile elķāb-ı imlā
- 114 Var idi anda yahŧı arķadaŧum
Ben atardum o tutar idi taŧum
- 115 Anuñla oynar idük top [u] çevgān
Anuñ ile ačarduđ nazma meydān
- 116 İriŧmezdi 'aķıllar fendümüze
Araduğ denk aķrān kendümüze
- 117 Yoğ idi ŧā'ir-i meydān-ı kāmil
Mu'ādil olamaz cāhil ne ķābil
- 118 Dolaŧduđ her yiri gezdük ser-ā-pā
Kemāl-i pür-hüner yoğ idi ķaṭ'ā
- 119 Kemāl ehlin araduğ her bucaķda

115 nazma: nazm S

116 'aķıllar: 'aķıllar M

Bulınur var ise qalmış ayaqda

120 Benüm sözüm o řā^cir (-i)' intihāba
Hemīře ^carşada hāzır cevāba

121 Odur řā^cir ki ola çab^c-ı düldül
Gelüp meydān yirine ala ögdül

122 Özüm sevdā vü ^caşka şalmışum ben
Niçe yirlerde ögdül almışum ben

123 Tıfilken gördüğüm rü'yāyı ařlā
Çıkarmazdum gönülden anı şat^cā

124 Baña řolu içürmiş idi řākī
Maşabbet dilde qalmış idi bākī

125 Tefekkür ^cālemin bir hoş görürken
Yeñi Qapuda meclisde şururken

126 Anı gördüm ki bir řuħ-ı dil-ārā
Güzeller içre memdūħ ^cālem-ārā

127 Tevāzu^cla gelüp būs itdi dāmen
Didi çoqdan arar idüm seni ben

128 Diyüp çoq iltiyām [u] ^cizzet itdi
Baña ikrām-ı rağbet ülfet itdi

121 ala ögdül: al ögüdin M

122 özüm: o sözüm M

124 şolu: şasem M

- 129 Ben anı göricek ʿaqlum şaşurdum
O ʿaşk deryāsını boydan aşurdum
- 130 O demde ҡalmıřum vālih ü hayrān
Beni seyr eyler imiş anda cānān
- 131 Tıttup dostum didi yāhū birāder
Getürme gönlüne şu bu birāder
- 132 Beni sen bilmedüñ Allāhu aʿlem
Ki olduñ hüsünümi görince sersem
- 133 Didüm luřf eyle kimsüñ baña bildür
Günāh u cürümümi ʿafv itme öldür
- 134 Benüm hālüm mükedderdür ezelden
Neler çekdüm cihān içre güzelden
- 135 Hařā çoşdur řehā ednā ҡuluñda
N’ola cān virsem ol cānān yolında
- 136 Didi cānān ararsañ başma cāna
İresüñ tā ki ol sırr-ı nihāna
- 137 Seni rü’yāda gice bulmiş idüm
O ʿiřret-gehde sākī olmiş idüm

130 ҡalmıřum: ҡalmıřum ben S ; vālih ü hayrān: vālih hayrān S // eyler imiş: eylemişler S
137 işret-gehde: işret-gāhda S

- 138 Sen itmişdüñ elümden bādeyi nūş
O demde olmuş idüñ mest medhūş
- 139 Unutduñ mı ezelki dem o hālī
Benüm ʿaşkımla bulduñ sen kemālī
- 140 Cesārī maḥlaşın virdüm özüñe
Halāvet bahş kıldum her sözüñe
- 141 Benüm adum bu dem bil Edhemem ben
Göñüller zaḥmına hoş merhemem ben
- 142 Diyince añladum esrār-ı ʿaşkı
Derūnumda olan āşār-ı ʿaşkı
- 143 Didüm hoş geldüñ ey rūḥ-ı revānum
Maḥabbet bāğ[1] içre gül-sitānum
- 144 Senüñçün olmuş idüm zār [u] giryān
Senüñ ʿaşkıñla eylerdüm ben efgān
- 145 Bi-ḥamdi'llāh ki gördüm hūb cemālūñ
Müyesser kıldı Haḥ rüz-ı vişālūñ
- 146 Beni sen müsteḥaḥ kılduñ ʿaṭāya
Sezāsuñ mazḥar-ı ḥayr-ı duʿāya
- 147 Tebessüm eyleyüp didi ey ʿāşık

141 zaḥmına: derdine S

142 āşār: esrār M

144 ben: - S

Suḥan-dān bezmine olduḡsa lāyık

- 148 Kemāl ehli tuḥaf āṣār dilerler
Nice ebyāt-ı hoş-eṣṣār dilerler
- 149 anı tertīb-i dīvān eyledüñ mi
Bu aş ḥāletın ilān eyledüñ mi
- 150 Muaddem hep gelenler dehre gitdi
Nice nazm-ı azel icād itdi
- 151 Teberrük yaz ki alsun bir hoş-āṣār
Seni yād ideler dillerde her bār
- 152 Vesīle rahmete anca eṣerdür
Añılmaq ḥayr ile hoş muteberdür
- 153 Yüri Ḥa āṣıı ol urma āfil
Saña ehl-i maḥabbet disün āıl
- 154 Bu pendı üş ıldum [ol] arada
Hemān-dem gitdi destümden irāde
- 155 Didüm ey yār azeller ün-e-ün var
Nedür maṣüd diyem bir tāze eṣṣār
- 156 Didi yaz evvelā natın Rasülün

147 bezmine: bezmüne M

148 ehli: ehl M

149 ḥāletın: ḥālātuñ M

156 natın Rasülün: nat-ı Rasülin S; natuñ Rasülün M

Ola maḥşerde şefâc at (tâ) kabûlûñ

- 157 Pes andan çâr-yâruñ vaşfin eyle
Kelâm-ı nazmuñı mevzûn söyle
- 158 Şefâc at kânıdur anlar bil ey yâr
Göñülden anları terk itme zinhâr
- 159 Şerîc at hem tarîkat hem haķîkat
Gerekdür maçrifet hem saña elbet
- 160 Kâmusı nazmuñ içre ola icrâ
Gören disün budur hoş-şîc r-i ğarrâ
- 161 Anuñ taçrîfi üzre itdüm inşâ
Mürettebdür bu Dîvân kıl temâşâ
- 162 Becerdüm işbu nazmı ben de böyle
Begenmezseñ yürî var sen de söyle
- 163 Kıyâs itme bu bir fażl [u] hünerdür
Maḥabbetden hemân ancaķ eşerdür
- 164 Yazup kıldum bu hoş Dîvân[ı] tekmîl
Güzel oķu kelâmum itme tebdîl

161 taçrîfi: taçrîf S

2

Münacât

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Eyleme rūyum siyāh(ī) ey Rabbenā maḥşer günü
Bunca ʿāşī kullaruñ فاغفر لنا maḥşer günü
- 2 Şāye-paş ol tāb-ı hūrşīd-i kıyāmetde bize
Açılınca yā Hudā ḥamd-i livā maḥşer günü
- 3 tartışılır
Kurılır mīzān şırātı evvelā maḥşer günü
- 4 Yārın ol rüz-ı cezāda ʿāşī mücrim ümmete
Sen şefī ol yā Muhammed Muştafā maḥşer günü
- 5 Bunca kullar yüz sürüp dergāhına varmak gerek
Umaruz ki ide Ḥaḫ luṭf u ʿatā maḥşer günü
- 6 Her ne fermān eyler iseñ ey cenāb-ı kibriyā
Muntazırdur emrūne bāy u gedā maḥşer günü
- 7 Her nefesde dilegüm budur yerindürme beni
Cennete girdükde bunca āşinā maḥşer günü

2 - C, Cönk 179, - E, - M, - S

1 فاغفر لنا: Mü'minun 23 / 109, me'al: "Öyle ise bizi bağışla."

2 tāb: ṭāb Cönk 179

3 Beytün ilk mısraı cönk yırtık olduğundan okunamamıştır.

- 8 Raḥmetüñle mağfired kııl bu Cesārī ‘Āşıkı
Ey keremler şāhibi Bārī Hudā maḥşer günü

3

Na‘t-ı Şerīf*

Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün Me fā‘ ī lün

- 1 Senüñ na‘tuñ baña gāyetle elzem yā Rasūla’llāh
Ki gönüm eglenür vaşfuñla her dem yā Rasūla’llāh
- 2 Cihāna gelmedi gelmez dahı zātuñ gibi kimse
N’ola ‘uşşākuñ olsa saña maḥrem yā Rasūla’llāh
- 3 Mübārek ismüñ añıldıḡda cān u dil şafā eyler
Sürür-ı şevḡden dīdem dolar nem yā Rasūla’llāh
- 4 Temevvüc eyleyüp cūş itmesi hep iştıyāḡuñdur
Senüñ ‘aşḡuñla cārī baḡr-i Ḳulzüm yā Rasūla’llāh
- 5 Ḥabīb-i kibriyāsuñ şāfi‘-i rüz-ı cezāsuñ sen
Senüñçün ḡalk olındı cümle ‘ālem yā Rasūla’llāh
- 6 Cesārī ümmetüñdür kııl şefā‘at rüz-ı maḥşerde
Saña imān idüpdür tā muḡaddem yā Rasūla’llāh

3 - C, - E, 6a M, 3b S

* Na‘t-ı Şerīf: - M

3 cān u dil: cān dil S // dolar: tolar S

Der-medh-i H̄azret-i Ebū Bekr *

Fā^ˆi lā tūn Fā^ˆi lā tūn Fā^ˆi lā tūn Fā^ˆi lūn

- 1 Gör ne dīdārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn
Nūr-ı āşārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn
- 2 Mevc urur baħr-i haķıķat iħre ey dil gūyiyā
Dūrr-i ŧeh-vārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn
- 3 Haķ Rasūlu'llāh[1] taşdıķ eyleyen ol emirdür
Şāħib-i iķrārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn
- 4 Ğārda yār-ı refiķ oldu H̄abību'llāh ile
Şādıķ-ı yārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn
- 5 Faħr-i ˆālem hem anı ķıldı ħalīfe yirine
İmdi muħtārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn
- 6 Devr-i ˆadlinde cihān bulmuş idi ħoş intizām
Şöyle dindārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn
- 7 Ey Cesārī nūkte-sencānuñ ķamu mermūzına
Vāķıf-ı esrārdur Ebū Bekr emīrū'l-mū'minīn

4 - C, - E, 6a M, 3b S

* Der-medh-i H̄azret-i Ebū Bekr: Medh-i Ćār-yārī S
3 emirdür: öldür M

Medh-i Hazret-i 'Ömer Fārūk*

Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lün

- 1 Severüz cān ile her bār 'Ömerü'l-fārūķı
İderüz dilde biz ezķār 'Ömerü'l-fārūķı
- 2 Şer^c-i aķķām-ı Rasūli güzel icrā itdi
Cümle halk eylediler yār 'Ömerü'l-fārūķı
- 3 Devr-i 'adlinde anuñ kimseye zulm olmadı hıç
Bilürüz hāşılı dīndār 'Ömerü'l-fārūķı
- 4 Buldı kuvvet hem anuñ ile cünūd-ı İslām
Kıldı Hāķ server [ü] sālār 'Ömerü'l-fārūķı
- 5 Dilde evşāf[ı] beyān nām[ı] cihānda memlū
Bilmedük kimse mi var hem 'Ömerü'l-fārūķı
- 6 Öyle bir kān-ı kerem ehl-i şehādandur ol
Kıldı Hāķ zer gibi mi^cyār 'Ömerü'l-fārūķı
- 7 Ey Cesārī ne ki var remz-i me^cānīden eşer
Didiler vāķıf-ı esrār 'Ömerü'l-fārūķı

5 - C, - E, 6a M, 3b S

* Medh-i Hazret-i 'Ömer Fārūk: Der-Medh-i Hazret-i 'Ömer Rađıya'llāhu Te'ālā 'Anhu M

5 mi: - M

6 zer gibi mi^cyār: vāķıf-ı esrār M

Medh-i H azret-i  Osm an*

Me f a  i l un /Me f a  i l un /Me f a  i l un / Me f a  i l un

- 1 İki n ura olup m alik dil a  Osm an-ı zi'n-n ureyn
İderdi H azret-i H akka sen a  Osm an-ı zi'n-n ureyn
- 2 Kel amu'll ah başdan başa edeb eyley p her bir dem
Til vet eyler idi d a'im a  Osm an-ı zi'n-n ureyn
- 3  c nci hem halife ol id gi dilde ş y ndur
Ge irdi vaqt-i devr nın  al a  Osm an-ı zi'n-n ureyn
- 4 Odur fi'l-c mleten  d b ile mevş f olan her dem
Añıldı ş hib-i ilm-i h y a  Osm an-ı zi'n-n ureyn
- 5 Ces ari b yle z t olmaz mı  y a medhe ş yeste
Ki olmiş idi bir merd-i Hud a  Osm an-ı zi'n-n ureyn

6 - C, - E, 6b M, 4a S

* Medh-i H azret-i  Osm an: Der-medh-i H azret-i  Osm an E'z-zinn ureyn Rağiya'll ahu  Anhu M

2: - M

3 ş y ndur: ş yi d r M // ge irdi: ge erdi S

5  y a: - S

Medh-i Hazret-i 'Alî*

Meḥ 'ū lü / Me fā 'ī lü / Me fā 'ī lü / Fa 'ū lün

- 1 Ey sâlik-i Hâk her tırux âgâh-ı 'Alîdür
Şems oldı Muhammed felegüñ mâh[1] 'Alîdür
- 2 İkrâr-ı kavî ile Hâkka şöyle mürîd ol
Mürşid saña bil Esedu'llâh 'Alîdür
- 3 Fahr eyler anuñ ile kamu ehl-i maḥabbet
Her 'ârif-i bi'llâh olanuñ şâhı 'Alîdür
- 4 Her kanda ki var ravza anı eyle ziyâret
Fi'l-cümle maḳâmât saña dergâh-ı 'Alîdür
- 5 Bir noḳtada fehm itmiş o hep 'ilm-i rumûzı
Dâñalaruñ ol zeyrek[i] bi'llâh 'Alîdür
- 6 Dördinci ḥalîfe bilürüz anı Cesârî
Dervîş-i dilân maḳlab [u] dil-ḥ'âhı 'Alîdür

7 - C, - E, , 6b M, 4a S

* Medh-i Hazret-i 'Alî: Der-medh-i Hazret-i Şâh-ı Velâyet Raḍıya'llâhu Te'âlâ 'Anhu M

3 şâhı: şâh S

6 dil-ḥ'âhı: dil-ḥ'âh S

Dīvān-ı Cesārī Efendi*

1

Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lūn

- 1 N'ola ger mu^ˆcize-gū olsa ˆizām-ı ūarā
Dağı menzil gibidür nazm-ı nizam-ı ūarā
- 2 Lafz terkibini mevzūn idüp eyler inŷā
Hōŷ oğur dilde ˆibārāt-ı kirām[1] ūarā
- 3 ūarā zümresi ile olunur kesb-i ŷafā
Hep cināsāt olur ekŷer o kelām-ı ūarā
- 4 Olalı halk-ı cihān ŷirīn-edāya mā'il
Gūne gūne oldu bu dem dilde mağām-ı ūarā
- 5 Bilür idük ezeli biz ūarā kā^ˆidesin
Gayrı tarz itmiş anı ŷimdi ˆavām-ı ūarā
- 6 Bilmeyen dir ūarā gördüğü dem sāzende
Nice nāhīdlerūñ olmada nām[1] ūarā

* Dīvān-ı Cesārī Efendi: Dīvān-ı Sulṭānu'ŷ-ūarā ˆAŷıq Cesārī Raḫmeten Vāsī'aten C,
Dīvān-ı Cesārī Benderī E, - M
1 1b C, - E, 7a M, 4b S
1 ger: ki S; mu^ˆcize-gū: mu^ˆcize-ger M
3 : 4 C ;o: -M
4 : 5 C ; gūne gūne: gūne gūn S; baŷka tarz C
5 : 6 C ; biz: ben M
6 : 7 C

- 7 Şu^ʿarā hāzīn-i Hāk olduĝın a^ʿlā bilürüz
Hikmet-āmīz-i suhandur o peyām-ı şu^ʿarā
- 8 Tolu dizgin sürüp at çıkmaz idi meydāna
Zabı [u] rabı eylemese anı licām-ı şu^ʿarā
- 9 Zārb-ı şaşt ile kemāndan çıkıcağ toĝru varur
Bulur āmācını elbetde sihām-ı şu^ʿarā
- 10 Ne kadar ser-keş-edā olsa ĝazel söylemede
Bir sehūletle iderler anı rām-ı şu^ʿarā
- 11 Bilinür nazm-ı me^ʿānī nazār-ı dikkāt ile
Farğ nedür dilde olan kaşd [u] merām-ı şu^ʿarā
- 12 N'ola taşşīl-i neşāt eyler isem ben izhār
Mest-i ʿaşğ itdi beni bezmde cām-ı şu^ʿarā
- 13 Ey veliyyü'n-ni^ʿamum murğ-ı dilüm dāne ile
Havfum oldur düşürür tilleye kām-ı şu^ʿarā
- 14 Hayr-ı ed^ʿiyye ile yoğ bu Cesārīde kuşūr
Bāb-ı luţfuında benem şimdi ĝulām-ı şu^ʿarā

7 : 8 C

8 : 3 C

9 çıkıcağ: - M; toĝru: toĝrı S // elbetde: - S

10 : 11 C, M

11 : 10 C, M; nedür: olan C

12 neşāt eyler isem ben: neşātum ider olsam C // itdi: - S

13 murğ-ı dilüm: havfum odur M, S // havfum oldur düşürür tilleye: düşürür tilleye murğ-ı dil M, S

14 ed^ʿiye ile : ed^ʿiyyede C

2

Ġazel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā i lūn

- 1 Nazm ile lubb-i ḥaḳīḳat vaṣf-ı taḥrīr-i nūmā
‘Ārif-i bi’llāh olan zāta virür baḥş-ı şafā
- 2 Her kim eyler gevher-i elfāz-ı a‘lāya nazār
Ḥaḳ bu kim dirler buña bir vech ile olmaz bahā
- 3 Zāhir [ü] bāṭın Hüve’llāh olduğın işbāt ile
İdeyüm bir bir saña tertīb-i cem^c-i istivā’
- 4 Cümle esmā’ vü şifātuñ vardur āṣārı ‘ayān
Bī-nihāyetdür o ma^cnā üzre maṣnū^c-ı Hudā
- 5 Nūr-ı zāt-ı Ḥaḳ tecellī Muṣṭafā rūḥ-ı kemāl
İbtidādan buldı şafvet zıkr-i Ḥaḳ ile şehā
- 6 Nūr-ı kandīli ṭavāf oldı ‘ālem mūnderic
Rūḥlar ḳaṭ^c-ı merātib itdi cānā bī-nihā

2 - C, 1b E, 7a M, 4b S

* Ġazel: - M

1 ḥaḳīḳat: ḥaḳīḳate E

2 : - M, S

3 ideyüm bir bir saña tertīb: eylemiş bir zāt hoş tertibe E

4 esmā’ vü şifātuñ: esmā’ şifātın E, S

5 : - M, S

6 : - M, S

- 7 Mazhar-ı ‘ālem-nümā oldu Ḥabīb-i Lem-yezel
Dü cihān bünyādına bā‘ışdür ol şāhib-i vefā
- 8 Tılsimāt-ı a‘zamıdur Ḥazret-i Ādem yine
Ol vücūduñdan sebaḳ-h‘ān gāfil olma cānuma
- 9 Nüşha-i şuḡrā’ vü kübrā şüretüñ naḳşındadır
Sende ḥatm olmuş bi-küllü ‘ālemüñ sırrı dilā
- 10 Ḥālīkuñ şun‘ında ḥayrāndur yaradılmış ḳamu
Yok durur maḥlūḳınuñ mersūmına hīç intihā
- 11 Birligin izhār için oldu cihān s̄abit ḳadem
Cümle taḳdīr-i umūr anuñdur ey kân-ı sehā’
- 12 Ḥamda lāyıḳdur be-her-hāl ol kerīm [ü] bī-zevāl
Ḳullarına faẓl-ı cūdından ider luḫf [u] ‘atā’
- 13 Ḥaḳḳı zıkr eyler lisān-ı hāl ile zī-rūḫ olan
Cehd ile murḡān oḳur virdin ider şīt [u] şadā
- 14 ‘Andelīb gülşende bŷy-ı Muştafāyı fehm idüp
Şevḳ ile vecde gelüp feryād [u] zār eyler nevā

7 ‘ālem-nümā oldu: ‘ālem-nümādur ol E; Lem-yezel: kibriyā’ E // ol: ey E

8 vücūduñdan: vücūdında E

9 şüretüñ naḳşındadır : şüretin naḳşındur E // sırrı: naḳşı E

10 şun‘ında ḥayrāndur yaradılmış ḳamu: şun‘uñ ne mümkin ‘aḳl-ı ḳaşır fehm ide E // maḥlūḳınuñ: maḥlūḳuñ M

12 bī-zevāl: pādişāh E // faẓl: luḫf S

13 murḡān oḳur virdin ider: virdi oḳur murḡān idüp E, virdüñ oḳur murḡān eyler M

14 : - M, S

- 15 Nev-bahār irdükde reng-āmīz olur üşküteler
Şun^c-ı Hakkı gösterürler biri birinden ^calā
- 16 Gör maḳām-ı rüşdi cümle şāhid meşhūd olur
Hāşılı şüret heyülā'dur bu āsar iḳtizā
- 17 Menzil-i maḳşūda vāşıl olmak isterse n'ola
Sālik-i rāh-ı ḥaḳīkat mīr-i erbāb-ı vefā
- 18 Ey Cesārī gūş idüp nazm-ı nizām-ı kāmili
Sen daḫı aña bedel ol şā^cir-i şīrīn-edā
- 19 Saña elbetde Hudā tevfiḳini eyler refiḳ
Bāb-ı feyz-i luḫf-ı Hakkı eyledüñ çün ilticā'
- 20 Dād-ı Hakkdur dilde nuḫḳ-ı ^cārifān ey pür-hüner
Herkes olmaz ḫab^c ile evzān-ı nazma āşinā'
- 21 Bizdedür nazm ile her gūne kemāl-i ma^crifet
Ol Hudānuñ birliğine eylerüz ḫamd ü şenā
- 22 Nazm ile māḫiyyetin izḫār iden ehl-i dile
Pür-nigāh [u] iltifāt ister maḫāzil iktifā

15 irdükde: oldukça S; olur: olup E; üşküteler: şüküteler M // biri birinden: bir birisinden E

17 : - M, S

18 sen daḫı aña bedel ol: eyle tanzīr-i maḳāl ey E

19 : - M, S

20 dilde: - E // nazma: nazm S

21 : - M, S

22 : - M, S

- 23 Maṭla^c-ı nūrü'l-Hudādur şı^cr-i āṣārum benüm
Gösterür ^cuṣṣāk-ı dehre revnaḳ [u] zīb-i liḳā
- 24 Bulmaḳ isterseñ ḫaḳīḳatle kemālūñ semtini
Olagör ^cālemde cānā sen muḫibb-i Muṣṭafā

3

Ġazel*

Fe^ci lā tūn / Fe^ci lā tūn / Fe^ci lā tūn / Fe^ci lūn

- 1 Naẓm-ı dīvānuma baḳ ḥôş-eşer oldı peydā
Nev-īcād-ı suḫan-ı mā-ḫazar oldı peydā
- 2 N'ola her sālīk-i ṭıfl-ı dil olursa āgāh
Ma^crifet server-i pīr-i peder oldı peydā
- 3 Şu^carā zümresinūñ server [ü] sālārı benem
Baña tab^ciyyet ider çok nefer oldı peydā
- 4 Diñlesün ehl-i şafā nāle-i cān-sūzumı kim
İmdi erbāb-ı kemāle hūner oldı peydā
- 5 Bezm-i ^caşḳa n'ola gelsem ben ^cağız dadıyla
Ṭūṭi-i ṭab^cuma şehd ü şeker oldı peydā

23 Hüdādur: - M

24 kemālūñ: kemāl E; semtini: semtin E

3 - C, 1b E, 7b M, 5a S

* Ġazel: Dīvān-ı Cesārī Benderī E, - M

1 dīvānuma: āṣāruma S

3 sālārı: sālār E, M // nefer: neferler E

4 : - M; diñlesün: diñlesünler E

5 ṭab^cuma: ṭab^cum S // ü: - E, M

- 6 Baħr-i ulzüm dűrr-i Őeh-vārına nisbetle yine
Bī-bahā nűr-ı műcellā gűher oldu peydā
- 7 Őeb-i zűlmetde tűrurken nice evķāt [u] zamān
Tāl^ˆat-ı hāle-i bedr-i ķamer oldu peydā
- 8 Maṭla^ˆ-ı Şems-i cihān-tāb dimek Őāyeste
Pertev-i Şa^ˆŐa^ˆa-endāz-ı fer oldu peydā
- 9 Hűāb-gāhumdan uyandurdu beni bād-ı Őabā
Bu ğazel bende de vaķt-i seħer oldu peydā
- 10 Gűzűműñ merdűm[i] rűŐen-ger olur ise ne ṭañ
Dile bir cāy-ı penāh-ı maķarr oldu peydā
- 11 NeŐ'e-i feyż-i suħanum baħŐ-ı Őafā gűsterdi
Yine bir nazm-ı ^ˆalā mu^ˆteber oldu peydā
- 12 İtsűn im^ˆān ile bir hűŐ-nazar erbāb-ı kemāl
Baña tevfiķ-i Hudā rāh-ber oldu peydā
- 13 Tāze eŐ^ˆār ile pűr olmadadır dűvānum
Ey Cesārī hele baķ ğűr neler oldu peydā

7 tűrurken nice evķāt [u] zamān: nice demler idi ķalmıŐ idűm E
9 uyandurdu: uyandırur S; beni bād-ı Őabā: Őabā bād beni E
10 ne ṭañ: ṭañ mı E
12 rāh-ber: reh-ber M

Ġazel*

Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi l ūn

- 1 Bed'-i dīvānuma sensūñ sebeb ey zāt-i ^çalā
Eşer-i ^çaşkuñ olur ise bu nazmum n'ola
- 2 Dile keşf oldu maḥabbet ile mevzūn kelām
Bulurum ^çaşq ile sevdāda leṭāfet ḥālā
- 3 Bezm-i aḳdemde görüp naḳş-ı cemāl-i ḥüsñüñ
Vāşıfuñ olmışum eş^çār yazup çok imlā
- 4 Bilür ^çālem benüm üftāde saña olduğumı
İderüm anuñ için şubḥ [u] mesā vāveylā
- 5 Beni Mecnūna bedel sākin-i şahrā itdüñ
Ne bu eşkāl [ü] şuver naḳş-ı cemāl-i Leylā
- 6 Mālik-i Şīrīn-edā emşel-i Ferhādam ben
Ḥakk olur tīşe-i şevḳum ile kühsār-ı belā
- 7 N'ola meydān şu^çarāsına ser-efrāz olsam
Baña bir ḥayli kemālāt virüpdür Mevlā

4 - C , 1b E, 8a M, 5b S

* Ġazel: - M

1 dīvānuma sensūñ sebeb ey: dīvāna sebeb sensūñ eyā E; zāt-i ^çalā: gül-i zībā M

2 ^çaşq ile sevdāda leṭāfet ḥālā: vaşfını itdükçe senin çok evlā E

3 vāşıfuñ olmışum eş^çār yazup çok imlā: çekerüm ^çaşq ile sevdā vü ḡamuñ ben ḥālā E

4 olduğumı: olduğum E

5 Mecnūna: Mecnūn S // cemāl: cemāle E

7 ser-efrāz: ser-firāz M, S // kemālāt: kemālātı M

- 8 Nazm-ı tanzîr-i maḳāl eylerüm ânîde hemân
İmtihân olmak için şâ'ire fi'l-cümle şalâ
- 9 Hâşıl-ı bâde-i aşḳ itdi beni mest [ü] ḥarâb
Bir nefes ayılamam ḥaşre degin ben aşlâ
- 10 Yok durur ḥayra yarar zerre ḳadar aḥmâlüm
Geçdi hep 'ömr [ü] günüm nefis [ü] hevâ ile dilâ
- 11 Ehl-i ḥâlem baña Benderli Cesârî dirler
Şu'arâyam fuşahâyam fuḳahâ hem monlâ

5

Gazel Naḥt*

Fâ' i lâ tün / Fâ' i lâ tün / Fâ' i lâ tün / Fâ' i lün

- 1 Ey Ḥabîb-i Ḥaḳ saña bu tende cân olsun fedâ
Râhına bezl itmişüm rûḥ-ı revân olsun fedâ
- 2 Çün senüñ zâtuñ için ḥalḳ oldu bu 'âlem ḳamu
Saña ins [ü] cin melâ'ik dü cihân olsun fedâ

8 şâ'ire: şâhide E

9 ayılamam: ayılam M; degin: dek M; aşlâ: ḥâlâ E

10 ḥayra yarâr zerre ḳadar: zerre ḳadar ḥayra yarar S // geçdi hep: geçmede E

11 ḥâlem: 'âlem E; Benderli: dillerse E; dirler: dirür E // fuḳahâ: fuḳahâyam M;
fuşahâyam fuḳahâ hem: görünür size şekil-i E

5 - C, - E, 8b M, 5b S

* Gazel Naḥt: - M

2 ḳamu: - M // cin: cin ü M

- 3 Ehl-i dil dünyā vü mā fihāya dimiş in [ü] ān
Dilde zıkr-i فکان کن kevn [ü] mekân olsun fedā
- 4 Mā'-i cārīler yüzün hāke sürüp eyler niyāz
Heft-deryā-yı hayāt-ı cāvidān olsun fedā
- 5 Cümle 'ālem saña ümmet olmağa müştākdur
Ey Cesārī neyki var pīr [ü] civān olsun fedā

6

Ġazel Na'ṭ*

Fā'ṣi lā tūn / Fā'ṣi lā tūn / Fā'ṣi lā tūn / Fā'ṣi lūn

- 1 ẖaddūne cānā senūñ serv-i revān olsun fedā
La'ṣlūne āb-ı hāyāt-ı cāvidān olsun fedā
- 2 Bāğ-ı hūsnūñ zeyn kılmış sünbül-i gīsūlaruñ
'Ārızuñ renginine hep gül-sitān olsun fedā
- 3 Diñleyen dir şavt-ı hoş-elhān şeker-güftāruñı
Saña yüz biñ tūṭī -i şīrīn-zebān olsun fedā
- 4 İrmek olursa müyesser ol metā'-ı hūsnūne
Dilde iḥsān [u] keremden naḳd-i cān olsun fedā

3 ehl-i dil: ehl S

فکان: En'ām 6/73, me'āl: " O gün O, 'Ol' der, oluverir."

5 saña ümmet olmağa: ümmet olmağa saña M

6 - C, - E, 8b M, 5b S

* Ġazel Na'ṭ: - M

- 5 Ey Cesārī na^ʿta dā'irdür kelāmuñ çün senüñ
Rāhına Ḥassān-veş çok şā^ʿirān olsun fedā

7

Ġazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Yār vaşfuñ şerḥin itmek gāyetle elzem baña
Neşve-i feyz-i leb-i la^ʿlūñ görindi dem baña
- 2 Çeşm-i maḥmūruñ ḥarābāt ehl[i] kılmışdur beni
Mest-i ^ʿaşkam rindlerdür hem-dem maḥrem baña
- 3 Ey büt-i tersā senüñçün korḫarum āh itmege
Gökde şāyed incinür ^ʿİsāy bin Meryem baña
- 4 Luṭfuñ añup bir nefes ister isem şād olmağa
^ʿĀrız olur günde biñ kez derd ü miḥnet ğam baña
- 5 Bu Cesārī vaḫt-i vuşlatdan ḥaber-dār olmadı
Oldı şol sırr-ı dehānuñ müşkili mübhem baña

5 çok: - S

7 - C, - E, 8a M, 5b S

* Ġazel: - M

1 şerḥin: şerḥ M; gāyetle: gāyet M

2 rindlerdür: rindelerdür S

4 biñ: - M; miḥnet ğam: ğam miḥnet (Kafiye gereği takdim-tehir yapılmıştır.)

8

Ġazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Hālet-i ʿaşkı sen aşlā añlamazsuñ zāhidā
Dahl-i ʿāşık itme çün rāzı degüldür ol Hudā
- 2 Fahr-i ʿālem serveri halk itdi maḥbūbum didi
Bil ʿayān ʿaşkuñ zuhūrı Haḫdan oldı ibtidā
- 3 On sekiz biñ ʿālemüñ bünyādına ʿaşkdur sebeb
Sālik olan anuñ içün ʿaşka eyler iktidā
- 4 ʿAşkdan dil dūr olmaḫ bir nefes hīç istemez
N'ola bu cān u serüm ʿaşk uğrına olsun fedā
- 5 Menzil-i kāma irenler ʿaşk ile irmiş durur
Māh [u] encüm şems-i raḫşān olımaz ʿaşkdan cüdā
- 6 Rūzigār ile şular ʿaşka muḫārindür kamu
ʿAşk ile cevelān ider her neyki vardur mā^ʿadā
- 7 Nev-bahār eyyām[1] güller hūb olup mergūb olur
ʿAndelīb-i ʿaşk olur vaḫt-i seḫer eyler nidā

8 - C, - E, 8b M, 6a S

* Ġazel: - M

2 serveri: server M // Haḫdan: Haḫdan Haḫdan S

4 uğrına: rāhına M; olsun: olsa M

7 olup: olur S

- 8 Bir ma'arif ehline şorsañ saña virür cevāb
Mejde var 'aşk-ı harāret bende te'sīr-i şadā
- 9 Bu Cesārī 'aşk hālinden haber-dār olıcak
Kıldı 'uşşāk-ı cihāna vaşf-ı 'aşkı hoş-edā

9

Gazel*

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 Aşığı bir bülbül-i nālān ider 'aşk-ı Hudā
Gülleri biñ şevk ile handān ider 'aşk-ı Hudā
- 2 Hāşılı 'aşkdur cihān bünyādına bā'ış olan
On sekiz biñ 'ālemi seyrān ider 'aşk-ı Hudā
- 3 Bir tecellīdür beni hayrān [u] ser-gerdān iden
Her neye kıldum nazār lem'ān ider 'aşk-ı Hudā
- 4 'Aşk vāsī'dür dilā bir kāmīl-i bahre iriş
Kaṭre-i nāçiz iken 'ummān ider 'aşk-ı Hudā
- 5 Hızmet eyle dehr içinde himmet-i merdānı al
Bir gedā iken seni sultān ider 'aşk-ı Hudā

8 saña: - M

9 2b C, - E, 9a M, 6a S

* Gazel: - C, - M

1 gülleri: güllere M, S

2 hāşılı: - C; cihān: işbu cihān C

4 iken: gör C

5 hizmet eyle dehr içinde himmet-i merdānı al: himmet-i merdān ile her iş olurmuş tamām C

- 6 Sa^çy iderseñ gördüğün her nazm[1] tanzîr itmege
Hoş müretteb şâhib-i dîvân ider ^çaşk-ı Hudâ
- 7 Ey Cesârî tâze eş^çâr [u] kelâm söyle seni
^çArşa-gehde şâ^çir-i meydân ider ^çaşk-ı Hudâ

10

Gazel*

Fâ^çi lâ tün/ Fâ^çi lâ tün/ Fâ^çi lâ tün /Fâ^çi lün

- 1 Dôstum bahş-ı şafâdur ülfeti ^çaşkuñ baña
Çok teşevvuk hâşıl eyler şohbeti ^çaşkuñ baña
- 2 Bir nigâh-ı nazra-i im^çâna muhtâc olmışum
Devlet-i dârâ deger ol rü'yeti ^çaşkuñ baña
- 3 Nakş-ı hüsnuñ gönlümi cezb itdi hayret içreyem
Özge hâlet bahş kıldı zîneti ^çaşkuñ baña
- 4 Vâkıf oldum çün dehân-ı la^çl-i nâbuñ seyrine
Hoş hayâlet gösterür keyfiyyeti ^çaşkuñ baña
- 5 Mazhar olmağdur murâdum luţfuña ihsânuña
Bilmem olur mı müyesser himmeti ^çaşkuñ baña

6 sa^çy iderseñ gördüğün her nazm[1] tanzîr itmege: nazm-ı âgâz eylemek ey dil saña lâzım bu dem C

10 - C, - E, 9a M, 6a S

* Gazel: - M

- 6 Ey Cesārī dūşmişüm sevdālara Mecnūn gibi
Bağladur başka kıyāfet şūreti ʿaşkuñ baña

11

Ġazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Var mı cānā söyle cüz'-i hürmeti ʿaşkuñ baña
Yohsa yok mıdur ʿināyet devlet-i ʿaşkuñ baña
- 2 Bir güler yüz göster[ür] ʿuşşākına maħbūb olan
Olmadı senden kerem ol himmeti ʿaşkuñ baña
- 3 Ġayrılarla ʿış [u] ʿişret bezm-i şohbet eyledūñ
Ya niçün olmaz naşīb ol ũlfeti ʿaşkuñ baña
- 4 Söyle yanūnda nedür bu cürm [ü] ʿişyānum benüm
Kılmaduñ bir kerre ʿizzet şefkat-i ʿaşkuñ baña
- 5 Bu Cesārī cevır [ü] zūlmūne nedendür müsteħak
Çok elem virmekdedür şol miħneti ʿaşkuñ baña

11 -C, - E, 9b M, 6b S

* Ġazel: - M

1 hürmet: hizmet S

3 naşīb: - S

5 elem: - M

12

Ġazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Āh kim çok çekdürür devr-i felek zillet baña
Güne güne kahr ider virmez neden rāhat baña
- 2 Tāli^ʿüm kemdür veyāhūd iktizāsı bahtumuñ
Kānde bir dilber seversem gösterür firqat baña
- 3 Dehr-i dūnuñ kāse kāse nūş kıldum zehrini
Dem-be-dem müzdād olur bu derd ile ʿillet baña
- 4 ʿAşq bir mühlik marazdur ey tabīb itme ʿilāc
Şerbet-i vaşl-ı leb-i yārdur devā şihhat baña
- 5 Ey Cesārī şā^ʿiriyet dilde tevcih olalı
Bahş olındı taraf-ı Hāğdan özge bir hālet baña

13

Ġazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Kıldığum Hāğdan taleb ezvāc-ı rü'yetdür baña

12 - C, - E, 9b M, 6b S

* Ġazel: - M

4 leb: - M

13 - C, - E, 9b M, 6b S

* Ġazel: - M

Fıkr [ü] zıkrüm cümle hep mi'rac-ı vuşlatdur baña

- 2 Ğurbet ilde āh kim ben yalıñuz aldum ğarīb
Dīde yaşum ki aar emvāc-ı hıkmetsdūr baña
- 3 Āsumāna dūd-ı āhum halka halka ıkduđı
Var ise ey dil hemān ol tāc-ı izzetsdūr baña
- 4 Kışver-i cismüñ n'ola sulţānı olursam bu dem
İntikāl-i nad-ı şādī bāc-ı devletdūr baña
- 5 Ey Cesārī illeyi ek at ouñ baş yayını
Menzilüñ bulma şafā āmāc-ı rāhatdur baña

14

Ğazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Murđ-ı dil-ārāmuña hoş āşiyāndur arl'ova
Dil-rübā bir urre-i perem nişāndur arl'ova
- 2 Lāle gül sūnbül şakāyık şad-hezār şüküfteler
Cān dimāđın ıtr ider anber-feşāndur arl'ova

2 ben: - S; ki: - M

4 nakd: fakd M

14 - C, - E, 10a M, 6b S (Derkenar)

* Ğazel: - M

2 şüküfteler: şüküfte-vār M

- 3 Hîç doyulmaz bâğ [u] baqçe büstānı seyrine
Gūyiyā dehr içre firdevs-i cināndur arl'ova
- 4 ağlayup her bir arafdan şuları aqmaqdadur
Ehl-i aşq eglenmege hoşça mekāndur arl'ova
- 5 Hūblarınıñ bir nigāhı āşıkānı cezb ider
Hāliyā bir mecmu^c-ı kān-ı dilāndur arl'ova
- 6 Şā^cir-i şīrīn-edālar vaşfin itmişdür anuñ
Ey Cesārī diller içre rāygāndur arl'ova

15

azel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Söyleden hoş hoş kelām ol sūhan-gūdur baña
Keyf-i aşkı başş iden bir cām-ı memlūdur baña
- 2 Rāyiz-i ālemde yir yir şevk ile vaqt-i seher
Būlbūl-āsā itdüren feryād gül-rūdur baña
- 3 oğru ıkmış arb-ı şaş ile kemāndan oq gibi
Menzil-i maqşūda ger yetmez isem tūdur baña

3 büstānı: büstān M

15 - C, - E, 10a M, 6b S

* azel: - M

1 ol: - M

2 gül-rūdur: gül-rūlardur S

3 oğru: oğrı S

- 4 Görmez isem cümle eşyāda cemālūñ nūrını
Ey gözüm başdan başa ʿālem ʿarañudur baña
- 5 Ey Cesārī tekye-i ʿirfānda tutdum ʿarār
Dilde fikr [ü] vird [ü] zikrüm şimdi yā Hūdūr baña

16

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 ʿAşıkam hiçbir nefes şabr [u] ʿarār olmaz baña
ʿAşķ [u] sevdādan cihānda kesb[ü] kār olmaz baña
- 2 Tab ʿa lāyık dil-rübālar vaşfin inşā itmege
Nuṭķ-ı hoş şīrīn-edā şöhret-şī ʿār olmaz baña
- 3 Kāmet-i dil-cū güzel maḥbūb-ı müstesnā ola
Sevdüğüm çün anları ben hīç ʿār olmaz baña
- 4 Bir perī-ruhsāra mā ʿildür gönül çoķdan berü
N ʿeyleyem yanında şūḥuñ i ʿtibār olmaz baña
- 5 Çok temennā eyledüm yārūñ vişāl-i devletin
Āh kim aşlā müyesser vaşl-ı yār olmaz baña

4 göremezsem: görmezsem S; nūrını: yüzini M // ʿarañu: ʿaralık M

16 2a C, - E, 10a M, 6b S

* Ġazel: Ġazeliyyāt-ı Der-Ĥarf-i Elif C, - M

1 şabr: şabrı C, M // kesb: ğayr C

4 berü: beri C

- 6 Tālī'üm ṭālī' degül 'aksine devr eyler felek
Ol ecilden baht-1 devlet pāyidār olmaz baña
- 7 Giceler tā şubha dek bīdār olup encüm gibi
Beklemek çün kūy-1 yārı hīç uyar olmaz baña
- 8 Derd ile bīmār-1 'aşkam ey ṭabīb itme 'ilāc
Haḫdan özge kimselerden bir medār olmaz baña
- 9 Ey Cesārī 'ālemi iḫrāk bi'n-nār itmege
Dūd-1 'āh-1 āteşinüm gibi nār olmaz baña

17

Ġazel*

Fā' i lā tün / Fā' i lā tün / Fā' i lā tün / Fā' i lün

- 1 Dôstum şol 'arızuñ seyr eylemek güldür baña
Kākülüñ şeb-bū dü zülfüñ tāze sünböldür baña
- 2 Nev-bahār eyyām[1] geldükde bu gönüm egleyen
Şavt-1 murğān nağme-i feryād-1 bülböldür baña
- 3 Her dem 'irfān meclisinde kulḫul-1 mīnā ile
Neşve taḫşīl itdüren bintü'l-'ineb müldür baña

7 : - M // giceler: gice C

8 derd: dād M

9 'ālemi: 'ālem C // 'āh-1 āteşinüm: - M

17 - C, - E, 10b M, 7a S

* Ġazel: - M

1 dü: -dur M

2 eğleyen: eyleyen M

3 itdüren: iden S

- 4 Bir dem içre esb-i dil eyler cihānı cüst [ü] cū
Menzil-i çābük-süvārum ṭab^c-ı düldüldür baña
- 5 Ey Cesārī söyleyen eş^cārī ānīde hemān
Saña tanzīr itmez isem işbu dem zuldür baña

18

Ġazel*

Fā i lā tūn / Fā i lā tūn / Fā i lā tūn / Fā i lūn

- 1 Muşhaf-ı ḥüsnüñ okudur dil-rübā ezber baña
Ol ecilden ḥāfız-ı Qur'āndur dirler baña
- 2 Vechüñ üzre sūre-i seb^ca'l-meşānī görünür
Hep beyān oldu o sırlar cümlesi yer yer baña
- 3 Āsumān-ı ḥüsnüñi zeyn eylemiş başdan başa
Encüm-i ḥālī o şūḥuñ gösterür cevher baña
- 4 Ka^cbe-i kūyuñ ṭavāf itmekde kılmazdum kuşūr
Menzil-i kāma irerdüm olsa ger reh-ber baña
- 5 Görse eş^cārum benüm Ḥassān taḥsīn eyleyüp
Bu kemālāt ile dirdi pīr hem perver baña

4 düldüldür: dıldür M
18 - C, - E, 10b M, 7a S
* Ġazel: - M

- 6 Kağı yirli olduğum dilberler eylerse su'āl
Ben Cesārī 'Aşıqam mevlūd ol Bender baña

19

Gazel*

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 'Arızuñ seyrānın itmek gül gül-istāndur baña
Zevk-i vaşluñ arzūsı bāğ [u] bostāndur baña
- 2 İşbu mevzūn-ı şī'arum dād-ı Hākdur dād-ı Hāk
Tab' -ı isti' dād-ı feyz esrār-ı Yezdāndur baña
- 3 Dilde nuḡ-ı vāridātum cān ile kim gūş ider
İttılā' -ı hāl olunca cümle ḡayrāndur baña
- 4 Bezm-i şevk-āver olup destüme sāzı alduğum
Bā' iş-ı 'aşk [u] maḡabbet cem' -i ḡübāndur baña
- 5 Çünkü dil başdı kadem ehl-i ma'ārif rāhına
Menzil-i kāma irişmek elbet āsāndur baña
- 6 Cism-i vāḡid 'āşık u ma'şūk imiş 'ālemde çün
Hem-nişīn olmağ anuñla ḡābil imkāndur baña

6 yirli: yirli S
19 - C, - E, 11a M, 7a S
* Gazel: - M
1 seyrānın: seyrān M

- 7 Mey ü maḥbūbdan Cesārī çekmiş el dirler ise
Böyle efvāh-ı kelām hep cümle bühtāndur baña

20

Ġazel*

Meḥ Ÿü lü / Me fā Ÿı lü / Me fā Ÿı lü / Fa Ÿü lün

- 1 Eşāra meyl virmiş işitdüm şeh-i dārā
İcād-ı ğazel itse n'ola şāir-i ğarrā'
- 2 Ey nükte-şināsān mā'il-i ehl-i maḥabbet
Hoş-nazm-ı kemāle idegör ma'rifet icrā
- 3 'Aşq ile neler çekdüñ ise baş-ı beyān it
Sevdā-zede ḥāl ehl[i] olan Vāmıķ [u] 'Azrā
- 4 Olmaķ dileyen dehrinde yār vaşlına nā'il
Bir yār için elbet ider aġyāra müdārā
- 5 Meftūn ideli kendüsine bir saçı Leylā
Mecnūna bedel kıldı beni sākın-i şahrā
- 6 Dervīş tab'ıyyet benem 'ālemde Cesārī
Aġlar gezerüm Ḥaķ diyü leylen ü nehārā

7 mey: beş S

20 - C, - E, 11a M, 7a S (Derkenār)

* Ġazel: - M

1 eşāra: eşār S

3 çekdüñ ise: çekdi ise M

5 Mecnūna: Mecnūn S

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 H̄ayli demdür ʿaşıḳam ey dilber ol āgāh baña
Müstehaḳ gördi senüñ ʿaşḳuñ Hudā nāgāh baña
- 2 Kime ʿarz idem derūnum ḫālını sen var iken
Bende vü kemter gedāyam raḥm ḳıl ey şāh baña
- 3 Meclis-ārāda beni sen göz ucıyla göricek
Nīm-nigehle āşınālıḳ göstere gāh gāh baña
- 4 Ey kemān-ebrū toḳındı cāna tır-i müjḡanuñ
Ben bu dertden h̄iç iflāḫ olmazam eyvāh baña
- 5 H̄avfūm oldur ḡuşşa [vü] ḡamʿāḳıbet eyler helāk
Ḥasretā vā firḳatā ḫaşre degin āh āh baña
- 6 Nām [u] şānum söylenür ʿĀşık Cesārī işbu dem
Viridi bir ḫayli kemāl Ḥazret-i Allāh baña

21 - C, - E, 11a M, 7b S

* Ġazel: - M

1 Hudā nāgāh: üstād M

3 göstere: göster M

4 müjḡanuñ: müşḡinüñ M

Gazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Her kaçan meyl itse dilber semt-i şahrādan yaña
Halk-ı ˆalem ˆazm ider seyr ü temāşādan yaña
- 2 Hāzır olur ˆişret için hep şurāhī vü sebū
Çeng [ü] ney meyler gelür bezm-i ehibbādan yaña
- 3 ˆAndelīb bŷy-ı haķīkatden haber-dār olmasa
Varmaz idi çın şehirde verd-i raˆnādan yaña
- 4 İtmeseydi hŷsni nŷrından eger nŷr iķtibās
Gözlerüm bakmazdı ol şŷh-ı dil-ārādan yaña
- 5 Baña āhı itdürürse ol bŷt-i tersā eger
Ser çekŷp gider şerārım ol Mesīhādan yaña
- 6 Ey Cesārī çŷn yöneldüm ebruvānuñ tākına
Gitdi şŷfī mescide ruhbān kilīsādan yaña

22 - C, - E, 11b M, 7b S

* Gazel: - M

2 şurāhī sebū: şurāhī-i şŷrbŷ S

3 şehir: şaħar M

5 bŷt: put S

6 kilīsādan: kilīsāndan M

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Lāzım itmek merĥabā senden baña benden saña
Āşınālık iktizā senden baña benden saña
- 2 Biz senüñle çün elest bezminde maĥrem olmışuz
Var maĥabbet cānuma senden baña benden saña
- 3 İşbu dem aĥbāb arasında bülend-āvāz ile
Ġitmeli şīt [u] şadā senden baña benden saña
- 4 Ser-ķalemdeñ tarĥ idüp ra^ˆnā ġazeller yādigār
İrmeli luţf [u] ^ˆaţā senden baña benden saña
- 5 ^ˆÖmrümüz āĥir olup ger fevt olurşak ġāh ġāh
Olmalı ĥayır du^ˆā senden baña benden saña
- 6 Söyle luţf it faşluñ itmāmında her dem ħahveci
Ķahveyi virsün caba senden baña benden saña
- 7 ^ˆArşa-gehde bu Cesārī ^ˆĀşıķa eş^ˆardan
Ola tanzīr-nümā senden baña benden saña

23 - C, - E, 11b M, 7b S

* Ġazel: - M

1 senden baña benden saña: benden saña senden baña S

2 çün: çok M

24

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Hāḡ ile hāḡ olagör kim halk yār olsun saña
Kenz-i esrār-ı rumūzāt āşikār olsun saña
- 2 Pīr dāmānın tutup kıl himmet-i ʿaşkı taleb
Mālik ol bir devlete kim nām-dār olsun saña
- 3 Şāʿiriyetlikle añdur kendūñi bu ʿarşada
İsterüm senden anı kim iʿtibār olsun saña
- 4 Göster ol ʿankā tabīʿatden nişān bir eşer
Dāma düşmez murġ-ı diller hep şikār olsun saña
- 5 Ey kemāl ehli Cesārīyem ġazel tarḡ eyledüm
Armaġanumdur qabūl it yādigār olsun saña

25

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Dōstlar bir kāmēt-i bālāya oldum mübtelā

24 - C, - E, 11b M, 8a S

* Ġazel: - M

25 - C, 3a E, 12a M, 8a S

* Ġazel: - M

Dil-rübälarda şeh-i vālāya oldum mübtelā

- 2 Hāmdü li'llāh göñlüm ednāya tenezzül eylemez
Ol ecilden hūsn ile a^lāya oldum mübtelā
- 3 Ruḥları güldür dili bülbül şaçı sünbül anuñ
Nergis-āsā dīdesi şehlāya oldum mübtelā
- 4 Nasıl Mecnūn olduğum işbāt için bu ^lāleme
Şehr-i dilden bir şaçı Leylāya oldum mübtelā
- 5 Hūsnü üzre oqınur seb^a'l-meşānī āyeti
Hāfız-ı Qur'ān olan mollāya oldum mübtelā
- 6 Ben o şūḥuñ ismini bir hoş hele vaşf itmege
Ey Cesārī hūsn-i ḥaṭ imlāya oldum mübtelā

26

Gazel*

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Teşne-gāna la^lūñ ābı gerçi kim eyler şalā
Bir içüm şuya nice kānī^c olur biñ mübtelā

3 dili: dil M

4 için bu: içündür E // bir şaçı: şimdi bir E

5 hūsnü üzre oqınur seb^a'l-meşānī āyeti: muşaf-ı 'aşkı kırā'at eyleyüp ezber imiş E // mollāya: monlāya E, S

6 ben o şūḥuñ ismini bir hoş hele vaşf itmege: hūsnü üzre oqınur seb^a'l-meşānī āyeti E

26 2a C, - E, 12a M, 8a S

* Gazel: - C, - M

1 olur: ola M, S

- 2 Ka'be hüsnüñ zemzem ol çāh-ı zenaḥdāndan çıkar
Merve ḥaḳḳı nūş iden zāta olur maḥz-ı şifā
- 3 Sidre vü tūbā müşekkeldür o serv-ḳāmetüñ
Hīç o ḳaddüñ-veş bulunmaz yirdür ḥaṭṭ-ı muntehā
- 4 Sāye-i luṭfuñ gibi ārām-gāh olmaz dile
Bāb-ı raḥmuñ gibi yoḳ hīç bir penāh-ı dil-güşā
- 5 Ey Cesārī ma'rifet taḥşīl itmişdüm ezel
Şimdi oldum dehr içinde ehl-i 'aşḳa reh-nümā

27

Gazel*

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 Bende iken şāh-ı kişverden cüdā düştüm cüdā
Mişl[i] yoḳ bir 'ālī dilberden cüdā düştüm cüdā
- 2 Gözüme 'ālem ḳaranlık olduḡunuñ vechi bu
Bir cemāl-i mihr-i enverden cüdā düştüm cüdā

2 zenaḥdāndan çıkar: zenaḥdānındadır C // Merve ḥaḳḳı: Merve-i ḥaḳḳı M; iden: ideñ M

3 serv: dil-cū C

4 dile: baña S // yoḳ hīç: hīç yoḳ M, yoḳ C; dil-güşā: ilticā C

5 şimdi oldum dehr içinde: n'ola olsam şimdi ben C

27 - C, - E, 12a M, 8a S

* Gazel: - M

2 ḳaranlık: ḳarañu S; vechi: vech S

- 3 Rūzigār-ı bād-ı ğam tar eyledi andan beni
Başum üzre t̄ac [u] miĝferden cüdā düştüm cüdā
- 4 ʿAynuma gelmez kamu eşcār-ı dehrūñ mīvesi
ʿAyn-ı bādām-ı muķaşşerden cüdā düştüm cüdā
- 5 Tūtī [vü] bülbül kelāmuñ vaşfını eyler iken
Lāl oldum nuţķ-ı şekkerden cüdā düştüm cüdā
- 6 Ey Cesārī hāne-i ķalbüm nice jeng olmasun
Şāh-ı mir'āt-ı Sikenderden cüdā düştüm cüdā

28

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Kemāl-i kāmīlān itse eger bir nazm ile icrā
Maķāl-i şāʿirān añlar bilür cümle nedür maʿnā
- 2 Rumūz-ı mā-ħaşal idrāk tefahhüm idemez nādān
Me'al[i] her zamān dilde olur üç vezn ile peydā
- 3 Müdām isterüm cānā muşannaʿ nazm-ı bünyādı
O hāl-i imtiħān eyler hezārān ʿāşıķ-ı şeydā

6 jeng: zeng S
28 - C, - E, 12b M, 8b S
* Ġazel: - M
2 tefahhüm: tefhīm M

- 4 Maḳarr-ı āşiyān itsem bu Ḳāf-ı ʿaşḳı ʿanḳā-veş
Cibāl-i āşiyān olmaz maḳarr-gāhum benüm aşlā
- 5 Rüsüm-ı maʿrifet budur Cesārī gel hūner göster
Ricāl-i nāzımān disün saña bir şāʿir-i ğarrā

29

Ġazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Māh-cebīnüm ṭalʿatuñ ʿarz-ı liḳā eyler baña
Pertev-i āyīnesin ğītī-nümā eyler baña
- 2 Dilde ger ğam ʿarız olsa fehm ider āşārını
Anı defʿe cilveler baḥş-ı şafā eyler baña
- 3 Bezm-i meyde çeşm-i mestüm nūş-ı bāde idicek
Göz ucıyla ğāh ğāhi merḥabā eyler baña
- 4 Ben marīz-i ʿaşḳ ile bir mübtelā olmuş iken
Ol ṭabībüm şerbet-i laʿlin devā eyler baña
- 5 Gösterüp rüy-ı şecāʿat Ḥaydar-ı kerrār-veş
Zülfekār-ı ḳaşların yir yir şalā eyler baña

29 - C, 3a E, 12b M, 8b S

* Ġazel: - M

1 māh: meh E, M

2 ger ğam: ğam ger E

3 ğāh ğāhi: ğāh ğāh E

5 -veş: reviş E // yir yir: birer E

- 6 Şā^çir-i şīrīn-zebānam ^çarşa içre dā'imā
Nazm ile evşāf-ı dilber iktizā eyler baña
- 7 Ey Cesārī birbirinden olsa a^çlā hūblar
Mā-^çadāyı sevmem ol yār iktifā eyler baña

30

Gazel*

Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lūn

- 1 Dilberūñ hūsn-i cemāli meh-liķā olur baña
Sīnesi billūr mir'āt-ı şafā olur baña
- 2 Dil teveccüh kıble-i cānāneye olduğı dem
Merkez-i çeşmüm benüm kıble-nümā olur baña
- 3 Hācı-veş dīdār-ı yāri kaçdum itmekdür tavāf
Nā'il-i rūz-ı vişāl ^çid-i duhā olur baña
- 4 Reh-güzār-ı yārda ol meşakķat gerçi var
İntihā cevr [ū] cefālar hep şafā olur baña
- 5 Ey Cesārī ger baña nāz [u] edā kılsa güzel
^çAşķum artar ol ķadar mihr-i vefā olur baña

6 -zebānam ^çarşa içre dā'imā: - zebān hoş-edāyam ^çarşada E

30 - C, - E, 13a M, 8b S

* Gazel: - M

1 cemāli: cemālin S

2 cānāneye: cāniye S

5 olur: eyler S

Ġazel K alenderi*

Meġ u l  / Me f  i l  / Me f  i l  / Fa u l n

- 1 Bir dildeki  aŐkuġ eşeri   n ola peyd 
M mkin mi aġa eylememek c nını ihd 
- 2 Ta l m-i  ul m itmede ġonca dehen nden
 y t-ı ruġuġ ezber ider b lb l-i Őeyd 
- 3 Ey aġsen-i takv m Şuver-i z lf-i siy huġ
Bi'll h getir r bu ser me bir  ara sevda
- 4 UŐŐ kuġ olup ġalk-ı cih n vaŐfuġ iderler
Medd ġlaruġ olmaġda n m y n h veyd 
- 5 C n virmeden a r z ider Şanma Ces r 
 y  ne zarar ġalk-ı cih n olsa hep a d 

31 2b C, - E, 13a M, 8b S

* Ġazel K alenderi: -C, - M

1   n: - C

5 virmeden: virmed n M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā Ğī lü / Meḡā Ğī lü / Fa Ğ ū lün

- 1 Hübān ile meşhūr ise de Belḡ [ü] Buḡārā
Sen gibi güzel anda yok ey şūḡ-ı dil-ārā
- 2 Eksüklügi noḡşānluġı bilsün edeb itsün
Öykünmesün ol ḡüsnüñe ḡarşu meh-i ḡarrā
- 3 Ey lebleri mül Ğaşḡuñ ile bir nice Ğāşık
Kūyuñ dolanup gezmededür mest-i muḡarrā
- 4 Kāküllerüñ itdüḡçe perīşān o maḡalde
ĞAḡlum daġıdur ḡāl-ı siyāḡ zülf-i muḡarrā
- 5 Vaşḡ eylemeden dilde seni ḡaşḡ-ı Cesārī
Görince ider şāĞire hep maĞrifet icrā

32 - C, - E, 13a M, 9a S

* Ġazel: - M

2 eksüklügi noḡşānluġı: eskilügi noḡşānını M

4 daġıdur: daġılır S; siyāḡ: siyeh M

33

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me ḥā ʿī lü / Me ḥā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Reftāruñı seyr eyleyen ey ḳadd-i semen-sā
Ya sidreye beñzetdi anı ya didi tūbā
- 2 Envār-ı cemālūñ nite ḥūrşīd-i cihān-tāb
Olmış hele rūyuñ daḥı bir māh-ı mużiyyā
- 3 Şol bāğ-ı ruḥuñ seyr iden anı didi kim bu
Ġīsū-yı ḥaṭṭ-ı kākül imiş sünbül-i zībā
- 4 Bir nuṭḳ ile biñ mürde-dil iḥyā idisersüñ
İ ʿcāz-ı demüñ nuṭḳ-ı Mesīḥ-i Meryem ʿĪsā
- 5 Küttāb-ı cihān bir yire gelse yazamazdı
Vaşfuñ nice ḳılsun bu Cesārī gibi ednā

34

Ġazel Semāʿī*

Me ḥā ʿī lün / Me ḥā ʿī lün / Me ḥā ʿī lün / Me ḥā ʿī lün

- 1 Beni bir ʿāşık-ı şūrīde pür-zār eyledüñ cānā

33 - C, - E, 13a M, 9a S

* Ġazel: - M

3 ruḥuñ: cemālūñ M

34 -C, - E, 13b M, 9a S

* Ġazel Semāʿī: - M

Miṣāl-i ʿandelībem meyl-i gül-zār eyledüñ cānā

- 2 Mesīre semtine teṣrīf kılduğūñ bu dem gördüñ
Hemān ol serv-veṣ nāz ile reftār eyledüñ cānā
- 3 Bahār-ı ʿaşkına yitdüm o dem cūṣ [u] ḥurūṣ itdüm
İki dīdem yaṣın ırmağ [u] enhār eyledüñ cānā
- 4 Görelden naḳṣ-ı ḥüsnüñ vālih ü ḥayrānuñ oldum ben
Dil ü cānum hemīṣe ʿaşka düṣvār eyledüñ cānā
- 5 Cesārīyem senüñ bu vaṣfına meṣğül olup āḥir
Beni bu ʿālem içre ṣāḥib-eṣʿār eyledüñ cānā

35

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Gören rūyuñ didi dilber ne dilber dilber-i zībā
Ne zībā pertev-i enver ne enver enver-i Mevlā
- 2 Ḥırām-ı nāzik izḥār it eyā serv-i sehī-ḳāmet
Ne ḳāmet ḳāmet-i ʿarʿar ne ʿarʿar ʿarʿar-ı tūbā

4 ü: - S

5 cānā: - M

35 2b C, Cönk 96, - E, 13b M, 9a S

* Ġazel: Semāʿī Cönk 96, Çār-ender-çār M

1 gören rūyuñ didi: gören vechüñ didi C, çı şüret cennet-i Cönk 96, göreñ rūyuñ didi M // ne: çı Cönk 96

2 sehī: sehā Cönk 96 // ne: çı Cönk 96

- 3 Lebüñ āb-ı zülāl ancağ olur ʿaşāneye zemzem
Ne zemzem zemzem-i kevşer ne kevşer kevşer-i me'vā
- 4 Şīrīn lafzuñ ḥalāvetle dimāğa virdi hoş lezzet
Ne lezzet lezzet-i şekker ne şekker şekker-i helvā
- 5 Cesārī ʿĀşık ey şāhum senüñ bābuñda bir bende
Ne bende bende-i kem-ter ne kem-ter kem-ter-i ednā

36

Ġazel

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Baḥş itme yūri bendeñi şermend ile cānā
Tūtī-i suḥansuñ dehen-i kand ile cānā
- 2 Ġam-gīn bu göñlüm n'ola alsañ ele bir kez
Nīm-nigeh ü қаққаһа vü ḥand ile cānā
- 3 Evzān bu nazm-ı hünerüm bilmek için sen
İşnā olagör şāhid-i pend ile cānā
- 4 Bir bezm-i maḥabbetde ben ʿaşq bādesi içdüm
Yandı cigerüm dönmişüm ol fend ile cānā

3 ne: çİ Cönk 96; kevşer: kevşeri C

4 ne: çİ Cönk 96; şekker: sükker Cönk 96

5 bābuñda: yanuñda S // ne: çİ Cönk 96; kem-ter: çāker Cönk 96

36 - C, - E, - M, 9a S (Derkenar)

- 5 Şehrūñ güzelinūñ yakışur başına destār
Her şām [u] seher gez yūri dūlbend ile cānā
- 6 Sūr^cat ile irmek diliyor menzil-i kāma
Esb-i dilūmi bağlama pāy-bend ile cānā
- 7 Alsam diyū Şīrīnini ol Hūsrev elinden
Ferhād şavaşmışdur o kūh-ı künd ile cānā
- 8 Helvā ile geldi aña mekkāre o cāzū
Aldatdı anı dürlü yemīn and ile cānā
- 9 Elden yukaru atdı firāk ile külüngi
Kendüyi helāk eyledi ol fend ile cānā
- 10 Lā-şübhe hemān bir sürüye mālīk olursuñ
Şahrāda gezersuñ o küsfend ile cānā
- 11 Zencīr kırar bir gerilür ise Cesārī
Bağlanmaz o aşlā saña bir bend ile cānā

37

Müstezād

Mef^c ū lū / Me fā^c ī lū / Me fā^c ī lū / Fa^c ū lūn

- 1 Ey lāle-i hadd dāğ-ı ğam ol aşq-ı Hudādur
Āyā ne bu sevdā

37 - C, - E, 13b M, 9b S

1 *kad māte şehīdā*: “Şehitler ölmez.”

Cān [u] serüm ey gönca-dehen saña fedādur

Kad mâte şehīdā

2 Gülşende hırām itmedesüñ serv-i revānum

Ey tāze fidānum

Reftāruña mā'il olan üftāde gedādur

Her ^çāşık-ı şeydā

3 Şalkım şaçak olursa sezā sünbül-i gīsū

Ol kākül-i şeb-bū

Çeşm-i nighüñ bāgda nergis-edādur

Ey zāt-ı hüveydā

4 Zerrīn-ķadeh gice şafā bezmine lāyık

^çAyyāş-ı muṭābık

Ezhār-ı çemen bŷy-ı vefā rŷha ğīdādur

Üşkŷfte-i peydā

5 Kŷyuñdan ırak dŷşdi bu ŷftāde Cesārī

Gör hikmet-i Bārī

Dīdāruña ḥasret-zede müştāk cŷdādur

Cānā ne bu ferdā

2 itmedesüñ: itmede M

Semā^ᶜī*

Me fā^ᶜ ī lün / Me fā^ᶜ ī lün / Me fā^ᶜ ī lün / Me fā^ᶜ ī lün

- 1 Zihī bahır-i haḳıḳat itdi emvāc-ı dūrer peydā
Ḥabāb-ı ḥikmetinden zāhir oldı çoḳ hūner peydā
- 2 Nihān-ı zāt[ı] ᶜālemde ᶜāyāndur ehl-i ᶜirfāna
Ki ḳıldı ᶜālem içre yoḡ iken çoḳ nesnelere peydā
- 3 Kemāl-i luṭf [u] cūdıdur olan āsar-ı ḳudret kim
Şadef bārān-ı nīsāndur ider dūrr [ü] güher peydā
- 4 ᶜAḳıllar nicesi ḥayrān [u] ser-gerdān olmaz kim
Ḳara çaludan eyler pes a^ᶜlā verd-i ter peydā
- 5 Ḳamusı şun^ᶜ-ı ḥikmetdür ider hep birliğin işbāt
Cesārī feyz-i Ḥaḳ ḳudret olupdur mu^ᶜteber peydā

38 - C, - E, 14a M, 9b S

* Semā^ᶜī: - M

1 ḥabāb: cevāb S

2 ᶜālem içre yoḡ iken: yoḡ iken ᶜālem içre S

3 luṭf cūdıdur: cūd luṭfidur M

4 a^ᶜlā verd-i ter: verd-i ter a^ᶜlā S

5 mu^ᶜteber: - M

Ꞑalenderi*

Mef ʿu lü / Me fā ʿi lü / Me fā ʿi lü / Fa ʿu lün

- 1 Nādān mı şanursuñ bu cihān halkını cānā
ʿĀrif geçinür bāy [u] gedā cümle ser-ā-pā
- 2 Alçağ nazar itme yüri var mūr-ı zaʿife
Hoş gör ki Süleymān-ı zamān bendesi ola
- 3 Her hātır-ı maḥzūn bulur elbetde tesellī
Hep kullarınıñ ḥāline vākıfdur o Mevlā
- 4 ʿAql irmesi mümkün midür ol sırr-ı Hudāya
Taḫdīr-i ezel olmaya tağyīr hem ifnā
- 5 Taḫşīr bizümdür anı tefhīm idebilsek
Maḫbūl hemān olur idüñ ey dil-i dānā
- 6 Ḳādir degülüz her nefesüñ şükriñ edāya
Bir köhne ʿabānuñ degülüz lāyıkı ašlā
- 7 Vākıf olayum dirseñ eger sırr-ı rumūza
Ḳıl anı temāşā ki Ḥaḫḫuñ şunʿ-ı hüveydā

39 - C, - E, 14a M, 9 b S

* Ꞑalenderi: - M

- 8 Keşf itdi suhan ehl[i] kamu dildeki remzi
Bir nuṭqa virildi nice biñ şāhid-i ma^cnā
- 9 Vazgeçdi gazel söylemeden şimdi Cesārī
İm^cān-ı nazar ile ider ḥalkı temāşā

40

Semā^cī*

Me fā^c ī lūn / Me fā^c ī lūn / Me fā^c ī lūn / Me fā^c ī lūn

- 1 Baña cevri ü cefā itmez iseñ ey şūḥ-ı müsteşnā
Olam bir ^caşık-ı şādık kılam ^caşkuñ ile da^cvā
- 2 Benem ol şā^cir-i ğarrā kesāfet ṭab^cuma gelmez
Senüñ vaşfuñ beyān idüp diyem nazım ile biñ ma^cnā
- 3 Güzel ismüñ senüñ her dem yazam dīvān [u] defterde
Oḳunsun nām-ı pāküñ cümle dillerde şeh-i vālā
- 4 Sen ol yār-i mu^cazzezsüñ muşavver rūḥ-ı a^czamsuñ
Cemāli seyrinüñ ḥayrān [u] ser-gerdānidur dünyā
- 5 Cesārī bir gedā ḳuldur senüñ bābuñda sulṭānum
Sürür it ḳalb-i maḥzūnuñ gehī luṭfuñ ile cānā

8 biñ: - M

9 nazar: nazarı M

40 - C, - E, 14b M, 9b S

* Semā^cī: - M

4 cemāli: cemāl S

Semâ^ı*

Me fâ^ı lün / Me fâ^ı lün / Me fâ^ı lün / Me fâ^ı lün

- 1 Yüri ^ıarz-ı tefâhür itme zâhid şeyh [ü] şâb-âşâ
Saña düşmez bu işler çek çevir kendin dolâb-âsâ
- 2 Bırak dilden yeter bu kı̄l [u] kâl-i ^ıaşka dolaşma
Düşersüñ ^ıankebüt dârına ey gâfil zübâb-âsâ
- 3 Saña güşın urur yokdur tır ebsem kendi hâlünde
Şikâyet eyleyüp her bâr sızlanma rebâb-âsâ
- 4 Dokunmasun melâmet taşı başına senüñ derseñ
Varup karşıısına yâruñ uyuzlanma kilâb-âsâ
- 5 Vücuduñ olısar ifnâ özüñe virme gel şiklet
Ağız tıldurma ol bād-ı nefes ile habâb-âsâ
- 6 Güzeller mübtelânuñ hâline vâkıf olup bir dem
Dimezler bunda hiç sen yaşıdanursuñ taş türâb-âsâ

41 - C, 2a E, 14b M, 10a S

* Semâ^ı: Kaşîde M, E

1 yüri ^ıarz-ı tefâhür itme zâhid: ey ^ıaşık eyleme ^ıarz-ı tefâhür M, S //

saña düşmez bu işler: tûri var dehr içinde M, S

2 bırak dilden yeter bu kı̄l [u] kâl-i ^ıaşka dolaşma: dolaşma mişl-i zâhid kı̄l [u] kâl-i ^ıaşkı ma^ınâya M, S;

kâl: kı̄l M // düşersüñ ^ıankebüt: dutulma ^ıankebütuñ M, S; ey: - M, S

3 güşın: güş E // şikâyet eyleyüp: düşüp nâlâna gel M, S; bâr: dem S

4 dokunmasun: tıknunmasun E; taşı: taş E, M

5 : - E

6 : - E

- 7 Eger şāh-ı levendüñ maqdemın būs itmek isterseñ
Aşılmağı başılmağı kabūl eyle rikāb-āsā
- 8 Dilerseñ şol maḥabbet meclisinde çāšnī bulmaq
Yaqıl yan miḥnet ocağında biryān [u] kebāb-āsā
- 9 Hāqīkat gülşeninde ʿandelībūñ zārını diñle
Çalup çağırma beyhūde zağan-meşel ğurāb-āsā
- 10 Semek ile ğıdālanmaq ʿaql noqşān ider dirler
Girüp her gölleri gel boylama şol murğ-ı āb-āsā
- 11 Benüm bu āteş-i ʿaşqum havalandı ʿalevlendi
N'ola deryā-dil olursam yüzüm yerde türāb-āsā
- 12 Döner meş'al yaqup şol başum üzre bu felek şeb rüz
Ġarībe yār olur yoq āfitāb [u] māh-tāb-āsā
- 13 N'ola sākī baña bezm içre şunsa bāde-i ʿaşkı
Neşāt-ı bezmdür yoqdur şarāb-ı la^l-i nāb-āsā
- 14 Kūdūr [u] ğam kapatmış idi çoqdan ḥāne-i qalbüm
Cesārī bu dem açıldum reh-i dilberde bāb-āsā

8 çāšnī: çāşī M // ocağında: içinde E; biryān: biryān ol E

11 havalandı: havalandın E // olursam: olursa E

12 başum: - M // yoq: - M

13 n'ola sākī baña bezm içre şunsa bāde-i ʿaşkı: gel ey sākī baña şun bāde-i şāfi kerem eyle E //

bezmdür: keyf ider M, S

14 açıldum: açıldı S

Gazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Merhabā ey şā^cir-i dem-sāz-ı şī^cr-i bī-nihā
Merhabā ey māhir [ü] mümtāz-ı ^caşka reh-nümā
- 2 Bezm-i ^cuşşāka feraḥ virdi bu dem teşrīfūñüz
İştīyāk itmişdi zātuñ görmege hep āşinā
- 3 Söz [ü] sazuñ vaḳtidür itseñ gerek zevk [u] ṭarab
Kām-ı maḳşūd oldı ḥāşıl ey maḥabbet aşdıka
- 4 Şā^cirūñ a^clāsısuñ meydān senūñdür şimdilik
İmtihān olmaḳ için şā^cirlere gel kıl şalā
- 5 Pīr hem üstād olan ^cĀşık Cesārī bundadır
Ol olur bu ^carşa içre başa püsküllü belā
- 6 Ehl-i dil şāḥib-hünerdür ma^crifet kānıdur ol
Eyle gel bir ḥoş-nazar im^cān ile bu dem aña

42 - C, 2b E, 15a M, 10a S

* Gazel: - M

3 ṭarab: şafā E // maḥabbet: muḥibb M

4 a^clāsısuñ: memdūḥusun E

5 ^carşa: ^carşada S; içre: - S; başa: başı E

6 hünerdür: henüz E

Ġazel*

Mef ū lü / Me fā ī lü / Me fā ī lü / Fa ū lün

- 1 Ruḥsāruña gül-ter didiler öyle mi cānā
Hālūñe mu^canber didiler öyle mi cānā
- 2 Rūyuñda biten zūlf-i siyeh-kār[1] görenler
Ber-heft-serā zūr didiler öyle mi cānā
- 3 Ey baḥr-i kerem ḥoḳḳa-i la^clūñdeki incü
Nā-süfte-i gevher didiler öyle mi cānā
- 4 Taḥḳīḳ midür aḡyār senüñ kūyuña varup
İtler gibi bekler didiler öyle mi cānā
- 5 Üftāde Cesārīyi meger şā^cir içinde
Yoḳdur aña beñzer didiler öyle mi cānā

43 - C, - E, 15a M, 10a S

* Ġazel: - M

2 : - M

4 öyle mi: eyle mi S

44

Ġazel*

Mef^ˆ ū lü / Me fā^ˆ ī lü / Me fā^ˆ ī lü / Fa^ˆ ū lün

- 1 Ef^ˆ ālini taḥvīle Delā' il oḡu cānā
Kim ḥālını tebdīle Delā' il oḡu cānā
- 2 İksār-ı şalāt ile olur ḡurbet-i Ḥaḡ
Maḡşūduñı taḡşīle Delā' il oḡu cānā
- 3 Sa^ˆ y ile vü cidd ile olur ḡaḡ^ˆ -ı merātib
Hep menzil-i tekmīle Delā' il oḡu cānā
- 4 İm^ˆ ān u inzārıyla ol şafvet-i ḡalbūñ
Āyīne-i temşīle Delā' il oḡu cānā
- 5 Cehd eyle Cesārī gibi sen olma teḡāfūl
Maḡlūbuñı ta^ˆ cīle Delā' il oḡu cānā

45

Ġazel*

Mef^ˆ ū lü / Me fā^ˆ ī lü / Me fā^ˆ ī lü / Fa^ˆ ū lün

- 1 Kār eyleyicek cān [u] dile ḡasret-i 'İsā

44 - C, - E, 15a M, 10b S

* Ġazel: - M

45 - C, 3a E, 15a M, 10b S

* Ġazel: Ḥalenderī E, - M

Lā-şübhe ider luţf [u] ʿaṭā şefkat-i ʿĪsā

- 2 Her bār aña niyāz iden olmaya maḥrūm
Maḳbūl olırsardur heme ol millet-i ʿĪsā
- 3 Mevtāları ihyā ile çok muʿcizesi var
Fahır itse n'ola anuñ ile ümmet-i ʿĪsā
- 4 Çün anda zuhūr eyledi āşār-ı nübüvvet
Eflāke ḳadem başdı hemān Ḥazret-i ʿĪsā
- 5 Vaşf eylerüz elbetde biz ol zāt-ı ʿalāyı
Şāyāndur ʿālemde dilā devlet-i ʿĪsā
- 6 Müştāklaruz görmege dīdārunı anuñ
Bi'llāh virür cāna feraḥ rü'yet-i ʿĪsā
- 7 İrgürdi Ḥudā bizleri şol sāl-i cedīde
Tebrīk ola devrān-ı şafā ḥürmet-i ʿĪsā
- 8 ʿİrfān-ı suḥan-dāna ğazel eyledüm inşā
İtdüm bu maḳālāt ile ben rağbet-i ʿĪsā
- 9 Bir şāʿir-i mendūhdur üftāde Cesārī
Yā Rabb naşīb ola aña himmet-i ʿĪsā

1 ider: irer M, S

2 : - M; aña niyāz iden: niyāz iden aña E // millet: ümmet E

3 : - M; ile: iden E // ümmet: millet E

4 : - M

5 : - M; ʿalāyı: aʿlāyı S

6 : - M, S

7 : - M; Ḥudā bizleri şol sāl-i cedīde: bizi bāri Ḥudā vaḳt-i bahāra S

8 : - M; suḥan-dāna: suḥan-dān S

9 : - M

Gazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Ey birāder bu diyāra hoş şafā geldüñ şafā
Bezm-i ʿaşk-ı şehri-yāra hoş şafā geldüñ şafā
- 2 Zümre-i ʿirfān ile olmak için şöhet-nişīn
Dil-güşā cāy-ı kararā hoş şafā geldüñ şafā
- 3 Oldı teşrīf-i kudūmūñ bā^ˆis-i şevk u tarab
Kesb-i zevk-i dil-medāra hoş şafā geldüñ şafā
- 4 Gör ki erbāb-ı dile açıldı meydān-ı suhan
Kām-kār-ı nev-şī^ˆāra hoş şafā geldüñ şafā
- 5 Gonca-i ṭab^ˆum güşāde itmek ise maqşaduñ
Bülbül-āsā başla zāra hoş şafā geldüñ şafā
- 6 Ma^ˆrifet icrā idüp ʿarz-ı kemālāt itmege
Bu Cesārī nām-dāra hoş şafā geldüñ şafā

46 - C, 2b E, 15b M, 10b S

* Gazel: - M

3 u: - E, S

4 gör ki: köhne E

5 ṭab^ˆum: ṭab^ˆuma E // bülbül-āsā: bülbül-āsā hū S

6 icrā: izhār S; itmege: eyle gel E

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Merħabā ey nazm-perver ħôş geldüñ merħabā
Merħabā ey pür-hüner-ver ħôş geldüñ merħabā
- 2 Muġtenem itdi dil ü cānı cemāl-i rü'yetüñ
Merħabā yā hū dilāver ħôş geldüñ merħabā
- 3 Hāne-i bī-minnete teşrīfüñüz virdi feraħ
Şevķe bā^ˆ iş yār [u] yāver ħôş geldüñ merħabā
- 4 Şi^ˆ r-i mevzūn söyleyüp bezm içre ^ˆ arz eyle kemāl
^ˆ Arşa-gāh-ı ^ˆ aşķa server ħôş geldüñ merħabā
- 5 Diñlesüñ ^ˆ Āşık Cesārī dilde mermūzuñ senüñ
Ey hüner-mend [ü] suħan-ver ħôş geldüñ merħabā

47 - C, 2b E, 15b M, 10b S

* Ġazel: - M

1 pür-hüner-ver: pür-ııfl E

2 cānı: cān E, S; dil ü cān: cān u cemāl S

3 şevķe: şevķ M, S

5 senüñ: - E

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Gel ey ʿāşık bize eyle kemāl-i maʿrifet icrā
Bu gün tanzīr ola nazmum gerekmez vaʿde-i ferdā
- 2 Derūnuñdan ğam[1] ihrāc kıl şevk ile şādān ol
Gelüp bāy [u] gedā bunda iderler luţfuñı iʿtā
- 3 Hudā düşmān şerrinden kamu halkı emīn itsün
Meserrette ola dā'im gerek aʿlā gerek ednā
- 4 Ne yüzdendür beyān-ı ʿaşk anı nazm-ı şifāruñla
Bize taqrīr kıl bu ʿarşa içre ey dil-i dānā
- 5 Nedür ʿāşık nedür maʿşūk maḥabbet neydügin bildür
Temevvüc eylesün dilde kelāmuñ emsel-i deryā
- 6 Cesārī nuţqa kādirdür kesāfet tabʿına gelmez
Odur bir ʿāşık-ı şādık bil anı şāʿir-i ğarrā

48 - C, - E, 15b M, 11a S

* Ġazel: - M

1 āşık bize: bize nevāz S // bu gün: buna M; ola: eyle S; nazmum: nazm S

3 gerek: eger M; gerek: vü ger M

Kaşide

Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lūn

- 1 Yüri bir zāt-ı kirām vaşfını kıl hāme-i mā
Ol durur rütbesi ‘ālī-himem ehl-i seḥā’
- 2 Pādişāh itmiş aña cümle umūrı tevfiż
Ola tevfiķe muvaffaķ idelüm ḥayr-du‘ā
- 3 Nīk-nām ile n’ola ḥalk anı yād eyler ise
Bildügüm dīn eridür Ḥāc[1] Muḥammed Paşa
- 4 Re’y-i tedbīr-i muvāfiķ ile virür dehre nizām
İnķiyād eyler anuñ emrine a‘lā ednā’
- 5 Ola maḥhūr elinden o gürūh-ı ḥaşerāt
Bulısar emn [ü] emān[1] fuķarā vü zu‘afā
- 6 Ɔoyula yirlü yirince o nizām-ı tecdīd
Żabt [u] rabṭ ide cihān ḥalkını ‘adl-i umerā
- 7 Heft sīm ola mużaffer sīm-i a‘dāya hemān
Ehl-i İslām meserret kıla ol Bāri Ḥudā

- 8 Baḳalum ayna-i devrānda ne ūret gōrinür
Hele bu sırr-ı mu‘ammāya virilmez ma‘nā
- 9 O veliyyü’n-ni‘ama eylerüz a‘lā himmet
Anuñ evşāfınadır dilde bu nazm [u] inşā’
- 10 Ey Cesārī sözi ḳaşr eyle nihāyet bulsun
Görüp eş‘aruñı taḫsīn ide yir yir ū‘arā

50

Gazel

Fe‘i lā tün / Fe‘i lā tün / Fe‘i lā tün / Fe‘i lün

- 1 Zīver-i ‘aşḳ oḳ atdı mı ‘aceb Zīver Aḡa
Hüsni dükkānı ḳapatdı mı ‘aceb Zīver Aḡa
- 2 Yed-i tellāla virüp dilde metā‘uñ nazmın
Sūḳ-ı sultānda ūatdı mı ‘aceb Zīver Aḡa
- 3 ...cada mihmān olacaḳdı bu gice
Gelmedi rāh uzatdı [mı] ‘aceb Zīver Aḡa
- 4 Hele ḥazf eyledi va‘dine degüldür ūadıḳ
Yoḫsa bilmem bizi ūatdı mı ‘aceb Zīver Aḡa
- 5 Zen-i fertūta bulup ūayd [u] ūikār eylemege
Bir çatal bayraḡa çatdı mı ‘aceb Zīver Aḡa

- 6 Ne yirde gitdi ise dönmesi olmuşdı velī
H̄āb-ı rāhat ile yatdı mı ʿaceb Zīver Ağa
- 7 Ārzū-yı mey-i āṣām ider idi evvel
Āb-ı engūr yād itdi mi ʿaceb Zīver Ağa
- 8 Ey Cesārī rindler tekyesine dāhīl olup
Güç ile қаpağı atdı mı ʿaceb Zīver Ağa

El-ḳāfiyetü'l-Bā'**

51

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Çün kenār-ı cūda peydā oldı ʿayn-ı āb [u] tāb
Tābiş-i ruḥsāresi gūyā ziyā-i āfitāb
- 2 Bir ḥicāb itse tecellī yandururdu ʿālemi
Vech[i] vardur āfitābuñ rüyına çekse ḥicāb
- 3 Bülbül-āsā ağızı esrārın arardum gönca-leb
Alımadum ḥayf aña teng dehānından cevāb

** El-ḳāfiyetü'l-Bā': Der-ḳāfiye-i Ḥurūf-ı Bā' C, - E, - M

51 4a C, - E, 16a M, 11a S

* Ġazel: - C, - M

1 āb: - C

3 :- M, S

- 4 Şād [u] ğamla gōñlümi ğāhī apar ğāhī aar
Hem cemālũñ hem celālũñ gōsterür zũlf-i niāb
- 5 āšnī bulsun diyü dil āteş-i hicrān ile
Dōndürüp miħnet ocağında ider bağrum kebāb
- 6 Sırr-ı aşkı añlamaz itsem niyāzı diñlemez
Müşkil-i rāz-ı nihānum nice ola feth-i bāb
- 7 Ey Cesārī yār tenhā almaz ol ağyardan
Nicesi anuñla olam ber-murād-ı vaşl-yāb

52

azel*

Fā[] i lā tũn / Fā[] i lā tũn / Fā[] i lā tũn / Fā[] i lũn

- 1 Serden aqlum aldı ey dil bir cemāl-i āfitāb
Aşka dũş oldum hemīşe ekdi cismüm ıztırāb
- 2 Bũlbũl-āsā ağzı esrārın arardum ğoncanuñ
ayr [u] şer teng dehānından alımadum cevāb
- 3 Biñ niyāz eyler isem yār sırr-ı aşkı añlamaz
Müşkil-i rāz-ı nihānum nice olur feth-i bāb

4 apar: aar C, M; aar: apar C, M

5 dil: - M // dōndürüp: dōndürür C; bağrum: özge C

52 - C, - E, 16a M, 11a S

* azel: - M

2 esrārın: esrārũñ M

- 4 Āh [u] vāhi itmege havf eylerüm cānāndan
İncinür şāyed ider ta^czīr hem hıṣm-ı ^citāb
- 5 Ey Cesārī yār tenhā olımaz aḡyārdan
Nicesi anuñla olam bir vişāl-i kām-yāb

53

Ġazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Ey kemān-ebrū müjeñ tīrin görince bī-ḡesāb
Şa^cşa^ca-endāz-ı rümḡ izhār kıldı āfitāb
- 2 Āh-ı ^cāşık yirden eflāke çıkmasun diyü
Ġubbe-i sīmīne bād-ı āh[1] ḡabs itdi ḡabāb
- 3 Muşḡaf-ı ḡüsnüñ temāşā itmege karşı saña
İki dest açup mu^callim-veş du^cā eyler kitāb
- 4 Serv-ḡaddüm rāhına cārī olınca cūy-ı ^caşḡ
Pāyına yüz sürmege çarḡ gibi döner āsiyāb
- 5 Ey civānum bu Cesārī oldu pīr-i nā-tüvān
ḡayr [u] şerr gelmez elinden itme andan ictināb

5 yār: yāri M

53 - C, - E, 16a M, 11a S

* Ġazel: - M

2 bād-ı āh[1]: Bu ifade “āh bād” şeklinde imla edilmiş olmakla beraber anlam ve vezin gereği takdim-tehir yapılarak düzeltilmiştir.

Gazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Hāl-i ʿāşık görünür nādāna bir sırr-ı ʿacīb
Olmaz her bir denī bu ʿaşk-ı āşāra karīb
- 2 Şem^ʿ-i hüsni vire mi her merdüm-i çeşme ziyā
Söylenür meşhūr söz bu zāhide a^ʿmā ğarīb
- 3 ʿAşık mühlük bir marazdur ādemi eyler zebūn
Şaklasun hağ idemez ol derde dermān bir ʿabīb
- 4 Añlamaz kađr-i şafāyı olmayan ehl-i mezāk
Bağş ider insāna hāletler şadā-yı ʿandelīb
- 5 Başka neşve vardur ol bāde-i gül-gūnda
Dil-güşā meclis müheyyā ola tāze dil-firīb
- 6 Yār-i şādık bir hağīb olsa şafā kesb eylesek
Cennet-i kūy-ı vişālin Hağ bize itse naşīb
- 7 Ey Cesārī dildeki mağlūbuñı kimler bile
Herkesi mağşūdına vāşıl ide Rabbū'l-hağīb

54 - C, - E, 16b M, 11b S

* Gazel: - M

1 hāl-i ʿāşık: hāl-i ʿaşk S

Gazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Bezme teşrîf eyleyince dilber-i ˆālî-neseb
Cân u dil eyler o dem kesb-i şafâ zevk [ü] ıarab
- 2 Bâde-nüşâna olursa meze sîb-i ğabğabı
Gelmeye mi hâtır-ı nâ-şâda şādî der-ˆağab
- 3 Sâğar-ı leb-rîzden aĥkâm iden mestânelerüz
Keyf hâşıl itdürür elbet bize bintü'l-ˆineb
- 4 ıab^ˆ-ı meyyâlem maĥabbet ehliyem ˆâşık benem
Böyle şâ^ˆir olmaya ˆaşğ ile sevdâdur sebeb
- 5 Ey Cesârî merd-i kâmil pür-hüner iseñ eger
Kıl ma^ˆarif ehlini meydân-ı nazm içre taleb

55 - C, - E, 16b M, 11b S

* Gazel: - M

1 u: - S

2 olursa meze: meze olursa M

3 mestânelerüz: mestânedür S

4 olmaya: olmağa M

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Nāle vü feryād ider bulınca yazı ^ˆandelīb
Açmaq ister var ise ol gonca-rāzı ^ˆandelīb
- 2 Dilde ezkārı elüñ gül vaşfidur şām [u] seher
Hep Nevā söyler maqām añmaz Hicāzı ^ˆandelīb
- 3 Na^ˆra vü pey pey şadālar gūşum[a] girdügi dem
Mest-i ^ˆaşq eyler benüm destümde sāzı ^ˆandelīb
- 4 Maqşadı n'olduğını tefhīm kılduğ biz anuñ
Būy-ı istişmām için eyler niyāzı ^ˆandelīb
- 5 Ey Cesārī her varaq fetvāsıdur müftī dilüñ
Hūbları sevmeklüge virür cevāzı ^ˆandelīb

56 - C, - E, 16b M, 11b S

* Ġazel: - M

4 tefhīm: taqđım S; kılduğ: kılduñ S; biz: - S

5 hūbları: hūblar M; virür: virdi S

Gazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Buldum ey dil kendüme bir hem-dem [ü] hem-rāz hūb
N'ola itsem dilde vaş ol dilber-i mümtāz hūb
- 2 Mürdeler ihyā ider güftāra gelse lebleri
Rūh-baḥş [u] cān-fezādur nükte-i i^ʿcāz hūb
- 3 Hūbdur mergūbdur maṭlūbdur ince miyān
Bir nihāl-āsā görünür ḳadd-i ser-efrāz hūb
- 4 Ur uşūl-i dümtek eyle muṭribā mızrābuñı
Çal yūri şevḳ ile sen destūndeki ol sāz hūb
- 5 Devr-i gülde ^ʿandelīb-āsā Nevā-yı zār ḳıl
Evc-i istiḡnā gözet dilden çıkar āvāz hūb
- 6 Beste-h^ʿān ^ʿUşşāk yüzinden tuḥfe şarkılar diye
Yār gūş itsün hemīşe naḡme-i Şehnāz hūb
- 7 Ey Cesārī Işfahān vādilerinde ḳıl ḳarār
Pūselik zevḳiyle kesb eyle niyāz [u] nāz hūb

57 4b C, - E, 17a M, 11b S

* Gazel: - C, - M

5 gülde: geldükde M; zār: rāz C // çıkar: çağır M

Ġazel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Zūlf-i yāra olmağa ber-dār gönümdür sebeb
Verd-i çeşmüm sırrı fāş oldu nigār itdi ğazab
- 2 Kimlere feryād itmege yār yok yārān yok
Kaᅅı bezme dāhil olup eyleyem zevk [u] ıarab
- 3 Kılduğum çün sākī-i devrān elinden bāde nūş
Nekbetī mest [ü] ħarāb-ender-ħarāb oldum ^caceb
- 4 ^cAndelīb-āsā seherde eylerüm zār [u] fiğān
Gülüp açılmaz baña bilmem neden ol ğonca-leb
- 5 Ey Cesārī çekdüğüm derd [ü] belā miħnet elem
Tālī^c-i menhūs ile baħt-ı siyāhdur cümle hep

58 - C, - E, 17a M, 12a S

* Ġazel: - M

1 sırrı: sır M ; ğazab: naşīb M

3 çün: çok M

4 eylerüm zār fiğān: zār fiğān eylerüm M; fiğān: efiğān M // baña bilmem neden: neden bir kez baña M

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Belde içre Őimdi ey dil var emīn-i pūr-edeb
BaġlamıŐdur imdi hoŐ-eťvār emīn-i pūr-edeb
- 2 Bāġ-ı dehr içre hem ol ġurde ġırām eyler gezer
Servidūr ġūyā ider reftār emīn-i pūr-edeb
- 3 ˆAŐık anuñ ˆaŐıkına Őabr [u] taġammūl idemez
Kılsa bir kez nāz ile ġuftār emīn-i pūr-edeb
- 4 Bāreka'llāh dir ġörenler āyīne-i iclāsını
Her kaçan ˆarz eylese dīdār emīn-i pūr-edeb
- 5 Öyle bir rind-i cihāndur ġöriccek ūftādesin
Ġöz ucıyla ider iŐmār emīn-i pūr-edeb
- 6 Ūlfet eyler ˆaŐık-ı Őādıklarına dā'imā
Olmaz aŐlā hem-dem-i āġyār emīn-i pūr-edeb
- 7 Server [ü] sālārıdur ġüb-ı zamānuñ Şimdilik
N'ola olsa cümleye serdār emīn-i pūr-edeb
- 8 Seyyidü's-sādātđan hem olduġın i'lam için

59 - C, - E, 17a M, 12a S

* Ġazel: - M

7 serdār: bālā M

Şarınur gāhī yeşil destār emīn-i pür-edeb

- 9 Şāhib-i ehl-i keremdür luţf[ı] var ihsānı var
İtmeyüz biz haqqını inkār emīn-i pür-edeb
- 10 Vaşfin itdügüm tıyup havfum Cesārī ʿĀşık
İtmesün cevr [ü] sitem āzār emīn-i pür-edeb

60

Ġazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 Ol ki bed-hū fit virür yāra cüzām olsun raķīb
Ülfet-i nādān ile dāʿim müdām olsun raķīb
- 2 Ol zebān-ı zehr-i kātılinda çıksun yanmaca
Bulmasun aşlā devā hem pür-hunām olsun raķīb
- 3 Dolaşursa semt-i yāra boynuna mār dolaşa
Engerek efʿī gibi tiryāke rām olsun raķīb
- 4 Cān çıķduķda mekānı nār-ı vaʿdīde ola
Cennet-i firdevs-i aʿlāya harām olsun raķīb

8 seyyid: daħı M; iʿlām: iʿlān M // gāhī: gāh S

9 keremdür: kerem M; var: var u M

10 vaşfin: vaşf M // cevr: cevri M

60 - C, - E, 17b M, 12a S

* Ġazel: - M

- 5 Ey Cesārī isterüm ki dā'im ağ olsun gözi
Yüzinüñ karası ile müstedām olsun raķīb

61

Ġazel*

Fā'ci lā tün / Fā'ci lā tün / Fā'ci lā tün / Fā'ci lün

- 1 Ögdülün oldu şüküf-ı lāle-zārı top top
Zār ider gülşende murğ-ı dil hezārı top top
- 2 Düzdi alayın çemen ezhāresi başdan başa
Al yeşil reyhān ile açdı bahārı top top
- 3 Hoca-i aşkam metā'-ı nazm[1] zabt itsem gerek
Bu cihāzāt-ı dolāb gösterdi kārı top top
- 4 Zīb [ü] fer virdi arūs-āsā bu bāğ-ı bezmümüz
Seyre geldi hoş şafānuñ kām-kārı top top
- 5 Ey Cesārī sāye-i aḥbābda bulduk şeref
Mā-ḥaşal baḥş itdi anlar yādigārı top top

5 dā'im ağ: dağ dağ M
61 - C, - E, 17b M, 12a S
* Ġazel: - M
1 lāle-zārı: lāle-zār S // murğ-ı dil: dil-i murğ M; hezārı: hezār S
3 cihāzāt: cihān zāt M

Gazel*

Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lūn

- 1 ʿAşkuñ olur şanma dağdağa-fermāya sebeb
Meşkuñ olur bu dile māye-i sermāye sebeb
- 2 Şīrīn-elfāz [u] kelām söyledüğüñden bildüñ
Şekker-i la^ʿlūñ imiş şohbet-i helvāya sebeb
- 3 Güft ü güy-ı şu^ʿarā cümle senüñ vaşfuñdur
Oldı bezm içre bu cem^ʿiyet-i kübrāya sebeb
- 4 Hele ol hūsn-i hatt-ı naşsuñ olupdur cānā
Bunca elķāb u terkīb ü ma^ʿnāya sebeb
- 5 Dehre baş egmesi āyā n’ola dirsüñ çarhuñ
Ĝarāz-ı vuşlat imiş dest-i temennāya sebeb
- 6 Seyr iderken seni ey merdüm-i çeşm ol nigeñ
Oldı āñir bu benüm ʿaqlumı yağmaya sebeb
- 7 Nażar-ı rahmet ile baķ bu Cesārī ķuluña
Girmege şāhum ola cennet-i me’vāya sebeb

62 3b C, - E, 17b M, 12b S

* Gāzel: - C, - M

3 vaşfuñdur: ʿaşkuñdur C // bezm: bu bezm C

5 āyā: -C, M

6 ʿaqlumı: ʿākıl mı C

7 “Ey Cesārī ne bu taḥşīl-i kemālāt-ı hüner

ʿİlm [ü] ʿirfāndur ol pāye-i ʿaliyyāya sebeb” C

Gazel*

Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lün

- 1 Kendi hālūme omaz āh beni hem-vār aleb
Ārzū itdürür ecārdan emār aleb
- 2 Baña derd üstüne derd oldı bu dünyā elemi
Haste-dil şubh u mesā itmede tımār aleb
- 3 Yine bir şūh-ı cihān dilbere meftūn oldum
Mişl-i pervāne yaar cism-i tenüm nār aleb
- 4 Yiridür ney gibi nālān ider isem ey dil
Çün zuhūr eyledi bu aş ile āşār aleb
- 5 Cüst [ü] cüy-ı alebüm şugle bıraduça beni
Alur erāfumu günden güne efkār aleb
- 6 Cem^c-i māl eyle diyü hāşılı kesb ile bu dem
Şaldurur her yaña tüccār gibi kār aleb

63 3b C, - E, 18a M, 12b S

* Gazel: - C, - M

1 hem-vār: hem-vāre S

2 u: - M, S

6 bu dem: beni C // yaña: yegāne C

- 7 Yiri geldügi zamān ħarc [u] mesārif lāzım
N'ola ger eyler isem dirhem [ü] dīnār ṭaleb
- 8 Şu^çarā zümresinüñ server [ü] sālārı benem
Halk hep benden ider nazm ile güftār ṭaleb
- 9 ^çArşa-gehde tururum ħāzır [u] āmāde olup
İderüm kendüme bir vākıf-ı esrār ṭaleb
- 10 Nazm tanzīre bu dem kādır olanlar gelsün
Şā^çir-i şīrīn-edālar kılur eş^çār taleb
- 11 Cidd [ü] sa^çy ile kişi menzil-i maqşūda irer
Ḳatreler mevce gelince ider icār ṭaleb
- 12 Ḳaḳ durur çünki benüm dilde merāmum dā'im
İderüm cān u gönülden anı her bār ṭaleb
- 13 Ṭa^çn-ı zühhāda şaḳın bakma Cesārī aşıā
Yüri dehr içre sen it kendüne bir yār ṭaleb

7 Dilde bākī ḳala ^çaşḳ-ı maḳabbet eşeri
Ey Cesārī iderdüm kendime bir yār ṭaleb M, S
8 : - M, S
9 : - M, S
10: - M, S
11: - M, S
12: - M, S
13: - M, S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā'ī lü / Me fā'ī lü / Fa' ū lün

- 1 Yaz nüktelemüm yāra benüm remz ile kātib
Ma'nā-yı laḡīfide şafā kesb ide ḡālib
- 2 Bir dilbere meyl eylemişüm ḡayli zamāndur
Olmışum anuñ vuşlatına cān ile rāġib
- 3 Taḡḡir-i bahā emti'a-i ḡüsni görince
Cān naḡdi aña virmege dil görđi münāsib
- 4 Nāzır olanuñ rüyına yoḡ ḡadd-i ḡesābı
Hep aña nigāḡ itmededür necm [ü] kevākib
- 5 Bu dem 'aceb 'uşşāḡ-ı cihānuñ arasında
Yoḡ mı bize bir ehl-i suḡan yār-i muşāḡib
- 6 Dervīş-tabī'at olan ādem ider elbet
Esmā-i İlähiyye ile ḡaḡ'-ı merātib
- 7 Sevdā-zededür her biri bir ḡüne Cesārī
'Aşḡ ehline dirlerse n'ola merd-i 'acā'ib

64 - C, - E, 18a M, 12b S

* Ġazel: - M

3 yār S // naḡdi: naḡd M

4 ḡesābı: ḡesāb M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā^c ī lü / Me fā^c ī lü / Fa^c ū lün

- 1 Oldumsa ŧehā vuŧlatuña ṭālib ü rāġib
Luṭfuñla beni kendüzüñe eyle muŧāhib
- 2 Bir merd-i ġarīb dehrde ŧā^cir kiŧiyem ben
Bezmünde senüñ nazm oġurum hāle münāsib
- 3 Ef^cālūmi ben itmiŧüm aġvāle muṭābıġ
ŧādıġlıġum añla degülem sözleri kāzib
- 4 Sen hulġı ġüzel hüsni ġüzel hūb-ı cihānsuñ
Medhūñi senüñ eylemek oldu baña vācib
- 5 Eŧcār ġalem olsa mürekkeb idi deryā
Yazmaġa tamām vaŧfuñı ^cāciz ġala kātib
- 6 Nazm oġumaġa sāz ele alduġda Cesārī
Hep ^caŧġa gelür cümleten a^czā-yı cevānib

65 - C, - E, 18b M, 13a S

* Ġazel: - M

1 ü: - S

5 olsa: olsa da M

66

Ġazel*

Mef' ū lü / Me fā' ī lü / Me fā' ī lü / Fa' ū lün

- 1 İtdi beni ūftādesi bir dilber-i maḥcūb
Günden güne kılmakda dilüm 'aşk ile maḡlūb
- 2 Būlbūl gibi feryād [u] enīn itsem 'aceb mi
Ra'nālīk ile açdı fem-i ḡonca-i mergūb
- 3 Ferhād [u] Şīrīn 'aşkına oldıysa giriftār
Leylī anı Mecnūn beni ḡalk eyleye maḡsūb
- 4 Tenhāda bulup yāra didüm şūḡ-ı cihānum
Vaşfuñ gibi olmaz baña bir devlet menşūb
- 5 Maḡlūb olınan ikidür 'ālemde Cesārī
Birisi anuñ bāde-i ḡül-ḡün biri maḡbūb

67

Ġazel*

Mef' ū lü / Me fā' ī lü / Me fā' ī lü / Fa' ū lün

- 1 Ey pertev-i 'ālem meded ey şems-i cihān-tāb

66 - C, - E, 18b M, 13a S

* Ġazel: - M

67- C, - E, 18b M, 13a S

* Ġazel: - M

- Zulmetde koma bizleri a utluca bir bāb
- 2 Būlbüllerüñüz gülşen-i kūyuñda hemīşe
Raħm eyle bizüm ħālümüze ey gül-i sīr-āb
- 3 Çün ħātem-i tayy olduĖuñı añladı ālem
Lāyık mı beni eylememek imdi kerem-yāb
- 4 Bi'llāh senüñ āteş-i aşkuña düşelden
Bir ħayli zamāndur göremez gözlerümüz ħ'āb
- 5 Esrāruña maħrem olımaz ġayrı Cesārī
Hem-dem ı lup a'āyı anı itmedüñ aħbāb

68

Ėazel*

Meġ' ū lü / Me fā' ī lü / Me fā' ī lü / Fa' ū lün

- 1 Ey aş[1] hilāl-i meh-i nev beñleri kevkeb
Eflāk gibi ħüsnüñ aceb zeyn-i müretteb
- 2 Olmış bu cemālüñle senüñ dehr mużıyyā
Maşnū^c-ı Ėudā sende mezāhir görünür heb
- 3 Ey aħsen-i taġvīm nedür sende bu şüret
Zātuñ gibi anda bulunur şüh-ı mü'eddeb

1 ālem: ālemde M; meded: - M // bir: - M

68 - C, - E, 19a M, 13a S

* Ėazel: - M

2 dehr: dehre M

- 4 La^l-i lebinüñ bādesini nüş idelden
Mestāne-i dil çekmededür na^ra yā Rab
- 5 Çāh-ı zekānuñ ħabsi gönül ħayli zamāndur
Olmaz mı ^ʿaceb cāy-ı selāmet aña ğabğab
- 6 ^ʿĀciz ola vaşfuñda kalem olsa hep eşcār
Medḥ itmege kadir mi o deryā-yı mürekkeb
- 7 Evşāfuñ ider olsa sezādur bu Cesārī
Olmışdur ezelden çün o terbīye-i mekteb

69

Ġazel*

Meḥ ū lü / Me fā ^ʿī lü / Me fā ^ʿī lü / Fa ^ʿū lün

- 1 Şol ħaṭṭ-ı ruḥuñ merkez-i tātāra münāsib
Her şīvelerüñ turre-i tarrāra münāsib
- 2 Bu ħüsn ile sen Yūsuf-ı dehr olsañ ^ʿaceb mi
Görmem seni ben sevdüğüm aġyāra münāsib
- 3 Çāh-ı zekānuñ āb-ı vefādur senüñ ammā
Olmışlar iki fitne-i mekkāra münāsib

4 idelden: ideliden S // mestāne: mestānemüñ M

5 zekānuñ: zenaḥuñ S; ħabsi: ħabs M

69 - C, - E, 19a M, 13b S

* Ġazel: - M

3 zekānuñ: zenaḥuñ S; vefādur: vefā-dār S

- 4 Ḳatlı eyle raḳībı kerem it tız nıgehüñle
 Şemşır-i cefādur ser-i küffāra münāsib
- 5 Yoluñda n'ola cān ile dil virse Cesārī
 Bir tuḥfe mi var cān gibi dil-dāra münāsib

70

Semā^ᶜī*

Me fā^ᶜ ī lün / Me fā^ᶜ ī lün / Me fā^ᶜ ī lün / Me fā^ᶜ ī lün

- 1 Beni düşvār-ı ᶜaşḳ iden o şūḥ-ı pür-fitendür hep
 Dem-ā-dem fikr [ü] zıkrüm dilde bir nāzik-bedendür hep
- 2 Diyār-ı ğurbetüñ ḳahrı beni zār [u] zebün itdi
 Anuñçün iştiğāl-i keşretüm ḥubbü'l-vaḫandur hep
- 3 Kimüñle eyleyem ülfet ne yirde eyleyem mesken
 Bu ᶜālem ser-te-ser ey dil baña dārü'l-mihendür hep
- 4 Nedür dirseñ cihānda nıḳ [ü] bed cevır [ü] sitem çekmem
 Dilüm irşād iden böyle Ḥudā-yı Zü'l-minendür hep
- 5 Cesārī ben kime ᶜarz ideyüm dilde kemālātı
 Bu dem başdan başa ᶜālem ḳamu ehl-i suḫandur hep

4 nıgehüñle: nıgehle M
70 - C, - E, 19a M, 13b S
* Semā^ᶜī: - M
3 eyleyem: ideyüm M

Semā^cī*

Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün

- 1 Dilā^c aşıkıların kārı kamu āh-fezādur hep
Raķīb-i bed-liķālar ile işi āh-fezādur hep
- 2 Niçün dilber olanlar^c aşıkā ħüsn-i nazar itmez
Kelāmı anların başdan başa medħ [ü] senādur hep
- 3 Güzeller vaşfin itmekden murād ol şun^c-ı Mevlādur
Gör ol āyīne-i ħüsni saña^c ibret-nümādur hep
- 4 Birinüñ şekl-i sīmāsı birine beñzemez aşlā
Biri birinden a^clā sözleri şīrīn-edādur hep
- 5 Cesārī kem-tere bir cezbe-i hāl^c arz olmışdur
Aña böyle cünūniyyet muħibb-i Muştafādur hep

71 - C, - E, 19b M, 13b S

* Semā^cī: - M

4 birinüñ: bir senüñ M

Semā[‘]ī*

Me fā[‘] lün / Me fā[‘] lün / Me fā[‘] lün / Me fā[‘] lün

- 1 Beni gör çeşm-i sâhir dil-rübâ-yı fitne vü âşüb
‘Aceb âşüfte-ğâl itdi nigâhı ile bir üslüb
- 2 Düşürdi gönlümi sevdāya cezb itdi ki ben böyle
Gezer dā’im yürürüm ‘âlem içre olmuşum meczüb
- 3 Gül-istân-ı haqîkatde nice zâr itmesün şeydâ
Maḥabbet bûyın izhâr eyler elbet gonca-i mergüb
- 4 Nazar kıldum kaşı tuğrāsına ol şüh-ı dil-dârum
Baña gösterdi meccānen o demde ‘aşk ile menşüb
- 5 Cesārî ḥâne-i dilden ğubārı ben süpürdüm hep
Olupdur ḥizmete bu dīde-i müjganlarum çārüb

72 - C, - E, 19b M, 13b S

* Semā[‘]ī: - M

4 ile: eyleyen M

5 ḥizmete: ḥidmete M

Ġazel*

Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn

- 1 Ne hāletdür gönül fikr-i hāyāl-i yār ile her şeb
Ki h^ˆāb-ı rāḥatı terk eyledi efkār ile her şeb
- 2 Cihān inler benüm şavt-ı hazīn-i dūd-ı āhumdan
Geçer bülbül gibi ˆömrüm figān [u] zār ile her şeb
- 3 Revā mıdur perī-rūyum beni terk eyleyüp şimdi
Ḳalam hasret bucağında tīr-i aḡyār ile her şeb
- 4 Ne müşkil hāl olur yā Rab cüdālīk ˆāşīk-ı zāra
Ki Mecnūn-veş tekellüm eyleye dīvār ile her şeb
- 5 Der-i iḥsān [u] luḡfuñdan Cesārī çünki dūr oldu
Anuñçün eglenür ol derd-mend eş^ˆār ile her şeb

73 - C, - E, 19b M, 13b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 h^ˆāb: hāb S

Semā^ᶜī*

Me fā^ᶜī lün / Me fā^ᶜī lün / Me fā^ᶜī lün / Me fā^ᶜī lün

- 1 Beni bülbül iden şol bir gül-i nāzik-rehādur hep
Dilüñ şürīdelikler itdügi ol mācerādur hep
- 2 Benüm hep karşı gün gördüklerüm bu çarh-ı gerdündan
Nuḥūset ṭālī^ᶜümdür daḥı baht-ı bī-ziyādur hep
- 3 Güzel sevmez ne deñlü var ise ʿālemde bī-gāmdur
Çekseler bār-ı derd-i dilberānı mübtelādur hep
- 4 Ne dirlerse benüm ḥaḳḳumda ol meh i^ᶜtimād eyler
Dimez bu derd-mende ḥavfım oldur iftirādur hep
- 5 Cefā vü nāz-ı dilberden hīç aşlā ḳalbüm incinmez
Baña cevır [ü] cefā [vü] nāz edā cümle şafādur hep
- 6 Cesārī-veş seven maḥbūbı var mı dār-ı dünyāda
Güzel sevmem dimek v' Allāh bi'llāh riyādur hep

74 - C, - E, 20a M, 13b S

* Semā^ᶜī: - M

3 sevmez: sözümtüz M

4 oldur: odur S

6 var mı: - M

El-kaḫīyetü't-Ta'

75

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 Başlasun feryāda destūñde rebābı ırğalat
Dilden izhār itmege nazm-ı cevābı ırğalat
- 2 Keyfümüz rindāne icrā idelüm aḫbāb ile
Cām-i mīnāda mey-i nāb [u] şarābı ırğalat
- 3 Sākiyā ḫizmetde noḫşān itme Allāh aşkına
Dönsün ol aşkuñ ocağında kebābı ırğalat
- 4 Meh-cemālūñ görmege cān ile müştāk olmışum
Luḫf kıl cānā yüzüñden ol niḫābı ırğalat
- 5 Gül-sitān ol bülbül-i şeydālaruñ mekānıdur
Zāğlar olsun ırağ andan gurābı ırğalat
- 6 Hüb-rūlar başuña dönmeḫ murād eyler sentūñ
İd-gāhda var yūri ey dil dolābı ırğalat
- 7 Ey Cesārī nazmuñı tanzīre kimler var ise
Çaçmağa olsun ḫolay sen aña bābı ırğalat

** El-kaḫīyetü't-Ta': Der-ḫurūfū't-Ta' C, Kaḫīyetü't-Ta' M

75 6a C,- E, 20a M, 14a S

2 rindāne: rindān S

3 kebābı: kebāb S

6 : -M; İd-gāhda: İd-gehde C

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā t ūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Şeh-levendüm her kaçan sürdükde sen meydāna at
Sağ [u] şol elde kalmalılar ki var merdāne at
- 2 Müjgenūñ tır-i kazādur ey kemān-ebrū yūri
Nāvek-i ġamzeñ şaķın yabana atma cāna at
- 3 Dōstuñ ile oynayup hem gel silah-şōrluk idüp
Kaşd-ı cān eyle ˆadūyı ġoricek haşmāne at
- 4 Ġabġab-ı çāh-ı zenaġdānuñda ġabs olsun ġoñūl
ˆAşık-ı zāruñdur ol te'dīb için rindāne at
- 5 Ey Cesārī bir cirīd-āsā ġazel tarġ eyleyüp
Ber-kemāl ˆarz itmek için ˆarif-i rindāne at

Ġazel-i Muvaşşah*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Ey cihān-ārā ġuzel sensūñ o şāh-ı ma^ˆdelet

76 - C, - E, 20a M, 14a S

* Ġazel: - M

5 at: bak M

77 - C, - E, 21a M, 14a S

* Ġazel-i Muvaşşah: Ġazel M

Hāşılı zātuñla buldı halk-ı ʿālem menfaʿat

- 2 Mücrim-i ehl-i ʿuşāta eyleyen sensüñ meded
Derde dermān senden olur hālūme kıl merḥamet
- 3 Maḳdem-i pākūñ ğubārı tütüyādur ʿaynuma
Hayli demdür bāb-ı luḡfuñda ben itdüm meskenet
- 4 Müddet-i ʿömrüm hevā-yı nefis ile geçdi velī
Devr-i dā'im kılmadı saʿdüñe sāl-i meymenet
- 5 Ey Cesārī vaḳt[i] zāyīʿ itmege oldı sebeb
Dōst [u] eḫibbādan cüdāluḡ iftirāk-i memleket

78

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Cānā zeḳanuñ rengi midür ter-ğüle nisbet
Yoḡsa bu lisānum mı benüm bülbüle nisbet
- 2 Dideñ senüñ ol nergis-i şehlāya bedeldür
Ammā ki şaçuñ şekli imiş sünbüle nisbet
- 3 Görince benüm ʿaḳlum alur hāl-i siyāhuñ
Rūyuñda vü gerdānda ṡurur fülfüle nisbet

2 kıl: - M

3 ğubārı: ğubār M; ʿaynuma: gözüme S //ben: - M

78 - C, - E, 20b M, 14a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 4 Gel söyle dudağında nedür ol mey-i hamrā
Mest itmeye mey nūş ideni bir müle nisbet
- 5 Bi'llāhi Cesārī irişür menzil-i kāma
Elde alemüm sür[ ]at ider düldüle nisbet

79

azel*

Fā[ ]i lā tün / Fā[ ]i lā tün / Fā[ ]i lā tün / Fā[ ]i ln

- 1 Evvelā H varlığı oldu bu var-ı ma[ ]rifet
Kendinn lufiyla hşıl oldu kār-ı ma[ ]rifet
- 2 Őā[ ]irn mevzn kelāmına sz olmaz zāhidā
Feyz-i kudretdr amu Őhret-Şi[ ]ār-ı ma[ ]rifet
- 3 Var mıdur ManŐr-mānendi ene'l-H söyleyen
Gr urıldı [ ]arşa-gāh-ı [ ]aşka dār-ı ma[ ]rifet
- 4 oncanuñ aılduğın grdği dem vaqt-i seher
Zār [u] efgān itmege başlar hezār-ı ma[ ]rifet
- 5 Ey Cesārī sa[ ]y iderdüm ma[ ]rifet taŐŐiline
Cz'ice olsa idi ger i[ ]tibār-ı ma[ ]rifet

79 - C, - E, 20b M, 14a S (Derkenar)

* azel: - M

1 kār: - M

4 aılduğın: aılduğı S; dem: - M

Ġazel*

Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lūn

- 1 Düşeli ʿaşkuña dil vālih ü hayrānam dost
Reh-güzāruña senūñ sīnesi ʿuryānam dost
- 2 Giceler şubha degin itmedeyüm āh [u] enīn
Güş kıl zārumı ben ney gibi nālānam dost
- 3 Nār-ı hasretle vücūd yandı kül oldı n’ideyüm
Hep kesildi bu benüm tākāt [u] dermānum dost
- 4 Bu firāk ile ölürsem yine hīç çekmem elem
Saña çoqdan berü şāyeste-i kurbānam dost
- 5 Gösterüpdür bu Cesārī senūñ emrūñe rızā
Ezelī hükümüñe ben bende-i fermānam dost

80 - C, - E, 20b M, 14b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

4 berü: beri M

5 fermānam: kurbānam M

81

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Ben gedāyı özge bir cān itdi ihyā Lā-yemūt
Mübtelā-yı ˆaşk kıldı gitdi ol şabr [u] süķūt
- 2 ˆAşk-ı dilber bir devāsuz derd imiş yok çāresi
Aña dermān Hāķ ider ğayrı hāķīmānı unut
- 3 Göz yaşum serv-i revān ayağına aķmaķdadur
Dir görenler işte budur āb-ı cārī-i burūt
- 4 Rızķuma ķāni^ˆ olup bāb-ı tevekkül beklerüm
Gūyiyā olmaķdayum ben perde-dār-ı ˆankebūt
- 5 Ey Cesārī yāra te'şīr itmedi pendüm neden
Sözlerüm erbāb-ı ˆaşk içinde bulmuşken şübūt

81 - C, - E, 21a M, 14b S

* Ġazel: - M

1 ihyā: - S

2 hāķīmānı: hāķīmān S

3 aķmaķdadur: aķmadadur S // āb: mā' S

4 olmaķdayum ben: ben olmaķdayum S

5 neden: benüm M

82

Ġazel*

Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lūn

- 1 Dilde eş^ˆār-ı kelām söyle velī mu^ˆteber it
Ṭūṭi-i ṭab^ˆuḥna her sözleri şehd [ü] şeker it
- 2 Göre şarrāf-ı suḥan hoş ide taq^ˆdīr [ü] bahā
Aç dehān-ı şadefūñ nuṭkuñı dürr [ü] güher it
- 3 Rūmda ehl-i kemāl var diyü ey bād-ı şabā
Eyle Īrāna sefer semt-i Şirāza ḥaber it
- 4 Heft-kişverde zūhūr itmedi sen gibi güzel
Cümlenüñ ḥūbısuñ üftādelerüñe nazār it
- 5 Kaşduñ olmağ ise ol ^ˆaşğ-ı Hudāya maẓhar
Ey Cesārī yūri tefvīz-i umūr-ı qader it

83

Ġazel*

Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lūn

- 1 Dilümüñ şubḥ [u] mesā zīkr-i maqālī sā^ˆat

82 - C, - E, 21a M, 14b S

* Ġazel: - M

5 tefvīz: tefīz M

83 - C, - E, 21b M, 14b S

* Ġazel: - M

Dīdemüñ medd-i başar ince hayāli sā^cat

- 2 Penç-gāhda olan evkāt[1] beyān itse n'ola
Bildürür ehl-i dile māh ile sāli sā^cat
- 3 Cümle evkātumuzuñ geçdügin eyler i^clām
Gösterür gāh zevāl gāh kemāli sā^cat
- 4 Vird-i Yūsufdur anuñ itdügi dilde ezber
Zikr ider dinse revā ism-i Celāli sā^cat
- 5 Ey Cesārī yüri gel söyle mücevher tārīḥ
İrişür sür^cāt ile menzile ^cālī sā^cat

Tārīḥ Sene 1197[♦]

84

Ġazel*

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Ben bu meclisden rehā olsam gerekdür ^cākıbet
Terk-i tecrīd-i fenā olsam gerekdür ^cākıbet
- 2 Ġurbet ilde bir zamān iskān [u] ārām eyleyüp
Yārlar ile āşinā olsam gerekdür ^cākıbet

2 : 3 M

3 : 2 M; a^clām: i^clām M

4 ider ider: ider S

♦ Tārīḥ Sene 1197: - M

84 - C, - E, 21b M, 14b S

* Ġazel: - M

- 3 Gözüme görünmeyüp dost [u] ehibbā nīk-vār
Cümlesinden bir yaña olsam gerekdür ʿāķıbet
- 4 Düldül-i ʿabum cihānı cüst [u] cū itmek diler
Reh-rev-i bād-ı şabā olsam gerekdür ʿāķıbet
- 5 ʿArşa-gāh-ı ʿaşķ içinde ʿāşık-ı ser-keşlere
Āsumān-ı pür-belā olsam gerekdür ʿāķıbet
- 6 Nazm tanzīr eyleyüp meydānda ben şöyle bir
Şāʿir-i şīrīn-edā olsam gerekdür ʿāķıbet
- 7 Ey Cesārī müddet-i ʿömrüm irince cān ile
Haķķa teslim-i rızā olsam gerekdür ʿāķıbet

85

Ġazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Cāmesin giymiş bu gün egnine dilber ķat ķat
Gösterür endāmını ol ruķları ter ķat ķat
- 2 Her kaçan esb-i süvār olsa o şāh-ı mülk-i nāz
Meh cemālin görmege hep ʿazm iderler ķat ķat

3 nīk-vār: nīkū-vār M
85 5a C, - E, 21b M, 14b S
* Ġazel: - C, - M
2 meh: māh C

- 3 Hısn-ı vaşl-ı dilberi feth itmek için ol rakı̄b
Rāh-ı cānān üzre çekdi yine ʿasker kat kat
- 4 Zāhir olsa her kaçan burc-ı şerefden māh-ı nev
Āsumāndan şubha dek seyr eyler ahter kat kat
- 5 Ey Cesārī bāğ-ı nāz-ı kadd-i yāra rağbeten
Bir ayağ üzre durur serv [ü] şanavber kat kat

86

Ġazel

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Ey dil-i dervīş devrānuñ dürüst eyle dürüst
Dīde-i ʿibretle seyrānuñ dürüst eyle dürüst
- 2 Şevk ile vecde gelüp Hū ismine meşğul ol
Zikr-i tevḥīd ile ʿirfānuñ dürüst eyle dürüst
- 3 Çün elest bezm[i] ḥiṭābında didūñ قالوا بلى
Tā-be-maḥşer ʿahd [ü] peymānuñ dürüst eyle dürüst
- 4 Nutkuñuñ taḳṭīʿ [ü] tefhīm[i] selāmet göstere
Kāmilāne ṭabʿ-ı mīzānuñ dürüst eyle dürüst

3 dilberi: dilber M, S

4 olsa her: olursa M, S

5 rağbeten: rağbet M // durur: turur C, S; serv: servi C

86 - C, - E, 22a M, 15a S

2 : - M

3 قالوا بلى: Aʿraf 7/ 172, meāl: “Dedi: Evet.”

- 5 Ey Cesārī hoş ǵazel īcādına saʿy eyleyüp
Cümlesinden nazm-ı dīvānuñ dürüst eyle dürüst

87

Ḳalenderī*

Meḟ ʿū lü / Me ḟā ʿī lü / Me ḟā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Peydā olalı sīnede bu nār-ı maḥabbet
Her yirde zuhūr eyledi envār-ı maḥabbet
- 2 ʿArz olsa n’ola lāle-şıfat dāǵ-ı derūnum
Görinse olur ʿāleme āşār-ı maḥabbet
- 3 Gülşān-ı haḳīḳatde dil ihfāda tururken
Mürşīd-i şabā kıldı gör izhār-ı maḥabbet
- 4 Ğafletde idüm cān gözini açdum uyandum
Düş oldı benüm dīdeme tekrār-ı maḥabbet
- 5 Bilür ezeli ʿādet [ü] ḳānūnı Cesārī
ʿĀşıkda olur ḥāşılı her bār maḥabbet

87 5a C, - E, 22a M, 15a S

* Ḳalenderī: - C, - M

1 envār: āşār C

3 gülşān: gülşenān M // gör: bir C

4 dīdeme: dīde M

5 ḳānūnı: ḳānūn C, S // ḥāşılı: ḥāşıl C

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Ey šāh-ı cihān ĩālem ider zātuña minnet
Üftādelerüñ ḡāline ḡıl luḡf [u] mürüvvet
- 2 Dür oldı ḡapußdan saña ĩāşık geġinenler
Āyā ne varur yanußna āġyār-ı maḡabbet
- 3 Bu beyti dimişdür ezelī bir suḡan-ārā
Birr ekmedüġüñ yerde biter ehl-i mezzellet
- 4 ĩāşkuñ eşeri başumuza olalı peydā
Çekmekdeyüz ĩālemde hezār dürlü meşāḡḡat
- 5 Vaşluñ ile šād it bu Cesārī ḡılı šāhum
İcrā ola tā ĩādet [ü] erkān-ı maḡabbet

88 5a C, - E, 22a M, 15a S

* Ġazel: - C, - M

1 cihān: ḡüsn C

5 it bu: eyle C

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ė lü / Meḡā ė lü / Fa ū lün

- 1 Meydān-ı maḡabbetde dilā er gibi yer tüt
El šunma zen-i dehre tütarsañ yüri er tüt
- 2 Geġ nazra ile kimselere itme nigāhı
Al destüñe her ḡāḡır-ı ednāları ter tüt
- 3 Her bir keremüñ dāmen ü destine yapıšma
Bir nān-ı firāvānı aġıġ ḡalkā-i der tüt
- 4 Ağyār Yezīd ü ḡāricī ile ceng(i) idersüñ
Bu Müslim-veš ḡāh siper ḡāh teber tüt
- 5 Ey baḡr-i kerem bülbül olup ġekme ḡam u zār
Bir dišleri dür lebleri ḡül tāze püser tüt
- 6 ḡürremlik idi maġšaduñ ėālemde Cesārī
Kim dir saña var tā bu ġadar derd [ü] keder tüt

89 6a C, - E, 22a M, 15a S

* Ġazel: - C, - M

1 šunma: šun C

3 bir keremüñ: bī-keremüñ C

4 ağyār Yezīd ü ḡāricī: münkīr o Yezīd ḡāric C, ağyār Yezīd ḡāricī S

5 u: M, S

6 ḡürremlik: šād olmaġ C; maġšaduñ: - M // dir saña var tā: didi saña var M, S

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Nedür ʿuṣṣāk arasında olan bu ḥāl-i keyfiyyet
Bulurlar ʿaşk-ı āṣār ile anlar yāra ḳurbiyyet
- 2 Kimi rāh-ı mecāzīden iriṣür menzil-i kāma
Ḥaḳīḳat semtine uğrar gider cümle enāniyyet
- 3 Maḥabbet eyleyüp Leylāya Mecnūn düṣdi ṣaḥrāya
Görindi çeṣmine maṣnū^c-ı Ḥaḳ esrār-ı cem^ciiyyet
- 4 Vuḥūṣ ile tuyūr ile idüp ülfet ḳarār itdi
Maḳām-ı birlige baṣdı ḳadem ḥoṣ ḳıldı ünsiyyet
- 5 Cesārīde n'ola zāḥir olursa ʿaşk-ı Rabbānī
İçer vaḥdet meyın ḥāṣıl ider elbetde germiyyet

90 5b C, - E, 22b M, 15b S

* Ġazel: - C, - M

1 anlar: - M

2 mecāzīden: mecāzīde M

91

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Gönlümde karar ideli arzū-yı maḡabbet
Çeşmüme ḡayāl oldu meded sūy-ı maḡabbet
- 2 Evvel bize pek yakın idi şimdi bu demde
Bilmem ĩacabā kandadur ol gūy-ı maḡabbet
- 3 Dil maḡdem-i pākine anuñ muntazır iken
Çokdan berü göstermedi yār rüy-ı maḡabbet
- 4 Virmedi şabā kākül-i cānān ḡaberinden
Taġtīr-i dimāḡ olmadı şeb-būy-ı maḡabbet
- 5 Vuşlat şebīnūñ fikrini kılmakla Cesārī
İtdürdi baña terk bu uyḡuyı maḡabbet

92

Ġazel*

Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün

- 1 ḡabībā baña kılduḡuñ için cevr [ü] sitem kat kat

91 - C, - E, 22b M, 15b S

* Ġazel: - M

5 uyḡuyı: uyḡu M

92 - C, - E, 22b M, 15b S

* Ġazel: - M

Derūnum derd-i hicrūñ ile bađladı verem at at

- 2 Mağabbet arz idüp evvel dönüp sen eyledüñ arāz
Gözüm yaşın aıtdı āmet-i dil-cū bu dem at at
- 3 Ferah-şādīden aşlā bir eşer yok bende sulānum
Velī var iftirāuñ ile dilde guşsa ğam at at
- 4 Nice hūb-ı cihānsuñ sende olmalı degül midür
Gedā-yı derd-mend-i āşıa luf [u] kerem at at
- 5 Saña imān ile eyler nazār āşı Cesārī zār
Niçün itmezsüñ aña dilberā ālī-himem at kat

93

azel*

Me fāī lün / Me fāī lün / Me fāī lün / Me fāī lün

- 1 Saña bu nazm ile arz-ı belāat eyledüm ey dost
Kemālüm gösterüp bir bir zārāfet eyledüm ey dost
- 2 Dil-i mađzūnumı memnūn ıldıñ iltifātuñla
Bu dem bezmüñde çok zev [u] arāvet eyledüm ey dost

2 eyledüñ arāz: - M // aıtdı: aıtdın M

3 eşer: - M

4 derd-mend: dermend M

93 - C, - E, 23a M, 15b S

* Başı: - M

- 3 Bulındum ʿārif [ü] rindān ile bezm-i maḥabbetde
İçüp ʿaşkuñ meyin ṭabʿa şetāret eyledüm ey dost
- 4 N’ola bu esb-i ṭabʿumla irersem menzil-i kāma
Reh-i sevdāda ʿaşkuñla refākat eyledüm ey dost
- 5 Cesārī ögdül aldum çok bu meydān-ı suḥan içre
Muḳaddem şāʿirānāne cesāret eyledüm ey dost

94

Ġazel*

Meḫ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Hoş-şavt ile oḳınsa ezān diñlenür elbet
Ḳurʿān-ı Kerīm vaşf-ı beyān diñlenür elbet
- 2 Gülşān-ı ḥaḳīkatde seher vaḳt[i] irince
Dil bülbül[i] kılduḳça fiġān diñlenür elbet
- 3 Mollā-zāde tefsīre baḳup naḳl ider olsa
Yūsufı Zelīḥāsı ʿayān diñlenür elbet
- 4 ʿĀşıḳlara olursa ʿadālet ḥaṭ-ı şadır
Fermān-ı şehen-şāh-ı cihān diñlenür elbet

4 sevdāda: sevādda M

5 şāʿirānāne: şāʿirāne M

94 - C, 4a E, 23a M, 15b S

* Ġazel: - M

1 Kerīm: ʿAzīm E, S

2 seher vaḳt[i]: vaḳt-i seher M; irince: irişince S

3 : 4 E; mollā-zāde: monlā-zede E, S // Zelīḥāsı: Zelīḥā-yı E, S

4 : 3 E; şehen-şāh: şehen-şāz M

- 5 Nazmuñ ʿArabī Farsīce dimezse Cesārī
Bezm içre bu Türkīce lisān diñlenür elbet

95

Gazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Saña cānum mübtelā olsam gerekdür ʿāķıbet
Bir muħıbb-i āşınā olsam gerekdür ʿāķıbet
- 2 Bir zamān gezsem gerek ʿaşkuñla ser-gerdān [u] zār
Şöyle Mecnūn-fezā olsam gerekdür ʿāķıbet
- 3 Ad [u] şanum gūş idince çok añasın dilberā
Meclisūñde iķtizā olsam gerekdür ʿāķıbet
- 4 Gice gündüz ğurbet ilde sāz ile bu söz ile
Māʿil-i zevķ [u] şafā olsam gerekdür ʿāķıbet
- 5 Bu Cesārī bendeñe eyle ʿināyetle nazār
Şāʿir-i şīrīn-edā olsam gerekdür ʿāķıbet

5 Farsīce: Farsça E // Türkīce: Türkçe E

95 - C, - E, 23a M, 15b S

* Gazel: - M

El-kāfiyetü's-Sā^{**}

96

Ġazel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Āb-ı la^clūñ göricek peymāneler itsün mekiş
İçmege nevbet bizüm mestāneler itsün mekiş
- 2 Şimdi Mecnūn kazā-yı zūlfūñ olmışdur gönül
Bend [ü] zencīr eyle gel dīvāneler itsün mekiş
- 3 Şem^c-i hüsnuñ gözleyüp devrān ider bu murġ-ı dil
Yağmağa bāl [ü] perin pervāneler itsün mekiş
- 4 Ben dökem bārān-ı eşküm tā şehāb-ı zūlfūñe
Düşmesün rüy-ı zemīne dāneler itsün mekiş
- 5 Sīm-i eşkin āşikār itdi künūz-ı gözlerüm
Hākde gencīne-i vīrāneler itsün mekiş
- 6 Bizler ol pīr-i muġān-ı ^caşkı bulduk tā ezel
İşbu vīrān-hānede mey-hāneler itsün mekiş

** El-kāfiyetü's-Sā': Der-kāfiye-i Hurūfū's-Se' C,- E, - M

96 6b C, - E, 23b M, 16a S

* Ġazel: - C, - M

1 mekiş: Şair gazelin redifı olan "mekiş" kelimesini vezne uydurmak için halk ağzındaki şekliyle kullanmıştır.

5 eşkin: eşküme C; āşikār: āşikā S // vīrāneler: vāirāne C, vīrāne M

6 ^caşkı: aşk C, S

- 7 Ey Cesārī isterüz kāmille şoḥbet itmegi
Bezm-gāha girmesün efsāneler itsün mekiş
- 8 Ey ḥalīlüm şem^c-i ḥüsnüñ şevḳine biñ cān ile
Yanmağa nevbet bizüm pervāneler itsün mekiş

97

Ġazel*

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Mihr [ü] mehle dilberā itseñ n'olur sen ibtiḥāş
Saña bu ḥüsn-i cemāl ḳalmıř o Yūsufdan mīrās
- 2 Pertev-i ḥüsn-i cemālün^c ālemi ārā ider
Seyr iden cānā seni eyler şafā-yı iktirās
- 3 Mübtelādur cān [u] dil ol zülfinüñ sevdāsına
Kākül-i bend-i duzağından emānü'l-ğiyās
- 4 Mest-i aşḳam rindler bezminde iskān itmişüm
Sāḳiyā şun bāde nüş idem pür it cām-ı şelās

7 isterüz kāmille şoḥbet itmegi: biz kemāt ehline olduğ ḳarīn C, isteriz kāmle şoḥbet itmegi M //
bezm-gāha girmesün: girmesün ara yire C

8 : - M, S

97 7a C, 4a E, 23b M, 16a S

* Ġazel: - C, - M

1 mihr [ü] mehle dilberā itseñ n'olur sen: dilberā itsün n'olur sen mihr [ü] mehle M, S //
ḳalmıř: ḳalañmıř C, ḳalmıřdur M, S

2 pertev-i ḥüsn-i cemālün: pertev-i ḥüsnüñ senüñ bu M, S; ālemi: ālemün E

4 : - M; aşḳam rindler bezminde iskān itmişüm: āşıḳ cān... rindler bezmindeyem E; iskān: mesken S

- 5 İhtiyār oldum civānlar ʿaşkı ʿāddüm itdi dāl
Ey Cesārī ʿömrüm olmışdur hebāʾ [vü] inbiṣās

98

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Laʿlüñ mi ṣehā meclis-i germiyyete bāʿiṣ
Nuṭṭuñ mı veyā ṣevḳ ile bu ṣoḥbete bāʿiṣ
- 2 Ḥavfa düṣürür göñlümi ol tīr-i nigāhuñ
Cān almaḳ ise ya nedür ol minnete bāʿiṣ
- 3 Ḥāl [ü] ḥaṭṭuñuñ naḳşını taḥrīr ider idüm
Ḥüsnüñ göricek olmasa ger ḥayrete bāʿiṣ
- 4 Ḥālüm kime ʿaşḳuñla disem ḥikmeti var dir
Āyā ne ola bilmezem ol ḥikmete bāʿiṣ
- 5 Ṭanbūr çalup bezm-i suḥan içre Cesārī
Nā-dīde ğazel dimeḳ olur ʿizzete bāʿiṣ

5 aşkı: aşk C

98 7a C, - E, 23b M, 16a S

* Ġazel: - C, - M

2 ḥavfa: ḥavfım M, S ; ol tīr-i nigāhuñ: tīr-i nigāhuñ S

3: 4 C; naḳşını: naḳşı M

4: 3 C; ḥikmeti: ḥikmet M, S

5 olur: - S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā^ˆ ī lü / Me fā^ˆ ī lü / Fa^ˆ ū lün

- 1 ˆAşķ oldu benüm dildeki ġüftāruma bā^ˆ iṣ
Her bār zuhūr itmededür nazm-ı havādis
- 2 Biñ nazm okusam gelmeye bu ṭab^ˆ uma kesāfet
Kim ister ise eylesün eṣ^ˆār ile bāhiṣ
- 3 Mest itmeye mi rind-i ḡarābāt[1] müşelles
Hoş ḡālete ḡor ādemi ṣol cur^ˆ a-i ṣāliṣ
- 4 Elbetde irtür esb-i dilüñ menzil-i kāma
Bir yirde eger itmez iseñ laḡzaca mākiṣ
- 5 Gel rāh-ı ḡudādan ṣaḡım ayrılma Cesārī
İzlāl seni eylemeye ehl-i ḡabā' iṣ

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā^ˆ ī lü / Me fā^ˆ ī lü / Fa^ˆ ū lün

- 1 Sākī yüri ṣun bezmde rindāna müşelles

99 - C, - E, 24a M, 16a S

* Ġazel: - M

100 - C, - E, 24a M, 16b S

* Ġazel: - M

Hoş neşve vire ehl-i dil ʿirfāna müselles

- 2 Āyīne-i ṭab^ʿı açılır jeng almadan
Bir özge şafā bahş kıılır cāna müselles
- 3 Ol rind-i ḥarābāt anı çok nūş ider ise
Elbette kıılır serseri dīvāne müselles
- 4 Erbāb bilür keyf ne miqdār olur a^ʿlā
Hālet getürür ḥāşılı insāna müselles
- 5 İhvān şafā içre seni germ idüp āhir
Başlatsa Cesārī n'ola nālāna müselles

101

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Diyār-ı ğurbete düşmek dilā ḥikmet midür bā^ʿis
Cihāmı cüst ü cū itmek ʿaceb kıismet midür bā^ʿis
- 2 Nedür böyle benüm dā'im perīşān-ḥāṭır olduğum
Nühüst-ı ṭālī^ʿüm mi baht-ı bī-devlet midür bā^ʿis

1 neşve: neş'e M

2 jeng: zeng S

4 bilür: bilüp M

101 7a C, 4a E, 24a M, 16b S

* Gazel: - C, Semā^ʿī E, - M

1 kıismet midür: - M

2 ḥāṭır: ḥaṭr M

- 3 Zuhūr-ı ʿaşk sevdā vü maḥabbet bu derūnumda
O dil-dār ile şoḥbet keşret-i ūlfet midür bāʿiṣ
- 4 Baña nazm-ı şīʿār ile şaçı Leylāyı vaşf itmek
Bu ḥalk-ı ʿāleme ʿarz-ı cünūniyyet midür bāʿiṣ
- 5 Cesārī söz [ü] sāz ile bu meydān-ı maḥabbetde
Beni söyletmege ʿirfān-ı cemʿiyyet midür bāʿiṣ

102

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Beni itdürmege ḥayrān gözi āhū olur bāʿiṣ
Cihānı kıılmağa seyrān ḳadd-i dil-cū olur bāʿiṣ
- 2 Cemāl-i bā-kemālin āşikār idüp seḥer vaḳti
Mużiyyā itmege bu dehr ol meh-rū olur bāʿiṣ
- 3 Firāk-ı ḥasreti ile ḥāyāl-i ʿaşḳa duş oldum
Vücūdum zaʿfina her şeb hilāl-ebrū olur bāʿiṣ
- 4 Tırur şalkım şaçak sünbül gibi zūlf-i muṭarrālar
Perīşān itmek ʿaḳlum kākül-i şeb-bū olur bāʿiṣ

5 bu: şu E

102 - C, - E, 24b M, 16b S

* Ġazel: - M

2 mużiyyā: Şair “mūzīʿā” kelimesini vezne uydurmak için halk ağzındaki şekliyle kullanmıştır.

3 ḥasreti: ḥasret S // zaʿfina: zaʿfuña M; olur: -midür M

- 5 Cesārī ṭālī^c-i baḥtum baña yār olmadı gitdi
Vişālinden anuñ dūr olmağa şu bu mıdur bā^cis

103

Ġazel*

Me fā^cī lün / Me fā^cī lün / Me fā^cī lün / Me fā^cī lün

- 1 Heves itdi ise ger^cilm-i simyāya ebū'l-hāris
Anuñ da kār[1] ^cālem içre oldı fitneye bā^cis
- 2 Kitāb-ı ^caşkı bileydi oğurdı nazm [u] eş^carı
İderdi şā^cirān ile gelüp meydānda bāḥis
- 3 Müselleş-i bezm hoş-şoḥbet şafā virür dil ü cāna
Olur cem^ciyet-i hūbān şunarlar cur^ca-i şālis
- 4 Varup kāzī huzūrında n'ola da^cvā-yı ^caşq itsem
Vücūd işbāt ile Mecnūn[a] āḥir olurum vāris
- 5 Cesārī nazm [u] eş^caruñ görince iftiḥār itme
Kemālāt ehl[i] yanında kelāmuñ kıl biraz mākis

103 - C, - E, 24b M, 16b S

* Ġazel: - M

2 aşkı: aşk S

3 ü: - S

4 : - M

Ġazel

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Mest-i ʿaşkam sākiyā peymāneler itsün mekiş
Bezm[e] gelsün āşinā bīgāneler itsün mekiş
- 2 Ehl-i zāhid eyler imiş maḥbūb-ı meyden ictināb
ʿĀkil elzemdür baña dīvāneler itsün mekiş
- 3 ʿĀşık eylerse sezādur güllerüñ evşāfımı
Bülbül-i şūrīde [vü] nālāneler itsün mekiş
- 4 Ey Halīlüm şem^ˆ-i ḥüsnüñ şevḳine biñ cān ile
Yanmağa nevbet benüm(dür) pervāne[ler] itsün mekiş
- 5 Diñlesünler tāze eş^ˆarı Cesārīden gelüp
ʿArşa-gehde şā^ˆir-i efsāneler itsün mekiş

El-ḳāfiyetü'l-Cim **

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Ey şabā vaḳt-i seḫer bir dil-rübā gördüñ mi hīç

104 - C, 4a E, - M, - S

1 mekiş: Şair gazelin redifı olan "mekiş" kelimesini vezne uydurmak için halk ağızındaki şekliyle kullanmıştır.

** * El-ḳāfiyetü'l-Cim: - C, - E, - M

105 7b C, - E, 24b M, 17a S

Zülf[i] ve'l-leyl ol yüzi şemsü'd-đuḥā gördüñ mi hīç

- 2 Yürüdükçe şa^cşa^ca-endāz pür-envār olur
Bir cemāl-i āfitāb ^cālī-nümā gördüñ mi hīç
- 3 Oldı anuñ maḳdem-i teşrīfine cān munṭazır
Rūḥ-ı rāḥ-ı cān-fezā ḥüb āşınā gördüñ mi hīç
- 4 Gezdüğüm yerlerde cānānum su'āl itmez beni
Böyle nāz böyle istiḡnā dilā gördüñ mi hīç
- 5 Ḥayli demdür iftirāk [u] ḥasretin çekmekdeyüm
Bu benüm-veş bir belā-keş mübtelā gördüñ mi hīç
- 6 Ḥalkā dā'im nazm ile medḥ ü şenā itmekdeyüm
Bundan a^clā ey şabā medḥ [ü] şenā gördüñ mi hīç
- 7 Nām[1] dillerde Cesārī añılur meşhūrdur
Şā^cir-i nāzik-suḥān şīrīn-edā gördün mi hīç

106

Ġazel*

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Kim ki eyler bu cihān ḥalkıyyla bir ḥoş imtizāc

1 ve'l-leyl yüzi ol şemsü'd-đuḥā gördüñ mi hīç: - M; ol: - S

3 cān: dil S

6 ü: - C, S; şenā itmekdeyüm: şenāsın eylerüm C

7 suḥān: siḥr M

106 - C, - E, 25a M, 17a S

* Ġazel: - M

Ol durur insān kāmīl-meşreb [ü] nāzīk-mizāc

- 2 Pertev-i hūrşīd-veş hāk ile yeksān ol begüm
Āfitāb-āsā seni itsün felek başına tāc
- 3 Tā ezelden derd-i ʿaşka mübtelā bī-çāreyem
Ḥaḫdan özge ey ṭabīb itmez baña kimse ʿilāc
- 4 Bādede bir özge lezzet var kim peydā olur
ʿĀşıkā ʿazb-i fūrāt münkire mīlḫ-i ücāc
- 5 Ey Cesārī ʿaşk eri sulṭān olur bu ʿarşada
Ḥaḫdan ayru kimseye hīç itmez ʿarz-ı ihtiyāc

107

Gazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Dilde rāzuñ ketm güç ḫalkā beyān itmek de güç
Yār ḫāle muṭṭalīʿ nuṭḫ-ı lisān itmek de güç
- 2 Derd-i ʿaşkuñ çāresi şabr [u] taḫammül ya sefer
Şabr güç ʿālemde kendin bī-mekān itmek de güç

4 ʿazb-i fūrāt münkire mīlḫ-i ücāc: - M

5 eri: - M

107 8a C, - E, 25a M, 17a S

* Gazel: - C, - M

1 rāzuñ: zāruñ M

- 3 Bādenüñ germiyeti söyletdürür ʿāşıkları
Mey içüp āsār-ı humārın nihān itmek de güç
- 4 Nāz itdükçe o şūhum çok niyāz ister velī
Bī-nihā ʿarz-ı niyāzı her zamān itmek de güç
- 5 Kūşe-i çeşminde muzmerdür anuñ redd [ü] kabül
Redden şol muḳbil[i] fark [u] ʿayān itmek de güç
- 6 Toḡru oḳlar gibi varurdum nişān-ı menzīle
Çille-i ʿaşkı çeküp ḳaddüm kemān itmek de güç
- 7 Terk-i tecrīd ihtiyār eyler idüm kendüzüme
Ḥān-mānum neyki var hep dardağan itmek de güç
- 8 Ey Cesārī nazmumuñ tanzīrine ḳayıḳ gibi
Şāʿir-i sultānı her dem imtiḥān itmek de güç

108

Gazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 Ey gönül kālā-yı nazmum gün-be-gün bulur revāc
Dil-rübālar gösterür ḥüsnin baña rüşen-i sirāc

4 : - C, M

5 : - C; muzmerdür: nazmıdur S

6 toḡru: toḡrı C, S

7 terk-i tecrīd: Ey Cesārī terk-i tecrīd M, S; kendüzüme: - M, S

8 : - M, S

108 - C, - E, 25a M, 17a S (Derkenar)

* Gazel: - M

- 2 Bir cemāl-i Yūsuf için mübtelā-yı ʿaşq olup
Kalmışum beytū'l-ḥazende zār [u] zebūn lā-ilāc
- 3 Şad-hezār çekdüm cefāyı yāra vuşlat vaḳtidür
Bir şafā-yı buse-i cānān deger yüz biñ ḥarāc
- 4 Bed-liḳā aḡyār ile mā-beynümüz hoş geçmesün
Çünkü āteş āb ile bir yerde itmez imtizāc
- 5 Baḥr-i ʿaşq itdi temevvüc bād-ı firḳatdür gelen
Ey Cesārī iş tamāmdur düş öñüne durma kaç

109

Ġazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 Ey göñül bir kimse ile eyleme zinhār lecc
Çün dimişdür Haḳ Rasūl *e's-şabru miftāḥü'l-ferec*
- 2 Sente baş ol bir yaña gel çek çevür kendüzüñi
ʿĀlemi seyr eyle pes yaḥşı nedür yamanı seç

2 zebūn: zābūn S

5 öñüne: öñe M; durma: dur M

109 - C, 4b E, 25b M, 17a S

* Ġazel: - M

1 bir kimse ile eyleme zinhār: zillet evcinden kimse ile itme E //

çün dimişdür Haḳ Rasūl: didi peygamber ḥadīs E; *e's-şabru miftāḥü'l-ferec*: - M

e's-şabru miftāḥü'l-ferec: Sabır, zaferin anahtarıdır.

2 gel çek çevir kendüzüñi: çek kendüzin şimden girü E // ʿālemi: ʿālem E; pes: gel E; yamanı: yaman S

- 3 Fırkat odı ʿāşıkā nār-ı cehennemden beter
Ey dil ʿiṣyānum virüpdür işlerüme cümle kec
- 4 Zehrden de evvelā acı gelürmiş ayrılık
Liki şabr ile olur tatlu şonı bal-ı gömec
- 5 Ey Cesārī ʿarşa-gāh-ı ʿaşkda merdāne tır
Dimesünler haqqūña görüp seni bu ne hemec

110

Ġazel

Meḡ ū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Vuşlat gicesidür baña ol leyletü'l-miʿrāc
Dilber ayağūñ tozı olur başuma bir tāc
- 2 Rūḡuma ġıdālar virür ol nuṭḡ [u] kelāmuñ
Şīrīn-sözūñ olmaḡdadur sükker [ü] güllāc
- 3 Oldum ezeli beyt-i cemālūñe ben ʿāşık
Şevḡ ile tavāf itmeye mi kaʿbeyi ḡuccāc
- 4 Dut himmetüñi yüce ki bir ʿālī-nesebsüñ
Ḥamd ola degülsüñ hele bir aşgar-ı mīzāc

3 ʿāşıkā: oldı bu E // ey dil ʿiṣyānum virüpdür işlerüme: kendi ʿiṣyānumdur iden işlerümi E
4 gelürmiş: gelür E; ayrılık: ayrılığın E, ayrılık M // iki: iki E;
şabr ile olur tatlu şonı: tatlu şabr ile şonı olur S
5 ʿarşa-gāh-ı ʿaşkda: çek çevir kendüzüñi E // hemec: hiç E
110 - C, - E, - M, 17a S (Derkenar)

- 5 Vaşluña irişdür bu Cesārī kuluñı kim
Ey şāh-ı kerem olmaya dil kimseye muhtac

111

Gazel*

Mef^ˆū lū / Me fā^ˆī lū / Me fā^ˆī lū / Fa^ˆū lūn

- 1 Ey bād-ı şabā var yūri ol yāra doğun geç
Ol zūlf-i mu^ˆattar şaçı tel tāra doğun geç
- 2 Vardukda anuñ pāyına yüzler sürüp ağla
Aḥvālūmi^ˆ arz eyle o dil-dāra doğun geç
- 3 Būlbül gibi feryād [u] fiğān itme varınca
Depretme nihāli gül-i gül-zāra doğun geç
- 4 Var duymasun a^ˆdā ḥazer it pür-fiteninden
Hışm ile ḥitāb iderek aḡyāra doğun geç
- 5 Var bād-ı şabā eyle selām dir bu Cesārī
Yārānuma hem yāruma āşkāra doğun geç

111 - C, - E, Cönk 96, 25b M, 17b S

* Gazel: Kalendarī Cönk 97, - M

1 tel tāra: tel-vāra Cönk 96; doğun: toğun Cönk 96

2 : 3 Cönk 96, S; doğun: toğun Cönk 96

3 : 2 Cönk 96, S; feryād fiğān: zār fiğān S // depretme: Cönk 96; nihāli: nihālūñ M, nihālin S //
doğun: toğun Cönk 96

4 duymasun: tuymasun M, S; pür-fiteninden: bir ile Cönk 96 // doğun: toğun Cönk 96 ;geç: - M

5 hem: hiç M; doğun: toğun: Cönk 96

Ġazel*

Meġ ū lü / Me fā ĩ lü / Me fā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Ey bād-ı şabā zülf-i siyeh-kāra doġun geġ
Āheste yüri ĩanber-i tel-vāra doġun geġ
- 2 Şor ħāġır-ı maġzūnını pāyında kıyām it
Eglenme ġoġ anda yüri bir pāre doġun geġ
- 3 Ādāb gözet dāmen-i dil-dāra yüzüñ sür
Tebliğ-i selām eyle o dil-dāra doġun geġ
- 4 Baġ bendesine var mı maġabbet eşerinden
Keşf-i sırr idüp vākıf-ı esrāra doġun geġ
- 5 İtmekde mi bülbülleri nālān Cesārī
İr vaġt-i seġer ruġları gül-zāra doġun geġ

112 - C, - E, 25b M, 17b S

* Ġazel: - M

2 ġoġ anda: yanında ġoġ S

4 baġ: ben M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ĩ lü / Meḡā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Ġamdan bu benüm göñlümi ey ĩālī-cenāb aç
Ferhād feraḡ-şād ola Şīrīn cevāb aç
- 2 Bir sen ile bir ben olalum ḡānede tenḡā
Mey-i nāb çıkar sāķī-i gül-çehre dolāb aç
- 3 Meh-rūyını seyr itmege müştāķam ezelden
Setr itme cemālūñ kerem it yār niķāb aç
- 4 Dök noķtalar ey ḡāme benüm şeklüme bir baķ
Remmāl gibi ṡālī ĩme bir ķutluca bāb aç
- 5 Kıl niyyet-ı ihlāş ile tedbīri Cesārī
Müşkilleri ḡall itmege bir fāl kitāb aç

113 9a C, Cönk 88, 4a E, 25b M, 17b S

* Ġazel: - C, Ķalenderī Cönk 88, E, - M

1 benüm göñlümi: bizüm göñlümüz Cönk 88

2 dolāb: ṡolāb C, Cönk 88, E

3 müştāķam: müştāķuz Cönk 88, E, M, S

4b: - E; noķtalar: noķtaları M // bir: - M, S

5a: - E; tedbīri: tedbīr M, S

114

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ċ ĩ lü / Meḡā ċ ĩ lü / Fa ċ ū lün

- 1 Cānā buradan gāhice reftār ile gel geċ
Seyr eyleyelüm ħüsnüñi eṡvār ile gel geċ
- 2 Bir ŧemse bedel ŧ a ċ ŧ a-endāz-ı cihānsuñ
Ol nūr-ı ziyā pertev-i āḡār ile gel geċ
- 3 Göster dil-i maḡzūna maḡabbet eḡerinden
ċAḡḡ sırrını cüz' ĩ baña ikrār ile gel geċ
- 4 Çoċdan berü üftāde kim ey ŧūḡ-ı dil-ārā
Aḡvālūme baċ gāḡ bir iḡmār ile gel geċ
- 5 Vaḡfuña senüñ dürlü eḡār yazdı Cesārī
Ezber oċuyup anları izḡār ile gel geċ

115

Ġazel*

Meḡā ċ ĩ lün / Meḡā ċ ĩ lün / Meḡā ċ ĩ lün / Meḡā ċ ĩ lün

- 1 Civānuñ mübtelāsı olmaċ ċālemde ne güċdür güċ

114 - C, - E, 26a M, 17b S

* Ġazel: - M

4 gāḡ: - M

115 8b C, 4b E, 26a M, 17b S

* Ġazel: - C, Semā ċ E, - M

- O cānuñ mübtelāsı olmaḡ ʿālemde ne güçdür güç
- 2 Düşüp sevdā vü ʿaşka ser-te-ser geşt eyleyüp dehri
Cihānuñ mübtelāsı olmaḡ ʿālemde ne güçdür güç
- 3 Saña rām olsa dilber ḡarc idersüñ eldeki varı
Şafānuñ mübtelāsı olmaḡ ʿālemde ne güçdür güç
- 4 Felek ʿaksi dönüp ḡāfil elinden alsa dil-dārı
Sen anuñ mübtelāsı olmaḡ ʿālemde ne güçdür güç
- 5 Yüz on yerde añup derd-i derūnum iştiḡāl eyle
Filānuñ mübtelāsı olmaḡ ʿālemde ne güçdür güç
- 6 Cesārī bāl açup pervāz ider evc-i feleklerde
Hümānuñ mübtelāsı olmaḡ ʿālemde ne güçdür güç

116

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Gelince bezm-i rindāna şarāb-ı erguvāndan iç
Hızır-veş zinde ol cānā ḡāyāt-ı cāvidāndan iç

1 civānuñ: çünki E

3 dilber: bir dilber C; varı: varım E

4 dönüp: dönem C; dil-dārı: ol yarı C, E

5 : - C; derūnum: derūnuñ M, S

116 9a C, 4a E, 26a M, 18a S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

- 2 Nehirler çok bilürsün mā'-i zezem dahı kevşer var
Şifā'-i maḥz olur elbet saña lāzım olandan iç
- 3 Şekerlü şerbet ʿālemde mülezzez hem şafāludur
İçerseñ ʿāfiyet olsun var ol āb-ı revāndan iç
- 4 Şabāḥ keyfi iki fincān kahve hoş virür neşve
Çubuğı yāsemen kullan velī ıslāḥ duḥāndan iç
- 5 Cesārī ehl-i ʿirfāna muḳārin olduḡuñ demde
Sen ol yenbū-ı ḥikmet laʿl-i mey bākī ḳalandan iç

117

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Yoḡ ise dilde ger ʿilmüñ yüri şūfi ʿamelden geç
Hebādur tāʿatüñ cümle anı terk it temelden geç
- 2 Mecāziyyāta meyl itme ḥaḳıḳat rāhını gözle
Kemāl-i maʿrifet taḥşīlin it tül-i emelden geç
- 3 Behişt [ü] ekl [ü] şürbden zāhidā gel fāriḡ ol bu dem
Lebin būs eyle dil-dāruñ gömec balı reḳelden geç

2 saña lāzım olandan: yüri āb-ı revāndan C, E

3 şekerlü: şekerler M // içerseñ: içersin C, M, S; olsun var ol āb-ı revāndan: bāşed saña lāzım olandan C, E

4 fincān: filcān C, E; neşve: neş'e E // yāsemen: yāsemīn S

5 ʿirfāna: ʿirfān E; olduḡuñ: olduḡı C, M, S // ol: - C, S

117 - C, - E, 26b M, 18a S

* Ġazel: - M

3 balı: bal M

- 4 Lisāna alma aġyārı müdārā lāzımındandır
Geçenden geç gözet pes menzilin ceng [ü] cedelden geç
- 5 Kuşūrın görmeyüp halkuñ kuşūr kendüñde ara bul
Haķırāne nazār itme kamu her bir ʿilelden geç
- 6 Günāh-ı çirk ile ālūde-dāmen olma sultānum
Sitiġfār der-miyānın tut yūri çirk [ü] çepelden geç
- 7 Cesārī pūte-i ʿaşk içresin kall it zer-i nuṭķın
ʿAyāruñ çıkmasun baķır bu demde bir kaç elden geç

118

Kaşide

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 ʿUķde-i vāz-ı dilüm hall-güşā olmadı hīç
Baħt-ı bī-devlete cüz’ice ġınā olmadı hīç
- 2 Sūķ-ı sultānda mezād oldu metā^c-ı nazmum
Hayf aña zerrece bir kađr ü bahā olmadı hīç
- 3 Da^cvete itdüm icābet o mekāna vardum
Söz [ü] sāzumda kuşūr ile haṭā olmadı hīç

5 kendüñde ara bul: kende ara M

6 sitiġfārdur: istiġfārdur M; çirk: çirki S

118 - C, 4b E, - M, - S

- 4 Vezn-i mevzūn ile eş'ār[1] didüm yārāna
İtmedüm sürç-i lisān nuṭḡuma lā olmadı hīç
- 5 Bu kadar ma'rifeti anda ben itdüm icrā
Kimseler nazmuma teslīm [ü] rızā olmadı hīç
- 6 Hele feyz-i suḡanum baḡş-ı şafā gösterdi
Dimezem bezm-i eḡibbāda şafā olmadı hīç
- 7 O gice cem'iyete söz yok idi ve'l-hāşıl
Ne sebep oldu ki İḡsān Ağa olmadı hīç
- 8 Kānı elṭāf [u] kerem ya kānı āsār-ı sehā
Dost himmetle baña imdi 'atā olmadı hīç
- 9 Maḡhar-ı ḡayr-du'ā olsa n' olurdu ol zāta
Ḥaḡḡına lāyık [u] şükrāne şenā olmadı hīç
- 10 Marāz-ı faḡre devā dirler idi sīm [ü] zeri
Ḥaste-i cān [u] dile lek-i şifā olmadı hīç
- 11 Ey Cesārī yetişür eyleme tazyt'-i nefes
Sen gibi bād-ı hevā bir şu'arā olmadı hīç

Dīvān

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Zūlm-ı zābit ile hāḡ-ı ˆālem[ūñ] ahvāli güç
Ceng tedbīrinde nokṣān eyler anlar bizde suç
- 2 ˆAskerinūñ hayf devlet ḡadrini hīç bilmedi
Ol ˆadūnuñ ḡanını iḡer iken avuḡ avuḡ
- 3 Cümle hep ehl-i kibāruñ sīm [ü] zerde maḡṣadı
Dehr[e] virdiler hāḡābe işleri mānend-i tuḡ
- 4 Tezkere almaḡsızın bir yere ādem gidemez
Murg-ı göñlüm var ise iki ḡanaduñ göge uḡ
- 5 Devletūñ kim ḡaṣdına sa^ˆy itmede yir yir ricāl
Devr-i Mehdī ḡandadır irmez mi ol ṣāhib-hurūc
- 6 Ey Cesārī yād ider hūsnini sen göricek
Hāle-veṣ āḡūṣına ḡek her ṣeb ol dil-dār[1] ḡuc

El-kāfiyetü'l-Hā'

120

Gazel*

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 Sākiyā şun aşğ şarābın tazelensün tende rūḥ
Ġam degüldür mest iderse ger beni cām-ı şabūḥ
- 2 Eglenür gönüm dem-ā-dem sāz ile ḥôş söz ile
Ya ne lāzım eylemek andan baña tevbe naşūḥ
- 3 Vāridāt[1] hep İlāhīdendür āşārlar bize
Gör der-gencīne-i Ḥağ nice olmışdur fütūḥ
- 4 Zāhidā ḥāl ehlini ṭa'n itme Allāh aşğına
Dilde bu evrād-ı ezkārūm olupdur yā bedūḥ
- 5 Ben Cesāriyem ider isem saña ger bed-du'ā
Başuña kopar kıyāmet bir belā tūfān-ı Nūḥ

** El-kāfiyetü'l-Hā': Der-kāfiye-i Hurūf-ı Hā' C, Fī Ḥarfū'l-Hā' E, - M

120 - C, - E, 26b M, 18a S

* Gazel: - M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā Ğ ĩ lü / Meḡā Ğ ĩ lü / Fa Ğ ū lün

- 1 Ey rūḡ-ı revānum beni tarḡ eyledi tarrāḡ
Olsam n'ola šimden girü Ğālemlere seyyāḡ
- 2 Sevdā-yı göñül gör ki ne ḡāletlere düšdi
Derdine devā eyleye mümkün mi o cerrāḡ
- 3 Deryā-yı maḡabbet ider emvāc ile tahḡik
Ğašḡ bādını Ğummāna šalupdur yine mellāḡ
- 4 Dil derdini gāḡ ḡālini šerḡ eyle bu ḡalkā
Mā'il ola gördükde senüñ nazmuñı meddāḡ
- 5 Çok dürlü ġazel ḡaḡḡuña söyler bu Cesāri
İtmiš šuĞarādan anı Ğün ol Ġanī Fettāḡ

121 - C, - E, 27a M, 18a S (Der-kenar)

* Ġazel: - M

4 derdini: derüni M // nazmuñı: nazmuña M

Gazel*

Meḥ ʿū lü / Meḥ fā ʿī lü / Meḥ fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Gel nūṣ idelüm cām-ı Cem ey vāʿiz [ü] nāṣıḥ
ʿİşret görelüm dem-be-dem ey vāʿiz [ü] nāṣıḥ
- 2 Sen nār-ı cehennem ile qorqutma bizi kim
Mü'min aña başmaz qadem ey vāʿiz [ü] nāṣıḥ
- 3 Qorqduğına uğrar kişi meşhür meşeldür
Sen girseñ aña ğam yemem ey vāʿiz [ü] nāṣıḥ
- 4 Taqđır ne ise başa gelür aña qarışmam
Şimdi kılurum zevk-i dem ey vāʿiz [ü] nāṣıḥ
- 5 Gel bezme ʿinād eyleme nūş eyle şarābı
V'Allāh saña bir söz dimem ey vāʿiz [ü] nāṣıḥ
- 6 Maḥbüb ile meyden geçe mi ʿāşık olanlar
Üftāde Cesārī benem ey vāʿiz [ü] nāṣıḥ

122 - C, - E, 27b M, 18a S (Derkenar)

* Gazel: - M

2 aña: eger M

Ġazel*

Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lūn

- 1 Açılur bāb-ı kerem genc-i nihān vaqt-i şabāḥ
Şaçılur rahmet-i Ḥaḳ ey dil [ü] cān vaqt-i şabāḥ
- 2 Kūdret-i şun^çına çibretle nazār kıl ki saña
Ola esrār-ı Ḥudā keşf-i çāyān vaqt-i şabāḥ
- 3 Cümle maḥlūk-ı cihān her biri evrādın oḳur
Ḥaḳkı zıkr itmede murġān-ı cihān vaqt-i şabāḥ
- 4 Nūr-ı çeşmüm yūri ihlāş ile kıl Ḥaḳқа çamel
Yatma ġafletde şaḳın ḥābdan uyan vaqt-i şabāḥ
- 5 Ey Cesārī ideġör kūşe-i vaḥdetde qarār
Her kederden olasuñ emn [ü] emān vaqt-i şabāḥ

123 - C, - E, 27a M, 18a S

* Ġazel: - M

1 genc-i nihān: genc M

3 : 4 M

4 : 3 M

Ġazel*

Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lūn

- 1 Bir iki cām içüp eyledi mestāne feraḥ
Virür elbet gül [ü] bülbül dil-i nālāna feraḥ
- 2 Elem-i hicri bıraḳdı dile derd üstüne derd
Virmedi gitdi baña vuşlat-ı cānāne feraḥ
- 3 Böyledür sırr-ı tecellī-i İlāhī ezeli
‘Ārife ḥüzn [ü] elem cāhile nādāna feraḥ
- 4 Öldürem ‘āşıkumı tīr-i müjemle didügin
Anı toḡru şanup itdi dil-i dīvāne feraḥ
- 5 Ey Cesārī sözüñi ḥarf-be-ḥarf tezyīn it
Ḳalbe her ḥarf anuñ göstere yārāna feraḥ

124 10a C, 5a E, 27a M, 18b S

* Ġazel: - C, - M

3 tecellī-i İlāhī: İlāhī-i tecellī M, S // nādāna: nādān C, M, S

4 ‘āşıkumı tīr-i müjemle didügin: ‘āşıkumı tīr-i müjeñle didügin C, tīr-i müjemle didügin ‘āşıkumı M, S;

‘āşıkumı: ‘āşıkīn M // toḡru: toḡrı C, E, S; dil: - M

5 ḳalbe: ḳible M

125

Ġazel*

Fe^çi lā tün / Fe^çi lā tün / Fe^çi lā tün / Fe^çi lün

- 1 Her kaçan kim gele ol meclis-i rindāna kadeḥ
Zevk [ü] şevk-i ^çarız ider hâṭır-ı yārāna kadeḥ
- 2 Urmağa dem nefesi meyden alur çün neyler
Sebeb ol Mevlevî-veş girür o devrāna kadeḥ
- 3 Qadeḥüñ devri virür bahş-ı şafā-yı hālet
Söyledür dürlü ğazeller dil-i nālāna kadeḥ
- 4 Mey ile leb-be-leb olmasa idi ger memlū
İtmez idi beni germiyyet-i mestāne kadeḥ
- 5 Baş eger ise sezā aña şurāḥī vü sebū
İtdürür hükmini icrā bu dil [ü] cāna kadeḥ
- 6 Ey Cesārī gice gündüz bāde nüş eylersüñ
Ne ^çacebdür seni itmez yine dīvāne kadeḥ

126

125 - C, - E, 27a M, 18b S

* Ġazel: - M

2 alur çün: çün alur M // girür: gir M; kadeḥ: feraḥ M

6 gice gündüz: rüz şeb S

Ġazel*

Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lūn

- 1 Yine görindi ħaṭṭūndan o çemen-zār feraḥ
Yine üşkūfte ˆāyān eyledi gül-zār feraḥ
- 2 Başdan ayağa cihān zīnet [ü] revnaḥ buldı
Şa^ˆşa^ˆa şaldı kamu ˆāleme envār feraḥ
- 3 Almaḥ ister idük ol bād-ı şabādan ḥaberi
Bize gösterdi yüzün gördük o dīdār feraḥ
- 4 ˆĀşıḳuñ ḳalmaya gönlünde o dem ğamdan eşer
Her kaçan vaḳt-i seḥerde göre ol yār feraḥ
- 5 Her kederden bu dem āsūde-i ḥāl oldı cihān
Özge bir ḥālete ḳoydı bizi āsār feraḥ
- 6 Ġam gidüp geldi şafā zevḳ [u] teşevvuḳ idelüm
Bezm-i ˆirfān arasında ola her bār feraḥ
- 7 Tırma ol yār ile ey dil yūri cān şoḥbetin it
Ādemūñ zihnın açar bezmde ğüftār feraḥ

126 9b C, - E, 27b M, 18b S

* Ġazel: - C, - M

3 feraḥ: - M

4 b: 5b M

5 b: 4b M; her kederden: kederātdan C // bizi: bize M

- 8 Nicesi Őevk ile manzūm ğazel Őylemeyem
Ħamd ola dilde derūnumda benūm var ferah
- 9 Ey Cesārī giderūr ğuŐŐa [vū] ālāmuñı hep
Ħātırā özge tesellī virūr eŐār ferah

127

Ħazel*

Me fā Ğī lūn / Me fā Ğī lūn / Me fā Ğī lūn / Me fā Ğī lūn

- 1 Dilā seyr-i ğul-istān itmege olmiŐ idūm seyyāĦ
ToĦındı ğuŐuma bir ĦoŐ-Őadā-yı rāĦatū'l-ervāĦ
- 2 Žiyā-i Őems-i ruĦsārın mūnevver eyleyūp cānān
Kitāb-ı nahvīden ezber Ğavāmil hem oĦur mıŐbāĦ
- 3 Ħoreydūm Ħācesin tenbīĦ hem te'kīd ider idūm
Ğİlm [ū] taĦŐİline itsūn āña ibrām hem ilĦāĦ
- 4 Bulup eyyāmını yelken hevāsın Ħullanur bir ĦoŐ
Olanlar baĦr-i ĞaŐĦ iĦre ĦulūŐ [u] Őevk ile mellāĦ
- 5 Cesārī ĞAŐıĦuñ sen muĦtaliĞsūñ cūmle Ħāline
Esirge ŐefĦat it āña teraĦĦūm eyle yā FettāĦ

127 9b C, - E, 28a M, 19a S

* Ħazel: - C, - E

2 žiyā-i Őems: žiyā-i ŐemĞ C; cānān: cānā S

5 it āña: it gene M

128

Ġazel*

Me fā^ˆī lün / Me fā^ˆī lün / Me fā^ˆī lün / Me fā^ˆī lün

- 1 Cemālũñ pertev-i ŧems-i cihān olmuŧdur ey ŧālĩḥ
Hemĩŧe ḥal^ˆatuñ dehre ^ˆāyān olmuŧdur ey ŧālĩḥ
- 2 Senũñ ol āsumān-ı ḥũsnũñ ũzre ḥāl-i raḥŧānuñ
Ser-[ā]-pā kevkeb [ũ] encũm-ḳırān olmuŧdur ey ŧālĩḥ
- 3 Nice āġāz idem ol ḳāmet-i ḥũbāyı vaŧfuñ ben
Bilũrũm ki ḳıyāmetden niŧān olmuŧdur ey ŧālĩḥ
- 4 Dilũm meyli degũl ŧimdi saña rũz-ı ezeldendũr
Dũŧelden ^ˆaŧḳuña ḥayli zamān olmuŧdur ey ŧālĩḥ
- 5 Cesārĩ ḥurmayup taḥrĩr ider dĩvānçe-i nazmı
Ḳalem destinde gũyā tercemān olmuŧdur ey ŧālĩḥ

129

Fā^ˆī lā tũn / Fā^ˆī lā tũn / Fā^ˆī lā tũn / Fā^ˆī lün

- 1 Bir ^ˆArab maḥbũb[1] sevdũm ḥoŧ-lisān sũyler faŧḥ
Keyfe-[y]eŧ ḥālũñ didũm didi baña ḥayyib melĩḥ

128 9b C, 5a E, 28a M, 19a S

* Ġazel: - C, Semā^ˆī E, - M

129 - C, 5a E, - M, - S

1 ḥālũñ: ḥālĩn E

- 2 Özge da^cvāyı bilür ser-keş gözi gavgādudur
Ey ^caceb mā-beynümüzde ola mı şulh-ı şarīh
- 3 Nīk-nām [u] şānına zūll irmez idi dilberūñ
Gezmesey yanınca ger aġyār-ı bed-fi^cl [ü] kabīh
- 4 Sābit olmaz va^cd-i vaşlında tehallūf gösterür
Ey dirīgā bulmadum hūbānda nuṭṭ-ı şaḥīh
- 5 Ey Cesārī yārdan şīrīn kelāmı isterüm
Mürde cān ihyā ider mu^cciz-dem [ü] nuṭṭ-ı Mesīh

El-kāfiyetü'l-Hā^{**}

130

Ġazel^{*}

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Ey dirīgā yine çok gördi baña bir yāri çarḥ
Zūlm ile aldı elümden bir perī-ruhsārı çarḥ
- 2 Bilmezem bā^cış nedür ^caşıklara kan aġladup
Güldürür şubḥ [u] mesā dā'im ^cadū aġyārı çarḥ

^{**} El-kāfiyetü'l-Hā': Der-kāfiye-i Hurūfū'l-Hā' C, Fī Beyān-ı Harfū'l-Hā' E, - M
130 10a C, 5a E, 28b M, 19a S

^{*} Ġazel: - C, - M, - S

1 yāri: yār C // ruhsārı: ruhsār C

2 aġyārı: aġyār E, C

- 3 Olmuş idüm yāra maḥrem ʿāqıbet kıldı cüdā
N'eyledüm n'itdüm aña arturdu ğam efkār-ı çarḥ
- 4 Rūz-ı maḥşerde nice Ḥaḳḳa şikāyet itmeyem
Ḳoymadı destümde aşlā bir eşer āşār-ı çarḥ
- 5 Ey Cesārī tāli'üm koydu nüḥüsetde beni
ʿAks kıldı işlerüm āh almada cevvar-ı çarḥ

131

Ġazel*

Fā' i lā tün / Fā' i lā tün / Fā' i lā tün / Fā' i lün

- 1 Kimseye yār olmaz aşlā bu fenā dünyāda çarḥ
Ḳılmadı gitdi beni ğam ğuşşadan āzāde çarḥ
- 2 Her ne deñlü derd ile itsem hezār āh [u] enīn
Hiç teraḥḥüm eylemez bu ḥātır-ı nā-şāda çarḥ
- 3 Pāy-dār olmaz dirġā ḥırmen-i ʿālem baña
Ḥāşılı bu dāne-i ʿömrüm virür şol bāda çarḥ
- 4 Devr-i dā'im ʿālemi geşt [ü] güzār itmekdedür
Bir melek-ruḥsāra olmuş var ise üftāde çarḥ

3 efkār: efkārı M

4 Ḥaḳḳa: Ḥaḳḳā E; āşār: āşārı M

5 beni: bilem C, benüm E // almada: elemdür C, S

131 10b C, - E, 28b M, 19a S

* Ġazel: - C, - M

1 : - C

2 itsem: kılsam C

- 5 Ey Cesārī bī-vefānuñ dād elinden e'l-amān
Bağmaz ašlā dilde olan nāle [vü] feryāda çarḥ

132

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Yār bu gün egnine giymişdür yine eşvāb-ı sūrḥ
Giceden gösterdi zīrā bu felek mehtāb-ı sūrḥ
- 2 ˆĀlemi bir hoş gözet ey gözlerüm nūrı bu dem
Her taraf ˆibret-nümādur görünür sīr-āb-ı sūrḥ
- 3 Ol şeh-i ˆālem benüm bu kanuma girmek diler
Tağdı zer hañçer miyāna la^ˆl-reng nā-yāb-ı sūrḥ
- 4 El-amān bir çāre tedbīr eyleyün yoldaşlarum
Olmadan hūnīn-i eşküm katre katre āb-ı sūrḥ
- 5 Vağtidür ister kadeḥ ˆĀşık Cesārī sākīyā
Dürlü hāletler virür keyfe şarāb-ı nāb-ı sūrḥ

132 - C, 5a E, 28b M, 19a S

* Ġazel: - E, - M

1 egnine giymişdür yine: giyse gerekdür egnine E // gösterdi zīrā bu felek: zīrā ki gösterdi semā E

2 ˆālemi: ˆālem E; gözlerüm nūrı bu dem: dīde-i nūr-ı başar M, S

3 zer: nev E

5 virür: vire E; keyfe: keyf S

133

Ġazel*

Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lūn

- 1 Fenn-i ^çaşkı okuyup dilde hep ezber-i āh
Kılduk āhir anı biz sa^çy ile tekmīl-i nūsaḥ
- 2 Bī-hüner ile hüner-mend [ü] ma^çārif ḳadri
Bir midür arada farḳ var nice fersaḥ fersaḥ
- 3 Çünki dünyāda maḥabbet ateşi yakdı beni
Aḥiretde var mıdur yaḳmaya nār-ı dūzāḥ
- 4 Sīneme atma o ḡamzeñ okını ey ḳaşı yā
Olmaya irişe peykānuñ ucından berzaḥ
- 5 Ey Cesārī eriyüp şu gibi olur āhir
Güneş ısısına idebile mi tākāt yaḥ

134

Ġazel*

Me^çū lū / Me^çfā^çī lū / Me^çfā^çī lū / Fa^çū lūn

- 1 Rūyuñda feraḥdan yine yok bir eṣer ey āh

133 - C, - E, 29a M, 19a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

134 - C, 5b E, 29a M, 19b S

* Ġazel: Ḳalenderī E, - M

Eşkāl-i kemāndur iki ebrū-yı muṭarraḥ

- 2 Ğamzeñ cigerüm kûşelerin deldi meded āh
Müjgānuñ ucından görünür ādeme berzah
- 3 Yandurdı beni n'eyleyeyüm sūz-ı maḥabbet
Ey şūḥ-ı cihān ʿaşkuñ imiş āteş-i dūzah
- 4 ʿAksine dönüp derd ile cānā beni senden
Ayırdı bu devrān-ı felek fersah fersah
- 5 Şiddetlü şitā şaḳalum aḡ itdi Cesārī
Āyīne-i temşil olunur bağlayıcaḳ yah
- 6 Cānuñ reh-i dil-dārda ḳurbān ola bir gün
Ḳaşşāb-ı ecel eyleye bu ʿālemi mezbah

135

Ğazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Baḳmaz kerem-i dest ile bu yāreye ol şūḥ
Em eylemez ašlā ten-i bīmāreye ol şūḥ

1 yok bir eser: bir eser yok M // ebrū-yı muṭarraḥ: ebrūların eylaḥ E

2 ādeme: ādem E

5 aḡ: aḳ E; Cesārī: civānum E

6 : - M; ḳurbān ola bir gün: ḳurbān mı Cesārī E // eyleye: eyledi E

135 - C, - E, 29a M, 19b S

* Ğazel: - M

1 yāreye: yāre M

- 2 ʿArz itmiş iken hāl-i perīṣānını bir bir
Raḥm eylemedi ʿāşık-ı āvāreye ol şūḥ
- 3 Ey Bār[i] Ḥudā ḳalbine sen vir anuñ inşāf
Cevr eylesün bende-i bī-çāreye ol şūḥ
- 4 Gizlenmiş iken dilde bu esrār-ı maḥabbet
Çıḳardı ḳamu rāzı āşikāreye ol şūḥ
- 5 Ağyār ile ülfetler ider āh o Cesārī
Bir fitne bıraḳdursa gerek araya ol şūḥ

136

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Baña cevır [ü] ezā itdi yine bir dilber-i küstāḥ
Maḥabbet naḳşını levḥ-i gönülden bozdi o nüссāḥ
- 2 Cihān hep ʿāciz oldılar benüm zār [u] fiğānumdan
Mişāl-i ney anuñ ʿaşkı idüpdür bağrumı şūrāḥ
- 3 Diyārumdan baʿīd yārdan mehcūr oldum ben
Nihāl-i naḥl-i tāze derd [ü] ğam sürdi bir iki şāḥ

136 - C, - E, 29a M, 19b S

* Ġazel: - M

1 naḳşını: naḳşı M

- 4 Yıkıldı aşr-ı ümmîdüm yetiş mi‘mâr-ı ‘âlem gel
Yeñiden dil sarâyın eyle ta‘mîr anda yap nev-kâh
- 5 Cesârî ‘Āşıkâ sen rûz[î] ıl ol cennet-i vaşluñ
Amân yâ Rab bu cismüm benüm yandurmasun dūzâh

137

Semâ‘î*

Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün / Me fâ‘î lün

- 1 Niyâzumdur saña cûd [u] ‘a‘âlar eyle gel ey şûh
Lebûñden bûseler bahş [u] sehâlar eyle gel ey şûh
- 2 Dimişsüñ tîr-i müjgânum hep ağıyarı helâk eyler
Kemân aşuñla çok ceng [ü] cidâller eyle gel ey şûh
- 3 Senüñ cevrüñle ‘âşıklar amu bîmâr olmışdur
Derûn-ı derd-i nâ-çâra devâlar eyle gel ey şûh
- 4 La‘îfe bâbın aç ahhâb içinde kesb-i zevk olsun
Cinâs elfâzla dürlü şakalar eyle gel ey şûh
- 5 Güzeller şâhısuñ gâhî muşaddar meclis-ârâda
Hemîşe ullaruñla hoş şafâlar eyle gel ey şûh

137 - C, - E, 29a M, 19b S

* Semâ‘î: - M

2 ağıyarı: ağıyar S

5 gâhî: gâh S

- 6 Düşelden ʿaşkuña hayli zamāndur cevruñi çekdi
Cesārī ʿĀşıkā bu dem vefālar eyle gel ey şūh

El-ķāfiyetü'd-Dal**

138

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Muʿarız olma nazm ile gazelden geç behey zāhid
Selāmet cāyı gözle hoş maħalden geç behey zāhid
- 2 Naşihatdür sözüml gel ceħl kavī terk eyle daʿvāyı
Kemāl ehlini bul ceng [ü] cedelden geç behey zāhid
- 3 Kelām-ı şāʿirānı gördüğünde dime ʿillet var
Eger sālīm iseñ her bir ʿilelden geç behey zāhid
- 4 Tükenmez haşre dek tül-ı emeldür imtihān baħşı
Ferāgat eyle ol tül-ı emelden geç behey zāhid
- 5 Cihānda ʿārif [ü] dānā geçinür hey neler vardur
Hele şol iddiʿāyı sen temelden geç behey zāhid
- 6 ʿİlm [ü] taħşilüñ it evvel kıl ihlāş-ı ʿamel anda
Eger yok ise ʿilmüñ sen ʿamelden geç behey zāhid

** El-ķāfiyetü'd-Dal: Der-ķāfiye-i ħarf-i Dal C, Fī Ĥarfü'd-Dal E, - M

138 - C, - E, 29b M, 20a S

3 dime: diyem M

5 neler: ne diller M

6 anda: andan M

- 7 Riyā ile bu dem ālūde-dāmenüñ mülevveṣṣüñ
Yüri pāk it özüñ çirk ü çepelden geç behey zāhid
- 8 Cesārīden ne istersüñ anuñ ʿaybı ne lāzımdur
Ara bul kendi ʿaybın gel sen elden geç behey zāhid

139

Ġazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 aldurur olsa eger āhum cihānuñ üzre bād
alʿa-i gerdūna opraq sürmedür andan murād
- 2 ʿAks-i devrān eyledükçe çarḥ [u] gerdün [u] felek
Tālīʿüm naḥsa düşer olmaz gider baḥtum güṣād
- 3 ʿAṣḫınuñ cānā esīriyem abül it ulluġa
Virme dellāl destine ġayrılara olmam mezād
- 4 Emrüñe fermān-berem ey ūeh-güzīnüm ben senüñ
Dāmenüñ elden bırakmam olıcaġ yevmü't-tenād
- 5 Çār-sūda var revācı bu metāʿ-ı nazmumuñ
Ey Cesārī dilde nuṭum bulmaz aṣlā hīç kesād

7 çirk: çirki M, S

8 anuñ: elin M

139 11b C, - E, 30a M, 20a S

* Ġazel: - C, - M

1 olsa eger āhum: olursa āhum ger C // andan: ancak C

2 gerdün: devrān C

3 ġayrılara: ġayrulara C, ġayr dillerde M

5 nazmumuñ: nuṭumuñ C // nuṭum: nazmum C

Ġazel*

Fā^ˆc i lā tūn / Fā^ˆc i lā tūn / Fā^ˆc i lā tūn / Fā^ˆc i lūn

- 1 Nār-1 ġamla daġladuñ bu sīnemi ey lāle-ħadd
Ol sebeb ˆaşq-1 füzūnum artup oldı bī-ˆaded
- 2 Ġam degül itsem senüñçün hicr ile feryād [u] zār
Pāyuña gözüm yaşı olur revān ey serv-ħadd
- 3 Şeh-güzīnüm iltifāt eyle bu ben kem-ter ħula
Āsitānuñdan ˆadū-yı nā-sezāyı eyle red
- 4 Şad-hezār aġyārdan var iştikālar ħaħķum al
Kim benüm bir bunca düşvār işlerüme ħaldı ked
- 5 ˆAdl ile dād eyleyüp ol maṭla^ˆ-ı aĥvālūme
Çāresiz ħaldum Cesārī hey meded āh el-meded

140 - C, 6a E, 30a M, 20a S

* Ġazel: - M

1 sebeb: sebebden M; artup oldı: oldı cānā E

3 kem-ter ħula: ħuluña S // nā-sezāyı eyle: bed-liķālar ola E

4b: - E; ħaħķum al: aĥvālūme E

5a: - E

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Kādr-i ˆaşıķ añlamaķdur dilber olmaķdan murād
Nūr [u] fer baķş eylemekdür Ūlker olmaķdan murād
- 2 Hāne-i kalbi degül yıķmaķ dilā şanˆat [u] hūner
Hātırım yapmaķdur ancaķ dūlger olmaķdan murād
- 3 Hāme-i ķudret cemālūñ ūzre haţţ çekmiş meger
Ţoĝru yol gōstermek imiş mıŗtar olmaķdan murād
- 4 Hālet-i ˆaşķı beyān itmek degül mi dilberā
Sōyle āyā n'ola rūz-ı maķşer olmaķdan murād
- 5 Ey Cesārī sevķ-i maˆnāda revācuñ bul yūri
Bī-bahā olmaķdur aˆlā cevher olmaķdan murād

141 11a C, 6a E, 30a M, 20a S

* Ġazel: - C, - M

2 hāne : hāme M

3 : - E; çekmiş: çekmek C, M // toĝru: toĝrı C, S

4 dilberā: zāhidā E, C

5 revācuñ: revācu C // aˆlā: ihfā S; cevher: gevher C

142

Gazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Bir la^l-i şîrîn ʿaşk ile kıldı beni Ferhād
Dağlar kadar eyledi baña derdini mu^tād
- 2 Bir genc-i belā vādî-i hayret sere düşdi
Üstād-ı felek kaçır-ı firāk eyledi icād
- 3 Ta^ccīb bu ki kıldı hüneri bende-i zābūn
Göstermeye mi şan^catını ellere üstād
- 4 Çeşmümde hayāl naşş-ı nigār ya ne gamum var
Behzād gibi bu şürete dil olmaya mı şād
- 5 Kalduñ yetişür hāl-i harābātda Cesārī
Şimden girü dil mülkini sen idegör ābād

143

Gazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 ʿAşk ile bu dil oldı bir ʿabdāl-ı mücerred

142 - C, - E, 30b M, 20a S (Derkenar)

* Gazel: - M

3 ellere: illere S

143 - C, - E, 30b M, 20a S (Derkenar)

* Gazel: - M

- Bend itdi anı kākül-i gīsü-yı müşedded
- 2 Ferhāda Şīrīn Leylaya Mecnūn diyü kātib
Dīvānçeye eyledi meşūr [u] muḳayyed
- 3 Dünyāyı ḳamu geşt [ü] güzār eyler isem ger
Girmez elüme sen gibi bir yār mü'ebbed
- 4 Tā ḥaşre deġin ʿaşḳ-ı ferāġat idemem ben
Pīrüm baña ḳıldı anı te'kīd [ü] mü'ekked
- 5 Eş'āra heves düşdi yine çünki Cesārī
İcād-ı ġazel nazmuñı gel eyle mücedded

144

Ġazel*

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 Düşdi göñlüm saña ey serv-i sehī ḳadd-i bülend
Göz yaşum pāyına aḳdı cūş idüp deryā-menend
- 2 Çün senüñ ʿaşḳuñla taḥşīl-i kemālāt eyledüm
Şā'irem şī'r [ü] kelāmumda bulnür dürlü fend
- 3 Ḥaste [vü] bīmāruñ idüm irdi luṭfuñla devā

3 ger: eger M

144 - C, 6a E, 30b M, 20b S

* Ġazel: - M

2 : 3 E; çün senüñ ʿaşḳuñla taḥşīl-i kemālāt eyledüm: eglenür göñlüm dem-ā-dem sāz ile ġāh söz ile E //
bulnür: benüm var E

3 : 2 E; ḥaste [vü] bīmāruñ idüm irdi luṭfuñla devā: düşmişüm teşvīşlere şām seḫer ʿaşḳuñ ile E //

Olmışum derd [ü] ğamuñdan ey şabı̄büm hoş-mend

- 4 Bir nigāh-ı iltifātuñ idi maķřūdum benüm
Göñlümi alduñ ele ol müstedām ey şeh-levend
- 5 Kūh-ı Kāfuñ cevruñe itmek taħammül müřkil iř
Böyle yāra püşt uran ‘aşıklara olur pesend
- 6 Ben gedāyı ey řacı Leylī hemān Mecnūn gibi
Zülfüñüñ zencīr ile şayd [ü] bend it şayd [ü] bend
- 7 Bu Cesārīye řīrīn-nuřkuñ ğalāvet baħř ider
Nicesi olur mülezzez sözlerüñ yanında řand

145

Ğazel*

Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lūn

- 1 Hālūme raħm eylemez ol çeřm-i āfetler meded
Çekdürürler bu dil-i zāra meřakķatler meded
- 2 Da‘vet itsem dil-rübālar ğāneye başmaz şadem
Dā‘imā ağyār ile itmekde ‘işretler meded

ğamuñdan ey: ğamuñla şimdi E; şabı̄büm: cānum E, şabı̄büm M

4 nigāh-ı iltifātuñ idi maķřūdum benüm: nigāhuñdur beni ‘ařık ile ser-gerdān iden E //

alduñ ele ol müstedām ey şeh-levend: eyler ārzü her dem seni ey müstemend E; ol: - M

5 : - E; Kāfuñ: Kāf S

6 : - E; Leylī: Leylā M

7 “Ey Cesārī gelmesün ağyār diyü etrāfına

¶Tolařurum kūyuñı řubħ mesā ey la‘l-i řand” E

145 11b C, 6a E, 31a M, 20b S

* Ğazel: - C, - M

2 ğāneye: ğāneme E

- 3 Ben nice çāk-i girībān itmeyem şimden girü
Yüz çevürdi bizden ol kıyāmetler meded
- 4 Sīm [ü] zersiz şayd olunmaz fi zamāne dilberi
Batmadı gitdi cihān içre bu ʿādetler meded
- 5 Ey Cesārī pister-i ğamda zebūn oldum velī
Cism-i zāra irmedi hayfā ifākatler meded

146

Ġazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn

- 1 Çār-^ʿunşurdan müretteb şun^ʿ-ı Mevlādur vücūd
Tılsımāt-ı ism-i a^ʿzam hūb temāşādur vücūd
- 2 Aḥsen-i taqvīm halk itdi bizi ol Müste^ʿān
Sırr-ı hikmet nüşha-i şuğrā vü kübrādur vücūd
- 3 Zāhir u bāḥın ne kim var görinen ʿālemde hep
Cümleye şāmil rumūzāt-ı mu^ʿammādur vücūd

4 fi: bu S

5 pister: tır M; ğamda: ğamdan S // cism-i zāra: cism-i kıra S; hayfā: gitdi E

146 11a C, - E, 31a M, 20b S

* Ġazel: - C, - M

3 u: - C, S; görinen: gör yalan M, görilen S

- 4 من عرف dersin alanlar ʿārif-i biʿllāhdur
Bildi anı kim ne resme ḥaṭṭ-ı maʿnādur vücūd
- 5 Ey Cesārī bu vücūd ʿilmi seni ḳor ḥayrete
Cümle eşyāya bedel bir ʿālem-ārādur vücūd

147

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Sevbi-tecdīd ile zeyn eyledi her ādem ʿīd
Zīb-i fer virdi cihāna güher-i ʿālem ʿīd
- 2 Bāddan mevcisini ḥāşıl-ı girdāb eyler
Āşikār itse n'ola dūrlerini ḳulzūm ʿīd
- 3 Eşḳ-i şeydāyı görüp ḳan tere batdı gül-ruḥ
Oldı her ḳatresi bir tāze [vü] ter şebnem ʿīd
- 4 Yār şahrāya çıḳup seyr-i gül-istān itdi
Nağme-zār it dil-i şeydā idelūm bir dem ʿīd
- 5 Kaʿbe-i ḥüsni ṭavāfında dil olsun ḳurbān

4 من عرف: “Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.”; İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266

alanlar ʿārif-i Biʿllāhdur: oḳuyan ʿārif-i Biʿllāhdur C

147 - C, 5b E, 31a M, 20b S

* Ġazel: - M

4 : - E; nağme: nağm S

Ṭolu çāh-ı zekān-ı yārda çün zemzem ʿİd

- 6 Kālbüm ol yār vişāliyle feraḥ-nāk oldı
Koymadı dilde derūnumda benüm hıç gam ʿİd
- 7 Baña ol şāh-ı kerem būsesini itdi ʿatā
Bu seḥāvetle didüm dehre budur ḥātem ʿİd
- 8 ʿİd-i aḍḥaya Cesārī geçe mi böyle tehī
Bir ğazel bāri yazup şakla olur elzem ʿİd

148

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Zülfünüñ būyı ʿaceb ʿanber-i sārā mı ya ʿūd
Bu muʿatṭarlığa bāʿiṣ n'ola ey pāk-i vücūd
- 2 Heves-i kākül-i sünbül beni sevdāda ḳodı
Sere pūsküllü belā oldı bu ʿaşḳ-ı ālūd
- 3 ʿAḳlumu itdi perīşān nedür ol ḥāl-i siyeh
Nedür ol rā-yı müşekkel iki ebrū memdūd

5 ḥüsni: ḥüsn S

7 : - E

148 11a C, 6a E, 31b M, 20b S

* Ġazel: - C, - M

1 būyı: būy C, S // n'ola: ne ola M

2 pūsküllü: pūsküllü C

3 ʿaḳlumu: ʿaḳl E; siyeh: siyāh C

- 4 Kāmetüñ serv ü şanevber mi ya ʿarʿar mı disem
Özge bir ser-keş-edādan olınur ol maʿdūd
- 5 Ğam [u] cevrüñ ile maḥzūn idi dil yine anı
Nigeh-i nīm ile kılduñ heme rāzī hoşnūd
- 6 ʿİd-i vaşluña teşādūf ʿacabā mümkün mi
Büse ihsānuñ imiş dilde merām [u] maḥşūd
- 7 Seni teşhīr için cezb kı lup eylemege
Ey Cesārī yetişür vird hemān ism-i Vedūd

149

Ğazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Mührelendükçe olur tāze vü ter her kāğıd
Diseler lāyıķ aña rüy-ı münevver kāğıd
- 2 Sāde-rū reng-i beyāz olsa daḥı sencileyin
Olabilmez şanemā ḥüsn-i muşavver kāğıd
- 3 Yār vaşfında gelür ʿāşıkā özge ḥālet
Ḥāme-i kudret ile olsa muḥarrer kāğıd

4 ol: - M

5 cevrüñ: cevri C

149 - C, 6a E, 31b M, 21a S

* Ğazel: - M

2 ḥüsn-i: rüh-i E

3 muḥarrer: mücerred M

Bu beyit M nüshasında peşpeşe iki kere yazılmıştır.

- 4 Nokta-i hāl-i siyeh hüsni müzeyyen eyler
Yazılınca hatt-ı ruhsârûña beñzer kâğıd
- 5 Tāze eş^cār ile pür olmadadur dīvānum
Baña bu demde be-gāyet çok ister kâğıd
- 6 Gönderdüm saña ey yār maḥabbet-nāme
Ger tevāzu^cla getürseydi kebüter kâğıd
- 7 Ey Cesārī nite ḥālūñ diyü taḥrīr idüp
Dest-i dil-dārdan ola mı müyesser kâğıd

150

Ġazel*

Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lün

- 1 anı maşūdumuzuñ ḥāşılı ḥoş-ter kâğıd
anı ol fistikī reng rüy-ı muṭahhar kâğıd
- 2 Őekerī rengi de ḥoş liki beyāzdan geçmem
ara baḥtum açılır olsa münevver kâğıd

5 pür: bir M; olmadadur dīvānum: eyler idüm dīvānı E // baña: lik E; be-gāyet: dilā baña E

6 : 7 M, S

7 : 6 M, S

150 - C, - E, 31b M, 21a S

* Ġazel: - M

1 ol: o M

2 Őekerī: Şeker M

- 3 ‘Acabā sehv mi oldu a begüm hāḫırdan
Gelmedi va^cd olınan rūḫ-ı muşavver kāğıd
- 4 Kāğıduñ ıalması āsarı hele hıç bende
Bir kaç deste baña luḫ ile gönder kāğıd
- 5 Müntefı^c olur idüm anuñ ile her dā’im
Olamaz muşḫaf-ı taḫrīre bedel her kāğıd
- 6 Ecre nā’il ide lā-şübhe seni Ḥazret-i Ḥakḫ
Saña çok ḫayr du^cā rüz [u] şeb eyler kāğıd
- 7 Rāz-ı dil ḫāl-i maḫabbet o kelām añlanmaz
Olmasa ḫāne-i ḫaḫḫumla muḫarrer kāğıd
- 8 Ey şabā yāra Cesārī ḫaberin ḫoş söyle
Di aña lāzım imiş çokça ister kāğıd

151

Cülüs-ı Sulḫān Maḫmūd Tārīḫ*

Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lā tün / Fe^ci lün

- 1 Yine gösterdi füyüzāt eşerin ol ma^cbūd
Yine bahş oldu dil iḫsān [u] kerīmāne [vü] cūd

4 kāğıduñ ıalması: kalmadı kāğıduñ S

6 saña: saña ki S

8 çokça: çok M

151 - C, - E, 32a M, 21a S (Derkenar)

* Cülüs-ı Sulḫān Maḫmūd Tārīḫ: - M

- 2 Şa^çşa^ça virdi cihāna o sa^çadet nūrī
Pertevin eyledi īsār o şeref-dār-nümūd
- 3 Açdı çün t̄ālī^ç-i ferhunde seni işbu felek
Hāl-i ʿālem keder-i dehrden oldı āsūd
- 4 Neş'e-i taḥşīl ile cümle cihān buldı sürūr
Tahtına eyleyicek şevket-i yümñ ile şu^çūd
- 5 Cümle halk bende-i fermān olur ise sezā
Kıldı aḥkām-ı nüfūsı ile işbāt-ı vücūd
- 6 O şehen-şāh-ı cihān emrine münkād olup
İtdiler pāyına rū-māl [u] cebīn-i fersūd
- 7 Yazdılar vaşfını Maḥmūd hıṣālin bir bir
Şu^çarā zümresi hep oldı kamu ʿaşq-ālūd
- 8 Her biri nazm-ı hüner ma^çrifet itdi icrā
Oldı her ehl-i suḥan şīrīn-edādan ma^çdūd
- 9 Hakkına ḥayr du^çā itmede yok zerre kuşūr
Çeşm-i düşmāndan emīn itsün anı Ḥayy Vedūd
- 10 Hoş-nizām buldı anuñ devlet ile saltanatı
Oldı ʿālem aña her vech ile şāhid meşhūd

3 seni: - M // oldı: - M
4 taḥşīl: taḥşīli S
5 nüfūsı: nüfūs S
7 oldı kamu: oldılar S
9 zerre: hiç M

- 11 Tahtın ol pādişehūñ ide mübārek Mevlā
Cāy-gāhına sa^ʿadet ile itdükde vürüd
- 12 Ey Cesārī çıkup üçler oğudı tārīhin
^ʿIzz ile itdi cülūs ol şeh Sulţān Mahmūd

Sene 1223 ♦

152

Ġazel*

Meḡ^ʿū lü / Meḡā^ʿī lü / Meḡā^ʿī lü / Fa^ʿū lün

- 1 Söylet yüri gel şöhret ile şānuñı Aḡmed
Dilber diyeler vechüñi pīşānuñı Aḡmed
- 2 Eller eger eylerse temāşā-yı cemālūñ
Biz seyr iderüz la^ʿl-i bedaşşānuñı Aḡmed
- 3 Hicrūñle senūñ ḡalmayalum zulmet içinde
^ʿArz it görelüm mäh-ı dıraşşānuñı Aḡmed
- 4 Uğratma şaḡın semtine nāşīleri zinhār
Al yanuña hep şāfça aḡrānuñı Aḡmed

♦ Sene 1223: 1223 M
152 - C, 5b E, 32b M, 21a S
* Ġazel: - M
1 söylet: söyleñ S
2 eylerse: eylese M

- 5 Tūḫī gibi güftāra gel ey ṣīrīn-edā biz
Gūṣ eyleyelüm ṣavt-ı hoş-elḥānuñı Aḥmed
- 6 Ümmīd-i viṣālūñ ile bu ʿālem-i dünyā
Būs itse n'ola kūṣe-i dāmānuñı Aḥmed
- 7 Evṣāfuñ ider ṣām [u] seḥer dilde Cesārī
Göster aña mürüvvet [ü] iḥsānuñı Aḥmed

153

Ġazel

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Mā'il olalı sen gibi dil-dāra Muḥammed
ʿAṣḫuñ beni itmekdedür āvāre Muḥammed
- 2 Maḥzūn dilüm vaṣluñ ile kıl diyü mesrūr
Öldüm saña ben yalvara yalvara Muḥammed
- 3 Bu ḥāneye teṣrīf-i ḳadem eyledüğüñde
Ḥayret gelür aḳdem der-i dīvāra Muḥammed
- 4 Sen ṣaṣa-endāz olan mihr-i cihānsuñ
Dīde döye mi pertev-i envāra Muḥammed

5 ṣīrīn-edā biz: ṣīrīn-āh ā S;

6 ümmīd-i viṣālūñ: ümmīdin viṣālin E

7 mürüvvet: bir mürüvvet E, bir kerem S

153 - C, 5b E, - M, 21b S

2 yalvara yalvara: yalvarı yalvara E

3 ḳadem: ḳudūm S

- 5 Şekker lebinüñ lezzetine hîç toyulmaz
Tūṭī gibi gelseñ n'ola güftāra Muḥammed
- 6 Cānumdan ʿazīz sevdüğümi hoş bilür iken
Hācet mi k'odı bu dilüm inkāra Muḥammed
- 7 Bir büse temennā vü niyāz itdi Cesārī
Luṭf it anı gör müstaḥaḳ āzāra Muḥammed

154

Ġazel*

Meḫ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Raḥm eylemedüñ ḥālūme ey dilber-i bī-dād
Ġam guşşadan olmadı gönül hîç feraḥ-şād
- 2 Dil ḥānesi vīrān [u] ḥarāb ḥayli zamāndur
Mi ʿmār [u] ṭabīb eylemedüñ sen anı ābād
- 3 Me'mül-i vefā eyler iken kıldı cefālar
Ol va ʿde-i kemmün baña eyledi mu ʿtād
- 4 Āh eylemege ḳalmadı bu tende mecālüm
Ḥasret-zedeyem olmışum ol yārdan ib ʿād

7 gör: görmeyince E

154 - C, - E, 32b M, 21b S

* Ġazel: - M

3 vefā: vefālar S; kıldı: ḳaldı M

- 5 Tanzîr-i maḳāl eylemege Şimdi  aŐırda
Yokdur bu Ces ari gibi bir Ő ar-i  st ad

155

 azel*

Me f a  i l n / Me f a  i l n / Me f a  i l n / Me f a  i l n

- 1 Yine ey la l-i merc num olup dilde gamu  mevc d
Kızıl ırm ga d ndi eşk-b rum  eŐm-i h n- l d
- 2 Tesell  h t r itmezs n gel p bir iltif tu la
Beni bu  alb-i maŐz n itmeden  y  ned r maŐŐ d
- 3 Ned r ol  teŐ n-i micmer-i ruŐs ru   stinde
Durur h l-i siyeh d ne ol  anber mi ve y h d   d
- 4 ViŐ l nden olaydı zerre de l  lutf-ı  s ru n
Olurdum  ekd g m cev[r] [ ] cef dan r z[ı] hem hoŐn d
- 5 G neŐ gibi felekler  zre a ılsa idi baŐtum
Hem Őe y z t tardı devlet [ ] t li um mes  d
- 6  araz esm ' -i h sn dan seni tesh r  ılmaŐdur
Ces arin n anu    n oldu dilde zikr[i] y  Ma b d

155 - C, - E, 32b M, 21b S

*  azel: - M

1 eşk-b rum: eşk-b r M

2 itmeden: itmede  M, S

3  teŐ n:  teŐ S // durur: t rur S

4 cef dan: Őaf dan M

5 t li um: t li  S

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Gelür zürnā nefir [ü] tabl [u] kūs [u] borudan feryād
Dilā gūş it figān [u] zār ile Māhürdan feryād
- 2 İki telli bozuk şarkı kemāne çifte neyler var
Kaçan mızrāb urur muṭrib çıkar ṭanbürdan feryād
- 3 Gör ol rind-i ḥarābāt ehlini na^cra urur pey pey
Bülend-āvāz ile her dem gelür mey-ḥürdan feryād
- 4 O la^cl-i engübīnūñ çāşnīsın ṭatmağ ister çün
Degül eksük hele bī-çāre ol zünbürdan feryād
- 5 Cesārī ʿAşıkuñ feryād [u] zārī hep senüñçündür
Olur elbetde cānā ḥaste-i rencürdan feryād

156 12a C, - E, 33a M, 21b S

* Ġazel: - C, - M

1 borudan: bordan C, M

2 urur muṭrib: ṭoḫunursa C

3 ehlini: erleri C

4 o: ol M

5 feryād: feryādı C // elbetde: elbette C

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ṭabīʿatde olunca bes kibār-ı şāʿir-i üstād
İder elbet biraz ʿizz [ü] vaqārı şāʿir-i üstād
- 2 Maʿārif ehline dilden kemālin idicek izhār
Bulur varduğı yirde iʿtibārı şāʿir-i üstād
- 3 Kelām-ı dād-ı Hāḡ olduğını aʿlā bilür iken
Niçün nazm ile itmez iftiḡārı şāʿir-i üstād
- 4 Sülük-ı ʿaşḡ olup Hāḡdan diler maṭlūbını her dem
Bulur başına elbet bir medārı şāʿir-i üstād
- 5 Nice maẓmūn-ı tāze ḡāṭıra derc eyleyüp böyle
Cesārī gibi ḡoş söyler eşʿārı şāʿir-i üstād

157 - C, - E, 33a M, 22a S

* Ġazel: - M

5 eşʿārı: şīʿārı S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me ḡā ī lü / Me ḡā ī lü / Fa ū lün

- 1 Biñ fitne kı lursa baña aġyār-ı temerrüd
Bir kerre ben itmem yine ol yāra tereddüd
- 2 Sābit-ḡademem sözüme sulṡānum efendüm
Ben bendeligüm eyledüm iḡrār [u] ta^ḡahhüd
- 3 Zencīr-i maḡabbet beni bend eyledi muḡkem
Mecnün dile yoġ kimsede ġüftār-ı tefaqḡud
- 4 ^ḡAḡḡ eyledi ^ḡabdāl-^ḡşıfat ġör beni vālih
ġeḡt itmedeyüm ^ḡālemi her bār tecerrüd
- 5 Da^ḡvā-yı kemāl itme Cesārī ile bunda
Terk eyle bed-aḡlāḡuñı bed-kār [u] ta^ḡannüd

El-ḡāḡıyetü'z-Zal**

Fā^ḡ i lā tün / Fā^ḡ i lā tün / Fā^ḡ i lā tün / Fā^ḡ i lün

158 - C, - E, 33a M, 22a S

* Ġazel: - M

1 temerrüd: tereddüd M

3 ġüftār: ġüftāra M

** El-ḡāḡıyetü'z-Zal: Der-ḡāḡıye-i ḡarf-i zal C, Fī ḡarfü'z-zal E, - M

159 - C, - E, 33b M, 22a S

- 1 Leblerinüñ reng[i] cān-āverd-i aḥmerden lezīz
La^çlüñ ābı didiler ol şehd [ü] şekkerden lezīz
- 2 Cān dimāğın özge bir ^çıtr ile memlū eyledüñ
Kākül-i zülfüñ velī müşg [ü] mu^çanberden lezīz
- 3 Dīdeden gitmez ḥāyāl-i ḥurde-reftāruñ senüñ
Bāğda ḳaddüñdür ol serv [ü] şanevberden lezīz
- 4 Tūṭi-veş nuṭḳa gelüp söyle bize şīrīn-maḳāl
Sözlerüñdür çün senüñ ḳand-i mükerrerden lezīz
- 5 Būse baḥş itseñ n'olur ^çĀşık Cesārī zāruña
Çünki olmışdur tenüñ pālūze-i terden lezīz

160

Ġazel*

Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lūn

- 1 Dilberā ^çuşşāḳa vaşluñ āb-ı kişverden lezīz
Būse-i la^çlüñ hemīn ḳand-i mükerrerden lezīz
- 2 Sīneye ^çaşkuñ ne ḡamdur ger yaḳarsa tāze dāğ
Gül-ruḥuñ rengi ḳaranfil lāle ḳatmerden lezīz

3 serv: servi S

5 n'olur: ne olur M

160 12a C, 6b E, 33b M, 22a S

* Ġazel: - C, - E, - M

1 dilberā: dostum E // būse: pūse C, S // hemīn: hem ol C, E; ḳand: ḳandi C

2 sīneye: sīneme C, E, sīne M; ḡamdır ger yaḳarsa: ḡam yaḳdı iseler M, S // rengi: reng E, M, S

- 3 Bāğda nāzık hırāmānuñ görenler didiler
Ol sehī-ḳaddūñ senūñ serv ü şanevberden lezīz
- 4 Tūṭi-i gūyā tekellüm idemez zātuñ ile
Ey şīrīn-leb her kelāmuñ şehd [ü] şekkerden lezīz
- 5 Bir pula şatma kerem ḳıl kendūñe mā'illeri
Nesne olmaz saña gerçi sīm ile zerden lezīz
- 6 Telḥ-mey nūş itdügüm sen hūb-ı devrān ʿaşḳıdur
Yok Cesārī mest-i ʿaşḳa cām [u] sāğardan lezīz

161

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Söylet ey dil baña ol tūṭi-i gūyāyı lezīz
Bize vaşf it o ḳadd-i serv-i semen-sāyı lezīz
- 2 Hāl [ü] ḥaṭṭuñ göricek şāʿir-i şīrīn-edā
Vire ol dem şeker elfāz ile maʿnā-yı lezīz

3 lezīz: ʿazīz M

4 tekellüm: kim tekellüm E // şīrīn-leb: şīrīnüm C, E

6 -mey: - cem E // yok: ey C, ben E; mest-i ʿaşḳa: meste yok bir E; cām: yok o C

161 13a C, - E, 33b M, 22b S

* Ġazel: - C, - M

1 dil: - M; gūyāyı: gūyāy M // semen-sāyı: semen-sāy M, S

2 vire: virür C

- 3 ʿĀrızuñda nedür ol ara nota didüm o yār
Didi bilmez misüñ anı ki bu urmā-yı lezīz
- 4 Tālib oldumsa lebüñ būsesine itme ʿaceb
Bilürüm olduğını Şekker [ü] elvāyı lezīz
- 5 Ey Cesārī nice med olmaz o sīb-i abgab
Var mı üftādeye anuñ gibi elma-yı lezīz

162

azel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dilberā ahd-i vefālar eylerüm senden ümīz
Nāz ile dürlü edālar eylerüm senden ümīz
- 2 Gördüğüñde alk içinde ben arīb üftādeye
Āşinālık merabālar eylerüm senden ümīz
- 3 Ey abībüm itmesün mühlik marīz-i ʿaş beni
Derdüme eyle devālar eylerüm senden ümīz
- 4 Gün-e-gün evşāfinuñ ben nazm ile meşğüliyem
auma med [ü] senālar eylerüm senden ümīz

3 ara nota: nota M, S; o yār: ol yār M, S // ki bu : ara M, S

5 elmā-yı: elmadan S

162 - C, - E, 34a M, 22b S

* azel: - M

1 ahd-i: ahde S

3 ʿaş: ʿaşı S

4 meşğüliyem: Őuüliyem M

- 5 Bir Cesārī ʿĀşıkā ʿİd irdügi demde baña
Baş kıl büse ʿaṭālar eylerüm senden ümiz

163

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Yār ʿaddüñdür senüñ serv-i semen-sādan leziz
Hem lisānuñ nuṭkıdur ṭüt-i güyādan leziz
- 2 Depredince leblerüñ mürde-dilüm ihyā ider
Nefḥa-i rūḥü'l-ḳudüs demdür Mesīḥādan leziz
- 3 Bāğ-ı ḥüsnünde görindi ol şulu şeftālüler
Noḳṭa-i ḥāl-i ḥaṭṭuñdur ʿara ḥurmādan leziz
- 4 Ruḥlar ile ğabğabın şordum didi dilber baña
Hiç mey-i telḥ üzre olmaz nesne elmadan leziz
- 5 Vaşl-yāb olmaḳ muḳarrer ağızı iḳrār eyledi
Hey ne şirīn bir kelām ol şehd [ü] ḥelvādan leziz

5 ʿāşıkam: ʿāşıkā M

163 12b C, - E, 34a M, 22b S

* Ġazel: - C, - M

2 Mesīḥādan: şekkerden M

3 şulu: şular M

5 ağızı: ağız C, M; muḳarrer: içün aldum C; iḳrār eyledi: iḳrārın C // hey ne şirīn bir kelām ol: gör ne kim şirīn-kelāmdur C

- 6 Ey Cesārī nuṭk-ı güftārum ḥalāvet bahş ıder
Ehl-i fazla ḥāşıl olur işbu ma^cnādan lezīz

164

Ġazel*

Meḥ^c ū lü / Meḥ^c ā ī lü / Meḥ^c ā ī lü / Fa^c ū lün

- 1 Ey ḳadd-i sehī serv-i semen-sā-yı mülezzez
Üftāde saña tütī-i gūyā-yı mülezzez
- 2 Evşāfuñı gūş itdürür ^cuşşāḳ-ı cihāna
Bir şīrīn-edādur o şeker-ḥā-yı mülezzez
- 3 Nuṭkuñda ^caceb bahş-ı ḥalāvet eşeri var
Ḥaste-dile la^clüñ hele ḥelvā-yı mülezzez
- 4 Rūyuñda senüñ noḳta-i ḥālüñ göricek ben
Bildüm anı oldur ḳara ḥurmā-yı mülezzez
- 5 Bir ḥālet ile ḡabḡabınuñ sırrına irdüm
Ṭurfānda vü tāze durur elma-yı mülezzez
- 6 Ey nahl-i bülend ḳāmetüñ irişdi kemāle
Ḥüsñüñde bulınsa n'ola meyvā-yı mülezzez

6 nuṭk: nazm C

164 12b C, - E, 34a M, 22b S

* Ġazel: - C, - M

2 bir: - C

5 durur: ṭurur M, S

- 7 Ğıd irdügi dem vuşlatuña irişen Ğaşıķ
Söyler saña bu maṭla^c-ı ĝarrāyı mülezzez
- 8 Nāz ile tekellüm idiceķ yār-ı Cesārī
Ağzum dadını virdi o ma^cnā-yı mülezzez

El-ķāfiyetü'r-Rā^{**}

165

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Dilde nazmum Ğālem içre rāygān olmaķdadur
Vaşf-ı ħālüm ħalka hep bir bir beyān olmaķdadur
- 2 Derdümüñ kańğı birin şerĥ ideyüm cānum saña
Yaş kemālin buldı çeşmüm nā-tüvān olmaķdadur
- 3 Ğurbet ilde pīrlıkde āh kim ķaldum ĝarīb
Ĥasret ile gözlerüm yaşı revān olmaķdadur
- 4 Cevr [ü] zılm itdi felek ķıldı meķānumdan cüdā
Lā-cerem erbāb-ı diller lā-mekān olmaķdadur
- 5 Nār-ı firķat yaķdı yandurdı vücūdum şehrini
Gün-be-gün işüm fenā ħālüm yaman olmaķdadur

^{**} El-ķāfiyetü'r-Rā': Der-ķāfiye-i Ĥarf-i Rā' C, Fī Ĥarfü'r-Rā' E, - M
165 - C, - E, 35a M, 23a S
2 ideyüm: beyān S

- 6 Bū'l-heves şā'ir olup ıttı meydān yirini
Ġālibā yoldaşlarum āhir zamān olmağdadur
- 7 Ey Cesārī şā'iriyyet şimdi ħor oldı göze
Anuñ içün ehl-i diller hep nihān olmağdadur

166

Ġazel*

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 Rāz-ı dilde bir tükenmez āh-ı sevdādur gider
Rūz [u] şeb kalbümde bī-ħāşıl temennādur gider
- 2 Ne 'acebdür yok yire düşmiş bu ħalka velvele
Kimse bilmez aşlını bir kurı gavgādur gider
- 3 Herkesuñ dilde merāmı vardur ammā elde yok
'Aynumuzda tek hemān bir māliħulyādur gider
- 4 Gül-sitān-ı 'āleme 'ibret ile kıldum nazār
Bülbül ağlar gül güler bir ħüb temāşādur gider
- 5 Ġalkdan ħalkmış maħabbet bu ne ħikmet bilmezem
Şūr-ı şerre yeltenürler özge da'vādur gider

166 - C, Cönk 119, - E, 35a M, 23a S

* Ġazel: - M

1 tükenmez: dükenmez M, S // bī-ħāşıl: bā-ħāşıl Cönk 119

3 : 5 Cönk 119; ammā: - M, S

4 : 3 Cönk 119; 'āleme: 'ālemde Cönk 119

5 : 4 Cönk 119; ħalkdan ħalkmış: örte Cönk 119 // yeltenürler: yelkenürler S

- 6 Hāşre dek yevmü'l-beter üzre ki devr eyler cihān
Ey Cesārī anlaşılmaz bir mu^cammādur gider

167

Ġazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Şāh-ı ^caşğ Rūma Hābeşden ^casker-i Hindū çeker
Görmege alayını bu cān [u] dil ārzū çeker
- 2 Nev-^carūs-ı hūsnuñ istiḳbāline karşı çıḳup
İki şakḳādur ki çeşmüm rāh-ı yāra şu çeker
- 3 Müjgen-i tīr-i ḳazāsı cān helāk itsün diyü
Elde yayın Rüstem-āsā ol kemān-ebrū çeker
- 4 Hālūmi ^carz itmek istersem hemān eyler ḡazab
Ḳaşd-ı cān eyler baña hañçer gözi ḳanlı çeker
- 5 Ey Cesārī tā ezelden mest-i ^caşğ olan ḳişi
Hān-ḳāh-ı bezm içinde na^cra-i yā Hū çeker

6 yevmü'l-beter üzre ki: yevmü'l-beterdür böyle Cönk 119 // anlaşılmaz: anılanılmaz M, S
167 15a C, - E, 35b M, 23a S

* Ġazel: - C, - M

1 ^caşğ: - M, S

2 şakḳādur: eş^cārdur M; ki çeşmüm: dü çeşm C

3 tīr-i ḳazāsı: tīr-i ḳazā çoḳ C // yāyın: yanın M

4 itmek istersem hemān eyler ḡazab: eylesem hışm ile pūr-āteş olur C

5 ey Cesārī tā ezelden mest-i ^caşğ olan ḳişi: şevḳle vecde gelür ^cAşğ Cesārī ḡāh ḡāh C

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Bāde-i bezm içre sākī elde her dem gezdürür
ˆĀşıkı mest eylemekdür maqşadı dem gezdürür
- 2 Hoş raşadla çīn çīn eşkāl kılmış zūlfini
Mār-āsā genc-i hüsn üzre muţalsam gezdürür
- 3 Vefk-i mersūm eylemiş gūyā mūneccimler aña
Kim nazar def^ˆine cānān ism-i a^ˆzam gezdürür
- 4 Ķatl-i aġyār itmek içün luţf[1] var olsun müdām
Tīg-ı cevher-dārın ol şūh-ı müselleme gezdürür
- 5 Ġamze-i şimşīr ile ol zaġm-nāk üftādeye
Ol taḃīb eyler devā yanında merhem gezdürür
- 6 Çille-keş olmaz her ādem kāmēti dü-tā olur
Ķahramān-veş elde yayın pes o Rüstem gezdürür

168 17b C, 6b E, 35b M, 23a S

* Ġazel: - C, - E, - M

1 maqşadı dem: maqşūdum E

2 raşadla: vaşadla E; kılmış: itmiş E

3 cānān: cānā S

4 aġyār: a^ˆdā C; luţf[1] var: tārumār E

5 ġamze-i şimşīr ile ol zaġm-nāk üftādeye: derd ile zaġm-nāk olduğumı fehme eyleyüp E; ol: - M, S;

üftādeye: ˆāşıklara C // taḃīb eyler devā yanında: taḃībüm ben marīz-i ˆaşka E

6 : - C; kāmēti: tākati E // Ķahramān-veş elde yayın pes o: Ķahramānlar içre yay elde E; yayın: yanın M

- 7 Ey Cesārī ögdül almış şā^cir-i ‘azbū’l-lisān
Sen gibi sāz elde destūr [u] mükerrerrem gezdürür

169

Ġazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Meclis içre sākī-i dilber baña dem gösterür
‘Arz-ı dīdār eyleyüp kendüyi her dem gösterür
- 2 Nīm-nigāh-ı luṭfina maḫhar olur ise sezā
Åşinālīk iltifātın mā-teḫaddem gösterür
- 3 Nūr ile ol ḫüsn-i mir’ātın müzeyyen eylemiş
Ṭarz [u] eṭvārını ol āfet müselleme gösterür
- 4 N’ola ol cām-ı lebinden neşve taḫşīl eyleseñ
Ehl-i ḫāl ‘ayyāş-i cāna la^cl-i gül-fem gösterür
- 5 Ḥoş raşadla çīn çīn itmiş evṭār-ı zūlfini
Mār-āsā genc-i ḫüsn üzre muṭalşam gösterür
- 6 Müjgeni tīr-i belā ḫaşı kemān a^cdālara
Bu şecā^catle edā-yı şekl-i Rüstem gösterür

7 ögdül almış şā^cir-i ‘azbū’l-lisān: her ḫişi yol ile erkān añlamaz E //

sen gibi sāz elde: ‘arşa içre sāz C, sāz ancak şā^cir E

169 - C, - E, 34b M, 23a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

2 mā-teḫaddem: mā-teḫaddem mā-teḫadem S

4 cāna: cānā S

- 7 Ey Cesārī rūy-ı rengi gūn-e-gūn elvān ile
Naqş-ı kudret resm olinmişdur mücessem gösterür

170

Ġazel*

Me f   u l  / Me f     l  / Me f     l  / Fa   u l n

- 1 Z  rum ben m ol b lb l-i g y   ile bird r
N  rum da hem  n Şem  -i Şeb-  r   ile bird r
- 2  Azm itse n'ola k y-ı dil-  r  ya her  aşık
Ol c  y-ı va  an cennet-i me'v   ile bird r
- 3 Dil Y sufa meyl itd gi maĥb b bu cih  nda
V' All  h ba  na ĥusni Zel h   ile bird r
- 4 K  tib yazamaz k ŐŐa-i ĥ  l  t-ı der num
Bu ĥ  let-i  aşık V  mık [u]  Azr   ile bird r
- 5 H  tirda  urur Őubĥ [u] mes   imdi Ces  r  
G  nl m ben m ol H  zret-i Mevl   ile bird r

7 ile: g  ster r M // naqş-ı kudret: naqş-ı kudretle M

170 - C, - E, 34b M, 23a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 hem  n: heme M

3 maĥb b: maĥs b M

4  Azr  : g  rr   M

Ġazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Tāc-ı zerrīni serinde şāh-ı kişver gezdürür
 ẖande ʿazm eyler ise ey dil berāber gezdürür
- 2 Her gören üftādeyi mest-i müdām eyler hemān
 Sākī-i gül-rū kaçan meclisde sāgar gezdürür
- 3 ʿAnber-i hālin temāşā itdürür ehl-i dile
 Būy-ı luṭfin ʿarz idüp yārāna micmer gezdürür
- 4 Gūyiyā tellāl-ı nāz [u] sūḳ-i istiğnādudur
 Ol gözi hūn-rīz elinde ḳanlu ḳançer gezdürür
- 5 Ol cefā-cū āsitānından beni dūr eyleyüp
 Ey Cesārī ḳavfım oldur dehr yer yer gezdürür

171 - C, 6b E, 35b M, 23b S

* Ġazel: - M

4 tellāl: dellāl E, M // elinde: elinden E

5 ol cefā: o cefā M // oldur: odur S; dehr: dehre S; yir yir: bir bir M

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Her kaçan hüsn[in] metā^ˆın dilber-i zībā şatar
Sevk-i ˆaşk içre revācın buldurur yagma şatar
- 2 Kadr-yāb olduğın añlar şöhret [ü] şān artar
Cevher-āsā kendüzin ol şūh müsteşnā şatar
- 3 Almak için müşteriler ˆarz ider dendānını
Lü'lü'-i terdür diyü a^ˆlādan ol a^ˆlā şatar
- 4 Virmek için mübtelā-yı ˆaşka ağız dadını
Haste-i cān [u] dile la^ˆl-i lebi helvā şatar
- 5 Şīveler eyler o şūhum ˆāşık-ı üftādeye
Görmedük hīç böyle nāz böyle istignā şatar
- 6 Bir harāmī gibi bel bekler turur zer hançeri
Kānlu zālimdür o fitne şūr [u] şer gavgā şatar
- 7 Ey Cesārī okuyup ˆilm-i cefāyı bi't-tamām
Öyle bir hāzır cevāb olmuş ki biñ ma^ˆnā şatar

172 - C, - E, 36a M, 23b S

* Ġazel: - M

1 metā^ˆın: metā^ˆuñ M // revācın: revācuñ M

3 ol: - S

5 hīç: - S

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Semt-i şahrāyı kaçan ol yār-i cānān arzular
Gitmege anuñ ile bir nice insān arzular
- 2 Hūsninūñ seyrānına biñ cān ile müştāk olup
Görmege dīdārını her ˆāşık-ı cān arzular
- 3 Şeh-süvārum menzil-i kāma irişürse n'ola
Esb-i tabˆum tırmayup her laḫza meydān arzular
- 4 Hızr-veş dil zinde olmaççün heme ˆayne'l-yaḫīn
Çeşme-sār-ı leblerinden āb-ı ḫayvān arzular
- 5 Ey Cesārī iki ırmağ oldu çeşmüm gūyiyā
Kaṭre kaṭre cūy-ı eşküm baḫr-i ˆummān arzular

173 - C, 9a E, 36a M, 23b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 bir nice insān: her ˆāşık-ı cān E

2 hūsninūñ: hūsnūñ M; her ˆāşık-ı cān: bir nice insān E

5 : - E

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Şāne yārūñ zūlf-i ˆanber-tārını silker doker
Ehl-i hālūñ dilde ˆaşq āşārını silker doker
- 2 Mübtelālar ol metā^ˆ-ı vaşlını itse bāzār
Kīsesinde dirhem [ü] dīnārını silker doker
- 3 Ġonca üzre ebrden peydā olup mişl-i gül-āb
Kaṭre kaṭre jāle-i āb-dārını silker doker
- 4 Sevdügi yārinden olursa cüdā üftāde-gān
Dīdelerden yire eşk-bārını silker doker
- 5 Çāre yokdur mīve-dār olursa da bād-ı ḥazān
ˆĀkıbetde ˆömrümūñ eşcārını silker doker
- 6 Ey Cesārī fevt olunca köhne şevb olur mezād
Sūq-ı sultānīde tellāl varını silker doker

174 - C, 8a E, 36a M, 23b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 hālūñ: hālīn M, hāle E, S

4 sevdügi: sevdigin S

5 olursa: olsa M

6 mezād: mezāt E // tellāl: dellāl M; varını: var anı M

Bu beyit S nüshasında 169. gazelin 5. beyti olarak geçmektedir.

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn

- 1 Şāne yārūñ zūlf-i bend-i bāğını silker döker
Murg-ı dil şayd itmege duzağını silker döker
- 2 Esb-i nāza her kaçan olsa süvār ol şeh-levend
Cāna kaçd eyler hemān mızrāğını silker döker
- 3 ˆArz ider ˆuşşāğına gāhī vücūdın āşikār
Penbe-veş Hallāc-ı Manşūr ağıını silker döker
- 4 Vaqt-i āhirde dilā añsız irüp bād-ı hazān
Ol dirāht-ı ˆömrümüñ yaprağını silker döker
- 5 Ey Cesārī fevt olunca üstüñe yārān gelüp
Avuç avuç kabrinüñ toprağını silker döker

175 - C, - E, 36b M, 23b S

* Ġazel: - M

3 gāhī: gāh S

5 üstüñe: üstine M // avuç avuç: avıç avıç S

Bu beyit S nüshasında 168. gazelin 6. beyti olarak geçmektedir.

Tārīḥ Ğazel*

Me fā'ī lün / Me fā'ī lün / Me fā'ī lün / Me fā'ī lün

- 1 N'ola vaşf eylesem bir zātı kim merd-i suhan-verdür
Müzekkī 'ākil [ü] dānā ma'ārif ehl-i serverdür
- 2 Añılur nām [u] şān u şöhret İslimye şehrinde
Şecī' [ü] merd [ü] kāmildür güzel erdür güzel erdür
- 3 Felekde tālī' [ü] bahtı güşāde olsa tañ mıdur
Şeref burcında gūyā görinen hūrşīd-i enverdür
- 4 Du'ām budur Hudā eksüklüğün göstermesün anuñ
Olupdur eylügen zāhir kamuya yār [u] yāverdür
- 5 Bilindi halk arasında anuñ hem kıymet [ü] kadri
Bu mürde kālīb [u] cisme o bir rūḥ-ı muşavverdür
- 6 Belīg-i sā'y ile ol devlet [ü] dīne ider hızmət
Şadākat eyleyen ızhār [u] icrā bir dilāverdür
- 7 Cesārī kıl nazar bu kim mücevher tam tārihdür
Ser-ebvābīnlik Tāhir Ağaya çün muqadderdür

1227♦

176 - C, - E, 34b M, 23b S (Derkenar)

* Tārīḥ Ğazel: - M

2 nām [u] şān u şöhret: şöhreti şānı nām S

7 çün: - S

Gazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 H̄āce bir tıfla yine ders-i gül-istān öğredür
 ˆAndelīb-āsā nevē feryād nālān öğredür
- 2 Şavt-ı hoş-elhān ile taˆlīmīni gördüm anuñ
 Yırlü yirince edeb izˆān [u] erkān öğredür
- 3 Gösterür bāb-ı vefādan ol maḥabbet ˆilmini
 ˆĀşık u üftāde-gāna luṭf [u] iḥsān öğredür
- 4 Gāhi destine kalem virdüginüñ vechi budur
 Yazmağa elķāb-ı imlā ḥaṭṭ-ı fermān öğredür
- 5 Çok luğat ezberledür ol nāzenīn-i dilbere
 Pür-kemāl olsun diyü maˆnā-yı Ḳur'ān öğredür
- 6 Cümle taḥşīl itdürür ˆilm-i ˆarūzuñ fennini
 Şāˆiri māt itmege çok nazm-ı evzān öğredür
- 7 Gösterür ˆilm-i meˆānīnūñ bedīˆinden beyān
 Bu Cesārī istiˆāre ḥalka her an öğredür

♦ 1227: - S

177 - C, - E, 37b M, 23b S (Derkenar)

* Gazel: - M

1 tıfla: tıfla S

6 nazm: vezn S

Ġazel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Ser koyup bāline gördüm ol deli kanlu yatur
Hāra yaşlanmış şaņasuñ şöyle bir gül-rū yatur
- 2 Zūlf-i hoş-būym perīşān eyleyüp ol dil-rübā
Deşt-i istignāda gūyā dīde-i āhū yatur
- 3 Şöyle mest olmuş ki meclisde o şāh-ı mülk-i nāz
Kendi kendinden geçüp gördüm o sīm pehlū yatur
- 4 Tılsımāt-ı vaşlını feth itmesi kâbil degül
Genc-i hüsniinde o şūhuñ ejder-i gīsū yatur
- 5 Bu Cesārīden niçün çeşm-i ġazāl ib^cād olur
Vaşşīdür gör bu dil-i bī-çāreden ayru yatur

178 18a C, 6b E, 36b M, 24a S

* Ġazel: - C, - M

1 deli: delū M // gül-rū: meh-rū C

4 şūhuñ: şāhuñ C, E

5 bu Cesārīden niçün çeşm-i ġazāl ib^cād olur: ictināb eyler Cesārīden çün ol çeşm-i ġazāl C, E

179

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Dil nazār kıl zūlf-i ^ˆanber-tāra serpilmiŝ yatur
Hālleri şol gerden-i dil-dāra serpilmiş yatur
- 2 Şol kadar mest eylemiş meclisde sākī mey ile
Kendi kendinden geĉüp meh-pāre serpilmiş yatur
- 3 Ol ŝehūñ ruĝsārını seyr eyleyen bī-ĉāreler
Her birisi reh-güzār-ı yāra serpilmiş yatur
- 4 Āsitān-ı dergehinde dāmenin būs itmege
Benden ayru şad-hezār bī-ĉāre serpilmiş yatur
- 5 Ey Cesārī māh-ı tal^ˆat dūŝ olunca ĉeŝmūñe
Ĥayret olurmiŝ der-i dīvāra serpilmiş yatur

180

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Sākīyā zerrīn taĝađı bir ayağ evvel getür

179 - C, 7a E, 36b M, 24a S

* Ġazel: - M

1 ^ˆanber-tāra: ^ˆanber pāre E // hālleri şol: hāller hoş E

180 - C, 6b E, 37a M, 24a S

* Ġazel: - M

Yok durur meyũñ yasağı bir ayağ evvel getir

- 2 Ney ile ʃanbũr muʃrib meclise āmāde kıl
Ehl-i ʕaşk ʃutsun ʃulağı bir ayağ evvel getir
- 3 Şem^c-i ruhsāruña dil pervāne oldu göz göre
Yanmağa bezme ʃerāğı bir ayağ evvel getir
- 4 Gel yeter hıfz eyledũñ imdi bu meyi sākıyā
Aʃmadan bāri ʃapağı bir ayağ evvel getir
- 5 Ey Cesārī ʃatline ʃaşd eyledi a^cdālaruñ
Dest-i dil-dāra buçağı bir ayağ evvel getir

181

Gazel*

Fā i lā tũn / Fā i lā tũn / Fā i lā tũn / Fā i lũn

- 1 Rā ʃaşuñ evc-i semāda şekl-i māh-ı nevlenür
ʃal^catuñ nũr-ı ziyādur dā'imā pertevlenür
- 2 Sende vardur şevket [ü] şöhret [ü] mehābetden eşer
ʃullaruñdur şeh-güzĩnũm haʃkuña hũsrevlenür
- 3 ʕaşk ile bir na^cra ursam lerze-nāk olur cihān
Bād-ı āhumdan o dem tozlar ʃopar reh-revlenür

2 ʃutsun: dutsun E

4 : - E

181 - C, - E, 37a M, 24a S

* Gazel: - M

- 4 Baht ile tālī^c güşāde olmaduğı vech bu
‘Aks-i devrān eyleyüp çarh-ı felek kec-revlenür
- 5 Ey Cesārī sāz-kār-ı nazmuña taḥsīn olur
Elde ḥāme zār ider peşrev çalar pey-revlenür

182

Ġazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Çeşm-i sehḥārum baña mekr [ü] ḥiyel efsūn ider
Gösterüp ḥüsn-i cemālin göñlümi meftūn ider
- 2 Gāh vefādan gösterür şüret gehī eyler cefā
Ol sebebdan ḳalbūmi maḥzūn gāh memnūn ider
- 3 Dilde ger zāhir ola sevdā maḥabbet lā-cerem
Ādemūñ bahtın güşāde tālī^cin meymūn ider
- 4 Dāğ [u] şahrā meskenüm olmaḳ maḳarrdur benüm
Ol şaçı Leylāyı gör ‘aşḳı beni Mecnūn ider

182 18b C, 10b E, 37a M, 24a S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

1 efsūn: efsūn C

2 gösterür: gösterüp S; gāh vefādan gösterüp şüret gehī eyler cefā: küşe-i çeşminde muzmerdür anuñ redd [ü] ḳabül C, E // ḳalbūmi: ḳalbi C, M, S; gāh: - M

3 ider: - M

4 benüm: dilā C // Leylāyı: Leylā C; gör ‘aşḳı beni: beni gör ‘aşḳ ile C, gör ‘aşḳı ile E, gör ‘aşḳ beni M

- 5 Ey Cesārī luṭf[1] dā'im var olsun dilberūñ
Pīr-i ʿaşkı himmete ʿuşşākını maḳrūn ider

183

Ġazel*

Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lā tūn / Fā' i lūn

- 1 Ol çerāğ-ı nūr-ı dīdem şu'le-dār olsun da gör
Hüsn-i Yūsuf gibi dehre iştiḥār olsun da gör
- 2 ʿĀşık-ı cāna şulu şeftālüler ihdā olur
Bāğda ol naḥl-i ḳadem mīve-dār olsun da gör
- 3 Şad-hezār üftādeyi ḥayrān [u] ser-gerdān ider
Şeh-levendüm esb-i nāz yine süvār olsun da gör
- 4 Pīşe-gāhında anuñ bir nicesi ḳullar yürür
Ol şeh-i ḥübān-ı ʿālem āşikār olsun da gör
- 5 Ḳahramān baḳışı heybet [ü] şalābet gösterür
Çeşm-i cellād gamzesi ḥün-ḥār-kār olsun da gör
- 6 Bezme teşrīf idüp āvāz ile çok eş'ār oḳur
Bu Cesārī ʿĀşıḳa ol şūḥ yār olsun da gör

5 ʿuşşākını: ʿāşıklarūñ M, S
183 - C, - E, 37b M, 24a S (Derkenar)
* Ġazel: - M
4 nicesi: nice S

Ġazel*

Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn

- 1 Şabā varduñsa cānāna maḥabbetden eşer göster
Kerem kıl bu dil [ü] cāna maḥabbetden eşer göster
- 2 Düşelden ˆaşka pā-mālem tebeddül şüret eşkālüm
Şorar mı hīç benüm ḥālüm maḥabbetden eşer göster
- 3 Güşād itmiş midür bābı derer mi ba^ˆz[1] aḥbābı
İçer mi bāde-veş nābı maḥabbetden eşer göster
- 4 Zebūn itdi beni hicrān anuñçün eylerüm efgān
Baña şām [u] seḥer her ān maḥabbetden eşer göster
- 5 Göñül düşmişdür efkāra işinden oldı āvāre
Cesārī ˆĀşık-ı zāra maḥabbetden eşer göster

184 - C, - E, 37b M, 24a S

* Ġazel: - M

3 itmiş midür: itmiş dürür S

Ġazel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Her kaçan bezm içre hoşça şöhetî cānān açar
 ʿĀşık-ı üftāde añā çeşm [ü] gūş-ı cān açar
- 2 Eyleyüp mestin temāşā sāzın alduğda ele
 Hıkmete dā'ir kelāmı şā'ir-i meydān açar
- 3 Şun^c-ı Hakk olduğunu münkirlere i'lam için
 Yār cemālin gösterüben hüsn-i hattı bürhān açar
- 4 Müşterīnūñ keşretiyle her metā^c bulur revāc
 La^cl [ü] gevher şatmağā tüccārlar dükkān açar
- 5 Zā'il olmaz ʿārifāndan hıç maḥabbet şöhetî
 Ehl-i diller birbiriyle defter [ü] dīvān açar
- 6 Hālin ʿarz itmek dūrür maḫşūdı anuñ var ise
 Bu Cesārī dilbere mecmū^casın her ān açar

185 - C, - E, 38a M, 24b S

* Ġazel: - M

1 hoşça şöhetî cānān: cānān şöhetî hoşça S

2 : - M

3 gösterüben: gösterüp M

4 dükkān: mekān M

5 maḥabbet: maḥabbetî M

6 itmek dūrür maḫşūdı: itmekdür maḫşūd M

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 Ehl-i ʿirfān cāy-ı ʿiṣretde kebābı döndürür
Sākīler devr eyleyüp cām-ı şarābı döndürür
- 2 Yār aġyārı koyup dönse ʿaceb mi ʿāşıkā
Nehr-i eşk-i çeşm-i ʿāşık āsiyābı döndürür
- 3 Yirde fānūs-ı ḥāyāl-āsā dönersem ġam degül
Bunda sāḫirler ki var gökde seḫābı döndürür
- 4 Kānde bir meh-rūya rās gelsem hemān gönlüm aḫar
Rūzigāruñ şiddeti bir aḫar ābı döndürür
- 5 Ey Cesārī māh-rūlar cem^ˆ olunca seyr içün
ʿİd-gehde her kim olsa ol dolābı döndürür

186 18a C, 6b E, 38a M, 24b S

* Ġazel: - C, - M

2 aġyārı: aġyār E, S

3 yirde: perde M; dönersem: dönerdim C

4 hemān: aña M, S

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Seyl-i eşkümden benüm dolāb-ı dilber çevrilür
Bilmeyenler zann iderler çarḥ-ı çenber çevrilür
- 2 Rūyını şems-i cihān görmeklige müştāk olup
Āsumānı devr idüp māh-ı münevver çevrilür
- 3 Murg-ı gönülüm rüy-ı dilberde ne ḥālet gösterür
Dāne-i ḥālin görüp mişl-i kebüter çevrilür
- 4 Şöyle bir bezme gele her dem ḥarābāt erleri
Sākīler devr eyleyüp destinde sāgar çevrilür
- 5 Ey Cesārī gördük ol germiyyet-i meyden bu gün
Yār kendinden geçüp başında miğfer çevrilür

187 18a C, 7a E, 38a M, 24b M

* Ġazel: - C, - M

2 olup: olur M

3 ḥālet gösterür: ḥāletdür bu kim C, ḥāletde ˆaceb E // ḥālin: ḥākūñ M; görüp: içün M, S

4 destinde: destür E

5 kendinden: gözinden M

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Dehr içinde dil-rübā vü tāze meh-rūlar ki var
ˆĀşıkı cezb eylemez mi çeşm-i cādūlar ki var
- 2 Bakış ı cellād elinden cān nice olur ħalāş
Mūjgeni tīr-i każā vü kavş-i ebrūlar ki var
- 3 İki ejderhā mişālinde ağız açmış tırur
Gösterür şekl-i mehābet āh o gīsūlar ki var
- 4 ˆAsker almışdur Ĥabeşden şāh-ı ħüsnüm semt semt
Rūm ilin virür fenāya ħāl-i Hindūlar ki var
- 5 Ĥavf [u] ħaşyetden ħalāş olmağ saña mümkün degül
Ey Cesārī sende gūne gūne gaygular ki var

188 - C, - E, 38a M, 24b S

* Ġazel: - M

1 : 4 M

2 : 1 M

3 : 2 M; ejderhā: ecderhā S // o : - M

4 : 3 M; almışdur: olmışdur M

Ġazel*

Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lā tūn / Fā^ˆ i lūn

- 1 ˆAnberīn ıŖlāḥ dirler mülk-i sārādan gelür
HōŖ-būlar cāna ol zūlf-i muṭarrādan gelür
- 2 Görmesün aġyār didüm ḥāneye gizlüce gel
Nāzenīnüm ṭutmayup söz āŖikārādan gelür
- 3 Bilmeyenler añlamaz ˆaŖḳ [u] maḥabbet neydügin
Vāmıḳ itdükçe niyāzı nāz ˆAzrādan gelür
- 4 KūŖe-i çeŖminde muzmerdür anuñ fettānlıḳ
Hey nice iŖler ki var dest-i nigārādan gelür
- 5 Ey Cesārī oldı ˆālem Ŗimdi hep maḥbūb dost
Velvele zūrnā Ŗadāsı ṭabl [u] ṭurrādan gelür

189 - C, 28a E, 38b M, 24b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 ol: o M

3 niyāzı: niyāz E, M

4 hey nice: hemānca E // dest: dost E

190

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Çeşm-i āhū dil-rübā şāhib-vefā gönümcedür
Tıfl-ı nev-reste güzel kılmaz cefā gönümcedür
- 2 Hāḡ Te^ˆālā hūb yaratmışdur müselleḡ tavrı var
Bī-nazīr [ü] bī-bedeldür aşfā gönümcedür
- 3 Velvele şaldı cihāna ḡahramān-ı hey'eti
Bāreka'llāh itmede cūnbüş şafā gönümcedür
- 4 Pek mü'eddeb bir civāndur cümle ādābı bilür
Oḡumış ^ˆilm-i vefāyı iktifā gönümcedür
- 5 Ey Cesārī mā'ilem ben ol güzeller şāhına
Hālūme rahm idici şol Muştafā gönümcedür

191

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Her ḡaçan şem^ˆ [u] ziyā ferzāneler par par yanar

190 - C, - E, 38b M, 25a S

* Ġazel: - M

191 - C, - E, 38b M, 25a S

* Ġazel: - M

Per güşād idüp hemān pervāneler par par yanar

- 2 ʿAşkuñ ol nārına laḥzā şabr [u] tākat mı olur
Mişl-i teb her ʿāşık [u] dīvāneler par par yanar
- 3 Şuʿlesine bakmağa gözler kamaşur dōstum
Sīm destinde zümüröd şāneler par par yanar
- 4 Şeb çerāguñ mişlidür cānā tebessüm eyleseñ
Şol dehānuñda dür-i dendāneler par par yanar
- 5 Ey Cesārī ḥüsn-i yāra bakup āh eyler idüm
Ḥavfum oldur ḥāne [vü] kāşāneler par par yanar

192

Ġazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 Dehr[i] imʿān ile seyrān eyleyen Bektāşidür
Kendüyi her ḥāle ḥayrān eyleyen Bektāşidür
- 2 Şunʿ-ı Ḥaḳ her şeyde mevcūd olduğın fehm eyleyüp
Birligine böyle imān eyleyen Bektāşidür

2 nārına: nāzına M // ʿāşık: ʿāşıkı S

4 mişlidür: meşeldür M

192 - C, Cönk 92, - E, 39a M, 25a S

* Ġazel: - M

1 Şiirin redifi olan “eyleyen bektāşidür” ifadesi Cönk 92’de “eyleyen bektāşiyüz” şeklinde imla edilmiştir.

- 3 Zāhir [u] bāṭın Hüve'llāh sırrına maẓhar olup
Cümle rāz-ı dilde pinhān eyleyen Bektāşidür
- 4 Bāde-i ʿaşk-ı İlāhī ʿatresin nūş idicek
Mevcesin girdāb-ı ʿummān eyleyen Bektāşidür
- 5 Cümlesi ehl-i baṣīret göz açıklardan olup
ʿĀleme kendin nigeḥ-bān eyleyen Bektāşidür
- 6 Hep taṣavvuf söyler anlar anı nādān añlamaz
ʿĀrifāne nuṭḫ her ān eyleyen Bektāşidür
- 7 İşbu ʿālem hāy hūsından Cesārī-veş geçüp
Kūşe-i vahdetde iskān eyleyen Bektāşidür

193

Ġazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Zāt-ı muṭlak ʿanda dirseñ bil anı kānındadır
ʿAḫl anı idrāk ʿılmaz şunʿ-ı ḥayrānındadır
- 2 كُنْتُ كُنْتُ كُنْتُ remzini nādān ne bilsün yā faḫīḥ

3 Hüve'llāh sırrına maẓhar: esrāra vāḫıf Cönk 92

4 mevcisin: mevcin Cönk 92

6 anlar anı nādān añlamaz: anlarsa şanursuñ anları Cönk 92 // ʿārifāne nuṭḫ:m ben pāyān Cönk 92

7 işbu ʿālem hāy hūsından Cesārī-veş: ey Cesārī işbu ʿālem hāy hūsından Cönk 92

193 14b C, - E, 39a M, 25a S

* Ġazel: - C, - M

1 anı idrāk ʿılmaz: idrāk idebilmez C

Ol haḳıḳat sırr[1] ʿārifler dil [ü] cānındadır

- 3 Dīde-i imʿān ile her cānibe eyle nazār
Sırr-ı ḥikmet feyż-i ḳudret ʿayn-ı seyrānındadır
- 4 Yer [ü] gök beyninde Ḥaḳdan ḡayrı ḥāşıl nesne yok
Cümle ʿālem ḥalkı Ḥaḳḳuñ ulu dīvānındadır
- 5 Yār vaşlın her dem ümmīd eyleyen ʿāşıkıların
ʿAḳl [u] fikri dilde zıkrı yār [u] cānānındadır
- 6 Ey Cesārī birliğin ḳalb ile taşdıḳ eyledüñ
Dil elest bezminde anuñ ʿahd [ü] peymānındadır

194

Ġazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn

- 1 ʿĀşık-i bī-çāreyi ol ʿaşḳ-ı āşār incidür
Kimde kim zāhir olursa anı her bār incidür
- 2 ʿAşḳ-ı dil-dār ile ben āh [u] fiḡān itsem ḳaçan
Ḥāḫırum eyler şikest ol demde aḡyār incidür

2 kenzüñ: kenzin S; nādān: zāhid C

كنت كنز: “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı, varlık ālemlerini ve insanı yarattım.”;

Aclūnī, Keşfü'l-Hafā, Beyrut 1351 (1932), II / 2016.

3 imʿān: ibret C; eyle: ḳılsañ C

4 yer gök bīninde Ḥaḳdan ḡayrı ḥāşıl: andan artık yer gök bīninde ḥiç bir C // ulu: olur M

5 : - C, M

194 - C, - E, 40a M, 25a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 : - M

2 : - M

- 3 ʿĀşıkā baʿzı ʿazab itmek neden geldi dilā
Bize kemlik ideni elbetde Ẹahhār incidür
- 4 ʿAksine devr eyler oldu işbu devrān [u] felek
Gör anı çok ādemi bu çarḥ-ı devvār incidür
- 5 Bī-edeb dīvāne olmaḡ yār için maḡbūl degül
ʿĀkili her ḡāilde nāmūs ile ʿārı incidür
- 6 Her zamān olmaz bu ʿālem muʿtedil āsūde-ḡāl
Gāh olur yaḡmur yaḡar bu daḡları ḡar incidür
- 7 Ben vaḡandan dūr mehcūr olduğumçün ḡam yimem
ḡurbet ilde göñlümi ḡam ḡuşsa efkār incidür
- 8 Nazmumu tanzīre hīç kimse heves-kār olmasun
Ey Cesārī ḡalb-i maḡzūnı bu eşʿār incidür

195

Ġazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Şems-i zāt-ı muḡlaḡuñ pertev-niḡārı bendedür

3 : - M

4 : - M

5 ʿākili: - M; ʿārı: ʿār M

6 her zamān: ʿākili M; ʿālem: ʿālemde M // ḡar: ḡış S

8 nazmumu: nazmı M

195 13b C, - E, 39a M, 25b S

* Ġazel: - C, - M

Mazhar-ı sırr-ı İlähî nür u nârı bendedür

- 2 کن hitābıyla dü ʿālem var olup tıtdı firāz
Çār-ʿunşur āb [u] hāki bād [u] nârı bendedür
- 3 Tarf-ı Hâkdan bahş olındı kâlib-ı ecsāma rûh
Şol نفخت من روح uñ tāb-dārı bendedür
- 4 Bendedür ʿaql-ı meʿād [u] ʿaql-ı küll ʿaql-ı meʿāş
Neyki var Hâkkuñ bi-küllü bergüzârı bendedür
- 5 Tā ezelden ben hâkikat bahrinüñ ğavvāşıyam
Bî-bahā taqdîr-i dürr-i şāh-vârı bendedür
- 6 Seyyidü'l-kevneyn fâhr-i ʿālemi vaşf eylerüm
Kim aña meyl-i maḥabbet iktidârı bendedür
- 7 Gāh bir nuṭṭ eylerüm biñ şevḫ ile vecde gelüp
Naʿt-i pāk-i Muştafā medḫ-i şîʿârı bendedür
- 8 Bî-ʿaded nazm okusam hîç ṭabʿuma irmez kesel
Pîr Hassāna bedel ʿaşkuñ tūmarı bendedür

1 İlähî: tecellî C; nûrî: nür M, S

2 : - M, S

کن : Enʿām 6/73, meʿāl: “ O gün O, ‘Ol’ der, oluverir.”

3 ecsāma: cisme bu C // şol: ol C

نفخت من روح : Hicr 15 / 29, Sad 38 / 72,, meʿāl: “Onu düzeltip ruhumdan üflediğim zaman hemen ona secdeye kapanın.”

4 : - M, S

6 : - M, S

8 nazm okusam hîç: nazmı dir isem C

- 9 Dilde nazm-ı āb-ı cārī gibi olursa ne taş
Ol Habību'llāh-ı pākūñ çeşme-sārı bendedür
- 10 Yok dime ey dil Hakkūñ sırrı benī ādemdedür
Tılsımāt-ı ism-i a'zam vefk-i Bārī bendedür
- 11 'Ālem-i şugrā vü kübrā bu vücūdum şeklidür
İşbu kevnūñ tuhf-e-i resm nakş-kārı bendedür
- 12 Nazra-i im'ān ile şun'ı Hakkı seyr itmege
Dide-i 'ibret başiret hisse-dārı bendedür
- 13 Şavt-ı hoş-elhān ile şām [u] seher nālān ider
Gül-sitān-ı dehrūñ ol murğ [u] hezārı bendedür
- 14 Bir hümāyam yir [ü] gök beyninde cevelān eylerüm
Zü'l-cenāheynem cihān şayd [u] şikārı bendedür
- 15 Serde sevdā devr ider dā'im karar itmez dilā
N'ola dirseñ bil kim 'aşkuñ rüzigārı bendedür
- 16 Gāh celāl ü gāh cemāl-i yārdur ünsiyetüm
Hāşılı bu 'ālemūñ leyl ü nehārı bendedür
- 17 Bir şehen-şāh-ı cihāna bende oldum tā ezel
Bezm-i aqdem nutkınıñ kavlı ü kararı bendedür

9 : - M, S

10: - M, S

11'ālem-i şugrā vü kübrā bu vücūdum şeklidür: 'ālem-i şugrāya nisbet 'ālem-i kübrā benim C

12: - M, S

13: - M, S

14: - M, S

16 ü: - M, S // leyl ü : leylī C, S

- 18 Ey Cesārī şā^cir-i ^cazbū'l-lisānam şimdi ben
Ol ecilden cümle halkuñ i^ctibārı bendedür
- 19 Ğā'ibānumdan şorarlara ise ger benden haber
Ey lisānum söyle şol ^cĀşık Cesārī bendedür

196

Ğazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci ün

- 1 Derd-i ^caşq-ı yāra şākir olduğum ^cālem bilür
Rūz [u] şeb ol Hakkı zākir olduğum ^cālem bilür
- 2 Kec-nażar itmek ne var ben ^caşıkā bīgāne-veş
Bunda ben yirlü misāfir olduğum ^cālem bilür
- 3 Reng ile çay taşu mercān olması mümkün degül
Şöyle bir kān-ı cevāhir olduğum ^cālem bilür
- 4 Girmişüm meydān-ı ^caşka bendedür lu^cb-ı hüner
Zor kişiyem hem bahādır olduğum ^cālem bilür

18 halkuñ: ^cālem M, S

19: - M, S

196 - C, 9b E, 39b M, 25b S

* Ğazel: Divān E, - M

1 Hakkı: Hak M

2 yirlü: yirli E

3 taşu mercān olması mümkün degül: taşudur zāten saña mercān dimem E // söyle bir: imdi ben E

4 ^caşka: ^caşq E // zor: er E

- 5 Eyledüm bu āna dek nazm-ı kemālāta heves
İmdi mevzūn şîre kıadir olduđum  alem bilür
- 6 Ögdül aldum nice kez meydān-ı  aşķ i re dilā
Dilde nām ile tevātür olduğum  alem bilür
- 7 Haķ beni bu şan atumda pīr ü perver eyledi
Hāşılı her fenne māhir olduğum  alem bilür
- 8 Var ise bir ehl-i dil meydāna gelsün hā-hüner
İmtihān bahşına hāzır olduğum  alem bilür
- 9 Nazmı meydān i re ben ānide tanzīr eylerüm
Ey Cesārī böyle şā ir olduğum  alem bilür

197

Gazel*

Fā i lā tün / Fā i lā tün / Fā i lā tün / Fā i lün

- 1  Aşık-ı şādık olanlar i tibār üstindedür
Gün-be-gün nazm-ı kemāli iştihār üstindedür

5 nazm: nazma S //  alem bilür: - M

6 kez: kere E

8 hā-hüner: hüner E

9 nazm-ı meydān i re ben ānide tanzīr eylerüm: sāz ile söz dilde ānide gerek mevzūn ola E;

ben ānide tanzīr: tanzīr ben anı tiz S

197 - C, 8b E, 40a M, 25b S

* Gazel: Dīvān E, - M

1 şādık: şādıklar M // kemāli: şî arı S

- 2 Herkesi bir hāle koymışdur Hudā-yı Lem-yezel
‘Ālem-i nāsuñ kaması başka kār üstindedür
- 3 Ba‘zı maḥbūb mişl-i cerrāḥ yāreye merhem şarar
Didiler Loḳmān olan derde timār üstindedür
- 4 Böyledür emr-i muḳadder nā-sezā mesrūr olur
‘Ārif-i dānā olanlar ğam-gūsār üstindedür
- 5 Ey Cesārī ‘aşḳ odı ğāyetle yandurdı beni
Dir gören pervāne güyā şem‘ [ü] nār üstindedür

198

Ġazel*

Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lūn

- 1 Ol ki zāhir bāṭın ‘ālem içre kār-ı ‘aşḳ olur
Şunda yoḳ var bunda dinmez lā-mekān-ı ‘aşḳ olur
- 2 Cümle meknūnāt-ı Zāt anuñla kār’imdür velī
Bu zemīn [ü] āsumānuñ mihrībānı ‘aşḳ olur
- 3 Ḳuvvet-i bāzū-yı ‘aşḳ eyler ṭurur merdāne-vār
Şol kimesne kim cihānda pehlūvān-ı ‘aşḳ olur

2 kār: bir kār M

3 ba‘zı: ba‘z M; maḥbūb mişl-i cerrāḥ: cerrāḥdur dilā her E // olan: ḥekīm E; timār: medār E

198 - C, 9b E, 40a M, 25b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 yoḳ var: var yoḳ E

2 : - E

3 : - E

- 4 ʿArṣa-gāhda nazm tanzīr [ü] maḳāl-ı pür-hüner
Güiyā dehr içre bir şāhib-ķırān-ı ʿaşḳ olur
- 5 Ey Cesārī çün cesārātuñ mezāhir oldı hep
Bildi ʿālem anı kim ol dāsītān-ı ʿaşḳ olur

199

Ġazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 Gāh cāzib gāh bir meczüb olur dervīşler
Gāh ğālib gāh bir maġlüb olur dervīşler
- 2 On sekiz biñ ʿālemüñ seyr ü temāşası ile
Gāh rāġib gāh bir merġüb olur dervīşler
- 3 Muṭṭaliʿlerdür ḳamu ʿilm-i ledün esrārına
Her rumūza tālib [ü] maṭlüb olur dervīşler
- 4 Sālikāne gāhice mürşid seyāhat gösterür
Gāhī kātib gāhice mektüb olur dervīşler
- 5 Ey Cesārī şunʿ-ı Hāḳ seyrānın eylerler müdām
Ol ecilden māʿil-i maḥbüb olur dervīşler

4 : - E; ʿarṣa-gāhda: ʿarṣa-gehde S

5 : - E

199 - C, - E, 40a M, 26a S

* Ġazel: - M

1 gāh: gāhī M; cāzib: cāzüb S

2 gāh: gāhī M

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Tekyelerde dervīş-i güm-rāh döner bir çevrilür
Hem ider şevk ile zikru'llāh döner bir çevrilür
- 2 Görmedüñ mi sen o sa^ˆd-ı Mevlevī devrānını
Hālet alur anları her gāh döner bir çevrilür
- 3 Her ne var ˆālemde tırmaz bir qarār üzre dilā
Cümleten eşyā sen ol āgāh döner bir çevrilür
- 4 Yer yüzinde rūzigār ile şulardan ˆibret al
Gökde bulut necm [ü] şems [ü] māh döner bir çevrilür
- 5 ˆAkrēb ile yelkovānına nazār kııl sā^ˆatūñ
Bildürür vaḳti saña nāgāh döner bir çevrilür
- 6 Çevrilüp dönenlerüñ yok intihāsı dünyede
Ādem [ü] hayvān giderken rāh döner bir çevrilür
- 7 Cā-nümā nazm-ı Cesārī ˆākıbet aldar seni
Mişl-i rübāhdur o hayrū'l-h^ˆāh döner bir çevrilür

200 - C, - E, 40b M, 25b S

* Ġazel: - M

1 tekyelerde: tekyeler M; döner: dutar M // ider: ide M

5 vaḳti: vaḳt S

6 dönenlerüñ: dönenler M

201

Ġazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Gökde ebr olduğça peydā yeryüzine nem iner
Gül-^cizāra nev-bahārda kaçre-i şebnem iner
- 2 Bir nefes şād olmağ istersem cihān içre eger
Hāne-i gönlüme mihmān günde yüz biñ ğam iner
- 3 Muktezā-yı şer^c-i hoş-ahkām icrā itmege
Vaqt-i āhirde dilā ^cIsāy bin Meryem iner
- 4 Her kaçan şimşek kaçar gürler gelür bir şā^ciķa
Gör kaçā-yı āsumānı yıldırım mübrem iner
- 5 Ey Cesārī hikmet-i Hāğ çin seher doğmağdadur
Āfitābuñ şu^clesi her cānibe ol dem iner

202

Ġazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

201 - C, - E, 40b M, 25b S

* Ġazel: - M

2 cihān içre: cihānda M // gönlüme: kalbüme S

4 āsumānı: āsumān S

5 doğmağdadur: toğmağdadur M

202 - C, - E, 40b M, 25b S

* Ġazel: - M

- 1 Murg-ı dil meyli bahār eyyām[1] gülşāna düşer
‘Andelīb-āsā seherde nāle efgāna düşer
- 2 Goncanuñ zevk [u] şafāsın hoş ider iken taleb
Hār cevrinden ğam ile derd-i hicrāna düşer
- 3 ‘Aşķ ile ālūde olup çağırur Leylā diyü
Ba‘z[1] ‘aşık mişl-i Mecnūn bir yabana düşer
- 4 Bu ne hikmetdür cihānda cism [ü] cānı terk idüp
Yanmağa pervāneler şem‘-i şeb-istāna düşer
- 5 Atma ğamzeñ oqını hışm ile ey kaşı kemān
Bir kazā-yı āsumānīdür dil [ü] cāna düşer
- 6 Bu Cesārī ‘Aşıkuñdan eyleme luţfuñ dirġ
Ārzü-yı vaşluñ ile būs-ı dāmāna düşer

203

Ġazel*

Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lūn

- 1 Būy-ı ‘ibretler o berg-i gül-‘izārumdan çıkar
‘Andelībūñ nālesi zār-ı hezārumdan çıkar

3 ālūde: ālūde ālūde M
203 - C, 9b E, 41a M, 26b S
* Ġazel: Dīvān E, - M
1 ‘ibretler: ‘ibretle M, S

- 2 Dehr[i] ihrāk eylerüm bir kez eger āh eylesem
Āteş-i firķat benüm sūz-ı şerārumdan çıkar
- 3 Pūte-i ʿaşķumda ķall olur nice çok şāʿirān
Bir mehenk-i ṭabʿam āyā zer ʿāyārumdan çıkar
- 4 Bendedür şeh-vār-ı hikmet ķandadur gevher-fürüş
Gevher-i sırr-ı Hudā nazm-ı şīʿārumdan çıkar
- 5 Kibriyā aķzum şadef ķılmış ʿAden deryāsına
Dürr-i nazmum baķr-i ṭabʿ-ı bī-kenārumdan çıkar
- 6 Ğurbet ilde fevt olursam ḥasret-i dil-dār ile
Dūd-ı āhum ḥaşre dek seng-i mezārumdan çıkar
- 7 Ey Cesārī kūs-ı riķlet ķalınur göçdür diyü
Pādişāhum rūķum ol cism-i ḥiṣārumdan çıkar

204

Ğazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 Hāne-i ʿuṣṣāķa dilber ilk aķşamdan çıkar
İşretüñ zevķ u şafāsı ol mey-āķāmdan çıkar

2 şerārumdan: şārumdan S

3 ʿaşķumda: ʿaşķ içre E // ʿāyārumdan: şayārumdan E

6 Ğurbet ilde: ey Cesārī M, S

7 ey Cesārī: vakt ola ol E; ķalınur: ķalına E

204 - C, 8b E, 41a M, 26b S

* Ğazel: Dīvān E, - M

1 ol: o M, S

- 2 Bāde ile germ olunca kaçre kaçre āşikār
Ol ʿaraqlar mişl-i incü hokka-i fāmdan çıkar
- 3 Vuşlatuñ leylinde bīdār olduğı taħkīkdür
Yār naʿlına biner gāhīce hammāmdan çıkar
- 4 Ol raķīb-i rū-siyeh cānānumı diller gezer
Āh kim her fitnelik ađyār-ı bed-nāmdan çıkar
- 5 Birisi kim anne raħmine düşer maħbūs olur
Toķuz ay on gün tamām olsa çocuk ʿa.dan çıkar
- 6 Ey Cesārī vaķt irişüp fevt olunca nīk-vār
Köhne eşvābum karār itmez hep arķamdan çıkar

205

Ġazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

- 1 Şol tabīb ʿattārlar ile maħrem-i eşnāf olur
Zaħma tīmār eyler elbet şāhib-i inşāf olur

2 fāmdan: femden S

3 vuşlatuñ leylinde bīdār olduğı taħkīkdür: özge şabun-ı maħabbet hoş sürer tellāqlar E; gāhīce: gāh S

4 cānānumı: cānān hep E

5: - M, S

205 - C, 10b E, 41b M, 26b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 şol: ol E

- 2 Hāzık-ı kāmīl şifā-sāz [u] devā-cūy-ı hākīm
Lā-cerem ol merhem-i vaşl ile sīne şāf olur
- 3 Ma^cden-i kān-ı sehā dirsem ^caceb itmeñ dile
Luṭf [u] in^cāmı anuñ hātem gibi iz^cāf olur
- 4 Yār dendānın tebessümler ile ^carz eylese
Ehl-i hāl ol kıymet-i dürr-dāneye şarrāf olur
- 5 Bir kemāl ehline şordum yār ismin didi kim
Bir elif bir sīn bir hā biri anuñ kāf olur
- 6 Ey Cesārī kim nazār def^ci belādan hıfz için
Dilde virdüm aña dā'im sūre-i ahkāf olur

206

Gazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Geldi yaz gitdi şitālar nev-bahār eyyāmıdur
Gitdi ğam geldi şafālar nev-bahār eyyāmıdur
- 2 Dağ u şahrā āb-ı nīsāndan yeşillendi seher
Hoş-esrār bād-ı şabālar nev-bahār eyyāmıdur

3 dile: dilā S // in^cāmı: in^cām E

5 yār: yārın E

6 olur: okur M

206 - C, - E, 41b M, 26b S

* Gazel: - M

2 u: - S

- 3 Dil-rübālar ʿālemi seyr ü teferrüc idicek
İtmededür merḥabālar ney-bahār eyyāmıdur
- 4 Nūş-ı mey germiyyeti ile tolar āvāzdan
Her maḳām-ı Dil-güşālar ney-bahār eyyāmıdur
- 5 Ey Cesārī ney-bahār eyyāmıdur ʿİd-i feraḥ
Bahş olur luṭf [u] ʿaṭālar ney-bahār eyyāmıdur

207

Ġazel*

Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lā tūn / Fāʿi lūn

- 1 Seyre çıksun dil-rübālar ney-bahār eyyāmıdur
Bezme gelsün āşinālar ney-bahār eyyāmıdur
- 2 Açdı hoş bergi bahāruñ bāğda eşcārlar
ʿAndelīb eyler nevālar ney-bahār eyyāmıdur
- 3 Ehl-i ʿaşḳ olanlar itsün kenārında qarār
Eylesün özge şafālar ney-bahār eyyāmıdur
- 4 ʿİş [u] ʿişret bezm-i şoḥbet içre eksük olmasun
Merḥabā yā hū şadālar ney-bahār eyyāmıdur
- 5 ʿĀşık ister anı kim maḥbūblar ile dā'imā

207 - C, - E, 41b M, 26b S

* Ġazel: - M

5 maḥbūblar ile: maḥbūblara M

Olma cilve şakālar nev-bahār eyyāmıdır

- 6 Tūṭī [vü] ḳumrularuñ gūş idelüm āvāzını
Ḳılsun anlar ḳahḳahalar nev-bahār eyyāmıdır
- 7 Ey Cesārī hoş-gazel tarḥ eylesün ʿāşık olan
Oḳuna medḥ ü şenālar nev-bahār eyyāmıdır

208

Ġazel*

Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lā tūn / Fā^ʿi lūn

- 1 Nev-bahār eyyām[1] bülbüller mekānı gül olur
İsteyen bulsun anuñ kim āşiyānı gül olur
- 2 Nāle vü feryād ḥaḳīḳat būyın istişmām ider
Yüz sürer her ḡoncaya çün ʿarz-ḥānı gül olur
- 3 ʿAşḳ ile ālūdedürler olmaz ārām anlara
Söylenüp dilden dile başt-ı beyānı gül olur
- 4 Yalıñuz bülbül degül gül vaşfına āḡāz iden
Her kemālāt şāḥibi dil tercemānı gül olur

7 ʿāşık: şā^ʿir M // ü: - S

208 - C, 8b E, 42a M, 27a S

* Ġazel: Dīvān E, - M

2 nāle vü feryād: nāle feryādı E, nāle feryād S; būyın: būyuñ M

4 degül: midür E // kemālāt şāḥibi: kemālūñ şāḥib M, S; dil: - M

- 5 Ben nice gül goncayı gördükde terğîb itmeyem
Ey Cesârî dosta dostun armağânı gül olur

209

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Hāl-i ˆālem başka tarz oldı açıldı hāneler
Ehl-i ˆaşka tōldı hep bāde ile peymāneler
- 2 ˆİş u ˆişret itmenūñ vaqt ü zamānidur bu dem
Bezm içinde na^ˆra pey pey ursun ol mestāneler
- 3 İsterüz cem^ˆıyyete gelsün maḥabbet ehli hep
Girmesün şol şoḥbet-i rindāneye efsāneler
- 4 Āşinālar ile hoş zevk [u] şafā itseñ n'ola
Beynümüzde tarḥ olındı şimdi ol bīgāneler
- 5 Çekmesün gam hep şen olsun şol ḥarābāt erleri
Oldı destūr [u] mükerrrem işledi meyhāneler
- 6 Mişl-i küllābī olup dil gözle tīmār-hāneyi
Bağla aşkuñ zencīrūñ boşanmasun dīvāneler

209 14a C, - E, 42a M, 27a S

* Ġazel: - C, - M

1 hāl-i ˆālem: hāl-i ˆaşkum M // hep bāde ile: bāde ile hep M, S

2 u: - M, S // ursun: urur C

3 ehli: ehl M, S

4 şafā: - M, S // beynümüzde: beynümüzden C; bīgāneler: peymāneler M

5 işledi: işlesün C

6 : - M, S

- 7 Nağd-i cān bezl idelim şol vuşlat-ı cānāneye
Çıksun ol meydāna dil gencīne-i vīrāneler
- 8 Çün ez el müştāk olmışdur cemāl-i şem^cine
Nūr-ı ʿaşku'llāh ile yansun bu şeb pervāneler
- 9 Tūtī [vü] kumrū mişāli hoş-āvāz eksük degül
Murg-ı peyçe ile tolmışdur kamu hep lāneler
- 10 Gāh öperduk gāhī bir oğşarduk anı her zamān
Kāşki hep tıfl-ı nev-res toğuraydı analar
- 11 Şimdi bu dehrüñ Süleymān-ı zamānı sen misüñ
Mantıku't-ı tayrı bilüp dirsün baña āyā neler
- 12 Ey Cesārī söyle şā^circe bize nazm-ı gazel
Bahri ʿaşkından kıl istihrāc bu dem dūr-dāneler

210

Ġazel*

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Bezm içinde sāz-kārum baña şāh manşūrı vir
Destüme şarkı bozuk şun hem dahı tanbūrı vir

7 cān: cānı C; idelüm şol: kıldık C // çıksun ol meydāna dil: çıkmasun meydāna ol C

9 : - M, S

10: - M, S

11: - M, S

12 söyle şā^circe bize nazm-ı gazel: sen de nuṭk it söyle şā^circe cevāb C // ʿaşkından: ʿaşkıdan C;

kıl: eyle C; bu dem: hoş C

210 - C, - E, 42a M, 27a S

* Ġazel: - M

1 tanbūrı: tanbūr M

- 2 ʿAşq ile şevke gelüp bir hoş uram mızrâb ben
Telleri bozulmasun sâzuñ kulâğın burıvir
- 3 Naẓma âğâz itmek ister yine bu gönüm benüm
Dilde vaşfin söylerüm bir dem baña destürı vir
- 4 Nağmelensün perde-i Mâhûra baş parmağın
Güş-ı câna nâle-i muhriķ şadâ manşürı vir
- 5 Bezm içinde kesb-i şevk [u] zevk hâşıl itmege
Kâse-i billürı doldur bâde-i engürı vir
- 6 Duhter-i rezdür murâdum anı çekmek isterüm
Sâkiyâ sîmîn-beden bintü'l-ʿineb mezkürı vir
- 7 Yây-ı ʿaşkuñ çillesi âsân degüldür çekmege
Ey Cesârî Rüstem-âsâ kendüñe bir zürı vir
- 8 ʿÂşıkından gel kerem kıl eyleme luţfuñ dirîğ
Büseler laʿl-i lebünden ey gözi maḥmürı vir

211

Gazel*

Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lā tün / Fāʿi lün

3 itmek: - M

5 kâse-i billür: tása billür M

211 - C, - E, 42b M, 27b S

* Gazel: - M

- 1 Țab^ç-ı dervîş olan âdem iddi^çâyı terk ider
 ^çUzlet ehli olur ol gavgâ nizâ^çı terk ider
- 2 İstemez her şahş ile meclisde ülfet itmege
 Yâra yâr olur velî yâr âşiyânı terk ider
- 3 Çöpçe gelmez ^çâlemüñ âlâyişi hîç ^çaynına
 Meyl-i ^çuqbâ eyler âhir bu fenâyı terk ider
- 4 İşini altun idenlerde nefes iksîr olur
 Sîm [ü] zer kaydına düşmez kîmyâyı terk ider
- 5 Țurb-ı Hağ olan kişi keşretten el çekmez mi hîç
 Genc-i vahdet bekleyenler çeng [ü] nâyı terk ider
- 6 Bu Cesârî ile dilber yâr olur ise eger
 ^çÂşıkumdur ol benümdür mâ-^çadâyı terk ider

212

Gazel*

Fâ^çi lâ tün / Fâ^çi lâ tün / Fâ^çi lâ tün / Fâ^çi lün

- 1 Senden a^çlâ ey şanem bir yâr [u] cānānum mı var
 Rāhına bezl-i vücūd itdüm benüm cānum mı var

1 nizâ^ç: nizâyı M

2 velî yâr: velî M

4 işini: işi M

5 olan kişi: olanlar M // terk: - M

212 - C, - E, 42b M, 27b S

* Gazel: - M

1 cānānum mı: cānān mı M // cānum mı: cān mı M

- 2 Sen perī-ruhsārı teshīr kılup itmek için
Dilde İsmu'llāh yā mühr-i Süleymānum mı var
- 3 Ğamze-i şimşīrūñ ister dā'imā kan dökmege
Nokta deñlü pire ammā düşecek kanum mı var
- 4 Bu derūnum dā'imā turmaz yanar bilmem neden
Sīnede ʿaşk ile tāze dāğ-ı hicrānum mı var
- 5 Cüst ü cū itmekdeyüm şahrā vü dağı ser-te-ser
Gün gibi bir yirde hīç ārām [u] meskānum mı var
- 6 Vaşluña cān naqd[i] īsār itdügüm vechi budur
Ceste ceste sīm [ü] zerle tolu hemyānum mı var
- 7 Āh kim gāyet harāb-ender-harāb itdūñ beni
Cevr ü zulmūñden ben iflāh olmağ imkānum mı var
- 8 Pīrlık eṭrāfım aldı nev-civānum n'eylesün
Gülşen-i kuds olmağa ya dağı meydānum mı var
- 9 Ey Cesārī rahmet ile gāh yād olınmağa
Kara yazılı müretteb özge dīvānım mı var

2 ruhsārı: ruhsār M // Süleymānum mı: Süleymān mı M

3 dā'imā kan: kan her dem M; dökmege: itmegi S // kanum mı: kan mı M

4 hicrānum mı: hicrān mı M

5 itmekdeyüm: itmekde M // meskānum mı: meskānum M

6 : - M

8 meydānum mı: meydān mı M

9 dīvānum mı: dīvān mı M

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Dilberā ħüsnüñ görince mihr-i enver imrenür
Kālīb-ı cismüñe her rûḥ-ı muşavver imrenür
- 2 Āsumān-ı vechüñi tezyīn kılmış beñlerüñ
Aña devrān u felekde necm-i Ūlker imrenür
- 3 Bir bakışda ˆālemi başdan başa seyr itdürür
Sīne-i mir'ātına şāh-ı Sikender imrenür
- 4 Sidre vü tūbāya beñzer naḥl-i ser-keş kāmētüñ
Bağda serv ü şanavber [ü] kadd-i ˆarˆar imrenür
- 5 Cān meşāmmın ˆıtr-ı şāh ile muˆaṭṭar eyledüñ
Būy-ı zülfüñe senüñ şol müşg [ü] ˆanber imrenür
- 6 Gösterür kavs-i kuzah şekl-i nişānın kat kat
Ebruvānuñ tākına mihrāb minber imrenür
- 7 Laˆlüñ ağız dadını virmek olur ehl-i dile
Ey şīrīn-leb nuṭkuña kand-i mükerrer imrenür

213 - C, 7b E, 43a M, 27b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

3 bakışda: nazarda E; ˆālemi: ˆālem E

4 vü: - S // serv ü : serv M, S

5 eyledüñ: eyledi E, M

6 : - M

7 nuṭkuña: luṭfuña E

- 8 Yalıñuz bir ben mi imrendüm cemâlũñe şehā
Ey Cesārī Haḡ budur ki cümle ḡullar imrenür

214

Gazel*

Fā^ˆi lā tün / Fā^ˆi lā tün / Fā^ˆi lā tün / Fā^ˆi lün

- 1 Ḳāmet-i ŧimŧāduña serv [ü] ŧanavber imrenür
ˆArız-ı gül-gūnuña baḡ verd-i aḡmer imrenür
- 2 Yūsuf-ı ŧānī misüñ Mıŧr-ı melāḡatde ˆaceb
ŧerbet-i la^ˆlũñe ol ḡand-i mükerrer imrenür
- 3 Āŧiyān-ı murḡ-ı dil-dārı dil-ārā perçemüñ
Güş iderse ḡurre-i ḡarrāruñ ˆanber imrenür
- 4 La^ˆl-i nābuñ lezzetinden virse ger rıḡvān ḡaber
Cennetü'l-firdevs içinde āb-ı kevŧer imrenür
- 5 Ey Cesārī silk-i naḡma vir niḡām [u] intizām
Dürlü dürlü sözlerũñe ehl-i gevher imrenür

214 - C, - E, 43a M, 27b S

* Gazel: - M

2 ŧānī misüñ: ŧānī misin M, S // la^ˆlũñe: la^ˆlũñle M

4 nābuñ: bābuñ M

5 vir: virür M

215

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Yār cemālūñ göricek ol māh-ı enver imrenür
Encüm-i hālūñe eflāk üzre Ülker imrenür
- 2 Ka^ˆbe-i hüsñüñe secde eylesün ^ˆāşık olan
Kaşlaruñ ^ˆākına çün mihrāb [u] minber imrenür
- 3 Sözlөрüñde çok hālāvet vardur ey tūtī-lisān
Leblerüñ lezzātına kand-i mükerrer imrenür
- 4 Fi'l-haķıķat sūd beyāz incüye beñzer dişlerüñ
Rengine ammā anuñ la^ˆl ile gevher imrenür
- 5 Bu Cesārī nice imrenmez saña hüsni güzel
Şāh-ı hübānsuñ saña fi'l-cümle kullar imrenür

216

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Şanmaz ^ˆāşık-ı cihān zevķ [u] şafāsından kaçır

215 - C, - E, 43a M, 28a S

* Ġazel: - M

4 fi'l-haķıķat: fi'l-haķıķa M

216 - C, - E, 43b M, 28a S

* Ġazel: - M

Kaçmaz illā nā-sezā cev̄ ü cefāsından kaçar

- 2 Mey-kede semtine her gün gitmedi ki vech bu
Zābitūñ zulmın görüp kulluḡ şopasından kaçar
- 3 Meyl iderdi mübtelālar dilberūñ a^clāsına
Neylesün aḡyār-ı bed-hū iftirāsından kaçar
- 4 Her kişi ^caşḡa giriftār olmaḡ isterdi velī
Derd-i hicrān [u] maḡabbet mācerāsından kaçar
- 5 ^cArşa-gehde şā^cir olan bu Cesārī ^cĀşıḡuñ
Dilde nazm-ı iddi^cā-yı müdde^cāsından kaçar

217

Ġazel*

Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lā tūn / Fā^ci lūn

- 1 Dilberā māh cemālūñ nūra teşbīh itdiler
Cennet içre hey'etūñ bir hūra teşbīh itdiler
- 2 Olmuşum la^clūñ meyi mestānesi çokdan berü
Çeşm-i nergīsūñ senūñ maḡmūra teşbīh itdiler

1 şanmaz: şanmañuz S
2 şopasından: zopasından S; kaçar: - M
4 derd: der M
217 14b C, - E, 43b M, 28a S
* Ġazel: - C, - M
1 hey'etūñ: zātuñı C

- 3 Neşve taḥşīl eyledüm bu bezmde ʿaşkuñ ile
Laʿl-i nābuñ bāde-i engūra teşbīh itdiler
- 4 N’ola bu halka şafālar baḥş idersem her zamān
Nāle [vü] feryādumı ṭanbūra teşbīh itdiler
- 5 Bu Cesārī dār-ı zülfüñe çekilsün şāne-veş
Çün anı ʿaşk ehl[i] ol Manşūra teşbīh itdiler

218

Ġazel

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Kūh-ı Ḳāf içre mekān eyleyen ʿankā birdür
Zulümāt içre ḥāyāt āb[ı] müsem mā birdür
- 2 Levḥ-i maḥfūz kalem ʿarş-ı muʿallā birdür
Nūr baḥş idici şol şems-i muziyyā birdür
- 3 Aña mānend o meh-i tāb-ı mücellā birdür
Beyt-i maʿmūr añılur gökde müheyyā birdür
- 4 Yeryüzinde daḥı ol Kaʿbe-i ʿulyā birdür
Zemzem-i maḥz-ı şifā āb-ı muşaffā birdür
- 5 O mübārek ḥacerü’l-esved-i zībā birdür
Yaʿni eşyā-yı müsem mā-yı muʿammā birdür

5 çekilsün: aşılsun C // ol: hep C
218 - C, - E, - M, 28a S

- 6 Cümlenüñ Hâlık[1] ol Hâzret-i Mevlâ birdür
Hâşıl-ı sırr-ı rumûz noқта-i ma'cânâ birdür

219

Eyzan

Fe'ci lâ tün / Fe'ci lâ tün / Fe'ci lâ tün / Fe'ci lün

- 1 Kâbe kavseyni bil ebrû-yı semâ ikidür
Şekl-i insânda olan rûy-ı mücellâ ikidür
- 2 'Âlemi seyr kılan dîde-i bînâ ikidür
Nutq ider gerçi lisân leblerüñ ammâ ikidür
- 3 İstimâc itmek için gûş-ı müheyyâ ikidür
Sîne üzre memeler nâzik [ü] zîbâ ikidür
- 4 Nesne ahz itmege yed ey dil-i dâñâ ikidür
Yürüyüp maşlahata gitmek için pâ ikidür
- 5 Kılmağa farz olınan rek'at-ı cum'â ikidür
'İd dahı be-her sâl saña cânâ ikidür
- 6 Birlig-i Hakkâ şehâ şahid-i aqvâ ikidür
Mekr-i dünyâya dilâ 'Aşık 'Ömerle Cesârî ikidür

220

Ġazel*

Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lā tūn / Fā^ˆi lūn

- 1 Dil-rübā eyle vefā dirsem cefāsın arturur
Başuñ için kıl^ˆ aṭā dirsem belāsın arturur
- 2 Ol kemān-ebrū ider^ˆ uşşāka hışm ile nigāh
Derdüme eyle devā dirsem kızāsın arturur
- 3 Şūret-i Hāḳdan gelür itmez terahḥüm bir nefes
Ḳuluñam şāhum saña dirsem riyāsın arturur
- 4 Bāğ-ı^ˆ alemde hırām itme yeter ağyār ile
Ey ḳadd-i serv-nümā dirsem hevāsın arturur
- 5 Yār dimiş^ˆ Āşık Cesārīye^ˆ aceb hayretdeyem
Eylerüm ben bed-du^ˆ ā dirsem du^ˆ āsın arturur

221

Ġazel*

Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lā tūn / Fe^ˆi lūn

220 - C, 10b E, 43b M, 28b S

* Ġazel: Divān E, - M

1 için: - M, S; dirsem: virmem E

2^ˆ uşşāka hışm ile: hışm ile^ˆ uşşāka E, M // dirsem: virmem E

3 şāhum saña: saña şāhum M; dirsem: virsem E

4 itme: itmeye M

5 yār: yāra M // bed-du^ˆ ā: du^ˆ ā M; dirsem: virsem E

221 - C, 7a E, 44a M, 28b S

* Ġazel: - M

- 1 Bizi giceyle gören hâne-i meh-rûda şanur
Dâ'imâ şevk [u] maḥabbet ile âlûde şanur
- 2 Gice encüm gibi yâr kûyına gözler dikerüz
Bizi ʿaşk neydüğünü bilmeyen uyḥuda şanur
- 3 Mey-i laʿl-i leb-i cānānumı almaz sākī
Yalıñuz neşveyi ol kâse-i memlûda şanur
- 4 Degmenüñ ʿaklı irişmez dişinüñ kıymetine
Hı̄ace-i ʿaşk anı da kıymet-i incüde şanur
- 5 Nār-ı ʿaşk ile degül cism[i] o şūḥuñ yanmış
Ey Cesārī bu senüñ zāruñı bīhüde şanur

222

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün

- 1 Kānı meydān-ı suḥanda bize bir nuṭk-ı güher
Güher-i nazmını seyr eyleye hep ehl-i nazār
- 2 Nazār-ı diḳḳat ile ḳadr [ü] bahāsı artar
Artup eksilmeye kāmīl kişide luʿb-ı hüner

1 bizi: beni E

2 neydüğünü: neydüğün S

4 ʿaklı: ʿakl E

5 degül cism[i] o şūḥuñ: anuñ cism[i] degüldür E // bu senüñ: o güzel E

222 - C, - E, 44a M, 28b S

* Ġazel: - M

- 3 Hün̄er [ü] ma^çrifet-i icrāya cesāret lāzım
Lāzım almağ o kemāl ehl[i] olan zāta h̄aber
- 4 H̄aber idūñ şu^çarā zümresi gelsünler hep
Hep baña ^çarz ideler bunda gelüp ^çaşğ-ı eşer
- 5 Eşer-i ^çaşğ zuhūr itdi Cesārī sende
Sen de bir h̄uba maḥabbet ideğör şām [u] seḥer

223

Ġazel*

Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lā tūn / Fe^çi lūn

- 1 Deyre ^çarz itme cemāl ey büt-i tersā tūtuşur
Görmesün şem^ç-i ruḥuñ bil ki kilīsā tūtuşur
- 2 Pertev-i şa^çşa^ça-i ḥüsnüñe tākāt mı gelür
Havfum ol gökdeki şol şems-i muziyyā tūtuşur
- 3 Bezm-i meyde yüzüñe şıdk ile ger bağar isem
Şaşurur devr-i mey hemān sākī şaḥbā tūtuşur
- 4 Her kaçan nūş ide ger bādeyi ol rūḥ-ı revān
Kızarur rüy-ı mücellā gül-i ḥamrā tūtuşur

3 cesāret: zekāvet M // zāta: zāt M

223 - C, - E, 44a M, 28b S

* Ġazel: - M

3 bağar isem: bağarsam ise M // mey:- M; hemān: - S

4 bādeyi: bāde S

- 5 ʿĀşıkā ṭāʿnı ḳʿosun dahıl[i] biraḳsun zāhid
Anlaruñ āh[ı] ile ʿarş-ı muʿallā ṭutuşur
- 6 Āh itdürme Cesārīye şaḳın zīrā kim
Şerer-i dūd ile ʿālem-i dünyā ṭutuşur

224

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 İki şāʿir gelicek bir yire cānā ṭutuşur
Söyleyüp nazm-ı ğazel remz-i muʿammā ṭutuşur
- 2 Her kaçan yāri añup dilde bir āh eyleseler
Āteş-i ʿaşḳ-ı mezāhir ile dünyā ṭutuşur
- 3 Ḥavfum ol ey büt-i tersā baña cevır itmekden
Şerer-i āhum irer gökde Mesīhā ṭutuşur
- 4 ʿAraḳ [u] bādeyi zinhār şaḳın çok içme
Mülk-i cān sūz-ı ḥarāret ile zīrā ṭutuşur
- 5 Şalma zevraḳçe-i nazmuñ şaḳın ʿummān-ı dile
İhtimāldür ki begüm gāhice deryā ṭutuşur

5 ʿarş: ʿarż M

224 - C, - E, 44b M, 28b S

* Ġazel: - M

2 yāri: yār S // añup: alup M

5 ki: - S; ṭutuşur: ṭutuşdur M

- 6 Ey Cesārī yūri pervāne-şıfat meclise gel
Vaqt-i aḥşam olıcaḡ şem^c-i şeb-ārā tūtuşur

225

Ġazel*

Fe^c i lā tūn / Fe^c i lā tūn / Fe^c i lā tūn / Fe^c i lūn

- 1 Çeşm-i mest-i niġehūñ nergis-i şehlādandur
La^cl-i nābuñ senūñ ol bāde-i ḡamrādandur
- 2 N'ola pāyuñda gözüm yaşı olursa rīzān
Ḳaddūñ ey serv-i sehī sidre vü tūbādandur
- 3 Cān dimāġını mu^caṭṭar ider olsa ṭañ mı
Būy-ı zūlfūñ senūñ ol ^canber-i sārādandur
- 4 Ḥüsninūñ naḡşına biz vālih ü ḡayrān olduḡ
Sende bu cezbe vü ān Ḥazret-i Mevlādandur
- 5 Tūṭī-i ṭab^c-ı Cesārīde faşīḡāne kelām
Hīç degül ġayrıdan ol şehd [ü] şeker-ḡādandur

225 - C, 7b E, 44b M, 29a S

* Ġazel: - E, - M

2 sehī: sehā E

4 ḡüsninūñ: ḡüsnūñ M; ü: - S

5 tūṭī-i ṭab^c-ı Cesārīde: ey Cesārī tūṭī-i ṭab^c S // şehd: şehīd E

226

Ġazel*

Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lūn

- 1 Tāc-ı ʿizzet yine bir merd-i Hudā sikketidür
Sālike eglenecek yer o rızā tekkesidür
- 2 ʿĀrifūñ göñlüne elbetde şafā ʿarş ile ferş
Gel tavāf eyle anı sa^ʿy-ı şafā Mekkesidür
- 3 Dervişūñ serde ʿarağ-çini nedür dirseñ eger
O da manşüre-i ser-haddlerūñ ʿakkesidür
- 4 Gel nazār it o Süleymān-ı zamān hātemine
Mihr-i hatt-ı nağş o hakkākларуñ hakketidür
- 5 Ey Cesārī bu felek giydi kebūdī cāme
Āfitāb pīr-i cihān erlerinūñ takkesidür

227

Ġazel*

Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lā tūn / Fe^ʿi lūn

226 - C, - E, 44b M, 29a S

* Ġazel: - M

1 yer: bir M

3 ʿarağ-çini: ʿarağ-çin S

227 - C, - E, 45a M, 29a S

* Ġazel: - M

- 1 Mācerāsı gözümün eşk-i terinden zāhir
Gönlümün āteşi āh-ı seherinden zāhir
- 2 ʿArz-ı hāl itmege hācet kōmadı şāh-ı hüsñ
ʿĀşıkun derd-i dili nālelerinden zāhir
- 3 Hele reftār ile şūhuñ karañu gice bize
Gelmesi hāneye oldu fenerinden zāhir
- 4 Bāde-nüşān ile germiyyet-i mestāneligi
ʿAşk [u] şevk ile maḥabbet eşerinden zāhir
- 5 Bu Cesārī ne kemāl ehl[i] anuñ olduğını
Bilür ʿālem o kelām-ı hünerinden zāhir

228

Gazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Naẓm u eşʿārı görünce ider ezber berber
Hātır-ı ʿāşıkı itmez hele muğber dilber
- 2 Yāri gülşende kavuşdurmak için ʿuşşāka
Bağda olsa n'ola serv ü şavber reh-ber

228 14b C, - E, 45a M, 29a S

* Gazel: - C, - M

1 eşʿārı: eşʿār M, S; berber: dilber M, S // muğber: mağber M; dilber: berber M, S

- 3 Tāk-ı kesrī gibi kaşın kemeri egri turur
Cāmi^c-i hüsne güzel uymış o çenber minber
- 4 Müşg-i zülfünde ne hoş tayyibe-i rāyiha var
Ruḥlarındur şanemā bir gül-i şad-ber[g] ^canber
- 5 Ey Cesārī özine mesken idi dirler anı
Özge cāy-ı vaṭanı kal^ca-i Hayber Qanber

229

Gazel*

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Havf-ı Bāri cümleten eşyāyı dir dir titredür
Ra^cd gör kim kubbeye-i a^clāyı dir dir titredür
- 2 Kıl hazer olma dilā müstağrağ-ı cürm [ü] günāh
Hışm-ı Hağ dünyā vü mā-fihāyı dir dir titredür
- 3 Qulların gāh tenebbüh ile hoş irşād ider
Zelzeyleyle dağ [u] taş şahrāyı dir dir titredür
- 4 Bu cihāna gāh oldukça musallaḥ rüzigār
Şiddet-i ḍarbı uludur yayı dir dir titredür

4 şanemā: şanemā ki C
5 vaṭanı: vaṭan M
229 - C, - E, 45a M, 29a S
* Gazel: - M
3 tenebbüh: tenbīh M

5 ʿArṣa-gehde görüldükçe t̄öp-ı āh-ı ʿāşıkān
Bir şadā-yı ʿaşq bezm-ārāyı dir dir titredür

6 Ey Cesārī Vāhid [ü] Cebbār u Ẓahhār ol Hudā
Heybet ile ʿālem-i dünyāyı dir dir titredür

230

Elif-nāme-i Pepegī*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

1 E e evvel be be bende te te tekmīl-i şīʿār
Şa şa şānī ca ca cānā ha ha hāşıl-ı esrār

2 Hi Hi hizmet da da dā'im za za zātum kıldı
Ra ra rağbet ze ze zerde se se sevdüm bir yār

3 Şa şa şānı şa şa şalsam da da Dahhāk gibi
Ta ta tañ mı za za zāhir ʿa ʿa ʿavn-i Hağ var

4 Ğa ğa ğāyet fe fe fenne ka ka kādır oldum
Ka ka kāmīl le le lendüm me me mesken bu diyār

5 Na na nādır va va vardur he he hem-dem olacağ
La la lāyık ya ya yāra ola cān nağd[i] nişār

5 ʿarṣa-gehde: ʿarṣa içre M

6 u : - S

230 - C, 9a E, 45b M, 29b S

* Elif-nāme-i Pepegī: - M, Ğazel S

1 şīʿār: eşʿār E

3 şānı: şān ben M, S; şalsam: şālim M, S

5 la la lāyık: la lāyık M

- 6 Ey Cesārī pepegīler ğazeli bu nazār it
Buldı anuñla hemīşe bu elif-nāme qarār

231

Ġazel*

Fe^çi lā tün / Fe^çi lā tün / Fe^çi lā tün / Fe^çi lün

- 1 Gülşen-i zāra viren bülbül-i hoş-gū sesidür
Beni mestāne kılan na^çra-i yā Hū sesidür
- 2 Heves-i şayd-ı şikārān yürüyüp bezme gele
Ki bu şahrāda olan velvele āhū sesidür
- 3 Sebze-zār oldı cihān serv-i hırāmān eyler
Cümleden şavt[1] güzel tūṭī [vü] kumrū sesidür
- 4 İnce sāzlar ile ülfet idiyor ba^çzıları
Arada qahpe kemāne bir oroşpu sesidür
- 5 Meylümüz yok zene ammā severiz etḫālī
Ārzū eyledüğümüz lebinüñ būsesidür
- 6 Ey Cesārī gideren gönlümüzüñ ğuşşasını
Hūb-şüretle çemen-zāra aqar şu sesidür

231 - C, 7a E, 45b M, 29b S

* Ġazel: - M

1 sesidür: sebeddür M

2 bezme: biz M

4 sazlar: saz M, S; ba^çzıları: nāhidler M, S // kemāne: kemānı S

6 çemen-zāra: çemen-zār M, S

232

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Dil kendüye bir yār-ı qadīm muʿteber ister
Dost olmağa dil-dār ile çok kimseler ister
- 2 Vāqıf olamaz kimse anuñ sırrına ašlā
Remz-i güzeli añlamağa çok hüner ister
- 3 Daʿvā-yı maḥabbetde gerez gerçi ki çokdur
İsbāt-ı vücūd itmege ʿaşq-ı eşer ister
- 4 Rāḥat bulamaz ʿaşık olan ʿaşkuñ elinden
Bülbül gibi zār itmege şām [u] seḥer ister
- 5 Fehm itdüñ ise cümle rumūzāt[1] Cesārī
Maʿnāsı ʿāyān olmağa zāhid ḥaber ister

233

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

232 - C, - E, 45b M, 29b S

* Ġazel: - M

1 kendüye: kendü M

233 - C, 10a E, 46a M, 29b S

* Ġazel: Qalenderī E, - M

- 1 Eglenmege dil tāze ıfıl bir püser ister
Üftādeyi gör hūb [u] ter [ü] ʿişve-ger ister
- 2 Biñ naz ile söyletmege şīrīn-keāmı
Ol ıfı-ı āgāzeze şehd [ü] şeker ister
- 3 Şol bād-ı şabānuñ dehen-i tengin arayup
Vuşlat deminüñ vaqtine şāfı haber ister
- 4 Qahrın çekerüz hayli zamāndur biz o şūhuñ
Luţfına velī irmege çok kutlu ser ister
- 5 Bir meh-veşi hāle-şıfat āgūşa çekince
Çarlı eylemege rāhına çok sīm [ü] zer ister
- 6 Bihūde kelām dinmeye yārān arasında
Şāʿir sözi gāyet ile pek muʿteber ister
- 7 Eşʿāruñı ānīde senüñ dilde Cesārī
Tanzīr-i maqāl itmege ʿĀşık ʿÖmer ister

234

Gazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

3 vaqtine: vaqte M

4 irmege çok: irmek için E

5 bir meh-veşi hāle-şıfat āgūşa çekince: dilberlere bir pul yerine geçmiyor ʿāşık // rāhına: uğrına E

6 yārān: ʿirfān E

234 - C, - E, 46a M, 30a S

* Gazel: - M

- 1 ʿAşkı kerem-âşâr bulur ʿâşık olanlar
Maṭlûb olınan yâr bulur ʿâşık olanlar
- 2 Yanında anuñ hep bir olur var ile yokluk
Yoklukda olan var bulur ʿâşık olanlar
- 3 Şemʿinde ziyâ olmasa pervâne dirilmez
Ol maṭlaʿuʿl-envâr bulur ʿâşık olanlar
- 4 Bülbül gibi gülşende fiğân eylemez ammâ
VʿAllâh gül-i bî-hâr bulur ʿâşık olanlar
- 5 Söylerse eneʿl-Ḥaqq hüveʿl-Ḥaḫ bu kelâmı
Manşûr gibi dâr bulur ʿâşık olanlar
- 6 Bâṭın gözi ile nazâr itse bu cihânı
Maḥbûbını âşkâre bulur ʿâşık olanlar
- 7 Ebkâr-ı maʿânîye eger kılsa tefekkür
Bir noktada esrâr bulur ʿâşık olanlar
- 8 Gözlülere gizlü ola mı zâhir ü bâṭın
Maḫşûdını her bâr bulur ʿâşık olanlar
- 9 Aradığını dilde kamu buldı Cesârî
Dâdâr-ı cihân-dâr bulur ʿâşık olanlar

6 cihânı: cihânda M // âşkâre: âşkâr M
8 ü : - S

Gazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Fikr eylese eşār bulur Ğāşık olanlar
Mevzün bu güftār bulur Ğāşık olanlar
- 2 Esrār-ı ene'l-Hak nedür ol fehm kılnca
Manşūr gibi dār bulur Ğāşık olanlar
- 3 Sīm [ü] zer ile almağ için hüsni metāġın
Çarşu ile bāzār bulur Ğāşık olanlar
- 4 Emsāl-i ṭabīb derdine em eylemek için
Dil-i ḡasteye tīmār bulur Ğāşık olanlar
- 5 Keyfini gehī eylemek icrā diledükde
Maġcün ile esrār bulur Ğāşık olanlar
- 6 İrdükde bahār mevsiminün vaqt[i] Cesārī
Bülbül ile gül-zār bulur Ğāşık olanlar

235 - C, - E, 46b M, 30a S

* Gazel: - M

2 : 3 M

3 : 2 M

4 em: - M

Gazel*

Mef^ˆū lü / Me fā^ˆī lü / Me fā^ˆī lü / Fa^ˆū lün

- 1 Derviş-i dilān ḥalka-i ezkāra gelürler
Biñ şevk ile şol cümle-i esrāra gelürler
- 2 Olmak dileyen vākıfe-i remz-i ene'l-Ḥaḳ
Manşūr gibi cān ataraḳ dāra gelürler
- 3 Münkirlik ider ba^ˆzıları ^ˆaşḳ-ı Hudāyı
Bir vaḳt ola anlar daḥı ikrāra gelürler
- 4 Zāhid kerem it ḳılma bize daḥl [ü] ta^ˆarruż
Pervāneyi görmez misüñ ol nāra gelürler
- 5 Cān naḳd[i] virüp kāle-i vuşlatdan ider sud
Sen şanma tehī-dest ile bāzāra gelürler
- 6 Her kim ki olur ehl-i maḥabbet diyerek Hū
Erkān ile bu meclis-i devvāra gelürler
- 7 Sür vaḳti ile şol dem-i devrānı Cesārī
^ˆAşḳ erleri eṭrāfına yek-pāre gelürler

236 17b C, 8a E, 46b M, 30a S

* Gazel: - C, Kalendarī E, - M

2 ene'l-Ḥaḳḳ: ene'l-Ḥaḳḳı M // Manşūr gibi: şalb olmak için E

4 ḳılma: itme S

5 virüp: virür E; vuşlatdan: vaşlımdan C, E, M

6 diyerek Hū: Hū diyerek Hū E // bu: - M

7 vaḳti: vaḳt C // eṭrāfına: eṭrāfa M

237

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Nazm ĩlmını bir ĩālem-i eṡrāf olan añlar
Maġnāsı nedür ĩārif [ü] keṡṡāf olan añlar
- 2 ĩĀṡıķlaruñ eṡġārını bġhūde šanurlar
ĩĀṡķ ehlinüñ esrārını eṡnāf olan añlar
- 3 Nādān ne bilür n'olduğını ķadr-i cevāhir
Mıġyār-ı zer-i ĩāleme šarrāf olan añlar
- 4 Kim añlaya aġvālını dehr içre faķġrūñ
Añlarsa anı šāġıb-i elġāf olan añlar
- 5 Meydān-ı hüner içre neler ķıldı Cesārġ
Māhiyyetini šāġir-i etrāf olan añlar

238

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

237 - C, - E, 47a M, 30a S

* Ġazel: - M

1 añlar: anlar M

5 māhiyyetini: māhiyyeti M; ü: - S

238 - C, - E, 47a M, 30b S

* Ġazel: - M

- 1 Cānā bu bizüm nuṭkumuz iḥsān-ı Hudādur
Āvāz-ı hoş-elhān n'ola ol rūḥa ğidādur
- 2 Abdāl-şıfat nazm-ı ğazel söyleyen ādem
‘Aşķ ehl[i] veyā şā‘ir-i şīrīn-edādur
- 3 Kim eyler ise nuṭkumuz ihāmını tefhīm
‘Ālemde o kes ehl-i kemāl hem zurefādur
- 4 Erbāb-ı maḥabbet bizi seyrān ide ṭursun
Maṭlūb olınan bahş-ı şafā-yı şu‘arādur
- 5 İm‘ān-ı nazārın eylemiş bāy [u] gedāya
Kārum bu cihān ḥalkına hep ḥayr-du‘ādur
- 6 Benderli Cesārī şu‘arā çün baña dirler
Dehr içre olan şā‘ire fi’l-cümle şalādur

239

Ġazel*

Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lā tūn / Fā‘i lūn

- 1 Bāde-i şāfi baña ey sākī-i ğül-rū getir
Nūş idem bir dem anı var kāse-i memlū getir

2 şīrīn-edādur: şīrīn-keām edādur: M

3 zurefādur: zurefā ereklerdür M

6 şu‘arā çün: çün şu‘arā M

239 - C, - E, 47a M, 30b S

* Ġazel: - M

- 2 Mest-i lā-ya^çkıl olup hayretde kılma^ç ma^çşadum
Ya baña esrār [u] beng ü berş ya dārū getür
- 3 Hān-kāh-ı dehr içinde koyma tenhāda beni
Gönlüme eglence olsun dilber-i meh-rū getür
- 4 ^çAş^ç [u] şev^ç ile gehī vecde gelüp ābdāl-veş
Şavt-ı hoş-elhān şadā-yı na^çra-i yā Hū getür
- 5 Teşne-gānı yakmasun nār-ı harāret işbu dem
Çeşme-sār-ı la^çl-i cānāndan bir içim şū getür
- 6 Olmasun ^çĀş^ç Cesārīnūñ dimāğı telh-kām
Şol ^çarak nūş itdügümde meze [vü] tatlu getür

240

Gazel*

Fā^çi lā tün / Fā^çi lā tün / Fā^çi lā tün / Fā^çi lün

- 1 Gönlümün çok sevdüğü bir dilberün a^çlāsıdur
^çAklımı yağma iden ol hüsn-i müstesnāsıdur
- 2 Ben anuñ emrine rām oldum ki cümle ^çāleme
Hük-m-i fermānın yüriden kaçları tuğrāsıdur

2 yā: yār S

5 teşne-gānı: teşne-gān M

6 nūş: - M

240 - C, - E, 47b M, 30b S

* Gazel: - M

2 kaçları: kaçlarıñ M

- 3 Hınçer-i h n-r z aŐl  havfa d Ő rmez beni
L kin adem  ld ren  h n z [u] istiĝn sıdur
- 4 B lb l-i c n her seher  h [u] fiĝ n itse n'ola
Anı  Ő fte kılın b ĝu n g l-i hamr sıdur
- 5 Ehl-i  rf ndan iŐitd m bu kel mı didiler
K y-ı c n n  Ő k nu n cennet-i me'v sıdur
- 6 Meclis-i ahb b i inde elde s z Şevk ile
B yle nu ka b  iŐ anu n  aşk ile sevd sıdur
- 7 Bu Ces r   arşada ser-keş-ed  olsa ne  a n
Ő  ir n-ı  alem n  n p k [ ] b -perv sıdur

241

G zel*

F  i l  t n / F  i l  t n / F  i l  t n / F  i l n

- 1  tmes n mi murĝ-ı Őeyd lar fiĝ n [u] z rlar
Her  araf b ĝda a ıldı l le g l ruŐs rlar
- 2  Ő [u]  Őret zevk-i ŐoŐbet itmen n eyy mıdur
K nded r ol s m bilekl  s k -i dil-d rlar

241 - C, - E, 47b M, 30b S

* G zel: - M

1 z rlar: z r ler S

- 3 La^l-i nāb-ı dil-rübālar bir meze bahş idicek
Būse in^{am}ı ile şıhhat bulur bīmārlar
- 4 İsterüm cānān ile cān şöhet-i ola müdām
Bahş ider dürlü halāvet tūtī -veş güftārlar
- 5 Yār bezm içre olinca anda şevk-i yār ile
Gün-e-gün okur gazeller şāhib-i eş^{ar}lar
- 6 Ey Cesārī şun^c-ı Haq maḥbūblar çok var iken
Anları seyr itmesün mi dīde [vü] ebşārlar

242

Ġazel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Raḥm kılmaz [hīç] benüm ḥālūme ol cān-ı ciger
Dūd-ı āhumdan duman şahrā vü dağ üzre çöker
- 2 Ḥasretle her eşk-i ḥūnīnüm iki ırmağ olur
Biri Seyḥūna döker āb biri Ceyḥūna döker
- 3 İhtiyāc olmağ ne müşkildür tabīb-i dilbere
Zaḥma ḥavfūm odur ki rīze-i elmās eker

3 in^{am}: in^{am} S

5 gün-e-gün: güne güne M

242 - C, - E, 47b M, 31a S

* Ġazel: - M

1 cān: cānān M

2 her: - M; ḥūnīnüm: ḥūnum M

3 zaḥma: zaḥmum M; eker: döker S

- 4 Tūṭi-veş söyler faşihâne kelâm ol işve-bâz
Eylemiş dürlü ḥalâvet baḥş aña şehd [ü] şeker
- 5 Vaşlına lâyiḳ sezâ görmez mi ol cānān beni
Ey Cesārī ḥayli demdür dil bu sevdāyı çeker

243

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Nev-civān olsam da birdür ihtiyār olsam da bir
Şādımān olsam da birdür ḡam-gūsār olsam da bir
- 2 Köhne pīr itdi felek kendi gibi āḥir beni
İhtilām olsam da birdür vaşl-ı yār olsam da bir
- 3 Kimseye aşlā zarar ile ziyānum yok benüm
Bī-zebān olsam da birdür küfte-ḥār olsam da bir
- 4 Maḡhar-ı luṭf-ı Hudāyam ben Ḥaḳḳuñ maḥlūḳıyam
İns ü cin olsam da birdür mūr [u] mār olsam da bir
- 5 ʿĀlem içre menzil-i kāma irişmekdür merām
Ben yayan olsam da birdür hem-süvār olsam da bir

5 cānān: cānā M

243 - C, - E, 48a M, 31a S

* Ġazel: - M

2 : 3 M; kendi gibi āḥir beni: āḥir beni kendi gibi S

3 : 2 M; zarar ile ziyānum: ziyān ile zararum M // da birdür: dür M

4 ü: - S

- 6 Ey Cesārī Ḥaḳḳa vāşıl isterüm olmaḳlıġa
Ben nihān olsam da birdür āşikār olsam da bir

244

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Şāh-bāz-ı murġ-ı cān şanma şikārından ge er
Göricek şayyād anı şabr u  arārından ge er
- 2 Tekye-i  aş a gelür Ḥa  rāhına sālîk olan
Özge bir abdāl olur nāmūs [u]  arından ge er
- 3  anġı dilde zāhir olursa eger sevdā vü  aş 
Cümleden eyler ferāġat kesb [ü] kārından ge er
- 4 El  eküp keşretten ider künc-i vaḫdet ihtiyār
Sırr-ı Ḥa  uñ maḫremi ḫal  i tibārından ge er
- 5 Bu cihānuñ mülk [ü] mālı  öp e gelmez  aynına
Yār i ün  Āş  Cesārī külli varından ge er

6 bir: - M

244 - C, - E, 48a M, 31a S

* Ġazel: - M

1 şabri: şabr S

2 rāhına: rehine M

3  anġı:  an ı S

5 mālı: māl M // külli: küll M

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 ʿĀrifūñ mermūzı zāhidler hayāl evhāmıdur
Anları hayrān iden bu nuḡkumuz ihāmıdur
- 2 İmdi biz bu māye-i ʿaşkı ezelden almışuz
Ķalbümüzde ne huḡūr eyler gelür ilhāmıdur
- 3 Vāridāt[1] söylerüz hep İlähi şām [u] seher
Böyle nuḡk itmek bize Ĥaḡ luḡfıdur inʿāmıdur
- 4 Bir baḡışda cezb iden bu göñlümüz dilberlerūñ
Çeşm-i nāz özge edā üslūbıdur endāmıdur
- 5 Kāse ger memlū da olsa bizleri mest idemez
ʿĀşıkı germ idecek ʿaşkuñ mey-i āşāmıdur
- 6 Ol harābāt erleriyle bāde nūş itmez idüm
Bezme teşrīf itdügüm sākīlerūñ ibrāmıdur
- 7 Sāz [u] söz ile şafā bahş itmegi bu ʿāleme
Ġayrıdan bilmek anı maḡbūblaruñ aḡkāmıdur

245 - C, - E, 48a M, 31a S

* Ġazel: - M

1 rumūzı: rumūz M

2 huḡūr: huḡūr M

3 söylerüz hep İlähī: hep İlähī söylerüz M

5 mey-i āşāmıdur: mey-i şāmıdur M

7 söz ile: söyle M

- 8 Zevk-i şohbet ʿiṣ [u] ʿiṣret idecek vaqt ü zamān
Nev-bahāruñ mevsimi nevr-ruz ʿid eyyāmıdır
- 9 Ey Cesārī ʿālem içre sevdügi bir dilberüñ
Leblerinden büse almak ʿāşıkuñ bayramıdır

246

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Hüsni bāzārında dilber mīve-i aʿlā şatar
Beñleri güyā Habeş oğlanıdır hurmā şatar
- 2 Seyr kıldum ʿālemi alış viriş söyler gezer
Kār kesb itmek çün elde var anı dünyā şatar
- 3 Nev-bahār eyyām[1] geldi nāle vü feryād ile
Mişl-i tellāl oldu bülbüller gül-i hamrā şatar
- 4 Ġonca-femler vaşfına meşğül olup şām [u] şeher
Kıymetin arturmak içün şān virüp aʿlā şatar
- 5 Dağ [u] şahrāya libās-ı fāhiri giysün diyü
Yılta bir kez bu felek ey dil yeşil kemhā şatar

8 vaqti: vaqt M

246 - C, - E, 48b M, 31b S

* Ġazel: - M

3 tellāl: dellāl M; bülbüller: bülbülleri M

4 şām [u] şeher: vaqt-i şeher M // aʿlā: raʿnā M; şatar: - M

- 6 Ma^çrifet ābı ile bāğ-bān anı itmiş tımār
Nahl-ḳadd[i] mīve-dār olmuş ruḥı elma şatar
- 7 Zer gibi rūyum şarardı nār-ı ḥasretle benüm
Müşteriler görse beñzüm zann ider ^çayvā şatar
- 8 Perçem-i bŷy-ı dil-āvīzi beni mest eyledi
Nāfe-i Çīn [ü] Hıṭā'ya ^çanber-i sārā şatar
- 9 Anda tekmīldür hırām-ı şöhret [ü] ^çizz [ü] vaḳār
Dir görenler ḥalkā ^çünvān pāk [ü] bī-pervā şatar
- 10 Ğamze-i şimşīrūñ itmişdür nice cānlar helāk
Ādem öldürdüm diyü da^çvā ider tafrā şatar
- 11 Bu Cesārī ^çĀşıkı hīç ^çaynına almaz o şūḥ
Kendüzin dirhem-be-dirhem şā^çir-i ğarrā şatar

247

Ğazel*

Meḫ ^çū lü / Me fā ^çī lü / Me fā ^çī lü / Fa ^çū lün

- 1 Ser-levḥaya şāyeste bu ḥoş-nazm-nümādur
Lāzım olan ^çuşşāḳa hemān ^çaşḳ-ı Hudādur

6 bāğ-bān: bāğ-vān M // ruḥı: ruḥ M
8 perçem: pür-çeşm S
247 - C, - E, 48b M, 31b S
* Ğazel: - M

- 2 Maḥbūba meyil virdüğümüz olmaya ta'yīb
Ḥayretde koyan bizleri ol ḥüsn ü edādur
- 3 Mecnū'a olur ehl-i dil eglencesi dā'im
Mevzūn kelām söyleyen ādem şu'arādur
- 4 Rengīn edālar bulunur nazm-ı şī'arda
Mazmūnı tefekkür kılan elbet zırafādur
- 5 Taḥṣīl-i kemāl 'ilm iledür cehl ile olmaz
Cāhillerūñ āṣārı kamu sehv ü ḥaṭādur
- 6 'Ārifleri bul anlar ile ülfeti çok kıl
Esrār-ı عرف şun'-ı Ḥudā ders-i ḥafādur
- 7 Ger sende zūhūr eyler ise 'aşk-ı İlāhī
Cānāna o dem cān u serin cümle fedādur
- 8 Bezm içre maḳāruñ ola gör ehl-i dilā ne
Cānān ile cān şoḥbet-i rūḥānı şafādur
- 9 Esb-i dili irişdürelüm menzil-i kāma
Ġaflet ile tırmaḳ bize āyā ne belādur

2 olmaya: olmaz M

3 eglencesi: eglence M

4 mazmūnı: mazmūn S

5 āṣārı: āṣār S; sehvı: sehv S

6 ülfeti: ülfet S

عرف: "Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.;" İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266.

7 cānı: cān S

9 dili: dil S

- 10 Bildüñ mi niye geldüğini sen bu cihāna
Ger bilmedüñ ise bu  ömür saña hebādur
- 11 Evhām [u] hāyālāt ile  alduğuğna yazık
Zāhid bu sözüm gayre degül cümle sañadur
- 12 Ol itdügüñ a māl eger baña şorar iseñ
Va'llāhi vü bi'llāhi işüñ halka riyādur
- 13 Neydüğini bilseydüñ eger cāmi -i kübrā
Fehm eyler idüñ  ālemi tah tık ne binādur
- 14 Cismüñ ki senüñ tılsım-ı H ak oldu Cesārī
İnsāna h ner-i ma rifetu'llāh sezādur

248

 azel*

Mef  u l  / Me f    l  / Me f    l  / Fa   l n

- 1 Dil mekteb-i  aşk i re G listān o umuşdur
Çok d rl  hikāyāt   Bostān o umuşdur
- 2 İtmeklige m nkirleri bir nu k ile ilzām
Biñ fenn-i delil h cnet [ ] b rhān o umuşdur

13 ālemi:  ālem S

248 - C, - E, 49a M, 32a S

*  azel: - M

- 3 Bi'llāhi anuñ münşī-i tab^çina söz olmaz
Her ders[i] ^çayān belleyüp āsān oqumışdur
- 4 Farsī ^çArabī ^çilm-i luğat ezber idüp hep
Tefsīr-i kebīr āyet-i Qur'ān oqumışdur
- 5 Evzān bilüp ^çilm-i ^çarūz fennine māhir
Envā^ç-ı kaşā'idler [ü] dīvān oqumışdur
- 6 Ya^çkūb gibi qalmış ezeli beyt-i hazende
Bir nice vefā kışsa-i Ken^çān oqumışdur
- 7 Tahşīl-i hüner itmek ile imdi Cesārī
Çok şā^çire bu ^çarşada meydān oqumışdur

249

Ġazel*

Me fā ^çi lün / Me fā ^çi lün / Me fā ^çi lün / Me fā ^çi lün

- 1 Dilā hālāt-i ^çaşkı vākıf-ı esrār olandan şor
Meyuñ keyfiyyetin şol sākī-i ibrār olandan şor
- 2 Rumūz-ı noқта-i bāyı yürü benden su'al itme
O sırrı bilmege var Haydar-ı kerrār olandan şor

6 bir nice vefā kışsa-i Ken^çān oqumışdur: çok şā^çire bu ^çarşada meydān oqumışdur M

7 Cesārī: bu Cesārī M

249 - C, - E, 49b M, 32a S

* Ġazel: - M

1 ^çaşkı: ^çaşq M // ibrār olandan: muğ-beçeden M

2 noқта: nuḡka M

- 3 Țarīkat ehlini bul dāmenin terk eyleme elden
 Ḥaḳīkat neydügin mürşid-i hoş-güftār olandan şor
- 4 Cihānda mürtefi^c bir ƙaşr-ı dil-keş cāy isterseñ
 Anuñ ol resm-i nev-bünyādını mi^cmār olandan şor
- 5 Müceddid nazm inşā idemez her ehl-i ƙāl [u] ƙīl
 Cünūd-ı ^caşƙānı server [ü] sālār olandan şor
- 6 Zer-i nuṭƙum ne ƙıraṭ olduĝın fehm itmek isterseñ
 Mihenke ur anuñ mi^cyārını zer-kār olandan şor
- 7 Cesārī şā^cir-i şīrīn-edādur şimdi sultānum
 Anuñ dilde kemālin şāhib-i eş^cār olandan şor

250

Gazel*

Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn

- 1 Benim ma^cnā-yı nazmum ^cālim-i eşrāf olan añlar
 Rumūz-ı nükte-i esrārumı keşşāf olan añlar
- 2 Bu bezm içre dem urursam n'ola ^caşƙ-ı İlāhīden
 Derūnum mācerāsın ehl-i dil ü şāf olan añlar

5 server: serv M

250 - C, - E, 49b M, 32a S

* Gazel: - M

- 3 Tekellüm eylerüm evzân ile aḥbâb arasında
Kemâlâtum ne deñlü şâ^cir [ü] eşnâf olan añlar
- 4 Dimem cānā faḳīrūñ ḥāline yok muṭṭali^c kimse
Benüm keyfiyyet-i ḥālūmi eṭrāf olan añlar
- 5 Ārāṣte seyrin itdüm paşmak almak hoş murād ile
Ayagum ölçüsin maḥbūb şol ḥaffāf olan añlar
- 6 Ğaniler gösterür gāhī seḥāvetden eṣer ḥalkā
Anuñ maḳşūdını her şāḥib-i eltāf olan añlar
- 7 Mihenk-i ṭab^c ile mi^cyār olunmaz mı zer-i nuṭḳum
Cesārī sīm [ü] zer mi^cyārını şarrāf olan añlar

251

Ğazel*

Meḳ^c ū lü / Me fā^c ī lü / Me fā^c ī lü / Fa^c ū lün

- 1 Ben ^caşıkam ol yāra ne dirlerse disünler
Gezmekdeyüm āvāre ne dirlerse disünler
- 2 Pervāne-şifat şem^c-i cemāli ile her şeb
Yandı cigerüm nāra ne dirlerse disünler

4 keyfiyyet-i ḥālūmi: keyfiyyetüm aḥvāl M

251 - C, - E, 49b M, 32b S

* Ğazel: - M

- 3 Rāhında anuñ virmege cān rāzıyam ey dil
Derd ehline yoğ çāre ne dirlerse disünler
- 4 Olmağ dilerüm ol dehen[üñ] sırrına vākıf
Müştäkam o güftāra ne dirlerse disünler
- 5 Tanzār-i mađāl itmedeyüm nazm[1] Cesārī
Nutđ itdügüm eşāra ne dirlerse disünler

252

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ḡ lü / Me fā ḡ lü / Fa ḡ ū lün

- 1 Gel bezme qarış kim saña rindāne disünler
Şol ehl-i ħarābāt eri mestāne disünler
- 2 Nüş-ı mey idüp şevđ ile ur naḡ rayı pey pey
ḡAşđ ehl[i] senüñ adına merdāne disünler
- 3 ḡArz eyle cünūniyyeti gāhī görün ādem
Yoğ mı buña kilāb-ı tımār-ĥāne disünler
- 4 ḡİrfān [u] suĥan-dānuñ arasında ĥamüş ol
Bir nesneden añlamaz o bīgāne disünler

5 itmedeyüm: itmedügüm M

252 - C, - E, 50a M, 32b S

* Ġazel: - M

3 cünūniyyeti: cünūniyyet S

- 5 Meyl itmedesün çün mey-i maḥbūba cihānda
Dahl eylesesün mi saña ḥalk̄ ya ne disünler
- 6 Ālūde-i ʿaşk̄ ol yūri ʿālemde Cesārī
Erbāb-ı maḥabbet seni bir dāne disünler

253

Ġazel*

Meḥ ʿū lū / Me fā ʿī lū / Me fā ʿī lū / Fa ʿū lūn

- 1 Baḡ şol güzelin ḥoḡḡa fem dürr'(-i) ʿAdeni var
Elfāz-ı meʿāniyyede şarf-ı suḥanı var
- 2 Eṭvār-ı müselleḡ katı nāzik çelebīdür
Mānendi bulunmaz hele ḥulk̄-ı ḥaseni var
- 3 Şad ḥurde ḥırām itmededür bāḡ-ı şafāda
Bir şīrīn-edā ḡāmet-i serv ü semeni var
- 4 Görince didüm ki bu ḡoyundan yeñi çıḡmış
Bir körpe ḡuzıdur ki aḡızda lebeni var
- 5 Gerçek didiler laʿl-i Bedaḡşānına söz yoḡ
Aḡ incü mişāli göre elmās teni var

6 seni: saña S

253 - C, 10b E, 50a M, 32b S

* Ġazel: Ḳalenderī E, - M

1 baḡ: ben M // şarf-ı: her ḡar E

3 servi: serv M

4 lebeni: lebi M

5 Bedaḡşānına: bedeşānına E // aḡ: aḡ E, S

- 6 İklīm-i şeh-i hüsn ola çok bellü ol āfet
Kim şeh-r-i Sitānbül gibi anuñ vaṭanı var
- 7 Murg-ı dil havfum düşürür tille-i ʿaşka
Bend itmek için zülf-i kemend-i reseni var
- 8 Üftādesidür şimdi Cesārī de o tıfluñ
Fahṛ eylesün ol şüh ki ʿĀşık Ḥasanı var

254

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey kākül-i şeb-bū şaçuñ ol sünbüle beñzer
Şol nokṭa-i hāl-i siyehüñ fülfüle beñzer
- 2 Mestāne nigāhuñdur iden ʿaqlumı sersem
Laʿl-i lebüñ ammā ki senüñ pür-müle beñzer
- 3 İtdüm nazarı ʿārız-ı gül-gūnuña cānā
Bāğ içre nev açılmış o ḥamrā güle beñzer

6 : - E

8 eylesün: eyleyübeñ M

254 - C, - E, 50b M, 32b S

* Ġazel: - M

1 fülful: fülfe M, fufüle S

2 sersem: serserem M, S

3 ʿārız: ʿārızuña M // ḥamrā: aḥmer M

- 4 Sen şavt-ı hoş-elhân ile güftâra ki geldüñ
Güş eyledüm âvâzuñı şol bülbüle beñzer
- 5 İrerse n'ola menzil-i maqşûda Cesârî
Tab^çum benüm ey şûh-ı cihân düldüle beñzer

255

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ċ ĩ lü / Me fā ċ ĩ lü / Fa ċ ū lün

- 1 Yüz gösteremez saña o mir'ât-ı Sikender
Hübânda ċaceb var mı saña hüsn ile bender
- 2 Esb-i dil-i ċirfân irişür menzil-i kâma
Vâşıl olamaz aña uyan leng-i çemen-der
- 3 Bînâ-yı kıaddüñ serv-i sehî der ya şanavber
Ol ċarız-ı gül-fâm[ı] gören berg-i semen der
- 4 Varın kıadeh-i ċişe kıomış bezm-i çemende
Lâyık dir isem sünbül-i ċayyâşa kıalender
- 5 Daċvâ-yı kemâl itme Cesârî edeb ile
Bir ehl-i maċârifle gözet kıal^ça-i Bender

4 şavt: şuret M; güftâra ki: güftârîña S

255 - C, 8b E, 50b M, 32b S

* Ġazel: Kıalenderî E, - M

2 uyan leng-i: oyalanmañ E

5 itme: itmede M; Cesârî edeb ile: yeter dilde Cesârî E

Ġazel*

Meġ' ū lū / Me fā 'ī lū / Me fā 'ī lū / Fa ' ū lūn

- 1 Bu gice dilūñ 'aşķ-ı muġarrā gicesidür
Ārzū-yı vişāl yāra temennā gicesidür
- 2 Cem'iyet-i ħübān-ı zamāna nazār eyle
Pür-şevķ [u] sūrūr ħāşılı ħinnā gicesidür
- 3 Tūtī-i şeker-leb n'ola güftāra gelürse
Şīrīn-suġan-pervere ħelvē gicesidür
- 4 Ĥoş-baġş-ı şafā olmaya mı mürde-i cāna
'Īsī nefesūñ cān [u] dil iġyā gicesidür
- 5 Bir ħālet ile görine Mūsī-dile dīdār
'Uşşāķlaruñ Tūr-ı tecellā gicesidür
- 6 Çoķ ķutlu gicedür didiler leyle-i ķadri
Mī'rāc gicesi var ise cum'ā gicesidür
- 7 Vuşlat deminūñ vāķtine şabr eyle Cesārī
Her ħāţır-ı maġzūna tesellā gicesidür

256 - C, - E, 50b M, 33a S

* Ġazel: - M

7 şabr: - M

257

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ fā ċi lü / Meḡ fā ċi lü / Fa ċ ū lün

- 1 Meclisde bu ŧeb yār ile ḡoŧ zevċ olacaċdur
ċiŧret ċurulup kesb-i ŧafā ŧevċ olacaċdur
- 2 Erbāb-ı vefā bir nice aġkām idüp anda
Eŧġāl-i fenā-ċā'ileden ċavċ olacaċdur
- 3 Leylī-ŧıfatuñ boynuma ol zülf-i siyāhı
Mecnün gibi bend-i belā ᧄavċ olacaċdur
- 4 Dīvān-ı müretteb ċullanup sāz [u] söz ile
Sultānuma ben bendeleri sevċ olacaċdur
- 5 Baŧ ŧadra geċüp nazım ile ol demde Cesārī
Üstād-ı sūġan-dāna ċamu fevċ olacaċdur

258

Ġazel*

Fā ċi lā tün / Fā ċi lā tün / Fā ċi lā tün / Fā ċi lün

- 1 Yār küyuñ cennetü'l-me'vā degül mi ya nedür

257 - C, - E, 51a M, 33a S

* Ġazel: - M

5 suġan-dāna: suġan-dān S

258 - C, - E, 51a M, 33a S

* Ġazel: - M

- Ḳaddūñ ʿarʿar sidre [vü] tūbā degül mi ya nedür
- 2 Çün seni ögmüş yaratmış ıudretinden ol Hudā
Şekl-i resmūñ nüsha-i kübrā degül mi ya nedür
- 3 Çeşm-i pākūñ seyr idüp ya ben nice medḥ itmeyüm
Ol vücūduñ tılsım-ı Mevlā degül mi ya nedür
- 4 N’ola hüccāc ol cemāl-i beytūñ eylerse tavāf
Hüsnūñ ey yār Kaʿbe-i ʿulyā degül mi ya nedür
- 5 Evvelā şehd [ü] şekerdür sözlerūñ ya leblerūñ
Haste-i cān [u] dile helvā degül mi ya nedür
- 6 ʿĀrifāne bir nigāhuñ gösterür biñ dürlü ḥāl
Ol şafā-yı rüh rāḥ-efzā degül mi ya nedür
- 7 Bu Cesārī ʿaşḳ ile feryād [u] nālān itmede
Gülşen içre bülbül-i şeydā degül mi ya nedür

259

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Her kaçan kim karşıma ol ḥançeri kanlu gelür

1 ḳaddūñ: ḳad ḳad M

3 Mevlā: mün M

259 - C, - E, 51a M, 33b S

* Ġazel: - M

1 ḥançeri: ḥançer M

- Kaşd-ı cān eyler diyü bu gönlüme qorhu gelür
- 2 Yār ʿišetler qurup aḥkāmın icrā idicek
Gūşuma pey pey şadā-yı naʿra-i yā Hū gelür
- 3 Yaz güninde bāğ bağçe seyri çok cünbüş olur
Ehl-i bezme qaşu şeftālū meze tatlu gelür
- 4 Lebleri laʿl[üñ] firākı ile dīdem qan döker
Olıcaq vaqt-i kiraz ırmaqlara çok şü gelür
- 5 Ey Cesārī çār-ebrū tāze ter bir dil-rübā
Yanuma yaklaşduğı dem gönlüme şü bu gelür

260

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Āb-ı fevvāre revān damlar döner bir serpilür
Güllere şebnem hemān damlar döner bir serpilür
- 2 Aradı İskender anı bulmadı döndü girü
Ol ḥāyāt-ı cāvidān damlar döner bir serpilür
- 3 Vaḳti ile qara bulut olıcaq gökden yire
Nice yağmur qar boran damlar döner bir serpilür

4 lebleri: leblerüñ M; qan: yaş M // ırmaqlara: ırmaqlar M

260 - C, - E, 51b M, 33b S

* Ġazel: - M

- 4 Şu kenārında degirmān var dolābından anuñ
Kaṭre-i mā'lar ʿayān damlar döner bir serpilür
- 5 Gül şuyın gül-ābdān içine kor şaḳaluma
Silker anı bir civān damlar döner bir serpilür
- 6 Ey Cesārī ḥasret-i dil-dār ile ben ağlasam
Dīde yaşum her zamān damlar döner bir serpilür
- 7 Hañçerin ḍarb itse dilber sīnemüñ üstine gel
Tırmayup cismümde ḳan damlar döner bir serpilür

261

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Nāz ile güzel meclise pey pey gelecekdür
Anı göricek ʿaḳluma çok şey gelecekdür
- 2 Dil özge şafā itmeye mi kesb-i hevādan
Āhenk ile ṭanbūr [u] kemān ney gelecekdür
- 3 Keyfi yine rindāne bu gün eylerüz icrā
Bir pīr-i muḡandan bize bir mey gelecekdür

4 dolābından: dolābdan M

7 : - M

261 - C, - E, 51b M, 33b S

* Ġazel: - M

2 ile: ola M

3 bir: ḥoş M

- 4 Bezm içre o dem albe fera zāhir olunca
Çok dürlü şadā na^ˆra-i hey hey gelecekdür
- 5 Cem^ˆiyet-i kübrā olur elbetde Cesārī
Maşer yirine Hüsrev-i Cem key gelecekdür

262

azel*

Me^ˆf ^ˆū lü / Me^ˆfā ^ˆī lü / Me^ˆfā ^ˆī lü / Fa ^ˆū lün

- 1 Mādāmki bu dilde o ^ˆaşuñ eeri var
Elbetde o yāruñ biraz andan aberi var
- 2 ^ˆUşşāa cefā eyler ise yanına almaz
Üftādeleruñ derd ile āh-ı seeri var
- 3 Yokdur bu derūnumda ara kemligūm ammā
Göñlūmuñ o dil-dāra maabbet nazarı var
- 4 Luf itse olur baş-ı alāvet dil [ü] cāna
Ol tūī -i āāz leb-i la^ˆlūñ sekeri var
- 5 Şayd olmaya mı mur-ı göñül yāra Cesārī
Şebbāz-ı nigāhuñ nice fend ü hūneri var

262 - C, - E, 51b M, 33b S

* azel: - M

2 cefā: şafā M

263

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ċ ĩ lü / Me fā ċ ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Ol tıfl güzel elde piristü ile oynar
ċAyb olmaz o nev-resteye šu bu ile oynar
- 2 ċĀşıkıları yoldan çıkarur ġāline koymaz
İşlatmaġa mā'ildür o šūġ šu ile oynar
- 3 Kendi gibi dilberleri hep yanına almıš
Bir dilber-i sīmīn diši incü ile oynar
- 4 Ĥālüm nice ċarz eyleyeyüm bilmem aña ben
Cān kašdın ider ġanġer-i kanlu ile oynar
- 5 Āġ itmeġe kalmadı mecāl tende Cesārī
Ol tāze civān luċbını šayġu ile oynar

264

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ċ ĩ lü / Me fā ċ ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Ešċārumuzı šāċir-i meydān olan añlar

263 - C, - E, 52a M, 33b S

* Ġazel: - M

264 17a C, - E, 52a M, 34a S

* Ġazel: - C, - M

- Esrārumuzı ehl-i suhan-dān olan añlar
- 2 Dil mekteb[i] içre okuduğ Mantık-ı Tayrı
Güftārumuzı dehre Süleymān olan añlar
- 3 Kall itdi bizi pūte-i ʿaşk nice kez ammā
Miʿyārumuzı zümre-i ʿirfān olan añlar
- 4 Biz başumuz āzādeligüñ kaydını gördük
İkrārumuzı başına sultān olan añlar
- 5 Bu ʿarşada gösterdik eşer ʿaşk sır(r)ından
Āşārumuzı ʿāşık-ı Hāq cān olan añlar
- 6 Cān naqdini cānāneye virdükse Cesārī
Bāzārumuzı cānlara cānān olan añlar

265

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Cānā yüzüñüñ şevkine pür-nūr dimişler
Tāb-ı ruḥuña şuʿle virür ḥūr dimişler
- 2 Mirʾāt-ı Sikender gibidür sīne-i şāfuñ
Baʿzılar anuñ vaşfına billür dimişler

265 18b C, 7a E, 52a M, 34a S

* Ġazel: - C, Kālenderī E, - M

1 şevkine: şevkiyle E

- 3 Ey hoşka-dehen dürr gibi dendānuña söz yok
Gerdān-ı beyāz rengine kāfūr dimişler
- 4 Mestāne nigāhuñdur iden ʿālemi sersem
Laʿl-i lebūne bāde-i engūr dimişler
- 5 ʿAşkuñ ile şad-nāleler itdi bu Cesārī
Zārın işiden nağme-i tanbūr dimişler

266

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey şūh-ı cihān hūblara sulṭān seni dirler
Bu hüsn ile hem Yūsufa aḡrān seni dirler
- 2 İtdükçe ṭulū ʿāleme vech-i meh-i ġarrā
Bağduḡça ider ʿāşık-ı hayrān seni dirler
- 3 Ağyār ile sen gezme begüm mey-kedelerde
Aḡbābuñ ʿayān dillere destān seni dirler
- 4 Çāh-ı zekānuñ ḡaps[i] göñül ḡayli zamāndur
Zulm itmege bāʿiḡ bize fettān seni dirler

4 iden: ider M; ʿālemi: ben ḡulı E // laʿl-i: şāhā E; lebūne: lebūñ S

266 - C, 7b E, 52b M, 34a S

* Ġazel: Ġalenderī E, - M

3 ʿayān: ʿiyād E

4 çāh: çān E; zekānuñ: zenaḡuñ S

- 5 Her yirde Cesārī oqınur nazm-ı maḳālūñ
Şā'ir kişisūñ şāhib-i dīvān seni dirler

267

Gazel*

Meḳ'ū lū / Meḳā'ī lū / Meḳā'ī lū / Fa'ū lūn

- 1 'Uşşāka ğazab hışm ile cānā baqısuñ var
Bīgāne-şifat böyle ne āyā baqısuñ var
- 2 Ben mā'il-i maḳbūb idüğüm hep bilür 'ālem
'Aqlumı benüm itmege yağma baqısuñ var
- 3 Me'mūl olunur sende begüm fehm [ü] ferāset
Dīvāne dile 'āqıl ü dānā baqısuñ var
- 4 Gözler kamaşur ḫüsnüñi itdikçe temāşā
Ey dīdesi envār mücellā baqısuñ var
- 5 Luḳf u keremūñ dā'im ola 'āşıka cānā
İm'ān-ı nazarla baña a'lā baqısuñ var
- 6 Maḳşūd nedür söyle anı remz-i beyān it
Nuḳḳ eyle Cesārīye ne ma'nā baqısuñ var

267 19b C, - E, 52b M, 34a S

* Gazel: - C, - M

5 u: - C, S

Gazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Dil söyle baña ʿāşıkā cānān ne gerekdür
Bahş olmasa cānāneye ol cān ne gerekdür
- 2 Hı̄zmetde kuşūr itme ki maḳbūl olasuñ sen
Saʿyuñ ola zā'il ya o noḳşān ne gerekdür
- 3 ʿİrfānıyetüñ var ise ger Hāḳ ile ḥāḳ ol
Hāḳ içre saña şöhret ile şān ne gerekdür
- 4 Cān şoḥbetin it ʿārif-i bi'llāh ile cānā
Efvāh-ı kelām zümre-i nādān ne gerekdür
- 5 ʿİbretle nazār eyle cihān ḥāḳına bir bir
Sıret gözet ol şüret-i ḥayvān ne gerekdür
- 6 Dıvānçeye bu nazmuñı taḥrır idegör kim
Daʿvāda gezer şā'ir-i meydān ne gerekdür
- 7 Maḳşūd eşer ḳalmadur ʿālemde Cesārī
Yoḥsa saña bu defter-i dıvān ne gerekdür

268 - C, - E, 52b M, 34a S

* Gazel: - M

5 şüret: - M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ė lü / Me fā ė lü / Fa ū lün

- 1 Zāhid yūri sen mescide mey-ḡāne bizümdür
Mey nūş iderüz cur^ç-i peymāne bizümdür
- 2 Ṭıfl-ı dil-i mestāneye āzār ne lāzım
İncitme kerem eyle o dīvāne bizümdür
- 3 Nāzır oluruz bāġ-ı cihāna anuñ için
Nergis gibi dīdesi mestāne bizümdür
- 4 Ṭanbūr [u] kemān sāz ile ėişretde kuşūr yok
Aḡkām iderüz meclis-i şāhāne bizümdür
- 5 Esrārını ḡıfz itmededür şem^ç-i cemālūñ
İḡrāk-ı vücūd idici pervāne bizümdür
- 6 Ādem tutar elbetde o cennetde mekānı
Mīrās-ı pederdür yine ol ḡāne bizümdür
- 7 ėAnḡālanıruz Ḳāf-ı ḡanā^çatde Cesārī
Ḳassām-ı ezel baḡş olınan dāne bizümdür

269 - C, 8a E, 53a M, 34b S

* Ġazel: Ḳalenderī E, - M

2 mestāneye āzār: āzār mestāneye S

3 : - M, S

4 : 5 E

5 : 4 E

6 : - E, 5 M

7 : 6 E, M, 5 S

270

Ġazel*

Meġ ū lü / Me fā ċ ĩ lü / Me fā ċ ĩ lü / Fa ċ ū lün

- 1 Hıccāc şuyını Kaċbede zemzemden alurlar
İhvāna teberrük diyü elzemden alurlar
- 2 Hallāl-i cihān oldu kamu ehl-i maċārif
Esrār ne var müşkil [ü] mübhemden alurlar
- 3 Her şahş[ı] birer hāl ile Hāk kıldı tesellī
Kısmet ne ise anı pes aċdemden alurlar
- 4 Feryād [u] figān itse n'ola bülbül-i şeydā
Hoş-şavt [u] şadā itmegi nālemden alurlar
- 5 Ćaşċ baħrine ġavvāş u kaċrına irenler
Zī-ķiyet olan gevher[i] hep yemmden alurlar
- 6 Taħşīl-i kemāl itmek için ċāşık olanlar
Eşċār-ı Cesārī gibi ādemden alurlar

271

270 - C, - E, 53a M, 34b S

* Ġazel: - M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Bilmem ben o meh-rū güzel āyā ki kimüñdür
Kākülleri ŧeb-bū güzel āyā ki kimüñdür
- 2 Ḥayretde ḡ'odi bendesin ol fıtne nigāhı
Ol ġamzesi cādū güzel āyā ki kimüñdür
- 3 Reftār iderek geḡdi bu ġün bāġ-ı ŧafādan
Bu ḡāmet-i dil-cū güzel āyā ki kimüñdür
- 4 Görince anuñ rüyını birine didüm ki
Yāhū deliḡanlu güzel āyā ki kimüñdür
- 5 ŧad-āferin üslübına ḡavrına Cesārī
Ādāb[1] hoŧ uŧlu güzel āyā ki kimüñdür

272

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Gördüm bu ġün ol ḡüb-ı cihān yār melıldür
Rüyında meḡāhir olan āŧār melıldür

271 - C, 10a E, 53a M, 34b S

* Ġazel: Ḳalenderī E, - M

5 ḡavrına: anuñ E

272 - C, 10a E, 53b M, 34b S

* Ġazel: Ḳalenderī E, - M

- 2 Remz ile şorup hâtırın âşnâlık idince
Duydum anuñ ağızındaki güftâr melîldür
- 3 Āyā ne ʿaceb oldı bize hîç gülebakmaz
Maḥzūn gönül var ğam [u] efkâr melîldür
- 4 Yā Rabb feraḥ [u] şād anuñ kalbine bahş it
Ol yāra sebeb ʿāşık-ı pür-zār melîldür
- 5 Derd ü elem ü hüzn ile vaşf eyledi ḥâlin
Ammā ki Cesārî sözi eşʿâr melîldür

273

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Meḥ fā ʿī lü / Meḥ fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ol şüh-ı cihân cevr [ü] sitem-kâr olacaḥdur
Ağyāra ğaraż idici ğaddār olacaḥdur
- 2 Feryād koyup bülbül-i şeydâların ancak
Gitdükçe o gül-ruḥları gül-zār olacaḥdur
- 3 İrişmek için vuşlatına böyle giderse
Çok kimse ki var zülfine ber-dâr olacaḥdur

2 anuñ: hele E

3 gülebakmaz: yüze gelmez E

4 ol: o M

273 - C, 8b E, 53b M, 35a S

* Ġazel: Ķalenderî E, - M

- 4 Şimdiden amān vermeyecek bellü beyāndur
Kānlar dökücü ğamzesi mekkār olacağdur
- 5 Şabr itdi anuñ cev̄ [ü] cefāsında Cesārī
Şimden girü dil vāşıl-ı dīdār olacağdur

274

Ġazel*

Me f 'ü lü / Me fā 'ī lü / Me fā 'ī lü / Fa 'ü lün

- 1 Mekkūnet-i Zāt nev-bahār eyyāmını bekler
Açılrsa gerek her kūşede dürlü çiçekler
- 2 Ben nā'il-i maqşūd olamadum dime ey dil
Şabr eyle geçer vaqt-i şitā gibi emekler
- 3 Yeryüzi behişt olduğına var müteşāhid
Etrāf[1] bu dem tutdı yeşil tonlu melekler
- 4 Erbāb-ı şafā çıkdı kamu kıldı teferrüc
Her kūşede bin bezm-i şafā içme yemekler

5 şabr itdi: katlandı E; cefāsında: cefāsına E // şimden girü: şudan girü S

274 - C, 8b E, 53b M, 35a S

* Ġazel: Kālenderī E, - M

1 kūşede: kūşeden E

2 geçer vaqt-i şitā gibi: şitā vaqt-i gibi geçdi M, S; emekler: melekler E

3b: 4b M, S; kūşede: kūşe M

4b: 3b M, S

- 5 Bir nice kişi vuşlata irişdi Cesārī
Ĥamd eyleyelüm Ĥaĥĥa ĥabül oldı dilekler

275

Ėazel*

MeĤ   lü / Me f    lü / Me f    lü / Fa   lün

- 1 Reft r[1] g zel ĥ sn-i dil- r mı g zeld r
Her şivesi ĥoř d de-i b d mı g zeld r
- 2 Hem k n-ı vef  hem meh-i dil-c -yı m sellem
T r ke-i z lf-i siyehi f mı g zeld r
- 3 Bir ĥulz m-i s m nd r ol s ne-i ş fi
Bill r meniş s ĥa-i end mı g zeld r
- 4 Ser-levĥa-i vechinde  ay n aĥsen-i taĥv m
Evş f[1] g zel şavrı g zel n mı g zeld r
- 5 Bir k ra ki d şv r olasuĥ Ĥaĥĥa niy z it
Zişti g rinen olayuĥ enc mı g zeld r

5 vuşlata: vuşlat E

275 - C, 28a E, 54a M, 35a S

* Ėazel: Ėalender  E, - M

1 dil- r mı: dil- r m M, S

2 f mı: f m M, S

3 end mı: end m M, S

4 n mı: n m M, S

5 k ra: k r E, M // olayuĥ: evvel n E; enc mı: enc m M, S

6 Kimler ider  alemde naz r p r-i muġ na
Meh-r laru n ol h nede ibr mı g zeld r

7 Bir b de ki der-k r ola Şubh i re hum r 
Elbetde Ces r  anu n aĥŐ mı g zeld r

276

G zel*

F   i l  t n / F   i l  t n / F   i l  t n / F   i l n

1 Ő ne y r n z lf-i  anber-b lar n silker d ker
H ddeye be zer ki her bir m lar n silker d ker

2 S r at ile semt-i  udretten zuh r id p gel r
Her seher b d-ı Őab  g s lar n silker d ker

3 Cism-i  ry n girse nisv nlar  amu h mm mlara
T s ile  urnalaru n hep Őular n silker d ker

4 Germiyyet ile har ret bulup elbetde vu  f
D ne d ne ol  ara  inc lar n silker d ker

5 Ey Ces r  Ş  ir-i m hir olan nu k idicek
Herkesu n dilde keder ġayġular n silker d ker

6 ibr mı: ibr m M, S

7 aĥŐ mı: aĥŐ m M, S

276 - C, - E, 54a M, 35a S

* G zel: - M

3 nisv nlar  amu h mm mlara: h mm ma eger nisv nlar M //  urnalaru n:  urnalar M; hep: - S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ċ ĩ lü / Me fā ċ ĩ lü / Fa ċ ū lün

- 1 Erbāb-ı hüner olanı meydāna çekerler
ċAşķ çillesini ċarşada merdāne çekerler
- 2 Ben ehl-i kemālem diyü daċvāda bulunma
Nazmuñı senüñ şġga-i evzāna çekerler
- 3 Hoş-sāz [u] sözüñ var ise gel bunda karar it
Her ehl-i dili meclis-i ċirfāna çekerler
- 4 ċAşķuñ mey-i mestānesiyem dime baña sen
Şol ehl-i harābāt anı rindāne çekerler
- 5 Bihūde yire gösterüp eċvār-ı şecāċat
Baċzı kişiler naċra-i mestāne çekerler
- 6 Haķ kāzġ olup maşşere cemċ ola halāyık
Ol demde Cesārġ seni dġvāna çekerler

277 - C, - E, 54a M, 35a S

* Ġazel: - M

3 gel: - S // dili: dil S

4 : - M

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 O ūhum mübtelā-yı derd-i ʿaşkın bī-ḥesāb ister
İdüp bezmine daʿvet çok şafā-yı iktisāb ister
- 2 Maʿārif ehline ey dil be-gāyet iʿtibār eyler
Anuñçündür kemālāt şāhibin ol intiḥāb ister
- 3 Ne deñlü var ise bu ʿālem içre ʿāşık-ı şādık
Ḳamusın kendüzine olduĝını intişāb ister
- 4 Ḳaçan bir kāmili görse anuñla eyleyüp ülfet
Luĝaz remz-i muʿammādan suʿāl eyler cevāb ister
- 5 Laṭife ḥadden efzün eylemek anuñla ḥoş olmaz
Kişide her zamān ādāb ile şerm [ü] ḥicāb ister
- 6 Cesārī olur olmaz dilbere aşlā göñül aḳmaz
Hemīşe ʿırq-ı ṭāhirden yine devlet-meʿāb ister

278 - C, - E, 54b M, 35b S

* Ġazel: - M

2 şāhibin: ehli S

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bu meydān-ı belāġatde kelām añlar bilür vardur
Nice evzān ile nazm-ı nizām añlar bilür vardur
- 2 Kemāl ehli Şu bezm iġre bizi seyrān ider gerġi
Nedür dilde bu maġŐūd [u] merām añlar bilür vardur
- 3 Őaġın dime bu meclisde maʿārif ehl[i] kimse yoġ
MuŐannaʿ nazmdan aʿlā peyām añlar bilür vardur
- 4 Cihān iġre ʧatalum degme Őayyāda dime zīrā
Nice hīle nice tezvīr-i dām añlar bilür vardur
- 5 Cesārī-veş Hüseynīye ġıġar feryād [u] nālānuñ
Bu yirde ey dil-i dānā maġām añlar bilür vardur

280

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Maġabbet bezm[i] iġre sākī-i devrānı Őöylerler
Harābāt erleri her meclis-i mestānı Őöylerler

279 - C, - E, 54b M, 35b S

* Ġazel: - M

2 Şu: bu S

280 - C, - E, 54b M, 35b S

* Ġazel: - M

1 devrānı: devrān S // mestānı: mestāne M, S

- 2 Şerīat ehl[i] bilmez ol tarīkat sırr-ı hālinden
Anuñçündür haḳıkat ʿārif ü rindānı söylerler
- 3 Cihānda halk-ı ʿālem dā'imā medḥ [ü] senā idüp
Maʿārif-kānı her bir şāhib-i izʿānı söylerler
- 4 Kimesne eylemez ehl-i dilüñ hīç haḳkını inkār
Kelāmında kemālātı olan insānı söylerler
- 5 Görüp ānide tanzīr-i maḳālātın idüp taḥsīn
Cesārī sen gibi her şāʿir-i meydānı söylerler

281

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ḥabībā cümle ʿaşḳ-ı mācerālar hep senüñçündür
Maḥabbet iḳtizāsı māverālar hep senüñçündür
- 2 Sen ol maḥbūb-ı Ḥaḳsuñ cümle zātuña müştāḳdur
Gönülde ārzū-yı hoş-nümālar hep senüñçündür
- 3 Olupdur bu cihān ʿāşıḳları evşāfuña meşḡul
Hezār-dilde bu medḥ [ü] senālar hep senüñçündür

2 rindānı: rindān S

4 haḳkını: maḳkını M

281 - C, - E, 55a M, 35b S

* Ġazel: - M

1 iḳtizāsı: iḳtizā-yı S

2 müştāḳdur: müştāḳ M // gönülde: gökde M

- 4 Meẓāhirdür maḥabbetden eṣer dilde derūnumda
Bu bezm içre teṣevvuk hūy [u] hālar hep senüñçündür
- 5 Sezādur bu Cesārī ʿĀşıkā sen dest-gīr olmak
Ki zīrā bu niyāz bu ricālar hep senüñçündür

282

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Cihān maḥbūbınuñ luṭf u ʿaṭāsı yok mıdur vardur
Gehī ʿuşşākına cūd [u] sehāsı yok mıdur vardur
- 2 Hemān қаṭʿ-ı ümīd itmek olur mı pūr-cefālardan
Cefā-yı dil-rübānuñ da şafāsı yok mıdur vardur
- 3 Gedā-yı gūy olmış ḥalk arasında yürür dā'im
O şūḥuñ biñ benüm-veş mübtelāsı yok mıdur vardur
- 4 Dir imiş ḥalka maḥbūb sevmegi ġāyet günāh vā'iz
Maʿāzall'āh bu söz kemde ḥaṭāsı yok mıdur vardur
- 5 Cesārī kimseye aṣlā cihānda inkisār itmez
Raḳībe cümle ḥalkuñ bed-duʿāsı yok mıdur vardur

4 içre: - S

5 bu ricālar: bir ricālar M

282 - C, - E, 55a M, 35b S

* Ġazel: - M

3 benüm-veş: nīm-veş M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ḡ lü / Me fā ḡ lü / Fa ḡ lün

- 1 Baḡsun hüner āṣāruma hep ṣāḡir olanlar
Vāḡıf ola esrāruma hep ṣāḡir olanlar
- 2 Tanzīr-i maḡālātumı seyr itdüġi demde
Taḡṣīn ide ġüftāruma hep ṣāḡir olanlar
- 3 Taḡdīr-i bahā olına ṣarrāflanınca
Bu nuḡḡ-ı dürer-bāruma hep ṣāḡir olanlar
- 4 Bu ḡarṣa-i aṣḡ iḡre levendāne edāyum
Ḥayrettedür eḡvāruma hep ṣāḡir olanlar
- 5 Bir ehl-i kemāl isterüm ḡālemde Cesārī
Tanzīr ide eṣḡāruma hep ṣāḡir olanlar

283 - C, 8a E, 55a M, 36a S

* Ġazel: - M

2 ġüftāruma: ġülnād E

3 nuḡḡ-ı: naḡra E

4 eḡvāruma: diyāruma E

5 bir ehl-i kemāl: baḡ ḡoṣ ġazele E; ḡālemde: elbetde E

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ fā ċī lü / Meḡ fā ċī lü / Fa ċ ū lün

- 1 Bezm içre şafā sāķī-i dil-dār ile artar
Şad-güne-edā şīve-i reftār ile artar
- 2 Lü'lü'-i meċānī suġanuñ ġadr [ü] bahāsı
Erbāb-ı maċārif ü ġoş-āşār ile artar
- 3 Aġbāb arasında dile ūlfet ü maġabbet
Āheng-i dem [ü] sāz u eşċār ile artar
- 4 ċUşşāķuñ olur ċaşķ-ı derūnı mütezāyid
Ammā ki o ġāl ādeme esrār ile artar
- 5 ċĀr eylesün tekyede Hū disün o zāhid
Īmān-ı Ĥudā dilde ġoş-ezķār ile artar
- 6 Tahşīl-i hūner itmege ceġd eyle Cesārī
Bu ċilm-i kemāl fazl ile īşār ile artar
- 7 Başumda hevā vü heves olur ise ġam mı
Emvāc-ı baġr şiddet-i rüzġār ile artar

284 - C, - E, 55b M, 36a S

* Ġazel: - M

5 hū: - M

6 itmege ceġd eyle: eylesün ċālemde S

285

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Cihānda herkesüñ bir nev-civānı var benüm yoğdur
Yanında şalınur serv-i revānı var benüm yoğdur
- 2 Ķalup öksüz şu ilde gāyetü'l-gāye garīb oldum
Elüñ dörder beşer tıfl-ı cihānı var benüm yoğdur
- 3 Felek bayguş gibi bu ben gedāyı bī-mekān itdi
Anuñ vīrāne olsun bir mekānı var benüm yoğdur
- 4 Elem çekmez idüm ellerde seyrān itmesem bāri
Ķamu ʿāşıkıların bir mihrībānı var benüm yoğdur
- 5 Cesārī şol cihān içre ne māl [ü] ne menālüm var
Kiminüñ fā'ide kimüñ ziyānı var benüm yoğdur

286

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Tabībüm bir nice dürlü devā dermāne kılmışdur

285 - C, - E, 55a M, 36a S

* Ġazel: - M

1 : - M

286 - C, - E, 55b M, 36a S

* Ġazel: - M

- Dilüm gör müsteḥakk-ı luḫ ile iḥsāne kılmışdur
- 2 Yine mevc urdı bād[-ı şevk] ile bu ʿaşk(-ı) ʿummānum
Dilümde cevher-i nazmum kamu dūr-dāne kılmışdur
- 3 N'ola hengām-ı şebde şem^c-i Ḥaḫḫa bāl yaḫsam
Cemāl-i maṭla^cu'l-envār beni pervāne kılmışdur
- 4 Elest bezminde mey şundi baña ol sākī-i ebrār
O demden şöyle lā-ya^ckıl beni mestāne kılmışdur
- 5 Ararsa ḥūblar bulsun Cesārī ʿĀşık-ı zārı
Felek anı bu demde sākīn-i mey-ḥāne kılmışdur

287

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Terzi tezgāhında gāhī şevb-i mintān ṭop olur
Her zamān olmaz dirāz ellerde ḳayṭan ṭop olur
- 2 Mār-āsā ḥalka ḥalka çevrilür pūr-tār olur
Ġāfil olma iḥtirāz it zūlf-i cānān ṭop olur
- 3 Her çeşitden bulunur bu ʿarşada rengīn ḳumāş
Üşküfāt [u] erguvān-veş berg-i reyḫān ṭop olur

1 kılmışdur: ḳalmışdur S

2 bād: bāde M // kılmışdur: ḳalmışdur S

287 - C, - E, 55b M, 36b S

* Ġazel: - M

- 4 Bāl [u] per açup hevāda ʔolanur seyrān ider
Kesb-i zevk itmek için göklerde murgān ʔop olur
- 5 Çün gelür bu bizleri gūş itmege aḥbābumuz
Ey Cesārī merḥabā kıl bezme yārān ʔop olur

288

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Yigid olan kişiler cenge girdükde ʔazak bağlar
Amān virmez ʿadū-yı nā-sezāyı çabucaḥ bağlar
- 2 Düşünce fırsat[ı] fevt eylemez muḥkem resenlerle
Çeker zencīr-veş bende hemān-dem el ayak bağlar
- 3 Ne itdün ol ʿadū aḡyār [u] bed-h̄āhān[a] bilmem āh
Derūnında dem-ā-dem ʿāşık u cāna nifāk bağlar
- 4 Bizi yār ile gördükde ider dā'im ḥasedlikler
Şişürmiş ʔarnını gitdükçe ol aḡyār ʔılaḥ bağlar
- 5 Arar itdüğini bulur maʿārifler anuñ bir gün
Kilāb-āsā ʔutup ʔuyruḡına elbet kabaḥ bağlar

288 - C, - E, 56a M, 36b S

* Ġazel: - M

- 6 Şeherde kaldığı demde yüzün āb ile yumazsa
Çirişçi çanağı mişli iki gözi çapak bağlar
- 7 Aña ben bildüğüm bu yirde aşlā hīç karar olmaz
Cihānı cüst [ü] cū eyler gezer dā'im merāk bağlar
- 8 Harīdār-ı hüneler kesb-i zevk itmek için ey dil
Suhan bezmine dā'im ārzū vü iştiyāk bağlar
- 9 Kelām-ı şā'irān elbetde reng-āmiz olur kat kat
Şahīh-i vezn ile mevzūn o kavli ittifāk bağlar
- 10 İder meydānda ceng pehlivān-ı aşk olan kimse
Benüm-veş hāşimāna karşı merdāne kuşak bağlar
- 11 Cesārī kayd-ı tanzīre idüp sa'y-i tefekkürle
Kemāl ehl[i] olanlar dilde nazmın bu siyāk bağlar

289

Gazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Zekāvet hāşıl eyler nükte-i 'irfānı kim diñler
Gelür şevk ile vecde tekyede devrānı kim diñler

7 aşlā hīç: hīç aşlā S

8 kesb-i zevk: zevk-i kesb M

289 - C, 11a E, 56a M, 36b S

* Gazel: Semā'ī E, - M

1 'irfānı: 'irfān E, S // devrānı: devrān E

- 2 Derün-ı nūr-ı şevku'llāh ile memlū olur elbet
Çağan mü'min muvaḥḥid ḥüccet [ü] burhānı kim diñler
- 3 Kelāmu'llāh tecvīd üzre oğunsa mesācidde
Şevāba nā'il olur ḥāfız-ı Kur'ānı kim diñler
- 4 Beyān itmeklige başlarsa Ka'be vaşını ḥüccāc
Maḥabbet arturur cān [u] gönülden anı kim diñler
- 5 Cesārī söyleyenden diñleyen 'arīfdür elbetde
Kelāmında kemāli olmayan insānı kim diñler

290

Gazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Amān ey üştür-i cānān bize şavt-ı ceres gönder
Ğidā-yı rūḥ bulsun cān hoş-āvāz ile ses gönder
- 2 Bu demde sāķī-i maḥrem n'ola tarḥ idelüm bir dem
Dökülsün turre-i perçem bir oğlan dālfes gönder
- 3 İçilsün bāde-i engür gide ğam dil ola sürür
Çalınsun ney kemān ṭanbūr bu zevķ[i] bü'l-heves gönder

4 başlarsa: başlasa E

5 söyleyenden: söyliden M, söyleyeninden S; 'arīfdür: 'arīf S // kemāli: kemāl M, S

290 - C, - E, 56b M, 36b S

* Gazel: - M

- 4 Āyā kaşablık kārı olan ehl-i dilũñ yārı
Kebāb büryān idem bārī bize bir kızı kes gönder
- 5 Bu bezme lāyıkā lāyık gerekdür nātıkā nātık
Cesārī ‘Ařıkā ‘aşık ya bes kıl ya nefes gönder

291

Ġazel*

Mef ‘ū lü / Me fā ‘ī lü / Me fā ‘ī lü / Fa ‘ū lün

- 1 Bir dilbere meyl itdi gönül pek çelebīdür
Mevlūd[1] Mıřır [u] řām ve yāhūd Halebīdür
- 2 Destār yeşil yakışur aña şerefiyyet
Görince didüm işte bu evlād-ı nebīdür
- 3 İsmi su’āl itmiş idüm bir kişiden ben
Didi kim ‘Alī Ġaydar anuñ hem laķabıdur
- 4 Rindān ayağın çekse n’ola mey-kedelerden
Keyfiyyet-i bādeye bedel la‘l-i lebidür
- 5 Mestāne nigāhı düşürür gönlümi ħavfa
Endiře vü fikre pes o řūhuñ ġazabıdur

4 kızı: kaz M

291 - C, - E, 56b M, 36b S

* Ġazel: - M

5 řūhuñ: řevküñ M

- 6 Eylerse güzeller eger ol baḥş-i ḥasenden
Ol zāt-ı melek cümlenüñ ʿālī-nesebidür
- 7 Erbāb-ı dile hoşça ğazel yazdı Cesārī
Ḳayd itmege dīvānçeye ḥā mim sebebidür

292

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dilā bende bu sevdā özge ḥālet Muştafādandur
Mezāhir nūr-ı çeşmümde ḥayālet Muştafādandur
- 2 Düzüp tāze eşʿarı ḥasb-i hāli şāʿirānāne
Bu ḥalka itdügüm ʿarz-ı kemālet Muştafādandur
- 3 Benüm dehr içre bu meyyāl-i maḥbüb olduğum vechi
Nedür bilmem velī ʿaşka delālet Muştafādandur
- 4 Cüdā düşdüm cemālinden anuñçün böyle maḥzūnam
Sürürüm ḳalmadı dilde melālet Muştafādandur
- 5 Cesārī imtiḥān ehli şakınsun baḥş-i nazmumdan
Vaḳit bir tarz-ı āḥirdür celālet Muştafādandur

6 baḥş: baḥt M

292 - C, 7b E, 56b M, 37a S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 ḥālet: ḥālā E

2 eşʿarı: şifʿarı E, S // kemālet: kemālāt M, S

4 melālet: melāmet E

5 ehli: ehl E; nazmumdan: nazmumda M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ṭ lü / Meḡ ā ṭ lü / Fa ṭ ū lün

- 1 Meyl itdi göñül bir güzele nām[1] Ṭ Alīdür
Cānumda maḡabbet n'ola bu Ṭ aṣḡ-ı ezelīdür
- 2 Āyāt-ı ruḡuñ ezber ider Ṭ aṣḡ olan hep
Āsān okınur ḡaşlarınuñ ḡatt[1] celīdür
- 3 Şol Mıṣr-ı melāḡatde bu dem ḡüsn ile ol şūḡ
Maḡbüb-ı zamān Ṭ aṣr ile Yūsuf bedelidür
- 4 Evṣāḡın ider var nice meddāḡları anuñ
Sāzendeler āhengi hemān yellelelidür
- 5 Ṭ Āṣḡ Ṭ Ömeri ben nice medḡ itmeyeyüm kim
Meydānda gezen hep şuṬ arānuñ temelidür
- 6 Zātuñ gibi Ṭ ālemde veliyyü'n-niṬ amīler
Ṭ Āṣḡ olanı ḡāḡice bir gözlemelidür
- 7 Dīvānḡeye ḡaḡḡında ḡazel eyledüm inṣā
Görince dimiṣ yār bu Cesārī ḡazelidür

293 - C, - E, 57a M, 37a S

* Ġazel: - M

1b: 2a M

2a: 1b M

4 meddāḡları: meddāḡlar M

6 : - M

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bi-ḥamdi'llāh benüm göñlüm bu gün pek şād [u] ḥürremdür
Gören dirler vişāl-i yār ile ʿālemde bī-ḡamdur
- 2 Cihān bāḡında bitmişdür n'ola ser-keşlik eylerse
Benüm ol serv-ḡaddüm ḥôş-ser-efrāz müsellemdür
- 3 Bilüp buyurdu kim taʿn itmeñüz ʿaşkuñ hevāsıyla
Anuñ sevdāsına düşmek cihānda başḡa ʿālemdür
- 4 Ne mümkindür ferāḡat eyleyem işbu maḡabbetden
Cihān maḡbūbınuñ ʿaşkı baña ḡāyetle elzemdür
- 5 Ḳalem şol ḥoḡḡa-i femden dür-i şeh-vār ʿaraz eyler
Temevvüc itmede ʿaşḡum devātum baḡr-i ḡulzümdür
- 6 Cesārī perçem-i bend [ü] duzaḡında göñül ḡaldı
Degül ḥiç feth[i] ḡābil zülf[i] müşkindür muḡalsamdur

294 15a C, 9b E, 57a M, 37a S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

1 benüm göñlüm bu gün: bu gün göñlüm benüm C, E; şād: şā M

3 : - M, S

6 ḥiç: ḥiç bir C

295

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Göñül Yūsuf gibi sen hūsn-i müstahsende qalmıřdur
Gör anı haps olup çāh-ı zekān meskende qalmışdur
- 2 Mesīre semtine vaqt-i seher ʿazm eyleyüp bülbül
Maħabbet būym istiřmām içün gülřende qalmıřdur
- 3 Niřānın gözleyüp hoř zarb-ı řařt ile kemān ebrū
Senüñ müjgān-ı tīrūñ atilup bu tende qalmıřdur
- 4 Hiç ařlā eyleyüp řefkat benüm aħvālūme bir kez
Dimezsüñ ʿāřık-ı zārum ʿaceb ya qanda qalmışdur
- 5 Güzellerle cihān olsa birine iʿtibār itmem
Cesārīyem iki gözüm meger kim sende qalmışdur

296

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

295 - C, - E, 57a M, 37a S

* Ġazel: - M

2 seher: - M

3 ebrū: ebr M

5 kim: kör M

296 19a C, 10a E, 57b M, 37b S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

- 1 Dadandurdı beni afyon ile ma^ccūna bir dilber
Şetāret keyf hāşıl itdürür her gūne bir dilber
- 2 Ne ğam germ-i hevā-yı ^caşkı ile serserī gezsem
Çıkardı reh-güzārum vādī vü hāmūna bir dilber
- 3 Mu^cammer olsun aḥvālüm bilüp her dem su'āl eyler
İder hoş iltifātı hāṭır-ı maḥzūna bir dilber
- 4 Kelām-ı şā^cirānı şöyle rengin olduğın ister
Dilüm meyl itdürür biñ nükte vü maẓmūna bir dilber
- 5 Cesārī sevdüğüm dayı Cezāyirli kıyāfetdür
Yem-i ^caşq ile bindürdi beni ḳalyona bir dilber

297

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 O şūḥum ben gedāya bir muḥibb [ü] yār-ı şādıḳdur
Kibār [u] ehl-i ^caşkuñ hem-demi olmağa lāyıḳdur
- 2 Mükerrerrem hem mü'eddebdür bilür aḥvāl-i ^cuşşāḳı
Anuñ içün cihānda ḥüsn ile her ḥūba fā'ıḳdür

1 afyon: afyona M

2 germ: gerçi C; hevā-yı: hevāsı S

3 eyler: ile E // iltifāt: iltifāt E, S; maḥzūna: maḥzūnuñ M

5 kıyāfetdür: kıyāfet dūrür S

297 - C, 11a E, 57b M, 37b S

* Ġazel: Şan^cat-ı Muvaşşah İbrahim Memiş E, - M

- 3 Benümle hem-nişin-i mahrem-i esrār olmışdur
Ṭabībüm yār-ı ğārum ṭab^cuma ṭab^cı muvāfıkdur
- 4 Anuñ evşāfını itsem n'ola taqrīr yārāna
Ezelden dil muşāhib tercemānı ^caşq-ı nātıkdur
- 5 Cesārī pür-kemāl olduñsa göster kāmile şan^cat
Hemīşe bu muvaşşah bir ğazel ammā daķāyıkdur

298

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Cihānı pür-ziyā iden o meh-rū tāb-dārumdur
Cemāl-i maṭla^c evvel şems-i zāt-ı nūr [u] nārumdur
- 2 Kāmu ^cālem aña hayrān [u] ser-gerdān olur elbet
O hüsn-i hulk pāk-meşreb güzel naķş-ı nigārumdur
- 3 Bu mazmūn-ı leṭāfetle yirüm evc-i kemāl oldı
Belāġat şāhibi iden beni ol kām-kārumdur
- 4 Serāy-ı hāşş-ı ^caşq içre ^caceb itmeñ çerāġ olsam
Kerem-kān u şehāvet ma^cdeni dil-i şehriyārumdur

3 ṭab^cı: ṭab^c M, S

4 evşāfını itsem n'ola: itsem n'ola evşāfını E

5 şan^cat: şıfat E, M

298 - C, 10b E, 57b M, 37b S

* Ġazel: Semā^cı E, - M

1 meh-rū: mihr M

2 hulk: hulkı M, S

4 itmeñ: midür E

- 5 Görüp ebyāt [u] eş‘arum diye taḥsīn idüp dilber
Benüm evṣāfumı medḥ eyleyen ‘Āşık Cesārīmdür

299

Ġazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Sirişküm kaçredür gerçi göñül deryā vü ‘ummāndur
Anuñçün nazm [u] eş‘arum benüm lü’lü’ [ü] mercāndur
- 2 Ne deñlü miḥnet [ü] endūh ile kalsam cihān içre
Baña ḥāk-i mezellet yār ile bağ-ı gül-istāndur
- 3 Neden geldi o şūḥuñ ismini şormağ baña zāhid
Anuñ adın beyān itmemeñ göñül beytinde pinhāndur
- 4 Ne mümkin ‘ayn-ı ‘ibretle ziyāret eylemek vechin
Tulū‘ itdükçe burcından şaḥ ol mihr-i dıraḥşāndur
- 5 Cesārī şarf ider isem n’ola sīm [ü] zer-i nazmum
Çıkar baḥr-i ḥikemden ma‘den-i meknūz şāyāndur

5 medḥ: şerḥ E, M

299 - C, 7a E, 58a M, 37b S

* Ġazel: - M

3 baña: saña E // beytinde: beyninde S

4 mihr-i dıraḥşāndur: mihrdür E

5 Cesārī şarf ider isem n’ola: n’ola şu gibi şarf eylessem E //

çıkar baḥr-i ḥikemden ma‘den-i: Cesārī baḥr-i ḥikmetden çıkar E

300

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bizüm bu dehr-i fānīde dilā yār-ı beḳāmuz var
O şūh-ı hüsne inzār-ı muḥibb [ü] asdiḳāmuz var
- 2 Cefāsın ʿarz ider gāhī vefādan gösterür demler
Hele anuñla çok nāz [u] niyāz üzre şaḳāmuz var
- 3 Tenāḳuz itmeyüz aḳdem olan ol ahd [ü] mīsāḳı
Biz iḳrār itdük evvelden o ḳavle ittiḳāmuz var
- 4 Senüñ olsun behişt [ü] hūri [vü] ḡilmān be-hey zāhid
Felekden kām taḥşil itmege bir meh-liḳāmuz var
- 5 Cesārī eyledüñ taḥrīr ʿaceb dīvānçe-i nazmı
Gören dir ʿaşḳ bābında kitāb-ı mülteḳāmuz var

301

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

300 - C, 9a E, 58a M, 37b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

3 itmeyüz: itmezüz E; ol: - M

4 be-hey: ey E // felekden: felekde E; meh-liḳāmuz: mehtikāmuz E

5 taḥrīr ʿaceb dīvānçe-i nazmı: dīvānçe-i nazm ʿaceb teʿlīf E; taḥrīr: mahrem S

Bu beyit S nüshasında 301. gazelin son beyti olarak geçmektedir.

301 19b C, 9a E, 58a M, 37b S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

- 1 Kemān-ebrū şecā^catde bugün Rüstemligüñ vardur
Müjeñ fıriyle deldüñ sīnemi hürremligüñ vardur
- 2 N'ola gūyā seb-i āhen-dest ile sen pençe-penc olsañ
Dilīrāne ^cazīm-i ^carşada muhkemligüñ vardur
- 3 Hele çok kuvvet-i bāzūya mālīksūñ bu dem cānā
Zen-i dehri zebūn itdüñ harīf ādemligüñ vardur
- 4 Sen ol hūbān-ı dehrüñ server [ü] sālārısıñ her dem
Cünūd-ı ^caşıkān içinde müstelzemligüñ vardur
- 5 Cesārī zāruña bu ^carşa-gāh-ı nazm-ı ^caşk içre
Muķābil olup ey şūhum gehī hem-demligüñ vardur

302

Ġazel*

Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn

- 1 Baña ^caşk-ı tam eyle bir kurulmuş hānedür dirler
Maħabbet şem^cine yanmış dilüm pervānedür dirler

2 gūyā seb-i: ger yā seb-i C, ger seb-i M; olsañ: olduñ C // dilīrāne: dīvāne E

3 kuvvet: - M // dehri: dehr M, S

4 dem: gāh E

5 gehī: güher M, S

Bu beyit S nüshasında 300. gazelin son beyti olarak geçmektedir.

302 - C, - E, 58b M, 38a S

* Ġazel: - M

- 2 Eger bu ʿarṣa-gāh-ı hoş-maḳām-ārāya gelmezsem
Ādem bir şāʿir olmayup baña bīgānedür dirler
- 3 Şarāb-ı lā-yezālīden içelden bir tolu cāmı
Görindüm mest [ü] lā-yaḳıl deli dīvānedür dirler
- 4 Eger ben bilmez isem ḥalk ile hoş imtizāc itmek
Beni ʿālemde ser-keş bir gedā efsānedür dirler
- 5 Cesārī bāde-i ʿaşḳ ile pek mest [ü] ḥarāb oldum
Suʿāl idenlere anuñ yiri mey-ḥānedür dirler

303

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Nigārā ʿīd-ı ekber mi kınalı perçemüñ vardur
Dile vaşluñ müyesser mi boyalı perçemüñ vardur
- 2 Görinür zīr-i fesden çīn çīn olmuş kemend-āsā
Tutup bend itmege vahşī ğazālī perçemüñ vardur
- 3 ʿAceb ol kākül-i şeb-bū-yı zülfüñ şemm olunmaz mı
Meşāmm-ı cāna hoş-bū iḳtizālī perçemüñ vardur

2 bir: o M

3 tolu: tatlu M

4 bilmez isem: bilmezem M

303 15b C, 7b E, 58b M, 38a S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

1 kınalı: boyalı C // dile: dilā C

2 olmuş: olmuşdur C

- 4 Cihān şarrāfları bir tār biñ altun deger virse
Degül kıymet bu söz gāyet bahālı perçemüñ vardur
- 5 Cesārī tuğ-ı şāhīden nişān olduĝın it taşdıķ
Çekilmiş haddeden şırma mişālī perçemüñ vardur

304

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bu dil ābdāl-veş gör sākin-i mey-ḥāne olmişdur
Ḥarābāt ehl[i] hoş bir cān gözi mestāne olmişdur
- 2 O Leylī fikretiyle ʿarız olmişdur cünūniyyet
Anı taʿn itmeñüz ʿaşķa düşüp dīvāne olmişdur
- 3 Vücūduñ külli maḥv itmek murād eyler anuñ için
Niyār-ı şem^c cemāl-i Ḥaķķa çün pervāne olmişdur
- 4 Yetiş imdāduma bu dem āyā Mi'mār-ı ʿālem gel
Anı ta^cmīr kıl dil ḥānesi vīrāne olmişdur
- 5 Bu gün bu ʿarşa-gāh içre Cesārī ʿĀşık üftāde
Yine bir şā^cir-i merd-suḥan efsāne olmişdur

4 virse: dirse C, S, dirsem M

5 nişān: nokşān E; it: - E

304 - C, - E, 58b M, 38a S

* Ġazel: - M

4 ʿālem: ʿālem ʿālem M

305

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Cihān ʿāşıkları bir yār[1] tedbīr eylemişlerdür
Anuñ vaşfin gice gündüzde tezkīr eylemişlerdür
- 2 Ne yüzdendür maḥabbet ḥālet-i ʿaşkı beyān idüp
Saña remz-i nezāket ile taqrīr eylemişlerdür
- 3 Muşavvirler o Ferhād [u] Şīrīn Leylā vü Mecnūnı
Yazup altun ḳalemler ile taşvīr eylemişlerdür
- 4 Oḳuyup dersini al sūre-i Sebʿa'l-meşānīden
Müfessirler kitāb-ı ḥüsni tefsīr eylemişlerdür
- 5 Güzeller şol livā-i āh ile ʿĀşık Cesārī zār
Seni ol şāʿirān-ı ʿāleme mīr eylemişlerdür

306

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

305 - C, - E, 59a M, 38a S

* Ġazel: - M

1 gündüzde: gündüz M

3 Leylāyı: Leylāya M

306 - C, - E, 59a M, 38a S

* Ġazel: - M

- 1 Bi-ḥamdi'llāh bu dem bir nice ḥall-i müşkilātum var
Vücūdum sırr-ı hikmetdür ki zāt-ı hoş-şifātum var
- 2 O şems-i muṭlaquñ pertev-nişārı bende zāhirdür
Degüldür mümteni^c esmā'-ı külli mümkinātum var
- 3 Hudānuñ birligin bezm-i elestden eyledüm ikrār
O kavlı-i 'ahd [ü] mīsāka devām hem şebātum var
- 4 Zuhūrāt-ı hurūcum oldı vākı^c özge 'ālemden
'Adem iklīmine geşt [ü] güzār [u] seyahātüm var
- 5 'Anāşır hükmini giydüm aşılđa noḫtadur sırrum
Hurūf-ı müfredāt terkīb-i 'ālem şeş-cihātum var
- 6 Haḫkuñ emrine rāmam cān ile teslīm [ü] rāzīyam
Şehādet ḥacc zekāt ile daḫı şavm [u] şalātum var
- 7 Şol imān ehli olduĝum bilür bu 'ālem-i dünyā
Oḫurum āyet-i Qur'ānı destümde berātum var
- 8 Cehennem ile zāhid gel düşürme göñlümi ḥavfa
Peder mīrāşıdur cennet o meskende necātum var
- 9 Tesellī bulmuşum لا تفتنوا من رحمة الله dan
Benüm bu kavlı-i Haḫka i'timādum iltifātum var

5 noḫtadur: nuḫkadur M

7 ehli: ehl M

9 لا تفتنوا من رحمة الله: Zümer 39 / 53, me'al: "Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz.";

min: emn M // i'timādum: i'timād S

- 10 Günāh [u] cürm ile ālūde olmuş ʿabd-i nāçāram
Yedümden nesne gelmez hīç hayāt hem şebātum var
- 11 Benüm bu tūṭī-i ṭab^cum faşīḥāne kelām söyler
Cesārī şā^cirem dilde güyā ḳand-i nebātum var

307

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Benüm rūḥ-ı revānum sevgili cānānum ʿOşmāndur
Cihānda ʿömrümüñ varı cesedde cānum ʿOşmāndur
- 2 Ḥakīmāne devā eyler marīz-i ʿaşḳ olan zāta
Şifā-sāz [u] ṭabīb [ü] ḥāzıḳ [u] Loḳmānum ʿOşmāndur
- 3 N’ola kem-ter gedālardan beni ʿadd itse ol dilber
Göñül tahtında mesken eyleyen sultānum ʿOşmāndur
- 4 Ḥayā vü ḥilm ile şermende eyler ʿālemüñ ḥulḳın
Ebū Bekr [ü] ʿÖmer-āsā ʿadālet-kānum ʿOşmāndur
- 5 Cesārī geçmezem andan ʿAlīyyü’l-murtażā ḥaḳḳı
Benüm kendi efendüm ol şeh-i merdānum ʿOşmāndur

307 - C, 10a E, 59b M, 38b S

* Ġazel: Semā^cī E, - M

1 cesedde: ḥaste M, cesetde S

3 : 4 M

4 : 3 M; ḥulḳın: ḥulḳı M

308

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bahār eyyāmıdır mey nūş kılmak sākiyā yegdür
Ġam ile olmadan memlū ferah-bahşā nümā yegdür
- 2 Bu devrān-ı felek cevr ü cefāsın çekmeden dā'im
Muvāfiq yār ile itmek bir iki gün şafā yegdür
- 3 Bize sāzende maḥbūb olsa kılsa besteye āgāz
Dil [ü] cāna ġidā-yı rūḥ bir muḥriq şadā yegdür
- 4 Saña bī-ḥad tolu hem-yān ile sīm [ü] zer olmaḥdan
Felekde devr-i dā'im ṭali^c [ü] baḥt-güşā yegdür
- 5 Cesārī bu cihānda zīnet ālāyişden el çekdüm
Elüñ fāḥir libāsından baña köhne ʿabā yegdür

309

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

308 - C, - E, 59b M, 38b S

* Ġazel: - M

1 ferah-bahşā: ferah-bahş M

2 itmek: - M

309 - C, 10a E, 59b M, 38b S

* Ġazel: Semā^cī E, - M

- 1 Baña kaç gözle işmār eyleyen evvel Süleymāndur
Şadākat dilde izhār eyleyen evvel Süleymāndur
- 2 Tebessümler tekellümler edālar gösterüp gāhī
Vişālin va^cd [u] ikrār eyleyen evvel Süleymāndur
- 3 ^cAceb bīgāne idüm ^cālem-i halka beni ammā
Muhibb-i āşinā yār eyleyen evvel Süleymāndur
- 4 Marīz-i mühlik-i ^caşğ olduğum demde kılup çāre
Derūn-ı derde tīmār eyleyen evvel Süleymāndur
- 5 Cemāl-i bā-kemālūñ vaşfin āgāz eyleyem bir bir
Beni meddāh-ı hem-vār eyleyen evvel Süleymāndur
- 6 Cesārī şā^cir-i şīrīn-kelāmam nuṭkumı gūş it
Dilüm bir şāhib-eş^cār eyleyen evvel Süleymāndur

310

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Ne sākī mey şunar cāmın ne ol sāgarda lezzet var

2 gösterüp: eyleyüp E // vişālin: vişāl M, S

3 : - M, S

4 kılup: idüp M, S

5 bā-kemālūñ: bā-kemāl E; bir bir: yir yir E

310 - C, 10a E, 59b M, 38b S

* Ġazel: Semā^cī E, - M

1 : - M; cāmın: cāmın E // ihsānın: in^cāmın E

- Ne gördüm luḫ [u] iḥsānın ne şefkat ne mürüvvet var
- 2 Ne ben bāde-perest oldum ne hīç sāgar be-dest oldum
Ne bir meclisde mest oldum ne ʿaşkumda letāfet var
- 3 Ne tutdum dāmen-i üstād ne mürşīd eyledi irşād
Ne olur şan^catum icād ne bu dilde kemālet var
- 4 Ne buldum kendüme reh-ber ne himmet eyledi pīrler
Ne meskendür baña şol yer ne şimdi demde rāḫat var
- 5 Ne leylüñ ben nehāriyam ne pā-yı yār ğubāriyam
Ne mahlaşla Cesārīyem ne bir nuḫka cesāret var

311

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Göñül hicr [ü] firāḫ ile ğam [u] efkāra düşmişdür
Maḫabbet ʿaşḫ u sevda fikr ile bir kāra düşmişdür
- 2 Yaḫar günden güne cismüm benüm pür-āteş-i sūzān
Olup pervāne-veş şem^c-i cemāl-i yāra düşmişdür

2 bāde: bād E // bir: - M

3 tutdum: dutdum E, M; üstād: üstāda E

5 leylüñ: lebüñ S; ben: bir M; -yı yār ğubāriyam: - M

311 - C, 8b E, 60a M, 38b S

* Ġazel: Semā^ci E, - M

2 yaḫar: yeter S; cismüm benüm pür-: cism-i derünün E; pür: - M // şem^c: - M, S

- 3 Şehā hüsnuñ görince olmuş ol hayrān [u] ser-gerdān
Dağıtmış ʿaqlını serden yazık āvāre düşmişdür
- 4 Arayup derdine dermān bulam diyü gezüp şehri
Hekīm hāzık [u] Loqmān [u] tabīb ʿaṭṭāra düşmişdür
- 5 Suʿāl eylerseler ʿAşık Cesārī keyf-i hālinden
O bir sevdā vü ʿaşk ile hemīn bī-çāre düşmişdür

312

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dilā gūş eyle bu nutkum ezel bī-ḥad kemālüm var
Letāfet-baḥş-ı sevdā içre hālā imtişālüm var
- 2 İderdüm ārzū-yı hüsni dil-dārı katı çokdan
Bi-ḥamdi'llāh getürdüm dīdeme karşı hayālüm var
- 3 Nice maẓmūn-ı reng-āmīz nezāket fenne el irmez
Maḥabbet rāh-ı ʿaşka sālīküm ṭab^c-ı meyyālüm var
- 4 Hünerler gösterem ʿuşşāka āsār-ı belāgatle
Ki düzdüm tāze şī^cri çün meʿālüm ḥasb-i ḥālüm var

3 hüsnuñ: hüsni cemālin S; olmuş ol hayrān ser-gerdān: olmuşam hayrān S

5 eylerseler: eylerse E // o bir: o da E

312 - C, 10b E, 60a M, 39a S

* Ġazel: Semā^cī E, - M

2 çokdan: çü ḳademūñ S // dīdeme: çeşme E; hayālüm: hoş hayālüm E

- 5 ‘Adālet şāhibi hūbān-ı ‘ālem ol şehen-şāha
Gözüm yaşıyla yazılmış benüm bir ‘arz-ı hālüm var
- 6 Derūn-ı rāzumı izhār-ı elfāz eyledüm tā kim
Ma‘ārif dil suhan-dāna temennā-yı vişālüm var
- 7 Merāmum evc-i istiğnāya mā’il olduğı vechi
Beyān olsun nedür maqşūd ne kıl ile ne kālüm var
- 8 Vücūdum kapladı sevdā vü ‘aşk bilmem ne hāletdür
Taḥammül idemez oldum be-gāyet iştiğālüm var
- 9 Cesārīyem muḳarrerdür baña dīdār-ı yār her bār
Şehirlerde gelür gider ḥayāl-i ḥüsn-i hālüm var

313

Ġazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Güzel ismüñ senüñ çün kim bu ‘ālem içre Şālihdür
Anuñçün ceyš-i ğamla gāh işüm ceng-i muşālihdür
- 2 Gehī bāb-ı vefā muğlak görünür dīdeme gāhī
Dehānuñ müşkilātum ḥall ider esrār-ı fātīhdür

5 şehen-şāha: şehen-şāh M // yazılmış benüm bir: taḥrīr olınmış E; bir: - M

6 kim: ki E

7 vechi: şimdi E // maqşūd: maqşad E; ne kıl ile ne: olan ne kıl E, olan kıl ü M

9 şehirlerde: şehir cānān E; hālüm: ‘ālem E

313 - C, 8a E, 60b M, 39a S

* Ġazel: Semā‘ī E, - M

1 : 4 M

2 : 5 M

- 3 Şafā virdi meşāmma müşg-i ʿanber perçemüñ būyı
Begüm ol ʿıtr-ı şāhumı baña söyle ne rāyihdür
- 4 Senüñ haqqūnda mı dirler ʿaceb ey şūh-ı müstesnā
Unudur vaʿd-i vaşluñ yār gāyetle müsāmihdür
- 5 Tarīk-i Haqda şāhum bir mürīdem emre münkādām
Kelāmuñ naşşı kātıʿ bu dile mürşīd [ü] nāşihdür
- 6 Cesārī n'ola merdāne gelüp ʿarz-ı hüner kılsa
Suhan ehl[i] olan her şāʿir-i meydāna rācihdür

314

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Çıkup ol semt-i seyrāna teferrüc itdi dilberler
Yok idi yār-ı bīgāne teferrüc itdi dilberler
- 2 O şūh-ı işve-bāz ile mey [ü] maḥbūb [u] sāz ile
Hezār nāz [u] niyāz ile teferrüc itdi dilberler

3 : 1 M

4 : 2 M

5 : 3 M; Haqda: ʿaşqda E; bir: - E, M // naşşı: naşş E, M

314 - C, 9b E, 61a M, 39a S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 çıkup ol: çıkupdur E // yok: yog E

2 şūh-ı işve-: şīʿre ʿaşq- E // hezār nāz [u] niyāz: hezārān ʿaşq tāz E

- 3 O ħüsn-i şāh [u] dārālar cemāl-i ʿālem-ārālar
Yeşiller giydi şahrālar teferrüc itdi dilberler
- 4 Benefşe haclete girdi çiçekler rāyiĥa virdi
Bahāruñ mevsimi irdi teferrüc itdi dilberler
- 5 Açıldı lāle vü sünbül figāna başladı bülbül
Sürāhīler ider gūlgul teferrüc itdi dilberler
- 6 Şular cārī olup çağlar donandı baķçeler bāğlar
Şen oldu ser-te-ser dağlar teferrüc itdi dilberler
- 7 Cesārī söyler eşʿarı döker lü'lü'-i şeh-vārī
Görindi feyz-i āşārī teferrüc itdi dilberler

315

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 O dergāh-ı muʿallāya niyāz için varılmışdur
Ĥuşūʿ[1] kalb ile idüp tazarruʿ yalvarılmışdur
- 2 Giyindi bu dil-i şeydā o sevdānuñ libāsından
Çözülmez bu kuşak belde tırur muĥkem şarılmışdur

3 ħüsn-i: ħüsne M, S

5 vü: - E // ider: idüp E

6 donandı: tonandı E; baķçeler: baķçe M

315 - C, - E, 61a M, 39a S

* Ġazel: - M

- 3 Dimāğ [u] cān mu^catṭardur beni mest eyledüñ bu dem
Niğārā zülfüñe ol müşg-i ^canberler qarılmışdur
- 4 Tekellüm yār ile itdügümüz çün gördi ol ağıyār
Ser-i hāmem gibi elde ḥasedlikden yazılmışdur
- 5 Seḥer ḥammāma varmışdur güzellenmiş bedirlenmiş
O māhum ḳurna başında ^caceb yunmuş arılmışdur
- 6 Cesārī pīr [ü] üstāduñ civānlar iltifātından
Niçün ya ihtirāz idüp bu dem küsmiş darılmışdur

316

Semā^cī*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Firāk-ı nār-ı ḥasret ile sīnem üzre dağum var
Yürekde āteş-efrüz derd-i dil miḥnet ocağum var
- 2 Der-i mey-ḥānede geşt [ü] güzār itdügümüñ vechi
Ḥarābāt erlerinden muğ-beçe oğlum uşağum var
- 3 Cihānuñ mülk ü mālı sevb-i ^cuzlet eyledi benden
Ḥaşır yirin dutan şimdi ḳara toprak yatağum var

3 zülfüñe: zülfüñle M

5 yunmuş: yumış S; arılmışdur: arılmışdur M

316 - C, - E, 60b M, 39a S (Derkenar)

* Semā^cī: - M

1 efrüz derd: efrüzdur M

2 muğ-beçe: nice S

3 ü : - S // var: - M

- 4 Baña gücenmesün k̄āzī vefātumda olur ise
Aña ol resm-i kısmetden çüküm ile taşagum var
- 5 Kemāl ehli beni ʿadd itmesün aḥbāb [u] yārānum
Cesārī ʿĀşıkam bu nazım ile çok lehv [ü] lāgum var

317

Semāʿī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Güzel çok dünyede dil rām olanlar saña nādirdür
Meger ilhām-ı Rabbānī ola her şey'e kādirdür
- 2 Benüm her gördüğüm maḥbüb-ı müsteşnāya meylüm yok
Velī maṭlūbum ʿālemde güzeldür ʿırq-ı tāhirdür
- 3 Anuñ seyr itmek ile ḥüsnin artar dīdemüñ nūrı
Cemāl[i] dilberüñ devr-i felekde şemse dā'irdür
- 4 Ki ʿālem bende-i fermān-beri olmışdur ol şūhuñ
Eşigin yaşlanup bekler durur ʿuşşākı vāfirdür
- 5 Kalem evşāfına aʿlā ğazel tarḥ itdugin görmiş
Dimiş ʿĀşık Cesārī mişli yok ʿālemde şā'irdür

317 - C, - E, 60b M, 39a S (Derkenar)

* Semāʿī: - M

3 dīdemüñ: dīdenüñ M

4 yaşlanup bekler durur: bekleyüp turur hemān S

5 şā'irdür: şā'irler M

318

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Baña rahm eylemez yārum işüm Mevlāya qalmışdur
Dem-ā-dem artar efkārüm işüm Mevlāya qalmışdur
- 2 Derūnum nāy-veş nālān iken dīdelerüm giryān
Yağupdur sīnemi hicrān işüm Mevlāya qalmışdur
- 3 Ne budur çekdügüm sevdā tükenmez va^cde-i ferdā
Kime hālüm idem şekvā işüm Mevlāya qalmışdur
- 4 Durur dil şöyle hayretde n'ola hālüm bu firqatde
Enīsüm yok bu gurbetde işüm Mevlāya qalmışdur
- 5 Qasāvet gam ile qaldum ben iflāh olmazam bildüm
Harāb-ender-harāb oldum işüm Mevlāya qalmışdur
- 6 Cesārī mişl-i Mecnūnam şeb [ü] rüz qalbi maḥzūnam
Cefā-kār yāra meftūnam işüm Mevlāya qalmışdur

319

Ġazel*

318 - C, - E, 61a M, 39b S

* Ġazel: - M

4 durur: turur S

319 18b C, 7b E, 61b M, 39b S

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Maḳāmuñ nāz ki ey dil Nevā bülbül şadāsıdur
Gül-istānuñ şafāsı goncanuñ rengin edāsıdur
- 2 O dil-dār ile ʿişret bezm-i şoḥbet itmenüñ vaḳti
Bahāruñ mevsimi sultān-ı nev-rüz ibtidāsıdur
- 3 Teferrüc-gāh iden zāta gerekdür bir iki muḥrib
Şafā-yı mey şadā-yı ney nedür rüḥuñ ğıdāsıdur
- 4 N’ola olsam ben ol şāh-ı cihānuñ emrine münḳād
Göñül anuñ ezelden çün gulām [u] bir gedāsıdur
- 5 Cesārī özge sevdā vü maḥabbet başka ʿālemdür
Kişiyi ʿaşka düşvār eyleyen Bārī Ḥudāsıdur

320

Ġazel*

Me f ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Devrāna gelür tekyede şerbetlelelenler
Esrārı bilür vālih ü ḥayretlelelenler

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

1 nāz ki: nāzken E

2 bahāruñ mevsimi: bahārın mevsim C

320 - C, - E, 61b M, 39b S

* Ġazel: - M

1 esrārı: esrār M

- 2 Her kâma irer ehl-i suhan düldül t̄ab^c₁
Çok menzil alur rāhda sür^catlelelenler
- 3 Leylā diyü z̄ikr ideni Mecnūn mı şanursuñ
Mevlāyı bulur ^caşq ile hāetlelelenler
- 4 Aşlā arasın kesmeyerek dā'im olursa
Mestāne kalur bezmde ^cişretlelelenler
- 5 Tanzīr-i maḳāl eylemede ^carşa içinde
Pek ser-keş olur nazm ile kuvvetlelelenler
- 6 ^cĀlemde o kes raḡbeti bulmaz mı Cesārī
Şor baña n'olur şān ile şöhretlelelenler

321

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 N'ola ^carz eylesuñ cānā ^cuşşāka rūy-ı mehlükler
Sevād-i hāl [ü] haṭṭuñ düşürür kalbe siyehlikler
- 2 Olur kākülleruñ bu murḡ-ı cāna āşiyān ammā
Nedür bilmem cemālünde ṭuran zülf-i girihlikler

2 alur: olur M

6 m: - M

321 - C, - E, 61b M, 39b S

* Ġazel: - M

1 cānā ^cuşşāka: ^cuşşāka cānā M

- 3 Nedür hışm [u] gāzab çīn çīn şuret [ü] eşkāl
Nedür bu maḥz-ı gāyḥ [u] fitne-i nīm-nigehlikler
- 4 Bağınca ḥüsnine āh eyler idüm belki yanında
Budur ḥavfum ḥacīl ider beni cürm [ü] günehlikler
- 5 Dü çeşmüm encüm-āsā şeb-i viřālüh ārzüsında
Beni vālih iderse gam degül ‘ömr-i tebehlikler
- 6 Kelāmuñ ‘āķilāne söyle gel dilde tefekkürle
Cesārī saña yaķıřmaz o güftār-ı süfehlikler

322

Ėazel

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 řalā-yı ‘aşķ olıduķda gelür merdāne ‘āřıķlar
O demde zevķ [u] řevķ ile girer meydāna ‘āřıķlar
- 2 Kelām nazmını mevzūn idüben dilde ķılır inřā
řecā‘at ‘arz iderler bir nice ḥařmāna ‘āřıķlar
- 3 Murād-ı imtiḥāna her ne yüzden baḥř iderlerse
Hele çok ma‘rifetler gösterür yārāna ‘āřıķlar

4 beni: benüm S

322 - C, Cönk 92, 8a E, - M, - S

1 demde: dem şad E; girer: gire E

Bu gazelin redifi olan “‘āřıķlar” kelimesi E nüshasında “řā‘irler” şeklinde imla edilmiştir.

2 nazmını: nazmın E; idüben: idüp E; ķılır: ķilup E

3 murād-ı imtiḥāna: murādın imtiḥāndur E

- 4 Eger kim ʿarşa-gāh-ı ʿaşkda cūş [u] hurūş itse
Dilindendür nişār idüp döner ʿummāna ʿaşıklar
- 5 Füyūzāt-ı İlähī artar eksilmez Hudādan çün
Cesārī mazhar olur bī-ʿaded ihsāna ʿaşıklar

323

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Māʿil oldum tūṭī-veş güftāruña cānum ʿÖmer
Hiç sözüüm yok laʿl-i şekker-bāruña cānum ʿÖmer
- 2 Bāğda biñ nāz ile seyr-i hūrāmān eyleseñ
Serviler hayrān olur refitāruña cānum ʿÖmer
- 3 Şaʿşaʿa-endāzdur mirʿāt-ı hüsnuñ enveri
Göz kamaşur bakmağa dīdāruña cānum ʿÖmer
- 4 Hāşıl itsün çāşni maḥabbet ocağında diyü
Yağduñ āhir sen beni ʿaşk nārına cānum ʿÖmer
- 5 Esb-i ṭabʿuñ menzil-i kāma irişdürdi beni
Āferīn-üslüb [u] hoş-eṭvāruña cānum ʿÖmer
- 6 Eylerüm vaqt-i seḫerde nāle [vü] āh [u] figān
ʿAndelībem ol ruḫ-ı gül-zāruña cānum ʿÖmer

4 ʿarşa-gāh: ʿarz-gāh Cönk 92 // dilindendür: dilindedür E

5 mazhar: mazharı E; ihsāna: ihsān E

323 15b C, - E, - M, - S

- 7 Vaşfuña tahtır olındı bu Cesārīnūñ şehā
Kıl nazār nā-dīde hoş-eş'arına cānum 'Ömer

324

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Ulu'l-emre itā'at eylerüz münkādumuz vardur
Anuñçün rüz [u] şeb ceng itmege mu'tādumuz vardur
- 2 Şer'atle tarikat hem haqikat ma'rifet bizde
Ocaqluyuz bu güne şānumuz hoş adumuz vardur
- 3 Bu rāh-ı dīne şıdķ ile n'ola ger hizmet eylersek
Görinür ma'rifet āşār pīr üstādumuz vardur
- 4 N'ola olsaķ muvaffaķ evliyālar himmeti hāzır
Egerçi sālīküz mürşīdden irşādumuz vardur
- 5 Cesārī müşkilātuñ hall olur lā-şek ü lā-şübhe
Hudā-yı Lem-yezel kān-ı ma'rifet dādumuz vardur

325

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Rāh-ı Haqķa t̄alīb [ü] hem-vār olan Muhtārdur
Gayret-i dīn itmege ihzār olan Muhtārdur

324 16a C, - E, - M, - S

325 17a C, - E, - M, - S

- 2 Geldi m nend-i  Aliyy 'l-Murtaza ceng eyledi
Merdlik ile  aleme izh r olan Muht rdur
- 3 Feth-i d şmen olması anuñ y zindendir bu kim
M 'min tuñ c mlesine y r olan Muht rdur
- 4 K 'im n  zikr-i istihrac[1] budur bilmiş ol
İşte merm z [u] n ket iş r olan Muht rdur
- 5 Ey dil-i d n  g zet işn -y   idi hem n
Anda dağı başka bir  sar olan Muht rdur
- 6  Arif n kavli-i bey n[1] ile  amil ol y ri
İmdi b yle nuq -ı Haq g ft r olan Muht rdur
- 7 M - ad dan m - ad  z hir olan  sar[1] g r
M ver ya ş hib-i izm r olan Muht rdur
- 8 M stefid ol K 'im n  şol kel mindan bu dem
Sırra mahrem v kıf-ı der-k r olan Muht rdur
- 9 Ey Ces ri ola Haq Muht r Paşaya mu in
C mlen  maql bı dilde var olan Muht rdur

Dīvān

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Geldi mektūbuñ baña ey ʿAdli-yi şāhib-şiʿār
Hāṭırum kılmışsuñ istifsār olasuñ berḥudār
- 2 Nazm-ı mevzūnuñ şafā-baḥş eyledi cān [u] dile
Ehl-i ʿirfān[1] meserret kılduñ itdüñ iftiḥār
- 3 Virdüñ ol bād-ı şabā gibi ʿazīz yirden ḥaber
Ya niçün bir nazm inşā itmemiş ol küfte-ḥʿār
- 4 Dilde āsārın anuñ seyr itmege müştāk idük
Münşeʿāt-ı ṭabʿın anuñ biz daḥı görsek fevār
- 5 Biz kemālāt ehl[i] olduḡın ḥaber alduḡ anuñ
Ol niçün kendüyi gizler var nuṭḡa iḡtidār
- 6 Bir selām ile ʿazīzüm iktifā olsun mı hīç
Buña ḡāʿil ola mı ehl-i suḥan ey kām-kār
- 7 Bu Cesārīye cesāret gösterür er yok mıdur
Yoksa kendin çekdi mi ihfāya nām [u] iştihār

Dīvān

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 İʿtirāf-ı ʿacz ile itme bu nazma iʿtizār
Şāʿir itmez şāʿire kec-nazra ile ihtikār
- 2 Sen kemālāt ehlişüñ yoğdur kelāmuñda kuşūr
ʿĀşıkāne eyle nazmuñla müdām-ı ihtisār
- 3 Müstedām ol geldi mektūbuñ bu dem buldı vuşūl
Münşeʿāt-ı tabʿuña itdüm pesend [ü] iʿtibār
- 4 Gördüm anda iftiʿāl bābıyla pür-şanʿat ki var
Nev-gazel taḥrīrūñ olmış ʿālem içre iştiḥār
- 5 Ḥāfız-ı gencīne-i ʿaşq olduğıñ işbāt ile
İtdi maʿlūm baña şarrāf-ı cihān bā-iftihār
- 6 Yādigār-ı nazmuñ oldu tuḥfe-i cān mā-ḥaşal
Āferīn ey pür-hüner var sende nuḥka iktidār
- 7 Ehl-i ʿaşka sen mülākāt olmağ itmişüñ taleb
Çarḥ-ı gerdün ḳahrını çekseñ gerekdür ihtişār
- 8 Böyle bir tam ḳāfiye gūş itmege çoğdan berü
Eyler idüm ārzū ben olmuş idüm intizār

- 9 Ey Cesārī nev-civānlar ahr[1] addūm itdi am
ayf aa bu demde oldum acz ya pīr itiyār

328

Nazīre-i Cesārī

Fā i lā tūn / Fā i lā tūn / Fā i lā tūn / Fā i lūn

- 1 Dil o ūh-ı pūr-cefāya hep mudārādan gelür
N'eyesün ūabr itmesün avgā aurrādan gelür
- 2 Hāl-i aşından ūikāyet eylemiūdür var ise
Gördüm ol Maūraf Efendi dār-ı dārādan gelür
- 3 Didiler böyle ūitābından anuñ bir iū var
Bir oyundur geri bu ammā dū-bārādan gelür
- 4 Hāyr [u] ūerrin kimse bilmez vāıf-ı esrārı yo
Gāh maāmında urur gāhice ūahrādan gelür
- 5 ūūfi-i sālūs-veū halka kerāmet gōsterür
Hıketu'llāh bu ki īmāna naūārādan gelür
- 6 Hān-āhın bekler anuñ bunca dervīūān-ı hūb
Kimi Rūmīdür kimi Belhī Buārādan gelür
- 7 a-ı rūtbe eyler elbet ā'il-i irūād olan
Bulmaa mūrūīd-i mālīk andehārādan gelür

- 8 Mūsikī ʿilminde āgāhdur ki maʿlūmātı var
Kullanur her bir uşūli cümle icrādan gelür
- 9 Maʿrifet taḥşīline saʿy-ı belīg ister dilā
Cezbe-i ḥāl-i liyākat şeyḥ-i kübrādan gelür
- 10 Biz ḥaḳīkat inle[r]üz (ney) ney gibi nālān olduĝın
Büy-ı vuşlat ʿandelībe verd-i ḥamrādan gelür
- 11 Cān dimāĝın ʿıtr ider zīrā didi bir er baña
Tāze tāze açılıp güller şu mecrādan gelür
- 12 Her zamān ey dil bülend-āvāze ile gūşuma
Naʿrayı pey pey şadā şaḥş-ı sükārādan gelür
- 13 Hiç bilmem beste mi yohsa ilāhī söylenür
Bir maḳām-ı hāy hüydur ḳaḅı aradan gelür
- 14 Māh-ı Şaʿbān-ı şerīfi görmemüz yaklaştı şol
Ebruvān-ı māh-pāre semt-i ğarrādan gelür
- 15 Maşraf īrādınca dü müjde diyü sulṫānum
Çın seḫer bād-ı şabāḫ gibi dil-ārādan gelür
- 16 Maşraf için ḥāşıl-ı derc olınan īrādlar
Ĝayrıdan gelmez illā şehr-i Moradan gelür
- 17 Şimdilik çokdur ḳonaĝına gelür gider anuñ
Maşrafa īrād içündür şār-ı uḫrādan gelür

- 18 Öyle kâtibdür ki Maşraf itdi ĩrādın raqam
Hoş tefekkürle hesabı bî-şumārādan gelür
- 19 Levh-i dilde resm olınsa n'ola sultānum benüm
Adama dehşet mehābet şekl-i tuğradan gelür
- 20 Kāmilüñ dilde kelāmı mürdeyi zinde ider
Emşel-i āb-ı hayātdur dest-i şafrādan gelür
- 21 Ey Cesārī şı^crüh[i] hāfız kırā'at eylesün
Cümle taḥsīn-edā elfāz o kurrā'dan gelür

329

Kaşide-i Recebiyye

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Yine şehir-i Receb nūr-ı sirāc-ı şeş-cevānibdür
Bu şehru'llāh-ı a^czāmdur ki maqbül-i mezāhibdür
- 2 Tulū^c itdi yine şehir-i şiyāmuñ nūrı dünyāya
Sa^cadetle gelen mäh-ı Receb leyl-i reğā'ibdür
- 3 Bu demde tāt-i Haqqı tedārik lāzımındandır
Der-i Mevlāda feryād eylemek her zāta vācibdür

- 4 Bulur rāh-ı necāt[ı] ravza-i rıdvān bī-şübhe
Şebāt-ı şıdk ile şubh [u] mesā ol dil ki tā'ibdür
- 5 İcābet bāb-ı feth oldu du^{ca}-yı müstemendāne
Bu eyyāma Hudā hakkı yine ^{ca}aşk ehl[i] rāğibdur
- 6 ^{ca}Atā eyyāmıdur cürm [ü] haṭānuñ vaḳti geçmişdür
Hudānuñ rahmeti her vech ile ḳahrına gālibdür
- 7 Bu eyyām-ı mübārekde olur mı rāhat āsāyiş
O dil kim rāh-ı Haḳda menzil-i maḳşūda ṭalibdür
- 8 Dilā lāyık mı ^{ca}id ^{ca}acize [vü] a^{ca}rāz-ı istikbār
Saña bāb-ı ^{ca}ubūdiyyetde ḳāk olmak münāsibdür
- 9 Şenā vü medḥūñi dilden ferāmūş eylemez ^{ca}ālem
Olan maḳbūl ^{ca}indi'llah du^{ca}-yı merd-i gā'ibdür
- 10 Şebūñ ḳadr eyleyüp rūzuñ Hudā eylesün her dem
Haḳuñ luṭfına mazhar olmak a^{ca}lā bir merātibdür
- 11 Bu nazmum ḳāṭır istifsārına yādı olur cānā
Cebe-ḳāne ocağında Cesārī özge kātibdür

330

Nazīre-i Cesārī

Fā ^{ca}i lā tün / Fā ^{ca}i lā tün / Fā ^{ca}i lā tün / Fā ^{ca}i lün

- 1 Bir ma^çarif ehl[i] var bunda bahadır söylenür
Dilde nazm[ı] cevher esbābı bahadır söylenür
- 2 Sözlere tecnis mu^çammā hoş mu^çkaffālar bilür
Medhe şāyestedür ancak böyle şā^çir söylenür
- 3 Hübeler evşāfına tahrīr ider tuhfeler gāzel
Münşe^çātında anuñ hep ^çırq-ı tāhir söylenür
- 4 Ey dil-i dānā kulağ tut fehmi kıl mermūzını
Güft [ü] gūlar hep senüñ[ç]ün saña dā^çir söylenür
- 5 Harf-endāz olduğına sen anuñ itme ^çaceb
Nükte-sencān arasında bir şākadur söylenür
- 6 Ol ki erbāb-ı kalemdür sözini söyler dağ^çık
Hāl [ü] kāliline teveccühle nezā^çir söylenür
- 7 Gülşen-i bāğ-ı belāgat açılıp bulmuş kemāl
Rāyiz-i ^çālemde yir yir murğ-ı tā^çir söylenür
- 8 Cem^ç-i hūbān ittiḥāzı çün kemān-keş sırrıdur
Atup oğın yayını yaşar da fā^çir söylenür
- 9 İtmezüz aña te^çessüf arar elbetde bulur
Nağşibendī şeyḥine uyan o zāk^çir söylenür
- 10 Biz o şūḥuñ vākıfuz esrārına incinme gel
Paşa kapusunda zīrā kim mübāşir söylenür

- 11 Kūşe-i vahdetde mestüren misâfir de olur
Tuysalar sırrın anuñ yirli misâfir söylenür
- 12 H̄āce-i mekteb ne kılsun bu zamān eṭfāline
Terbiye kaydı çün üstād u kebā'ir söylenür
- 13 Bir i'ānet eyleyen yok şūfî vü zāhidde
Gayret-i dīn itse de hāl-i muḡāyir söylenür
- 14 Kātib-i ceb-hāne iqbālinde hāşıl nesne yok
Şimdi ol Şālih Efendi pek tevātür söylenür
- 15 Göster efānīn mu'ayyen seyr kılsun hāşş [u] 'ām
Zākirin elden çıkarma halka vāfir söylenür
- 16 Ma'rifet ehl[i] çerāḡ olup meserret buldı hep
Ben girü kalduḡuma maḡzūn hāṭır söylenür
- 17 İftihār eyler gezer hizmetde noḡşān eylemez
Çapucı başı yanındadır ki şātır söylenür
- 18 Gerçi şabun-ı maḡabbet çok sürer tellāklar
Likin ikrām itmede ḡammāmda nāṭır söylenür
- 19 Çeşm-i cādūlar ile ülfet-nişīn olduḡına
Bir kimesne var ad[ı] nās içre sāḡir söylenür

15 efānīn: Kelime “efānīn” şeklinde imla edilmiş olmakla beraber sözlüklerde böyle bir kelimeye rastlanmamıştır. Anlam gereḡi bu şekilde okunulmuştur.

- 20 Bed'ü'l-yaķın Allah a^lem kār-bānuñ göçmesi
Müşterī yoķdur metā^ca gitse tācir söylenür
- 21 Muktezā-yı vaķt-i hāl āhir zamāndur var ise
Nām [u] şān alur ne kim var fitne fācir söylenür
- 22 Oldı ebnā-i zamān cümle tefennün şāhibi
Devletüñ ^cindinde de her fenne ķādir söylenür
- 23 Ka^be-i maķşūdını hācı dede itsün tavāf
Cān ķūrbān itdügüm cānān mücāvır söylenür
- 24 Ķūrbān olmaz dime yatsa hāzīz-i tūrede
Ma^crifet-kān olan mişl-i cevāhir söylenür
- 25 Hoş nazīr eyler ise sūķ içre şarrāf-ı cihān
Fehm [ü] idrāk olunup elbet meķādir söylenür
- 26 Tavır-ı isti^cdādına şad-āferīn olsun diyü
Merd-i kāmīl bir du^cā-i hayır şākir söylenür
- 27 Andan özge ğayrınıñ söylenmesi lāzım degül
Tab^c-ı mevzūnı dürüst eş^cār-ı māhir söylenür
- 28 Ey Cesārī ebsem ol kim dimesünler nice bu
Ķāfiye teng olmayu mevzūn-hātır söylenür
- 29 Nūr-ı dīdem mihr-i ķalbümde kesāfet zerre yoķ
Anuñ içündür ki bu rūşen zamā'ır söylenür

Kaşide

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fa 'ū lün

- 1 Şehen-şāh ol Süleymān-ı cihāndur
Muhakkak vaktiyle kuṭb-ı zamāndur
- 2 Anuñ kânūnidur cümle ocaḳlu
Nizām-ı 'ālem andan rāygāndur
- 3 Ola bī-intihā rūḫına rahmet
Maḳām[ı] cennetü'l-me'vā 'ayāndur
- 4 Huşuşen Hācı Bekdāş-ı Velīde
Anuñ devrinde ehlu'llāh cāndur
- 5 Cünūd yeñiçerinüñ seyri ol zāt
Zihī bir kām-bīn [ü] kām-rāndur
- 6 Olup yüz toḳsan altı orṭa tertīb
Didiler āl-i 'Osmāna bu şāndur
- 7 Ocağıyla iderler iftiḫārı
Anuñ her biri dilde dāsitāndur
- 8 Şecī' ü merd kāmīl erleri var
Ki gūyā her biri bir ḳahramāndur

- 9 İderler dīn için ceng [ü] cihādı
Mu‘īni anlaruñ ol Müste‘āndur
- 10 amusı pādişāhuñ bende-gānı
Hemīşe cümlesi cengāverāndur
- 11 Yigirmi bir bölük bunlar içinde
‘Ale’t-taḥkīk ser-efrāz miyāndur
- 12 ‘Acem kellesin anlar kesdüğinden
Dinildi bu münāsib bir nişāndur
- 13 Ḥaḳīkat vāzi‘-ı pīrān-ı kelle
O da ortada bize nükte-dāndur
- 14 Budur sürḥ-serānuñ kellesi gör
Kesildüğine böyle al andur
- 15 Ḥamurcı-zāde a‘lā mücelled
‘Aceb naḳḳāş hem şāhib-dilāndur
- 16 Kelāmu’llāh anuñ hep ezberinde
Muḥaḳḳaḳ ḥāfız-ı ur’ān olandur
- 17 Muḥammed Muştafānuñ ümmeti ol
Bu isme maḫhar-ı nām[1] beyāndur
- 18 Nişānın eylemişdür resm [ü] inşā
Muşavver cān-fezā-yı dāsitāndur

- 19 Dilā sen tırmayup evşāfin eyle
 Kalem destinde gūyā tercemāndur
- 20 Ğazel şanmañ bu nazm-ı ihtişārı
 Ma‘ārif ehline bir armağandur
- 21 Cesārīnūñ sözinde var halāvet
 ‘Acā’ib şā‘ir-i şīrīn-zebāndur

332

Ğazel

Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lūn

- 1 Gördüm ey dil yine ben bir berber
 Hüsni endām[1] güzel ol dilber
- 2 Nūra müstağrak olup cism[i] anuñ
 Pür-ziyā itdi cihānı yer yer
- 3 Baqđum āyīne-i iclāsına
 Dīdemi nūr ile itdi enver
- 4 Ser tırāş itmege var usturası
 Kaṭ‘-ı mū eylemege anı biler

- 5 Gitmesün diyü kılâsı hergiz
K̇ayışı belde ṫutup gāh çeker
- 6 Mişl-i şabun ezilür ʿāşık aña
Ārzū-yı dem-i vaşlın eyler
- 7 Yapınur almağa tenden cānı
Āh destinde o kanlu hançer
- 8 Müşterīler hele geçüp serden
Gör o daʿvā-yı huzūr-ı maḥşer
- 9 Cevr ile cismüm[i] biñ pāreledi
O cefālar kılcı hoş server
- 10 Nāme-i firqat [ü] hicrānı baña
Okudup şu gibi ezber eyler
- 11 Ey Cesārī itme me'mül-i vefā
Bī-vefādur o güzel eyle ḥażer

333

Ġazel

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bülbül-i dil gülşene pervāz ider
Güllere karşı söze āğāz ider

- 2 YaķıŖur üftādeye itmek niyāz
Ya neden aña güzeli nāz ider
- 3 HōŖ bilür ʿāŖıķı kim idügin
Rāzını keŖf eylemez aĖmāz ider
- 4 Bendesinüñ hālını Ŗefkatlü yār
Luť kılup gāh bir iʿzāz ider
- 5 Herkese eyledüğini iltifāt
Kendüyi bu ʿāleme mümtāz ider
- 6 Yazdurur evŖāfına aʿlā Ėazel
Gör bu dilüm kāmil [ü] üstāz ider
- 7 Yār Cesārīyi gözedüp kendüye
Bir Ėün ola hem-dem [ü] hem-rāz ider

334

Ėazel

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Yine yār bezm-i mey-i nūŖa Ėelür
Dürlü hālet cem-i Ėül-pūŖa Ėelür
- 2 Mevlevīler gibi devrānda Ėadeh
Ŗevķ [u] Ŗādān ile dil cūŖa Ėelür

- 3 Mest [ü] medhüş olıcağ hāle gibi
O mehi tāb güzel āgūşa gelür
- 4 Bir nice ʿāşık irer kāma hemān
Ġuşsa [vü] ġam vaqt ola bir düşe gelür
- 5 Ey Cesārī bu ümīd ile benüm
Havfum oldur emegüm boşa gelür

335

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Zīnet-efzā bir güzel var hūsnin aʿlā gösterür
Gör bu ben Mecnūn dile şeklin o Leylā gösterür
- 2 Şaʿşaʿa-endāz-fürüz göz kamaşur baķamaz
Sīne-i mirʿatını ġāyet mücellā gösterür
- 3 Dīde-i dūrbīn ile kıldum aña bir kez nazār
Ķāmet-i mevzūndur bir serv-i bālā gösterür
- 4 Bir baķışda cezb ider insānı bāġ u daġda
Mişl-i nergis ol perīnūñ çeşm[i] şehlā gösterür
- 5 Ey Cesārī bir yirinde bulamam aşlā kuşūr
Baña anuñ her yiri biñ şunʿ-ı Mevlā gösterür

El-kāfiyetü'z-Zā'

336

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Biz cihānda 'āşıkuz 'aşka giriftār olmışuz
Maẓhar-ı sırr-ı Hudā luṭfa sezā-vār olmışuz
- 2 Nefsümüzde fehmi kılduğ şol عرف esrārını
Tılsimāt-ı ism-i a'zamdan haber-dār olmışuz
- 3 Gevhre şarrāf olan mi'yārumuz añlar bilür
Biz haḳıḳat baḫr[i] içre dürr-i şeh-vār olmışuz
- 4 Cümle mevcūdāt-ı eşyāda mezāhir şun'-ı Haḳ
Biz aña ṭanık olup hem şāhib-iḳrār olmışuz
- 5 Ey Cesārī ayru ğayru görmeyüz bir nesneyi
Nik-vār maḫlūḳ-ı 'ālem cümleye yār olmışuz

337

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

** El-kāfiyetü'z-Zā': Der-kāfiye-i Harfū'z-Zā' C, Fī Harfū'z-Zā' E, - M

336 - C, - E, 62a M, 39b S

2 عرف: "Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.", İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266

5 ğayru: ğayrı M; görmeyüz: görmeyüp M

337 24a C, - E, 62b M, 39b S

* Ġazel: - C, - M

- 1 Bî-vefâ dilberlerüñ derdine düşvâr olmayuz
Ol ecildendür ki cevâz kimseye yâr olmayuz
- 2 Şâdıķu'l-ķavl olmayan va^cd-i dürüg-âmîzdür
Dâm-ı zülfine anuñ kayd [u] giriftâr olmayuz
- 3 Kûy-ı yâra nâzırız şeb-tâ-seher encüm gibi
Şanmasunlar vuşlatuñ leylinde bîdâr olmayuz
- 4 Eylese gâhî vefâ gâhî cefâlar resmini
Besdür ol deñlü kerem daķı tama^ckâr olmayuz
- 5 Ey Cesârî gördüğümüz hûblar evşâfına
Bir ğazel dimez iseñ ger şâhib-i eş^câr olmayuz

338

Ġazel*

Fâ^c i lâ tün / Fâ^c i lâ tün / Fâ^c i lâ tün / Fâ^c i lün

- 1 Gerçi bizler dehr içinde cümleden ednâlaruz
Liki ^cârifler yanında rütbe-i a^clâlaruz
- 2 Güş iderler dilde gâhî vâridât-ı nazmumu
Hoş şafâ bahş eyleyen bir şâ^cir-i ğarrâlaruz

1 olmayuz: olmuşuz S

2 dürüg: derünüm S; âmîzdür: âmîz olur C // olmayuz: olmuşuz S

4 gâhî: gâh S // kerem: ger C

338 - C, - E, 62b M, 40a S

* Ġazel: - M

2 nazmumu: nazmum M

- 3 Olmuşuz ʿuṣṣāk içinde bizler ol ʿİsī nefes
Nuṭṭ-ı muʿciz-i dem ile mürde-dil ihyālaruz
- 4 Nice kez biz imtiḥān bahşine girmiş çıkmışuz
Haşmumuzdan dönmeyüz çün pāk [ü] bī-pervālaruz
- 5 Ey Cesārī her kaçan tertīb-i dīvān eyleseñ
Ḥarf-i heycā'yı elifden yāya dek imlālaruz

339

Gazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dôstum bu ʿālem içre maṭlab-ı aʿlā bizüz
ʿĀrifānān-ı cihāna maḫşad-ı aḫşā bizüz
- 2 On sekiz biñ ʿālem esrārı benī ādemdedür
Nüşa-i şuğrā vü kübrā şāniʿ-i Mevlā bizüz
- 3 Bizde vardur cümle mevcūdāt [u] eşyādan eşer
Zāhir [ü] bāṭın nuḫūş cümle-i esmā' bizüz
- 4 Tılsımāt-ı aʿzam itmişdür bizi Bārī Ḥudā
Vefḫ olunmuş şekl [ü] şüret mürtesem imlā bizüz

5 dek: - S

339 - C, 31a E, 62b M, 40a S

* Gazel: Dīvān E, - M

1 ʿārifānān-ı cihāna maḫşad-ı aḫşā bizüz: ʿārifā M

2 : - M

3 : - M

4 : - M; mürtesem: resm S

- 5 Ey Cesārī ol Ḥabīb-i faḥr-i ʿālem vaşfını
Dilde bir hoş-naẓm iden şol şāʿir-i garrā bizüz

340

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Biz bu bāğ-ı ʿālemüñ şad-gül-ʿizārın görmişüz
Nāle feryād eyleyen bülbül hezārın görmişüz
- 2 Neşve-i nāb-ı lebüñ sākī bize ʿarz eyleme
Biz nice keyfiyyet-i ʿaşkuñ ḥumārın görmişüz
- 3 Ġam degüldür mīve-dār olursa eşcār-ı kemāl
Gül-sitān-ı ʿālemüñ tāze bahārın görmişüz
- 4 Ḥattı geldükde ʿaceb mi iltiyām-ı ʿāşıkā
Biz muḳāddem ol şehüñ ʿizz [ü] vaḳārın görmişüz
- 5 Ey Cesārī şīʿr-i mevzün söyler iseñ yiri var
Çok kemālāt ehlinüñ biz nām-dārın görmişüz

5 : - M

340 20b C, 29b E, 63a M, 40a S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

1 nāle: bī-ʿabes C, E; eyleyen: ider C, E

5 söyler iseñ yiri var: söyler iseñ tañ degül C, söylerüz zīrā ki biz E // çok: şol E; biz: çok E

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Bezm-gāh-ı dehre biz āyā ne gelmişlerdenüz
Sūziş-i ʿaşk ile nāra yanagelmişlerdenüz
- 2 Hān-kāh-ı ʿaşk içinde ney gibi nālān olup
Zıkr-i Hākla tekye-i ʿirfāna gelmişlerdenüz
- 3 Būy-ı luṭf-ı ʿāşıkānı sizlere ʿarz itmege
Çın seher mişl-i şabā bu yana gelmişlerdenüz
- 4 Göricek çevgān-ı zūlf-i yāri biz merdāne-veş
Kellemüz ṭop eyleyüp meydāna gelmişlerdenüz
- 5 Ey Süleymān-ı zamānum mūr-ı nāçizūñ olup
Dergehūñde durmağa dīvāna gelmişlerdenüz
- 6 Dilde nazm āşārumuz ḥalkā nümāyān oldu hep
ʿĀşıkuz ʿaşk-ı reh-i erkāna gelmişlerdenüz
- 7 Ey Cesārī biz kemāl ile ferīd-i ʿaşr olup
Her birimüz ʿāleme bir dāne gelmişlerdenüz

341 20a C, 29a E, 63b M, 40a S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

1 yana: yāre M

2 ʿaşk içinde: Mevlevīde C, E // ʿirfāna: devrāna C, E

4 : 5 C,E, - M; -veş: -vār C, E

5 : 4 C, E, M; durmağa: ṭurmağa E, M, S

6 : 7 C,E, 5 M; dilde nazm āşārumuz ḥalkā nümāyān oldu hep: ey Cesārī n'ola baḥş-i imtiḥān eyler iseñ C, E

7 : 6 C,E, M; ey Cesārī biz kemāl ile: şol kemālāt ile meşhūr C, E

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Kişi zātındaki t̄ahir olamaz
Himmet-i p̄ir ile m̄ahir olamaz
- 2 Olmayan luḫf-ı Ĥudāya maḫhar
Naẓm ile ḫalka tevātür olamaz
- 3 Sırr-serā eyleyenüñ Hū demine
Ehl-i Ḥaḫ ṭabʿa muġāyir olamaz
- 4 Dimezüz ḫaşılı dervīş aña
Ḥaḫḫı şol kimse ki zākir olamaz
- 5 من عرف سیررینی fehm eylemeyen
Şāniʿüñ şunʿına nāzır olamaz
- 6 Şuʿarā deʿbini cāhil ne bilür
Kāmilāne söze ḫādir olamaz
- 7 İmtihān baḫş[i] muḫannet idemez
ʿArşa-i ʿaşḫda bahādir olamaz

342 - C, - E, 62a M, 40a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

3 ṭabʿa: ṭabʿ S

4 dimezüz: dinmezüz M // Ḥaḫḫı: Ḥaḫ M

5 من عرف: “Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.”, İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266.

- 8 Maḥlaşum dilde Cesārī oldı
Her kişi ben gibi şācır olamaz

343

Ġazel*

Me fā cī lün / Me fā cī lün / Me fā cī lün / Me fā cī lün

- 1 Cihānda aḳ [u] ḳaradan geçerdüm ben gönül geçmez
Hemīşe zīr [ü] bālādan geçerdüm ben gönül geçmez
- 2 İrüp nevrüz sulṫānı bahāruñ mevsimi geldi
Müzeyyen seyr-i şahrādan geçerdüm ben gönül geçmez
- 3 Mahāret bulmuşum ben lu^cb-ı şaṫrāncda ezelden çün
Anuñçün her dü-bārādan geçerdüm ben gönül geçmez
- 4 cAceb bir özge abdālam meger al caba oldum
Bu tāc ile bu hırḳadan geçerdüm ben gönül geçmez
- 5 Yeter pend itdün ey nāşıḫ tıyulsun ḫaḳ ise nuṫkuñ
Ḳamu dost [u] eḫibbādan geçerdüm ben gönül geçmez
- 6 Baña dirsün ki cennetde şarābuñ vardur a^clāsı
Bu demde bāde ḫamrādan geçerdüm ben gönül geçmez

343 - C, - E, 62b M, 40a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 aḳ: aḡ S

2 şahrādan: şahrāda M

5 tıyulsun: tıtılsun S // ben: - M

- 7 Cesārī sīm bileklü tāze meh-rū sākīler kim var
Pes öyle hüsn-i zībādan geçerdüm ben gönül geçmez

344

Gazel*

Fā °i lā tün / Fā °i lā tün / Fā °i lā tün / Fā °i lün

- 1 Müftī-i °aşkuñ yedinden aḫz-i fetvālaruz
Hākimü'l-vaktün yanında şāhib-i da°vālaruz
- 2 Şer°a taḫbīk eyledük her fi°l-i aḫvāli bu dem
Emr ü nehy-i Hāḫ ile aḫkāmumuz icrālaruz
- 3 °Ālim [ü] fāzıllaruñ itdük edā-yı ḫizmetin
°İlm taḫşīlinde biz bir ḫaylice mollālaruz
- 4 Zāhir [ü] bāḫın olan ma°nāya olduḫsa ḫabīr
Biz ḫaḫḫat nüḫḫa-i ḫuḫrālaruz kübrālaruz
- 5 On sekiz biñ °ālemüñ sırrına olduḫ muttali°
Şāni°üñ ḫun°ıyla biz dünyā vü mā-fihālaruz

344 - C, 29a E, 63b M, 40b S

* Gazel: Dīvān E, - M

2 ü: - S

3 edā-yı: ādāb-ı E // mollālaruz: monlālaruz M, S

4 ḫuḫrālaruz kübrālaruz: kübrālaruz ḫuḫrālaruz M

5 °ālemün sırrına olduḫ muttali°: °ālem āḫār benī ādemdedür E

- 6 K ol  anad  aldı bize  a k-ı Hud -yı Z 'l-cel l
 Ayn  ın [u]  afda mur -ı dil [ ]  An alarız
- 7  Ar a-gehde   ir olan kimseden havf itmey z
Nazm tanz r itmede biz p k [ ] b -perv laruz
- 8 G h cevel n eyler z b l-i b lend-perv z ile
Evce peyveste h m yı ber- araf aralaruz
- 9  Ayn-ı  ibretle nig h-ı iltif t ister bize
Bizler ol n kte- in s [u]   arif [ ] d n laruz
- 10 Ey Ces r  nice kez tert b-i d v n eyled n 
Tab -ı mevz n [u] d r st ol   ir-i garr laruz

345

G zel*

F   i l  t n / F   i l  t n / F   i l  t n / F   i l n

- 1 D stum her yirde  okdur bu g zel    arumuz
Bahr-i h kmetden  ıkar d r-d ne-i  eh-v rumuz
- 2 Bir cem l-i ma la 'l-env ra   a ık olmu uz

6 Z 'l-cel l: L -yez l M

7 : - E

8 eyler z: eylese  E // evce: evc E

9 d n laruz: d laruz M

10 tert b-i d v n: d v n tert b E // ol: - E

345 20a C, - E, 63b M, 40b S

* G zel: - C, - M

2   a ık: meft n C // c mle: elde M; hep fed  kıldık anu  r hında c mle varumuz:  a  a-end z fer

- Hep fedā kılduğ anuñ rāhında cümle vārumuz
- 3 Şāni^cuñ şun^cı temāşasında hayrānuz bu dem
Hey neler seyr itmededür dīde [vü] ebşārumuz
- 4 Zāhidā kendüñ gibi münkir mi şanduñ sen bizi
Tā ezelden ol Hudāya var durur ikrārumuz
- 5 Tırmayup bu elde hāmem nazm inşā itmede
Añlasun hāl ehli olanlar nedür güftārumuz
- 6 Ya n’ola sırr-ı ene’l-Hağdan murād ey müdde^cı
Şalb olındı dāra Manşūr vākıf-ı esrārumuz
- 7 Ey Cesārī من عرف dersin alan bildi bunu
Hep ledünnī ^cilmidür dilde olan eş^cārumuz

346

Ġazel*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

- 1 Şāh-ı dilden dehre fermān-ı mü’ekked isterüz

olmađda nūr u nārumuz C

3 hayrānuz: hayrānuñuz M

4 : 5 M; var durur: vardur C, M

5 : 4 M; ehli: ehl C, M; olanlar: ^cirfān olanlar M

6 n’ola: ne ola M // şalb olındı dāra: dāra şalb oldı o C

7 dersin: sırrın S; buntı: anı S // ^cilmi: ^cilm S

من عرف: “Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.”, İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü’l-Hafa ve Muzilü’l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266

346 23a C, 29b E, 64a M, 40b S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

1 bağmayuz: bağmazuz E; mücedded: cedīdin S

Eski haṭṭa baḫmayuz haṭṭın mücedded isterüz

- 2 Bād-ı ğam tar itmesün şīrāzesin bir vech ile
Şol kitāb-ı hüsn-i maḫbūbı mücelled isterüz
- 3 Defter-i levḫ-i dile ʿaşḫ u maḫabbet vaşfını
Hāme-i ḫudretle meşṭūr [u] muḫayyed isterüz
- 4 Çün bir ay çekdik o şūḫūñ biz firāḫ-ı şavmını
ʿİd geldi buse-i laʿlin mücerred isterüz
- 5 Olur olmaz dil-rübāya gönümüz meyl eylemez
Biz ḫadīm-i ʿāşıkuz yārı müʿebbed isterüz
- 6 Ey Cesārī mişl-i bī-hem-tā olan bir dilberüñ
Cennet-i kūyında olmağa muḫalled isterüz

347

Gazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Evc-i dilden inmez aşlā ol ḫümā vü şāh-bāz
Bizler ise eylerüz ḫāk-i ḫudümünde niyāz

2 tār: ṭarḫ C // maḫbūbı: maḫbūb C, E

3 meşṭūr: manzūr M

5 gönümüz meyl eylemez: raġbet itmez gönümüz C, E // biz ḫadīm-i ʿāşıkuz: ʿāşık-ı şādıklaruz C, ʿāşık-ı şādık bizüz E

6a ey Cesārī kimseler dest-i dirāzlık itmesün C, çār-yār ismi ola Aḫmed ve yāḫūd Muştafā E //

6b cennet-i kūyında olmağa muḫalled: dehr içinde öyle bir ḫadd-i ser-amed C, yā Cesārī ḫublar nāmuñ Muḫammed E
347 22b C, 30a E, 64a M, 40b S

* Gazel: - C, Dīvān E, - M

- 2 Ka^ʿbe-i kūyuñ bize itmek olur idi tavāf
Da^ʿvet itse bezmine ol hūb iqlīm-i Hicāz
- 3 Dešt-i gamda hoş hoş pūyendelik kâbil degül
Bir düzeye vâdi yokdur gâh nişîb gâh firâz
- 4 Mâ'il olmuş tıfl iken ʿişret-i dem zevk-i çeme
Kande bulmalı münāsib aña bilmem söz [ü] sâz
- 5 Ey Cesārî nâz her dem şekker olsa yenmeye
Şart-ı ülfet böyledür kim gâh niyâz [u] gâh nâz

348

Gazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dôstum biz bilmiş ol mülk-i ʿademden gelmişüz
Haḳka ikrâr itmişüz bezm-i ḳademden gelmişüz
- 2 Şimdi biz Rūm ülkesinüñ sâkin [ü] abdâliyuz
Dolaşup çok ʿâlemi semt-i ʿAcemden gelmişüz
- 3 Cur^ʿa-i ʿaşḳ-ı ezel mest [ü] ḫarâb itdi bizi
Bir bölük rindâne yüz şol cām-ı Cemden gelmişüz

2 bize itmek olur idi tavāf: tavāf itmek olurdu ger bizi C, E

3 düzeye: düziye E; nişîb: sîb M; gâh: geh E, M, S

4 kanda: kandalı M; münāsib aña bilmem: aña bilmem münāsib E

5 nâz: nâzi S // gâh niyâz: geh niyâz C

348 - C, - E, 65a M, 40b S (Derkenar)

* Gazel: - M

- 4 Cürm-i bî-ḥad kılduk ammā kesmeyüz Ḥaḳdan ümīd
Ḳullarına luṭf [1]çok şāh-ı keremden gelmişüz
- 5 Şād [u] ḥandānuz gönülde zerrece gam tutmayuz
Ey Cesārī özge bir devrān-ı demden gelmişüz

349

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Yār ḥüsnuñ seyr idüp biz ʿaḳl[1] zā'illerdenüz
Silsil-i zencīr-i ʿaşka ḳayd [u] dāhillerdenüz
- 2 Reng-i elvānuñla meftūn olmasun mı gönülümüz
Çün bilürsün şaʿşaʿa envāra mā'illerdenüz
- 3 Ey ḳamer ṭalʿat senūñ şemʿ-i vişāl-i bezmine
Mişl-i pervāne gice yanmağa ḳā'illerdenüz
- 4 Ḳaṭre-i nīsān-veş düşdük ḥaḳıḳat baḥrine
Biz şadef ḳarnındaki dūr-dāne ḥāşıllardanuz
- 5 Ey Cesārī düldül-āsā ṭabʿumuz çāpük-süvār
Oldı bir dem menzil-i maḳşūda vāşıllardanuz

5 tutmayuz: dutmayup M

349 - C, - E, 65a M, 40b S

* Ġazel: - M

4 biz: bir S; ḳarnındaki: baḥnındaki M

5 düldül-āsā: dil M // maḳşūda: maḳşūd M

350

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 ʿAşķ ile mest olmaĝa biz cām-ı şālîş isterüz
Kūşe-i mey-hānede ārām [u] mākiş isterüz
- 2 Yār egnine giysün sündüs [ü] istebrak libās
Tūti-gūyālar gibi aĝzar melābiş isterüz
- 3 Vāmıķ [u] ʿAzrā veya nice veķāyi[ʿ] kışşadan
Bezm-gehde ʿāşıkān ile mebāhiş isterüz
- 4 İntihāb itsün o şūhum her kemālāt ehlini
İmtihān ecline ol cānānı bāʿiş isterüz
- 5 Ey Cesārī cānumuz ĝāyetle sıķlet çekmede
Neş'e taḥşil itmede hoşça havādiş isterüz

351

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

350 - C, - E, 64b M, 41a S

* Ġazel: - M

1 mest olmaĝa biz: biz mest olmaĝa M

5 taḥşil itmede: ḥaşil itmege S

351 - C, - E, 64b M, 41a S

* Ġazel: - M

- 1 ʿArşā içre ehl-i dil bir şāhib-eşʿār olmuşuz
ʿAşk-ı bülbüller gibi meyyāl-i gül-zār olmuşuz
- 2 Āteş-i ʿaşka düşelden olmaduk ğamdan ħalās
Ey dirīġāne ʿaceb derde giriftār olmuşuz
- 3 Beklerüz ğam kūşesini tā kıyāmet ħaşre dek
Ey taḫḫb eyle devā derd ile bīmār olmuşuz
- 4 Zıkr-i Ḥaḫ ile bu dem sildük gönüller pasını
Şöyle bir şāf dil mirʿāt-ı envār olmuşuz
- 5 Ey Cesārī añlayaldan bu ḫaḫīkat remzini
ʿĀlem içre sırr-ı maḫfī özge eḫvār olmuşuz

352

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Tā ezelden ʿaşk olupdur pīrümüz üstādumuz
ʿĀşık-ı şādıklaruz yār ismidür evrādumuz
- 2 ʿAndelīb-āsā bu dehr-i gülşene gelmişlerüz
Eksük olmaz her seḫerde nāle vü feryādumuz

3 devā: ʿilāc S

352 - C, 31a E, 64b M, 41a S

* Ġazel: Dīvān E, - M

- 3 Hâk tecellî eylemişdür ʿaşk [u] sevdâyı bize
Guşşa vü gamdan halâş olmaz dil-i nâ-şādumuz
- 4 Dehr içinde kalb-i şâfi şöyle bir ʿāşıklaruz
Pāk-meşreblerdenüz yok dilde hîç ifsādumuz
- 5 Nuṭk idüp böyle ğazel-hʿān olmadan maḳşūdumuz
Dilerüz ḳalsun cihānda ḳışşa-i icādumuz
- 6 Ey Cesārî maḳlasum dillerde oldı rāygān
Bilmeyen bilsün Ḥasandur dehr içinde adumuz

353

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Sāḳiyā bāde ile ṭolsun bizüm peymānemüz
Neşvelensün bezme teşrîf eyleyen rindānemüz
- 2 Naʿra-i yā Hū şadāsın gūş ḳılmaḳ isterüz
Nūr-ı ʿaşḳu'llāh ile maʿmūr ola dil ḥānemüz
- 3 Ḳandedür ehl-i ḥarābāt isterüz gelsün ḳamu
ʿArz ḳılsunlar maḥabbetden eşer merdānemüz

3 ʿaşk: yāra E // vü: - E

4 : - E

6 maḳlasum: maḳlasın E; oldı: olup M

353 - C, - E, 64b M, 41a S

* Ġazel: - M

1 bezme: bezm M

3 ḳamu: berü S

- 4 Meskenetle rûzlar şöyle niyâz üzre tura
Gicelerde şem^c-i Hâkka yansun ol pervânemüz
- 5 Mesken-i esfelde kalmağa tenezzül itmesün
Menzilin a^clâda göstereşün o murğ-ı lānemüz
- 6 Beklerüz Kāf-ı kanā^cat biz ol ^canķā-meşrebüz
Baş olur نحن قسمنا dan ğidā vü dānemüz
- 7 Ey Cesārī ^cālem içre qadr-yāb olsağ ne var
Baħr-i hikmetden çıkarduğ gevherr-i dūr-dānemüz

354

Gazel*

Fā ^ci lā tūn / Fā ^ci lā tūn / Fā ^ci lā tūn / Fā ^ci lūn

- 1 Mişl-i Mecnūnuz bu dem kūh [u] cebelde qalmışuz
Bir şacı Leylī içün tūl-i emelde qalmışuz
- 2 ^cAşğ [u] sevdā vü maħabbet bizde oldu ber-qarār
Vuşlat-ı yār isterüz başka ^camelde qalmışuz
- 3 Bir şerīf a^clā güzel sevdi yine gönlüm benüm
Ger su'āl eylerse yārān hoş maħalde qalmışuz

6 نحن قسمنا: Zuhuf 43/32, meāl: "Biz taksim ettik."

354 - C, - E, 65b M, 41b S

* Gazel: - M

2 oldı: olup M

- 4 Sāz [u] söz eglencemüz var rüz [u] şeb ülfetdeyüz
Nükte-sencân içre zevke yād elde qalmışuz
- 5 Ey Cesārī ğurbet iqlīmīni seyrān itmede
Böyle nice dāğ [u] şahrā çölde belde qalmışuz

355

Ġazel*

Fā °i lā tün / Fā °i lā tün / Fā °i lā tün / Fā °i lün

- 1 Dôstum bir özge cā oldı bugün bu bezmümüz
Şöhret [ü] °izzet-fezā oldı bugün bu bezmümüz
- 2 Hax Te°ālā eylesün āfāt [u] °āhātdan maşūn
Mazhar-ı hayır-du°ā oldı bugün bu bezmümüz
- 3 Seyre geldi bizlere yārānumuz aḥbābumuz
Hoş temāşā vü nümā oldı bugün bu bezmümüz
- 4 °Aşq [u] sevdā vü maḥabbetden açıldı bahtumuz
İddi°ā-yı müdde°ā oldı bugün bu bezmümüz
- 5 Cümleye Bārī Te°ālā'llāh selāmetler vire
Fātiḥ [ü] müşkil-ğüşā oldı bugün bu bezmümüz

4 sencān: sübhān M

355 23b C, - E, 65b M, 41b S

* Ġazel: - C, - M

4 sevdā vü maḥabbetden: sevdādan S; bahtumuz: bu dil-i nā-şādumuz S

5 : 7 C

- 6 Naẓra-i im^ʿān[1] kıldı bizlere aḥbābumuz
Cümlesi medḥe sezā oldı bugün bu bezmümüz
- 7 Ey Cesārī vaṣf-ı ḥālūñ şerḥ [ü] i^ʿlām itmege
Bir dükenmez mācerā oldı bugün bu bezmümüz

356

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Kā'inātı var iden ol ʿizz-i Yezdān uykusuz
Ḳudretinden çün kuşatmış ʿarş[1] su^ʿbān uykusuz
- 2 Hem yaratdı ʿarş u kürsī levḥ kalem maḥfūz-ı Ḥak
Cennetü'l-a^ʿlāda İdrīs kıldı mihmān uykusuz
- 3 Pes ʿurūc itdi semāya İbn-i Meryem şübhesiz
Zıkr [ü] tesbīḥ itmededür anda her ān uykusuz
- 4 Ḥayr [u] şerrin yazmaḳ için mü'minātuñ dü melek
Anları kıldı müvekkel kula iḥsān uykusuz
- 5 Ey Cesārī gāfil olma bu cihān bākī degül
Ḥikmetinden bu fenāyı tıtdı ḥayvān uykusuz

6 : 5 C; naẓra-i im^ʿān kıldı bizlere aḥbābumuz: yādigār-ı ögdülün tuḥfe hedā itdiler C

7 : 6 C; itmege: eyle kim C

356 - C, - E, 66a M, 41b S

* Ġazel: - M

1 uykusuz: Rabbümüz M // uykusuz: - M

2 ʿarş u kürsī: ʿarş kürs S; kalem: - M // İdrīs: - M; uykusuz: - M

4 şerrin: şerri M // müvekkel: - M; uykusuz: Rabbümüz M

357

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 ʿAşķ ile mestāneyüz dīvānelerden ķalmayuz
Cām-ı Cem nūş itmede sekrānelerden ķalmayuz
- 2 Biz ĥarābāt ehliyüz cānā ķalender-meşrebüz
Dōstum bir meclis-i rindānelerden ķalmayuz
- 3 Başumuz ıtop eyleyüp meydāna girmiş ııkımızuz
Cān [u] ser bezl itmede merdānelerden ķalmayuz
- 4 ʿAşķ ile yanıklaruz bezm-i vişālūñ şem^cine
Bāl [u] per yandurmada pervānelerden ķalmayuz
- 5 Kendümüz bu āsiyāb-ı ıarĥda un itmege
Gelmişüz bunda Cesārī dānelerden ķalmayuz

358

Ġazel*

357 - C, 31b E, 66a M, 41b S

* Ġazel: - E, - M

2 ehliyüz: ehline M

3 : 4 E; girmiş ııkımızuz: girmişlerdenüz E

4 : 3 E

5 “Ey Cesārī ceng-i nazmuñ ķahramānı olmışuz

İmtihān olmaķ iıün ĥaşmānelerden ķalmayuz” E

358 - C, 31a E, 66a M, 41b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Dilberā cā-yı şafāya merḥabā hoş geldüñüz
Cem^c-i bezm-i 'aşkiyāya merḥabā hoş geldüñüz
- 2 Kaᅅı yeller esdi kaᅅı rüzgār atdı seni
İşbu semt-i mübtelāya merḥabā hoş geldüñüz
- 3 Muntazır idi eḥibbā görmege dīdāruñı
Rü'yet oldı aşınāya merḥabā hoş geldüñüz
- 4 Oldı teşrīfi kudümün bā^cis-i şevk [u] tarab
Müsteḥak^{suñ} merḥabāya merḥabā hoş geldüñüz
- 5 Bu Cesārī 'Aşık-ı üftādeye luᅅf eyledüñ
Maᅅhar olmaᅅçün du^cāya merḥabā hoş geldüñüz

359

Ėazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Şarāb-ı 'aşk-ı mezkūrı bilen dir mi diyen bilmez
O keyf-i ḥāl-i mey-ḥūrı bilen dir mi diyen bilmez

1 dilberā: dil-rübā M, S; şafāya: şafā M, S ;merḥabā: mercān M

2 kaᅅı: kaᅅı E, S

4 teşrīfi: teşrīf E, S

359 - C, - E, 66b M, 41b S (Derkenar)

* Ėazel: - M

- 2 Ene'l-İḥāḳ dir imiř Mansūr anuñçün dāra řalb oldu
O ma^çnā sırr-ı mestūrı bilen dir mi diyen bilmez
- 3 Nedür ol mekteb-i ^çirfān عرف dersin okuduñ mı
Tařavvuf ^çilm-i ma^çmūrı bilen dir mi diyen bilmez
- 4 anı var mı cihānda kimyāya mālİK olmiş er
Hümāyī nām-ı meřhūrı bilen dir mi diyen bilmez
- 5 Cesārī kürsīde vā^çiz behiřtüñ vaşfını eyler
Ne resme cennet [ü] ḥūrī bilen dir mi diyen bilmez

360

azel*

Fe ^çi lā tün / Fe ^çi lā tün / Fe ^çi lā tün / Fe ^çi lün

- 1 Biz ki bu nefsumüzi ^çaşka sezā eylemişüz
^çİd-gehde ser [ü] cān yāra fedā eylemişüz
- 2 N'ola rāhında anuñ eyler isek bezl-i vücūd
Söze řāhib-ademüz ^çahde vefā eylemişüz
- 3 Tūti-veř nuḳ iderüz çün ezeli den yāruñ
řeker-i leblerini rūḥa ğidā eylemiřüz

2a : 2b M; 2b: 2a M

3 عرف: "Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.", İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfu'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266

4 Hümāyī: hemān M; nām: nāy M; meřhūrı: meřhūr M

360 - C, - E, 66b M, 42a S (Derkenar)

* azel: - M

2 řāhib: - M

- 4 Geleli dehre nice seyr [ü] temāşāda gezüp
Hüb̄lar ile hezār zevk [u] şafā eylemişüz
- 5 Ey Cesārī imtiḥān baḥş[i] için dehr içre
Şā'ir-i 'āleme fi'l-cümle şalā eylemişüz

361

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Biz reh-i erkāna ḥizmet eyleyen Bektāşiyüz
Şāh-ı merdān pīre minnet eyleyen Bektāşiyüz
- 2 Sālik-i cāna nazār im'ān ile itmekdeyüz
Anlara ḥoş ḥüsn-i himmet eyleyen Bektāşiyüz
- 3 Bezmümüzden eksük olmaz ol ḥarābāt erleri
Her zamān rindāna ülfet eyleyen Bektāşiyüz
- 4 Baġçe bāġuñ seyrine mā'il olup kendüzine
Küy-ı yārı cāy-ı cennet eyleyen Bektāşiyüz
- 5 Cümleyi ḥalk itdi Mevlā ayru ġayru nesne yok
'Āleme ḥoşça başiret eyleyen Bektāşiyüz

4 seyr: - M // hezār: tırāz S

361 - C, - E, 66a M, 42a S

* Ġazel: - M

2 ḥüsn: - M

4 cāy-ı cennet: cān M

5 ġayru: ġayrı S

- 6 Tekye-gāh-ı ʿaşqdan bir zerrece dūr olmayup
Pırlere ikrām [u] ʿizzet eyleyen Bektāşiyüz
- 7 Ey Cesārī biz maḥabbet ḥānedānīlerdenüz
Ol Yezīd cānına laʿnet eyleyen Bektāşiyüz

362

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Biz ser-i kūy-ı nigāra varup ārām iderüz
O ğazāl [her] ne qadar vaḥşī ise rām iderüz
- 2 Eylemezken bize hīç zerre qadar mihr [ü] vefā
Yine ey dil heves [ü] meyl-i dil-ārām iderüz
- 3 Senüñ ey sākī-i gül-çehre bu bezm-i meyde
Şerbet-i laʿl-i lebüñ içmege ibrām iderüz
- 4 İbtizāl eylerüz aʿlāları ammā cānā
İhtirām eyleyüp aḥbāblara ikrām iderüz
- 5 Bozaruz şavm-ı kırkı idüp iftār-ı vişāl
Ey Cesārī yār [u] yārān ile bayrām iderüz

7 maḥabbet: muḥibb S // Yezīd: Yezīdūñ M

362 - C, - E, 67a M, 42a S

* Ġazel: - M

1 ise: ise de M

2 mihr: ʿahd S

4 ibtizāl: ibtigāl M

363

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Tutmaz ise ol perī-rū ger bizüm bu pendümüz
Lāzım olur aña bildürmek hemīşe kendümüz
- 2 Yem dökince şaydı mümkindür gelüp dāma düşer
Yavrı bāzum pek tıfıldur añlamaz hīç fendümüz
- 3 Yā Vedūd esmāsıdur bu dilde ezkārum benüm
Rām olur elbet bize bir gün o hūb-ı tündümüz
- 4 Biz kemālāt [u] hüner taḥşīlin idenlerdenüz
Zümre-i ʿirfānda nādirdür bizüm mānendümüz
- 5 Ey Cesārī tūṭī-veş şīrīn-keāmı beslerüz
Çoq ḥalāvet baḥş kılmışdur şeker-leb kändümüz

364

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

363 - C, - E, 67a M, 42a S

* Ġazel: - M

1 perī: perū S

364 - C, 31a E, 67a M, 42a S

* Ġazel: Dīvān E, - M

- 1 Bî-bahâdur dōstum şol la¹-i gevher-kānumuz
 ⁶Aşķ bez-istānında bulsunlar bizüm dükkānumuz
- 2 Dād-ı Hāķ dilde metā⁶-ı nazmı alup şatmağa
 Özge eşnāfuz bizüm var yolumuz erkānumuz
- 3 Ma⁶rifet dellālıyuz sūķ-ı hūnerde hāliyā
 Cüst [ü] cū itmekdeyüz açık tırur meydānumuz
- 4 Zāhir olup sağ [u] şoldan her taraf eyler aķın
 Anda derc olur hemīşe yārumuz yārānumuz
- 5 Dil ile hem ķalb ile iķrār [u] taşdıķ eyledük
 Tā elestdendür Hudāya ⁶ahdümüz peymānumuz
- 6 Hālümüz i⁶lām idüp aña tazarru⁶ eylerüz
 Şavt-ı hoş-elhān ile ⁶arşa çıkar efgānumuz
- 7 Baķş-ı Hāķdur feyż-i āşār-ı kemāl ü ma⁶rifet
 Nazm ile pür olmadadur defter ü dīvānumuz
- 8 Tāb⁶-ı mīzānı dürüst olduĝunuñ vechi budur
 Fehm ü idrāk ıssıdur her ⁶ārif [ü] rindānumuz
- 9 Ey Cesārī ⁶aķlumuz mişl-i Felātündür diyü
 Ehl-i diller söyleşürler dilde nām [u] şānumuz

2 nazmı: nazm E, S

5 hem ķalb ile iķrār [u] taşdıķ eyledük: iķrār hem ķalb ile taşdıķ eyledin E // tā elestdendür: ol elestüdüdü E;
 peymān: peymāne E

7 feyż: feyż-i Hāķ M; ü: - E // ü: - M, S

8 ü: - E, S; ıssıdur her: şāhibidür E; rindānumuz: rindānemüz M

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Ey 'azīzüm gerçi yok nesne saña cāndan 'azīz
Baña da bu cān olmaz hīç cānāndan 'azīz
- 2 Sen melāḥat Mıṣrınıñ bir Yūsufısın şübhesiz
Mālik olmışdur hemīşe saña Ken'āndan 'azīz
- 3 Pāye-i ḥüsnüñ ile bulduñ hele 'izz ü şeref
Herkesi olduñ ḥabībā yār [u] ihvāndan 'azīz
- 4 Aḥsen-i taqvim ḥalk itmiş seni ol Müste'ān
Ġayrı maḥlūk olmaz dehr içre insāndan 'azīz
- 5 Ekl [ü] şürb olur gıdā-yı rūḥ her bir ādeme
Görmedüm 'ālemde bir şey' ni'met-i nāndan 'azīz
- 6 N'ola yazılsa berāt-ı ḥüsnüñe Nūr āyeti
Şu'le-i vechüñ olupdur mihr-i raḥşāndan 'azīz
- 7 Muşhaf-ı 'aşkuñ kıra'at itdügüm bu şevk ile
Bir kitāb-ı müsteḥāb olur mı Kur'āndan 'azīz

365 - C, 29a E, 67b M, 42b S

* Ġazel: - E, - M

1 'azīzüm: 'azīz E

3 ü: - E, S

4 ḡayrı maḥlūk olmaz dehr içre: olmaz gökde melā'ik yirde E

6 ḥüsnüñe: ānuñla E

- 8 Küfr-i zülf[i] çaḡmaḡ eyle rūy üzre dilberüñ
Müslümānlar hīḡ olabilür mi imāndan ʿazīz
- 9 ʿĀlemüñ fahr[i] muʿazzez cümleñüñ maḡlūbıdur
Enbiyā vü evliyāda var mı ya andan ʿazīz
- 10 Yā ʿAzīz ismi olupdur dilde ezkārum benüm
Cümleden şānı ʿalādur yoḡ o Sübhāndan ʿazīz
- 11 Raḡbet eylerse kemāl ehli n'ola eşʿaruma
Ey Cesārī nuḡ-ı pāküm pīr Ḥassāndan ʿazīz

366

Ġazel*

Meḡ ʿū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Meyl itdügüm ol hūb-ı cihān-bān ele girmez
Maḡlūbum olan āfet-i devrān ele girmez
- 2 Teshīr kırup eyler idüm ʿālemi ammā
Esmā'-i havāşş mühr-i Süleymān ele girmez

8 imān: aʿyān M

9 : - M, S

10 ismi: ism E // şānı: şān M, S; ʿalādur: aʿlādur M

11 eylerse: iderse E; ehli: ehl E, S; eşʿaruma: eşʿarum E, eşʿarumuz M

366 - C, - E, 67b M, 42b S

* Ġazel: - M

- 3 İksîr bulup işlerüm altun ider idüm
Şol dahme-i Kārûn ile Hāmān ele girmez
- 4 Kıymetde berāber mi degül cān ile cānān
Baş olmasa cān uğrina cānān ele girmez
- 5 Tahşîl-i kemāl itmek olur idi Cesārî
Hassān gibi bir merd-i suhan-dān ele girmez

367

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Gülşende kad-i serv-i hürāmāna toyulmaz
Ol tūṭî-yi āgāza hoş-elhāna toyulmaz
- 2 Biñ nāz [u] naʿīm ile güzel meclise gelse
VʼAllāh o dem şoḥbet-i cānāna toyulmaz
- 3 ʿİşretde gehî büse ʿaṭā kılsa lebinden
Keyf-i dem ile itdügi ihsāna toyulmaz
- 4 Bir cünbüşi biñ şîve-i Leylāya bedeldür
Mecnūn dilüñ kılduğı seyrāna toyulmaz

3 Kārûn ile: Kārûn ile Kārûn ile M

367 22b C, 32a E, 68a M, 42b S

* Ġazel: - C, Kalendarî E, - M

1 elhāna: elhāya C, elhān M

2 meclise: yanuma M, S // cānāna: ihsāna E

3 “Örf eyleyerek bezme gelür ise eḥibbā

Şöhret virelüm şoḥbet-i yārāna toyulmaz” M

- 5 Ol ŧāh-ı cihāna n'ola kul olsa Cesārī
Dīvānına tırmaqla o sultāna tıoyulmaz

368

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me ḡā ū lü / Me ḡā ū lü / Fa ū lün

- 1 Bağduqla dilā gözleri mestāna tıoyulmaz
Bir vech ile ol āfet-i hūbāna tıoyulmaz
- 2 Őret idelüm sākī-i gül-çehre güzelle
Zirā ki bu gün bu dem-i devrāna tıoyulmaz
- 3 Çarz eyleyerek bezme gelür ise ehibbā
Őhret virelüm ŧohbet-i yārāna tıoyulmaz
- 4 Erbāb-ı kemāl eylemede bizlere diqlat
Tütü gibi bu ŧavt-ı hoŧ-elhāna tıoyulmaz
- 5 Bir hūb-ı zamān bizleri gūŧ itmege gelse
Meclisde Cesārī ola seyrāna tıoyulmaz

369

5 olsa: olmasa M // tırmaqla: tırmaqla C, E, M; o sultāna: Süleymāna E; tıoyulmaz: doyulmaz M

368 - C, - E, 68a M, 42b S

* Ġazel: - M

1 tıoyulmaz: doyulmaz M

3 Çarz: Şarf M

5 meclisde: meclise de M

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Gülşende fiġān eyleme şeydā sesi sevmez
Ol ġonca-dehen zāt-ı hüveydā sesi sevmez
- 2 ʿĀlem senüñ esrārına hep vāķıf olurlar
Zinhār şaķın ʿaşķ ile sevdā sesi sevmez
- 3 Mā-beynümüze girmesün aġyār [u] münāfıķ
Şāyed ki ider fitneyi peydā sesi sevmez
- 4 Tenhāda buluş yār ile cān şoġbetin eyle
Ey bād-ı şabā tuymasun aʿdā sesi sevmez
- 5 Sevdüm yine bir dilberi ʿālemde Cesārī
Cānum yolına eyledüm ihdā sesi sevmez

370

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Tiryākilere itme şamata sesi sevmez
Keyf ehl[i] olan kimseler aşlā sesi sevmez

369 - C, 30a E, 68a M, 43a S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

5 dilberi: dilber E, M

370 - C, 30b E, 68a M, 43a S

* Ġazel: Ķalenderī Nazīre E, - M

- 2 Per-i meges āvāz[1] kıomaz dīdemi h̄āba
Ey nūr-ı bařar hālet-i rü'yā sesi sevmez
- 3 řayyād olan ādem ide mi řīt [u] řadālar
Pervāz ider murġ-ı dil  anķā sesi sevmez
- 4 Olduńsa eger  ilm-i ledūn sırrına vāķıf
Keř itme rumūzāt[1] o ma nā sesi sevmez
- 5 Ūĉ kıatre dūřurdūm yine  ummāna Cesāri
Bir kimsenūń ismi bu mu ammā sesi sevmez

371

Ġazel*

Meř  ū lū / Me řā  ı lū / Me řā  ı lū / Fa  ū lūn

- 1  ıřfān-ı cihān rāzını cānāna ıuyurmaz
Gencīne-i esrārını bir cāna ıuyurmaz
- 2  Aşık diye mi sevdiceġum ibn-i filāndur
Yār ismini řāř eyleyū her yana ıuyurmaz
- 3 Dirlerse niĉūn hālini vařf eyledi yāra
Olmaya bu kim derdini Loķmāna ıuyurmaz

5  ummāna:  ummān M // ismi: ism E, M

371 - C, 30b E, 68b M, 43a S

* Ġazel: Ķalenderi E, - M

2 eyleyū: eyleyūp M

- 4 Pervāne yağar bāl [û] perin şem^ce velîkin
Feryādını ol şem^c-i şeb-istāna tıyurmaz
- 5 ^cAşk ile bu dil kaşr[ı] eger yansa Cesārī
Āh eyledüğün dōst u düşmāna tıyurmaz

372

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me ḡā ḡī lü / Me ḡā ḡī lü / Fa ḡ ū lün

- 1 Ey bülbül-i dil bāğ-ı gül-istān unutulmaz
Gül-rûlar ile hem-dem-i devrān unutulmaz
- 2 Ey kân-ı kerem vaşluñ ile eyle müşerref
Bī-baht olan ^caşıklara ihsān unutulmaz
- 3 Bā^ciş n'ola bu vādī-i ferdāya efendüm
Zīrā ki olan ^cahd ile peymān unutulmaz
- 4 Dilden hele itmem anı dünyāda ferāmūş
Ol yār ile gülşendeki seyrān unutulmaz

5 u: - M

372 22a C, 30a E, 68b M, 43a S

* Ġazel: - C, Ġalenderī E, - M

1 hem-dem: himmet M

2 vaşluñ ile eyle: eyle vaşlun ile C, eyle vişālūñle E

3 bu: - C; ferdāya: feryād M // peymān: peymāne M, S

4 : 5 C; hele itmem anı dünyāda: anı itmem hele dünyāda E, anı itmem hele anı dünyāda M,
anı itmem dünyāda hele S // seyrān: seyrāna S

- 5 Sevmem dime hattı gelicek yāri Cesārī
Sevdā-yı gam-ı firķat-i cānān unutulmaz

373

Ġazel*

Meḡ ū lū / Meḡ ā ī lū / Meḡ ā ī lū / Fa ū lūn

- 1 Bu bezmde ʿaşkuñ mey[i] her cāna virilmez
Esrār-ı meʿāl meclis-i mestāna görölmez
- 2 Bu ʿilm-i kemāl taḡşīli Hāķ dādına muḡtāc
Cehd itmek ile menzil-i dīvāna irilmez
- 3 ʿAşķ ile yūri ķalbini ķıl şāf [u] mücellā
Şemʿinde ziyā olmasa pervāne dirilmez
- 4 Gel ʿārif-i erkān ile her nazma ķarışma
Ol rind-i cihān-dār ile ḡaşmāne durulmaz
- 5 Haddūñ mi senūñ nuḡķ-ı kemāl eyle ferāġat
Lāf itme Cesārī ile meydāna girilmez

374

Ġazel*

5 : 4 C; hattı: hattı C, M

373 21a C-41b C, 31b E, 68b M, 43a S

* Ġazel: - C, Ķalenderī E, - M

2 taḡşīli: taḡşīl C, E, M

3 ķalbini ķıl şāf: şāf eyle mücellā C, ķablını şāf eyle E, ķalbini ķıl şāfı M

5 lāf itme: merdāne C, lāf ile E; ile: hele E

374 21b C, 31a E, 69a M, 43b S

Meḡ ū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Bu cānibe ol kān-ı vefā ya niye gelmez
Māni^c mi olur var aña āyā niye gelmez
- 2 Tā bezm-i elest dostluğumuz var idi aḡdem
İḡvān-ı şafā maḡşad-ı a^clā niye gelmez
- 3 Olsaḡ n’ola gün gibi cemāliyle müşerref
Teşrīf kı lup mihr-i mücellā niye gelmez
- 4 *El-ḡalbū mine ’l-ḡalbi ile ’l-ḡalbi sebīlen*
Bu nuḡḡ[1] hoş a^clā bilür ammā niye gelmez
- 5 Cān u dil anuñ maḡdemine muntaḡır oldu
Bir kerre bizüm ḡāneye tenhā niye gelmez
- 6 Ol ḡaşları miḡrābına yüzler sürülürdi
Āyā n’idelüm meclis [ü] mey-ḡāneye gelmez
- 7 Bend olur idüñ zülf duzaḡında Cesārī
Zencīr-i cünün sen gibi dīvāneye gelmez

* Ğazel: - C, Ḳalenderī E, - M

1 : - C; cānibe ol: semtümüze E

2 var idi aḡdem: beynehümā var E

4 *El-ḡalbū mine ’l-ḡalbi ile ’l-ḡalbi sebīlen*: “ Bir kalpten diğēr bir kalbe yol vardır.”

5 u: - C, E, S // tenhā niye: tenhāca M

6 meclis: mescid M, S

7 idüñ: idi C, M, S; zülf: zülfın E; duzaḡında: ḡızaḡında C // sen gibi: her dil M, S

375

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Rakḳāş güzel ditreyerek eylese pervāz
Her sâʿat ider şevke gelüp cünbüş [ü] dem-sāz
- 2 Meydān yirine çıksa felek oynunu oynar
Ol muğ-beçe devrān gibi olmışdur oyun-bāz
- 3 Şarkılar oğur dilde ʿArazbār ile Hūzzām
Yağdı cigerüm āh meded nağme-i Şehnāz
- 4 Hāl [ü] haṭṭ hem zülf-i siyeh-kāra bakınca
Sevdāya düşürdi beni ol dilber-i mümtāz
- 5 Eşʿār-ı Cesārīyi görüp yār dimiş kim
Bu nuṭka pesend itmeye mi Hāfız-ı Şīrāz

376

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

375 21b C, - E, 69a M, 43b S

* Ġazel: - C, - M

4 siyeh-kara: siyeh-kārı C

5 yār: yāra C // nuṭka: nazma C

376 - C, 30a E, 69a M, 43b S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

- 1 ʿAşkuñ sere düşdi sehel ey dilber-i mümtāz
Oldum yine ben bī-bedel ey dilber-i mümtāz
- 2 N’eyler iseñ eyle baña gül vaḳti bu demdür
V’Allāh baña olur maḥal ey dilber-i mümtāz
- 3 ʿĀşıkda dir iseñ ne bu sevdā vü maḥabbet
Bir tül-i emeldür emel ey dilber-i mümtāz
- 4 Nādāna ferah ʿārife ḥüzn ü elem itmiş
Kısmet idici Lem-yezel ey dilber-i mümtāz
- 5 Tā ḥaşre dek aḥvālını ʿarż itse Cesārī
Takrīr olunur çok ğazel ey dilber-i mümtāz

377

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 ʿAşkuñ meyi sāġar-be-kef-i dilbere şıġmaz
Lezzāt meger zezem ile kevsere şıġmaz
- 2 Nakş-āveri ḥāme-i Behzād olur ise
Taşvīr idemez çeşm-i niġeh deftere şıġmaz

2 gül: - M, S // baña olur: olur baña S

3 ne: - E

5 olunur: olur E

377 - C, 30a E, 69b M, 43b S

* Ġazel: Ķalenderī Nazīre-i Cesārī E, - M

1 meyi: mey M, S // zezem ile: zezeme E

2 -āveri: āvāre-i M, S

- 3 Eyley ise küttâb-ı cihân nazmumı taḥrîr
Dîvânçe-i ṭab^c-ı hüner dillere şıgmaz
- 4 Hıfz itmesi âsân mı degül muşḥaf-ı ^caşkı
Bir vech ile itmâmı anuñ ezberere şıgmaz
- 5 Cânâ lebinüñ büsesin alsa bu Cesârî
Ol şevk ile dünyâyâ degül maḥşere şıgmaz

378

Ġazel*

Meḥ ^cû lü / Me fâ ^cî lü / Me fâ ^cî lü / Fa ^cû lün

- 1 Fehm eyle bu dem gel bizi cânâ nelerüz biz
Üftâde gedâ ^caşık-ı cânânelerüz biz
- 2 Leb-ber-leb olan cur^casını sâkî-i ^caşkuñ
Nüş-ı dem iden serserî mestânelerüz biz
- 3 Gel gâh tebessüm ile dendânuñı göster
Ey ḥoḳḳa-dehen mâ'il-i dür-dânelerüz biz
- 4 Müştâḳuz ezelden beri ol nür-ı Hudâyâ
Şem^cinde yanarsaḳ n'ola pervânelerüz biz

4 itmâmı: itmâm E

5 lebinüñ büsesin alsa bu Cesârî: bu Cesârî lebinin büsesin alsa E // ol şevk ile: şevk ile bu E

378 20b C, - E, 69b M, 43b S

* Ġazel: - C, - M

3 göster: ^carz it C

- 5 Bu ahbe zen-i dehre g n l baqlamayuz kim
B -ayd [u]  al 'ik hem o merd neler z biz
- 6  Akillere  aqlcesine var harek tum
D v neler n resmine d v neler z biz
- 7 Őeyd  deg l ise  eger  alemde Ces r 
Gel s yle ba na dehrde  y  neler z biz

379

G zel*

Me f   l  / Me f    l  / Me f    l  / Fa   l n

- 1 Her Ő m [u] seher s kin-i mey-h neler z biz
Mey n Ő iden ol serser  d v neler z biz
- 2 Bezm içre dil  her gice bir Őem -i cem le
Yanmaqa heves-k r o perv neler z biz
- 3 Meyl itmey z  l yiŐine dehr-i den n n
Ol ahbe zene g lib-i merd neler z biz
- 4 Bu  aŐra fer d olsa  aceb mi dil-i d n 
Şol nazm-ı kem l t ile bir d neler z biz

5 baqlamayuz: baqlamazuz C

6  aqlcasına var harek tum:  aqlca dil itd k harek tu C

7 ba na: bize S;  y : y  C

379 - C, - E, 70a M, 44a S

* G zel: - M

4 dil-i d n : ey dil-i d n  S

- 5 Baş egmezüz eş^çārına şāhib-ķalemūñ biz
Meydānda gezer şā^çir-i efsānelerüz biz
- 6 Baķ dehre cesāret nazarı ile Cesārī
Bir şā^çir-i memdūh sözi dūr-dānelerüz biz

380

Ġazel*

Me f^ç ū lü / Me fā^ç ī lü / Me fā^ç ī lü / Fa^ç ū lün

- 1 ^çĀşık olan eş^çāra nazār itmemeķ olmaz
^çAşķ-ı kerem-āşāra nazār itmemeķ olmaz
- 2 Şekker gibi söyler sözi çün tūtī-i tab^çum
Mir'āt-ı ruħ-ı yāra nazār itmemeķ olmaz
- 3 Vaķt-i seher itdükçe tūlū^ç çeşmūñe karşı
V'Allāh o dīdāra nazār itmemeķ olmaz
- 4 Hāl ehline şol faşl-ı bahār irdügi demde
Üşküfte vü ezhāra nazār itmemeķ olmaz
- 5 Pervāne yaķar bāl [ü] perin şem^ç görince
Būlbūl ile gül-zāra nazār itmemeķ olmaz

380 - C, 30a E, 70a M, 44a S

* Ġazel: Kalenderī E, - M

3 tūlū^ç: tūlū S

4 : 5 E

5 : 4 E; görince: şeb-vār E

- 6 Dür itme nazardan bu Cesārī kulı şāhum
Bābuñda emek-dāra nazar itmemek olmaz

381

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ fā ĩ lü / Meḡ fā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 ĞArz-ı hüner itsek n'ola erbāb-ı kemālüz
Bu maġreke-i Ğaşķda biz Rüstem-i Zālüz
- 2 Āsūde-i hāl görünürüz Ğaşķ ile gāhī
Pejmurde kıyāfet oluruz başķa kıbālüz
- 3 Eşġarumuzuñ remzini nādān idemez fark
Biz rind-i cihān nükte-şināsāna me'alüz
- 4 Ķand-i leb-i dil-dāra nazar itdügümüzçün
Bir şīrīn-edā tūtī-i güyā-yı maķālüz
- 5 Bi'llāh bize hem-dem olıma zāğ ile kerkes
Şol Ķāf-ı kanāġatdeki Ğanķāya mişālüz
- 6 Biz bir bölük üftādeyüz Ğālemde Cesārī
Ğuşşāķlaruz mā'il-i maḡbūb-ı cemālüz

381 - C, 29b E, 70a M, 44a S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

3 nükte-şināsāna: nükte-şināsān E, M

5 : - E; ki: - M

6 Ğuşşāķlaruz: Ğaşķlaruz M

382

Ġazel*

Me fā ʿū lū / Me fā ʿī lū / Me fā ʿī lū / Fa ʿū lūn

- 1 Eyyām-ı ŧitā oldı begüm çigdem açılmaz
Öksüzce gibi hāḫır-ı pür-müdgam açılmaz
- 2 Hūlyā ile dil yatdı o rü'yā-yı hayāle
Ġafletde Ʒalup uyhu uyur dīdem açılmaz
- 3 Tūfān-ı belā başuma yağsa ʿaceb olmaz
Serd oldı havānuñ yüzi hīç bir dem açılmaz
- 4 Bir laḫza ŧafāyı bize çok gördi felek āh
ŧādān olamam dilde meded bu ğam açılmaz
- 5 Cānā senüñ içün çeker efkārı Cesārī
Vuŧlat dem-i müŧkildür o sır mübhem açılmaz

383

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

382 - C, - E, 70b M, 44b S

* Ġazel: - M

2 dil: - M

3 açılmaz: - M

383 - C, 30b E, 70b M, 44b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

- 1 Dirîgâ bezm-i  alemde ne baht-ı ser-nig unuz biz
O Őuĥuĥ intiz arı ile d   eŐm  olu ĥ unuz biz
- 2 Cih anda b -vef  dilber elinden b -ĥuz r olduĥ
Anuĥ un r z u Şeb  h itmeden b yle zeb unuz biz
- 3 Bize  a n itmes nler m 'il-i c n ney z z r 
 ar r itmez g n l leyl [ ] neh rı bir c n unuz biz
- 4 Felek maĥv ider  omr m d nesin ĥavf m budur bir g n
Dayanma  siy b-ı dehre ey dil mişl-i unuz biz
- 5 Ces r  Ő ret-i Ĥa dan gel p z hd [ ] riy  bilmem
Muh k k   aşık-ı Ő dık laruz Ő f  der unuz biz

384

Gazel*

Me f   i l n / Me f   i l n / Me f   i l n / Me f   i l n

- 1 Cih anda Şevb [ ] m lk [ ] m l ile h ĥ iftiĥ r olmaz
Gan  olur fak r olur   n  dem bir  ar r olmaz
- 2 Dem- -dem sa dına d nmez felek  aksine devr eyler
Anuĥ nd r ki baĥt [u]  ali um pes ba a y r olmaz

1 dir g : dir g  S

2 u: - E, S

3 neh rı: neh r M, S

4 dehre:  arĥa E

5 Ő dık laruz: Ő dık  biz z E

384 - C, - E, 70b M, 44b S

* Gazel: - M

2 sa dine: s zine M;  aksine:  akside M // ba a: p ke M

- 3 Çekersem miḥnet [ü] zillet baña bir kimse dād itmez
Zügürd olan kişiye ğurbet ilde iʿtibār olmaz
- 4 Yigid ister yigidüñ kıymet [ü] kadrin bile her dem
Muḥannet bün deminde merd olana pāyidār olmaz
- 5 Cesārī āteş-i firkat beni gör yakdı yandurđı
Niçün āh-ı şerārumla cihān iḥrāk-ı nār olmaz

385

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dilā ʿaşıqlaruñ nazm [u] nidāsı artar eksilmez
Şirīn-elfāz ile dilde şadāsı artar eksilmez
- 2 Hüner ʿarz eyler elbet şāʿir olan bezme geldükde
Bu meydān şāḥibinüñ hoş-edāsı artar eksilmez
- 3 Bu bir deryā-yı hikmetdür kelāmuñ intihāsı yok
Eger bahş olsa anuñ ibtidāsı artar eksilmez
- 4 Sözi kaşır itmenüñ vaqt [ü] zamānı şanma gelmişdür
Bu ʿaşkuñ mācerāsı māverāsı artar eksilmez

4 her dem: dā'im S // deminde: demde M

385 - C, - E, 70b M, 44b S

* Ġazel: - M

- 5 Kūşūra baĥmasun yārān kelāmum derme çatmadur
Cesārī kem-terūñ dilde ĥaṭāsı artar eksilmez

386

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dilā cāhillere kāmīl olanlar yārın añlatmaz
Tuyurmaz kimseye gencīne-i esrārın añlatmaz
- 2 Kişi cānānuñı cāndan ʿazīz tutmaĥ gerek her dem
Odur ʿāķil cihānda kesb ile bir kārın añlatmaz
- 3 Düşürmez dillere rāzın ĥulūş-ı ĥalb olan ʿāşık
Raķīb-i nā-sezā a ʿdālara dil-dārın añlatmaz
- 4 Görürsüñ şüretā ʿaynın şanursuñ şād-kām olmış
Çeker āhı derūnından firāķ-ı nārın añlatmaz
- 5 Ķamu nazmı mu ʿayyendür ma ʿārif dil suĥan-dāna
Cesārī ʿĀşıkı zann eyleme güftārın añlatmaz

5 derme: dirme

386 - C, 31b E, 71a M, 44b S

* Ġazel: Semā ʿī E, - M

2 cānānuñı: cānānı S

4 āhı: āh M, S; nārın: nārı E

5 nazmı: nazm E

387

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Nedür fikri bu ʿab^c-ı müsteʿābum kimseler bilmez
Nedür zıkr-i dilüm aṣlā cevābum kimseler bilmez
- 2 Kim oldı ŧeh-güzīnüm ben kimüñ emrine münkādām
Kimüñ ya bendesiyem intiṣābum kimseler bilmez
- 3 Bilürler gerçi meftün olduğum bir dilbere ammā
Ne yüzdendür maḥabbet iktisābum kimseler bilmez
- 4 Kim eyler bu dil[i] ġam-gīn ġāhī zevke müsteġrak
Benüm dost ittiḥāz [u] intiḥābum kimseler bilmez
- 5 Kimüñ evṣāfidur zıkr itdügüm bu nazm ile her dem
Cesārī dilde bu nuṭḳ-ı ḥiṭābum kimseler bilmez

388

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

387 - C, - E, 71a M, 45a S

* Ġazel: - M

1 fikri: fikrūñ M

3 meftün: meftūnum S

388 22a C, 30b E, 71a M, 45a S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

- 1 Ne deñlü yāra yār olsam kaçır benden yakın olmaz
Anuñçün dām-ı zülfinden gönül murğı emīn olmaz
- 2 Kālır rüz-ı ebed cāh-ı belāda derd [ü] miḥnetle
Kaçan bir ʿabd-i ʿāciz kimseye Allāh muʿīn olmaz
- 3 Çekerken çille-i ʿaşkı müdām rāh-ı dilberde
Ne mümkündür dil-i şeydālara zār [u] ḥazīn olmaz
- 4 Ben ol şeh-bāz-ı ʿaşkam kim yanumda zāğdur kaçtal
Bu gün Kāf-ı kanāʿatde benüm gibi metīn olmaz
- 5 Cesārī tarz-ı nazm ʿālemde çün böyle müsellemdür
Senüñ-veş herkese dilde sezā-yı āferīn olmaz

389

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bize ol kaçd-i dil-cū vaʿde-i vaşlın ider gelmez
Hırām-ı nāzük izhār iderek āyā gider gelmez
- 2 Gelür gāhice bu maḥzūn ṭabʿum şormağa ammā
Yanında engeli var nʿeyleyem tenhā seher gelmez

1 murğı: murğ E, M, S
3 rāh: zār E
4 kim: ki M, S; kaçtal: Rüstem C, E
5 tarz: ṭavr C, E; nazm: nazmum M
389 22a C, 30a E, 71b M, 45a S
* Gazel: - C, Semāʿī E, - M
1 dil-cū: mevzūn M

- 3 Hele bir kaç gün olmuşdur görünmez ol perī-şüret
Niçün yaklaşmaz insāna aña bizden zarar gelmez
- 4 Nedür aşlı bizüm ile tekellüm itmez olmuşdur
Hayıf tūṭī-ṭabī^c atken leb-i kand-i şeker gelmez
- 5 Cesārī müddet-i ^cömrüñ geçürdüñ ihtiyār olduñ
Civānlar ya ne havf eyler elüñden hayr [u] şer gelmez

390

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Eyā emlāk [ü] mālum rāh-ı yāra biz ki mebzülüz
Şadākat eylerüz zāhir şadākat ile me'mülüz
- 2 Şehen-şāha nedīm olduq huzūrında bulunmazsaq
Biz ey dil bilmiş ol şimden girü her bār mes'ülüz
- 3 Bu dem dest-i ^calā'ıqden halāş itdük girībānı
Zen-i dehri ṭalāk itdük mücerred merd-i maḥlülüz
- 4 Ġam u ğuşsa kederden ḥamd ola āsūde-ḥāl olduq

4 nedür: ne var C, ne M

5 ya ne: yanına C; eyler: - M

390 25b C, 29b E, 71b M, 45a S

* Ġazel: - C, Semā^cī E, - M

2 nedīm olduq: nedimiz ger C, E; huzūrında: ḥuşuşda E

3 dehri: dehre C, dehr M, S

Cihān menşubunuñ biz begliginden şimdi ma^czülüz

- 5 Dilā ğurbet diyārına düşüp hoş-armağan olduk
Maħabbet büstānında biten bir tāze maħşülüz
- 6 Olup dervīş-i zākır şevk ile yā Hū diyüp her dem
Hudānuñ ismine bir kūşe-i vaħdetde meşgülüz
- 7 Cesārī rahmet-i Hākdan ümīdi itmeyüz maḳṭū^c
Günāh [u] cürm [ü] ^cısyān ile biz ol şāha maḳbülüz

391

Ġazel*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Dōstum ğünden ğüne ħürmetlenür ihvānumuz
Bezmümüzde hoş güzel raĝbetlenür cānānumuz
- 2 Söylenen eş^cārları hep dilde mevzūn olmalı
Şā^cirānuñ nazmına diḳḳatlenür ^cirfānumuz
- 3 Māye-i ^caşḳı teraḳḳī hem füzūn olsun diyü
Meclis-i meyde gelür şerbetlenür rindānumuz

4 u: - C, E, S

5 düşüp hoş-: anuñçün E

7 ümīdi: ümīd S; itmeyüz: itmezüz E // günāh: günāhı S

391 - C, - E, 72b M, 45a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

2 eş^cārları: eş^cārlar M

- 4 Ekl iden biryān kuzı nūş itmesün mi bādeyi
Pehlivān-āsā hemān kuvvetlenür merdānumuz
- 5 Şehr-i İslāmbolda çokdur şā^çir-i şīrīn-edā
Ey Cesārī şān ile şöhretlenür meydānumuz

392

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Egerçi çār-^çunşurdan müretteb bir bināyuz biz
Tılsım-ı ism-i a^çzam vefk-i kübrā-yı nümāyuz biz
- 2 Hudā bu bizleri çün aḥsen-i takvīm halk itdi
Ol evşāf-ı beyān ile kamu medḥe sezāyuz biz
- 3 Bu sırr-ı ^çaşkı bil cānā zuhūr-ı Ḥaḳdan olmuşdur
Ḥabīb halk itdi kendüye aña ümmet revāyuz biz
- 4 Bizi gördükde zāhid ya neden bīgāne zann eyler
Ḳadīm ^çālem-i ervāḥdan berü bir āşināyuz biz
- 5 Anuñçün cümle eşyāya maḥabbet bizde zāhirdür
Ol ^çaşq esrārına vāḳıf olan bir mübtelāyuz biz

4 nūş: hoş M // merdānumuz: merdānemüz M

392 21a C, - E, 71b M, 45b S

* Ġazel: - C, - M

3 ^çaşkı: ^çaşq C

4 zāhid ya neden: ey zāhid şaḳın C // ḳadīm: ḳadīmi M, S; berü: -M, beri C; bir: hep S

5 esrārına: esrār ile S

- 6 Kemālāt ehline gāhī muḳārin olmamız taḫḫīḳ
Cihān içre hūner-mend [ü] maḥabbet aşdıḳāyuz biz
- 7 Tarīḳ-i Haḳḳa sālik olduğumuzdan murād ancak
Gelelden işbu güne ʿāşık-ı bār-ı Hudāyuz biz
- 8 Halāvet baḥş ider isek n'ola bu bezm-i ʿirfāna
Cesārī dehrde bir şāʿir-i şīrīn-edāyuz biz

393

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Bizi faşl itme ey zāhid nedür sevdā bilür bilmez
Hazer kıll açma ʿuşşāḳa dehān aşlā bilür bilmez
- 2 Sebaḳ-hān olmaduñ ʿilm-i rumūzāt [u] taşavvufdan
Ledün sırrın cihāna eyleme ifşā bilür bilmez
- 3 Zuhūr-ı ʿaşḳ olan kimdür ne maʿnādur ʿayın şın ḳaf
Baña anı beyān it ey dil-i dānā bilür bilmez
- 4 Görüp manzūm [u] eşʿarı şanur anı ḳolay şanʿat
Tefekkür itmeyüp veznin oḳur monlā bilür bilmez

6 : - M, S

8 dehrde: dehrde M, S

393 - C, 29b E, 72a M, 45b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 aşlā bilür: aşlā bilüp M

- 5 Cesārī şöhret [ü] şānuñ ʿaceb var mı kemāl eyle
Niçün söyler gezer dilde seni dünyā bilür bilmez

394

Dīvān Çifte Kāfiyeli*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Biz tarīk-i ʿaşqda Ferhād[1] irşād eylerüz
Kays vādisinde biñ nā-şād[1] dil-şād eylerüz
- 2 Şafha-i hātırda taşvīr eyledük bir āfeti
Şimdi biz her vech ile Behzād[1] üstād eylerüz
- 3 ʿĀkıbet rahm eylemezse ʿaşık-ı üftādeye
Āh idüp ol dilber-i ābād[1] berbād eylerüz
- 4 Belki ruşşat-yāb olur bir fitne icād itmege
Yārdan ağıyār-ı bed-icād[1] ibʿād eylerüz
- 5 Bezm-i nādāndan n'ola menʿ eylesek ehl-i dili
Dāma düşmüş tūṭī-i bī-dād[1] āzād eylerüz
- 6 Ey Cesārī sözde fırsat bulsağ ol yār diñlese
Çok şeh-i cevri ü sitem muʿtād[1] münkād eylerüz

394 - C, 29b E, 63a M, - S

* Dīvān Çifte Kāfiyeli: - M

4 fitne: fitye M; itmege: eyleye M // ağıyār-ı: ağıyārdan M

6 bulsağ: bulsun M

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn

- 1 Mā'il-i maḥbūblaruz ʿaşk ile sevdā çekerüz
Şabr ile Eyyūblaruz derd-i dil-ārā çekerüz
- 2 Defʿ-i ruṭūb itmek için minnet-i ḥūb itmek için
Cezb-i kulūb itmek için yāra biz esmā çekerüz
- 3 Māl-ı şebāt ile anı zāt [u] şifāt ile anı
Bend ribāṭ ile anı yollara serrā çekerüz
- 4 Aṭlas [u] dībā nemūze zīnet-i dünyā nemūze
İrse güzel ḥānemūze şadra hemānā çekerüz
- 5 Ḥayli liyākatler idüp ḥizmete ṭākatler idüp
Dürlü ziyāfetler idüp şekker [ü] ḥelvā çekerüz
- 6 İçme yemek ʿişret dem sāz ile söz tekmīli hem
Cünbüş idüp ḥayl [ü] ḥaşem bezme eḥibbā çekerüz
- 7 Hūb şadā gūşumuza girse gelür ḥoşumuza
Hāle-veş āgūşumuza māh-ı şeb-ārā çekerüz

395 23b C, 30b E, - M, - S

* Ġazel: - C

4 irse: irsem E

7 şadā: şadāsı E

- 8 Hāşıl-ı maḥşül dererüz pāyına yüzler sürerüz
Vaşlına bu gün irerüz şanma ki ferdā çekerüz
- 9 Maḥfice yār ile olup ortalığı ḥālī bulup
Doya doya buse alup sīneye tenhā çekerüz
- 10 Nüş-ı mey-efzālar idüp ḥükmümüz icrālar idüp
Dürlü şamātālar idüp bir nice gavgā çekerüz
- 11 Tavr ile kerr [ü] fer ise fitne rakīb ejder ise
Karşu komak ister ise tīg-i teberrā çekerüz
- 12 Yār adı oldukda rakam ḥāme fiğān eyler o dem
Kūs [u] taḥl [u] sancağ-ı gam ʿālem-ārā çekerüz
- 13 Oğu Cesārī gazelüñ ḥüb sever çekmez elüñ
Vāşfıyuz bir güzelüñ ḥaḫ hoş-ımlā çekerüz

396

Dīvān

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿAşq ile ser-mest olanlar şāh-ı sulṭān diñlemez
Zür [u] kuvvet şāhibi hīç emr [ü] fermān diñlemez

8 : - E

9 doya doya buse alup sīneye tenhā: buse toya toya alup hā çekerüz hā C

10 nüş-ı mey-efzālar idüp ḥükmümüz icrālar: yanumuza orta kuşak gelse ol ifşālar E

12 “Ol rakıbe eller idüñ başkaca ḥāller idüñ

Anasını fāllar idüñ lık mezār çekerüz” E

13 hoş: u E

396 - C, 30b E, - M, - S

- 2 Biñ naşīhat itseler itmez eşer dīvāneye
Bildügüm budur ki Mecnūn bend [ü] zindān diñlemez
- 3 Külli nāsuñ her birin bir hāle koymışdur Hudā
Baş-i ʿaql olsa eger bir birin insān diñlemez
- 4 Kāmilūñ nuṭṭ [u] kelām[1] dürr-i yektādur velī
Güş[ın] urup ol sözi şıdk ile nādān diñlemez
- 5 Nağme-i bülbül şadāsı ādemūñ gönlin açar
Olmayan ehl-i maʿārif şavt-ı elhān diñlemez
- 6 ʿArz iderdi gönlüme zevk [u] şafāya gitmege
Zevkümüzden ya ne hāşıl anı yārān diñlemez
- 7 Gerçi vardur söz [ü] sāz ile hezārān nazmumuz
Şūfi-i sālūs olanlar nazm [u] dīvān diñlemez
- 8 Bir nazār kıl ey efendüm bu perīşān gönlüme
Sen perīşān ben perīşān dil perīşān diñlemez
- 9 Hüb-rūlar ʿaqlımı yağmaya virdi āh kim
Bir belādūr serde sevdā yār amān diñlemez
- 10 Bī-tekellūf hāne-i dil-dāra varmağ güç gelür
Belki nāşī bulunur ol yirde mihmān diñlemez
- 11 Sīm [ü]zer ister kamu her kāma taḥşīl itmege
Sīm [ü] zersiz kimseler boş buse ʿüvnān diñlemez

- 12 Ey Cesārī ʿuzlet itmek halkdan hoşdur saña
Çün bilürsün dilde nuṭkuñ ehl-i ʿirfān diñlemez

397

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Biz cihān içre muḥibb-i ḥānedānilerdenüz
Hırқа [vü] pūş āl ʿabā-yı kāmranilerdenüz
- 2 Hān-kāh-ı ʿaşқа biz abdāl-ı ser-keş olmuşuz
Özge sultānuz velī ṭabʿ-ı edānilerdenüz
- 3 Gelmişüz mülk-i beḳādan işbu kevn-i ʿāleme
İşbu dem biz terk-i fānī کن فکانی lerdenüz
- 4 N’ola teşne-leb dolansaқ çeşme-sāruñ semtini
Ṭālib-i āb-ı ḥayāt-ı cāvidānilerdenüz
- 5 Ey Cesārī feth[i] müşkil bir muʿammāyuz ki biz
Ṭılsım-ı Hāḳkuz o noḳṭatü’l-beyānilerdenüz

398

Ġazel

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

397 - C, - E, 63a M, - S

کن فکان 3: Enʿām 6/73, meʿāl: “ O gün O, ‘Ol’ der, oluverir.”

398 - C, - E, - M, 41b S (Derkenar)

- 1 Nağd-i cān vuşlat-ı dil-dāra fedā eylemişüz
Hizmet-i ʿaşk aña cümle edā eylemişüz
- 2 Tūti-veş nazm-ı tekellüm iderüz ki zīrā
Şeker-i la^l-i leb[i] rūḥa ğidā eylemişüz
- 3 Hırka peşmīneye şūfī gibi mā'il degülüz
Biz ḥayā vü edeb erkānı ridā eylemişüz
- 4 Yāra yār olduğumuz ʿālem ü dünyā bildi
Tarḥ idüp aradan aġyārı cüdā eylemişüz
- 5 Sāz [u] söz ile o meydān-ı maḥabbetde gezüp
Şā^cir-i cāna şalā şīt [ü] şadā eylemişüz
- 6 Ey Cesārī n'ola biz rütbede a^lā olsağ
Şüret eşkālümüzi ḥalka gedā eylemişüz

El-kāfiyetü's-Sin **

399

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dilberā hıç görmedüm ben sen gibi ḥātır-şinās
N'ola dinse ḥağḫuña ger ḥayr-ḥāḥ [u] ḥayr-nās

** El-kāfiyetü's-Sin: - C, - E, - M

399 - C, 32a E, 72a M, 45b S

1 dilberā: dōstum M, S; gibi: gibi bir M, S

- 2 Dilde nuṭṭuñ bir meʿānīdür senüñ ey pāk zāt
Her kelāmuñda bulunur remziyāt çok cinās
- 3 Hāḡ seni itmiş cihānda her ʿilimden āşinā
İtmesün erbāb-ı diller zātuñı ġayre kıyās
- 4 Āfitāb-ı hūsnüñ olmuş şaʿşaʿa-endāz-ı fer
Lā-cerem andandur ancak ʿāleme nūr iḡtibās
- 5 Ey Cesārī dilde lāzımdur maḡabbetden eşer
Anuñ içün eyledüm bu serde ʿaşḡuñ iltimās

400

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Beni hīç h̄āba ḡomaz nʼidem o feryād-ı meges
Bīm-i ġurbet mi çeker ya nedür eşvāt-ı ceres
- 2 Murġ-ı cānum nʼola ḡabs eylese zülfüñ ḡafesi
Yeltenüp kākül-i sevdālaruña itdi heves
- 3 Gül-i ruḡsāruña baḡduḡça dil itsün nālān
Kim virür rūḡa ġidā cāna şafā zār-ı nefes

4 şaʿşaʿa: şaʿşa M // lā-cerem: lā-cer M

400 - C, - E, 72b M, 45b S

* Ġazel: - M

1 h̄āba: ḡāba M, S

- 4 Gice hānemüze gelsün meh-i tībān o güzel
Gün gibi görse dimez nesne aña hīç ʿases
- 5 Ey Cesārī bu zen-i dehr[i] ʿalāk eyle yūri
Hāy [u] hūy [u] heves[i] terk kıilup lākayı kes

401

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 İderüm ʿişret için meclis-i rindāna heves
Kılılum şubḥ [u] mesā şoḥbet-i yārāna heves
- 2 Hele çok cūnbūşi var ehl-i maḥabbet olanuñ
Nicesi eylemez ādem dem-i devrāna heves
- 3 Nev-bahār irdi yeşillendi kamu rūy-ı zemīn
Düşdi ey dil yine ūşkūfte-i elvāna heves
- 4 Tıydu çün vaqt-i seḥer rāyiḥa-i ṭayyibeyi
Murğlar eylediler şevḳ ile nālāna heves
- 5 Gülüp açılmağa sākī tıtar elde kadeḥi
Nūş-ı cām itmege kılmış gözi mestāna heves

401 25a C, - E, 72b M, 45b S

* Ġazel: - C, - M

1 meclis: bezm C

2 cūnbūşi: cūnbüş C

4 ṭayyibeyi: ṭayyibi C // murğlar: murğiler C

- 6 Germ olup bāde ile özge hüner gösterelüm
‘Aşk eri eyler imiş merd ile meydāna heves
- 7 Nice bir cevri [ü] cefāsın zen-i dehrüñ çekdük
N’ola şimden girü biz eylesek oğlana heves
- 8 Toldurur tāze civān tāze duḥān tāze virür
Keyf icrāya gerek ḳahve vü fincāna heves
- 9 Ey Cesārī ideli meyl bu nazm [u] şî‘re
Yoḳdur ‘ālemde hele ben gibi bir dāne heves

402

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 İtme bīhūde yire feryād [u] efgān ey ceres
Bīm-i ğurbetde saña hīç kimse olmaz dest-res
- 2 Reh-nümün-ı ‘aşḳ olanlar ile iriş menzile
Ḳaṭ‘-ı rütbe itmek içün himmet al iste nefes
- 3 Başla zikru’llāh[a] ey dil ḥalkā-i tevḥīde gel
Şem‘-i Ḥaḳḳa yan yaḳıl pervāne-veş hīç itme ses

7 bir: biñ C; cevri: cevri C

8 civān tāze: çıbuḳ hoşça C // fincāna: filcāna C, S

9 yoḳdur: yoḳdurur C; hele: - M

402 25a C, - E, 73a M, 46a S

* Ġazel: - C, - M

1 ğurbetde: ğurbetden M // olmaz: - M

3 zikru’llāh: zikru’llāh ile C

- 4 Hāy Hū itmek ile olmaz şūfī zerrāklık
Geç ‘alā’ıktan hevā vü nefsdan ümmīdi kes
- 5 Gör bu sırrı h̄āba gündüz varmağa koymaz seni
Kılma ğafletde diyü āvāz ider her bir meges
- 6 Hāğ ile hāğ olmak ise dilde maqşūduñ senüñ
Meylūñi kıldur fenādan itme bir şey’e heves
- 7 Per açup pervāz ile uçmağ diler itmez karar
Murg-ı cāna ten kafesdür ten kafesdür ten kafes
- 8 Kendüñi ednādan ednā tut ki a‘lā olasuñ
Saña dehr içre degül lāzım o da‘vā-yı ‘abes
- 9 Ey Cesārī şadra nādān geçdüğine çekme ğam
Taht-ı yem cevher mekānı üst yanıdur h̄ār [u] h̄as

403

Ġazel*

Meḡ ‘ū lū / Me fā ‘ī lū / Me fā ‘ī lū / Fa ‘ū lūn

- 1 Meyl eyledi göñlüm saña ey dilber-i nev-res

5 her bir: pırr-ı C

6 senüñ: eger C, M // fenādan: fenāda M, S

8 dehr içre degül lāzım: efsāne ne lāzımdur C

9 şadra: şadara C; geçdüğine: çekdüğine C; çekme ğam: ğam yeme S

403 24b C, - E, 73a M, 46a S

* Ġazel: - C, - M

1 dehrde: dehrde C, S

- ‘Aşkuñla enīsüm degülem dehrde bī-kes
- 2 ‘Ankâ-yı tabī^c at olanuñ hem-demiyem ben
Mahrem olımaz sırruma ol zâğ ile kerkes
- 3 Sevdâ-zededür didiler e’l-ḥaḡ bu kelāmı
Güş eylemişüm degdi kulağuma bu hoş ses
- 4 Meydân-ı maḥabbetde çekem çille-i cevri
Ben Rüstem-i ‘aşkam bu gün ey kaşı muḡavveş
- 5 Tanzīr-i maḡāl eylemeyen dilde bu nazmum
Şā^cırlığı icrâ idemez āḡir ider pes
- 6 Ğayrulara gel fırsatını virme Cesārī
Bu ‘arşa-geh-i ‘aşkda ögdüller senüñ kes

404

Ğazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Gel ey sākī getür cāmı görinsün rüşenā meclis
Neşāt-ı āb içilsün tā ki olsun pür-şafā meclis

2 sırruma: bu dile C

3 degdi kulağuma bu hoş: sem^cüme hoş didi bu dem C

4 kaşı: kaş S

5 dilde bu nazmum: nazm-ı Cesārī M, S // āḡir: elbet M, S

6 : - M, S

404 25b C, - E, 73b M, 46a S

* Ğazel: - C, - M

1 cāmı: cām M, S; meclis: meclise M // āb: ābı C

- 2 Mey-i maḥbūb ola muṭrib terennūm nāleler ḳılsun
Budur maḳṣūd[1] ʿuṣṣāḳuñ ḳurulsun cā-be-cā meclis
- 3 Biraz neṣve-nümā ile o demde kelle germ olsun
Olalum zevḳe müstaḡraḳ gerekdür dil-güşā meclis
- 4 Bahār eyyāmı iriṣdi eḥibbā ʿiṣ [u] ʿiṣretde
Olınur gūn-e-gūn cūnbüş iderler dā'imā meclis
- 5 Ne saʿdına ne naḥsına güvenme çarḥ-ı devrānuñ
Cesārī kimseye olmaz cihānda hiç beḳā meclis

405

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Şafā-baḥş eyler ʿuṣṣāḳa def [ü] ṭanbūr ney nāḳūs
Neden daḥl eylemek anı be-hey şūfi-i şad-sālūs
- 2 Ezelden ʿaşḳ ile sevdā bizi mecnūn ḳılmıṣdur
Bizüz şūrīde-meşreb bizde yoḳdur ʿār ile nāmūs
- 3 Sebaḳ-ḥān olduḳ evvelden güzel ʿilmin ḥoş öğrendük
Güzel vaşfin beyān itmiṣdür ol Şeh-nāme [vü] Ḳābūs

3 kelle: güller C

4 gūn-e-gūn: gūne gūne M

405 - C, - E, 73b M, 46b S

* Ġazel: - M

2 mecnūn: rūsivā M

- 4 Biz aṣlā baqmayuz bir alb-i mir'āta kūteh ya kec
Ziyā-i Őem^c zīrā gōsterür hoŐ rūŐenā fānūs
- 5 Nedür ol Şüret [ü] sīret cihān halkı hep ādemī
Degül ādem olursa sīretüñ zāhid eger cāmūs
- 6 Őeyāṭīn ^caskeri gārāt-ı īmān itmege ister
Vücūduñ Őehrini hoŐça gözet tā irmesün cāsūs
- 7 Cesārī devlet-i dūnyā deger bir iltifāt-ı dost
anı ol dahme-i ārūn anı ol māl-ı Daqyānūs

406

azel*

Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn

- 1 Dilā bāg ire hoş seyr-i cemāl-i yār ider nergis
^cAcebdür kesb-i rūḥānī-Őafā her bār ider nergis
- 2 Tevaqkufda alup cism-i za^cīfin dāg dāg itmiş
Anuñūn kendüyi gāh ḥaste vü bīmār ider nergis
- 3 Hicir-mānend memlūdur derūn[ı] nār-ı ^caŐ ile
Maḥabbet āteŐin bu ^cāleme izḥār ider nergis

5 ādem: izin M

7 Daqyānūs: Taqyānūs S

406 - C, - E, 73b M, 46b S

* azel: - M

2 gah ḥaste vü bīmār: ḥaste gāh bīmār S

3 mānend: mānendi M

4 Lisān-ı hāl ile dil-dāra ʿāşık olduğın her dem
Temennā vü niyāz-ı çeşm ile ikrār ider nergis

5 Cesārī gâflet içre yatup uyur hîç göz açmazsuñ
Gice gün encüm-āsā dīdesin bīdār ider nergis

407

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

1 Dilā ʿaşk ehlinüñ nazm [u] şuʿārātına besdür bes
Dilinde lafz-ı terkīb [ü] ʿibārātına besdür bes

2 Kelāmin vezn ile söyler faşihāne belīgāne
Meʿānī şüreti ol istiʿārātına besdür bes

3 Hele şāhib-kemālün tarz u eṭvārı ki besbellü
Muʿammā vü rumūzāt [u] işārātına besdür bes

4 Güzeller vaşfına bir beyt eger kim itseler inşā
İderler diğkat-i çeşm-i nazārātına besdür bes

5 ʿAceb ya hîç dimezler mi gören bu nazm [u] eşʿarı
Cesārī ʿĀşıkun her bir cesārātına besdür bes

4 dil-dāra ʿāşık olduğun her dem: her dem dil-dāra ʿāşık olduğın S

407 - C, - E, 74a M, 46b S

* Gâzel: - M

1 besdür bes: besdür besdür M

3 eṭvārı: eṭvār M; ki: - S

5 cesārātına: cesāretine M

El-kāfiyetü's-Şın**

408

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Kilk-i iḳbālüm kef-i âmāle ḳonmıř ḳonmamıř
Hācetüm mi vefḳ-i devlet mâle ḳonmıř ḳonmamıř
- 2 Ben o şayyād-ı hümā-pervāz-ı şeh-bāzam ne ğam
Murġ-ı rifʿat dām [u] mekr [ü] āle ḳonmıř ḳonmamıř
- 3 İltimās-ı iftirāḳı sūziř olduḳda anuñ
Sürh ber-dāġ-ı dil-i řuʿāle ḳonmıř ḳonmamıř
- 4 Maḳşad-ı Çalab şerefdür yoḳsa gelmez ʿaynına
Nām-ı rüyı hātem-i aʿmāle ḳonmıř ḳonmamıř
- 5 Ey Cesārī maʿni-dār-ı nazmumuz tañzīr ola
Baḳmam ol elfāz ḳīl [ü] ḳāle ḳonmıř ḳonmamıř

** El-kāfiyetü's-Şın: Der-ḳāfiye-i Harf-i Şın C, - E

408 - C, 11a E, 74a M, 46b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 iḳbālüm: iḳbāle E; kef-i âmāle: iḳbālüm kef-i iḳbāle E

3 iftirāḳı: iftirāḳ M // řuʿāle: řevvāle E

5 nazmumuz: nazmum E

Gazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dilde ʿuṣṣāka o şūhuñ hoş kelāmı var imiş
El gögüsde merhabā-yı iltimāmı var imiş
- 2 Çın seherde uğradı bād-ı şabā virdi haber
Sāz [u] söz mey meclisinde bes devāmı var imiş
- 3 Bildūñ ol hūsn iklīmine şāh anuñ olduđını
Karşusunda bağlar el bī-had gulāmı var imiş
- 4 Mā'il-i aḥkām imiş devrānı bir hoş sürmege
Hüb-rūlar cem^cine tenhā maḳāmı var imiş
- 5 Fitne ihdās itmesün aşlā raḳīb a^cdā diyü
İntikām ahz itmege kaşd u merāmı var imiş
- 6 Nice medḥ itmez Cesārī ol şeh-i hūbānı kim
Şā^cirāne gūn-e-gūn nazm intizāmı var imiş

409 - C, Cönk 92, - E, 74b M, 46b S

* Gazel: - M

1 iltimāmı: iltiyāmı M, iltiyām S

2 söz mey meclisinde bes: sözi meclis içre Cönk 92

3 bildūñ: bileydūñ Cönk 92; iklīmine: iklīminde Cönk 92; şāh anuñ: şāhī Cönk 92

6 şeh: şāh Cönk 92; hūbānı: hūbāñ M, S // gūn-e-gūn: gūn-ā-gūn Cönk 92, gūne gūne M

410

Semāʿī

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bu gün seyr itdüm ol cānānı bir şāh-ı levend olmuş
Kim itmiş ism-i battālı o bir bāl-i bülend olmuş
- 2 Maḥāl-ender-maḥāldür ḳaddine dest ırmesi anuñ
Benüm ol tūtī-i ṭabʿum hemān servi-menend olmuş
- 3 Dökülmüş yem mişāli ḥāl-i Ḥindū rüy-ı dil-dāra
Göñül murgını şayda perçem-i zülf[i] kemend olmuş
- 4 Müselsel zülf-i sevdāya cünün-ı ʿaşḳ olup bu dil
O leylī fikret ile mā-teḳaddem ḳayd [u] bend olmuş
- 5 Budur ḥavfum Cesārī zār ider ḥāṭırdan istihrāc
Ki gördüm başḳa meşreb baḳlamış yār ḥūyı tünd olmuş

411

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ḥatt-ı ʿaşḳ-ı dilberi şīrīn-kelām ezberlemiş

410 - C, - E, 74a M, 46b S (Derkenar)

2 servi: serv M

411 26b C, - E, 74b M, 47a S

* Ġazel: - C, - M

Hüsninüñ evşāfin ammā hāşş [u] ʿām ezberlemiş

- 2 Müsıķī ʿilminde māhir olmağa itmiş heves
Beste-i yelli yelelliden maķām ezberlemiş
- 3 Meclis içre ehl-i dil gūş eylesün anı diyü
Bir iki üç dörd beş faşl-ı merām ezberlemiş
- 4 Def kemān ʿanbūr şarkıda uşūli ķullanur
Sāz-kārum dilde nazm-ı intizām ezberlemiş
- 5 Fitne-engīz olduĝın aĝyārı izhār eyledi
Muĝlim [ü] fācirliği tekmīl tamām ezberlemiş
- 6 Dünki gün vaşf-ı dil-ārāyı raķam itmiş idüm
Görüp anı yār olsun müstedām ezberlemiş
- 7 Her ne var ʿilm-i vefāda remz-i ĥall-i müşkilāt
Cidd [ü] saʿy ile anı her şubĥ [u] şām ezberlemiş
- 8 ʿĀşık-ı şādıķlaruñ hep ismini yād itmege
Şiʿr-i mevzūn [u] ķaşāʿidler be-nām ezberlemiş
- 9 Ƙaşları mihrābına yāruñ teveccüh eyleyüp
Süre-i Nūr āyetin ĥaķķā imām ezberlemiş

2 müsıķī: müsıķ C; itmiş: ķılmış C

4 ķullanur: ķullanup C

5 aĝyārı: aĝyar M, S

7 remz: remz remz M

8 şādıķlaruñ: şādıķlarınıñ C

9 : 10 C; ķaşları: yār ķaşuñ C; yāruñ: itmiş C; eyleyüp: var ise C

- 10 N'ola artarsa Cesārīnūñ kemāl-i şöhreti
Fenn-i nazmı okuyup tezvīr-dām ezberlemiş

412

Ġazel*

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

- 1 Yūsuf-ı hüsn-i ziyā bir var imiş bir yoğ imiş
Hem Zelīhā rūşenā bir var imiş bir yoğ imiş
- 2 Bu fenā mülki Süleymāna dağı yār olmadı
Saltanat 'ālem-nümā bir var imiş bir yoğ imiş
- 3 Ġarğa virdi tahtını İskender anuñ şu ile
Pādişāh-ı Kaydefā bir var imiş bir yoğ imiş
- 4 Kimsenūñ gördüğü yoğ cismin velī ismi 'ayān
Gökdedür dirler hümā bir var imiş bir yoğ imiş
- 5 Yazduğum ebyāt [u] eş'arum qalür cümle girü
Denile şol mübtelā bir var imiş bir yoğ imiş
- 6 Rūḥumı raḥmetle yād itmez mi erbāb-ı suḥan
Bu Cesārī āşinā bir var imiş bir yoğ imiş

10: 9 C; nazmı: nazm C; dām: tām C

412 27b C, Cönk 92, - E, 75a M, 47a S

* Ġazel: - C, - M

2 mülki: mülk Cönk 92

4 ismi: ism C, Cönk 92

5 eş'arum qalür cümle girü: eş'ar cümlesi qalür girü C, eş'arum qalür cümlesi girü Cönk 92 // denile: diye C

6 āşinā: bir āşinā M

413

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Tūṭi-zādum ne ʿaceb şavt-ı hoş-elhān olmuş
Hele güftārına baġ bülbül-i nālān olmuş
- 2 Eylemiş baġs-i ħüsn[i] āfet-i devrānlar ile
Cümleye ʿālī-neseb fā'ik olan cān olmuş
- 3 N'ola bu cānum o cānāna idersem ihdā
Niceler ʿīd-i adġāda aña ħurbān olmuş
- 4 Nice ʿāşıklarını emrine maġkūm kılıp
Şad hezār luṭf u iġsān ile sultān olmuş
- 5 Anuñ evşāfını itmekle Cesārī şimdi
ʿArşa-gāġ içre ʿaceb şāʿir-i meydān olmuş

414

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

413 - C, - E, 75a M, 47a S

* Ġazel: - M

5 evşāfını: evşāfi M

414 - C, 11b E, 74b M, 47a S

* Ġazel: Divān E, - M

- 1 Dil o kerrübî menişler başka şüret bağlamış
T̄arẓ-1 nā-hem-vār işler başka şüret bağlamış
- 2 Virdi ol bād-1 şabā esrār-1 cānāndan haber
İmdi āheste revişler başka şüret bağlamış
- 3 Hūb-rū mişl-i felek ʿaksine devrān eyleyüp
Dehrde yād bilişler başka şüret bağlamış
- 4 T̄avla teslīme dü-bārā kullanup şāhib-hüner
Çār penc şeş dü şeşler başka şüret bağlamış
- 5 Luʿb göstermek murādı şaṭrānc leclācına
Şāh māta çatdı kişler başka şüret bağlamış
- 6 Ey Cesārī aç gözün merdāne ṭur bu ʿarşada
Dilde eşʿār [u] degişler başka şüret bağlamış

415

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Seyr it luğaz imzāları şalkım saçağ olmuş
Lafzındaki maʿnāları şalkım saçağ olmuş

1 nā-hem-vār: nā-hem-vāra M, S

3 dehrde: dehrde S

4 teslīme: teslīm M, S

5 : - M; şaṭrānc: şaṭrānc E // māta: māt S

415 - C, - E, 74a M, 47a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 2 Ebkār-ı ma‘ānīye virüp şāne nizāmı
Ol zülf-i semen-sāları şalkım saçağ olmuş
- 3 Añlayamamış kādı-yı ‘aşk sırr-ı rumūzı
Halkuñ yine da‘vāları şalkım saçağ olmuş
- 4 Hāmem yine mevzūn-ı kelām eyledi inşā
Ammā ki muḳaffāları şalkım saçağ olmuş
- 5 Evrāk-ı luğaz hatt-ı siyāh ile Cesārī
Her nokṭa-i imlāları şalkım saçağ olmuş

416

Ġazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Benüm ol sevdüğüm bir māh-ṭal‘at hūb-cemāl olmuş
Dil-i ‘aṭşāneye la‘l-i lebi āb-ı zülāl olmuş
- 2 Görinür āsumān-ı hūsni üzre beñleri Ülker
‘Aceb garrālanupdur şol iki kaşı hilāl olmuş
- 3 Cemāl-i maṭla‘-ı nūrı cihānı zeyn kılmışdur
Bu gün seyr eyledüm gayrı-şıfat bir başka hāl olmuş

2 ol: o M

416 - C, - E, 74b M, 47b S

* Ġazel: - M

- 4 Kaddi ʿarʿar ve yāhūd şekl-i tūbāya bedel yāhūd
Hemān bāğ-ı cihānda kāmēt[i] bir serv-i dal olmuş
- 5 O māh-ı talfatı gördüm libās-ı sürh renginden
Cesārī bağlamış elvān yanağı al al olmuş

417

Gazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 O şūhuñ kāmēti ʿarʿar veya bir serv-i dal olmuş
Nazīrin görmedüm haqqā güzeldür bī-miṣāl olmuş
- 2 Tılısm-ı aʿzam olduğu vücūdı şek [ü] şübhem yok
Yed-i kudretle zīrā resm-i ādem pür-kemāl olmuş
- 3 Hayāl-āsā görünür āsumān-ı hūsni dil-dāruñ
İki ebrūları ğarrālanup şekl-i hilāl olmuş
- 4 Leb-i cān-bahş ʿİsī-veş ider mürde-dilüm ihyā
Benüm rūh-ı revānum şol dem-i muʿciz-maḳāl olmuş
- 5 Nice evşāfına nazm ile āğāz itmē ol hūbuñ
Bēgdüm heyʿet-i hūsnuñ ʿaceb şāhib-cemāl olmuş

5 talfatı: talfat S

417 27a C, 11b E, 74b M, 47b S

* Gazel: - C, Semāʿī E, - M

1 ʿarʿar: ʿarş E; bir: - C

2 ādem: ādemi E

3 hūsni: üzre E, vechi M, S

4 ʿİsī: ʿIsā S; mürde-: mürden E

5 hūbuñ: şūhuñ S

- 6 Cesārī kı́l nazār şems [ü] kamerden şu^cle almışdur
Libāsı kırmızısından yanağı al al olmuş

418

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ser-i mular yine dil-dārdan gitmiş telāş olmuş
Güzellenmiş ʿaceb ol yār-ı mümtāzum tırāş olmuş
- 2 Yakışmış tal^cat-i zībā virür ʿāşıklara hālet
Vücūd-ı nāzigin gördüm ser-ā-ser hep kumāş olmuş
- 3 O şūhum Yūsufa aqrān olur Mışr-ı melāhatde
Anuñ esrār-ı hüsnî dehr içinde halka fāş olmuş
- 4 Yine bir fitneye bā^cısdür ol agyār-ı bed-h^hāhān
Karıymışdur şeyātīn ʿaskerine güyā baş olmuş
- 5 Cesārī tāb-ı ruhsār-ı mücellā hāle bedr olmuş
Felek bir māh-ı şeb-ārā ile şarmaş dolaş olmuş

6 libāsı: libās E, M, S; olmuş: olmuşdur M

418 - C, 11b E, 74b M, 47b S

* Ġazel: Semā^cī E, - M

3 esrār-ı: esrārına E

4b: 5b E

5b: 4b E

419

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me ḡā ė lü / Me ḡā ė lü / Fa ė ū lün

- 1 Rāz-ı dil[i] var zümre-i ėrfān ile söyleş
Kim dir saña var cāhil [ü] nādān ile söyleş
- 2 Vāķıf olayum dirseñ eger sırr-ı kemāle
Var rind-i cihān nükte-şināsān ile söyleş
- 3 Derd [ü] elem-i dehr[i] ferāmüş ise sūduñ
Nüş it bir iki cām leb-i cānān ile söyleş
- 4 Faşl itmek ise maķşaduñ ol daėvā-yı nazmı
Ey dil yürü şol şāhib-i dīvān ile söyleş
- 5 Eḡfāl-i cihān ġall idemez remz[i] Cesārī
Bu mes'ele-yi müşkil[i] pīrān ile söyleş

420

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me ḡā ė lü / Me ḡā ė lü / Fa ė ū lün

- 1 Pervāzda gezer murġ-ı hümā lāneye küsmiş

419 26b C, 11a E, 76a M, 47b S

* Ġazel: - C, Ķalenderī E, - M

1 var: kim C, E

2 rind: rinde S

420 - C, 11b E, 76a M, 47b S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

Hayfâ nice şayd idem anı dāneye küsmiş

- 2 Cānum gibi sevmişdüm anı rûz-ı ezelden
Şimdi aña ne oldu baña ya neye küsmiş
- 3 Şekker ile beslenmiş iken söylemez oldu
Maşşûdı nedür tûtî-i gūyâ neye küsmiş
- 4 Müjgân-ı cefâ deldi sīnem kaşı kemānum
Olmadı haṭā arada ammā neye küsmiş
- 5 Rūḥum gibi uçdı güzelüm ten kafesinden
Gelmez nice gündür ne sebep ya neye küsmiş
- 6 Bihūde yire şūḥ-ı cihān āfet-i devrān
Üftāde gedā ‘aşık-ı dīvāneye küsmiş
- 7 Raḥm eylemedi ḥāl-i Cesārī dil-i zāra
Ol şāh-ı kerem bilmezem āyâ neye küsmiş

421

Ġazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

3 maşşûdı: maşşûd M
4 deldi: oldı E
5 kafesinden: kafesden M // ya: ḥa E
6 gedā ‘aşık-ı: Cesārī gibi E
7 : - E
421 - C, - E, 76a M, 48a S
* Ġazel: - M

- 1 Yeşil hāre giyinmiş egnine ol meh meleklenmiş
Hümā-veş evc-i istignāya meyl itmiş feleklenmiş
- 2 Yine zülf-i kemendüm murğ-ı dil şaydına yem dökmiş
Mişāl-i dāne-i Hindū cemālinde beneklenmiş
- 3 Görüp yavrı kıyās itdüm o tıfluñ şeklini ammā
Tecessüs eyledüm bildüm anaçlanmış tüleklenmiş
- 4 Dimeñ bu çarḥ [u] eflāke temelsizdür direksizdür
Benüm bu dūd-ı āhum ʿarş-ı aʿlāya direklenmiş
- 5 Zārīfī nazmınuñ tanzīrin itmek dil degül ḥaddüm
Velī dīvānçeye yazmaḵ Cesārī bu gereklenmiş

422

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ḥayıflar sevdüğüm dilber birine mübtelā olmuş
Anuñçün nice kimseyle varup da āşinā olmuş
- 2 Maḥabbet çillesin destüm gibi çekmek murād ile
Kemān-āsā bükülmüş ḵāmet[i] ḵadd-i dü-tā olmuş

5 tanzīrin: tanzīr M; degül: - M // yazmaḵ: yanık M

422 - C, - E, 76b M, 48a S

* Ġazel: - M

- 3 Marîz-i ʿaşka düşmiş bir devā bilür tabîb yokdur
Didiler hâli anuñ pek yamān olmuş fenā olmuş
- 4 Güzeller sîm [ü] zersiz şayd olunmaz ʿâşık-ı zāra
Zügürlük bende var ʿālem dutalum aġniyā olmuş
- 5 Cesārî kendi hâline kıomaz ʿâşıkları aġyār
ʿAcebdür mübtelāya ol ʿadū şerr ü belā olmuş

423

Ġazel*

Me fā ʿî lün / Me fā ʿî lün / Me fā ʿî lün / Me fā ʿî lün

- 1 O şūhuñ müjgeni tîr-i kızā kızı kemān olmuş
Görenler didiler hüsnin bu fettān-ı zamān olmuş
- 2 Elinden dād [u] feryād eyler ise tañ mı ʿâşıklar
Anuñ ʿaşkı ile mey meclisinde nice kıan olmuş
- 3 El irmez kıāmet-i bālāsına ol şūh dil-dāruñ
Ser-efrāz-ı cihāndur bāġda serv-i revān olmuş
- 4 Cemāli nūrı ile bu cihānı pür-ziyā itmiş
Güzellenmiş hemān bir āfet-i devr ü zamān olmuş

3 hâli: hâl S

5 ü: - S

423 - C, - E, 76b M, 48a S

* Ġazel: - M

1 şūhuñ: şūhum M

3 dil-dāruñ: vālānuñ M

4 cemāli: cemālūñi M

- 5 Cesārī böyle mi vaşf eyler idi ʿarşada yārı
Şaşurmuş kendi kendin hem biraz ʿaqlı ziyān olmuş

424

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ey göñül yok yire itme ʿaşk ile esrār fāş
Kimseler olmaz senüñ bu hālün ile hāl-dāş
- 2 Yok zamānuñ dilberinde zerrece resm-i vefā
Eyleyüp cevr ü cefāyı itdürürler cān-hırāş
- 3 Her kime serv-i revānumsuñ diyü itsem niyāz
Nāz ider hāsetle gözümden aqıdur kanlu yaş
- 4 Hāyf aña kim yār-ı ʿāşık kadr bilmez zerrece
Mihr [ü] māh hūsnine mağrūr olur ġāfil mabāş
- 5 Çarh [u] devrān [u] felek ānīde hārcına sürer
Kim bu rüşendür yanar āteş yanında kırı yaş
- 6 Nāle zārumdan cihān hep ʿāciz olmuşken benüm
İtmeye mi hīç saña āhum eşer ey bağı taş

424 27a C, - E, 76b M, 48a S

* Ġazel: - C, - M

1 göñül: dil C; yok yire itme: itme yok yere bu C

2 yok: bu C; zerrece: kalmamış C

5 felek ānīde: felekde ānī C

6 eşer: eşeri C

- 7 Başıımı top eyledüm çevgān-ı zülf-i ğam ile
Kāmetüm ham oldı ayağum yirine geldi baş
- 8 ‘Aşk rāhında şavaş itdi benüm ile raķīb
N’eyledüm n’itdüm o ser-keş kāfiri itdüm yavāş
- 9 Kişinüñ bahtı müsā‘id kutlu hem tālī‘ gerek
Baht müsā‘id olmaz ise itme tālī‘le şavaş
- 10 Çeşm-i tātārum sīnem şaştıñ gözedürken hele
Ġamzelerden atdı oķın yaşdı yayın göz [ü] kaş
- 11 Cāme-i faķr [u] pelās ile dil itsün iftiħār
Yār giysün egnine fāħir libās rengīn kumāş
- 12 Ey Cesārī ħasb-ı ħālīn nazm ile mevzūn kıl
Ehl-i ‘aşķa dehrde lāzım degül ğayrı ma‘āş

425

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Bāğ-ı ħüsn içre o şeh serv-i dil-ārā beslemiş
Cennet-i kūyında gūyā naħl-i tūbā beslemiş

9 kişinüñ: kişide C; bahtı: baht C; hem: bir C // olmaz ise: olmayınca C

10 tātārum: tātāruñ M

12 ħasb-i ħālīn: ħasb ü ħālīn C

425 - C, 11a E, 77a M, 48b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 serv: kaçd M, S

- 2 Bülbül-i âşüfteler her dem figān itsün diyü
Rāyız-i hüsninde iki verd-i ra^çnā beslemiş
- 3 Gün gibi mihr-i nühüfte olmamış hîç âşikār
Māderi süd kızusu cānānı tenhā beslemiş
- 4 Gönlümi şīrīn-edālarla güşād itmek için
Kaşr-ı zerrīninde bir tūṭī-i gūyā beslemiş
- 5 Esbüm öñünce berāber ^çazm-i rāh itsün diyü
Bu Cesārī çākerin emşāl-i lālā beslemiş

426

Ġazel*

Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün

- 1 Senüñ ^çaşkuñ dil [ü] cānumda cānānum qarār itmiş
Maḥabbet ber-devām olmuş şadākat āşikār itmiş
- 2 Sa^çadet burcınüñ üzresüñ ol şems-i dıraşşānsuñ
Cemālūñ pertev-i nūr-ı cihānı şule-dār itmiş
- 3 Nice ādem seni gördüğü demde olmaya meftūn
Seni Ḥaḫ aḥsen-i taḫvīm şüret [ü] şekl var itmiş

2 dem: gün S

3 kızusu: kızısı M, S

4 itmek için: itsün diyü E

5 bu: ben E; çākerin emşāl-i: çāker-i ednāyı E

426 - C, - E, 77a M, 48b S

* Ġazel: - M

- 4 Yine şalkım şaçak olmuş dağılmış turre-i perçem
Görüñ 'aşıklarunñ 'aqlın serinden tārūmār itmiş
- 5 Dimiş 'Āşık Cesārī şā'ir-i şīrīn-edādandur
Bi-ḥamdi'llāh o cānānum baña hoş i'tibār itmiş

427

Ġazel*

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn

- 1 O şūhuñ nām ile şānı bu dehre rāygān olmuş
Sürer iḥyāne devrānı 'aceb bir kāmran olmuş
- 2 Açılmış ḥüsninüñ bāğı görünür sīnesi ağı
Kemāle irişüp çağı henüz bir nev-civān olmuş
- 3 Anuñ hoşdur ḥiṣālin gör münevverdür cemālin gör
Leb-i āb-ı zülālin gör ḥayāt-ı cāvidān olmuş
- 4 Olinmaz vaşf [u] ta'bīri güzeldür rāy-ı tedbīri
Kažādur müjgeni tīri dü ebrūlar kemān olmuş
- 5 Dilüm vaşşāf olup ḥālā o şūh[ı] medḥ ider a'la
Cesārī şā'ir-i garrā cihāna dāsītān olmuş

427 - C, - E, 77b M, 48b S

* Ġazel: - M

2 ḥüsninüñ: ḥüsnüñ M

4 dü: diyü S

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Senüñ ol ebruvānuñ tākını gördüm kemerlenmiş
Cebīnūñ nūr [u] fer virmiş bedirlenmiş kamerlenmiş
- 2 Şadāñı gūş iden dirler kelāmuñda ḥalāvet var
Eyā tūṭī lisānum sözlerüñ şehd [ü] şekerlenmiş
- 3 ʿAceb kañğı gül-istānda açıldıñ ey gül-i aḥmer
Ne zībā renk gösterdi ḥadūñ bir verd-i terlenmiş
- 4 Senüñ ol nām [u] şānuñ cümle aḥbāb arasında
Hemīşe iştiḥār bulmuş be-ğāyet muʿteberlenmiş
- 5 Ḥabeşden ʿasker alup beñlerüñ Rūma aqın itmiş
Alayın hoş düzüp turna mişālinde katarlanmış
- 6 Cesārī ḥüsñüñi seyr eyleyüp bir kerre āḥ itdüm
Ḥayıflar şūḥ-ı müsteḡnā elemnenmiş kederlenmiş

428 - C, - E, 77b M, 48b S

* Ġazel: - M

3 gül: ruḥ M

429

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Şerāfetlü benüm ol ʿizz-mendüm nemden incinmiş
Leṭāfetlü o ṭab^c-ı müstemendüm nemden incinmiş
- 2 O şūhum dehre hūbān server [ü] sālārıdur ey dil
Ben anı cümleden a^clā begendüm nemden incinmiş
- 3 Faşihāne tekellüm nāz ider tūṭilere nisbet
Sözi şehd [ü] şeker-leb la^cl-i kandum nemden incinmiş
- 4 Ne cürm itdüm ʿaceb bilmem yañıldum āh itdüm ben
Ne noḳşān itmişüm āyā efendüm nemden incinmiş
- 5 Beni zencīr-i ʿaşḳ ile tūṭup bend eyledi muḥkem
Cesārī perçem[i] müşkil kemendüm nemden incinmiş

430

Ġazel

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

429 - C, 11b E, 77b M, 48b S

* Ġazel: Semā^cı E, - M

1 müstemendüm: müsteṭābum M, S

2 sālārıdur: sālārıdur M, S

4 ben: mi E, M

430 - C, - E, - M, 47a S (Derkenar)

- 1 Cān-ı ʿārif terk bu dünyā vü mā fih eylemiş
Kendini çirk-i riyādan pāk [ü] tenzīh eylemiş
- 2 Hākka vāşıl olmağa cehd eyleyen sālilere
Mürşid-i kāmīl dilā çok nesne tenbīh eylemiş
- 3 Şāʿirānuñ Hāzret-i Hāk mā-tekaddem nuṭkını
Dilde mevzūn böylece tevzīʿ [ü] tevcīh eylemiş
- 4 Şūret ü eşkālūmi almağ için naḳḳāşiyān
Reng-i elvān çok boya taşmīm [ü] tezkīh eylemiş
- 5 Ey Cesārī bir şacı Leylāya meftūn olduğum
Göricek ʿālem beni Mecnūna teşbīh eylemiş

431

Semāʿī

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 İşitdüm Ādem [ü] Hāvvā iki cān ağlamış gezmiş
Düşüp firḳat araya zār [u] nālān ağlamış gezmiş
- 2 Ḳalup ḥasret bucağında nice vaḳt [ü] zamān ey dil
Dilā Yaʿḳūb Yūsuf çün be-her ān ağlamış gezmiş

1 cān-ı ʿārif: Bu ifade “ʿārif cān” şeklinde imla edilmiş olmakla beraber anlam ve vezin gereği takdim-tehir yapılarak düzeltilmiştir.

4 tezkīh: Bu kelimenin doğru imlası “tezkiye” olmakla beraber kafiye gereği bu şekilde okunmuştur.

431 - C, - E, - M, 47a S (Derkenar)

- 3 Cihān hep bir karar üzre degüldür sa'dı naḥsı var
Felek devrānı ile nice insān ağlamış gezmiş
- 4 Hudānuñ luḥ [u] kahrından ser-ā-pā 'ālem ü dehri
Temevvüc eyleyüp deryā vü 'ummān ağlamış gezmiş
- 5 Cesārī sevgili yārdan cüdā olınca çok diller
Yaḫup cismin anuñ ol nār-ı hicrān ağlamış gezmiş

432

Gazel-i Zarīfī Tahmīs-i Cesārī

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Dil āsār[ı] maḫabbet ālem ü dünyāya şarmaşmış
Mu'atṭar zülf-i kākül rūy-ı müsteşnāya şarmaşmış
Her eşyā'-yı mezāhir kudret-i Mevlāya şarmaşmış
Şeḫerde bülbül-i şeydā gül-i hamrāya şarmaşmış
Düşüp pervāne-veş şem'-i cihān-ārāya şarmaşmış
- 2 Felek bulmuş nizām [u] inṭizām[ı] hep maḫabbetle
Tolupdur 'ālem [ü] dünyā ser-ā-pā sırr-ı ḫikmetle
Dolaşup taḡ [u] şahrāyı gezerdi 'aşḫ-ı ḫāletle
Vişāle olupdur nā'il cihānda bunca ḫasretle
Varup ağlayı Mecnūn merḫad-i Leylāya şarmaşmış
- 3 Füyüzāt-ı eşerden ḫaşılı mevcūdumı gören

Dil-i ihsān kerīmāne sehā' [vü] cūdumı gören
Şeref-dār nümüde hālet-i cūdumı gören
Rūd-ı kerīm içinde çeşm-i hūn ālūdumı gören
Didiler mähī-yi mercān yine deryāya şarmaşmış

- 4 Dayanmaz zerrece cevri ü sitem def'ine bu gönlüm
Kılur tedbīr anuñçün yahşı kem def'ine bu gönlüm
Hulāşa çāre ister guşşa [vü] gam def'ine bu gönlüm
Fırāk [u] hasret [ü] derd [ü] elem def'ine bu gönlüm
El urmuş cām şahbāya mey-i hamrāya şarmaşmış

- 5 Cesārī mäh-ı ruhsārı görenler hep dimişler kim
Şuā^c-ı pertev-āsārı görenler hep dimişler kim
Yine hāle-şıfat yāri görenler hep dimişler kim
Der-āgūşumda dil-dārı görenler hep dimişler kim
Zarīfī bir perī-peyker melek-sīmāya şarmaşmış

El-kāfiyetü'ş-Şad**

433

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Ey gönül her kimde kim zāhir olursa aşk-ı hāş
Dehr içinde guşşa [vü] gamdan bulur oldum hālāş

3c Bu mısradaki vezin bozuk olup düzeltilememiştir.

** El-kāfiyetü'ş-Şad: Der-kāfiye-i Hurūf-ı Şad C, Fī Harfi'ş-Şad E, - M

433 28b C, - E, 78a M, 49a S

1 her kimde: her demde M; olursa: olur bu C

- 2 Bî-ḥabersūñ zāhidā luṭf it bizümle baḥş koy
At oḳuñ evvel bu meydāna yayuñ var soñra aş
- 3 Var ise bu rāh-ı ʿaşka girmege ger maḳşūduñ
Gel berü bu yaña sen ammā ayaḡuñ düzce baş
- 4 Zerre deñlü ger alursañ bu maḥabbetden eṣer
Sende tekmil olısdur neyki var cümle ḥʿāş
- 5 Biz Cesārī ḥʿāceyüz zıkr oluruz eşʿār ile
Bizden alurlar sebaḳ her rāvī [vü] ehl-i ḳaşāş

434

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey muşavver şekl-i yārı yazmada Behzād baş
Resm-i naḳş-ı ḥüsnüñ it Mānī degül üstād baş
- 2 Tīşe-i pülāduña hep daḡlar olsun zebün
Şevḳ [ü] vecde gel Şīrīn-leb ʿaşkına Ferhād baş

2 bî-ḥabersūñ zāhid eltaf it bizümle baḥş koy: bî-ḥaberdür dünyeden zāhid beni ṭaʿn eyleme C //

at oḳuñ evvel: evvel at oḳuñ C

3 ʿaşka girmege: ʿaşkda M

4 alursañ: olursañ M // sende: senden M

5 oluruz: olur M; eşʿār ile: eşʿārdan C

434 28a C, 12a E, 78a M, 49a S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

1 ey: o M

- 3 Rindler bezminde gāhī bādeyi nūş idicek
Na^çrayı pey pey urup mestāne-veş feryād baş
- 4 ^çĀşıkāne kıl şecā^çat gösterüp lu^çb-ı hüner
Her zamān meydānda aġyār[1] bed-īcād baş
- 5 Hiç kabāhatden degül hāl-i raķīb-i bed-fa^çāl
Yol ile erkān ile yetmiş toķuz ta^çdād baş
- 6 Kāmilān ile dilā bu ^çarşada kıl hoş kelām
Virme fırsat şī^çr-i nā-mevzūn[a] şā^çir yād baş
- 7 Bu Cesārī senden isterken meserretten haber
Kim didi ey ġam gelüp bu hātīr-ı nā-şād baş

435

Ġazel*

Fā ^çi lā tūn / Fā ^çi lā tūn / Fā ^çi lā tūn / Fā ^çi lūn

- 1 ^çAşkuñ ey yār cān idüpdür āteş-i mişl-i raşāş
Kaldum efkār [u] ġamuñla hātīrum kıl iftiḥāş
- 2 Zülfüñüñ zencīr-i sevdāsında baġludur göñül
Olmaķ ister kākül-i bend-i duzaġından ḥalāş

3 rindler: rinde E; gāhī bādeyi nūş idicek: bāde nūş itdünse eger C, E

5 ta^çdād: baġdad C

7 : - M

435 28a C, 11b E, 78a M, 49a S

* Ġazel: - C, - E, - M

1 ^çaşkuñ ey yār cān idüpdür: cān ider ^çaşkuñ ey yār C, E // efkār: inkār E

2 kākül: kāmīl M

- 3 Yüzüne karşı senün yañılup eyler kim ki āh
Ol kişidür ʿālem içre cürm çok ehl-i maʿāş
- 4 Tır-i müjgānuñ nişāna aldı çokdan sīnemi
Ey kemān-ebrū oñuñ endāhte kıl yayuñ aş
- 5 Görsün ʿālem zülf-i çevgānuñla kellem top olur
Bir kadem luʿb-ı hüner göstermege meydāna baş
- 6 Nabzına bakmak ne hācet derd-i ʿaşkuñ ey tabīb
Var senün sırr-ı dehānuñda nice dürlü havāş
- 7 Āsitān-ı devletün bekler turur leyl ü nehār
Bu Cesārī hizmetüñdedür anı bil ʿabd-i hāşş

436

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Yazdum bu eşʿarı ben o cānānuma maḥşūş
Didüm nice güftār hem ol cānuma maḥşūş

3 kim ki: kim E // çok: yok M

4 müjgānuñ: müjgān E

5 olur: olup C, top M

6 nabzına: beñzine C, nazmına M, S // dürlü: dürlü E

7 ü: - C, S

436 - C, - E, 78b M, 49a S

* Ġazel: - M

- 2 Oğudum anuñ ism[in] ʿayn lām ile bir yā
Qayd eylemişüm defter-i dīvānuma maḥşūş
- 3 Bezm içre anuñ vaşfına āğāz ben itdüm
Güldi didi bu medḥ [ü] senā şānuma maḥşūş
- 4 Teşrīf-i kudūme müterakḳıb idi yārān
Cānān gelüp oturdı benüm yanuma maḥşūş
- 5 Didüm gelicek ʿīd baña buse ʿatā kııl
Didi o ʿatā ʿadet [ü] erkānuma maḥşūş
- 6 Cünbüşlerümi ʿarşada görince dimiş yār
Bu güne edā şāʿir-i meydānuma maḥşūş
- 7 ʿİrfān [u] suḥan-dānuñ arasında Cesārī
Nā-dīde ğazel dinmesi sulṭānuma maḥşūş

437

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Olmaduğıçün dilā rindāneler demden ḥalāş
Olımaz didüm anuñçün girye-i nemden ḥalāş

3 maḥşūş: - M

4 kudūme: kudüm S

437 - C, - E, 79a M, 49a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 2 Her ne deñlü zühd [ü] taqvā semtine meyl itse de
Şüfi-yi zerrāk olmaz yine ol zemmden ħalāş
- 3 Kim anuñ a^ḥmāli fi'l-cümle riyā vü ^ḥucb olur
Pes anuñçün olımaz anlar cehennemden ħalāş
- 4 Bir cemāl-i pākūñ oldum tā ezel üftādesi
İsterüm şād olmak itmez ol beni ğamdan ħalāş
- 5 Ey Cesārī kākül[i] sevdāsına bend olalı
Olmışum dīvāne Mecnūn kayd-ı ^ḥālemden ħalāş

438

Ġazel*

Me fā ^ḥī lün / Me fā ^ḥī lün / Me fā ^ḥī lün / Me fā ^ḥī lün

- 1 Yazıldum meşq-i dilberde Cesārīdür bana maħlaş
Oķındum ^ḥaşq-ı defterde Cesārīdür baña maħlaş
- 2 Peder māder қоmışlardur Ḥasan adum benüm ammā
Mu^ḥayyen cümle dillerde Cesārīdür bana maħlaş
- 3 Emek sebķat olınmışdur kemālāt ehline cānā
Sebeb ol şimdi her yirde Cesārīdür baña maħlaş

438 - C, 12a E, 78b M, 49b S

* Ġazel: Semā^ḥī E, - M

3 olınmışdur: olınmışdı M; kemālāt: kemāl E; cānā: evvelden E

- 4 İřābet eyleyüp aķdem iki ũstāddan el aldum
Pes oldum pīr ũ perverde Cesārīdür baña maķlař
- 5 Ğazeller eylerũm inřā kemāl ehli suķan-dāna
Cesārī şehr-i Benderde Cesārīdür baña maķlař

439

Ğazel*

Meş ũ lũ / Me řā ũ lũ / Me řā ũ lũ / Fa ũ lũn

- 1 Bu aşķ eşeri dilde ki var cānına maķřũř
Bu řevķ [ũ] sũrũr ķāřıl-ı cānānına maķřũř
- 2 Devrānda bu ķarķı-felek naķřını almak
Behzād ile Mānīnũñ o seyrānına maķřũř
- 3 Ŭftādesini yār gŕrũp ķalk arasında
Farķ itmesi izcānına řirfānına maķřũř
- 4 Hep ķālũmi çarz eyler idũm řũķı-cihān-bān
Bir kerre ķaķırsa beni dīvānına maķřũř
- 5 Bezminde bu eřārumı gũř eyledũgi dem
İtmek baña iķsān [u] kerem řānına maķřũř

4 aķdũm: cānā E // ũ: - M, S; perverde: perver M

439 29a C, - E, 79a M, 49b S

* Ğazel: - C, - M

1 dilde: - M; cānına: cānāneye S // cānānına: cānāneye M

2 naķřını: naķřı M

4 eyler idũm: eylerũm M

- 6 Her anda Cesārī var ise ehl-i ma‘ārif
Elbetde gelürler Őu‘arā yanına maħŐūŐ

440

Ėazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Beni Ėamdan azād itmek efendüm hep saña maħŐūŐ
Kerem bābın ĖūŐād itmek efendüm hep saña maħŐūŐ
- 2 Efendümsüñ hezār in‘ām [u] iħsānuñ senüñ Ėördüm
Baña luĖf-ı murād itmek efendüm hep saña maħŐūŐ
- 3 Bilürsüñ Őādık olduğum du‘āda hıÇ kuŐurum yok
Baña hoŐ i‘timād itmek efendüm hep saña maħŐūŐ
- 4 Ėamu aħbāb arasında beni her ĖördüĖüñ demde
Maħabbet izdiyād itmek efendüm hep saña maħŐūŐ
- 5 Ma‘ārif ehliyem ‘ĀŐık Cesārīdür benüm adum
Beni her bār yād itmek efendüm hep saña maħŐūŐ

440 - C, - E, 79a M, 49b S

* Ėazel: - M

2 lutf: luĖfuñ M

4 her: - M

El-ķāfiyetü'z-Żad**

441

Dīvān*

Fā  i lā tün / Fā  i lā tün / Fā  i lā tün / Fā  i lün

- 1 Dôstum her  aşıķa yāruñ vefāsı oldu farz
Ehl-i zevķe cennet-i kūyuñ şafāsı oldu farz
- 2 Emr-i nehyüñden senüñ bir dem tecāvüz itmezem
Şeh-güzīnüm bendeñe  aşķuñ rızāsı oldu farz
- 3 Ğamze-i şimşīr ile ķatl it raķīb-i nefsuñi
Eylemek küffāra İslāmuñ ğazāsı oldu farz
- 4 Gördüğümde ben didüm Allāhu ekber ķāmetüñ
Ka be-i hüsnuñ tavāf-ı iķtizāsı oldu farz
- 5 Ey Cesārī esb-i  ab um menzil-i kāma irer
Heft yıl ğurbet gezen şaħsuñ şalāsı oldu farz

** El-ķāfiyetü'z-Żad: Der-ķāfiye-i Ğarf-i Żad C, Fī Ğarfī'z-Żad E

441 29b C, 12a E, 79b M, 49b S

* Dīvān: - C, - S, - M

1 her: - M; oldu: olduķ E

2 senüñ bir dem tecāvüz itmezem: tecāvüz itmezem bir dem senüñ C, E // bendeñe: bendeye M, S

5 gezen: - C

442

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿArızuñdur bāğda ol verd-i ħamrādan ġaraž
Kāmetüñdür sidre vü hem şekl-i tūbādan ġaraž
- 2 Ārzü-yı cāy-ı rāḫat gözleyen ʿaşıklara
Cennet-i kūyuñ imiş firdevs-i aʿlādan ġaraž
- 3 Yār cemāl-i beytüñi ħuccāc-veş idem tavāf
Ya degül mi vech-i pāküñ kaʿbe-i ʿulyādan ġaraž
- 4 Çeşm-i tātāruñ dil [ü] cān mülkini ġārāt ider
N'ola bilmem serde ʿaqlum böyle yağmadan ġaraž
- 5 Ey Cesārī ʿārif [ü] ehl-i suḫan şāʿirlere
Bir kemāl ʿarz eylemekdür şîʿr [ü] inşādan ġaraž

443

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

442 29b C, 12a E, 79b M, 49b S

* Ġazel: - C, - E, - M

1 ħamrādan: raʿnādan C

3 yār: ol M, S

4 ider: iden C

443 29b C, - E, 80a M, 50a S

* Ġazel: - C, - M

- 1 Söyle cânım nedür ol dest-i temennâdan ğaraž
Geh niyâz u gâhî bir nâz [u] istiğnâdan ğaraž
- 2 Geh gülersüñ geh sögersüñ geh dögersüñ bendeñi
N'ola sultânım bu deñlü cevır [ü] âvâzdan ğaraž
- 3 Vechüñe diğğatle kıldumsa nazâr ʿayb olmasun
Şunʿ-ı Hâğdur itdügüm seyr ü temâşâdan ğaraž
- 4 Nağd-i cân vaşluña tağdır [ü] bahâ itmiş idüm
Şormaduñ bir kez nedür bu mâl-i hülyâdan ğaraž
- 5 Çeşm-i mahmûruñ görelden ʿış [u] nüş itmekdeyüm
Laʿl-i nâbuñdur hem ol cām-ı muşaffâdan ğaraž
- 6 Bu Cesârî hoş ğazel icâd iderse tañ degül
Hep senüñ vaşf-ı beyânuñ nazm-ı imlâdan ğaraž

444

Ġazel*

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lü / Me fâ ʿî lü / Fa ʿû lün

- 1 Şimden girü ħâlüm varup ol cânâ idem ʿarz
Bu ʿaşğ eşerin sevgili cânâna idem ʿarz

1 geh: gâh C; niyâzı: niyâz M, S; istiğnâdan: sitiğnâdan S

2 geh gülersüñ: gâh küsersin C; geh sögersüñ: gâh dögersin C; geh dögersüñ: gâh sögersin C // âvâzdan: evzâdan S, efzâdan C

3 olmasun: eyleme C

6 icâd: bünyâd C; tañ: ğam C // vaşf-ı beyânuñ nazm-ı imlâdan: nazmuñ beyânuñdur o inşâdan: C

444 29a C, - E, 80a M, 50a S

* Ġazel: - C, - M

1 sevgili: sevgilü C

- 2 Kānde bulurum bilmem o ihvān-ı şafāyı
Esrār-ı dilüm cümle-i yārāna idem ʿarz
- 3 Meydāna çıkarısam n'ola lü'lü'-i eşʿārı
Taḳdīr [ü] bahā sūḳ-i bedestāna idem ʿarz
- 4 Manzūm kelām dilde ki bī-ḥadd hūnerüm var
Ol ehl-i suḥan meclis-i ʿirfāna idem ʿarz
- 5 Bir şāh-ı kerīm bendesiyem çünki Cesārī
Kendüzümü ben bir ulu Sübhāna idem ʿarz

445

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Düşürme rāhumı şahrā çöle yā Ḥazret-i Feyyāz
Şaşurma menzilüm yañlış yola yā Ḥazret-i Feyyāz
- 2 Firāk [u] ḥasret-i dil-dārı gösterme meded eyle
Gözüm yaşın akıtma her güle yā Ḥazret-i Feyyāz
- 3 ʿAcebdür ʿaşḳ ile oldum bu dem sersem cünün-āsā
Velī Leylāyı bilmem kim ola yā Ḥazret-i Feyyāz

3 şiʿārı: eşʿārı M // sūḳ-i bedestāna: olına dīvāna C

5 ben: - S; bir: ol C

445 - C, - E, 80a M, 50a S

* Ġazel: - M

2 dil-dārı: dil-dāra M

- 4 Vücūdum hicr ile yanarsa feryād [u] fiğānumla
Zemīn ü āsumān yir yir dola yā Ḥāzret-i Feyyāz
- 5 Muḳarrerdür viṣāl-i yāra irmek ger olur ise
Baña tevfiḳ [ü] iḥsānuñ n'ola yā Ḥāzret-i Feyyāz
- 6 Sen ol bir pādiṣāh-ı Lā-yezālsüñ eyle istimdād
Terahḫüm ḳıl Cesārī ben ḳula yā Ḥāzret-i Feyyāz

446

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 'Aşıḳam gör baña keşf olmaḳdadur esrār-ı feyż
Gāh bir açup niḳābın gösterür dīdār-ı feyż
- 2 Nuṭkumuz çün dād-ı Ḥāḳdur herkese olmaz naşīb
'Aşḳ ile zāhirdür ancaḳ 'āleme āsār-ı feyż
- 3 Cūş ider baḫr-i maḫabbet dūr nişār itmekdeyüz
Semt-i ḳudretten gelür vaḳti ile rüzgār-ı feyż
- 4 Feyż-i Ḥāḳḳa mazḫar olmaḳ 'aşıḳuñ maḳşūdudur
Anuñ içün baḫş olunur anlara eş'ār-ı feyż

4 ü: - S; yir yir: bir bir M
446 - C, - E, 80b M, 50a S
* Ġazel: - M

- 5 Bir gözi mestānenüñ meftūnyam ben tā ezel
Şimdi mey şunar baña bir sākī-i ebrār-ı feyz
- 6 Ey Cesārī şan derūnumda bahār eyyām[1] var
Tāze tāze her seherde açılır gülzār-ı feyz

El-ķāfiyetü't-Ṭā'

447

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 'Aşk [u] sevdā vü maħabbetle olaldan ihtilāt
Olmadum zencīr-i ğamdan hīç bir laħzā neşāt
- 2 Çeşm-i sāhirlere belāya uğradurlar ādemi
Anlaruñ kıl meger elinden dilā sen ihtiyāt
- 3 Dāne şandı noķta-i hālın görince murġ-ı cān
Ĝāfilin duzaġ-ı perçem kıldı anı irtibāt
- 4 Derdümi şerh itmege destüme aldum çün kalem
Sergüzeştüm ideyüm cümle 'ayān inbisāt
- 5 Ey Cesārī semt-i cānānı 'adūlar bağlamış
Yok baña rāh-ı selāmetden nişān ber-şırāt

** El-ķāfiyetü't-Ṭā': Der-ķāfiye-i Ĥarf-i Ṭā' C, Fī Ĥarf-i't-Ṭā' E
447 - C, - E, 80b M, 50b S
2 uğradurlar: uğradur çok M

448

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Dirler idi bize var ol mey-i ħamrāda neşāt
Virmedi ħalbümüze ya neden ol bāde neşāt
- 2 Yār [u] aĥbāba ne olmuş ki maĥabbet ħalkmış
Bulmadum ben hele bir meclis-i ārāda neşāt
- 3 Ne revā bir iki gün ʿömr ile ġam-nāk olmak
İsterüm olduġını Şimdi bu eŐnāda neşāt
- 4 Dūn bir ehl-i dile Őordum didi al bu ħaberi
Őīm [ü] zersiz olamaz ħāŐılı dūnyāda neşāt
- 5 Ey Cesārī yūri seyr eyle cihān daġdaġasın
Ĥikmet-i Ĥaĥ ne ola yokdur eĥibbāda neşāt

449

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

448 30b C, - E, 80b M, 50b S

* Ġazel: - C, - M

1 dirler idi bize var: var dirlerdi bize C

2 ħalkmış: ħalmamış S

4 olamaz: olmaz S; dūnyāda: bu dūnyāda S

449 30b C, - E, 81a M, 50b S

* Ġazel: - C, - M

- 1 İrdi bu dem dil-i maḥzūnuma bir pāre neṣāṭ
Açdı ṭab^c-ı suḥanum şevḳ ile hem-vāre neṣāṭ
- 2 Bu ğazel vaḳt-i neṣāṭumda lisāna geldi
İdeyüm yāra teberrük gele dil-dāra neṣāṭ
- 3 Bülbül ^caşka düşer eyyām-ı bahār irdükde
Ḳaṭre-i jāle virür gülşen ü ezhāra neṣāṭ
- 4 O şafā cünbüş ile ^carż-ı maḥabbet olunur
Vaşla nā'il olan ^carż eyler imiş yāra neṣāṭ
- 5 Ey Cesārī keremi var ola her dem yāruñ
Büse bahş eylemesidür bu dil-i zāra neṣāṭ

450

Ġazel*

Fe ^ci lā tün / Fe ^ci lā tün / Fe ^ci lā tün / Fe ^ci lün

- 1 Kātib-i rüz-ı ezel çekdügi dem ḥüsnüñe ḥaṭṭ
Rūyuña zīnet için ḥāme ḳodı ḥāl-i nuḳaṭ
- 2 İstivā ḥaṭṭ-ı rumūzuñ ^cuḳalā fehm itdi
Ümmet-i Muşṭafavīde bu imiş rāh-ı vasat

2 lisāna geldi: yazıldı böyle C

3 irdükde: olduḳda C

4 : - C; o şafā: evşāf M

5 keremi: kerem M

450 30a C, 12b E, 81a M, 50b S

* Ġazel: - C, - M

1 çekdügi dem: çekdügüm M // ḥāme: - C; ḳodı: ḳoydı C

- 3 Mahz-ı nūr-ı yüzüñe mihr dimiş ba^czıları
Bilmeyen māhiyyet-i kadrūñ ider sehv [ü] galat
- 4 Seyl-i eşküm iki deryā gibi eyler cereyān
Mısr vaşfında anuñ birisi Nīl biri Şatt
- 5 Ey Cesārī sere zülfi kara sevdā getirür
‘Aşk te’sīr kılupdur dil [ü] cānumda faqat

451

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Vaşf kıl rāz-ı dilüm bir hāl ile dil-dāra hatt
‘Abd-i ‘āciz ‘arz-ı hālüm olsun ol hünkāra hatt
- 2 Rüy üzre beñlerin gördüm didüm encüm mi bu
Āsumānda kehkeşāndur didi hep yek-pāre hatt
- 3 Gū[yi]yā reyhān-ı celīdür turre-i ‘anber-feşān
Sünbül-āsā hoş yaqışmışdur perī-ruhsāra hatt

3 ba^czıları: ba^czılar E

4 vaşfında: vaşfuñ E

5 zülfi: zülf E, M, S; getirür: getirüp E // te’sīr: te’sīri C; faqat: nuqat M

451 30b C, 12a E, 81a M, 50b S

* Ġazel: - C, - E, - M

1 rāz: zār S

2 gördüm didüm encüm mi bu: şordum gülüp bir kez didi C, E//didi hep: zeyn olan C,E

3 perī: bir perī M, S

- 4 Kıl kalem çekmiş kıyās eyle iki ebrūları
Görinür ince hilāl ol şāhib-i nezzāra ḥatt
- 5 Ey Cesārī ḥalk-ı ʿālem itdügiçün iʿtibār
Ekşerī taʿlīk [u] rikʿa yazılır eşʿara ḥatt

452

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Vücūduñ āb [u] ḥāk [ü] bād [u] āteşle olup maḥlūt
Anı bu çār-ʿunşur terkibiyle itdi Ḥaḳ mażbūt
- 2 Münevver eyledi āfāk[1] ḥüsnüñ āfitāb-āsā
Cihāna zīb-i fer virdi mużiyyā enver-i mebsūt
- 3 N’ola zencīr-i sevdāya tolaşup ḳalsa bu diller
Senüñ bend [ü] duzağ-ı zülfüñ eyler ʿālemi merbūt
- 4 Kitāb-ı muşḥaf-ı ḥüsnüñde ḳaşuñ satır-ı bismildür
Siyāh ḥāl [ü] ḥaḫ-ı naḳşuñ dizilmiş güyā pür-menḳūt
- 5 Cesārī rāz-ı ḥikmetdür dehān açma bu esrāra
Ḥaḫā şādır olur şāyed dilüñde kıl sözüñ maḥbūt

452 30a C, 12a E, 81a M, 50b S

* Gazel: - C, Şarkı E, - M

1 bād: pāk E // terkibiyle: terkible M

2 enver: envār M; mebsūt: besūt E

3 duzağ: duzağūñ S; zülfüñ: zülf S

4 dizilmiş: dizmiş E; pür: bir C

El-kāfiyetü'z-Zā'

453

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Dilberā kı̇l 'āşıka mu'cize-dem izhār lafz
Ağzuñ esrārında muzmir āşıkāra var lafz
- 2 Tūṭi-veş eyle tekellüm gūş idem bir dem seni
La'l-i k̇andüm cāna lezzet baḥş ider tekrār lafz
- 3 Sensūñ ol baḥr-i kerem aşdāf eyle fem-i gūşād
Derc-i dendānuñda görinsün dürr-i şeh-vār lafz
- 4 Rāzıyam her emrūñe olsun dilinden bir cevāb
Ḥāṭır-ı maḥzūn-ṭab'um eyle istifsār lafz
- 5 Ey Cesārī va'de-i kālā-yı vaşl-ı yāra sen
Naḥd-i cān 'arz it ki yapar 'aḳıbet bāzār lafz

** El-kāfiyetü'z-Zā': Der-kāfiye-i Ḥarf-i Zā' C, Fī Ḥarf-i'z-Zā' E

453 - C, 12b E, 81b M, 51a S

1 mu'cize-dem: mu'ciz-dem E

2 gūş idem bir dem seni: istimā'-ı şavt idem E // cāna lezzet baḥş ider: gūş mengūş ola E

3 aşdāf eyle: aşdāfa itdüm E // görinsün: göster bir E

4 eyle: eyler E

454

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Bu dilde ki var ʿaşk ile nazm [u] eşer elfāz
Her ehl-i suḡan-dāna odur muʿteber elfāz
- 2 Mevzūn kelām besler olan şāʿir-i ġarrā
Göstermek için ʿāleme dürlü hüner elfāz
- 3 Āvāza gelüp naġme terennüm olur ise
Gūşuma şafā-baḡş ide dilde her elfāz
- 4 Bir ʿāşık-ı Ḥak ʿaşk ile cūş itdüġi demde
Şol baḡr-i hikemden çıkarur çok güher elfāz
- 5 Bir tütī-i āġāzeye meyl itdi Cesārī
Söyletdi faşīḡāne kelām [u] şeker-elfāz

455

Ġazel*

Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün

454 31a C, - E, 81b M, 51a S

* Ġazel: - C, - M

1 ki: - S; ʿaşk ile nazm: nazm ile ʿaşk C

3 ide: idemez C

5 kelām: dilüm C

455 31a C, 12b E, 81b M, 51a S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

- 1 Nedendür ʿāşıkānı daḥl idersün böyle ey vuʿāz
Giriftār eyledi ʿaşka beni ol ḥāfızu'l-ḥuffāz
- 2 Gehī naʿt-i Rasūl gāhī Ḥudā vaşfında dil meşğul
Füyüzāt-ı İlähiden eşerlerdür o nazm aʿvāz
- 3 Ğazel icād kılmak biñde bir zāta naşīb olmaz
Kemālāt ehlini ḥāb-ı cehilden Ḥaḳ ider ikāz
- 4 Hünerdendür kelām-ı dilde mevzūn eylemek böyle
Olaydı maʿrifet sende lisān eylerdüñ istiḥfāz
- 5 Cesārī münşeʿāt ṭabʿuma hiç olmaz mı istiḥsān
Bu meydān-ı suḥanda yok senüñ-veş bir şīrīn-elfāz

456

Ğazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Göñül eyler bahār eyyāmı ezhār [u] çemenden ḥazz
Olinmaz mı gül [ü] sünbül қaranfil nesterenden ḥazz

1 nedendür ʿāşıkānı: bendendür şāʿirānı E; daḥl idersin böyle ey: kürsīde daḥl ide her C // beni: bizi C

2 gāhī: gāh C, M, S; vaşfında dil meşğul: vaşfına meşğülüz C, vaşfına meşğülüm E //

İlähiden eşerlerdür o: İlähīdür eşerler dilde C, E

4 hünerdendür: hünerdür E; eylemek: beslemek E // eylerdüñ: iderdüñ E

5 münşeʿāt ṭabʿuma hiç olmaz mı istiḥsān: gel ḥalāvet-baḥş kıl nazm-ı şīʿāruñda C, münşeʿāt-ı ṭabʿuña

ʿālem pesend eyler E

456 31a C, - E, 82a M, 51a S

* Ğazel: - C, - M

1 eyyāmı: eyyāmını M; ezhār: geldükde C // nesterenden: nesterīnden M

- 2 Aķar Şu hŭb-Őġret ġn aĉarmıŐ Ādemŭn çab^cın
Nice ben eylemem bāġ iĉre serv [ŭ] yāsemenden ĥazz
- 3 Cemālin gŊsterŭp cānān tekellŭm nāz itdŭkĉe
Anı gŭŐ idŭp ūftāde kılur ĥulķ-ı ĥasenden ĥazz
- 4 Didi diķķatle yŭzŭme benŭm baķmak neden geldi
Didŭm ol yāra itmiŐdŭr ezel bu cān senden ĥazz
- 5 O Őŭhuŭ evc-i ĥŭsninde Őŭreyyā encŭmi ĥālin
GŊrŭp itdŭm temāŐā eyledŭm gāyetle andan ĥazz
- 6 Cesārī aşl-ı mevlŭdŭm benŭm Bender diyārıdur
Yanumda aŭnsalar anı ider dil ol vaşandan ĥāzz

457

Ġazel*

Me fā ^cī lŭn / Me fā ^cī lŭn / Me fā ^cī lŭn / Me fā ^cī lŭn

- 1 Dilā ^caŐıķlaruŭ ĥādrin bilen dilberden olur ĥazz
Tenezzŭl eyleyŭp kendi gelen dilberden olur ĥazz
- 2 Maĥabbet artar eksilmez derŭn-ı dilde bu serde
Tevāzu^cla temennālar ķılan dilberden olur ĥazz

2 yāsemenden: yāsemīnden S

3 anı: eger M

5 andan: senden C

6 ol: - M

457 - C, - E, 82a M, 51a S

* Ġazel: - M

- 3 Kırā'at eyleyüp münşe'āt [u] ṭab^c-ı eṣ^cārum
Nedür maḫṣūdumı bir bir bilen dilberden olur ḫazz
- 4 Felek ḫahriyla maḫzūn [u] ğam-gīn olduğum demde
Tesellī eyleyüp göñlüm alan dilberden olur ḫazz
- 5 Gözüm yaşın revān olduğını gördükde raḥm idüp
Hemān-dem dest-māl ile silen dilberden olur ḫazz
- 6 Niyāz [u] nāz[1] dil-dāruñ ḫalāvet-baḫṣ ider cāna
Benüm eşkālūme baḫup gülen dilberden olur ḫazz
- 7 Neme lāzım cihān içre benüm her gördüğüm dilber
Cesārī ol filān ibn-i filān dilberden olur ḫazz

El-ḫāfiyetü'l-^cAyn **

458

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Nağme-i nālem benüm yār itmeseydi istimā^c
Mevlevīler eylemezdi döne döne hīç semā^c
- 2 ^cAşḫ rāhında şavaş itdüm vücūd işbātına
Ol ṭabībüm gördi anı oldı ḫāle ittılā^c

3 bilen: bulan M

7 ibn: bin M

** El-ḫāfiyetü'l-^cAyn: Der-ḫāfiye-i Ḥarf-i ^cAyn C, Fī Ḥarfü'l-^cAyn E, - M
458 31b C, - E, 82b M, 51b S

- 3 İrgürüp maḫşūduma luṭf ile şād itdi beni
Ġuşşa [vü] ġamdan nizā^cı kıldum āḫir inḫitā^c
- 4 Keşf-i rāz itmem derūn-ı sırrımı bir kimseye
Bilürüm kim küllü sırrın cāveze 'l-işneyni şā^c
- 5 ‘Ālemūñ ālāyişinden fāriġ [ü] āzādeyem
Dehr içinde kimse ile eylemem ben hīç nizā^c
- 6 Her umūr-ı Haḫḫa tefvīz eyledüm ey dil bu dem
Rāzıyam نحن قسمنا ya hemīn itdüm ḫinā^c
- 7 Pertev-i ḫurşıdden mir’āt-ı ṭab^cum feyz alur
Ey Cesārī zāhir olur bu derūnumda şu^{cā}

459

Gazel*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Oldı cānā çün cemālūñ pertevi rüşen şu^{cā}
Baḫmaḫ ile ḫüsnüñe bir vech ile gelmez ḫinā^c

3 nizā^cı: nizā^c M, S

4 kim: çün M; küllü sırrın cāveze 'l-işneyni şā^c: “İkinci kişiye geçen her sır yayılır.”

6 نحن قسمنا: Zuhruf 43/ 32, meal: “Biz taksim ettik.”

459 32a C, 12b E, 82b M, 51b S

* Gazel: - C, - E, - M

1 rüşen: rüşenūñ M

- 2 Ārzū-yı ŧem^c-i ruḥsārın ider pervāne dil
Bāl [ü] per yandırmaq için rüz [u] ŧeb eyler semā^c
- 3 İftirāk-ı ŧavm-ı ḥicrūñ buldı cānā intihā
‘Īd geldi vaŧluña ırmek olur mı bī-nizā^c
- 4 Sen gibi yāra maḥabbet itdüğüçün ‘āŧıkuñ
Olmadı ağıyār ile hīç mācerāsı inḳıṭā^c
- 5 Ey Cesārī sevdüğüñ maḥbubuña gel açma rāz
Çün dinildi *küllü sırrın cāveze’l-iŧneyni ŧā^c*

460

Ġazel*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Derd-i ‘aşḳdan ey ṭabīb itmek degül kābil rücū^c
‘Aŧḳiyā olmağla ‘āŧıḳ ‘āleme bulur ŧüyū^c
- 2 ‘Aŧḳı izhār eyleyen gelsün suḥan meydānına
Ma^crifet ehinden aŧlā eylemem ḥavf [u] ḥuŧū^c

3 bī-nizā^c: nizā^c M

5 gel açma rāz: açma dehān E

küllü sırrın cāveze’l-iŧneyni ŧā^c: “İkinci kiŧiye geçen her sır yayılır.”

460 31b C, 12b E, 82b M, 51b S

* Ġazel: - C, - E, - M

1 derd-i ‘aşḳdan ey ṭabīb itmek degül kābil: ey göñül kābil degüldür eylemek ‘aşḳdan C, E //

olmağla ‘āŧıḳ ‘āleme bulur: olmağla ‘ālemde dil buldı C, olmaḳ için buldum ‘ālemde E; bulur: bu M

2 ‘aşḳı: ‘aşḳ C, E, M; meydānına: meydāneye M

- 3 Şā'irān-ı mağlaṭa hīç gūşuma itmez eşer
Şīr ileitse şavaşı başa çıkmaz bir sebū^c
- 4 Hoş dimem vardur maḥabbet meclisinde her zamān
Bāde ile pūr piyāle gün gibi eyler ṭulū^c
- 5 Ey Cesārī ni^cmet-i ḥ'ān-ı vişāl-i yār ile
Ekl [ü] şürb iden kimesne ḥaşre dek olur mı cū^c

461

Ġazel*

Fe 'i lā tūn / Fe 'i lā tūn / Fe 'i lā tūn / Fe 'i lūn

- 1 Kişi rāḥat idemez 'arız olur ise veca^c
Getürür 'aşıka aḡyār [u] 'adū ḥavf [u] ḥuşa^c
- 2 Dōstum āhīret a^cmāline dūnyāda şavaş
Tā ki 'uḡbāda ola maṭlabuñ ol beyn yasa^c
- 3 Şimden şoñra dilā sen yūri taḡvā yolına
Terk kıl nefis [ü] hevāyı olagör ehl-i vera^c

3 itmez eşer: kār eylemez S

5 yār ile: yārdan E // ḥaşre: ḥaşr E, S; mı: - M

461 - C, 13a E, 83a M, 51b S

* Ġazel: - E, - M

2 'uḡbāda ola maṭlabuñ ol: maṭlūbını sen eyleyesün E

3 taḡvā: taḡvāya E // hevāyı: hevāya E, hevānı M

- 4 Rāzı ol نحن قسمنا ya naşībūñ gözle
Hāy hūy fā'ide virmez ne gerek böyle ʔama^c
- 5 Ey Cesārī bir uşūletle sen ol yāra ʔarīb
Gice gün baʔmak ile gelmez o dīdāra ʔına^c

462

Ġazel*

Fā ʔi lā tūn / Fā ʔi lā tūn / Fā ʔi lā tūn / Fā ʔi lūn

- 1 Ey benüm yār-ı güzīnüm elvedā^c āh elvedā^c
Şeh-levendüm nāzenīnüm elvedā^c āh elvedā^c
- 2 Hāret oldum ʔūṭī-veş güftāruñı gūş itmege
Ey leb-i nuṭṭ-ı şīrīnüm elvedā^c āh elvedā^c
- 3 İftirāṭuñla ʔarañudur cihān bu ʔaynuma
Ey münevver meh-cebīnüm elvedā^c āh elvedā^c
- 4 Hep hayāl oldı senüñle şād [u] handān olduĝum
Şimdi ben zār u hazīnem elvedā^c āh elvedā^c
- 5 İştıyāṭuñ itdi cānā bendeñe zār [u] zebūn

4 naşībūñ gözle: ne ise saña gelür E // hūy: hū M, S; ne: - M

نحن قسمنا: Zuhruf 43/32, meāli: “Biz taksim ettik”

5 sen: - E

462 - C, 12b E, 83a M, 52a S

* Ġazel: - E, - M

1 elvedā^c āh: āh elvedā^c M

4 şād: şāh M

Güş kı1 āh [u] enīnüm elvedā^c āh elvedā^c

6 Bilmedüm ben ġāfilin çıkdum diyār-ı ġurbete
Ĥayf yād ilde mekīnem elvedā^c āh elvedā^c

7 Bir Cesārī kem-terem cānā Ĥudādan isterüm
Olasuñ ^cayne'l-yakīnüm elvedā^c āh elvedā^c

463

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

1 Yüri her rüz [u] ŧeb ^caksine devvār eyleyen ţālī^c
Yüri esrārımı bu ħalkā izhār eyleyen ţālī^c

2 Diyār-ı ġurbetüñ ħahrın çeküp yārdan ba^cīd oldum
Yüri bī-ħad beni bu derde düşvār eyleyen ţālī^c

3 Muħāl oldu bu ^cālemde baña āsūde-ħāl olmağ
Yüri dā'im beni bir ŧāhib-efkār eyleyen ţālī^c

4 Yüri hicr [ü] firāk ile beni ħan aġladup dā'im
Dü çeŧmüm yaşını ırmağ [u] enhār eyleyen ţālī^c

5 iştiyākuñ: iştiyāk E; bendeñe: bendeni E; zebün: ħazīn M, S

6 : - M

463 - C, - E, 83a M, 52a S

* Ġazel: - M

- 5 Cesārī bāy [u] ednāya ezel ser-keşlik eylerken
Anı dehr içre şimdi ʿabd-i nāçār eyleyen ṭālīʿ

464

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Seyr iderken dehri yoğ [u] vara oldum muṭṭalīʿ
Yaʿni kim ol Şāniʿ [u] Settāra oldum muṭṭalīʿ
- 2 Çın seherde şaʿşaʿa virdi cihānuñ yüzine
Bir cemāl-i maṭlaʿuʿl-envāra oldum muṭṭalīʿ
- 3 Genc-i hūsnine niķāb itmiş muṭalsam zūlfini
Şekl-i ejderhā-yı gīsū māra oldum muṭṭalīʿ
- 4 Rūma çıkmış leşker-i hāl [ü] Habeş Hindūları
Bir fesād üzredür ol esrāra oldum muṭṭalīʿ
- 5 Ey Cesārī bildüm anuñ kaşdı ʿaşkuñ nārına
Sīnemi yakmak diler dil-dāra oldum muṭṭalīʿ

El-ķāfiyetü'l-Ġayn**

464 - C, - E, 83b M, 52a S

* Ġazel: - M

1 Settāra: Teʿālānuñ sırrına M

465

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dôstlar gül yüzlü yārum gitdi elden hey dirîğ
Nāzenīnüm şeh-süvārum gitdi elden hey dirîğ
- 2 Kimlere ben dād [ü] feryād ideyüm hālüm bile
Hem enīs [ü] ğam-ğüsārum gitdi elden hey dirîğ
- 3 Çarḥ-ı devrān-ı felek itdi baña ğaddārлық
Āh kim hep külli varum gitdi elden hey dirîğ
- 4 Ğam degül dīvāne dirse ḥalk-ı ʿālem hep baña
Çün benüm nāmūs [u] ʿārum gitdi elden hey dirîğ
- 5 Ben ğarīb [ü] derd-mendi kimseler itmez sūʿāl
Ey Cesārī iʿtibārum gitdi elden hey dirîğ

466

Ğazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Çande dilberler ider ise eger mesken durağ

** El-ķāfiyetü'l-Ğayn: Der-ķāfiye-i Ḥarf-i Ğayn C, Fī Ḥarfü'l-Ğayn E, - M

465 - C, - E, 83b M, 52a S

466 32b C, - E, 83b M, 52a S

* Ğazel: - C, - M

1 çanda dilberler ider ise eger: dilberā Bağdadda ger itdünse C //merāḥil olmaz andan: yaķın olmaz göñül senden: C

‘Āşıkā menzil merāḥil olımaz andan ıraġ

- 2 ‘Aşık idelden bu derūnumda benüm mekş [ü] karar
Oldı ey Leylī-şıfat Mecnūn dile daġ üstü bāġ
- 3 Meskenetle reh-güzārında seni bekler turur
Ser-be-düş olmış benefşe sünbülün boynında baġ
- 4 Mişl-i altun beñzi hasretle şarardı şoldı gör
Lāle reng-āmız olup baġrında yaġdı tāze dāġ
- 5 Nūr-ı dīdem hāneye teşrīf iderseñ gice gel
Şu‘le virmez dirler anı gündüzün yanan çerāġ
- 6 Bülbülündür gülşen-i ‘aşkıında nāle zār ider
Bu Cesārīnün kelām-ı nazmına gel tut kulaġ

467

Ġazel *

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Nār-ı ‘aşka yaġmayınca cān mānend-i çerāġ
Deste girmez vuşlat-ı cānān mānend-i çerāġ

2 ‘aşk: ‘aşkuñ C; bu: - C

3 baġ: dāġ C

4 beñzi: vech C // reng-āmız: reng-ā-reng C; yaġdı: yaġmış C

5 : - C, 6 S

6 : 5 C, S

467 32b C, 13a E, 84a M, 52b S

* Ġazel: - C, - E, - M

1 mānend-i: cānından E // deste: ele C, E

- 2 Aşılıp mum gibi yanında o şūh-ı nev-resūñ
Hānesinde olagör mihmān mānend-i çerāğ
- 3 İdeyüm dirseñ eger şubħa degin seyr-i cemāl
Her gice bezminde ey dil yan mānend-i çerāğ
- 4 Yüregüñ yağı erirse dime hālūñ kimseye
Olmayayum dir iseñ destān mānend-i çerāğ
- 5 Ey Cesārī hālūmi cānān bilsün dir iseñ
Yağ serüñde āteş-i sūzān mānend-i çerāğ

468

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Naʿra ursam ger bülend-āvāz ile ayağ ayağ
Ṭaʿn kılmazlar beni mecnūn dile yokdur yasağ
- 2 Bāde-i ʿaşq-ı İlāhī ile sekrānam bu dem
Ġam degüldür meskenüm olur ise dağ üstü bāğ
- 3 Yokdur ṭaʿn-ı ʿadūdan zerrece bāküm benüm
Şādık ʿāşıklardanam bu ʿaşqdan itmem ferāğ

3 şubħa: şubħ E

4 : - M; yüregüñ: yüregüme C; yağı: yağ E; erirse: urursa E // olmayayum: olmayam E

5 bilsün: eylesün E

468 32b C, - E, 84a M, 52b S

* Ġazel: - C, - M

2 sekrānum bu dem: sekrān olmuşum C

3 : 4 C; yokdur: yokdur M; ṭaʿn: zerre C

- 4 Hâk beni çün eyledi bir şâ^cir-i şîrîn-mağâl
Yâr vaşfın söylerüm mâdem vücûdum ola şağ
- 5 Ey Cesârî çün dile yakdum mağabbet şem^cini
Nûr-ı Hâkka yanarum her gice mânend-i çerâğ

469

Ġazel*

Me fâ ^cî lün / Me fâ ^cî lün / Me fâ ^cî lün / Me fâ ^cî lün

- 1 Bu murğ-ı cân(ân)[1] şayda [dilber] itmiş rûda kâkül bağ
^cAceb bilsem dutabilür mi muhkem şuda sünbül bağ
- 2 Dolaşdum lâle-zârı ^cârîz-ı dil-dârda gördüm
Ne ra^cnâdur açılmış hoş karanfil tâze bir gül bağ
- 3 Duzağ-ı zülf-i dilberde dutulur murğ-ı cân ammâ
Niçün dutmaz gül-istân-ı mağabbet içre bülbül bağ
- 4 Cünûn-âsâ ben ol zencîr-i ^caşka kayd [u] bend oldum
Bu sevdâ özge sevdâdur güşâd olmaz o müşkil bağ
- 5 Cesârî esb-i hâmem n'ola irse menzil-i kâma
Benüm añladuğum tutmaz hîç aslâ tab^c-ı düldül bağ

4 : 3 C; mağâl: edâ C

5 yakdum: yakduñ C // nûr-ı Hâkka yanarum: yan yağıl bir yâr için C

469 - C, - E, 84a M, 52b S

* Ġazel: - M

El-ḳāfiyetü'l-Fā'

470

Fā' i lā tün / Fā' i lā tün / Fā' i lā tün / Fā' i lün

- 1 Ey dil itmez saña çün yār va^cd-i vaşlından hilāf
Gözle eşref sā^cati anuñ ile ol sīne şāf
- 2 Uğrama zinhār ol fi^cl-i şen^cüñ semtine
Nev-^carūs-ı dehr ile olmağ ne lāzımdur zifāf
- 3 Menzil-i maḳşūda irmekse murāduñ mā-ḥaşal
Hācı-veş yāruñ cemāli beytini eyle tavāf
- 4 Nüş ḳıl şol zemzem-i la^clin şafādan çekme el
Merve ḥaḳḳı cürm [ü] ^cişyānuñ Hudā eyler mu^cāf
- 5 Ey Cesārī fikr [ü] endişem budur leyl [ü] nehār
Maḥfil-i ^caşḳında yāruñ ḳurabilsem i^ctikāf

471

Ġazel*

Meḳ' ū lü / Me fā' i lü / Me fā' i lü / Fa' ū lün

** El-ḳāfiyetü'l-Fā': Der-ḳāfiye-i Ḥarf-i Fā' C, Fī Ḥarfü'l-Fā' E, - M

470 33a C, 13a E, 84b M, 52b S

1 ey dil itmez saña çün yār va^cd-i vaşlından: saña çün yār eylemez va^cd-i vişālinden C, yār saña çün eylemez va^cd-i vişālinden E // gözle eşref sā^cati anuñ ile: nūr-ı çeşmüm gözle eşref sā^cati C, E

2 ol: sen E

3 cemāli: cemāl C, M, cemālin S

4 Merve: mürde E

471 33a C, - E, 84b M, 52b S

* Ġazel: - C, - M

- 1 Bir kûşe-i vahdetde dilâ eyle tevaḳḳuf
Rızkuñ gelür elbet aña sen çekme te'essüf
- 2 Va^cd itdüh ise tuhfe-i cânı sen o yāra
Ḳavlinde durup itme şaḳın va^cde teḥallüf
- 3 Ger bendesi olduñ ise bir şāh-ı cihānuñ
Hiżmetde ḳuşūr eyleme lâzım mı tekellüf
- 4 Ḳat^c eyleme ümmīdini tā kim ire luḫfi
^cĀşıklara her bār olur āşār-ı telatṫuf
- 5 Vaşf eyle gehī ḥālühni nazm ile Cesārī
Gāhice ḥaḳīḳat gözedüp söyle taşavvuf

472

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Benüm ma^cnā-yı nazmum añlar elbet ^cālem-i eşrāf
Rumüz-ı nükteyi tefhīm ḳılur ol şāḥib-i keşşāf
- 2 N'ola ^caşḳ-ı İlähīyle derūnum olsa ger memlū
Ḥabību'llāhuñ oldum ben o na^ct-ı pākine vaşşāf

1 bir: bu C

2 itdüh: itseñ M // ḳavlinde: ḳavline C; durup: dur C, ṫurup S

5 eyle: - M

472 - C, - E, 84a M, 52b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 3 Temāşā itdügüm dehr içre maşnū^c-ı Hudādur hep
Bilür bu hüsn-i hālūmden benüm her şā^cir [ü] eşnāf
- 4 Şikeste-dil faķīri sen idersūñ luţf ile ihyā
Virür ecr ü mükāfātın saña Mevlā muzāf iz^cāf
- 5 Mihenk-i tab^ca ur kālūñ anı bir hoş^c ayar eyle
Cesārī tā pesend ide zer-i manţūkuña şarrāf

473

Ġazel*

Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün

- 1 Tīr-i cevruñ zebūn itdi beni ey nev-civān inşāf
Taḥammül idemez oldu bu pīr-i nā-tüvān inşāf
- 2 Benüm zār [u] fiġānumdan cihān hep^c āciz olmuşdur
Saña aḥyāl-i hālüm eyledüm bir bir beyān inşāf
- 3 Kerem kıl bende-i nāçizüñe raḥm eyle sultānum
İki ırmaġ-veş aķar gözümdeñ kan revān inşāf

3 Hudādur: ġidādur M
4 mükāfātın: mükāfātı M
473 33a C, - E, 84b M, 53a S
* Ġazel: - C, - E
2 : 3 C; zār: nāle C // beyān: āyān C
3 : 2 C

- 4 Vişālũñ dilde maḵşũdum beni dũr itme ḵapuñdan
Mũrũvvet ŧefḵat eyle vaḵtidũr cānā amān inŧāf
- 5 Cesārĩ kem-terũndũr hũrrem olur iltifātuñla
Anĩ ben isterũm Mevlā saña virsũn hemān inŧāf

474

Ġazel*

Meḑ ʿũ lũ / Me ḑā ʿĩ lũ / Me ḑā ʿĩ lũ / Fa ʿũ lũn

- 1 Bu ḵarḑ-ĩ felek devrine devrānĩna yuf yuf
Seyrānĩna ol sebʿa-ĩ seyyārĩna yuf yuf
- 2 ʿĀŧıḵları taḑdĩr ile tekdĩr iderler
Halkũñ sitem ũ cevrine āzārĩna yuf yuf
- 3 Ŭlfetde ola ŧubḑ [u] mesā yār ile aġyār
Ol meclise yuf yārĩna aġyārĩna yuf yuf
- 4 Zāhid bize hep ḵehre eger geḑdũgi demde
Her bār anuñ ḵehre-ĩ murdārĩna yuf yuf
- 5 Ḷũn ḵavl-ĩ derũnum vaʿde iḵrārĩna ḑurmaz
Olsun o ŧehũñ vaʿdine iḵrārĩna yuf yuf

4 kapuñdan: bābuñdan C, M

474 - C, - E, 85a M, 53a S

* Ġazel: - M

4 geḑdũgi: ḵekdũgi M

5 vaʿde iḵrārĩna: vaʿde vũ iḵrārĩna M

- 6 Kālā-yı vişāle dil [ü] cān naḳdini almaz
Yuf eyle Cesārī yuf o bāzārına yuf yuf

475

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Meḥ fā ʿī lü / Meḥ fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey bād idicek sevgili cānānuma teşrīf
Bir kez dimedüñ eylesün ol cānuma teşrīf
- 2 Mey nüş iderüm ʿaşḳ ile bir ḥayli zamāndur
İtmez mi ʿaceb meclis-i devrānuma teşrīf
- 3 Maḥzūn dilüm maḳdem-i pāk ile olur şād
Nāgāh eger kılsa benüm yanuma teşrīf
- 4 Var bād-ı şabā yārumı kııl ḥāneye daʿvet
Şāyed ki ider luṭf ile meskānuma teşrīf
- 5 Gül-zār-ı cemāline olam bülbül-i şeydā
İʿzāz ile itsün dil-i nālānuma teşrīf
- 6 Üftāde gedādur hele ʿālemde Cesārī
Lāzımdur ide cümlesi yārānuma teşrīf

475 33b C, 13a E, 85a M, 53a S

* Ġazel: - C, Ḳalenderī E, - M

1 bād: yād M

2 devrānuma: rindānuma M, S

4 ider: ide C, E

5 şeydā: gūyā E // ile: - C

6 : - E

El-kāfiyetü'l-Ḳaf**

476

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Oldum ey dil ben nice demden berü maḳrūn-ı ʿaşḳ
Baña gösterdi ruḥın yār eyledi meftūn-ı ʿaşḳ
- 2 ʿAndelīb-āsā fiġān [u] zārumı ʿayb eylemeñ
Nev-güşād oldı cihāna gonca-i maẓmūn-ı ʿaşḳ
- 3 Ḥamd ola gitdi derūndan ġuşşa [vü] ālām [u] ġam
Ḥaşılı geldi meserret olmuşum memnūn-ı ʿaşḳ
- 4 ʿAşḳ-ı Leylī ile şahrā semtini gezdüm ezel
İtmeye mi vāşıl-ı Mevlā bu ben Mecnūn-ı ʿaşḳ
- 5 Ey Cesārī özge tertīb-i Felāṭūn eyledi
Ben gedāyı ʿālem içre keyfice maḳcūn-ı ʿaşḳ

** El-kāfiyetü'l-Ḳaf: Der-ḳāfiye-i Ḥarf-i Ḳaf C, Fī Ḥarfü'l-Ḳaf E, - M

476 34b C, 13a E, 85b M, 53a S

* Ġazel: - C, - M, - S

1 oldum ey dil: olmuş idüm E; berü: beri M // baña gösterdi ruḥın yār: yār gösterdi cemālūñ E

2 cihāna: cihānda C, E

3 derūndan ġuşşa: derūnumdan benüm E

4 Leylī: Leylā E; ile: gibi C, E; şahrā semtini gezdüm ezel: şahrālarda cūnbān eylerüm C,E, şahrā semtini gezerdüm ezel

M // itmeye mi vāşıl-ı Mevlā bu ben: çünki ol Mevlāya vāşıl eyledi C,E, itmeye mi vāşıl-ı Mevlā beni S

477

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Çeşm-i dil-i inḡāra şafā geldüñ ey ĩāşık
Şol meclis-i ihḡāra şafā geldüñ ey ĩāşık
- 2 Oldı saña erbāb-ı maġārif müteraḡḡıb
Ķāmetüñi ihḡāra şafā geldüñ ey ĩāşık
- 3 Fehm itmededür dilde rumūzāt-ı kelāmuñ
Bir vāḡıf-ı esrāra şafā geldüñ ey ĩāşık
- 4 Çalındı bu dem gūşuma hoş sāz [u] maḡabbet
Şāġırlıḡı iḡrāra şafā geldüñ ey ĩāşık
- 5 Olsa n'ola dā'im saña hem-dem bu Cesārī
Ķaşḡ-ı kerem-āşāra şafā geldüñ ey ĩāşık

478

Ġazel*

Fā ĩ lā tün / Fā ĩ lā tün / Fā ĩ lā tün / Fā ĩ lün

477 - C, 13b E, 85b M, 53a S (Derkenar)

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

2 oldı: olup E // ḡāmetüñi: kāmılüñi E

478 34b C, 13b E, 85b M, 53b S

* Ġazel: - C, - M

- 1 Āh kim pīrūmden aṣlā nazra-i im^ʿān yok
Baña himmet dād ider bir ṣāhib-i iḥsān yok
- 2 Lāle-veṣ yakdum derūna bātınımla tāze dāğ
Dir görenler zāhirūmde āteṣ-i sūzān yok
- 3 ^ʿAṣḡ u sevdā vü maḥabbetden eṣer göstermege
Baña hem-dem zāt-i pāk olan muḥibb bir cān yok
- 4 Yār [u] aḡyār ile dā'im aṣinālīk mūmteni^ʿ
Bende ḥāl ^ʿarz itmege sulṭānuma imkān yok
- 5 Dīde-i ^ʿibret ile kıldum nazār bu ^ʿāleme
Ḥaḡdan özge ḥalk-ı ^ʿālemde ulu seyrān yok
- 6 On sekiz biñ ^ʿālem ile oldı cismūm müctemi^ʿ
Benden özge işbu ṣun^ʿ-ı Ḥāliḡa ḥayrān yok
- 7 Bāde-i ^ʿaṣḡ-ı İlāhī ṣöyle mest itdi beni
Vālih [ü] ḥayrān(am) serūmde ^ʿakl yok iz^ʿān yok
- 8 Tābi^ʿ-i nefis [ü] hevāyam bende yok ṣālih ^ʿamel
Pīrlige baṣdum ḡadem ḥayfā bana meydān yok

1 himmet dād ider bir: ey dil himmet eyler C, dād-ı himmet eyler E

3 hem-dem: himmet E

4 sulṭānuma: sulṭānum E

5 dīde-i ^ʿibret ile kıldum nazār bu ^ʿāleme: ḥāy hūy-ı ^ʿāleme ^ʿibret ile kıldum nazār C, E, dīde-i ^ʿibret ile nazār kıldum bu ^ʿāleme S // ḥalk-ı ^ʿālemde: dīdeme ḥiç bir C, E

6 müctemi^ʿ: mūmteni^ʿ S // ḥāliḡa: ^ʿāleme C, E

7 : - M, - S

8 : - M, - S; tābi^ʿ: beri^ʿ E

- 9 Yükletilmiş kârbân dâ'im konup göçmekdedür
Mülk-i fânide ebed kâ'im olur mihmân yok
- 10 Ey Cesârî tılsımât-ı a'zamam ben âşikâr
Cümle esrâr-ı dile nuḡk itmege fermân yok

479

Gazel*

Meḡ ũ lü / Me fâ ĩ lü / Me fâ ĩ lü / Fa ũ lün

- 1 Hoş besle bu dem nazm-ı ġazel-h'ānuñı ĩāşik
Tā söyleyeler şöret ile şānuñı ĩāşik
- 2 Yārāna şafā bahş idegör sâz [u] sözüñle
Güş eyleyeler şavt-ı hoş-elhānuñı ĩāşik
- 3 Baġ sağ [u] şola ehl-i suhan meclisidür bu
Gözet edebi ĩādet [ü] erkānuñı ĩāşik
- 4 Ben fahr iderüm şāĩir-i meydān ile söyleş
Şevġ eyle hemān sür dem-i devrānuñı ĩāşik
- 5 Ammā ki ġurūr itme şaġın nazmuñ ile sen
Tā kim bulasuñ mātā bir imkānuñı ĩāşik

9 : - M, - S

10 a'zamam ben: a'zam olmuş C, E

479 - C, - E, 86a M, 53b S

* Gazel: - M

- 6 Ger gülşen-i kıuds olmak ise dilde merāmuñ
Bir yāra fedā eyle ser ü cānuñı ‘āşık
- 7 Hoş cünbüş ider ‘arşada üftāde Cesārī
Sen dahı getir şevke bu yārānuñı ‘āşık

480

Ġazel*

Mef ‘ū lü / Me fā ‘ī lü / Me fā ‘ī lü / Fa ‘ū lün

- 1 Cānān ile biz ‘ālem-i ma‘nāda buluşduk
Nāşī yok idi arada tenhāda buluşduk
- 2 Kırıldı kaçan bezm-i elest ol ulu dīvān
İkrār-ı Hakkā meclis-i kübrāda buluşduk
- 3 Rūhü’l-kudüsün ādeme nefh itdügi rūhuz
Ey zāt-ı muşavver biz o eşnāda buluşduk
- 4 ئن emri ile ‘ālemi Hakk eyledi izhār
Bir hālde idük menzil-i ihfāda buluşduk
- 5 Dīdārını görmek idi maqşūd-ı Cesārī
Bir yāra olup ‘āşık-ı üftāde buluşduk

6 dilde: -de M // ü: - M

480 33b C, - E, 86b M, 53b S

* Ġazel: - C, - M

3 o: ol C

4 ئن: Bakara 2/117, meāl: “Ol!”

481

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Dirlerse n'ola dehrde bülbüllere ĩāşık
Olmışdur o bī-çāreler ol gül-tere ĩāşık
- 2 Her şahş[1] birer ḡāl ile Ḥaḡ ḡıldı tesellī
Tüccār kimi olmada sīm ü zere ĩāşık
- 3 Dendānuña dürr laĳlūne yāḡūt dimiş var
Şarrāf-ı cihān olmaya mı gevhere ĩāşık
- 4 Pervāne-şıfat dolanurum şemĳ-i cemāle
Oldum yine bir māh-liḡā peykere ĩāşık
- 5 Gel ism-i Şabūrı yüri vird eyle Cesārī
Çün eyledi Mevlā seni bir dilbere ĩāşık

482

Ġazel*

Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün

481 34a C, 13b E, 86b M, 53b S

* Ġazel: - C, Ḳalenderī E, - M

2 kimi: gibi C; ü: - E, M, S

3 yāḡūt: yaĳūt S // gevhere: gevher M

4 dolanurum: ṡolanurum C, E; cemāle: cemālūñ C, M, S // peykere: beñze E

482 - C, - E, 85b M, 53b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 1 Nedür maḥbûb olanlarda dilâ zârlık sitem-kârlık
Ki itmezler ʿaceb ʿaşıklara yârlık vefâ-dârlık
- 2 Bu ḥâlet anlara yâ Rab nuḥûset baht [u] ṭâlîʿ mi
Sipîhr-i dūna mı ḵaldı ide ya böyle ḡaddârlık
- 3 Tıfl-ı nev-reste olsa fî zamâne dil-rübâsı hep
İderler vaʿde-i kemmûn ḵılurlar dürlü ʿayyârlık
- 4 Metâʿ-ı vaşla ben cân naḵdi taḵdîr-i bahâ itdüm
Dirîḡâ uymadı gitdi o dil-dâr ile bâzârlık
- 5 Cesârî cevri dilberden çekerdüm el ayaḡ ammâ
Ḳatı müşkildür olmaḡ ʿâlem içre hâl-i düşvârlık

483

Ġazel*

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

- 1 Niçün dil âh ḵılmazsuñ ki bunda ḥûb cemâlûñ yoḡ
Vişâl ümmîd itdügüñ senüñ ol ḥasb-i ḥâlûñ yoḡ
- 2 Mecâzîdür maḡâlûñ ḡuşuma girmez be hey ʿaşıḡ
Ḥaḡîḡat pîrine âyâ nedendür imtişâlûñ yoḡ

1 ʿaceb: - M

483 - C, - E, 86a M, 53b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 âh: - M

- 3 ʿAlā'ı̄kdan ḥalāş itmeklige cehd it girībānı
Tārīkat semtine ʿazm itmege kaşd-ı me'ālūñ yok
- 4 Yürı dergāh-ı ʿaşkı bul yüzüñ sür āsitānına
Saña ḥayf [u] te'essüf dilde nazm ile kemālūñ yok
- 5 Cesārı eylesün himmet saña pīrān-ı ʿaşk olan
Civānlar ile ülfet itmege bir hoş ḥişālūñ yok

484

Ġazel-i Muşanna^{c*}

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Āteş-i ʿaşk-ı Hudā bülbüdedür gül-terde yok
Müşg-i şeb-büy-ı şafā kāküldedür ʿanberde yok
- 2 Meclis-i ʿirfān içinde şevk-i yār ile müdām
ʿĀşıkā keyfiyyet ammā müldedür sāğarda yok
- 3 Bir dem içre irgürür ʿāşıkları maşşūdına
Cünbüş-i bād-ı şabā düldüdedür aşkarda yok

4 āsitānına: āsitāna S

5 ile: - M

484 34a C, 13a E, 86b M, 54a S

* Ġazel-i Muşanna^c: - C, - E, - M

1 şafā: - M, S

2 sāğarda: sāğara M

3 irgürür: irgür E

- 4 İr ile kıldı mu^çat^çtar her dimāğ-ı ^çāşığı
Şol mu^çat^çtarlık ser-ā-pā fülde^çdür katmerde yok
- 5 Ey Cesārī mū-miyān-ı yāra kıldum hoş nazar
Ka^çtl-i ^çuşşāka ^çatā püskülde^çdür ha^çnce^çerde yok

485

Ġazel*

Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lün

- 1 Sevmek ister gönlüm ammā hoşça bir dilber de yok
Pek beyāz olmazsa bāri bir şīrīn esmer de yok
- 2 Çār-sūyī büsbütün gezdüm tıraş olmak için
Ta^çuma lāyık benüm bir tāzece berber de yok
- 3 Ey harābāt erleri hālüm nice olsa gerek
Keyfüm icrā itmege hīç bāde-i a^çmer de yok
- 4 Diñlemez ma^çbūb olanlar dilde eş^çār [u] ğazel
Anları şayd itmege āh elde sīm [ü] zer de yok
- 5 Ey Cesārī defter-i ^çuşşākı süzdüm cümle hep
Aradum ismüm benüm var mı diyü defterde yok

4 ^çāşığı: ^çāşık E

5 mū: bu M

485 - C, - E, 87a M, 54a S

* Ġazel: - M

1 beyāz: niyāz M

2 ta^çuma: ta^ça M; bir: - M

486

Gazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dôstum ʿibret ile bu ʿâlem-i mefrûka bak
Gün-e-gün halk eylemiş Hâk cümle-i mahlûka bak
- 2 Hastedür tab^c-ı mecâzum ey tabîb ister devâ
Kıl terahhüm hâlûme derd-i dil-i mesbûka bak
- 3 Kısmetüñ نحن قسمنا dandur elbetde gelür
Hâzık [u] mahzûka bakma Hazret-i Rezzâka bak
- 4 ʿAşk âşârı görünür bir yire geldügi dem
Dürlü hâlet bahş olur şol ʿâşık u maʿşûka bak
- 5 Ey Cesârî maʿni-dâr-ı nazmumı şanma tehî
Nazra-i imʿân kıl her nükte-i manţûka bak

487

Gazel*

Me fâ ʿî lūn / Me fâ ʿî lūn / Me fâ ʿî lūn / Me fâ ʿî lūn

486 - C, - E, 87a M, 54a S

* Gazel: - M

1 gün-e-gün: güne güne M

3 نحن قسمنا: Zuhuf 43/32, meâl: "Biz taksim ettik." // Hazret-i Rezzâka: rezzâk merzûka S

487 35a C, - E, 87b M, 54a S

* Gazel: - C, - M

- 1 Efendüm Hâzret-i Mevlâ saña virmiş kemâl ancak
Nazîrüh görmedüm aşlâ tamâm sende cemâl ancak
- 2 Yüzüh gören kişi güldi kapuñda ber-murâd oldu
Emenler tâze cân buldı lebüh âb-ı zülâl ancak
- 3 Efendüm dâmenüh tutdum reh-i aşka düşüp gitdüm
Gice vaşluñı fikr itdüm baña hâb hayâl ancak
- 4 Ruhuñdur bir gül-i ra'nâ lebühdür bâde-i hamrâ
Bu nazmumdan benüm cânâ murâdum hasb-i hâl ancak
- 5 Geçilmez vech-i ahsenden kesilmez dest dâmendenden
Cesârîñüh begüm senden murâdı bir vişâl ancak

488

Ġazel*

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Ey gönül gel yok yire sen eyleme da'vâ-yı aşk
'Âşık olan 'âlem içre eylemez gavgâ-yı aşk

1 kemâl: cemâl C // aşlâ: hâlâ C; cemâl: kemâl C

2 güldi: - M

3 vaşluñ: vaşlatı C

5 geçilmez: çekilmez C

488 - C, - E, 86b M, 54a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 2 K̇udret olmaz ʿāşıkānda nice daʿvā eyleseñ
Cezb idüp maʿşuk ʿaqlın mest ider şahbā-yı ʿaşk
- 3 Çünkü ʿāşıkısuñ nedür bu sendeki hubb-i sivā
İtdürür terk-i sivā ʿāşıklara sevdā-yı ʿaşk
- 4 Ğayr-ı maʿşukı yakup maḥv eyle dilden ʿaşk ile
Tā ki senüñ kalbünü zer eylesün kimyā-yı ʿaşk
- 5 Ey Cesārī cām-ı ʿaşkı yār elinden eyle nüş
Tā urasuñ katreye emvācını deryā-yı ʿaşk

489

Ğazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bülbül-i şūrīde-āsā olmışum şeydā-yı ʿaşk
Eyledi āhir beni Mecnūn-şıfat Leylā-yı ʿaşk
- 2 Şīve-i maḥbūba her ān dil taḥammül itmeyüp
Fāş idüp esrārum itdi ʿāleme rüsvā-yı ʿaşk
- 3 Yok yire taş atmasun taʿn eyleyüp ʿālem baña
Seng-i peyk-i vuşlat atdı baña bu sevdā-yı ʿaşk

4 kalbünü: kalbi M

5 ʿaşkı: ʿaşk M

489 - C, - E, 87a M, 54a S (Derkenar)

* Ğazel: - M

- 4 El çeküp hubb-i sivādan terk [ü] tecrīd olmuşum
Cezbe-i Kāf içre hem-dem oldu bu ʿankā-yı ʿaşk
- 5 Ben Cesārīyem *ne-mī-dānem yecūzun lā yecūz*
Sākī-i bezm-i ezelden içeli şahbā-yı ʿaşk

490

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Gel ey dil bu ne sırdur rāh-ı Hākka intikālün yok
Yürürsün hep mecāzīde hākīkat hoş hişālün yok
- 2 Bize bezm içre daʿvā-yı müzekkerden dem urursün
Peder mīrāsıdır sen zen-perestsün gayrı hālün yok
- 3 Teʿessüf çekme rām olmaz saña ʿālemde bir dilber
Yolında şu gibi şarf itmek için elde mālün yok
- 4 Ġazel icādına māʿil ʿacāʿib büʿl-hevessün sen
Düzersün çok kelām ammā ki maʿnā vü meʿālün yok
- 5 Maʿārifler yanında māt olursün çokça açılma
Tekellüm kıılma haşmāne o nuṭka bir mecālün yok

5 *ne-mī-dānem*: “Bilmiyorum”; *yecūzu lā yecūz*: “Câizdir ya da câiz değildir.”

490 34a C, Cönk 92, - E, - M, - S

* Ġazel: - C

1 hep: - C

3 rām olmaz saña ʿālemde bir dilber: saña rām olmaz bu ʿālemde dilberler Cönk 92

4 ʿacāʿib: ʿaceb Cönk 92

5 çokça: çok C // o: ol Cönk 92

- 6 Lisānuñdan çıkan sözler kaması derme çatmadur
Bize ʿarz-ı tefāhür kılma añlandı kemālũñ yok
- 7 Oquyup ʿilm-i űiʿrũñ fennini tekmil itmiűsũñ
Cesārĩ hũle bābında senũñ hĩç bir miűālũñ yok

El-kāfiyetũ'l-Kef**

491

Ġazel*

Fā ʿi lā tũn / Fā ʿi lā tũn / Fā ʿi lā tũn / Fā ʿi lũn

- 1 Hāmdũli'llāh yaza irdũk seyri biraz eyledũk
Hoű teferrũc itmege bālāya pervāz eyledũk
- 2 Bũlbũl-āsā fem gũűāde eyleyũp gũlűānda hũ
Ġoncalar vaűfina űiʿre dilden āġāz eyledũk
- 3 Çalınup sāz maĥabbet gũű itdũk biz o dem
Kendũmũz ol ĥālet ile űevk-i dem-sāz eyledũk
- 4 Maĥűadı açılmaĥ idi bize ol beste-dehen
Rāz iűűā itmeyũp dũndũk hem aġmāz eyledũk

6 kılma: itme Cönk 92

** El-kāfiyetũ'l-Kef: Der-kāfiye-i Ĥurũf-ı Kef C, Fĩ Ĥarfũ'l-Kef E, - M

491 - C, 14b E, 87b M, 54a S

* Ġazel: - M, - S

1 biraz: az az E // teferrũc itmege bālāya pervāz: teferrũc-gāha çıĥduĥ ġönlũmũz űād M, S

2 hũ: - E, M

3 gũű: gũű-ı cān E; biz: - E // ĥālet ile űevk-i: ĥullet-i űevk ile E

- 5 Yārumuz aḥbābumuz cümle gelüp mevcūd idi
Ey Cesārī anlara ikrām [u] i'zāz eyledük

492

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Dôstum dilberlerüñ Efrāsiyābı sen misüñ
‘Āşıkuñ maṭlūbı dehrüñ intiḥābı sen misüñ
- 2 Gün-be-gün artmaḳdadur ḥalk içre şān [u] şöhretüñ
‘Ālemüñ bir kām-bīn [ü] kām-yābı sen misüñ
- 3 Dīdeme ḥüsn-i cemālüñ şa‘şa‘a peydā ider
Gicelerde berḳ uran nūruñ şihābı sen misüñ
- 4 Nūr-ı vechüñ def‘-i ref‘ itdi cihānuñ zulmetin
Söyle cānım bu cihānuñ āfitābı sen misüñ
- 5 Şi‘r ‘ilminde nezāket gösterüsüñ remz ile
‘Arşa-gehde şā‘irüñ ḥāzır cevābı sen misüñ

5 anlara: herkese E

492 35b C, Cönk 92, - E, 87b M, 54b S

* Ġazel: - C, - M

1 maṭlūbı: maṭlūb Cönk 92, S; intiḥābı: intiḥāb S

2b: 3b C

3b: 2b C; peydā: bī-dār M

4 vechüñ: çeşmüñ C; cihānuñ: cihāna Cönk 92

5 şı‘r ‘ilminde: çoḳ M, S; remz ile: bu Cesārī ‘Āşıka M, S

- 6 Dilde mevzūn nazm sōylerſūñ ʿōmür mānendisūñ
Ehl-i diller iḡre Bākī miſl-i Nābī sen misūñ
- 7 Pāy-i ednā ile bir hoſ-ımtizāc itmekdesūñ
Ey Cesārī cūmlenūñ pāy-tūrābı sen misūñ

493

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Emrūñe rām olması her dem benüm fermān senūñ
ʿİd-gehde eyle rīzān dem benüm ḡurbān senūñ
- 2 Meclisi eyle müheyyā ʿiſret iḡün sāḡiyā
Nūſ-ı mey ḡıl elde cām-ı Cem benüm devrān senūñ
- 3 Nāvek-i ḡamzeñle deldūñ baḡrumı ey ḡaſı yā
Zahm üzre baḡlu bu merhem benüm hicrān senūñ
- 4 Nazm-ı mevzūnuñ muʿammā vü rumūzātdur meger
Dilde rāz-ı müſkil [ü] mübhem benüm āsān senūñ
- 5 Bu Cesārī ʿahd [ü] peymān eyledi zātuñ ile

6 : - M, S; mānendisūñ: mānendi veſ C

7 : - M, S

493 36a C, 14a E, 88a M, 54b S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

2 meclisi: meclis C; sāḡiyā: sāḡī E // mey: ser E; cām: - C

3 deldūñ baḡrumı: baḡrum sen ki deldūñ M; ey: - M // bu: - C, E

4 nazm-ı mevzūnuñ muʿammā vü rumūzātdur meger: sōzlerūñ tecnis muʿammā vü rumūzātdur meger C,
ben kime ḡāl-i derūnumdan teſekkī ideyüm M, S; ḡāl-i: ḡālüm S // senūñ: benüm M

Vaşluñ için kavlı-i müstahkem benüm ihsân senüñ

494

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Zālim [ü] bī-dād imişsüñ zārum alduñ ey felek
Gitdi ğayret gitdi nāmūs ʿārum alduñ ey felek
- 2 Ben nice senden şikāyet itmeyem bu ʿāleme
Çün benüm dünyā deger bir yārum alduñ ey felek
- 3 Ġurbet ilde yalıñuz maḥzūn melīl koyduñ beni
Kimler eyler göñlümi dil-dārum alduñ ey felek
- 4 Halk içinde qalmışum āvāre serssem bī-ʿaқıl
Mişl-i Mecnūnam yedümden kārum alduñ ey felek
- 5 Şoyduñ āḥir bu Cesārīyi ḥarāmīler gibi
Māl [u] şevbi elde küllī varum alduñ ey felek

5 eyledi: eylesün C

494 - C, - E, 88a M, 54b S

* Ġazel: - M

1 zālim: zālimi S

3 eyler: añlar S

4 yedümden: yedümde M

5 şevbi: şevb M

495

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Şāʿirüz cemʿiyyet-i yārān bizümdür şimdilik
Nazma āġāz itmege meydān bizümdür şimdilik
- 2 İmtihān bahşin bu dem seyr eyleyen gelsün berü
Bir kurulmuş yol ile erkān bizümdür şimdilik
- 3 Ögdül üşkäfte bahāruñ açdı reng-āmīzini
Bāġ-ı ħussān gülşen-i seyrān bizümdür şimdilik
- 4 ʿAndelīb-i dil nevā-yı şavt-ı hoş-elhān ider
Meclis içre şol dem-i devrān bizümdür şimdilik
- 5 Ey Cesārī bunda derc olur maġabbet erleri
Anlara hoş nazra-i imʿān bizümdür şimdilik

496

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿAşķ imiş ey dōstum bil reh-nümāsı ʿāşıķuñ

495 - C, - E, 88a M, 54b S

* Ġazel: - M

496 - C, Cōnk 92, - E, 88b M, 54b S

* Ġazel: Dīvān-ı Cesārī Cōnk 92, - M

- Ol ecilden hoş olur zevk [u] şafası aşıkun
- 2 Rāh-ı tenge uğramaz vāsi zemīn arar gezer
Kendüye meydān açar hep aşkıyāsı aşıkun
- 3 Dād-ı Hākdur dād-ı Hāğ bu söylenen nazm-ı maḳāl
Biñde bir bulunur ancak āşināsı aşıkun
- 4 Arşa içre dem çeküp nālān idüp sīne gerer
Pehlivān emşālidür tavr u edāsı aşıkun
- 5 Her biri dilde kemālātın gelüp izhār ider
Eksük olmaz birbiriyle iddiāsı aşıkun
- 6 Ey Cesārī taşradan bağan anı āsān şanur
Güçdür güç iddiā-yı müddeāsı aşıkun

497

Gazel*

Fā i lā tün / Fā i lā tün / Fā i lā tün / Fā i lün

- 1 Yār vaşfuñ eylerüm şāhib-şīāram şimdilik
Ehl-i hālem vāḳıf-ı esrār-ı yāram şimdilik

1 aşk imiş: aşkdur Cönk 92 // hoş olur: hoşdur Cönk 92
Şiirin redifi olan “-sı aşıkun” ifadesi Cönk 92’de “-sı şācīrūn” şeklindedir.
2 : - M; uğramaz: ol merāmız Cönk 92; gezer: bulur Cönk 92
3 söylenen: söyleyen M
4 tavr: tarz Cönk 92
5 dilde kemālātın: kemālātın dilde Cönk 92
6 güçdür güç iddiā-yı müddeāsı: ögdül imiş başa püsküllü belāsı Cönk 92
497 - C, , 13b E, 88b M, 55a S
* Gazel: - E, - M

- 2 Ben cihānuñ bir ferīd-i ʿaşrıyam bu ʿarşada
Lîk yok ʿadrüm bilür bî-iʿtibāram şimdilik
- 3 Sūd-mend olur kemāl ehli kelāmumdan velī
Cāhil [ü] nādāna ben külli ʿarāram şimdilik
- 4 Şu gibi meyl itmede dilberlere göñlüm bu dem
Çağlayup aķar fe-emmā bî-ķarāram şimdilik
- 5 Her neler vardur cihānda şāʿir-i ğarrā geķer
Likin anlardan da nām [u] iştihāram şimdilik
- 6 Ey Cesārī imtiḥān olmağa ḥāzır olmışum
ʿArşada aķrān hem dengüm ararum şimdilik
- 7 Kimseye yok bu derūnumda ʿadāvetden eşer
Ḥāşılı fiʿl-cümleye ben yār-ı ğāram şimdilik

498

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿArşā içre olmuşum bir āşināsı öğdülün

2 ʿaşrıyam: ʿaşram E; ʿarşada: nazm ile E // bî-iʿtibāram: mi iʿtibāram E

4 bu dem: benüm M, S

5 : - M, S

6 ḥāzır: ḥāzıram M // dengüm: dengin E

7 fiʿcümleye: fiʿl-cümle E

498 38b C, - E, 88b M, 55a S

* Ġazel: - C, - M

1 Şiirin redifi olan “-sı öğdülün” ifadesi M nüshasında “-sı o güzelün” şeklindedir.

- Her kime var ise gelsün iktizāsı ögdülün
- 2 Dilden āgāz eylesün eş^cār şā^cirler bu dem
Baçalum ne yüzden olur iddi^cāsı ögdülün
- 3 Şā^cirānuñ pīridür Ḥassān şābit bil anı
Ḳahveciden bed' olunur iptidāsı ögdülün
- 4 ^cAşḳ [u] sevdādan dem urur ise ta^cn itmeñ anı
Sırma mahrem fātiḥ [ü] müşkil-güşāsı ögdülün
- 5 Bir ḳazā-yı āsumānīdür ki aşılımış durur
Şā^cirūñ başında püsküllü belāsı ögdülün
- 6 Ey Cesārī ḳanda var gelsün gürūh-ı şā^cirān
Nazm tanzīr eylemek imiş şafāsı ögdülün

499

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Eyā bāğ-ı belāgat bülbül-i zārı şafā geldün
Bu dem feth itmege ebvāb-ı gül-zārı şafā geldün

3 pīridür Ḥassān-ı şābit bil anı: pīr-i Ḥassāndur nigārı bilmiş ol C

4 müşkil: ögdül C

5 durur: turur C, S

499 - C, 14b E, 89a M, 55a S

* Ġazel: Semā^cī E, - M

1 zārı: zārumı E // ebvāb-ı gül-zārı: gül-zār-ı ebvāb S

- 2 Birikdi leşker-i ʿuşşāk iclālũñ için şaf şaf
Eyā fend-i cünũduñ nazm serdārı şafā geldũñ
- 3 Şadefler ağzın açdı ʿtolmak ister lü'lü'-i fenle
Eyā bārān-ı hikmet dürr-i şeh-vārı şafā geldũñ
- 4 ʒomadũñ bezmũmüz ʒulmāt [u] deycür-ı felāketde
Eyā şām-ı gamuñ şemʿ-i şerer-bārı şafā geldũñ
- 5 Cesārīye maʿārif bezm[i] ʒalmış idi ihfāda
Eyā miftāh-ı ʒufl-ı bāb izhārı şafā geldũñ

500

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Yüri olma şaḳın ol ʿtaʿne-i aʿdā için dil-teng
Atarlar mīve-dār olan dirāhtuñ üstine çok seng
- 2 Beni rüsvāy-meşreb ḥalk idüpdür Ḥazret-i Mevlā
Odur bāʿiṣ cihānda eylerüm ben şevḳ ile āheng
- 3 N'ola meydān-ı ʿaşḳ içre ʿadū-yı nā-sezālarla
İdersem dün [ü] gün ey dil bu demde ʒahramāne ceng

4 bezmũmüz: bugünüm E

500 36a C, - E, 89a M, 55a S

* Ġazel: - C, - M

1 yüri: dilā C; olma: - M // dirāhtuñ: şecer C; çok: elbet C

2 “Seni ḥalk eylemişdür çün ezel sevdāy-meşreb Ḥaḳ

N'ola ʒılsam cihān içre hemīşe şevḳ ile āheng” C

- 4 Cihān bākī degül bir kimseye hīç pāyidār olmaz
Hezārān ʿasker ile başa ʿıķamadı Timūrleng
- 5 Niçün rahm eylemez dilber olanlar ʿāşık-ı zāra
Gözi yaşı olursa bir Kızıl ırmağ-veş hem-reng
- 6 Cesārī hırķa-pūş ol dervişāne bir seyāhat kıl
Başuñda tāk-ı ʿaşķ olsun miyānuñda dura pāleng

501

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Baña eşvābumı şat[t]urđı bu ğurbetde felek
Ķalmadı cübbe vü destār hem egnümde yelek
- 2 Būstān-ı hüneri seyr ü temāşā itdüm
Geçmedi yāra ricā buse dil itmişdi dilek
- 3 Kime şekvā ideyüm hāl-i dīger-günümđan
Kimi yer ķarpuz u ķavun baña da düşdi kelek
- 4 Nice rām itsem anı girmez ele fırsat hīç
Baķışumđan alınur yār tülek oldı tülek

4 başa ʿıķamadı: ʿıķamadı başa C, M

6 ol: - C // đura: ʿura M, S

501 - C, 14a E, 89a M, 55b S

* Ġazel: - M

3 ideyüm hāl-i dīger-günümđan: itsem anı girmez ele fırsat hīç E // ķarpuzı: ķarpuz C, S

4 girmez ele fırsat hīç: dīger-günümđan E // tülek: ķülek E

- 5 Yetişür çekdi Cesārī ğamını bu deñlü
Bir nefes itmedi řādān anı ol zāt-ı melek

502

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Baña raġbet idüp çok iʿtibār itdi bu řāʿirlik
Yoĝ iken ad u şanum dilde var itdi bu řāʿirlik
- 2 Suĥan bezminde āġāz eyledüm řerĥ itmege derdüm
Görüp ĥāl-i perīřānum medār itdi bu řāʿirlik
- 3 Kemāl ehli ile aĥdem aşup ögdül resen kesdüm
Yine ol demde bir řāĥib-řīʿār itdi bu řāʿirlik
- 4 Enīs [ü] yār-ı ġārumdur maşdar-ı meclis-ārāda
Benümle hem-nişin oldu řarār itdi bu řāʿirlik
- 5 Cesārī derd [ü] ħahr ile āġardı řaĥalum şaçum
Beni gör pīr-perver iĥtiyār itdi bu řāʿirlik

502 - C, - E, 89b M, 55b S

* Ġazel: - M

2 perīřānum: perīřānuma M

503

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ne zār eylersüñ ey bülbül o gül-rüdan neler gördüñ
Dimāğ u cāna ol āşār-ı hoş-büdan neler gördüñ
- 2 Nedür kesbüñ şafā-yı gül-sitāndan gel baña söyle
Nedür maqşūd olınan şun^c-ı hū hūdan neler gördüñ
- 3 Aqar şular kenārında gūzār itmekdesüñ dā'im
Cihān bāğında serv-қadd-i dil-cūdan neler gördüñ
- 4 Açılmış ʿaşq dükkānı bedestān oldu bu ʿālem
Metā^cı almağa qarşuda şu budan neler gördüñ
- 5 Ne geldüñ hāne-i ʿuşşāka bir hayli nazār kılduñ
Bu bezm içre Cesārī-i suhan-gūdan neler gördüñ

504

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

503 - C, - E, 89b M, 55b S

* Ġazel: - M

1 dimāğı: dimāğ S

2 söyle: şöyle M

4 şu: - S

504 - C, - E, 89b M, 55b S

* Ġazel: - M

- 1 Bu dem teşrîf idüp bezme didüm ey yâr hoş geldün
Kudüm-i pâküñ oldu meymenet-âşâr hoş geldün
- 2 Nice dem intizâr-ı vaşfuñ ile dil olup müştâk
Cemâlün virdi revnağ meclise her bâr hoş geldün
- 3 Şehâ maḥzûn idi ʿuşşâk oldu cümle hep mesrûr
Kılıp bu külbe-i aḥzân[1] pür-envâr hoş geldün
- 4 Gezer ʿâşık olanlar ʿâlem-i dünyâyı seyr eyler
Seyâhat serveri şâʿirlerün serdârı hoş geldün
- 5 Hicâb-ı keşret ile bu gönül mestûr idi çokdan
Bu dem keşf oldu dilden çend beyt eşʿâr hoş geldün
- 6 Cesârî ʿÂşık-ı zâra bu dem gel maʿrifet göster
Diyem saña maḥabbet ehlinün hünkâr[1] hoş geldün

505

Gazel*

Meḥ ʿû lü / Me fâ ʿî lü / Me fâ ʿî lü / Fa ʿû lün

- 1 Gel söyle şehâ ʿâşık-ı cāndan kimi gördün
ʿÂlemde saña mâʿil olandan kimi gördün

1 kudüm-i pâküñ: kudümün pâki S

2 vaşfuñ: vaşfinuñ M

4 serdârı: serdâr M

505 - C, - E, 90a M, 55b S

* Gazel: - M

- 2 Kimdür seni eş^çār ile medḥ eyleyen ādem
Erbāb-ı kemāl ibn-i filāndan kimi gördüñ
- 3 Gel Ḥaḫ için olsun hele söyle ki benüm-veş
Cān ile ser ugrına koyandan kimi gördüñ
- 4 Ya saña bedel var mı cihān içre güzel hīç
Zātuñ gibi hūbān-ı zamāndan kimi gördüñ
- 5 Hüsnuñ begenüp itme gurūr sen yine ašlā
Dünyāya gelüp bāki ƙalandan kimi gördüñ
- 6 Her naḫş-ı cemāle şaƙın aldanma Cesārī
Elvān-ı mü'ebbed o nişāndan kimi gördüñ

506

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Gül-i ter tāzelenür ƙatre-i şebnem dökerek
Büyür ol serv-i sehī yaş iki dīdem dökerek
- 2 Çoƙ gedā devlet ile olur idi müstağnī
Ƙılsa sīm [ü] zer-i iḫsānın o her dem dökerek

3 ki: - S

5 itme: - S

506 - C, - E, 90a M, 55b S

* Ġazel: - M

- 3 Herkes añlardı anuñ ħüsn ile şāh olduğını
Çıkşa meydān yirine eñseye perçem dökerek
- 4 Bezme teşrīf kı lup yanuma gelse o güzel
Şayd iderdüm ben o murğ-ı beççeyi yem dökerek
- 5 Ey Cesārī beni mest eyler idi bülbül-veş
Şunsa sākī baña ger bāde-i gül-fem dökerek

507

Gazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Gün gibi dehre zuħūr itdi cemāli Aħmedüñ
Kıldı āfākı münevver rūy-ı alı Aħmedüñ
- 2 Pertev-endāz [u] nümā āyīne-i iclā gibi
Zīb [ü] fer virmiş henüz çağ-ı kemāli Aħmedüñ
- 3 Cism-i pākin nūr-ı maħz itmiş Hudā-yı Lem-yezel
Hüblükda yok durur ašlā mişāli Aħmedüñ
- 4 Bāğ-ı nāz içre ħırām eyler gezer bu dīdeme
Serv emşāli görünür kadd-i dālı Aħmedüñ

5 gül-fem: gülnem M
507 - C, 14a E, 90a M, 56a S
* Gazel: Divān E, - M

- 5 Hüsni evşāfin beyān eyler isem tā haşre dek
Hîç dükenmez dilde nazm-ı kıl ü kâli Aḥmedüñ
- 6 İftirāk şavmını bir ay çeken ʿāşıqlara
Lā-cerem elbet irer ʿīd-i vişāli Aḥmedüñ
- 7 Ey Cesārī bir ğazel ser-ḥāmeden tarḥ eyle kim
Lāzım olur saña bir gün ḥasb-i ḥāli Aḥmedüñ

508

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Nazm ile bir şāḥib-i dīvānyam İbrāhimüñ
Bilsün ʿālem şāʿir-i meydānyam İbrāhimüñ
- 2 Seyr idelden ḥüsnin anuñ şöyle meftūn olmuşum
Vālih ü ḥayrān [u] ser-gerdānyam İbrāhimüñ
- 3 Yoğ durur fiʿl-i şenīʿüm ğayr-ı tekliḥüm aña
Büse-çīn-i nāʿil-i iḥsānyam İbrāhimüñ
- 4 İntizār-ı ʿīd-i vaşl olduĝumuñ vechi budur
Mişl-i İsmāʿīl-veş kurbānyam İbrāhimüñ

5 ḥüsni: ḥüsñüñ E // ü: - E, S
508 38b C, 14b E, 90b M, 56a S
* Ġazel: - C, Dīvān E, - M
3 şenīʿüm: şenīʿ C, E, M
4 vechi: vech S

- 5 Dehr içinde ʿāşık-ı şādık benem bir kimseden
İtmem inkār Hāḡ bilür şaʿbānıyam İbrāhimüñ
- 6 Hızmet-i şāhīde bulınsam n'ola şimden girü
Bir Cesārī bende vü fermānıyam İbrāhimüñ

509

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Gün gibi toġdı cemāl-i ʿālfati bir dilberüñ
ʿĀlemi ārā idüpdür zīneti bir dilberüñ
- 2 Şāʿir-i şīrīn-edālar medḡ iderler dā'imā
N'ola artar ise şān u şöhreti bir dilberüñ
- 3 Çār-sū-yı ʿaşḡ içinde dürlü reftār itmede
Bunda var nāzik edālī āfeti bir dilberüñ
- 4 Egnine giymiş yeşil eşvābı aʿlā yaraşur
Bir melek-sīmāya beñzer hey'eti bir dilberüñ
- 5 Tañrınıñ rahmet selāmın kimseden itmez dirġ
Zümre-i hūbānda vardur raġbeti bir dilberüñ

509 - C, 14a E, 90b M, 56a S

* Ġazel: Divān E, - M

1 ʿālfati: ḡilʿati M

Bu gazelin redifli olan “bir dilberüñ” ifadesi, E nüshasında “İsmāʿilüñ” şeklinde imla edilmiştir

3 itmede: ider E // nāzik edālī: bir hūb tāze E

4 eşvābı: eşvāb E, M

5 imseden itmez dirġ: ʿāşıkā virür gezer E

- 6 Būse iḥsān [u] kerem me'mūlin eyle ey göñül
Şāyed olur saña da bir himmeti bir dilberüñ
- 7 Ey Cesārī vuşlata müştāk iseñ çekme ğamı
Düşer elbet bir gün ola fırsatı bir dilberüñ

510

Ġazel*

Meḥ 'ū lü / Me fā 'ī lü / Me fā 'ī lü / Fa 'ū lün

- 1 Meyl itdi göñül perçem-i sevdāsına yāruñ
Düş oldı 'aceb 'aşk hüveydāsına yāruñ
- 2 Ümmīd-i vişāl eyler idi dün de bu gün de
Ķatlandı yine va'ce-i ferdāsına yāruñ
- 3 Dil-dāruma māni' olur ol Bārī Ĥudādan
Bir hışm [u] belā irmedi a'cāsına yāruñ
- 4 Ĥavfum budur irdügi zamān 'īd-i mübārek
Nā'il olamam buse-i ihdāsına yāruñ

6 şāyed: şād E

7 vuşlata: vaşluña M, S // elbet bir gün ola: ola bir gün elbet E

510 36a C, 14b E, 90b M, 56a S

* Ġazel: - C, Ġazel Ķalenderī E, - M

1 göñül: güzel S

3 a'cāsına: a'lāsına E

4 budur: odur S; zamān: dem S

- 5 Ğam çekme Cesārī ki cihānda olur elbet
Luṭf [u] keremi ʿāşık-ı şeydāsına yāruñ

511

Ğazel*

Meḡ ū lü / Me ḡā ʿī lü / Me ḡā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Ğasretle beni girye vü nālāna düşürdüñ
ʿUmmāna gözüm yaşımı āyā ne düşürdüñ
- 2 Raḡm eylemedüñ ḡālūme bir kez benüm āḡir
Biñ cevr ü cefālar ile hicrāna düşürdüñ
- 3 Leylā-yı cemālūñle müşerref idüm evvel
Mecnūn-şifat sen beni yabana düşürdüñ
- 4 Ğaldum hele ben kūşe-i ġamda tek [ü] tenhā
ḡayḡā ki beni bir yād u biġāne düşürdüñ
- 5 Ğurbet-zedeyem ḡayli zamān serseriyem ben
Nālān kıilup ʿaḡlumı dīvāne düşürdüñ
- 6 Esrāruña maḡrem idi aḡdem bu Cesārī
Āyā ne sebep araya efsāne düşürdüñ

5 keremi: kerem E

511 - C, 14b E, 91a M, 56b S

* Ğazel: Ğalenderī E, - M

3 -şifat sen: ġibi E

4 ki: - M, S

5 ġurbet-zedeyem: ġurbetdeyem E // nālān kıilup: talan idüp E; ʿaḡlumı: ʿaḡlum dil E

6 esrāruña: esrāruñi S; idi: idüm E; bu: - E // araya: sen anı E

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ḡ ĩ lü / Meḡ ā ḡ ĩ lü / Fa ḡ ū lün

- 1 ḡAşkuñla beni vālih ü şeydā niçün itdüñ
Mest eyleyü bu ḡāleme rüsvā niçün itdüñ
- 2 Leylī saçınıñ fikr ü hevāsıyla ḡabībüm
Mecnūna bedel sākin-i şahrā niçün itdüñ
- 3 Dil bülbülini ḡār-ı belā bezmine lāyık
ḡişyānı nedür ey gül-i raḡnā niçün itdüñ
- 4 Dürr dişlerinüñ vaşfin iderken senüñ ey yār
Bu gözlerümüñ yaşını deryā niçün itdüñ
- 5 Şād itmeyecekdüñ bu Cesārī ḡulı şāhum
Derd [ü] elemi sen aña hem-pā niçün itdüñ

512 35b C, 14a E, 91a M, 56b S

* Ġazel: - C, Ġalenderī E, - M

1 ü: - S // eyleyü bu: eyleyüben C, eyleyü E

2 Leylī: Leyl E; saçınıñ: saçını M; ü: - E // Mecnūna bedel: Mecnün gibi C, E

3 ḡişyānı: ḡişyān M, S

4 yār: dost C, E

5 itmeyecekdüñ: eyleyecekdüñ C // elemi: elem E; sen: ya E; hem-pā: ḡām-pā E

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Cānā bu suḡan bezmine pervāne mi geldüñ
Şeb rüz bu ĩaşķ odına sen yana mı geldüñ
- 2 Ābdāl-şıfat ḡān-ķah-ı dehr[i] dolaşup
Ġam tekyesine şevķ ile devrāna mı geldüñ
- 3 Āyā ne ola ĩşret-i dem böyle seḡāhat
Rindān-ı mey-āşām ile mestāne mi geldüñ
- 4 Çevġān-ı maḡabbet mi senüñ fikrine düşdi
Kelleñ top idüp söyle bu meydāna mı geldüñ
- 5 Elde ķalemüm seyḡ-i ĩAcem olmış iken sen
ḡavḡ eylemeyüp cānuñı ķurbāna mı geldüñ
- 6 ĩĀķıllanasuñ dirdi Cesārī seni ey dil
Bu ĩarşā-gehe sen yine dīvāne mi geldüñ

513 - C, - E, 91b M, 56b S

* Ġazel: - M

3 seḡāhat: şāḡāhat S

5 seyḡ: Yūsuf M

514

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ey ʿāşık ʿizz [ü] rifʿatle şu dem bu yana hoş geldün
Kudümün çok feraḥ virdi dil-i nālāna hoş geldün
- 2 Senün teşrifün itdi bizleri bu zevke müstağrak
Şafā itmeklige her dem senündür hāne hoş geldün
- 3 Biraz cevlān gösterdük yine ey Tāʿir-i kudsī
Bu dem daʿvet idüp ʿizzetle bu meskāna hoş geldün
- 4 Seni gördügi dem ehl-i maʿārif cümle şenlendi
Cirid elde sürüp şevk ile at meydāna hoş geldün
- 5 Senün medhün iden ʿĀşık Cesārīdür bu bezm içre
Saʿādetle irüp bu meclis-i ihvāna hoş geldün

515

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey gonca-dehen gülşene sen dāda mı geldün

514 - C, - E, 91b M, 56b S

* Ġazel: - M

4 ehl-i maʿārif cümle: cümle maʿārif ehli S

515 - C, - E, 91a M, 56b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

Āşār-ı maḥabbet ile imdāda mı geldüñ

- 2 Mā'il misüñ ol nağme nevā zār [u] fiğāna
Dil bülbülin eytdürmege feryāda mı geldüñ
- 3 Vīrāne ḥarāb olmuş idi ḥāne-i ḳalbüm
Ta'c mīri için sen anı ābāda mı geldüñ
- 4 Ben rāh-ı Hāḳḳa sālīk olup reh-ber arardum
Mürşīde ulaşıdurmağa irşāda mı geldüñ
- 5 Gel imdi baña söyle Cesārī bu cihāna
Bir 'aşıḳ-ı şūrīde vü üftāde mi geldüñ

516

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Güzeller arasında dilberā dārā mısuñ kimsüñ
Bu ḥüsn ile cihānda 'ālem-ārā mısuñ kimsüñ
- 2 Beşer nev'inde emşālüñ senüñ ben görmedüm aşlā
Melek nesli misüñ şol ḥüsn-i bī-hem-tā mısuñ kimsüñ

2 feryāda: feryād S

3 vīrāne: vīrān S // ta'c mīri: ta'c mīr S

516 - C, - E, 92a M, 56b S

* Ġazel: - M

1 dārā: dār M

- 3 İşitdüm dehr içinde Vāmık adlu var imiş ʿāşık
ʿAceb sen aña maʿşūka olan ʿAzrā mısuñ kimsüñ
- 4 Cihāna zīb [ü] fer virmiş muziyyā talʿat-i rūyuñ
Felekde hāle bedr olmuş meh-i garrā mısuñ kimsüñ
- 5 Cesārīyi cünün-āsā düşürdük ʿaşk [u] sevdāya
Baña gel söyle bu demde sen ol Leylā mısuñ kimsüñ

517

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 ʿĀşık baña sen böyle ʿadāvet niçün itdüñ
Taḥrīr-i ğazel ile ṭalākat niçün itdüñ
- 2 Kāmilcesine söylemeyüp dilde kelāmı
Āyā ne sebep oldu cehālet niçün itdüñ
- 3 ʿİrfān [u] suḥan-dān didiler bunda şafā yok
Sen cevri [ü] cefā kılmaga ʿādet niçün itdüñ
- 4 Ben ister idüm nazmuña taḥsīn ide ʿālem
Nuṭṭ eyledüğüñ şeyde seḳāmet niçün itdüñ
- 5 Terk eylemek olmaz hele ol ḥavf-ı ricāyı
Maʿlūmuñ iken bunda ḥamākat niçün itdüñ

517 - C, - E, 92a M, 57a S

* Ġazel: - M

- 6 Hakkıñ bize ya yok mıdur ol va^cd-i kerîmi
Ol Mu^ctezile kavline rağbet niçün itdün
- 7 Kullukda kuşur itme yürî tã^cat içinde
Kâhillik ile ^cömri izã^cat niçün itdün
- 8 Bir hûb veliyyü'n-ni^camuñ bendesiyem ben
Sultānuma ben zār[1] şikāyet niçün itdün
- 9 Anlanmadı mı dildeki esrār-ı maḥabbet
Sen böyle Cesārīye cesāret niçün itdün

518

Ġazel*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

- 1 Bezm-gāha dōstum nāzırlananlardan mısuñ
^cArşa-i ^caşka bu dem ḥāzırlananlardan mısuñ
- 2 Sende var mıdur liyākat nazm ile nuṭṭ itmege
Ma^crifet izhārına kādirlenenlerden misün
- 3 Kullanup lu^cb-ı hüner dürlü edā eş^cārda

8 veliyyü'n-ni^camuñ: veliyyü'n-ni^camı S

518 - C, - E, 108a M, 65b S

* Ġazel: - M

1 Bu şiir “- lenenlerden misin” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlası anlam gereği “lenenlerden misün” şeklinde değiştirilerek şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.

Söyle cānum ben gibi mähirlenenlerden misüñ

- 4 Nām [u] şān ile cihān içinde bulduñ mı şuyū^c
Her kemāl ile sen ol zāhirlenenlerden misüñ
- 5 Söyleyüp ^cĀşık ^cÖmer-veş şad-hezār nazm-ı gazel
Nükte-sencāna bu dem nādirlenenlerden misüñ
- 6 Harf-endāzlık idersüñ bu Cesārī bendeñe
Bākī [vü] Nābī gibi şā^cirlenenlerden misüñ

519

Ġazel*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

- 1 Ey gönül meyl itdügüñ cānānı fikr itmez misüñ
Kim saña bahş eyledi bu cānı fikr itmez misüñ
Dünyede biñ yıl yaşarsañ mevt irişür ^cākıbet
Ten türāb olsa gerekdür anı fikr itmez misüñ
- 2 Hīç ferāgat eylemezsüñ ṭavr-ı nā-hem-vāreden
Hişşe-yāb olmaz misüñ ašlā bu aĝ [u] kareden
Ya hāzer kılmaz misüñ ol nefis-i şüm emmāreden
Ādeme düşmān olan şeyṭānı fikr itmez misüñ

3 edā: - M

4 bulduñ mı: bulundun mu M

5 nükte-sencāna: nükte-sencān M

519 - C, - E, 108b M, 66a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 Bu şiir “fikr itmez misin” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlası anlam gereği “fikr itmez misüñ” şeklinde deĝiştirilerek şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.

- 3 Kesb-i zevk için mi halk itdi seni Rabbü'l-felağ
Tâbi^c-i nefis [ü] hevâ olduñ buña kâ'im mi Hâk
Kendüñi itmek revâ mıdur ^cazâba müsteħâk
Bunca demdür itdügüñ ^cişyâni fikr itmez misüñ
- 4 Mişl-i Ferhâd dolaşursuñ nice bir küh-keni
^cÖmri itmâm olıcak kanda idersüñ meskeni
Kudret şun^cıyla Mevlâ halk itmişdür seni
Bir nefes ol Hâzret-i Sübhâni fikr itmez misüñ
- 5 Ey Cesârî ^caks-i devrân idicek çarh-ı felek
Dūd-ı âhuñ ^carş-ı a^clâya olur bir gün direk
İtdügüñ a^cmâl hep mîzâna konılsa gerek
Rüz-ı maşşer ol ulu dîvânı fikr itmez misüñ

520

Ġazel*

Me fâ ^cî lün / Me fâ ^cî lün / Me fâ ^cî lün / Me fâ ^cî lün

- 1 Şehâ ^cuşşâka luğf-ı nîm-nıgeh her bâr iden sensüñ
Gehî bir iltifâtuñla kerem îşâr iden sensüñ
- 2 Dilüm söyletmege bā^cis senüñ sevdâ vü ^caşkuñdur
Beni halk arasında şâhib-i eş^câr iden sensüñ

4b ^cömri: ^cömrin S

520 - C, - E, 111b M, 67a S

* Ġazel: - M

1 Bu şiir “iden sensin” redifıyla “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlası anlam gereği “iden sensüñ” şeklinde değiştirilerek şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.

- 3 Ma^çārif-kān u şarrāf-ı suḥan bir nükte-sencānsuñ
Miheng-i ṭab^ç ile nuṭḫ-ı zerüm mi^çyār iden sensüñ
- 4 Derūnum maṭla^çu'l-envār olursa ṭañ midur cānā
Baña ḥüsn-i cemālūñ gün gibi izḥār iden sensüñ
- 5 İçerken bāde bezm içre o dem keyf [ü] neşāṭ ile
Benümle vaşluña cān naḫdini bāzār iden sensüñ
- 6 Şafānuñ mā'ilisüñ diñlemekçün ^çandelībānı
Seḥer vaḫtı olunca ^çāzim-i gül-zār iden sensüñ
- 7 ^çAceb ṭūṭī ṭabī^çatsuñ faşīḥāne kelāmuñ var
Cesārī ^çĀşıḳa ^çarz-ı şeker-güftār iden sensüñ

521

Ġazel*

Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün

- 1 Ġazel ṭarḫ itmede a^çlā Cesārīsüñ Cesārīsüñ
Ne diyem vaşfuña ḥaḫḳā Cesārīsüñ Cesārīsüñ

6 vaḫtı olunca: vaḫtinde S

521 - C, 26b E, 118a M, 71a S

* Ġazel: Semā^çī E, - M

1 Bu şiir “Cesārīsın Cesārīsın” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlası anlam gereği “Cesārīsüñ Cesārīsüñ” şeklinde deġiştirilerek şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.
vaşfuña: ve ḥaḫḳına M

- 2 Kemālāt ile meşhūr olduĝuñ dilde nümāyāndur
Sözüm yokdur saña kat[‘]ā Cesārīsüñ Cesārīsüñ
- 3 Cesārī maḥlaş olup hoş laķab gökden saña inmiş
Hele bu ‘arşada ḥālā Cesārīsüñ Cesārīsüñ
- 4 Cināsāt-edā göstermek ancak şānuña maḥşūs
Suhān-ārā-yı bī-hem-tā Cesārīsüñ Cesārīsüñ
- 5 Ma‘ārif ehl[i] nuṭkuñdan nice ma‘nā ider tefhīm
Muḥakkaķ dehre nev-peydā Cesārīsüñ Cesārīsüñ
- 6 Hüner-mendān-ı nazma ḥā’il olduñ pāk [ü] bī-pervā
Nice medḥ itmeyem āyā Cesārīsüñ Cesārīsüñ
- 7 Cesārī ehl-i Bender ķadrüñi bilmezse ĝam çekme
Senüñ ķadrüñ bilür dünyā Cesārīsüñ Cesārīsüñ

522

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Baķ gözüm bu ḥāneye miḥmānı var ‘āşıkларуñ

2 Cesārīsüñ Cesārīsüñ: Cesārīsüñ Cesārī M

3 hoş: - E

4 şānuña: zātına E; maḥşūs: maḥşūşdur S

5 dehre: dehr M

6 bī-pervā: pervā E

7 ķadrüñi bilmezse ĝam çekme: gel dime ķadrüñi bilmezler E // senüñ: bilür E; bilür: bütün E

522 - C, - E, 118b M, 71a S

* Ġazel: - M

1 Bu şiir “var ‘āşıkların” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlası anlam gereĝi

- Ehl-i şāhib-i suhan ihvānı var ʿāşıkıların
- 2 Bunda müstecmiʿ olan bāy u gedā dirler bunı
ʿĀkil [ü] dīvāneye seyrānı var ʿāşıkıların
- 3 Bār-gāhın kurdı çıkdı tahtına sultān-ı ʿaşk
ʿĀrif [ü] rindāneye dīvānı var ʿāşıkıların
- 4 İşbu demde bil anı yetmiş toköz taʿdād ile
Şāʿir-i efsāneye meydānı var ʿāşıkıların
- 5 Bu Cesārī nazm tanzīrinde hīç itmez kuşūr
Nāzım [u] bīgāneye ʿünvānı var ʿāşıkıların

523

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey ʿāşık-ı cān kūy-ı civānāna mı kōndüñ
Maṭlūb-ı cihān-bānum olan cāna mı kōndüñ
- 2 Mihmānsuñ āyā niye geldüñ bu cihāna
Sen böyle harāb hāneye mihmāna mı kōndüñ
- 3 Bu mülk-i fenā bāki degül kimseye kalmaz
Maḫşūd nedür ʿālemi seyrāna mı kōndüñ

“var ʿāşıkıların” şeklinde değiştirilerek şiir “keF” kafiyesine alınmıştır.
5 bīgāneye: bīgāne M
523 38a C, - E, - M, - S
3 kōndüñ: geldüñ C

- 4 Biñ ŧevk ile pervāne-ŧıfat bāl [u] per açup
Yanmağa bu ŧeb ŧem^c -i fūrūzāna mı kōnduñ
- 5 Etrāfi gezüp seyr-i ŧikār eyler iken sen
Kartā[l] gibi kūh [u] beyābāna mı kōnduñ
- 6 Bir semte daħı kalma mısuñ söyle Cesārī
Bu belde-i Rusçuğda sen iskāna mı kōnduñ

El-kāfiyetü'l-Lam**

524

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Kıl hazer azdırmasun cānā seni erbāb-ı zeyl
Gördüğün her nā-sezāya eyleme zinhār meyl
- 2 Nu᧑fe dökme her bir āşüfte olan mekkāreye
Yağmasun tā cismüñi ŧiddet ile ol nār-ı Veyl
- 3 Alup abdest kıl namāz^c afv eyleye cürmüñ Hudā
Gözlerüñ yaşın aqıt mānend-i ŧol ırmağ-ı Nīl
- 4 Devr-i dā'im böyle her dem ber-ğarār olmaz cihān
Bir gün olur^c ālemi ğarka virür tūfān-ı seyl

** El-kāfiyetü'l-Lam: Der-kāfiye-i Ħarf-i Lam C, Fī Ħarfü'l-Lam E, - M
524 - C, - E, 92a M, 57a S
3 aqıt: aqıd S; mānend: mānendi S

- 5 Gündüzün olur ziyā gice karanlılık hemān
Ey gözüm nūrı saña ʿibret-nümādur rüz [u] leyl
- 6 Baġ Cesārī menzil-i maḳşūdına irmek diler
Hāme-i esbūm benüm cevlan idüp kıılır Süheyl

525

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Şimdi sensūn dilde vaşf-ı yār-ı maḥbūbum Ḥalīl
Ḥālūme raḥm it kerem kııl bār-ı maḥlūbum Ḥalīl
- 2 ʿArz-ı ḥāl taḥrīrine ʿaşkuñ senūn bāʿiṣ olur
Vāşıl olduġda oġu āşār-ı mektūbum Ḥalīl
- 3 Mülk-i ḥüsn-i iltizāmuñ ġayre virme baña vir
Emr-i fermānuña olsun şār-ı menşūbum Ḥalīl
- 4 Būseler baḥş eyleyüp itdūn beni sen ber-murād
Luḥf [u] elḥāfuñ ile tekrār maḥcūbum Ḥalīl
- 5 Bu Cesārī nāmumu söyletdüren sensūn yine
Hep senūnçündür benüm eşʿār-ı mergūbum Ḥalīl

525 - C, 15a E, 92b M, 57a S

* Ġazel: Çifte Kāfiyeli E, - M

1 it: eyle E; kerem kııl: luḥf it E

Bu gazelin redifi olan “Ḥalīl” kelimesi M ve S nüshalarında “güzel” şeklinde imla edilmiştir.

3 fermānuña: fermānuña E; Ḥalīl: güzel S

5 bu: bir E

526

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Kevkeb-i bahtum toġup ʿarz itdi bir māh-ı cemāl
Ĥamdüli'llāh yāra vāşıl eyledi ol Zū'l-celāl
- 2 Ġam degül şimden girü aĥbāb ile itsem şafā
Şevķ geldi gitdi bu dilden derūnumdan melāl
- 3 Mācerā-yı ʿaşķı şerĥ itsem dükenmez ĥaşre dek
Derdümüñ kaŋġı birin ben eyleyeyüm ĥasb-i ĥāl
- 4 İşbu dünyā fānidür ʿuķbāya meyl itdüm bu dem
ʿAynuma çöpçe görünmez dehr içinde mülk [ü] māl
- 5 Ben Cesārī ʿĀşķam ʿaşķ-ı İlāhī bendedür
Tā ezelden olmışum bu ʿaşķ ile şāĥib-kemāl

527

Ķalenderī*

Me f ʿū lū / Me fā ʿī lū / Me fā ʿī lū / Fa ʿū lūn

526 - C, - E, 92b M, 57a S

* Ġazel: - M

3 ʿaşķı: ʿaşķ M // kaŋġı: kaŋķı S

4 görünmez: gör M

5 ʿaşķ: naẓm M

527 - C, - E, 92b M, 57a S (Derkenar)

* Ķalenderī: - M

- 1 Ef'ālũñi sen söyle bu urġana bu ġun gel
A'c'ālũñi sen söyle bu urġana bu ġun gel
- 2 Esrāruña vāķıf olalum ey dil-i dānā
Her ħālũñi sen söyle bu urġana bu ġun gel
- 3 Öġdül gelecek olduġını çun ħaber alduñ
İķbālũñi sen söyle bu urġana bu ġun gel
- 4 'Arz it görelüm dildeki nazm u hünerrũnden
İkmālũñi sen söyle bu urġana bu ġun gel
- 5 'Aşķ aşlını n'olduġını şerĥ ide Cesārī
İcmālũñi sen söyle bu urġana bu ġun gel

528

Ġazel*

Fā 'i lā tũn / Fā 'i lā tũn / Fā 'i lā tũn / Fā 'i lũn

- 1 Mīm-i şānīyle cülũs-ı taĥt idüp Maĥmũd ħışāl
Yũmn [ũ] iķbāl [ũ] sa'ādet burc[ı] 'arz itdi cemāl
- 2 Ġun gibi 'adl[i] anuñ bu 'āleme kıldı zuhũr
Sāl-i menĥūsātđan ġitdi zevāl irdi kemāl

4 it görelüm: idelüm M
528 - C, - E, 93a M, 57b S
* Ġazel: - M

- 3 İbtizāl-i millet-i huyūla yoğ olmaqdadır
Oldı aḥkām-ı nüfūs ile ʿadūlar pāy-māl
- 4 Şemse bak devr-i felekde başka ḥālet baqladı
Yek-cihet hep yek-dil oldı ehl-i kāl [ü] ehl-i ḥāl
- 5 Mazhar-ı tevfiḳ-i Ḥaḳ olduğına yok iştibāh
Emre münkād [u] itāʿat gösterür heft kırāl
- 6 Öyle bir şāhib-kırāndur ol şehen-şāh-ı cihān
Bende-i fermān-beridür nice Rüstem ibn-i Zāl
- 7 Eylesün düşmāna manşūr [u] muzaffer Ḥaḳ anı
İdelüm ḥayır-duʿā aña dā'im māh u sāl
- 8 Gördüğün terkīb cifre bakmağa ḥācet degül
Himmetin müstaḥsen eylermiş kamu şāhib-maḳāl
- 9 Ey Cesārī ʿārif-i bi'llāh olanla var yüri
Añlamak ister iseñ ger dilde maḳşūd [u] me'āl

529

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Zülf-i yārdan dem urup daʿvāyı n'eylersüñ göñül

5 münkād: münkāl M

7 u: - S

529 - C, 15b E, 93a M, 57b S

* Ġazel: Divān E, - M

- Başuña alup urı avayı n'eylersuñ oñul
- 2 Üstine säye alup ram eylemez hi zerrece
Öyle bir mihr-i cihān-ārāyı n'eylersuñ oñul
- 3 ün saña arz eylemez kālā-yı hüsnuñ nāzdan
Böyle nāz[1] böyle istināyı n'eylersuñ oñul
- 4 Bāde-yi aş ile mest olduñ ise mey-hāneden
ek ayaı sāar [u] abāyı n'eylersuñ oñul
- 5 Ey Cesārī bir üler yüz österür aldar seni
Ahdine urmaz yalan dūnyāyı n'eylersuñ oñul

530

azel*

Me fā ī lūn / Me fā ī lūn / Me fā ī lūn / Me fā ī lūn

- 1 Dil-i dīvāneyi eyh [ü] meded-kār özge āıl ıl
örürsuñ sālīk-i aş olduın irāda ābil bil
- 2 aın ol āhı māt itdürme lub-ı anranc ire
Bulınmasun piyāde ferz [ü] paydaq ire āfil fil

1 : 4 M

2 : 1 M; hi: bir E

3 : 2 M

4 : 3 M

530 40b C, - E, 93b M, 57b S

* azel: - C, - M

1 dīvāneyi : dīvāne M // aş: āı M; olduın: olmu ol C

2 āhı: āh C, S

- 3 Resende ma^crifet göstermek ister oynayup cānbāz
Anuñçün dikdi meydān-ı hünerde yine kāmīl mīl
- 4 ^cAceb cūnbüşlüdür bu ^carşa-gehde şā^cirūñ tavrı
Kemāl ehlin toķuşdurmağa olur cümle mā^cil il
- 5 Kāragözle Hācī^cvād gelse irse ol şeb-i hengām
Küçük oğlanı parmağına taķdursa hayāzil zil
- 6 Teşāşür itdügin vaķtinde zāhid ihtirāz eyle
Saña ^carız ise taḥḥīr kıl bul selāsīl sil
- 7 Ğidā için nazār kıl nice maḥlūkı Hudānuñ var
Kimi ḥabbe kimi nān kimi etmek ister ākil kil
- 8 Cesārī zulm ider ^cuşşāķa nazm u şan^cat-ı mühmel
Anuñ tanzīrine elbetde lāzım yine ^cādīl dīl

531

Ğazel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Gel dilāver hem-dem ol her kāma āgāh ol da gel

3 resende: rehinde C // hünerde: hüner M; yine: - M

4 kemāl: kemālin S

5 : - M, S; Hācī^cvād: Hācī^cvād C

6 : - M, S

7 : - M, S

8 : 5 M, S; zulm: nazm C; nazm şan^cat-ı mühmel: mühmel-şīfat nazmuñ C // tanzīrine: def^cine C;
elbetde lāzım yine: elbette yine lāzımdur C

531 40a C, Cönk 92, - E, 93b M, 57b S

* Ğazel: C, Ğazel-i Cesārī Noktaşız Ğazel Cönk 92, - M

Her seherde her mesāda kāma āgāh ol da gel

- 2 Mihr-i ʿālem ʿilm ile maʿlūm olur ehl-i dile
Sırr-ı Mevlā ʿālimü'l-ʿallāma āgāh ol da gel
- 3 ʿArşa-gehde server [ü] sālāram aʿlā gevherem
Ehl-i hāle maḥrem ol İslāma āgāh ol da gel
- 4 Olmada ʿālem heves-kār-ı vişāl-i mülk [ü] māl
Levh-i dilde sırra er ilhāma āgāh ol da gel
- 5 Gel Cesārī resm-i imlālarda māhir ol hele
Dehre ḥākīm kāmīlū'r-ressāma āgāh ol da gel

532

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ey gönül yāruñ ruḥından gül-ter ābın şor şarıl
Kaṭre kaṭre ol ʿaraḫ-rīz ʿanber ābın şor şarıl
- 2 Meclis-i mihr-i maḥabbetde niyāz eyle müdām
Cām-ı laʿl-i leblerinden gül şarābın şor şarıl

1 her kāma: aḥkāma M, S // seherde her mesāda kāma : meşā vü seher aḥkāma C; mesāda: sāde M

2 āgāh: - Cönk 92

3 ʿarşa-gehde: ʿarşa-gāhda Cönk 92; server-i sālāram: server-i sālār M, server-i sālārı S

4 olmada ʿālem: olma ʿālemde C, Cönk 92

532 39b C, 15b E, 93b M, 57b S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

2 eyle: eyler C

- 3 Var vişāl-i Mısr-ı hüsnuñ mülkine eyle ricā
Tūti-i gūyā vişāl-i sükker ābın şor şarıl
- 4 Cennet-i kūym temāşā eyleyüp gel kıl şafā
Havz-ı la^cinden o yāruñ kevşer ābın şor şarıl
- 5 Çeşme-sār-ı lebleri la^cl-i zülālinden alup
Ey Cesārī nāz ile İskender ābın şor şarıl

533

Ġazel*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 ^cAndelīb efgān ider zeyn eyledi her bāğ[1] gül
Şahn-ı şahrāda dilā kurmuş turur otağı gül
- 2 Hūblar seyr ü teferrüc itmege gelsün diyü
Goncalanmış tāze bulmuşdur kemāl-i çağı gül
- 3 Hār cevri ile girībān çāk idüp vakt-i seher
Kaatre kaatre jālelerden ağıdur ırmāğı gül
- 4 Muştafā büy-ı terinden hāşıl olmuşdur meger
^cĀdet eyle ey habībüm dā'imā koğmağı gül

4 yāruñ: şāhı E

533 40a C, 15b E, 93b M, 58a S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

1 ^candelīb: bülbülān E; ider: ile M, S // turur otağı: turur otağ E, M, otağ turur S

2 hūblar: hūbları S // çağı: çağ E, M, S

3 ırmağı: ırmağ M, S

4 meger: ezel E // koğmağı: koğmağ M, S

- 5 Ey Cesārī sürh-gül şerm [ü] hacālet ʿarz ider
Bāğ-ı dehre nūr ile revnağ virür ol ağı gül

534

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Şanma sākī bāde-i engūra mā'ildür gönül
Meclis içre bir gözi maḥmūra mā'ildür gönül
- 2 Vaşfını dilde anuñ söyler gezer üftādeler
Şeh-güzīnüm ḥüsn ile meşhūra mā'ildür gönül
- 3 Āfitāb-āsā cihānı pür-mużiyyā eyleyen
Perver-i kudret cemāl-i nūra mā'ildür gönül
- 4 N'ola olursam mülākī cennetüñ rıdvānına
Mā'il-i dīdār-ı yārum ḥūra mā'ildür gönül
- 5 Ey Cesārī dehr içinde nām-ı Aḥmed yād olur
Böylece bir dilber-i mezkūra mā'ildür gönül

5 ağı: ağ M, S

534 - C, 15a E, 94a M, 58a S

* Ġazel: - M

1 Bu gazelin redifı olan “mā'ildür gönül” ifadesi E nüshasında “aşıkdur gönül” şeklinde imla edilmiştir.

2 üftādeler: üftāde-gān E, S

Gazel*

Meḡ ʿū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Luṭṭ eyler idüñ ey perī ʿāşıklara evvel
Dür eyledi āḡir keremüñden bu bizi el
- 2 Ezberlemiş iken hep uşul-i dem-i ʿaşkı
Sālim ḡomadı nuṭḡum ḡam eyledi muʿallel
- 3 Girdāb-ı ḡamuñdan olamam zerre rehā-yāb
Başumda eser ise eger işbu aşıl yel
- 4 Giryān-ı ḡamuñ ile ne ḡāl olduḡumı bil
Eşküñ Kızıl ırmaḡ gibi bu dehre şalar sel
- 5 Şol deñlü cünūniyyete şaldı beni zülfüñ
Zencir-i belā zabṭ idemez olsa müselsel
- 6 Derd-i dilüm iẓḡār idemem dilde Cesārī
Hallāl-ı cihān eyleyemez müşkilümi ḡall

535 - C, 15a E, 94a M, 58a S

* Gazel: Ḳalenderī E, - M

2 nuṭḡum ḡam: işlerümi M, S

4 ırmaḡ: ırmaḡ M, S; bu: - M, S; sel: seyl S

5 : - M

6 müşkilümi: müşkilümüz E

536

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ė lü / Meḡā ė lü / Fa ė lün

- 1 Tüt pendümi ėālemde yüri ibn-i zamān ol
Açılma şaķın kimselere sırr-ı nihān ol
- 2 Bildüklerüñi cümle unut söyleme halka
Bī-şavt-ı hurūf ėilmine meyyāl hemān ol
- 3 Kurbıyyet-i Haķ olmaġa ceħd it dil-i dānā
Ahlāķ-ı hamīde ile mevşūf-ı cihān ol
- 4 Cānān ile cān şoġbetini itme ferāmūş
İksīr ü kimyāya bedel rūġ-ı revān ol
- 5 Ey dil bu kemālāt ile benlikden elüñ çek
Deħr içre Cesārī gibi bī-nām [u] nişān ol

537

Ġazel*

Meḡā ė lün / Meḡā ė lün / Meḡā ė lün / Meḡā ė lün

536 - C, - E, 94b M, 58a S

* Ġazel: - M

2 bildüklerüñi: bildükleri M

3 ceħd: ceħt M

537 40b C, 15a E, 95a M, 58a S

* Ġazel: - C, - M

- 1 Dimem bir gonca-i zībā için feryād ider bülbül
Şeherde Hāḡ Te‘ālāyı müdām evrād ider bülbül
- 2 Kılıp çok nāle efgānı bahār eyyāmı irdükde
Bu resme ‘āşıkānı ‘aşḡ ile irşād ider bülbül
- 3 Şitādan ya felekden anı şekvālar ider şanma
Saña bu dehr-i fānīdür diyü irād ider bülbül
- 4 O verdüñ büyün istişmām gehī kılduḡunuñ vechi
Derünün ḡuşsa [vü] ḡamdan meger āzād ider bülbül
- 5 Dilā ḡülşānda eyler hezār āh [u] enīn ammā
Cesārī-veş kıyās itme ḡazel icād ider bülbül

538

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 ‘Andelībem ḡülşen içre zāra mā’ildür ḡöñül
Şöyle reng-āmīz ḡül-i ruhsāra mā’ildür ḡöñül
- 2 İsterüm hāle-şifat mäh-liḡā āḡuş idem
Bir cemāl-i maḡla‘u’l-envāra mā’ildür ḡöñül

1 dimem: dime C, M, S

2 efgānı: efgān E; eyyāmı: eyyām C, E, S

538 - C, - E, 94a M, 58a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 3 Bāğ-ı dehr içre hırām-ı nāz izhār eyleye
Kadd-i serv [ü] kebg-i hoş refāra mā'ildür gönül
- 4 Bezm-i meyde sākī-i gül-çehre şundukça kadeh
Zevk [u] şevk-i şīve-i güftāra mā'ildür gönül
- 5 Bī-nihā itsem gerek aña maḥabbet iltiyām
Va^cde-i vaşluñ baña ikrāra mā'ildür gönül
- 6 Ey Cesārī nev-civān sevmekde pīr oldum velī
Hūblarda server [ü] sālāra mā'ildür gönül

539

Gazel*

Meḥ^cū lü / Meḥ^cā^c lü / Meḥ^cā^c lü / Fa^cū lün

- 1 Naẓm ile dilā medḥe sezādur gül ü bülbül
Āşār-nümā şun^c-ı Hudādur gül ü bülbül
- 2 Bülbülde figān gülde maḥabbet eṣeri var
Aḥbāba^c ayān seyr-i şafādur gül ü bülbül
- 3 Rencīde vü āzürde ola ḥār-ı cefādan
Āyā bu ne ḥikmet ne revādur gül ü bülbül

4 bezm-i meyde: biz meyde M

539 - C, - E, 95a M, 58b S

* Gazel: - M

4 Bundan daħı  alemde ġarā'ıb  acıb olmaz
Bir seyr-i  alā sırr-ı hafādur g l   b lb l

5 Ma nā-yı m kerrer ile bu nazmum Cesāri
Tanzir dimek elzem-i mā'dur g l   b lb l

540

 azel *

Mef  l  / Me fā  l  / Me fā  l  / Fa  l n

1 A dı biraz ol dide-i mestānını s nb l
Gosterdi bize hāl-i perıřānını s nb l

2  Ayyāř [u]  alenderd r anuñ nām[1] ezelden
Bezm i re s rse n'ola devrānını s nb l

3  avuşlu  ider vāl-i dehre anı g r kim
Destinde  utar  op ile  evgānını s nb l

4 Da vetsid r c mle ř k fāt-ı cihānuñ
řāh-ı g l i  n hoş d zer erkānını s nb l

5 Envā -ı nev-elvān ile  alemde Cesāri
İtd rdi bu hāl a hele seyrānını s nb l

4  alā: řafā M

5 bu: - M; nazmum: nazm S

540 - C, - E, 95a M, 58b S

*  azel: - M

5 nev: nevā S

541

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dil-i şeydāy[1] iden mā'il [ü] üftāde güldür gül
Koyan vaqt-i seherde nāle [vü] feryāda güldür gül
- 2 Temāşā eyledüm ol ʿarız-ı cānānı gülşende
Didüm bī-hār olan var ise bu dünyāda güldür gül
- 3 Bahāruñ mevsimi irişdi ʿālem çıkdı seyrāna
Kelām[1] cümle nāsuñ dilde bu ešnāda güldür gül
- 4 Dimāğ [u] cān muʿatṭar buları itmez mi istişmām
Kamu üşküfteye terciḥ olan şahrāda güldür gül
- 5 Cesārī ol Ḥabību'llāh terinden ḥāşıl olmışdur
Bu vech ile görinen ʿālem-ārāda güldür gül

542

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Cāna kaşd itmege gelmiş o deli kanlı güzel

541 - C, - E, 95b M, 58b S

* Ġazel: - M

542 - C, - E, 96a M, 58b S

* Ġazel: - M

- Kimseye virmez amānı eli fermānlı güzel
- 2 Cebe cevşen giyinür dayı kıyāfet ser-keş
Kerr [ü] fer gösterür ol şöhret[i] çok şānlı güzel
- 3 Birine şordum anuñ memleketi semtinden
Gördüğüñ var mı didi böyle Telemsānlı güzel
- 4 Kullanur çifte tabanca o biraz yoşmacadur
Hoş libāslar giyinür hāşılı ʿünvānlı güzel
- 5 Ey Cesārī nice medħinde anuñ olmayayum
At biñer mızrāk atar düşmene ʿOsmānlı güzel

543

Ġazel-i Medħ-i Gül*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bāğ-ı dehr içre gözükdi gonca-yı bī-hār-ı gül
Ġāyet aʿlādur şükūfāt içre şol ruhsār-ı gül
- 2 Būlbül-i diller nice feryād [u] efgān itmesün
ʿAşka düşvār eyler elbet anları āsār-ı gül
- 3 Ben nice gül vaşfin itmem olıcağ faşl-ı bahār
Şun^c-ı Hağla kendüyi eyler o dem izhār gül

543 - C, - E, 94b M, 58b S (Derkenar)

* Ġazel-i Medħ-i Gül: - M

2 feryād efgān: efgān feryād S // ʿaşka: ʿaşkına M

- 4 Katre katre jalelerden zinet [ü] revnak bulur
Taķınur vaķt-i seherde bir dür-i şeh-vār gül
- 5 Fem güşād itmişdür ammā hıç varup bir kimseye
°Andelībün rāzın ašlā eylemez iķrār gül
- 6 Kudret-i şun^c-i İlāhī şöyle reng-āmız olur
Her görenler dirler anı bār-ı güldür bār-ı gül
- 7 Verd-i aķmer verd-i ebyaz gösterür dürlü şıfat
Baķçelerde açılır anlardan evvel şarı gül
- 8 Hāşıl oldu çün Habıbu'llāh terinden ol sebeb
Añdurur °uşşāk-ı dehre Aķmed-i muhtārı gül
- 9 Cān meşāmmına toķinsa tıb-i enfās-ı şafā
Hālden hāle koyar bir vāķıf-ı esrārı gül
- 10 Şüsen sünbül [ü] karanfil hem şakāyık lāle-zār
Cümle üşküfte ķamu itmekdedür ezķār-ı gül
- 11 Gül temāşasında ben bir mest [ü] hayrān olmuşum
Bağladı dürlü edālar tarz-ı hoş-reftār-ı gül

4 şeh-vār: şeh-vārı S

5 iķrār: iķrārı S

8 muhtārı: muhtār M

10 şüsen: süse M

11 temāşasında: temāsında M

- 12 Gül gül-istān seyrinūñ ʿālem kamu müştākıdur
Güllere nisbetle didüm ben dahı ol yārı gül
- 13 Ceste ceste güllerūñ evşāfını şerh eyledi
Bu Cesārınūñ meger tolu imiş anbārı gül

544

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Hudānuñ luḫfına şādān [u] ḳahrı birle giryān ol
Rızā-yı Haḳda bulan cürmūñe nādım peşīmān ol
- 2 Günāha tāʿib [ü] müstağfir olmaḳ saña lāzımdur
Ḳoma ğafletde kendūñ müsteḫaḳḳ-ı ʿafv-ı Ġufrān ol
- 3 Dilā nādānlar ile eyleme gel ülfet-i keşret
Otur bir kūşe-i vaḫdetde tenhā ehl-i ʿirfān ol
- 4 Hudānuñ bendesi ğayrıya ʿarz-ı ihtiyāc itmez
ʿAlāʾıḳden elin çek var yürı başına sulṫān ol
- 5 Cesārī āsumān-ı maʿrifetde mesken itdūñse
Şuʿāʿ-ı āfitāb-āsā heme ḫāk ile yeksān ol

12 dahı: - M

544 - C, - E, 95b M, 58b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

3 dilā: dü M

4 ğayrıya: ğayruya M

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Evliyāu'llāhdan bir şāhdur Seyyid Bilāl
من عرف esrārına āgāhdur Seyyid Bilāl
- 2 Merķadūñ görmek dilerseñ var Sinab şehrinde bul
Anda hālā bir ziyāret-gāhdur Seyyid Bilāl
- 3 Cümle derviş-i cihān seyyāh olup anda gider
Sālikāne şöyle 'ālī-cāhdur Seyyid Bilāl
- 4 Her kişi maḳşūdını anda varup hāşıl olur
Hācet ehline ulu dergāhdur Seyyid Bilāl
- 5 Hāle-veş deryā anı āgūşına çekmiş turur
Bedr olınmış güyiyā māhdur Seyyid Bilāl
- 6 İftihār eyle[r] tarīkat erleri anuñ ile
Fi'l-ḥaḳīkat mu'teber hoş rāhdur Seyyid Bilāl
- 7 Ey Cesārī n'ola eylersem ziyāret ben anı
Sırr-ı ما أوحى da ḥayrū'l-hāhdur Seyyid Bilāl

545 - C, 15a E, - M, - S

1 من عرف: "Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.", İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266.

7 ما أوحى: Necm 53 / 10, me'āl: "(Allah'ın) kuluna vahy ettiğini vahy etti."

546

Ġazel

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Dil dil didüğüm merd-i ĩacā'ib kişidir ol
Güftārını seyr it ne ġarā'ib kişidür ol
- 2 Çok menķabe çok vāķi'a [vü] sergüzeşti var
Ĥübān-ı cihānāna muşāhib kişidir ol
- 3 Dünyāda anı bilmeyen ādem ola mı hĩç
Bir nükte-şinās ehl-i menāķib kişidir ol
- 4 Gördüġi zamān tāze tıfil dilber-i mümtāz
Bir vuşlat[ın]a irmeġe ŧālib kişidir ol
- 5 Meddāḡ olup nazm ile hoş söyle Cesārĩ
Evşāfını ġüş itmeġe rāġib kişidür ol

547

SemāĢĩ

Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün

- 1 Kemālin ehl-i kāmĩl āşikār elbetde der evvel
Yazup dīvānçe-i nazm dimişlerdür neler evvel

546 - C, 15a E, - M, - S

547 - C, 15b E, - M, - S

- 2 Rumūzāt [u] işārātın anuñ tefhīm idüp yir yir
Nedür maḳṣūd hem maḥnāyı bilmekdür hūner evvel
- 3 Muḥaṣṣal her biri sevdā vü ḥaşḳ-ı yāra düşmişler
Bu taḳḍir-i Yezdān ḥaşıḳı maḥşūka sever evvel
- 4 Meşeldür yanmadı pervāne yanmayınca tā şemḥa
Ki düşmez zāra bülbüller açılır verd-i ter evvel
- 5 Şafālar kesb ider her bār bu nazm-ı dür-nişārumdan
Dizildi ḥaṭṭ-ı cevherler döküldi lü'lü'ler evvel
- 6 Şahīfe zeyn-i naḳṣ-i cild-i evrāk olmağa bāḥiṣ
Cesārī kıl kalem çekdi ḥaceb ḥoş sīm [ü] zer evvel

548

Tārīḥ-i Çeşme

Fā ḥi lā tün / Fā ḥi lā tün / Fā ḥi lā tün / Fā ḥi lün

- 1 Belde-i Ḥotende şāhib-i ḥayrād merd-i aşıl
Niyyet-i ihlāş ile akıtdı güyā āb-ı Nıl
- 2 Nām[1] Ḥacı Muştafā şol ḥālī-zāt-ı pāke Ḥaḳ
Fazl-ı luḥfindan ḥatā kılsun şevāb ecr-i cezıl

- 3 Birbirine biñ ʿarız virse sezādur şānidur
Çün ezelden her umūrına anuñ Allah vekīl
- 4 Dağlar-āsā var ise ʿiṣyānın[1] ʿafv it Hudā
Raḥmetüñ baḥrine nisbet *innehu şeyun kalīl*
- 5 Cedd-i pākine daḥı hem kendüye olsun naṣīb
Cennet ırmağ[1] raḥīk kāfūr [u] Tesnīm zencebīl
- 6 Ben duʿācıyam Hudā evlādını bağışlasun
Hāne-dān olsun vire Haḫ aña da ʿömr-i ṭavīl
- 7 Da'imā budur niyāzum Haḫ Te'āliden benüm
Böyle zāta kem nazār iden ola ḥor [u] zelīl
- 8 Kānde varsa şāhibü'l-ḥayrāt olan merd-i güzīn
Anları düşmān şerrinden emīn it yā Celīl
- 9 Hayra sāʿī māl şu gibi n'ola şarf eylese
Bilüp anı kim kamu erzāqına Mevlā kefil
- 10 Māl [u] niʿmet aña iz'āf u muzāʿaf vire Haḫ
Āyet-i Kur'ānda var zīr buña gördüm delīl
- 11 Kıldı nev-bünyān Hācı Muştafā Ağa yine
Çarşu içre sebīline anuñ yok kāl [u] kīl
- 12 Āb-ı pāk ile ṭolu bardağılar bulmuş nizām
Teşne-gāna e'ş-şalā eyler eyā şāhib-i cemīl

4 *İnnehu şeyun kalīl*: “Bu az bir şeydir.”

- 13 Buzludur gāyet şovuk şudur bu şu mişl-i zülāl
Nüş iden ʿaşāneler dil-şāddur olmuş melīl
- 14 Hātem-i tay-veş sehāʾ gösterdi şudan bir eşer
Ey Hudā şāhib-sehāyı itme maşşerde haçīl
- 15 Yevm-i maşşer herkesüñ aʿmāle vezn olduğu dem
Hayr ile şol keffe-i mīzānını eyle şaķīl
- 16 Gel Cesārī şāhibüʾl-hayra duʿā kııl rüz [u] şeb
Kāmilān olmaz cihānda cāhil [ü] ebter baķīl
- 17 Geldi üçler şu mişāli oķudı tāriķini
Āb-ı tāhir nüş iden gelsün budur pāk sebīl
- 18 Vaşşfin itdümse eger dilde duʿādur maķşadum
Şāfiʿüñ olsun senüñ Aķmedle İbrāhim Haķīl

El-ķāfiyetüʾl-Mim **

549

Gazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey güzel biʾllāh her ān sendedür gönüm benim

** El-ķāfiyetüʾl-Mim: Der-ķāfiye-i Hurūf-ı Mim C, - E, - M

549 43a C, 33a E, 96a M, 59a S

* Gazel: - C, - M, - S

- Nitekim var tende bu cān sendedür göñlüm benüm
- 2 İrdügümde rüz-ı vaşl-ı ʿīdüñe ey nāzenīn
Eylerüm bu cānı ʿqurbān sendedür göñlüm benüm
- 3 Senden ayru kimseye meyl eyleyüp olmam ğulām
Ey şeh-i hūb-ı cihān-yān sendedür göñlüm benüm
- 4 Laʿl-i mey-gūnuñ görelden mest [ü] hayrān olmışum
Ey leb-i mül çeşm-i fettān sendedür göñlüm benüm
- 5 ʒadr-i ʿāşık neydügin añlar bilürsün yine sen
Sende vardur ʿaql [u] izʿān sendedür göñlüm benüm
- 6 Zümre-i ʿirfān içinde görmedüm saña menend
Merd-i pāk ehl-i suḥan-dān sendedür göñlüm benüm
- 7 Dilde vaşfuñ eyledi ʿĀşık Cesārī hōş hōş
Olduñ āhir medḥe şāyān sendedür göñlüm benüm

550

Gazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

1 cān: cānum S

2 cānı: cān C, E, S

3 ayru: ğayrı E; eyleyüp: eylemem M, S // hūb: hūbān C, M; cihān-yān: cihān-bān C, S

5 yine sen: sen yine C, sen benüm E // vardur: var çün C, E

6 irfān içinde: irfānda hiç ben C, E

550 43a C, - E, 96b M, 59a S

* Gazel: - C, - M

- 1 Sen gibi bir dil-rübā dillerde yokdur sevdüğüm
Zannum oldur hüsnuñe beñzer de yokdur sevdüğüm
- 2 Tal^cat-ı nūr-ı cebīnūñ seyr iden dirler bunu
Böyle şafvet ol meh-i envārda yokdur sevdüğüm
- 3 Serv-veş reftār idersūñ bāğ-ı nāz içre velī
Kadd-i mevzūnuñ senūñ ^car^carda yokdur sevdüğüm
- 4 Vaşfuña yüz biñ gazel taḥrīr kılmışdum senūñ
Aña ḥayrānam biri ezberde yokdur sevdüğüm
- 5 Tūḫi-veş şīrīn-edā güftāruñı gūş eyledüm
Bu ḥalāvet lezzet-i şekkerde yokdur sevdüğüm
- 6 Zülf-i şeb-bū-yı dil-āvīzūñ beni mest eyledi
Ol mu^cattarlık karanfüllerde yokdur sevdüğüm
- 7 Defter-i ^cuşşāka kayd itdüm dimişdūñ bendeñi
Aradum ismüm benüm defterde yokdur sevdüğüm
- 8 Ey Cesārī rub^c-ı meskūnı iderdüm cüst [ü] cū
Sen gibi hüsni güzel bir yerde yokdur sevdüğüm

5 lezzet: lezzāt M

8 hüsni: hüsni M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ū lü / Meḡā ū lü / Fa ū lün

- 1 Evşāfuñ oğunsun diyü dillerde efendüm
Yazdum seni dīvānçe-i defterde efendüm
- 2 V' Allāh bu çağında tamām hūb-ı zamānsuñ
Mişlüñ mi senüñ var mı bu illerde efendüm
- 3 Fer şaldı cihān mülketine hūsn-i cemālüñ
Yokdur o ziyā şems-i münevverde efendüm
- 4 Ülker mi nedür necm-i Süreyyā gibi hāller
Tezyīn [ü] dıraşşanda feleklerde efendüm
- 5 Medhūñ çıkaraldan senüñ ol evc-i ūalāya
Ārām idemem ben hele bir yerde efendüm
- 6 Zātuñ gibi bir rūḡ-ı muşavver ele girmez
İtmiş seni Hāḡ nūr ile perverde efendüm
- 7 ūAşkuñ eşer-i hāline vāḡıf bu Cesārī
Rāzuñ açā mı dünyede bir ferde efendüm

551 - C, 24b E, 97a M, 59a S

* Ġazel: Ġalenderī E, - M

2 bu çağında tamām: tamām bu çağında S // mı: - E, M; illerde: Benderde E

4 tezyīn dıraşşanda: tezyīn ü dıraşşanında S

5 çıkaraldan: çıkaraldan E, çıkarıldı M; ol: - M; ūalāya: semāya M, aūlāya S

6 bir: - E

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me ḡā ĩ lü / Me ḡā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Bir hoşça nazār kı l baña cānānum efendüm
Üftāde gedāyam saña ey cānum efendüm
- 2 Hāl-i siyehüñ ĩaqlumı hep itdi perīřān
Hüsnüñ göreli vālih ü hayrānam efendüm
- 3 Oldumsa eger vuřlatuña řālib [ü] rāġıb
Āfv eyle ne var cürm bu ĩřyānum efendüm
- 4 Raḡm eyle meded hālüme terk eyle cefāyı
Aķıtma benüm dīde-i giryānum efendüm
- 5 Hāsetle ben itmekdeyüm ol āh [u] enīni
Güş eylemedüñ nāle vü eġānum efendüm
- 6 Evřāfuña çok dürlü ġazel yazdı Cesārī
Gel oķu benüm defter-i dīvānum efendüm

553

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Bāde şun ey sākī-i ebrār maḥabbet ehliyem
Keyf icrā eylerüm her bār maḥabbet ehliyem
- 2 ʿĀşık [u] meyyāliyem maḥbūb-ı müsteşnālaruñ
Sevdüğümi eylemem inkār maḥabbet ehliyem
- 3 Yārdur çün hem enīs [ü] hem-nişinüm her zamān
Yanuma yaklaşmasun aġyār maḥabbet ehliyem
- 4 Mişl-i pervāne vücūdum şem^c-i nāra yanmada
Sīnede peydā ʿalevler var maḥabbet ehliyem
- 5 Ey Cesārī şā^cir-i ʿazbū'l-lisānam şimdi ben
Oldı eglencem benüm eş^cār maḥabbet ehliyem

554

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

553 - C, - E, 95b M, 59a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 ebrār: civān M

2 meyyāliyem: meyyālem M

554 - C, - E, 96b M, 59a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 1 İder gülşende bülbül āh u zārı her şabāḥ aḥşam
Açar şevk-i maḥabbet gül-^cizārı her şabāḥ aḥşam
- 2 Çemen-zār [u] şükūfātuñ toyulmaz hīç şafāsına
Göñül ārzū ider faşl-ı bahārı her şabāḥ aḥşam
- 3 Hevālar mu^ctedil ^caşq rūzigārı hoş eser serde
Şular tuğyān idüp olmaḫda cārī her şabāḥ aḥşam
- 4 Anuñçün esb-i tab^cum gāhi şahrāda ider seyrān
Sever cānum benüm şayd u şikārı her şabāḥ aḥşam
- 5 Cihān içinde oldı çün güzeller vaşfına meşgūl
Ġazel taḥrīr ider ^cĀşık Cesārī her şabāḥ aḥşam

555

Güfte-i Cesārī*

Fā ^ci lā tūn / Fā ^ci lā tūn / Fā ^ci lā tūn / Fā ^ci lūn

- 1 ^cAndelībem bir gül-i zībāya mā'il olmuşum
Lāle-ruḫ bir lebleri ḫamrāya mā'il olmuşum
Bāğ-ı dehr içre ḫırām-ı nāzın izḫār eyledi
Kāmet-i serv [ü] semen-sīmāya mā'il olmuşum

1 u: - S

2 çemen-zār: çemen-zārı S

555 - C, - E, 97b M, 59a S (Derkenar)

* Güfte-i Cesārī: - M

1d semen: semīn M

- 2 Cezbe-i hālāt ile itdi baña nīm-nigāh
H̄āb-ı gāfletden dü çeşm-i cānı kıldı intibāh
Dilde ‘aşkıdur mü’ess̄er eylerüm ben āh vāh
H̄üsni müstesnā cihān-ārāya mā’il olmışum
- 3 Görđi ben bī-çāresin derdüme dermān eyledi
Göz ucu ile işāret luḡ-ı pāyān eyledi
‘Āşık [u] meftūnlıgum hoş fehm [ü] iz‘ān eyledi
Ḳadrüme terğīb iden monlāya mā’il olmışum
- 4 Ey Cesārī bildüm anda var maḡabbetden eşer
‘Aşk [u] sevdāsı derūnumda anuñçün itdi yer
İşbu nazmum vaşfına didüm ki oldu mu‘teber
H̄āşılı bir dilber-i ra‘nāya mā’il olmışum

556

Ġazel*

Meḡ ‘ū lü / Me fā ‘ī lü / Me fā ‘ī lü / Fa ‘ū lün

- 1 Sen şāh Süleymāna gedā mūram efendüm
H̄ükmüñe vü her emrūñe me’ mūram efendüm
- 2 Üftādeligüm ‘āleme şāy’ oldu bilindi
Nām ile ḡamu dillere mezkūram efendüm

2c āh vāh: āh āh M

3c ‘āşık: ‘āşıkı S; meftūnlıgum: meftūniyam M

4c: - M

4d: - M

556 - C, - E, 97a M, 59b S

* Ġazel: - M

1 Süleymāna: Süleymān S // her: hem S

- 3 Tā^cn itme benüm zār [u] fiğān eyledüğüme
Bi'llāh senüñ ^caşkuña mecbūram efendüm
- 4 Ağlar gezerüm hayli zamān oldı ki zīrā
Dīdāruña müştāk heme mehcūram efendüm
- 5 Bil anı ki Benderli Cesārī baña dirler
Mānend-i ^cÖmer şā^cir-i meşhūram efendüm

557

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ^ci lü / Me fā ^ci lü / Fa ^cū lün

- 1 Güftāruñı gūş eyleyelüm cānum efendüm
Şekker gibi nuḡk eyle bu dem ey leb-i ḡandüm
- 2 Dil hayli zamān ^caşık-ı üftāde olupdur
Ey hūb-ı cihān ben seni ḡāyetle begendüm
- 3 Görince yüzüñ cümle-yi hūbān arasında
Göñlüm seni sevdi seni ey şāh-levendüm
- 4 Bağlatdı göñül zencīr-i sevdā ile ḡat ḡat
^cAşkuñ beni bend eyledi ey zūlf-i kemendüm

557 - C, - E, 97b M, 59b S

* Ġazel: - M

2 ^caşık: ^caşık M

- 5 Şad hürde hürām eyle bu dem bāğ-ı şafāda
‘Arz eyle baña kāmētüñi serv-bülendüm
- 6 Āh eylemeden kalmadı bu tende mecālüm
Zabı idemez oldum hele ben kendümi kendüm
- 7 Eş‘ār yazup eglenür oldı bu Cesārī
Yārāna teberrük ola bu nazm ile fendüm

558

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Dilberā ‘aşkuñ kañarın bağlamak kārüm benüm
Sük-ı dehr içre metā‘um sağlamak kārüm benüm
- 2 Rüz [u] şeb derd ile āh itdügümüñ vechi budur
Āteş-i firkatle sīne dağlamak kārüm benüm
- 3 Āsitān-ı devletüñden dūr [u] mehcūr olmışum
Bir nefes şād olmadum hep ağlamak kārüm benüm
- 4 Yir yirin vādī [vü] şahrālarda cünbān eylerüm
Nehr-i cārī gibi her dem çağlamak kārüm benüm

6 zabı: zabı S

7 fendüm: efendüm M

558 - C, - E, 97b M, 59b S

* Ġazel: - M

2 derd: der M

3 devletüñden: devletüñde M

4 vādī: vāde-i S; şahrālarda: hicrānda M

- 5 Ey Cesārī kelle-i aġyārī ġaltān itmege
Elde bu tīġ-ı silāhı zaġlamak kārūm benüm

559

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bāġ-ı dehr içre şehā bāl-i bülendümsüñ benüm
Kāmet-i serv [ü] şanevber dil-pesendümsüñ benüm
- 2 Ben nice ol midhat-ı vaşfına āġāz itmeyem
Nāzenīn [ü] ʿizz-mendüm şeh-levendümsüñ benüm
- 3 Āfitāb-ı ħüsnüñ itmişdür ziyā bu ʿālemi
Şaʿşaʿa-endāz [u] fer Yūsuf-menendümsüñ benüm
- 4 Dilde ġüftāruñ virür bahş-ı ħalāvet meclise
Tūti-i şīrīn-zebān hem laʿl-i ħandümsüñ benüm
- 5 Bu Cesārī mübtelāya iltifāt itdüñ hezār
Ĥaġġuñ inkār eylemem kendi efendümsüñ benüm

559 - C, - E, 98a M, 59b S

* Ġazel: - M

4 hem: - M

560

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ben cihān abdāliyem maḥbūb [u] meyden geçmezem
Dilberüñ meyyāliyem maḥbūb [u] meyden geçmezem
- 2 Zāhidā sen bu benüm aḥvālūme taʿn eyleme
Medḥ ü zemmden ḥālīyem maḥbūb u meyden geçmezem
- 3 Bādeden ʿaşq-ı İlāhīdür murādum bilmiş ol
Ḥaḳ Rasūlūñ āliyem maḥbūb [u] meyden geçmezem
- 4 Dü cihān maḥbūbına ʿāşık olursam ya ne tañ
Bir cünün-emşāliyem maḥbūb [u] meyden geçmezem
- 5 Gerçi dillerde Cesārī oḳınur adum benüm
Cümlenüñ pā-māliyem maḥbūb [u] meyden geçmezem

561

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

560 - C, - E, 98a M, 59b S

* Ġazel: - M

2 medḥ : medḥi S; u: - S

3 maḥbūb meyden: maḥabbet ehl Allāhdan M

4 dü: dūn M

561 41a C, - E, 98a M, 60a S

* Ġazel: - C, - M

- 1 Nuṭka gelsem her kaçan nazm-ı hünerden söylerüm
Söze āgāz eyleyüp ʿaşk-ı eşerden söylerüm
- 2 Dād-ı Haḫdur söylenen dilde kamu nazm [u] maḫāl
Şāʿir-i şöhret-şifāram ḫayr [u] şerden söylerüm
- 3 Hey neler çekdüm gelelden işbu kevn-i ʿāleme
Vaşf-ı hāl eyler isem çok nesnelerden söylerüm
- 4 Şol sebep zāhir olur bende faşihāne kelām
Tūṭī-i ṭabʿ-ı dile şehd [ü] şekerden söylerüm
- 5 Güft [ü] gūyā-yı ʿabesden pāk [ü] ʿārī olmuşum
Sāʿilāna ḫoş-cevābı muʿteberden söylerüm
- 6 Dīn bābında mesāʿil şorsalar ben anlara
Ol kitāb-ı Mülteḫādan hem Dürerden söylerüm
- 7 Nām [u] şān ile Cesārīdür benüm bu maḫlaşum
Pür-kemālem şanmañuz ʿĀşık ʿÖmerden söylerüm

562

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

1 eşerden: eşerinden M

2 ḫayr: ḫayra M

7 Cesārīdür benüm bu maḫlaşum: Cesārī işte bu dirler baña C

562 - C, - E, 98b M, 60a S

* Ġazel: - M

- 1 Ey ŧeh-i hūbān saña ũftāde gerçi bendeyem
‘Aql [u] fikrüm serden ihrāc oldu ben de sendeyem
- 2 Nīm-nigāh [u] iltifāt ihŧānuñ inkār eylemem
Luṭfuñ ile ben senüñ maḥcūbuñam ŧermendeyem
- 3 Vālih [ü] ḥayrān olmuŧum ḥüsn-i cemālün göreli
Ol zamāndan bilmezem kendümi ben ḳandayam
- 4 Vādī-i ‘aşḳuñda ser-gerdān iden sensün beni
Düşmiŧüm ŧahrālara gör özge bir meskendeyem
- 5 ‘Andelīb-āsā fiġān nāle vü zār itsem n’ola
Gül-ruḥuñ fikri ile vaḳt-i seḥer gülŧendeyem
- 6 Hālümi vaŧf eyleyüp nazm [u] eş‘arum söylerüm
Ey Cesārī ŧā‘irem ŧanma beni sāzendeyem

563

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Ġam ile ġurbetde ḳaldum hey nice ŧādān olam
Halk bayram eyledi lāyık mı ben giryān olam

1 ben de sendeyem: bendeyem M

3 vālih ḥayrān: vālih ü ḥayrān M

4 iden: - M // gör: göre M; bir mekāndayam: - M

5 vü: - S

6 eş‘arum: eş‘ār M

563 - C, Cönk 92, - E, 98b M, 60a S

* Ġazel: Ġazel-i Cesārī Cönk 92, - M

1 ġurbetde: ḳurbetde S

- 2 İl giyüp zerrîn kabalar fahr ile reftâr ide
Ben melâmet hırkasıyla dillere destân olam
- 3 Bu ne ʿîd olur baña yâ Rab faķîrû'l-hâl iken
İktizâ-yı sîm [ü] zerle şöyle ser-gerdân olam
- 4 ʿAks-i devr eyler felek hâlüm yine müncerr olur
Havfum ol doğduğuma ben ʿâķıbet pişmân olam
- 5 Ey Cesârî bād başuma benüm toprak şaçar
Anı ister kim cihânda hâk ile yeksân olam

564

Ġazel*

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

- 1 Hâsret-i dil-dâr ile âh [u] enînüm var benüm
Kûşe-i gamda tek [ü] tenhâ mekînüm var benüm
- 2 Ġâfilîn bir yârdan ben dūr [u] mehcūr olmuşum
Ol sebebden rûz u şeb âh [u] enînüm var benüm

2 ide: ider Cönk 92

4 eyler: ider Cönk 92 // ben ʿâķıbet: ʿâķıbet ben Cönk 92; pişmân: peşimân M

5 olam: olur M

564 44b C, - E, 98b M, 60a S

* Ġazel: - C, - M

1 âh enînüm: zâr hazînüm C

2 u: - C, S; enînüm: figânüm C

- 3 Gāh olur ʿāķılluyam gāhıce bir dīvāneyem
Başķa şüret gösterür ıavr-ı mefīnüm var benüm
- 4 İşbu demde sāz [u] söz eglencem olmışdur benüm
ʿArşā-gehde şāʿirem nazm-ı mefīnüm var benüm
- 5 Ey Cesārī nicesi ʿarz-ı tefāhür itmeyem
ʿAşk nāmında yürür bir dil-nişīnüm var benüm

565

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿĀşıkam gönlümce bir tāze civānı isterüm
İstemem nā-mihribānı mihrībānı isterüm
- 2 Olur olmaz dilbere meyl eylemem bir hāl ile
Kendüzi kān-ı vefā bir nev-civānı isterüm
- 3 İrtikābum var bu cismüm cānsız koymaķlıġa
Kıymet-i ʿāşık bilür rüh-ı revānı isterüm
- 4 Nʿeyleyem ben sūk-ı istignā gezen dilberleri
Adı bellü bir filān ibn-i filānı isterüm

4 mefīnüm: mübīnüm C

5 nicesi: nice C // nāmında: nāmıyla C; yürür: gezer C

565 45b C, 24a E, 99a M, 60a S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

1 mihrībānı isterüm: mihrībānım var benüm M

4 nʿeyleyem: nʿeylerüm S // filānı: filān E

- 5 Ola yektā-yı eḳālīm-i ḥāsen ol nāzenīn
Oḳına şā^cir dilinde dāsītānı isterüm
- 6 Ey Cesārī göñlümüñ pek sevdügi maḥbūb için
Ḳahramān-ı ^cālem ile imtiḥānı isterüm

566

Ġazel*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

- 1 Baḥr-i ^caşka ibtidā vāşıl olup meydāndayam
Bir şadefden dürr gibi ḥāşıl olup meydāndayam
- 2 Ben Lezīzī ^caşka itdüm edā-yı ḥizmeti
Fenn-i nazma işbu dem kāmīl olup meydāndayam
- 3 Baḥş kılmışdur zekāvet ḥamdüli'llāh Ḥaḳ baña
^cĀrif [ü] dānā vü hem-^cākıl olup meydāndayam
- 4 Gör beni aḥbāb ile ülfet-nişīn olmaḳdayum
Cümleten maḳşūduma nā'il olup meydāndayam
- 5 Nazmuñı tanzīre ḳādirdür Cesārī ḥākezā
Cevrüne her vech ile ḳā'il olup meydāndayam

5 ḥāsen: ḥüsn S

566 - C, - E, 99a M, 60b S

* Ġazel: - M

567

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ey göñül sen mā'il-i dil-dār imişsüñ añladum
Vuşlat ümmīdin ider bir yār imişsüñ añladum
- 2 Şormağa hācet degül maşūka aşık hālini
Rāza maḥrem vākıf-ı esrār imişsüñ añladum
- 3 Çıksun istikbāle karşı hep cünūd-ı aşıkān
Ehl-i aşka server [ü] sālār imişsüñ añladum
- 4 Zātuñ izhārı meger batn-ı şadefdendür senüñ
Baḥr-i hikmetde dür-i şeh-vār imişsüñ añladum
- 5 Her kelāmuñ rūḥ baḥş eyler ma'ārif ehline
Hāşılı bir şāhib-i eş'ār imişsüñ añladum
- 6 Kimseler bilmez senüñ fendüñ hele bu 'arşada
Ey Cesārī başka bir eṭvār imişsüñ añladum

567 - C, 23b E, 99a M, 60b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 ey göñül: dōstum M, S

2 : 3 S

3 : 2 S; aşka: aşkuñ S; server-i: sipeh M

568

Gazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bİ-tekellüm ol göñül bu fām-ı gönca alı yum
Çünkü yandüñ bezm-i ʿaşk içre olup boyalı mum
- 2 Kışver-i hüsn üzre ol hāl-i Habeş ʿasker çeküp
Dil perīşān eyledi ıaldı bizüm çün hālī Rüm
- 3 Bu meşeldür yemm kenārında şavaş eksük degül
Ceng ider emvāc-ı bī-pāyān ile her yalı kum
- 4 Viridi bir mülk şāhlığın ammā Süleymān almadı
Bu hārābāt iklimine oldı ancağ vālī bum
- 5 Ey Cesārī noқта dökdüm yoğladum eşkālını
Ol rağīb-i bed-faʿālūñ düşdi geldi fālī şüm

569

Gazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

568 43b C, 23b E, 99b M, 60b S

* Gazel: - C, Çifte Kāfiyeli E, - M

2 hāl: - M

3 : 4 C

569 - C, - E, 100a M, 60b S

* Gazel: - M

- 1 Ādeme devlet olur ise sezā rāy-ı kalem
Rif^çat elbetde bulur her suhan-ārā-yı kalem
- 2 Ma^çrifet ehli anuñ ile tefāhür eyler
^çArz ider şāhibine rütbe-i a^çlāy[1] kalem
- 3 Levh-i mahfūza pes ol satır-ı Bismi'llāh
Yazdı emr-i Hāḡ ile düzdi hoş-implāy[1] kalem
- 4 Hünere [ü] ma^çrifet anuñla olur hep tekmil
Destüm üzre yiri var olsa sezā cāy-ı kalem
- 5 Kalemüñ t̄alibiyem rāğıbyam sultānum
Beni yaz defterine tā süre yüz pāy-ı kalem
- 6 Üç hurūf iki nuḡāt resm-i beyānı dilde
Añılur böylesine lafz-ı mu^çammā-yı kalem
- 7 Dil nevāzişlik idüp saña ider ḡayr du^çā
Hep tevāzu^çla ḡılur nağmelerin nāy-ı kalem
- 8 Şimdi ġurbet-zedeyem gerçi ġarībem ammā
İsterüm devlet ile ben olayum bāy-ı kalem
- 9 Her kemālāt ile meşhūr olup ^çālemde
Ey efendüm bu Cesārī ola mı şāy-ı kalem

2 ehli: ehl M

3 emr-i Hāḡ: Hāḡ emr S

4 anuñla olur hep tekmil: hep anuñla olur tekmil S

6 : - M; nuḡāt : nuḡta M, S

570

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Ruḥ-ı raʿnāsına yāruñ ʿacabā gül mi disem
Aña üftāde olan bu dile bülbül mi disem
- 2 Şofra [vü] ḥʿān-ı vişālūñ bir ağız miski midür
Yoḥsa ol ḥāl-i siyāh dāneye fülful mi disem
- 3 Dehenūñ vaşfına dirsem n'ola rengīn ğazel
Leb-i şaḥbāda turur kırmızı pür-mül mi disem
- 4 Serden ʿaqlumı giderdüñ nedür ol ʿış [u] tarab
Sākiyā bezm-i meyūñ keyfine kulkul mı disem
- 5 Zü'l-feḳār-ı ʿAlidür kaşları yāruñ didiler
Ey Cesārī ben anuñ ṭabʿına düldül mi disem

571

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

570 44a C, 23a E, 100a M, 61a S

* Ġazel: - C, - M

2 yoḥsa: yoḥsa E; siyāh: siyeh C, E

4 nedür: nemedür M // kulkul: kaḳkal E

5 ey: ya E; ben: - C

571 - C, - E, 100b M, 61a S

* Ġazel: - M

- 1 Zāhidā pīr-i muġān emrine münkād olalum
Nūş idüp bāde-i şāfī deme mu^ctād olalum
- 2 İdelüm sākī-i dil-dār ile keyf-i icrā
Tarḥ-ı ġam eyleyelüm ġuşşadan āzād olalum
- 3 Çıkmayup oturalum kūşe-i mey-ḥānede biz
Rindler ile ḥarābātda ābād olalum
- 4 Ğuş-ı cān eyleyelüm bezmde şīrīn-suḥanı
Dāġdaġa kaydı nedür ^caşḫ ile Ferhād olalum
- 5 Rāh-ı cānānede cān baḥş idelüm cānāna
Yār vaşfında heme cān ile dil-şād olalum
- 6 Ehl-i dil ḥātırına degmeyelüm zerrece biz
Ğün gibi dünyede eylik ile ḥoş yād olalum
- 7 Çeşm-i im^cān ile hem ^cālemi seyrān idelüm
Şāni^cūñ şun^c-ı hüveydāsına irşād olalum
- 8 Alalum pīr-i muġāndan biz o bintü'l-^cinebi
Çekelüm duḥter-i rez dehrde dāmād olalum
- 9 Ğomayup firşatı aşlā o raḫībi göricek
Kıralum tu^cmeysi şimşīr ile cellād olalum

5 cān: - M
9 raḫībi: raḫīb S

10 Rūz [u] ŧeb zıkr idelüm ŧevk ile yā Hū ismin
‘Abd-i ‘āciz turalum ŧāhib-i evrād olalum

11 Ey Cesārī hele bir demde kuŧūr itmeyelüm
Murğ-ı cān ŧayd idelüm hāŧılı ŧayyād olalum

572

Ġazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

1 Beni bu ‘arŧaya zann itmeñüz sāhil olup geldüm
Ma‘ārif bezmine bu demde deryā-dil olup geldüm

2 Lezīzī olmiŧ idi çün benüm ol pīrüm üstādum
Ben ol mürŧiddeden irŧāda hoŧ kābil olup geldüm

3 Cünün-ı ‘aŧk idüm evvel gezdüm dāğ [u] ŧahrāda
Dilā bu bezm-gāha ŧimdi bir ‘ākıl olup geldüm

4 Ġazel ‘ilminde echeldür kıyās itme beni cānā
Kemālāt [ü] hūnerlerle bu dem kāmil olup geldüm

5 Cesārīyem cesāretlik kamu hep bende tekmīldür
Murād-ı mā hüve’l-maŧŧūduma vāŧıl olup geldüm

572 - C, - E, 100b M, 61a S

* Ġazel: - M

2 pīrüm: pīr S // kābil: - M; geldüm: - M

3 bezm-gāha: bezm-gāh S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ċ ĩ lü / Me fā ċ ĩ lü / Fa ċ ū lün

- 1 Cānā beni ḡann itme ki eḡsāne-i ċaşḡam
Ben ehl-i dilān bendesi merdāne-i ċaşḡam
- 2 Nūḡ eylemiḡüm curċasını bezm-i elestüñ
Tā ḡaşre dek ol mey ile mestāne-i ċaşḡam
- 3 ċĀkillere ċākilcesine var ḡarekātum
Baḡ sĳretüme ḡüret-i dĳvāne-i ċaşḡam
- 4 Zĳ-kıymet iken ḡarf iderüm gevher-i naḡmı
Īcād-ı meċāniyyede dĳr-dāne-i ċaşḡam
- 5 ċĪrfān [u] suḡan-dāna metāċum bulunur çok
Pür-maċrifetem ḡāḡılı kerḡāne-i ċaşḡam
- 6 ċUḡḡāk [u] gedālar gelüp elbetde Cesārĳ
Tabċiyyet ider baña ki ḡāḡāne-i ċaşḡam

573 41b C, - E, 100b M, 61a S

* Ġazel: - C, - M

1 itmege: itmegi C // ben: bir C

5 suḡan-dāna: suḡan-dān S // ḡāḡılı: ḡāḡıl M, S

574

Ḳalenderī*

Meḟ ʿū lü / Meḟā ʿī lü / Meḟā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Oldum ise āvāre kimüñ üstine lāzım
Ḳaldum ise bī-çāre kimüñ üstine lāzım
- 2 Bir şem^c-i cemāle yine pervāne olup da
Ben yanar isem nāra kimüñ üstine lāzım
- 3 Bülbül gibi gülşende seher vaḳti gelince
Ger başlar isem zāra kimüñ üstine lāzım
- 4 Bir hāl ile bu derd-i dilüm ʿarż ider olsam
Ol vāḳıf-ı esrāra kimüñ üstine lāzım
- 5 Bir dilberüñ üftādesi olup da Cesārī
Düşdi ise eş^cāra kimüñ üstine lāzım

575

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Güzelüm ya nice bir ʿaşḳ ile sevdā çekelüm

574 - C, - E, 99b M, 61a S (Derkenar)

* Ḳalenderī: - M

575 - C, 23a E, 101a M, 61b S

* Ġazel: - M

Yāri bir şeb sīneye ey gül-i ra^çnā çekelüm

- 2 Baña rām olmaz iseñ doğru cevāb it bāri
Raḳīb ile nice bir yoḳ yire ḡavḡā çekelüm
- 3 Yaḳalum özge buḥūrı girelüm ^çaşka velī
O şehūñ şaydına dil bāri bir esmā çekelüm
- 4 Uyarup bād ile ^çişretde belā derdini biz
Āh [u] vāhın gice gündüz çekelüm hā çekelüm
- 5 Ey Cesārī yüzine bakmaḡa ādem toyamaz
O şehi bezmümüze bir gice tenhā çekelüm

576

Ġazel*

Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün

- 1 Senūñ cevruñ baña bī-intihādur itme sulṭānum
Ġamuñla işlerüm cümle hebādur itme sulṭānum
- 2 Tıfilsuñ dahı ^çaşık ḡadrini sen yaḡşı bilmezsūñ
Bu gün baña ise yarın sañadur itme sulṭānum

2 doğru: toḡrı E, doḡrı S
576 - C, 24b E, 101a M, 61b S
* Ġazel: Semā^çī E, - M
1 hebādur: hebā M
2 : 3 E; sen: - S; yaḡşı: gerçi E

- 3 Seversüñ sen de bir meh-rû bulursuñ itdügüñ bir bir
Hep ʿālem derd-i ʿaşka mübtelâdur itme sulţānum
- 4 Seni ol cûd [u] luţfindan sevüp halk eylemiş Bārī
Sevilmez dime dilberler riyâdur itme sultānum
- 5 Tahassür eyleme ʿĀşık Cesārīyi cemālûñden
Anuñ her rûz [u] şeb kârı bañadur itme sulţānum

577

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Tıfl iken bir dilberi şehd [ü] şekerle besledüm
Tūtiler gibi anı bilseñ nelerle besledüm
- 2 Ol vücūd-ı nāzigi dehr ü mā fihāda ben
Gün yüzün göstermeyüp hep gölgelerle besledüm
- 3 Nā-ḥalef desti anuñ dāmānına hīç degmedi
Cān başumdan geçüp ḥavf [u] ḥazerle besledüm
- 4 Mīve-i eşcārlardan hep iletdüm ḥāşılı
Tuymasun aʿdā diyü luʿb-ı hünerle besledüm

3 : 2 E

4 cûd [u] luţfindan: luţf cûdından E

577 - C, 24a E, 101a M, 61b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 dilberi: dilber M

4 eşcārlardan: eşcārlarla E

- 5 Ey Cesārī naḳd-i ʿömrüm ſu gibi ſarf eyledüm
Tâ büyüyince anı ben sīm [ü] zerle besledüm

578

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dirīġ itmem virem cānı eger isterse cānānum
Gerekmez baña bu cān-ı cihān olmazsa cānānum
- 2 Dil-i ſeydāya bŷy-ı vuſlatuñdan irdi hoſ-bŷlar
ʿAceb kaſı ġül-istānda açıldıñ verd-i ħandānum
- 3 Yetiſŷr vaʿde-i firġatde maġzŷn eyledŷñ luġf it
Viſālŷñle gehī ʿaſıġlaruñ ſād ola sultānum
- 4 Marīz-i ħasret ile öldürŷr āġir beni devrān
ſifā-yı vaſl ile cānān eger itmezse dermānum
- 5 Dirīġā bilmedüm ħadrŷñ mŷyesser ola mı görmeġ
Cesārī dīdeme oldu ħayāl ol yār [u] yārānum

5 ſarf: ħarc S

578 44b C, 24a E, 101b M, 61b S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

1 cānı: cān E; cānānum: cānum C

2 ġül-istānda: ġül-istāndan E, M, S

3 firġatde: vuſlatda C // ola: eyle C

4 cānān eger itmezse: iriſmez ise de derde M, iriſmez ise derde S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Ey dil yine ben göñlümi efkâra düşürdüm
Derd ü elemi miḡnet [ü] ġam zâra düşürdüm
- 2 Şad-çāk olur ise n'ola şâne gibi göñlüm
Meyl [ü] hevesüm ṡurra-i ṡarrâra düşürdüm
- 3 ĩşyânum añup ben nice âh itmeyeyüm kim
Dîdem nazarın zülf-i siyeh-kâra düşürdüm
- 4 Raḡm eylemedi ḡâlüme ol serv-i revânum
Aḡıtdı yaşum seyl-veş enhâra düşürdüm
- 5 Ol şüh-ı cihânuñ ĩceb üftâdesi oldum
Kendüzümi bir ĩaşkı füzün yâra düşürdüm
- 6 Āsüde-i ḡâl olmadı gitdi bu Cesârî
Sevdâya bıraḡdum anı âvâre düşürdüm

579 - C, - E, 101b M, 61b S

* Ġazel: - M

3 siyeh-kâra: süheylâda M

5 üftâdesi: üftâde M // kendüzümi: kendüz M; ĩaşkı: ĩaşḡ M

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Yār ile hoş-şoĥbet-i hengāmı ańdum aġladum
Hātırı geldi ezel aĥkāmı ańdum aġladum
- 2 İtmiş idük seyr-i şahrāda nice hāy-i ĥaşem
ʿİd-i nev-rüz [u] feraĥ eyyāmı ańdum aġladum
- 3 Kānı şol itdüklerüm zevķ u şafādan yok eşer
ʿİşret-i dem sāġar-ı gül-fāmı ańdum aġladum
- 4 Meclis-i meyde düşüp mestāne lā-yaķıl idüm
N’olısar bunuñ diyü encāmı ańdum aġladum
- 5 İtdiler ĥātır tesellī aġlama ʿāşık diyü
Ben ise tekrār o gül-endāmı ańdum aġladum
- 6 Kūy-ı cānān cennetü’l-me’vā görünmişdi baña
Rāĥat oldum ol maķām-ārāmı ańdum aġladum
- 7 Ey Cesārī ʿayn evvel āĥirin yā didiler
Ĥarf-i evsatda ķalan bir lāmı ańdum aġladum

580 - C, - E, 101b M, 61b S

* Ġazel: - M

4 mestāne: mestāneler M; idüm: o dem M // encāmı: encāmın S

6 ārāmı: - M

581

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Ey göñül yār ile tenhā ikimüz zevk idelüm
Sāz [u] söz ile şafā kesb idelüm şevk idelüm
- 2 Gūn-e-gūn nazm-ı ġazel söyleyelüm yārāna
Ķande var ehl-i dilān kendümüzi sevĶ idelüm
- 3 Boynumuzdan n'ola gitmez ise ger ʿaşĶ-ı cūnūn
Anı zencīr gibi bend-i belā tavĶ idelüm
- 4 Hūner icrā idūben şadra hemān-dem geĶelüm
Yirümüz bezm-i maʿārifde bu dem fevĶ idelüm
- 5 Ġam-ı ferdāyı Cesārī hele hīĶ añmayalum
Ķekmeyüp miĶnet[i] bu gūn anı biz ʿavĶ idelüm

582

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ben güreşçi tekyesi şuĶbānıyam karşındayam

581 - C, - E, 102a M, 62a S

* Ġazel: - M

2 gūn-e-gūn: gūne gūne M

582 - C, - E, 102a M, 62a S

* Ġazel: - M

- Pehlivān-ı ʿaşkuñ özge cānıyam karşıñdayam
- 2 İtmezem hergiz kilābuñ ʿav ʿavına iltifāt
Mīşe-zāruñ bir қаған arslanıyam karşıñdayam
- 3 Nicelerden ögdül aldum söyleyüp nazm-ı şiʿār
Bildi ʿālem şāʿirūñ sulṭānıyam karşıñdayam
- 4 Vehm olunmaz қаtreden deryāya irişmez zarar
Hāliyā ben maʿrifet ʿummānıyam karşıñdayam
- 5 Dilde nazmum vāridāt[1] hep İlāhīdür benüm
ʿArşa-gāhuñ pīr[i] şol Hāssānıyam karşıñdayam
- 6 Hārf-i heycāyı müretteb eyledüm başdan başa
Ehl-i nazmuñ şāhib-i dīvānıyam karşıñdayam
- 7 Zümre-i ʿirfān içinde söylenür nāmum benüm
Bir Cesārīyem haḳīkat-kānıyam karşıñdayam

583

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Senüñ evşāfuña meʾzūnuñ ʿālem ben de sulṭānum
Rumūz-ı şiʿr ile maḳrūnuñ ʿālem ben de sulṭānum

7 Cesārīyem: Cesārī M
583 43b C, 24b E, 102b M, 62a S
* Gazel: - C, Semāʿī E, - M

- 2 ʿAcebdür ey şaçı Leylā dolaşup dağ [u] şahrāyı
Olurlar ʿaşk ile Mecnūnuñ ʿālem ben de sulṭānum
- 3 Cemālūñ sırrını bir bir idenler şād olur elbet
Degüldür şimdilik maḥzūnuñ ʿālem ben de sulṭānum
- 4 Cihān ḥalkı duʿācuñdur idersūñ luṭf-ı bī-pāyān
Anuñçün ser-be-ser memnūnuñ ʿālem ben de sulṭānum
- 5 Saña ʿĀşık Cesārīdür hemān üftāde zann itme
Olupdur cān ile meftūnuñ ʿālem ben de sulṭānum

584

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ġurresin ʿarz itdi dehre rūšenā māh-ı şıyām
Nūr ile kıldı cihānı pūr-zıyā māh-ı şıyām
- 2 Oldı teşrīf ile jengār-ı dil ğamdan ḥalāş
Baḥş idüpdür ḳalbüme özge şafā māh-ı şıyām
- 3 Mağfıret ümmīdin iden eylesün Ḥaḳḳa niyāz
Mü'mīnūñ şāfiʿi rüz-ı cezā māh-ı şıyām

2 dolaşup: tolaşup C, M, S; dağ: tağ S // ben de: - M

3 : 4 M; bir bir: yir yir C, S; şād: şāh E, M

4 : 3 M; ser-be-ser: ser-te-ser C, S

584 - C, - E, 102b M, 62a S

* Ġazel: - M

- 4 Tā'ib-i müstağferūñ Ḥaḵ tövbesin eyler ḵabūl
Maḥz-ı raḥmet bā'is-i luṭf [u] 'aṭā māh-ı şıyām
- 5 N'ola tezyīn ideler şem' -i ḵanādīl ile kim
Şehr-i ümmet didi maḥbūb-ı Hudā māh-ı şıyām
- 6 Ey Cesārī işbu māha 'izzet it ta'zīm ḵıl
Tā ki senden ola ḥoşnūd [u] rızā māh-ı şıyām

585

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Firāşında bu gün ol ḵāmet-i dil-cū yatar gördüm
Liḥāfin üstine çekmiş gözi āhū yatar gördüm
- 2 Gül-i ruḥsārı üzre ol 'araḵlar mişl-i şebnemdür
Ḷamu nā-süfte dürr şeh-dāne-i lü'lü' yatar gördüm
- 3 Ḷıyām üzre ṭurup laḥza temāşa eyledüm anı
Müheyyā tır-i müjgānı kemān-ebrū yatar gördüm
- 4 Cihānuñ hāy hūsıdan geḥüp āsūde-ḥāl olmuş
Ne rāḥat ḥ'āb-gāh içre deli ḵanlı yatar gördüm

6 māha: māh S

585 - C, - E, 102b M, 62b S

* Ġazel: - M

- 5 Seher vakti ʿazīmet itmiş idüm ben gül-istāna
Cesārī seyr idüp ben böyle bir meh-rū yatar gördüm

586

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Civānum pīr-i ʿaşq olunca ben hayli sitem çekdüm
İrem dirken vişāline hezār derd [ü] elem çekdüm
- 2 Mey-i gül-günü nüş itdüm neşāṭ [u] keyf ile ol dem
Maḥabbet meclisinde naʿra urdum dem ḳadem çekdüm
- 3 Beni fiş eylemiş ḥalka sever maḥbūb diyü zāhid
İşitdüm anı ḥazz itdüm şanur ki zerre ḡam çekdüm
- 4 Bu demde tekye-i ʿirfānda ḳıldum özge devrānı
Diyüp biñ şevḳ ile yā Hū anı ḥayl ü ḥaşem çekdüm
- 5 Cesārī ḳandadır gelsün bu gün ḥaşmāne aʿdālar
Gürüh-ı şāʿirāna ʿaşḳdan zīrā ʿalem çekdüm

586 - C, - E, 103a M, 62b S

* Ġazel: - M

587

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Kaçan vaşf-ı dil-ārāya maḥabbetle kalem çekdüm
Kalem-ebrū siyāh sevdāsına bir ḥayli dem çekdüm
- 2 Ḥorāsānī sevād-āsā ḥayāl-i ebruvānın ben
Derūnum kişverinde resm idüp tīg-i ʿAcem çekdüm
- 3 Raḳībūñ cānını almak benüm kaşdum idi lakin
Günāhdan iḥtirāz itdüm yine döndüm kadem çekdüm
- 4 Murādumca bu ʿālemde begüm kām almadum gitdi
Bu kec-rev çarḥ-ı gerdūnuñ elinden çok sitem çekdüm
- 5 Cesārī şehr-i Benderde ben ol Bayraklı Cāmiʿde
Bilālūñ ʿaşkına her dem ezān vaḳti ʿalem çekdüm

588

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

587 - C, 23a E, 103a M, 62b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 siyāh: siyeh E

2 Ḥorāsānī: Ḥorāsān M; ben: men E

4 ʿālemde: dūnyāda E // kec-rev: geçer M

5 her dem ezān vaḳti: ezān vaḳtinde E, her dem ezān vaḳtinde M

588 - C, 24a E, 103a M, 62b S

* Ġazel: Kālederī E, - M

- 1 Ey dīde-i dil vuşlat-ı dil-dārı göreydüm
Ġam çekmez idüm öldüğüme yārı göreydüm
- 2 Zār itmez idüm bülbül-i şeydā gibi her dem
Bir kerre hemān ol ruḥ-ı gül-zārı göreydüm
- 3 Gül gibi benüm gonca-i ṭab^çum açılırdı
Būs itdügüm ol la^çl-i şeker-bārı göreydüm
- 4 Kelb gibi varup kūy-ı ḥabībi dolanurmuş
Katl eyler idüm taş ile aḡyārı göreydüm
- 5 Ḥaste-dile dermān irişür idi Cesārī
Loḡmān ṭabīb ḥāzık-ı ^çAtṭārı göreydüm

589

Ġazel*

Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün

- 1 Ḥudā virse baña bir dilberāndan vaşl kām alsam
Cihānda ber-murād olmuş diyü bir özge nām alsam
- 2 Cihān içre hemān ancak yeterdi ol baña devlet
Tevāzu^çla dilinden merḥabā gāhī selām alsam

4 dolanurmuş: ṭolanurmuş E, dolaşurmuş S

5 idi: - E

589 45a C, 23b E, 103a M, 62b S

* Ġazel: - C, Semā^çī E, - M

1 olmuş: oldı C, E

- 3 Çemen zevkin iderdüm gâh kurup meclis o yâr ile
İrişse nev-bahâr eyyâmı bu destüme cām alsam
- 4 Baña çok sâkîlik itse o dem bir tıfl-ı nev-reste
Anı ol keyf ile âgūşuma her şubh [u] şâm alsam
- 5 Gelürdüm bed-raķībūñ yanına şād [u] ferahlarla
Ne ğam idi bu dünyāda ʿadūdan intikām alsam
- 6 Yine bu tabʿuma gülşen-geh-i ʿaşķ içre olanda
Güşāyiş olmaduķ bir murġ-ı bikt-i ğonca-fām alsam
- 7 Cesārī ʿūd [u] ʿanber-būyı vazʿ-ı micmer eylerdüm
O müşġ [ü] nāfe-i Çīn [ü] Hıḫādan bir peyām alsam

590

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Beni zann itme cānā bu yürekde yaresiz kaldum
Ṭabībüm hāzīkum yokdur meded bir çāresiz kaldum
- 2 Bu şāʿirlikde pīr [ü] perver olduġum bilür ʿālem

3 eyyāmı: eyyām C, E, M

4 çok sâkîlik itse: sâkîlik itse hem C, E

6 olmaduķ: oldıķ S

7 būyı: būy M; eylerdüm: olanda E, eyledüm M // bir: pūr M

590 46a C, - E, 103b M, 62b S

* Ġazel: - C, - M

Ṭıfıl-veş zār ider oldum meger gehvāresiz ҡaldum

- 3 Ne hikmet ṭālī^cüm bahtum benüm ^caksine devr eyler
Felekde mäh-ı rahşān seb^ca-i seyyāresiz ҡaldum
- 4 İki mıṣra^c dü çeşmümden aḳup yaşum revān oldu
Dükendi dīdemüñ ābı dilā fevvāresiz ҡaldum
- 5 Kime ^carz ideyüm ḥālüm zügürdlük cāna kār itdi
Cesārī ḡurbet ilde işbu dem bir parasız ҡaldum

591

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Tarīḳat ehliyem ben bir ulu sultāna baḡlandum
İnābet eyleyüp andan reh-i erkāna baḡlandum
- 2 Belümde ҡanberiyte tīg [u] bendīde ҡuşaḡum var
Erenler meclisinde özge bir seyrāna baḡlandum
- 3 Faḳīrem gerçi ki el-faḳr fahr ü iftiḥārumdur
Ben ol نحن قسمنا dan gelen iḥsāna baḡlandum

2 -veş zār ider oldum meger: zār ider oldum heme C

3 ṭālī^cüm: ṭālī^c M, S; eyler: itdi C

591 - C, - E, 103b M, 63a S

* Ġazel: - M

1 eyleyüp: eyledüm S

2 bendīde: bendīden S // seyrāna: seyrān M

3 fahrī: fahr M // نحن قسمنا: Zuhruf 43/ 32, meali: “Biz taksim ettik.”

- 4 Meger taq̄d̄ir-i Rabbānī baña bezm-i elestendür
Diyüp قالوا بلى şol ʿahd ile peymāna bağlandum
- 5 Bi-ḥamdi'llāh ḳomadı Ḥaḳ beni küfr ü ḳalāletde
Hiṭāb-ı ʿizzeti gūş eyleyüp īmāna bağlandum
- 6 Vücūd ʿilmin okuyup vāḳıf oldum sırr-ı pinhāna
Nazar ḳıldum bu kevne Şāniʿ [ü] Raḥmāna bağlandum
- 7 Cesārī nām [u] şānum söylenür aḥbāb arasında
Yazıldı dilde adum defter ü dīvāna bağlandum

592

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ḥasb-i ḥālüm yāra hoş-āğāz ider sāzum benüm
Şevḳ ile esrārı keşf-i rāz ider sāzum benüm
- 2 Gösterür ʿaşḳ [u] maḥabbetden eşer bu ʿāleme
Evc-i istiğnā ile pervāz ider sāzum benüm
- 3 Gülşen-i dehrūñ şafāsın ārzü eyler mūdām
Bülbül-āsā nağme [vü] āvāz ider sāzum benüm

4 قالوا بلى: Aʿraf 7/ 172, meāl: “Dedi: Evet.”

592 45b C, Cönk 92, - E, 104a M, 63a S

* Ġazel: - C, Ġazel-i Cesārī Cönk 92, - M

1 ḥasb-i ḥālüm: ḥasb-i ḥāl C, Cönk 92 // esrārı: esrār C, M, S

2 ile: bülend Cönk 92

3 mūdām: göñül M, S

- 4 Güne güne zevk ile bahş-ı tarāvetler kılp
Ehl-i bezme gāḥ niyāz [u] nāz ider sāzum benüm
- 5 Ögredüp hoşça gazeller ʿarşa içre ʿāleme
Ey Cesārī şāʿir [ü] üstāz ider sāzum benüm

593

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Bir şūḥ-ı cihān dilbere mecbūr ben olaydum
Mecnūn ile Ferhād gibi mezkūr ben olaydum
- 2 Laʿlūñ meyini bezm-i maḥabbetde idüp nūş
Būs-ı leb-i dil-dār ile mesrūr ben olaydum
- 3 Zülfüñ telini dār kılp boynuma taḫsa
Şalb olmak için emşel-i Mañşūr ben olaydum
- 4 Dīdārına kılduḫça nazar ḫaḫkın araya
Her şām [u] seher saʿy ile meşkūr ben olaydum
- 5 Biñ dürlü gazel söyler idüm dilde Cesārī
Mānend-i ʿÖmer ʿāleme meşhūr ben olaydum

4 güne güne: gün-e-gün C, gün-ā-gün Cönk 92

5 ʿāleme: ʿākıbet S

593 - C, - E, 104a M, 63a S

* Ġazel: - M

2 maḥabbetde: maḥabbet M

594

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Bir ehl-i dilüñ bezmine mahzür ben olaydum
Esrār-ı rumūzāt ile maʿmūr ben olaydum
- 2 Dil yāresine şarsa tabīb merhem-i vaşlın
Her bār anuñ hūsnine mecbūr ben olaydum
- 3 ʿĀşıklarını deftere kayd eylese ol şūh
Ser-levhada taḥrīr ü mestūr ben olaydum
- 4 Göñlüm ğamı tarḥ olur idi yüzini görsem
Luḫ [u] kerem-i yār ile mesrūr ben olaydum
- 5 Raʿnā ğazeli söylemek olurdı Cesārī
Üstād-ı suḫan şāʿir-i meşhūr ben olaydum

595

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

594 - C, - E, 104a M, 63a S

* Ġazel: - M

2 ben: bir ben M

3 ben: ol ben M

595 - C, - E, 206a M, 63a S

* Ġazel: - M

- 1 Ey dil ne ʿaceb dehrde rengīneye düşdüm
ʿAbdāl-şıfat hırka [vü] peşmīneye düşdüm
- 2 Bir kesb-i şafā itmege mey-hāneye vardum
Āvāzesi hoş özge şadā-yı neye düşdüm
- 3 Seyr eyledüm endāmını ol muğ-beçenūñ çün
Cām [u] kadeh-i nūş-ı mey āyīneye düşdüm
- 4 Çokdan berü bezm içre ğam olmışdı enīsüm
Şād [u] kerem-i şoḥbet-i dīrīneye düşdüm
- 5 Ol kaşı kemān tīr gibi atdı yabana
Ben dahı nişān-gāhı ile sīneye düşdüm
- 6 Emvāc-ı maḥabbet ile bir baḥr-i keremden
Dür gibi Cesārī hele gencīneye düşdüm

596

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Göñlüm yine bir dilber-i rañāya düşürdüm
Bilmezlik ile başumı ğavġāya düşürdüm

1 Şiirin redifi olan “- ye düşdüm” M ve S nüshalarında “- ye düştüm” şeklinde imla edilmiş olmakla beraber imlada birlik sağlamak amacıyla düzeltilmiştir.

596 45a C, Cönk 96, 24a E, Cönk 222, 206a M, 63b S

* Ġazel: - C, Ķalenderī Cönk 96, E; - Cönk 222, - M

1 başumı: başum Cönk 222; ğavġāya: ĳavġāya Cönk 96; düşürdüm: düşürürdüm Cönk 96

- 2 Gülşende varup eyler isem ğamm [u] fiġanı
Dil bülbülini ğonca-i ħamrāya düşürdüm
- 3 Elden çıkarup ğaflet ile gevher-i nazmum
Bir kaʿr[1] bulunmaz ulu deryāya düşürdüm
- 4 Zülf-i heves-i Leyliye üftāde olaldan
Mecnūna dönüp kendümi şahrāya düşürdüm
- 5 Şayd itmek için dilberi ʿālemde Cesārī
ʿAql [u] hevesüm cümleden esmāya düşürdüm

597

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Rindān-ı mey-āşām ile sāġar keḡ-i destem
Ben ehl-i ħarābātdanam mest-i elestem
- 2 Esrār-ı mükey(yi)fātuma vāķıf olamazlar
Hüşyār ile hüşyār olurum mest ile mestem
- 3 Her yirde gülüp açılamm vechi budur kim
Üşküfte ħaranfil gibi bir ṭabʿ-ı ħucestem

2 düşürdüm: düşürdüm Cönk 96

3 nazmum: nazmı M, nazmumu S // düşürdüm: düşürdüm Cönk 96

4 olaldan: olanlar Cönk 96 // düşürdüm: düşürdüm Cönk 96

5 dilberi: hübları Cönk 96, dilber E, M // hevesüm: heves ü fikrümü Cönk 96

597 42b C, - E, 206a M, 63b S

* Ġazel: - C, - M

2 mestem: mest M

- 4 Ğurbet-zede vü ħāl-i perīṣān dilem ammā
Ol seng-i melāmet ile bir ḳalb-i ſikestem
- 5 Yād ellere düſtüm iderüm āh [u] enīni
‘Aſḳ ile zebūn ſavt-ı ḥazīn nāle-i pestem
- 6 İtdümse mekān ger tek [ü] tenhāda Cesārī
Ben nīst degülem bezm-i suḥan-dānda hestem

598

Ğazel*

Meḳ ‘ū lü / Me fā ‘ī lü / Me fā ‘ī lü / Fa ‘ū lün

- 1 Ey sākī-i devvār ben ol maḥrem-i ‘aſḳam
Peymāne-keſ-i def‘-i ğam ḥürrem-i ‘aſḳam
- 2 Taḥſīl-i neſāṭumla gehī na‘ralarum var
Bu ma‘rekece ceyš-i ğama Rüstem-i ‘aſḳam
- 3 Yok zerrece ālāyiſ-i dünyā nazarumda
Œol ḳahbe zen-i dehre ḥarīf ādem-i ‘aſḳam
- 4 Āteſ ſaçarum mevce-i mīzāb-ı dilümden
Lü’lü’-i me’ānī suḥana ḳulzüm-i ‘aſḳam

5 ḥazīn: ḥazan C; pestem: pešem C

598 - C, 23b E, 104b M, 63b S

* Ğazel: Ḳalenderī E, - M

2 neſāṭumla: neſāṭla M // ma‘rekece: ma‘rekehi E; ğama: ğam E

4 suḥana: suḥanam M

- 5 Zâ'fûm görüp aldanmasun 'âlem baña zîrâ
Bu 'arşa-geh-i nazmda müstahkem-i 'aşkam
- 6 Bahş eylerüm eş'arumı her t̄alib olana
Zîrâ bu sehâvetle ben ol h̄âtem-i 'aşkam
- 7 Bir nuṭṭ ile biñ mürde-dil ihyâ olur elbet
İ'câz-ı dem-i nuṭṭ-ı Mesîh Meryem-i 'aşkam
- 8 Bir cur'aya şatsam n'ola şol t̄ac [u] kabâyı
Ey pîr-i muğan meşreb ile Edhem-i 'aşkam
- 9 La'lüñ meyini nüş ideli bezm-i suhanda
Bir hayli zamân oldı ki ben sersem-i 'aşkam
- 10 Nāmum añılur zümre-i 'irfānda Cesārī
Pîrān-ı tarīkat ile ben hem-dem-i 'aşkam

599

Ġazel *

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Cünūniyyetle geldüm dehre h̄iç uşlanmadum gitdüm
Hele ben kendümi 'âlemde 'âkil şanmadum gitdüm

5 : 6 E; nazmda: 'aşkda S

6 : 5 E; eylerüm: eyledüm E; eş'arumı: eş'arı E; her: hep M, S

7 biñ: bir M, S; dil: dili S; olur: ider M, S

9 ideli: idelüm E

599 - C, - E, 104b M, 63b S

* Ġazel: - M

- 2 Tıfılken ʿaşka düşdüm işbu dem pîr ihtiyâr oldum
Dağı sevdâ vü ʿaşk-ı yârdan uşanmadum gitdüm
- 3 Cihānuñ ğuşşa [vü] âlâmını tarh eyleyüp dilden
Ferâgat kûşesinde bir nefes yaşlanmadum gitdüm
- 4 Hele icmâl-i defterde ne hayr ne şerrüm vardır
Cihāna ben niçün geldüm ise añlanmadum gitdüm
- 5 Mey-i hamrāya beñzer sâkiyâ la^l-i leb-i cânân
Ben ammâ ol şarâb-ı la^l-i nâba kıanmadum gitdüm
- 6 Semender-veş Cesârî bu vücūdum yandı kül oldu
Beni kim dir bu demde nâr-ı ʿaşka yanmadum gitdüm

600

Ġazel*

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lü / Me fâ ʿî lü / Fa ʿû lün

- 1 Çok gitmem uzak yollara Bağdad neme lâzım
Yakın ise de semt-i Belergâd neme lâzım
- 2 Bender ezeli cāy [u] mekân hoş vatanumdur
Şol bāğ-ı İrem bānî-i Şeddâd neme lâzım

3 gitdüm: - M

600 - C, - E, 104b M, 64a S

* Ġazel: - M

1 yollara: yirlere M

- 3 Bir yār [u] muḥibbüm olıcaḫ baña ḫabībüm
Ġayrı ile ülfet ne gerek yād neme lâzım
- 4 Ol bāl-i bülend sidre-i tūbāya bedeldür
Ḳaddine dimek serv-i ser-āzād neme lâzım
- 5 Yād eylediler nāmumı çün dilde Cesārī
Bu maḫlaşa pes ğayrı baña ad neme lâzım

601

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 ʿAceb mi ağlasam dostlar bu gün cānānum aldurdum
Nice āh itmeyem bülbül gibi gülşānum aldurdum
- 2 Meded hicrān ile öldüm baña kimler devā kılsun
Cihān içre ḫabībüm yoḫ bu dem dermānum aldurdum
- 3 Öürsem ger bu ḫasretle baña ḫayfā vü yazıklar
Dolandı bir daḫı doḫmaz meh-i tābānum aldurdum
- 4 Kime ʿarz ideyüm ḫālüm kime kimden idem şekvā
Baña zūlm oldu dünyālar deger yārānum aldurdum

4 bāl: - M

601 - C, 33a E, 105a M, 64a S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

2 kimler: kimlere M // bu dem: bu gün E

3 dolandı: ḫolandı M, S; doḫmaz: ḫoḫmaz E, S

- 5 Nice Ya^çkūb gibi olmayayum ben derd ile giryān
Cesārī mişl[i] yok bir Yūsuf-ı Ken^çānum aldurdum

602

Ġazel*

Me^ç ū lū / Me^ç fā ī lū / Me^ç fā ī lū / Fa^ç ū lūn

- 1 Dil hānesi pāk olmağa talaşa çıkardum
Gerd-i ğam[ı] çok koydum o ferrāşa çıkardum
- 2 Biñ nāz [u] na^çīm ile güzel yanuma geldi
Ben şadra anı şarmağa dolaşa çıkardum
- 3 Sul^çtānuma kullukda kuşūr eylemedüm hīç
Ayakda turup hizmet[e] hep başa çıkardum
- 4 Añlatdı hele kul^çkul-ı mīnā-yı maḥabbet
Keyf-i dem ile adımı ^çayyāşa çıkardum
- 5 Tiryākīlere dahl [ü] ta^çarruz idemem kim
Afyon ile berş aşlını haşhāşa çıkardum
- 6 Sevdā-zede kıldı beni gör hūb-ı Sitānbūl
Seyrāndaki hūlyāmı Beşikdaşa çıkardum

5 bir Yūsuf-ı Ken^çānum: Yūsuf gibi hūbānum E

602 - C, - E, 105a M, 64a S

* Ġazel: - M

2 şarmağa: şarmaşa M

5 berş: berc M

6 Beşikdaşa: dilüm fāşa M

- 7 Ol hâlde begüm ʿaşk ile bir āh idedüşdüm
Sehv eyledüm esrâr-ı dilüm fâşa çıkardum
- 8 Hâcı dede Kaʿbe yolına eyledi niyyet
Ağlayu helâlleşe helâlleşe çıkardum
- 9 Hāmem ile kec-rev felegüñ naqşını aldum
Mānī gibi taşvîrini naqqâşa çıkardum
- 10 Hâkkâklere hizmetüm olmuşdı Cesārī
Resm eyleyü bu mahlaş[1] ben taşşa çıkardum

603

Gazel*

Meḡ ū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Bir şüh güzelüñ rüyını gerdânını öpdüm
Ebrûlarını dîdesi mestânını öpdüm
- 2 Yaşlar dökerek başum açup pâyına düşdüm
Ādâb iderek destini dāmânını öpdüm
- 3 Bir vaşlına hem kıldum anuñ bunca temennī
Şarıldum o dem sîm-i zenahdânını öpdüm

10 hâkkâklere: hâklere M // eyleyü: eyleyüp M

603 - C, - E, 105b M, 64a S

* Gazel: - M

3 bunca: nice S

- 4 Gerdānın emüp sīnesinüñ bendini çözdüm
Bir yer kıomayup hāşılı her yanını öpdüm
- 5 Çok būsesinüñ nā'iliyem şimdi Cesārī
Ol Mısr ilinüñ Yūsuf-ı Ken'ānını öpdüm

604

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Bu gün bezm-i suhan-dān içre taḥsīn-i hezār aldum
Kemālāt 'arz kıldum āferīn-i bī-şümār aldum
- 2 Dilümde şu gibi cārī kılup manzūm [u] eş'ārı
Bihār-ı Meşnevīden nice dürr-i şāh-vār aldum
- 3 Duḥān-āsā hemān maḥv-ı vücūd itmek murād itdüm
Çubuġ-ı 'aşka ḥālīş zer virüp hoş kehribār aldum
- 4 Firāşında yaturken ḥ'āb-ı rāḥatda görüp yārı
Şeb-i vuşlat diyüp destüme seyre mum yanar aldum
- 5 Temāşā eyledüm ol naḥl kıddüm mīve-dār olmış
O dem dest-i dırāz itdüm şulu şeftālū nār aldum

604 - C, 24b E, 105b M, 64b S

* Ġazel: Semā'ī E, - M

2 kılup: olup E; manzūm: manzūme M // Meşnevīden: ma'nevīdüm E

4 vuşlat: vaşlında E, vuşlatda S; diyüp destüme seyre: seyre destüme bu E

5 : - M, S

- 6 H̄elāl olmaz mı ey şūfī ki peygamber bāzārıyla
توکلت تعالی الله diyüp buse kenār aldum
- 7 Ucuzdur müft düşürdüm ger anuñ çıkmazsa hicrānı
Cesārī h̄'āb-gāhumda 'acā'ıbden şikār aldum

605

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Gül-istān-ı maḥabbetde gül-i şad-ber[g]den ayrıldum
Mu'attar zülf-i şeb-bū kākül-i 'anberden ayrıldum
- 2 Sirişküm n'ola ḥasretle olursa pāyına rīzān
Şanevber-ķāmet [ü] serv-ķadd-i 'ar'ardan ayrıldum
- 3 Nice āh itmeyüp dehrüñ elinden itmeyem feryād
Ķamer-ṭal'at melek-sīret felek-manzardan ayrıldum
- 4 Cemāl[i] bā-kemāl-i mihr-i 'ālem-tāba beñzerdi
Dilā bir şöhre-i āfāķ-ı pür-enverden ayrıldum
- 5 Deger dünyā metā'ın zī-ķıyem gevher idi gūyā
Elümden çıķdı añsız böyle bir gevherden ayrıldum

6 ki: ger S // توکلت تعالی الله :Hūd 11 / 56; me'al: "Allah'a dayandım."

605 - C, - E, 105b M, 64b S

* Ġazel: - M

- 6 Cesārī tā kıyāmet maḥşere kaldı bu ḥasretlik
Acısun ḥālūme dostlar sözi şekkerden ayrıldum

606

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey dil ben o dil-dārdan elüm çekdüm uşandum
Çok sevdüğüm ol yārdan elüm çekdüm uşandum
- 2 Ben başuma āzādeligüñ kaydını gördüm
Yārdan daḥı aġyārdan elüm çekdüm uşandum
- 3 Rāzıyam olan نحن قسمنا baña besdür
Ol yokluġa vardan elüm çekdüm uşandum
- 4 Minnet ile gül koġmaġa tevbe dimişüm ben
Bed-ḥār ile gül-zārdan elüm çekdüm uşandum
- 5 ʿAşġ ile yir itmişdi derūna ġam [u] efkār
Her ġuşşa ġam efkārdan elüm çekdüm uşandum
- 6 Şāʿirliği taḥşīl-i tamām itdi Cesārī
Ben daḥı bu eşʿārdan elüm çekdüm uşandum

6 maḥşere: maḥşere dek M

606 - C, - E, 106a M, 64b S

* Ġazel: - M

2 aġyārdan: aġyār M

3 نحن قسمنا: Zuhruf 43/ 32, meali: “Biz taksim ettik.”

607

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Bu ĩarşa-geh-i bezmde bir behmen-i ĩaşķam
Şol ĩaşķ-ı šehen-şāhda merd-efgen-i ĩaşķam
- 2 ĩArż itmede esb-i dil-i hāmem hūnerinden
Meydān-ı dilirānda müstaḡsen-i ĩaşķam
- 3 Oldum yine Dārā gibi bir devlete mālik
İksir ü kimyāya bedel maġden-i ĩaşķam
- 4 ĩAşķ ehl[i] olan zāt gelüp sākin olurlar
Ben kān-ı ḡaķīķatde meġer mesken-i ĩaşķam
- 5 Sīm [ü] zer-i nazmum n'ola şarf olsa Cesārī
Şol cevher-i elfāz ile pür maḡzen-i ĩaşķam

608

Ġazel*

Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün

607 - C, 23b E, 106a M, 64b S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

1 bezmde: rezmde M, S

2 hūnerinden: hūnerümden M

608 42a C, - E, 106a M, 64b S

* Ġazel: - C, - M

- 1 Dilā ol dest-i sākīden şarāb-ı erguvān çekdüm
Yüküm tıtdum bir iki üç rıtlı-bār-ı girān çekdüm
- 2 Ne kār itdüm ise cümle nuķūdum eyledüm īşar
Sehāvet gösterüp sermāyeden hayli ziyān çekdüm
- 3 Beni bir hālete koydı meyūñ humārı āşarı
Yine keyfüm ben icrā itmege rindāna yan çekdüm
- 4 Gezerken seyr-i şahrāda bir āhūyı şikār itdüm
Kemendüm çīn çīn itdüm atup anı hemān çekdüm
- 5 ʿAceb turfe gazāl-i vahşī dilber baña ram oldı
Getürdüm bezm-i ʿişret-gāha anı armağān çekdüm
- 6 Miyānı olmasun gevşek diyü nev-reste ol şūhuñ
Muraşşā^c zeyn-i naķş-ı esb-i nāzına kolan çekdüm
- 7 O yār için raķīb ile ʿadāvet hāşıl itdüm ben
Kılup ğavgā vü ceng tīg-ı āteş-i hūn-feşān çekdüm
- 8 O meydānda muʿādil olmuşum gūyā ki şuhbāna
Urup kanţar pençemle nice çok pehlivān çekdüm
- 9 Ben ol Rüstem-menendi gösterüp lu^b-ı hüner halka
İdüp bu kāmētüm dü-tā zūr ile bir kemān çekdüm

1 yüküm: yüke S

2 eyledüm: eyledi M; īşar: izhar C

3 : - M; humārı: humār S

5 turfe: tarz C // getürdüm: getürdi M; ʿişret-gāha: ʿişret-gāhum M

9 : - M; ben ol Rüstem menendi: Zāl oğlu Rüstem-āsā C

- 10 Cihānuñ ahramānı da olursa idemez takat
Çekilmez çillesi aşkuñ anı ben bir zamān çekdüm
- 11 Cesārī itdi üftāde beni bir şūh-ı müsteṣnā
Şafādan add idüp cevır [ü] gamuñ dilde nihān çekdüm

609

azel*

Me fā ı lün / Me fā ı lün / Me fā ı lün / Me fā ı lün

- 1 O ṣāh-ı hüsne sevdā-yı gönül ben bī-bedel virdüm
Keten helvāsı-veş çekdüm cefāsın tā ki tel virdüm
- 2 Metā^c-ı vaşlına tadīr-i cān nad-i bahā eyle
Hayırlaşdu çün ol bāzāra ā'il oldum el virdüm
- 3 Binā-yı aşkı mukem urmaa üstād neccāra
Muaffāyı kiriş çatdum kelām taşı temel virdüm
- 4 Suan-dāna yine bir nazm icād eyledüm ammā
Nazīre aydına düşenlere şuql-i halel virdüm
- 5 Cesārī ta^c-ı dīvānum tetabbu^c itdüm ol yāra
Hedāyā armaān olsun diyü a^clā azel virdüm

10 ben: - M

11 cevır: anı C

609 42b C, 24b E, 106b M, 65a S

* azel: - C, Semā^cı E, - M

1 ṣāh-ı hüsne: şūh-ı hüsne E, şūh-ı hüsnine M, şūhuñ hüsnine S

3 aşkı: aş C, E // taşı: taş C, M

5 dīvānum: dīvānuma S // virdüm: çekdüm S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ū lü / Meḡā ū lü / Fa ū lün

- 1 Dil murġını bir ḡayli serencāma düşürdüm
Ol bend-i belā zülf-i siyāh dāma düşürdüm
- 2 Ben başuma āzādeligüñ kaydını gördüm
Cevr [ü] ta^cab [u] dāġdaġa evhāma düşürdüm
- 3 Rū'yāda naṣīb ola diyü hatt[1] ḡayālī
Vuṣlat deminüñ vaġtini aḡṣama düşürdüm
- 4 Bir buse kenār itmege deryā-yı ḡasende
Dil zevraġını bir güzel eyyāma düşürdüm
- 5 Gāh bād-ı muḡālīf ile çok sentele çekdüm
Gāh kendüzümü ġuṣṣa [vü] ālāma düşürdüm
- 6 Yār ile ḡarār buldı o teklīf [ü] tekālīf
Bir ḡāl ile va^cdüm hele bayrama düşürdüm
- 7 Hoṣ geldi baña çāṣnī-i ḡand-i leb-i yār
Fikr ü hevesüm ben ḡama^c-ı ḡāma düşürdüm

610 - C, 23a E, 106b M, 65a S

* Ġazel: Kalenderī E, - M

1 siyāh: siyeh E

2 başuma āzādeligüñ kaydını gördüm: yaṣımı āzāde oladur iken āḡir E

5 gāh: geh E // gāh: geh E

- 8 Rām olmayup ol turfe ğazāl vahşet iderdi
N'itdüm ise itdüm güç ile dāma düşürdüm
- 9 Bir mest-i ħarābam yine ʿaşk ile Cesārī
ʿAyyāş dilüm bāde-i gül-fāma düşürdüm

611

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Meḥ fā ʿī lü / Meḥ fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Hübān-ı cihān içre seni hoşça begendüm
İtdüm saña üftāde gedā kendümi kendüm
- 2 Bi'llāh derūnumda benüm ʿaşk eşeri var
Raḥm eyle bu dem ḥālūme ey şūḥ-levendüm
- 3 İmʿān ile bir kerre nazār kııl dil-i zāra
Luḥḫūnı dirīĝ eyleme gel cānum efendüm
- 4 Nāzik-revişūñ mā'iliyem ḫurde-ḫırām it
Reftāruñı seyr eyleyeyüm serv-menendüm

8 dāma: dām E

9 dilüm: dil E; gül-fāma: gül-fām E

611 43b C, - E, 107a M, 65a S

* Ġazel: - C, - M

1 gedā: - C

3 : 4 C

4 : 3 C; eyleyeyüm: eyleyelüm S

- 5 Elfāz [u] kelām söyle şîrîn-la^l-i lebûnden
Bahş ide halâvet bu Cesarî leb-i qandüm

612

Ġazel

Fe ^li lâ tün / Fe ^li lâ tün / Fe ^li lâ tün / Fe ^li lün

- 1 Lezzet-i vuşlat için firkat-i yâri çekemem
Şihhat-i bâde için renc-i humârı çekemem
- 2 Minnet eylerse felek bir iki günlük ^oömre
Ölürin derd ile ol miñnet-i yâri çekemem
- 3 Hüb sevmek ola mı ^aşıkâ hîç nâmûs ^{ar}(ı)
Severüm Hâk için anı ben o ^{ar}ı çekemem
- 4 Ba^zılar bûse kenâr itmege kılmış hevesi
Göz göre yâr ile ol bûse kenârı çekemem
- 5 Ha^tt-ı ruhsârına bak görünür âşâr-ı çemen
Lîk gam ^{ar}ız olur köhne bahârı çekemem
- 6 Ey Cesarî n'ola evzâ^c-ı tekebbür harekât
Ne çekersem çeker(üm) şihhat-i vaqârı çekemem

El-kāfiyetü'l-Nun**

5 Cesarî: Cesarîye M
612 - C, 23a E, - M, - S

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Sākiyā şun bāde 'aşıklar anı nüş eylesün
Ehl-i bezmi hālet alsun mest [ü] medhüş eylesün
- 2 Vaqt-i ahşam olıcak zevk [u] şafâyı isterüm
Hāle-veş sāgar o māh-ārâyı āgüş eylesün
- 3 Anda göstersün kadeh şevk-i maḥabbetden eser
Dil gam-ı dünyā vü mā-fihāyı berdüş eylesün
- 4 Sāz [u] söze başlasun her şā'ir-i şīrīn-edā
Cān kulağıyla ma'ārifler anı güş eylesün
- 5 Ma'rifet 'arz eylesün eş'ār ile ehl-i kemāl
Vecde gelsün şevk ile deryā gibi cüş eylesün
- 6 Naẓm ile dürr-i me'ānī baḥr-i ḥikmetden çıkar
Cevher-i nuḥkum kamu güşında mengüş eylesün
- 7 Yār vaşfin idüp inşā elde ḥāmem her zamān
Defter-i dīvānçemi terķīm [ü] menküş eylesün

** El-kāfiyetü'l-Nun: Der-kāfiye-i Hurūf-ı Nun C, Fı Harfī'l-Nun E, - M

613 49a C, - E, 107a M, 65b S

1 bezmi: bezm C, M

2 : - C

3 dünyā: dünyāyı S

4 şīrīn-edā: şīrīn-keḷām M

7 : - C

- 8 Bu Cesārī kılsun ol cānān ile cān şoḥbetin
Ġayrılar bir yana ırsun laḥza ḥāmūş eylesün

614

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dil maḳām-ı mūsıķī dürlü hevāyı n’eylesün
Şaydı mümkün olmayan gökde hümāyı n’eylesün
- 2 ʿAndelīb āvāz[ı] besdür ʿāşık-ı şādıklara
Sāz [u] söz var dur[ur] elde çeng [ü] nāyı n’eylesün
- 3 Āşıkāre seyr iden nāb-ı leb-i dilberleri
Cām-ı Cem İskender-āyīne-cilāyı n’eylesün
- 4 Şol kişinüñ ḳalb[i] dā’im Kaʿbe-i ʿulyādatur
Toġru yoldan çıkmaz ol ḳible-nümāyı n’eylesün
- 5 Rāh-ı yāra cān [u] ser bu dem fedā iden kişi
Ölmek ister derdine çāre devāyı n’eylesün

8 bir yana ırsun: seyrāna baḳsun C

614 48b C, - E, 107b M, 65b S

* Ġazel: - C, - M

1 “Dil giriftār belā dilber hevāyı n’eylesün

Dāma düşmez yirlere ḳonmaz hümāyı n’eylesün” C; mūsıķī: muvassıf M // şaydı: şayd S

2 “Göñlin eyler nāle-i zencir ile mecnūn-ı ʿaşık

Naġme[yi] ġayrı şadāyı çeng [ü] nāyı n’eylesün” C; var dur[ur]: var eylen M

3 nāb-ı leb-i dilberleri: yāruñ cemāl leblerüñ C // İskender-āyīne-cilāyı: āyīne-i gitī-nümāyı C

4 toġru: toġrı S; çıkmaz: şapmaz C

- 6 Ol ŧeh-i  al -cen bu  aŐin sı ger i  ok
Bu Ces r   AŐıkından m - ad yı n'eyes n

615

G zel*

F   i l  t n / F   i l  t n / F   i l  t n / F   i l n

- 1 Var mı bir  aşık cih nda ehl-i hier n olmasun
Őasret-i dil-d r ile d   eŐm[i] giry n olmasun
- 2 Gonca-lebler b de  ok n Ő eyley p dirler yine
Bezm i inde s kiy  k n  st ne k n olmasun
- 3 Leşker-i h l-i H beŐ R ma aŐın itmekded r
H vfum ol kim ŧehr-i dil el' n t l n olmasun
- 4 Mihr-i raŐŐ ndur cem l-i dil-r b  hoş g rin r
H snini seyr iden  aşık nice h yr n olmasun
- 5  eŐm-i  fet bir nazarda itmes n c nlar hel k
Her zam n ol k nlu z lim b yle fett n olmasun
- 6 Ey Ces r  vaşlına ir z r ile bir dilber n
Pek ŧaŐın destinde amm  t g-ı b rr n olmasun

615 - C, - E, 108a M, 65b S

* G zel: - M

616

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿAşq hālin vākıf-ı esrāra söyleñ söylesün
Dilde nazm[1] şāhib-i eşʿara söyleñ söylesün
- 2 Bādenüñ keyfiyyeti mest [ü] harāb itdi beni
Bu ne sırdur sākī-i dil-dāra söyleñ söylesün
- 3 Dōstlar derd-i derūnum gün-be-gün artmağdadur
Bir devā yok mı tabībüm yāra söyleñ söylesün
- 4 Yār hışm ile gelüp tırmaz geçer virmez selām
Gönlümi düşürmesün efkāra söyleñ söylesün
- 5 Ey Cesārī küsmüş incinmiş baña ol nāzenīn
Luṭf kılsun yār baña bir pāre söyleñ söylesün

617

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Eyā şāh-ı güzīnüm merhabā ʿidüñ saʿīd olsun

616 - C, - E, 108a M, 65b S

* Ġazel: - M

617 - C, 26a E, 107b M, 65b S (Derkenar)

* Ġazel: Semāʿī E, - M

- Efendüm nāzenīnüm merḥabā ʿīdūñ saʿīd olsun
- 2 Kuluñ remz-i nezāketle şenā vü medḥūñ itmekde
İşit āh [u] enīnüm merḥabā ʿīdūñ saʿīd olsun
- 3 Şeref bulmaḳdadur ḥüsnüñle ʿālem ey cihān-ārā
Eyā nūr-ı mübīnüm merḥabā ʿīdūñ saʿīd olsun
- 4 Güşāde ʿālī^c [ü] baḥtuñ ziyāde ʿömrüñ itsün Haḳ
Münevver meh-cebīnüm merḥabā ʿīdūñ saʿīd olsun
- 5 Cesārī kūşe-i firḳatde ğam-ġīn olmasun her dem
Sen ol ʿayne'l-yaḳīnüm merḥabā ʿīdūñ saʿīd olsun
- 6 Cesārī genc-i ḥasretde mekīn olmış ḥazīn olmış
İşit āh [u] enīnüm merḥabā ʿīdūñ saʿīd olsun
- 7 Cesārī kem-terūñdür iltifātuñla olur ḥürrem
Kerem kıl kām-bīnüm merḥabā ʿīdūñ saʿīd olsun

618

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey şūḥ-ı cihān dilde ḥoş ezkārını öğren
Mürşidūñ olan şeyḥ-i meded-kārını öğren

6 : - M, S

7 : - M, S

618 - C, - E, 107b M, 65b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 2 Ben isterüm āgāh olasuñ sırr-ı nihāna
Baħr-i keremuñ var dūr-i şeh-vārını öğren
- 3 Çok nuṭk ider inşā saña ol ʿāşık olanlar
ʿAşkuñ ne imiş serdeki āşārını öğren
- 4 Fehm eyle kelāmın ki rumūzātı da vardur
Maṭlūb olınan nazm u eşʿārını öğren
- 5 Var ehl-i dilān bendesi ol yūri Cesārī
Maʿnā-yı haḳīkatdeki esrārını öğren

619

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dīde rūşen meclise şāhib-dilāndur bu gelen
Pūr-maʿārif ehl-i dil bir nūkte-dāndur bu gelen
- 2 İtmege ʿarz-ı hüner açıldı meydān-ı suħan
ʿArşa-gāha şāʿir-i şīrīn-zebāndur bu gelen
- 3 Cümle eṭvārı müsellemdür dilā āgāh ol
Başka vādī ḳullanur rind-i cihāndur bu gelen

619 - C, 25a E, 108b M, 66a S

* Ġazel: Dīvān E, - M

2 zebāndur: zebāndan M

- 4 Mantıku't-ı-ıtır okuyan añlar kelāmuñ n'olduğın
Şāh-ı 'aşka müstehak hoş-tercemāndur bu gelen
- 5 Nazm ile evşāf[1] dilde söylenür çok şānı var
Ey Cesārī bir filān ibn-i filāndur bu gelen

620

Gazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 İsteyen cān şöhetin cānānı gelsün diñlesün
'Ārif-i bi'llāh olan bir cānı gelsün diñlesün
- 2 'Aşk [u] şevk ile nice Hū ismine meşgöl olur
Tekye-i devrānda dervīşānı gelsün diñlesün
- 3 Bilmege kaşd eyleyenler nazm [u] şı'ruñ şavırını
'Arşa içre şā'ir-i meydānı gelsün diñlesün
- 4 İtmesün nādānlar hīç imtiḥān da'vāsını
Cehl kıoyun kāmīlān insānı gelsün diñlesün
- 5 Söz [ü] sāz ile 'aceb zevk [u] şafāmuz var bizüm
Güne güne şöhet-i yārānı gelsün diñlesün

5 şānı: şān M, S

620 - C, 25a E, 108b M, 66a S

* Gazel: - E, - M

4 itmesün nādānlar hīç imtiḥān da'vāsını: imtiḥān baḥşin ferāgat eylesün nādānlar E

- 6 Mā'il-i nağme nevā-yı şavt-ı hoş-elhān olan
Gül-sitānda bülbül-i nālānı gelsün diñlesün
- 7 Ey Cesārī kanda kim vardur gürüh-ı 'āşıkān
Bī-tekellüf 'ārif [ü] rindānı gelsün diñlesün

621

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 İsteyen ehl-i suhan-ārāyı gelsün diñlesün
Bezm içinde 'ārif-i dānāyı gelsün diñlesün
- 2 İmtihān olmağa hāzır olmışuz bu 'arşada
Seyre mā'iller bu hūy [u] hāyı gelsün diñlesün
- 3 Ġālib olmağdur murādum şā'ir olan zāta hep
Ma'rifetden añlayan gavgāyı gelsün diñlesün
- 4 Gösterem meydānda aḥbāba çok dürlü hüner
Hākimü'l-vaḳte diyün da'vāyı gelsün diñlesün
- 5 Müftī-i 'aşka mesā'ilden varup aldum sebaḳ
'İlm-i nazma āşinā fetvāyı gelsün diñlesün

621 - C, - E, 109a M, 66a S

* Ġazel: - M

2 hāy: hāy M

5 mesā'ilden varup: varup mesā'ilden M

- 6 Ma'ni-dârdur münşe'ât-ı tab'um a'lâdur bu dem
Kâtib-i cân şüret-i inşâyı gelsün diñlesün
- 7 İsti'âre n'olduğın bilür me'ânî okuyan
Ehl-i fazl ol terkîb-i ma'nâyı gelsün diñlesün
- 8 Ben Lezîzînüñ meger kâ'im-makâmı olmışum
Halk benüm-veş şâ'ir-i ğarrâyı gelsün diñlesün
- 9 Tekye-i 'aşk içre hoş-devrânı döndürsem gerek
Mevlevîler bu kudümi nâyı gelsün diñlesün
- 10 Her zamân bu gülşen içre açılır ol gonca-fem
Hazz idenler bülbül-i şeydâyı gelsün diñlesün
- 11 Ey Cesârî 'Aşıkam tutdı bu gün cârîsligüm
Kandedür 'aşk erleri rüsvâyı gelsün diñlesün

622

Ġazel*

Fe 'i lā tün / Fe 'i lā tün / Fe 'i lā tün / Fe 'i lün

- 1 Binmege bir at olaydı bize kırdan kuladan
Tanısa dizginini urşa pocadan moladan

622 - C, 25b E, 109b M, 66a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 kırdan: qaradan M, S // urşa: urşam E

- 2 Bir Yahūdī güzeli girdi kapuya çıkmaz
Gelür āvāz-ı Rehāvī şanemā ışkuladan
- 3 Yār ile bāde içerken kanı şeftālū didüm
Ağzuma şındı o dem bir meze muşmuladan
- 4 Şubha dek anı ben āgūşa çeküp şarmış idüm
Hazz idermiş zen-i mekkāre Muvāfık puladan
- 5 Haberüm yok idi (bir) debbāğdan aldum haberi
Şahtiyānuñ çıkarurlarmış eyüsin tuladan
- 6 Baña hışm [u] gāzab ile göricek böyle didi
Haberüñ var mı Cesārī senüñ ol aşkuladan

623

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dōstum bir şāʿir-i meydān ararsañ işte ben
Mişl[i] yok ger şāhib-i dīvān ararsañ işte ben
- 2 Yaşum on birden berü eşʿāra ben itdüm heves

2 āvāz-ı Rehāvī şanemā: āvāz ile hāvī o maqām E

4 anı ben: yār der-i E; şarmış idüm: şarmamışdum E

5 haberüm yok idi: Ey Cesārī E; debbāğdan: tabbāğdan E, S

6: - E

623 - C, - E, 109a M, 66a S

* Ġazel: - M

1 S nüshasında bu beytin ikinci mısraındaki “mişl yok” ibaresinin üst kısmında “nazm çok” ifadesi yer almaktadır.

- Pîr-perver ehl-i dil bir cān ararsañ işte ben
- 3 Ben Lezīzīnūñ çırağı olduğum  alem bilür
Ma rifetde hem aña a rān ararsañ işte ben
- 4 Bende-i şā ir olan pūs eylesün dāmānumı
Başına āzāde vü sulţān ararsañ işte ben
- 5 Şavt-ı hoş-elhān ile va t-i se er zār eylerüm
Gülşen i re b lb l-i nālān ararsañ işte ben
- 6 Dilde nu k-ı  aşıkānı c mle tefh m itmege
Meclis i re  a l[1] tām  irfān ararsañ işte ben
- 7 Nice bi  tert b-i nazm inşāya vardur  udret m
Her  ilimden āşinā insān ararsañ işte ben
- 8  gd l n  a lā bil r m vaşfinu n ben de bini
Ey Cesārī şā ib-i iz ān ararsañ işte ben

624

 azel*

Fā  i lā t n / Fā  i lā t n / Fā  i lā t n / Fā  i l n

- 1  Arşa i re ehl-i dil  irfān ararsañ işte ben
Şi r-i mevz n şā ir-i meydān ararsañ işte ben

2 on birden: on birinden M; itd m heves: heves itd m M

624 - C, - E, 109b M, 66b S

*  azel: - M

- 2 Kāmetüm dü-tā idüp çekdüm bu ʿaşkuñ çillesin
Saʿd Vaḳḳāş emsel[i] bir cān ararsañ işte ben
- 3 Şol güreşçi tekyesinde pīr [ü] perver olmuşum
Nām[i] meşhūr pehlivān insān ararsañ işte ben
- 4 İmtihān bahşin hezārān eyledüm şāʿir ile
Nükte-senc [ü] şāhib-i dīvān ararsañ işte ben
- 5 Ey Cesārī āb-ı katre ādemi gark idemez
ʿAşḳ[i] emvāc eyleyen ʿummān ararsañ işte ben

625

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Severüm dilberi bir şāhib-i ihsān olsun
ʿĀşık-ı zārı olan luṭf[i] firāvān olsun
- 2 Hānesinde oturup eyleye beg gibi şafā
Midḥat-ı vaşfi ile ʿāleme şāyān olsun
- 3 Hārekāt [u] sekenātında edībāne gerek
Ṭavr u eṭvārı müsellemler ulu sultān olsun

625 - C, - E, 110a M, 66b S

* Ġazel: - M

1 dilberi bir: bir dilberi S // olan: olana M

3 ṭavrı eṭvārı: ṭavr eṭvār S

- 4 Fuḫarāya şadaḫa baḫş ide ol kân-ı kerem
Eli ḫayrâtda dâ'im zer-efşân olsun
- 5 Bilmeye fî'l-i şenî' ḫâleti pāk ola o(l) şūḫ
Yoluña böyle senüñ cān n'ola ḫurbān olsun
- 6 Ey Cesārî oḫuyup yazmada māhir olup
İsterüm anı ki ḫoş ehl-i suḫan-dān olsun

626

Ġazel*

Fe 'i lā tūn / Fe 'i lā tūn / Fe 'i lā tūn / Fe 'i lūn

- 1 Mekteb içre o güzel dersini her ān oḫusun
Ḥarf-i hecāyı 'ayān belleyüp āsān oḫusun
- 2 Şu gibi oḫuduğın dilde hep ezber idüp
Ṭurmasun şubḫ [u] mesā āyet-i Ḳur'ān oḫusun
- 3 Farsiyāt ile 'ulūm-ı 'Arabīden ta'īlīm
Ḳılup ey ḫ'āce añña söyle ki fermān oḫusun
- 4 Ögrenüp 'ilm-i 'arūz ol ide icrā-yı vezin
İsterüm anı baña naẓm ile dīvān oḫusun

6 isterüm: ister M

626 - C, - E, 110b M, 66b S

* Ġazel: - M

4 vezin: vezn M

- 5 Bir nice kışşa-veķā Yūsuf-ı Ken^cānı görüp
Başlasun dürlü hikāyāta Gülistān oķusun
- 6 Ey Cesārī o kemālāt ile meşhūr olup
Bezm-i ʿirfānda gelüp şā^cire meydān oķusun

627

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey dil nice bir ʿāleme seyrān olasuñ sen
Bihūde niçün ʿaşķ ile biryān olasuñ sen
- 2 Lāyık mı begüm mey-kedede bāde içüp çok
Her şām [u] seher mest ü sekrān olasuñ sen
- 3 Terk eyle ḡaḡā itmegi kıl cürmüñe tövbe
Düş ḡavfa ki tā lāyık-ı Ġufrān olasuñ sen
- 4 Var dāmen-i mürşide yüzüñ sür ki cihānda
Bir ehl-i suḡan ʿārif [ü] rindān olasuñ sen
- 5 Cānān ile cān şöḡbetini eyle Cesārī
Tā maḡzar-ı elḡāf u iḡsān olasuñ sen

627 - C, - E, 110b M, 66b S

* Ġazel: - M

2 begüm: bu kim M

628

Ġazel*

Meḡ ũ lü / Meḡā ĩ lü / Meḡā ĩ lü / Fa ĩ lün

- 1 Şāhum saña bir bende-i fermān olayum ben
Hizmetde muķīm muķbil-i insān olayum ben
- 2 Hūrşīd gibi pīrüm ola evc-i felekde
Nūrum ile hem ḡāk ile yeksān olayum ben
- 3 Ger ḡatre-i nāçīz isem de bu cihānda
Himmet ile cārī olup ĩummān olayum ben
- 4 Öldür beni kendi elüñ ile kerem eyle
Ād irdügi demde saña ḡurbān olayum ben
- 5 Āvāre gezüp ḡalk arasında bu Cesārī
Lāyık mı bu kim ney gibi nālān olayum ben

629

Ġazel*

Meḡā ĩ lün / Meḡā ĩ lün / Meḡā ĩ lün / Meḡā ĩ lün

- 1 Āyā meyl-i dilüñde ism-i Hūyı yād idersüñ sen

628 - C, - E, 110b M, 66b S

* Ġazel: - M

1 saña: - M

629 - C, - E, 110a M, 66b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

Gelüp ʿaşk ile şevke nāle [vü] feryād idersüñ sen
Dil-i vīrāneñi maʿmūr hem ābād idersüñ sen
Derūnuñ tarḥ idüp ğamdan feraḥ-dem şād idersüñ sen
Vücūduñ ʿākıbetde cevşen-i pūlād idersüñ sen
Cihānda erlik ile hoş güzel bir ad idersüñ sen

2 Maʿārif semtini arar bulursañ böyle qalmazsuñ
Ḥaḳıkat ʿilmine āġāh olursañ böyle qalmazsuñ
Ledün esrārını añlar bilürseñ böyle qalmazsuñ
Kemālāt-ı hünerle kām olursañ böyle qalmazsuñ
Muḥaşşal rāh-ı erkāna gelürseñ böyle qalmazsuñ
İnābet pīrden alup kendüñi irşād idersüñ sen

3 Cihānuñ naḳş-ı kārına baḳup da ʿibret alursañ
Zuhūrāt-ı maḥabbetden eṣer bir ḥālet alursañ
Görüp envāʿ-ı maḥlūkāt aʿlā ḥaşlet alursañ
Olup tevḫıke maḫhar feyz [ü] ḥikmet ḳudret alursañ
Ḥabīb-i kibriyādan ḥʿāb-gehde himmet alursañ
Anuñ evşāfını yazup ğazel icād idersüñ sen

4 Benüm ġāhıce bir cānān ile cān şoḫbetüm vardur
Anuñçün serde bu ʿaşk-ı füzūn-ı devletüm vardur
İdince nāz u istiġnā niyāz [u] minnetüm vardur
Göñül levḫinde naḳş olmış mücellā şüretüm vardur
Göreydüñ ḥüb-ı dehr ile nice hoş ülfetüm vardur
Taʿaccüb ḥālūme her dāʿim el-muʿtād idersüñ sen

1d: - S
2d: - M
3d ḳudret: - S
4c u: - S

- 5 Cesārī seyyidü's-sādāt ʿırķ-ı t̄ahir oldumsa
Erenler iltifāt ile muṭayyeb-hāṭır oldumsa
Maḥabbet bezmine her yirde böyle ḥāzır oldumsa
Bu deñlü dilde evzān ile nazma ḳādir oldumsa
Ḳamu hep nükte-sencāna fā'ik ṣā'ir oldumsa
Beni ol pīr Ḥassāna bedel üstād idersüñ sen

630

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ḥāk-pāy-i ʿārifem dūr olmazam pā-pūsdan
Yār için geçdüm cihānda ʿārdan nāmūsdan
- 2 Bezm-gāh-ı devleti dünyā vü mā-fihā deger
Eylemem me'mül-i ḥācet genc-i Taḳyānūsdan
- 3 Ol saçı Leylī ʿaceb dīvāne ḳılmıṣdur beni
İstimā ʿ itmem kelāmı ṣūfi-i sālūsdan
- 4 Ehl-i ʿaşḳam zevḳ-i mey maḥbūblardan geçmezem
Ḥazṣ ider göñlüm def [ü] çeng [ü] ney [ü] nāḳūsdan

5 muṭayyeb: ṭayyib M // ḥāzır: ḥaṭar M // üstād: ṣa'ir S

630 46b C, 27a E, 111a M, 67a S

* Ġazel: - C, - M

3 Leylī: Leylā E, M; ḳılmıṣdur: itmiṣdūr E // kelāmı: kelām S

4 çeng ney: ney çeng S

- 5 Ādemem hoş ādeme meyl-i maḥabbet eylerüm
Ya ne ḥāşıldur efendi şüret-i cāmüsdan
- 6 Qalb mir'ātu[n] görince itmezem kūteh nazār
Bellüdüür şem'ün zıyāsı rüşenā fānūsdan
- 7 Dilberün a'lāsını bir hoşça idrāk eylerüm
Çün sebaḳ-ḥ'ān olmışum Şeh-nāme vü Qābūsdan
- 8 Nūr-ı imānı ziyāde itmege tevḥīde gel
Ey Cesārī ihtirāz it kāfir [ü] cāsūsdan

631

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Zıkr-i Haḳla ḳalbini tenvīr ider 'aşıḳ olan
Ḥān-ḳāh-ı dilleri ta'mīr ider 'aşıḳ olan
- 2 Mürşid-i dānā olup seyr-i sülük-ı ḥ'ābda
Gördügi rü'yâyı hoş ta'bir ider 'aşıḳ olan
- 3 Keşf-i rāz idüp gehī bu derd-i 'aşḳ [u] ḥāleti
Ol tabīb [ü] ḥāzıḳa taḳrīr ider 'aşıḳ olan

5 eylerüm: iderüm S // ḥāşıldur efendi şüret-i: ḥāşıl şüret-i kābūsdan E
6 : 7 C, E; görince itmezem: Cesārī eylemez C, E // bellüdüür: görünür C, E
7 : 8 C, - E; bir: biz C; eylerüm: eylerüz C // olmışum: olmışuz C
8 : 6 C, E; ziyāde: dünyāda E // Ey Cesārī ihtirāz it kāfir: ihtirāz eyle la'ım iblīs 'adū C, E
631 - C, 25a E, 111a M, 67a S
* Ġazel: Dīvān E, - M
2 sülük-ı: sülūka M, S
3 rāz idüp: ider zār E // ḥāzıḳa: ḥāzıḳ S

- 4 Eyleyüp fikr-i dakīk[i] ihtimām-ı sa^cy ile
Vaşl-ı yāra irmege tedbīr ider ^cāşık olan
- 5 ^cArşā-gāh-ı ^cāşıkda gūş idüp ānīde hemān
Ey Cesārī nazmuñı tanzīr ider ^cāşık olan

632

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Cihānda ^cāşık-ı şādıklarā bir reh-nümūnam ben
Kimesne añlamaz sırrum dilā ^cāşık-ı füzūnam ben
- 2 Şacı Leylā güzeller zülf[i] zencīrine bend oldum
Yirüm dağ ile şahrādur hemān mişl-i cünūnam ben
- 3 Kemāl ehli olan zāta ezelden hem-dem olmuşdum
Hüner taşşīl[i] ile işbu demde zū-fünūnam ben
- 4 Ma^cārifler bilür ey dil benüm bu kıymet [ü] kadrüm
Tekellüm itmede aḥbāba nazm-ı gūn-e-gūnam ben
- 5 Cesārī ^cāşık eri olan buyursun imtiḥān olsun
Bu meydānda beni şā^cirlere şanmañ zebūnam ben

632 - C, - E, 111b M, 67a S

* Ġazel: - M

2 dağ: ıağ S

3 Bu beyit M nüshasında 4. beyit olarak aynen tekrar etmektedir.

4 : 5 M; bu: - M

5 : 6 M

633

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Fa ʿū lün

- 1 Ġamumdan rüzigār ağlar benümçün
Bu dem ebr-i bahār ağlar benümçün
- 2 Görinen kaçtre-i şebnem degüldür
O çeşm-i eşk-bār ağlar benümçün
- 3 Döküp bārān eşkin şefkatinden
Yine ol cūy-bār ağlar benümçün
- 4 Nice şabr ola cevr-i rüzigāra
Dağ [u] taş rüzigār ağlar benümçün
- 5 Kime ʿarz ideyüm dāğ-ı derūnum
Gören bī-ihtiyār ağlar benümçün
- 6 Cihānda bulmadum bir dem güler yüz
Felek leyl [ü] nehār ağlar benümçün
- 7 Degül eksük seher vakti şadālar
Çemende murğ-ı zār ağlar benümçün

633 - C, - E, 190b M, 67a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

1 rüzigār: rüzgā S; ebr: ebrū S

2 degüldür: duğılur S // eşk-bār: eşk-bā S

4 rüzigāra: rüzigār M // rüzigār: kühsār M

6 : - M

- 8 Beni āşüfte kıldı bir gül-endām
Gül-istānda hezār ağlar benümçün
- 9 Tabībe söyledüm derd-i füzūnum
Tabībüm zār zār ağlar benümçün
- 10 İdüpdür nār-ı ʿaşqum yāra te'sīr
Benümçün yār yanar ağlar benümçün
- 11 Cesārī dilde ğam buldı nihāyet
Aña şādam ki yār ağlar benümçün
- 12 Benümçündür firāk-ı yār benümçün
Meded bir şīve-kār ağlar benümçün

634

Ġazel*

Meḡ ʿū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 İster dilerüm ʿārif [ü] rindān olasuñ sen
ʿĀlemde hemān cānlara cānān olasuñ sen
- 2 Hāḡ ile hāḡ ol cümle ʿalā'ikden elin çek
Tā başına āzāde vü sultān olasuñ sen

10 ʿaşqum: ʿaşka M

12 şīve-kār: şīve-kā S

634 - C, - E, 111b M, 67b S

* Ġazel: - M

1 rindān: rindāne M

- 3 Öğren ğazelũn ıavrını gel Őā'ir olandan
EŞ'ār ile tā Őāhib-i dīvān olasuñ sen
- 4 FāŐ itmeyecekdũñ o derũnuñdaki sırrı
Kim didi saña 'aşk ile nālān olasuñ sen
- 5 Himmət budur 'ālemde Cesārī gibi ey dil
Üstād-ı suhan medh ile Őāyān olasuñ sen

635

Ğazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Cihān paşasına tābi' aĝa-yı enderũnam ben
MübāŐirlikde kāmīl bā-ħuŐūŐen zũ-fünũnam ben
- 2 Ma'ārifler bilür māhiyyet-i nazmum ne deñlũdür
Maħabbet ehline ma'lũm Şol 'aşk-ı füzũnam ben
- 3 Gören dilde kelāmum vāridāt hep İlāhī dir
Suhan-dāna muħaĝĝaĝ bü'l-'acāyib reh-nũmũnam ben
- 4 Cihānı eylesũn memlũ ħazīn-i Şavt [u] nālānum
Bezimde ħoŐ Őadā eyler rebāb [u] ergānũnam ben

4 itmeyecekdũñ: itmeyecek M
635 - C, 27a E, 112a M, 67b S
* Ğazel: Semā'ī E, - M
3 : - M, S

- 5 Tabībā her cünün-ı aşk olan şāhib-devā-cūya
Be-gāyet elzem a^clā bir giyāh-ı eftīmūnam ben
- 6 Dilüm maḥfūz kıldum ḥūblar evşāf[ı] zıkrinden
Cesārī anuñ için her belālardan maşūnam ben

636

Gazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Çıkar bŷy-ı maḥabbetler ruḥ-ı gül-zāruñ ağızından
Kopar şad-nāleler murğ [u] hezār-ı zāruñ ağızından
- 2 Şükŷfāta bahār eyyāmı diḳkatle nazār kılsañ
Duyarsuñ ^caşḳ āşārın çemen ezḥāruñ ağızından
- 3 Sitem sözler ile āzürde-dil itmiş bu gün yārı
Dökŷlmüş şañ zehirler ol raḳīb-i māruñ ağızından
- 4 Derūnumdan ğamum gitdi biḥamdi'llāh ki şādānam
Maḥabbet-nāme geldi irdi ḥoş dil-dāruñ ağızından
- 5 Cesārī-veş ḳadem başdı bu bezme çok kemāl ehli
Çıkar nā-dīde sözler şāhib-i eş^cāruñ ağızından

6 maḥfŷz: hıfz S; zıkrinden: sırrından E

636 47a C, 27a E, 112a M, 67b S

* Gazel: - C, Semā^cī E, - M

1 zāruñ: yāruñ C

2 eyyāmı: eyyām E, M; kılsañ: itseñ E, S // duyarsuñ: tıyarsın C,E; āşārın: esrāruñ E;
çemen: o dem E; ezḥāruñ: zāruñ C

4 derūnumdan ğamum gitdi bi-ḥamdi'llāh ki şādānam: felek sa^cdına devr idŷp açıldı ṭāli^cüm baḥtum C,
felek sa^cdına devr itdi açıldı ṭāli^c-i ^cuşşāḳ E

637

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ġazel tarḥ eyle ʿāşık muhtaşar maʿnā müfīd olsun
Gerekmez eski ḥaṭ dīvānçe-i nazmuñ cedīd olsun
- 2 ʿAlī-veş gel bu meydān içre merdāne hüner göster
Görenler Zü'l-fekār-ı nazm[1] cāndan nā-ümīd olsun
- 3 Dilā ṭabʿ-ı mü'enneşle qarışmam baḥs-i ʿirfāna
Benümle imtiḥān olan bu bezm içre yigīd olsun
- 4 Kemāl izḥār iden ehl-i maʿārifdür ḥaḳīkatde
Maḥabbet ber-devām ancak gōñülde ʿaşk mezīd olsun
- 5 Cesārī vaḳt-i ḥāmisde duʿā-yı ḥayra sāʿīdür
Cihān içre güşāde ṭālīʿ [ü] baḥtuñ saʿīd olsun

638

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

637 - C, 26a E, 112a M, 67b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 ʿāşık: ʿāşık E

4 maʿārifdür: maʿārifden M

5 ḥayra sāʿīdür: āḥir ider cānā E // ṭālīʿ [ü] baḥtuñ: ṭālīʿin baḥtın E

638 - C, 25b E, 112b M, 67b S

* Ġazel: Ḳalenderī E, - M

- 1 Hoşdur baña ol şūh-ı cihān hūrī melekden
Zāhid şaķın incinme baña böyle dimekten
- 2 Şun cām-ı muşaffā bize gel itme yasağı
Ey sākī-i gül-çehre şaķın kōrkma kōtekden
- 3 Ben kendümi hāş itmek için çarh-ı hünerde
Çok fikr-i daķık eyleyüben geçdüm elekden
- 4 Ğam yime dilā نحن قسما ya nazar kıl
Rāciḥ olur elbetde saña nān [u] nemekden
- 5 Erbāb-ı dili itmede biñ cev̄ ile tekdīr
Şekvā ideyüm kime Cesārī bu felekden

639

Ğazel*

Meḥ ʿū lū / Meḥ fā ʿī lū / Meḥ fā ʿī lū / Fa ʿū lūn

- 1 Yazıldı bu dem şūret-i inşā dönerekden
Gör nice zūhūr eyledi maʿnā dönerekden

1 şaķın incinme baña. baña incinme şaķın E

2 muşaffā: şafāy E

3 hünerde: hünerden E

4 dilā: şaķın E; نحن قسما: Zuhruf 43/ 32, meali: “Biz taksim ettik.”

639 - C, - E, 112b M, 68a S

* Ğazel: - M

1 eyledi: itdi M

- 2 Dil nice zamān semt-i ma^ʿārifde dolaşup
Bu meclise geldi yine cānā dönerekden
- 3 Hoş cezbe virür ādeme ol zülf-i siyāhuñ
Başumda karar eyledi sevdā dönerekden
- 4 Ey iki gözüm gel beni ağlatma kerem kıl
Gözüm yaşı tā olmaya deryā dönerekden
- 5 Gāh naḥsına gāh sa^ʿda erer başumuz üzre
Yanılsa gerek çarḥ-ı mu^ʿallā dönerekden
- 6 Nūş itdi o dem bādeyi bezm içre Cesārī
Mest itdi anı sāgar [u] şaḥbā dönerekden

640

Ġazel*

Meḥ^ʿū lü / Meḥ^ʿā lü / Meḥ^ʿā lü / Fa^ʿū lün

- 1 Gerdün-ı felek itmede devrān dönerekden
Çok menzil alur şems-i dıraḥşān dönerekden
- 2 Başdan başa tañ mı tolanursam bu cihānı
Meh-tāb çün ider ^ʿālemi seyrān dönerekden

640 - C, 26b E, 112b M, 68a S

* Ġazel: Kālanderī E, - M

1 çok: - E

2 “Derviş cihān tekyede dönerse ^ʿaceb mi

Devr itmede çün ol meh-i tābān dönerekden” E; tolanursam: dolaşursam S

- 3 Cānā görinen gökde şehāb yirdeki şular
Sür'ātle gider menzile her ān dönerekden
- 4 Hicrūñle gel ağlatma gözüm yaşı aķınca
Her ķaķre olur mevce-i  ummān dönerekden
- 5 Bu  aşķ [u] maķabbet n'ola taķdīr-i Hūdādur
Göñlüm saña meyl eyledi ey cān dönerekden
- 6 Ey Leylī-şıfat sīne dağında bu Cesārī
Buldı yine bir tāzece meskān dönerekden

641

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā  ı lü / Meḡ ā  ı lü / Fa   ū lün

- 1 Aldı beni günden güne efķār iķeriden
Sevdā-yı firāķ itdi baña ķār iķeriden
- 2 Endīşe-i ġam ile ġālüm oldu dīger-gün
Bī-ħadd [ü] füzün derd [ü] elem var iķeriden
- 3  Aşķ dilde olan rāzumı hep āşikār itdi
Fāş oldu ķamu rāz dil-i esrār iķeriden

3 şehāb yirdeki şular: bulutlarda döner hep E // sür'ātle: çağlar ve E; menzile her ān: yerde hem  ummān E

4 : - E

6 ey Leylī-şıfat sīne dağında bu: gezdi yürüdi serseri bu dehr E // meskān: mesken E

641 48a C, - E, 113a M, 68a S

* Ġazel: - C, - M

3  aşķ dilde olan:  aşķuñ bu benüm C

- 4 Vaşf-ı güzele nice ğazel eyledüm inşā
Hakķkumı benüm itmeñüz inkār içeriden
- 5 Nā-dīde suhan gör yine tarķ oldu Cesārī
Baķ nice tūlū^c itdi bu eş^cār içeriden

642

Ġazel*

Meḡ^c ū lū / Me fā^c ī lū / Me fā^c ī lū / Fa^c ū lūn

- 1 Bir āh-ı füzūn eyledi bu cān içeriden
Mevc urdı o dem baħr-i dil^c ummān içeriden
- 2 Bir hayli durup meks [ü] karar eyledüm ammā
Bir bāba girüp çıkmadı cānān içeriden
- 3 Bozuldı hevā çökdi yirüñ yüzine çiskin
Yağdurdı sehāb berf ile bārān içeriden
- 4 Ġam ğuşşā ile dīdesi eşk olmadı cārī
Sönmez n'ideyüm āteş-i sūzān içeriden
- 5 Hāk zıkrine meşğul olup üftāde Cesārī
Şevķ ile ider gör nice devrān içeriden

4 vaşf-ı güzele nice: vaşfuñda senüñ bunca C // itmeñüz: eyleme C

5 suhan gör: ğazeller C; oldı: itdi C // itdi: eyledi C

642 - C, - E, 113a M, 68a S

* Ġazel: - M

2 durup: turup M

4 āteş: berf āteş M

643

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 İhfāya girüp çıkmadı cānān içeriden
Oldı müterakķıb aña bu cān içeriden
- 2 Ben nice firāk ile anuñ itmeyem efgān
Yandurdu dilüm āteş-i sūzān içeriden
- 3 Sevdā-zedeyem taşra ʿilel bende görünmez
Gel eyle tabīb derdüme dermān içeriden
- 4 Ġam guşsa elem bendeden eksilmedi gitdi
Günden güne artmaķda bu hicrān içeriden
- 5 Şāʿirlik ise maķşaduñ ʿālemde Cesārī
Bir tāze sevüp ʿaşķı ile yan içeriden

644

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Devrān beni dūr itdi ise dil püserümden

643 - C, - E, 113a M, 68a S

* Ġazel: - M

3 görünmez: görölmez M

644 - C, 27a E, 113a M, 68b S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

- Göz yaşı gibi düşdi felek bu nazarumdan
- 2 Peyveste olur ʿarşa degin āh [u] figānum
Ġam mı felegüñ mihr[i] yanarsa şererümden
- 3 Bir yāra ezel göñlümi virmiş idüm ammā
Hiç nesne bu dem kalmadı ʿaşk-ı eşerümden
- 4 Gerdün-ı felek bir yaña dil-dār elemi hem
Kesdi beni kahr ile tarīk [ü] güzerümden
- 5 H̄asret-zede Yaʿküb benem beyt-i h̄azende
K̄an aķıdurum yaş yirine d̄idelerümden
- 6 ʿĀlemde belā kalmadı hep başuma geldi
Bilmem ki daħı ne geçe bī-çāre serümden
- 7 Āvāreyem āvāre işüm h̄alk-ı cihānda
Yok nef [ü] zarar kimselere hayr [u] şerümden
- 8 Bender gibi serh̄add vaṭanum idi muḳaddem
Şad-h̄ayf [u] teʿessüf ki cüdāyam o yerümden
- 9 Ey peyk-i şabā semt-i vaṭandan mı gelürsüñ
Şih̄hat h̄aberi yok mı baña dil püserümden

2 olur: ola M, S // ġam mı: ġam E

3 : 4 E; ezel: begüm E; ammā: ezelden E

4 : 5 E

5 : 3 E; benem beyt-i h̄azende: gibi hayli zamāndur //k̄an aķıdurum yaş yirine: yaş yirine k̄an aķıdurum E

6 : 7 E; ne: - M

7 : 6 E; nef [ü] zarar kimselere: kimseler nef [ü] zarar E

9 : - E

- 10 Arada Cesārī n'ideyüm vāsıta yokdur
‘Arz eyler idüm yāra bu nazm-ı hünerümden
- 11 Ol yirde ne var dostlarum aḥbāblarum için
Bir tuḥfe ğazel söyler idüm mā-ḥazarumdan

645

Ġazel*

Mef ‘ū lü / Me fā ‘ī lü / Me fā ‘ī lü / Fa ‘ū lün

- 1 Oldum yine bir dilbere ‘āşık küçücükden
Bir ḳadr-şinās sevmege lāyık küçücükden
- 2 Bir mihr-i vefā eyleyici ancak olur bu
Olursa yine ‘ahdine sādık küçücükden
- 3 Maḥbūb-ı cihāndur hele ol şūḥ-ı dil-ārā
Hem ḥüsn ile yok aña muṭābık küçücükden
- 4 Bir şem‘-i cemālūñ oda pervānesi olmuş
Gördüm ben anuñ sīnesi yanık küçücükden
- 5 ‘Āşık geçinürmiş o da bir yāra Cesārī
Bulmuş hele bir ṭab‘-ı muvāfık küçücükden

10 “Mecmu‘a-i ḥāṭırdan Cesārī bu ḳararca

Bulındı o dil-dāra teberrük hünerümden” E; arada: āzāde M

11 : 9 E; “Dil-dāra teberrük ola eş‘ār kelāmum

Didüm yine bir tuḥfe ğazel mā-ḥazarumdan” E

645 47a C, 27b E, 113b M, 68b S

* Ġazel: - C, - E, - M

3 hele: begüm E

4 olmuş: oldum C

646

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ol yār benüm ʿaşqum ider gün-be-gün efzün
Himmetle kıılır bu dilümi şāʿir-i me'zün
- 2 Maḥbüb-ı zamāndur hele ol kıadd-i ser-efrāz
V'Allāh güzel olmış anuñ kām̄eti mevzün
- 3 Nāgāh eger görse idi ḥüsnin o şūḥuñ
Baş eyler idi uğruna hep malını Kıārün
- 4 Bir nazra-i imʿān nigeḥ itdügi demde
ʿĀşıqların idrāk ider ol ʿaql-ı Felātün
- 5 ʿAdl itse Cesārī kıula ol şāh-ı Ġazanfer
Destine ʿatā eyler anuñ ḥatt-ı ḥümāyün

647

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

646 - C, 25b E, 113b M, 68b S

* Ġazel: Kıalenderī E, - M

2 kām̄eti: kām̄et E, M

3 idi: iden M

4 nazra: kıatre M

5 ol: ey M, S; Ġazanfer: Sikender S

647 - C, - E, 114a M, 68b S

* Ġazel: - M

- 1 Ey kân-ı şafâ rûy-ı mücellâ senüñ olsun
Seyrân benüm şüh-ı dil-ârâ senüñ olsun
- 2 Kıl bezm[i] müheyyâ idelüm ʿişret [ü] demler
Peymâne benüm bâde-i hamrâ senüñ olsun
- 3 Hoş ülfet ider ise n'ola ʿâşık-ı meftûn
Ol hâl benüm gayrı temâşâ senüñ olsun
- 4 Pür-nür kıılır ʿâlemi şol hüsn-i cemâlün
Pervâne benüm şem^c-i şeb-ârâ senüñ olsun
- 5 Elkâb [u] hoş-implâlar ile vaşfuñı cânâ
Yazması benüm şüret-i inşâ senüñ olsun
- 6 Dîdâr-ı Haķı görmege müştâķ bu Cesârî
Mevlâ benüm ol cennet-i me'vâ senüñ olsun

648

Ġazel*

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lü / Me fâ ʿî lü / Fa ʿû lün

- 1 Şarrâf-ı suhan ʿab^c-ı güher-kânuma gelsün
Görsün nelerüm var hele dükkânuma gelsün

1 şafâ: ʿaṭâ M

2 peymâne: peymâneler M

3 temâşâ: temâşâ-yı ehîbbâ M

648 - C, 25a E, 114a M, 68b S

* Ġazel: Ķalenderî E, - M

1 şarrâf-ı: her chl-i E

- 2 Zî-kıymet olur cevher-i elfâz [u] kelāmum
Almak dileyen sūk-ı bedestānuma gelsün
- 3 ‘Aşk bāde ile cūş [u] hūrūş eyleyerekden
Her kaçtre ki rīzān ola ‘ummānuma gelsün
- 4 ‘Ālemde o kim oldı harīdār-ı ma‘ārif
Gūş eylemege nazm ğazel-h̄ānuma gelsün
- 5 Maķşūd inābet ise ger ol şeh-i ‘aşka
Ādāb [u] uşul eyleyü dīvānuma gelsün
- 6 Her kaçanda ki var şā‘ir-i ğarrā geçinenler
Būs eylemege kūşe-i dāmānuma gelsün
- 7 Miķdārını bildürmesi bir şey’ degül aşlā
Ser-keşlik iden var ise meydānuma gelsün
- 8 Da‘vāyı bu dem faşl iderüm yār dimiş kim
Söyleñ o Cesārīye bugün yanuma gelsün

2 almak dileyen sūk-ı bedestānuma: şarrāf-ı cihān la‘l-i bez-istānuma E

3 bāde: bād E, S // rīzān: cārī E

4 o kim oldı: kim olduysa E // eylemege: eylesün E; nazm: eş‘ār E

6 : - E

8 söyleñ: söyleyin E; bugün: benüm E

649

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Felek çok gördüñ āhir dilber-i mümtāzum alduñ sen
Enīs-i yār-ı gār [u] hem-dem [ü] hem-rāzum alduñ sen
- 2 Senüñçün ʿāleme şekvā idersem lāyık-ı Hāḡdur
Benüm bāl-i bülendüm ol hümā-pervāzum alduñ sen
- 3 İrer bu dūd-ı āh-ı inkisārum saña elbetde
Hezārān çün benüm feryād [u] zār āvāzum alduñ sen
- 4 Duzağ u hīle ḡurduñ āl ile şayd [u] şikār itdüñ
Ḳolumdan uçurup ol şāhin [ü] şeh-bāzum alduñ sen
- 5 Cesārī Hāḡ ḡuzūrında bizüm faşl ola daʿvāmuz
Efendüm nāz-perver server ü ser-bāzum alduñ sen

650

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Dilā şabr eyle el-ḡāşıl irer ḡavl-i ḡarār bir gün

649 - C, 25b E, 114b M, 69a S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

2 ʿāleme: ʿālem E

4 şeh-bāzum aldın sen: şeh-bāz M

650 - C, - E, 114b M, 69a S

* Ġazel: - M

Ḳamu her kām olur taḥṣīl çıkar cümle zarar bir gün

- 2 Hemān bir vaqt ola ey dil açıla lāle gül sünbül
Fiğāna başlaya bülbül gelür faşl-ı bahār bir gün
- 3 Ḥayif kim ol melek-sīmā olupdur maḥrem-i a^cdā
Benüm-veş şādık āşinā bulınca çok arar bir gün
- 4 Sev ol yāri kadem çekme dilā efkār-ı gam çekme
Ö dil-dāri elem çekme gelüp ḥālūñ sorar bir gün
- 5 Gel eyle pendümi sen gūş idegör bādeyi hem nūş
Felek devrān ider bir ḥoş kamu işe yarār bir gün
- 6 Cesārī bekler ol ḥānı umar bābında iḥsānı
İrer ilhām-ı Rabbānī gelür inşāfa yār bir gün

651

Gazel*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Ṭırmayup sen kıl yūri ṭā^cat mübārek cum^ca gün
Ḥaḳ Te^cālādan dile ḥācet mübārek cum^ca gün

4 gün: - M

ö: Kelimenin doğrusu “beklemek, gözlemek” anlamına gelen “ömmek”tir. Şairin vezin gereği bu kelimeyi “ömek” şeklinde kullandığı düşünülmüştür.

651 - C, - E, 114b M, 69a S

* Gazel: - M

- 2 Dā'imā 'iṣyānuña hem tā'ib [ü] müstağfer ol
Hālūñe Mevlā ider şefkat mübārek cum'a gün
- 3 Cāmi'e girüp 'ibādet eyleyen mü'minlere
Şübhe yokdur saçılır rahmet mübārek cum'a gün
- 4 'Aşķ [u] şevķ-i Hāķ ile gāhice bir vecde gelüp
Bağla bezm içinde bir hālet mübārek cum'a gün
- 5 Ey Cesārī yevm-i cum'a 'id-i ekberdür bize
Eylerüz aḥbāba hoş 'izzet mübārek cum'a gün

652

Gazel*

Fe 'i lā tün / Fe 'i lā tün / Fe 'i lā tün / Fe 'i lün

- 1 Yine açıldı bu dem defter-i dīvān-ı suḥan
Yine okındı dilā nazm ile fermān-ı suḥan
- 2 Müstefid olmağa erbāb-ı maḥabbet geldi
Bezmümüz oldu a'lā bunda durur kān-ı suḥan
- 3 Nuṭķ-ı ihām rumūzāt-ı tekellümler ile
Başka bir tavr [u] edā kullanur 'irfān-ı suḥan
- 4 Ehl-i dil kān-ı hüner cümle ma'arifler için
Kırdı şahrāya bu oṭağımı sulṭān-ı suḥan

652 - C, - E, 114b M, 69a S

* Gazel: - M

- 5 Ey Cesārī gelicek ʿarşa-geh-i ʿaşka hemān
Kıomayın şābit ider şāʿir-i meydānı suhan

653

Gazel*

Meḡ ʿū lū / Meḡā ʿī lū / Meḡā ʿī lū / Fa ʿū lūn

- 1 Fehm eyleyen esrār-ı rumūzāt-ı ʿAlīden
Meʿmūl ider elbetde kerāmāt-ı velīden
- 2 ʿĀrifler okur kaşları tuğrasın o yāruñ
Maʿnāsını tefhīm iderek haṭṭ-ı celīden
- 3 ʿĀlemde olur ʿāşık olan ehl-i maḡabbet
Çok ḡāle kōdum kendümi kendüm bileliden
- 4 ʿİrfāniyete başdı kadem bu dil-i dānā
Maşnū^c-ı Ḥudā sırr-ı ḡafāyı sezeliden
- 5 Tā ḡaşre degin nazm okusam dilde dūkenmez
Aldum hele ben māye-i ʿaşkı ezelīden

653 49a C, - E, 114b M, 69a S

* Gazel: - C, - M

2 tuğrasın: tuğrasını C; o : - C // iderek: kıılır C

3 çok: ḡoş C

4 : 5 C

5 : 4 C; tā ḡaşre degin nazm okusam: eşʿārī disem şām seḡer C

- 6 Nüş itdi haķıķat meyin üftāde Cesārī
El çekdi ķamu dünyede keyf-i ʿamelīden

654

Ġazel Semāʿī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ġazel tarķ idelüm ögdül-güşā urģana baĝlansun
Hedāyā ĝün-e-ĝün tuhfē-nümā urģana baĝlansun
- 2 Kelām-ı şāʿirānı istemem ben olduĝın zāyiʿ
Bizüm itdügümüz medħ [ü] şenā urģana baĝlansun
- 3 Nazardan nüsha yazmaķ lāzım oldu bizlere cānā
Yazalum zaʿferān ile duʿā urģana baĝlansun
- 4 Bu halka sırr fāş eyler ķanı var mı bir ʿāşık cān
Ene'l-Ĥaķ söyleyüp Mansūr ola urģana baĝlansun
- 5 Cesārī daʿvi-i ʿaşķı idüp meydāna girmişdür
Kelām-ı imtiķāna cuķcuķa urģana baĝlansun

6 el çekdi ķamu dünyede: hazz eyleyemez dehrīde C

654 - C, - E, 117a M, 69a S (Derkenar)

* Ġazel Semāʿī: - M

1 urģana: urģan M // baĝlansun: baĝlasun M

3 zaʿferān: zaĝferān S

655

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Gördükçe seni ġamzesi kanlu uyumam ben
Gönlüme girer bir nice korlu uyumam ben
- 2 ʿAqlum dağılur zülf-i perīşānı görince
Şeb-tā-be-seher kākül-i şeb-bū uyumam ben
- 3 Sevdāda kodı gör beni ol fitnesi hālūñ
Āh eylemedūñ ey gözi āhū uyumam ben
- 4 Fikr itmedeyüm vaşluñı cānā gice gündüz
Endişem olupdur yine şu bu uyumam ben
- 5 ʿAdd olunurum gözi açıklardan ʿazīzüm
Rāhatda yatup hīç bir uyhu uyumam ben
- 6 Şu uyur o düşmān uyumaz çünkü Cesārī
Bir lahza eyā ehl-i suhan-gū uyumam ben

655 - C, - E, 115a M, 69b S

* Ġazel: - M

1 Bu beyit M nüshasında 2. beyit olarak aynen tekrar edilmiştir.

5 olunurum: olunur M

656

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bu bezm-i şāʿirāna kāmūrān-ı ʿaşq olan gelsün
Maʿārif ehli ile imtiḥān-ı ʿaşq olan gelsün
- 2 Bu meydān-ı belāḡatdūr aña her ʿāşıkān girmez
Cevāba muntazır bir ʿāşıkān-ı ʿaşq olan gelsün
- 3 Senüñ bu şıʿr [ü] ebyātuñ ziyā-baḡş eyledi ḡālā
Olup bu dilde esrār-ı meʿānī ʿaşq olan gelsün
- 4 Ne deñlü var ise şāʿir birinden ihtirāz itmem
Cevāb-ı nazma kādır ḡāzırān-ı ʿaşq olan gelsün
- 5 Cesārī ʿilm-i ḡikmetden ḡaber-dār olmayan bilmez
Bu bezme cümle fenne ʿārifān-ı ʿaşq olan gelsün

657

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

656 - C, - E, 115b M, 69b S

* Ġazel: - M

1 ehli: ehl S

2 : - M

3 meʿānī: maʿārif S

4 ḡāzırān: ḡā hūnerān M

657 50a C, 27b E, 115b M, 69b S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

- 1 Dilā bu ʿarṣa-gāh-ı nazma kân-ı ʿaşk olan gelsün
Kemālāt şāhib-i maʿnā mekânı ʿaşk olan gelsün
- 2 Dürüst olmak gerekdür şāʿirānuñ ṭabʿ-ı mevzūnı
ʿArūz ʿilminde māhir ʿārifān-ı ʿaşk olan gelsün
- 3 Bu bezm içre anı ben isterüm hāzır cevāb olsun
Nice kez ögdül almış dāsītānı ʿaşk olan gelsün
- 4 Luʿabda zūr [u] kuvvetde muʿādil ola şuḥbāna
Güreşçi tekyesinde pehlivān-ı ʿaşk olan gelsün
- 5 عرف dersin oğur ʿilm-i taşavvufdan rumūz añlar
Şehen-şāha nedīm [ü] tercemān-ı ʿaşk olan gelsün
- 6 Cesārī ʿĀşıkam nām ile şānum dilde meşhūrdur
Bu meydāna benümle imtiḥānı ʿaşk olan gelsün

658

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

1 kemālāt: kemālet E, M, S

2 şāʿirānuñ ṭabʿ-ı mevzūnı: şāʿirūñ nazm-ı mīzānı C, şāʿirānın nazm-ı mīzān-ı eşʿarı E

3 bu bezm içre anı ben isterüm hāzır cevāb olsun: anı ben isterüm bu bezm içre hāzır cevāb olsun C,
anı ben isterüm hāzır cevāb olsun bu bezm içre E // gelsün: - M

4 tekyesinde: tekyesine E

5 : - M; عرف: “Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.” İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa
Ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266.

6 ʿāşıkam: şāʿirem S; meşhūrdur: meşhūram E

Cesārī ʿĀşıkam nām ile şānum dilde meşhūrdur : Cesārī ʿilm-i ḥikmetden ḥaber-dār olmayan bilmez M
658 - C, 26a E, 115b M, 69b S

* Ġazel: Semāʿi E, - M

- 1 Elā ey t̄alib-i da^ʿvā nefes gönder nefes gelsün
Figāna başla ey şeydā işidem cāna ses gelsün
- 2 Eger vākıf iseñ rāza bu demde başla āgāza
Ur ol mızrābuñı sāza dil [ü] cāna heves gelsün
- 3 Bulup maḥfice dil-keş cā o sākīden kıl istircā
Mey-i gül-fām ḥadrā cām-ı memlū dest-res gelsün
- 4 Niçün terkim virür gelmez girü gitmez ṭurur gelmez
Uçup gelmez yürür gelmez şabā sen bāri es gelsün
- 5 Olur cevher mekānında anuñ kaşdı ziyānında
Gel ey ğam ṭurma yanında birağ lāḳayı kes gelsün
- 6 İdüp efgānı t̄izden kesildi ṭāḳatüm dizden
Cesārīyem size bizden ya pes gitsün ya pes gelsün

659

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dilā bu bezm-i ʿirfāna şalādur hep gelen gelsün

1 elā: eyā E; t̄alib: şāhib E // cāna: ḥūb E

3 ḥadrā: ḥadr S

4 yürür gelmez: yürür M; gelsün: - M

5 : - E

6 efgānı: efgān M, S; t̄izden: āvāzdan M, S // Cesārīyem size: Cesārī sizlere E

659 - C, 25b E, 116a M, 69b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

- Çamu ʿaşk ehl[i] ihvāna şalādur hep gelen gelsün
- 2 Ben ol Īrān [u] Ṭūrān şāʿirinden ihtirāz itmem
Bu demde cemʿ-i yārāna şalādur hep gelen gelsün
- 3 ʿArab Kürd ü ʿAcem şāʿirleri bilmez benüm tavrum
Bu meydān-ı suhan-dāna şalādur hep gelen gelsün
- 4 Cihān halkı ser-ā-ser daʿvetümdür imtiḥān için
Kemālāt ehl[i] insāna şalādur hep gelen gelsün
- 5 Dilüm āteş-feşāndur vaqt-i tanzīr-i makālatda
Tekellüm ola ḥaşmāna şalādur hep gelen gelsün
- 6 Bahāsın añlamak için metāʿ-ı nazm[i] şāʿirler
Çıkarsun sūk-ı sultāna şalādur hep gelen gelsün
- 7 Çanı bir maʿrifet-kānı hüner ʿarz eylesün bu dem
Cesārī merd-i meydāna şalādur hep gelen gelsün

660

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 İçüp ʿaşk bādesin cānā ziyāde sersem oldum ben
Göñülde tarḥ-ı gam kıldum o demde hürrem oldum ben

3 ʿArab Kürd ü: ʿArabla Kürd M, S Kürd: gör Kürd M

660 - C, 26a E, 116a M, 70a S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 o: ol E

- 2 Nuķūş-ı zāhir ü bāṭın görüp dürlü ʿalāmātı
Taḥayyürde ḳalup ḥāmūş [u] lāl [ü] ebsem oldum ben
- 3 Ḳonuldum ʿİsevīler dest[i] ile micmer-i ʿaşḳa
Yanup yaḳılmada gūyā buḥūr-ı Meryem oldum ben
- 4 Degüldür kimseler aşlā benüm esrāruma vāḳıf
Ḥudānuñ ism[i] ile bir ṭılısm-ı aʿzam oldum ben
- 5 Cesārī ʿaşḳ ʿummānum yine cūş [u] ḥurūş itdi
Bu demde dürr-i nazmum ile baḥr-i ḳulzüm oldum ben
- 6 Ḥarābāt erleri cümle benüm oḡlum uşāḡumdur
Civānāne bu dem ey dil baba-yı ʿālem oldum ben

661

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Görüp ḥüsnin[i] o şūḥ āfetüñ ferruḥ-dem oldum ben
O demden neş'e peydā eyledüm ḥoş-ādem oldum ben

2 ü: - E, S; dürlü: dürlü E; ʿalāmātı: ḥayālātu E, M

3 ʿaşḳa: ʿaşḳına E

4 ism[i]: şun[i] E

6 : - E, M

661 49b C, - E, 116a M, 70a S

* Ġazel: - C, - M

- 2 Giriftār-ı belā-yı derd-i ʿaşkuñ olmış iken dil
Ṭabībüm dest-i himmet kıldı sağ [u] eslem oldum ben
- 3 Maḥabbet ḥāşılı şimdi degül rüz-ı ezeldendür
Anuñla bezm-i dilde hem-nişīn [ü] aqdem oldum ben
- 4 Bağılsa ʿayn-ı ʿibretle vücūdum ṭılsımātına
Ḥaḳīkat nüsha-i şuğrā vü kübrā ʿālem oldum ben
- 5 Cesārī ۛḳ ḥiṭābıyla nice devrān olur āḥir
Gürüh-ı ʿāşıkān içre be-gāyet elzem oldum ben

662

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Seversüñ ey göñül bir dilberi dünyāda ʿaşq olsun
Dönersüñ bir leb-i şīrīn için Ferhāda ʿaşq olsun
- 2 Sezādur ger ḥarābāt ehlinüñ bezmine gidersüñ
Şetāret ḥāşılı gāhī içersüñ bāde ʿaşq olsun
- 3 Gül-istān-ı cihān içre görürseñ bir leb-i gonca
Düşerseñ bülbül-āsā āh ile feryāda ʿaşq olsun

2 ʿaşkuñ: ʿaşq C; dil: āḥir C

5 ۛḳ: Bakara 2/117, meāl: “OI!”; olur: ider C, idüp M // içre: içinde C; be-gāyet elzem: müstelzem hem C

662 - C, - E, 116b M, 70a S

* Ġazel: - M

2 içersüñ: içre sen M

3 görürseñ: görseñ M

- 4 İřitdügüñ bilürüm kıřřa-i Leylā vü Mecnūnı
Olursañ yiridür  ālemde bir üftāde  aşķ olsun
- 5 Cesārīnūñ celālī vaķtidür ķarřusına anuñ
Tırabılür iseñ ĥařmāne bu arada  aşķ olsun

663

Ėazel*

Me fā  ı lün / Me fā  ı lün / Me fā  ı lün / Me fā  ı lün

- 1 Cemālūñ ka besi Beytū'l- ĥaram bünyāda  aşķ olsun
Ėařuñ miĥrābına yüzler süren zühhāda  aşķ olsun
- 2 Seni şol aĥsen-i taķvīm kılmış Ėazret-i Mevlā
Muşavver tılsımāt-ı ism-i a zam dāda  aşķ olsun
- 3 Feraĥ viren bu göñlüme benüm bir rüĥ-efzādur
Senüñ ol ķālīb-ı cismüñ düzen üstāda  aşķ olsun
- 4 Egerçi naķř [u] tařvīrūñ alurdı ĥāme-yi Mānī
Velī baĥř idebilmez rüĥ ol Behzāda  aşķ olsun
- 5 Ėudānuñ şun ını seyr itdiler řīrīn [ü] Leylāda
Ėaķīķat-bīn olan Mecnūn ile Ferhāda  aşķ olsun

663 49a C, - E, 116b M, 70a S

* Ėazel: - C, - M

1 yüzler süren: secde kılan C

4 ol: diyem C

5 : - M

- 6 Maḥabbet meclisinde bir ʔolu peymāne nūş itdük
Cesārī āfiyet bāşed içersüñ bāde ʕaşq olsun

664

Ġazel*

Me fā ʕī lün / Me fā ʕī lün / Me fā ʕī lün / Me fā ʕī lün

- 1 O şūh-ı nev-resüñ meftūnyam yār ʕāşıkıyam ben
Cemāl[i] ḥüsnine ḥayrān dīdār ʕāşıkıyam ben
- 2 Ene'l-Ḥaḫ sırrına vāķıf olup Mañşūr-ı ʕaşq oldum
O tār-ı zülfe şayd olsam n'ola dār ʕāşıkıyam ben
- 3 Ferāgat eylemem tā ḥaşre dek evşāf-ı dilberden
Düzüp mevzūn kelāmi tāze eşʕār ʕāşıkıyam ben
- 4 Gel ey bülbül fiġān [u] nāle zār itme seḥer vaḫti
Beni zann itme kendüñ gibi gül-zār ʕāşıkıyam ben
- 5 Cesārī maḥlaşum ammā Ḥasan oldu benüm adum
Cihān dilberlerinüñ böyle her bār ʕāşıkıyam ben

664 48a C, 25a E, 116b M, 70b S

* Ġazel: - C, Semāʕī E, - M

2 Mañşūr: Mecnūn C // o tār: kemend C, E; şayd: şalb C, E

4 beni: ben M; zann: zūr E

5 Ḥasan oldu: Ḥasandur bu C, E

665

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Lebüñ yāķūt iken cānā anuñ vaşfin diyen mercān
Kızılıрмаğa ańsızun düşüp virsün hemān dem cān
- 2 Yasağı yok şarāb-ı erguvānuñ bezmde sāķī
Giyinsün cāme-i gül-gūn cām tā hoş dōne devrān
- 3 Kābā-yı sürh ile başdan ayağa şu^cle göstere
Görinsün dīdeme bugün şemis-ţal^cat cihān al kan
- 4 Cemālūñ mihr-i enverdür saña beñzer bu dünyāda
Züleyhā-yı Buhārī geldi bir de Yūsuf-ı Ken^cān
- 5 Şerār-ı āh-ı āteş tā kimi teskīn ide bilmem
Derūnum yakmada her ān meded bu āteş-i hicrān
- 6 Cesārī külhenī olduğumuñ vechi budur her dem
Yanar tab^c-ı derūnumda dem-ā-dem āteş-i sūzān

665 - C, 25b E, 116b M, 70b S

* Ġazel: Semā^ci E, - M

1 anuñ: senüñ E

4 enverdür: enverden E, enverde M

5 āteş tā kimi teskīn ide bilmem: āteş-nākūme eyler pesend ʿālem E; āteş tā: -āsā M //
yakmada her ān meded: yakdı yandurdu dilā E

6 külhenī olduğumuñ: külūheni olduğum E // dem-ā-dem: güyā bir E

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Şikāyet itmey dil ben bu dem derd-i dil-ārādan
Ziyāde hoşnūdum çünki o hūb-ı ʿālem-ārādan
- 2 Anuñ evşāfina şām [u] seher meşgūl oldum çün
Uşanmam maʿrifet ʿarz itmege aḥkām-ı icrādan
- 3 Baña maḥşūşdur her nazm[1] tanzīr-i maḳāl itmek
Ki itmey havf aḥlā şāhib-i eşʿār-ı garrādan
- 4 Ben ol murğ-ı hümāyam ki dutulmam degme şayyāda
Baña dek eylemek olmaz atılmam hīç paradan
- 5 Ne kim var şāʿir-i meydān ḳamusı ṭavla teslīmdür
Bilürüm nazm ile ol çār [u] penç [ü] şeş dü-bārādan
- 6 Benüm ʿaşḳ ile mestān olduğum ḥalḳa ider izḥār
Ki gördüm naʿrayı pey pey ururken dil sūkārādan
- 7 Bahār-ı ṭabʿum açıldı hevālar muʿtedil oldı
Gelür būy-ı maḥabbet gül-sitān-ı dehr-i mecrādan
- 8 Ben ol bir şāʿir-i şīrīn-edā ʿazbūʿl-lisānam kim
Vücūdum ṭılsımāt[1] fark olunmaz vefḳ-i kübrādan

666 - C, - E, 117a M, 70b S

* Ġazel: - M

- 9 Ben ol üftādeyem idrāk kıldum hālet-i ʿaşkı
Haber-dār olmışum ol kışşa-i Vāmıkla ʿAzrādan
- 10 Gör ol Mecnūn Leylāyı añup Mevlāya dil virdi
Vuḥūş ile idüp ünsiyyeti çıkmadı şahrādan
- 11 Cesārī işbu demde yeltenür bir özge sevdāya
Cihān-ārāyı bulınca gider ol da bu aradan

667

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Göñül rāzī vü hoşnūddur o şūḥ [u] şeh-levendümden
Cüdā olmaḵ ne mümkin ḵāmet-i serv-i bülendümden
- 2 Taramış şol muʿaṭtar şāne ile kākülin gördüm
Maḥabbetden eṣer gördüm ben ol zülf-i kemendümden
- 3 Ne deñlü cevri ider ise taḥammül eylerüm dönmem
Vefā ümmīdin ey dil eylerüm her bār efendümden
- 4 Ġazeller gūn-e-gūn taḥrīr kıлмаḵdan murād ancaḵ
Teberrük eylemek ḵaşdum aña āşār-ı fendümden

667 - C, - E, 117b M, 70b S

* Ġazel: - M

2 gördüm: tıydum M

4 gūn-e-gūn: gūne gūne M

- 5 Cesārī ʿĀşıkam ol ҡand-i laʿl-i yāra meşgūlem
Ḥalāvet eylerüm peydā kelām-ı laʿl-i ҡandümden

668

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me ḥā ʿī lü / Me ḥā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ayırdı beni ҡahbe felek āh vaṭanumdan
Şad-nāle ҡopar bu ten-i beytü'l-ḥazenümden
- 2 Ġurbet-zedeyem ḥalk arasında gezer oldum
Bir nuṭṭ [u] kelām çıkmıyor aşlā dehenümden
- 3 Yā Rab ʿacabā ḥāl niye müncerr ola bilmem
Yok zaḥma ṭabīb añlaya derd [ü] mihenümden
- 4 Ġam baḥrine ğavvāş gibi dalmadadır dil
Bulmaz yine āşārını dürr-i ʿAdenümden
- 5 Firḳat hele dil-dār ile tā maḥşere ҡaldı
Ḥayḥā ki cüdāyam ben o vechü'l-ḥasenümden
- 6 Maḳşūd [u] merām ḥāşıl olur yine Cesārī
Ümmīdümi kesmem o Ḥudā Zü'l-minenümden

668 - C, - E, 117b M, 70b S

* Ġazel: - M

1 ҡopar: ҡopa M

2 çıkmıyor: çıkmayup M

669

Ġazel*

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn

- 1 Cüdāyam 'andelīb-āsā ben ol gül yüzlü yārumdan
N'ola 'aciz olursa halk-ı 'ālem āh [u] zārumdan
- 2 Felek 'aksine devr itdi ne māl [u] ne menāl kaldı
Ayırdı zulm ile a'dā beni āhir diyārumdan
- 3 Beni yandurduğına nār-ı firqat hīç elem çekmem
Budur havfum felek iħrāk ola āh-ı şerārumdan
- 4 'Alā'ikden müberrāyam kuyūdātdan elüm çekdüm
Cihānuñ naqş-ı kārı cümle çıkdı i'tibārumdan
- 5 Cesārī isterüm hāşıl idem Mevlāya kurbıyyet
Anuñçün geçmişüm elde olan hep külli vārumdan

670

Ġazel*

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

669 - C, - E, 117b M, 71a S

* Ġazel: - M

2 menāl: melāl M, S // zulm ile: zulm ile zulm ile M

5 elde: - S

670 - C, 26a E, 118a M, 71a S

* Ġazel: Dīvan E, - M

- 1 Ey gönül itdüñ yeter hālāt-ı ʿaşkuñdan beyān
Añladum dilde kemālātuñ gerekmez tercemān
- 2 Āh idüp zinhār ifşā itme rāzuñ ʿāleme
Āteş-i ʿaşkuñ hacet-mānendi kıl tende nihān
- 3 Gel taʿalluḡdan hālāş ol iste Hakkı ara bul
Gözle etrāfi tarīḡ-i müstakīme ol revān
- 4 Hāy hūy-ı ʿaşḡ [u] sevdādan ferāḡat kıl yūri
Olısar tūl-i emel sermāye-i ʿömre ziyān
- 5 Ey Cesārī ʿāşıkuñ maṭlūbıdur ʿaşḡ-ı Hudā
Añlamaz dünyā vü mā-fihāyı her üftāde-gān

671

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Şehüm tefsīr-i āyātı okusun yazsun ögrensün
İrer Hakkıñ hidāyātı okusun yazsun ögrensün
- 2 Anuñ ben isterüm ehl-i maʿārif olduḡın her dem
Ḳamu remz [ü] işārātı okusun yazsun ögrensün

3 “Ḳav yakmaz çakmaḡın olmaz ise ger āteşi
Resm-i dilber olsa da kullanmaz ol çakm.. inan” E

4 yūri: dilā E

5 mā-fihāyı: mā-fihāda E, mā-fihā M

671 - C, - E, 118b M, 71a S

* Ġazel: - M

1 şehüm: şāhum M, S

2 ehl-i maʿārif olduḡıñ her dem: her ān maʿārif ehl olduḡın S

- 3 Daķıķa sâ^cati fevt itmesün ol şüh-ı müsteşnâ
Nücüm ^cilminde evķātı okusun yazsun öğrensün
- 4 Hāķıķat sırrın idrāk itmege cehd eylesün ancak
Nedür keşf-i kerāmātı okusun yazsun öğrensün
- 5 Kināye isti^cāre-dār me^cānīnūñ bedī^cinde
O terkīb [ü] ^cibārātı okusun yazsun öğrensün
- 6 Kemālāt ehl[i] olsun ^carşada ^cĀşık Cesārī-veş
Hep evhām [u] hayālātı okusun yazsun öğrensün

672

Gazel*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

- 1 Söyleyün cānānuma geç geç gelüp tez gitmesün
Her zamān bu yanuma geç geç gelüp tez gitmesün
- 2 İsterüm ābdāl-veş erkān aña ta^clīm idem
Meclis-i ^cirfānuma geç geç gelüp tez gitmesün
- 3 Şāh-ı ^caşķum tahtına şimdi cülūs itmiş tırur
Saltanat dīvānuma geç geç gelüp tez gitmesün

672 - C, - E, 118b M, 71b S

* Gazel: - M

1 söyleyün: söylenen M

- 4 Gül-sitānuñ ʿandelībiyem ǧazeller söylerüm
Şavt-ı hoş-elhānuma geç geç gelüp tez gitmesün
- 5 İmtihān kaşdı nedendür bir aña tenbīh idüñ
Şol filān meydānuma geç geç gelüp tez gitmesün
- 6 Ey Cesārī geç gelen maqşūda nā'il olamaz
Ol benüm meskānuma geç geç gelüp tez gitmesün

673

Ǧazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 ʿĀşık-ı yār-ı ʿalā şādır olanlar gelsün
ʿAşık-ı āşār-ı ʿaṭā zāhir olanlar gelsün
- 2 Şanʿat icrā ide şol ehl-i suhan kanda ki var
ʿArşa-gāh-ı hünere hāzır olanlar gelsün
- 3 İsterüz dilde zuhūr-ı zer-i kāl ola ʿayār
Şiʿr-i tanzīre dilā kādir olanlar gelsün
- 4 Ne gerek halka şikāyet ideler aḥvāli
Derd-i dil-dāra sezā şākir olanlar gelsün

5 : - M

673 - C, - E, 119a M, 71b S

* Ǧazel: - M

1 ʿalā: aʿlā M

- 5 N'eylerüz kâhil olan şahş[1] cihānda ey dil
Şevk-i vecd ile Hâkı zâkir olanlar gelsün
- 6 Ey Cesārî girüye tursun o nādān u denī
Hā-hünā ʿaqlı zekī şāʿir olanlar gelsün

674

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Kimse ey dil ben gibi ʿaşka giriftār olmasun
Kimsenüñ yarı cefā-cū çeşm-i hün-hār olmasun
- 2 Vuşlat-ı cānān müyesser olduğı demde hemān
Bu derūnum derd-i hālinden haber-dār olmasun
- 3 Var iken sen ey tabībüm istemem bir ğayrılar
ʿĀşık ister anı kim arada aġyār olmasun
- 4 Gāh celālin gösterür gāh[i] cemālin ʿarz ider
Nicesi üftāde diller şāhib-efkār olmasun
- 5 Ey Cesārî küllü sırrın cāveze'l-işneyni şāʿ
Pek şaķın rāz-ı dilüñ bu halka izhār olmasun

675

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

6 nādānı: nādān M // ʿaqlı: ʿaql M

674 48a C, - E, - M, - S

5 küllü sırrın cāveze'l-işneyni şāʿ: "İkinci kişiye geçen her sır yayılır."

675 49b C, - E, - M, - S

- 1 Gāziler hep cenge gelsün tīg-ı bürrān oynasun
Kelleler ğaltāna dönsün top [u] çevġān oynasun
- 2 Şāh tamarlardan atılsun kan revān fevvāre-veş
Seyf-i kâṭīf dan hezārān baş ile cān oynasun
- 3 Lerz[e]-nāk olsun şadādan bu zemīn [ü] āsumān
Top tüfenk dārbı ile ol demde meydān oynasun
- 4 ʿAsker-i İslām[ı] manşūr [u] muẓaffer ide Hāk
Pāy-māl olmaġa yirinden o düşmān oynasun
- 5 Ey Cesārī görine ol rüz-ı maḥşerden nişān
Şūr-ı İsrāfil çalinsun elde mīzān oynasun

676

Dīvān

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Şāʿir-i şīrīn-edālar nev-şīʿarı söylesün
Yār vaşfinda bize bir şīve-kārı söylesün
- 2 Cümle müştāk oldılar aḥbāb-ı meclis bi't-tamām
İster anlar ehl-i nazmuñ nām-dārı söylesün

- 3 Gülşen-i bâğ-ı belâgat açılıp buldı kemâl
Bülbül-i dil nuṭka gelsün bunda Bārī söylesün
- 4 ʿĀrif-i dānā-dile açıldı meydān-ı suhan
Her kimüñ var ise nuṭka iḳtidārı söylesün
- 5 İddiʿā-yı nazm idermiş fazz bir nādān kes
Meclis içre koymañuz ol nā-bekārı söylesün
- 6 İsterüz nāhīdler k̄anūna rağbet eyleye
Def kemān ṭanbūr şarkı mūsikārı söylesün
- 7 Yār dimiş çok şāʿ irānuñ diñledüm eşʿarını
Ġayrılar bir yana dursun da Cesārī söylesün

677

Dīvān

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Biz yigirmi beş bölük yoldaşuz ey ʿālī-şān
K̄ara balıḳ ortamız içre konulmuşdur nişān
- 2 Dāsītān-ı ʿālemüz K̄anūn Süleymāndan berü
H̄acı Bekdaş p̄irümüzdür evliyā ḳuṭb[1] o cān
- 3 Erlerümüz dem çeker ise n'ola ejder gibi
Pādişāh emrine me'mūr olmuşuz biz her zamān

- 4 Cennet-i a^lā yirümüz olmasında şübhe yok
Biz ğazā yolında itdük ser fedā rūḥ-ı revān
- 5 Hāzret-i Sulṭān Selīmüñ bende-i fermānyuz
İtmede şubḥ [u] mesā aña du^ʿā ceng uran
- 6 Ey Cesārī bilmiş ol dünyā yalan üstindedür
Ḳader a^lā bir nişāndur bu nişān oldı ^ʿayān

678

Ġazel

Fe ^ʿi lā tün / Fe ^ʿi lā tün / Fe ^ʿi lā tün / Fe ^ʿi lün

- 1 Pādişāhum ḳanı diḳḳatlü şedīd-i fermān
Ḳanı ya ^ʿadl [u] ^ʿadālet ḳanı luṭf [u] iḥsān
- 2 Yeñ(i)çeri ḳullaruña vir izin itsün cengi
Seyf-i ḳāṭı^ʿla ol[a] kelle-i düşmen ğaltān
- 3 Moşḳofuñ elçisinüñ ḥīlesine aldanma
Bir yalancıdur ezelden o balıḳçı düşmān
- 4 Yaz günü kendüsin iḥfāya çeker dek eyler
Ḳıṣ irişince velī olmaz ol a^ʿdā pinhān

- 5 Mā-ḥaṣal elde iken fırsat fevt itdürme
Bizlere nuşret ide ol kerem ıssı Sübhān
- 6 Yürüyüş eylemenüñ vaqt [ü] zamānı geldi
Hāzır āmāde turur ʿasker-i İslām el’ān
- 7 Sen hemān nazra-i imʿān ile kııl bize nazār
ʿAvn-i Hāḫ ile aluruz bu ğazāda meydān
- 8 ʿAskerüñ azlığına çoqluğuna bakılmaz
İnşā’allāhu Teʿālā her iş olur āsān
- 9 Nice bir meskenet ile bu iḳāmet nice yir
Ḳalmadı şabra liyāḳat ḳanı ğayret ḳanı şān
- 10 Ne olacaḳsa olur ḫayr [u] şer Allahuñdur
Şübhemiz yok hīç Āmentüye itdük imān
- 11 Ey Cesārī bu cihād ola bize ʿīd ekber
Cānumuz dīn-i mübīn uğrına olsun ḳurbān

679

Ḳalenderī

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Aldı beni günden güne efkār iḳe dūdün
Sevdā-yı firāḳ itdi baña kār iḳe dūdün

10 Āmentü: “İman ettik.”

679 - C, 26b E, - M, - S

- 2 Endiſe vü ğam ile hālüm oldu diger-gün
Bī-ḥadd füzün derd ü elem var içe düdün
- 3 Vaşfuñda senüñ bunca kemāl eyledüm ĩcād
Ḥaḳḳum bu benüm eyleme inkār içe düdün
- 4 Nā-dīde ğazeller yine tarḥ itdi Cesārī
Gör nice tülū^c eyledi eſ^cār içe düdün

680

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Bāḳi ḳalmaz kimseye dünyā neden
İtme ümmīd [ü] vefā efsāneden
- 2 ارجعی nuḳ [u] ḥiṭābın ğuſ idüp
Cām-ı mevti içdüm ol peymāneden
- 3 Ben ki ol maḳşūd-ger (ey) sulṭān(um) idüm
İſte gitdüm ğayrı doğmam āneden
- 4 Vālidenem ſem^ca-veſ ḥasret ile
Aldılar yanmaḳlığı pervāneden
- 5 Ey Cesārī lafz-ı cevher tāriḥüñ
Murğlar āvāz ḳıldı lāneden

1217

680 - C,- E, 118b M, - S
2 ارجعی: Fecr 89/ 28, me'āl: "Rabbine dön"

El-kāfiyetü'l-Vav**

681

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Hûr bakma gördüğün her şüret [ü] eşkâl[i] sev
Tâ ki sende zâhir ola hayr ile aʿmâl-i nev
- 2 Kaʿbe-i cānâni itmekse tavâf ol maqşaduñ
Menzil-i rāhında gaflet ile kalma hâl-i rev
- 3 Gül gül-istân naqş [u] taşvîr idicek naqqâş-bân
Qalbe virsün hoş ferahlar saña ol boyal[ı] ev
- 4 Dānedür rûhuñ gıdâsı ekl iden cān tâzeler
Esb-i tabʿuñ gibi aldar her dili meyyâl-i cev
- 5 Bü'l-heves şâʿir gelüp meydân yirini tutmasun
Ey Cesârî gel görün bu ʿarşada emşâl-i dev

682

Ġazel*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

** El-kāfiyetü'l-Vav: Der-kāfiye-i Hurûf-ı Vav V, Fî Harfû'l-Vav E, - M

681 - C, - E, 119a M, 71b S

682 - C, - E, 119b M, 71b S

* Ġazel: - M

- 1 Kaşlaruñ şekli durur resm-i hilāl [ü] meh-i nev
N'ola nūr ile cihāna şalar iseñ pertev
- 2 Baht [u] devlet saña yār olduğı iqbālũndür
Rüyını ʿaksine kılmaz o sipihr-i kec-rev
- 3 Görmedük zātuña beñzer güzel ʿālemde şehā
Sensũñ ol cümle-i hũbān-ı cihāna Hüsrev
- 4 Kākül-i zülfũñ için vaqt-i seherde getirür
Büy-ı müşğ ʿanber-i sārāy şabā-yı reh-rev
- 5 Seni gördükde hemān tabl u zũrnā çalınur
İder āvāz o naqqāre-zen olur pey-rev
- 6 Didi bir pīr baña ʿaşk ise maqşũduñ eger
Ey Cesārī güzelũñ var yürü aʿlāsını sev

683

Ġazel*

Fā ʿi lā tũn / Fā ʿi lā tũn / Fā ʿi lā tũn / Fā ʿi lün

- 1 Ārzũ eyler gelür elbet cemāl-i yāra şu
Ġālibā hasret çeker hāk-i reh-i dil-dāra şu

3 cihāna: cihān M

4 şabā: şahbā M

6 güzelũñ: var güzelin M

683 - C, - E, 119b M, 72a S

* Ġazel: - M

- 2 Yüzini gördükde ben ʿīd eylerüm iki gözüm
Kim dimiş kim ʿadre irse akmaz ol bī-çāre şū
- 3 Dāmenine toz bulaşmasun diyü ol dilberüñ
Gözlerüm saqqāları dökmekdedür her bāra şū
- 4 H̄asret-i laʿl ile cānum bestedür hulkumda
Ol şeker-leb ağzuma virmez gelüp bir pāre şū
- 5 Ey Cesārī girye-i ğamdan halāşa çāre yok
Ağlamağdan indi āhīr gözlerüme ʿara şū

684

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Genc-i h̄üsnünde yatur zūlf-i siyeh-kāruñ ucu
Ne revādur ʿoğuna gerdenüñe mārūñ ucu
- 2 Sünbül-i zūlfüñe nisbet senüñ ey māh-ı cebīn
Gül gibi virdi ziyā h̄üsnüñe destārūñ ucu
- 3 Maḥfī yār ile şafā eyler iken gülşende
H̄avfum oldur ilişe dāmenüme h̄ārūñ ucu

4 bestedür: beste C

684 48b C, 27b E, 51b C, 72a S

* Ġazel: - C, - M

1 gerdenüñe: gerdānuña E, S

3 iken: iden E // oldur: odur S; ilişe: ʿoğuna C, E

- 4 Mū-miyānuñla müşerref olayum dir iken āh
Cānuma geçdi benüm hañcer-i hūn-hāruñ ucu
- 5 Ey Cesārī tīg-ı hicrāna taḥammül olmaz
Sīneden itdi güzer müjgen-i dil-dāruñ ucu

685

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Esb-i ṭab^ʿum yine her cānibe eyler pertāv
Şayd-gāh-ı hünerānda idelüm merd gibi av
- 2 Ey baña ḥā'il olan ehl-i suḥan sāzuñ uyar
Ṭoḳına gūşuma tā şavt-ı maḳāmāt-ı Rehāv
- 3 Şā^ʿire lāzım olan şīrīn-edā tatlu kelām
Sözi şīrīn dimeyen şā^ʿiri sen bir yaña şav
- 4 Āteşüm tende nihāndur n'ola zāhir olsa
Gösterür ʿaşḳ eşerin gāhī baña çaḳmağ-ı ḳav
- 5 Ey Cesārī ḳurı nān ile geçinme böyle
İhtiyārsuñ saña elbetde gerek zerde pilav

5 hicrāna: hicrān E // itdi: itse C, E

685 51a C, - E, 120a M, 72a S

* Ġazel: - C, - M

1 pertāv: pertev M

2 tā: - C

3 tatlu: datlu M // şā^ʿiri: ādemi C, şā^ʿir M

4 gāhī: gāh C

5 ihtiyārsun saña elbetde gerek: sen kemāl ehli iseñ gerek saña C

686

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 ʿArşa-gehde cānuma gel ʿaşq-ı āşāruñ oķu
Vezn-i mevzūmı dūrūst it dilde eşʿāruñ oķu
- 2 ʿİlm-i Fārisden sebaķ-h̄ān olduĝuñ ger var ise
Bizlere sen dersini ol pend-i ʿAttāruñ oķu
- 3 Gül-sitān-ı dehr içinde şevķ ile nālān olup
ʿAndelīb-āsā seher evrād [u] ezķāruñ oķu
- 4 Ġamze-i cellādlar ʿuşşāķa hīç virmez amān
Sīneden eyler güzer şol çeşm-i tātāruñ oķu
- 5 Bezm-i ʿirfān dile geldi [ey] Cesārī dōstum
Daʿvete halk-ı cihānı var bu gün yāruñ oķu

687

Ġazel*

Mef ʿū lū / Me fā ʿī lū / Me fā ʿī lū / Fa ʿū lūn

686 50b C, - E, 120a M, 72a S

* Ġazel: - C, - M

1 vezni: vezn C

2 ger var ise: var ise gel C

4 ĝamze: ĝamzesi C

687 - C, - E, 120a M, 72a S

* Ġazel: - M

- 1 Cānā n'ola bir halleşelüm karşı-be-karşı
Eş'ār okuyup şallaşalum karşı-be-karşı
- 2 Meydān-ı belāgat görelüm bir kime kalur
Şimdi hele bir dilleşelüm karşı-be-karşı
- 3 Nazmuñda rekāket koma mevzūn ola her söz
Noķşān olanı belleşelüm karşı-be-karşı
- 4 Meydānlara baş başa koyup pehlivān-āsā
Zūr pençe ile elleşelüm karşı-be-karşı
- 5 Gavgālar idüp nazm ile biz bunda Cesārī
Gāh yumruğı gāh silleşelüm karşı-be-karşı

688

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Atup tīr-i müjeñ cāna n'idersūñ ey kemān-ebrū
Beni maķşūduñ öldürmek midür ey gamzesi kanlu
- 2 Ĥarāretler virür teşne-dile ol āteş-i 'aşķuñ
Leb-i la^l-i zülālūñden kerem kı^l vir bir içim şū

4 zūr: zuhūr M

688 50b C, 27b E, 120b M, 72a S

* Ġazel: - C, Semā'ī E, - M

1 cāna: cānā C

2 vir: - M

- 3 Dudaguñdan yañaguñdan baña bir buse virmezseñ
Helâl itmem saña ʿaşıklıgum haqqın bu dem yâ hû
- 4 Seni teshîre şayd itmek içün esmâ çeker bu dil
Perî-sûret cefâdan geç dime şoñra baña şu bu
- 5 Cesârî ʿAşıkam ʿaşk âteşi eyler seni iħrâk
Hazer kıl dūd-ı âh-ı inkisârum alma ey meh-rû

689

Ġazel*

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

- 1 Yeter cevr ü cefâ itdün baña ey kâmet-i dil-cû
Meded cevrün helâk itdi beni ey gamzesi kanlu
- 2 Bu sînem üzre tâze zaħm açupdur tîr-i müjgânuñ
Teraħhüm itmedün ahvâlüme hiç ey kemân-ebrû
- 3 Unutduñ bendeñi şâhum niçün yâd eylemez olduñ
Derünuñdan çıkarmağ ya mürüvvet mi beni yâ hû
- 4 Düşelden ʿaşkuña serden dağıldı gitdi bu ʿaqlum
Müyesser olmadı vuşlat sebep ne kākül-i şeb-bû

4 teshîre: teshîr C, S

5 ʿaşk: içre ʿaşk E; seni: anı E // dūd-ı âh-ı inkisârum: inkisâr-ı dūd-ı âhum C, E

689 - C, - E, 120b M, 72b S

* Ġazel: - M

2 ey: - M

- 5 Cesārī nār-ı ʿaşkuñla yanup yaqılmada her dem
Fiğānı göklere çıqdı irişdi ʿarşa ey meh-rū

690

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Yürī cānā bu dem meydāna gel ʿīd-i duḥādur bu
Şecāʿat ʿarz kıl merdāne gel ʿīd-i duḥādur bu
- 2 Ezelden cām-ı ʿaşkı nüş kılduḥ dest-i sākīden
Bu demde meclise mestāne gel ʿīd-i duḥādur bu
- 3 Ḥalāvet baḥş kıl bu ʿarşa-gehde sāz [u] sözünle
Dil-i şeydā gibi nālāna gel ʿīd-i duḥādur bu
- 4 Lebün būs itmek ümmīd itse ʿāşıklar degüldür tañ
ʿAtālar vaqtidür ihsāna gel ʿīd-i duḥādur bu
- 5 Cesārī hoş bilür bu şanʿat-ı nazmı gözüm nūrı
Maʿārif bezmini seyrāna gel ʿīd-i duḥādur bu

690 51a C, - E, 120b M, 72b S

* Ġazel: - C, - M

1 kıl: - C

2 kılduḥ: itdün C

3 ʿarşa-gehde: ʿarşada S

5 nazmı: nazm C

691

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 İrelden ʿaşk-ı cānāna göñül bir āh çeker bir hū
ʿAceb hāl oldu bu cāna göñül bir āh çeker bir hū
- 2 O Leylī fikretiyle ʿarız olmuştur cünūniyyet
Düşüp kūh [u] beyābāna göñül bir āh çeker bir hū
- 3 Firāk-ı nār-ı hasretle yanup yakıldı bu cismüm
Taḥammül yok bu hicrāna göñül bir āh çeker bir hū
- 4 Gelür şevk ile vecde tekye-gāh-ı ʿaşkı gördükde
Karışur zıkr-i devrāna göñül bir āh çeker bir hū
- 5 Cesārī dilde nuṭkum vāridāt[ı] hep İlāhīdür
Bağup bu nazm-ı dīvāna göñül bir āh çeker bir hū

692

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

691 - C, 27b E, 121a M, 72b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

3 bu cismüm: cism-i cān E

5 dilde nuṭkum vāridāt[ı] hep İlāhīdür: vāridāt-ı dilde nuṭkum rūḥ-efzādur E

692 51b C, 27b E, 121a M, 72b S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

- 1 Doğup burc-ı sa‘ādetden cemāl ‘arz eyle ey meh-rū
Gözük şol evc-i rif‘atden k̄amer-ṭal‘at hilāl-ebrū
- 2 Sen ol h̄usn-i dil-ārāsuñ cihānda ‘ālem-ārāsuñ
Bir ‘ādil şāh [u] dārāsuñ ider kullar seni ārzū
- 3 Bilindūñ t̄a muḳaddemde mişālūñ yokdur ādemde
Seni her gördügi demde ḥayādan āb olur lū’lū’
- 4 ‘Aceb hoş-ṭarz resmūñ var laṭif nāzik o cismūñ var
K̄amu dillerde ismūñ var cihān aduñ ile memlū
- 5 Cesārī ‘Āşık efgende olupdur sen şehā bende
Bu vaḥşīlik nedür sende amān ey gözleri āhū

693

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

- 1 Bezm-i ‘aşka şā‘ir-i meydān olan gelsün berü
Nazm ile bir şāhib-i dīvān olan gelsün berü
- 2 İstemem nādān kāmīl isterüm bu ‘arşada
Bākī vü Nābīyle hem-aḳrān olan gelsün berü
- 3 Dilde mantūḳ [u] kelām[ı] fehm [ü] idrāk itmege
‘Aḳl[ı] tām ol ehl-i dil ‘irfān olan gelsün berü

1 doğup: ṭoḳup E // k̄amer-ṭal‘at: şemis-ṭal‘at C, M, S

3 muḳaddemde: muḳaddemle E; ādemde: ‘ālemde E

4 o: - S

693 - C, 27b E, - M, - S

- 4 Baħr-i ŧun^cından dūr-i ŧeh-vār istiħrāc ide
Zī-ķiyem bir cevher-i lem^cān olan gelsün berü
- 5 ŧā^cirānuñ dilde nuṭķ[1] cümle hep ezber ola
Ey Cesārī ħāfız-ı Ķur'ān olan gelsün berü

El-ķāfiyetü'l-Hā'

694

Dīvān*

Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lā tün / Fā^ci lün

- 1 Rāz-ı ^caŧķı dil varup cānāna söyler diñlese
Keyfiyet aħvāl[i] gūŧ-ı cāna söyler diñlese
- 2 Bezm-i meyde mūsikāruñ nāle vü feryādını
Yana yana meclis-i mestāna söyler diñlese
- 3 Göz göre maħv-ı vücūd itdüğini bir āh ile
Ol ħabābın sākī-i devrāna söyler diñlese
- 4 Bir nefes hengām-ı ŧebde cān ķulağın ṭutsa yār
ŧem^c-i nāra yandüğün pervāne söyler diñlese

** El-ķāfiyetü'l-Hā': Der-ķāfiye-i Ħurūf-ı Hā' C, - E, - M

694 56a C, 17a E, 121a M, 73a S

* Dīvān: - C, - M, - S

4 ṭutsa: dutsa E, M, S

- 5 Gösterüp emrāz u zaḥmın idüp ümmīd-i ʿilāc
ʿİlletın bīmārlar Loḡmāna söyler diñlese
- 6 Bī-tekellüf varmaḡa dergāhına yoḡdur izin
Her gedālar ḡālini sultāna söyler diñlese
- 7 Söylemez nazmın Cesārī ʿarşa içre şanmañuz
Nev-eşʿārı şāʿir-i meydāna söyler diñlese

695

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Āh kim dil ḡānesi vīrān [u] berbād olmasa
Fānī dünyā içre aşlā zār [u] feryād olmasa
- 2 Bir perī-ruḡsār ile ḡoş imtizāc eyler idüm
Gitmese yanumdan ol yār gözden ibʿād olmasa
- 3 Fırşatı fevt itmeyüp elbet irerdüm vuşlata
Yār destümnden ḡalāşa çāre imdād olmasa
- 4 Şād [u] ḡandān ola ʿāşık līki dünyā içre ben
İsterüm anı ki aḡyār ḡamdan āzād olmasa

5 u: - E

7 ʿarşa: ʿarż E // nev-eşʿārı: nev-şīʿārı E, S

695 - C, - E, 121b M, 73a S

* Ġazel: - M

3 irerdüm: irer M

- 5 Bu Cesārī maʿrifet taḥṣīl idebilür midi
Ger Lezīzī aña bu eşʿārda üstād olmasa

696

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bir nefes dil şād olmaz ğamdan āzād olmasa
Ġam beni incitmez idi ʿaşq müzdād olmasa
- 2 Yār vaşlına irişmek kâbil-i imkân degül
Âh kim arada ol aġyâr-ı ifsād olmasa
- 3 Herkese bahş-ı şafâ ḥāşıl olurdu dünyede
Çarḥ-ı gerdün-ı sitem-kâr cevre muʿtād olmasa
- 4 Bir şehen-şâh-ı cihānuñ bende-i maḳbūliyem
Ḳul mı dirler aña āyā emre münkād olmasa
- 5 Kim bilürdi ʿāşık-ı şādıklarunñ aḥvālını
Dilde Leylâ ile Mecnün söylenüp yād olmasa
- 6 Menzil-i maḳşūda vāşıl olamazdı esb-i dil
Ḥālümüz müşkil idi ger Ḥaḳdan imdād olmasa

696 52a C, - E, 121b M, 73a S

* Ġazel: - C, - M

2 imkân: mümkün C

3 cevre: cevr C

- 7 Elde varum almadı ben ya ne arc eyler idüm
İbu a^cirlik baa sermāye īrād olmasa
- 8 ^cAra-gehde nazım tanzīr eylemek olur mıdı
Bu Cesārī i^cr ile bir kāmīl ūstād olmasa

697

azel*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Cān virürdüm la^cl-i yāra mübtelāsı olmasa
^cĀı olmazdum cihānda itizāsı olmasa
- 2 Bir perī-rusāra meyl itmek bu gönlümden geer
N'eyleyem encāmı ayrılmaq belāsı olmasa
- 3 anı bezm varsam ayırmazdum yanumdan ben anı
Millet-i eyyūlada bir āināsı olmasa
- 4 Gülen-i yāra varup zār itmez idi her seer
Būlbūl-i cānuñ eger andan ricāsı olmasa
- 5 Rā gibi gitmez miyānından o ūhuñ tīg-i nāz
N'eyleyem dilberlerūñ ite o rāsı olmasa

7 elde varum almadı ben: varumuz almadı elde C, elde varum almadı M; idüm: idük C // baa: bize C

697 - C, 17b E, 122a M, 73a S

* azel: Dīvān E, - M

2 encāmı: encām E, M

3 anı: anı E, S; bezm: bezme M, S // bir: pür M

4 varup: varmasa E; itmez idi: eylemezdi E

5 o rāsı: a^cdāsı M

- 6 Bu Cesārī kayd olur mı defter-i cānāneye
Kātib[i] dil-dār olanuñ kumkuması olmasa

698

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Gülşen içre bülbülñ āh u feza^ʿsı olmasa
Kim şafā-yāb olur idi hūb şadāsı olmasa
- 2 Cān u dilden bir dahı gül-zāra meyl eyler idüm
Benden özge ʿāşık-ı cān mübtelāsı olmasa
- 3 Dil-rübālar ʿāşıkā gāhī maḥabbet gösterür
Āşinā olmazdı ʿaşkuñ mācerāsı olmasa
- 4 Rām iderdüm sīm [ü] zer ile nice ser-keşleri
Āh kim dilberlerñ pek sert kafası olmasa
- 5 Nice yıllar ʿālem āsūde olup kalur idi
Dehrñ ey dil bir tarafda ʿaşkiyāsı olmasa
- 6 Ey Cesārī gönüm açılmağ olur idi maḥāl
İşbu şehrñ gāyet ile hoş-hevāsı olmasa

6 cānāneye: cānānına E
698 - C, - E, 122a M, 73b S
* Ġazel: - M
2 u : - S
3 ʿaşkuñ: ʿāşikuñ M
4 sert: serd M

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Göñlümüz vīrān idi ʿālemde miʿmār olmasa
Hasteler şıhhat bulur mı yāra tīmār olmasa
- 2 Bunca biñ sevdā vü ʿaşkı kim çekerdi dünyede
Tā elest bezm[i] hıṭābında bir ikrār olmasa
- 3 Şabr ile cevre taḥammül eyler idi her zamān
ʿĀşık aḥvāli mükedder derde düşvār olmasa
- 4 Keyfümüz rindāne icrā eyler idük yār ile
Bādenüñ germiyyeti bu ḥalka izhār olmasa
- 5 Maʿrifet ʿarz eylemek kâbil midür nāşilere
ʿArşada bir ḥāle maḥrem vākıf esrār olmasa
- 6 ʿAşk ḥālinden ne bilsün idi maʿşūk-ı cihān
Dilde ger şevk-i maḥabbetden bu āşār olmasa
- 7 Bezm-i meyde sāz u söz olsa dahı ʿāşıklara
Rām olunmazdı güzeller elde dīnār olmasa

699 57a C, 17a E, 122a M, 73b S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

2 ʿaşkı: ʿaşk E, M; çekerdi: çekerdüm M

3 cevre: derde C

4 eyler idük yār ile: yār ile olur idi E

7 u : - C, E, S; söz: söyle E

- 8 İmtizâc-ı ülfete mahfî mekân bulur idük
Yâr vaşlı kâbil ara yirde ağıyâr olmasa
- 9 Dil-rübâlardan ne mümkün geçmek olurdı bize
Âh kim bizde bu ğayret nâmûs u ʿâr olmasa
- 10 Zevk-i dünyâ hoşdur didi maʿarifler velî
Mevt irişüp ʿâkıbetde şiddet-i nâr olmasa
- 11 Ya Cesârî ʿÂşıkâ kimler iderdi ragbeti
Tabʿ-ı mevzûnı dürüst şâhib-i eşʿâr olmasa

700

Ġazel*

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

- 1 ʿAşk ile ahvâlümüz düşvâr oldu âh âh
Çeşmümüz tâ şubha dek bîdâr oldu âh âh
- 2 Çıkdı başdan ol perî-ruhsâr bizden dūr olup
Hem-dem [ü] hem-şoĥbet-i ağıyâr oldu âh âh

8 mekân bulur idük: bulurduĥ bir mekân E // vaşlı: vaşl C

10 ʿâkıbetde: ʿâkıbet ol C, ʿâkıbet E, M

11 mevzûnı: mevzûn C, M, S; şâhib-i eşʿâr: ol şâhib-i eşʿâr C, M, S

700 55a C, 17b E, 122b M, 73b S

* Ġazel: - C, Dîvân E, - M

1 ʿaşk ile: ʿaşkuñla E

2 perî-ruhsâr: perî-ruhsârı E // hem-dem: hemden E

- 3 Kaṭre kaṭre eyler iken dūr gibi pāya niṣār
Gözlerümden yaş aḳup enhār oldu āh āh
- 4 Biz devā-cū-yı ṭabīb olsaḳ bize ʿayb itmeñüz
Ḳalbümüz tīmār iken bīmār oldu āh āh
- 5 Hīç mürüvvet eyleyüp raḥm eylemezsün ḥālüme
Bu Cesārī derd ile nāçār oldu āh āh

701

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿĀşık oldum bülbül-āsā bir daḥı zībā güle
Ṭālib oldum bāğ-ı ḥüsn içre ben ol raḥnā güle
- 2 Her seḥer feryād [u] nālān olur isem ğam degül
Ḥārlar olmuş maḳārın rūy-ı müsteşnā güle
- 3 Dāne dāne ebrden peydā olur incü gibi
Kaṭre-i şebnem ʿaceb revnaḳ virür ḥamrā güle
- 4 Faḥr güninüñ terinden ḥāşıl olmuş gül ezel
Rağbet eyler anuñ için ʿālem-i dünyā güle

3 eyler iken dūr gibi: dūr gibi eyler iken C

4 bize: bizi M, S

5 ḥālüme: ḥālīne E

701 - C, - E, , 122b M, 73b S

* Ġazel: - M

3 ebrden: ebrüdan S

- 5 Ey Cesārī güllerüñ vaşfına meşğül ol yürü
Lâzım elbet hoş-gazeller olına inşâ güle

702

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Başla ey naqqāre-zen āheng-i tünbül tünbüle
Şeh-süvārum Ḥaydar-āsā binmek ister düldüle
- 2 Seyre çıksun bāy [u] ednā ney-bahār eyyāmıdur
Fem feme bāğ-ı şafāda mā'il olmuş gül güle
- 3 Ġoncalar mihr-i maḥabbet bir birine ʿarz ider
ʿĀrızuñ bāğında şarmaşmış o sünbül sünbüle
- 4 Şöyle mest itdi beni laʿlūñ meyi ey çeşm-i mest
Naʿra-i cān-sūzum ile dehre virdüm gülgüle
- 5 ʿĀrızuñ seyrān iden üftādelər dirler bunı
Ḥaddi güldür saçı sünbül ḥāl beñzer fülfüle
- 6 Diñle gel ʿĀşık Cesārīnūñ nevā-sāzın bu dem
Gülşen-i ḥüsnūñ görüp şevk ile döndi bülbüle

702 54a C, 16b E, 123aM, 73b S

* Ġazel: - C, Dīvān-ı Cesārī E, - M

2 çıksun: baqsun M, S

4 beni laʿlūñ meyi ey: meyi laʿlūñ beni C, E

5 ḥaddi: ḥadd C, E, S

703

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 ʿArşa-gāh-ı ʿaşkuñ ey dil dāhili dirler bize
Nazm-ı tanzīr-i maḳāluñ ḥāʿili dirler bize
- 2 ʿĀşıkuz maḥbūb-ı meydür dāʿimā maḥlūbumuz
Laʿl-i nāb-ı dil-rübānuñ māʿili dirler bize
- 3 Kıl ü ḳāl ile muʿannid olmazuz zāhid gibi
Rāzıyuz biz ḥaḳ cevābuñ ḳāʿili dirler bize
- 4 Bir şacı Leylā bizi Mecnūn ger kılmaz ise
Dehr-i dūnuñ mā-ḥaşal bir ʿākili dirler bize
- 5 Ey Cesārī maʿrifet icrā ider iseñ nʿola
Şāʿirüz biz bu cihānuñ kāmili dirler bize

704

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

703 - C, 18b E, 123a M, 74a S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 ḥāʿili: māʿili M

3 ü: - E, S; ḳāʿili: ben ḳāʿili M

4 : - E

5a : 5b M

5b : 5a M

704 52b C, 16b E, 123a M, 74a S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

- 1 Baħr-i dilde bir dūr-i ŧeh-vār buldum kendūme
ŧeb-ĉerāĝ [u] la^l-i gevher-bār buldum kendūme
- 2 ŧa^ŧa-endāz-ı fer ^lālem-nümā pertev-niŧār
Bir cemāl-i maṭlau'l-envār buldum kendūme
- 3 Hoŧ-reviŧler beste-leb ĝonca-ŧıfat nāzik-edā
Ṭarz [u] eṭvārı müsellem yār buldum kendūme
- 4 La^l-i nābı mest-i ^laŧı itse ^laceb midūr beni
Sırra maħrem sākı-i ebrār buldum kendūme
- 5 Naħŧ-ı ħüsnüñ her zamān seyr ü temāŧa itmege
Ey Cesārı bir ĝüzel dıdār buldum kendūme

705

Ĝazel*

Fā ^li lā tün / Fā ^li lā tün / Fā ^li lā tün / Fā ^li lün

- 1 Zümre-i ^lirfānda ben bir yār buldum kendūme
^lAŧı eridūr ŧāħıb-i eŧ^lār buldum kendūme

1 ŧeh-süvār: ŧeh-süvārum M // -bār: bāĝ M

2 fer: der M

3 -reviŧler: -reviŧli C, E

4 -nābı: - nāb E

5 naħŧ-ı ħüsnüñ her zamān: ey Cesārı ħüsnini E; itmege: eyledüm E // ey Cesārı bir: ħubb-ı Müsāyam E; dıdār: dıdārı S

705 57a C, 17a E, 123b M, 74a S

* Ĝazel: - C, Dıvān E, - M

1 ben: - E; bir: - M // eridūr: ider E

- 2 ʿArṣa-gehde imtiḥān baḥşine ḥāzır olmuşum
Nazm tanzirinde çok güftār buldum kendüme
- 3 Pür-maʿārif dehr içinde çok kemālāt ehlidür
Mişl[i] yok bir server [ü] sālār buldum kendüme
- 4 Ben ezelden görmege müştāk idüm dīdārını
Ḥāle mahrem vākıf-ı esrār buldum kendüme
- 5 Ey Cesārī sūre-i İhlāşı tefhīm eyledüm
Ol Ḥudā birdür diyü ikrār buldum kendüme

706

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ben ezelden virmişüm bu gönlümi cānānuma
İtdi bu ʿaşq ol sebeb takdīr ile yir cānuma
- 2 El-amān ol çeşm-i ḥün-rīzūñ elinden el-amān
Girmek ister gamze-i şimşir ile şol kıanuma
- 3 Söyleyün ben zāra rahm itsün o şūh-ı pür-cefā
ʿİzzet [ü] tevķir ile gelsün hemişe yanuma

3 pür-maʿārif dehr içinde çok: ne diyem vaşfına ḥakḳā ol C, E // mişl[i] yok bir: pür-maʿārif C, E

4 ben ezelden görmege müştāk idüm dīdārını: bir mürīd ʿaşık idüm mürşīdüme irdürdi Ḥaḳ C,

bir mürīd ʿaşık idüm mürşīdüme irdürdi Ḥaḳ E, ben ezelden görmege dīdārını müştāk idüm M

5 ihlāşı: ihlāş E, M, S

706 - C, - E, 123b M, 74a S

* Ġazel: - M

- 4 ʿArz-ı hāl taḥrīr kıldum uş vişāle irmege
Şimdi hoş-taḥrīr ile hāl eydeyüm sultānuma
- 5 Ey Cesārī şanʿat-ı maḳlūb hoş düzdüm saña
Şiʿr(i) yaz tanzīr ile ol defter-i dīvānuma

707

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Bir cemāl-i şöhre-i āfāk geldi karşıma
Mihr-i enver ʿālem-i ıtlāk geldi karşıma
- 2 Karañu idi cihān bu dīdeme çoḳdan berü
İşbu dem bir dilber-i berrāk geldi karşıma
- 3 Çarḥ-ı gerdün zehrini nūş itmiş iken mār-veş
Ḥaste-i dil şād ol tiryāk geldi karşıma
- 4 Kaşları mihrābını ben secde-gāh itsem n'ola
İḳtidāya cāmiʿü'l-müştāk geldi karşıma
- 5 Ey Cesārī ḥān-ı vaşlından tenaʿum itmege
Çın-seşer ḳahvaltıya ḳaymaḳ geldi karşıma

5 maḳlūb: - M

707 - C, 21a E, 123b M, 74a S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 āfāk: āfākı S

2 berrāk: bürrān M

3 gerdün: gerdān E

4 n'ola: ne var E // -müştāk: -ḳuşaḳ E

5 itmege: olmuşum E // ḳahvaltıya: ḳahve altıya M

Ġazel*

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

- 1 'Āşık olan 'aşkını efzūn ider günden güne
Dilde nuṭṭqın dā'imā mevzūn ider günden güne
- 2 Rāh-ı erkāna girüp pīrinden alduḡça nefes
Her işin iksīr hem altūn ider günden güne
- 3 Deşt-i ġamda boş boşa pūyendelik itme dilā
Dil-rübālar va^cde-i kemmūn ider günden güne
- 4 Ben anuñçün bī-vefā semtinde cūnbān eylemem
Reh-güzārum vādīyi hāmūn ider günden güne
- 5 Nāzımuñ ḡavline baḡsam ṭūl [u] ḡaşr [u] medd ile
Āhumı vereş veyā ḡalun ider günden güne
- 6 Ġūyiyā hep farzıyātı cümle tekmīl eylemiş
Şimdi zāhid da^cvī-i mesnūn ider günden güne
- 7 'Arşa içre eyledüğinden midür fikr-i daḡıḡ
Bu Cesārī sözlerin uyğun ider günden güne

708 53b C, - E, 123b M, 74b S

* Ġazel: - C, - M

5 nāzımuñ: nāfi^cūñ S

6 mesnūn: sūnūn M

709

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Hey dirīġ ehl-i kemāl eksilmede günden güne
Sözde maʿnā vü meʿāl eksilmede günden güne
- 2 Halk harām ile yalanı kendine kār eyledi
Tañ midur dirsem helāl eksilmede günden güne
- 3 Hāl-i ʿālemden şikāyet itme ey dil kimseye
Çün bilürsüñ ehl-i hāl eksilmede günden güne
- 4 Hātır-ı miskīn yapılmakdan kalursa tañ degül
Aġniyā-yı hoş-hışāl eksilmede günden güne
- 5 Ey Cesārī ġāfil olma pīrlige yüz tutdı dil
Tende zīrā kim mecāl eksilmede günden güne

710

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

709 53b C, 18a E, 124a M, 74b S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

2 kendine: kendüye C, E

3 bilürsüñ: bilür M

4 hātır: hatır M

5 tutdı: dutdı M, S

710 54b C, 18a E, 124a M, 74b S

* Ġazel: - C, - M

- 1 ʿAraḫ-ı bŷy-ı bahār geldi bedenden bedene
Mŷjdeye gitdi ŷabā yili çemenden emene
- 2 Yine gŷl yŷzlŷ gŷzeller bāga ʿazm itdi diyŷ
Bŷlbŷle tāze haber irdi dehenden dehene
- 3 Cŷmle maḫbŷb ḫasen-i ḫulḫa zekātın viricek
Umaruz biz daḫı ol ḫulḫ ḫasenden ḫasene
- 4 İdeli kākŷl-i cānāneye meyl [ŷ] hevesi
Cānbāz-ı dil [ŷ] cān dŷŷdi resenden resene
- 5 Sŷzŷñe faḫr idŷp ŷstāduñ ŷñine geçme
Ey Cesārī farḫ var ehl-i suḫandan suḫana

711

Ġazel*

Meḫ ʿŷ lŷ / Meḫā ʿī lŷ / Meḫā ʿī lŷ / Fa ʿŷ lŷn

- 1 Raḫm eyle gŷzel ʿaŷıḫına bŷyle aḫında
Mesken ide ŷeydā-yı gŷñŷl gŷl yanaḫında

2 bŷlbŷle: bŷlbŷl E
3 ḫasen: zamān C // ol: o S
4 ideli: ide M; meyl: meyli M
5 faḫr idŷp: gŷvenŷp E; geçme: geçen M
711 55a C, 17a E, 124b M, 74b S
* Ġazel: - C, alenderī E, - M
1 : - M

- 2 ʿAşkuñ ile çün cismümüzi yakdı harāret
Nüş eyleyelüm āb-ı zülālūñ dudağında
- 3 Ağlayu senūñ pāyına yüzler sürüp ancak
Būs eylemek için nazarum gögsūñ ağında
- 4 Bir gice senūñ vaşluñ ile sīne-şāf olsam
Çıkaydı eziyyet ile bu cān kucağında
- 5 Kāfdan Kāfa hüküm eylemeden mişl-i Süleymān
Yegdür baña bir mūrca kalmağ ayagında
- 6 Sen Leyliye Mecnūn ise ger gamm-ı Cesārī
Gezsün yürüsün ʿaşkuñ ile sīne dağında

712

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Bir tıfl güzel sevdi gönül tāze çağında
Açılmış anuñ goncaları al yanağında
- 2 ʿAtşāne-i dil mürdeleri itmede ihyā
Gör āb-ı revān sükker açar bal dudağında

2 ʿaşkuñ ile çün: çün ʿaşkuñ ile E; ile: ile gönül M

3 yüzler: yüz E

5 Kāfdan kāfa: kāmūn-ı Kāfa E

6 ise: isem E; ger gamm: gam bu C, E

712 - C, - E, 124b M, 74b S

* Ġazel: - M

- 3 Gülşān-ı maḥabbetde seḥer itmede feryād
Bī-ḥadd [ü] füzün bülbül var ḥüsni bağında
- 4 Kākülleri şāne ile şalkım şaçak itmiş
Bir hoş tarıyor sünbül-veş şol u şağında
- 5 İ'lām idemem keyfiyet-i 'aşkı Cesārī
Ol şüh-ı cihān ḥışma gelür el buçağında

713

Ġazel*

Mef 'ū lü / Me fā 'ī lü / Me fā 'ī lü / Fa 'ū lün

- 1 Cānā yūri bu bezm-i eḥibbāya dolaşma
Nev-reste tıfilsuñ dil-i dānāya dolaşma
- 2 Her gördüğüñ insān ile yār olma şaқın sen
Luṭf eyle amān meclis-i a'ḍāya dolaşma
- 3 Nūş eylemege itme heves sen mey-i ḥamrā
Mest olma şaқın sāğar [u] şahbāya dolaşma
- 4 Mektebde oқu sāz ile söz saña ne lāzım
Sen böyle gelüp seyr ü temāşāya dolaşma

713 56a C, - E, 124b M, 75a S

* Ġazel: - C, - M

3 ḥamrā: cānā C // şaқın: hemīn C

4 : - M; temāşāya: temāşāyı S

- 5 Tüt pend-i Cesārīyi otur hānede tenhā
Keşretten ırağ ol ulu ğavġāya dolaşma

714

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ū lü / Meḡā ū lü / Fa ū lün

- 1 Sākī baña şun bādeyi dünyā ğamın añma
Şād eyle bu ğün bizleri ferdā ğamın añma
- 2 Çal sāzuñı muḡrib söze başla kerem eyle
Ammā bize ol dilber-i raŋnā ğamın añma
- 3 Gül gibi kıızıl āteş olur künc-i derūnı
Dil bülbüline ğonca-i hamrā ğamın añma
- 4 Ey aşık-ı miḡnet-zede vü şāhib-i allām
Çekdüm bilürüm sen baña sevdā ğamın añma
- 5 Şahrāya şalup hem-demüñi vaḡşiler ile
Mecnūn Cesārīye o Leylā ğamın añma

5 tüt: dut M // ol ulu: ol M, ulu S

714 53b C, 17a E, 124b M, 75a S

* Ġazel: - C, Kālanderī E, - M

5 hem-demüñi vaḡşiler ile: vaḡşiler ile hem-demüñi M // Cesārīye o: Cesārī dile E

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Ey göñül var ise cüz'ice ʿaķıl ger serde
Eyleme dilberüñ evşāfuñı hıç bir ferde
- 2 Nār-ı ʿaşķ ile yanarsañ dahı ķıl şabr [u] sükün
ʿŪd-veş baķş-ı şafā göster o micmerlerde
- 3 Şöyle zıkr eyle o şūhuñ şeker-i leblerini
Mey-i gül-gün dime zezem dir iseñ kevşer de
- 4 Maʿnī-dār ola maķāluñ göricek ehl-i kemāl
Diye taķsīn ü hoşdur bu ğazel defterde
- 5 Şiʿr eṭvārı Cesārīde görünür her ğāh
Bilür ʿālem anı şāʿir añılur her yerde

715 - C, 17b E, 125a M, 75a S

* Ġazel: - M

1 var ise cüz'ice ʿaķıl ger serde: dilber medķ eyleme gel her yerde E //
eyleme dilberüñ evşāfuñı: rāzuñ açma yūri sen dünyede E

2 yanarsañ dahı: velī yan kīne E; sükün: sükūt E //

ʿŪd-veş baķş-ı şafā göster o micmerlerde: ʿ ūd ʿanber nite kendüyi yaķar micmerde E

3 zıkr: vaşf E

4 maʿnī-dār ola: nazm tanzīr-i E, maʿnīdür ola M // ve: ne E

5 añılur her yerde: geçinür Benderde E

Gazel*

Meḥ ʿū lü / Meḥ fā ʿī lü / Meḥ fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 ʿĀlemde dilā rāḥatum olsaydı benüm de
Eller gibi ger devletüm olsaydı benüm de
- 2 Üç beş güzeli taşır idüm sağ [u] şolumda
Çok sīm [ü] zere kudretüm olsaydı benüm de
- 3 Kırdum felegüñ sīnesine hāle gibi dāğ
Bir şūḥ kamer-ṭalʿatum olsaydı benüm de
- 4 Dillerde olurdum bu kemālāt ile meşhūr
Şān-āvere vü şöhretüm olsaydı benüm de
- 5 Āh itmez idüm ḥasret-i dil-dār ile hergiz
Şabr eylemege ṭāḳatüm olsaydı benüm de
- 6 Hīç itmez idüm kimseye şekvāy felekden
Her yirde ḳadr [u] kıymetüm olsaydı benüm de
- 7 Bi’llāh ben itmez idüm evkātumı zāyiʿ

716 58a C, 17b E, 125a M, 75a S

* Gazel: - C, Kalendarī E, - M

2 güzeli: püser S; sağ şolumda: şol sağumda M, S

3 : - C

5 “Luʿb-ı hüner maʿrifet icrā ider idüm

Bir kāmile ger ḥizmetüm olsaydı benüm de” C

6 her yirde ḳadr kıymetüm: şabr eylemege ṭāḳatüm C

Çoynumda güzel sâ'atüm olsaydı benüm de

- 8 Ayakda baña kılmağ olur mıydı Cesārī
Bir zerre kadar rif'atüm olsaydı benüm de

717

Ġazel*

Meḡ ū lü / Me fā 'ī lü / Me fā 'ī lü / Fa 'ū lün

- 1 Cānā kerem it bu dil-i dānāyı unutma
Meftūnuñ olan şā'ir-i ġarrāyı unutma
- 2 Vaşfuñda hezārān ġazeli itmede inşā
Mağşūd olınan remz[i] o ma'ñāyı unutma
- 3 Yārān-ı şafāda nice cünbüşler olındı
Ol şoħbet-i dem bezm-i eħibbāyı unutma
- 4 Hızmetde kuşūr itmedüğüm hōş bilürsüñ
Vādī-i maħabbetde temennāyı unutma
- 5 Ağyār ile ġavġā baña itdürmüş idüñ sen
Çoğ oldı nizā'muz sen o da'vāyı unutma

7 : 8 E, M; bi'llāh ben itmez idüm evġātümü: āh itmez idüm C, bi'llāh ben evġātümü itmez idüm S;
evġātümü zāyī': ħasret-i dil-dār ile herġiz C // çoynumda güzel sâ'atüm: her yerde ġadr ħıymetüm C;
güzel: bu dem E

8 : 7 E, M; kılmağ: kılmağ S // bir zerre kadar: yanında bu dem E

717 56b C, - E, 125b M, 75b S

* Ġazel: - C, - M

3 cünbüşler olındı: cünbüşleri itdüñ C // eħibbāyı: eħibbāya M

4 itmedüğüm: eyledüğüm C // vādī: va'dī C

5 sen: - M

- 6 Bābuñda emek-dār [u] ğulāmuñdı Cesārī
Luṭf eyle şehā şādık o āšnāyı unutma

718

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Bir nokṭa olan aşl[ı] o imlāyı unutma
Ol cevher-i ferdīdeki maʿnāyı unutma
- 2 Her ḳanda nazār eyler iseñ anda hüveydā
Naḳş-ı şuver[i] gör o heyūlāyı unutma
- 3 Gör ḳudret-i Haḳ ʿālemi hep cümle muḫīṭdür
Ḳıl müşkil-i hāl şunʿ-ı hüveydāyı unutma
- 4 Kendüzüñi fehm eyle ki sen tılsım-ı Haḳsuñ
Şol nüşha-i şuġrāyı vü kübrāyı unutma
- 5 ʿAşḳ ile zuhūr eyledi āsār-ı maḥabbet
Maṭlūb olınan dildeki eşyāyı unutma
- 6 Cānā bu Cesārī ile hoş eyledüñ ülfet
Üftāde gedādur dil-i dānāyı unutma

718 - C, - E, 125b M, 75b S

* Ġazel: - M

1 o: u M

3 ʿālemi: ʿālem S

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ė lü / Meḡā ė lü / Fa ė ū lün

- 1 Ol pādişehüñ vaşfinı taġzīm ile söyle
Ādāb gözet nuġkuñı tefhīm ile söyle
- 2 Tahḡrīr-i ġazel eyleyicek ehl-i kemāle
Eḡrāfuñı hoş besle vü tanzīm ile söyle
- 3 Ol zātı bir eşkāle kıyās itme haġādūr
Te'vīli biraġ sen anı tevhīm ile söyle
- 4 Terk itme dilüñden o şehādet kelimātın
Cān u serüñi rāhına teslīm ile söyle
- 5 Bihūde kelām yazma taşavvuf diyü halkā
Üstād ara bul sen anı taġlīm ile söyle
- 6 Kıl fikr-i daġıġ hāne-yi ebyāt[ı] Cesārī
Taġmīm ile termīm ile taşmīm ile söyle

719 - C, - E, 125b M, 75b S

* Ġazel: - M

3 zātı: zāt M

6 hāne: hāle S

720

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bi-ḥamdi'llāh o tıfl-ı nev-resi gördüm pedersizce
Sa'adet-ḥāneye tenhā kadem başdı ḥabersizce
- 2 Yüzün göstermemiş a'dalara ol meh-liķā dilber
Karañu gicede teşrîf kılmışdur fenersizce
- 3 Metā^c-ı ḥüsnine anuñ ezelden müşterī idüm
Baña kālā-yı vaşlın baḥş kıldı sīm [ü] zersizce
- 4 Açıldı tāli^c [ü] bahtum felek sa^cdına devr itdi
Hoş-āheng-i şafā kılduķ o meclisde kedersizce
- 5 Raķīb-i nā-sezālar tuymadı aşlā bu esrārı
Cesārī kām-bīn [ü] kām-yāb oldum ḥazersizce

721

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

720 - C, 21a E, 126a M, 75b S

* Ġazel: Semā^cı E, - M

1 nev-resi gördüm: gördi dü çeşmüm E

4 kılduķ: kıldı E

721 - C, 17a E, 126a M, 75b S

* Ġazel: Semā^cı E, - M

- 1 Güzelsün sevdüğüm dilber nazırūñ yok bu dünyāda
Cemālūñ nūr ile enver saña dil oldu üftāde
- 2 Ki sensün muntehā kāmēt olur vaşluñ baña cennet
İdersün hālūme şefkat bi-ḥamdi'llāh bu eşnāda
- 3 Kaşuñ kavş-i kazā dirler müjeñ tır-i belā dirler
Yüzūñ şemsü'd-ḍuḥā dirler rumūzāt ehl-i ma'nāda
- 4 Bu gönüm yāveri sensün güzeller dāveri sensün
Cihānuñ hāveri sensün saña 'ālem temāşāda
- 5 Yaşum döndürme gel seyle dilūñden hoş-kelām söyle
Cesārī 'Āşıkı eyle şehā bu ğamdan āzāde

722

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Dōst diyü irmağlar hep ağlar aḥşam üstine
Mevc urur deryā mişāli çağlar aḥşam üstine
- 2 Nazra-i im'ān ile kıl semt-i eflāke nazar
Perde-i nūr[1] siyāh-reng bağlar aḥşam üstine

1 dünyāda: eşnāda M, S

2 hālūme: 'āleme E

3 tır: - M

4 yāveri: yāver M

722 - C, - E, 126a M, 75b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 3 Kudret-i ſun^ç-i İlahîdür ki elbetde ider
Rûymuñ ſeklini tağyîr dağlar aḥşam üſtine
- 4 Her taraf arar ğidâ vü dâneyi gündüz velî
Âſiyânına gelür hep zâğlar aḥşam üſtine
- 5 Ey Cesârî ekſeriyâ rûzigâr teſkîn olur
Emr-i Hağla yine kendin ſağlar aḥşam üſtine

723

Ġazel*

Fâ^ç i lâ tün / Fâ^ç i lâ tün / Fâ^ç i lâ tün / Fâ^ç i lün

- 1 Dôstum bir ſâ^çir-i meydân iſeñ geç karſuma
Nazm ile ger ſâhib-i dîvân iſeñ geç karſuma
- 2 İstemem nâdân kâmil iſterüm bu^ç arſada
Bâğî vü Nâbî ile akrân iſeñ geç karſuma
- 3 Dilde mantûğ [u] kelâmuñ cümle hep mevzûn ola
Ol^ç arüz^ç ilminde mâhir cân iſeñ geç karſuma
- 4 Bağr-i ſun^çından dür-i ſeh-vâr iſtihrâc ide
Bî-bahâ ſol cevher-i^ç ummân iſeñ geç karſuma

3 tağyîr: tağbîr S

5 rûzgâr: rûz M

723 53a C, - E, 126b M, 76a S

* Ġazel: - C, - M

2 vü: - C, S; akrân: hem-akrân C

4 ide: ider C // ^çummân: lem^çân M, S

- 5 Da^çvetümdür ehl-i ^çaşk meydānuma gelsün bu gün
İmtihāna kâbil-i imkân iseñ geç karşıma
- 6 Jāj-hāyāne kelāmı istemem bu ^çarşada
Muştafā na^çtine ger şāyān iseñ geç karşıma
- 7 Nazm tanzīr itmege hāzır-cevābı isterüm
^çAkl[1] tām ol ehl-i dil ^çirfān iseñ geç karşıma
- 8 Ey Cesārī şā^çirānuñ nuṭḡ[1] hep ezber ola
Öyle mücid öyle şāhib-şān iseñ geç karşıma

724

Ġazel*

Meḥ ^çū lü / Me fā ^çī lü / Me fā ^çī lü / Fa ^çū lün

- 1 ^çAşkuñ ile ^çuşşāk gelüp şevk ile vecde
Hū ismine meşğül olur erkence vü geçde
- 2 Şol cāmi^ç-i hüsnünde ṭurup ehl-i maḥabbet
İtmez mi o mihrāb kaşuñ yirine secde
- 3 Ol beyt-i cemālūñi ṭavāf eyleyen ādem
Elbetde sürüriyyet ider ḥāşılı ḥaccda

5 da^çvetümdür ehl-i ^çaşk meydānuma gelsün bu gün: nice yerde ögdül aldum nām şānum söylenür C;^çaşk: - S

6 : - C; na^çtine: niyetine M

7 : - M, S

8 : - M, S

724 54b C, 21b E, 126b M, 76a S

* Ġazel: - C, Ḳalenderī E, - M

2 o: ya E

3 ḥāşılı: ḥāşıl E

- 4 Evşâf-ı kemâlûñi ne mümkin ide idrāk
Ol deñlü liyâķat ola mı çab^c-ı hemeçde
- 5 Bir kimse ile ķılma řaķın lecc Cesārī
Şāyed ki řařā şādır olur řoķbet-i leccde

725

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Beni cezb eyledi kendüsine bir çeşm-i siyāh
N’ola itsem dün ü gün anuñ içün āh ile vāh
- 2 İtdüm āşnālığı hoş-şoķbetüme şutdı kulağ
Didüm uğrat kerem it semtümüze gāhice rāh
- 3 Didi üftāde mi olduñ baña ey bī-çāre
Derd-i ʿaşka yūri řatlan meded itsün Allāh
- 4 Zūlf-i zencīrine Mecnūn gibi çün bend oldum
Ķıldı şefķat ile ol Leylī-şıfat nīm-nigāh
- 5 Ey Cesārī n’ideyüm odlara yandurdı beni
Çekerüm ʿaşķ ile sevdāsın anuñ ben her gāh

4 ide: ider M, S // ol: o C; liyâķat: cesāret E

5 lecc: lecci C // řařā şādır olur: řařādur itme řaķın S, řařādur M

725 - C, - E, 126b M, 76a S

* Ġazel: - M

2 şutdı: dutdı S

5 sevdāsın: sevdāsını S

726

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Baña yār olmadı cānān göñül bir hū çeker bir āh
Taḥayyürdedür ins ü cān göñül bir hū çeker bir āh
- 2 Diyār-ı ğurbetüñ ḳahrı baña ğāyet elem virdi
Yaḳar bu cismümi hicrān göñül bir hū çeker bir āh
- 3 Düşelden ʿaşḳ [u] sevdāya baña bilmem ne ḥāl oldı
Ḳarārüm yoḳ benüm bir ān göñül bir hū çeker bir āh
- 4 O şūḥuñ vaşlına irmek müyesser olmadı ḥayfā
Anuñçündür ḳılup efgān göñül bir hū çeker bir āh
- 5 Felekden kime şekvā eylesün ʿĀşık Cesārī zār
Aña bir yirde yoḳ meskān göñül bir hū çeker bir āh

727

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

726 - C, - E, 127a M, 76a S

* Ġazel: - M

1 taḥayyürdedür: taḥayyürde M; ü: - S

5 hū: - M

727 - C, - E, 127a M, 76a S

* Ġazel: - M

- 1 Tārīḳ-i Ḥaḳḳa cānā imtiṣālūñ var ise söyle
Ḥaḳīḳat sırrına dā'ir maḳālūñ var ise söyle
- 2 Kelāmuñ diñlemek için eḥibbā muntazırdur hep
Benüm karşımda bir nuṭḳa mecālūñ var ise söyle
- 3 Bu gün bu ʿarṣa-gāh-ı ʿaşḳa sen āyā niye geldūñ
Şehen-şāha elūñde ʿarż-ı ḥālūñ var ise söyle
- 4 Bu meydān içre ben bir server [ü] sālār-ı ʿaşḳ oldum
Baña tabʿiyyete dilde meʿālūñ var ise söyle
- 5 Hiç aṣlā gūşuma girmez kelām-ı jāj-ḥāyāne
Bıyıklısuñ sözüñ geçmez şaḳaluñ var ise söyle
- 6 Cesārī hep maʿārif ehliḍür bunda olan yārān
Sāzuñ al destūñe nazm-ı kemālūñ var ise söyle

728

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Düşelden ʿaşḳ-ı dil-dāra fiġānum artdı gitdükçe
Ġamuñla dīde-i eşk-i revānum artdı gitdükçe

728 - C, - E, 126b M, 76a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 2 İdelden vaşfını ol sünbül-i gīsū-yı cānānuñ
Şarīr-i hāme-i ʿanber-feşānum artdı gitdükçe
- 3 Giriftār-ı kemend-i zülf-i yārum şüretā ammā
Yine günden güne zāt-ı zamānum artdı gitdükçe
- 4 Cihāna virdi fer māh-ı münevver tutdı dünyāyı
Meh-i nev gibi ol kaşı kemānum artdı gitdükçe
- 5 Kāalur ise ʿaceb mi nām-ı Yūsuf çāh-ı nisyānda
Nihāl-i bāğ-ı nāz-ı nev-civānum artdı gitdükçe
- 6 Cesārī gördüğüm günden berü āşār [u] eşʿāruñ
Lisān-ı tūṭī -i muʿciz-beyānum artdı gitdükçe

729

Gazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey nūr-ı cihān şemse bedel ğurbete çıkma
Vey rūḥ-ı revān ḥüsni güzel ğurbete çıkma
- 2 Seyyāḥ olup ʿālemi geşt [ü] güzer itme
Gel ʿaḳluña sen virme ḥalel ğurbete çıkma

3 : - M
729 - C, - E, 127a M, 76bS
* Gazel: - M
2 ḥalel: kesel S

- 3 Țut pendümi var bunda nedāmet saña bi'llāh
Alma başuña Țül-i emel ğurbete ıkma
- 4 Ğurbetde gezüp olma ğarīb halk arasında
Görmem anı ben saña maħal ğurbete ıkma
- 5 Sende şaķın āsār-ı maħabbet ola zā'il
Țab^çuña yüri virme kesel ğurbete ıkma
- 6 Gel ekme Cesārī gibi sen derd [ü] meşakķat
Yazık acırum ben saña gel ğurbete ıkma

730

Ğazel*

Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün / Me fā 'ı lün

- 1 Nice zār itmeyem ben bī-mekānam ğurbet illerde
Hümā-veş ğā'ib itdüm āşiyānum ğurbet illerde
- 2 Diyārumdan ba'ıd [ü] yārdan mehcūr oldum ben
Anuñçün artar eksilmez fiĝānum ğurbet illerde
- 3 Atıldum oķ mişāli düşdüm ey dil berr [ü] yābāna
Büküldi ķāmet-i ķadd-i kemānum ğurbet illerde

4 ğurbetde: ğurbete M

5 : - M

730 - C, - E, 127b M, 76b S

* Ğazel: - M

- 4 Düşelden ğurbete ařlā yüzüm hīç ğülmedi gitdi
Ĝam u endūh ile geçdi zamānum ğurbet illerde
- 5 Cesārī derd-i hicrāna taħammūl itmeyüp āħir
‘Ayān oldı ķamu rāz-ı nihānum ğurbet illerde

731

Ĝazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Yine sevdā vü ‘aşķ ile düşüp bir fikr [ü] endīşe
Serüm şaldum belā-yı derd [ü] miħnet özge teşvīşe
- 2 Nedür ben bendesin ol şūh ğörince eyler istiĝnā
Nedür nāz u edā āyā Ğudā ķā’ il mi bu işe
- 3 O lu‘b-ı şantranc-veş ferz evinden māt ğösterdi
Ĝöñül şāhın o leclācum getürdi ‘ākıbet kişe
- 4 Külüng-i ‘aşķ ile Ferhād-veş delsem n’ola bir daĝ
Şīrīnüm elde hāmem oldı ğüyā emşel-i tīşe
- 5 Şabā uğrar iseñ vaķt-i seħer ol kūy-ı dil-dāra
Cesārīden selām al da getür ‘arz eyle ‘Abdişe

4 ğam u: ğam M

731 55b C, 21a E, 127b M, 76b S

* Ĝazel: - C, Semā‘ī E, - M

2 ben: - E; eyler: ider S // u: - E, C, S; edā: ammā E

3 şantranc-veş: şantrāc-veş E, şatranc M, şantrāc S

4 dāĝ: dāĝı S

5 ol: ol gel M

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Olur ʿuṣṣāk [u] ʿayyāşa mekân ney-hâne mey-hâne
Gerekdür bâde-nüşâna meze kestâne mestâne
- 2 Dilâ bir sâķī-i gül-çehreden taḥṣīl-i kâm eyle
Lebüñ būs eyleyüp andan şarıl gerdâna merdâna
- 3 Seni âgyâr [u] bed-hûlar şaķın âzürde-dil eyler
Sıruñ fâş eyleme zinhâr sen ol yârâna mârâna
- 4 Olinca yevm-i maḥşer sen ḥuzûr-ı Ḥaķda ḥayrânsuñ
ʿAmel defterlerüñ ger ḳonsa nâçizâne mîzâna
- 5 Ümîdüñ rahmet-i Ḥaķdan şaķın gel kesme ey ʿâşık
Düşen budur saña yalvarmaķ ol Ḥannâna Mennâna
- 6 Cesârî semt-i Rûmuñ şâʿir-i şîrîn-edâsı sensüñ
Biraz ḥükmüñ yürüt daḥı sen ol İrâna mîrâna

732 54b C, - E, 127b M, 76b S

* Ġazel: - C, - M

1 kestâne: kesdâne S

3 sen: - C

5 ʿâşık: zâhid M, S // saña: bize C; Ḥannâna: Ḥannân M

6 şîrîn-edâsı: şîrîn-keîâmı M

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Derūnumda dilā rāz-ı nihānum artdı gitdükçe
Füyūzāt-ı İlähī ʿaşk kānum artdı gitdükçe
- 2 O sevdā vü maḥabbet taḳvıyet virdi dil [ü] cāna
Vücūdum zaʿf iken tāb [ü] tüvānum artdı gitdükçe
- 3 Taḥammül eyler oldum kūh-ı ḳāf-ı cevri dil-dāra
Cefā ile benüm bār-ı girānum artdı gitdükçe
- 4 Baña maḥşüş olur her nazm[ı] tanzīr-i maḳāl itmek
Ġazel taḫrīrine başt [u] beyānum artdı gitdükçe
- 5 N’ola bu dem cihān şāʿirlerine reh-nümün olsam
Kemālāt [u] hünerle nām [u] şānum artdı gitdükçe
- 6 Cesārī vaḳt-i ḥāmisde ḳamu aḥbāb [u] yārāna
Duʿā-yı bī-ʿaded ḥayr-ı ḥisānum artdı gitdükçe

733 56a C, 17b E, 128a M, 76b S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

1 rāz: sırr C, E

2 zaʿf iken: zaʿfuñ M

3 cefā: şafā E

Ġazel*

Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn / Me fā 'ī lūn

- 1 Şalāḥa kâbil olmaz nefis-i bed-ef'âl [ü] fâsidde
Anı zencîrler ile bağlasañ durmaz mesâcidde
- 2 Heves-kârân dervîş ile şeyḥ uyar neye dirseñ
Kerâmet mi olur tekye-nişînân u melâḥidde
- 3 Revân ol nehr-i cārî-veş iriş bir kâmil-i bahre
Ki ṭahriyyet olur Nâdir efendi mâ'-i râkidde
- 4 Olup rızķına kâni^c ġayrınıñ mālına göz dikme
Ki zîrâ görmedüm hîç ḥ'âb-ı rāḥat çeşm-i ḥâsidde
- 5 Cesârî eyle gel üslûb ile tertîb-i ḥoş-dîvân
Oķusunlar o nazm-ı pākūñi gördükde kâġıdda

734 57a C, 18a E, 128a M, 77a S

* Ġazel: - C, Semâ'î E, - M

1 şalāḥa: şalāḥ E; olmaz: - S; fâsidde: nâsdan E // durmaz: ṭurmaz E, M, S

2 tekye-nişînân: tekye-şinâsân C; u: - E

3 ṭahriyyet: zuhriyyet E

4 malına: rızķına E // görmedüm hîç ḥ'âb-ı rāḥat: ḥâb-ı rāḥat görmedüm bir E; ḥâsidde: fâsidde C, M, S

5 eyle gel: eylerüm E; üslûb ile tertîb-i ḥoş-dîvân: tertîb ile üslûb-ı dîvânı C, üslûb ile tertîb-i dîvânım E //

o: bu C, E; pākūñi: pākūmi E

735

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dilā aʿdālara ḥāʿil olan gelsün bu meydāna
Cihād itmeklige kāʿil olan gelsün bu meydāna
- 2 Bu ŧeb bu ʿarŧa-gehde ŧururum bir ahramān-āsa
ʿAmūd-ı nazmuma ḥāʿil olan gelsün bu meydāna
- 3 Benümle echel [ü] nādān ne ābil imtiḥān olma
Anı māt eylerüm kāmिल olan gelsün bu meydāna
- 4 Benüm dehr içre yodur hī sözüm dīvāneler ile
Hemīŧe isterüm ʿāil olan gelsün bu meydāna
- 5 Bu bezm içre o nazm ile senüñ ʿĀŧı Cesārī-veŧ
Nazīre virmege māʿil olan gelsün bu meydāna

736

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

735 53a C, - E, 128a M, 77a S

* Ġazel: - C, - M

1 cihād itmeklige: cihādlığa C

2 ḥāʿil: kāʿil C

3 ābil: mümkin S

5 bu bezm içre o nazm ile: eyā ŧıdtı bu nazmuña C

736 - C, Cönk 222, 21a E, 128b M, 77a S

* Ġazel: - Cönk 222, Semāʿī E, - M

- 1 Bizümle ol güzel hem-dem olur ammā neden şoñra
Arayup semtümüz her-dem bulur ammā neden şoñra
- 2 Nice nāz [u] nezāketle gelür şıdķ u şadāķatle
Selāmum dürlü izzetle alur ammā neden şoñra
- 3 Geçüp devr eyleye devrān gider bu ħüsn ile ünvan
O da bir dilbere ħayrān қalur ammā neden şoñra
- 4 Vücūdı titreye tir tir dōke göz yaşını yir yir
Maħabbet neydüğün bir bir bilür ammā neden şoñra
- 5 Cesārī fırsatuñ vaķti irişür devletüñ vaķti
Zamān-ı vuşlatuñ vaķti gelür ammā neden şoñra

737

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Göñül İskender-āsā aşık ol bānū-yı gül-çine
Mükemmel dīdesi beñzer ol āhū-yı Moğol Çine
- 2 Görenler ħüsn-i zībāsın olur ħayrān [u] ser-gerdān
Cemāl-i naķş-ı taşvīrin alursa āferīn-çine

2 Bu beyit M nüshasında 3. beyit olarak aynen tekrar edilmiştir.

3 ünvan: elvān M, S // қalur: olur M, S; ammā: - M

4 tir tir: titreye M, dir dir E, S

5 zamān: zamāne Cönk 222

737 - C, - E, 128b M, 77a S

* Ġazel: - M

- 3 Çıķup Fasdan Hıbeş ser-askeri Rūma aķın itmiş
Amān ol ceyš-i mūym ħabs kıl zindān arak-çine
- 4 Şeh-i ħusn olduĖuñ cānā senūñ bildi bütin dünyā
N'ola ħükm eyleseñ mülk-i Hotenden Çine Māçine
- 5 Kalem ebruları ħatt-ı ħayālūñ dilde pinhāndur
Tuyurma nükte esrāruñı ol kilik-i suğan-çine
- 6 Kemiyyet ħāme pāyın na-l-bend olsa kayar itse
Ser-i gülmih-ı mazmūnum getirse özge perçine
- 7 Cesārī sūk-ı aşķ içre dür-i şeh-vār arz eyle
Yanında billürı tutma denilmesün bu çerçi ne

738

Ėazel*

Me fā ėi lün / Me fā ėi lün / Me fā ėi lün / Me fā ėi lün

- 1 O şūhuñ ebru-vānı rā gibi egri ħayāl ince
Meh-i nev zann ider ālem aceb şekl-i hilāl ince
- 2 Çekilmiş ħaddeden şırma mişāli turra-i perçem
Kara nūrānī ħatt vaşfinda var çok kıl [ü] kāl ince

7 billür: billür M

738 - C, 18a E, 129a M, 77a S

* Ėazel: Semāė E, - M

1 ħayāl: hilāl M, S // şekl-i hilāl: müşkil ħayāl M, S

- 3 Vücūd-ı nāziki üzre bürüncek pīrehen giymiş
N'ola başına şarınsa gögez keşmīr şāl ince
- 4 Taḥammül idemez bār-ı girāna ḳadd-i dil-cūsı
Kenār-ı cūda bitmiş ḳāmet-i serv-i nihāl ince
- 5 Cesārī cādde yoldan kūy-ı yāra ḳıl ḥazer varma
Saña cā-yı selāmetdür ṭarīḳ-i irtihāl ince

739

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Cā-nümā ʿaşḳ-ı eṣer söyleyelüm urġana
Ögdül ihzār [u] ḥaber söyleyelüm urġana
- 2 Dilümüzde ola zāhir o faṣīḥāne kelām
Ṭūṭi-i ṭabʿ-ı şeker söyleyelüm urġana
- 3 Şübhe yoḳ ḳahveciden bize bir ögdül gelecek
Evvelā nazmı birer söyleyelüm urġana
- 4 Böyledür ʿādet [ü] ḳānūn ezelīden böyle
Dime sen baña neler söyleyelüm urġana

3 bürüncek: bürümcek S

5 ḥazer: nazar M, S

739 - C, - E, 199b M, 77a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 5 Ey Cesārī ŧu^ˆarā ṭab^ˆumuz iŧbāt kılup
Gün-e-gün dilde hüner söyleyelüm urgana

740

Ġazel*

Fe ^ˆi lā tün / Fe ^ˆi lā tün / Fe ^ˆi lā tün / Fe ^ˆi lün

- 1 ^ˆAndelīb-i dil-i zārı gül-i gülşende ara
Şavt-ı āşār-ı nevāyı var o meskende ara
- 2 Çār-^ˆunşurla müretteb seni halk eyledi Hāk
Kenz-i mahfıyî yürî cān [u] cesed tende ara
- 3 Berr [ü] yābānı gezüp böyle tahayyür kalma
Ne ise maṭlab [u] maḳşūduñı sen sende ara
- 4 Āsiyāb-ı felegi nevbete çün kim geldüñ
İdegör fikr-i daḳıḳ dāneyi hırmende ara
- 5 İstirāḫat ideyüm dir iseñ ^ˆālemde eger
Bir şadāḳat idici bende-yi şermende ara
- 6 Ey Cesārī güherüñ kānını bulmaḳsa merām
Ḳa^ˆr-ı deryāya eriş dürrüñi ma^ˆdende ara

740 - C, - E, 199b M, 77a S (Derkenar)

* Ġazel: - M

5 : - M

741

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Baña ey pür-cefā-cū yār küsüp incinme darılma
Şuçum ʿafv it niyāzum var küsüp incinme darılma
- 2 Dü çeşm ile nigāh itdüm görüp hüsñüñ bir āh itdüm
ʿAceb sehv ü haṭā itdüm küsüp incinme darılma
- 3 Ola rāzī Hudā senden umulmaz bed-edā senden
Haṭā benden ʿaṭā senden küsüp incinme darılma
- 4 Eyā ṭab^c-ı zarīfüm gel zen-i dehre harīfem gel
Benüm cānum şerīfüm gel küsüp incinme darılma
- 5 Göñül sevdi seni aḳdem meleksüñ şeklüñ ol ādem
Cesārī ʿAşıka her dem küsüp incinme darılma

742

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

741 - C, 21a E, 129a M, 77b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

2 haṭā: günāh E, M

5 her: bu E

742 - C, Cönk 222, 21a E, 129a M, 77b S

* Ġazel: - Cönk 222, Semāʿī E, - M

- 1 Hevā-yı ʿaşka uydum murğ-ı cān kaldı uzak yirde
O cānān-ı maḳarr [u] āşiyān kaldı uzak yirde
- 2 Kimüñle eyleyem bu ğurbet ilde göñlümi bilmem
Ḥayāl-i dīdem ol tāze civān kaldı uzak yirde
- 3 Meded yār [u] muʿīnümdeñ baña hīç bir ḥaber yokdur
Şabā gördüñ mi bī-nām [u] nişān kaldı uzak yirde
- 4 Felek ḥışm ile yabana beni oğlar gibi atdı
Nice āh itmeyem ḳaş kemān kaldı uzak yirde
- 5 Çıḳarmam laḥza ḥātırdan anı ben ḥaşre dek aşlā
Cesārī ol filān ibn-i filān kaldı uzak yirde

743

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Dilā ger maḥrem olduñsa ezel bir kāşif-i rāza
Bu dem gel bezme başla ʿaşḳ [u] şevḳ ile söze sāza
- 2 Nevā vü nağme zāruñla şafā-yāb eyle ʿuşşāḳı
Olup mānend-i bülbül gel açıl ol ğonca-mümtāza

4 ḳaşı: ḳaş M; yirde: - M

5 laḥza: aşlā S; ben: tā Cönk 222, E; ḥaşre: ḥaşr S // ibn: bin S

743 52b C, 18a E, 129a M, 77b S

* Gazel: - C, Semāʿī E, - M

1 ʿaşḳ şevḳ ile: şevḳ ile sen S

2 mānend-i bülbül: bülbül mişāli C, E

- 3 Ne hāşıl gezmeden ey yār Sāsān [u] Semenkānı
Yüri ʿazm idelüm bir hüb için iqlīm-i Şīrāza
- 4 Bu bezm-i hāşş-ı ʿaşkuñ naqşını almak ne mümkündür
Felekler üzre emşāl-i hümā başlarsa pervāza
- 5 Hüseyñiye çıkarma şavtuñı ʿĀşık Cesārī zār
Merāmın Püselik kıl ʿarz-ı hāl eyle o Şehnāza

744

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Gel ey ʿāşık bu dem şāʿir iseñ meydāna merdāne
Bize kıl maʿrifet izhār olup haşmāne merdāne
- 2 Yaraşur imtiḥān bahşi saña bu ʿarşa-gāh içre
Kemālāt ehlinüñ saña dirüm merdāne merdāne
- 3 Yüri bir sākī-i gül-çehreden taḥşīl-i kām eyle
Lebüñ būs eyleyüp andan şarıl gerdāna merdāne
- 4 Maʿārif zāt olanlarla yüri hoş-imtizāc eyle
Velī gül-i beyābān ol gözüñ nādāna merdāne

4 naqşını almak ne mümkündür: ya ne mümkün naqşını almak E

5 Şehnāza: şehen-sāza E

744 - C, - E, 129b M, 77b S

* Ġazel: - M

- 5 Bugün meydân-ı ʿaşk içre ben ol ʿĀşık Cesārīyem
N'ola mihlar çaķar isem ser-i Mervāna merdāne

745

Ġazel*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Gel ey ʿāşık bu demde başla sen nazm ile güftāra
Şafā-bahş biraz sāz [u] sözüñle bu dil-i zāra
- 2 Seni hoş diñlesün yārān bu meydān-ı belāgatde
Nazīre isterüm senden hemīşe ıurma āvāre
- 3 Beyān it ḥasb-i ḥālūñden seni gūş eylesün yārān
Göñül virdüñ mi sen de benden o gün çeşm-i ḥūn-ḥāra
- 4 Hele ben bu felekden çok sitem çekdüm cihān içre
Dükenmez derde dūş oldum göñül çok düşdi efkāra
- 5 Cesārī söyledüp adum nice kez ögdül aldum ben
Muķaddem ʿarşā içre ġālib oldum şāhib-eşʿāra

745 - C, - E, 129b M, 77b S

* Ġazel: - M

3 ḥasb-i ḥālūñden: ḥasb-i ḥālūmnden M // o gün: aķdem M

746

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dūd-ı āhumdan dumān gerçi çöker ol dağlara
Likin irmez bir ziyān şol baqçe ile bāğlara
- 2 Cevr ü zulm-ı dil-rübādur ʿāşığı iden helāk
Haq selāmet virsün ey dil haste ile şağlara
- 3 Yāra hasretdür hemān bārān-veş gürlər aqar
Gözlerüm yaşı qarışmaqda göle ırmağlara
- 4 Bu vücūdum mülkin iħrāk eylemez envār-ı ʿaşq
Nār-ı firqatden ziyān irer yürekde yağlara
- 5 Ey Cesārī kākül-i zülfini yār itmiş kemend
Murğ-ı gönlün kıl hāzer bend olmasun duzağlara

747

Ġazel*

Mef ʿū lū / Me fā ʿī lū / Me fā ʿī lū / Fa ʿū lūn

746 - C, - E, 129b M, 77b S

* Ġazel: - M

2 dil-rübādur: dil-rübālardur M // ile: āyā M

4 yürekde: kürekde M; yağlara: yağlar M

747 - C, - E, 130a M, 78a S

* Ġazel: - M

- 1 Hışm [u] ğazabın ğözden o dil-dār bırakınca
‘Uřřākına şefkat nazarı ile bakınca
- 2 Seyr olmaya mı anda lewendāne edālar
Ol mū(y)-miyān çiftte tabancayı taķınca
- 3 Gül gibi açılır dili bülbül olur elbet
Ruħlar kızarur bāde-i gül-gūnı çaķınca
- 4 Bir hālete ķor kendüzin ol şem[‘]a-i ruħsār
Vuşlat şeb[i] pervāneleri oda yaķınca
- 5 Hoş-nazm ile deryā-yı dil olmak mutaşavver
şu gibi Cesārī bu ğoñül yāra aķınca

748

Ġazel*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 ‘Aşık olup bir gül-i ruħsāra her ğün her gice
Bülbül-āsā başladum ben zāra her ğün her gice
- 2 Dilde ğüne ğüne hoş-nazm [u] ğazeller söyleyüp
Hālümü ‘arz eylerüm ol yāra her ğün her gice

3 dili: dil M // ğül-gūnı: ğül-gūn M

748 - C, - E, 130a M, 78a S

* Ġazel: - M

- 3 ande bir dilber görsem Şabr [u] rm idemem
 Şu gibi meylm aar ddra her gn her gice
- 4 Gn gibi h bir nefes dr olmasun bu ddeden
 sterm yr görem Őkra her gn her gice
- 5 Eyerm vaŐln ric Hdan o Őh-ı dilbern
 Yalvarurum Hzret-i Settra her gn her gice
- 6 tmesn aŐdan cd bir dem beni Br-Hud
 Ey Cesr yr olam dil-dra her gn her gice

749

azel*

Meş  l / Me f  l / Me f  l / Fa  ln

- 1 lemlde olup aŐı [u] ftde anarya
 Başladı bu dem nle [v] feryda anarya
- 2 Blbl yirine biz anı Şimdi bedel itdk
 Meyl itse n'ola gncaya dnyda anarya
- 3 EŐr ouyup cnbŐ ider tel afes ire
 Gnlni ılur gŐŐadan zde kanarya

749 - C, - E, 130a M, 78a S

* azel: - M

- 4 Eyyām-ı bahār olduğına şevb-i cedīdin
Eg-nine giyinmiş ʿaceb aķ sāde ķanarya
- 5 Tanzīr-i makāl itse ne var şāʿir olanı
İcrā ider aħkām bu ešnāda ķanarya
- 6 İmʿān nazārın itmege bu ħalka Cesārī
Baķ nice ʿurur kūşe-i tenhāda ķanarya

750

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 İdelüm bezmde ħoş zevķ [u] şafā begler ile
İmtizāc ola bu dem ehl-i saĥā begler ile
- 2 Sāza mızrābı urup söyleyelüm nazm eşʿār
Kılalum cünbüş[i] hem şubĥ [u] mesā begler ile
- 3 Gösterüp dürlü hüner ʿarz ola āşār-ı kemāl
Şoĥbet-i cān idelüm medĥe sezā begler ile
- 4 Pes-pāye gezer iken yine bu ʿālemde
Āşinā itdi bizi Ĥaķ bu aʿlā begler ile

4 : - M

750 - C, - E, 130b M, 78a

* Ġazel: - M

- 5 Vaqt-i eyyām ile bir hoş döne devrān-ı felek
Açıla t̄ālī^c-i dil baht-güşā begler ile
- 6 Ey Cesārī yūri ed^ciyye-i hayra başla
Maḥrem olduñ o veliyyü'l-ni^camā begler ile

751

Tārīḥ*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Felek itsün donanma-yı hümāyūnı nücūm ile
Geçür sen şubḥa dek ol māh-ı şeb-ārāyı mum ile
- 2 Muḥammed-nām olan ol mīr-ālāy-ı mu^cazzen
Zuhūra geldi bir evlād şer^ct hoş rüsūm ile
- 3 Hudā 'ömrin ziyāde t̄ālī^c [ü] bahtın güşād itsün
Derūnı pür ola envā^c-ı ma^cnā-yı 'ulūm ile
- 4 Dilā hayır du^cāya şıdḳ ile meşgūl ol sen de
O t̄ıfl-ı nev-rese 'ālem du^cācidur 'umūm ile
- 5 Cesārī ser-ḳalem tarḥ eyleyince nazmdan tārīḥ
Müşerref eyledi Maḥmūd Beg dehri ḳudūm ile

Tārīḥ Sene 1213♦

751 - C, 21b E, 130b M, 78a S

* Tārīḥ: - M, Gazel S

3 güşād: güşāde M

4 'umūm ile: 'umūmiyetle E

5 ser-ḳalem tarḥ eyleyince nazmdan tārīḥ: şā'irāne söyleyince nazm ile tārīḥi E

752

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ezelden var idi cānā peder bir sende bir bende
Vefāt itdi peder māder keder bir sende bir bende
- 2 Cihānda ehl-i ʿaşk olduk ğazel-hʿānuz bu bezm içre
Görindi dilde hoş-naẓm [u] hüner bir sende bir bende
- 3 Luğaz gāhī muʿammā söylerüz meydān-ı ʿirfānda
Zuhūrāt olmada günde neler bir sende bir bende
- 4 Dilümde hoş-tekellüm vāridātı hep İlāhīdür
Maḥabbet ʿaşk [u] sevdādan eşer bir sende bir bende
- 5 Cesārī taqdı bir müşkil muʿammā ʿarşa-gāh içre
Anuñçün ḥavf u ḥaşyet var ḥazer bir sende bir bende

753

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Virmişüm cānānuma dil ben ezel tedbīr ile

♦ Tārīḥ Sene 1213: Sene 1213 E, 1213 M

752 - C, - E, 130b M, 78b S

* Ġazel: - M

1 peder bir: peder S

5 u: - S

753 56b C, - E, -M, - S

- Cānuma yir itdi bu ʿaşk ol sebeb taqdīr ile
- 2 El-amān ol çeşm-i hūn-rīzūñ elinden el-amān
Kānuma girmek diler şol ğamze-i şimşīr ile
- 3 Söyleyün ben zāra rahm itsün o şūh-ı pūr-cefā
Yanuma gelsün hemīşe ʿizzet [ü] tevfir ile
- 4 ʿArz-ı hāl taḥrīr kıldum uş vişāle irmege
Eydeyüm sultānuma hāl şimdi hoş-taḥrīr ile
- 5 Ey Cesārī şanʿat-ı maḳlūb hoş düzdüm saña
Defter-i dīvānuma ol şīʿr[i] yaz tanzīr ile

754

Cesārī Efendi'nün

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Sīm pāzū ile ṭabḥ itse güzel sāde giyāh
ʿAşçı hūbıyla gelür ṭarf-ı ṭaʿāma iştāh
- 2 Mīve-i ter bitürür naḥl-i merām [u] ümmīd
Şulu şeftālülere nākil olur mı dil āh
- 3 Ṭīb-i ifġāsıyla taḥīr-i dimāġ itdügi dem
Dehrūñ üşkūfte-i mergūbına olmaz mı nigāh

4 eydeyüm: eydemem C (Bu gazele kalb sanatıyla yapılmış olan nazireden [706. gazel] hareketle anlam gereği bu şekilde düzeltilmiştir.)

754 - C, 16a E, - M, - S

- 4 Bāğda tūṭī vü kumruları gūş eyleyelüm
Gül [ü] bülbüldür olan dilde kelām-ı envāh
- 5 Hūblar meskenidür şehr-i Sitanbul dirler
Tāzeler biri birisinden a^lādur ey şāh
- 6 Anda mevcūd imiş kıçı büyük kalyonlar
Bir yanı Akdeñiz bir yanıdan baħr-i siyāh
- 7 Uydurup maşraf [u] irādumuzu biz de tamām
Boğaz içine şafāya çıkabilsek her gāh
- 8 Yanı koşusun idüp Kızkulesin tolaşsağ
Kızıl açalara toğru görünür idi rāh
- 9 Hele maṭlūb olınan Akdeñiz semtidür
Bulamaz şehr-i Selānik idügin ol āgāh
- 10 Fırşat el virse biz ol iskeleye işler idük
Orayı ğayra kıyās eylemek olmaz bi'llāh
- 11 Anda alış viriş olur o ticāret yiridür
Görmemiş çeşm-i felek aña bedel cāy-ı penāh
- 12 Ṭab^c-ı dervişmiş anda güzelüñ çoğ[u] dilā
Her ne dirseñ söze uyar saña dir eyva'llāh
- 13 Hele ^caşık pūşī-veş ince miyāna şarılır
Bulnur giymege anda kimine hoşça külāh

- 14 Sevilür hūblar ol yirde degüldür ser-keş
Olamaz şehri Selānikde sipāh-ı gümrāh
- 15 Gelelüm Maşraf Efendiyle olan bahşimize
Unutulmasun o ʿālī-himem ol hayrū'l-hāh
- 16 Şimdi bu kalʿa-i Benderde idelden iskān
Zühd [ü] takvāya düşüp koymadı kendinde günāh
- 17 Hüb sālikleri var kimi gelür kimi gider
Hānesin anlar için eylemiş aʿlā dergāh
- 18 Olur esmāʿ-ı İlāhiyyeye meşgūl ol zāt
Eşer-i hāşşası ile bulur elbetde vefāh
- 19 Şuʿbelendürmez uşūli o maķāmāt ehli
Gāhice semt-i ʿArazbāra çıkar gāh Segāh
- 20 Bāde-i ʿaşkla mest olmağa ister idük
Virmedi rüy-ı zamāne bize fırsat ey vāh
- 21 Bulmaduk hāşılı bir lahza neşāt ʿālemde
Eyledük yok yire bu ʿömrümüzi cümle tebāh
- 22 Tıtma noķşānumı ey Maşraf Efendi luṭf it
Bu kadar virdi kemālāt-ı hüner baña İlāh

- 23 Mihr [û] mäh [u] felege virme cihân maḥbûbın
Bulayum dirseñ eger ḥuld-ı berîne meşvâh
- 24 Ey Cesârî yetişür eyleme taṭvîl-i kelâm
Herkesi irgüre maḳşûda [vü] murâda âh

755

Semâ'î

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

- 1 Dilâ maḳşûdumuz bir cân biri cânân birisi ne
Biri ḥübân biri gerdân biri iḥsân birisi ne
- 2 Eḥibbâ bezmine lâyıḳ olan bu nesnelere ancak
Biri rindân [biri] 'îrfân biri yârân birisi ne
- 3 Be-ğâyetle şafâludur bu şeyler baña 'âlemde
Biri tavşan biri ceyrân biri ḳurbân birisi ne
- 4 Ḥudâ bu fîtnelerden ḥıfzı ide her 'âşık-ı zâra
Biri fettân biri düşmân biri şeytân birisi ne
- 5 Bu ta'dâd olunanla Ḥaḳ cezâsın virsün aḡyârũñ
Biri zindân biri urġan biri seyrân birisi ne

23 ḥuld-ı berîne: ḥuld-ı berîne E
755 - C, 18a E, - M, - S
2 yârân: yarraḳ E

- 6 Cesārī ve'l-muḥaṣṣal bundan ayrılmak saña olmaz
Biri Qur'an biri imān biri sübhān birisi ne

756

Ḳalender[i] Tārīḥ

Mef' ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Var idi ezel ğamdan eṣer bāy [u] gedāda
Çekmişdi nice zahmet[i] halk şayf [u] şitāda
- 2 Bir sāl-i қаһıṭ bizlere olmuş idi vāķı⁶
Muhtāc idük nān-ı ʿazīz rūḥa ğıdāda
- 3 Çok kimsenüñ aḥvāli perīşān idi līkin
Luṭf itdi Hudā bāb-ı kerem oldu ğüşāde
- 4 Göklerde de bārān-ı seḥāb eyledi īşār
Dād eyledi Hāķ ḥāşıl-ı bürr bunca ʿibāda
- 5 Her mezra⁶ada buldı kemāl bitdi ekinler
Şükr eyleyelüm ni⁶met [ü] nān oldu dünyāda
- 6 Taķdīr-i قسمننا olınan hep gelür elbet
Bulınmalu her dem yine teslīm [ü] rızāda

756 - C, 20b E, - M, - S

6 قسمننا : Zuhruf 43/ 32, meali: "Biz taksim ettik."

- 7 Her hâzır-ı maḥzûna meserret günü toğdı
Ġam gitdi n'ola olsa cihân ḥalkı şafâda
- 8 Bender gibi bir serḥadi hoş itdi idâre
Olduğ o veliyyü'n-ni'ama ḥayr du'âda
- 9 Erbâb-ı hüner tuḥfe ğazel tarḥ ider oldı
Açıldı bu dem tâze zemînede [vü] câda
- 10 Şol mâh-ı Muḥarrem yine irişdi Cesârî
Bu sâl-i cedîd târiḥe tevfiķ Ḥudâda

Sene 1210

757

Ġazel

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 Şâh-ı 'aşka bir nedîm [ü] tercemân bu mecmu'a
Echel [ü] nâdâna ammâ bî-zebân bu mecmu'a
- 2 Bir baķıřda biñ zarâfet bahş ider 'âşıqlara
Pür-ma'ârif bü'l-'acâ'ib nükte-dân bu mecmu'a
- 3 Cevher-i elfâz [u] me'ânîyle derûn münderic
Bî-mişâl [ü] muntazam genc-i nihân bu mecmu'a

- 4 Vāşif-ı maḥbūb-ı ʿālem her gören taḥşin ider
Şāʿir-i şīrīn-edā vü hoş-beyān bu mecmuʿa
- 5 Herkesūñ merġūbıdur maṭlūbıdur maḥbūbıdur
Hāliyā üftāde-gāna nev-civān bu mecmuʿa
- 6 Hūb-rūlar vaşfını mevcūd arayanlar bulur
Maṭlab-ı cān şol kelām-ı ʿārifān bu mecmuʿa
- 7 Nev-civānlar yiri var koynu içinde tuşdılar
Ol mekāna müsteḥaḳ şāḥib-dilān bu mecmuʿa
- 8 Būs ider gāh zārāfet ile dest-i dilberi
Bilür ādāb [u] uşūli dāsītān bu mecmuʿa
- 9 Tāzelerle tāze tāze itmesün mi şoḥbeti
Māʿil-i yār [u] maḥabbet dōstān bu mecmuʿa
- 10 Dāʿimā maʿşūḳ yanında maḥabbet ʿarz ider
Hem-dem [ü] hem-rāz [u] enīs ʿāşıḳān(a) bu mecmuʿa
- 11 İḥtirāz itmek gerekdür görmeye çeşm-i raḳīb
Dest-i aġyārdan ola emn [ü] emān bu mecmuʿa
- 12 Mecmuʿa çoḳdur cihānda nazma olmaz intihā
Saña cānum yetişür besdür [her ān] bu mecmuʿa

6 ʿārifān: ʿāzūn E

- 13 Ehl-i ʿaşk olan kişi ezberler ise hep bunı
Eylər anı şāʿir-i ʿazbūʿl-lisān bu mecmuʿa
- 14 Ƙande gitse sālīk-i ʿaşk-ı Hudā ragbet bulur
Aldurur āhır añā nām ile şān bu mecmuʿa
- 15 Yādīgār oldu bu hoş ben bilür isem şāhibin
Söyledür dillerde bir hayli zamān bu mecmuʿa
- 16 Ey Cesārī kendi destüñ ile taħrīr eyledüñ
Ehl-i ʿaşka oldu özge armağan bu mecmuʿa

758

Tecnīs

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Fa ʿū lün

- 1 Ol ağıār ʿadū yāruñ nesi be
Nigāra çağırur her dem Nesībe
- 2 Müzekker tıfl olaydı dinmez idi
O şūhuñ nāmına duħter nesībe
- 3 Hasan ile Hüseyin halk dilinde
Oğur her dem hasībīnü'n-nesībe
- 4 Nesīb isminde bir ʿaşık cihānda
İdüp rıhlet anuñ kaldı nesi be

- 5 ʿAcāʾib çāšnī var ruḥlarında
Ne[ye] beñzer dad-ı limon ne sībe
- 6 Cesārī cārī olsa n'ola nazmum
Şu aḳduđı yire dirler nesībe

759

Ġazel

Meḥ ʿū lü / Meḥ fā ʿī lü / Meḥ fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Tahḥrīr-i fenā olduğı içün veladınça
Şehvet ile baḳmaz yanına gelse de cınça
- 2 Perhīze çeküp kendüzini sālīm olam dir
ʿİlletlenicek çekdürür elbetde şırınça
- 3 Zāhidler o şeftālüyü pek daḥl ider ammā
Bulduğı ḳatı yirde yine dir
- 4 Boşnaḳ ile Arnāvut uşağı beni ey dil
Āzār ḳılup söylediler boğma
- 5 ʿİşretde içüp ol mey-kede semtinde gezerken
Mest olmuş ʿaceb gördi gözüm yāri

- 6 Ağyār ile ceng itmege serrāc güzeli gör
‘Uşşāk olana yaptı bu dem hoşça ...
- 7 Bezm içre dilā hāşıl olur özge şafālar
Naqqāre-zen urduqda hemān dānıqladınqa
- 8 Deryā-yı maḥabbetde yürüt zevrak-ı nazmuñ
Hoş-kesb-i şafā hāşıl ide ol baba fınqa
- 9 Feth-i şu‘arā nazm-ı nazīrinde Cesārī
İtdürdi benüm zāruma hem sāzuma zınqa

El-ḳāfiyetü'l-Yā’**

760

Dīvān*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Bülbülem gülşende rüy-ı ala virdüm göñlümi
Gonca-i mergüb hoş-eşkāle virdüm göñlümi
- 2 Başladum evşāfımı anuñ beyān itmeklige
‘Aşka düşdüm şimdi ḳāl [ü] hāle virdüm göñlümi

** El-ḳāfiyetü'l-Yā’: Der-ḳāfiye-i Hurūf-ı Yā C, - E, - M

760 62a C, 22b E, 131a M, 78b S

* Dīvān: - C, - M, - S

2 ḳāl hāle: hāl ḳāle C, E

- 3 Vāşıl ola mı diyü dil-dāruma ben rüz u şeb
Nokta dökdüm mişl-i remmāl fāla virdüm göñlümi
- 4 Niyyet-i ihlāş tedbīrümde yok bende kuşūr
İşbu demde bir ʿacāʿib hāle virdüm göñlümi
- 5 Hāşılı dört harf olan maşşūda dil rām oldu gör
Ol sebeb bir hā iki mim dāla virdüm göñlümi
- 6 Ey Cesārī genç irisi hūba meylüm yok benüm
Yaşı on beş dilber-i meyyāle virdüm göñlümi

761

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Toğdı şol burc-ı esedden şems-i ʿaşkuñ enveri
Kıldı āfākı muziyyā talʿat-ı nūr u ferī
- 2 Şeb-çerāğ-āsā şuāʿ-ı nūr-ı āşārum ile
Kenz-i tabʿum içre peydā eyledüm bir gevheri
- 3 Bezm-i ʿaşka eyleyüp vażʿ-ı kadem kıldum nigāh
Dīdeme düş oldu dehrūñ bir güzīde dilberi

3 u : - C, E, S

5 oldu: - M // dört harf olan maşşūda dil rām oldu gör: maşşūd olan dört harf buldum kendüme C, E

6 ey Cesārī genç irisi hūba meylüm yok benüm: ey Cesārī genç irisi hūba yok göñlüm benüm C,
iftirāk şavmını bir ay anuñ çekmiş idüm E // yaşı on beş dilber-i meyyāle: on iki yaşındaki etfāle C,
ey Cesārī bir meh-i şevvāle E

761 59a C, 19a E, 131a M, 78b S

* Ġazel: - C, Dīvān E, - M

2 nūr: şevk C, E // gevheri: cevheri E

- 4 Kāle-i vaşlına anuñ naqd-i cān olmış bahā
Çār-sū-yı ʿaşqda dil aña çıkdı müşterī
- 5 Geldi nuṭka tūṭī -veş söyler faşihāne kelām
Ey Cesārī şehd [ü] şekkerdür o şūhuñ lebleri

762

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ey göñül dīdāra ʿāşık itdüren sensüñ beni
Nār-ı ʿaşka bağrı yanık itdüren sensüñ beni
- 2 Giceler tā şubha dek hīç uyhu girmez gözüme
H̄āb-gāhumdan uyanık itdüren sensüñ beni
- 3 Bāğ-ı dehr içre koyup ol kabā-yı sürh ile
Lāle-veş kana boyanık itdüren sensüñ beni
- 4 Destüme sāz alıcak ben ḥasb-i ḥālüm söylerüm
İşbu dem nazm ile nāṭık itdüren sensüñ beni
- 5 Kānde var şāhib-suḥan diñler gelüp eşʿarımı
Ehl-i dil bezmine lāyık itdüren sensüñ beni

4 çār-sū-yı: çarşu-yı E; aña çıkdı: çıkdı aña C, aña oldı S

762 - C, - E, 131a M, 78b S

* Ġazel: - M

3 sürh ile: gözüme M // lāle-veş kana boyanık: ḥāb-gāhdan uyanık M

5 dil: - M

- 6 Ey Cesārī diller içre ad [u] şanum söylenür
Çavlüme fi'lüme şādık itdüren sensüñ beni

763

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Sevdüğüm hüsine 'aşık eyleyen sensüñ beni
'Aşk ile bağı yanık eyleyen sensüñ beni
- 2 Şā'ir oldum vaşfuñı şubḥ [u] mesā itmekdeyüm
Ehl-i dil bezmine lāyık eyleyen sensüñ beni
- 3 Tab'uma gelmez kesāfet ey yüzi mäh-ı münīr
Nazm ile hem böyle nāḥık eyleyen sensüñ beni
- 4 Her kime gönül virürsem dostluğum bākī olur
Çavlüme fi'lüme şādık eyleyen sensüñ beni
- 5 Ey Cesārī imtiḥāna gelmişüm bu 'arşaya
Şā'irāna imdi fā'ik eyleyen sensüñ beni

6 ad: adımı M

763 - C, - E, 131b M, 78b S

* Ġazel: - M

764

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dilberā ehl-i suḥan-dān eyleyen sensūñ beni
ʿArşada bir nükte-sencān eyleyen sensūñ beni
- 2 Kendi ḥālūme ḳomayup hoş-ġazel söyletmege
Ehl-i dil bezmine mihmān eyleyen sensūñ beni
- 3 Gördüğüm her şūret-i zībālara mā'il olup
ʿĀlem içre özge bir cān eyleyen sensūñ beni
- 4 Hizmetūñde ʿabd [ü] memlūkūñ idüm ben ʿākıbet
Başuma āzāde sultān eyleyen sensūñ beni
- 5 Ben senūñ ʿaşkuñla oldum her rumūza āşinā
Bir Cesārī şāhib-izʿān eyleyen sensūñ beni

765

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Nev-bahārda açılur her kühsāruñ lālesi

764 62a C, - E, 131b M, 79a S

* Ġazel: - C, - M

765 - C, 19b E, 132a M, 79a S

* Ġazel: Dīvan E, - M

Cümleden a^lā olurmuş bu diyāruñ lālesi

- 2 Yādigār olsa sezādur ʿāşık-ı üftādeye
Dürlü hālet bahş ider bir şīve-kāruñ lālesi
- 3 Reng [ü] elvān zeyn olup bāğ içre hoş tutmuş karar
Açılup bulmuş kemāli bakçe bāruñ lālesi
- 4 Yār bu demde kendi destiyle kılupdur armağan
Hüb-ı mergüb oldu cāna pes o yāruñ lālesi
- 5 Ey Cesārī bergüzārın taşırım başumda ben
Mā-ḥaşal maḳbūldür ehl-i kibāruñ lālesi

766

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dil o kerrübī-menişler özge şüret baġladı
İmdi āheste-revişler özge şüret baġladı
- 2 Kırdurupdur çok oyunlar saṭrānc leclācına
Şāh māta çatdı kişler özge şüret baġladı

3 hoş tutmuş: tutmuş hoş E // kemāli: kemāl E, kararī S; bāruñ: yāruñ M
5 bergüzārın: bergüzārī E
766 - C, - E, 132a M, 79a S
* Ġazel: - M
2 saṭrānc: sanṭrāc S

- 3 Tavlâ teslîm[i] dü-bârâdan düzüp lub^c-ı hüner
Çâr penc [ü] şeş dü şeşler özge şüret bağladı
- 4 Aradan kâlkdı nifâk oldu cihân hep ittifâk
Yâd [u] bîgâne bilişler özge şüret bağladı
- 5 Gösterüpdür ol Hudâ hayr-ı ^calâmetden nişân
Ey Cesârî gizlü işler özge şüret bağladı

767

Gazel*

Fâ ^ci lâ tün / Fâ ^ci lâ tün / Fâ ^ci lâ tün / Fâ ^ci lün

- 1 Hâlî koymaz cā-nümā meydān-ı ^caşkuñ şāhibi
Gözedür iz^cān ile erkānı ^caşkuñ şāhibi
- 2 ^cArşa içre haşmāne karşı ursa na^crayı
Korkudur bunda turan yārānı ^caşkuñ şāhibi
- 3 Derd ile bir āh çeküp olsa muhālif fırtına
Nazm ile cūş itdürür ^cummānı ^caşkuñ şāhibi
- 4 ^cAşkı evvel eyledi Bārî Te^cāliden zuhūr
Ahmedi halk itdi evvel kân-ı ^caşkuñ şāhibi

767 - C, - E, 132a M, 79a S

* Gazel: - M

4 ^caşkı: ^caş M

- 5 Ey Cesārī ʿaşıķuz ʿaşıķ-ı İlahī bizdedür
Eylemişdür özge bir seyrānı ʿaşıķuñ şāhibi

768

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey göñül ğafletde ıurma vāķıf-esrār ol yüri
Terk-i h̄āb it mişl-i encüm şöyle bīdār ol yüri
- 2 Sālik ol bir mürşidüñ pāyına düş ʿaşıķa ulaş
ʿĀlem içre sen hele bir başķa eıvār ol yüri
- 3 Diñle gel dünyā vü mā-fihānuñ aĥvālin ķamu
ʿĀlem-i şuġrā vü kübrādan ĥaber-dār ol yüri
- 4 Şol elest bezminde didüñse eger قَالُوا بَلَىٰ
Şādıķu'l-ķavl ol hemān sen şāhib-ıķrār ol yüri
- 5 Ey Cesārī kendüñi yok menziline ıtut bu ġün
Yāruñ ile yār olup yoklukda hem-vār ol yüri

768 - C, - E, 132a M, 79a S

* Ġazel: - M

4 قَالُوا بَلَىٰ: Araf 7/ 172, meāl: “Dedi: Evet.”

769

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Kimde kim zāhir olur ise maḥabbet āteşi
Yandurur başdan ayağa anı ḥasret āteşi
- 2 Kall olur şol pūte-i ʿaşk içre zer gibi vücūd
Kendi ḥāline kōmaz ʿuşşākı ġayret āteşi
- 3 ʿĀlem içre kōnmaz isem laʿlūñ ābından şehā
Bendeñi iḥrāk ider bi'llāh ḥarāret āteşi
- 4 Ben bu dem zār-ı ḥazīn olup nice āh itmeyem
Cānuma kār eyledi zīrā o firḳat āteşi
- 5 Ey Cesārī yandı kibrit gibi bu cismüm benüm
Kendin izḥār eyledi ġūyā kıyāmet āteşi

770

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Āh kim bezm-i eḥibbāda maḥabbet kalmadı

769 - C, - E, 132b M, 79b S

* Ġazel: - M

2 kōmaz: kō S

770 - C, - E, 132b M, 79b S

* Ġazel: - M

- Cümbüşe dā'ir eşer zevk [u] tarāvet kalmadı
- 2 Gün-be-gün ʿaksine devr itmekdedür devrānumuz
Dehr içinde ʿāşıkā bir hüsn-i himmet kalmadı
- 3 Bilmezem aḥbābda mı ya bu kuşūr bizde midür
Ehl-i dil kāmīl olan bir zāta raġbet kalmadı
- 4 Yoġ durur ḥāzır-cevāb olan kimesne ʿarşada
Bunı ʿārīfler bilür dimege ḥācet kalmadı
- 5 Her gelen kāmīl şatar kendüzünü bunda velī
Yoġ kemālinden eşer hīç şabra tākat kalmadı
- 6 Kendin izḥār eylesün var ise bir ehl-i hüner
Şimdi her şāʿirde çün nuṭka liyākat kalmadı
- 7 Ey Cesārī ben kimüñle imtiḥān baḥşin idem
Şāḥib-i meydān olan ehl-i belāġat kalmadı

771

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Gördüm ol yār egnine giymiş yine aġ sāde hey

1 cümbüşe: cümbüş S

3 kāmīl olan bir zāta: bir zāt kāmīl cāna S

771 62b C, - E, 133a M, 79b S

* Ġazel: - C, - M

1 giymiş yine: giymekdedür C

- Olmaya mı halk-ı ʿālem hep aña üftāde hey
- 2 Serv-veş ser-keşlik eyler kıadd çeker bālālanur
Dest irişmez şimdiden ol kıāmet-i şimşāda hey
- 3 Cevr [ü] istiğnāya mā'ildür o şüh [u] ʿişve-bāz
Hayf aña ʿömr ü günüm virmekdedür berbāda hey
- 4 H̄ācesi mektebde hep ʿilm-i cefāyı öğredür
Eylemez ʿāşıkların hıç guşşadan āzāde hey
- 5 ʿArşa peyveste olupdur āh [u] nālānum benüm
Baıkmaz aşlā itdügüm bu zār ile feryāda hey
- 6 Leşker-i ğamdan hālāş olmaı baña mümkin degül
Semt-i şādīden kimesne gelmiyor imdāda hey
- 7 Yā Şabūr esmāsınuñ zıkrine dā'im ol yüri
Ey gönül şāfī derün ol başla sen evrāda hey
- 8 Tır Cesārī ʿarşada aʿdā ile ceng itmege
Zāğlı kııl tığ [u] silāhı eyle sen āmāde hey

2 eyler: ider S

3 : - C

7 dā'im: meşğül C

8 tır: ey C // zāğlı: zāğlu C; sen: gel M, S

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dehr içinde özge bir cān eyledi ğurbet beni
Mā'il-i maħbūb [u] cānān eyledi ğurbet beni
- 2 ʿAks-i devr itdi felek oldum vaṭandan ben cūdā
Ḥayf aña kim ehl-i hicrān eyledi ğurbet beni
- 3 Gün-be-gün oldu ziyāde ḳalb-i maħzūniyyetüm
Sīne ʿuryān dīde giryān eyledi ğurbet beni
- 4 Zevḳ [u] ŧevḳ [ü] cümle ŧādīden geḳüp hep çekdüm el
Ḥāne-i ğam içre mihmān eyledi ğurbet beni
- 5 Hem-demüm yād āŧināyı bezm-i miḥnetde ḳoyup
Ney miŧālī zār [u] nālān eyledi ğurbet beni
- 6 Ey Cesārī ser-fürū itmez iken bir kimseye
Cümlenüñ pāyında yeksān eyledi ğurbet beni

772 - C, - E, 133a M, 79b S

* Ġazel: - M

5 ney-miŧālī: ney-miŧāl M

- 5 Şimden girü sen bunda hemân eyle kararî
Ey kıoca Cesârî
Aḥbâbın ʿayân her taraf [u] eṭrâf hezâr lâf
Güş itme ḥilâfî

774

Ġazel Müseddes*

Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lâ tün / Fe ʿi lün

- 1 İtmezem nesne taleb ḥükm-i kaderden ğayrı
Kesdüm ümmîdümi ben nev^c-i beşerden ğâyırı
Ağlamaz kimse baña dîde-i terden ğayrı
Kalmadı tende mecâl âh eşerden ğayrı
Kim kıucar müy-miyânuñ o kemerden ğayrı
Kim öper leblerini sāğar-ı zerden ğayrı
- 2 Top-ı çevgân-ı kazâ toğruluben çünkü gele
Kangı kimse var anı kudret destiyle çele
Kalur elbetde her iş Ḥazreti Men-Lem-yezele
ʿÂlem ʿaşık dutalum sen gibi bir şüh güzele
Cânı yok deprede biñ yıl ki hevâsında yile
Zülfünüñ bir telini bād-ı seherden ğayrı

- 3 Ezelîden ideli bende de bu ʿaşk mekîn

5 eyle: ikrâr eyle M // ḥilâfî: ḥilâf lâf M

774 - C, - E, 134b M, 79b S (Derkenar)

* Ġazel Müseddes: - M

2b kangı: kangı S

2c Men: - S

2f telini: kıılımı M

İderüm şubḥ u mesā nāle vü figān āh u enīn
Derdüm olmaḫda ziyāde gezerüm zār [u] ḥazīn
İtmedüñ bezm-i vişālūñe dil [ü] cānı ḫarīn
Yalñuz ben mi ḫarīdāruñam ey Zühre-cebīn
Gün daḫı Müşterīdür saña ḫamerden ğayrı

- 4 Nice dil sevmeye zātuñ gibi ʿālī-nesebi
Sensüñ evlād-ı nebī hem çelebīsüñ çelebī
Bulamam mişlini gezsem de Şām [u] Ḥalebi
Añdurur laʿl-i lebüñ ʿaşıḫa bintü'l-inebi
Şīrin-elfāz [u] kelām beslediginüñ sebebi
Tütiye var mı ğidā şehd [ü] şekerden ğayrı
- 5 Hüsine ğurre olan yār-ı ḫabībe n'idelüm
Dāma şayd olmayan ol kebg-i şekībe n'idelüm
Baḫt-ı yār olmayıcaḫ merd-i ğarībe n'idelüm
Kılmadı derde devā çün o ḫabībe n'idelüm
Cām-ı lāʿl-i meyin içürdi raḫībe n'idelüm
Bize şunmadı felek ḫūn-ı cigerden ğayrı
- 6 Ey Cesārī olacaḫ her ne ki var oldı didi
Arayan maḫşadını cümle ḫamu buldı didi
Midḫat-ı vaşfum ile kevn [ü] mekān doldı didi
Söyle üftāde misüñ yoḫsa eyā n'oldı didi
Leb-i cānānı ğörüp diş biledüm ğüldi didi
Nesne yoḫ Mihrī saña itme kederden ğayrı

3a bende de : bende M
3b u: - S; vü: - S; u: - S
6e cānānı: cānānumı M

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Yol görindi baña cānum elvedā^c yā hū seni
Ġayrı bulmazsuñ mekānum elvedā^c yā hū seni
- 2 Bir zamān mā-beynümüzde iftirāk vāqı^c olur
Almayasuñ nām [u] şānum elvedā^c yā hū seni
- 3 Āhiret haqqın helāl it ben ġarīb üftādeye
Ey benüm rūḥ-ı revānum elvedā^c yā hū seni
- 4 Āb dānem ġayrı yirde olduġın fehm eyledüm
Ġalmadı şek [ü] gümānum elvedā^c yā hū seni
- 5 Çarḥ-ı devrān dost eḥibbādan beni kıldı cüdā
Āfet-i devr ü zamānum elvedā^c yā hū seni
- 6 İtme ḥāṭırdan ferāmūş bu Cesārī bendeñi
Ey benüm şāh-ı cihānum elvedā^c yā hū seni

775 - C, 32b E, 133a M, 80a S

* Ġazel: - E, - M

4 ġayrı: ġayru E; olduġın: olduġum E

776

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Nūr-veş berrāk olur cānā Edirne dilberi
Sāde-rū ablağ olur cānā Edirne dilberi
- 2 Göz ucuyla bir nigāḥ itdüklerin fehm eyleyüp
Mā'il-i ʿuşşāk olur cānā Edirne dilberi
- 3 İçlerinde gāyetā çok āfet-i devr ü zamān
Şöhreti āfāk olur cānā Edirne dilberi
- 4 Vuşlatuñ leylinde bīdār olmağ ister her biri
ʿĀlem-i ıtlāk olur cānā Edirne dilberi
- 5 Ey Cesārī eyle evşāfin lisān-ı ḥāl ile
Cāmī'ü'l-müştāk olur cānā Edirne dilberi

777

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

776 - C, 32b E, 133b M, 80a S

* Ġazel: - M

1 Bu gazelin redifli olan “olur cānā Edirne dilberi” ifadesi E nüshasında “olur cānā Ru’usun kızları” şeklinde imla edilmiştir.

2 fehm eyleyüp: hoş fehm ider E

3 gāyetā çok: baʿzı vardır E, gāyet çok M // şöhreti: şöhri E

777 - C, 20a E, 133b M, 80a S

* Ġazel: Divān E, - M

- 1 Başladum zār itmege ey vāh kırıldı bam teli
Sāzuma mızrāb ururken āh kırıldı bam teli
- 2 Girmez oldı hayf bu gūşuma şol dāvūd ses
Bir kazāya uğradı nāgāh kırıldı bam teli
- 3 Ğāşıka ol idi şevk ile ğazeller söyleden
Sözlerümde yok hilāf v' Allāh kırıldı bam teli
- 4 İşbu demde böyle ben zār-ı hazīn olduğuma
Olsun Ğālem ser-te-ser āgāh kırıldı bam teli
- 5 Vaşf-ı hüsni pür-kemālūñ nice takrīr ideyüm
Bir Cesārī bendeñem ey şāh kırıldı bam teli

778

Ğazel*

Fe Ği lā tün / Fe Ği lā tün / Fe Ği lā tün / Fe Ği lün

- 1 Hūblar seyrin idüp Ğaşk-ı Hudāyı sezeli
Bildüñ anı ki maħabbet ezeliñdür ezeli
- 2 Tıydu esrār süküt eyledi Ğirfān-ı cihān
Kaldı hayretde kelām söylemege degmez eli

2 hayf: hayf aña E; şol: - E // uğradı: uğradın E

3 v' Allāh: bi'llāh S

778 - C, - E, 133b M, 80a S

* Ğazel: - M

- 3 Sünbülün hāl-i perīşān[1] müşevveş oldı
Bāğda nergīs o mestāne-i çeşmin süzeli
- 4 Tāze dāğ yaqdı derūnumda benüm lāle-şıfat
Gül-i şad-ber[g] görünür ʿaynuma ʿİsī güzeli
- 5 Ey Cesārī n'ola nazm ile ğazel ʿarḥ itsem
Yādigār olmaya mı ʿāşıka şāʿir ğazeli

779

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Kūşe-i fakr içre tutdum bir maḳām-ı münzevī
Zulmet-ābād-ı fenādur baña dünyānuñ evi
- 2 Hālet-i ʿaşka giriftār olduğum taḥrīr idüp
Gāh ğazel ʿarḥ eylerüm gāhī kelām-ı meşnevī
- 3 Dilde bu rāz-ı nihānum söylemek ḥacet degül
Hep saña maʿlūmdur yā Rab derūn-ı muḥtevē
- 4 ʿAks-i devrān itdügiçün bī-vefādan ʿadd olur
Ben nice ḥoş vaşf idem āyā o ʿarḥ-ı kec-revi

4 lāle-şıfat: lāle-veş M

779 - C, - E, 134a M, 80a S

* Ġazel: - M

4 ḥoş vaşf idem: şerḥ eylerüm S

- 5 Bir tecellî şem^c-i dîdâr ^carz olur ^câşıklara
Bir celâlınden görünür ol cemâlûñ pertevi
- 6 Āsumān-ı hüsni-yāra her kaçan eyler nazār
Rā kaçından seyr ider dîdelerüm māh-ı nevi
- 7 İmdi ^caşk vādîlerinde özge āheng idelüm
Muṭribā çal bizlere nāz u niyāzdan peşrevi
- 8 Bād-ı āhum-veş kıllā^c-ı düşmene toprak sürer
Gör ne tozlar koparur bād-ı şabā ol reh-revi
- 9 Geçdüm ey dil hep kuyūdāt [u] ^calā'ıķden bu gün
Dîdeme çöpçe görünmez dağ-ı Tūr-ı Mûsevî
- 10 Kurb-ı Hākdur maķşadum dārāt-ı şāhı istemem
Virseler bir pula almam tāc [u] taht-ı Hüsrevi
- 11 Gör Halîlu'llāh-ı kudsî nice cezb itdi beni
Meskenüm oldu Cesārî şimdi deyr-ı ^cİsevî

780

Ġazel*

Fe ^ci lā tün / Fe ^ci lā tün / Fe ^ci lā tün / Fe ^ci lün

- 1 ^cĀlemi gārķa virür kōrķarum eşķüm cūyı

7 u : - S

780 - C, 18b E, 135a M, 80b S

* Ġazel: - M

- Bulmaz isem o sehī serv-i kıadd-i dil-cūyı
- 2 Bāğda sūnbūl açılmaz gelüp ol şūh-ı cihān
Çözmese şāne ile zūlf-i mu^canber-būyı
- 3 Sāyesin görse kaçır vahşet[i] ta^cbīr olmaz
Nice şayd eylesün ādem o gözi āhūyı
- 4 Tīr-veş toğru olur kām̄et-i h̄am-geştelerūñ
Çekseler sīneye bir kez o kemān-ebrūyı
- 5 Ey Cesārī bār virmez saña nah̄l-i ümmīd
Dökme bī-ḥāşıl olan yirlere āb-ı rūyı

781

Ġazel*

Meḥ^cū lū / Meḥā^cī lū / Meḥā^cī lū / Fa^cū lūn

- 1 ^cUşşāka yine nāz ile dilber yüze çıkdı
Bāzār-ı maḥabbetde o gevher yüze çıkdı
- 2 Tāb-ı nazār-ı ^caşık ile bezm-i çemende
Güller gibi şermende olup ter yüze çıkdı

1 ^cālemi: ^cālem E // kıadd-i dil-cūyı: kıadde cūyı E

2 çözmese: çözme E, M

3 sāyesin: sāyesini E; görse: görüp E

4 toğru: toğrı S; h̄am: -veş S// sīneye: sīne M

5 bār: yār E

781 62b C, 22b E, 135a M, 80b S

* Ġazel: - C, Kıalenderī E, - M

2 tāb: nāb S

- 3 Ğavvāş olup baħr-i hūnerde dil-i dānā
Āşār ile mānend-i şināver yūzeçıkdı
- 4 Taʿtīr-i dimāĝ-ı dil-i ʿāşık nefesinden
Daĝladı hemān zūlf-i muʿanber yūze çıkdı
- 5 Seyr eyle Cesārī eşer-i feyz-i bahārı
Haţ geldi ruħ-ı yāra çemenler yūze çıkdı

782

Ğazel*

Meḡ ʿū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Dest-i hevesüm turre-i tarrāra dolaşdı
Bir şāne gibi kākül-i dil-dāra dolaşdı
- 2 El şunmuş idüm ĝonca gülin dirmege ammā
Kurtılmadı ol dāmenümüz hāra dolaşdı
- 3 Bezminde o şāhuñ gice murĝ-ı dil-i zārum
Pervāne gibi şemʿa-i ruhsāra dolaşdı
- 4 Ser-tā-be-ka-dem āteş-i āhum ile yandı
Her kim ki varup kemlik ile yāra dolaşdı

3 hūnerde: hūnerden E
4 taʿtīr: taqtīr C; ʿāşık: şeydā M
5 geldi: - S
782 - C, 22b E, 135b M, 80b S
* Ğazel: Kālederī E, - M
1 kākül: kākül E
3 : 4 E
4 : 3 E

- 5 Olmadı müyesser irişe bāg-ı viŝāle
Hayfā ki Cesārī rehin āvāre dolaşdı

783

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ū lün

- 1 Hamd ola göñül zülf-i semen-sā yeñilendi
Ol hulķı güzel rüy-ı mücellā yeñilendi
- 2 Gülşende olan ŝevķümüze itme ta^caccüb
Dil bülbüline ol gül-i ra^cnā yeñilendi
- 3 Kendümi güzel sevmeden āsüde şanurdum
Gör hikmeti kim ^caŝķ ile sevdā yeñilendi
- 4 Egninde olan hul^cat-i zıbbāya baķılmaz
Ser-tā-be-ķadem serv-i dil-ārā yeñilendi
- 5 Zülmet-i şeb devr oldı sürür geldi Cesārī
Seyr eyle ki ol māh-ı şeb-ārā yeñilendi

5 rehin: reh E

783 - C, 22a E, 136a M, 80b S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

1 zülf: serv M, S // hulķı: hulķ E

2 ŝevķümüze: zevķümüze S

3 : - M; hikmeti: hikmet E

4 ser-tā-be-ķadem: ser-tā-ķadem M; dil-ārā: dil-ārāya M

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Beni gördükde gözün kıpdı civān şöyl'itdi
Hoş-temennālar idüp baña hemān şöyl' itdi
- 2 Didüm ey gözlerümüñ nūrı cemālūñ gördüm
Ķahķahā ile gülüp ibn-i filān şöyl'itdi
- 3 Seni bir kerre n'ola sīneme şarsam didüm
Eyledi hışm [u] ğazab āfet-i cān şöyl'itdi
- 4 Ben didüm ʿīd gelince saña cānum ķurbān
Bıçağın çekdi çıkardı o zamān şöyl'itdi
- 5 Kıyma gel ʿāşıkūñam ben diyü yalvardum aña
El ceb itdi virürüm işte bahāñ şöyl'itdi
- 6 Gerdeni būsesin almağa niyāz eyleyicek
Ķıldı iħsānı o dem rūħ-ı revān şöyl'itdi
- 7 Didüm aĝyār geliyor tuymasun esrārumuzı
Ey Cesārī didi hīç tıñma amān şöyl'itdi

784 - C, - E, 136a M, 80b S

* Ġazel: - M

5 ceb: ceyb S

6 iħsānı: iħsān S

7 geliyor: gelür M

785

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Geldi bezme diñlemekçün bunca yārān şāʿiri
Nazma āġāz eylesün bu demde meydān şāʿiri
- 2 Zevk kesb itsün hemīşe bunda erbāb-ı şafā
Söz ü sāzuñ vaqtidür ya qanı dīvān şāʿiri
- 3 Vāridāt[1] hep İlahīdür maqālī kāmīlūñ
Laqlaqa söyler gezermiş dilde nādān şāʿiri
- 4 Bī-vezin olan kelāmı kimseler gūş eylemez
Diñlenür olur ise ger vezn evzān şāʿiri
- 5 Āşikār olmuş hedāyā armaġanı her kesūñ
Nicedür görmek dilerler ögdül alan şāʿiri
- 6 Ey Cesārī şāʿirūñ tavrı edāsı bellüdür
Añlar elbet hoş bilür ehl-i suhan-dān şāʿiri

785 - C, - E, 134a M, 80b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

2 şāʿiri: enveri M

5 dilerler: diler M

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bu bāğ-ı bezm-gāh içre açıldı yāsemen topı
Tır istikbāle karşı bir ayak serv-i semen topı
- 2 Geçen sultān-ı nevrūzdan o şāh-ı gül-ʿizār için
İhāta eyledi ʿasker mişālinde çemen topı
- 3 Şabā luṭf eyle ol zūlf-i nigārı bize ʿarż itme
Dimāğ-ı ʿāşıkı kıldı muʿatṭar feslegen topı
- 4 İki dāmen miyānında balābāndan hāzer eyle
Şikār almak murādıyla ṭolanur çok zağan topı
- 5 Çün anuñla cihān şāʿirleri hep iftiḥār eyler
Baña dünyā mālın virseñ saña virmem rehen topı
- 6 Cesārī vaşf olunmaz kemāl [ü] maʿrifet birle
Edā itmek degül mümkün ne sen topı ne ben topı

786 - C, 18b E, 135b M, 80b S (Derkenar)

* Gazel: Semāʿī E, - M

2 gül-ʿizār için: gül-ʿizārı için E // mişālinde: mişālinden E

3 ol: o M

4 murādıyla: murād eyler E

5 rehen: Kelimenin doğrusu “ödül” anlamına gelen “rehn” olmakla beraber vezin gereği bu şekilde okunmuştur.

787

Ġazel*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Görmez olduġ ʿaceb ol Hüsrev-i Hākān anı
Dilde yād eylemez oldu Őeh-i hūbān beni
- 2 Bir nefes ʿārif olan dehrde ġamsız olmaz
Bu ne hikmet ki meserret ola nādān [u] denī
- 3 EŞer-i ʿaŐ ile havfum budur ey āfet-i cān
Yaa pervāne-Şifat Őemʿ-i Şeb-istān teni
- 4 Tārz[1] eṭvār-ı müsellemdür o Őūhuñ ey dil
add-i mevzūnına lāyık düze ʿirfān fenni
- 5 Bir ġazel söyle Cesārī ola mühmel-Őanʿat
Fehm ide ehl-i maʿārif olan insān seni

788

Ġazel*

Meṭ ʿū lū / Meṭā ʿī lū / Meṭā ʿī lū / Fa ʿū lūn

787 - C, 22a E, 136a M, 81a S

* Ġazel: Ġazel Őifāt-ı Mühmel E, - M

1 hākān: hākāmı S, hākāna M // beni: anı S

4 Őūhuñ: yārın E

788 - C, - E, 136b M, 81a S

* Ġazel: - M

- 1 Halk içre ʿacebdür bu ki raġbet güle düşdi
Gülşende yine nāle vü zār bülbüle düşdi
- 2 Erbāb-ı şafā kaldı kamu hayret içinde
ʿAşkuñ ile ʿālemlere hep ġulgüle düşdi
- 3 Zülfüñi senüñ vaqt-i seher şāne tararken
ʿAnber getirüp bād-ı şabā kāküle düşdi
- 4 Ey ruhları gül-çīnüm ʿaraġlandı cemālüñ
Ya n’oldı ki şebnem gibi ter sünbüle düşdi
- 5 Pür eyle getür sāġar[1] sākī kerem eyle
Laʿl-i leb-i dilberle Cesārī müle düşdi

789

Ġazel*

Meḡ ʿū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Meclisde yine sāġar-ı rindān yeñilendi
Devr itdi ġadeġ şevġ ile seyrān yeñilendi
- 2 Gel bezme ki ʿişretde ġuşūr yoġdur efendüm
Nüş eyle hemān bādeyi devrān yeñilendi

4 ki: - M

789 - C, 22b E, 136b M, 81a S

* Ġazel: Ġalenderī E, - M

- 3 Muṭrīb çalıyor nāy u kemān def ile k̄ānūn
Her ʔarʔa nev-īcād ǧazel-h̄ʔān yeñilendi
- 4 ʕUṣṣāk-ı cihān kesb-i şafā z̄evke düşüpdür
Bu keyf-i şafā h̄āl ile yārān yeñilendi
- 5 ʕAşkuñla şürüʕ eylediler nazm-ı şīʕāra
Her vech ile bu defter-i dīvān yeñilendi
- 6 Destūr ile itsün hünerin her kişi icrā
Merdān-ı suḥan-dāna bu meydān yeñilendi
- 7 Ezān-ı Muḥammed oqınur dilde Cesārī
Ḥamd eyleyelüm pertev-i īmān yeñilendi

790

Ǧazel*

Meḥ ʕū lü / Me fā ʕī lü / Me fā ʕī lü / Fa ʕū lün

- 1 Ey dil ʕaceb ol hūblara rāciḥ nice oldı
İklīm-i ḥasen şāhib-i fāṭiḥ nice oldı
- 2 Çoqdan berü bu dīdelerüm görmedi anı

4 şafā: hevā E

5 şīʕāra: eşʕāra M

6 meydān: meydāna E

790 - C, 32a E, 137a M, 81a S

* Ǧazel: Ǧalenderī E, - M

1 ey dil ʕaceb ol: o dil göremem E

Mürşîdüm olan pîrüm o nâşih nice oldı

- 3 Hâk rāhına sālîklere tedbîr kııurdu
Anuñla görilmişdi meşālih nice oldı
- 4 Şeb-tā-be-seher ʿālemi eyler idi tenvîr
Ol mäh-ı cemāl hüsñ ile lâyh nice oldı
- 5 Biñ şiveyi bir demde ider idi Cesārî
Maḥbûb [u] cihān-bānum o Şālih nice oldı

791

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿî lü / Me fā ʿî lü / Fa ʿū lün

- 1 Ey bād-ı şabā söyle dil-ārā büyümiş mi
Ol tâze tıfıl hûb u zîbā büyümiş mi
- 2 Nev-reste idi ḥayli zamān görmedüm anı
Āyā nice oldı güzelüm hā büyümiş mi
- 3 Günden güne artmaḳda idi hüsñ-i cemālî
İrmiş mi kemāle meh-i garrā büyümiş mi

2 berü bu dîdelerüm görmedi anı: beri itmez baña ol pend naşîḥat E // pîrüm o: vāʿiz E; nice: - M

3 sālîklere: sālîklige E; kııurdu: ider idi E // görilmişdi: görükmişdi M

4 ol mäh-ı cemāl: o mäh-liḳā M, S

5 idi: baña E

791 - C, Cöñk 96, 18b E, 137a M, 81a S

* Ġazel: Ķalenderî Cöñk 96, E, - M

1 hûb u: ruḥları Cöñk 96, duḥter E;

büyümiş mi: büyümişdi M (Bu kelime M nüshasında gazelin tamamında “büyümüşdi” şeklindedir.)

2 āyā: ya Cöñk 96; hā: ya Cöñk 96, E

- 4 Kadd çekdügini fehm iderüz bâğ-ı cihānda
Şad-ḥurde ḥırām serv-i semen-sā büyümuş mi
- 5 Ğaşıklar anuñ vaşfin idüp dilde Cesārī
Ğaşk ile cihān ḥalkına ğavġā büyümuş mi

792

Ğazel*

Fā Ği lā tün / Fā Ği lā tün / Fā Ği lā tün / Fā Ği lün

- 1 Bir zamān ey dostum şāḥib-maĞaş itdüñ beni
Bir zamān zulumñ ile çok cān-ḥırāş itdüñ beni
- 2 Bir zamān berberligi başumda taĞlīm eyleyüp
Bir zamān dükkān-ı Ğaşk içre tırāş itdüñ beni
- 3 Bir zamān ser-keşlik eylerdüm cihānda dilberā
Bir zamān emrũñe rām idüp yavāş itdüñ beni
- 4 Bir zamān mişl-i ḥamā'il gizler idüm sırları
Bir zamān sevdüm seni bu ḥalka fāş itdüñ beni

4 kadd: hū Cönk 96

5 vaşfin: vaşfin S; idüp: ider Cönk 96; dilde: velvele E // ğavġā: ğavġā Cönk 96
792 - C, 20a E, 135b M, 81a S (Derkenar)

* Ğazel: Dīvān E, - M

1 çok: çün E; itdüñ: itdi M

2 itdüñ: itdi M

- 5 Bir zamān ḥasret çeküp beñzüm şarardı gül gibi
Bir zamān hoş-reng virüp mişl-i kumāş itdüñ beni
- 6 Bir zamān geşt [ü] güzār eyler idüm bu ʿālemi
Bir zamān ğam-ḥānede sentebaş itdüñ beni
- 7 Bir zamān ʿAşık Cesārī söyler idi hoş ğazel
Bir zamān bu ʿarşada ğāfil mebāş itdüñ beni

793

Ġazel Ġüfte-i Cesārī*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Zemherī girdi be-ġāyetle şedīd oldı şitā
Şu k̄apuyı k̄apamalı mı k̄apamamalı mı
Hele sen toġru sözi luḫ k̄ilup söyle baña
Şu k̄apuyı k̄apamalı mı k̄apamamalı mı
- 2 Elzem olur mı ʿaceb geşt [ü] güzār eylemege
Bāde yoġ mı bize ya defʿ-i ḥumār eylemege
İkimüz gizlüce tenhāda k̄arār eylemege
Şu k̄apuyı k̄apamalı mı k̄apamamalı mı

5 mişl-i: rengīn E; beni: - M

7 idi: idüm E

793 - C, 20a E, 137a M, 81a S (Derkenar)

* Ġazel Ġüfte-i Cesārī: Ġazel E, - M

1b k̄apamalı mı: k̄apamamalı mı S

1c hele sen: sen hele E; toġru: toġrı E, S; sözi: sözin S

2b defʿ: dāfiʿ M

2c eylemege: eylemek M

- 3 Bu kelāmı dilüme vird için ehven buldum
Kimse öğretmedi anı arayup ben buldum
Dil dolaşdurmağa işte saña hoş-fen buldum
Şu kapuyı kapamalı mı kapamamalı mı
- 4 Ne gerek içerüye taşra çıkup sen gezesün
Gizlü âşkâre olan sırları cümle sezesün
Bir usûl ile tutup çeksem olur mı rezesin
Şu kapuyı kapamalı mı kapamamalı mı
- 5 İstirâhatlik için dilde kederler kıomayup
Hâneyi gözleyelüm şahş[1] fenâ er kıomayup
Ey Cesâri hiç aslâ aralık yer kıomayup
Şu kapuyı kapamalı mı kapamamalı mı

794

Ġazel*

Mef 'u lü / Me fâ 'i lü / Me fâ 'i lü / Fa 'u lün

- 1 Eyyâm-ı bahâr oldı bu dem güller açıldı
Gülşende figân itmege bülbüller açıldı
- 2 Egnine yeşil giydi kamu serv ü semenler
Zeyn oldı cihân bâğ[1] kıaranfiller açıldı

794 - C, 22b E, 137b M, 81b S

* Ġazel: Kıalenderi E, - M

1 oldı: irdi E

- 3 Seyrāna gelürsün diyü ey kākül-i şeb-bū
Yollarda benefşe ile sünbüller açıldı
- 4 Bir hāl ile aldık haberi bād-ı şabādan
Esrār-ı dehānuñdaki müşkiller açıldı
- 5 Keşf oldı Cesāriye senüñ dildeki zāruñ
Bağ nazmuma gör kim ne tefā'üller açıldı

795

Gazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Ey efendüm Hakk saña virmiş kemāl-i devleti
Cümleten bu 'ālem eyler fazluña hoş rağbeti
- 2 Mā-ḥaşal medhüñ idersem müsteḥakdur dā'imā
Sen gibi bir luṭf[1] çok hem-yāra kıldum minneti
- 3 Hakk olunmak lāzım ol aḡyār fenn-i lu'ḅ ile
Yok olsun varlığı çeksün melāmet firḳati
- 4 Hüsni-yarı seyr idelden yandum 'aşkuñ nārına
Şad-hezār ol anda gördüm luṭf-ı bī-ḥad ḥāleti

3 kākül: kāhkül E

4 dehānuñdaki: dehānuñ E

5 nazmuma gör kim: imdi kitāba E

795 - C, - E, 137b M, 81b S

* Gazel: - M

1 cümleten: cümle M

2 müsteḥakdur: müstaḥsendür M

3 yok: yoğ S

- 5 Yā Cesārī var mı şimdi nās içinde sen gibi
Eyleyen şol meyl-i dilber ya da iden nisbeti

796

Ġazel*

Meᶜ ū lü / Me fā ᶜ ī lü / Me fā ᶜ ī lü / Fa ᶜ ū lün

- 1 Laᶜ lüñ şanemā bādesi aḥmerlediler mi
Nuḳl-i leb-i bādām[1] muḳaşşerlediler mi
- 2 Şīrīn o kelāmuñda senüñ var ḥalāvet
Ey tütī -i āgāz anı şekkerlediler mi
- 3 Taᶜ ṭīr-i dimāg eyledi ḥoş-bū dü zülfüñ
Kāküllerüñi müşg ile ᶜ anberlediler mi
- 4 Zeyn itmiş ᶜ aceb ḥāl-i siyeh ḥüsn-i cemālüñ
Erbāb-ı maḥabbet anı cevherlediler mi
- 5 Çok nazm senüñ vaşfuña yazmışdı Cesārī
ᶜ Āşıqlar anı şu gibi ezberlediler mi

5 ya da: yā M
796 - C, - E, 137b M, 81b S
* Ġazel: - M

797

Ġazel*

Mef^ˆ ū lü / Me fā^ˆ ˆı lü / Me fā^ˆ ˆı lü / Fa^ˆ ū lün

- 1 Rūyuñda ħaṭ [u] ħālūñi cevherlediler mi
Dendānla çekilmez anı egserlediler mi
- 2 Ser-mūy tırāş eylemiş ol berber-i mümtāz
Āyīne-i ruḥsāruñı enverlediler mi
- 3 Cānānadur ol nuṭḡ-ı şīrīn baḥş-ı ḥalāvet
Dilde sözüñi şehd ile şekkerlediler mi
- 4 Dīdem ki saña nāzır olur mest ola elbet
La^ˆl-i lebūñi bāde-i aḥmerlediler mi
- 5 Evşāfuñı hep dilde beyān itdi Cesārī
Bilmem anı ħalk oqıyup ezberlediler mi

798

Ġazel*

Mef^ˆ ū lü / Me fā^ˆ ˆı lü / Me fā^ˆ ˆı lü / Fa^ˆ ū lün

- 1 Var mı ħaberūñ ey dil-i dānā neler oldı

797 - C, - E, 138a M, 81b S

* Ġazel: - M

798 63a C, - E, 138a M, 81b S

* Ġazel: - C, - M

Maḥbūblar ile tek [ü] tenhā neler oldu

- 2 ʿĀşık ile maʿşūka bu gün virdi şafā el
Hep buldı yirin vaʿde-i ferdā neler oldu
- 3 Meclis kurulup ʿiṣ u nūş eyledi ʿālem
Devr itdi o dem sāgar-ı şaḥbā neler oldu
- 4 Germiyyet ile şevke gelüp velvele kopardı
Gāh sāz gehī söz ile ammā neler oldu
- 5 Pervāne-şifat ʿaşk ile gör yandı Cesārī
Ey şemʿ-i şeb-ārā dimedūñ ya neler oldu

799

Ġazel*

Meḥ ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Tūfān-ı belā çökdi bu dört yanımı aldı
Bir kara bulut dīde-i seyrānumı aldı
- 2 Nāgāh önüme çıkdı felek mişl-i ḥarāmī
Zabt itdi yolum ʿaşk yüki kervānumı aldı

3 u: - C // devr itdi: düzildi C

4 gāh sāz gehī: geh sāz ile gāh C

5 pervāne-şifat: pervāne M, S

799 - C, - E, 138a M, 82a S

* Ġazel: - M

- 3 Hāyfā ki kesildi bu benüm tāb [u] tūvānum
Pīrlık yine bu tākāt [u] dermānumı aldı
- 4 Bir ğamzesi neşter güzele hoş-nazar itdüm
Emān zamān virmedi bu kıanımı aldı
- 5 Şekvā ideyüm ben kime bu hāli Cesārī
Ol rūh-ı revān tendeki bu cānumı aldı

800

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ċī lü / Meḡ ā ċī lü / Fa ċ ū lün

- 1 Ağyār şakın yanuña ifsāda dolaşdı
Maķşūd budur fitne-i icāda dolaşdı
- 2 Seyr eyledüm ol şūfi alnın yire çarpdı
Zann eyledüm ayağına seccāde dolaşdı
- 3 Tahşīl-i neşāt itmek ile ċişret-i demde
Bir tuhfe ğazel hāḡır-ı nā-şāda dolaşdı
- 4 Cānā göre ol pīr-i muġan dest-i keremle
Baḡş eyledi bir sāġar-ı pūr-bāde dolaşdı

5 hāli: hāl S // cānumı: cān M

800 62a C, - E, 138b M, 82a S

* Ġazel: - C, - M

1 icāda: icād S

2 alnın: elüñ M; çarpdı: urmuş C // eyledüm: eylerüm C

3 bir: bu C

4 keremle: keremden C // pūr: bir M

- 5 Erbāb-ı maḥabbetden olam diyü Cesārī
Bu ḥān-ḳah-ı ʿaşkı çok üftāde dolaşdı

801

Ġazel*

Meḳ ʿū lü / Meḳā ʿī lü / Meḳā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Meyl itdi göñül bir gözi sehḥāreye şimdi
Döndüm yine şol ʿaşk ile āvāreye şimdi
- 2 Sīnemde nişān eyledi ol nāvek-i ğamzeñ
Bir tāze zaḥım açdı bu dem yāreye şimdi
- 3 Raḥm eylemedi ḥālūme Loḳmān ṭabībüm
Kim ide devā bu ten-i bīmāreye şimdi
- 4 Hicrānda ḳalup dīdelerüm yaş döker oldı
Beñzerse dü çeşmüm n'ola fevvāreye şimdi
- 5 Ḳaldurđı maḥabbet eşerin ʿāşık-ı zārdan
Ağyār [u] raḳīb girdi dilā araya şimdi
- 6 Şekvāyı felekden niçün itmez bu Cesārī
Muḥtāc düşürdi anı bir pāreye şimdi

5 olam: olan S // ʿaşkı: ʿaşk C

801 - C, - E, 138b M, 82a S

* Ġazel: - M

2 nāvek: nāzik M

6 anı: - M

802

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Senüñ-veş kimseler rūḥ-ı muşavver olmadı gitdi
Vişālüñ ʿāşık-ı yāra muḳadder olmadı gitdi
- 2 ʿAdū-yı nā-sezālarla idersüñ dā'imā ülfet
Bizümle hem-nişin olmaḳ müyesser olmadı gitdi
- 3 Yazıldı itdügüñ cevır [ü] cefā dīvān-ı defterde
Niçün dirsüñ benüm vaşfum muḳarrer olmadı gitdi
- 4 Livā-i āḥ çekdüm ben cihān paşası-veş ammā
Baña manşüb-ı ʿaşḳuñ hīç muḳarrer olmadı gitdi
- 5 Cesārī leşker-i ğam ile çok ceng [ü] cidāl itdi
Kırup düşmenlerin manşūr muzaffer olmadı gitdi

803

Ġazel*

Me f ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

802 - C, - E, 138b M, 82a S

* Ġazel: - M

1 yāra: cāna M

803 - C, 33a E, 139a M, 82a S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

- 1 Bir t̄aze t̄ıfıl c̄ān baña k̄üsmişdi barışdı
Luřf eyledi c̄ānān baña k̄üsmişdi barışdı
- 2 Hicrāna d̄üřürmeklige sa^cy itdi ^cadū l̄ik
Ol řuĥ-ı cihān-bān baña k̄üsmişdi barışdı
- 3 Ğam ile kapanmıř idi mir'āt[ı] bu řalbūm
T̄ūtī-i ĥoř-elĥān baña k̄üsmiřdi barıřdı
- 4 Açıldı biraz řoĥbet-i ĥoř oldu mülezziz
Ol la^cl-i şeker-kān baña k̄üsmişdi barışdı
- 5 Āyā nice ben olmayayum řād u ĥürrem
Maĥbūb-ı suĥan-dān baña k̄üsmiřdi barıřdı
- 6 ^cĀlem gözüme řarañu olmişdı Cesārī
Ĥürřīd-i dıraĥřān baña k̄üsmişdi barışdı

804

Ğazel*

Fā ^ci lā t̄ün / Fā ^ci lā t̄ün / Fā ^ci lā t̄ün / Fā ^ci l̄ün

- 1 Yār r̄üyın z̄inet idüp enveri peydāladı

1 bir t̄aze t̄ıfıl c̄ān: Aĥmed ola yār E // c̄ānān: tekrār E, cihān-bān M

2 ^cadū l̄ik: ^cadūlık M // cihān-bān: dilā zār E, c̄ānān M

3 Ğam ile kapanmıř idi mir'āt bu řalbūm: kapanmıř idi Ğam ile āyīne-i baĥtum E // t̄ūtī-i ĥoř-elĥān: ol t̄ūtī-i Ğüftār E

4 biraz: pazar E; mülezziz: mülezzak E // ol: o M, S; -kān: - bār E

5 : - E

6 ĥürřīd-i dıraĥřān: ol maşla^cu'l-envār E

804 - C, - E, 139a M, 82b S

* Ğazel: - M

- Ol metā^c-ı hüsne çok müşterī peydāladı
- 2 ‘Ārızın mir’āt-veş şafvet-nümā gösterdi hoş
Nokta-i hāl-i siyehden cevheri peydāladı
- 3 La^cl-i yāķūtın görüp ol cām-ı mīnādan şarāb
Zāt[1] ebyazken o reng-i aķmeri peydāladı
- 4 Bir kaç gündür görünmez dīdeme ol meh-liķā
İnzivāda ķaldı bir tenhā yeri peydāladı
- 5 Bu Cesārī sūre-i seb^ca’l-meşānīden okur
Sırr-ı ما اوحى da dil bir defteri peydāladı

805

Ġazel*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Benüm bir tāze meh-rū eski derdüm tāzelendürdi
Ne rāhatdum o server eski derdüm tāzelendürdi
- 2 Hırām-ı nāzenīn izhār idüp ‘arz eyledi kendin
Gör ol ķadd-i şanavber eski derdüm tāzelendürdi

5 ما اوحى: Necm 53 / 10, me’āl: “(Allah’ın) kuluna vahy ettiğini vahy etti.”

805 - C, 32a E, 139a M, 82b S

* Ġazel: Semā^cī E, - M

1 meh-rū: dilber E

2 idüp: iderek E, S

- 3 Kırā'at eyledi geldi yürüdi pīşe-gāhumda
Kitāb-ı ʿaşk[1] ezber eski derdüm tazelendürdi
- 4 Maḳām-ı Püselikden Püselik Şehnāz gösterdi
Kıllup faşlın Muḫayyer eski derdüm tazelendürdi
- 5 Cesārī fāmumı bülbül mişāli kıldı güyende
Benüm bir verd-i aḫmer eski derdüm tazelendürdi

806

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Leb-i cām-ı muşaffādan şunar mey-nāb Urusçuḳlı
İder maḫmūr iken mest-i dilüm bī-tāb Urusçuḳlı
- 2 Dem-i ʿişretde taḫşīl-i neşāt olsun diyü her dem
Kıllur iʿzāz [u] ḫoş-ikrām bilür ādāb Urusçuḳlı
- 3 O Rusçuḳ dilberi serv-i semen hep ḳadd-i bālādur
Zamānı ile sevdüm ben de bir meh-tāb Urusçuḳlı
- 4 Göñül bir nāzenīn ister te'ehhül eylemek ḳaşdum
Baña yā Rāb naşīb eyle ʿıyāl enşāb Urusçuḳlı

3 geldi: gitdi M; pīşe-gāhumda: pīşe-gāhından E

4 faşlın: fażluñ M, fażlın S

806 - C, 32a E, 139b M, 82b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 mest: - M

3 zamānı: zamān M

4 eylemek: istemek E // enşāb: evlād S

- 5 Seçilmez cism [ü] endāmı bürüncek pīrehenlerden
Harīr [ü] sündüs istebrak giyer eşvāb Urusçuqlı
- 6 Tarīkat ehlidür anuñ kamusı şūh-meşrebdür
Gelürler bezm-i ʿuşşāka olur aḥbāb Urusçuqlı
- 7 Cesārī münşeʿāt-ı tabʿuma ʿālem pesend eyler
Baña öğretti nazm ile hezār elkāb Urusçuqlı

807

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 ʿAceb ey şūh-ı müşteşnā saña bir çatmak olmaz mı
Firāş içre tek ü tenhā ikimüz yatmak olmaz mı
- 2 Temāşā eyleyüp ol nahl-i kaddūñ mīve-dārından
Şulu şeftālülerden ḥāşılı bir datmak olmaz mı
- 3 Tenaʿum eyler idüm şofra vü ḥān-ı vişālūñden
ʿAkīde şekkerin müşg-i gül-āba katmak olmaz mı

5 : - M

6 tarīkat ehlidür anuñ: seçilmez cism-i endāmı M // bezm-i ʿuşşāka: bezm içre ʿuşşāka E

7 ʿālem: cümle S

807 - C, 20a E, 139b M, 82b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 müşteşnā: mümtāzum E // ü: - E, S

2 kaddūñ: kadd E; mīve-dārından: mīve-dārında S

3 müşg: misk E; olmaz mı - M

- 4 O rāzı dilde pinhān eyleyüp gāhī teşevvuqla
Gelüp ba^çzen ehibbā içre tafrā şatmaq olmaz mı
- 5 Cesārīyle olup cānā hemīşe zevke müstağrak
Gam [u] ālāmı bu dilden derūndan atmaq olmaz mı

808

Ġazel*

Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lā tūn / Fā^ç i lūn

- 1 Bezm-gāha n'oldı bugün nev-civānum gelmedi
Va^çdine hulf itdi gör ol mihrībānum gelmedi
- 2 Ben anuñ evşāfını zıkr eyler iken ^çāleme
Nuḡkumı gūş itmege bu dem o cānum gelmedi
- 3 Ḥasret-i firḡat ile bu cismümi cānsız ḡodı
N'oldı bā^ç iş şol benüm rūḡ-ı revānum gelmedi
- 4 Añlasam aḡyār aña māni^ç olupdur işbu dem
Anuñ içün āfet-i devr ü zamānum gelmedi
- 5 Ey Cesārī kimler ile olayum şoḡbet-nişīn
Yanuma şīrīn-zebānum nükte-dānum gelmedi

5 ālāmı: ālām E, M; dilden: dilde M; atmaq: artmaq M

808 - C, - E, 139b M, 82b S

* Ġazel: - M

1 gelmedi: geldi M // ol: - M

5 şīrīn-zebānum: şīrīn-zebān M

809

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ė lü / Meḡā ė lü / Fa ū lün

- 1 Cānān baña bir vech ile yār olmadı gitdi
Bir murġ-ı hümādur ki ŗikār olmadı gitdi
- 2 Deryā-yı ġamum ġün-be-ġün artmaġdadur ey dil
Emvācda teskīn [ü] ġarār olmadı gitdi
- 3 Öldürse gerekdür beni tīr-i nigehiyle
Yok zaġma ŗabīb yāra tımār olmadı gitdi
- 4 Ġāyetle tülekdür baġışumdan alınur yār
Hiç ŗayd [u] ŗikār büse kenār olmadı gitdi
- 5 Hızmetde ġuŗūr itmedi ol ŗāha Cesārī
Dil bendesine luḡ-ı medār olmadı gitdi

810

Ġazel*

Meḡā ė lün / Meḡā ė lün / Meḡā ė lün / Meḡā ė lün

- 1 Raġīb-i nā-sezā baŗ ġaldurup fītne ayaklandı

809 - C, - E, 140a M, 83a S

* Ġazel: - M

4 tülekdür: ġuluñdur M

810 63b C, - E, 140a M, 83a S

* Ġazel: - M

- Görün anı bu bezm içre yayup ağzın çanağlandı
- 2 Murād[1] mā hüve'l-maḫşūd dā'im şūr [u] gavğadur
Kilāb-āsā anuñçündür gelüp bunda yalağlandı
- 3 Ḥasūd ağıyār-ı bed-kāruñ kör olsun gözleri çıksun
Gelüpdür hāne-i ʿuṣṣāka yār maḫfice şağlandı
- 4 Bu şeb rü'yā degül taḫḫīk felekde meh-liḳā dilber
Çekildi hāle-veş āgūşa bir hoşça kucağlandı
- 5 Dağıldı serde bu ʿaqlum perīşān gönlüme nisbet
Cesārī ṭurra-i perçem yine şalkım saçağlandı

811

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Teferrüc-gāha ʿazm idüp kaçan serv-i semen çıkdı
Anuñ ardınca gül lāle şaḳāyık yāsemen çıkdı
- 2 Şükūfāt-ı cihān alayını hep bağladı bir bir
Benefşe sünbül [ü] nergis karanfil nesteren çıkdı

3 yār maḫfice: māḫfī yāri C, maḫfī yār M

811 63a C, 19a E, 140a M, 83a S

* Ġazel: - C, Semāʿī E, - M

1 teferrüc-gāha: teferrüc-gāhi E, teferrüc-gāh S; idüp: itdüm C

2 bir bir: kat kat C, şaf şaf E, yir yir S

- 3 ʿAlem-āsā çekildi tuğ-ı şāhī pīşe-gāhından
Çemen ʿaskerleriyle seyre ol vechü'l-ḥasen çıkdı
- 4 Yeşil seccādeler ile döşendi cümle şahrālar
Eḥibbā zevk-i şoḥbet itmege sağ [u] esen çıkdı
- 5 Hevālar muʿtedildür ya niçün kesb-i şafā olmaz
Maḳām-ı Dil-keş-ārāya dilā ehl-i suḥan çıkdı
- 6 Şular tuğyān idüp aqdı revān rāh-ı güzer-gāha
Maḥabbet baḥr[i] aşdāfında bir dürr-i ʿAden çıkdı
- 7 N'ola gūş eyler iseñ ʿandelībūñ nağme-i zārın
Bahāruñ mevsimi irişdi gülşenden zağan çıkdı
- 8 Ḥudānuñ birliğin izḥār için āşār gösterdi
Şehādet parmağın ḳaldurdu bālāya çemen çıkdı
- 9 Ḥabībūñ ḥāk-i pāyine yüzün sürmekdi maḳşūdı
Diyārından ʿazīmet eyleyüp Veysel Ḳaren çıkdı
- 10 Cesārī ʿaşḳ [u] sevdādur mekāndan lā-mekān olmaḳ
Seni bir kimse şormaz bāğ-ı dehre ya neden çıkdı

812

3 pīşe-gāhından: pīşe-gāhında C, M, S // ʿaskerleriyle: ʿaskerlerüñ M

6 baḥr: baḥrinüñ M; ʿAden: güher S

7 ʿandelībūñ: bülbülānuñ C // gülşenden: gülşende C

8 : - M; ḳaldurdu: ḳaldı C

9 sürmekdi: sürmek E

10 sevdādur: sevdāyadur E

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 ʿAceb şayyād olurdum gölde ördek kızum olsaydı
Gezerdüm Akdeñiz yalıların tombazum olsaydı
- 2 Ticāret vaktini fevt itmeyüp fırsatı gözlerdüm
Baña alış viriş kesb-i şafā ger lāzım olsaydı
- 3 Şitā vaktinde tavşan avlamak kâbil olur idi
Küheylān at ile yügrük kınalı tazım olsaydı
- 4 Şunaydı sāgar[1] sākī mükeyyif bāde-nüş ile
Ururdum naʿrayı pey pey bülend-āvāzum olsaydı
- 5 Raķībūñ kellesin ġalṭān iderdüm seyf-i kâṭıʿla
Şecāʿat itmege ger kuvvet-i zūr bāzum olsaydı
- 6 Köroġlu gibi nāmum söylenürdi ʿālem [ü] dehre
Yanumca bir levendāne edā ʿAyvāzum olsaydı
- 7 Görürdi maʿrifet ʿarż eylemek nice olur yārān
Dilümde tāze eşʿār kolumda sāzum olsaydı

812 - C, 22a E, 140b M, 83a S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

2 vaktini: vakti M; fırsatı: fırsatın E, fırsatını M

3 yügrük: yürek M

4 sāgar: bāde S

6 ʿālem [ü] dehre: halk-ı ʿālemde E // yanumca: yanınca E

7 sāzum: bāzum M, S

- 8 Murād üzre felekden kām alurdum dār-ı dünyāda
Benüm şāhin baķışlı bir hümā-pervāzum olsaydı
- 9 İderdüm bir nuṭuķ ile nice biñ mürde dil ihyā
Cihānda ger Mesīh-āsā dem-i i'cāzum olsaydı
- 10 Cesārī özge bir dīvān-ı nazm inşā ider idüm
Edāyī hem Lezīzī-veş iki üstādum olsaydı

813

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Bu dil kendüye lāzım maşraf [u] īrād bilmez mi
İdāre neyle olur 'ādet-i mu'tād bilmez mi
- 2 Neden bīgāne zānn itdūñ bu bezm içre beni cānā
Kişi gördügi demde āşinā vü yād bilmez mi
- 3 Tūtalum kim idüğüñ sen baña bildürmek istersüñ
Görince ḥalk arasında baba evlād bilmez mi
- 4 Kerāmetden degül ḥālī olanlar mürşid-i kāmil
Ḥaķīkat ehl[i] sālīk-i ķābil-i irşād bilmez mi

9 dil ihyā: dili ihyā S, ihyā iderdüm M // cihānda: cihānuñ M

813 - C, - E, 140b M, 83b S

* Ġazel: - M

2 zānn: ķalb M

- 5 Cesārī nazmını gūş eyleyince ʿarşa-gāh içre
İder mi haqqūñ inkār şāʿir ol üstād bilmez mi

814

Gazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Nice vaşf eylemez ʿāşık olanlar yār u cānānı
Fedā kılmış iken rāhında anlar baş ile cānı
- 2 Nice şabr eyleyüp āh itmesünler iftirāk ile
Çekerken ʿāşık-ı üftādeler ol derd-i hicrānı
- 3 Eyā zāhid neden sen dahl idersün ʿāşık-ı zārı
Meger münkir mi olduñ yok mıdur ya ʿaşk-ı Rabbānī
- 4 Murād-ı mā hüve'l-mağşūdına irmiş bulunmaz mı
Gözüm nūrı ya sen hālī mi şanduñ işbu meydānı
- 5 Gezer meydān-ı ʿaşk içre ne erler var ne cānlar var
Anı sen görebilmezsun tehī zann itme merdānı

5 ol: - S

814 60a C, - E, 141a M, 83b S

* Gazel: - C, - M

1 eylemez: eylemez mi M

2 eyleyüp: itmeyüp C; itmesünler: eylemezler C

3 neden sen: nedür sende M; ʿāşık-ı zārı: ʿāşıkı her dem C

4 gözüm nūrı ya: ʿazizüm böyle C; işbu: ya bu C

5 görebilmezsun tehī zann itme merdānı : böyle bilmezsun görimezsün sen o yārı C

- 6 Cesārī mest-i ʿaşk oldu sözün saçma kara söyler
Lisānından ne söylerse tamāma tutmañuz anı

815

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Mücerred bu zen-i dehre ʿalāk ister gönül şimdi
Müzekker tıfl-ı nev-res bir uşāk ister gönül şimdi
- 2 Egerçi ʿālemüñ maqşūdını tefhīm ider ammā
Murādı üzre penbe bir yatağ ister gönül şimdi
- 3 Aña biz himmet-i ʿālī idüp dāra sezā gördük
Kemend-i perçem-i pür-çin duzağ ister gönül şimdi
- 4 Levendāne gezer dā'im yürür bu şehir-i Benderde
Miyāna tağmağa piştov bıçağ ister gönül şimdi
- 5 O şūh-ı nev-resüñ vaşlına irmek cānına minnet
Anı şayd itmege tenhā şoğak ister gönül şimdi
- 6 ʿAceb itmek anuñ bu söz [ü] sāza mā'il olduğın
Şafā-yāb olmağa ehl-i mezāk ister gönül şimdi

6 oldu: oldur C; tutmañuz: tutma sen C

815 - C, 32a E, 141a M, 83b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 dehre: - M

2 penbe bir: külhānda E

3 sezā: revā E // pür-çin: çin M, S; duzağ: duzağı M

4 bu şehir-i Benderde: bezm-i ehibbāda M, S

- 7 Bu nazm [u] ŧi^cre üŧādān diyü ŧöyler gezer halkā
‘Alī ismiyle kendüye ıraq ister gönül ŧimdi
- 8 Cesārī-veŧ iki la^c1-i lebin emmek murād eyler
ŧabāh keyfi gömec balı revāk ister gönül ŧimdi

816

Ġazel*

Fe ‘i lā tün / Fe ‘i lā tün / Fe ‘i lā tün / Fe ‘i lün

- 1 Baña iŧmār kı lup tāze civān ŧöyl’itdi
Mey-kede semtine doğrudı revān ŧöyl’itdi
- 2 Anda meclis kırup oturmuş idük rindāne
Kadehin aldı ele nūŧa hemān ŧöyl’itdi
- 3 Toldurup bir dahı ol bāde-i gül-gün[1] baña
ŧundi ‘aŧk ola didi ‘aŧık-ı cān ŧöyl’itdi
- 4 Meze lāzım idi didüm kıanı ya ŧeftālū
Dal hançer olup anda o zamān ŧöyl’itdi
- 5 ŧarı lup pāyına didüm beni öldür kerem it
Bildi üftādeligüm döndi o ān ŧöyl’itdi

7 ‘Alī ismiyle: ŧerīf isminde E

8 balı: bal E

816 - C, - E, 141b M, 84a S

* Ġazel: - M

3 baña: ol baña S

- 6 Būse bahş itdi Cesārī baña şefkat kıldı
Sesi sevmez didi ol ibn-i filān şöyl'itdi

817

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Bu dil ʿaşk tekyesinde şevk ile devrāna dönsün mi
O bezmüñ şem^cine āyā olup pervāne dönsün mi
- 2 سقيهم ربههم hamrın içen cānāna ʿaşk olsun
Suḥan-dān ehl-i rindāna ʧolu peymāne dönsün mi
- 3 Hemīşe kelle germ olup neşāt ile terāzu-veş
O dem pīr-i muġānuñ gözleri dört yana dönsün mi
- 4 Boġazdan çıķduġı demde hevā ile pupa yelken
Benüm zevraķ-çe-i nazmum düşüp ʿummāna dönsün mi
- 5 Ġazel ʧavriyla üstād olduġın işbāt idüp bu dem
Cesārī şā^cirānuñ pīri ol Ḥassāna dönsün mi

817 60b C, - E, 141b M, 84a S

* Ġazel: - C, - M

1 dönsün mi: yansun mı C

2 سقيهم ربههم: İnsan 76 / 21, me'āl: "Rab'leri onlara tertemiz içecekler içirir."

5 ʧavriyla: ʧavrına C

Ġazel*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Yine bu meclise bir nükte-senc [ü] pür-edeb geldi
 adīm-i 'ālem-i ervāhdan 'ālī-neseb geldi
- 2 Füyūzāt-ı İllāhīden eşer anda mezāhirdür
 Haıat 'ilmine āgāh [u] server müntehab geldi
- 3 Suhan-perverligin işbāt için bir nazm gösterdi
 Ma'arif ehline āsar-ı neş'e ol sebep geldi
- 4 Pesendide Ġazel tarh eyler ise n'ola bu hāmem
 Hemīşe hātır-ı nā-şāda şādī der-aqab geldi
- 5 Dil [ü] cāna şafā-yı cāvidānı dest-i sākīden
 Hedāyā bir olu cām-ı muşaffā leb-be-leb geldi
- 6 Diyār-ı Rūmda zūlf-i nigāruñ vaşfin eylerken
 Eālīm-i hasende 'aqluma Şām [u] Haleb geldi
- 7 Nedür ol 'ayn [u] şın [u] kaf nedür 'āşık nedür ma'şūk
 O ma'nāyı su'al itmek Cesārīden aleb geldi

818 - C, 22a E, 142a M, 84a S

* Ġazel: Semā'ī E, - M

1 meclise: yilda E

2 server: serveri E

3 işbāt: - M

4 hātır: haır M

5 cāvidānı: cāvidān M, S

7 nedür 'āşık nedür ma'şūk: 'āşık ile ma'şūk ne M, S

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Maħall-i müşkilātum mühmel olsun böyle ҡalsun mı
Benüm işüm be-ġāyet mücmel olsun böyle ҡalsun mı
- 2 Senüñle dilberā hīç şöhbete vaqt-i müsāʿid yok
ʿAdūlar beynümüzde engel olsun böyle ҡalsun mı
- 3 Cihān içre dilerken pāye-i ʿizz [ü] şeref bulmağ
ʿAlā rütbem hemīşe esfel olsun böyle ҡalsun mı
- 4 Ne itdüm çarğ [u] gerdūna murādum üzre devr itmez
Muʿaṭṭal baħt [u] devlet muʿallel olsun böyle ҡalsun mı
- 5 Cesārī halk-ı ʿālem içre beyhūde ҡılup zārı
Ney [ü] ṭanbūr-veş müstaʿmel olsun böyle ҡalsun mı

819 - C, 18b E, 142a M, 84a S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 müşkilātum: müşkilātuma M // benüm işüm be-ġāyet: işüm gitdükçe hayfā E

2 yok: bulmaduğ M

3 ʿalā: aʿlā M

5 ney: beni M

820

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Feyz-i āsār-ı Hudā bir emr-i mülhem damladı
Nuḫḫ[1] zāhirken hiḫāb-ı sırr-ı mübhem damladı
- 2 Nūr-ı zātından yir itdi ol Ḥabībūñ kibriyā
'Āleme rahmet vesīle nūr-ı aḫdem damladı
- 3 Kıldı mir'āt-ı hayāya bir nazār çün Ḥaḫ Rasūl
Alnınuñ nūrından ol dem ḡonca gül-fem damladı
- 4 Emr-i Ḥaḫ ile cihān buldı nizām [u] intizām
Ḳatre ḳatre yire gökden rahmet ol dem damladı
- 5 Maḫdemi başduḡı yirden Ḥazret-i İsmā'ılūñ
Ḥikmet-i Yezdān[1] gör kim āb-ı zemzem damladı
- 6 Yūsufa ḫasret olup Ya'ḳūb Nebīnūñ çok zamān
Gözlerinden yaş yirine ḳan ile nem damladı
- 7 Ey Cesārī bir maḫabbet-nāme yazmaḫ istedüm
Ḥāmeden mişl-i mürekkeb ḫātıra ḡam damladı

820 - C, - E, 142a M, 84a S

* Ġazel: - M

1 damladı: ḫamladı S

4 yire: yir M

5 maḫdem: maḫdemi M

821

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Habīb-i kibriyā hayre'l-beşer dünyāya bir geldi
Muḥammed Muştafā nāmıyla er dünyāya bir geldi
- 2 Muḥakḳak doğdı Hāḳḳuñ emriyle Meryem anadan
O Rūḥu'llāh ʿĪsī bī-peder dünyāya bir geldi
- 3 Zenān içre güzellerden güzel dilde Zelīḥādur
Daḥı ḥüsn ile Yūsuf ay püser dünyāya bir geldi
- 4 Cihān şāhib-Ḳurʿān-ı Ḥamzayı ol bā-şafā dirler
ʿÖmer ʿayyār gibi ḥīle düzer dünyāya bir geldi
- 5 Ḳırardı zü'l-fikār ile ʿAlī düşmenleri her dem
Hemīşe Tañrı arslanı meger dünyāya bir geldi
- 6 Nice ceng [ü] cidāl itdi cihānda ḥāricilerle
Ebū Müslim gibi şāhib-teber dünyāya bir geldi
- 7 Olinmaz mı o medḥ[i] Seyyid Battāl Ġāzīnūñ
Anuñ-veş merd-i kāmil didiler dünyāya bir geldi

821 - C, 19b E, 142b M, 84b S

* Ġazel: Semāʿī E, - M

1 er: peygamber M

3 zenān içre güzellerden güzel dilde: güzellerden güzel dilde zenān içre S // ay: - E

5 düşmenleri: kāfirleri E

6 : - M, S

- 8 Ğazeller ŧā^cir olana düzerdi hoş-kelām ile
O tab^c-ı müstaķīm ^cĀŧıķ ^cÖmer dünyāya bir geldi
- 9 Cesārī maħlaŧıyla yād olunur zāt-ı Benderli
Hasan ismiyle ŧol ehl-i hüner dünyāya bir geldi

822

Ğazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 ŧehā va^cd-i viŧāle dil inansun böyle ķalsun mı
Bugün yarın diyü cāndan uŧansun böyle ķalsun mı
- 2 Maħabbet ^carz itmekçün cihāna ^cūd u ^canber-veŧ
Vücūdum micmer-i ^caŧķ iķre yansun böyle ķalsun mı
- 3 Gelüp pervāne-[veŧ] ŧem^c-i cemālūñ ŧolanur her ŧeb
Bu murĝ-ı cismüm ^caŧķ odına yansun böyle ķalsun mı
- 4 Bu bezm iķre ŧururken ^caŧıķ-ı ŧādıķlar aĝyāruñ
Murād-ı ŧem^c-i maķŧūdı uyansun böyle ķalsun mı

8 ŧāir olana: ŧāirāna E; düzerdi: düzdi E, M

9 olunur: olur M

822 - C, 19a E, 142b M, 84b S

* Ğazel: Semā^cī E, - M

2 : - E; u: - S

3 : 4 E, - M

4 : 3 E; bu bezm iķre: sezā mıdur M, S

- 5 Saña pervānelik idüp be-her şeb murğ-ı cānum şol
Cemālūñ şem^cine karşı dolansun böyle ıalsun mı
- 6 Görüp ^caşāneler āb-ı zülālūñ havz-ı la^clūñden
Anı nūş itmeyüp hasret yalansun böyle ıalsun mı
- 7 Harīdār-ı hūnerler yok diyü sūk-ı maḥabbetde
Benüm dükkānçe-i ṭāb^cum ıapansun böyle ıalsun mı
- 8 Nice yıl āsitānuñda ümīd-i vaşluñ itmişken
Cesārī halk-ı ^cālemden utansun böyle ıalsun mı

823

Ġazel*

Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn / Me fā ^cī lūn

- 1 Hevānuñ germ [ü] serdinden gül-i ḥamrāya nem düşdi
Bu murğ-ı gönlümūñ şaydına jāle dāne yem düşdi
- 2 Eyā ruḥsār-ı gül senden vefā ümmīdin eylerken
Naşīb [ü] kısmetüm derd [ü] cefā [vü] cevr sitem düşdi

5 “Döner ^caks-i felek dā’im neden sa^cdine devr itmez
Benüm bu ṭāli^cüm baḥtım dolansun böyle ıalsun mı” E

6 havz: hoş M

“Leb-i la^cl-i zülālūñden kerem kıl ben içem şu vir
Harāret oldı dil-i teşne yalansun böyle ıalsun mı” E

7 diyü: - M

8 : 6 E; nice yıl āsitānuñda ümīd-i vaşluñ itmişken: nedür cürmüm ferāmūş eyledüñ ḥāṭırdan ey ḥānum E

823 - C, - E, 143a M, 84b S

* Ġazel: - M

1 dāne: dānem M

- 3 Olam dirken feraḥ-şādī hemīşe zevke müstağrak
Şafā hengām[1] tez geçdi derūna guşşa gam düşdi
- 4 Vişālūñ ārzūsıyla ğazel yazmak murād itdüm
Firākuñ hātıra geldi bu destümden kalem düşdi
- 5 Taḥammül itmeyüp aşka saña karşı idüp bir āh
Haṭā kıldı huzūruñda Cesārī müttehem düşdi

824

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Mey-i laʿl[i] o şūhuñ cām [u] şahbāyı unutturdu
Baña dilde kelām[1] zevk-i dünyāyı unutturdu
- 2 Dilerdüm yār ile işret için tenhā kıram meclis
Felek aksine devr itdi o da vāyı unutturdu
- 3 Mekānumdan cūdā idüp yolum ğurbet ile şaldı
Diyār-ı ğurbetüñ qahrı eḥibbāyı unutturdu
- 4 Mecāziyye ḥaḳīkat rāhına tebdil olur elbet
Hudānuñ aşkı gör Mecnūna Leylāyı unutturdu

824 - C, - E, 143a M, 84b S

* Ġazel: - M

2 aksine devr: devrān aks M

- 5 Vişālũñ ārzũsı cān [u] dilde ide iskān
Cesārī ʿĀşıkā evvelki sevdāyı unutdurdı

825

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Mey-i ʿaşkuñ baña şol meclis-ārāyı unutdurdı
Leb-i laʿlũñ hemīşe cām [u] şahbāyı unutdurdı
- 2 Senũñ hũsnũñ görüp hayrān [u] ser-gerdān olup kaldum
Cemālũñ şuʿlesi şemʿ-i muziyyāyı unutdurdı
- 3 Hāyāl oldı ezel yārān ile ol sürdügüm demler
Vişālũñ ārzũsı hep ehibbāyı unutdurdı
- 4 Ruḥ [u] ḥāl [ü] ḥaṭuñ şerḥ [u] beyān itmek ne mümkindür
Baña ol kıl [ü] kālũñ cümle maʿnāyı unutdurdı
- 5 O zülf-i kākülũñ sevdālarında hayli yeltendüm
Ġam [u] endīşesi fikrũñ her eşyāyı unutdurdı
- 6 Beni fırqat bucağında koyup āḥir tek [ü] tenhā
Dile o zulm [ü] cevruñ āḥ bu dünyāyı unutdurdı

825 - C, - E, 143a M, 85a S

* Ġazel: - M

2 şemʿ: şems M

3 ol: - M

- 7 Cesārī medḥūñi nazm ile taḥrīr itmek isterken
Beyān-ı vaşfuñ aña cümle imlāyı unutturdı

826

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Güzeller içre ʿuşşāka şadākat ḳalmadı gitdi
Nice āh itmeyem dilde maḥabbet ḳalmadı gitdi
- 2 Cihān bir tarz-ı āḥir olmada günden güne cānā
Ḳula şāhdan sebep oldur ʿadālet ḳalmadı gitdi
- 3 Gerekdür zābıḫānuñ emrine ḥoş inḳiyād itmek
Ne sırdur ḥalk-ı ʿālemde itāʿat ḳalmadı gitdi
- 4 Ben ol şāḥib-şiʿārum nazmumuñ yoḳ ḥadd-i pāyānı
Dilüm açıldı ḫabʿumda kesāfet ḳalmadı gitdi
- 5 Cesārī birlige bu demde ben vażʿ-ı ḳadem itdüm
Derūnumda benüm ḥalka ʿadāvet ḳalmadı gitdi

827

826 - C, - E, 143b M, 85a S

* Ġazel: - M

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ĩ lü / Meḡ ā ĩ lü / Fa ĩ ū lün

- 1 Hıç gezmedüġüm dehrde mey-hâne mi ıaldı
Dest urmaduġum cur^ça-i peymâne mi ıaldı
- 2 Her gice cemâlünle müşerref olur iken
Hayfâ ki ġünüm firıkat [ü] hicrâna mı ıaldı
- 3 Dîdâruña müştâķ tırurken nice âdem
Şem^çinde hemân yanmaġa pervâne mi ıaldı
- 4 Şekvâyı felekden idüp ancak gice ġündüz
Âh eylemege bu dil-i nâlâna mı ıaldı
- 5 Erbâb-ı kemâl cümle tükendi mi Cesârî
Meydân-ı hüner echel [ü] nâdâna mı ıaldı

828

Ġazel*

Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün / Meḡ ā ĩ lün

- 1 Bilenler dünyede gencîne-i Haķ ĩlm-i esrârı

827 - C, - E, 143b M, 85a S

* Ġazel: - M

1 gezmedüġüm: görmedüġüm S

5 tükendi mi: dükendi mi S

828 58a C, - E, 143b M, 85a S

* Ġazel: - C, - M

1 bilenler dünyede: olur kim bildiler C // oldılar haber-dârı: oldu dürr-i şeh-vârı C

Ḥaḳīḳat baḥr[i] emvācınıñ oldılar ḥaber-dārı

- 2 Cihān āyīnesine ger nazār eylerse bir ʿārif
Muḥaḳḳaḳ cümle eşyāda görür ol rüy-ı dil-dārı
- 3 Degüldür gözlüye gizlü hüveydādur cemāl-i Ḥaḳ
Temāşā eyle her yüzden görem dirseñ sen ol yārı
- 4 Ara maḥlūbuñı kendüñde bul ʿālem-nümāsuñ sen
Derūnuñda mezāhirdür o şemsüñ pertev-envārı
- 5 Vücūduñ nüṣḥa-i şuḡrā vü kübrā olduḡın fehmi it
Seni bir tılsımāt-ı aʿzam itmiş Ḥazret-i Bārı
- 6 Cesārı keşf-i rāz itme bu sırrı duymasun nādān
Gelüp her bezm içinde sen taşavvuf dime eşʿārı

829

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Şeb-i Mūsı gibi gördümse ben Tūr-ı tecellāyı
Muḥaḳḳaḳ buldı dil her ġuşşa [vü] ġamdan tesellāyı

2 eşyāda: eşyādan M, S ; rüy: revān M

3 degüldür: olur mı C; gizlü: gizli C; hüveydādur cemāl-i Ḥaḳ : cemāl-i Ḥaḳ hüveydādur: M, S //
sen: saña M

4 derūnuñda mezāhirdür: ziyā virmiş dürür ḳalbe C

5 itmiş: itdi C

4 nüṣḥasından: nüṣḥasında S

6 duymasun: tuymasun M, S // gelüp her bezm içinde sen taşavvuf dime: bu bezm içinde şāʿirce bize ʿarz eyle C

829 - C, - E, 144a M, 85a S

* Ġazel: - M

- 2 Pes andan ʿālem-i dehre nazar imʿān idüp cānā
Temāšā eyledüm ʿibret-nümā maşnū^c-ı Mevlāyı
- 3 Haḳīkat ʿilmüñe vāḳıf olup esrār keşf itdüm
Maʿārif ehl[i] seçdürdi baña ol zīr [ü] bālāyı
- 4 Sebak-hʿān olmuşum āfāk [u] enfüs cümle eşyādan
Vücūdum nüshasından oḳudum terkīb [ü] imlāyı
- 5 Başiret ile nūrı oldı zāhir dīde-i cāna
Tecessüs eyledüm bir bir cihānda esfel [ü] aʿlāyı
- 6 Cesārī Kaʿbe emşāli cihān içre cihān gördüm
Ṭavāf itmekdeyüm her dem o dergāh-ı muʿallāyı

830

Ġazel*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey cihān-ārā güzel ʿālemde kim sevmez seni
Hüsrev-i dārā güzel ʿālemde kim sevmez seni
- 2 Haḳ seni çün aḥsen-i taḳvīm ḥaḳ itmiş ezel
Hüb-ı müsteşnā güzel ʿālemde kim sevmez seni

5 başiret: başiriyyet S; nūrı: nūr M

830 - C, - E, 144a M, 85b S

* Ġazel: - M

2 ezel: - M

- 3 Bülbül-i dil gülşen-i hüsnüñ görüp feryād ider
Ruḥları ḥamrā güzel ʿālemde kim sevmez seni
- 4 Cümle ʿālem ḥalkı zātuñ görmege müştākdur
Mişl-i bī-hem-tā güzel ʿālemde kim sevmez seni
- 5 Ey Cesārī göz görür elbetde bu cān imrenür
Cümleden aʿlā güzel ʿālemde kim sevmez seni

831

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Gel āgāḥ [u] ḥaber-dār ol dilā māh-ı şıyām oldu
İrişdi eşref-i eyyām-ı ʿatā māh-ı şıyām oldu
- 2 Melekler yaqđılar qandil-i necm[i] hep feleklerde
Ziyā gösterdi ḥoş arz [u] semā māh-ı şıyām oldu
- 3 Mübārek qutlu sāʿatde bizi her dem rızāsına
Muvaffaq eylesün Bārī Ḥudā māh-ı şıyām oldu
- 4 Olam ger mağfıret dirseñ yürü müstağfir ol cānā
Günāḥ [u] cürmüne eyle bukā māh-ı şıyām oldu

4 ḥalkı: ḥalk S

831 - C, - E, 144a M, 85b S

* Ġazel: - M

1 ʿatā: dilā S

- 5 Tazarru^ç eyle Mevlāya bu dem lā-şek ü lā-şübhe
Muhakkaḳ müstecāb olur du^çā mäh-ı şıyām oldı
- 6 Ğazeller nazm ile tarḥ eyleyüp ehl-i suhan-dāna
Cesārī çağırupdur merḥabā mäh-ı şıyām oldı

832

Ğazel*

Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lün

- 1 Nev-bahārda zāhir olur bülbül-i şeydā sesi
Baş ider dürlü ḥalāvet tūḫī -i güyā sesi
- 2 Nāy [u] ṭanbūruñ şadāsı hep ğidā-yı rūḥdur
Ālem-ārā velvedür ṭabl ile zūrnā sesi
- 3 Dağ [u] şahrālarda cünbān itdüginüñ vech[i] bu
Güşına degmiş idi Mecnūnuñ ol Leylā sesi
- 4 Nice var maḥlūḳ[ı] Ḥaḳḳuñ çağırşurlar zār zār
Başka ḥālet gösterür āvāzda ṭurna sesi
- 5 Rūzigāruñ şiddetinden mevc urup cūşa gelür
Ṭop gibi gürlür doḳınur sāḫile deryā sesi

5 du^çā: - M

6 nazm ile tarḥ: tarḥ-ı nazm ile S

832 - C, - E, 144b M, 85b S

* Ğazel: - M

5 şiddetinden: şiddetden M

- 6 Ey Cesārī ben ḥaḳīḳat semtinūñ meyyāliyem
Gūşuma girmez mecāziyyātdan dünyā sesi

833

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Beni şuġle bıraḳdı ġurbet elde bu mekān derdi
Tükenmez mācerā oldı dil-i zāra cihān derdi
- 2 Felekden çok sitem çekdüm ʿaceb pīr-i zaʿīf oldum
Mecālüm bī-mecāl itdi dirīġā āh civān derdi
- 3 Dü-tā oldı benüm ḳaddüm çekince çille-i ʿaşḳı
Kesüpdür ṯāḳat [u] dermān[1] bir ḳaşı kemān derdi
- 4 Beni Mecnūna teşbīh eyler idi ḥalk-ı ʿālem hep
Olaydı başum üzre ger benüm de āşiyān derdi
- 5 Maḥabbet ḥāşıl itmek ise maḳşūduñ müzekker sev
Belā üzre belādur ʿāşıḳ-ı zāra zenān derdi
- 6 Ne müşkil ʿālem içre derd-i ʿaşḳa mübtelā olmak
Şaġalmaz vaşl-ı yāra irmeyince ʿāşıḳān derdi

6 girmez: girmez girmez M
833 - C, - E, 144b M, 85b S
* Ġazel: - M
3 ʿaşḳı: ʿaşḳ M

- 7 Çıkarsa ʿarşa derd ile benüm feryād [u] efgānum
Hiç aṣlā raḥm kılmaz aḥlamaz ol bī-amān derdi
- 8 Yazarsam biñde bir derdüm benüm aṣlā beyān olmaz
Ne kâbildür idem taḥrīr derūnumda olan derdi
- 9 Ne deñlü eyler iseñ ger tefekkür çāre vü tedbīr
Ṭabībā fehm kılmazsuñ derūnumda nihān derdi
- 10 Yedi deryā söyündürmez benüm bu nār-ı hicrānum
Beni gör yaqdı yandurdı filān ibn-i filān derdi
- 11 Cesārī n’oldı bāʿiṣ-i vaʿdine ḥalef eyledi dilber
Seni vaṣlum ile mesrūr idem baña inan derdi

834

Ġazel*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Felek iḳbālūñi cānā baña döndükçe döndürdi
Kıllup ḥoş-ṭālīʿ [ü] baḥtum güṣā döndükçe döndürdi
- 2 N’ola aḥkāmum icrā eyler isem bezm-i ʿālemde
Mey-i nābı o sāḳī dil-rübā döndükçe döndürdi

8 olmaz: olmaz mı M

9 ger: - M

10 söyündürmez: söndürmez M

834 - C, - E, 141b M, 85b S (Derkenar)

* Ġazel: - M

- 3 Olup ehl-i maḥabbet cüst [ü] cü itmekdeyüm dehri
Başum ʿaşk rûzigârıyla hevâ döndükçe döndürdi
- 4 Hâkîkat şemʿ-i fânûs-ı hayâl-âsâ beni bu şeb
Harâret âteşi ile şehâ döndükçe döndürdi
- 5 Bu gün meydân-ı ʿaşk içre Cesârî şöyle merdâne
Gazel dolâbını gör dehriyâ döndükçe döndürdi

835

Naʿt-ı Rasûl*

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

- 1 Ey Hâbîb-i Hâk ki nûr-ı fâhr-i ʿâlem muncelî
Zât-ı pâküñdür nebîler âhiri hem evveli
- 2 Sende ḥatm oldu bi-küllî muʿcize âşârları
Hürmetüñe Hâk senüñ ḥalk itdi cümle mürseli
- 3 İbtidâsuñ cümleye bildüm anı sen var iken
Yok idi bu ʿâlemüñ bir nesnede hîç müdhali
- 4 Hep senüñ nûr-ı şuʿâʿuñla zuhûra geldiler
Kıldı bâʿiṣ Hâk seni bu kâʾinātuñ ekmeli

835 - C, - E, 145a M, 86a S

* Naʿt-ı Rasûl: - M

2 âşârları: âşârlar S

- 5 Ey sa'ādet menba'ı لولاك oқındı şānuña
Ay [u] gün yaқdı saña iki çerāg [u] meş'ali
- 6 Yirlü yirince cihān buldı nizām [u] intizām
Haқ seni kıldı kamu 'ālemlerüñ hem efdali
- 7 Cümle 'ālem luţfunuñ müştākıdur ey pāk zāt
Haқ saña Cibril ile gönderdi vahy-i menzili
- 8 Şer'-i aḥkāmı sen icrā eyledüñ bu günde
Haққ [u] bātıl farқ olındı sālīm itdüñ mu'leli
- 9 Emr-i nehy-i Haққı bildürdüñ kamu başdan başa
Qoymaduñ kılduñ 'ayān ol müşkilāt-ı mücmeli
- 10 Midḥat-ı vaşfuñdadur her 'aşıq-ı üftāde-gān
Yazdı levḥ üzre қalem resmüñ gövez ḥatt-ı celī
- 11 Ümmetüñ olmaқlığı biñ cān ile kıldum qabūl
Hükümüñe rāzī olup hep emrüne didüm belī
- 12 Baña yazıq itmedüm dünyāda bir şāliḥ 'amel
Hadden efzūn eyledüm fi'l-i qabīḥ [ü] mühmeli
- 13 Rüz-ı maḥşer n'ola ḥālüm ey şeff'ü'l-müznibīn
Ben faқırüñ ḥayra dā'ir nesnede yoқdur eli

5 لولاك: "Sen olmasaydın, sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım."; Aclünī, Keşfü'l-Hafā,
Beyrut 1351 (1932), II / 164

8 aḥkāmı: aḥkām S

10 vaşfuñdadur: vaşfindadur M

- 14 Mu^çterif oldum günāh [u] cürmüme leyl [ü] nehār
Baña dād olmaz ise dā'im aqar çeşmüm seli
- 15 ^çAşq-ı Hāq ile cünūnam bilmezem Leylī nedür
Her gören bu şüret [ü] eşkālümü dirler deli
- 16 Fülk-i dil baħr-i ^çamīk içre yatup kıldı qarār
Durmayup dā'im eser başumda sevdānuñ yeli
- 17 Bu Cesārī ^çĀşıkā eyle şefā^çat yā Nebī
Dest-gīr ola Ebū Bekr ^çÖmer hem ^çOşmān ^çAlī

836

Ġazel*

Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lün

- 1 Evliyānuñ efdali hayre'l-beşersüñ yā ^çAlī
Aşfiyānuñ ekmeli şāhib-nażarsuñ yā ^çAlī
- 2 كنت كنز esrārını hoş fehm [ü] idrāk eyledüñ
On sekiz biñ ^çālem içre mu^çtebersüñ yā ^çAlī
- 3 Şulb-i pāküñden Hāsan ile Hüseyn itdi zuhūr
Ol iki şehzāde-gāna sen pedersüñ yā ^çAlī

14 dā'im: - M

17 hem: - S

836 - C, - E, 145a M, 86a S

* Ġazel: - M

2 كنت كنز: "Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı, varlık ālemlerini ve insanı yarattım."; Aclūnī, Keşfü'l-Hafā, Beyrut 1351 (1932), II / 2016.

- 4 Seyyidü's-sādāt-ı Ekrem şāh-ı Zeyne'l-Ābidīn
Sen aña mürşid-i vālā rāh-bersüñ yā ʿAlī
- 5 Günden āşkār āl u evlāddur Muḥammed Bākırī
Sen felekler üzre zībā nūr [u] fersüñ yā ʿAlī
- 6 Rāh-ı Hāḫda Caʿfer-i Şādık ğazanfer ise de
Sen aña fāʿiḫ olan bir şīr-i nersüñ yā ʿAlī
- 7 Mūsī-i Kāzım Rızā bir māʾ-i cārī ise ger
Sen ḫaḫīḫat baḫri içre bir gühersüñ yā ʿAlī
- 8 Mālik oldıysa vilāyet iḫlimine ser-te-ser
Sen şeh-i Īrān ʿAlīye tāc-ı sersüñ yā ʿAlī
- 9 Sırr-ı ما اوحى yı idrāk itdiler taḫḫīḫ ile
Şol Taḫī ile Naḫīden ḫoş-ḫabersüñ yā ʿAlī
- 10 ʿAskerī şāḫib-livā eyle maʿan hem-rāh olup
Mehdi-i āl-i Rasūle mā-ḫazarsuñ yā ʿAlī
- 11 Medḫūñi itdümse tercī on iki zāt üstine
Dest-gīrlık baña elbet sen idersüñ yā ʿAlī
- 12 Bu Cesārīye şefāʿat itmege maḫşer günü
Ġayrı ḫursun yalıñuzca sen yetersüñ yā ʿAlī

5 u: - S

6 ğazanfer: şīr-i Yezdān M; de: - M // aña fāʿiḫ: kıble-i ʿuşşāḫ M; bir şīr-i nersüñ: imām muḫtedāsuñ M

7 baḫri: baḫr S

9 ما اوحى: Necm 53 / 10, meʿāl: “(Allah’ın) kuluna vahy ettiğini vahy etti.”

10 Rasūle: Rasūl M; mā-ḫazarsuñ: olduñ M

11 elbet sen: sen elbet M; idersüñ: yetersüñ S

12 Ġayrı: ğāyr M

837

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Baġ ocaġuñ pīr ü erkān-ı tarīkat Şāzeli
Nice meydāna ıġardı zāhir olup ol velī
- 2 ahve īcādına raġbet eyledi hep hāşş u ʿāmm
Añlayan keyfiyyet esrārına didiler belī
- 3 Neᶑ var avl-i ħakīm ʿinde de maġbūldur
Anuñ içün nūş iderler ahveyi ve'l-hāşılı
- 4 Halka āşār-ı maġabbet gōsterür lafz[1] cabā
Ādemūñ gōñline girer ahvecinūñ kāmili
- 5 Yaġışur yaldızlı fincāna gümüş arflar hele
Olmayalum mı şafānuñ biz o demde mā'ili
- 6 Bā-huşuş bir nev-civān tābiʿ ola ol ahvede
Nice ülfet eylemez aġbāb-ı meclis dāhili
- 7 ahveci ger eyler ise şīve vü nāz u edā
Lā-cerem meftūn hem mecnūn ider her ʿāķili

837 - C, - E, 146a M, 86a S (Derkenar)

Ġazel: - M

1 ü: - S

3 de: - S

5 fincāna: filcān S; arflar hele: arflarla M

7 u: - S

- 8 Ey Cesārī dehr içinde özge abdāl olmuşum
Dilde şimdi fikr [ü] zikrüm yā ʿAlīdür yā ʿAlī

838

Luğaz*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bir münevver ʕalʿa gördüm lü'lü'-i yektā gibi
Sīm [ü] zer memlūdur anda daḥme-i kübrā gibi
- 2 Halk anı alur şatarlar müşterisi bī-ʿaded
Gezdürürler dā'imā elden ele elma gibi
- 3 Nārı görse şiddetinden ʕatre ʕatre ter döker
Ol zamān olur didiler anı aḫ helvā gibi
- 4 İzn-i Hāḫla kimisi hem femlenür hem demlenür
Her ne bulsa yir iḫer gāhī uḫar ʿankā gibi
- 5 Ey Cesārī bu luğazdan kim vire şāfī ḫaber
Mürdeler iḫyā ider bir nuḫ ile ʿĪsā gibi

8 şimdi fikr zikrüm: zikr fikrüm şimdi S

838 - C, 18b E, 146a M, 86a S (Derkenar)

* Luğaz: Luğaz-ı Yumurta E, - M

1 lü'lü'-i yektā: ol dūr-i beyzā E // gibi: gördüm E

3 nārı: nār S; şiddetinden: şiddetden M; ter: nem S

4 gāhī: gāh E

5 vire: virür E

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡā ĩ lü / Meḡā ĩ lü / Fa ĩ lün

- 1 Her ŧāġir olan nazmı ile māhir olur mı
Ānīde kelām söylemege ḡādir olur mı
- 2 Merdāne ŧecġ-i ḡareket itmeyen ādem
Meydān-ı maḡabbet yirine ḡāzır olur mı
- 3 Bezm içre eger olmaz ise ŧevḡ [u] ḡarāvet
ġĀlem bu bizüm seyrümüze nāzır olur mı
- 4 Āŧār-ı kelām dilde ḡamu feyż-i Ĥudādur
Feyż olmasa ger böyle nuḡuḡ ŧādir olur mı
- 5 Maḡbūb ile mey zikrini ġayb eyleme zāhid
Maḡbūb meyi sevmekle ḡiŧi kāfir olur mı
- 6 Ġusl eylemege niyyet-i iḡlāŧ gerekdür
Ĥammāma giren ŧuya dūŧen ḡāhir olur mı
- 7 Devrān aradan nice zamān geḡmese ey dil
Bir er bu Cesārī gibi hġ ḡāhir olur mı

840

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Gözle cānā dehr içinde ʿaşıq-ı şeydāları
Gül-ʿizār-ı hüsnuñ içündür çeker sevdāları
- 2 Hāṭıruñ eyle tesellī gāhice yanuña al
Qalb[i] mahzūn bağır yanık ʿaşq-ı nev-peydāları
- 3 Bir kelām-ı rūḥ-ı baḥş-efzādur ey cānum saña
Eksik olmaz tuḥfe cān ʿaşıqlaruñ ihdāları
- 4 Merd-i ʿārif şoḥbet-i cānān ider kılmaz ḥazer
ʿAynına almaz cihānda nā-ḥalef aʿdāları
- 5 Ey Cesārī vaşl-ı yāra ırmesi kâbil degül
Hiç dükenmez dil-rübānuñ vaʿde-i ferdāları

841

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Māʿil oldum tūṭī -veş güftāruña cānum ʿAlī

840 - C, - E, 146a M, 86b S

* Ġazel: - M

841 - C, - E, 146b M, 86b S

* Ġazel: - M

Hİç sözüüm yok la[‘]l-i şekker-bāruña cānum [‘]Alī

- 2 Bāğda biñ nāz ile seyr-i hūrāmān eyleseñ
Serviler hayrān olur ref̄tāruña cānum [‘]Alī
- 3 Şa[‘]şa[‘]a-endāz olur mir’āt-ı hüsnuñ enveri
Göz kamaşur bakmağa dīdāruña cānum[‘]Alī
- 4 Hāşıl itsün çāşımı miñnet ocağında diyü
Yağduñ āhir sen beni [‘]aşq nāruña cānum [‘]Alī
- 5 Esb-i tab[‘]uñ menzil-i kāma irişdürdi beni
Āferīn-üslüb [u] hoş-eṭvāruña cānum [‘]Alī
- 6 Eyerüm vakt-i seherde nāle vü āh u fiğān
[‘]Andelībem ol ruḥ-ı gül-zāruña cānum [‘]Alī
- 7 Vaşfuña taḥrīr olındı bu Cesārīnūñ şehā
Kıl nazār nā-dīde hoş eş[‘]āruña cānum [‘]Alī

842

Ġazel *

Fā [‘]i lā tūn / Fā [‘]i lā tūn / Fā [‘]i lā tūn / Fā [‘]i lūn

- 1 Fennümüz sa[‘]y ile taḥşīl eyleyen añlar bizi
Nazmumuz tefhīm [ü] tafşīl eyleyen añlar bizi

6 u : - S

842 - C, 20a E, 146b M, 86b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

1 tafşīl: - E

- 2 Gözleyüp mermüz her ma^cnā vü elfāz^c ayān
Hoşça bir tefsīr [ü] te'vīl eyleyen añlar bizi
- 3 Eyleyüp şafvet-nümā āyīne-i idrākini
Ḳalbümüz nūr ile temşīl eyleyen añlar bizi
- 4 Şeb-sitān-ı şem^cde per yandurur pervāne-veş
Rāh-ı yāra cān tebdīl eyleyen añlar bizi
- 5 Żarb-ı şaşṭ ile kemānından cüdā oqlar gibi
Menzil-i maḳşūda ta^ccīl eyleyen añlar bizi
- 6 Şol maḥabbet neş'esiyle ^carşada sīne girüp
Ṭavr [u] şeklin ^caşka tebdīl eyleyen añlar bizi
- 7 Aḥz idüp üstād-ı kāmilden kemālāt ^cilmini
Dilde ezber cümle tekmīl eyleyen añlar bizi
- 8 Ey Cesārī pīrlerden yol [u] erkān öğrenüp
Dest hem dāmen[i] taḳbīl eyleyen añlar bizi

843

Ġazel*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

4 şem^cde: şem^cinde M; per: bir M

5 żarb: hizb E

8 hem dāmen[i]: ü dāmān E

843 - C, - E, 146b M, 86b S

* Ġazel: - M

- 1 Eyā remmāl benüm bu t̄ālī^çümden fāl açılmaz mı
Raqamla baht [u] devlet şüret [ü] eşkāl açılmaz mı
- 2 Sa^çādetden eṣer var mı diyü noqta döküp yoqla
Bu dem sīm [ü] zer ih̄sāna der-i iqbāl açılmaz mı
- 3 Felek şuğl-i ğam ile h̄āne-i kalbüm kapatmışdur
^çAceb işbu derūnumda ğam-ı işğāl açılmaz mı
- 4 Olupdur bu cihānuñ miḥnet [ü] ālām[1] müşkil-ḥāl
Şafā vü zevk [u] şādīden o müşkil-ḥāl açılmaz mı
- 5 Maḥabbet būym istiṣmāma bu gülşān-ı ^çālemde
Dil-i şūrīdeye bir ruḥları gül al açılmaz mı
- 6 Hudāyı zikr idüp her dem dir idüm şevk ile yā Hū
Baña bāb-ı tarīkat tekve-i abdāl açılmaz mı
- 7 Cesārī nice bir ^çişyāna müstağrak olursuñ sen
Saña maḥşer güninde defter-i dīvān açılmaz mı

844

Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lün

- 1 Haḫ dil-i vīrānemüz luṭf ile ābād eyledi
Naşş-ı k̄atī^ç ile şol emrine münkād eyledi

1 ayā: ey M

7 dīvān: icmāl M

844 59a C, - E, - M, - S

- 2 Fī sebīli'llāh cihāt itdi ğuzāt ehli kamu
Dilde Hāḫḫı her birisi zıkr [ü] evrād eyledi
- 3 Nuşret irişdi Hudādan ʿasker-i İslāma çün
Münhezim oldı ʿadūlar āh [u] feryād eyledi
- 4 Gerçi zahmet çekdi İbrāhim Paşa cengde
İrdi tez Muhtār Paşa aña imdād eyledi
- 5 Tıĝlarından ğāzīler ḫan seyl gibi aḫıtdılar
Şāh ṭamarlardan ḫılıç fevvāre icād eyledi
- 6 Şadr-ı aʿzam Hāzret-i Yūsuf Paşa ğamda iken
Feth-i küffārı işitdi ğöñlini şād eyledi
- 7 Şükr-i Yezdān eyleyüp ḫurbān kesdi bī-ʿaded
Çok ʿaṭıyye virdi anda ḫullar āzād eyledi
- 8 Çekdi ordusın girüye ḫaçdı kāfir ḫıtt-mişāl
Havfa düşdi mü'minīnden kendin ibʿād eyledi
- 9 Dīn-i İslām ʿālī dīn olduĝını bilsün diyü
Hāḫ münāfıḫ ḫavmini bu resme irşād eyledi
- 10 Naẓm ile tāze zemīn açdı maʿārif ehl[i] hep
Gösterüp dürlü hūner çok beyt bünyād eyledi
- 11 Ben o mestāna bedel bir şāʿirem şimdi bu dem
Dilde zıkrüm yār [u] aḫbāb cümle hoş-yād eyledi

- 12 Ey Cesārī na^ʿra-i hāy zār feryādum benüm
Nice ʿaşıklar alayın bozdı berbād eyledi
- 13 Gūn-e-gūn eş^ʿār inşā eyler isem gam degül
Hak beni bu fenn-i nazma kāmīl üstād eyledi

845

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Ğuzāt ehinden ol Muhtār Paşa merd-i güzīn oldı
ʿAdūyı tārūmār itdi aña şad-āferīn oldı
- 2 İki ordu muķābil bir biriyle ceng ider iken
Hızır-āsā gelüp irdi o dem hışan metīn oldı
- 3 Hemān-dem qahramāne cenge meşğül oldı at sürdi
Fütūhāta sebep oldur aña Mevlā mu^ʿīn oldı
- 4 Şükür Mevlāya bir kerre ʿadūnuñ kaçduğın gördük
Re^ʿāyā vü berāyā guşşadan āmen emīn oldı
- 5 Cesārī şā^ʿirān a^ʿlā gazel tarh eylesün bu dem
Kemālāt ehline nuṭṭ itmege tāze zemīn oldı

846

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 İrişüp tā'ibe Hāḳdan 'atā māh-ı şıyām oldu
Niyāz it kim ḳabūl olur du'ā māh-ı şıyām oldu
- 2 Açıldı kenz-i Raḥmānī şaçılur 'āleme raḥmet
Olur her mü'mine luḫf-ı Hūdā māh-ı şıyām oldu
- 3 Günāh [u] cürmüñi 'afv eylesün dirseñ eger Mevlā
Yüri şām u seḫer ile baña māh-ı şıyām oldu
- 4 Ḳanādīl-i mesācidler yanup 'ālem bulur raḥmet
Melā'ikle ṭolu 'arz-ı semā māh-ı şıyām oldu
- 5 'İbādet ile ṭā'atde Cesārī gel ḳuşūr itme
Sa'ādet bāb[ı] açıldı saña māh-ı şıyām oldu

847

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Maḫabbet tekyesinde dil ḳaçan temkīn-i 'aşḳ oldu
Terāḳḳīlerle aña bī-'aded ta'yīn-i 'aşḳ oldu
- 2 Mürīd 'āşıḳ idüm mürşīd ayağına yüzüm sürdüm
Çün itdüm 'ahd [ü] mīşāḳı baña telḳīn-i 'aşḳ oldu

846 61b C, - E, - M, - S

847 61b C, - E, - M, - S

- 3 Görenler gözyaşum zann eyler idi baħr-i ʿummāndur
Temevvüc eyler iken gör nice teskīn-i ʿaşk oldu
- 4 Belā-yı derd-i hicrāna taħammül itdügüm için
Tabībā ħalk-ı ʿālemden dile taħsīn-i ʿaşk oldu
- 5 Şalādur hā-hünā meydān-ı ʿaşka er olan gelsün
Cesārī ʿāleme başdan başa tebyīn-i ʿaşk oldu

848

Semāʿī

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Şehā bābuñda ʿāciz ʿabd-i nāçār olduğum kaldı
Nice yıl āsitānuñda emek-dār olduğum kaldı
- 2 Cemālūñ seyr-i rü'yetle gezerdüm pīşe-gāhuñda
Vişāle irmege şeb rüz taleb-kār olduğum kaldı
- 3 Çerāğ-ı ħāşş-ı ʿaşk itmek senūñ şānuñ idi ammā
Beni sevdāya uğratduñ saña yār olduğum kaldı
- 4 Senūñçün şāʿirān-ı ʿālem ile imtiħān oldum
Cesārīñem cihānda şāħib-eşʿār olduğum kaldı

Dīvān

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Bir zamān ey nāzenīnüm şād-kām itdüñ beni
Bir zamān yanuñda maqbūl-i be-nām itdüñ beni
- 2 Bir zamān gördüm cemālūñde maḥabbetden eṣer
Bir zamān ʿaşkuñ ile emrūñe rām itdüñ beni
- 3 Bir zamān ḥizmetde noqşān itmedüm şāhum saña
Bir zamān bābuñda özge bir ğulām itdüñ beni
- 4 Bir zamān eşʿār[1] şu gibi baña ezberledüp
Bir zamān şāʿir diyüp şāḥib-maḳām itdüñ beni
- 5 Bir zamān ḥüsnūñ kitābın okuyup ḥatm eyledüm
Bir zamān başı çıķup ḥāfız kelām itdüñ beni
- 6 Bir zamān yüzler sürüp ol qaşlaruñ miḥrābına
Bir zamān cāmīʿde cānā sen imām itdüñ beni
- 7 Bir zamān çay-ḥāne-i Benderde kātib eyleyüp
Bir zamān ʿĀşık Cesārī nīk-nām itdüñ beni
- 8 Bir zamān şehvāt-ı nefsum ile meşğul eyledüñ
Bir zamān rü'yāda cānā iḥtilām itdüñ beni

850

Semā'ī

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Saña meftün olan cānā be-her gün ağladı gezdi
İdüp göz yaşını mānend-i Ceyhün ağladı gezdi
- 2 Görince bāğ-ı nāz içre hırām-ı nāz-ı reftāruñ
Hezārān 'āşık-ı bī-çāre maḥzūn ağladı gezdi
- 3 Senüñ vaşl-ı ḥayālūñle giceler şubḥa dek 'āşık
Dü çeşm[i] yaşını güyā idüp ḥūn ağladı gezdi
- 4 Vişālūñe müşerref kılmaduñ ben 'āşık-ı zārı
Cihān içre olanlar saña meftün ağladı gezdi
- 5 Cesārī şol saçı Leylā için bu dār-ı dünyāda
Nice dem kūhsār-ı ğamda Mecnūn ağladı gezdi

851

Ġazel-i Dā'ire

Müf te 'i lün / Fā 'i lün / Müf te 'i lün / Fā 'i lün

- 1 Yār serüm yoluña virdicegüm oldı şāy

850 - C, 19a E, - M, - S

851 - C, 19b E, - M, - S

- ‘Ăşıķuñam dōstum sâ‘at [ü] hafta her ay
- 2 Yār hevā vü heves dōgine mi dilde hīç
Nāle fiğān eylerüm zārum olur hem-çü nāy
- 3 Yan virüp bir yaña bendeñi gitme ırak
Derdüñ ile gözlerüm yaşı olur mişl-i çay
- 4 Yā çalabum muntazır oldı saña hāşş [u] ‘ām
Tīg-ı müjeñ nicesin öldüriser kaçış yay
- 5 Yār hevā-dāruñam baña idüp iltiyām
Būse ‘aṭalar kıilup hāṭırumı gāh şay
- 6 Yaşlanayum semtini hāṭır[ı] bir hoş gözet
Ben ide[yü]m yolına cān [u]serüm hep fedāy
- 7 Yār-ı fenā dōstum ‘āleme hep olduğum
Bā‘ış-i hāy hūy çağırurum ben her ay
- 8 Yāra ricā eylerüm cevr [ü] cefā itmeye
Derd [ü] gam[ı] bir yaña ola vişāl[i] bir ay
- 9 Yār benüm gözlerüm gibi mu‘azzez baña
Oldum aña muntazır ide miyüm būs-ı pāy
- 10 Yā perī sen nicesüñ ‘aşķ ile oldum helāk
Alma gel āh kııl hāzer dimeyesüñ vāy hāy

7 Bu beytin ikinci mısramın vezni bozuk olup düzeltilememiştir.

- 11 Ya himem ola bu dem luṭf [u] ʿaṭā bī-ʿaded
Tuḥfe hedāyā ğazel baña gele pay pay
- 12 Yap hüneri hoş kı lup sen de Cesārī gibi
Yokla kemāl semtini tā diyeler saña rāy

852

Dīvān

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dôstum ğāyet ʿalā gördüm diyār-ı Benderi
Hoş maḳam-ı dil-ğüşā gördüm diyār-ı Benderi
- 2 Vardur ol āb [u] hevāsında anuñ kesb-i şafā
Rūḥ-baḥş [u] cān-fezā gördüm diyār-ı Benderi
- 3 Münderic olmış derūnında nice ceng-āverān
Hāliyā ehl-i ğazā gördüm diyār-ı Benderi
- 4 Yegdür Allah şavt[ı] her şeb şubḥa dek eksik degül
Zikr-i Hāḳḳa iḳtizā gördüm diyār-ı Benderi
- 5 Burc [u] bārūsı mükemmeldür temāşā eyledüm
Şanki bir yirlü ḳaya gördüm diyār-ı Benderi
- 6 Pādişāhuñ hüsn-i inzārıyla var anda eşer
Başḳa bir ṭavr u edā gördüm diyār-ı Benderi

- 7 Bāreka'llāh sözüm yoq resm-i nev-bünyādına
Hoş-mekān-ı mültecā gördüm diyār-ı Benderi
- 8 Dilde vaşfin itsün anuñ şā^cir-i nāzik-suhan
Dā'imā medhe sezā gördüm diyār-ı Benderi
- 9 Mekr-i düşmāndan emīn itsün anı Bārī Hudā
Ehl-i İslām-ı bekā gördüm diyār-ı Benderi
- 10 Sedd olup a^cdā[ya] karşı sīnesin germiş turur
Serhadde intihā gördüm diyār-ı Benderi
- 11 Hāzret-i Sulṭān Selīmüñ kal^ca-i tecdididür
Ey Cesārī bī-bahā gördüm diyār-ı Benderi

853

Ḳaşıde-i Cesārī

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Hudāyā cürmümüz çokdur diyüp çün itdük ikrārı
Bu dem dergāhuña yüz süregeldi sikke yalvarı
- 2 Haṭā bizden 'aṭā senden kerem kıl bakma nokşāna
'İnāyet vaktidür luṭf it bize ey Hāzret-i Bārī

10 Ser-ḥadde: Serḥāte E
853 - C, 21b E, - M, - S

- 3 Bizi ceng [ü] cidāl ile zebūn itmekdedür a'cādā
‘Aceb bir hāldeyüz terk eyledük nāmūs ile ‘ārı
- 4 Revā mıdur Muḥammed ümmetiyüz mü'minīn üzre
Musallaḡ oldu gör bir nice yıldur ḡavm-i küffārı
- 5 Nice ḡal‘a nice yirler alup zabt eyledi düşmen
Ne şeh-istān ne ser-ḡad ḡaldı ḡārāt oldu hep varı
- 6 Esīr olup nice nisvān [u] şıbyān ağlaşur dā'im
Dökülür dīdeler ābı zemīne olmada cārı
- 7 Dilerler senden istimdād ḡalāş it bunları yā Rab
Bilindi herkesüñ ḡaddi ḡudūdı cürm[i] miḡdārı
- 8 Felāketler ile devrān eger kim böyle ḡalursa
‘Aceb müşkil olur aḡvāl ‘adūnuñ başḡa eṡvārı
- 9 Ṭuna nehri ile baḡr-i siyāha olmada mālīk
Gemiler düzdi Mosḡov kāfiri yüzdürdi āşkāri
- 10 Dirīḡā çāresiz maḡzūn melīl ḡaldıḡ cihān içre
N'ola olsaḡ bu dīnūñ biz de bir ḡubb [u] vefā-dārı
- 11 ‘Adūdan intīḡām aḡz eyler idük olsa(m) ger şimdi
Bize bir er ki añdursa Ebū Müslim teber-dārı
- 12 Vezīr ol şāḡib-i devlet-himem nām şān[ı] Yūsufdur
Şeh-i Sulṡān Selim Ḥānuñ odur hem şādīḡ yārı

- 13 Cihān içündür anuñ rüz [u] şeb endişe [vü] fikri
Arar bulur bu dīn [ü] devletüñ işine yararı
- 14 Hudā eksükligin göstermesün ol merd-i nīk-himem
Yürüdür hükmini dehre anuñ fermān [u] işrārı
- 15 Hemīşe olısar baht[ı] güşā vü t̄ālī^ç[i] mes^çūd
Nazar-gāh-ı cihān oldur Hudādur dilde ezkāri
- 16 N'ola anuñ yüzinden feth nuşret görünür ise
Müdebbir ^çaql-ı kāmildür ol şād ide hünkārı
- 17 Hudāyā ^çadl [ü] dād ile şehr-i Sultān Selim Hānuñ
Murādı üzre devr itdi bu kec-rev çarh devrānı
- 18 Cülüs-ı taht idelden gülmemişdür hīç yüzi aşlā
Münācāt eyleyüp Haqqa seher itmekdedür zārı
- 19 Senüñ ol ravza-i pāküñ ziyāret itmede ^çālem
Sitanbul içre sensüñ ol Habību'llāh ^çālem-dārı
- 20 Cihānuñ pādişāhıdur aña lāzımdur istimdād
Şefā^çatle meded kıl yā ebī Eyyüb Enşārı
- 21 Dilā her hayr şer Bārī Hudā-yı (lem) zü'l-minendendür
Ne kim var zāhir [ü] bātın kāmı s hikmet āşārı
- 22 ^çAdūnuñ kahr [u] maqhūr olduğın bir kerre görürsem
Yazam biñ beyt medhiyye o demde nazm [u] eş^çārı

- 23 Benüm ol şâ'ir-i garrâ' kesâfet tab^çuma gelmez
Mihir-âsâ mefâhirdür bu dilde ^çaşkuñ envârı
- 24 Derünün zıkr-i Hû ile mücellâ eyleyen ^çâşık
Ledünnî ^çilmine vâkıf olur keşf itmez esrârı
- 25 Ğarîbem bî-kesem hâlâ vaţandan ben cüdâ düşdüm
Ķatı gözlerde ħor oldum yidüm fi'l-cümle dînârı
- 26 Faķrû'l-hâl olup Ķaldum yedümde ĝayrı nesnem yok
Fürûht itdüm bu ĝurbetde begüm cübbe vü destârı
- 27 Ele sâzum alup bir ħasb-i ħâle başladum likin
Baña zür oldu ĝâyetle bu dem şâ'irliğüñ kârı
- 28 Ağardı şaķalum şaçum ^çaceb pîr ihtiyâr oldum
Yaşum kırķ üçdür ammâ seyr idüñ aĥvâl-i düşvârı
- 29 Diyâr-ı serĥad-i Bender gibi bir memleket yokdur
Varup sâkin olam anda ĝörimem öyle bir şârı
- 30 Cesârî ^çĀşıkam ^çuşşâķ içinde söylenür adum
Kemâlât ehl[i] bilürler bu ben nâçîz [ü] nâçârı

854

Ķalenderî

Me f ^çü lü / Me fâ ^çî lü / Me fâ ^çî lü / Fa ^çü lün

- 1 Neşnās-ı dil[i] ehl-i suhan-dān begenür mi
Güç tab^cını gūş itse ğazel-h^çān begenür mi
- 2 Her güfte perīşān gire mi gūşına anuñ
Nādān sözini ^cārif [ü] rindān begenür mi
- 3 Olmazsa muḳārin eger üstādına şā^cir
Terbiyyesiz olur anı pīrān begenür mi
- 4 Hoyrat görünür ^carşada ṭavr u ḥarekātı
Hiç böyle kişi şā^cir-i meydān begenür mi
- 5 Bī-vezn olamaz kāmیلüñ eş^cārı Cesārī
Boncuḳ dileyen la^cl-fürūşān begenür mi

855

Ġazel

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Bu bezm-i ^carşada lu^cb-ı hüner öğren gözüm nūrı
^cAdū şimşīrine ḥā'il siper öğren gözüm nūrı
- 2 Cihān maḥbūbına sen gibi ^caşık olmak isterseñ
Maḥabbet ḥāşıl it ^caşḳ-ı eṣer öğren gözüm nūrı

- 3 Yüri bir mürşidüñ tüt dāmenin hizmet edā eyle
Tārīkatden haķīkatden haber öğren gözüm nürü
- 4 Lisānuñda şeker gibi telaffuz eyle güftāruñ
Feşāhatle kelām-ı mu^cteber öğren gözüm nürü
- 5 Olup bī-pāk [ü] pervā nazm-ı tanzīr-i maķālātda
Cesārīden edā-yı kerr [ü] fer öğren gözüm nürü

856

Ġazel

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Be-hey ^caşık saña ^caksi cevāb itmek yaraşur mı
Şīrīn[e] telh kelām ile ^citāb itmek yaraşur mı
- 2 Baña düşdi bu gün meydān diyü bu ^carşa-gāh içre
Bülend-āvāz ile nuḳ [u] hiṭāb itmek yaraşur mı
- 3 Şaḳın bīgāne ^caşıkdan ki bir fettān-ı ^cālemdür
Baña māni^c degül aña ^cazāb itmek yaraşur mı
- 4 Yārın ol da bize elbet biraz ser-keşligi eyler
Özün bu ^carşada sen intihāb itmek yaraşur mı
- 5 Cesārī nazm tanzīre müheyyā bunda tırmuşdur
Saña bu ḥalk-ı ^cālemden mücāb itmek yaraşur mı

857

Luğaz*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Ol nedür ki bir hişār üstünde bir çıplak dede
İsm[i] dillerde anuñ olmuş meger tak tak dede
- 2 İki hādım[1] var aña hizmet iderler bile
Biri birin görmesi mümkün degül ašlā hele
- 3 Biri erkekdür anuñ biri dişidür añla söz
Bü'l-acā'ib bir luğaz budur velī hoş diñle söz
- 4 Ol dede nuḡ eyleyüp huddāmlara bir şey dimez
Halka ni'met baḡş ider bir loḡmadan kendi yimez
- 5 Üç hurūf iki nuḡat resm-i beyānı dilde [‘ālem]
Añılur böylesine luğaz mu‘ammā-yı ḡalem
- 6 Ey Cesārī iki yüzlü bir dede fir fir döner
Hāliyā ehl-i kibāra mu‘teberdür mu‘teber

857 - C, - E, 99b M, 61a S (Derkenar)

* Luğaz: - M

1 üstünde: içinde M // anuñ olmuş meger: meger olmuş anuñ S

5 : - S

2. DÎVÂNÇE

Dîvân-ı Dîgerî Güfte vü Rubâ'î Ğazeliyyât**

1

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fa 'ül

- 1 Ey[â] şüh-ı cihân maḥbûb-ı Hâķ 'âlem-nümâ
Be-küllî zâta sensün şâfi'-i rûz-ı cezâ
Taḥiyyât-ı selâm olsun muḥahhar rûḥuña
Şenâ vü na't-ı pâküñ eylerüm her dâ'imâ
- 2 Cemî'-i enbiyânuñ ḥâtemisün ey Rasûl
Ḥadîsün güş iden biñ cân ile eyler ḳabûl
Ḥudânuñ emri ile buldı Cebrâ'il vuşul
Daḥı Ḳur'ân saña hem ümmete oldı 'aḫâ
- 3 Ziyâd olmaḳlığı 'aşḳum benüm sensün sebeb
Revân olsa gözüm yaşı baña olmaz 'aceb
Zebânum vaşf ider zâtuñ eyâ 'âlî-neseb
Selîs-i nazm-ı evzânum oḳur bây [u] gedâ
- 4 Şerî'at ḥükmüne râm oldı cümle ḥâşş u 'âm
Şalâḫiyyetle 'âlem buldı yirince nizâm
Dalâletden ḫalâş imiş hemân ḳaşd [u] merâm
Ṭapuñdur bâ'is-i Raḫmet zihî bâb-ı ilticâ

** Dîvân-ı Dîgerî Güfte vü Rubâ'î Ğazeliyyât: - C, - E, Dîvânçe-i Cesârîyyü'l-Merḫûm M

1 - C, - E, 147a M, 87a S

3a ziyâd: ziyâde M

3b olmaz: olmaz mı M

- 5 Zuhūr-ı ʿaşq āṣār-ı maḥabbet ber-ḳarār
ʿĀşıklar n’ola söyler dilinde nev-eşʿār
Ġāyet olmalıdur saña müştāk iʿtibār
Ferāset ehl[i] bu ḥālāta olur āşinā
- 6 Ḳadem başduñ saʿādet ile miʿrāca hemīn
Kemāl üzre felek seyrānın itdüñ āferīn
لعمرك tācı başında olup şāh-ı güzīn
Muḥaşşal her murāda irdüñ ey baht-güşā
- 7 Nübüvvet mühri zāhruñda idi devlet-meʿāb
Vişālūñ arzū idenler oldı behre-yāb
Hidāyet Ḥaḳ iderse lām elif lā iztırāb
Yoluñda bu Cesārī-veş ḳılurlar cān fedā

2

Rubāʿī Naʿt-ı Rasūl *

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Āşināyam bezm-i aḳdemden saña yā Muştafā
Ḥālet-i ʿaşquñ baña baḥş itdürür zevḳ [u] şafā
Rūḥ-ı mümtāz [u] muşavversūñ göreydi ḥüsnūñi
Vālih ü dem-beste vü ḥayrān ḳalurdı Ḳaydefā

5b nev-eşʿār: nev-şiʿār S

5b,c: Vezinleri bozuk olup düzeltilememiştir. s

6c لعمرك: Hier 15 / 72, meʿāl: “Senin ömrüne and olsun.”; tācı: tāc S

2 - C,- E, 147b M, 87a S

* Rubāʿī Naʿt-ı Rasūl: - M

1c muşavversūñ göreydi ḥüsnūñi: sensūñ yā Ḥabīb Kibriyā M

- 2 Nür mahz itmiş vücuduñ ol Hudā-yı Müste^cān
Oldı zātuñ bā^cis [ü] kâ'im zemīn [ü] āsumān
Dü cihān bünyādına sensüñ sebep ey nev-civān
İştıyākuñda kamu hep mīr [ü] erbāb-ı vefā
- 3 Kā'ināt içre olaldan zāt-ı pākūñ āşikār
Şevk [u] şādīden felek devrān ider leyl ü nehār
Reşha-i mäh-ı cebīnūñ neş'esidür çār-yār
Çekdiler dīn-i mübīn uğrunda anlar çok cefā
- 4 Mazhar-ı ^cālem-nümā zātuñ eyā ^cālī-neseb
Tābiş-i mir'āt-ı vechūñ şu^cle virdi dehre hep
Dertlüler dermānını senden gelüp eyler taleb
Tīb-i hikmet ile buldılar kamu derde şifā
- 5 Gevherī ^cĀşık ^cÖmer-veş bāri şā^cir olmağa
Lāzım elbet haṭṭ-ı nazm āşār-ı şā^cir olmağa
Ey Cesārī server [ü] sālār-ı şā^cir olmağa
Bir nigāh-ı iltifāt ister muḥaşşal iktifā

3

Güfte-i Cesārī*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

2c nev-civān: - M

3a zāt: nām S; āşikār: zühür M

3d uğrunda: uğrına S

5a –veş: - M

5b elbet: elbette M

3 52a C, - E, 147b M, 87b S

* Güfte-i Cesārī: - C, - M

- 1 Ey gönül ben bir dilbere yine oldum mübtelâ
Başuma tağdum anuñ ʿaşkıyla püsküllü belâ
Bir zamân bu beldede ben eglenüp kılsam gerek
İktizâsı böyledür çün itmeli terk-i sılâ
- 2 Beklerüm rāhın o tıfluñ kağı yirlerden geçer
ʿArz-ı hâl itmek murādum iş muqadderden geçer
ʿĀşık-ı şādık olan cāndan geçer serden geçer
Bâ-ḥuşūşen bir kişinüñ sevdügi pek hūb ola
- 3 Ḥamdu li’llāh bir kerem-kān u seḥādur sevdüğüm
Çok mü’eddeb şāhib-i ḥilm [ü] ḥayādur sevdüğüm
Güiyā āyine-i ʿibret-nümādur sevdüğüm
Gün gibi ḥüsn-i cemāli dīdeme virdi cilâ
- 4 Çār-sū-yı ʿaşk içinde dürlü refṭār itmede
El göğüsde merḥabālar ile güftār itmede
Mübtelâlar arzū-yı seyr-i dīdār itmede
Ey Cesārī ḥūblar içre mişli var ise şalâ

1a ben bir dilbere: bir dilbere ben C, M

2a kağı: kağı S

2d pek hūb: tāhir C

3b ḥilm: ʿilm C

3d cemāli: cemālūñ S

4b merḥabālar ile: merḥabā eyler M

4c itmede: itme C

4

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Sālik-i ʿaşk iseñ rūz [u] şeb ey dil
Lisānuñda ola bu nazm-ı nidā
Yaş döküp dīdeden gül ile sebīl
Murād [u] maqşūda irgüre Hudā
- 2 Cihānda ʿāşık-ı şādık olan zāt
ʿArşa-i meydāna lāyık olan zāt
Feşāhat ʿarz ider nāṭık olan zāt
Rumūz-ı şīʿrine hoş virür edā
- 3 ʿĀlem içre olup merd-i suhan-dān
Bulur kendi gibi nice şāʿirān
Diñler sāz [u] sözün aḥbāb [u] yārān
Yanına cemʿ olur hep bāy [u] gedā
- 4 Şanʿat-ı nazma bak düşer evvele
Al evvel mışraʿuñ ḥarfini ele
Lafz-ı muʿammāyı ḥesāb it hele
Hālet-i vaşfa kıl cān [u] ser fedā

4 - C, - E, 148a M, 87b S

* Şarkı: - M

3b nice: nice çok M

- 5 Eger Cesārīye himmet iderseñ
Ma^crifet göresüñ minnet iderseñ
Yol ile erkāna hı̇zmet iderseñ
Ne mümkindür hüner olmaya peydā

5

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Yine bir dilberüñ meftün[1] oldum
Mişāl-i servidür kı̇add-i semen-sā
Leylā-yı hüsniñ Mecnün[1] oldum
‘Āşıkam ben añā her şubḥ [u] mesā
- 2 Görinür yüzinde beşāşet her dem
‘Āşıkuñ sırrına ol yār-ı mahrem
Gezer yürür dā’im şād u hürrem
Derünında yokdur guşsa ğam-fersā
- 3 Vādīyi ragbet-i reftārlar ile
İmtizāc ülfet-i ‘atṭārlar ile
Ekşeri şoḥbet-i aḥparlar ile
Gāh bir ‘azm ider semt-i kilīsā

5 - C, - E, 148a M, 87b S

* Şarkı: - M

2a yüzinde beşāşet: beşāşet yüzinde M

- 4 Kendümi ben aña hem-rāh iderdüm
Seyr-i mesīreyi her gāh iderdüm
Çarşusunda turup bir āh iderdüm
Havfum ol incinür göklerde Ğsā
- 5 Gözetsün söyleyüñ bu dil-şikesti
Cāna cān bahş ider dīdesi mesti
Seven var mı  aceb ol put-peresti
Serħadd-i Benderde Cesārī-āsā

6

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bir güzele bu gün āşnālġ itdüm
İşāretle şöyle eyledi baña
Añladum remzini ol yana gitdüm
Zarāfetle şöyle eyledi baña
- 2 Cāna minnet idi semtine varmağ
İstedüm ben anı pehlūya şarmağ
Veled bir pīç idi gösterdi parmağ
Çabāhatle şöyle eyledi baña
- 3 Maħabbet baħrine dalmışum derin
Didüm ki ħandadur mekānuñ yerüñ
Ğazablandı o dem çekdi ħançerin

Şecā'atle şöyle eyledi baña

4 Hēsāb ehl[i] güzel bilür raqamdan
Didüm ki incinme benüm şaqamdan
Silkdi itdi tıtdı beni yaqamdan
Mehābetle şöyle eyledi baña

5 Cesārī murād-ı vaşlına irdi
Bu gūne şafālar aña el virdi
Duḡān içerken enfiyye girdi
O hāletle şöyle eyledi baña

7

Şarkı*

$4 + 4 + 3 = 11$

1 Bir tıfl-ı nev-resūñ maḡrem[i] oldum
Keşf itme kimseye rāz didi baña
Didi ben ʿāşıkam ʿaşq ile doldum
Maḡabbet-nāme gel yaz didi baña

2 Ezelden olmuşum şāhib-i eşʿār
Girdüm imtiḡāna tekrār tekrār
Didüm tuḡfe nice şarkılar var

4a güzel bilür: bilür güzel M
4c itdi tıtdı beni: dutdı itdi benüm S
7 3a C, Cönk 97, - E, 148b M, - S
* Şarkı: - Cönk 97
1 : - Cönk 97
1c didi: didüm M; doldum: tıtdum C
2 : - Cönk 97

Çalar misuñ sen de sâz didi baña

- 3 Kelāmumı tül [u] dırâz eyledüm
Anuñla def^c -i ğam biraz eyledüm
Vişāle irmege niyāz eyledüm
Saña ben iderüm nāz didi baña
- 4 Gāhīce kuluñı sögersüñ didüm
Çok söylemem zīrā dögersüñ didüm
Cihānuñ malını degersüñ didüm
Bu itdügüñ kıymet az didi baña
- 5 Deryā gibi çoşup bulandum didüm
Yağmurdan ışlanup şulandum didüm
Hezārān gölleri dolandum didüm
Yüri şaşkın ördek kız didi baña
- 6 Cesārī eyledüm ben terk-i edeb
Varumı virmişüm cümle aña hep
Bir buse lebinden eyledüm taleb
Be var hey çepnī vü laz didi baña

3b def^c: def^a Cönk 97

3c irmege: irmeye Cönk 97

3d didi: - Cönk 97

4 : 5 M

4a gāhīce: Cesārī Cönk 97, M; kuluñı: kuluna Cönk 97; sögersüñ: söversin Cönk 97

4d itdügüñ kıymet: kıymet itdügün C, M

5 : 4 M

5c dolandum: şolandum M

6 : - Cönk 97, M

Şarkı-yı Zencîr*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bülbülem eylerüm nâle vü feryâd
Feryâdumı güş it ey gül-i zîbâ
Zîbâ-yı hüsnüñe oldum ferah-şâd
Şâd olur görenler vechüñi cānā
- 2 Cānānı vaşf ider dillerde ‘āşık
‘Āşık olur elbet kuluña şâdık
Şâdık kul olur eltāfa lāyık
Lāyıkam vaşluña irmege tenhā
- 3 Tenhāca olayduñ ey yār-ı mümtāz
Mümtāz-ı dilbere açılır her rāz
Rāzuma muvāfık olunca pervāz
Pervāz ider bu dil emsāl-i hümā
- 4 Hümā-yı tab^cuma hîç el irişmez
İrişüp kimseler bahşe girişmez
Girişmez cem^ciyet nāsa qarışmaz
Qarışmaz Cesārî şöhbete aşlā

8 - C, - E, 149a M, 88a S

* Şarkı-yı Zencîr: - M

2a cānānı: cānān S

2b elbet: elbette M

Güfte-i Cesārī

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey perü-rü bahş-ı huzür hūbluk hālā saña
N’ola ʿaşık olsa şimdi ʿālem-i dünyā saña
Heft-kışverde bulunmaz sen gibi raʿnā güzel
Nice meftün olsun aʿlā saña ednā saña
- 2 Yūsuf-ı şānī saña dirsem sezādur sevdüğüm
Vechüñ ol āyīne-i gītī-nümādur sevdüğüm
Zātuña kıлмақ маҳabbet iktizādur sevdüğüm
Hüsn-i zībā kılmış aʿtā Hazret-i Mevlā saña
- 3 Her kaçan güftāra gelseñ bahş idersüñ cilveler
Nev-edā şīrīn-keām üftādenüñ bağrın ezer
Şekker-i laʿlüñ senüñ būs itmek istersek eger
Yaşşur itmek habībüm nāz [u] istiğnā saña
- 4 Hoş güzel gördüm şehā ol kadd-i yāl [ü] bālını
Hağ bilür aʿlā begendüm şüret ü eşkālını
Nice vaşf itsün Cesārī tabʿ-ı istişsālını
Bī-kušūr bir dil-rübāsuñ yoğ sözüm aşlā saña

El-kāfiyetü'l-Bā'^{**}

10

Şarkı^{*}

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bu şehriñ yine bir dilberin sevdüm
Hāl-i Hindūları fitne vü aşüb
Seyr idüp ben anuñ her yerin sevdüm
Lebleri gūyiyā gonca-i mergüb
- 2 Nice vaşf itmeyem ol dil-pesendi
Gör nice cān [u] dil anı begendi
Çekilmiş kaşları tuğra menendi
‘Uşşāka ‘aşk ilen gösterür menşüb
- 3 Turur çār-sūda ehl-i dükkāndur
Meṭā^c-ı hüsni var nev-bāzırgāndur
Müşterisi bī-ḥad özge civāndur
Tāze tıfl ammā gāyet ile maḥcüb
- 4 Dizilmiş şāf-be-şāf seyre ḥalāyık
Cemālin görmege olmuşlar ‘āşık
Miyān incedür kuçmağa lāyık
Şarılsam kat-be-kat mānend-i mektüb

^{**} El-kāfiyetü'l-Bā': Kāfiyetü'l-Bā' M

10 - C, - E, 149a M, 88a S

^{*} Şarkı: - M

1c ben: - M

2d ilen: eyleyen M

3d maḥcüb: maḥbüb S

- 5 Cesārī şöhreti çok şanı vardır
Levendāne-edā ʿünvānı vardır
Ne deñlü medḥ itsem meydānı vardır
Görmedüm ʿömrümde böyle bir maḥbūb

11

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Seyr idüp gördüm bu gün bir dilber-i ʿālī-cenāb
ʿArz-ı dīdār itdi benden kılmağı hīç ictināb
Şuʿle-i hüsni ziyāsı ʿālemi ārā ider
Pertev-endāz-ı cihāndur ol cemāli āfitāb
- 2 Vaşfin itdügüm güzel ʿuşşāk-ı dehrüñ yārıdır
Hāne-i virāne dil bünyādınıñ miʿmārıdır
Āfet-i devr-i zamānum hūblar serdārıdır
Dil-rübālar içre ʿālem anı itmiş intihāb
- 3 Tarz [u] eṭvārı müselleḥ hūb-ı müsteşnā-şifāt
Kimseden luṭfin dirīg itmez o nesl-i pāk-zāt
Her kime imʿān ile kılsa nigāh-ı iltifāt
ʿAşkı eyler āḥir anı kām-bīn [ü] kām-yāb

5d böyle bir: öyle M

11 4a C, - E, 149a M, 88b S

* Güfte-i Cesārī: - C, - M

1d cemāli: ḥacālet M, cemāl S

2b virāne: virān S

2c hūblar: hūblaruñ C, hūblara S

3a hūb: - M

3c her kime: nice M

- 4 Yokladum ferhunde-fāl-ı t̄ālī^c-i fīrūzını
Ġāyet ile hūb gösterdi baña kendüzünü
Añladum dilde derūnında olan mermūzını
Kıldı esrār-ı dehānı müşkilātum feth-i bāb
- 5 Ey Cesārī^c aşk eriyseñ vākıf ol esrāra sen
Hoş-nizām [u] intizām eyle hemīn eş^cāra sen
Mültekā-yı metn-i hūsnūñ şerhın eyle yāra sen
Kıl hemīşe nazmuñı mişl-i Dürer bir cild kitāb

12

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ne deñlü var ise dehr içre kāmīl
Her biri eylemiş dīvān-ı müretteb
Cümlesi nās içre geçinür^c ākıl
Olamaz hīç anlar cehl-i mürekkeb
- 2 Levh-i dilden ezel alurlar sebak
Taşavvuf^c ilmini bilürler muṭlak
Tekye-i^c aşk içre çağırurlar Haḳ
Kılurlar bu gūne zevk-i muṭarrab

5a^c aşk eriyseñ vākıf ol: mahrem ol bir vākıf-ı C

12 - C, - E, 149b M, 88b S

* Şarkı: - M

- 3 Ol bāğ-ı vahdete girmek dilerler
Hakāyık sünbüller dirmek dilerler
‘Ārifūñ sırrına irmek dilerler
Gürūh-ı neşnāsa olmaz mu‘arreb
- 4 Echel [ü] nādāna fā’ik Cesārī
Bezm-i ‘ārifāna lāyık Cesārī
Nüşha-i nazmuñı ‘Āşık Cesārī
Dimiş ehl-i dīvān maḳbūl mücerreb

El-ḳāfiyetü'l-Ta’**

13

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Yār Mevlā ‘aşkına gel kesme benden iltifāt
Çün bilürsüñ kimseye bāḳī degüldür kā’ināt
Hüşne maḡrūr olma her dem ḳılma istiḡnāları
İtmesün iḡvā saña aḡyār-ı bed-hū mühmelāt
- 2 Mübtelā-yı bī-nevā ḡurbet-zede bīmāruñam
Hāl-i müşkil derd-mend [ü] ‘āciz [ü] nāçāruñam
‘Āşık-ı şādık geçer bir mā’il-i dīdāruñam
Hālūme raḡm it bu dem ey şūh-ı müsteşnā-şifāt

4d dīvān: devā M

** El-ḳāfiyetü'l-Ta’: - M

13 5a Ć, - E, 149b M, 88b S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 3 Bāgda servi gibi reftāra gelseñ sevdüğüm
Va^cd-i vaşluñ bendeñe ikrāra gelseñ sevdüğüm
Her kaçan nuṭṭ eyleyüp güftāra gelseñ sevdüğüm
‘İsī-i mu^cciz-demūñle mürde-dil bulur ḥayāt
- 4 Sen güzeller serverisūñ ‘āşığa kıl bir nazar
Ben ğarīb üftāde kim göster maḥabbetden eṣer
Ārzū vü iştiyāk-ı vaşluñ itdümse eger
Luṭfuña gör müsteḥaḳ gel sen beni ey pāk-zāt
- 5 Ey Cesārī künc-i ğam meskānda ḳalur isem
Yetmeyüp maḳşūduma yabanda ḳalur isem
Ḥasretā vā-fırkatā hicrānda ḳalur isem
Cevr ü zulmūñden irer ḥavfum budur baña memāt

14

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Bezm içinde çünki olduḳ biz ricāl-i ma^crifet
Şā^cirāna idelüm ‘arz-ı kemāl [ü] ma^crifet
Güne güne şöyle rengīn şan^cat-ı nazmı düzüp
Fātiḥ-i meydāna lāzım ḥasb-i ḥāl-i ma^crifet

3a servi: serv M

3b va^cd: va^cde M

14 - C, - E, 150a M, 89a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1c nazmı: nazm M

- 2 Baña şor kim n'eylemekdür maqşadı ehl-i dilüñ
Ögdülin hoş peylemekdür maqşadı ehl-i dilüñ
Cümle taşşın eylemekdür maqşadı ehl-i dilüñ
Ol sebeb tanzîr olur her bir maqâl-ı ma'rifet
- 3 Olduğı dem bunda hâtır şâ'ir-i mişl-i 'adem
Gelmeye mi işbu meydâna olup ferruh-ka-dem
Qahramân-veş kuvvet-i bâzû-yı 'aşk itdügi dem
Hurd olur nazm-ı 'amüd ile cibâl-i ma'rifet
- 4 Qâf cismüñdür bize vir murğ-ı 'anqâdan haber
Sâlik-i dil ister elbet sırr-ı esmâdan haber
Dilde var özge cinâs elfâz-ı ma'nâdan haber
Ey Cesârî añlanur her bir me'âl-i ma'rifet

15

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Baqınca hüsnüñe ben mâ'il oldum
'Aşıkam ben saña ey çeşm-i âfet
Derd-i 'aşkuñ ile şarardum şoldum
Yandurdı cismüm âh ol nâr-ı firqat

15 - C, - E, 150b M, 89a S

* Şarkı: - M

- 2 Beni kayd [u] bend-i cünün eyledüñ
Elif iken kıaddümi nun eyledüñ
Mecālüm kesildi zebün eyledüñ
Bir nuḳ itmege kıalması tākāt
- 3 Terk itdürdi baña rāhat[ı] ʿaşkıñ
Çekdürdi miḥnet [ü] zillet[i] ʿaşkıñ
Şerḥ[i] mümkün degül ḥālet[i] ʿaşkıñ
Vaşf itmege yokdur bende liyākāt
- 4 Cesārī kıuluñdur ey pīşe-cefā
Kıanı üftādeñe ya mihr-i vefā
Ḥasretüñle ölsem gerekdür ḥayfā
Efendüm sağ esen kıal sen selāmet

16

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Civānum kederden şaklasun seni
Ḥudā-yı Lem-yezel Ḥayy Lā-yemūt
Nice vaşf itmeme sen vech-i aḥseni
Ḥoḳka fem dürr dişüñ leblerüñ yākūt

16 - C, - E, 150b M, 89a S

* Şarkı: - M

- 2 Nūr-ı maḥẓ eylemiş seni Müste‘ān
Şa‘şa‘a-i ḥüsnüñ mihr-i dıraḥşān
Cemālūñ göreydi olurdu ḥayrān
Unudurdu kendin Hārūt u Mārūt
- 3 Güzellerde sensüñ a‘lādan a‘lā
Destüm irmez saña ḳāmet-i bālā
Zannum oldur benüm şeh-i vālā
Halk oldu senüñçün ‘ālem-i nāsūt
- 4 Hümā-veş idersüñ felekde pervāz
Degül mümkün olmaḳ hem-dem [ü] hem-rāz
Vaşluña irmege eylerse niyāz
Cesārīnūñ sözi bulmaz mı şübūt

17

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 İftirāḳ-ı ḥasrete itmek ne güç şabr [u] sükūt
Künc-i dār-ı ḡamda ben ḳaldum mişāl-i ‘ankebūt
Bir devāsız derd imiş sevdā vü ‘aşḳuñ dilberā
İdemez em olsa Loḳmān ger ḥakīm Cālinūt

2d u: - S

3d oldı: - S

17 - C, - E, 150b M, 89a S (Derkenar)

* Güfte-i Cesārī: - Ö

1d Cālinūt: Cālinūs M (Kelimenin doğrusu “Cālinūs” olmakla beraber şair kafiyeye uydurmak için “Cālinūt” yazmıştır.)

- 2 Semt-i meskānum neden bilmezsüñ ey serv-i revān
Bāğda hürde-hırām kılmazsuñ ey serv-i revān
Dest-i luṭfuñla gelüp silmezsüñ ey serv-i revān
Ya neden gözüm yaşın aḳıtduñ emşāl-i bürüt
- 3 Ḥayf aña koyduñ cihān içre beni maḥzūn melīl
Vālih ü ḥayrān [u] ser-gerdān olup ḳaldum sefīl
Çāresi yok n'ideyüm ger ihtiyār elde degil
Göñlümi virdi saña ol Ḥayy Bākī Lā-yemūt
- 4 Ey Cesārī çarḥ-ı gerdūndan şikāyet bitmedi
Dil derūnumda benüm efkār [u] ḡam hīç gitmedi
Nāle vü āh [u] enīnüm yāra te'sīr itmedi
Sözlerüm erbāb-ı 'aşḳ içinde bulmuşken şübüt

18

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Tamām vaḳtiyle irdi Ramazān
İdelüm biz anuñ ḥaḳḳına ḥürmet
On bir ay geçüp çün girdi Ramazān
Açıldı mü'mine bāb-ı sa'adet
- 2 Olagör bu māhuñ şād [u] ḥürremi
Ziyāret ḳıl vücūd beytü'l-ḥaremi
Açılır Ḥudānuñ kenz-i keremi
Şaçılır bu 'ālem ḥaḳḳına raḥmet

3a içre: - S
3b olup:oldum M
18 6a C, - E, - M, - S

- 3 Vücūduñ olmışdur bir ulu cāmi^c
Ḳanādīl nūr-ı Ḥaḳ vāzı^c [u] lāmi^c
Ḳılma bu gafletle ^cömrini zāyi^c
Ḥulūş-ı ḳalb ile sen ḳıl ^cibādet
- 4 Bu māh-ı şıyāma eyle gel raġbet
Raġbetüñ olısar bā^cış-i rif^c at
Olmışuz ezelden Rasūle ümmet
Umaruz irişe andan şefā^c at
- 5 ^cAmelde riyāyı eyleme ḳaṭ^cā
Bilürsüñ ki cevāz yok aña aşlā
Derūn-ı ḳalbüñ it şāf [u] mücellā
Eylesün lem^cān nūr-ı hidāyet
- 6 Eger ^cāşık iseñ Ḥaḳḳa Cesārī
Ġaflete şalma bu leyl [ü] nehārı
Olasuñ mażhar-ı tevfiḳ-i Bārī
Mekān-ı cennetde ḳılasuñ rāḫat

El-ḳāfiyetü's-Sā'^{**}

19

Güfte-i Cesārī^{*}

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

** El-ḳāfiyetsü's-Sā': - M

19 - C, - E, 151a M, 89b S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 1 Mest-i ʿaşkam sākiyā peymāneler itsün mekiş
Bezme gelsün āşinā bīgāneler itsün mekiş
Zāhid eylermiş mey ü maḥbūblardan ictināb
ʿĀkil elzemdür baña dīvāneler itsün mekiş
- 2 Diñlemezler nāşī vü neşnās olanuñ lāfını
Kāmil üstād maʿārif hoş bilür eşnāfını
ʿĀşık eylerse sezādur güllerüñ evşāfını
Bülbül-i şūrīde vü nālāneler itsün mekiş
- 3 Hem-dem oldum ben ezelden ehl-i dil ʿirfān ile
Hoş görüştüm bezm içinde şāhib-i izʿān ile
Ey ḥalīlüm şemʿ-i ḥüsnüñ şevkine biñ cān ile
Yanmağa nevbet-i bezm pervāneler itsün mekiş
- 4 Armağān aḥbāba dürr-i şāh-vārīden gelüp
Dilde nuṭk baḥr[i] ṭabʿ-ı bī-kenārīden gelüp
Diñlesünler tāze eşʿarı Cesārīden gelüp
ʿArşa-gehde şāʿir-i efsāneler itsün mekiş

20

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

1 mekiş: Şair şiirin redifi olan "mekiş" kelimesini vezne uydurmak için halk ağzındaki şekliyle kullanmıştır

2d nālāneler: nālāna M

4d ʿarşa-gehde: ʿarşa-gāhda M

20 7b C, - E, 151a M, 89b S

* Şarkı: - M

- 1 Ey güzel eyleme gel beni ta'yīb
Zuhūr-ı aşkuñdur sevdāya bā'is
Ġarībem eyle bu hātırum muṭīb
Luṭfuñ ola dilde du'āya bā'is
- 2 Çıkup bir dem seyr-i şafā itmedüñ
Revā mı 'ahdüñe vefā itmedüñ
Derūnum derdine şifā itmedüñ
Ṭabībüm nedür bu evzāya bā'is
- 3 'Aşık-ı şādıkı hādım isterüm
Hiżmetinde anı kâ'im isterüm
İltifātuñ baña dā'im isterüm
Vişālüñdür senüñ ricāya bā'is
- 4 Cesārī olalı hüsnüñe mā'il
Yitürdi aqlımı eyledi zā'il
Ağlar gezer gülmek aña ne kâbil
Firākuñ olmuşdur bükāya bā'is

21

Güfte-i Cesārī*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Dilberā 'ālemde kıl zevk [u] şafāyı iktirās

1b aşkuñdur: aşkdur C

2d evzāya: Kelimenin doğrusu "evzā" olmakla beraber şair kafiyeye uydurmak için "evzāya" yazmıştır.

3a şādıkı: şādıkıñ M, S

21 - C, - E, 151b M, 89b S

* Güfte-i Cesārī: - M

Olmasun ʿömr [ü] günüñ ifnâ hebâ vü inbişâs
Aḥsen-i taḳvīm ḥüsnüñ rāygāndur ʿāleme
Mihr [ü] mehle nʿola ger eyler iseñ sen ibtiḥâs

- 2 Vechinüñ nūr-ı ziyâsı ʿālemi tenvîr ider
Her kemâl ehli senüñ evşāfuñı taḥrîr ider
ʿĀşıkānuñ gönline āsâr-ı ʿaşḳ teʿsîr ider
Bu güzellik saña Yūsufdan mıdur bilmem mîrâs
- 3 Mübtelâdur ḥalk-ı ʿālem zülfünüñ sevdâsına
Hall-i müşkil şöyle mübhem zülfünüñ sevdâsına
Yeltenür gönüm dem-â-dem zülfünüñ sevdâsına
Kâkül-i bend-i duzağundan amân u el-ğıyâs
- 4 Āşinâ-yı ehl-i ḥālem ḥayr [u] şer bezmindeyem
Dehr içinde her zamân ben pür-hüner bezmindeyem
Mest-i ʿaşḳ u bâde-nüşam rindler bezmindeyem
Sâkiyâ pür eyleyüp vir destüme cām-ı şelâs
- 5 Ben Cesârî ʿĀşıkam ʿahde vefâlar eylerüm
Sâz ile âhenk idüp zevḳ [u] şafâlar eylerüm
Şolmasun gülzâr-ı ḥüsnüñ çok duʿâlar eylerüm
Ḥâr cevrinden seni ḥıfz ide Rabbüʿl-Müstegâs

1d nʿola: nüş M
2c gönline: gönle M
5a vefâlar: vefâ M
5d Müstegâs: Müsteʿân S

El-kāfiyetü'l-Cim **

22

Rubā^cī*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Dilberā kı́l ^cāşık-ı şādıklar ile imtizāc
Himmetüñ a^clā gözet olma şaķın esfel mizāc
Dehr içinde çün saña raġbet ider üftāde-gān
Nūr-ı çeşmüm kadrüñi bil şem^ca-veş cān gözüñ aç
- 2 Hüsni-i halk ile hele bir dānesüñ ey nev-civān
Müsteħaksuñ tāc[u] tahta n'ola gelse armaġān
Ġamze-i şimşir ile aġyār kırivirme amān
Pādişāhum heft-kişverden sen al bāc [u] ħarāc
- 3 Mübtelādur halk-ı ^cālem kāmēt-i bālā saña
Giy kuşan eşvāb-ı fāħir yaraşur a^clā saña
Tāzelik maħbūbluķ virmiş çün ol Mevlā saña
Olmaya hüsñüñ gibi bir māh [u] nūr-veş-i sirāc
- 4 Vāķıf-ı esrār-ı ^caşķuz ol bizüm āġāhumuz
Kıbleye karşı teveccüh itmüşüz hep rāhumuz
Hacerü'l-esved beñlerüñ oldı ziyāret-gāhumuz
Ka^cbe-i kūyuñ tavāf iden ^caceb olmaz mı ħāc

** El-kāfiyetü'l-Cim: - M

22 8a C, - E, 151b M, 90a S

* Rubā^cī: - M

2b gelse: gelsün C

- 5 Sūd-mend eyler mi bilmem bendeyi kār-ı hüner
Görinür dilde derūnum içre āşār-ı hüner
Oldı peydā sūq-ı ʿirfānda ḥarīdār-ı hüner
Ey Cesārī şimdi kālā-yı sözüm buldı revāc

23

Şarkı *

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bir dilberūñ bu dem meftūnı oldum
Hüsine mağrūrdur itmez imtizāc
Derd-i ʿaşkuñ gāyet zebūn[1] oldum
Tabībler derdüme idemez ʿilāc
- 2 Başum üzre eser bu sevdā yeli
Çeşme gibi aqar dīdemūñ seli
O şūhuñ yanından gitmez engeli
Virmege ʿarż-ı ḥāl qaldum ihtiyāc
- 3 Nice şayd iderüm bilmezem anı
Rūsūm-ı ḥīleden bilür çok feni
Santrāc oynasam māt ider beni
Dürlü luʿb bilür mişāl-i leclāc

5b içre: - M

5d kālā: kālā içre M

23 8b C, - E, 152a M, 90a S

* Şarkı: - M

1a meftūnı: meftūn M, S

1d derdüme: zaḥmuma C, M

2c yanından: yanında M

3c santrāc: şantranc C

- 4 Derūnumuñ vardur efkār-ı ğamı
Her dā'im artmağda āşār-ı ğamı
Cesārī çekerüm her bār-ı ğamı
Ne mümkün albümden olına ihrāc

24

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Niyāzum saña bu ey nāzenīnüm
Va^cd-i vişālūñe şāfī cevāb aç
Alma benüm yeter āh u enīnüm
Cemālūñ seyr idem yār niķāb aç
- 2 Destüñi gel kesme luḡ u keremden
Ferāğat it begüm cevr [ü] sitemden
Severseñ Hudāyı efkār [u] ğamdan
Benüm bu göñlüm ey ^cālī-cenāb aç
- 3 Remz-i müşkilātı cümle açalum
Ağ ara [vü] kızıl rengi seçelüm
Bezm-i maḥabbetde yiyüp içelüm
Bāde-i gül-fāma sākī dolāb aç

24 - C, - E, 152a M, 90a S

* Şarkı: - M

1c u : - S

2a kesme: kesem S; u: - S

3b aç: ağ S

- 4 Mişāl-i remmāl ol ey ŧeh-i bī-dād
Nokṭa-i ŧeklūme baḳup ḳıl imdād
Tālib [ü] rāḡıbam her-ḳi-bād-ābād
Benüm ṭālī^cüme ḳutluca bāb aḳ
- 5 Cesārī bī-ḥaddür bu nazm-ı fendüm
Hep senüñ vaŧfuñdur ey leb-i ḳandüm
Diñleyeyüm seni cānum efendüm
Ġazel oḳumaḡa baña kitāb aḳ

25

Ġazel Müseddes*

Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün / Me fā ^cī lün

- 1 Felek ḳahrıyla meskāndan olalı zār ile iḥrāc
Gözüm yaşı aḳar Ceyḥün mişāli hem ider emvāc
Faḳrū'l-ḥāl olup ḳaldum ḡarīb oldı ^cıyāl ezvāc
Yedümde ḳalmadı nesne fūruḥt itdüm olup muḥtāc
Bu demde serserī gezmekdeyüm ne ṭoḳ olup ne aḳ
Eger böyle ḳalursam serde hep ^caḳlum olur tārāc
- 2 Ṭotalum ki kemālāt ehliyem alup ŧatan yoḳdur
Ma^cārif ḳadrini tefhīm idüp añlar o cān yoḳdur
Ġarīb [ü] bī-kese bir yirde rāḥat hīḳ mekān yoḳdur
Bu derd ile ölürsem de baña bir acıyan yoḳdur

4a ey: - M

25 - C, - E, 152b M, 90b S

* Ġazel Müseddes: - M

2d ölürsem de: ölür isem S

Bu demde serserî gezmekdeyüm ne toĝ olup ne aç
Eger böyle alursam serde hep aqlum olur tārāc

3 Hūdāyā sen beni itdūñ cihān rüsvā vü bed-nāmı
Ne cürme müstehā idüm baña aldurmaduñ kāmı
Tamām beş altı yıldur bilmezem ben şubh ile şāmı
Felāketle günüm gedi dilā hayr ola encāmı
Bu demde serserî gezmekdeyüm ne toĝ olup ne aç
Eger böyle alursam serde hep aqlum olur tārāc

4 Kime hālüm beyān idem sen ol Hallā iken yā Rab
amu dillerde nāmuñ ālem-i ıtlā iken yā Rab
Huzūruñda cihānuñ haı hep ihā iken yā Rab
Benüm bu ısmetüm kesdūñ mi sen Rezzā iken yā Rab
Bu demde serserî gezmekdeyüm ne toĝ olup ne aç
Eger böyle alursam serde hep aqlum olur tārāc

5 Cesārî cümleñüñ pāyı türābıyam ki ben hākem
Vücūdum daĝ daĝ şāne-meşel sīnesi ākem
Beni şad [u] fera zann itmesünler şimdi ĝam-nākem
Daĝıldı serden aqlum dimeñüz bir şāhib-i idrākem
Bu demde serserî gezmekdeyüm ne toĝ olup ne aç
Eger böyle alursam serde hep aqlum olur tārāc

3a cihān: cihāna M
4c haı: haı M

El-ḳāfiyetü'l-Hā'

26

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Bir 'Arab maḥbūbı gördüm hoş-lisān söyler faşīḥ
Keyfe-[y]eş ḥālūñ didüm didi baña ṭayyib melīḥ
Özge da^cvāya bilür ser-keş gözi gavḡādatur
Ey 'aceb mā-beynümüzde ola mı şulḥ-ı şalīḥ
- 2 Bülbül-i şeydāsıyam ol ruḥları gül dilberūñ
Mest [ü] ser-gerdānıyam ben lebleri mül dilberūñ
İrmez idi nīk-nām [u] şānına züñ dilberūñ
Gezmesey yanınca ger aḡyār-ı bed-fi'l [ü] ḳabīḥ
- 3 'Aşḳına birden bire düşmek tevaḳḳuf gösterür
İltiyām-ı 'āşıḳına bī-tekellūf gösterür
Sābit olmaz va^cd-i vaşlına teḥallūf gösterür
Ey dirīḡā bulmadum ḥübānda ḳavl-i şaḥīḥ
- 4 'Āşıḳam zevḳ [u] şafā itmek müdāmı isterüm
Gülşen içre serv-i ḳadd-nāzuñ ḥırāmı isterüm
Ey Cesārī yārdan şīrīn-keḷāmı isterüm
Mürde cān iḡyā ider mu^cciz-dem-i nuṭḳ-ı Mesīḥ

** El-ḳāfiyetü'l-Hā' : - M
26 9b C, - E, 153a M, 90b S
1a maḥbūbı: maḥbūb M, S
2c zül: zül bir S
2d yanınca: yanında S
3d ḥübānda: ḥübān içinde C
4d mürde-cān: mürde-dil M, S; ider: iden C

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Seyr eyledüm gördüm bāğ-ı cihānda
Boyuñ beñzer tāze fidāna Şālih
Mişālūñ yok senūñ kevn ü mekānda
Bulınmaz hüsnuñe bahāne Şālih
- 2 Dinilmez vaşfına şu bu güzelsūñ
V'Allāh dīdesi āhū güzelsūñ
Çağ[1] on dört on beş meh-rū güzelsūñ
Söz olmaz sen gibi civāna Şālih
- 3 Saña 'āşık olan ey cān çeker
Emrüñe rām olup boynunu eger
Serde 'aşkuñ böyle kalursa eger
Derdüñden olurum dīvāne Şālih
- 4 Cesārī luţfuña vāşıl olurdum
Bezm-i maḥabbete dāḥil olurdum
Murād [u] maḫşūda nā'il olurdum
Şarılsam ol ince miyāna Şālih

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Şarāb-ı la^cl-i nāb dāfi^c-i ğamdur
Sākīyā tarḥ eyle bezm içre şabūḥ
Ārzū itdügüm bir ğonca-femdür
Kelām hem ola miftāḥ-ı fütūḥ
- 2 Sürelüm dem şafā ^cişve-bāz ile
Besteler oқına ḥūb-āvāz ile
Eglenür göñlümüz söz [ü] sāz ile
Ne lāzımdur itmek tevbe-i naşūḥ
- 3 Seyr-i ḥüsn eyleyüp bāğa girilür
Vişāl meyvesi bir hoş dirilür
Şabr ile gerçi murāda irilür
Ve līkin gerekdür aña ^cömr-i Nūḥ
- 4 Cesārī geçmeyüp vech-i ḥasenden
Alursuñ ögdül-i ^caşķ[1] resenden
Cüdā olmaķ muḥāl sevdügüm senden
Bedenden tā güzār itmeyince rūḥ

28 - C, - E, 153b M, 91a S

* Şarkı: - M

3c gerçi murāda: murāda gerçi S

El-kāfiyetü'l-Hā^{**}

29

Şarkı^{*}

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Nice eylemeyem āh [u] fiġānı
Serde ʿaşkuñ henüz peydādur ey şūh
Keşf idüp gezerüm fānī cihānı
Görenler dir bu ne sevdādur ey şūh
- 2 Düşmişüm rüz u şeb nazm-ı maķāle
Uġradum senüñçün çok iştiġāle
Baķmazam eldeki bu mülk [ü] māla
Yoluñda bu cānum fedādur ey şūh
- 3 Güldürmedi beni bu çarķ-ı devrān
Miħnet ile günüm geçmede her ān
Sergüzeştüm eger eylesem beyān
Dükenmez bir ulu da^cvādur ey şūh

^{**} El-kāfiyetü'l-Hā: Kāfiyetü'l-Hā' M

29 10b C, - E, 153b M, 91a S

* Şarkı: - M

1b henüz: senüñ C

2a u: - C, S

3c eylesem: eylesen S

- 4 Cesārī vaḥdetde tūṭup meskeni
Yazar vaşfuñ için çok nazm fenni
Bi'llāh bu göñlüm sevelden seni
Cihān ḥalkı baña a^cdādur ey şūḥ

El-ḳāfiyetü'd-Dāl**

30

‘Iydiyye*

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

- 1 ‘Ālem oldu şevḳ-i teşrīf ile dīde-dūz ‘īd
‘Āşık-ı sāle delīl-i kām imiş firūz ‘īd
Dilberā da^cvet getürdi ḥāṭıra mermūz ‘īd
Sīne-şāf ol kīne-i nās itmesün mefrūz ‘īd
Gösterüp şafḥaḥ cemīl ol sen de resm-āmūz ‘īd
Cevher-i pāki temāşā bahş ider meknūz ‘īd
Merḥabā rüz-ı mübārek dilde ḥoş maḥrūz-ı ‘īd
Merḥabā ey baḥt-ı firūz ey mübārek rüz-ı ‘īd

4c bi'llāh: v'Allāh M

** El-ḳāfiyetü'd-Dāl: - M

30 - C, - E, 154a M, 91a S

* ‘Iydiye: - M

1d mefrūz: ma^crūr M

1e şafḥaḥ: şafḥa M

1g maḥrūz: Bendlerin sonundaki tekrar beyitlerinde yer alan kelimenin doğru imlası “maḥrūz” olmakla beraber şair kafiyeye uydurmak için “maḥrūz” yazmıştır.

1h ey: - M

- 2 Rūz-ı ferruḥdur bu günde feth olur bāb-ı cinān
Her melek-şüret bu günde ʿarz iderler ḥüsn ü ān
Seyr-i didār-ı melāʾik eyleyen dil-dāde-gān
Nazra-i ʿibretle seyrān eylesün ʿayn-ı cinān
Eylemiş rıdḡvān icābet ḥūr ile dolmuş cihān
Sende icrā eyler ādāb-ı vefāyı dilberān
Merḥabā rūz-ı mübārek dilde ḥoş mahḥrūz-ı ʿīd
Merḥabā ey baḥt-ı firūz ey mübārek rūz-ı ʿīd
- 3 Müjde-i ʿīd ile meh-rūlar ḡamu dil-şād olur
Zīver-i ḥüsn ile mūr-āsā ki nūr-ābād olur
Lemʿa-i behcetle her kūşe behişt irād olur
Sū-be-sū seyrān ile zībende-i dil-dād olur
Gün-be-gün devrān ile inzār-ı çeşm üftād olur
Maḡdemūñle ey saʿīd ʿālem feraḥ-efzād olur
Merḥabā rūz-ı mübārek dilde ḥoş mahḥrūz-ı ʿīd
Merḥabā ey baḥt-ı firūz ey mübārek rūz-ı ʿīd
- 4 Dīdeler rūşen temāşā vaḡtidür ṡanıḡlara
Būse-gāḥ eyler zemīn-i raḡbetin lāḡıḡlara
Dāḡ-ı hicrān oldı zīnet sīnesi yanıḡlara
Böyle günde raḡm iderler vaşlına lāyıḡlara
Ḳavl ü nāzı vaʿd-i ferdā gösteren şādıḡlara
Senden özge bir sened var mı ʿaceb ʿāşıḡlara
Merḥabā rūz-ı mübārek dilde ḥoş mahḥrūz-ı ʿīd
Merḥabā ey baḥt-ı firūz ey mübārek rūz-ı ʿīd

2e dolmuş: ṡolmuş S

- 5 Yoğ medār [u] gerdiş-i leyl [ü] nehārīden saña
Ben nişār itdüm dü çeşmüm intizārīden saña
Tuħfe-i cān işte nazm-ı ihtişārīden saña
Ḳadrine ħürmet budur ʿĀşık Cesārīden saña
Dürlü cevherler nigāh-ı iʿtizārīden saña
Eylürüm icrā vefā-yı iʿtibārīden saña
Merħabā rüz-ı mübārek dilde ħoş maħrüz-ı ʿİd
Merħabā ey baħt-ı firüz ey mübārek rüz-ı ʿİd

31

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Vişālūñden beni şüh-ı cihānum
Niçündür eyledüñ böyle nā-ümīd
Çıkarduñ eflāke āh u enīnüm
Zārum işitmedüñ ey bağrı ħadīd
- 2 Midħat-ı vaşfinuñ nāṭıķı iken
Ehl-i dil bezminüñ lāyıkı iken
Cemāl-i pākinüñ ʿāşıkı iken
Defterüñden itdüñ ʿāķıbet resīd

5e iʿtizārīden: ihtişārīden M
31 12a C, - E, 154b M, 91b S
* Şarkı: - M
1c enīnüm: fiğānum C
2a midħat: medħüñ C
2b dil: - M

- 3 Derūnumdan çıkılmaz ğam-ı firākuñ
Gelmezsūñ sevdüğüm yanuma yakın
Cāna te'sīr itdi bu iŖtiyākuñ
Eski derdüm oldu gör yine cedīd
- 4 Cesārī kalmıŖdur  aşk eŖerinde
İltifāt itmedūñ var haberin de
Senūñle elbetde maħŖer yerinde
Faşl ider da vāmuz o Rabbū'l-Mecīd

32

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ayrılık āteŖi dilde mezāhir
Yağduñ bu sīnemi nāra Muħammed
Degülem hicrūñle bir nuţka kādīr
Bulınmaz derdüme çāre Muħammed
- 2 Kaddümi ħam kıldı tākāt-i tākūñ
Cāna kār eyledi bu iŖtiyākuñ
Beni ŖuĖle kodı ğam-ı firākuñ
DüşmiŖüm böyle efkāra Muħammed

4a eŖerinde: eŖerinden M

4b itmedūñ: itmedi C

4c elbetde: da vāmuzı M, da vāmuz S

4d o: - M

32 - C, - E, 154b M, 91b S

2d böyle efkāra: efkāra böyle S

- 3 Vaşf[1] kâbil degül takrîr-i ğamzeñ
Bırakdı hayrete tedbîr-i ğamzeñ
Kaşd-ı cān eyledi şimşîr-i ğamzeñ
Açduñ baĝrum üzre yāre Muḥammed
- 4 Cesārî gelince bahār gideyüm
Hasret ile leyl ü nehār gideyüm
Başum alup diyār diyār gideyüm
Gel beni ğurbetde ara Muḥammed

33

Muḥammes *

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Olup ey la^l-i şîrînum senüñ ben emrüne münkād
Külüng-i şevk ile delsem gerek daĝ emsel-i Ferhād
Yoluñda cān [u] ser terk eylemekdür çün dile mu^tād
Olinca dönmeyem cevr-i ğamuñdan her-çi-bād-ābād
Efendüm tek beni gözden gönülden eyleme ib^tād
- 2 Dilüm meddāhuñ olup dā'imā medḥ [ü] senā eyler
Gül-istān-ı maḥabbetde hezār-āsā nevā eyler
Cemālüñ seyr iden bî-ĝam olup kesb-i şafā eyler
Saña bu 'ālem-i dünyā ser-ā-ser hep du^tā eyler
Civānum eylesün Bārî Te^tālā 'ömrüni müzdād

4b ü: - S

33 - C, - E, 155a M, 92a S (Derkenar)

* Muḥammes: - M

1a ben: - M

2c seyr: seyrüñ M

2e müzdad: dırāz M

- 3 Hüdā şoldurmasun şad-ber[g]-gül-i ruhsâr-ı mümtâzuñ
Güşâd olsun cihân bâğında cānā ğonca-i rāzuñ
Sen ol hûb-ı Hicâzsuñ şâhısuñ iqlîm-i Şîrâzuñ
Tekellüm hoş-terennüm kıl işidem bülbül âvâzuñ
‘Adâlet gösterüp gel kullaruña eyle dād imdād
- 4 Begendüm tavr-ı hulq-ı hüsnüñi fi’l-cümleden a‘lā
Seni ögmüş yaratmış kudretinden Hâzret-i Mevlā
Deger bir cünbüşüñ mecnûn dile biñ şîve-i Leylā
Hele ey dil-rübā ‘âlemde mişlüñ görmedüm aşlā
Nedür bu ahsen-i şûret nedür ol kâmet-i şimşād
- 5 Cesârî ‘aşk [u] sevdā vü maḥabbet devr ider serde
Beni kayd itdiler ‘âşık diyü dîvân-ı defterde
Ne ğamdur zātuma terġîb olunur ise her yerde
Kemâlât ehliyem nazmum okınur cümle dillerde
Hüdānuñ ‘avn-i luṭfidur ki kıldum çok ğazel îcād

El-kāfiyetü’z-Zel**

34

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

3e eyle: - M

5e luṭfidur: luṭfidür M

** El-kāfiyetü’z-Zel: - M

34 13a C, - E, 155a M, 92a S

* Şarkı: - M

- 1 Cigerüm dir isem şaķın alınma
Kuzum biryān olur cigerden lezīz
Bāġ-ı dehr içinde dimem şalınma
Kāmet-i şimşāduñ ‘ar‘ardan lezīz
- 2 ‘Aşķuñ ile deryā gibi cūş idem
La‘lūñ meyin n’ola bu dem nūş idem
Tekellüm it bāri seni gūş idem
Kelāmuñdur şehd [ü] şekkerden lezīz
- 3 Nice vaşf itmeyem siyāh kākūli
Olmışdur perīşān şaķuñ sūnbūli
Tāze açılmışdur ruħlaruñ güli
Rengi anuñ verd-i aħmerden lezīz
- 4 Sözüüm yok sen gibi kavl-i şādıkā
İdersūñ merħamet baġrı yanıkā
Cesārī şecī‘-i merd-i ‘āşıkā
Vaşluñ feth-i heft-kışverden lezīz

El-kāfiyetü’r-Rā’**

35

Müseddes-i Cesārī*

1a isem: iseñ M
1b biryān: ta‘ām C
1c içinde: içre S
2a deryā gibi: gāh gāhī M, S
4c şecī‘ merd: merd şecī‘ M
** El-kāfiyetü’r-Rā’: - M
35 - C, - E, 155b M, 92a S
* Müseddes-i Cesārī: - M

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Yine düş oldı benüm dīdeme bir hoş-dīdār
T̄arz [u] eṭvār[1] müselleṃ sehī-kāmet reftār
Gördüm anı ki ider nāz ile şad ʿizz [ü] vaḳār
Beste-leb gonca-dehen şīrīn-edālu dil-dār
Ḳaş siyāh çeşm siyāh-pūş siyāh-çerde nigār
Yaḳdı yandurdı beni yaḡmaladı her ne ki var
- 2 N'ola ney gibi anuñ ʿaşḳ ile ḳılsam nālān
Cigerüm āteş-i firḳatle olupdur sūzān
Hüsniñ naḳşını seyr ideli oldum ḡayrān
Nūr-ı Ḥaḳ anı cebīninde idüpdür lemeʿān
Ḳaş siyāh çeşm siyāh-pūş siyāh-çerde nigār
Yaḳdı yandurdı beni yaḡmaladı her ne ki var
- 3 Ehl-i ʿaşḳ itdi beni Ḥazret-i Ḥaḳ ʿizz ü cell
Serde var ḳayd-ı ʿazīm bī-bedel t̄ül-i emel
Hīç irişmez o sehī-kāmete bir vech ile el
ʿAḳl u fikrūme ḡalel virdi bu dem āh o güzel
Ḳaş siyāh çeşm siyāh-pūş siyāh-çerde nigār
Yaḳdı yandurdı beni yaḡmaladı her ne ki var
- 4 Nice ben bendesi iken anı şāh eylemeyem
Nicesi ḳible-i cānāna nigāh eylemeyem
Nicesi ʿōmr [ü] günüm böyle tebāh eylemeyem
Nice bir ḡasret-i dil-dār ile āh eylemeyem

1a dīdeme: gözüme S
2d siyāh: siyeh S

Çaş siyâh çeşm siyâh-püş siyâh-çerde nigâr
Yağdı yandurdı beni yağmaladı her ne ki var

- 5 Şordum anı didiler nâm[1] ʿAlî Haydar
Pîşe-gâhında n'ola olsam anuñ ben Çanber
Ledün esrâr[1] rumûzâtın ʿayânen söyler
Ey Cesârî beni ol özge bir ʿabdâl eyler
Çaş siyâh çeşm siyâh-püş siyâh-çerde nigâr
Yağdı yandurdı beni yağmaladı her ne ki var

36

Güfte-i Cesârî*

Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lâ tün / Fâ ʿi lün

- 1 Şanma sâķî cur^ʿa-i peymânedan dem serpilür
La^ʿl-i nâb-ı dil-rübâdan âb-ı zemzem serpilür
Bâde nüş eyler iken gördüm ruķ-ı dil-dârda
Çatre çatre ol ʿaraķlar mişl-i şebnem serpilür
- 2 Serv çaddüm çâmet dalın baña ʿarz eyledi
Hoş güzeldür şüret eşķâlin baña ʿarz eyledi
Şâh-bâzum dâne-i hâlin baña ʿarz eyledi
Ben çiyâs itdüm bu murğ-ı göñlüme yem serpilür
- 3 Çadrini bilmez o şühüm Yūsufa akrân iken
Mişl-i bî-hem-tâ olup şol hüsn ile şâyân iken

36 - C, - E, 156a M, 92b S

* Güfte-i Cesârî: - M

Dil şafâ vü zevke müstağrak olup şādān iken
Yarı ağıyar ile görsem hātıra gam serpilür

- 4 Ey Cesārī ʿĀşıkam sen dime kıymet bilmezem
Lāʿubālī şūret-i efsāne hālet bilmezem
İftirāk-ı yārdan mı bu ne hikmet bilmezem
Bir baña ʿārız olur bu rüyuma nem serpilür

37

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bir güzel gördüm didüm āh kalmadı şabra karar
Ol didi ki ya niçündür bunca dem feryād [u] zār
Ben didüm ki māʿil oldum seni sevmek niyyetüm
Ol didi ki sev yūri ilde güzel vardur hezār
- 2 Ben didüm şanma şağın bu dil gedā senden geçe
Ol didi çok söyleme zīrā sözüñ geldi güce
Ben didüm ki sīne-şāf olsam senüñle bir gice
Ol didi ki yok mıdur sende ʿaceb nāmūs [u] ʿār
- 3 Ben didüm gitdi mecālüm kalmadı tāb [u] tūvān
Ol didi şabr eyle bir dem didüğüñ olmaz hemān
Ben didüm bir buse ihsān eyle bāri el-amān
Ol didi virmek kolay korğarum ağzuñdan çıkar

37 - C, - E, 156a M, 92b S

* Güfte-i Cesārī: - M

la şabra: şabr M

- 4 Ben didüm ʿĀşık Cesārīnden senā bulsañ gerek
Ol didi gül-ruhlarumdan būseler alsañ gerek
Ben didüm ya ne zamān luṭf [u] kerem kılsañ gerek
Ol didi ʿīd-ı şerīfe daḥı bir ḥaylüce var

38

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bu dil-i ʿayyāşa sākī laʿl-i mey-gün gösterür
Sāgar-ı leb-rīzden bir cām-ı gül-gün gösterür
Her kadeḥ şundukça büse bahş ider ʿuşşākına
ʿİş [ü] nūşa tarz-ı nev-īcād-ı kânün gösterür
- 2 Evc-i istiḡnādudur mişl-i hümā pervāz ider
Farḳ idüp üftādesin gördükde hoş iʿzāz ider
Cünbüşin elden bırakmaz çok edā vü nāz ider
Söyledükçe her kelāmı dürr-i meknün gösterür
- 3 Cān ile maḳbūl itdüm ittibāʿ-ı vaşlını
Görmek olur mı müyesser intifāʿ-ı vaşlını
Çār-sū-yı ʿaşḳ içinde ol metāʿ-ı vaşlını
Müşterīler almaḳ ister parlaḳ altun gösterür

38 - C, - E, 156b M, 92b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1d nev: nevā S

- 4 ʿİtr-ı şāhīler sürinür pes o maḥbūbe nigār
Hem zümürüd şāne ile zülfini her dem ʿarar
Reng-i rūym zīnet-efzā eyleyüp par par yanar
Bu Cesārī ʿĀşīka kendüzin uygun gösterür

39

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ol perī-rū baña vaşl[ı] vaʿd-i kemmūn gösterür
Gönlüm anuñçün gehī maḥzūn [u] memnūn gösterür
Göriccek üftādesin idrāk ü fehmi eyler o dem
Hoş tefekkürler ile ʿaql-ı Felātūn gösterür
- 2 Bāde-nüşāna meze şunar o dem şāfī şeker
Anda mevcūd nīm-tebessüm şīve [vü] nāz cilveler
Az bahāya kâʿil olmaz nʼeyleyem ol ʿişve-ger
Bir metāʿ-ı vaşlına biñ māl Kārūn gösterür
- 3 Zümre-i ʿirfān ile ülfet-nişīn olup hemīn
Keyfe dāʿir şoḥbeti itmekde dāʿim şeh-güzīn
Hoḫka-i laʿlinden istiḥrāc idüp ol nāzenīn
Ehl-i ḫāle gāh esrār gāhi maʿcūn gösterür

39 - C, - E, 156b M, 92b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1c ü: - S

1d ʿaql: ʿaqlımı M

2c ol: o S

3d gāhi: gāh M

- 4 Cevher-elfāz-ı me‘ānī nazm tanzīm eyleyüp
İsti‘ārāt [u] ‘ibārātını taşmīm eyleyüp
Dilde eş‘ār [u] kelāmın hoşça tefhīm eyleyüp
Gün-e-gün ‘Āşık Cesārī nazm-ı mevzūn gösterür

40

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

- 1 Bir güzeller şāh[1] gördüm āfitāb olmuş gelür
Āşikār itmiş cemālin bī-hicāb olmuş gelür
Çün kamer itdi tūlū‘ ‘uşşākına karşı hemān
Kahr[1] a‘dā üstine gūyā şehāb olmuş gelür
- 2 Mişl-i sebkat itmemişdür bir güzeller serveri
Şekl-i insān gösterür ol hūridür yāhūd perī
Mest olup kaldum lebinden nūş ideli kevseri
Selsebīl ırmağıdur haqqā şarāb olmuş gelür
- 3 Almağ ister ol levendāne-edā çok nām [u] şān
Haçer-i bürrān tīgīn eylemişdür hūn-feşān
Tīr-i müjgānın sīnem delmek için kılmış nişān
Zarb ile çıkmış kemānından şitāb olmuş gelür

4d gün-e-gün: güne güne M

40 - C, - E, 155b M, 92b S (Derkenar)

* Güfte-i Cesārī: - M

2b gösterür: göster M

2d selsebīl: sebīl M

- 4 Mu‘teberdür ‘aşıqına cevri mu‘tād eyleyen
Şād olup alsun cihānda kim beni şād eyleyen
Yār dimiş ki kimdür ol rāhumda feryād eyleyen
Didiler ‘Āşık Cesārīndür arāb olmuş gelür

41

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Dil-rübālarda şeh-i vālā benüm göñlümcedür
Ol güleç yüzlü sözi a‘lā benüm göñlümcedür
Nazra-i im‘ān ile ben zāra eyler iltifāt
Luṭf[1] var olsun gözi şeh-lā benüm göñlümcedür
- 2 Pāk-meşreb pür-himem bir hûş-ter nāzik beden
Ehl-i dil rind-i cihāndur hem zekī şāhib-suḫan
Ġabgab-ı çāh-ı zenaḫdānı güzeldür cümleden
Mişl-i sebkat itmemiş lā lā benüm göñlümcedür
- 3 Hāller şalkım şaçak ol zülf-i pür-ḫam bir yaña
Bir yaña gīsū mu‘aṭṭar kākül-i şemm bir yaña
Dalfes yoşma kıyāfet başda perçem bir yaña
Çağı on beş var ola ḫālā benüm göñlümcedür

4d Cesārīndür: Cesārīdür S

41 - C, - E, 157a M, 93a S

* Güfte-i Cesārī: - M

3d çağr: çağ S

- 4 Ey Cesārī pes o şūhuñ nāmıdur dilde Halīl
Aḥsen-i taḳvīm halk itmiş Hudā-yı Zū'l-Cemīl
Vaşfını şerḥ eylemek bir vech ile ḳābil degil
Hoş yaratmışdur anı Mevlā benüm göñlümcedür

42

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Şehr-i dilde bir cemāl-i āfitāb peydā olur
Şaʿşaʿa ızḥār ider gūyā şihāb peydā olur
Her ḳaçan ʿarz itmege aḥvālūmi ḳaşd eylesem
Dutılır nuṭḳum baña ol dem ḥicāb peydā olur
- 2 Dil ḫalāş olmaduğundan derd ile efkārdan
ʿĀlem ʿāciz oldı feryād [u] figān [u] zārdan
Dā'imā gam çekdüğümden taʿne-i ağıyārdan
Bu ten-i mecrūḫa tāze ıztırāb peydā olur
- 3 Bir ʿadālet şāhibi yok ḫaḳḳ ihḳāḳ itmege
Ḥāriş ancaḳ dil-rübālar ṭāḳatüm ṭāḳ itmege
Mülk-i cismüm āteş-i ʿaşḳ ister ihrāḳ itmege
Ol ecilden dūd-ı āhumdan seḫāb peydā olur

4c,d: 157b M

42 - C, - E, 157b M, 93a S

* Güfte-i Cesārī: - M

2a olmaduğundan: olduğundan M

2b,c: - M

3a ḫaḳḳ ihḳāḳ: ihḳāḳ ḫaḳ M

- 4 Nār-ı ʿaşka lāle-veş bu sīnemi dağlar idüm
Egnüme başdan ayğa qaralar bağlar idüm
İftirāk-ı yār için hīç turmayup ağlar idüm
Ey Cesārī havfum ol bir kanlu āb peydā olur

43

Müseddes*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Benüm bir tāze meh-rū dil-rübā-yı hem-nişnüm var
Tekellümler ider tūṭī gibi nuṭṭ-ı şīrīnüm var
Baña āyīne-i gītī-nümā vech-i mübīnüm var
Şems-i ṭal^cat münevver meh-cebīn [ü] nāzenīnüm var
Emīn isminde bir ʿālī-cenāb [u] şeh-güzīnüm var
Anı sevdi gönül vʼAllāhi bʼillāhi yemīnüm var
- 2 Şabādan müy-perçem tār olur hālī müşevveşdür
İrilmez vaşl-ı cānāna anuñ pek ṭab^cı āteşdür
Ser-efrāz-ı miyānı ḳadd-i dil-cū özge ser-keşdür
Nice vaşf itmeyem çağ[ı] tamāmdur yaşı on beşdür
Emīn isminde bir ʿālī-cenāb [u] şeh-güzīnüm var
Anı sevdi gönül vʼAllāhi bʼillāhi yemīnüm var

4b bağlar idüm: bağlarum M

4c için: ile S

43 - C, - E, 158a M, 93a S

* Müseddes: - M

1a bir: - M

1c mübīnüm: bīnüm M

- 3 Dem-ā-dem ʿaşk [u]sevdādur benüm bu deʿb-i muʿtādum
Leb-i Şīrīn için kühsār bekler ben de Ferhādum
Bilür ʿālem ben ol şāh-ı cihān emrine münkādum
Anuñçün ʿarşa peyveste olur bu āh [u] feryādum
Emīn isminde bir ʿālī-cenāb [u] şeh-güzīnüm var
Anı sevdi gönül vʿAllāhi bʿillāhi yemīnüm var
- 4 Görenler nazm [u] eşʿarum be-ğāyet bu ʿalā dirler
Hemān āyīne-veş qalbüm münevver pür-cilā dirler
Kemāl-i maʿrifetde mişli var ise şalā dirler
Baña dillerde bir ʿĀşık Cesārī mübtelā dirler
Emīn isminde bir ʿālī-cenāb [u] şeh-güzīnüm var
Anı sevdi gönül vʿAllāhi bʿillāhi yemīnüm var

44

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dilberā hüsnüñ gibi bir māh-ı raḥşānuñ mı var
ʿĀleme pertev şalar mihr-i dıraḥşānuñ mı var
Nūr ile ālūde olmuş vech-i pīşānuñ mı var
Yūsuf emşāli cihānda şöhret [ü] şānuñ mı var

4a ʿalā: aʿlā M

44 - C, - E, 158a M, 93b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1b dıraḥşānuñ mı: raḥşānuñ mı M

- 2 Hūbluḡ ađı kemāl evşāf[1] dilde rāygān
Gel getir ʿarz it metāʿ-ı hūsnūñi ey nev-civān
Kıymetūñ añlar bilür ʿālemde şarrāf-ı cihān
Çār-sū-yı ʿaşḡda laʿl-i bedahşānuñ mı var
- 3 Ebr-i bārān-ı nisāndan ol Hudā kılmış murād
Hikmetūñ izhārına dendānuñ itmiş ittiḡād
Sen cevāhir-kānına eyler şadef femler güşād
Söyle esrār-ı dehānuñda dür-efşānuñ mı var
- 4 Rūyuñ üzre zülf-i kāküller durur şalkım şaçak
Dir gören güyā ki sünbüller durur şalkım şaçak
Nokḡa nokḡa ḡāl-i fülfüller durur şalkım şaçak
Bu Cesārī gibi bir ḡāl-i perişānuñ mı var

45

Muḡammes *

Meḡ ʿū lü / Meḡā ʿī lü / Meḡā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Eyyām-ı bahār irdi yeşillendi çemen-zār
Üşküftelerūñ rāyiḡa-i ḡayyibesi var
ʿİrfān-ı cihān itmede ezḡārını tekrār
Gülşende oḡur güllere bülbül bunı her bār
Yā Rūşenī yā Gülşenī yā Aḡmed-i Muḡtār

2a hūbluḡ: hūbluk M, S

2b it: - M

4c durur: ḡurur M

45 - C, - E, 158b M, 93b S

* Muḡammes: - M

1d her bār: Bu kelime “tekrār” şeklinde imla edilmiş olmakla beraber anlam ve şekil gereği düzeltilmiştir.

- 2 Maşnū^c-ı Hudā^c arif olan zāta^c ayāndur
Feryād ile eflāk [ü] zemīn nāle-künāndur
Var bāga şafā kesb olınan vaqt [ü] zamāndur
Gülşende oqur güllere bülbül bunu her bār
Yā Rūşenī yā Gülşenī yā Aḥmed-i Muḥtār
- 3 Esrār-ı Hudāyı sezeli bir suḥan-ārā
Nuḫ itdi bu şīrīn gāzeli bir suḥan-ārā
Dü mışra^c dimiş ezeli bir suḥan-ārā
Gülşende oqur güllere bülbül bunu her bār
Yā Rūşenī yā Gülşenī yā Aḥmed-i Muḥtār
- 4 Baḥr-i hüner-i aşq benüm cūşuma geldi
Emvāc-ı maḥabbet hem o dem hūşuma geldi
Bu beyt-i feraḥ-baḥş-nümā gūşuma geldi
Gülşende oqur güllere bülbül bunu her bār
Yā Rūşenī yā Gülşenī yā Aḥmed-i Muḥtār
- 5 Māhirseñ eger nazm ile her fende Cesārī
Bir tāze gāzel söyle bu meskende Cesārī
Bulınma teğāfül yūri gel sen de Cesārī
Gülşende oqur güllere bülbül bunu her bār
Yā Rūşenī yā Gülşenī yā Aḥmed-i Muḥtār

2d her bār: her ān S
3d her bār: her ān S
4d her bār: her ān S
5d her bār: her ān S

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Zevraḡ-ı dil baḡr-i ḡam ʿummāna serpilmiş yatur
Bād-bān-ı fikretüm her yana serpilmiş yatur
Genc-i vaḡdet iḡtiyār itdügüme ʿayb itmeñüz
Baḡ mezār-istāndaki iḡvāna serpilmiş yatur
- 2 Bu fenāya meyl iden ʿāḡil degül dīvānedür
Aña ʿārif dimezem bīḡānedür efsānedür
Ol ḡarābāt erlerin gör dā'imā mestānedür
Düşdügi yirde hemān rindāne serpilmiş yatur
- 3 ʿAks-i devrān-ı felekden ḡāşıl oldı iştigāl
Añsızın itdi hücum aʿdā-yı dīn [ü] bed-faʿāl
Eyledük anuñ ile merdāne çok ceng [ü] cidāl
Gördüm anda kelleler al ḡana serpilmiş yatur
- 4 Sevdi cānum dehr içinde bir güzīde dilberi
Kāle-i vaşlına cān naḡdiyle oldum müşteri
Göñlümi ḡavfa düşürdi ejder-i ḡīsuları
Mār-āsā ḡayf sīm gerdāna serpilmiş yatur

46 - C, - E, 157a M, 93b S (Derkenar)

* Güfte-i Cesārī: - M

1c iḡtiyār: - M

2b dimezem: dimem S

- 5 Ey Cesārī kanda kim vardur gürūh-ı şā^ʿ irān
Eylesün maḥbūblar vaşfin cihāna rāygān
Olmağ ister kim benümle ʿarşa içre imtiḥān
Söylesün nazmın baña bir dāne serpilmiş yatur

47

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Merḳad-ı Ferhād ey dil kūhsār üstindedür
Bil anuñ ma^ʿşūk[1] Şīrīn intizār üstindedür
Bunlaruñ ihlākine bir ḳoca cāzūdur sebeb
Pes anuñ da meskeni ṭamu-yı nār üstindedür
- 2 Sa^ʿd [u] naḥsına felek devrān idüp böyle n'ider
Hiç bilmez ṭālī^ʿ [ü] baht dileyen kanda gider
Bu fenāya her gelen semt-i beḳāya ʿazm ider
ʿĀlemüñ ḥalkı ḳamu geşt [ü] güzār üstindedür
- 3 Rū-melek idi ṭableble şeklin insān itdiler
Cünbüş-i Zühreyle aḥkāmı kemā-kān itdiler
Bozdılar peymān [u] ʿahdi cürm [ü] ʿiṣyān itdiler
Şimdi ol Hārūt u Mārūt āh u zār üstindedür

47 - C, - E, 157b M, 93b S (Derkenar)

* Güfte-i Cesārī: - M

1a dil: - M

3d u: - S

- 4 Hıkmete mebnī olan esrār-ı remzi kim bula
Pes muḳadder bir tecellī girdük erkān [u] yola
Baḥr-i ʿaşḳum dā'imā cūş [u] ḥurūş itse n'ola
Zevraḳ-ı ṭabʿum benüm ḥoş rūzigār üstindedür
- 5 Ey Cesārī echel [ü] nādān şeb [ü] rüz añlamaz
Şā'irem dirler velī maʿnā-yı mermūz añlamaz
Bü'l-heves taʿbīr olunur hīç bir söz añlamaz
Şimdi nās içinde anlar iʿtibār üstindedür

48

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dil metāʿ-ı ʿömr[i] ölçüp biçmege şüpheñ mi var
Mişl-i kervān bu fenādan göçmege şüpheñ mi var
Bezm-i keşretde ṭururken cām-ı vaḥdet meyini
Sāḳī-i devrān elinden içmege şüpheñ mi var
- 2 Kıl ḥulūşāne ʿamel sende bu dem ḡaflet nedür
Aldanup naḳşına dehrüñ vālih ü ḥayret nedür
Fehm idersüñ hep ʿayānen şunʿ-ı Ḥaḳ ḥikmet nedür
Görinen aḳ [u] ḳarayı seçmege şüpheñ mi var

4a mebnī: maʿnā M

48 - C, - E, 159a M, 94a S

* Güfte-i Cesārī: - M

2b dehrüñ: dehr ki M

2d aḳ: aḡ S; seçmege: biçmege M

- 3 Gūş idince ارجعى nuṭḡ u ḥiṭābın lā-maḥāl
Āḥiret semtine ol demde idersüñ irtiḥāl
‘Āriyetdür hep saña elde olan bu mülk ü māl
Cümlesinden fāriḡ olup geçmege şüpheñ mi var
- 4 Fāni dünyāya gelenler itdi ‘uḡbāya güzer
Ḳoymadı devrān anlardan nişān bir eşer
Raḥmet-i Ḥaḡḡa dilā vāşıl olur iseñ eger
Cennet-i a‘lāda ḥūrī ḡucmaya şüpheñ mi var
- 5 Çün didük Āmentü bi’llāḥ ḡavlümüzde şadıḡuz
Ḥūrī ḡilmānla müşerref olmaḡa biz lāyıkuz
Görmege dīdār-ı Ḥaḡḡı ey Cesārī ‘āşıkuz
Ḳullarına Ḥaḡ cemālin açmaya şüpheñ mi var

49

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 İzn-i pīrān ile gir meydāna sāz çal hem çağır
Cünbüşüñ elden ḡoma merdāne sāz çal hem çağır
Perver-i ḡudret rüsümāt-ı ṭomāruñ ḡıl güşā
Ma‘rifet ‘arz eyleyüp yārāna sāz çal hem çağır

3a ارجعى: Fecr 89 / 28, me’āl: “Rabbine dön”

3c ü: - S

3d geçmege: geçmeye M

4a fāni: ḡanı M

4c Ḥaḡḡa: Ḥaḡḡı M

5a Āmentü bi’llāḥ: Allah’a inandım.”

49 - C, - E, 159a M, 94a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 2 Bezm-i ʿirfānāna iyāb [ü] zihāb olduñ ise
Kāmilāne nazm ile sen intihāb olduñ ise
Bāde-i ʿaşk ile ger mest ü hārāb olduñ ise
Meclis-i ābāda gel rindāne sāz çal hem çağır
- 3 İmtihān bahşin gözet fehmi it nedür nuṭṭ-ı maḳāl
Aña mānend sen daḥı kıll şāʿirāne ḥasb-i ḥāl
Ṭabʿ-ı ḥayvān echel [ü] nādāna ʿarz itme kemāl
ʿĀrif-i biʿllāh olan insāna sāz çal hem çağır
- 4 Vaʿdüñe itme ḥilāfı vāḳıf-ı esrār iseñ
Sözüñe şābit-ḳadem ol şādıḳāne yār iseñ
İşbu meydān-ı hünerde şāḥib-i eşʿār iseñ
Hā-hünā vāḳtı budur ḥaşmāne sāz çal hem çağır
- 5 Dād irişür lā-cerem ol ʿavn-i Bārīden saña
Çoḳ olur bu söz [ü] sāzla iʿtibār iden saña
Yoḳ ziyān ile zarar ʿĀşık Cesārīden saña
Eyle şāʿirlik dil-i nālāna sāz çal hem çağır

50

Güfte-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

2a ʿirfānāna: ʿārifānāna M

2c ʿaşk ile: ʿaşkuñla M

3c echel: cāhil S

4d vāḳtı: vāḳt S

5c ziyān: ziyān ziyān M

50 - C, - E, 159b M, 94a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 1 Hüdāyā serde bu ʿaşkuñ beni rüsvāy kılmışdur
Heves-kāram bu şîʿre rāzum el ifşāy kılmışdur
Göñül ol mūsikî ʿilminde nağmeyyāta māʾildür
Tekellümler terennümler derūnum nāy kılmışdur
- 2 Hāzīn āvāz gūş itmek dile bir hoş tesellīdür
Çalup çağırduğum dād-ı İlāhīdür tecellīdür
Hele ben bildüğüm bu ʿaşk-ı Hāḡ bende temellīdür
Anuñçün ʿaql [u] fikrüm böyle tedbīr rāy kılmışdur
- 3 Hırāmānī gezer ol ḡadd-i dālın gösterüp cānān
Hayāl-i hüsni hem rüyın elde gösterüp cānān
Baña āşkāre gizlü hūb cemālin gösterüp cānān
ʿAceb hāle ḡomışdur ʿaql [u] fikrüm zāy kılmışdur
- 4 Cesārī çekdüğüm zahmet meşakḡatler ḡesābsızdur
Vişālin ārzū itdikçe ʿilletler ḡesābsızdur
Didi cānān meveddetler maḡabbetler ḡesābsızdur
Benümle aḡdem olan mācerā daʿvāy kılmışdur

51

Müseddes-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Benüm bir āfītāb-ı nev-civānum nāzenīnum var

2c temellīdür: tecellīdür M

2d rāy: - M

3a hırāmānī: hırāmān S

3b rüyın: rüy M

51 - C, - E, 159b M, 94b S

* Müseddes-i Cesārī: - M

Çekilmiş ħadde-gāh-ı şīve neyyir-i cebīnüm var
‘Adīmü’l-miṣl kerrübī-meniş bir ħurde-bīnüm var
Muħaşşıl ehl-i ‘aşka fitne-i rūy-ı zemīnüm var
Cihān-ı dilde ‘aşk nāmında bir şāh-ı güzīnüm var
Zebūn-ı pençe-i fermānıyam āh [u] enīnüm var

2 İder zīr-i ħasenden hāle zūlfın rā-yı meh-veşdür
Bu ħüsn-i nāz ile şūħum ‘azīz-i Mışra bir eşdür
Ser-i kūyuñda şad-üftāde vü nālāna der-peşdür
Fırāk-ı nār-ı ħasretle derūnum cümle āteşdür
Cihān-ı dilde ‘aşk nāmında bir şāh-ı güzīnüm var
Zebūn-ı pençe-i fermānıyam āh [u] enīnüm var

3 Nedendür ħasret-i rūyuñla hep āh oldı mu‘tādum
Bu āteşle irişdi āsumāna dūd-ı feryādum
Terahħüm kıl derūñde pādişāhum bende-nā-şādum
Senüñ ism-i şerīfüñdür zebān-ı cānda īrādum
Cihān-ı dilde ‘aşk nāmında bir şāh-ı güzīnüm var
Zebūn-ı pençe-i fermānıyam āh [u] enīnüm var

4 Saña ‘ālemde ey şāh-ı şehen-şāhum ‘atā dirler
N’ideyüm bezmüñe hep şevk-i nev-ziyā dirler
Senüñ ħükm itdügüñ semt-i dile āteş-serā dirler
Cesārī nā-şekībe tārık-i bezm-i şafā dirler
Cihān-ı dilde ‘aşk nāmında bir şāh-ı güzīnüm var
Zebūn-ı pençe-i fermānıyam āh [u] enīnüm var

1a nev-civānum: nev-civān S

1c ħurde-bīnüm: ħurde-sīnem M

2c der-peşdür: Kelimenin doğru imlası “der-püş” olmakla beraber şair kafiyeye uydurmak için “der-peş” yazmıştır.

4a şāh-ı şehinşāhum: māhum şehinşāhı S

4d nā-şekībe: nā-şebīh M

Müseddes-i Cesārī

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Şehā hüsn-i hatt-ı āyātuñ ol küttāb olandan şor
Muharrer resm-i naqşuñ şāhib-i elkāb olandan şor
Vücūduñ hānesinde sākin-i ebvāb olandan şor
Haķīkat sırrıdır anı ulu'l-elbāb olandan şor
Maʿārif dūrlerini mevce-i mīzāb olandan şor
Cevāhir maʿdenin var lücce-i girdāb olandan şor
- 2 ʿAnāşırdan Hudā halk eyledi fi'l-cümle insānı
Kʻodı dil taht-gāhı üstine bir rūh-ı sultānı
Aña pes yār [u] hem-dem kıldı şol ʿaql ile izʿānı
İdersüñ dīde-i nūr-ı başiret ile seyrānı
Kamu ʿālem kemāl-i şanʿatuñ olmaķda hayrānı
Taḥayyür ḥāletin dehr içre şeyḥ [ü] şābb olandan şor
- 3 Alanlar ders-i ʿirfānı cihān varını terk itdi
Sivādan el çeküp āhir maķām-i birlige yetdi
Nice erler gelüp bunda qarārı tutmadı gitdi
Kanı İskender-i Dārā hayāt ābını ya nʻitdi
Hızır İlyās da gāʻibdür anuñ āşārları bitdi
Bu sırr-ı ḥikmeti bir bir yūri erbāb olandan şor

52 - C, - E, 160a M, 94b S

1b sākin: şāhib S

1c ebvāb: bevvāb S

2c yār: pāye M

3c bunda: - S

3d ya: - S

3f ḥikmeti: ḥikmet S

- 4 Olanlar sırra maḥrem pend-i pīri gūş itmişler
Geçüp hāy [u] hevesden keşreti berdüş itmişler
Ḥudā maşnū^cına ḥayrān-ı dīde dūş itmişler
Görüp dürlü ḥayāl evhām özin ḥāmūş itmişler
Felek zehrin ecel peymānesinden nūş itmişler
Ölüm acısını sihr-āb ile zehr-āb olandan şor
- 5 Görüş insān-ı kāmīl ile īn [ü] āndan şorma
Behāyim ṭab^c olan ef^cāl-i kec şeytāndan şorma
Ledün esrāruñı lutf it sen ol nādāndan şorma
Yaḳīnūñ var iken maṭlūbuñı yabandan şorma
Şaḳın kim kıble-i cānānuñı düşmāndan şorma
Cesārī müşkilātuñ ḥallini aḥbāb olandan şor

53

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 ^cĀşıkā itmekden çok niyāz [u] nāz
O şūḥ-ı pūr-cefā ricāyı ister
Ḳamu sırlar oldı dile keşf-i rāz
Dertlü olan kimse devāyı ister

4b keşreti: keşret M

4f ile: - M

53 - C, - E, 160b M, 95a S

* Şarkı: - M

1c dile: dil M

- 2 Güzeller arturur kıadd [ü] kıâmetin
Terk eylemez cevır ü sitem  adetin
Yeter çekdi yeter cihân mişnetin
Göñül biraz zevk [u] şafâyı ister
- 3 Mağabbet sırrını i lân eylesün
Çalınsun çiftte ney nâlân eylesün
Gülşen içre bülbül figân eylesün
Benüm rûhum muhrık şadâyı ister
- 4 Cesârî muntazır şâfi habere
Umûrını tefviz itmiş kıadere
Kânâ at eylemez biñ sim [ü] zere
Zamâne dilberi dünyâyı ister

54

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 N'eyleyem dehr içre sevgili yârũñ
Yanına her zamân ol ağıyâr gelür
Diñlemez  aşıkuñ feryâd [u] zârın
Terağğüm eylemek aña  âr gelür

3c : 3d M

3d : 3c M

4b tefvîz: tefyîz M

4c sim: - M

54 - C, - E, 161a M, 95a S

* Şarkı: - M

1a yârũñ: yâri M

1b yanına: pâyına M

- 2 Bu devr-i felekde kām alamadum
Hem-dem hem-enīs [ü] yār bulamadum
Bir nefes ʿālemde şād olamadum
Göñlüme derd [ü] gam şad-hezār gelür
- 3 Kime bu hālümi idem keşf-i rāz
Kimseler derdümi gūşına almaz
Belālardan itdügümçün ihtirāz
Cihānuñ belāsı her ne var gelür
- 4 Kemān-ı hıyeli bir hoşça kırsañ
Zūr-ı kuvvet idüp kendüñi yorsañ
Kūşe-i vahdetde biñ yıl otursañ
Cesārī zann itme saña yār gelür

55

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Nice medh itmeyem sevgili yārı
Mişl-i Yūsuf gibi cemāli vardur
ʿĀşıkına ider hoş iʿtibārı
Ferāset şāhibi kemāl[i] vardur

2b bulamadum: buladum M

55 - C, - E, 161a M, 95a S

* Şarkı: - M

- 2 Cānum fedā olsun öyle dilbere
Yazmış üftādesin cümle deftere
Ma^ʿārif-kān şol ehl-i hünere
Çok luṭf [u] kerem a^ʿmāl[i] vardur
- 3 Biñde bir vaşfinı dimek ne qābil
O şūhum şafā-yı cünbüşe mā'il
Hak anı eylemiş devlete nā'il
Anuñçün cihānda hoş-ḥāl[i] vardur
- 4 Maḥabbet ehlidür Cesārī cānā
Arturur ^ʿaşkıını nāz [u] istiḡnā
Güzel sevmem dimek ey dil-i dānā
Riyādur ol sözüñ vebāl[i] vardur

56

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bu gün seyr eyledüm şahrāya çıkmış
Nāz-ı reftār ile bir perī gezer
Kemer kuşak ince belini şıkmış
Dolaşup dağları serserī gezer

2c ma^ʿārif-kān: ma^ʿārif-kānı M

3c eylemiş devlete: devlete eylemiş M

4c dānā: cānā M

56 - C, - E, 161b M, 95a S

1b gezer: gezermiş M

- 2 Levendâne-edâ yoşma kıyâfet
Cemâl şeklinde vardur mehâbet
Gösterür ʿuşşâka dürlü şecâʿat
Yanınca bir nice ʿaskeri gezer
- 3 Dilde niyâzını vâfir eyleyüp
Gizlü maḥabbeti zâhir eyleyüp
Naḳd-i cân-bahâyı hâzır eyleyüp
Metâʿ-ı vaşla çok müşterî gezer
- 4 Cesârî ol civân-ı pāk müʿeddeb
Gördügi eşḥâşa ragbet ider heb
Ḥaḳ anı eylemiş sevdây-meşreb
Cihâni geşt idüp her yeri gezer

57

Müseddes Güfte-i Cesârî*

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

- 1 Cihândan çekmişüz el ḥayr [u] şerde adumuz yoḳdur
ʿAlâyıḳdan müberrâyuz ki hergiz yādumuz yoḳdur
ʿAceb merd-i ğarîbüz kâr [u] kesb îrādumuz yoḳdur
Teşâḫub itmeyüz dehr-i zene dāmādumuz yoḳdur
Cihân âlâyışine hîç nazâr muʿtādumuz yoḳdur
Ḥaḳḳuñ emrine rāmuz ğayrıya münḳādumuz yoḳdur

2c şecâʿat: kıyâfet M

57 - C, - E, 163a M, 95 S (Derkenar)

* Müseddes Güfte-i Cesârî: - M

1c merd: merde S

1f ğayrıya: ğayruya M

- 2 Bize ehl-i maḥabbetden gelen hoş merḥabā besdür
Hezār bīgānelerden bir muḥibb-i āşinā besdür
Tesellī-hāṭır eyler merd-i şādık bü'l-vefā besdür
Tarīkat ehline bir tāc [u] bir hırқа 'abā besdür
Cihān ālāyişine hīç nazār mu'cādumuz yoḫdur
Ḥaḫḫuñ emrine rāmuz ğayrıya münḳādumuz yoḫdur
- 3 Bize yār [u] enīs oldı ezelden 'aşḫ ile sevdā
Ser [ü] cānı maḥabbet rāhına biz eyledük ihdā
Gerekmez kevn-i 'ālemde bu gün ol va'cde-i ferdā
Belā dildendür ol dil-dār elinden itmeyüz şekvā
Cihān ālāyişine hīç nazār mu'cādumuz yoḫdur
Ḥaḫḫuñ emrine rāmuz ğayrıya münḳādumuz yoḫdur
- 4 Gedāyuz 'ālem-i nās içre gerçi böyle pā-mālüz
Ḥudānuñ şun'ına ḫayrān [u] ser-gerdān [u] hem-lālüz
Günāh [u] cürm-i bī-ḫad 'āşıkuz bir şāhib-eşġālüz
Hemīşe tekye-i 'aşḫ içre sākın özge abdāluz
Cihān ālāyişine hīç nazār mu'cādumuz yoḫdur
Ḥaḫḫuñ emrine rāmuz ğayrıya münḳādumuz yoḫdur

2f ğayrıya: ğayrıya M

3f ğayrıya: ğayrıya M

4a 'ālem-i nās içre gerçi böyle pā-mālüz: böyle pā-mālüz bu 'ālem içre hem-fāluz S

4e ālāyişine: ālāyişinde M

4f ğayrıya: ğayrıya M

- 5 Cesārī ʿAşıkuz gāhī ganī olduk fakīr olduk
Atılduk ok gibi kav̄s-i kazādan dil-pezīr olduk
عرف esrārını fehm eyledük ehl-i başīr olduk
Füyūzāt-ı İlāhī mazhar-ı sırra habīr olduk
Cihān ālāyişine hīç nazār muʿtādumuz yokdur
Haqqūñ emrine rāmuz ğayrıya münkādumuz yokdur

58

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Şahrāya seyrāna gitmege cānā
Semend-i nāzuña ur eger meger
Murād [u] maqşūda yitmege cānā
Görinsün ehl-i ʿaşka sefer mefer
- 2 Ferāgat eyleyüp baş ile cāndan
Niceler geçdiler işbu cihāndan
Geçmek muhāl olur ince miyāndan
Olmaz bu şayd-gāhda kemer membr
- 3 Rāh-ı ʿaşka ʿaşıq toĝru gelürse
İrer matlūbına reh-ber bulursa
Vay anuñ hāline hayret alursa

5c عرف: "Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.", İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266

5e ālāyişine: ālāyişinde M

5f ğayrıya: ğayruya M

58 19a C, - E, 161b M, 95b S

* Şarkı: - M

2c olur ince miyāndan: ince mū-miyāndan C, M

3a toĝru: toĝrı S

Derūnından gıtmez hīç keder meder

- 4 Mehābet eṣeri her güzelde var
Ve līkin görmedüm hīç saña uyar
Kemāndur aşlaruñ ey eṣm[i] tātār
Tır-i ğamzeñ baĝrumı deler meler
- 5 Riṣte-i cevruñe baĝlatma beni
Nār-ı hicrūñ ile dāĝlatma beni
asretūñle dā'im aĝlatma beni
Göstermesün yaṣum hīç aṭar maṭar
- 6 Bu cānum azṣ ider rūy-ı yārdan
Yoĝ midur bir eṣer sūy-ı yārdan
Gelürsüñ ey ṣabā kūy-ı yārdan
anı vaĝt-i seherde aber maber
- 7 Cesārī eyle gel himmet-i a'ālā
Ehl-i dilūñ ola devlet[i] a'ālā
'Aṣıķuñ duraĝı cennet-i a'ālā
Raķtūñ mekānidur saķar maķar

59

arķı*

$4 + 4 + 3 = 11$

5b, c: - M

7d mekānidur: meskenidür C

59 - C, - E, 162a M, 95b S

* arķı: - M

- 1 Cefâsını yârũñ ‘âşık-ı şâdık
Cihân içre gâhî bir geçer çeker
Murâdı olmağdur vuşlata lâyıķ
Çuşanur miyâna zer kemer meger
- 2 Hudânuñ luţfını dem-be-dem umar
Bir nice esrârı fehm idüp duyar
Durmeyup her gice menâzil kıvar
Bir yirde eylemez ol kıamer maķar
- 3 Dolaşur eţrâfi hîle sezince
Kâbâhatlü döger bulsa azınca
Ağavât gürühı gice gezince
Çeker öñi şıra bir nefer fener
- 4 Cesârî dükenmez nazm [u] maķâlũñ
Yâr için hep kıamu bu hasb-i hâlũñ
İncinme sözine ehl-i kemâlũñ
Rumüz ile saña ne der dener

60

Şarkı

$4 + 4 + 3 = 11$

- 1 ‘Âlemde bir gedâ ‘âşıkam bu dem

1b geçer çeker: çeker geçer M

1d meger: memer M

2a luţfını: luţfi M

2b esrârı: esrâr M; duyar: uyar M

60 - C, - E, 162a M, 95b S

Göñül bir şüh cihān-bāna mā'ildür
Bendesine ider ihsān u kerem
‘Adālet şahibi hāna mā'ildür

2 Himmetini halka ‘āliyyāt ider
Dostluğına dā'im hem sebāt ider
Gördüği ādeme iltifāt ider
Luṭf[1] çok şöret ü şāna mā'ildür

3 Meclis-ārāda dem itmekdedür
Kesb-i şafā kesb-i ğam itmekdedür
Sīne-i mecrūha em itmekdedür
Ṭabībüm derde dermāna mā'ildür

4 Cem^c ider uşşākın o ‘ālī-neseb
Anlarla imtizāc eyler gezer hep
Ađyār [u] ‘adūya gösterür ğazab
Neşter-i ğamzesi kana mā'ildür

5 Şanma felek devr-i zamān eylemez
Ber-ķarār bir yerde mekān eylemez
İsmi bu halka beyān eylemez
Cesārī şunda bir cāna mā'ildür

1c u: - S
2a himmetini: himmeti M
3d dermāna: dermān M

Güfte-i Cesāri*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dil gedā nāṭıqlara mest-i tekellüm öğredür
Bed-edā lāḥıklere dest-i tezellüm öğredür
Öyle kāmildür maḳām-ı mūsıķı ʿilminde kim
Bī-nevā ʿāşıqlara şavt u terennüm öğredür
- 2 Dehr içinde muʿteber şey' intihāb budur diyü
Menzil-i maḳşūda iyāb [u] zihāb budur diyü
Rāstı şol rāh-ı ʿālī bi'ş-şevāb budur diyü
Nā-sezā fāsıqlara saht-ı teraḥḥüm öğredür
- 3 Fenn bilür başa çıķılmaz dilber-i ṭannāz ile
Mişl-i leclāc sanṭrānc oynar saña açmaz ile
Cümle-i aḥbāb içinde nīm-nigeh ağmaz ile
ʿAşķiyā şadıqlara semt-i tebessüm öğredür
- 4 Ey Cesāri yār mā'il cevri her bār itmege
Ḳavl [ü] nāzı vaʿd-i ferdā luṭf der-kār itmege
ʿĀdet itmiş ḥʿān-ı vaşlın bezl [ü] īşār itmege
İmtilā' nāmıqlara vaḳt-i tenaʿcum öğredür

61 - C, - E, 162b M, 96a S

* Güfte-i Cesāri: - M

1b öğredür: gösterür M

2b iyāb: iyā M

2c rāstı: rāst M; budur: oldur S

3b sanṭrānc: sanṭrāc S

3c nigeh: nigāh S

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Biz müzekker sevmeyüz duhter de olsa el virür
Şöyle bir nāzik-edā dilber de olsa el virür
ʿAşık-ı üftādeyüz biz sāde-rūya mā'ilüz
Tıfl-ı nev-res bir sözi şekker de olsa el virür
- 2 Kā'il olurdum anuñla zevk-i şöhet itmege
Başlar idüm yāra ikrām ile ʿizzet itmege
Elde sāz [u] söz dilde böyle ülfet itmege
Bir aqar şu hūb çemen-zār yer de olsa el virür
- 3 Hoşça bir dem itmek için bāğ-ı dehr içre baña
Def'-i gam hem itmek için bāğ-ı dehr içre baña
Şimdilik şemm itmek için bāğ-ı dehr içre baña
Bir ruḥ-ı zībā gül-i şad-ber[g] de olsa el virür
- 4 Gūşını tutdukda uşşākuñ bu kāl [u] kılne
İsterüm anı ki yanında mekādır biline
Ey Cesārī cüz'ice zevk [u] şafā taşşılne
Biñ kadarca elde sīm [ü] zer de olsa el virür

62 - C, - E, 162b M, 96a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1a biz: bir M; sevmeyüz: sevmeyen M

2a olurdum: oldum M

3c şemm: şetm M

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Āşıkam hüsne dirsem o yārum
 Kaşın çatup baña biraz incinür
 Çāre yok emrine ben de uyarum
 Eyledükçe aña niyāz incinür
- 2 Bülbülem anuñ gonca çağında
 Tāze gül açılmış hüsni bāğında
 Çifte çifte beñler var yanagında
 Didükçe lebleri kiraz incinür
- 3 Bakılmaz yüzine gözler kamaşur
 Libās egninde ne hoş yaraşur
 Kendi gelür baña gāhī ulaşur
 Beni bu hālüme kıomaz incinür
- 4 Cesārī beñzetdi nūra cismini
 Göñül levhi üzre yazdı resmini
 Āşikār söylemek olmaz ismini
 Güzeller serveri beyāz incinür

63 - C, 32b E, 163a M, 96a S

* Şarkı: - M

1a yārum: yārūñ S

1c bende: bendeyem M; uyarum: o yārūñ M, S

3a gözler: göz M

3b : - E; ne hoş: gözler M

3c : - E

4b levhi: levh E, M

4c āşikār: āşikāre S

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Zenān içre ey dil gördüm bir güzel
Müntehā kām̄eti dil-cūya beñzer
Ögüp halk eylemiş anı Lem-yezel
Maḥabbet ehli bir meh-rūya beñzer
- 2 Kelāmı hoş söyler tūt̄i mişāli
Leblerinūñ aḫar şekeri balı
Ol ḫüsni bāğınūñ irmiş kemāli
Zülf[i] ^canber kākül şeb-būya beñzer
- 3 Yanuma ben anı geldi de gördüm
Āşnāl̄ık iltifāt kıldı da gördüm
ḲahḲahālar ile güldi de gördüm
Ağzında dişleri incüye beñzer
- 4 Beni şeydā kıldı rūy-ı gül-^cizār
Rūḫa şafā virür feryād[1] hezār
Yemen iḳlīm̄inden gelmiş ber-güzār
Ḳafesde beslenen Ḳumruya beñzer

64 - C, - E, 163b M, 96b S

* Şarkı: - M

1a ehli: ehl M

2b şekeri: şeker M

2c ḫüsni: ḫüsn M

- 5 İsterüm bir melek-manzar disünler
Zelîhâ mişâli dilber disünler
Cesârî aduma K̇anber disünler
Nigārum sevdüğüm ʿĀrzūya beñzer

65

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ben ʿāşıklık bilmez iken evveli
Getürdüñ başuma sevdāyı dilber
Zü'l-fiķārdur kaşuñ ismüñdür ʿAlî
Görmedüm sen gibi bir dayı dilber
- 2 Gören hüsnuñ hayrān kalur yār saña
Dir ki nice vāşıl olayum aña
Bu gün mihr-i vefā kıl disem baña
İdersüñ vaʿde-i ferdāyı dilber
- 3 ʿĀşık-ı zāruña sitem söyleme
Ağyār bezmüñe şaķın peyleme
Büse-i luţfuñı dirîg eyleme
Seversüñ ol Bārî Hudāyı dilber

65 - C, Cönk 222, 35b E, 163b M, 96b S

* Şarkı: - Cönk 222, - M

1a ʿāşıklık: ʿāşıklar S

2d ferdāyı: ferdāya E, ferdā M

3c eyleme: itme E

- 4 Senüñdür elümde olanca varum
Nār-ı ʿaşkuñ ile durmaz yanarum
Kimlerden öğrendüñ ey cefā-kārum
Bu nāz [u] istiğnā-edāyı dilber
- 5 Gez yūri cihānda devletüñ ile
Añıl dilde şān [u] şöhretüñ ile
Güldürmeyüp derd-i ḥasretüñ ile
Ağlatduñ Cesārī ednāyı dilber

66

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Baña raḥm itmezsüñ ey deli ḳanlu
Maḥşerde bu iki el yaḳañdadur
ʿĀşıkuñ oldum ben ğamze[si] ḳanlu
Dimesünler seni gözi ḳandadır
- 2 İsterüm kelāmı muʿteber söyle
Maḥabbetden baña hoş eşer söyle
Ey şabā yok mıdur bir ḥaber söyle
Sevgili dil-dārum ʿaceb ḳandadır

4a olanca: olan nice E
4b durmaz: ırmaz M, S
5b ile: artsun E
5c derd: der M
5d ednāyı: gedāyı Cönk 222, E
66 - C, - E, 164a M, 96b S
* Şarkı: - M
1b yaḳañdadur: ḳandadır M

- 3 H̄asret-zedeyem ben ʿāşık-ı şeydā
İdüpdür ol perī ʿaqlumı yağma
Ġā'ib itdüm yārı bulam diyü tā
Gidişüm diyār-ı S̄emerķandadır
- 4 Herkesi diñleyüp hoşça eslerüm
Esen rūzgārdan hisse seslerüm
Anuñçündür şīrīn-kelām beslerüm
Cesārī bu meylüm laʿl-i ķandadır

67

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Nice ben itmeyüm āh ile enīn
Göñül maḥzūn melīl oldı ġamum var
Görinmez gözüme bu rūy-ı zemīn
Göñül maḥzūn melīl oldı ġamum var
- 2 Saʿīd mi naḥs mı fālumi bilmem
Lisānumda ķīl ü ķālumi bilmem
Yetürdüm kendümi ḥālumi bilmem
Göñül maḥzūn melīl oldı ġamum var

4b esen: eser S

67 - C, - E, 164a M, 97a S

* Şarkı: - M

1a nice ben itmeyüm āh ile: ben nice āh itmeyüm āh öyle M

2b ü: - S

2c ḥālumi: ḥālüm M

- 3 Müşkilüm ḥallini açabilmezem
O kūy-ı cānānı seçebilmezem
Bağludur yollarum geçebilmezem
Göñül maḥzūn melīl oldı ğamum var
- 4 Ġāfilīn derd ile hicrāna düşdüm
Şöyle bir āteş-i sūzāna düşdüm
Ġurbet ilde bir zīk mekāna düşdüm
Göñül maḥzūn melīl oldı ğamum var
- 5 Baña senden meded Ḥazret-i Bārī
Gözlerümüñ yaşı olmaḥda cārī
Ḥasret-i yār ile ḳaldı Cesārī
Göñül maḥzūn melīl oldı ğamum var

68

Tārīḥ*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Şāh-ı ʿālem ʿĀdil Maḥmūd Ḥān baḥtiyār
Zühd ü taḳvā nūrı ile zūlmı itdi tārumār
- 2 Çünki aḳdem Rūm ili tuġyānlıġı itdi zuḥūr
Millet-i ḥeyyūladan ʿaksine esdi rūzgār

3b cānānı: cānān S

68 - C, - E, 164b M, 97a S

* Tārīḥ: - M

1 ʿĀdil Maḥmūd Ḥān baḥtiyār: baḥtiyār ʿĀdil Maḥmūd Ḥān // itdi: oldı M

- 3 Cāmi^ʿ-i şāh-ı Melek Paşayı ihrāk itdiler
Qoymamış idi yirinde hīç eşer āşār nār
- 4 Eski Zağranuñ ki a^ʿyānı ser-ebvābīndür
Nām[1] el-hāc Muḥammed hoş ağa şöhret-şi^ʿār
- 5 Nigebolı kal^ʿasın tecdīd-i bünyād itmege
Dergeh-i ʿālīyyeden me'mūr olındı āşikār
- 6 Hızmet-i şāhīde idüp cidd [ü] sa^ʿy [u] ihtimām
BezI-i naqd-i maqderet izhār kıldı bī-şumār
- 7 Bā-ḥuşuş ol ma^ʿbed-i şāh Melek Paşay[1] hem
Kıldı ihyā hoş mücedded ʿavn-i Haq buldı qarār
- 8 Ma^ʿbede geldi yediler didiler tāriḥini
Kıl namāz eyle du^ʿā maqbūl eyler Kird-gār

Sene 1230[♦]

69

Diger Tārīḥ*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Baq Ağa-yı eski Zağra kām-bīn [ü] kām-kār

5 kal^ʿasın: kal^ʿası M // ʿālīyyeden: ʿālīyye M; me'mūr: devr-i me'mūr M

6 naqd: - M

♦ Sene 1230: 1230 M

69 - C, - E, 164b M, 97b S

* Diger Tārīḥ: - M

Nām[1] el-hāc Muḥammed oqınur leyl ü nehār

- 2 Qal^ʿa bünyādına fermān ile me'mūr añılup
Hizmet-i şāhīde kıldı cidd [ü] sa^ʿyı āşikār
- 3 Yapdı a^ʿlā cāmi^ʿ-i şāh Melek Paşayı hem
Kıldı ihyā vü mücedded bī-kuşūr ol nām-dār
- 4 Ma^ʿbede geldi yediler didiler tārīhini
Kıl namāz eyle du^ʿā maqbūl eyler Kird-gār

Sene 1230[♦]

70

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Hāzır ol vaktine Moskov kıralı
Şanma ki bu cenge firāgumuz var
İderüz senüñle ceng [ü] cidāli
Guzāt ehli bizüm kucağumuz var
- 2 Qoç yigitler itmez laḫza durağı
Deşt idüp gezerler yaqın ırağı
Taқındıq miyāna piştov bıçağı
Mükemmel silāḫ u qolçağumuz var

1a eski Zağra kām-bīn [ü] kām-kār: kām-bīn kām-kār eski Zağra M

2b sa^ʿyı: sa^ʿy M

3b ol: - M

♦ Sene 1230: 1230 M

70 16b C, - E, - M, - S

- 3 Biz senüñ fendini añlar seçerüz
Taşmīm idüp evvel ölçer biçerüz
Bir uruşda iki bölüp geçerüz
Keskindür kılıçlar hoş zağumuz vardır
- 4 Yigit kıyāfeti besebellüdür
Çifte hamā'ili sağlı şolludur
Kimi Urum kimi Anaṭolludur
Ser-ḥadlerüñ kurdı yamağumuz var
- 5 Cins cins olmuş bir nice ʿasker
Din için koydılar cān ile serler
Bizde dürlü dürlü bulunur erler
Türk ʿArnabuṭ ġāzī Boşnağumuz var
- 6 Ġāziler silāhın alup destine
Çıkdılar ʿadūyı bozma kaşdına
Moskov gibi laʿīn düşmen üstine
Çekilür al yeşil bayrağumuz var
- 7 ʿAdūyı biz lāl [ü] ebsem eylerüz
Cesārī bu cengi muḥkem eylerüz
İftihārı böyle her dem eylerüz
ʿAsākır manşūra ocağumuz var

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Yirinden kalkdı hep İslām ʿaskeri
Alay tertibinüñ ıurdı geliyor
Silāhın kuşandı bunca biñ çeri
Yola revān sür[d]i geliyor
- 2 Dağıldı dört yaña gitdi bu haber
Olsa gerek elbet bir ulu sefer
Maʿrifet gösterür erbāb-ı hüner
Serhadler yamağı ıurdı geliyor
- 3 Cihād için çıktı çok ʿasākir var
Çekilür yanınca sıra bayraklar
Atlu yaya itmez bir yirde karar
Ol gāziler evvel ıurdu geliyor
- 4 Ğazāniyyetle faşl-ı bahārdan
Ağa ʿalem-dār çok nām-dārdan
Sükün itdi yir yir her bir diyārdan
Anatol қоçağı merdi geliyor
- 5 Ğayret kuşağı şarılı belinde
Perverdigāruñ ol ism[i] dilinde
Küheylān altında mızrağ elinde
Cirīd atlu millī kürdi geliyor

- 6 Cesārī bu vaşfum gelmez beyāna
Ġāziler dönmişdür bir ahramāna
Yeryüzin aldurmuş toza dumana
Ĥesābı yok asker ordı geliyor

72

Fe i lā tün /Fe i lā tün / Fe i lün

- 1 Doymadı dünyāsına Monlā Girāy
Bu fenādan itdi uqbāya güzār
- 2 Ağladılar anuñçün hāy hāy
Gitdi anuñla bile şöhret vakār
- 3 Nev-civān idi murāda irmedi
Eyledi anı felek ĥāk ğubār
- 4 Rūĥ-ı pākine anuñ raĥmet ola
İdelüm dilde duā şad-hezār
- 5 Ey Cesārī cevherī tāriĥ ile
Merad oldu bāġu'l-beā gül-izār

1219

Güfte-i Cesārī

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Tārīkat ehli bir zātdur Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr
Haḳīkat-bīne mir'ātdur Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr
- 2 Gel anuñ vaşfin it her bār odur sāliklere çün yār
Olupdur vāḳıf-ı esrār Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr
- 3 Anuñ her nuḳ[1] burhāndur ḳamu sırrı nümāyāndur
Muḥaḳḳaḳ ḳurb-ı Yezdāndur Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr
- 4 Atardı ḳıp [u] çevgānı ḳomazdı ḥālī meydānı
Maʿārif ḳaḳının cānı Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr
- 5 Olam dirseñ eger irşā[d] tārīḳ emrine ol münḳād
Seni tā eylesün dil-şād Rufāʿī Seyyid Aḥmed pīr
- 6 Odur bir ḳuḫb-ı ehlu'd-dīn kirāmātına şad-taḫşīn
İder hep āteşin teskīn Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr
- 7 Anı bil ḥoş-ḥışāl ehl-i maʿārif pür-kemāl ehli
Olupdur ḳāl [u] ḥāl ehli Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr
- 8 Ḥulūş-ı ḳalb ile niyyet idüp erkāna ḳıl ḥizmet
Ḳılur elbet saña himmet Rufāʿī Seyyid Aḥmed Pīr

- 9 Şaķın kim alma bī-behre sirişkin beñzer ol nehre
Maħabbet arz ider dehre Rufāı Seyyid Aħmed Pır
- 10 Gzet ol nota-i bāyı tefekkr eyle manāyı
Our esmā' -i ħusnāyı Rufāı Seyyid Aħmed Pır
- 11 Kelām[ı] sırr-ı vaħdetdr amu nuk kerāmetdr
Ĥulāşa feyz-i ħikmetdr Rufāı Seyyid Aħmed Pır
- 12 Cesārī dil-pezır olsun bu dem şāħib-amır olsun
Saña da dest-gır olsun Rufāı Seyyid Aħmed Pır

74

Muħammes-i Cesārī

Fā i lā tn / Fā i lā tn / Fā i lā tn / Fā i ln

- 1 ande grsem ħb-ı msteşnāyı cānum pek sever
Çeşm-i āfet ħsn-i bī-hem-tāyı cānum pek sever
Bamam ednā dilbere alāyı cānum pek sever
Mbtelāyam āmet-i bālāyı cānum pek sever
Nuka gelse tt -i gyāyı cānum pek sever
- 2 Tā ezelden aş ile çn āşinā oldu gñl
Her maħabbet meclisinde itizā oldu gñl
Dehr iinde mā'il-i zev [u] şafā oldu gñl
Anuñ in andelīb-i ħoş-nevā oldu gñl

Rūy-ı gül la^l-i leb-i hamrāyı cānum pek sever

- 3 İsterüm sâz [u] maḥabbet çalınur gūş itmege
Hātır-ı maḥzūn[ı] gamdan ğuşşadan hoş itmege
‘Aşq ḥālāta düşüp deryā gibi cūş itmege
Meclis-i dilberde kāse kāse mey nūş itmege
Sīm bileklü sākīden şaḥbāyı cānum pek sever
- 4 Haydar-āsā nām-ı yār oḡunsa dillerde ‘Alī
İtmeyüz biz şek anuñ kendüsi de olur velī
Tūġ-ı şāh-veş dökilse perçeminüñ her teli
Āhu gözlü hem şīrīn sözlü olur ise dili
Şūḥ-meşreb dilber-i ra^cnāyı cānum pek sever
- 5 Ey Cesārī ol güzel yanuma gelse şalını
Ben temāşā itsem anuñ ḡadd-i bāl [u] yālını
Ya nice degmezdi dünyānuñ bu mülk [ü] mālını
Kūşe-i tenhāda naḡl itse baña aḡvālını
Böyle keşf-i rāz iden āşnāyı cānum pek sever

75

Ma^crifet-i Şantrāc

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

- 1 Eş-şalādur ehl-i ‘aşqa işte meydān işte er
Ehl-i ‘aşqa itme lāfi var ise göster hüner
İşte meydān var ise elden gelen itme hāzer

İşte er göster hüner itme hâzer gel ey püser

- 2 Ben gibi yok ʿālem içre yār-ı şādık işbu dem
ʿĀlem içre kadr-i aʿlā bil anı şāhib-himem
Yār-ı şādık bil anı meşhūr olan şāʿir benem
İşbu dem şāhib-himem bir şāʿirem bil muʿteber
- 3 Santrāncdur nazmuma bak bī-bedeldür bī-bedel
Nazmuma bak maʿrifetden bende gör yazdum ğazel
Bī-bedel bu bende gör bu şanʿata itme cedel
Bī-bedel yazdum ğazel itme cedel kıl bir nazār
- 4 Hāb-ı ğaflet terkin eyle aç gözün sen yār[1] gör
Terkin eyle baş [u] cānuñ maṭlab-ı āşārı gör
Aç gözün sen maṭlab [u] mergüb olan esrār[1] gör
Yārı gör āşārı gör esrārı gör ol muʿteber
- 5 Ey Cesārī maʿrifet yap şāʿir iseñ dāʿimā
Maʿrifet yap nazmuñ ile olasuñ medhe sezā
Şāʿir iseñ olasuñ dehr içre bir hoş mübtelā
Dāʿimā medhe sezā hoş mübtelā sensuñ meger

El-ķāfiyetüʿz-Zāʿ**

76

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

** El-ķāfiyetüʿz-Zāʿ: - M
76 - C, - E, 165a M, 97b S

- 1 Tā ezel düşvār-ı ʿaşk itdi bizi cānānumuz
Biz de kılduḡ uḡrına anuñ fedā bu cānumuz
Bir belā-keş mübtelāyuz eylerüz āh [u] enīn
ʿArşa peyveste olur bu nāle [vü] efgānumuz
- 2 ʿĀleme seyyāḡ olup geşt [ü] güzār itmekdeyüz
ʿĀşıḡuz ʿaşk ile dā'im iftiḡār itmekdeyüz
Dil-rübālar nazmına vaşf-ı şīʿār itmekdeyüz
İşbu ḡāl üzre bizüm geçmekdedür devrānumuz
- 3 Gāḡ şādānuz cihānda gāḡ ḡam-gīn yürürüz
Dīde-i imʿān ile bir nice eşyā görürüz
Şāniʿuñ şunʿı temāşāsında ḡayrān ḡururuz
Cilve-i ḡudsī İlāḡdūr meger seyrānumuz
- 4 Ey Cesārī baḡş olındı bizlere çün dād-ı ʿaşḡ
Himmetin müzdād kıldı luḡf idüp üstād-ı ʿaşḡ
Semt-i ḡudretden zḡḡūr itdüḡi demde yār-ı ʿaşḡ
Lā-cerem cūşa gelür bu mevce-i ʿummānumuz

77

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

2a seyyāḡ olup geşt güzār: geşt güzār seyyāḡ olup M; gidmekdeyüz: itmekdeyüz M

2c,d: - M

3a gāḡ: şāḡ M

3b dīde: dā'imā M

3c şunʿı: şunʿ M

3d meger: - M

77 - C, - E, 165a M, 97b S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 1 Biz bu kevn-i ʿāleme rûz-ı ʿādemden gelmişüz
Nefha-i zātü'l-ḳudüs kân-ı keremden gelmişüz
Cedd-i pākümüz Ḥorāsāndan zuhūr itdi velī
Bizler ammā Rūma şol semt-i ʿAcemden gelmişüz
- 2 ʿĀşık-ı maḥbûb-ı Ḥaḳḳuz özge bir üftādeyüz
Aḥsen-i taḳvīme mā'il seyre biz āmādeyüz
Ġuşşa-i ālām dehr-i dūndan āzādeyüz
Āsitān-ı devlet-i mülk-i ʿademden gelmişüz
- 3 Çoḳ kemālāt ehlinüñ āsarını gūş eyledük
Dürr-i yektālar gibi pes gūşa mengūş eyledük
Meclis-i meyde maḥabbet cāmını nūş eyledük
Mest-i ʿaşḳuz sāḳiyā devrān-ı Cemden gelmişüz
- 4 Biz bu bezm-i ʿāşıkāna nūr-ı mışbāḥ olmuşuz
Şüret-i naḳş-ı nümāyān ḥüsni izāḥ olmuşuz
Māye-i ser-māye-baḥş ibrām el-ḥāc olmuşuz
Şöyle biz şāḥib-kerem ʿālī-himemden gelmişüz
- 5 Luṭfa mā'il olmağa cān ile ḳā'il ʿāşıkuz
Şüretā dīvāneyüz ammā ki ʿāḳil ʿāşıkuz
Cünbüş-i zevḳ [u] şafā-yı dehre mā'il ʿāşıkuz
Ey Cesārī cāy-ı dil-keş özge demden gelmişüz

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Biz ki Rūm abdālīyuz her yirde var dergāhumuz
Hān-kāh-ı ʿaşk olur her dem ziyāret-gāhumuz
Hācı Bektāş-ı Velīnūñ erleri dirler bize
Bende-i muḳbillerüz sırr-ı ʿAlīdür şāhumuz
- 2 Terk-i tecrīd-i fenā olduğumuzdur luḫf-ı Hāḫ
Görmüşüz biz kendümüz pes menziline müsteḫāḫ
من عرف سırr-ı rumūzından yūri al bir sebaḫ
Oḫıyup ʿilm-i ledünnī olagör āgāhumuz
- 3 On sekiz biñ ʿālem-i eşyā vü zātuñ ʿaynıyuz
Nüşā-i şuḡrā vü kübrā mümkinātuñ ʿaynıyuz
Bu zemīn [ü] āsumān ol kā'inātuñ ʿaynıyuz
Nūr ile pertev şalar dünyāya mihr ü māhumuz
- 4 Zāhidā bu ʿaşka sālīk ʿāşık-ı şādıklarī
Nuḫk-ı Hāḫ güftāra mālīk ʿāşık-ı şādıklarī
Sürʿat ile hākezālīk ʿāşık-ı şādıklarī

78 - C, - E, 4a N, 165b M, 97b S

* Güfte-i Cesārī: - N, - M

2c من عرف: "Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.", İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266.

bir: - M

3a ʿālem-i eşyā vü zātuñ: ʿālemüz biz kā'inātuñ N

3c bu zemīn [ü] āsumān ol kā'inātuñ: ḫāḫ olunmuş ne ki var eşyā vü zātuñ N

3d şalar: şala S; dünyāya: dünyāda N; ü: - M

4a zāhidā bu: ey Cesārī M, S; ʿāşık-ı şādıklarī: ʿāşık u şādıklarī N

4b ʿāşık-ı şādıklarī: ʿāşık u şādıklarī N

4c ʿāşık-ı şādıklarī: ʿāşık u şādıklarī N

İrgürür maḳṣūd-ı menzil-gāha ʿālī rāhumuz

- 5 Ey Cesārī mübtelālar derd-i ser bir bir çeker
Çille-i merdān Rüstem yayıdur ister çeker
Gāh olur iñler derūnum gāh olur ğamlar çeker
Artar eksilmez keder bu nāle zār [u] āhumuz

79

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Ey benüm sevdüğüm yār-ı güzīnüm
Hāḳ seni eylemiş dilber-i mümtāz
Güş eyle dilde bu zār-ı ḥazīnüm
Derūnum sırrını idem keşf-i rāz
- 2 Saña ben ʿāşıkam ḥayli zamāndur
Hāḫırum şormaduñ ḥālüm yamandur
İflāḫ olacağum benüm gümāndur
Ṭabībüm derdüme çāre bulunmaz
- 3 Gezersüñ dilberā ḥayl ü ḥaşemde
Dimezsüñ mübtelā efkār-ı ğamda
Diyār-ı ğurbetde şimdi bu demde
Eglencem olmışdur bu söz ile sāz

5: - M, S

79 - C, - E, 165b M, 97b S (Derkenar)

* Şarkı: - M

1c bu: - S

3bmübtelā: mübtelāyam M

4 Saña ben üftâde olalı ey yâr
Bir yırde kılmadum hîç şabr [u] qarâr
Cüst ü cû eyledüm cihâni tekrâr
Ne mülk-i Rûm kaldı ne semt-i Hicâz

5 Nüş eyle ʿaşk meyın dolumdur diyü
Sür dem-i devrânı yolumdur diyü
Cesârî bâbumda kulumdur diyü
Pâdişâhum beni defterine yaz

80

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

1 ʿĀşıkuñ düşerse bir cāna meyli
Ġayrı bir dilberüñ yüzine bakmaz
Geşt idüp gezerse cihâni hayli
Yollaruñ çamur tozına bakmaz

2 Bilmezem kandadur iklîm-i ʿAden
ʿAcâyib şehir imiş ol Hind [ü] Yemen
Bula revân olup yolınca giden
Hevānuñ kışına yazına bakmaz

80 23a C, - E, 167a M, 98a S

1b ġayrı: ġayr M

2 : - M, S

- 3 ʿĀşık-ı kāmili görmişüm hezār
Görmedüm kimseden zerrece zarār
Mecnūn-ṭab^c olan Leylāsın arar
Dağlaruñ şarpına düzine bakmaz
- 4 ʿĀrifler cihānı bir pula almaz
Aldanup naqşına hayretde kalmar
Çok kimse ağızınuñ dadını bilmez
Yedigi ni^cmetüñ tuzına bakmaz
- 5 Bir durur yanumda rif^cat ü zillet
Gerek rağbet ile gerekse nefret
Ġusle bir kimse ger eylerse niyyet
Yıkanur şularuñ buzına bakmaz
- 6 Cihānuñ naqşını bir hoş alanlar
ʿĀşıkdur özini ʿaşka şalanlar
Kāmille görüşür kāmil olanlar
Cesārīnuñ her bir sözine bakmaz

3a ʿĀşık-ı kāmili görmişüm hezār: ʿaşk ile ālüde her ʿĀşık-ı zār C

3b görmedüm kimseden zerrece zarār: yār için iderler feryād hezār C

3d dağlaruñ: tağların S

4 - C

5a bir durur yanumda rif^cat ü zillet: ʿārifüñ ma^clümü hey^cet-i hikmet C

5b gerek rağbet ile gerekse nefret: fehm olur ʿayānen şüret sîret C

5c Ġusle bir kimse eylerse niyyet: bir kimse iderse Ġusle niyyet C

5d yıkanur: yıkanur S

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 N'ola bahş idersün sözde ھاlavet
Bizler ol şā^cir-i şīrīn-edāyuz
Gülşende eylerüz zevk [u] ٲarāvet
Mişāl-i ^candelīb ehl-i nevāyuz
- 2 Hāķīkat meyinden nūş iderüz hem
Meclis-ārāda hoş sürerüz dem
Elbetde oluruz ol şūha maħrem
Ma^crifet-kānıyuz gerçi gedāyuz
- 3 Kimseye bühtān isnādumuz yok
Zararsız ^caşıkuz ifsādumuz yok
Ol yar ile lecc [ü] ^cinādumuz yok
Hāķ söze teslīm her dem rızāyuz
- 4 Añlıyoruz dilde ehl-i suħan biz
Bilürüz nazm ile çok dürlü fenn biz
Kādīm-i ^cālem-i ervāħdan biz

81 24a C, - E, 167a M, 98a S

* Şarkı: - M

1a sözde: dilde S

1b edāyuz: kelāmuz M

1c eylerüz: ılıruz C, iderüz S

1d nevāyuz: şafāyuz C

2a hāķīkat: bu ^caşkuñ C; iderüz: eyleyüp C

2b hoş: biz C

2c elbetde oluruz: oluruz elbetde C; şūha: yāra C

3b ^caşıkuz: maħlūkuz C; ifsādumuz: üstādumuz M

3c ^cinādumuz: mu^ctādumuz C

Muhibb [ü] aşdıkā hoş āşināyuz

- 5 Düzerüz gūn-e-gūn bir nazm [u] eş^cār
Gezer icādumuz her yirde çok var
Mā'il-i maḥbūbuz itmeyüz inkār
Cesārī ^cĀşıkuz bir mübtelāyuz

82

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 ^cAşkuñ ile gāhī ben āh iderüm
Ḳaplar bu cihānı derd-i ğam-endüz
Felek āyīnesin siyāh iderüm
Ḥavfum ol toḳınur ḥāṭıra bir toz
- 2 Rūyuñda şeb-bū-yı kākülüñ gören
O zülf-i pür-çīn sünbülüñ gören
Cemālūñde tāze ter gülüñ gören
Dir ki olmuş henüz mevsim-i nev-rüz
- 3 Güzeller serveri Ḥaḳ seni kılmış
Ḥüsnuñ çağı tamām kemālin bulmuş
Pervāneler yanmasun mı ki olmuş
^cĀrızuñ mişāl-i şem^c-i şeb-efrüz

5c mā'il-i maḥbūbuz: dilberi severüz C

82 - C, - E, 167b M, 98a S (Derkenar)

* Şarkı: - M

1a ben āh: āh ben M

3b çağı: çağ S

- 4 Sevdā vü ʿaşkuñla dil hayli yeldi
Nāvek-i ğamzeler baĝrumı deldi
Cesārī pīr olup pāyuña geldi
İşit niyāzın ey tıfl-ı nev-āmūz

83

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Senüñle imtizāc itmek olur mı
Nedür bu ser-keşlik ey meşreb-i tīz
Öñünden şavuşup gitmek olur mı
Baĝrumuz deldi hañcer-i hūn-rīz
- 2 Derūn-ı ʿaşk itmez āhire hicret
Ne lāzımdur idem zilletle minnet
ʿĀşıklar iderken yār ile ülfet
Gelmesün ol aĝyār-ı fitne-engīz
- 3 Üftādedür saña cümle halāyık
İsterler olmaya vaşluña lāyık
Sen şehūñ hūsnine olmışdur ʿāşık
N’itsün āh itmesün bu ʿabd-i nāçīz

83 21a C, - E, 167b M, 98a S (Derkenar)

* Şarkı: - M

1d baĝrumuz deldi: deler baĝrumuzı C

2b lāzımdur idem zilletle minnet: deñlü çekersem ğurbet zillet S

2c ʿāşıklar iderken yār ile: yār ile ʿāşıklar iderken C

- 4 Ğazel tahrırdür bu mu^ctādumuz
‘Āşık ‘Ömer gibi var icādumuz
N’ola añılursa dilde adumuz
Cesārī şā^cir-i merdāneyüz biz

84

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Şā^cirüz ‘arşada meydān açılsa
Feşāhat gösterür her bir sözümüz
Cinās-edā ş^cre dehān açılsa
Añlanmaz rakıkdür bu rumūzumuz
- 2 Bu fenn içre ey dil neler bilürüz
Ma^crifetden eşer haber bilürüz
‘Āşık ‘Ömer gibi hüner bilürüz
Haşmumuzla paylaşuruz kozumuz
- 3 Hezārān hıle vü reng eyler isek
‘Adūya cihānı teng eyler isek
Baş başa ne yirde ceng eyler isek
Āsumāna çıkar ayak tozumuz
- 4 Bize diyenler amān kıymayuz
Virürüz mühleti zamān kıymayuz
Başduğumuz şahşı hemān kıymayuz

4b gibi: mişli C

84 - C, - E, - M, 97b S (Derkenar)

Mürüvvet-kānidur imdi özümüz

- 5 Cesārī nazma söyler maḳālī
‘Arz ider aḥbāba dürlü kemālī
Şubḥa dek dīde encüm-miṣālī
Dikerüz ol kūy-ı yāra gözümüz

El-ḳāfiyetü’s-Sin**

85

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Benüm sevdicegüm tāze civānum
Ġonca-i zībāya hevesdür heves
Anuñçün artar zār [u] efgānum
Bülbül-i şeydāya hevesdür heves
- 2 Farḳ ider ‘aşıḳ-ı şādıḳı bilür
Āşnālıḳ iltifāt i‘tibār kıllur
Maḥabbet gösterür arzūlar gelür
Bezm-i eḥibbāya hevesdür heves
- 3 Şoḥbet[i] dem-be-dem eylemek için
Bīmār-ı cāna em eylemek için
Gāhice def‘-i ğam eylemek için
Bāde-i ḥamrāya hevesdür heves

** El-ḳāfiyetü’s-Sin: - M
85 - C, - E, - M, 98b S (Derkenar)

4 Gülşeni hüsni görince mümtāz
Lisānı bülbüdür hoş kılar āvāz
Tekellümde kılar çok şive vü nāz
O şūhum şakaya hevesdür heves

5 Cesārī nazm ile gel ol du^ʿācī
Fehm ider haste-dil ṭab^ʿ [u] mizācī
Derūnum derdine kılar ^ʿilācī
Ṭabībüm devāya hevesdür heves

El-ḳāfiyetü'ş-Şın

86

Semā^ʿi*

Me fā ^ʿī lün / Me fā ^ʿī lün / Me fā ^ʿī lün / Me fā ^ʿī lün

1 Bahār eyyāmıdur seyr eyledüm bālā yeşillenmiş
Güyā firdevs-i a^ʿlā içre ol ṭübā yeşillenmiş
İrişdi emr-i Rabbānī müzeyyen eyledi ^ʿAdnī
Ne hikmetdür ḳamu her bir melek-sīmā yeşillenmiş

2 Uyandı hep nebātātlar açup nergis gibi çeşmin
Çü her birisi bir gūne bulındı ^ʿanber [ü] müşgīn
Şacı Leylālaruñ ṭab^ʿ in mu^ʿazzezle kılar teskīn
Ārām kılmak için Mecnūnları şahrā yeşillenmiş

86 27b C, Cönk 92, 35a E, 166a M, 98b S

* Semā^ʿi: Gazel-i Cesārī Cönk 92, - M, - S

2a nebātātlar: nebādātlar C, E, S

- 3 Kuşûrsuz şâhibü'l-ķudret idüpdür şun^cını icrâ
 ‘Acâ’ib her biri bir dürlü renginde ķamu eşyâ
 Şanursuñ dil hemân servîlere uymış yeşil kemhâ
 Nazar ķıl dağ [u] taş cümle bütün dünyâ yeşillenmiş
- 4 Cesârî kim ki düşdi bu mecâz-ı gül-sitân içre
 Kılur bülbül gibi tâ haşre dek âh [u] figân içre
 Muḥâlif ‘âdete bir şey’ görülmemiş cihân içre
 ‘Alâmet ḥayr ola yâ Rab gül-i ḥamrâ yeşillenmiş

87

Güfte-i Cesârî

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

- 1 İşitdüm yâr o meh-rûya gönül virmiş nişânlanmış
 Ḥaṭ-âver çâr-ebrûya gönül virmiş nişânlanmış
 Uçurmuş murğ-veş şabr u ķarârın elden aldurmuş
 Ġazâl-i çeşm-i âhûya gönül virmiş nişânlanmış
- 2 Felekler üzre baht [u] ṭâli^c ü iķbâlini gördüm
 Ferah-bahş-ı nümâdur şüret ü eşķâlini gördüm
 Ḥuceste sünbül-âsâ ol perîşân ḥâlini gördüm
 Meger bir zülf-i şeb-bûya gönül virmiş nişânlanmış
- 3 Maḥabbet dilde bâķî ‘âşık u ma^cşûķ ezel imiş
 Dil-ârâ ḥüsni müsteşnâ cihânda bî-bedel imiş

3b renginde: renginden E
3d dağ: tağ Cönk 92, S
87 - C, - E, 166a M, 98b S
1c u: - S

Hırām-ı nāz-ı bāğ içre güzellerden güzel imiş
O serv-i kıdd-i dil-cūya gönül virmiş nişānlanmış

- 4 Cesārī emr-i taqdīre muvāfık re'y kılmışdur
O şūhum kendi tab^cına muvāfık yāri bulmuşdur
Leb-i şīrīn-güftāruñ bu dem Ferhād olmuşdur
Şeker-elfāz suhan-gūya gönül virmiş nişānlanmış

88

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 O şūhuñ seyr idüp bu dil-i dānā
Kitāb-ı hüsni ezber eylemiş
Derūn[1] münderic biñ dürlü ma^cnā
Rağamla hesābın defter eylemiş
- 2 Cemāl[i] ma^cla^c-ı nūru'l-Hudādur
Rağşende ruhları şems-i ziyādur
Āsumān-ı hüsni zīnet-efzādur
Beñlerin mişāl-i Ülker eylemiş
- 3 Gör imdi elṭāf-ı şun^c-ı Yezdānı
Kuşürsuz bir güzel halk itmiş anı
Rūm ile ^cAcemde yokdur aqrānı

4c olmuşdur: kılmışdur S
88 - C, 35a E, 166a M, 98b S
* Şarkı: - M
3c ile: ilde M, S

Hüblar içre yâri dâver eylemiş

- 4 Daldurur kendini ʿamîk-i ʿaşka
İrince bir ʿāşık ḥaḳîk-i ʿaşka
Dirler anuñçün bu ṯarîk-i ʿaşka
Girüp kendüzini reh-ber eylemiş
- 5 Cesârî maḥlaşum dillerde ey yâr
Unutma sen beni zinhâr zinhâr
Girüp bu meydâna tekrâr tekrâr
Dil şalâ-yı ʿaşkı yer yer eylemiş

89

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Bezm-i maḥabbetde duraldan berü
La^l-i nâbuñ itdi gör beni sarhoş
Kimseye itmezdüm evvel ser-fürü
Ser-keşligüm oldı şimdi ferâmüş

4a daldurur: daldur M

4b,c: - M

5a dillerde: Ḥasan dir E

5b beni: anı E

89 - C, - E, 166b M, 98b S

* Şarkı: - M

1c ser-fürü: ser-fürüz M

- 2 Cemālũñ beytidür Şol ıoğru rāhum
Mukavves kařlaruñ ol kıble-gāhum
Felekde bir kerre seni ey māhum
Hāle-şıfat n'ola eylesem āđuř
- 3 N'eyleyũm cihānda řanbũr āvāzın
Bir nefes gel bu dem keşf-i rāzın
İsterũm gũř idem nāz u niyāzın
Bu mařzũn hāřırum tā ola bir hoş
- 4 Cũř itdũđi dem emvāc-ı maşabbet
Alınmaz mı senden bāc-ı maşabbet
Kõonuldı başuma tāc-ı maşabbet
Abdāl-veş egnũm oldı  abā pũř
- 5 Őořbet-i yārāna gelince ey yār
Olursuñ hālũñe vāķıf-ı esrār
Vařfuñ iĉũn hezār řarķıllarum var
Cesārĩnũñ naşmın gel eyle sen gũř

90

Őarķı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Gelũp vaķt-i seşer her zamān senũñ

2a ıoğru: ıoğrı S

2b,c: - M

3c u: - S

90 - C, 34b E, 167b M, 99a S

* Őarķı: Őarķı-yı Cesārĩ E, - M

Hālũñ ü hāṭıruñ şorarum ʿAbdiş
Gezdũgũñ yirlerde ben hemān senũñ
Durmayup izũñi ararum ʿAbdiş

2 Yanuñda berāber yek beni getür
İstemem ğayruyı tek beni getür
Seyrāna gitdükçe çek beni getür
Elũñdedür işte yularum ʿAbdiş

3 ʿĀşıkam hũsnũñe hayli dem oldı
Şarardı bu beñzüm gül gibi şoldı
Hasretle gözlerüm yaş ile ıoldı
Kalmadı şabra hıç kararum ʿAbdiş

4 Sen itdũñ ʿaşkıımı dilde mezāhir
Yok mıdur inşāfuñ ey çeşm-i sāhir
Raķıb ile görsem kendümi āhir
Hançer alup bir gün kıyarum ʿAbdiş

5 Cesārı gerekmez ol lâʿubālı
Dideden gitmiyor hũsni hayālı
ʿAşkuñ āteşiyile külhān mişālı
Tırmayup senũñçün yanarum ʿAbdiş

1d durmayup: ıırmayup E

2a berāber yek: mişāl-i seg E

2c gitdükçe: gidince E

4a ʿaşkıımı dilde: ʿaşkıım dilde E, dilde ʿaşkıımı M

4b,c: - M

El-kāfiyetü'ş-Şad**

91

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Nev-bahār eyyām[1] bülbül-i şeydā
Gelinece ol semt-i gül-istāna şuş
Bihūde eyleme nevā vü nidā
İrişürseñ ol külbe-i ahzāna şuş
- 2 ʿĀdetu'llāh oldı gör nice cārī
Açdı şecerlerüñ berg [ü] bahārı
Feleklerüñ yokdur lahza qarārı
Nazar kıll zemīn [ü] āsumāna şuş
- 3 Mukadder ne ise yazılan olur
Şems [ü] kamer toğar gāh nihān olur
Bu şun^c-ı Hāq saña hep ʿayān olur
Keşf-i rāz eyleme her insāna şuş
- 4 Bezm-i ma^cārifde ādāb[1] gözle
Sağ [u] şol her taraf ahbāb[1] gözle
Kemāl ehl[i] olan erbāb[1] gözle
Söz itme gördüğün ʿārifāna şuş

** El-kāfiyetü'ş-Şad: - M
91 - C, - E, 168a M, 99a S
1d külbe: - M; ol: o S
3a yazılan olur: yazılan gelür S
4b,c: - M
4d şuş: maşşuş M

- 5 Fenn-i nazma bu dem m ahir m diy p
Su' l   cev ba k adir m diy p
Ces r  ben de bir Ő ir m diy p
KarŐuma gel baŐs-i imtiŐana Şuş

El-k fiyet 'z-Zad**

92

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Semt ne varmaŐa ister m ey y r
Sen n k yuŐn olur cih ndan ğaraŐ
 rz  eyler m vaŐluŐnı her b r
Seyr-i cem l nd r cin ndan ğaraŐ
- 2 M ye-i  aŐkı HaÇ ideli tahm r
MaŐabbet bende hiÇ olmadı taŐy r
M jg nlaruŐn vaşf-ı bey nidur t r
KaŐlaruŐn zikrid r kem ndan ğaraŐ
- 3 OŐuyanlar bu hoş cism-i  demi
Fehm itd kde c mle ism-i  demi
T lsım-ı HaÇ didi resm-i  demi
Ben did m o kevn-i mek ndan ğaraŐ

5a m hirem: m hir M

5b   : - S

** El-k fiyet 'z-Zad: - M

92 - C, - E, 168a M, 99b S

* Şarkı: - M

- 4 Cesārī gözedür cāy [u] meskenin
‘Arz ider bezmüñde tekmīl-i fennin
Münşe’āt-ı kelām cümlesi senüñ
Vaşfuñdur bu nazm-ı dīvāndan ğaraz

El-ķāfiyetü’t-Ṭā’

93

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ne a‘lāyuz ey yār biz ne ĥod ednā
‘Āşıkıların ĥālī olmışdur vasat
Bizi ednā dirse ‘āķil ü dānā
Kelāmında vardır anların ğalat
- 2 Añlanmaz bezm-i esrārumuz var
Dād-ı Hāķ bir nice āşārumuz var
Mecāzī ĥaķīķī eş‘ārumuz var
Söylemişüz ğazel dilde bī-nuķat
- 3 ‘Aşķ ile ğāh olur sīne daĝlaruz
Mişāl-i Ceyhūnuz ba‘z[1] çağlaruz
Cürm [ü] ‘işıyanumuz añup aĝlaruz

4a meskenin: mesken M
93 - C, - E, 168b M, 99b S
* Şarkı: - M
1c ü: - S
3a ‘aşķ ile: ‘aşķuñla M

Aķar göz yařumuz gūyā ki bir řatt

- 4 Gūzeller vařfına nātıkum hele
Benüm-veş bir ʿāřık hīç girmez ele
Bir yāruñ kaşları şekli besmele
Cesārī ķudretten çekilmiş o ĥatt

El-ķāfiyetü' -z-Zā'**

94

şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ğurbet ilde her kim āřnālīķ itse
Ğarīb olan anda hemān ider ĥaz
Dalālet ile rāh-nümālīķ itse
Kelāmın gūř idüp bu cān ider ĥaz
- 2 Lisānında kimüñ vardur feřāĥat
Baĥř ider sözinde dürlü ĥalāvet
Olnca āřikār dilde kemālet
Maʿrifetüñ kānı insān ider ĥaz

4d çekilmiş: çalmış M

** El-ķāfiyetü' -z-Zā': - M

94 - C, - E, 168b M, 99b S

* şarkı: - M

- 3 Vücūd[1] bīhūde eyleme ifnā
Dimiş bu devāyı tabīb ü dānā
Ġidā vü ekl [ü] şürb idince zīrā
Çok yiyüp içmeden hayvān ider haz
- 4 ʿAşamm ol ʿālemde bir nesne duyma
Ol nuṭḡ-ı nādānı gūşuña koyma
Cesārī hazer kıl nefsüñe uyma
Fısk [u] fücür işden şeytān ider haz

El-ḡāfiyetü'l-ʿAyn**

95

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 ʿĀlemde bir civān severdüm ammā
Ḳadrümi añlayup itmese zāyi^c
Vaşlına irmege iverdüm ammā
Arada ger raḡīb olmasa māni^c
- 2 Bulurdı devletüm her dürlü kemāl
Gireydi destüme bir hūb cemāl
Anuñla gāhice el virse vişāl

3b ü: - S

** El-ḡāfiyetü'l-ʿAyn: - M

95 32a C, 34b E, 168b M, 100a S

* Şarkı: - M

1b itmese: itmesi E

1c irmege: irmek E; iverdüm: uyardım S

2b destüme: ele E; hūb: maḡbūb E

Açıl̄sa bu bahtum anı o alı^c

- 3 Sevdüğüm lā-nazīr cānān olaydı
Mürde-i cismüme bir cān olaydı
Güzellik tahtına sulān olaydı
Bendesı dillerde olurdu şāyi^c
- 4 Baıı bendeye ola şehāne
Hüsne olmaya zerre bahāne
Mişāli gelmemi olsa cihāna
Cemāl[i] gün gibi ber ura lāmi^c
- 5 Vafını nazm ile ılam müretteb
Eyleyem anula zevk [ü] muarrab
Aıl-zāde ola şu-ı mü'eddeb
Cesārı böylece olaydı vāı^c

El-āfiyetü'l-ayn

96

arkı*

$4 + 4 + 3 = 11$

- 1 Benüm ol āmet-i serv-i bülendüm
Nāz [u] istiğnādan olur mı fāriğ

3d dillerde: dillere E

4c mişāli: mişāl E; olsa: ola C, dinse E

96 - C, - E, 169a M, 100a S

* arkı: - M

- Cānumdan ʿazīzüm şāh-levendüm
Nizā^c [u] gavgādan olur mı fāriğ
- 2 ʿAqlumı serümden kılllet itmeyüp
Vücūdumda derd-i ʿillet itmeyüp
Mekānumı zīk-ı zillet itmeyüp
Bu cevr [ü] cefādan olur mı fāriğ
- 3 Nedür anda olan ol ʿab^c-ı vakār
Sitemli sözleri şu gibi aḡar
Ḳande görse beni hıṣm ile baḡar
O ʿavr [u] edādan olur mı fāriğ
- 4 Menzil-i kāma dil vāṣıl olunca
Cennet-i kūyma dāhil olunca
Murād [u] maḡṣūda nā'il olunca
Cesārī ricādan olur mı fāriğ

El-ḡāfiteü'l-Fā'^{**}

97

Şarkı^{*}

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Hoş-eyyām vaḡt-i bahār olunca
Bülbüller gülşende söyler leṡā'if

2d olur mı: olur mı olur mı M

** El-ḡāfıyetü'l-Fā': - M

97 - C, - E, 169b M, 100a S

* Şarkı: - M

Maḳām-ı Dilkeş-ārāy[1] bulınca
Şafâlar kesb ider ehl-i ma‘ārif

- 2 O bezm-i nādānı terk eyledük biz
‘Ahd ile mīşāḳı berk eyledük biz
Aḫvāl-i ‘ālemi derk eyledük biz
Olmışuz bir nice esrāra vāḳıf
- 3 Zāhidūñ kelāmı degüldür çün Ḥaḳ
Efsāne sözleri söyler muḫaḳḳaḳ
Mantıḳu’t-ṭayrdan almışuz sebaḳ
‘Ārifūñ ḳavline olur muḫālif
- 4 Cesārī düş olduñ bu ‘aşḳ-ı ḫāle
Zihin şarf eyledüñ nazm-ı maḳāle
Medḫūñ itdügiçün ehl-i kemāle
Ol şāh-ı keremden irer vazā’if

98

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Cemālūñ seyr idüp ‘āşıḳūñ oldum
Sensūñ benüm rūḫ-ı revānum Şerīf
Vişāl bezmūñe lāyıḳūñ oldum
Ey āfet-i devr ü zamānum Şerīf

98 - C, - E, 169b M, 100b S

* Şarkı: - M

- 2 Mişāl-i şāh olup ʿadāletüñ var
 ̇ullaruña luṭf [u] sehāvetüñ var
 Kelāmuñda baḥş-ı ḥalāvetüñ var
 Nuṭṭ eyle ey şīrīn-zebānum Şerīf
- 3 Bu ḥasb-i ḥālūmi ezel söylerüm
 Kelām[1] dilde bī-bedel söylerüm
 Senüñ vaşfuñ için ğazel söylerüm
 Güş eyle bu nazm-ı beyānum Şerīf
- 4 Hāḳḳuña çok medḥ [ü] senā ben itdüm
 Aḥkām-ı emrüñe rızā ben itdüm
 Rāhuña bu cānı fedā ben itdüm
 Unutma bu ʿahd [ü] emānum Şerīf
- 5 Hıṭāb-ı emr-i کنفكون uñ oldum
 ʿAşḳ [u] maḥabbetle cününüñ oldum
 Cesārī ḥaste vü zebünüñ oldum
 Raḥm eyle ḥālūme a cānum Şerīf

El-ḳāfiyetü'l-Ḳaf**

99

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

5a کنفكون[ی]: Enʿām 6 / 73, meʿāl: “O ğün O, “Ol” der, oluverir.”

** El-ḳāfiyetü'l-Ḳaf: - M

99 - C, - E, 170a M, 100b S

* Şarkı: - M

- 1 Güzeller vaşfını beyân itmege
Eylemiş ol Hudâ gör beni nâṭık
Bu ʿaşkuñ hâlini ʿayân itmege
Kanı sırra mahrem şâdıķ bir âşık
- 2 Ehl-i kâmil ile hem-dem olmayan
Pîrler lisânından ögüt almayan
Semt-i haķıķate râh bulmayan
Mecâzîde kalur o şaḥsa yazık
- 3 Hayf aña nedür izʿânı bilmez
Gözetmez edâyı erkânı bilmez
O şart-ı İslâm [u] imâni bilmez
Haķkuñ birliğine nice ola ṭanık
- 4 Mürşid-i kâmil buldı ʿâķıbet
Derün[1] ʿaşķ ile ṭoldı ʿâķıbet
Çalışa çalışa buldı ʿâķıbet
Cesârî bir tâc [u] hırķaya lâyıķ

1c ʿayân: beyân S
3c şart: şeb ṭay M
4b,c: - M

100

Lugaz*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿī lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ol nedür ki dörd ayaklı cānı yok
Başı vardur gövdesinde kanı yok
- 2 Bir bahādır nesnedür karşı aña
Haml idince turmanuñ imkânı yok
- 3 Hamlini tekml ider ise anuñ
Hiç yirinden kalkmağa dermānı yok
- 4 Lāzım olduğda bitürür hizmeti
Gayrı vaqtuñ tākata meydānı yok
- 5 Ey Cesārī bu lugaz bilinmese
Saña dirüm ʿaql yok izʿānı yok

101

Semāʿī*

Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn / Me fā ʿī lūn

- 1 Beni āhīr esīr-i zūlf-i dil-dār eyledi bu ʿaşk

100 - C, - E, 170b M, 100b S (Derkenar)

* Lugaz: - M

1 başı: baş S

101 - C, - E, 170b M, 101a S

* Semāʿī: - M

Halâş[1] mümkin olmaz kayda dūçār eyledi bu ʿaşk

- 2 Tārīk-i rāst-ı yārı bekler iken şubḥ u şām bī-kār
Mekānum lā-mekān oldu işüm zār eyledi bu ʿaşk
- 3 Ezelden yār [u] aġyāra egüp baş minnet itmezken
Beni şimdi zebūn-ı dest-i aġyār eyledi bu ʿaşk
- 4 Dolaşup gül-ʿizār içre dil-i şeydāmı pervāne
Vişāl-i ġonca için māʿil-i ḥār eyledi bu ʿaşk
- 5 Hiçābından dökerdi ter Cesārī varsa bir bezme
Cihānda anı da rüsvā vü bī-ʿār eyledi bu ʿaşk

El-kāfiyetü'l-Kef**

102

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 ʿAşka uyup olma cānā mübtelāsı ġurbetün
Kıl ḥazer bed-ḥū olur yād āşināsı ġurbetün
Kahrını çok çok çekenlerden suʿāl itdüm didi
Derd [ü] miḥnetle kurulmuşdur bināsı ġurbetün

2a u: - S

3a yār aġyāra: yārāna M

** El-kāfiyetü'l-Kef: - M

102 - C, - E, 170b M, 101a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 2 Dolaşup dehri o semt-i nā-sezāya uğrama
Ülfet-i nādān idüp de bir belāya uğrama
Memleketden dūr olup cevr ü cefāya uğrama
Bunda gel eyle şafā yok iktizāsı ğurbetüñ
- 3 İftirāk-ı yār ile dūçār olma kıll kerem
Halk içinde derd-mend nāçār olma kıll kerem
Hadden efzūn derdlere düşvār olma kıll kerem
Artar eksilmez ğam efkār u belāsı ğurbetüñ
- 4 Bir tesellīye delālet şimdi yok bir yirde hīç
Hayf aña ašlā maħabbet şimdi yok bir yirde hīç
Ey Cesārī istirāhat şimdi yok bir yirde hīç
Çok keder virür saña ol ʿaşkiyāsı ğurbetüñ

103

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ey göñül kim didi ʿaşka düşüp sen
Şikāyetler eyle āh-ı felek çek
Bu sevdā maħabbet degüldür ehven
Yüri şimden girü derd [ü] emek çek

4d virür: viridi S

103 - C, - E, 170a M, 101a S

* Şarkı: - M

- 2 Hızmete sa^cy eyle yollu yolınca
Ol yarı bir tenhâ yirde bulunca
Düldül tab^cuña süvâr olunca
Yanınca isterüm çifte yedek çek
- 3 Güş it niyâzumu ey dil-i dānā
Fevt itme fırsatı dünyāda ašlā
Görince aġyārı bir yirde tenhâ
Tuyunca sen aña durma kötek çek
- 4 Cesārī yaşuñı gel eyle sebîl
Yetişür gezersuñ maḥzūn [u] melîl
Neşve-nümā saña ḥāşıl ider bil
Bāde-i gül-fām ol ayaġı pek çek

104

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ey felek ben saña n'eyledüm n'itdüm
Çok aġu katarsuñ aşuma felek
Aġlayup bunca dem āh u zār itdüm
Bağmaduñ gözümde yaşuma felek

2a yollu: yollı M

2c düldül: dil M

3a dil-i dānā: dil ü dānā M

3c aġyārı: aġyār M

104 - C, - E, 171a M, 101a S

* Şarkı: - M

1c u: - S

- 2 Ayırduñ sen beni serv-i nāzumdan
Arturduñ gün-be-gün derd[i] özümden
Hayālūñ bir laḫza gitmez gözümden
Her gice girersūñ düşüme felek
- 3 Kime ne n'olmuşum daḫı n'olursam
Arayup derdüme çāre bulursam
Ḥasret-i yār ile bir gün ölürsem
Tāriḫçem yazasuñ taşuma felek
- 4 Cesārī düşüpdür āh-ı fezāya
Varuruz elbetde rüz-ı cezāya
Şikāyet iderüm senden Hudāya
Getürdüñ çok elem başuma felek

105

Şarkı*

$4 + 4 + 3 = 11$

- 1 Mevlāy[ı] severseñ ey bād-ı şabā
Bir selām al götür yāra teberrük
Güş eyle feryādum her şubḫ [u] mesā
Aḫvālüm bil götür yāra teberrük

105 - C, Cönk 222, 34a E, 171a M, 101b S

* Şarkı: - Cönk 222, - M, - S

1b selām: selāmum Cönk 222

1c güş eyle feryādum: ḫālūmi güş eyle Cönk 222, E

1d aḫvālüm: kelāmum E

- 2 Degülem ʿaşkından zerrece rāḥat
Çekmeden hicrini kalmadı tākāt
Var ara ben gibi yār-ı şadākat
Bir dahı bul götür yāra teberrük
- 3 Ey şabā luḥf eyle ḥālūmi fikr it
Var beni ol yāra bir hoşça zıkr it
Ağlayam derd ile sen tırup seyr it
Göz yaşum sil götür yāra teberrük
- 4 Esirem ol cāna ğam tarafından
Ceng iderüm ya ne ğam tarafından
Leşker-i şādāna ğam tarafından
Tut beni dil götür yāra teberrük
- 5 Allāh[1] severseñ ey bād-ı seḥer
Luḥf eyle al götür beni berāber
Maḥlaş-ı Cesārī şāʿir-i Bender
Mübtelā kul götür yāra teberrük

106

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

2c yār: yāra Cönk 222

4b: - M

4c: - M; ol: o M

4d tut: dut M, S

5a Allāh: Mevlāy Cönk 222, E

106 37b C, - E, 171b M, 101b S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 1 Sevdüğüm bir gün kıyar bu cāna āhū gözlerüñ
Cāna kaçd eyler turur cānāna āhū gözlerüñ
Bī-amāndur ğamze-i hūn-hār cellāduñ meger
Girmek ister günde yüz biñ kana āhū gözlerüñ
- 2 Hoş levendāne-edādur zātuñ ey ʿālī-cenāb
İtmede sırr-ı dehānuñ müşkilātum fetḥ-i bāb
Cümle hūbān içinde āhīr olduñ intiḥāb
Luṭf-ı Haḫdur saña bu mestāne āhū gözlerüñ
- 3 Zer dibālar zeyn ider ḫadd-i nihālūñ zīnetin
Bülbül-i şeydāya şor gül-rū-yı aluñ zīnetin
Yek nazār ḫıldum şehā gördüm cemālūñ zīnetin
Hoş yaqışmış ğamze vü müjgāna āhū gözlerüñ
- 4 Serviler başın egerler ʿazm-i rāh itdükçe sen
Pertev-i hūsn-i cemālūñ mihr [ü] māh itdükçe sen
Nazra-i imʿān ile gāhī nigāh itdükçe sen
Özge ḫālet baḫş ider insāna āhū gözlerüñ
- 5 Hūb-ı müsteşnā güzelsüñ ḫalk-ı ʿālem dir seni
Çeşm-i tātāruñ ider yağma dil [ü] cān u teni
Ey Cesārī ḫavfūm oldur gösteriş bir gün beni
ʿĀḫıbet eyler deli dīvāne āhū gözlerüñ

2c āhīr olduñ: oldun āhīr M, S

3d yaqışmış: bakışmış M

4a sen: ben M

4c gāhī: gāh C

5c ey Cesārī ḫavfūm oldur: ḫavfūm ol ʿĀşık Cesārī C

5d gözlerüñ: gör gözlerüñ M

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Dôstum bil ʿālem-ārādur iki kaşuñ senüñ
Vechüñ üzre mäh-ı garrādur iki kaşuñ senüñ
Dest-i kudret haç çeküpdür ol berāt-ı ānuña
Mürtesem hoş şekl-i tuğrādur iki kaşuñ senüñ
- 2 Nüşa-i şuğrā vü kübrā zātüñ olmış aşikār
Ol ecildendür saña bu ʿālem eyler iʿtibār
Ben didüm lā seyfe illā bū ʿAliyyü zü'l-fiķār
Egrilikde gūyiyā rādur iki kaşuñ senüñ
- 3 Tāķ-ı kesrīden kıyās itme anı sen bir nişān
Tır-i müjgānuñdan añlandı rumūzāt-ı kemān
Nazra-i imʿān ile gördüm cemālūñde ʿayān
Tılsım olmış vefķ-i kübrādur iki kaşuñ senüñ
- 4 Ey Cesārī nūr [u] fer başş itdürür şol mäh-veş
Sālik-i cāna çekilmiş cistr-i ʿālī rāh-veş
Levha-i dilde yazılmış satır-ı Bismillāh-veş
Reyb [ü] şekkden hem müberrādur iki kaşuñ senüñ

107 37a C, - E, 171b M, 101b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1c kudret: kudretle M

4c dil: ser M

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Rūyuñ üzre göreli cānā cemāli qaşlaruñ
Dideden gitmez turur şekli hayāli qaşlaruñ
Qara nūrānī haṭṭ olmışdur siyāh kirpiklerüñ
Qoydı sevdāya beni āh ol boyalı qaşlaruñ
- 2 Hüsnuñ almış süre-i sebʿa'l-meşāniden sebak
Qudretinden bī-kuşūr halk eylemiş Rabbü'l-felak
Tılsım-ı aʿzam didi hüsnuñ görince ehl-i Haq
Bāreka'llāh zihī bulmuş kemāli qaşlaruñ
- 3 Bir nigāh itseñ n'ola biñ cān ile müştākuña
Mest [ü] hayrān qaldı diller şöhre-i āfākuña
Bir vecihle irmez el ol ebruvānuñ ṭāqına
Bağlamış devr-i felekde başka hāli qaşlaruñ
- 4 Nice vaşf itmez Cesārī şāʿir-i ʿazbū'l-lisān
Sen şeh-i ʿaşka qalem elde olupdur tercemān
Qābe qavseyn āyeti ānuñda muzmerdür hemān
Söyledür ʿāşıqlara çok kıl ü kālī qaşlaruñ

108 37b C, - E, 172a M, 102a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1a cemāli: celāli C

2a almış: olmuş C, M

2c hüsnuñ: cismüñ C

4a,b: c,d M

4b olupdur: olup durur M

4c muzmerdür: hażmıdur S

4d ʿāşıqlara: ʿāşıqları C; kıl ü kālī: nazm-ı ʿālī C, kıl kāl S

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Gāfil olma ey gözi şehlā seni sevsem gerek
Lebleri mül ruḥları ḥamrā seni sevsem gerek
Dil-rübālarla ḳamu ṭolsa cihān başdan başa
Ġayruya meyl eylemem illā seni sevsem gerek
- 2 Ben bilürüm gerçi kim hep mübtelādur el saña
Likin olmaz benden özge şādıḳāne ḳul saña
Mā'il oldı seyr ideli ḥüsnüñi bu dil saña
Çoḳ zamāndur niyyetüm ḥālā seni sevsem gerek
- 3 Gel kerem ḳıl sevdüğüm her emrüne oldum rızā
Eylerüm bu var-ı ʿömrüm ḥāk-i rāhuñda hebā
Şöyle bil kim cān ile serden cesetden evvelā
Bā-ḥuşuş hep cümleden aʿlā seni sevsem gerek
- 4 Ey Cesārī ʿandelībem seçmezem gülden seni
Şaḳınur bu dil uçar ḳuşdan eser yelden seni
Ölmeden şimden girü ben ḳoymazam elden seni
Bir yaña olsa bütün dünyā seni sevsem gerek

109 35a C, - E, 172a M, 102a S

* Güfte-i Cesārī: - M

2c ḥüsnüñi: ḥüsnüñi M

3d seni sevsem: sevsem seni M

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Hoşdur ey dil yek nazār seyrānı Üsküp şehrīnün
 Hep maḥabbet ehlidür insānı Üsküp şehrīnün
 Görseler bir ʿāşık [u] cānı iderler rağbeti
 Çok ḥaḳīḳat-kānıdur merdānı Üsküp şehrīnün
- 2 Āb-ı Vardar nām[1] meşhūr çağlayan ırmağ[1] var
 Cennet-āsā baḳçe ile bostanı hem bāğ[1] var
 Her taraf seyr ü mesīre yüce yüce dağ[1] var
 Bir teferrüc-gāhdur mekānı Üsküp şehrīnün
- 3 Bī-ʿaded eşnāfi vardur cümlesi ehl-i hüner
 Maʿrifet ʿarz eyleyüp olmışdur anlar muʿteber
 Şāḥib-i ehl-i kerāmet anda medfün nice var
 Evliyālarla dolu her yanı Üsküp şehrīnün
- 4 Ey Cesārī böyle şehrūñ vaşfi elbet olunur
 Herkesūñ miʿyārı maʿlūm ḳadr [u] ḳıymet bilinür
 Neyki maḳlūb eyler iseñ anda mevcūd bulunur
 Her metāʿ ile ḫolu dükkānı Üsküp şehrīnün

110 - C, - E, 172b M, 102a S

Güfte-i Cesārī: - M

2b hem: - M

3a vardur: var hep M

3b eyleyüp: eyleyü S

3c var: er S

3d dolu: ḫolu S

4b miʿyārı: miʿyār M

4d ḫolu: ḫolu dolu M

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Olsun ey dil işbu dem vaşfi beyānı Cumʿanuñ
Hoşça yirde çün yapılmışdur mekānı Cumʿanuñ
Ḳudret-i şunʿ-ı İlähī anda zāhir görünür
Bāğ [u] bostānla müzeyyen çevre yanı Cumʿanuñ
- 2 Gördüm erbāb-ı maḥabbet anda derc olmuş kamu
Hep niyāz ehlidür anlar dillerinde zıkr-i Hū
Yüzini ḥāke sürüp gitmekdedür ol kara şu
Tırmayup çağlar aḳar āb-ı revānı Cumʿanuñ
- 3 Bā-ḥuşuş iki bināsı var şuyu derde devā
Var şoyun anda dilerseñ itmege zevḳ [u] şafā
Dilkeş-ārā her maḳāmı muʿtedil āb [u] hevā
Zevḳ kesb eyler kamu pīr [ü] civānı Cumʿanuñ
- 4 Şāʿir-i nāzik-suḥandur anda Şunʿī pür-kemāl
Görmedüm ben gezdüğüm yirlerde hīç aña mişāl
Kendisi bir tekye şeyḥidür daḥı hem ehl-i ḥāl
Bulmuş anuñla şeref fi'l-cümle cānı Cumʿanuñ

111 - C, - E, 172b M, 102a S

* Güfte-i Cesārī: - M

4c daḥı: - M

- 5 Hānedānīdür Muḥammed Beg Hudā olsun mu^çin
Her dem itsün anı Allāh mün^çamīn [ü] mükremīn
Ey Cesārī ola dehr içre ḥaṭālardan emīn
İsterüm hoş söylenilsün nām [u] şānı Cum^çanuñ

112

Güfte-i Cesārī*

Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lün

- 1 Çokdur ey dil her tarafda çeşme-sarı Şumlunuñ
Çağlayup aḳar firāvān cūy-bārı Şumlunuñ
Dil-güşā a^çlā mekān āb u hevāsı mu^çtedil
Hoş eser vaḳt-i seḫerde rūzigārı Şumlunuñ
- 2 Vāḳıf olduḳ anda biz bir nice sırr-ı mübheme
Cezbe-i ḥālet virür baḳduḳça ḥūbı ādeme
^çAndelīb efgān ider vaḳt-i seḫer gönca-feme
Açılur elvān elvān gül-izārı Şumlunuñ
- 3 Bulınur ba^çzı maḫalde dilber-i şīrīn-edā
Lebleri şekker mişālī sözleri rūḫa ğidā
^çĀşık olan vaşlına cān u serin eyler fedā

5c içre: içinde S; ḥaṭālardan: mezāhirlerden M

112 37a C, - E, 173a M, 102b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1a dil: - C

1c u: - C, S

1d seḫerde: bahārda C

2a biz bir: biz C, bir bir M

2c gönca: ḳonca C

3a ba^çzı: ba^çz M, S

3b lebleri: leblerüñ M

3c u: - M, S

Hôş söyler nâz-perver şīve-kārı Şumlunuñ

- 4 ‘İşrete mā’ildür anda hep ricāl ile kibār
Sākī-i gül-çehre rindān ehline sāgar şunar
İtmege ahkām-ı zevki çok mesīre yiri var
Bāğ-ı cennetden nişāndur bağçe bārı Şumlunuñ
- 5 Nice vaşf itmez anı dilde gürūh-ı ‘āşıkān
Hep maḥabbet ehlidür anda olan pīr ü civān
Gezdügüm yirlerde yokdur öyle bir ‘ālī mekān
Hoş-zemīn üzre kurulmuşdur diyārı Şumlunuñ
- 6 Çekmez erbāb-ı maḥabbet guşşa [vü] ğam cevr ü cefā
Birbiriyle kıılır anlar dā’imā ‘ahd-i vefā
‘İş [u] nüş için tutarlar elde cām-ı pür-şafā
Böyle zevk eyler ricāl[i] hep kibārı Şumlunuñ
- 7 Biñde bir vaşfi degüldür Şumlunuñ işbu kelām
Bu kadar ma‘zūr tutsun nuṭk [u] şī‘rüm hāşş u ‘āmm
Gün-e-gün olur yazılsa dilde nazm-ı intizām
Hiç tükenmez bu beyānı ey Cesārī Şumlunuñ

113

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

5b u: - C, S

7b u: - C, S

7d tükenmez: dükenmez S

113 - C, - E, 173b M, 102b S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 1 Dāh̄il oldum ben de çün kim bābına İslimye'nüñ
Rāst geldüm dilber-i nā-yābına İslimye'nüñ
Göz ucıyla baqdı geçdi bu dil-i bī-çāreye
Mālik oldum şan melek ādābına İslimye'nüñ
- 2 Yaz güninde gāyet ile mu^çtedil anda hevā
Çevre yanı bāğ [u] bakçe kesb iderler çok şafā
Dertlüler nūş eyleyince lā-cerem bulur şifā
Ben hayāt-ı cān didüm ol ābına İslimye'nüñ
- 3 ^çĀşıka cāy-ı şafā vü dil-güşā mevşūfdur
Ehl-i şan^çat anda tekmīl cümlesi ma^çrūfdur
Güne güne ma^çrifetle ekşerī me'lūfdur
^çAql irişmez kesb [ü] kār dolābına İslimye'nüñ
- 4 Her taraf ehl-i ticāret çok gelür anda gider
Cümle eşnāf anları gördükde āšnālık ider
Şā^çir olan ol yiri medḥ itmeyüp āyā n'ider
Ey Cesārī var mı söz aḥbābına İslimye'nüñ

114

Muḥammes-i Cesārī

Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün / Me fā ^çī lün

- 1 İdüp def^ç-i gam ey dil biz yine bir pāre şenlendük

114 36b C, 34b E, - M, - S

1 Bu şiirin redifı olan “şenlendük” ifadesi E nüshasında “itseñ ḥazz” şeklinde imla edilmiştir.

1b meserret hoş: meserretten E; güş itdük: alsaḥ pes E

Meserret hoş haber gūş itdük ol güftāra Őenlendük
Murād üzre urulmış bir kılıç küffāra Şenlendük
Çelenk olmış nice erler aña yek-pāre Şenlendük
Kerem-fermā-yı bahş-ı dirhem [ü] dīnāra Şenlendük

- 2 Vezīr-i hāř düstūrı mükerrerem ol Yūsuf Pařa
Yüridür hūkm [ü] fermān-ı řudūrın dađ [u] hem řařa
řadākat üzre olduğın kim inkār eyleye hāřā
Kılur merdāne ceng elbet çıkar a^cdā ile başa
İder hoş hıřmeti Mařmūd řol hūnkāra Őenlendük
- 3 Görüp dūřmān řabūrın ğāziler merdāne řalmıřlar
Yürümüş eyleyüp yir yir o demde cenge dalmışlar
Kılıç ^curyān idüp irdüklerin bir hoşça çalmışlar
Ocaķlu ğayret idüp ol ^cadūlardan dil almıřlar
Kaçurmıřlar ^cadūyı ol kerem-āřāra Őenlendük
- 4 Atılmış balyemez toplar nice řīd ü řadā itmiş
^cAdūya toplar ol dem pus çehre bed-edā itmiř
Ĝuzāt ehli bu rāh-ı dīne cān [u] ser fedā itmiş
O cengi anda hāřır bulınan bāy [u] gedā itmiş

1c murād üzre urulmış bir: urulsa hem murād üzre E

1d olmış: olsa E

2a düstūrı: düstūr E; ol Yūsuf: muřterem E

2b: 2c E; yüridür: yüride E

2c: 2d E

2d: 2b E; kılur merdāne ceng elbet çıkar: gele ol řāhib-i devlet çıķa E

2e ider: idüp E; hoş: řol C; Mařmūd řol: Sultān Selīm E

3a dūřmān: Moskov E; řalmıřlar: řalsaydı E

3b dalmışlar: varılsaydı E

3c çalmışlar: çalsaydı E

3d almışlar: alsaydı E

3e kaçurmışlar: kaçursayduķ E

4a atılmış: atılsa E; balyemez toplar: balyemezler bir E; itmiş: itse

4b itmiş: itse E

4c itmiş: itse E

4d cengi: ceng E; itmiş: itse E

4e olınmış: olınsa E

Şecā'at ʿarz olunmuş düşmene hem-vāre şenlendük

- 5 Cesārī yümn ile oldı feraḥ ferḥunde bu fālūñ
Açıldı ṭālīʿ [ü] bahtuñ görindi şüret eşkālūñ
Belāğatle feşāhatle düzildi nazm-ı ikmālūñ
Okusun ṭālib olanlar senūñ bu defter icmālūñ
Disünler biz de bu taḥrīr olan eşʿāra şenlendük

115

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Cenge aʿdā itmege devrān bizümdür şimdilik
Şöhret [ü] şān almağa meydān bizümdür şimdilik
Kendüye mağrūr olup kaldurdı baş maḳūluma
Münhezim olsa gerek bu şān bizümdür şimdilik
- 2 İsterüz meydānda olsun bu dem merdāne ceng
Ġāzīler başına ṭaḳsunlar gümüş altun çelenk
Düşmānuñ bağrına atılsun hemān ṭop [u] tüfenk
Elde tīg ʿüryān ola cevlān bizümdür şimdilik
- 3 Ṭuʿme-i şimşīr ile rüy-ı zemīn al ḳan ola
Ġāzīler itdükçe cengi gülleler ğaltān ola
İsterüz Ḥaḳdan bu fetḫi bizlere āsān ola
Her yigide nazra-i imʿān bizümdür şimdilik

5a oldı: gelse E; bu fālūñ: ol sālūñ E

5b açıldı ṭālīʿ [ü] bahtuñ görindi: göreydūñ fālūñi bir hoş düzilse E

5c: - E

5d okusun: okurdı E; olanlar: diller E; defter: nazm E

5e disünler biz de bu taḥrīr olan: feraḥ-efzā muḥarrir olınan E

115 38b C, - E, - M, - S

- 4 Ey Cesārī dilde var olsun saña nazm [u] nidā
Şerh kıl gāzīleri sen intihā vü ibtidā
Hāşıl itsün cümle hep maqşūdumuz Bārī Hudā
Şol du^cā-yı hayr [u] istihsān bizümdür şimdilik

116

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Āsumān-ı hūsne ziyā gösterür
Münevver mişāli kamer kaşlaruñ
‘Āşıka biñ dürlü şafā gösterür
Kudretten çekilmiş kemer kaşlaruñ
- 2 ‘Aşkuñla āh ider keşf-i rāz olur
Mübārek vücūduñ süd beyāz olur
Her ne kıymet itsem hele az olur
Dünyānuñ malını deger kaşlaruñ
- 3 Nūr-ı maḥz eylemiş seni Müste^cān
Cemālin seyr iden olmaz mı hayrān
‘Aql [u] fikrüm itdi el’ān tālān
Şun^c-ı Haḫdur senüñ meger kaşlaruñ
- 4 Güzel vaşlın dilā figār eyleme
Gökdeki hümāyı şikār eyleme
Civānuñ ismin āşkār eyleme
Darılır bil ki yār iñer kaşlaruñ

- 5 Yed abza sende Şimşir-i bür an
Zabı [u] rabı olup İr n [u] T r n
R ma aın itdi Hindular el' n
Habeşden  askeri  eker aŐlaru 
- 6  Acem  lkeleri b -hadd [ ] Őum r
Taht-ı taşarrufi Ő r z-ı der-k r
Ç n M ç n H c z semt-i andeh r
İr n u T rana gider aŐlaru 
- 7 H km nde h liy  Őem k [u] Ő rv n
Bende-i mubilu  ehl-i k  zn n
M t  [ ] m n du  hep  Arabist n
D rt yanu na Şaldı g r haber aŐlaru 
- 8 Z lfu   iz r  zre ey h r-ı cem l
Zenc r Şekil olur  ayn-ı ser-seb l
Yal nuz kend ye hem n ben deg l
Cih n  c mle bend ider aŐlaru 
- 9 G lersu  g hice y z me ben m
Gel rsu    ıbet s z me ben m
V'Allah bi'll h y z me ben m
G rin r hoşça bu seher aŐlaru 
- 10 Yanınca cem  olup nice s v ri
Piy de erleru  yodur ar rı
Ő r n elf z ile ba na Ces r 
Nazm ile s yled r neler aŐlaru 

Müseddes-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Eyā gam guşşa [vü] endüh belā ile müzeyyensüñ
Hezārān şür [u] şer fitne fücür ile muʿayyensüñ
Derūnum ḥānesi küncinde sākinsüñ mübeyyensüñ
Hemīşe sırra maḥrem ülfete lāyık güzel şensüñ
Yüri gezme beyābānda enīsümsüñ sen ödensüñ
Geçer şād [u] feraḥ ğamlar benümle ḳalacaḳ sensüñ
- 2 Yanından ʿaşıkānuñ olma münfekk böyledür ʿādet
Ḳʾomaz maḥbūblaruñ sevdāsı bir yirde beni rāḥat
Ol ʿaşḳuñ neşʿesiyle cān [u] dil ḥāşıl ider ülfet
Yine lāzım olan sensüñ baña her vaḳt her sāʿat
Yüri gezme beyābānda enīsümsüñ sen ödensüñ
Geçer şād [u] feraḥ ğamlar benümle ḳalacaḳ sensüñ
- 3 Senüñ-veş yār-ı şādık hīç bulunmaz dehrde ḥālā
Senüñle iftihār eyler gerek ednā gerek aʿlā
Tutundum dāmenüñden ben ferāġat eylemem aşlā
Ayırmasun beni senden seni benden hemān Mevlā

117 - C, - E, 183b M, 109a S

* Müseddes-i Cesārī: - M

1 Bu şiir “-sin” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlasi, anlam gereği “-sün” şeklinde değiştirilerek şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.

1c ḥānesi küncinde: ḥānesinde M

1d sırra maḥrem ülfete lāyık güzel şensüñ: ülfete lāyık güzel sen sırra maḥremsüñ S

1e enīsümsüñ: enīsüm M

2e enīsümsüñ: enīsüm M /

2f ğamlar: ğamlu M

3e sen: - M

Yürü gezme beyābānda enīsümsüñ sen ödensüñ
Geçer şād [u] feraḥ ḡamlar benümle ḡalacaḡ sensüñ

- 4 Enīsi ʿāşıkānuñ ʿālem içre ḡam firāk oldu
Nice kimse vaṭandan dūr u ḡasret iştiyāk oldu
Cesārī şerr [ü] şūr aʿdā zuhūr ile nifāk oldu
N'ola encāmını bilmem baña ḡāyet meraḡ oldu
Āyā ḡam ḡuşşa endüh [u] belā bi'llāh sen ödensüñ
Feraḡ-demler geçer ammā benümle ḡalacaḡ sensüñ

118

Güfte-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Efendüm ḡāl-i dilde vāḡıf-ı esrāra beñzersüñ
Ḥaḡīḡat ehline ʿālemde şādık yāra beñzersüñ
Derün-ı keşf-i rāz itdüñ rumūza ḡayra ḡacet yok
ʿAḡılda çābüḡ [ü] çālāk olan ʿayyāra beñzersüñ
- 2 Şadāḡatde Ebū Bekre bedel bir yār-ı ḡār olduñ
Ḥaḡīḡatde ʿÖmer-mānendi nām [u] iştiḡār olduñ
Ḥayā vü ḡilm ile ʿOsmān-ı Zi'n-nüreyne yār olduñ
Şecāʿatde ʿAlīyyü Ḥaydar-ı kerrāra beñzersüñ

118 - C, - E, 185b M, 110a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1 Bu şiir “-a beñzersin” redifıyla “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlası, anlam gereği “-a beñzersüñ” şeklinde deḡiştirilerek şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.

1c keşf-i rāz: tāz-ı keşf M; ḡayra: ḡayr M

2c Zi'n-nüreyne: Zi'n-nüreyn S

- 3 Bi-ḥamdi'llāh gönülde ğam [u] firāğ ḥāş ʿaşkumsuñ
Sürem dergāhuña yüzler durağ-ı ḥāş ʿaşkumsuñ
Gözüm nūrı ziyā baḥş it çerāğ-ı ḥāş ʿaşkumsuñ
Cemāl-i bedr olunmuş maṭlaʿu'l-envāra beñzersuñ
- 4 Cesārī yek nazār kıldum yüzün āşkārı seyr itdüm
Açıldı sīne bendin ḥāl-i ʿanber-bārı seyr itdüm
ʿAlāmet ḥayr ola başda yeşil destārı seyr itdüm
Didüm ḥübān içinde cümleye serdāra beñzersuñ

119

Güfte-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Efendüm bir perī-peyker melek-simāya beñzersuñ
Muziyyā ḥüsn ile şol ḥürşīd-zībāya beñzersuñ
N'ola āyīne-i gītī-nümādur dir isem vechüñ
Sen ol mir'āt-ı İskender şeh-i dārāya beñzersuñ
- 2 Murād-ı vaşluñ eyler intişāb ʿaşıklarūñ vardur
Çeker ʿaşk ile sevdā iztırāb ʿaşıklarūñ vardur
Benüm gibi nice biñ bī-ḥesāb ʿaşıklarūñ vardur
Güzeller arasında mişl-i bī-hem-tāya beñzersuñ

4a āşkārı: āşkäre S

119 - C, - E, 185b M, 110b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1 Bu şiir “-ya beñzersin” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup redifin imlası, anlam gereği “-ya beñzersuñ” şeklinde değiştirilerek şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.

2a intişāb: intişābı M

- 3 Tıfılsuñ gerçi ammā ʿaql ile şimdi Felāṭūnsuñ
Bilürsuñ ʿilm-i hikmetden gönül almağa me'zūnsuñ
ʿAceb teşhīre mālīksuñ ne efsūn [u] ne maʿcūnsuñ
İdersuñ ʿālemi sersem cihān-ārāya beñzersuñ
- 4 Hele ʿĀşık Cesārī derd-mendūñ ḫāline bir baḫ
Elinde şūret [ü] eşkāl-i ʿarz-ı ḫāline bir baḫ
Seni vaşf eylemişdür defter-i icmāline bir baḫ
Hezār inşā kırā'at eylemiş monlāya beñzersuñ

120

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Efendüm ne güzel zer-nişān olur
Ol beyāz gerdānda ḫara beñlerüñ
Şayılır ḫesābı rāygān olur
Ne güzel dizilmiş şıra beñlerüñ
- 2 Yek-nazar eyledüm ʿaqlumı aldı
Yitirdüm ben beni bilmezem n'oldı
ʿĀḫıbet sevdāyı bu ʿaşḫa şaldı
Açdı sīnem üzre yāre beñlerüñ

4b şūret [ü] eşkāl-i ʿarz-ı ḫāline: ʿarz-ı ḫāl-i şūret [ü] eşkālīne M
120 49b C, - E, 191b M, 111b S

* Şarkı: - M

1 Bu şiir C ve S nüshalarında “beñlerin” M nüshasında ise “beñlerüñ” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup anlam gereği M nüshası esas alınarak şiir “kef” kafiyesine alınmıştır.

- 3 Cemālũñ görmege müştākđur eller
Ne mümkin vaşfuñı şerħ ide diller
Nāz ile güldükçe açılır güller
Başladur şeydāyı zāra beñlerũñ
- 4 Mişālũñ görmedüm ey melek-manzar
Yaķışmıř egnũñe libās-ı aħzar
Duzağ-ı kākũlüñ kemende beñzer
Çeker beni bir gün dāra beñlerũñ
- 5 Cesārī seyr ider kām̄et-i dālũñ
Ayvası tırıncı buldı kemālin
Ġarķ ider ‘aşıkı āb-ı zülālũñ
Yandurur raķībi nāra beñlerũñ

121

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Yek-nazar eyledüm efendüm amān
Çāk itdi ‘aqlumı al dudaklaruñ
Berķ urur ħüsnũñde māh-ı dıraħşān
Bilmezem āyā ħod lāl dudaklaruñ

4b yakışmış: yakmış M; egnũñe: egninde M, S

4d çeker beni bir gün dāra: düşürür gönlüm efkāra C

5d nāra: bāra S

121 50b C, - E, 192a M, 112a S

* Şarkı: - M

1 Bu şiir C ve S nüshalarında “dudağların” M nüshasında ise “dudağlaruñ” redifiyle “nun” kafiyesi altında yer almakta olup anlam gereği M nüshası esas alınarak şiir “kef” kafiyesine alınmıştır

1c urur: - M

- 2 Seyr itdüm āfitāb-ı hüsnuñ āşkār
Eylemiş Hāḡ seni nūr ile envār
Meclis-i ʿaşḡ içre sākī-i dil-dār
Vir meze aḡzuma bal dudaklarıñ
- 3 Efendüm ḡalmanı bende liyāḡat
İrmezse ger vaşluñ irişür memāt
Yeñiden bulurdu çeşm-i cān ḡayāt
Şarı lup emeydüm ol dudaklarıñ
- 4 Ḳuluyum sen gibi şūḡ-ı cihānuñ
Çok şükür ʿāleme yayıldı şānuñ
Cesārī vaşf ider Hāḡḡa dehānuñ
Hem incü dişleriñ dil dudaklarıñ

El-ḡāfiyetü'l-Lam **

122

Güfte-i Cesārī *

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Gülşen-i ʿaşḡumda peydā oldu bir şāhāne gül
Lāyık oldu işbu demde vaşf ile çok şāna gül
Göricek itdüm temāşā ḡonca-i zībā femüñ

2a āfitāb: - C; hüsnuñ: hüsnuñi M, S

** El-ḡāfiyetü'l-Lam: - M

122 39b C, - E, 174a M, 103a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1a ʿaşḡumda: ʿaşḡ içre C, ʿaşḡuñda M

1d ḡaḡınmışdur: ḡaḡınmışdı C

Kim zümürütünden taķınmıřdur  aceb bir řāne g l

- 2 Zabt olunmaz şu gibi dil yāra aķduđı zamān
Lāle bağrı  zre tāze dağ yaķduđı zamān
Misk ya  anber koķar başına taķduđı zamān
Yaķıřur a lā g zel bir dilber-i z -řāna g l
- 3  Aşık-ı  ftāde-gāna h sn-i şafvet g ster r
R y-ı mir'āt-ı m cellā g r ne ş ret g ster r
Gāh řarı gāh ebyaź gāh h mret g ster r
Reng-i hoş-elvān vir r ol  arız-ı pīřāna g l
- 4 Ey Cesāri murg-ı dil-řeydāya lāzım gonca-leb
B y-ı luş ile řafā vaķt-i seşer kesb eyle hep
Dilde vaşf-ı midħatin itsem baņa itmeņ  aceb
Ger disem beņzer cihānda ol meh-i raķřāna g l

123

G fte-i Cesāri*

Fā  i lā t n / Fā  i lā t n / Fā  i lā t n / Fā  i l n

- 1 Bir g zel g rd m giyinmiş egnine kařtān yeşil
M -miyānında muķaddem haņçeri kaştan yeşil
Sā ati altun g m ş zencirde miftāhı var

2a olunmaz: i t n M

2b tāze: - M

3b,c: - M

3d hoş-elvān vir r: vir r elvānla C

123 - C, - E, 173b M, 103a S

* G fte-i Cesāri: - M

1c miftāhı: miftāh S

1d kařtāne: kařtāne M

Hem kadife taş oğurtma incilü cüzdān yeşil

- 2 Mū-miyānına kuşanmış Hind işi şırmalı şāl
Hem zümürüd hoş kavuḡ hūnkārī şarıḡ bī-miṣāl
Şırmalı uçḡur ile māhūn çuḡa çakşır al
Parmāğında gördüm anuñ hātemi el'ān yeşil
- 3 Hem bürüncek pīreheḡ giymiş kenārī hep hārīr
Şarı reng entāriden ol iç kuşağın gösterir
Kırmızı kapud kolıyla şeklini gören erir
Şalınur destine almış koḡulı reyḡān yeşil
- 4 Ey Cesārī böyle dilber görmedüm dünyāda ben
Gördüğüm sāt cemālin olmuşum üftāde ben
Nesl-i pākinden şefāt isterüm uḡbāda ben
Şarmış ol başına destārī güzel elvān yeşil

124

Güfte-i Cesārī*

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

- 1 Gider oldum ilüñüzden ey efendüm hoşça ḡal
Ġurbet iḡlīmüne şaldum kendi kendüm hoşça ḡal
Ḥasretā vü firḡatā āh elvedā cānum diyü
Çağırurum dā'imā şāh-levendüm hoşça ḡal

3b gösterir: - M

3c kapud kolıyla: kaputıyla M

124 - C, - E, 174a M, 103a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 2 Yār sensiz meclis içre bādeyi nūş eylemem
Senden özge ğayrınıñ bir şohbetin gūş eylemem
Hāķ bilür bir an seni hāţır-ferāmūş eylemem
Nāzenīnum  ızz-mendüm dil-pesendüm hoşça ķal
- 3 Şimdilik bir hoş nazarla iltiyām it bendeñe
Şihhat aħbārıyla cānānum peyām it bendeñe
Gāh mektūbuñla bārī bir selām it bendeñe
Ey benüm rūh-ı revānum bī-menendüm hoşça ķal
- 4 Ey Cesārī ayrılık tellālī çün itdi nidā
Oldum āħir tūtī-i şīrīn-lisānuñdan cūdā
Elvedā  āh elvedā  āh elvedā  āh elvedā 
Serv ķadd-bālā bülendüm la l-i ķandüm hoşça ķal

125

Güfte-i Cesārī*

Fā  i lā tün / Fā  i lā tün / Fā  i lā tün / Fā  i lün

- 1 Dil saña ħasretdür ey şūh-ı cihānum tezce gel
İftirāķuñla helāk olmaķda cānum tezce gel
İsmüñi yād itmek olmaz vaşfuñı zıkr eylerüm
Ey filān ibn-i filān ibn-i filānum tezce gel

2c hāţır: haţr M

4c elvedā : elvedā S; āh: - M

125 - C, - E, 174b M, 103b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1d ibn: bin M

- 2 Her zamān ey nāzenīnüm çağ-ı ʿaşk içre bulun
Mişl-i Mecnūn şahn-ı şahrā dağ-ı ʿaşk içre bulun
Gonca-femsūñ baqçe seyri bāğ-ı ʿaşk içre bulun
Kāmeti serv-i revān ince fidānum tezce gel
- 3 Düşüp ol tennūr-ı ʿaşka bağı yanık olmuşum
Şu gibi başdan taşup şāfi bulanık olmuşum
Hüsnuñi gördüm saña bi'llāhi ʿāşık olmuşum
Sensiz eglenmez gönül şīrīn-zebānum tezce gel
- 4 Gel Cesārī ʿĀşıkā ʿarz it şehā ʿaşk-ı eşer
Şaʿşaʿa virsün cemālūñle cihāna zīb [ü] fer
Şems-i rahşān gibi bahş eyle ziyā vaqt-i şehir
Nāz-perver nāzenīn [ü] mihribānum tezce gel

126

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Būlbūl-i şūrīde oldı gül-sitān ister gönül
Bu gül-istān içre hem-dem özge cān ister gönül
- 2 Teşnedür āvāredür hīç kıanmaz uşlanmaz hemīn
Yār elinden tolu cām-ı erguvān ister gönül

2c bāğ-ı ʿaşk: bāğ M

4b cihāna: cihān M

126 - C, - E, 174a M, 103b S

* Ġazel: - M

- 3 Z̤lmet-i fir̤atde aldı Őu⁶le-i Őem⁶ istemez
N̤r-ı vechi h̤r-veş bir nev-civān ister g̤n̤l
- 4 Bulamaz aŐlā tesellī iltifāt-ı yār ile
Vuşlata eyler delālet bir niŐān ister g̤n̤l
- 5 Mest-i maħm̤r-ı ezelden Şöyle lā-ya⁶ıl yatur
Bu humārı def⁶e sākī mihribān ister g̤n̤l
- 6 Māsivā bār-ı ğamından teng olup her Őubħ u Őām
Kār-bān-ı ⁶aŐ ile seyr-i cihān ister g̤n̤l
- 7 Ey Cesārī bu cihānda onmayup bir lāneye
⁶Ālem-i r̤h̤'ı-l-ud̤sde āŐiyān ister g̤n̤l

127

Őarı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 G̤zel saña unki g̤nl̤mi vird̤m
Yolınca sever̤m seni bilmiş ol
Ĝam deg̤l ğun-be-ğun artarsa derd̤m
Ölince sever̤m seni bilmiş ol

3 fir̤atde: farında M

4 vuşlata: vaşlına M

6 u: - S

127 - C, - E, 174b M, 103b S

* Őarı: - M

- 2 Cihān içre şimdi miḥnet-zedeñüm
Şarardı zer gibi bu cism [ü] tenüm
‘Aşkuñ nūrı ile derūnum benüm
Tolınca severüm seni bilmiş ol
- 3 Söylerüm dilümde nazm-ı maḳāli
Yazarum gūn-e-gūn çok ḥasb-i ḥāli
Açılmış bāğda güller mişāli
Solınca severüm seni bilmiş ol
- 4 Cesārī cān [u] ser hep ola mebzūl
Dergehūñde olam bende-i maḳbūl
Mezārum üstine tā ki cadde yol
Olinca severüm seni bilmiş ol

128

Medḥ-i Rasūl*

Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lā tūn / Fā ‘i lūn

- 1 Rāh-ı ‘aşkuñdur senūñ انا هديناه السبيل
Leblerūñdür menba‘-ı ‘aynen tesemmī selsebīl
- 2 Ḳaddūñe dil-bestedür serv [ü] çınār [u] yāsemen
Teşnedür dudağūña pıñar-ı zemzem cūy-ı Nīl

3b gūn-e-gūn: gūne gūne M

128 - C, - E, 175a M, 103b S

* Medḥ-i Rasūl: - M

1 انا هديناه السبيل: İnsan 76/3, me’āl: “Biz ona yolu gösterdik.”

- 3 Kaşlaruñdur Kābe kavseyn arası mihrāb-ı Hāk
Kim ki ol mihrāba uydı oldı ʿuşşāka delīl
- 4 Ruhlarınıñ pertevdür nūr-ı hūrşīd-i semā
Nüh-felek hem ʿarş-ı kürsī nūr-ı çeşmüñden hacīl
- 5 Māh-tābı şuʿle-i nūr-ı cebīnüñ kıldı māt
Būy-ı zülfüñden senüñ misk-i Hıttā oldı zelīl
- 6 Bu metāʿ-ı hüsnüñe ʿāşık olanlar cānını
Virmege rāzīdur ammā *innehu şeyun kalīl*
- 7 Nār-ı ʿaşkuñla Cesārī yanalı pervāne-veş
Aña gül-zār oldı zāhir āteşi mişl-i Halīl

129

Medh-i Rasūl*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey kadd-i tūbā cemāl-i hüsn-i mirʾāt-ı cemīl
Şüretüñ maʿnī yüzüñde şüret-i Hākķ-ı Celīl
- 2 Vechüñe menķüş olan sebʿaʿl-meşānī naķşını
ʿĀrif-i biʿllāh ider münkirlere sırr-ı delīl

3 uydı: eridi M

5 māh-tābı: māh-tāb S

6 *İnnehu şeyun kalīl*: “Bu az bir şeydir.”

129 - C, - E, 175a M, 104a S

* Medh-i Rasūl: - M

- 3 Kābe kavseyñ kaçlarıñdur arası mihrāb-ı Hāķ
Sırrı-ı أو أدنى *ya* oldu zü-teveccühler nebīl
- 4 Meh-cebīnūñ maşrıķ[1] nūr-ı hidāyet mü'mine
Kāfire şaçūñ görindi zūlmet [ü] zıll-ı zelīl
- 5 Nergisūñ çeşminden alur pertevi hūrşīd [ü] māh
Görmeyen ol pertev-i tūṭī[yi] oldu [hem] zelīl
- 6 Kirpigūñ tīr-i kaçādur münkire eyler cezā
İbtılā-yı hubbla mü'minleri ider melīl
- 7 Levh-i kalbūñ menzil-i vahy-i kelām-ı Hāķķdur
Hulķ-ı pākūñ muşḥaf[1] انا هديناه السبيل
- 8 Şol hurūf-ı si vü dü dendān-ı dürrūñdür senūñ
Kim zebānūñ nuṭķ-ı Hāķ söyler beyān idüp naķīl
- 9 Vaşf-ı pākūñde Cesārī bülbül-i nağme-serā
Olmayup kādir edā-yı medhine oldu hācīl

130

Güfte-i Cesārī*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

3 أو أدنى: Necm 53 / 9, me'āl: "Daha yakın oldu."

5 nergisūñ: nergis S; çeşminden: çeşminde M; pertevi: pertev S

7 انا هديناه السبيل: İnsan 76 / 3, me'āl: "Biz, ona yolu gösterdik."

9 hācīl: cemīl M

130 - C, 34a E, 176a M, 104a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 1 Çün bahār irdi bezendi kisvesin her yer yeşil
Açılır dürlü çiçekler zeyn olur dilber yeşil
Ravzatü'l-cennet mişāli doldı bu ʿālem kamu
Tutdı etrāfi melek egnindeki tonlar yeşil
- 2 H̄āce-i ʿaşk-ı felek destinde bir levh-i varak
Her seher almağdadur bī-çāre şeydālar sebak
Eylemiş gül rūyın aḥmer şāhibü'l-kudret-i Hāk
Hem dahı kılmış aña kemhā ser-ā-ser pür-yeşil
- 3 Nazra-i imʿān ile bak bāğ [u] şahrāda ne var
Hey neler halk eylemişdür kudret ıssı Kird-gār
Seyr idüp gördüm bu gün bir nev-şüküfi āşikār
Lāciverdī sünbülī reng pāyı illā ser yeşil
- 4 Şunʿına irmez ʿağıllar hikmet-i Yezdān olur
ʿĀlemi kıılır behceti hūri [vü] gılmān olur
Fıstıkī mor çubukī al kırmızı elvān olur
Ey Cesarī bunlaruñ cümlesine server yeşil

1a irdi: geldi E; yer: bir M

1c doldı: tıldı E

1d tutdı: dutdı M, S; melek: meleşüñ S

2d aña kemhā ser-ā-ser: ser-ā-ser aña kemhā S; pür: - E

3a nazra-i imʿān ile bak bāğ [u] şahrāda ne var: virdi erbāb-ı dile ferruh-likā vaqt-i bahār E

3b hey neler halk eylemişdür kudret ıssı Kird-gār: bāğ bakçe oldı ser-tā-be-kadem hep lāle-zār E

3c nev-şüküfi: nev-şüküfe S

3d sünbülī reng: reng-i sünbül M, S; illā: ammā E

4b ʿālemi: ʿālem E; behceti: behcet E

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey benüm rüh-ı revānum çın seher erkence gel
 ̇ Kalmasun bu mürde cānum çın seher erkence gel
 Çeşm-i a^cdā görmesün kıl hāneye vaz^c-ı kadem
 Nāzenīnüm nev-civānum çın seher erkence gel
- 2 Gel suʿāl eyle tabībüm derd-i ʿaşk ahvālını
 Hasteye maḥz-ı şifā bil la^cl-i şekker balını
 İsterüm seyr itmege ol naḥl-kaddi dalını
 ̇ Kāmet-i serv-i revānum çın seher erkence gel
- 3 Kıl kerem gördüğün ecnās ile ülfet eyleme
 Nā-sezāyı yanuña uğratma gaflet eyleme
 ʿĀşık-ı zāruña raḥm it anı ḥasret eyleme
 Ey benüm şüh-ı cihānum çın seher erkence gel
- 4 Gel Cesārī şā^cir-i şīrīn-edādur lā-cerem
 Sāzı sözi cümle tekmīl idelüm ḥayl [ü] ḥaşem
 Dürlü āheng [ü] şafālar baḥş olinsun dem-be-dem
 ̇ Kalmasun ḡam dilde cānum çın seher erkence gel

131 - C, - E, 176b M, 104a S

* Güfte-i Cesārī: - M

4c olinsun: olsun M

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bezm-i maḥabbetde yār ile her ān
İtdüğüm şafāyı unutma göñül
Sākī-i gül-çehre döndükçe devrān
O cilve-nümāyı unutma göñül
- 2 Hezār luṭf [u] in^cām itmişdi baña
İltiyām-ı raġbet kılmışdum aña
Naẓm ile oġındı çok medḥ [ü] senā
Bī-nihā du^cāyı unutma göñül
- 3 Cemālūñ seyrine ṭālib olurdum
Anuñçün cünbüşe rāġıb olurdum
Vaşluña irmege şāhib olurdum
Bir nice şakayı unutma göñül
- 4 Kıymet ü kādri her dem bilürdi
Arayup semtümi benüm bulurdı
Cemāl[i] her gice bedr olurdı
O mäh-likāyı unutma göñül

132 - C, - E, 175b M, 104b S

* Şarkı: - M

1d cilve-nümāyı: cilve-nümāyānı M

4a ü: - S

- 5 Bu yirlerde mekîn olmağa ister
Bezm-gāha qarîn olmağa ister
Senüñle hem-nişîn olmağa ister
Cesārî ednāyı unutma gönül

133

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Gūş it niyāzumı sevdüğüm benüm
Ayaklar altında eyleme zelîl
Bu hüsn ile kaçan görürüm seni
Olur serde olan bu ʿaqlum kalîl
- 2 Gel baña hışm ile ğazab eyleme
Helāküme hicrūñ sebep eyleme
Meddāhuñ olursam ʿaceb eyleme
Ögüp halk eylemiş seni ol Celîl
- 3 Cevrūñi izʿāf [u] muzāf idene
Rāh-ı maḥabbetde ʿudāf idene
Kaʿbe-i kūyuñı tavāf idene
Ġayrı bir kimse hîç istemez delîl

133 - C, - E, 175b M, 104b S

* Şarkı: - M

- 4 Nādānı kendüñe hem-dem eyleyüp
Her dürlü esrāra maḥrem eyleyüp
Cesārī ʿĀşıkā sitem eyleyüp
Ġamuñla gel itme maḥzūn [u] melīl

El-ḳāfiyetü'l-Mim **

134

Güfte-i Cesārī *

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Yār senüñçün rüz u şeb āh [u] fiġāna başladum
Fırḳatüñdür şanma cānā bī-bahāne başladum
Ḥaḳ beni çün eyledi bir şāʿir-i ʿazbü'l-lisān
Nuḳḳa geldüm dildeki rāzum ʿayāna başladum
- 2 Ḥayli dem çekmekdeyüm hicr [ü] ġamuñ işġālını
Şormaduñ bir kez gelüp bu ben gedānuñ ḥālını
Ol sebebden açdum ʿaşḳuñ defter-i icmālını
Vaşf-ı ḥālüm saña taḳrīr-i beyāna başladum
- 3 Naḳd-i cānı ḥāzır itdüm vuşlatuñ bāzār için
İntizār-ı ḥasret oldum rüʿyet-i dīdār için
ʿAndelīb-āsā seḫerde sen gül-i ruḫsār için

** El-ḳāfiyetü'l-Mim: - M

134 41a C, - E, 176a M, 104b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1a u: - C, S

1c eyledi bir: eylemişdür C

2d vaşf-ı ḥālüm: serġüzeştüm C

3a ḥāzır: ḫazır M

Zār [u] efgān itmege geldüm cihāna başladum

4 Bir zamān bu zārum ile dehre virdüm velvele
‘Aşķına şabr itmeyüp ben ‘aķıbet düşdüm dile
Gönlümi teskīn için bu sāzumı aldum ele
Sergüzeştüm şerhine bir dāsītāna başladum

5 Ey Cesārī dād-ı Hāķdur dilde eş‘ār-ı kemāl
Tab‘-ı isti‘dāddandur feyz-i āşār-ı kemāl
N’ola bu dem ‘arz idersem hālķa izhār-ı kemāl
Fem-güşād idüp bu nazma şā‘irāne başladum

135

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

1 Derd-i ‘aşķuñ serde bu püsküllü belādur sevdüğüm
N’eylesün dil çekmesün bir mübtelādur sevdüğüm
Dīde-i inzār ile seyr eyleyelden hüsnuñi
Ķalbümüñ āyīnesi pür-incilādur sevdüğüm

2 Nūr-ı maķzından seni hālķ eylemişdür Müste‘ān

4a bu zārum: zārum M, S; dehre: bu dehre M, S

4d sergüzeştüm: hasb-i hālüm C

5a dilde eş‘ār: ‘aşķ-ı āşār

5b āşār: eş‘ār C

5c bu dem ‘arz idersem: ‘arz itsem bu demde C

5d fem-güşād idüp bu nazma: bezm içinde dilde nazm C

135 44b C, - E, 177a M, 105a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1c eyleyelden: eyleyeden M

1d āyīnesi: - M, āyine S; incilādur: incilāsıdur M

Hüblar içre şimdi sensün āfet-i devr ü zamān
Nām [u] şānuñ gūş iden dir ey filān ibn-i filān
Var ise mişlūñ senūñ dehre şalādur sevdüğüm

3 ʿĀşık-ı şeydālara yār-ı vefā maḥbūbsuñ
Gülşen-i bāğ-ı ümīdüm gonca-i mergūbsuñ
Bir mü'eddeb dilber-i ʿālī-nümā maḥlūbsuñ
Zātuñ ʿālemde senūñ gāyet ʿalādur sevdüğüm

4 İsterüm ki beynümüzde ğayrı ḥā'il olmasun
Benden özge vaşluña bir kimse nā'il olmasun
Ey Cesārī nice göñlüm saña mā'il olmasun
Kaşlaruñ ḥatt[1] kara çeşmüñ elādur sevdüğüm

136

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

1 Gördüm ey dil Rusçuqlılarda bir hūb-ı be-nām
Tarz [u] eṭvārı müselleme kendüsi ḥāfız kelām
Bī-kušūr tecvīd kırā'at āyet-i Qur'ān okur
Muşhaf-ı ḥüsni güzel ezberlemiştir bi't-tamām

2a maḥzından: maḥzdan M

2c,d : - M; dir ey: dirler C

3c bir: pür C; ʿālī-nümā: maḥcūbsun C

3d gāyet ʿalādur: dehre şalādur M, bir bā-şafādur S

4d kara: karadur C, - M

136 - C, - E, 177a M, 105a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 2 Müsıkî ʿilminde mähirdür maḳāmâtı bilür
Ḳullanur her dem uşūli çok kemālâtı bilür
Zāhir ü bāṭın ʿalāmâtı ḥayālâtı bilür
ʿAḳl [u] istiʿdādına taḥsīn eyler ḥāşş u ʿāmm
- 3 Bā-berāt-ı pādişāh ile odur şāhib-tımār
Rātib-ı aʿleʿ-ş-şiyem zāt sipāh-ı kām-kār
Kūy-ı ʿaşḳuñ zabṭı içün naḳd-i cān idüp nişār
Bu sene aldum ben ol manşüb-ı mülk-i iltizām
- 4 Şimdi bu faşl-ı merāmumdan Cesārī al ḥaber
Cidd [ü] saʿy u ihtimāmumdan Cesārī al ḥaber
Gün-e-gün şīrīn-keḷāmumdan Cesārī al ḥaber
Hep anuñ vaşfi içündür dilde nazm-ı intizām

137

Müseddes-i Cesārī*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Ey ṭabṭb-i dil ü cān derd ile bīmār oldum
Düşüben ʿaşḳa devā-cūy-ı taleb-kār oldum
Zaʿf-ı ḥālüm ile günden güne nāçār oldum
Sitem [ü] cevri-i felek guşşa vü gama yār oldum
Şādlıḳdan çeküp el şāhib-i efkār oldum

2b dem: bir S

2c ü: - S

2d u: - S

137 - C, - E, 177b M, 105a S

* Müseddes-i Cesārī: - M

1a ü: - S; derd ile: der ile M

1b düşüben: düşüp S

Hāşılı miḥnetüm artmaḵ ile dūçār oldum

2 Baña im^ʿān ile yār eylemedi nīm-nigāh
Geçdi bu ^ʿömr [ü] günüm hicr ile ḥayfā eyvāh
Nice ben eylemeyem şām u seher nāle vü āh
Āteş-i firḳati yandurdu derūnum bi'llāh
Ye's ü mātem-zede ālām-keş ü bār oldum
Zer gibi rūy şararup hele mi^ʿyār oldum

3 Ben o meh-rū güzelüñ ^ʿaşık-ı efgendesiyem
Cürm-i bī-ḥadd kılan cism-i zebūn bendesiyem
Peşşe vü mūr-şıfat zār ile nālendesiyem
Bāb-ı luḫfindan ırak ^ʿāciz [ü] şermendesiyem
Gezerüm ḥōr [u] ḥaḳīr şöyle dil-āzār oldum
İşbu ḥālet ile cāndan bile bī-zār oldum

4 Niçün ol şūḥa dilā sevdüğüm izḥār itdūñ
Gizlü esrārımı sen aña ne āşkār itdūñ
Ne revā böyle beni derde giriftār itdūñ
Aḳıdup gözlerümüñ yaşını enhār itdūñ
^ʿĀlem içre ḳatı rüsvā vü bed-āşār oldum
Nekbeti ḥāli ḥarāb dehrde bī-^ʿār oldum

5 Ey Cesārī bu cihān içre şafādan geçdüm
Miḥneti çok şoñı yok cevır [ü] cefādan geçdüm

2b ^ʿömr: ^ʿömri M

2c u: - S

2e ü: - S

3c şıfat: za^ʿīf M; nālendesiyem: nālidesiyem M

4c revā: rev S

4d gözlerümüñ: gözümüñ M

4f dehrde: dehrde S

5b cefādan: ezādan M

Bī-rahīmdür çün o yār mihr-i vefādan geçdüm
Telh-kām itdi beni şīrīn-edādan geçdüm
Serden ʿaqlı giderüp başka bir eṭvār oldum
ʿAşk ile serserī bir hālete düşvār oldum

138

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Dağ-ı ğam ile sīne ki yanıkdur efendüm
Lāle-ruḥuña bāğ da ʿāşıkdur efendüm
- 2 Bend itse beni zūlf-i girih-gīr ʿaceb olmaz
Zencir-i cünün boy(u)numa lāyıkdur efendüm
- 3 Ḥasretle ben ağlar gezerüm serv-i revānum
Gözüm yaşı kan ile boyanıkdur efendüm
- 4 Fitne birağur araya aldanma sözine
Ağyār [u] ʿadū eski münāfıkdur efendüm
- 5 Hışm [u] ğazab [u] cevır [ü] sitemler yeter oldı
Raḥm eyle benüm ḥālūme yazıkdur efendüm
- 6 Al göñlin ele bende-i bī-çāre Cesārī
Şāhā saña her vech ile şādıkdur efendüm

138 - C, - E, 177b M, 105b S

* Ġazel: - M

2 boyunuma: bu boyunuma S

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Ey kemān-ebrū müjeñ tīriyle zaḥm açdı sitem
 ʿĀrız oldı zaʿf-ı cismüme benüm derd [ü] elem
 Ğamze-i peykān-ı ser-tīzūñ aḳıtdı nice dem
 Laʿl reng ḳana bulandı pīreheñ egnümde hem
 Dağ dağ itdüñ derūnum ḳılmadıñ luṭf [u] kerem
 El-amān inşāfa gel senden ʿināyet isterüm

- 2 Ya ne lāyık kendümi ben böyle berbād ideyüm
 Āteş-i firḳatle yanup āh u feryād ideyüm
 Dimedüñ bir kez anı bu ğamdan āzād ideyüm
 Sen efendüm var iken ben ya kime dād ideyüm
 Dağ dağ itdüñ derūnum ḳılmadıñ luṭf [u] kerem
 El-amān inşāfa gel senden ʿināyet isterüm

- 3 Her ḳaçan görseñ beni itmekdesüñ hışm [u] ğazab
 Bir tekellüm eylemezsüñ bilmezem n’oldı sebeb
 ʿĀşık-ı üftādeyem lāyık mı bu cevır ü taʿab
 Böyle zulme müsteḫaḳ görmek ile ey beste-leb
 Dağ dağ itdüñ derūnum ḳılmadıñ luṭf [u] kerem
 El-amān inşāfa gel senden ʿināyet isterüm

139 - C, - E, 178a M, 105b S

* Güfte-i Cesārī: - M

2b u: - S

3a itmekdesüñ: itmekde M

- 4 Bu Cesārī firqatūñ ile çeker derd-i eŝer
‘Aql u fikri hep perīŝān oldı cānā kıl nazār
Saña mā’il olalı eksilmedi dilden keder
İşbu hālümden benüm sen almayup hīç bir haber
Dağ dağ itdüñ derūnum kılmaduñ luṭf u kerem
El-amān inŝāfa gel senden ‘ināyet isterüm

140

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Ben haḳīḳat kānınuñ bir cevher-i yektāsiyam
Baḫr-i ‘aşḳ aŝdāfınuñ hem lü’lü’-i lālāsiyam
Çār-‘unŝurdan müretteb eyledi Mevlā beni
Şol نفخت فيه من روح *uñ* dem-i iḫyāsiyam
- 2 Tılsımāt-ı a‘zamam özge mu‘ammā olmuşum
کنت کنت esrāriyam esmā vü ḫüsnā olmuşum
Bir binā-yı ‘ālem-i ŝuḡrā vü kübrā olmuşum
On sekiz biñ ‘ālemüñ mermüzıyam imāsiyam

4f u: - S

140 - C, - E, 178a M, 105b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1d نفخت فيه من روح: Hicr 15 / 29, Sad 38 / 72,, me’āl: “Onu düzeltip ruhumdan üflediğim zaman hemen ona secdeye kapanın.”

2a a‘zamam: a‘zam M

2b کنت کنت: “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı, varlık ālemlerini ve insanı yarattım.”;
Aclūnī, Keşfü’l-Hafā, Beyrut 1351 (1932), II / 2016.

- 3 Nev-güşād olmaḡda ḡālā ḡülşen-i mecrālarum
‘Arşā-gāh-ı ‘aşḡ içinde ḡükmümi icrālarum
Evce peyveste ḡümāyı ber-ḡaraf aralarum
Çün ezelden ḡāf-ı ‘aşḡuñ murḡıyam ‘anḡāsıyam
- 4 Ber-tecellī ḡaḡ nazār ḡıldı baña dil-dār-ı ‘aşḡ
Bu derūnum ḡapladı başdan başa envār-ı ‘aşḡ
Şol sebebden zāhir oldı bende bu āşār-ı ‘aşḡ
ḡayli demdür ben cihānuñ ‘ārif-i dānāsıyam
- 5 Mahlaşum ‘Āşıḡ Cesārīdür cesāret bende var
Şol ḡürūh-ı ‘āşıḡān içinde ḡālet bende var
ḡün-e-ḡün nuḡḡ itmeḡe dilde liyāḡat bende var
Ehl-i nazmuñ şöyle bir ser-keş-edā zorbāsıyam

141

Semā‘ī*

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün

- 1 Olup şayyād bıldırcın kebābın aradum buldum
Bu ḡam def‘ine hem engūr şarābın aradum buldum

3a ḡālā: ḡāl M

3b ḡükmümi: ḡükmi M

3c evce: evc S

3d çün: tā S

5b ḡālet: - M

5c ḡün-e-ḡün: ḡüne ḡüne M

5d ser-keş-edā: keş M

141 - C, - E, 176b M, 106a S

* Semā‘ī: - M

- 2 N'ola ŧimden girü rindān ile hoş ülfet eylersem
Maḥabbet bezminüñ a^clā rebābın aradum buldum
- 3 Niçün mevzün kelām ile ğazeller tarḥ kılmam kim
Göñül levḥinde meşūr ^caşq kitābın aradum buldum
- 4 Yüz on ta^cdād imiş üç ḥarf ile çün nām[1] dil-dāruñ
^cAlī olduğunu ebced ḥesābın aradum buldum
- 5 Taḳarrüb itmenüñ yāra tamām vaḳt ü zamānıdur
Cesārī semtin ol ^cālī-cenābuñ aradum buldum

142

Güfte-i Cesārī*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Bilmiş ol ey dil ki emr-i Bārīdür mäh-ı şıyām
Bā^ciş-i raḥmet luḫf-ı āşārıdur mäh-ı şıyām
Tā'ib [ü] müstağfire rüz-ı cezā şāfi^c olur
Mü'minünüñ vāḳıf-ı esrārıdur mäh-ı şıyām

3 kılmam: kılsam M // buldum: - M

4 ḥesābın: ḥesābuñ ile M

5 itmenüñ yāra tamām: yāra ḥāsıl itmenüñ M

142 42a C, - E, 178b M, 106a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1c müstağfire: müstağferīn C; rüz-ı cezā: ol ki saña C; olur: ola C

- 2 Hâk bu mâhuñ hürmetine nice hoş dâd ider
Tamu odından halâş idüp hemîn âzâd ider
Yevm-i maşser olduğı demde gelüp imdâd ider
Tâ ezel ehl-i ʿuşātuñ yârıdur mâh-ı şıyâm
- 3 Ğayra bakma kendi cürmüñe nedâmet kıl yürü
Ne ise Hâk emrine bir bir itâʿat kıl yürü
Beş vakıtde turma hâlî gel ʿibâdet kıl yürü
Şâʿimenüñ maṭlab [u] hem-vârıdur mâh-ı şıyâm
- 4 Ne saʿâdet şol kişi bu mâh için mesrûr ola
Hâk rızâsında dem-â-dem saʿy ile meşkûr ola
Zâhir ile bâṭını pür-nûr hem maʿmûr ola
Hâne-i vîrâne dil miʿmârıdur mâh-ı şıyâm
- 5 Ey Cesârî bülbül-i dil seyri hoş gülşen kılur
Kâlbümüz her ğuşşa [vü] ğamdan hemîşe şen kılur
İrdügi dem ʿâlemi zînet ile rûşen kılur
On bir ayuñ maṭlaʿuʿl-envârıdur mâh-ı şıyâm

2a hürmetine nice hoş dâd: hürmetiyle niceye imdâd C

2b halâş: hem halâş S

2c demde: vaktde M

2d şıyâm: ramazân M

3b,c : - M; turma: olma S

4c bâṭını: bâṭın S

5b kâlbümüz: kâlbümi C

5c ʿâlemi zînet ile: zînetiyle ʿâlem C

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ben diyārumdan cüdā düştüm bu dem ğurbetdeyem
Görmedüm rāḥat yüzün miḥnetdeyem zilletdeyem
Yāra ḥasret āh [u] vāh ile günüm geçmekdedür
Terk-i ʿār [u] terk-i nāmūs eyledüm ğayretdeyem
- 2 Gitmez oldı benden aṣlā ğuşşa [vü] ğam derd-i eṣer
Almadı aḥbāb [u] yārānum bu ḥālümnden ḥaber
Ḥavfum oldur hep günüm böyle felāketle gider
Görmedüm laḥza ṣafā her dā'imā şikletdeyem
- 3 Yā İlähī kııl baña luḥfuñla bir pāre meded
Derde düşvār olana lāzım olur çāre meded
Ḥadden efzün düşmişüm ğam ile efkāra meded
Nā-sezālar içre şimdi ülfet-i keşretdeyem
- 4 Ey Cesārī şimdi eglencem ṭolu peymānedür
Kim görür dirler beni mestānedür sekrānedür
Büm-veş ṭutdum ḳarār-ı meskenüm vīrānedür
Seyr idüñ bir küşe-i vaḥdetdeyem ʿuzletdeyem

143 - C, - E, 178b M, 106a S

* Güfte-i Cesārī: - M

4b mestānedür: müsteşnādur M

Müseddes-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Nigāh-ı nazra-i imʿān ile ehl-i başır oldum
 Haḳīkat sırrın idrāk eyledüm yir yir ḥabır oldum
 Ḳonıldum ʿūd-veş bir micmere müşg-i ʿabır oldum
 Hele yandum yaḳıldum ʿālem içre dil-pezır oldum
 Muḥaşşal ʿaşḳ [u] sevdāya düşüp bend [ü] esır oldum
 Civānuñ vaşlına ırmek naşıb olmadı pır oldum

- 2 Dü çeşmüm bu felek āyīnesinden kıldı seyrānı
 Yine baḳdum ise tefhīm kıldum şunʿ-ı Yezdānı
 Cemāl-i yāruñ oldum tā ezelden vālih ḥayrānı
 Dirīgā eyledüm tābiʿ hevāya bu dil [ü] cānı
 Muḥaşşal ʿaşḳ [u] sevdāya düşüp bend [ü] esır oldum
 Civānuñ vaşlına ırmek naşıb olmadı pır oldum

- 3 Ben ol ğam tekyesinde sākin [ü] abdālam ey dostlar
 Açılmaz ṭālīʿ [ü] baḥtum fenādur ḥālüm ey dostlar
 Gözüm yaşıyla yazdum defter-i icmālüm ey dostlar
 Oḳınsun bir zamān dilde bu ḳıl [ü] ḳālüm ey dostlar
 Muḥaşşal ʿaşḳ [u] sevdāya düşüp bend [ü] esır oldum
 Civānuñ vaşlına ırmek naşıb olmadı pır oldum

144 - C, - E, 179a M, 106b S

* Müseddes-i Cesārī: - M

1b yir yir: bir bir M

2c ḥayrānı: ü ḥayrān M

3d oḳınsun: oḳısun M

- 4 Maḥabbet meclisinde nūş idelden ʿaşk ile bāde
Ebed mestāne lā-yaʿkıl olup ʿaldum temāşāda
O naḳş-ı şūret-i zībāya oldum āḥir üftāde
Benem bir ʿāşık-ı şūrīde-meşreb dār-ı dünyāda
Muḥaşşal ʿaşk [u] sevdāya düşüp bend [ü] esīr oldum
Civānuñ vaşlına irmek naşīb olmadı pīr oldum
- 5 Suḥan-dān-ı maʿārifde dilā ʿqadr-i ʿalāyam ben
Ḳamu şāʿirlerüñ başına püsküllü belāyam ben
Hemān āyīne-veş ʿqalb-i münevver pür-cilāyam ben
Bilür ʿālem ki ol ʿĀşık Cesārī mübtelāyam ben
Muḥaşşal ʿaşk [u] sevdāya düşüp bend [ü] esīr oldum
Civānuñ vaşlına irmek naşīb olmadı pīr oldum

145

Müseddes-i Cesārī*

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Nice bir derd [ü] ʿgama kendümi münḳād ideyüm
Nice bir ʿqahr ile bu ʿömrümi berbād ideyüm
Nice ḥasret ile āḥ itmegi muʿtād ideyüm
Hīç dimezsün dil-i maḥzūnumı bir şād ideyüm
Ne revā āḥ [u] enīn nāle vü feryād ideyüm
Baña dād it var iken sen kimi ben yād ideyüm

4c oldum āḥir: āḥir oldum M

4e bend: bende M

145 - C, - E, 179b M, 106b S

* Müseddes-i Cesārī: - M

- 2 Eşer-i ʿaşk [u] maḥabbet ideli bende zuhūr
Olmadum ḡamdan āzād gelmedi ḳalbüme sürür
Yārdan hem vaṭanumdan felek itdi beni dūr
Sen bilürsün bu benüm ḥālümü ey Rabb-i Ğafūr
Ne revā āh [u] enīn nāle vü feryād ideyüm
Baña dād it var iken sen kimi ben yād ideyüm
- 3 Āh kim ben ney [ü] ṭanbūr gibi nālān oldum
Künc-i miḥnetde ḳalup dīdesi giryān oldum
ʿĀleme dürlü felāket ile seyrān oldum
Mūr-veş ḥāşıl[ı] ben ḥāk ile yeksān oldum
Ne revā āh [u] enīn nāle vü feryād ideyüm
Baña dād it var iken sen kimi ben yād ideyüm
- 4 Dimedün dād ideyüm ʿāşıḳa müştāḳum iken
Nār-ı ʿaşḳumda o pervāneyi iḥrāḳum iken
ʿĀlem içre benüm ol şöhre-i āfāḳum iken
Vuşlat ümmīdi benüm tā ezel iḥḳāḳum iken
Ne revā āh [u] enīn nāle vü feryād ideyüm
Baña dād it var iken sen kimi ben yād ideyüm
- 5 Saña ḥizmetde ḳuşūr itmeyüp iʿzāz idenüm
Midḥat-i vaşfuña şeb rüz ben āḡāz idenüm
Gāh niyāz eyler isem gāhıce bir nāz idenüm
Ey Cesārī seni fī'l-cümleye mümtāz idenüm
Ne revā āh [u] enīn nāle vü feryād ideyüm

3a : 3c S

3b : 3d S

5a idenüm: ideyüm M

5b vaşfuña: vaşfında S; idenüm: ideyüm M

5c idenüm: ideyüm M

5d fī'l-cümleye: fī'l-cümle M; idenüm: ideyüm M

Baňa dād it var iken sen kimi ben yād ideyüm

146

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Bu bāğ-ı gülşende bir tāze gülsün
Kızarmış ruħlaruñ alı sevdüğüm
Ve bi'llāh mergüb [u] mümtāze gülsün
İncedür kāmētüñ dalı sevdüğüm
- 2 Görindi 'āleme hüsni enverün
Güzeller içinde var senün yerün
Be-ğāyet lezīzdür şīrīn-leblerün
Añdurur şekeri balı sevdüğüm
- 3 Muşhaf-ı rüyuñı taħrīr iderdüm
Midħat-i vaşfuñı taħrīr iderdüm
Vaşluña bir bahā taħdīr iderdüm
Yitmişüz dünyānuñ malı sevdüğüm
- 4 Kendini dil-rübā göstermek için
'Āleme hoş-liķā göstermek için
Levendāne-edā göstermek için

146 - C, - E, 180b M, 106b S (Derkenar)

* Şarkı: - M

2c lezīzdür: lezīz M

2d şekeri: sükkeri S

3c : - M

4a dil-rübā: dilber M

4c : - M

4d şarıyor: şar yūri M

Şarıyor başına şalı sevdüğüm

- 5 Bir āfet güzelsüñ çeşm[i] müstesnā
Bağışuñ ʿaqlumı eyledi yağma
Bir kerre dimedüñ ʿaşk ile şehā
Cesārīnūñ müşkil hāli sevdüğüm

147

Ġazel Kaşīde*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Bī-nihā oldı ise dilde eger nazm fennüm
Başlayam gine kelāma işidilsün suhanum
- 2 Şuʿarā nice ġazel tarh kılurlar ammā
Benüm eşʿaruma mā'ıldür o vech-i hasenüm
- 3 Tıfl iken beslemiş ol dāye beni sükker ile
Başş ider dürlü halāvet aña şīrīn-dehenüm
- 4 Beni ġīsūlar ile yāra didüm ber-dār it
Didi Manşūr olana zülf[i] telümdür resenüm
- 5 Dergeh-i muğbili oldumsa sezā ol şūhuñ
Ġadrüme hürmet [ü] şefkat ider elbetde benüm

147 - C, - E, 180a M, 107a S

* Ġazel Kaşīde: - M

5 muğbili: mukbil S

- 6 Ben anuñ bülbul-i şūrīdesiyem evvelden
Güş idüp hazz kılur nāle vü feryād-zenüm
- 7 Rāyiz-i hūsnini üšküfte ile zeyn itmiş
Hoş açılmış tırıyor kākül-i ʿanber-şikenüm
- 8 Nokta-i hāl-i siyeh fülful-i Hindū gibidür
Zülf-i pür-çīnidür ol nesteren [ü] nārvenüm
- 9 Dest irişmez hele ol kadd-i ʿalāya ey dil
ʿĀlemüñ ser-keşidür serv-i sehī yāsemenüm
- 10 Mūları fikr[i] beni ince hayāle koydı
N’ola artar ise günden güne zevk-i çemenüm
- 11 Görinen evc-i felekde eşer-i ʿaşkumdur
Dūd-ı āhumla yanar meşʿale-i encümenüm
- 12 Beni bir kez o şīrīn-leb ʿacabā şormaz mı
Nice oldı diyü bī-çāre gedā kūh-kenüm
- 13 Āh kim arada yok olmadı aʿdā vü raqīb
Anuñ için olur efzūn-(ter) [gam u] derd [ü] mihenüm
- 14 Zer gibi rüyümü zerd eyledi hasret āteşi
Katı zaʿf oldı meded āh benüm cism [ü] tenüm

11 āhumla: āhla M

12 : - M

13 yok: yog S

- 15 H̄avfum ol dehrde fir̄kat-zede Ya^ʿkūb gibi
Dola feryād [u] fiġānum ile beytü'l-ḥazenüm
- 16 Nice bir derd ile āh eyleyeyüm ġurbetde
Gözüme ḥāb-ı ḥayāl oldı dirīġā vaṭanum
- 17 ʿAşk odı düşer ise ol eger ma^ʿşūka
İder elbetde ziyāret beni Veysü'l-ḳarenüm
- 18 İtmege cümle ihāṭa yine Rūm ülkesine
Ḥabeş ʿaskerlerini çekmiş o şāh-ı Yemenüm
- 19 Yār vaşfinda ġazel eyler iken ben inşā
Baḥr-i ḥikmetden irer ṭab^ʿa bu dürr-i ʿAdenüm
- 20 Eylerüm ġāhice bir pusula-i ḳalbe nazār
Dutarum rāsıt-ı deryā-dile fülk-i dümenüm
- 21 Ḥasret-i yār ile ger ölür isem ġurbetde
Penbenden eylesün ol ḥūblar ihzār kefenüm
- 22 İltifāt eyle Cesārī ḳuluña sultānum
Ḥayli demdür ki firāḳuñ ile miḥnet-zedenüm
- 23 Ḥayr-ı ed^ʿiyye budur şām [u] seḥer dilde saña
Her ḥaṭādan seni ḥıfz ide Ḥudā Zü'l-minenüm

15 dehrde: dehrde S

16 eyleyeyüm: enīneyem M

17 Veysü'l-ḳarenüm: ol dilber-i zībām M

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Vaşf-ı leb-i la^cl-i yār ile ey dil
Pākīze bir dürr-i güherdür sözüm
Nāy-ı maḥabbetde ḥāşıl oldu bil
Ḥalāvet-baḥş ider şekerdür sözüm
- 2 Bendedür māye-i ^caşq-ı hüveydā
Nazm-ı nizām olur bu resme peydā
Mürde-dilleri eylerüm iḥyā
Nuḫ-ı Mesīḥādan eşerdür sözüm
- 3 Tekellüm itmede feşāḥatüm var
İnşā-yı ṭab^cumda belāğatum var
Ḥaşmumı ilzāma liyākatum var
Bezm-i suḥanda mā-ḥazardur sözüm
- 4 Cesārī idince nazra-i im^cān
Bilür māhiyet-i ḳadrüñi ^cirfān
Añlamaz o ḥāli echel [ü] nādān
Ehl-i kemāle mu^cteberdür sözüm

148 44a C, - E, 180b M, 107a S

* Şarkı: - M

3c ḥaşmumı: ḥaşmı C, M

4c o: ol C

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Nice bülbül gibi itmeyem efgān
Bir ruh-ı gül-zāra ḥasret olmuşum
Yağar derūnumı āteş-i hicrān
Bir şem^c-i ruḥsāra ḥasret olmuşum
- 2 Ağlarum gitmiyor gözlerüm nemi
Artdı bu gön̄lümüñ efkār [u] ğamı
Kimler ider benüm derdüme emi
Bir ṭabīb ^catṭāra ḥasret olmuşum
- 3 Firāk ile anuñ maḥzūnyam ben
Ālām [u] miḥnetüñ maġbūnyam ben
Kıya baqışınıñ meftūnyam ben
Bir gözi seḥḥāra ḥasret olmuşum
- 4 Lisānum söylemez maḥşūrluġum var
Cesārī gön̄ülde meksūrluġum var
Ziyāde ^calāka mecbūrluġum var
Hayli demdür yāra ḥasret olmuşum

149 45b C, - E, 181a M, 107b S

* Şarkı: - M

1c yağar: yaqđı C

2c benüm: bilmem C

2d ṭabīb: ṭīb M

3c meftūnyam: maġbūnyam M

Şarkı*

 $4 + 4 + 3 = 11$

- 1 Var idüp cismümi Hâzret-i Mevlâ
‘Āşıkum bu fânî cihâna geldüm
Cihânda olmuşum bülbül-i şeydâ
Fehm idüp goncayı figâna geldüm
- 2 Figâna başladı dem-be-dem bu dil
Râz-ı ‘aşk olmuşdur çün aña delîl
Şıdk ile tutmuşum dâmen-i kâmil
Hâmd ola edeb [ü] erkâna geldüm
- 3 Edeb [ü] erkâna yollu yolundan
Dürr çıkar kâmilüñ baır-i dilinden
Meclis-i ‘aşk içre pîrler elinden
Nüş idüp câm-ı Cem mestâne geldüm
- 4 Mestâneym bende mestânelerden
Degülem kim sözi efsânelerden
Cesârî fark olmam pervânelerden
Şem^c-i Hâkka ezel ben yana geldüm

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Tabībüm zaḥmuma devā eyle gel
Merhem-i vaşluñdur maḫşūd [u] merām
Lebüñden būseler ʿaṭā eyle gel
N'olur bu bendeñe olur iseñ rām
- 2 Saña lāyık degül olmaḫ cefāda
Bulın ey sevdüğüm ʿahde vefāda
Ḳāmetüñ ʿarz idüp bāğ-ı şafāda
Şalın servi gibi ey ḫadd-i ḫırām
- 3 ʿĀşık-ı şadıḫam hem şāhib-eşʿār
Pend [ü] naşīḫatüm ṭut benüm ey yār
Yeşil destāruñı baş üstine şar
Cedd-be-cedd Sikender sādāt [u] kirām
- 4 Cesārī zaḥmına idüp devālar
Mişāl-i bülbül ol eyle nevālar
İdelüm ʿiṣ-i dem kesb-i hevālar
Bahār eyyāmı bu irişdi bayram

151 - C, - E, 181b M, 107b S

* Şarkı: - M

1b merām: merāmum M

1d olur: ki olur M

2a olmaḫ cefāda: olmaḫda cefā M

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Elā gözlerüñe mā'il olmışum
Bu cānum yoluña fedā sevdüğüm
Rāzıyam emrüñe kâ'il olmışum
Eylерüm hizmetüñ edā sevdüğüm
- 2 Severler dilberi civāndur diyü
Tāze bir maḥbüb-ı zamāndur diyü
Senüñ vaşfuñ şîrîn-zebāndur diyü
Söyler gezer bāy [u] gedā sevdüğüm
- 3 'Aşq ile sīnemi dağlar gezerüm
Coşkun şular gibi çağlar gezerüm
Ayrı düşdüm senden ağlar gezerüm
Dergehüñden oldum cüdā sevdüğüm
- 4 Cesārī uğradı meger füsūna
Felek kahrı ile döndi zebūna
Derd-i aḥvālūmi yazdum bu gūne
Hep senüñçün nazm [u] nidā sevdüğüm

152 - C, - E, 181b M, 107b S

* Şarkı: - M

4b, c, d : - M

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Diñle kelāmumı ey yār-ı ʿālem
Efendüm sañadur minnetüm benüm
Bu derd-i derūnum artmada her dem
Ġuşşa [vü] ġam elem miñnetüm benüm
- 2 Ne çāre ne gelür benüm elümden
Nuṭṭ çıkamaz oldı laḥza dilümden
Ayrıldum añsızın ġonca gülümden
Anuñçündür dilde firḫatüm benüm
- 3 Hālüm ifādeye zamānı buldum
Ḥasret-i yār ile şarardum şoldum
Ziyāde ihtiyār köhne pīr oldum
Söylemege yoḫdur ṭāḫatüm benüm
- 4 Mişāl-i dervīşem çağırırım Ḥaḫ
Maʿlūmdur niyāzum ʿārifeye muṭlaḫ
Mantıḫı ʿṭ-ṭayrdan almışum sebaḫ
Añlanmaz oldı şoḫbetüm benüm

153 46a C, - E, 182a M, 108a S

* Şarkı: - M

1a : - M ; diñle: dilde C; ey yār-ı ʿālem: ġuş-ı cān eyle C

1b efendüm: sañadur M, S

1c bu derd-i derūnum artmada her dem: ṭabībsüñ derdüme bir dermān eyle C

3a zamānı: zamān M

4c almışum: oḫudum C

- 5 Ricā vü minnetüñ vaḳti iriṣdi
Duᶑā vü himmetüñ vaḳti iriṣdi
Cesārī ᶑavdetüñ vaḳti iriṣdi
Bilmem ne ḫāldedür ḫasretüm benüm

154

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Görelden ḫüsnüñi ey şacı Leylā
Mecnün mişāliyem çöllere düşdüm
İderüm rüz [u] şeb āh [u] vāveylā
Zelīl sefīl ğurbet illere düşdüm
- 2 Vaşluñ ricā itdüm ey zāt-ı melek
Ḥuzūruñda aşlā geçmedi dilek
ᶑĀḫıbet ᶑaksine devr itdi felek
Ağlayu ağlayu yollara düşdüm
- 3 Yazardum nazmumı eylerdüm inşā
İderdüñ sen anı seyr ü temāşā
Derūnum sırrımı çün kılduñ ifşā
Yazık oldu dilden dillere düşdüm

154 - C, - E, 182a M, 108a S

* Şarkı: - M

2d yollara: yollarda M

3a nazmumı eylerdüm: eylerdüm nazmı M

3b seyr: seyrin M

- 4 Cesārī ʿĀşıkum var cesāretüm
Bāde-i ʿaşk ile ol şetāretüm
Şāʿirlik olmışdur bu ticāretüm
Velikin pek kışır yıllere düşdüm

155

Şarkı*

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Beyān eyleyeyüm vaşf-ı hālümnden
Cihānı ben hayli gezdüm uşandum
Ayrılmışum cümle mülk [ü] mālumndan
Ben yirüm yurdumı bozdum uşandum
- 2 Çekilmez felegüñ miñneti kahrı
Nüş eyledüm bezm-i ğam içre zehri
Geşt [ü] güzār idüp serserī dehri
Cānumdan işbu dem bezdüm uşandum
- 3 Niyāz itdüm yāra cefālar ider
Derdüm olmağdadur gün günden beter
Eylemedi baña şefkatle nazār
İştiyāk-nāmemi yazdum uşandum

4b ile ol: ilendür M

155 - C, - E, 182b M, 108a S

* Şarkı: - M

2a miñneti: miñnet S

3c, d : - M

- 4 Cesārī dā'imā gezme serserī
Bu āhuñ eridür seng [ü] mermeri
Ol yāruñ destinde görüp defteri
Raķībūñ ismini bozdum uşandum

156

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Cüdā düştüm vaţanumdan ilümden
Diyār-ı ğurbeti gezdüm uşandum
Cigerüm hün oldı kōrkmam ölümden
Ġayrı bu cānumdan bezdüm uşandum
- 2 Özüm Hāķķa doğru yönüm türāba
Göñül sā'il oldı geldi bu bāba
Benüm serencāmum şıġmaz kitāba
Kalem 'āciz oldı yazdum uşandum
- 3 Bilmezem kendümi ne yanda kıldum
Vādī-i miħnetde yabanda kıldum
Diyār-ı ğurbetde hicrānda kıldum
Bu dertli baġrumı üzdüm uşandum

4b eridür: ider M

156 - C, - E, 182b M, 108b S

* Şarkı: - M

2a doğru: toġru M

- 4 N'ola eyler isem feryād [u] zārı
Yitürdüm elümden gül yüzlü yārı
Şināverlik idüp ʿAşık Cesārī
O ğam deryāsını yüzdüm uşandum

157

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Gerçi ki bir pīrden itdüm ināyet
İkrārı Muḥammed ʿAlīden aldum
Her ne kim var ise sırr-ı tarīkat
Ḥaber-i vāḥidi belīden aldum
- 2 Naẓra-i imʿān idince erler
Ḥuzūr-ı mürşide gelür serler
ʿAyān olur dilde bir nice sırlar
O ders[i] ben ḥaṭṭ-ı celīden aldum
- 3 Hemān bir āletdür sālīke mürşid
O maṭlab [u] maḫşūd degüldür baʿīd
ʿUḫalā kılnca bendeyi mürīd
Rumūzāt o sırrı deliden aldum
- 4 ʿAql-ı küll-i maʿād münebbih maʿāş
Olanca esrārı eylediler fāş
Mest [ü] lā-yaʿkıl Cesārī ʿayyāş

157 - C, - E, 182b M, 108b S

* Şarkı: - M

Neş'e taḥşilini veliden aldum

158

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Ey cemāl-i maṭla^c-ı hūrşīd-i 'ālem muḥteşem
Dü cihān içinde sensüñ rātib-i a^cle'ş-şiyem
- 2 Ey cemāl-i ḥüsni müsteşnā güzel kān-ı kerem
Mün^cim [ü] mükrim seni kılmış Hudā hem muğtenem
- 3 Ey cemāl-i mihr-i ṭal^cat oldı 'ālem pür-ziyā
Pertev-i ḥüsnüñ degül mi şöhre-i āfāk hem
- 4 Ey cemāl-i mihr-i ṭal^cat nūr-ı zāt-ı kibriyā
Şu^cle-i nūruñla def^c-i ref^c olmışdur zalem
- 5 Ey cemāl-i mihr-i ṭal^cat nūr-ı Hāḫ zātuñda var
Oldı peydā şu^cle-i şevkuñ ile levḫ-i ḳalem
- 6 Ey cemāl-i mihr-i ṭal^cat nūr-ı Hāḫ 'aynü'l-'ayān
Zāhir oldı saña sen mi^crāca başduḫda ḳādem
- 7 Ey cemāl-i mihr-i ṭal^cat nūr-ı Hāḫ yār-ı ḳadem
Çaldı şevḫ ile felek sen doğıcak ṭabl [u] 'ālem
- 8 Ey cemāl-i mihr-i ṭal^cat nūr-ı Hāḫ yār-ı ḳadem
Ekmel-i efdal yaradıldıñ āyā fevḳa'l-ümem

- 9 Ey cemāl-i mihr-i ʔal^cat nūr-ı Hıaḡ yār-ı ḡadem
Bir Cesārī bī-kesem üftādeyem ^cāciz menem
- 10 Ey cemāl-i mihr-i ʔal^cat nūr-ı Hıaḡ yār-ı ḡadem
Bir Cesārī mübtelā vü derd-mend ü mücrimem
- 11 Ey cemāl-i mihr-i ʔal^cat nūr-ı Hıaḡ yār-ı ḡadem
Bir Cesārī ^cĀşıḡam maḡşerde ey ^cālī-himem
- 12 Ey cemāl-i mihr-i ʔal^cat nūr-ı Hıaḡ yār-ı ḡadem
Bir Cesārī ^cĀşıḡam ben ey nebiyyü muḡterem
- 13 Ey cemāl-i mihr-i ʔal^cat nūr-ı Hıaḡ yār-ı ḡadem
Bir Cesārī ^cĀşıḡam senden şefā^cat dem-be-dem
- 14 Ey cemāl-i mihr-i ʔal^cat nūr-ı Hıaḡ yār-ı ḡadem
Bir Cesārī ^cĀşıḡam senden şefā^cat dād himem
- 15 Ey cemāl-i mihr-i ʔal^cat nūr-ı Hıaḡ yār-ı ḡadem
Bir Cesārī ^cĀşıḡam senden şefā^cat isterüm

El-kāfiyetü'l-Nun **

159

Medh-i Sa^cde'd-dīn*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Olur sāliklerüñ mürşīd [ü] pīr [ü] cānı Sa^cde'd-dīn
Tarīkat reh-beri sırr-ı hāqīkat-kānı Sa^cde'd-dīn
- 2 Beyān itmiş ma^cārifler anuñ evşāfını bir bir
Dimişlerdür vilāyet şehrinüñ sulṭānı Sa^cde'd-dīn
- 3 Kirāmāt ile īmāna gelür münkirler elbetde
Ki zīrā āşikāre gösterür burhānı Sa^cde'd-dīn
- 4 İçer ise eger 'aşāne-diller şerbet-i vaşluñ
Hayāt ābı olur hoş tāzeler āb-dānı Sa^cde'd-dīn
- 5 Olur maẓhar hemīşe cezbe-i hālāta zākīrler
Maḥabbet 'aşk [u] şevk ile sürer devrānı Sa^cde'd-dīn
- 6 Derūn-ı tekyeyi memlū kıılır yā Hū şadāsıyla
Gelür vecde ider gāhīce bir nālānı Sa^cde'd-dīn

** El-kāfiyetü'l-Nun: - M

159 - C, - E, 183b M, 109a S

* Medh-i Sa^cde'd-dīn: - M

2 bir bir: yir yir S

3 gelür: gelürler M // gösterür: göster M

4 ābı: āb S

5 sürer: sür M

- 7 Cihānda evliyānuñ kuṭb[1] olduğı ider i‘lām
Kirāmāt ile olur nām ile çok şānı Sa‘de’d-dīn
- 8 Aña ikrār-ı vaḥdāniyyet ol قالوا بلى dandur
Elestden eylemişdür ‘ahd ile peymānı Sa‘de’d-dīn
- 9 Tarīkat erleri anuñ ile hep iftiḥār eyler
Bilür tertīb [ü] ḥoř-üslüb ile erkānı Sa‘de’d-dīn
- 10 Temevvüc itdürür ‘aşq baḥrini bād-ı nefes ile
K’omaz turmağa kendi ḥāline ‘ummānı Sa‘de’d-dīn
- 11 Olur āşār-ı sırru’llāh-ı Ḥaḳka vākıf-ı esrār
Eger bir şaḥşa kılsa nazra-i im‘ānı Sa‘de’d-dīn
- 12 Kelām-ı cümle-i nāsa velī bir rūḥ-baḥşādur
İder nuṭḳ ile iḥyā mürde-dil insānı Sa‘de’d-dīn
- 13 Ledün ‘ilmin ne bilsün cāhil [ü] nādān olan aḥmaḳ
Aña ta‘līm ider mi nükte-i ‘irfānı Sa‘de’d-dīn
- 14 Eger āfāḳ-ı enfes şūret [ü] sīret nedür dirseñ
Ḥaber virür saña yirlü yirince anı Sa‘de’d-dīn
- 15 Derūn-ı nūr-ı şevḳu’llāh ile memlū gelürlerse
Aña terġīb idüp ol dem açar meydānı Sa‘de’d-dīn

8 قالوا بلى: A‘raf 7/ 172, meāl: “Dedi: Evet.”

9 : - S

12: -M

14 eger: aña M

- 16 Yeter ʿĀşık Cesārī şuʿbelendürme makāmâtı
Ḥazīn-eşvāt-ı terk[i] gösterür seyrānı Saʿdeʿd-dīn
- 17 Anuñ āşār[1] ile feyz-yāb oldum Bi-ḥamdiʿllāh
Cedīd hırka geyürdi egnüme ihvān-ı Saʿdeʿd-dīn

160

Ġazel-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey şabā söyle o cānānum beni unutmasun
Eylesün luḫ u kerem cānum beni unutmasun
Fırkatüm ḥāline āgāh olsun ol şūḥ-ı cihān
Künc-i ğamdadur bu meskānum beni unutmasun
- 2 Ol kemān-ebrū güzel gör kim ne tedbīr eyledi
Atdı şol müjgān-ı tīrin sīnede yir eyledi
Zahm[1] müşkil derd olup bu cāna teʿşīr eyledi
Gün-be-gün artmağda hicrānum beni unutmasun
- 3 Ġam degül tīr-i każādan zahm-nāk olur isem
Sīnesi şāne-menendi çāk-e-çāk olur isem
Cevr-i hicrūnden eger kim ben helāk olur isem
Dāverüm şāh Süleymānum beni unutmasun

160 - C, Cönk 92, - E, 184a M, 109b S

* Ġazel-i Cesārī: - M, - S

1a o: ol Cönk 92

1b u: - S

1d ğamdadur: ğamdur Cönk 92

2b sīnede: sīnemi Cönk 92, sīne M; eyledi: oldı M

3b çākeçāk: çāk çāk Cönk 92

3d dāverüm: yāverüm Cönk 92

- 4 Ey Cesārī isterüm ol nev-civān añsun beni
Bezm-i ʿirfānda ʿurup yahşı yaman añsun beni
İtmesün hâırdan ihrāc her zamān añsun beni
Güş kılsun nāle efgānum beni unutmasun

161

Muhammes-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Şāʿir-i şīrīn-edālar nev-şīʿārı söylesün
Yār vaşında bize bir şīve-kārı söylesün
Kim diler halk içre bulmaq iştiḥārı söylesün
Dilden āgāz eyleyüp hep elde varı söylesün
Naqd-i cān alsun velī bir gizlü kārı söylesün
- 2 Meyl-i erbāb-ı kemāl itmekde şimdi hāşş u ʿāmm
İtsün ādāb ile ehl-i dil olan fetḥ-i kelām
Añlañılmaqçün suḥan bezminde maqşūd [u] merām
Cümle müştāk oldılar aḥbāb-ı meclis bi't-tamām
İster anlar ehl-i nazmuñ nām-dārı söylesün
- 3 Feyz-i āşār-ı bahār bād olunca iʿtidāl
Şems-i raḥşān-ı felek ʿarz itsün ʿuşşāka cemāl
Geldi eyyām-ı feraḥ aḥbāb itsün ḥasb-i ḥāl

161 - C, - E, 184b M, 109b S

* Muhammes-i Cesārī: Muhammes M

1c iştiḥārı: intihārı M

2a u: - S

Gülşen-i bāğ-ı belāgat açılup buldı kemāl
Bülbül-i dil nuṭka gelsün bunda Bārī söylesün

- 4 Çün kuruldı yirlü yirince bu erkān-ı suhan
Tahta elbetde cülüs eyler o sulṭān-ı suhan
Dürlü şüret gösterür āfāka devrān-ı suhan
‘Ārif-i dānā-dile açıldı meydān-ı suhan
Her kimüñ var ise nuṭka iḳtidārı söylesün
- 5 Görmişüz çok nāzımuñ nuṭk-ı zer-i āsārını
Urmışuz ṭab^c-ı mihenke almışuz mi^cyārını
Herkesüñ bildürmişüz biz ḥaddini miḳdārını
Yār dimiş çok diñledüm şā^cirlerüñ eş^cārını
Gayrılar bir yana ṭursun da Cesārī söylesün

162

Güfte-i Cesārī*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Çeşmüme düş oldı bir maḥbüb-ı zībā cum^ca gün
‘Arz-ı ḥüsn itdi baña a^clādan a^clā cum^ca gün
Gördüğümde reh-güzārında ṭurup itdüm ḳıyām
Şalınup yanuma geldi ḳadd-i bālā cum^ca gün

4a yirlü yirince: bir nice M

4c āfāka: āfāk M

162 46b C, Cönk 92, - E, 184b M, 109b S

* Güfte-i Cesārī: Dīvān Cönk 92, - M

1a gün: günü M

1c ḳıyām: ḳarār C

- 2 Bendesine el gögüsde merhabālar eyledi
Gāh tebessüm gāh tekellüm çok şakalar eyledi
‘Ömri var olsun hezār luṭf [u] ‘aṭālar eyledi
Kıldı bir nuṭṭ ile biñ mürde-dil iḫyā cum^ca gün
- 3 Niyyet itmiş çın seher bu ḥalkı seyrān itmege
Bā^cış oldı ‘ārifāna şohbet-i cān itmege
İster imiş ‘ıṣ [u] ‘işret özge devrān itmege
Hiżmete kıldı beni ḥāzır müheyyā cum^ca gün
- 4 Ey Cesārī zümre-i ‘irfānda oldum intihāb
İltifāt ile beni kıldı o şūḥum kām-yāb
Ḥamdü li’llāh oldum āḫir behre-mend [ü] behre-yāb
Maḳşadum hep cümle ḥāşıl itdi Mevlā cum^ca gün

163

Güfte-i Cesārī*

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Dilberā yanuñda evvel bulmuş idüm pāye ben
‘Aşkuñ ile irmiş idüm maḳşad-ı aḳşāya ben
Ḥoş-beyān-ı baḥş-i nazm-ı vaşf-ı ḫüsnüñ eyleyüp
Ḥükm iderdüm şā^cirān-ı ‘ālem ü dünyāya ben

2c ‘ömr: ‘ömr C, M, S

3c özge: āfet Cönk 92

3d ḥāzır: ḥazır M

4b o: ol Cönk 92

163 47b C, 32b E, 185a M, 110a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1a dilberā: dostum C, dilber E

1c hoş-beyān: imtiḫān C, E; baḥş: baḥşe E, baḥr S; eyleyüp: - E

- 2 Bezmüne her dem gelürdüm sâz [u] söz ile hemîn
Hoş gâzel ben söyledükçe dir idüñ sen âferîn
Gül cemâlüñ şevki ile zâr idüp ey nâzenîn
Hâşılı dönmiş idüm bir bülbül-i şeydâya ben
- 3 Bâb-ı luţfuñda kabûl olmuş iken cümle dilek
N’eyleyem a^cdâ sözine uyduñ ey zât-ı melek
Âsitânuñdan beni zulm ile ayırdı felek
Göz göre yandum dirîgâ âteş-i sevdâya ben
- 4 Dâd elinden ben Cesârî ^cÂşıkı hor eyledüñ
Yoğ iken cürmüm bu deñlü dîdeden dür eyledüñ
Nâ-ḥalefler ile adum yâd [u] mezkûr eyledüñ
Kâdiyü’l-ḥacâta senden giderüm şekvâya ben

164

Güfte-i Cesârî*

Fâ ^ci lâ tün / Fâ ^ci lâ tün / Fâ ^ci lâ tün / Fâ ^ci lün

- 1 Bezm-i dilde bâ^cış-i şevk [u] tarâvetdür düğün
Ehl-i diller kesb-i zevk eyler çün ^câdetdür düğün
Da^cvet ile bunda müstecmi^c olur bây [u] gedâ
Ağniyâ beyninde cānā şān [u] şöhretdür düğün

2c : - E; şevki: şevk S

2d : - E

3 : - E

4 : - E

164 47b C, 32b E, 185a M, 110a S

* Güfte-i Cesârî: Rubâ^cî E, - M

1b kesb: kesb ü M; ^câdetdür: sâdetdür E

- 2 Geldi yirin buldı bunda çok ağa-yı muhterem
Cây-ı rāhatdur bu rüşen hoş-makām ey bü'l-himem
Tarḥ-ı gam idüp bu demde idelüm ḥayl ü ḥaşem
Herkese olmaz müyesser özge ḥāletdür dügün
- 3 Haḫ bu dügün şāḥibin ma^cmūr [u] ābād eylesün
Yār [u] aḥbābın hemīşe lutf ile şād eylesün
Devletin efzün ^cömrin tül [u] müzdād eylesün
Maḫhar-ı ed^ciyye-i ḥayra delāletdür dügün
- 4 N'ola dirseñ maḫşad ancaḫ şüret-i taşmīmden
Cümle āşār-ı maḥabbetdür bu hoş-ta^czīmden
Sünnet itmek kaldı cānā Ḥazret İbrāhīmden
Ey Cesārī başka seyrān-ı nezāketdür dügün

165

Ḳaşıde-i Cesārī*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Ey kemālāt ehline merḡüb olan yār-ı güzīn
Haḫ seni ḫılsun cihānda mün^cimīn [ü] mükrimīn

2a yirin: birin M

3a şāḥibin: şāḥib E

3b hemīşe: - C

3c müzdād: mezīd M

4a maḫşad: maḫşadı C

165 - C, - E, 186a M, 110b S

* Ḳaşıde-i Cesārī: - M

1 mün^cimīn: kām-yābsın M

- 2 Farḳ idersüñ nükte-sencân [u] ma'ârif ḳadrini
N'ola dirsem ṭab^c-ı isti'dâduña şad-âferîn
- 3 Şâ'ir-i nâzik-suḥan vaşfuña âğâz idicek
Cümleye fâ'ik ü hem ğâlib oḳurlar defterüñ
- 4 'Avn-i Ḥaḳ taḳdîre tedbîre muvâfiḳ ol yûri
Hiżmet-i şâhen-şehîde var ola her dem yerüñ
- 5 Himmet ancaḳ bulasuñ her dâ'imâ 'izz ü şeref
Dü cihân içre olasuñ kâm-yâb [u] kâm-bîn
- 6 Mür-âsâ yüz sürüp ben ḥâk-i pâya gelmişüm
Ḳâ'ilem eyle ḥaḳîrâne nazâr baña hemîn
- 7 Ol nazâr iḳşîr olur faḳr [u] ḳanâ^cat ehline
Çağırur dil zîkr-i Ḥaḳla yâ Mu'în yâ Mu'în
- 8 Maḳşadum ḥayır du'âdur nazm inşâdan ğaraż
Bâb-ı luṭfuñda n'ola olsam senüñ kem-ter kemîn
- 9 Ben ki 'abdâlam Cesârî maḥlaşum var şâ'irem
Olalı Ḥotenden iḥrâc eylerüm âh [u] enîn
- 10 Ey efendüm her murâda vâşıl olmağçün seni
Ṭûl-ı 'ömr ile mu'ammer ide Rabbü'l-'âlemîn

2 isti'dâdına: isti'dâd M

4 taḳdîre: taḳdîr M // şâhen-şehîde: şâhşehîde M

5 ü: - S

6 ḥaḳîrâne nazâr baña: nazâr baña ḥaḳîrâne M

7 nazâr: - S

10 olmağçün: olmağçün S

Tārīḥ-i Şadr-ı A^çzam Hürşid Paşa*

Fe ^çi lā tün / Fe ^çi lā tün / Fe ^çi lā tün / Fe ^çi lün

- 1 N'ola bir zāt-ı kirām vaşf olunursa beyān
Yiridür fahr ider anuñla kamu halk-ı cihān
- 2 Viridi teşrīf-i kudūmı dil-i gam-gīne ferah
Yümn ile oldı şadāret aña tevcīh ihsān
- 3 Nām[1] Aḥmed budur ol ^çilm-i cifirde mezkūr
Bunu ister idi şadra gele hep pīr [ü] civān
- 4 İsterüz Haḫ anı tevfiḫe muvaffaḫ itsün
Böyledür dilde hulūşāne du^çā rüz [u] şebān
- 5 Şu^çarā zümresi hażz eyleyüp andan gāyet
Okudı haḫḫına çok nazm-ı gazel medḫ ^çayān
- 6 Göricek anları ben de söze āgāz itdüm
Böyle söyletdi beni Rabb-i Ğafūr [u] Sübhān
- 7 Didiler söyle Cesārīye mücevher tārīḥ
Mihre lāyık durur aḫdemden o Hürşid-i zamān

Sene 1227♦

166 - C, - E, 186a M, 110b S

* Tārīḥ-i Şadr-ı A^çzam Hürşid Paşa: - M

5 andan: anda M // haḫḫına çok nazm-ı gazel: nazm-ı gazel haḫḫına çok S

7 didiler: dir M // o: - M; zamān: paşa M

Ġazel*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Ehl-i keyfüñ keyfini hoş tāzeler ahve duān
Anuñ iun nūş iderler ser-be-ser ahve duān
- 2 Nef'i vardur giderür dilden amu her uşşayı
oymaz aşlā albümüz ire keder ahve duān
- 3 Olsa ger bir ıt'a afyon el virür ayrı neşāt
İltimās eyler anuñ ile meger ahve duān
- 4 Lüle-yi dilber ubukda olmalıdır pek zarīf
Maşraf iun istiyor o sīm [ü] zer ahve duān
- 5 Yeñice başma alursañ tāze tāze var da al
İ yavaşça olduğı dem mā-azar ahve duān
- 6 Bir şıca yüz gösterüp remz ile itdi keşf-i rāz
Yār ile ünsiyyete virdi aber ahve duān
- 7 N'itmeli şürb [ü] şarābı ādemo ser-mest ider
Ehl-i dil yanında oldu mu^cteber ahve duān

♦ Sene 1227: 1227 M

167 - C, 26b E, 186b M, 110b S

* Ġazel: Dīvān E, - M

2 nef'i: nef^c E; giderür: gider E; dilden: - M

3 : - M, S

7 ādem: ādemo E // ehl-i dil yanında oldu: cümlesinden oldu a^clā E

- 8 Olsa şoḥbetde muvāfiḳ her vaḳit aḥbāb ile
Meclis içre istemez hīç şūr u şer ḳahve duḥān
- 9 Ey Cesārī vaşfin itdūñ bu ḳadar besdür yeter
Bilür anuñ keyfini her kim içer ḳahve duḥān

168

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Her rumūza āşinā hem maʿrifet serdār ben
Nükte-sencān [u] belāgat server [ü] sālār sen
- 2 Tılsımāt-ı aʿzam itmişdür Hudā imdi beni
کنت کنز *ün* olmuşum bir vāḳıf-ı esrār ben
- 3 Dilde nuṭḳuñ vāridāt[1] hep İlahīdür meger
Añladum dehrūñ güzīde şāḥīb-i eşʿār sen
- 4 Feyz-i āşār-ı maḥabbet böyle ger ḳalur ise
Münfek olmam maḥrem-i esrārdan her bār ben

8 ile: yār E // u: - E, S

9 keyfini: zevḳini E

168 - C, -E, 186b M, 111a S

* Ġazel: - M

1 serdār: serdārı S

2 کنت کنز: “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve halkı, varlık âlemlerini ve insanı yarattım.”

Aclūnī, Keşfü'l-Hafā, Beyrut 1351 (1932), II / 2016.

- 5 Ya beni cezb eyle yāhūd cezb ider gönlüm seni
Güş kıl cānā haḳīkat üzre bu güftār sen
- 6 Revnaḳ-efzā ṭab^c-ı mir'ātum benüm tenvīr olur
Bulmuşum zīrā cemāl-i maṭla^cu'l-envār ben
- 7 Necm-i raḥşān dīde nāzır kūy-ı yāra vech bu
Ṭañ degül olur iseñ şeb-tā-seher bīdār sen
- 8 ^cAşḳ-ı Haḳḳa bağlananlar ^caşık-ı şādık olur
Ey ṭabībüm derd-i ^caşka istemem tīmār ben
- 9 Dil niyāz-ı ^caşḳ ider ise sezādur bu şehā
Eyleme ḳalbünden iḥrāc bendeyi zinhār sen
- 10 Bir uşul ile Hüseyinīye çıkardum zārumı
Bu maḳāmda bağladum Rāst [u] Nevā eṭvār ben
- 11 Başlayup nāz [u] niyāza destüñe tesbīḥ al
Ol Hudāya ṭurmayup her rüz [u] şeb yalvar sen
- 12 Ey Cesārī sūre-i İhlāşa ḳıldum hoş-nazar
Kendüme buldum Hudā birdür diyü iḳrār ben

9 ^caşḳ ider ise: itdükçe M

10 eṭvār: eṭvārı M

12 iḳrār: iḳrārı M

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Hakkıñ emrine sen ol me'mür mübârek cum'a gün
Kendüñe hoşça tedârik gör mübârek cum'a gün
Tâ'ate yüzüñ ilet hem dest açup eyle du'â
Cürmüñi itsün Hudâ mağfûr mübârek cum'a gün
- 2 Fısk u ʿișyân idüp olma ʿâlemüñ menfûrı sen
Kıl hazer olma şakın şol nefsinüñ mecbûrı sen
Tarh kıl dilden deründan ol ğam-ı deycûrı sen
Kılbüñe şu'le vire tâ nür mübârek cum'a gün
- 3 Cümle zî-rûhuñ dilinde zıkr[i] var esmâsı var
Hâcetin Hakkdan taleb eyler tuyûr [u] müş [u] mâr
Havf u haşyet gösterür hâlince gördüm âşikâr
Yüzini hâke sürer her mür mübârek cum'a gün
- 4 Ey Cesârî meylüñi gösterme râhat semtine
At kapağı sen hemân var bir selâmet semtine
Eşref eyyâmı bulup düriş ʿibâdet semtine
Olma Hakkıñ rahmetinden dür mübârek cum'a gün

169 - C, - E, 187a M, 111a S

* Güfte-i Cesârî: - M

2a fısk u ʿișyân idüp: fısk idüp ʿișyân S; menfûrı:menfûr S

2b nefsinüñ: nefsüñ M; mecbûrı: mecbûr S

2d şu'le:-M

3c u: - S

4b hemân: - M

Tārīḥ*

Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lā tūn / Fā 'i lūn

- 1 Yine bir 'ālī-neseb evşāfına açdum dehen
Eylesün maqşūdını ḥāşıl Ḥudā-yı Zū'l-minen
- 2 Yapdı bir cāy [u] maqarr dil-keş binā vü ḥoş-eşer
Her gören taḥsīn ider anuñ yiri çayır çemen
- 3 Selsebīl-āsā olup cārī sebīlu'llāh diyü
Rāh-ı cādde üzre şu aqıtdı bir ehl-i suḥan
- 4 Rūḥ virdi teşne-gāna kaṭre-i mā'-i zūlāl
Tāze cān gūyā bulur nūş itse anı her beden
- 5 Şehr-i Benderde olur didüm bu çeşme tārīḥin
İç Ḥüseyn 'aşkı gelüp bu çeşmeden āb-ı ḥasen

Sene 1211♦

170 - C, 27a E, 187a M, 111b S

* Tārīḥ: - M

1 yine: gene E

3 bir: ol E

5 şehr-i Benderde olur didüm bu çeşme: şāhibü'l-ḥayra du'ā idüp didüm E; tārīḥin: tārīḥini E

♦ Sene 1211: 1211 M

Ġazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Göçdi dünyādan Lezīzī ehl-i ʿaşq [u] reh-nümūn
Meyl-i ʿuqbā eyledi انا اليه راجعون
- 2 Murg-ı cānı āşiyān-ı cenneti itdi maḳarr
Rūḫına raḫmet ola انا لنحن الصافون
- 3 Maġfired Ḥaḳdan ṭaleb itseñ n’ola anuñ içün
Ḥayr-ḫāh olur hemīşe mü’mine her muḫliṣūn
- 4 Dil münādīsi seḫer fevt olduġın virdi ḫaber
Ḥükmüli’llāh على ما يفعلون ey ġāfilūn
- 5 Her kes aʿmāli ile ḫaşr olur ol maḫşer ġüni
Bulısar fevz [ü] necāt anda o ḳavm-i şālihūn

171 - C, - E, 187b M, 111b S

* Ġazel: - M

1 انا اليه راجعون: Bakara 2 / 157, me’āl: “Doġru yolu bulanlar da onlardır.”

2 انا لنحن الصافون: Şaffāt 37 / 165, me’āl: “Biziz, o saf saf dizilenler, biz.”

4 على ما يفعلون: Yūnus 10 / 46, me’āl: “Sonra Allah onların yaptıklarına da şahittir.”

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Oķınsun isterüm  aşķ-ı d iv anum
Ehl-i nazmuñ bu dem sult anıyam ben
S ylen r dillerde n m ile Ő anum
 Arşa-g ahuñ merd-i merd anıyam ben
- 2 S yler m dil mde d rl  leĳ 'if
Olmışum haķıķat sırrına v ķıf
Bil r beni c mle ehl-i ma arif
 Arifler bezmin ñ mihm anıyam ben
- 3 Aĳılur her seşer ol g l- iz arum
 Alemler tutmuŐdur  h ile z arum
R z [u] Şeb vaşfını oķur yazarum
Şimdi bir dilber ñ Őa b anıyam ben
- 4 O Ő huñ ķaddine  ar ar didiler
D  z lfın m Őg-b   anber didiler
Ces r  kel mum gevher didiler
MaŐabbet baŐrin ñ d r-k anıyam ben

172 - C, - E, 191a M, 111b S

* Şarkı: - M

3a seşer ol: seŐerde M

3b  h ile: fery d M

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Şahāne baķıřlu bir verd-i ruhsār
Sevdüm bir ķāmet-i serv [ü] yāsemīn
‘Ařkuñ zencīrine itdi giriftār
Duzağ[ı] kākülün bend[ı] perçemün
- 2 Cāna cān baħř ider gelse güftāra
Murg-ı dil şayd olur o gül-‘izāra
‘Aşkından olmuşum anuñ āvāre
Eylerüm rüz [u] şeb ben āh [u] enīn
- 3 Derūn-ı fikretüm hemān senūñçün
Dildeki bu rāz-ı nihān senūñçün
Dağlarda tutmuřum mekān senūñçün
Ferhād miřāliyem ey leb-i řīrīn
- 4 Cesārī ‘Ařıķam ey la‘l-i ķandüm
Görince ħüsnüñi a‘lā begendüm
Maķdem [ü] mu’ahħar benüm efendüm
Maħabbet sendedür bil ‘ayne’l-yaķīn

173 - C, - E, 191b M, 111b S

* Şarkı: - M

1b yāsemīn: yāsemeñ M

2b dil: cān S

Tārīḥ*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Baḡ mezārum taşına ihvān-ı cān
Gelmiş idüm bu cihāna nev-civān
- 2 Uçdum elden kuş mişāli ber-hevā
Cennet-i aʿlāyı kıldum āşiyān
- 3 Vālideynüm yakdı ḡasret āteşi
Āh eb ile didiler ḡopdı fiḡān
- 4 Nāzenīn ʿömrüm getürdi rūzigār
Merḡadümden ḡaldı ancaḡ bir nişān
- 5 Söyle tārīḡüm Cesārī cevherī
Bulayum ʿālī-maḡām bāḡ-ı cinān

1227♦

174 - C, - E, 191a M, 112a S

* Tārīḡ: - M

♦ 1227: - S

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 ʿĀşıkdur hüsñüme diyü bu dile
Söyleyün ol şüh-ı cefâ küsmesün
Derünümde olan sırrı kim bile
Luṭf eylesün güzel baña küsmesün
- 2 Ben anı sevmişüm ḥasbeten li'llāh
Sū'-i kaşd eylemem v'Allāh b'illāh
ʿAşk-ı mecāziden itmişüm ikrāh
Ḥaḳīkat kılurum ricā küsmesün
- 3 Ne lāyık terk ide vefā itmegi
ʿĀşıkına luṭf [u] ʿaṭā itmegi
Böyle pūs-ı çehre edā itmegi
Görmezüz aña revā küsmesün
- 4 Şāh olan kulların nālān ider mi
Göñüller şehriñi vīrān ider mi
Ḥulḳ[ı] güzel zarar ziyān ider mi
Efendüm bīhūde cabā küsmesün

175 - C, - E, 192a M, 112a S

* Şarkı: - M

2c mecāziden: mecāzide M

- 5 Cesārī ʿĀşıkı gel eyle hürrem
Va^cde-i vaşluña kıl kavı-i muhkem
Hulūş-ı kalb ile haqquña her dem
Eylürüm ben hayır du^cā küsmesün

176

Ġazel*

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Cānāna diyün nāz ile bu cānibe gelsün
Çoğ dilber-i şannāz ile bu cānibe gelsün
- 2 Şad-hurde hırāmānını seyrān idelüm biz
Çadd gösterüp i^czāz ile bu cānibe gelsün
- 3 Teşrīf-i kudūmına biz olduk müterakķib
Bir tuhfe-i mümtāz ile bu cānibe gelsün
- 4 Göstermege ʿāşıklara gün gibi cemālin
Hoş şa^cşa^ca-endāz ile bu cānibe gelsün
- 5 Meydān-ı hünerdür diyü üftāde Cesārī
Bu söz ile bu sāz ile bu cānibe gelsün

176 - C, - E, 192b M, 112b S

* Ġazel: - M

1 diyün: dīn M

İcmāl-i Şu'arā-yı Cesārī*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Gel berü diñle bu nazm[1] ey 'āşık
Muhtaşar idelüm icmāl-i beyān
Çünkü bu 'arşaya olmuşuz lāyık
Açalum bu yirde bir güzel meydān
- 2 Eyledüñ bu yire çünkü seferi
Görindi bizde bu 'aşkuñ eşeri
Virelüm o şun'ı Hāğdan ḥaberi
Diñlesün bizleri aḥbāb [u] yārān
- 3 Şun'idur 'ālem-i lāhūt [u] nāsūt
Şun'idur 'ālem-i mülk ü ceberūt
Şun'idur 'ālem-i eşyā melekūt
Gör ne resm eyledi Hāğ anı 'ayān
- 4 Nihān idi bunlar kendi zātıyla
Diledi Hāğ şu dem izhār kıla
Birligin ḥalāyık añlayabile
Olalar ḥikmet-i şun'ına ḥayrān
- 5 'Aşğ[1] Hāğ eyledi zātında zuhūr

177 - C, - E, 187b-188a-188b-189a-189b-190a-190b M, 109a-109b-110a-110b-111a-111b-112a-112b S (Derkenar)

* İcmāl-i Şu'arā-yı Cesārī: - M

3d eyledi: itdi

Nūr-ı kudretini kıldı hoş mesrūr
Hiṭāb-ı ۞ kıldı çün Rabb-i Ğafūr
Quruldı yirince cihān u mekān

6 İbtidā o nūr-ı Muḥammed bünyād
Olındı o nūr-ı zātında icād
Var ise ger sende bu ʿaql-ı meʿād
Bu sırra maḥremsüñ ey ʿāşık u cān

7 Sebʿ-i semāvāt hem ḥuld-ı berīn
Nizām buldı cümle bu rüy-ı zemīn
Oldı mevcūd cümle esrār-ı mübīn
Şunʿın icrā itdi Ḥazret-i Yezdān

8 Aşılđa cevher-i pākīdür eşyā
Bir nazarda oldı emşāl-i deryā
Yoğ iken bu ʿālem ḥalk itdi Mevlā
ʿAql-ı küll bunda hep olur ser-gerdān

9 Saña tafşıl beyān ben itmē anı
Kitāblardan oqu var her dem anı
Ḥall[i] müşkil sırdur bil mübhem anı
Taḥayyürde kaldı fi'l-cümle insān

10 Birligin ʿāleme çün izhār itdi
Aḥmedi kendüye döndi yār itdi
Ādemi yoğ iken nice var itdi

5c ۞: Bakara 2/117, meāl: “Ol!”

5d u : - S

6d u : - S

Çār-^çanāşır ile tertīb hemān

- 11 Yār itdi Ādeme Hāḡ o Hāvṵāyı
Çift itdi aña hem pes o zībāyı
Mesken itdürdi cennet-i a^çlāyı
Durdılar behiştde bir ḡayli zamān
- 12 İtdiler pes anda bir nice aḡkām
Arada maḡabbet tekmīl ü tamām
Buḡday aḡacını Hāzret-i ^çAllām
Nehy ü tenbīhini kılmışdı i^çlān
- 13 O sırrı duyınca Şeytān [u] İblīs
Bir tarḡa anlara yol buldı telbīs
Didi kim Hāvṵāya var ye ne be'īs
Size yok buḡdaydan zarar u ziyān
- 14 Bulursuñuz didi hem mülk-i ebed
Bākī ḡalup tura bu cān [u] cesed
Sözümü işbu dem gel itmeñüz red
Virdi çok iḡvāyı bu resme şeytān
- 15 O sözi çün Hāvṵāya itdi eşer
Şecer-i buḡdaya ^çazm itdi yer yer

11a yār itdi: yaratdı M
11b aña hem: Ādeme S
11d behiştde: behişte S
12d ü : - S
13b anlara: anları M; telbīs: be'īs M
13c: - M
13d u:- S
14c işbu: gel bu S
15a çün Hāvṵāya: Hāvṵāya çün S
15c levvām: elem M

Bağrını hūn itdi ol levvām sözler
Arada mevākı^ç bā^çiş-i hicrān

- 16 Çopardı bir iki dāne yedi hem
 Didi yok hīç ziyān bak yā Ādem
 Yalvarup minneti çok itdi ol dem
 Olmışdı Ādem mest ü ser-gerdān
- 17 Bulalum gel imdi hayāt ebedī
 Severseñ gel beni al hem ye didi
 Çün Ādem dahı buğdayı yedi
 Tenini ditremek aldı hem ol an
- 18 Nādim olup çekdi çok guşsa [vü] gam
 Oldılar o yirde bes lāl [ü] ebsem
 Ne çāre eylesün Hāzret-i Ādem
 Bildi kim eyledi be-gāyet ^çişyān
- 19 İtdiler o yirde çok āh u enīn
 Emr itdi Cibrīle Rabbü'l-^çālemīn
 Ādemden tāc ile hulle hemīn
 Alınca tenleri kıldılar ^çüryān
- 20 Tutındı pes incir yaprağın Ādem
 Tevbe kapusından çıkdı hemān dem
 Zār [u] giryān maḥzūn melīl idi hem
 Serendib dağına indi pes nālān

16d ü: - S; ser-gerdān: sekrān M
18b bes: çün S
19a u: - S
20d pes: pes pes M

- 21 O bāb-ı Raḥmetden Ciddeye Havvā
İnince eyledi āh [u] vāveylā
Ādemden bu resme çün oldı cüdā
İtdügi işine oldı peşīmān
- 22 O Şeytāna mu^çīn çün tāvus oldı
Bāb-ı gāzabdan pes ol da sürildi
Şimāle irince cürmini bildi
Anuñçündür olur zār ile giryān
- 23 Hudā-yı Mūte^çāl eyledi gāzab
İblīse hışm idüp çekdürdi ta^çab
Eyleyen ol idi iğvā o sebep
La^çnet ḳapusından sürildi hemān
- 24 Yılanı ḳovdılar bāb-ı hışımdan
İnüp İşfahāna eyledi mesken
Vaḳt-i zuhr ile ^çasırda iken
Oldılar her biri el'ān tālān
- 25 İki yüz yıl gezüp ağladı Ādem
Gözinden ḳanlı yaş dökdi dem-ā-dem
Günāhına ḳıldı tevbe müstaḥkem
Du^çāsın müstecāb eyledi Sübhān

22b pes: - S

22d anuñçündür: anuñçün S

24a ḳovdılar: ḳodılar M

24d her biri: hep M

25c günāhına: günāhından S

25d du^çāsın: du^çāsını M

- 26 Cennetden Cebrā'il sündüs getürdi
‘Üryān idi Ādem anı geyürdi
Emr-i Hākla ol dem işi bitürdi
Görince anları pes oldı şādān
- 27 Pes andan Mīkā'il Havvāya nāgāh
Getürdi cennetden hulle ol āgāh
Didi size rahmet eyledi Allāh
‘Ināyetler itdi Raḥīm o Raḥmān
- 28 Ādeme emr oldı Mekkeye vardı
Anda hem Havvāyı arayugördi
‘Arafātda bunlar vaḳfeye tırdı
İki ḥasret buluşup def^c oldı hicrān
- 29 Burada vardur nice rivāyet
Cümlesin dimege yoḳ bende tākāt
Halk oldı rūḥları ḥiṭāb-ı elest
Bundadur Hudāya ikrār kemā-kān
- 30 Ādem ü Havvādan oldı çoḳ evlād
İki biñ kız oḡlan belki izdiyād
Her birine bir dürlü ḳonıldı hoş ad
Anlaruñ vaşfi hep olunmaz beyān
- 31 Öldürdi Hābili ol Ḳābil āḥir
Yerine Şīt toḡdı ey ‘ırḳ-ı tāhir

26a Cebrā'il: Cibril M

26c ol dem: bu M

29c rūḥları: ruḥlar M

30a ü: - S; oldı çoḳ: çoḳ oldı S

Muhammedüñ nûrı çün oldı zâhir
Yüzinde şa^cşa^ca kıldı leme^cân

- 32 Geldi İdris Nebî ardınca anuñ
Vefâsı kimseye yok bu cihānuñ
Ol dahı geçürdi vaqt [ü] zamānın
Devr-i Nūha kopdı bir özge tūfān
- 33 Nebîdür Hūd ile Şālih ol āgāh
Nebîdür İbrāhim hem Halīlu'llāh
Oğludur İsmā^cıl toğdı pes nāgāh
Gördi müsteḥaḳ anı itmege kurbān
- 34 İsmā^cıl alınna nūr itdi qarār
Muhammedüñ nûrı oldı āşikār
Neslindendür anuñ Aḥmed-i Muḥtār
İdeyüm takrīr-i beyān kemā-kān
- 35 Ḥazret-i İbrāhimüñ bir oğlu İshāḳ
Anuñ da oğludur Ya^ckūb ancak
Ḥazret-i Yūsufuñ kışşasın gör baḳ
Mışırdı olmışdur ol bend-i zindān
- 36 Düşdi ol Eyyüb bir nice derde
Şu^cayb ile Hārūn zıkr[i] dillerde
O Mūsī-i Kelīmu'llāh her yerde

32a İdris: - M
32d devr-i: durdı M
33a ol āgāh: āh āh M
33b hem: ol M
35d Mışırdı: Mışıra M
36b zıkr[i]: gezer M

Añarlar bilürler nebī bir insān

- 37 Yūşa^ç İlyās Dāvūd u Süleymān
Loqmān İskender hoş nebī bir cān
Zekerıyyā Yahyā ^çİsā-yı zīşān
Yūnus [u] Eş^çayā İrmıyā ^çayān
- 38 Çok Nebī geldi geçdi cihāna
Nūruñ intikālī nebi ^çAdnāna
İrişdi qarışacaqdı beyāna
Tābını Hāşimde eyledi cünbān
- 39 Abdü'l-muṭṭalibdür bil cedd-i sūrūr
Pederi ^çAbdullāh eyledi zuhūr
Āmīne Hātūna naql idince nūr
Bu resme devr itdi sa^çdına devrān
- 40 Āmīneye nuṭfe itdi intikāl
Nūr-ı Muḥammed ile zeyn oldı cemāl
Toḡuz ay on günde ey ehl-i kemāl
Tulū^ç itdi cihāna ol şems-i tābān
- 41 Toḡınca Hudāya keşf-i rāz itdi
Ümmetin diledi çok niyāz itdi
Nuṭqa geldi ka^çbe hūb āvāz itdi
Kırıldı şanemler görindi seyrān

37a u : - S

37c: d M

37d: c M

38b intikālī: intikāl S

- 42 Merhabā şadāsı tıldı cihāna
Didiler Muhammed geldi ʿayāna
Yirde gökde zāhir oldu nişāne
Çok ferah kesb itdi zemīn āsumān
- 43 Rabtū'l-evvelīn iṣnā ʿaşeri
Getürdi dünyāya hayru'l-beşeri
Defʿ itdi dünyādan ol şūr [u] şeri
Anası bir zamān ıaldı ser-gerdān
- 44 Halīme Hātūn çün dāyesi oldu
Gün-be-gün irişdi kemālin buldı
Muhammed ismiyle hep cihān tıldı
Yayıldı ʿāleme nām ile hoş-şān
- 45 Yüzinde risālet nūrı mezāhir
Özi deryā idi sözi cevāhir
Çok kemālāt ile olmışdı māhir
Hadīceyi tezvīc eyledi çünān
- 46 Eyledi kırka dek katʿ-ı maḳāmāt
Olurdu mezāhir çok çok kerāmāt
Haḳ Rasūl olduĝın eyledi işbāt
İstediler andan huccet [ü] bürhān

43b: - M

44a dāyesi: tāyesi S

44d nām: nām şān M

- 47 Getürdi Cebrâ'îl vaḥy-i menzili
Bildiler kimdür ol Nebî mürseli
Zāhir oldı anuñ āḥir evveli
Gelüp eylediler yir yirin īmān
- 48 Çok dürlü mu'cize çün kıldı izhār
Evşāf-ı beyānı oldı bī-şumār
Mi'rācın 'āleme söyledi āşkār
Diller içre oldı sözi dāsītān
- 49 Yazıldı kitāba cümle kelāmı
Çıkardı beyāna ehl-i islāmı
'Adūdan aḥz itdi her intikāmı
Cihāna bir nizām virdi kemā-kān
- 50 Kendinüñ var idi şol çār-yarı
İderdi anlarla ḥoş-iftihārı
Ebū Bekir 'Ömer 'Osmān şumārı
Tamāmı 'Alīdür ol şāh-ı merdān
- 51 Altmış üç yaşına irdi çün ol māh
Dünyādan 'uḡbāya itdi 'azm-i rāh
Felek āyīnesin eyledi siyāh
Ḳaldı hep aşḥāb maḥzūn [u] giryān
- 52 Ebū Bekr yirine ḥalīfe oldı
İki yıl dört ay ḥilāfet kıldı
'Ömer ḥilāfete ardınca geldi

48b beyānı: beyān S

52b ḥilāfet: ḥükümet S

‘Adālet sürdüğü oldu nümāyān

53 Terk-i fenā idüp gitdi beķāya
Döndi nevbet ‘Osmān ehl-i hayāya
İrişdi ‘ömri çün oldu intihāya
Beķāya rihleti oldu bil ey cān

54 Hilāfet ‘Alīde çün oldu tamām
Çok oldu da‘vālar bozıldı nizām
Olmadı gavgādan bir lahza ārām
Dönmedi bir karar üzre bu devrān

55 Ol dahı āhiret semtine yitdi
Bu fānī dünyāyı bırakdı gitdi
Bu ‘ālem başka bir tarzda devr itdi
Kuruldu nizām bu Āl-i ‘Osmān

56 Durulmaz bu dünyā hep böyle gider
Artar eksilmez dillerde keder
Rāvīler böylece rivāyet ider
Gürüh-ı haşerāt ola bu insān

57 Bir gün ola çıkar Deccāl-i la‘īn
Şerrinden olmaya halā’ik emīn
Mukārin ola çün ‘İsāya hemīn
Katlı ide Deccāl[ı] ‘İsī bil ey cān

58 ‘İsī ile Mehdīnūñ birdür zamānı
Kitāblarda vardur vaşf [u] beyānı
Nice takrīr ideyüm sizlere anı

Bende yok liyākāt tākat [u] dermān

59 Dābbetü'l-arz çıka çünki ey aḥbāb
Cihānı eyleye ol daḥı ḥarāb
Ye'cüc ü Me'cüc koymaya hīç āb
İçeler kalmaya deryā [vü] ʿummān

60 Cānib-i maḡribden toḡar güneş hem
Bāb-ı tevbe kapanur ey yār maḡrem
Şūrını İsrāfīl çalısar ol dem
Kalmaya bir cān hep ola yeksān

61 Kırk yıl bu cihāna ḥālī tuta pes
Bir taraıdan aṣlā olmaya hīç ses
Rīḥü'l-ʿaḳīme Ḥaḳ diye var es
Taḡ taḡın düpdüz eyleye hemān

62 Baḥrū'l-ḥayātdan yaḡdura yaḡmur
Bitürüp emvātı eyleye maʿmūr
Bir daḥı ırıla nefḥa ol şūr
Cisimler ḳabr üzre turalar ʿayān

63 Pīri pīr şeklinde ḥalk ide Ḥālīḳ
Yigid ü civānlar ola muvāfiḳ
Ḳabir üzre biñ yıl tura ḥalāyık
ʿİlmine her kes olalar ḥayrān

59c ü: - S
60 : - M
61 : - M
62 : - M
63 : - M

- 64 Melâ'ikler mahşer yirin bezerler
Terâzü mîzânı bir hoş düzerler
Her kes nefsi nefsi diyü gezerler
Nice olsa gerekdür hâlümüz ey cân
- 65 İsterüz o günde 'avn [u] 'inâyet
Bizlere ol Habîb ide şefâ'at
Kimseye zulm olmaz çekme kasâvet
Kâdîyü'l-hâcât ola Müste'an
- 66 Şırâtı geçenler girer cennete
Olurlar müsteħak anda rahmete
Caħîme girenler düşer zaħmete
Yaķar vücudların âteş-i nîrân
- 67 İlâhî ben kılın yakma gel nâra
Düşürme mahşerde derd [ü] efkâra
'Āşıkam gönümü virmişüm yâra
Yakupdur vücudum bu nâr-ı hicrân
- 68 'Āşıkam başumda 'aşk rûzigârı
Cürm [ü] günâhumuñ yoķdur şumârı
Habîbüñ ümmeti 'Āşık Cesârî
Hudâyâ kuluñdur amân el-amân

Tamâm Şode

64 : - M
65 : - M
66 : - M
67 : - M
68 : - M

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Bezmüme ʿaşk-ı mezāhir gelsün
İmtihān baḥşine hāzır gelsün
- 2 Reng ile çay taşu mercān olmaz
Laʿl-i yāḳūt [u] cevāhir gelsün
- 3 Bī-bahā nuḳ bu dem gūş idelüm
Ḳıymet [ü] ḳadr ile vāfir gelsün
- 4 Bī-ʿabes nazm-ı kelām diñlenmez
Vezn-i mevzūnına ḳādir gelsün
- 5 Sözi ānīde diye meydānda
Hüner [ü] fenniye ḳādir gelsün
- 6 Daʿvī-i ʿaşḳa Cesārī bu dem
İsterüm ḳarşuma şāʿir gelsün

El-kāfiyetü'l-Vav**

179

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bezm-i ʿaşka şāʿir-i meydān olan gelsün berü
Nazm ile bir şāhib-i dīvān olan gelsün berü
İstemem nādān kāmīl isterüm bu ʿarşada
Bākī ile Nābīye akrān olan gelsün berü
- 2 Kimdür ister menzil-i maqşūda bu dem yitmege
Hāzır olsun sürʿat ile rāh-ı Hākka gitmege
Dilde mantūḫ [u] kelāmı fehm idrāk itmege
ʿAḫl[1] tām ol ehl-i dil ʿirfān olan gelsün berü
- 3 Ehl-i dil ol kimsedür kim sözlerin güllāc ide
Mişl-i ḥāk olup felek altun anı bir tāc ide
Baḫr-i şunʿından dür-i şeh-vār istihrāc ide
Zī-kıyem bir cevher-i lemʿān olan gelsün berü
- 4 ʿArşa-gāh-ı nazma giren sedd-i İskender ola
Dönmege ḥaşmı olandan şīr-i ner bir er ola
Şāʿirānuñ cümle nuḫkı dilde hep ezber ola
Ey Cesārī ḥāfız-ı Ḳurʿān olan gelsün berü

** El-kāfiyetü'l-Vav: - M

179 - C, - E, 193a M, 112b S

* Güfte-i Cesārī: - M

2c fehm idrāk itmege: itmege fehm idrāk M

3d olan: olsun M

4c cümle: dilde M; dilde: cümle M

Müseddes-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Baña īzāh-ı hüsn ü ān iden sensüñ Şerīfüm hū
 Cemālūñ gösterüp hayrān iden sensüñ Şerīfüm hū
 Serümden ʿaqlumı nālān iden sensüñ Şerīfüm hū
 Görüp hālüm beni seyrān iden sensüñ Şerīfüm hū
 Bu sırrum halka hep iʿlān iden sensüñ Şerīfüm hū
 Dü çeşmüm yaşını ʿummān iden sensüñ Şerīfüm hū

- 2 Pesendide görülmişdür sehī-ķadd serv-i ref̄tāruñ
 Müsellemdür edā-yı nāzik [ü] hoş-ķarz-ı etvāruñ
 Mişāl-i tūṭīye nisbet pes ol şīrīn-güftāruñ
 Bilürsüñ ʿāşık-ı şādıkłaruñ gönlinde esrāruñ
 ʿAceb meftūn[1] kim olmaz senüñ-veş şūh-ı dil-dāruñ
 Beni vālih ü ser-gerdān iden sensüñ Şerīfüm hū

- 3 Çıķup seyre gezer iken bu ʿālem şahın-gāhında
 Uyandı dīde-i nergis göz açdı ʿālī rāhında
 İlişdi ķaldı gönüm-veş haṭ-ı hāl-i siyāhında
 Maḥabbetden eşer gördi meger çeşm-i nigāhında
 Gelüp pes ilticāya ṭurdu şol cāy-ı penāhında
 Ser-i kūyuñda bir mihmān iden sensüñ Şerīfüm hū

180 - C, - E, 194a M, 112b S

* Müseddes-i Cesārī: - M

- 4 Cesārī ʿĀşık-ı üftādeyem dervīş [ü] hoş-cānam
Maʿārif bezm-gāhında tırur ehl-i suhan-dānam
Hüner ʿarz itmege māʿil ʿaceb bir merd-i meydānam
Añılur ehl-i diller arasında nām ile şānum
Bilür bu ʿālemüñ halkı beni yir yir a sulţānum
Cihāna ʿaşkumı destān iden sensüñ Şerīfüm hū

181

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Nice şayd ideyüm seni dām ile
ʿAceb vahşīsüñ ey dīdesi āhū
Bend olmaduñ baña çünki rām ile
Nʼeyleşem nʼişleşem ben saña yāhu
- 2 Yanında bir nice zamān añıldum
Cefādur ʿuşşāka kārūñı bildüm
Nār-ı firākuñla yandum yağıldum
Çekdüdüñ çok baña guşsa [vü] gayğu
- 3 Göñül bu hālāta hayrete kaldı
Beni ʿaşk ile bu sevdāya şaldı
Ser-ā-pā cismümi harāret aldı
Leb-i zülālüñden vir bir içim şu

4d ehl: - M; nām: nām nām M

181 - C, - E, 192b M, 112b S

* Şarkı: - M

2d çekdüdüñ: çekdüreñ M

- 4 Cesārī ʿĀşıkı kılduñ āvāre
Ṭabībüm derdüme ya kanı çāre
Başlar isem eger feryād [u] zāra
İder bu efgānum ʿālemi memlū

El-kāfiyetü'l-Hā'**

182

Güfte-i Cesārī'*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bir güzel sevsem anı ben gezdürürdüm çağ ile
Ekserī seyrān-gehüm olurdı baççe bāğ ile
Kuş südi isterse bulur hāzır eylerdüm aña
Besler idüm anı yağ [u] bal ile kaymağ ile
- 2 Hızmetinde ben anuñ terğīb [ü] taʿzīm eylesem
ʿİşret-i bezm-i şafāyı aña taʿlīm eylesem
ʿAnberiyye şışesin destine teslīm eylesem
Doldurup nüş itse cāmı ol şeker dudağ ile
- 3 Çeşm-i mestüm hançer-i zer-kārını tağsa bele
Hem gümüşli çifte piştovlarını alsa ele
Kahramānī gözleri virürdi halka velvele

** El-kāfiyetü'l-Hā: - M

182 57b C, - E, 193a M, 113a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1a gezdürürdüm: gezdürdüm M

1c südi: süd M; hāzır: haçr M

1d yağ bal: bal yağ M, S

2d nüş: hoş M

3c virürdi halka: halka virürdi C

Hışm-nāk olup yürise zırh ile kolçağ ile

4 Al yeşil kaftanı egninde anuñ kat kat gerek
Çift işi çapraza lāyık koynına sâ^cat gerek
Kaddine aynalı kabut altına kır at gerek
Gāhice meydāna çıksa bir şamur kalbağ ile

5 Hep görenler aña māřa'llāh okurlardı ^cayān
Şađına řolına altun řaçsa ol hūb-ı cihān
Bendesin vařl ile mesrūr kılsa ol rūh-ı revān
Ey Cesārī ^cömrüm artardı anı kucmağ ile

183

Güfte-i Cesārī*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

1 Kendi haddüñ bil dilā her cāna karşı söyleme
Olur olmaz sözleri cānāna karşı söyleme
Bī-^cabes her yirde harc itme nefes zinhār sen
Kendüden kāmīl olan insāna karşı söyleme

2 Gözle ādābı yiri geldükde söyle seyre bağ
Hāy [u] hūy-ı ^cāleme eyle nazār hoş tut kulak

4a kat kat: kat M, S

4c aynalı: aynalu S

5b hūb-ı cihān: dilber hemān C

5c ol: ger C

183 55b C, 33b E, 193b M, 113a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1c her yirde: yirde C, E; itme: eyleme C, E

1d kendüden: kendinin E

2d ol sen: olası E

‘Ārif-i bi’llāh olanlardan yūri al bir sebağ
Sente baş ol sen ma‘ārif-kāna karşı söyleme

3 Gir ṭarīk-i ‘aşka hoş reftāri ta‘līm it yūri
Pīr dāmānın ṭutup eṭvāri ta‘līm it yūri
Şā‘ir olmağsa murād eş‘ārı ta‘līm it yūri
Fenne kâdir şāhib-i meydāna karşı söyleme

4 Ey Cesārī ehl-i diller ihtilāfi diñlemez
Vezn[i] bī-mevzūn olan resm-i ḥilāfi diñlemez
Nükte-sencān ‘arşada lāf ü güzāfi diñlemez
Ṭut naşīhat gördüğün ihvāna karşı söyleme

184

Ġazel*

Meḥ ‘ū lü / Me fā ‘ī lü / Me fā ‘ī lü / Fa ‘ū lün

1 Gel söyle bu hoş nazm[1] dilā māh-ı şıyāma
Lāzımdur ola medḥ ü şenā māh-ı şıyāma

2 Teşrīf-i kudūm eyledi çün eşref-i eyyām
Ḥazḥ itdi kāmū bāy [u] gedā māh-ı şıyāma

3a reftāri: reftār C, E

3b eṭvāri: eṭvār E

3c murād: murāduñ C; eş‘ārı: eş‘ār C, E

3d meydāna: dīvāna S

4b resm: - M

4c, d: - E, M

184 - C, - E, 194b M, 113a S

* Ġazel: - M

1 ü: - S

- 3 Kenz-i keremüñ oldı fütühāt-ı zamānı
Hakdan irişür bahş-ı ʿatā māh-ı şıyāma
- 4 Donandı kanādīller ile cümle mesācid
Zīnet virür envār-ı Hudā māh-ı şıyāma
- 5 Her sālde bir tuhfe ğazel söyle Cesārī
Çün raĝbet ider her şuʿarā māh-ı şıyāma

185

Ġazel*

Meḡ ū lü / Meḡ ā ʿī lü / Meḡ ā ʿī lü / Fa ʿ ū lün

- 1 Helvā-yı taʿn peyledi zāhid Ramazāna
Gösterdi yine ħarc-ı zevāʿid Ramazāna
- 2 Dāl oldı bu ğün ħadd-i hilāl-i tiryākī
Yetmez mi efendi ya bu şāhid Ramazāna
- 3 Yaĝmaz mı dilin āteş-i ħülyāya piyāle
Yandukça kanādīl-i mesācid Ramazāna
- 4 Rindān ayaĝın çekdi der-i mey-kededen dün
İmsāk için aĝzın yuma lā-büdd Ramazāna

4 mesācid: mesācidler M
185 52b C, 18a E, 194b M, 113b S

* Ġazel: Ķalenderī E, - M

1 peyledi: sildi M

2 Beytin ilk mısraının vezni bozuk olup düzeltilememiştir.

3 : - E, 4 M, S

4 : 3 M, S; ayaĝın: ayaĝ E

- 5 Sākī göricek eşribe-i ḥ̣ān-ı faṭūrı
Olmaz mı Cesārī gibi ḥāsıd Ramazāna

186

Güfte-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Yine reşk eyledi ṭabʿum nevā-yı ʿandelībāna
Olur mı bülbül olsaḳ biz dahı bir verd-i ḥandāna
Açıldı lāleler güller güzeller çıḳdı seyrāna
Açılsaḳ biz de bir kaç ḡoncalarla ol gül-istāna
- 2 Bize olsa maḳām-ı Dil-keş-ārā āb-ı cārīden
Şafā-yı ḥāṭırı kesb eylesek ḥoş rūzigārīden
Çalınsa sāz oḳunsa şarkılar beste-i Nīḡārīden
Dem-i yā ḥū çekilse her ṭaraf şavt-ı ḡazel-ḥ̣āna
- 3 Ḳadeḥler dest-i sākīden yine pür olduḡın görsek
Hemīşe ḥāsıdüñ şol defteri tūmārını dūrsek
Ḳonuşsaḳ yār ile maḥfī dem-i devrānı ḥoş sürsek
Neşāt [u] keyf ile meclis girerdi şevḳ [u] şādāna

5 faṭūrı: ḥaṭūrı E

186 54a C, - E, 193b M, 113b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1d ḡoncalarla: ḡoncalar C

2a āb: mā' S

2b ḥāṭırı: ḥāṭrı M

2d şavt: şūret C

3b ḥāsıdüñ şol: ol raḳībūñ C

- 4 Cesārī hem-demi olsaḡ biz ol āṣūb-ı devrānuñ
Düzülse tarz [u] eṭvārı güzel üslūb-ı devrānuñ
Süzülse nergis-i mestāne çeşmi hūb-ı devrānuñ
O fırsat ile lā-şübhe irerdük vaşl-ı cānāna

187

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Bir güzeller şāhınuñ oldum yine şeydāsı āh
Boynuma aldum ne deñlü var ise ğavġāsı āh
Nice olmaz bir gören biñ cān ile üftādesi
Ādemi eyler helāk ol nāz [u] istiġnāsı āh
- 2 Yek-naẓarda düşdi dil ol fitneye bī-iḡtiyār
Eyledi sevdā vü ʿaşkı hāne-i dilde qarār
Ṭolanup zūlf-i kemendi boynuma mānend-i mār
Bi'z-zarūrī bende çekdi kākül-i sevdāsı āh
- 3 Aşl-ı neslin bilmem ammā kendüsi dūr-dānedür
Bir gören ol hūb cemālūñ şemʿine pervānedür
Çeşm-i mesti süzülür maḡmūr ğāh mestānedür
İtdi meftūn göñlümi ol hūri-veş sīmāsı āh

4a hem-demi: hem-dem C
4c çeşmi: çeşm M, S
187 - C, - E, 194a M, 113b S
* Güfte-i Cesārī: - M
3c, d: - M

- 4 Ey Cesārī ism-i cānānı beyān itsem gerek
Evveli çil āhiri çār[1] ʿayān itsem gerek
Çār harfī çār heşt ile nihān itsem gerek
Böyle tekmīl oldı dilde cümle-i esmāsı āh

188

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ey göñül görince māʿil olurum
Cihān maḥbūbınuñ her dānesine
Elümde varumı fedā kılorum
Baḳmazam sīm ile zer dānesine
- 2 Güzel çok ʿālemde bī-menend olur
Kimi ṭab^c-ı ḥalīm dil-pesend olur
Kimi ḥūblar içre şeh-levend olur
Söz olmaz anlaruñ merdānesine
- 3 Benüm yārum ḥāṭırcıgum gözetmiş
Dürlü eşvāb ile egnin bezetmiş
Şāne alup siyāh zülfın düzetmiş
Aḳ incüler ṭaḳmış gerdānesine

188 - C, 34a E, 194b M, 114a S

1b maḥbūbınuñ: dilberlerinüñ E

2d merdānesine: merdāsına S

3a yārum ḥāṭırcıgum: sevdicegüm ḥāṭır E

3b engin: kendin E

3d aḳ: aḡ E, S; incüler: incü E

- 4 Cesārī mā'ildür sāza sevdüğüm
Başladı şīve vü nāza sevdüğüm
Hammāmdan mı çıkmış tāze sevdüğüm
Bağın şol yüzinde ter dānesine

189

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bilmedüm cürmümi ey yüzi māhum
Ugradum ʿākıbet bir nice derde
Ol ğonca-ruhlaruñ zülf-i siyāhum
Fiğānum arturur şām u seherde
- 2 Turmaduñ ʿahdüñe ey dil-pesendüm
Bağladuñ göñlümi zülf[i] kemendüm
Vişālüñ görmege cānum efendüm
Anuñçün eglenüp kaldum bu yerde
- 3 ʿAdū-yı bed-faʿāl girdi araya
Başladuñ sevdüğüm cevr ü cefāya
İrişdi āteşüm ʿarş-ı semāya
Şerārüm eşeri kaldı ahterde

189 - C, - E, 195a M, 114a S
1a bilmedüm: bildüm M
1c siyāhum: siyāhuñ M
1d u: - S

- 4 Raḥm eyle ḥālūme ey şacı Leylā
Senūñçün iderüm āh [u] vāveylā
Cesārī mişlüñi görmedüm aşlā
Seyyāh olup gezdüm baḥr ile berrde

190

Müseddes Semā^cī*

Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün / Me fā^c ī lün

- 1 Meded raḥm it şehā eşküm kızıl kına boyandırma
Firākuñ çeşme-sārın başdan ayağa bulandırma
Dil-i ‘aşşāne āb ister ümīdüñle yalandurma
Der-i gencīne-i elḫāf [u] iḥsānuñ kapandırma
Fetīl-i dāğ-ı ‘aşkı bu derūnumda uyandırma
Beni pervāne-veş şem^c-i cemālūñ ile yandırma
- 2 Saña meyl ideli ben böyle şāḥib-iştigāl oldum
Ḳalup ‘üryān [u] ser-gerdān hemīşe pāymāl oldum
Çeküben ḥasret[i] gāyet za‘īf [ü] bī-mecāl oldum
Bu dem ğam küşesin yaşlanmada zıll-ı ḥayāl oldum
Fetīl-i dāğ-ı ‘aşkı bu derūnumda uyandırma
Beni pervāne-veş şem^c-i cemālūñ ile yandırma

4d gezdüm: gezerüm S
190 - C, - E, 195a M, 114a S
* Müseddes Semā^cī: - M
1c āb: - M
2c çeküben: çeküp M

- 3 Nazar kııl hālūme her rūz [u] ŧeb ben zār [u] giryānam
Semāya ser çeker oldu benüm bu dūd-ı efgānum
Göreldeñ naqş-ı hüsñüñ ŧāni^c-i Mevlāya hayrānam
Bu kem-ter bendeñe ŧefkat kanı inşāf a sulţānum
Fetīl-i dāğ-ı aşkı bu derūnumda uyandırma
Beni pervāne-veş ŧem^c-i cemālūñ ile yandırma
- 4 Cesārī^c Āşıkam sen olmaduñ gitdūñ niçün mahrem
Gözüm yaşın aqıdursuñ terahhüm itmeyüp her dem
Kara dağ gibi qahruñ var ne mümkindür çeke ādem
Niyāzum gūşuña girmez bu gamdan olmazam hürrem
Fetīl-i dāğ-ı aşkı bu derūnumda uyandırma
Beni pervāne-veş ŧem^c-i cemālūñ ile yandırma

191

Müseddes Semā^ci

Me fā^c lün / Me fā^c lün / Me fā^c lün / Me fā^c lün

- 1 Göñül qaldı meded bir dilber-i pākīze gevherde
Anuñ sevdāları aşkı dağı bākī turur serde
Vişāli fikr [ü] zikrüm olduğıçün varduğum yerde
Bu dem bir üd-veş qaldum hayāl-i ŧem^c-i micmerde
Firāk [u] hicr ile yanmaq naşībümdür muqadderde
Hudā virsün mülākātı baña yār ile maşşerde

3b bu: - M
191 - C, - E, 195b M, 114b S

- 2 Hümā-veş evc-i istignā bülend-pervāz itdükçe
Eridür cān yağın dilde niyāz [u] nāz itdükçe
Gülüp tütī mişālī şavt-ı hoş-āvāz itdükçe
O şūh-ı nev-resīdem gāh söze āgāz itdükçe
Halāvet bahş ider dā'im kelām[ı] şehd [ü] şekkerde
‘Aceb tarz-ı leţāfet gösterür rūh-ı muşavverde
- 3 Sevüp ol dilber-i ‘ālī-nümāyı derd-i ser aldum
O dem ‘aşk u maḥabbetden füyūzāt-ı eser aldum
Ma‘ārif ehline oldum muḳārin çok hüner aldum
Ḥaḳīḳat sırrına vāḳıf olup bir hoş-ḥaber aldum
Yazılmış adum ‘āşıkdur diyü dīvān-ı defterde
Anuñçün şād [u] ḥandānam bu demlerde bu günlerde
- 4 Ne mümkindür çıkarmak dir idüm maḥlūbumı elden
Gözüm ırmazdum aşlā ol kaşı miḥrāb-ı maḥfilden
Okurdum heft āyet vech[i] üzre vaḥy-i menzilden
O cānān ile ben cān şoḥbetinde idüm evvelden
Dilā āvāreyem şimdi elüm yok ḥayr ile şerde
Ne sevdādur ne ḥāl oldu bilinmez oldu bu serde
- 5 Cefāsın bu cihānuñ bunca demdür yahşı kem çekdüm
Gehī şādān olup tırdum gehī vaḳt oldu ğam çekdüm
Felek ‘aksine devr itdi hezār cevri ü sitem çekdüm
Cihān içre olup maḥzūn melīl bī-ḥad elem çekdüm
Cesārī n’eylesün n’itsün göñül kaldı mükedderde
Tabībā çāre tedbīr it benüm bu çekdügüm derde

4f sevdādur: sevādur M
5a bunca: - S

Müseddes*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Beni itdürdi felek ğurbet ile ʿāzim-i rāh
Eyledüm hāl-i perīṣān ile bu ʿömr[i] tebāh
Gice gün eyler idüm ḥasret-i dil-dār ile āh
Oldı bir merd-i Hudā sırruma vākıf āgāh
Didi ey ʿāşık-ı Hāḫ ola muʿīnūñ Allāh
Ben anuñ nuṭḫın işitdükde didüm eyvʿallāh
- 2 Arturup cünbüşi ol dem beni hem-rāz itdi
ʿArz idüp rüy-ı niyāz gāhıce bir nāz itdi
Hātırum kıldı tesellī o dem iʿzāz itdi
Gösterüp özge maḥabbet söze āgāz itdi
Didi ey ʿāşık-ı Hāḫ ola muʿīnūñ Allāh
Ben anuñ nuṭḫın işitdükde didüm eyvʿallāh
- 3 Dôstum ʿaşḫ ile ben olmışum āvāre didüm
Nār-ı firḫat ile yandum yine bir nāra didüm
Düşmişüm şubḫ [u] mesā derd ile efkāra didüm
Ey ṭabībüm baña yoḫ mı ʿacabā çāre didüm
Didi ey ʿāşık-ı Hāḫ ola muʿīnūñ Allāh
Ben anuñ nuṭḫın işitdükde didüm eyvʿallāh

192 - C, - E, 196a M, 114b S

* Müseddes: Ğazel Semāʿī S

1a eyvʿallāh: vʿAllāh M

2a cünbüşi: cünbüş S

3a olmışum āvāre: āvāre olmışum āvāre M

3d ʿacabā: ʿaceb M

- 4 Gezerüm ʿālemi bir eglenecek yer bulamam
Bunda iskān [u] qarār eyle diyen er bulamam
Hüsni himmet idecek merd-i suhan-ver bulamam
Kūy-ı cānāna gider rāhuma reh-ber bulamam
Didi ey ʿāşık-ı Hāḡ ola muʿīnūñ Allāh
Ben anuñ nuṭṡkın işitdükde didüm eyv'allāh
- 5 Ey Cesārī nice bir āh [u] figān eyleyeyüm
Nice bir dīde yaşum seyl-i revān eyleyeyüm
Nice bir kūşe-i miḡnetde mekān eyleyeyüm
Didüm ey yār kime ben ḡāl[i] beyān eyleyeyüm
Didi ey ʿāşık-ı Hāḡ ola muʿīnūñ Allāh
Ben anuñ nuṭṡkın işitdükde didüm eyv'allāh

193

Gazel*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Dōstum ehl-i maḡabbet cān iseñ geḡ qarşuma
Yār-ı şādık cānlara cānān iseñ geḡ qarşuma
- 2 Bezm-i aḡbāb içre hoş-ūlfet maḡabbet idelüm
Nazm ile bir şāḡib-i evzān iseñ geḡ qarşuma

4d cānāna: cānā M

5b seyl: yeşil M

193 - C, - E, 196b M, 115a S

* Gazel: - M

- 3 Muşhaf-ı ‘aşkı kırā’at hatm ezber itmege
Her ‘ālemde hāfız-ı Kur’ān iseñ geç qarşuma
- 4 Nutq idince göster esrār-ı haqīkatden eser
Dehr içinde sen ma‘arif-kān iseñ geç qarşuma
- 5 Ey Cesārī şā‘iriyyet güççedür āsān degül
Nazm tanzīr itmege şāyān iseñ geç qarşuma

194

Şarkı*

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Ben de bir ‘āşık cān olurdum elbet
Tek hemān ağlayup gülmeye kalsa
Şeydā-yı bülbülüñ cānına minnet
Derd ile şararup şolmaya kalsa
- 2 Bir kāmīl isterüm kāmīlān içre
Her sözi fehmi ola ‘ārifān içre
Her kes de girerdi bu meydān içre
Bir sözi üç günde bulmaya kalsa

4 nutq: halk M

5 güççedür: güce M

194 - C, - E, 196b M, 115a S

* Şarkı: - M

2c girerdi: girdi M

- 3 ʿĀşık̄lar cevherin yabana atmaz
 Kıymet [ü] kadrini bilmeze şatmaz
 Güldürmez haşmını döger ağlatmaz
 Ağlardı yaşını silmeye kalsa
- 4 Gel otur rû-be-rû n'eylerseñ eyle
 Olanca varını sen izhâr eyle
 Korqutma Cesârî ʿĀşık̄ı böyle
 Hâk Kerîm imtiyhân olmaya kalsa

195

Şarkı

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Cemâlũñ seyr idem senũñ ey nigâr
 Dökme zülûflerũñ ruhsâruñ üzre
 Nokta nokta hâl-i hindûlarũñ var
 Necm-i rahşân semâ dîdâruñ üzre
- 2 Kalʿa-i Bağdaddur cism [ü] bedenũñ
 Gönlümi habs itdi çâh-ı zeķanuñ
 Habeş ʿaskeridür beñlerũñ senũñ
 Çıkmış turur burc-ı hişâruñ üzre
- 3 Nedür levendâne böyle edâlar
 Dilũñde merhabâ ile şadâlar
 Kelâmuñ bahş ider rûha gîdâlar

4b varını: var anı M
195 - C, - E, 196b M, 115a S

Şekkeri koyduñ ol güftāruñ üzre

- 4 Ğāşıkūñ dehr içre ğayrı kārına
İster vāşıl ola o dil-dārına
Pervāne per yaķar şem^çūñ nārına
Bülbüller de ķonar gül-zāruñ üzre
- 5 Cesārīye cevri her bār idersūñ
Ğāhī bir maħabbet izhār idersūñ
Va^çde-i vaşluñı iķrār idersūñ
Ya niçün tırmazsuñ iķrāruñ üzre

196

Na^çt-ı Şerif

Me fā Ğī lün / Me fā Ğī lün / Me fā Ğī lün / Me fā Ğī lün

- 1 Cemālūñ maṭla^ç-i şems-i ziyādur yā Rasūla'llāh
Ne maṭla^ç-ı pertev-endāz-nümādur yā Rasūla'llāh
- 2 Felekler devr-i dā'im olması izhār-ı zātuñdur
Senūñ şānuñda لولاك لما dur yā Rasūla'llāh
- 3 Ne mümkindür kemāl üzre seni vaşf eyleye Ğālem
Hemīşe vāşıfuñ Bārī Hudādur yā Rasūla'llāh

5a Cesārīye: Cesārī M

5b ğāhī: ğāh S

196 - C, 20b E, 197a M, 115b S

1 cemālūñ: cemāl E

2 olması: itmesi E // lemādur: dur M

لولاك لما: "Sen olmasaydın, sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım."; Aclūnī, Keşfü'l-Hafā,
Beyrut 1351 (1932), II / 164

- 4 Diler gönlüm senüñ ol na^ct-ı pāküñ eylemek ammā
Dilüm meddāhuñ olmağ ya ne kâdir yâ Rasûla'llâh
- 5 Hezārān ^caşık u cān-ı cihān müştākuñ olmışdur
Yoluñda terk-i cān itmek şafādur yâ Rasûla'llâh
- 6 Dü ^cālem şāhid olsun rāhuña bezl-i vücūd itdüm
Diriğ itmem saña cānum fedādur yâ Rasûla'llâh
- 7 Sülük-ı seyr-i ^caşık oldum benüm hayrān [u] ser-gerdān
Bu hāl üzre baña kalmağ sezādur yâ Rasûla'llâh
- 8 Yüz [ü] gözüm sürerdüm işr-i pāyuñ görmek olsaydı
Ğubāruñ dīdeme çün tütīyādur yâ Rasûla'llâh
- 9 Muṭahhar ravza-i pāküñ ziyāret eyleyüp cāna
Maḥabbet būyuñ ^carz iden şabādur yâ Rasûla'llâh
- 10 Cihānuñ serveri ser-tāc-ı şāh-ı enbiyāsuñ sen
Anuñçün cümleden kadrüñ ^calādur yâ Rasûla'llâh
- 11 Kılup Mi^crāc seyrānın buluşduñ Hāzret-i Hāğğa
Tecellī zāta nūruñ iltikādur yâ Rasûla'llâh
- 12 Kābül itdüñ emānet beş vaķit farziyyeti anda
Saña hem ümmete tuḥfe ^caṭādur yâ Rasûla'llâh

4 diler gönlüm senüñ: sever cānum velī E // kâdir: kâbil S

5 cihān müştākuñ: cihānın müştāk E

11 buluşduñ: buluşduğ E; Hāğğa: Mevlāya M

12 kābül itdüñ emānet beş vaķit farziyyeti anda: emānet beş vaķit farziyyeti anda kābül itdüñ E

- 13 Görindi zāt-ı pākūñde hezārān mu^ccize āsār
Dü ʿālem zātuña hep āşinādur yā Rasūla'llāh
- 14 Saña çün āyet āyet Hāzret-i Qur'ān Kerīm indi
Şerī^cat hük[m[i] bākī muqtezādur yā Rasūla'llāh
- 15 Nice zulmet şebinde kalmısuñ rāh[ı] beyān oldı
Vücūduñ nūr-ı maḥz [u] pür-cilādur yā Rasūla'llāh
- 16 Ebū Bekr itdi evvel Hāḫ Rasūl olduġuñı taşdıḫ
Dinilse maḥlaşı şiddiḫ revādur yā Rasūla'llāh
- 17 ʿÖmerdür ma^cdelet kānı hem ʿOsmān oldı zi'n-nūreyn
Çehār-yāruñ ʿAlīyyü'l-murtażādur yā Rasūla'llāh
- 18 Hemīşe kurretü'l-ʿayn Ḥasan ile Ḥüseyn ancaḫ
Ṭarīḫ-i Hāḫda bunlar reh-nümādur yā Rasūla'llāh
- 19 Ḳulıyam şāh-ı Zeynelʿābidīnūñ tā muḫaddemden
Muḫammed Bākırī nūrı hedādur yā Rasūla'llāh
- 20 İmām Ca^cfer-i Şādıḫ daḫı olsa Mūsī-i Kāzım
Bular bir nesl-i pāk [ü] bü'l-vefādur yā Rasūla'llāh
- 21 Ḥorāsān mülk[i] ʿadlinde anuñ emn [ü] emān buldı
Şeh-i İrān ʿAlīyyü'l-murtażādur yā Rasūla'llāh

15 zulmet şebinde: zulmetde E

16 maḥlaşı: maḥlaş S

21 emn: emre M // ʿAlīyyü'l-murtażādur : ʿAlī Mūsā Rızādur E

- 22 Takī ile Nakīnūñ halk-ı ʿālem vaşfını eyler
İmām ʿAskerī şāhib-i livādur yā Rasūla'llāh
- 23 İmām Mehdī-i şāhib-i zamān olur kaçan zāhir
Nizām-ı ʿāleme ol iktifā'dur yā Rasūla'llāh
- 24 Bu on iki imām ʿaşkı şefāʿat eyle ben zāra
Günāh [u] cürm ile kārüm bükā'dur yā Rasūla'llāh
- 25 Sorarlarsa eger bir bir benüm fiʿl-i kabīhümden
Cevāb virmekligüm her dem haṭādur yā Rasūla'llāh
- 26 Şefāʿat eyle geldüm ilticāya bāb-ı luṭfuñda
Ġarībem bī-kesem cürmüm ricādur yā Rasūla'llāh
- 27 Şalāt ile selām olsun saña ey mefḥar-ı ʿālem
Murādum bāb-ı luṭfuñda rızādur yā Rasūla'llāh
- 28 Cesārī ʿĀşıkam pes menzilüñde iftiḥārum var
Kemāl ehline dilden merḥabādur yā Rasūla'llāh

25 : - E

26: 5 E

27 saña: - M // rızādur: ilticādur E

28 : 26 E

Mu'aşşer

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Te'essüf çekme sultānum irişür saña fazlu'llāh
 Mu'ın [ü] yāverüñ olur hemīşe Hāzret-i Allāh
 Umūruñ Hāḡḡa tefvīz eyleyüp tır ḡasbeten li'llāh
 ḡayr [u] şer ol Hudādandur didüñ *Āmentü* hem *bi'llāh*
 İ'ānet kimseden yoḡdur diye gör dā'im illa'llāh
 Muḡadder ḡālūñe baḡlan توكلت تعالی الله
 Seni maḡrūm ḡomaz böyle olur iḡsān [u] luḡfu'llāh
 Derūnuñdan gider ḡuşşa yūri var fi emānu'llāh
 Ümīd vardur olur şulḡ [u] şalāḡ añsızdan inşā'llāh
 Uyanur ḡāb-ḡāhından şehen-şāh o zıllu'llāh

- 2 Muḡadderdür muḡadder hep perīşān böyle ḡāl olmak
 Bizümdür cümle taḡşīrāt bizüm 'işyānumuz muḡlaḡ
 Anuñçün olmışuz ālām-ı dehre müsteḡaḡ elyaḡ
 Sükütuñ vaktidür lāzım degül aşlā dehān açmak
 Ebed böyle ḡalır zann itme bāb-ı müşkil [ü] muḡlaḡ
 Yed-i ḡudretle bir gün pes ḡuşād eyler anı ol Hāḡ
 Gider zulmet bulur 'ālem yine gün gibi ḡoş-revnaḡ
 Bu devrān-ı felāketler bize terbiyyedür el-ḡaḡ
 Ümīd vardur olur şulḡ [u] şalāḡ añsızdan inşā'llāh

197 - C, - E, 198a M, 116a S

1c tefvīz: tefīz M

1d *Āmentü bi'llāh* : “Allah'a inandım.”

1f توكلت تعالی الله: Hūd 11 / 56; me'āl: “Allah'a dayandım.”

1g olur: - M

2c dehre: dehr M

Uyanur h̄āb-gāhından ŧehen-ŧāh o zıllu'llāh

- 3 Göñül ŧehrinde bulduksa eger ol  ālem-ārāyı
Seçer bu dīdemüz elbetde bir gün zīr [ü] bālāyı
Bu ğamlardan Hudā mesrūr ider cümle gedā bāyı
Derūnuñdan çıkarma bir nefes ol zıkr-i Mevlāyı
Murāda vāşıl olmağçün oğu Esmā'-i hūsnāyı
Saña göstermesün Hağ ey efendüm ŧerr-i a dāyı
Du ā-gū kullarından bil bu ağkar kem-ter ednāyı
Saña mağşūş yazdum nazm ile işbu tesellāyı
Ümīd vardır olur ŧulh [u] ŧalāh añsızdan inşā'llāh
Uyanur h̄āb-gāhından ŧehen-ŧāh o zıllu'llāh

- 4 Nişān-ı hayr  alāmetdür ki dil hāşıl sürūr eyler
Telāşı ğuşşa vü ğam eylemez bir hoş hużūr eyler
Derūn-ı ħalbūñi rūşen kıılır Allāh nūr eyler
İrer ilhām-ı Rabbānī begüm hayrū'l-umūr eyler
Ricālū'l-ğayblardan çoğ havādişler zuhūr eyler
Bu miñnetler bu zaħmetler bu  usretler  ubūr eyler
Cesārī  adl [ü] dād iħsān [u] el āf[ı] Ğāfūr eyler
Pes andan pādişāhuñ dehre fermānı ŧudūr eyler
Ümīd vardır olur ŧulh [u] ŧalāh añsızdan inşā'llāh
Uyanur h̄āb-gāhından ŧehen-ŧāh o zıllu'llāh

3b bir: ebr S
3c ider: ide M
3f ŧerr: sırr S
4g dād: var S

Müseddes Semā'ī

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün

- 1 Kıpıldı bu göñül bir put-perest kadd-i semen-sāya
 Ricā-yı vuşlat itdüm hıç sözüm geçmez o tersāya
 Dil üzre āsitān-ı devletin itdürmedi sāye
 Beni uğratdı bī-had derd [ü] miḥnet kahr-fersāya
 Şikāyet ideyüm andan ben ol maḥşerde 'İsāya
 Niçün kej nazra eyler ol şanem şekl-i kilīsāya

- 2 Buḥūr-ı Meryem-āsā cism-i za'fum yakdı bir nāra
 Terahḥüm itmedi aşlā dönüp dil 'aşık-ı zāra
 Nedür cürmüm ki gördi müsteḥak cevır ile āzāra
 Revā mı gice gündüz 'aşkı ile oldum āvāre
 Şikāyet ideyüm andan ben ol maḥşerde 'İsāya
 Niçün kej nazra eyler ol şanem şekl-i kilīsāya

- 3 Zenaḥ-dān çāhına dil Yūsufin maḥbūs kılmışdur
 Koyup miḥnet bucağında ğama me'nūs kılmışdur
 Vişāle kaṭ'-ı ümmīd itdürüp me'yūs kılmışdur
 Figān [u] nāle zārum nākır-ı nākūs kılmışdur
 Şikāyet ideyüm andan ben ol maḥşerde 'İsāya

198 - C, - E, 198b M, 116a S

1c itdürmedi: itdür mi M

1f nazra: nazır M

2d 'aşkı: 'aşk M

2f nazra: nazır M

3b miḥnet: firkat M

3d figān [u] nāle zārum nākır-ı nākūs kılmışdur: koyup miḥnet bucağında ğama me'nūs kılmışdur M

3f nazra: nazır M

Niçün keĵ nazra eyler ol şanem şekl-i kilîsâya

- 4 O kâfir bağlanup zünnâr turur çanlu kılîsâda
Dem-â-dem ʿaql [u] fikri şol çelîpâ-yı Mesîhâda
Bülend-âvâz ile İncil okur bir özge arada
Olup hüsnine maĝrûr neydüğini bilmez üftâde
Şikâyet ideyüm andan ben ol maĝşerde ʿÎsâya
Niçün keĵ nazra eyler ol şanem şekl-i kilîsâya

- 5 Dirîĝâ ʿâlem içre şâhib-i efkâr-ı ʿaşk oldum
Ne itdüm n'eyledüm bir vâkıf-ı esrâr-ı ʿaşk oldum
Taʿaşşuk itdüm âhir tâlib-i dîdâr-ı ʿaşk oldum
Cesârî ol büt-i tersâ için düşvâr-ı ʿaşk oldum
Şikâyet ideyüm andan ben ol maĝşerde ʿÎsâya
Niçün keĵ nazra eyler ol şanem şekl-i kilîsâya

199

Müseddes Semâʿî

Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün / Me fâ ʿî lün

- 1 Hârîdâra metâʿ-ı ʿaşkumı yâ Rab revâc itme
Her esrârüm virüp şol dest-i tellâla ĥarâc itme
Dimem eflâkde necm-i baĥtumı rûşen sirâc itme
Eger bîmâr olur isem beni sen lâ-ʿilâc itme
Hudâyâ kıl kerem bu cismümi ĥaste-mizâc itme

4f nazra: nazar M

5f nazra: nazar M

199 - C, - E, 198b M, 116b S

1b tellâl: dellâl S

İderseñ bāri bir ğayrı ṭabībe ihtiyāc itme

- 2 Saña meyyāl olanlar hīç bir yirde qarār itmez
Cihān dilberlerinüñ hīç birine iʿtibār itmez
Derūn-ı sırrını nādān olana āşikār itmez
Ṭabībūñ semtine varmaz Felātūn aña kār itmez
Ḥudāyā kıl kerem bu cismümi ḥaste-mizāc itme
İderseñ bāri bir ğayrı ṭabībe ihtiyāc itme

- 3 Meded yā Rabb ney gibi baña kıldurma nālānı
Terahḥüm kıl aqıtma dīdeden eşk-i firāvānı
Saña teslīm emānet eylemişüm bu dil ü cānı
Devā-yı derd içün āyā bulam ben kanda dermānı
Ḥudāyā kıl kerem bu cismümi ḥaste-mizāc itme
İderseñ bāri bir ğayrı ṭabībe ihtiyāc itme

- 4 Çeker hem ʿāşık-ı şādık olanlar ʿaşk [u] sevdāyı
Baña sâʿat bu sâʿat gün-be-gün añmam o ferdāyı
Hīç aşlā gūş kılmam dehrde bīhūde daʿvāyı
Devā-yı derd içün bulmaḵ ne lāzım dürlü eczāyı
Ḥudāyā kıl kerem bu cismümi ḥaste-mizāc itme
İderseñ bāri bir ğayrı ṭabībe ihtiyāc itme

- 5 Gerekdür ehl-i rindāna ola peymāneler memlū
Vire ʿuşşāka ḥāletler şadā-yı naʿra-i yā Hū
Ferah-şādī gele ḳalbe gide ol guşsa vü ḳayḡu

2c olana: olan M
3b dīdeden: dīden S
3c ü: - S
3d dermānı: der M
5c ḳayḡu: ḡayḡu S
5f ṭabībe: ṭībe M

Cesārī şol derūnumda tazarru^çla niyāzum bu
Hudāyā kııl kerem bu cismümi haste-mizāc itme
İderseñ bāri bir gayrı tabībe ihtiyāc itme

200

Güfte-i Cesārī*

Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lā tün / Fā^ç i lün

- 1 Gider iseñ semt-i yāra Hāğ selāmetler vire
Uğrama semt-i zarāra Hāğ selāmetler vire
Her kes ile kııl vedā^ç andan tarīka^ç āzim ol
Var yūri sen āşikāra Hāğ selāmetler vire
- 2 Dilde maṭlūbuñ olan cānānuñ anda bul yūri
Hem-nişīn [ü] şoḥbet-i yārānuñ anda bul yūri
Ol tabīb [ü] hāzık [u] loḳmānuñ anda bul yūri
Eyleye derdüñe çāre Hāğ selāmetler vire
- 3^ç Āşik-ı şādık olup egme boyun bir ferde sen
Tā ki meşṭūr [u] muḳayyed olasuñ defterde sen
Böyledür saña du^çām her varduğıñ yerlerde sen
Maḫhar ol çoğ i^çtibāra Hāğ selāmetler vire

200 - C, - E, 199a M, 116b S

* Güfte-i Cesārī: - M

3a egme boyun: boyun egme hīç M

- 4 Bu Cesārī gibi ʿaşk [u] şevk ile sen dolasuñ
Dünyede maqşūd-ı kāmūñ arayup hem bulasuñ
İsterüm anı ki her demde emānet olasuñ
Hāzret-i Perverdigāra Hāḡ selametler vire

201

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Terk idüp bu bendesin rūḡ-ı revānum gitdi āh
Yalıñuz koydı beni ol tende cānum gitdi āh
Nār-ı ḡasret yaḡdı yandurdı vücūdum mülkini
Derd ile ʿarşa degin zār [u] fiḡānum gitdi āh
- 2 Dilden aḡlā çıkmıyor ol ārzū-yı iştiyāḡ
Hālūme itmez meded bir vech ile ehl-i nifāḡ
Şöyle zaʿf itmekdedür günden güne cismüm firāḡ
Şabra tāḡat ḡalmadı tāb [u] tüvānum gitdi āh
- 3 Dūr olalı yārdan baḡmaz gözüm dünyālara
İltifātum hīç yoḡ aʿlālara ednālara
ḡatre ḡatre dökilüp cārī olur deryālara
Seyl-menendi dīdeden eşk-i revānum gitdi āh

201 - C, - E, 199a M, 116b S

* Güfte-i Cesārī: - M

2c cismüm: cism M

- 4 Ey Cesārī ihtiyār itdi özine ğurbeti
Cāna te'sīr itdi bi'llāh derd-i ħasret firqati
Ben kimūñle hem-dem olup ideyüm hoş-ūlfeti
Göñlümün eglencesi tāze civānum gitdi āh

202

Güfte-i Cesārī

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 'Āşıkam bir yāra ben mecbūr olursam kime ne
Mübtelādur bu diyü mezkūr olursam kime ne
Bir zamān meyhānelerde eyleyüp meks [ü] qarār
Rind-i mey-hōr 'āleme mey-hōr olursam kime ne
- 2 Tūtalum zāhid beni ta'n eylemiş çekmem elem
Sākī-i gül-çehre bāde def^c-i ğamdur def^c-i ğam
Cümleden hep çekdüm el birdür yanumda medḥ [ü] zem
Halka ger yahşı vü kem manzūr olursam kime ne
- 3 Özge 'abdālam baña 'aşk ile çok ḥālet gelür
Güyyā bir bād eser baḥr-i dile himmet gelür
Rāciḥ-i نحن قسمنا dan olan kısmet gelür
Bir ğarīb [ü] bī-kesem ma'mūr olursam kime ne

4a ğurbeti: 'uzleti M

4b derd: der M

202 - C, - E, - M, 113b S

3c نحن قسمنا: Zuhruf 43/ 32, mealī: "Biz taksim ettik."

- 4 Ey Cesārī añlamaz güftārumı her bī-ḥaber
Puhte olmaz dehr içinde çekmeyenler derd-i ser
Şā^cirāne çok ğazeller söylemiş ^cĀşık ^cÖmer
Andan a^clā şā^cir-i meşhūr olursam kime ne

203

Medḥ-i Ilıca

Fe ^ci lā tūn / Fe ^ci lā tūn / Fe ^ci lā tūn / Fe ^ci lūn

- 1 N'ola vaşf eyler isem medḥe sezādur Ilıca
Āb-ı t̄āhir heme maşnū^c-ı Ḥudādur Ilıca
- 2 Ehl-i dil anda gidüp teferrüc eyler
^cĀrife eglenecek cā-yı şafādur Ilıca
- 3 Var anuñ ḥāşiyeti şağlar ile ḥastelere
Didiler derdlere fi'l-cümle devādur Ilıca
- 4 Zāğranuñ ādemi anuñla tefāḥūr itsün
Ḳudretu'llāh eṣer-i feyz-nümādur Ilıca
- 5 N'ola dīvānçeye kayd eyler isem ben anı
Nazma şāyeste olan özge binādur Ilıca

El-kāfiyetü'l-Yā'

204

Güfte-i Cesāri*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Şā'irüz biz 'aşık-ı hüb-ı cihān añlar bizi
Sırrumuz aña nümāyān özge cān añlar bizi
Nāşiyān bilmez kelām [u] nuṭkumuz ihāmını
Var ise bir ehl-i dil 'irfān olan añlar bizi
- 2 Aḥmed-i Muhtārdur hüb-ı cihān ol pāk-zāt
Hürmetine halk olındı şeş-cihāt-ı kā'ināt
İsterüz andan şefā'at hep anuñçündür nikāt
Bu rumūza āşinā rāz-ı nihān añlar bizi
- 3 Ehl-i ḥālī görmezem ğayrı ḥayāle müsteḥak
Heft āyāta bakup muşḥafdān alurlar sebak
Aḥsen-i taqvīm halk itmiş seni Mevlāya bak
Fehm ider çeşm [ü] başar nūri 'ayān añlar bizi
- 4 Yoḡ yire pervāne şem'a bāl [u] per ḥarḡ eylemez
Ḳatreler 'ummān olur zann eyleme ğarḡ eylemez
Ey Cesāri her kimesne bizleri farḡ eylemez
Tekye-i 'aşḡ içre mihmāna ḡalan añlar bizi

** El-kāfiyetü'l-Yā': - M

204 - C, - E, 200a M, 117a S

* Güfte-i Cesāri: - M

1a şā'irüz: şā'irlerüz: M

2c, d: - M

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Şun^ʿ-ı Yezdān-ı Hudādur dil-rübānuñ perçemi
Nūr-ı maḥz-ı kibriyādur dil-rubānuñ perçemi
Añladuñsa zāhidā şakḳu'l-kamer esrārını
İmdi ḥaṭṭ-ı istivādur dil-rubānuñ perçemi
- 2 H̄āce-i ʿuşşāk şanma ʿaşḳ ile āvāredür
Beyt-i ḥüsninüñ ṭavāfinda anuñ yek-pāredür
Yaḳışur a^ʿlā güzel ḥaṭṭı egerçi qaradur
Perde-i ka^ʿbe a^ʿlādur dil-rubānuñ perçemi
- 3 Ter dökince ruḥlarından ḳatreler gül-āb olur
ʿŪd [u] ʿanberden nişāne şöyle müşgīn-nāb olur
Derde düşmiş ḥasteler elbetde şihḥat-yāb olur
Būy-ı luṭf ile devādur dil-rubānuñ perçemi
- 4 Ben gibi üftāde diller aña ʿaşıḳ oldılar
Söyleyüp sırr-ı ene'l-Ḥaḳ cümle nāṭıḳ oldılar
Mişl-i Manşūr dāra şalb olmağa lāyık oldılar
Virmege cān iḳtizādur dil-rubānuñ perçemi

205 63b C, - E, 200a M, 117a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1 Şiirin redifi olan “-dur dil-rübānuñ perçemi” C nüshasında “- dur Muştafānuñ perçemi” şeklindedir.

2c ḥaṭṭı: ḥaṭṭ M, S

3b müşgīn-nāb: müşg-i nāb C, müşgīn bāb M

- 5 Müy-ı yek-tārna her eşyāyı virseñ az olur
Devlet-i İskender-i dārāyı virseñ az olur
Sīm ü zer ile ʔolu dūnyāyı virseñ az olur
Bildügüm ben bī-bahādur dil-rubānuñ perçemi
- 6 Ey Cesārī gūş idüp eşʕaruñı hāḫ-ı cihān
Mürde iken nuḫkuñ ile buldılar hep tāze cān
Didiler ve'l-hāşılı bu ʕālem içre rāygān
Vaşf olunmağa sezādur dil-rubānuñ perçemi

206

Güfte-i Cesārī*

Fā ʕi lā tūn / Fā ʕi lā tūn / Fā ʕi lā tūn / Fā ʕi lūn

- 1 Bir maḫām-ı dil-güşā gördüm Edirne şehrini
Taht-gāh-ı pādişā gördüm Edirne şehrini
Ḳara bahtlu ʕāşıkuñ mir'āt-ı ḫalbūñ nūrıdur
Ḥaḫ bilür pek rūşenā gördüm Edirne şehrini
- 2 Her ne deñlü medḫi olursa sezā lāyık maḫall
Ḥoş-zemīn üzre aña üstād ḫurmuşdur temel
Cāmiʕ-i Sulḫān Selīmūñ mişl[i] yok resm[i] güzel
ʕĀbidāna mültecā gördüm Edirne şehrini

5b dārāyı: dārı M

5c ü: - M, S

6c ve'l-hāşılı: ve'l-hāşıl M

206 - C, - E, 203a M, 117a S

* Güfte-i Cesārī: - M

1d pek: - M

- 3 ʿĀrif-i cān çeşm-i imʿān ile itdükçe nigāh
Dürlü hāletler görür seyrān ile bī-iştibāh
Tekyelerde bir nice dervīşler eyler semāh
Ehl-i hāle āşinā gördüm Edirne şehrini
- 4 Nice şanʿat şāhibi var anda itmişdür maḳarr
Maʿrifet icrā iderler cümle erbāb-ı hüner
Anda medfūndur Sezāi Gülşenī bir nice er
Medḫ olunmağa sezā gördüm Edirne şehrini
- 5 Var ʿAlī Paşaya gör çarşusu nūr gibi ʿayān
Her metāʿ mevcūd bulunur istedüğüñ al hemān
Ey Cesārī biñde bir vaşfi anuñ olmaz beyān
Bildügüm ben bī-bahā gördüm Edirne şehrini

207

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Ey gönül sevdüm yine bir dilberüñ yoşmasını
Hayli dem çeksem gerekdür ʿaşḫ ile sevdāsını
Cümleden aḳdem saña gūş eyle bir bir vaşf idem
ʿAşḫiyā dayı kıyāfet ḳadd-i müstesnāsını

3a imʿān: imʿāt M

3c eyler: eylerler M; semāh: semā M

207 58b C, - E, 200b M, 117b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1b çeksem gerekdür: çekmekdeyüm ben C

- 2 Şalınur nāz ile endāmi güzel üslūb[1] var
Gūyiyā serv-i revāndur şad-hırām eyler o yār
Gün gibi hūsn-i cemāli dā'imā par par yanar
‘Arz ider ‘uşşāķına āyīne-i iclāsını
- 3 Her gören eyler du‘ālar ol şerīfūñ ceddine
Kem nazarla bakmaĝa bir kimsenūñ ya ĥaddine
Kisvesi rengīn kumaş uygundur a‘lā ĥaddine
Ķat Ķat giymiş Ķuşanmış atlas [u] dībāsını
- 4 Penbe ten üzre çekilmişdür bürüncek pīrehen
Başına keşmīr şāl şarmışdur ol sīm-beden
Ton ĥarīr [ü] sündüs [ü] istebrak ancak dir gören
On sekiz mişķāl didiler uçķuruñ şırmasını
- 5 Parmaĝında gösterür ol ĥātem elmās āşikār
Ķoynı içre hem mücevher sā‘ati tutmuş Ķarār
Ey Cesārī rāh üzre dururum leyl ü nehār
ĶaĶ naşīb eyler mi bilmem şarılup yatmasını

2a endāmi: endām M, S

3a ceddine: ĥaddine M

4b keşmīr şāl şarmışdur: dülbend nāruñ şarmış C

5c dururum: şururum M, S; ü: - C, S

Güfte-i Cesārī*

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün

- 1 Çün öğrendüñ sen ol dil bülbülinden hoş Nevā-sāzı
Maḳām-ı devr-i gülde eyle āheng dem-i āgāzı
Maʿārif ehlini gel kıl şafā vü zevke müstağrak
Niyāz [u] nāz arturdukça aç ol gonca-i rāzı
- 2 Āyā Nāhīd[i] nağme nālelerden şuʿbeler göster
ʿIrāk [u] İşfahān vādilerinde ʿaşka yer göster
Uşul-i cünbüşin elden kıma dilden hüner göster
Ḳarārgāh-ı Beyātīde bize ʿarz eyle Şehnāzı
- 3 Mihenk-i ṭabʿa ur ḳalın zer-i nuṭḳın ʿayār eyle
Kemiyyet hāme pāyın naʿl-band-āsā ḳayar eyle
Tefekkür eyleyüp levḥ üzre taḥrīr-i şīʿār eyle
Güzel vaşf it sen ol yār-ı muvāfiḳ şūh-ı mümtāzı
- 4 Şīrīn ʿaşkına Ferhād olmaḳ ise dilde maḳşūduñ
Benüm-veş emre münḳād olmaḳ ise dilde maḳşūduñ
Ġazel ṭavrında üstād olmaḳ ise dilde maḳşūduñ
Kemālāt ehlini gördükde her bār eyle iʿzāzı

208 - C, - E, 200b M, 117b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1b devr: der M

1d nāz: nār M

2c, d: - M

3d sen: - M

4c üstād olmaḳ: üstād M

Güfte-i Cesārī*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Hāme-i kudretten ey dil resm-i imlā damladı
Yazdı levha satır-ı Bismi'llāh[1] maʿnā damladı
Nokta-i āşār-ı vahdet tarh olındı pes o dem
Nūr-ı fahr-i kibriyā-yı ʿālem-ārā damladı
- 2 Bağdı mir'āt-ı hayāya altı kaṭre düşdi ter
Dördi oldı çār-yār ervāh[1] ey nūr-ı başar
Kaṭrenüñ halk itdi birinden pirinç aña haber
Kaṭre-i yek-dānededen hem verd-i raʿnā damladı
- 3 Dōstum gel olğıl āgāhı bu sırr-ı mübhemüñ
Kaṭl-i Haḫḫı şol nefxet fiye rūḫ-ı aḫdemüñ
Çār-ʿunşurdan müretteb cism-i pāki ādemüñ
Kaḫbine ilhām-ı Rabbānīyle esmā' dāmladı
- 4 Nūr-ı Aḫmed enbiyālar şulbına itdi zuhūr
İşbu resm ile müselsel geldi ol hayru'l-umūr
Ebr-i dürr-i nīsān-veş tā aşlına kıldı mürūr
Māder-i aşdāfına hoş dürr-i yek-tā damladı

209 - C, - E, 203b M, 117b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1d ʿālem: - M

2c halk itdi birinden: birinden halk itdi S

3b nefxet fiye: Hicr 15 / 29, me'āl: "Önu düzeltip ruhumdan üflediğim zaman, ona secdeye kapanın."

4c ebr-i dürr: ebrden S // māder: vardı M

- 5 Ey Cesārī kendi kendüm vāşıf-ı nūr eyledüm
Bāṭınumla zāhirüm bir hoşça ma^cmūr eyledüm
Seyyidü'l-kevneyn[i] dilde yād [u] mezkūr eyledüm
Hāṭıra özge maḥabbet ^caşq u sevdā damladı

210

Terci^c-bend*

Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lā tün / Fā ^ci lün

[I]

- 1 Olduğün ^candelbün gül-^cizār eglencesi
Oldı pes nağme terennüm zār zār eglencesi
- 2 Mübtelā-yı ^caşq imiş dār-ı diyār eglencesi
Didiler Ferhāda ey dil kühsār eglencesi
- 3 Kıldı Haq servileri bir cūy-bār eglencesi
Ben de oldum anuñ için gūy-ı yār eglencesi
- 4 Yārdur ^cālemdede ancaq dil-figār eglencesi
Cümle-i nāsuñ bulunur şad-hezār eglencesi
- 5 Kimi şayyāddur anuñ olur şikār eglencesi
Kiminuñ mecmū^ca-i nazm-ı şi^cār eglencesi

210 - C, - E, 201a M, 118a S

* Terci^c-bend: - M

5 şi^cār: eş^cār M

- 6 Kimi sıryāne kiminūñ āşikār eglencesi
Dehr içinde herkesūñ bir gūne var eglencesi

[II]

- 1 Hāl-i ʿālem tarz-ı āhir özge devrān olmada
Gün-be-gün başka zuhūrātlar kemā-kān olmada
- 2 Dīde-i imʿān ile baq gör ne seyrān olmada
Kimi qonar kimi göçer kimi mihmān olmada
- 3 Hāşılı işbu cihān hep كلٌ من فان olmada
Şerr ʿalāmetdür buña düşmān tuğyān olmada
- 4 Hep reʿāyā vü berāyā zār [u] giryān olmada
Böyle mi bilmem muqadder dil perīşān olmada
- 5 Hıkmete mebnī bu işler halk hayrān olmada
Kimine bu müşkilātum hall[i] āsān olmada
- 6 Kimi sıryāne kiminūñ āşikār eglencesi
Dehr içinde herkesūñ bir gūne var eglencesi

[III]

- 1 Arayan bulur cihānda ehl-i dil bir kāmili
Menzil-i maqşūdınıñ elbetde olur vāşılı

2 kimi mihmān: gör ne mihmān S

3 كلٌ من فان : Rahman 55 / 26, meʿāl: “Yer üzerinde bulunan herşey yok olacaktır.”; men: - M

4 reʿāyā: reʿā M

- 2 Kim eker biçer derer ol hırmeninden hâşılı
Kimi tüccârlıkda olmuş bî-^caded zer nâ'ili
- 3 Kimi deryâ kesbin eyler kimi gözler sâhili
Kimisi dîvâne mecnûn kimi dehrûn ^câkili
- 4 Kimi ^cirfân meclisinûn olduğıçün dâhili
Dilber-i ^câlî-nümâ yâruñ olupdur mâ'ili
- 5 Kimi zâhid kimi dervîş kimi ^cilmûn fâzılı
Kimisi cân ile olmuş Hâk cevâbuñ kâ'ili
- 6 Kimi sıryâne kiminûn âşikâr eglencesi
Dehr içinde herkesûn bir gûne var eglencesi

[IV]

- 1 ^cĀşıkûñ gönli n'ola olsa ulu dergâhda
Meyl yokdur Hâkdan ayru ^cizz ü devlet [ü] câhda
- 2 Tâhir olan hîç bulunmaz cîfe-yi eşbâhda
İstikâmet ile tırdum şöyle ^câlî-râhda
- 3 Gözlerüm Hâk seyri vech ü şüret ü sîmâhda
Olmışum dervîş-nihâd dâ'im eyvallâhda
- 4 Bilseñ ey gâfil neler var ^cârif-i Bill'âhda
Şun^c-ı Mevlâ münderic cümle gedâ vü şâhda

3 gözler: güzeller M

4 : 5 S

5 : 4 S

- 5 Kimi halkuñ kulağı dilde kelām efvāhda
Dürlü hāletler görünür işbu sāl [u] māhda
- 6 Kimi sıryāne kiminüñ āşikār eglencesi
Dehr içinde herkesüñ bir gūne var eglencesi

[V]

- 1 Ey Cesārī toğdı çün eflāk [ü] çarhuñ enveri
Kıldı āfākı muziyyā tal^cat u nūr u ferī
- 2 Şeb çerāğ-āsā şu^cā^c[1] tutmuş idi her yeri
Kenz-i vahdet kıldı izhār ^cāleme bir gevheri
- 3 Cümle şarrāf-ı cihān oldu aña hep müşterī
Ekmel ü efzal yaradıldı dü ^cālem mefharı
- 4 Oldur idecek şefā^cat cümle ehl-i maḥşeri
Aḥmed-i Muḥtārdur hep enbiyālar serveri
- 5 ^cAşkı ile anuñ ey dil n’ola gezsem serserī
Sevdüm ^cālem içre öyle bī-mişil bir dilberi
- 6 Kimi sıryāne kiminüñ āşikār eglencesi
Dehr içinde herkesüñ bir gūne var eglencesi

3 aña: - M

3 ü: - S; yaradıldı: bir oldı M

4a maḥşeri: maḥşere M

5a ^caşkı: ^caşk M

5b bī-mişil: - M

Güfte-i Cesāri*

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Hāḫdur ey dostum bil ol zāt-ı şıfātuñ şāḫibi
Cümle mevcūdāt-ı eşyā' mümkinātuñ şāḫibi
Ḳudret ile yoğ iken Hāḫ var ḫıldı ʿālemi
Oldı pes kevn [ü] mekān u şeş-cihātuñ şāḫibi
- 2 Gör kemāl-i ḫudret āşarı nice bulmuş şübüt
Cümle eşyā' emrine rām olup itmişdür süküt
Şun ʿin icrā eyleyüpdür Ḥayy Bāḫī Lā-yemüt
Andan özge kimse yoḫdur kā'inātuñ şāḫibi
- 3 Da ʿvet-i Raḫmān olındı maḫla ʿ-ı nūr-ı cihān
Geldi Cebrā'ıl burāḫa bindi ol rūḫ-ı revān
Seyr-i mi ʿrāc eyledi Peygamber-i āḫir zamān
Oldı ʿālemde kerāmet mu ʿcizātuñ şāḫibi
- 4 Gerçi kim ḫılmaḫdayuz cürm ile bu ʿişyānı hep
Raḫmet-i Hāḫdan ümīdi kesmeyüz her rüz [u] şeb
Ümmeti olanları Hāḫdan ider bir bir taleb

211 58a C, - E, 203b M, 118b S

* Güfte-i Cesāri: - M

1a Hāḫdur ey dostum bil: dostum bil Hāḫdur

2b olup itmişdür: eylemiş itmiş C

2c Lā-yemüt: yā Yemüt C

2d kā'inātuñ: mümkinātuñ C

3b burāḫa bindi ol rūḫ-ı revān: burāḫa bindürüp oldı revān C, burāḫ ile ol ʿālī-şān M

3c eyledi: itdi çün C, eyledi Ḥazret M

4a ʿişyānı: ʿişyān S

4b her: bir C

4c Hāḫdan ider bir bir: bir bir ider Hāḫdan C

Şāfi^c-i rūz-ı cezā ehl-i uşātuñ şāhibi

- 5 Ben Cesārī^c Āşıkam ki keşf-i rāz itmekdeyüm
Vaşf-ı hālüm şerhini tül [u] dırāz itmekdeyüm
İşbu dem zār ağlayup^c arz-ı niyāz itmekdeyüm
Şefkat eyle baña ey Esmā-i zātuñ şāhibi

212

Güfte-i Cesārī*

Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lā tün / Fā^c i lün

- 1 Ey benüm şāh-levendüm cānum unutma beni
Nāzenīn [ü] dil-pesendüm cānum unutma beni
Elvedā^c bir cānibe şimden girü gitsem gerek
Yalvarurum ey efendüm cānum unutma beni
- 2 Bir zamān koy ideyüm bu^c ālemi geşt [ü] güzār
İftirāk [u] hasretüñle eksik olmaz āh u zār
^cAşq āşār-ı maḥabbet dilde bākī ber-ḳarār
Olsun ey bāl-i bülendüm cānum unutma beni
- 3 Bezmde hūb-ı āşināyı her zamān hātırda tüt
Hāy [u] hūy özge şakayı her zamān hātırda tüt
Gün-e-gün zevḳ [u] şafāyı her zamān hātırda tüt

5b dırāz: ırāz S

5d baña: hālüme C; Esmā-i zātuñ: āsmānuñ M

212 - C, - E, 204a M, 118b S

* Güfte-i Cesārī: - M

1d yalvarurum: yalvıram M

2b u: - S

3b hātırda: hātırda M

3c gün-e-gün: güne güne M

Ey benüm Yūsuf-menendüm cānum unutma beni

- 4 Dilde nāmum zıkr kıl ṭab^c-ı muvāfıkdur diyü
Şā^cirān-ı ^cāleme nazm ile fā'ıkdür diyü
Ol Cesārī dehr içinde özge ^cāşıkdur diyü
Añ yūri ey la^c-i ḳandüm cānum unutma beni

213

Güfte-i Cesārī*

Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lā tūn / Fā^c i lūn

- 1 Ben şanurdum ey Hudā cānāna düş itdüñ beni
Ḳadr [ü] ḳıymet bilmeyen bir cāna düş itdüñ beni
İster idüm sevdüğüm bir ^cārif [ü] rindān ola
Bed-zebān ol cāhil [ü] nādāna düş itdüñ beni
- 2 Hāne-i gönüm yıḳar tekrār ta^cmīr eylemez
Öyle bed-aḳlākdur ṭab^cını taḡyīr eylemez
Terbiye ḳābil degül pend añna te'sīr eylemez
Mişl-i ḥar ^caklı ḡabī ḥayvāna düş itdüñ beni
- 3 Bir nefes dūr olmaz aşlā pīşe-gāhumda yürür
^cAyb arar bende ne var semt-i semāhumda yürür
Ḳaḡı yana gider isem ol da rāhumda yürür
Nā-ḥalef nā-puḥte bir fettāna düş itdüñ beni

4d beni: - M

213 - C, - E, 204a M, 119a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 4 Ey Cesārī bir devāsız derde düşvār olmışum
İşbu miñnetle cihānda çār-nā-çār olmışum
İştigāl-i keşret ile şāhib-efkār olmışum
Tavrı nā-hem-vār olan insāna düş itdūñ beni

214

Güfte-i Cesārī*

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 Geldi gör girdi qarışdı yār koyuna bir kuzı
Seyr idūñ kudret İlāhī sürmelenmişdür gözi
Bunca demdür hasret ile āh [u] vāh eyler idūñ
Çok şükür düş oldu bu dīdemüze dilber yüzi
- 2 Böyle bir mañbüb-ı tāze kañğı milletden çıkar
Fırkat ile ben ġarīb üftādenūñ bağrın yaķar
Bir 'acāyib hoş-lisān söyler dilinden bal aķar
Ben didüm mañbüblaruñ Gürcisi bu yār Çerkezi
- 3 Ya niçün terk eylemiş il ü vañanın ol civān
Hayf aña bu demde olmuş rāh-ı ġurbete revān
Ger şorarsañ çağı on beş ya on altıdur hemān
Bā-ħuşuş her hāl ile bulmuş kemāl-i merkezi

4d beni: - M

214 - C, - E, 204b M, 119a S

* Güfte-i Cesārī: - M

- 4 Gör Cesārī derd-mend n'oldı cemālūñ seyr idüp
Murğ-ı dil hayrettedür add-i nihālūñ seyr idüp
‘Andelīb efgān ider gülşende dāluñ seyr idüp
Pāyını a gül donatmış ser arāfı kırmızı

215

azel Müseddes*

Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lūn

- 1 Yāra hāl ‘arz ideyüm bu haberümden ayrı
Olsun āgāh benüm derd eşerümden ayrı
Nesne yo bende de hıç bu kederümden ayrı
Göñlüm egler bulamam nālelerümden ayrı
Çıkmazam urbete işbu seferümden ayrı
Olmadı fā’ide hāşıl zararumdan ayrı
- 2 almamış ‘āşık-ı şādıklaraya eyler rağbet
Kimler ile idelüm bezmde āyā ülfet
Yo mağabbetden eşer halkda nedür bu miğnet
Felegüñ ahrı virür cānuma bi’llāh sılet
Çıkmazam urbete işbu seferümden ayrı
Olmadı fā’ide hāşıl zararumdan ayrı

4c efgān: feryād M

4d kırmızı: kır kırmızı S

215 - C, - E, 204b M, 119a S

* azel Müseddes: Müseddes M

1b derd: verd M

1c bende de: bendedür M; bu: - S

1d egler: eyler M; bulamam: bula cām M

1f zararumdan: bu zararumdan M

2c miğnet: mağabbet M

- 3 Yāra ḥasret-zede [vü] ḥāl-i perīṣān oldum
İtdüğüm işlere hep cümle peşīmān oldum
Bir nefes gülemedüm dīdesi giryān oldum
Zār [u] efgānum ile ney gibi nālān oldum
Çıkmazam ğurbete işbu seferümden ğayrı
Olmadı fā'ide ḥāşıl zararumdan ğayrı
- 4 Baña iskān [u] karar eyleyecek yer yokdur
Gönlümi egleyecek merd-i suḥan-ver yokdur
Ne gezer bāb-ı cedīdde baña hīç der yokdur
Şā^cirūñ ḳadrine terġīb idecek er yokdur
Çıkmazam ğurbete işbu seferümden ğayrı
Olmadı fā'ide ḥāşıl zararumdan ğayrı
- 5 Ey Cesārī benüm ol cürm ile pür-taḳşīr
Çekdüğüm derd [ü] belā olmuş ezelden taḳdīr
Ḳadrümi re'y ile kim idebilür taġyīr
Olaçaḳ elbet olur böyle imiş emr-i Münīr
Çıkmazam ğurbete işbu seferümden ğayrı
Olmadı fā'ide ḥāşıl zararumdan ğayrı

3d zār: nār M

4b egleyecek: eyleyecek M

4d terġīb: - M

5e çıkmazam: çıkmazumdan S

Ġazel Müseddes*

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Nʼidelūm dehr̄ide maʿmūre-i bāġ-ı İremi
Gel ziyāret idelūm Kaʿbe-i beytūʼl-ḥaremi
Dilde z̄ikr it ṣalavāt ile Nebī muḥteremi
Saña elbetde olur Ḥazret-i Ḥaḫḫuñ keremi
Dime bu esb-i dilūm menzil-i kāma ire mi
Kendüzüñ ġaflete ḳoymaḫ saña ya elvere mi
- 2 Gitmiyor laḫza derūnuñdan o ḥülyā-yı vaṭan
Añdurur ḥasret ile cümle eḫibbā-yı vaṭan
Kişinüñ cennetidür ḥāşılı süknā-yı vaṭan
Saña ḳismet ola bir gün görine cāy-ı vaṭan
Dime bu esb-i dilūm menzil-i kāma ire mi
Kendüzüñ ġaflete ḳoymaḫ saña ya elvere mi
- 3 Ne revādur ney [ü] ṭanbūr gibi nālān olduñ
Firḳat-i yār ile sen zār u giryān olduñ
ʿAks-i devr itdi felek şāḫib-i hicrān olduñ
Kendi ḥālūñi tezeḳkür ile ḥayrān olduñ
Dime bu esb-i dilūm menzil-i kāma ire mi
Kendüzüñ ġaflete ḳoymaḫ saña ya elvere mi

216 60a C, - E, 205a M, 119b S

* Ġazel Müseddes: - M

1a İremi: emri M

2b añdurur: añdur M

2c ḥāşılı: ḥāşıl M, S

2d ola bir gün görine: görine bir gün ola S

3a olduñ: oldum M

- 4 Baıkıcağ şüm görünür noқта-i fāluñ ey dil
Ne şekil kalsa gerek resm-i kıbālūñ ey dil
N’ola bilmem şu cihān içre bu hālūñ ey dil
İntihāsız hele evhām [u] hayālūñ ey dil
Dime bu esb-i dilüm menzil-i kāma ire mi
Kendüzūñ ğaflete koymağ saña ya elvere mi
- 5 Ey Cesārī yūri sen tāc [u] ‘abada olagör
من عرف dersin oğu sırr-ı hafāda olagör
İtme lecc[i] hağ söze teslīm rızāda olagör
Cürmüne tā’ib olup havf [u] ricāda olagör
Dime bu esb-i dilüm menzil-i kāma ire mi
Kendüzūñ ğaflete koymağ saña ya elvere mi

217

Mu‘aşşer Semā‘ī

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

- 1 Naşihat aldum ey dil pīr-i ‘aşğ āğāhdan ğayrı
Elem çekdüm cihānda ‘izz ü devlet cāhdan ğayrı
Halāş oldum bu demde cīfe-yi eşbāhdan ğayrı

4d intihāsız: intihāmuz S

5a sen tāc ‘abāda: bī-tāc kabāda C

5b من عرف : “Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.”, İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü’l-Hafa ve Muzilü’l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266.

dersin: sırrın S

5d olup: hem C

217 - C, - E, 201b M, 119b S

1b ü: - S

1e kimseye bir: kimesneye S

1g yüzümi: yüzi M

1h tarīki: tarīk M; ‘ālemde: - M

Ferāgat eyledüm bīhūde āh [u] vāhdan ğayrı
Maḥabbet itmezem hīç kimseye bir şāhdan ğayrı
Gözüm görmez felekde nesne mihr [ü] māhdan ğayrı
Çevirmem yüzümi dolāb-veş dergāhdan ğayrı
Tarīki istemem ʿālemde ʿālī-rāhdan ğayrı
Baña yok yār [u] yāver Ḥazret-i Allāhdan ğayrı
Degül bir nesne lāzım maṭlab [u] dil-h̄āhdan ğayrı

2 Hebā oldı kamu işüm benüm devr-i felāketde
Nice zaḥmetleri gördüm gezüp bu dehr-i gurbetde
Olurdum ba^cz[1] kerre yār ile iḥkām ülfetde
Vücüdüm olmuş idi gāh şıḥḥat gāh ʿilletde
Geçürdüm ʿömr [ü] günüm gāh devlet gāh zilletde
Hemīşe eglenürdüm gāh vaḥdet gāh keşretde
Bulındum ḥāşılı ben gāh rāḥat gāh şikletde
Kemāl-i rütbe taḥşīl eyledüm ʿaşḫ u maḥabbetde
Baña yok yār [u] yāver Ḥazret-i Allāhdan ğayrı
Degül bir nesne lāzım maṭlab [u] dil-h̄āhdan ğayrı

3 Gel ey şūfī ne remzi tuyduñ esrār-ı dehānumdan
Ne ma^cnā itdūñ istiḥrāc o ḳāl [u] ḥāl-i şānumdan
Benüm maṭlūbumı fehm idebildūñ mi fiğānumdan
Ziyāde ḥōşnūd iken vaḥdet-i zāt-ı mekānumdan
Hümā-veş ayru düşdüm özge kân-ı iṣānumdan
Ḥayāl evhāma dalduñ fikr [ü] zikr in [ü] ānumdan
Ḥabīr ol cümle evşāfi bu taḳrīr [ü] beyānumdan
Murādum isterüm her dā'imā ol yār [u] cānumdan

2b zaḥmetleri gördüm: zaḥmetler çekdüm M

3f evhāma: evhām S

3g evşāfi: evşāf M

3h isterüm: isterüm ki M; yār: yāra M

Baňa yok yār [u] yāver Hāzret-i Allāhdan ğayrı
Degül bir nesne lāzım maṭlab [u] dil-h̄āhdan ğayrı

4 Söz olmaz bu derūnumda maḥabbet özge seyrāna
Göñül dehr içre mā'il oldı naḫş [u] dürlü elvāna
Ḥaḳīkat bādesin nūş eyleyen olmaz mı mestāne
Ḥulāşa ḥizmeti itdüm edā bir kāmīl insāna
İrişdüm 'arīf-i bi'llāh olan şol rāh [u] erkāna
İnābet pīrden aldum maḫhar oldum luṭf [u] iḥsāna
Yaturken ḥāb-ı ğafletde o demde geldüm uyana
Nazar kıldum bu dehre vāḳıf oldum sırr-ı pinhāna
Baňa yok yār [u] yāver Hāzret-i Allāhdan ğayrı
Degül bir nesne lāzım maṭlab [u] dil-h̄āhdan ğayrı

5 Baňa şol leşker-i 'iṣyān idüpdür çok ğulüvv yā Rab
Ḳapatdı zaḅt [u] rabṭ itdi saña giden yolu yā Rab
Ne ḥikmetdür küdürāt ile 'ālem toṭtoṭolu yā Rab
Kitābuṅda buyurduñ ḳullaruña اعملو yā Rab
Müfessirler anı şerḥ eylediler dāvemū yā Rab
Bülend-i şer' -i aḥkām-ı mesā'il hep ḳamu yā Rab
Edā-yı Ḥaḳda pūr-taḫşīr dirler ben ḳulu yā Rab
Ümīdüm raḫmetüñdür çün didüñ لا تقنطو yā Rab
Baňa yok yār [u] yāver Hāzret-i Allāhdan ğayrı
Degül bir nesne lāzım maṭlab [u] dil-h̄āhdan ğayrı

4b dürlü: dür M

4d ḥizmeti: ḥizmet S

5a 'iṣyān: - M

5b ḳapatdı: ḳapandı S; yolu: yolu S

5d : 5f M; اعملو: Yūnus 10 / 41, me'āl: “ Benim amelim bana, sizin ameliniz size.”

5e müfessirler: müfessir M

5f : 5d M

5h لا تقنطو: Zümer 39 / 53, me'āl: “Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz.”

- 6 Kemālāt ehlinüñ ṭab⁶ın su'āl-i iftiḥāş itdüm
O nuṭḡ-ı kāmīlānı zabṭ [u] rabṭ itdüm ḥavāş itdüm
Özüm ʿaşḡ potasında mişl-i ḡall irtişāş itdüm
Zer-i nuṭḡum mihen-k-i ʿaşḡ ile mi' yār-ı ḥāş itdüm
Egerçi zāhidā dehr içre çoḡ cürm [ü] ma'āş itdüm
İstiḡfār eyledüm nefşümi zec itdüm ḡışāş itdüm
Ḥaḡṭḡat rāḥına kendüzümi ben ihtişāş itdüm
Cesārīyem girībān-ı ʿalāyıkdan ḥalāş itdüm
Baña yoḡ yār [u] yāver Ḥazret-i Allāhdan ḡayrı
Degül bir nesne lāzım maṭlab [u] dil-ḥ'āhdan ḡayrı

218

Ġazel Müseddes *

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Ben ol ābdāl kişiyem serde var ʿaşḡuñ eşeri
İderüm dost diyü her cānibe geşt [ü] güzeri
Ḳomazam ḡaflet ile geçsün o vaḡt-i seḡeri
Görürüm mu'cize-i sırr o şaḡḡu'l-ḡameri
Aldum erkān ile bu destüme tīg [u] teberi
Ṭuymuşum remz-i ʿAlī noḡṭa-i bādan ḡaberi
- 2 Ḥaḡḡı inkār ḡılursa eger ol ḡavm-i Yezīd
Cānına la'net anuñ olmaya hīç ʿömr[i] mezīd

6e ma'āş: ma'āşı M

6f istiḡfār: sitiḡfār S

6h girībānı ʿalāyıkdan: ʿalāyıkdan girībānı S

218 - C, - E, 202b M, 120a S

* Ġazel Müseddes: Müseddes M

1b dost diyü her cānibe: her cānibe dost diyü S

Açarum ɗarb-ı ʿal ile aña bir zaħm-ı ŧedīd
Keser oldum ser [ü] cān ħāl-i ħayātından ümīd
Aldum erkān ile bu destüme tīg [u] teberi
Tuymıŧum remz-i ʿAlī noħta-i bādan ħaberi

3 Evvelā vākıf-ı esrāra kıluḫ ʿaŧħ-ı niyāz
Ĥacı Bektāŧ Velī ŧāha kıluḫ ʿaŧħ-ı niyāz
Dutarum yüz ulu dergāha kıluḫ ʿaŧħ-ı niyāz
Rüz u ŧeb Ĥazret-i Allāh[a] kıluḫ ʿaŧħ-ı niyāz
Aldum erkān ile bu destüme tīg [u] teberi
Tuymıŧum remz-i ʿAlī noħta-i bādan ħaberi

4 Sīnemi dāħ-ı maħabbet ile ger ħaŧlar isem
Dīdemi ħasret-i dil-dār ile ben yaŧlar isem
Seg raħībi ŧapan-ı nuħkum ile taŧlar isem
Her ħaçan naẓm-ı ħazel söylemege baŧlar isem
Aldum erkān ile bu destüme tīg [u] teberi
Tuymıŧum remz-i ʿAlī noħta-i bādan ħaberi

5 Ey Cesārī yürüyüp ʿālemi devrān iderüm
ŧāniʿuñ ŧunʿına kendüzümi ħayrān iderüm
Tekye-i ħānħahı ħāŧılı seyrān iderüm
Ĥāħ bir vecde gelüp ŧevħ ile nālān iderüm
Alurum destüme erkān ile tīg [u] teberi
Virürüm remz-i ʿAlī noħta-i bādan ħaberi

Gazel Müseddes *

Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lā tūn / Fā ʿi lūn

- 1 Server-i şāh-ı velāyet hayr-h`āhumdur ʿAlī
 Maḳşad-ı luṭf-ı sa`ādet bār-gāhumdur ʿAlī
 Menzil-i a`lā nihāyet hoş-penāhumdur ʿAlī
 Mesned-i dīn [ü] diyānet toĝru rāhumdur ʿAlī
 Ma`bed-i kān-ı haḳıḳat cāy-gāhumdur ʿAlī
 Kıble-gāhumdur Muḳammed secde-gāhumdur ʿAlī
- 2 Gerçi ki bu ʿālemūñ ben bir gedā pāmāliyem
 Şol muḳıbb-i ḩāne dā`im ḩaḳ Rasūlūñ āliyem
 Özge dervīşem ʿalāyıkdan müberrā ḩāliyem
 ʿAşıkam işbu cihān maḩbūbınuñ meyyāliyem
 Tekye-gāh-ı ʿaşḩuñ ey dost baş açık abdāliyem
 Kıble-gāhumdur Muḳammed secde-gāhumdur ʿAlī
- 3 Şāh ḩasan şāh-ı ḩüseynūñ yāveriyem yāveri
 Şāh Zeyne`l-ʿābidīnūñ olmuşum ben kem-teri
 Ol imām-ı Bāḩırīdür din erinūñ reh-beri
 Gevher-i baḩr-i haḳıḳatdür İmām-ı Ca`ferī
 Āl [ü] evlād uğrına kıldum fedā cān [u] seri
 Kıble-gāhumdur Muḳammed secde-gāhumdur ʿAlī

- 4 Şol İmām-ı Mūsī-i Kāzım Rızādur ehl-i Hāḡ
Şāh-ı İrān ʿAlīnūñ ʿaşḡ[1] ile sīne yak
Gel Taḡī ile Naḡīnūñ sözlerine tūt ḡulaḡ
ʿAskerī şāhib-livādur aña terḡīb ile bak
من عرف سیرین bilüp ʿilm-i ledünden al sebak
Ḳıble-gāhumdur Muḡammed secde-gāhumdur ʿAlī
- 5 Ey Cesārī bende sevdā vü maḡabbet ʿaşḡ var
Olmışum üftāde şeydā eylerüm feryād [u] zār
İrişür vaḡt [ü] zamān tırmaz felek hep bir ḡarār
Mehdī-i āl-i Rasūl olsa gerekdür āşikār
Münkire virmez amān anları hīḡ ḡoymaz ḡarār
Ḳıble-gāhumdur Muḡammed secde-gāhumdur ʿAlī

220

Şarkı

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Derd [ü] ḡahruñ beni pīr itdi āḡir
Naḡar ḡıl ḡālūme ey nev-civān hey
Degülem semtüñe varmaḡa ḡādir
Kesildi ḡalmadı tāb [u] tūvān hey

4e من عرف: "Her kim ki kendisini bilir, Rabbini bilir.", İsmail bin Muhammed el-Acluni, Keşfü'l-Hafa ve Muzilü'l-İlbas, Mısır 1351, C.1, s. 266.

bilüp: bilür S

5b üftāde şeydā: üftāde vü şeydā M

220 - C, - E, 205a M, 120b S

1a derd: der M

- 2 Yañıldum sehv ile meftūnuñ oldum
Leylī-şıfat senüñ Mecnūnuñ oldum
Cihān içre zār u zebūnuñ oldum
İşüm anuñ içün āh [u] fiġān hey
- 3 Sözlere bakup ehl-i nifākuñ
Uġramaduñ aşlā yanuma yaqın
Cānuma kār itdi ġam [u] firākuñ
İflāh olacaġum benüm ġümān hey
- 4 Bende vü aḥkaram beni görmedüñ
İkrār [u] ʿahdüñe niçün turmaduñ
Bī-çāre ḥātırım gelüp şormaduñ
İşüm fenā ḥālüm şimdi yaman hey
- 5 Cesārīnūñ yoġdur nuṭka mecālī
Nice ʿarz eylesün saña bu ḥālī
Her yoluñ üstine seller mişālī
Gözlerümüñ yaşı oldı revān hey

221

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Çünki ol Muḥtār Paşa geldi imdād eyledi
Hoş döġüşdi kāfir-i dīni berbād eyledi
ʿAsker-i İslāma nuşret virdi ol Bārī Ḥudā
Bu fütühāt ile ġamdan ḳulların şād eyledi

- 2 Hoş kıılıç çaldı ʿadū-yı dīne ol gün gāzīler
Seyl-menendi anda hem aqıtdılar hūn gāzīler
Gördiler düşmānı maḫhūr olduĝın çün gāzīler
Her biri şükr-i Hudāyı dilde müzdād eyledi
- 3 ahramāne oldu anda şöyle bir ceng [ü] kıtāl
açmaĝa aʿdāda aqlā almadı zerre mecāl
Baş açup dökdi gözinden yaşı ol dem fazz-miṣāl
Münhezim olduĝı için āh [u] feryād eyledi
- 4 Birbiriyle eylediler güft ü gūyı müşrikīn
Gördi çāre yok girü döndürdi rūy[ı] müşrikīn
Ey Cesārī itdūĝin buldı ʿadū-yı müşrikīn
Hāşılı Muhtār Paşa cümleye dād eyledi

222

Mef ʿū lü / Me fā ʿī lü / Me fā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Şāyeste kıilup eşref-i eyyāma cihānı
Gönderdi yine aḫsen-i evķāt o ānı
Kenz-i keremūñ geldi fütühāt zamānı
Saçıldı yire rahmet-i ebr-i Şamedānī
Ĝarķ eyleyüp envāra bu gün kevn-i mekānı
Gösterdi Hudā ĝurre-i şehri Ramazānı
- 2 Dünyāya eger şahn-ı cinān dinse sezādur
İnsāna ʿibādetle melek nām[ı] revādur
Tāʿatde cihān tārik-i ʿiṣyān [u] hevādur

Bu Őehr-i műbārek ęaraf-ı Hāķdan aadur
Ĝarķ eyleyűp envāra bu gűn kevn-i mekānı
Gűsterdi Hudā ğurre-i Őehr-i Ramazānı

3 Nādim olup iŐyāna rűcű eyledi uŐŐāt
Fussāķa peŐimānı olup hem-dem [ű] evķāt
Tevbeyle ider her biri bir gűne műnācāt
Vad itdi bu dem maĝfiret-i Ķādı-yi Hācāt
Ĝarķ eyleyűp envāra bu gűn kevn-i mekānı
Gűsterdi Hudā ğurre-i Őehr-i Ramazānı

4 Geldi ıķuben mey-kededen cāmie mestān
Sāĝar y[ir]ine aldı ele sűbħa-i mercān
Cānıyla olup itdűgi derde peŐimān
űn irdi maħall-i ęaleb-i hācet-i Ĝufrān
Ĝarķ eyleyűp envāra bu gűn kevn-i mekānı
Gűsterdi Hudā ğurre-i Őehr-i Ramazānı

5 Őāir bıraķup hāme-i eŐār[1] tız elden
Terk eyledi ebyāt geűp ęarħ-ı ĝazelden
Fi'l-cűmle ferāĝatdedűr evŐāf-ı gűzelden
Ŭmmıd idűp āmirziŐi Hallāķ-ı ezelden
Ĝarķ eyleyűp envāra bu gűn kevn-i mekānı
Gűsterdi Hudā ğurre-i Őehr-i Ramazānı

6 Maķbűl ola Őavmuñ senűñ ey zűbde-i aħrār
Maĝfűr ide Haķ sehv [ű] haādan seni Ĝaffār
MaħŐerde yirűñ sāye-i arŐ eyleye Settār
Devletle műŐerref ide emŐāline Őad-bār

Ĝarķ eyleyüp envāra bu ğün kevn-i mekānı
Gösterdi Hudā ğurre-i ŗehr-i Ramazānı

223

Fā ˆi lā tün / Fā ˆi lā tün / Fā ˆi lā tün / Fā ˆi lün

- 1 Pāk [ü] bī-pervā çıkar meydāna çarķa topları
Çoķ ŗecāˆat ˆarz ider merdāne çarķa topları
Döğüşürler ŗöyle yana yana çarķa topları
Ĝüllesin hoŗ düşürür her yana çarķa topları
Tırmayup āteŗ ŗaçar dört yana çarķa topları
Urduğı dem zaĥm açar düşmāna çarķa topları
- 2 Pır-perver kāmil üstād pür-hünerdür topçılar
Vaŗ olınmağa sezā hoŗ muˆteberdür topçılar
Ceng-i aˆdādan hemīŗe bī-ĥazredür topçılar
Ĝayret-i dīn eyleyen er oğlu erdür topçılar
Tırmayup āteŗ ŗaçar dört yana çarķa topları
Urduğı dem zaĥm açar düşmāna çarķa topları
- 3 Eyleyüp ğül-bang-ı tekbīri ŗadā nāle hemān
Toplar Allāĥ çağrıŗur atıldığı dem her zamān
Lerze-nāk olur o demde bu zemīn [ü] āsumān
Ĝāzī Sulţān Süleymān yādigār [u] armağan
Tırmayup āteŗ ŗaçar dört yana çarķa topları
Urduğı dem zaĥm açar düşmāna çarķa topları

- 4 Ey Cesārī ٲoplar Allāh[a] emānet iř dūzer
Gūrledūkçe gūllesi dūřmānlaruñ bađrın ezer
Heybetinden eyler a‘dālar anuñ her dem ھاzer
Bir yirde kā’im olmaz cūmle her yana gezer
Tırmayup āteř şaçar dōrt yana  arka ٲopları
Urduđı dem zahm a ar dūřmāna  arka ٲopları

224

Tekellūmāt-ı Kāhveci

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Mid at-ı vařfuña āgāz ider dil
 ūn senūñ zātuñ melek k hveci
Hūmā-veř būlend-pervāz ider dil
Ma ām [u] mesnedūñ felek k hveci
- 2 Semirdūp k zların bulur ٲavın yer
Avcu dā’imā alur avın yer
Kimi k rbuz kimi durmaz kavın yer
Saña da dūřmez mi bir kelek k hveci
- 3  arf-i nidādandur  ağırma  hey hey
Ba‘zılar ururlar na‘rayı pey pey
Kıř gūni olunca egnūñe sen gey
Būrūncek pīrehen yelek k hveci

- 4 Vücūd-ı nāzikūñ mişl-i çelebi
Bağınca görünür ʿaqlınuñ dibi
Görmedüm ben ʿömrümde senüñ gibi
Rind-i cihān bir ʿayyār tülek kahveci
- 5 Hemīşe ehl-i dil mā-kān imişsüñ
Görüşmege qābil imkān imişsüñ
İşitdüm bir üstād çingan imişsüñ
Yaparmışsuñ kalbur elek kahveci
- 6 Haṭā şadır oldı ise ger benden
İncinme leṭāʿif ehl-i suhandan
Cürmümüñ ʿafvını işbu dem senden
Niyāz idüp eylerüm dilek kahveci
- 7 Cesārī ʿĀşıkuñ yoqdur ziyānı
Getürme göñlüñe şekk [ü] gümānı
Qırlarda gelince yazuñ zamānı
Devşürürüz senüñle çilek kahveci

225

Şarkı

$$4 + 4 + 3 = 11$$

- 1 Bugün karşımuздan gördüm o dil-dār
Tebdīl cāme siyeh-püş idi gitdi
Hayāl-i dīdemde turmayup uçar

Şūh-ı dil mişāl-i kuş idi gitdi

- 2 Gösterdi maḥabbet-i ʿaşk eşerden
Nümüneler baña vaqt-i seherden
Tolanmış gelürdi mey-kedelerden
Çeşm-i mestüm bāde-nüş idi gitdi
- 3 Hüsre ve cevır idüp ziyāde Şīrīn
Anuñçün irmedi murāda Şīrīn
Taʿalluḫ eyledi Ferhāda Şīrīn
Bir ʿaceb sevdāya düş idi gitdi
- 4 Söyleyü dilde bu nazm-ı şiʿarı
Yeter yād itdün ol felek medārı
Meyl itme şafāya bu dem Cesārī
Ezelki devrānlar hoş idi gitdi

226

Şarkı

$4 + 4 + 3 = 11$

- 1 Cemālūñ görüp de meftūn olalı
Bırakmam elümden bu sāzum ʿAbdi
Hālet-i ʿaşkuña maḫrūn olalı
Derūnumda artar niyāzum ʿAbdi

- 2 Defter-i hatt[1] der-kenār isterüm
Sipāh-veş çatār-ı bahār isterüm
Yazdum  arz-ı hāl timār isterüm
Ben oldum k yuña m l zım  Abdi
- 3 Miş l-i  andel b d şd m bu derde
Olmasun bu g n l gam [u] kederde
Kerem eyle b ri vakt-i seherde
Açıl biraz ey g l bey zum  Abdi
- 4 Lu f eyle yanuma gel g h yakın
Geç rme a y ra  aşıkuñ ha k n
Severs n Hud yı sevd g m şa k n
Keşf itme kimseye bu r zum  Abdi
- 5 Kime ne n'olmuşum da ı n'olursam
Ces r  derd me   re bulursam
Va dem yet p saña hasret  l rsem
Muşall da gel k l nam zum  Abdi

227

Şarkı

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Muşaf  isminde bir g zel sevd m
Baña  ok cevr ile ez lar itdi
Vakt-i firşat ile viş le evd m

Benümle döndi çok nizālar itdi

- 2 Didüm ki geçmezem bir dürli senden
Didi ayrılırsuñ cān ile tenden
Bir buse için darıldı benden
Cānuma biñ dürli cezālar itdi
- 3 Şāh olan kulına ne zulm itmez
Cevāb-ı nā-şevāb tekellüm itmez
Gözlerüm yaşına terahhüm itmez
Dil anuñçün āh-ı fezālar itdi
- 4 O hūnī geçürmez kimseye haqqın
Vişāli maqşūda gelmedi yakın
Ceyş-i gam eyledi her taraf emīn
Cesārī merdāne ğazālar itdi

228

Şarkı

4 + 4 + 3 = 11

- 1 Yine bir nazm ey dil eyledüm inşā'
Elde kalem 'arz-ı kemālet itdi
Bender kal'asında şol Hasan Paşa
Ehl-i 'arz olan şiyānet itdi

- 2 Nice sa‘y-ı belîğ eyledi dilâ
Vaşf-ı hamîdinde olursak n’ola
Cümleden birisi budur evvelâ
Pâdişâha bizi şefâ‘at itdi
- 3 Zîrâ ne dilleri eyleyüp âbâd
Kıldı bizi cümle emrine münkâd
Müceddid kal‘amuz olındı bünyâd
Tekmîline sa‘y-ı nezâret itdi
- 4 Yeñiden kurdı bu ocağa nizâm
‘Ulûfesin alup cümle hâşş [u] ‘âmm
Memhür berâtumuz getürtdi tamâm
Hağ bilür herkese i‘ânet itdi
- 5 Dört sene Benderde turağ eyledi
Şanma bizi gözden ırağ eyledi
Kimin ağa idüp çırağ eyledi
Kimine çok ‘avn [ü] ‘inâyet itdi
- 6 ‘Adâletle hıfz eyledi bu câyı
Gözetdi bir hoşça gedâ vü bâyı
Du‘âlar eyleyüp Hasan Paşayı
Cesârî Mevlâya emânet itdi

Güfte-i Cesārī

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Mecmu^ʿ-1 kân-1 dilândur Ferlidanuñ baqçesi
 Âşinâ-yı bülbülândur Ferlidanuñ baqçesi
 Hûri-veş maḥbûblara her dem teferrüc-gâh olur
 Bâğ-1 cennetden nişândur Ferlidanuñ baqçesi
- 2 Mîve-gânuñ kânıdur anda pek miyâh olur kiraz
 Qayş[1] şeftâlülerin görmiş degül ehl-i Hicâz
 Zevk [u] ʿişret anda mevcûddur hemîşe söz [û] sâz
 ʿÂrifâna hoş-mekândur Ferlidanuñ baqçesi
- 3 Bender eṭrâfında a^ʿlâ kıyeddür ol Ferlidân
 Cây-1 ferâḥ dil-güşâdur nâm[1] dilde dâsitân
 Her yiri anuñ mesîre her dıraḥt bir sây-bân
 Güyâ firdevs-i cinândur Ferlidanuñ baqçesi
- 4 Def^ʿ-i ğam itmek için pîr ü civân anda gider
 Hem aĝa paşa alay ile gelüp aḥkâm ider
 İtmeyüp evşâfin ehl-i dil anuñ âyâ n'ider
 Ey Cesârî özge kândur Ferlidanuñ baqçesi

Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lā tün / Fā 'i lün

- 1 İskeledür pādişāhuñ anda ters-hānesi var
Rūz u şeb tırmaz marangozlar gemi kalyon yapar
Dīvler kırmış bināsın dört yanı burc [u] hişār
Şöyle şarp edāya düşmişdür Sinābuñ ƣal'ası
- 2 Cāmi' -i Sultān 'Alā'eddīn anda cāh olur
'Ārif-i bi'llāh olan zāta 'ibādet-gāh olur
Minber [ü] mihrāba hācet ehline dergāh olur
Mağsad-ı a'lāya düşmişdür Sinābuñ ƣal'ası
- 3 Mā' -i ābdest için ol yirde aƣar āb-ı zülāl
Üç yüz altmış altı ırmağ cümlesi bulmuş kemāl
Türbesin eyle ziyāret andadur Seyyid Bilāl
Ravza-yı 'uzmāya düşmişdür Sinābuñ ƣal'ası
- 4 Ey Cesārī anda mevcūddur mağām-ı Dil-güşā
Serviler eflāke ser çekmiş dürür ƣaddi 'ulā
Zeytūn incīr ağacınuñ seyrin eyle bī-nihā
Hoş-zemīn-i Māye düşmişdür Sinābuñ ƣal'ası

231

Müfred*

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fa 'ū lün

Yazup kıldum bu hoş Dīvān[ı] tekmīl

Güzel oĸu kelāmum itme tebdīl

232

Müfred

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fa 'ū lün

Ķıyās itme bu bir faẓl [u] hünerdür

Maĥabbetden hemān ancak eşerdür

233

Müfred

Me fā 'ī lün / Me fā 'ī lün / Fa 'ū lün

Becermişüm bu nazmı ben de böyle

Begenmezseñ yüri var sen de söyle

231 - C, - E, 205b M, 121a S

* Müfred: Müfredāt M

232 - C, - E, 205b M, 121a S

233 - C, - E, 205b M, 121a S

3. DÎVÂN'IN EKİ

1

Luğaz

Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lā tūn / Fe ʿi lūn

- 1 Ol nedür lücce dimekdür bir bekār
Yüz sürüp pāyın öperler efkār
- 2 Ol peygār içre turur bir pādişāh
Üf diyince atar anı rūzgār
- 3 Ol vaķit bir ceng olur o şāh için
Ara yirde hīç bulunmaz zāhm-dār
- 4 Bu luğaz fethūñ idemezseñ eger
Dīdelerden aķıdursuñ eşk-bār

2

Luğaz

- 1 Nedür ol laṭīf nāzik hoş-ter
Reng ile la^l-i dilbere beñzer
- 2 Bir nazarda gören şanur ki hemān
Riştenuñ ucında dāne mercān

1 - C, - E, - M, 36a S (Derkenar)

2 - C, - E, - M, 45b S (Derkenar)

1 Bu şiirin vezni bulunamamıştır.

- 3 Ya ŧeb-i ğamda ağlamağda hemān
‘Āŧıkuñ kirpiginde ıatre-i kan
- 4 Nice bir ŧebdedür gör ki o dil-dār
Yılda bir eyler ‘arza dīdār
- 5 Her dem eyler ‘āŧık saña niyāz
Dağı dinmedük ıaldı bir iki rāz

3

Luğaz-ı Sā‘at

Me fā ‘ī lün / Me fā ‘ī lün / Fa ‘ū lün

- 1 Nedür ol kim teni altuna beñzer
Güher tācı meger Hārūna beñzer
- 2 Demirlerler ayağın olur ađŧām
Meger dīvānedür Mecnūna beñzer
- 3 Oğınur ismi dört harf ile dilde
Bulınur cümle yirde her mağalde
- 4 ‘Adedle beŧ yüz otuz bir heŧāb it
Anı tefhīm ııl feth-i cevāb it

4

Mu^çammā

Fā^çi lā tün / Fā^çi lā tün / Fā^çi lā tün / Fā^çi lün

- 1 Cām-ı mīnādan içüp bir iki üç katre şarāb
El şunup pāy üzre koydı kendisi ^çālī-cenāb

5

Mu^çammā

Fe^çi lā tün / Fe^çi lā tün / Fe^çi lā tün / Fe^çi lün

- 1 Zāhidūñ hem başı hem gözi dönerdi cānā
Meclisde bir katre mey olsaydı şehā

6

Mua^çammā

Fā^çi lā tün / Fā^çi lā tün / Fā^çi lā tün / Fā^çi lün

- 1 Çeşm-i mestüm Hāḡḡa deryā katre katre Nīl olur
Erba^çın ḡadd gösterüp ḡamsīnde ḡaş tekmīl olur

4 - C, - E, - M, 11a S (Derkenar)

5 - C, - E, - M, 16b S

1 Beytin ikinci mısraında vezin bozuktur.

6 - C, - E, - M, 39b S (Derkenar)

7

Mu‘ammā Be-nām-ı İsm-i Celāl

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Altı kaçre cāmdan mey her kaçan düşse yere
El şunarlar nām-ı pāk [ü] kaçdr-i ‘ālī dilbere

8

Mu‘ammā Be-nām-ı Muḥammed

Fe ‘i lā tün / Fe ‘i lā tün / Fe ‘i lā tün / Fe ‘i lün

- 1 Dīde[de]n kaçre-i eşküm dökilür dil mecrūḥ
İsmiñi ḥün-ı dilümden idesüñ istinbāt

9

Mu‘ammā Be-nām-ı Aḥmed

Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lā tün / Fā ‘i lün

- 1 Lāle zımnında elif-veş ol eḥad göñlümdedür
İsmiñi fikr eylerüm kaçlb ile lādan muttaşıl

7 - C, - E, - M, 50b S (Derkenar)

8 - C, - E, - M, 50b S (Derkenar)

9 - C, - E, - M, 50b S (Derkenar)

10

Mu^çammā Be-nām-ı Emīn

Me fā ^çi lün / Me fā ^çi lün / Fa ^çü lün

- 1 Miyān-ı nev-nihālān-ı çemen-dān
O bālā kadd[i] çekseydüm kenāra

11

Mu^çamma Be-nām-ı ^çAlī

Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lün

- 1 Bī-ser [ü] pādur felek dā'im arar ol dilberi
Bir yañadan āfītāb [u] bir yañadan müşterī

12

Mu^çammā Be-Nām-ı Rāmiz

Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lā tün / Fā ^çi lün

- 1 Bir yoluñ üstinde cānā zāhir olur ise āb
Ayağında deñiz olur diyü virdiler cevāb

10 - C, - E, - M, 50b S (Derkenar)

11 - C, - E, - M, 50b S (Derkenar)

12 - C, - E, - M, 87b S (Derkenar)

13

Mu‘ammā-yı Ḥalīl

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Fa ‘ūl

- 1 ‘Aceb yetmez mi ḥuccāca bu ni‘met
K’ola bahş anlara eşmār-ı cennet

14

Muşanna‘ Beyt

Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lā tūn / Fe ‘i lūn

- 1 Mācerā var seni ğark-āb ider eşküm acırum
Yūri hey baḥr-i siyāh-ı kederüm Aḳdeñize

15

Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn / Me fā ‘ī lūn

- 1 Çıkup üçler meserretle eḥibbāya diyüp tārīḥ
Vefāt-ı ‘Ārif yā Rabb mübārek eyle luṭfuña

Tarih 1240

13 - C, - E, - M, 91b S (Derkenar)

14 - C, - E, - M, 65a S (Derkenar)

15 - C, - E, - M, 118a S (Derkenar)

16

Ḳalenderī

Meḟ ʿū lü / Meḟā ʿī lü / Meḟā ʿī lü / Fa ʿū lün

- 1 Āheng-i şafā ḳatdı bize sivri sinekler
 Biñ dürli hüner şatdı bize sivri sinekler
- 2 Sāz [u] söz ile baḳçe[ye] zevḳ itmege gitdük
 Rüzgārli per-ār itdi bize sivri sinekler
- 3 Ney-zenler imiş nāle fiḡān zār iderekden
 Geldi yolın uğratdı bize sivri sinekler
- 4 Añsız yürüyüş ile hücum eylediler hep
 Çoḳ şūr u şer itdi bize sivri sinekler
- 5 Deryāda gezer güyā Fıransuz gemisidür
 Bir ḳanca ile çatdı bize sivri sinekler

17

Dīvān

Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lā tün / Fe ʿi lün

- 1 Eriş olmağa zenān ibligi argaşa çıkar
 Ḳonlup tezgehe tülband olup aḳ başa çıkar

16 - C, 9a E, - M, - S

2 per-ār: Kelimenin doğrusu “per-āver” olmakla beraber şâir, kelimeyi vezin gereği “per-ār” şeklinde kullanmıştır.

17 -C, 29a E, - M, - S

- 2 Nice şayd eyleyüm ey dil ʿaceb ol fāhişe
Baña terkim virür lîk varup nāşa çıkar
- 3 Heftede bir kez anı seyr ideyüm bâri diyü
Giyinüp kuşanup esvâbını şâbâşa çıkar
- 4 ʿAzm-i rāh itse bulur toĝru balık iskelesin
Dolaşur kıyıyı kenârı (da) Beşikdaşa çıkar
- 5 Kaşdı mefşüdeye çıkmaĝa nigāruñ ey dil
Nerdibāndan yukaru şarmaşa tolaşa çıkar
- 6 O nigār özge şikārdur anı tuymaya rakîb
Yırtışup tartışup itler gibi talaşa çıkar
- 7 Køl kolluĝla gezer her küşenüñ zâbiği var
Kaıranlı şopa hâzır kimisi lâşe çıkar
- 8 Kuyruk soĝumına urmalıdur aĝyāruñ
Ezilür maĝʿadı belki anuñ abrâşa çıkar
- 9 Kõ maşonîler ile yaklaşup azıtma tarîk
Yapçe yapçe giderek rāh[1] kızılbaşa çıkar
- 10 Daʿvî-yi muʿterife hîç saña lâzımı yok
İtme anlaruñ tekellüm soñı argaşa çıkar
- 11 Var Gümüştalkalıya çokça zeri kîseye koy
ʿAraĝ-ı bādî-yi atdan di şamur kaşa çıkar

- 12 Anda āheng tütulur s̄az ile zevķin eyle
Harc [u] maşraf görölür etmek ile aşā çıkar
- 13 Qalmaya ğamdan eşer anca şafādan ğayrı
Saña bir nesne dimezler aduñ ayyāşa çıkar
- 14 Zāhidā berş ile afyonı dahl itme neden
Anuñ aşlın arar iseñ yine haşhaşa çıkar
- 15 Niye āyā ululanmaķ saña dirler böyle
Būstān bekçisidür çardağ-ı şalaşa çıkar
- 16 Didiler haķķuña genc olmağa bu yaş şaķlar
Qart ķişisūñ yaşını dahlı beş on yaşa çıkar

18

Ġazel

Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn / Me fā^ˆī lūn

- 1 Cevāb kim eyle ednādan a^ˆlāya [bir] hiṭāb olmaz
Dilūñ mu^ˆtādıdur hiç kimseye aşlā^ˆ itāb olmaz
- 2 Hūşūşen reşķī-i şāhib-kemāl nūkte-şinās-āsā
Hezār icād-ı nazma ķādir olsa kim cevāb olmaz

14 Berş: Bu kelime metinde بوج şekilde imla edilmiş olmakla beraber anlam gereği “berş” olabileceği düşünülmüştür.
18 - C, 31b E, - M, - S

- 3 Sevāb ister iseñ ey dil nihāyetsiz bu dehr içre
Göñül yapmak gibi ʿālemde ašlā bir sevāb olmaz
- 4 Görürsüñ bir denī erzel gidiser resm-i hayvānı
Dime luṭf it gözüm nūrı anı sen müsteṭāb olmaz
- 5 Sülūk-ı ʿaşk olan elbet irişür maḳşad-ı kāma
Hudānuñ feyz-baḳş-ı luṭfına ašlā ḩesāb olmaz
- 6 Virür cümle murādı ḩaḳḳ Bārī Teʿālā'llāh
Olagör ʿaşka ṭālib ḩiç tefekkür inḩılāb olmaz
- 7 Tecellī dād-ı ḩaḳ ancak bizüm içündür ey dostum
ḩaḳḩat menziline kimdür ol kim behre-yāb olmaz
- 8 Bakılmaz ḩaḳḩumuzda her ne dirse şūfī-yi Rezzāk
Kelām-ı ṭaʿn-ı zāhid ile ʿāşık izṭırāb olmaz
- 9 Budur ʿālem içre bildüğüm budur benüm ancak
İderse ʿaşk[ı] inkār behremend ol şeyḩ [ü] şāb olmaz
- 10 ʿAceb bir ʿankebūt dārına beñzer ḩıl [ü] ḩāl-i ʿaşk
Tolaşup ṭutulur zāhid ḩalāş mişl-i zübāb olmaz
- 11 Maḩabbet çāşnīsinden ne lezzet eyleye taḩşıl
Şu kim ʿaşkuñ ocağında döne döne kebāb olmaz

- 12 Sen ey pür-dil karar üzre bu gaflet içre gel turma
Karar-ı ber-karar ol çarh-ı çenber bî-tınâb olmaz
- 13 Hevâyı ol başında devr-i dâ'im eyleye sevdâ
Hevâmuz ya şusuz dâne öğüdür âsiyâb olmaz
- 14 Düşerse berr [ü] yabana olup ʿatşâne bir kimse
Şudan kablamadur kanmak aña çün şu serâb olmaz
- 15 Ki yaʿni şu yirin tutmaz serâb hâim hayâletdür
Hayâle düş olan hayrân kalur bir fant(?)-yâb olmaz
- 16 Nigeh-bân ol sen ol encüm gibi evc-i feleklerde
Gözet bâğ-ı haķik[i] kanda nergis çeşm-i hâb olmaz

19

Kalenderî

Mef ʿû lü / Me fâ ʿî lü / Me fâ ʿî lü / Fa ʿû lün

- 1 Raḥm eyle benüm hâlüme her bâr Şerîfüm
Oldum meded âh ʿaşkuña düşvâr Şerîfüm
- 2 Bağlandı gönül luṭf eyleyü kırtar Şerîfüm
Ġamdan anı luṭf eyleyü kırtar Şerîfüm
- 3 Üftâde saña olduğumı ʿâleme söyle
Sevdüğümü gel eyleme inkâr Şerîfüm

19 - C, 32b E, - M, - S

2 Bu beytin mısralarının farklı iki beytin ikinci mısraları olduğu tahmin edilmektedir.

- 4 Dilde olan esrār u ahvāl[i] ʿayān it
İfşā ola ol vaʿde vü ikrār Şerīfüm
- 5 Maḫşūdumuzu ḥāşıl ide ol Ğanī Mevlā
Vuşlat vire ol Ḥazret yalvar Şerīfüm
- 6 Şabr eylemeden şimdi bu dem çāresi yokdur
Bir gün ola işüñüz güzel uyar Şerīfüm

20

Kaşīde

Me fā ʿī lün / Me fā ʿī lün / Fa ʿū lün

- 1 Eyā şāʿirlere şāh-ı Sikender
Kemālūñdür ser üzre tāk [u] miğfer
- 2 Yürüsün pīşe-gāhuñda ḳul olsun
Ola münḳād emrūñe inḳıyād
- 3 ʿAṭā ḳılmış saña Ḥaḳ zihn-i pāki
Bulınmaz sen gibi merd-i suḫan-ver
- 4 Tefennünle saña meydān-ı ʿaşḳı
Benüm-veş niceler teslīm iderler

20 - C, 36a E, - M, - S

2 Bu beytin ikinci mısramda vezin ve kafiye bozuktur.

- 5 Bilürsün de'b-i ʿuṣṣākı efendüm
Hudā kılsun seni tül-i muʿammer
- 6 Saña kim kaşd iden aʿdālaruña
Hemīşe olasuñ manşūr muzaffer
- 7 Duʿā-güyem derüñden olmaya red
Kemāl-i devlet ile ol muḳarrer
- 8 Senüñ dergāhuña yüz süre geldüm
Gör aḫvāl-i perīşānum mükedder
- 9 Senüñle ülfetüm var idi anda
Baña olmuş idüñ mürşīd ü reh-ber
- 10 ʿAli Paşada olmuşdum müʿezzin
Didüm beş vaḳtde Allāhu ekber

21

Şaṭrānc

Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün / Müs tef ʿi lün

- 1 Eşʿār[1] gör leclāc-ı dil şaṭrānc dir şanʿat düzer
Leclāc-ı dil her ān saña evzān ile söyler gezer
Şaṭrānc dir evzān ile üstād-veş daʿvā ider
Şanʿat düzer söyler gezer daʿvā ider ehl-i [hüner]

- 2 Hoş görüşür ʿaşkuñ eri her seyyid-i sādāt ile
ʿAşkun eri gitse n’ola seyrān-gehe yek at ile
Her seyyidi seyrān-gehe görseñ gider dārāt ile
Sādāt ile yek at ile dārāt ile cānān gider
- 3 Gel gel söz et kişler düzet rūhuñ gözet sen de şu yıl
Kişler düzet oyunları gören disün yañlış degil
Rūhuñ gözet gören disün andan hāzer dehr içre kıl
Sen de şu yıl yañlış degil dehr içre kıl cāndan h[azer]
- 4 Hoş hoş gelür şāʿirlere āvāze-i sāz [u] ğazel
Şāʿirlere dād-ı Hudā her vech ile oldı ezel
Āvāzeyi her vech ile gūş eylesün raʿnā güzel
Sāz [u] ğazel oldı ezel raʿnā güzel yāda eşer

22

Kaşide-i Divāne

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Keşti-yi dil bād-ı ğamla baħr-i ʿummāndan gelür
Mevceler bī-hadd [ü] pāyān aña her yandan gelür
- 2 Düşmesün derd [ü] belā girdābına rāhim diyü
Havf [u] haşyet qalbüme ey dōstum cāndan gelür
- 3 Hayr [u] şer taqdīr-i Haq olduğına yoq iştibāh
Bunca aħkām-ı kazā insāna Sübhāndan gelür

- 4 Pes tevekkül menziline olmuşum şāhib-ķadem
Rāziyam emr-i Hudāya ne gelür andan gelür

23

Güfte-i Cesārī

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Bu zemīn ü āsumānuñ āsiyābıdur felek
Ol Hudānuñ şāni^c-i ķudret dolābıdur felek
Devr-i dā'im on iki burc yedi yıldız ķamer
Anda mevcūd oldu cümle fetḥ bābıdur felek
- 2 Baķ neler icād ķıldı ol Ğanī Perverdigār
ʿArş-ı kürs levḥ-i ķalem cennet cehennem oldu var
Birligin izḥār içündür kim döner leyl [ü] nehār
Emr-i كُن şāhib-ḥaṭā-yı müsteṭābıdur felek

24

Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lā tün / Fā ʿi lün

- 1 Hāķ Teʿālā Muştafā nūrın muķaddem baĝladı
Çār ʿunşurdan düzüp Havvā vü Ādem baĝladı
Dört tabīʿat eyledi şafra vü balĝam baĝladı

23 - C, - E, 91b M, 56b S (Derkenar)

1b dolābıdur felek: - M

2a Ğanī: - M

2c: - M

2d: - M; كُن: Bakara 2/117, meāl: "Ol!"

24 - C, Cönk 179, - E, - M, - S

Bu tılısm-ı a^çzamı görince muhkem bağladı

- 2 Ol Halîle nâr[1] gülzâr eyledi maḥbûb-ı Hâk
Yûsuf için girye iderdi velî Ya^çkûb-ı Hâk

ÖZGEÇMİŞ

1975 İstanbul doğumluyum. İlkokul, ortaokul ve liseyi Kocaeli’de bitirdim. 1994 yılında kazanmış olduğum Muğla Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1998’de bölüm birincisi ve fakülte ikincisi olarak mezun oldum. 1998 yılında Sakarya Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı bilim dalında yüksek lisansa başladım. “Melhame-i Cevri” (Tanıtımı-Transkripsiyonlu Metin-Konu Tasnifi-Asıl Metin-Sözlük) adlı tez çalışması ile 2001 yılında yüksek lisansımı tamamladım. 2004 yılında Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı bilim dalında doktora başladım.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı çeşitli devlet okullarında 9 yıl çalıştım. Milli Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Müdürlüğü’nün açtığı “Yurt Dışı Okutmanlık Sınavı”nı kazanarak 2008 Şubat ayı itibariyle İran-Tahran Allame Tabatabai Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde başladığım göreve halen devam ediyorum.

Türk Edebiyatı ve Bizim Külliye adlı edebiyat dergilerinde hikâyelerim ve denemelerim yayımlandı. Elazığ’da düzenlenen Hazar Şiir Akşamları adlı programda “Türk Edebiyatında Felek” konulu panele “Melhameye Göre Felekle İlgili İnançlar” başlıklı bir tebliğle katıldım. Daha sonra bu tebliğim Bizim Külliye adlı derginin 26. sayısında yayımlandı.

Farsça ve orta derecede İngilizce biliyorum.

01.07.2010

YASEMİN AKKUŞ